76



pp. 233, 4 have been cut out of this copy. 4.6.51

# BIBLIOTHECA

## CLASSICA LATINA

SIVE

# COLLECTIO

## AUCTORUM CLASSICORUM LATINORUM

CUM NOTIS ET INDICIBUS

*On souscrit, à Paris,*

Chez N. E. LEMAIRE, Éditeur, rue des Quatre Fils, n° 16, au Marais.

DEBURE frères, libraires du Roi, rue Serpente, n° 7.

TREUTTEL et WURTZ, libraires, rue de Bourbon, n° 17.

F. DIDOT, imprimeur du Roi et de l'Institut, rue Jacob, n° 24.

BOSSANGE père, libraire, rue Richelieu, n° 60.

DONDEY-DUPRÉ, impr.-lib. rue Richelieu, n° 47 *bis*.

BRUNOT-LABBE, libraire de l'Université, quai des Augustins, n° 33.

Jul. RENOUARD, libraire, rue de Tournon, n° 6.

MONGIE aîné, libraire, boulevard Italien, n° 10.

H. VERDIÈRE, libraire, quai des Augustins, n° 25.

ARTHUS-BERTRAND, libraire, rue Hautefeuille, n° 23.

Et chez tous les Libraires de France et des pays étrangers.

# CAII PLINII SECUNDI

# HISTORIÆ NATURALIS

## LIBRI XXXVII

EXCUDEBAT FIRMINUS DIDOT,
REGIS ET GALLICARUM ACADEMIARUM TYPOGRAPHUS.

# CAII PLINII SECUNDI

# HISTORIÆ NATURALIS

## LIBRI XXXVII

CUM SELECTIS COMMENTARIIS J. HARDUINI AC RECENTIORUM INTERPRETUM
NOVISQUE ADNOTATIONIBUS

PARS SECUNDA CONTINENS GEOGRAPHIAM,

CURANTE **F. ANSART**

IN REGIO SANCTI LUDOVICI COLLEGIO PROFESSORE

## VOLUMEN SECUNDUM

PARS PRIOR

PARISIIS

COLLIGEBAT NICOLAUS ELIGIUS LEMAIRE

POESEOS LATINÆ PROFESSOR

MDCCCXXVIII

# PRÆMONITIO AD LECTOREM.

NON te, lector optime, multis hic moratum volo; sed quum Plinii quatuor de Geographia libros in duabus hujus secundi voluminis partibus sis habiturus, specialem laboris mei rationem tibi reddere non duxi supervacuum.

Tribus quatuorve tantum locis Harduini textum immutandum censui, optimis codicibus ad id inductus; nonnullas etiam typographi, quæ Harduinum fugerant, mendas expunxi. Quod autem ad commentarium attinet facile intelliges, lector humanissime, quam multa in eo immutanda signarentur operibus innumeris, quæ ab Harduini ætate ad nostram de veteri Geographia in lucem prolata sunt. Hanc igitur notarum ejus partem servans, ut plurimum, qua veterum scriptorum testimoniis Plinii auctoritatem confirmare, aut sensum explanare nititur, partem reliquam, qua in nummis explicandis litera quaque abutitur, aut qua male præsentia refert locorum veterum nomina, sæpe ex integro reficiendam judicavi, probatissimorum recentium Geographorum usus auxilio. Quorum quidem, ut labori huic meo illam qua indiget fidem adhibere non recuses, nomina hic habere te volo, quidquid auctoritatis meo desit, in eis inventurum. Solitum ducem habui D'ANVILLE, veteris apud nos Geographiæ, ut aiunt, patrem, atque cum eo Mannertum, cujus immensum opus, cui titulus est *Geographie der Griechen und Römer*, quasi thesaurus esse videtur, in quo omnia quæ ad antiquam Geographiam pertinent congesta fortasse potius quam digesta non diffitebor. Multorum præterea eruditorum virorum nomina occurrent tibi in notis. Quos inter, nominare hic mihi paucos liceat, quorum non opera tantum, sed etiam consilia mihi non defuerunt: celeberrimum GOSSELLIN, cujus peritæ manus orbem, ut ita dicam, antiquum magna ex parte restituerunt; eruditum

BARBIÉ DU BOCAGE, qui non totus geographicæ scientiæ et amicis præreptus, superstes quodam modo sibi vivit in filio non semel de me ad hoc conficiendum opus optime merito; doctum viatorem POUQUEVILLE, qui tot loca in ea saltem Græciæ parte, Epirum dico, cujus accuratiorem descriptionem desiderari tempore suo fatebatur D'ANVILLE, sagaci animo et indefessis laboribus recognovit primus; clarum LAPIE, cujus diligentia nuper in lucem prodiit magnifica illa Græciæ mappa, qua tam multis geographicis operibus suis quasi cumulum imposuit. Neque, quum manibus omnium versentur tot peritissimorum virorum opera, mirum est si mappas, quas ego huic operi aptare primum animo destinaveram, mox ut supervacaneum simul ac temerarium opus aggredi supersederim.

Hi, lector optime, fuerunt duces mei, immo nonnunquam et adjutores. Non tamen nullum invenies locum, præsertim in prioribus libris duobus, quo conjecturas meas, omnibus deficientibus auxiliis, ipse proponere ausus fuerim, ea tamen, ut spero, modestia, quæ, si me errare judicaveris, veniam a te, lector benevole, impetrandi spem mihi facit. Quam ne defraudes precor, tum in hoc, tum si quid aliud reprehendendum offenderis in opere isto, quod totam viri me doctioris vitam facile consumpsisset, et quod tamen intra triennium confeci, non semel etiam infirma valetudine distractus a laboribus. Inter Excursus nonnullos, quibus horum quatuor librorum loca quædam illustrari potuerant, duos tantum selegi*, *de mensibus Ægyptiis*, et *de Paradisi terrestris situ* tractantes, ne volumen hoc secundum, quod jam in partes geminas resolvere coacti sumus, nimiis disquisitionibus, neque ita necessariis oneratum ultra terminos excresceret. Vale, iterumque vale.

* Vide, si placet, ad calcem libri sexti, pag. 762.

F. ANSART.

# C. PLINII SECUNDI

# NATURALIS HISTORIÆ

## LIBER III.

PROOEMIUM.—Hactenus de situ, et miraculis terræ, 1
aquarumque, et siderum, ac ratione universitatis [1], atque mensura. Nunc de partibus : quanquam infinitum id quoque existimatur, nec temere sine aliqua reprehensione tractatum [2]; haud ullo in genere venia justiore, si modo minime mirum est hominem genitum non omnia humana
novisse. Quapropter auctorem neminem unum sequar; sed 2
ut quemque verissimum in quaque parte arbitrabor : quoniam commune ferme omnibus fuit, ut eos quisque diligentissime situs diceret, in quibus ipse prodebat : ideo nec culpabo, aut coarguam quemquam. Locorum nuda nomina, et quanta dabitur brevitate ponentur, claritate causisque [3] dilatis in suas partes : nunc enim sermo de toto

1. *Universitatis.* Hanc rerum universitatem sæpius Cicero de Nat. Deor. lib. I, 43, et lib. II, 65, variis explicat modis; nec Democrito favet « censenti, imagines divinitate præditas inesse universitati rerum; vel principia mentis quæ sunt in eodem universo Deos esse; vel ingentes quasdam imagines, tantasque ut universum mundum complectantur extrinsecus ». Ed.

2. *Nec temere sine aliqua repreh. tractatum.* Si cum vetere apud Dal. codice legas *tractandum*, patet sensus τοῦ *temere*, id est, inconsulte : qui non ita expeditus est, si in vulgata et vera, ut videtur, lectione *tractatum* acquiescas. Ego intelligerem, *vulgo (en général)*, *fere semper*. Sic lib. XI, 24 : « Ictus eorum (crabronum) haud temere sine febri est; » et XVI, 30 : « Non temere in montibus visæ sunt prunus. » Quintil. Instit. Or. I, 3, § 3 : « Illud ingeniorum velut præcox genus, non temere unquam pervenit ad frugem; » ubi quidam *facile* intelligunt, quod et h. l. non absonum foret. Ed.

3. *Claritate causisque.* Causis qui-

3 est. Quare sic accipi velim, ut si vidua fama sua nomina, qualia fuere primordio ante res ullas gestas, nuncupentur; et sit quædam in his nomenclatura quidem, sed mundi rerumque naturæ.

4 Terrarum orbis universus in tres dividitur partes, Europam, Asiam, Africam. Origo[4] ab occasu solis et Gaditano freto[5], qua irrumpens Oceanus Atlanticus in maria interiora diffunditur. Hinc intranti[6] dextra Africa est, læva Europa : inter has Asia est[7]. Termini amnes Tanais et Nilus[8]. Quindecim M. pass. in longitudinem[9], quas dixi-

bus quisque locus inclaruerit. Sic intelligenda mihi videntur hæc verba, quamvis aliter aliis. Sententiam meam confirmant, ut puto, sequentia verba : « Vidua fama sua nomina, qualia fuere primordio ante res ullas gestas ; » in quæ Hard. « Oppidorum, inquit Plinius, ita nunc audienda sunt nomina, tanquam quum primum fuere condita, ut obscura scilicet ingloriaque citentur. » ED.

4. *Origo*. Pomponius Mela, lib. I, cap. 4 operis de Situ Orbis : « Nunc exactius, inquit, oras situsque dicturo, inde est commodissimum incipere, unde terras Nostrum pelagus ingreditur, etc. » HARD.

5. *Gaditano freto*. Nunc Hispanis *Estrecho de Gibraltar;* quod nomen accepit a monte quondam *Calpe*, hodie *Gibraltar* dicto ex arabicis vocabulis *Gebel al Tarik*, quæ *montem Tarik* significant : inditum autem fuisse dicitur monti nomen, quod ad eum castra posuit Maurorum dux *Tarik*, postquam in Hispaniam trajecisset. — Ad hæc autem sequentiaque, duarum Hispaniarum mappam adhibeas, lector humanissime, quam in secundo vol. p. 529 nostri Cæsaris collocavit Cl. BARBIÉ DU BOCAGE summa diligentia elaboratam. ED.

6. *Hinc intranti*. POINSINET DE SIVRY *huic intranti* forsan haud immerito legendum putat. ED.

7. *Inter has Asia*. Verius hoc antiquis occidentalem tantum Asiæ partem, quam nobis universam Asiam noscentibus. ED.

8. *Termini amnes Tanais et Nilus*. Veteribus Tanais et Nilus Asiam ab Europa et Africa disterminabant : minus autem recte interno mari termini adscriberentur hæc flumina, quum Pontus Euxinus XXXV leucis et amplius orientem versus porrectior sit quam Tanais fluvii ostia, et internum mare proprie dictum LXXV leucis quam Pelusiacum Nili ostium. ED.

9. *Quindecim M. pass. in longitudinem*. Vitiosæ sunt omnes illæ freti mensuræ, ut id modo demonstrabimus; nisi tamen incipere dicatur fretum in Europa, juxta eum locum ubi hodie est *Tarifa*, quod XVI M. pass. a Calpe, hodie *Gibraltar*, distat ; et in Africa, a promontorio Albo, hodie *Punta del Sainar*,

mus[10], fauces Oceani patent, quinque[11] M. in latitudinem, a vico[12] Mellaria Hispaniæ ad promontorium[13] Africæ

quod XV M. pass. ab Abila, hodie *Ceuta*, distat. Hanc autem Plinio fuisse opinionem declarant hæc verba, lib. V, cap. 1 : « Abest (Tingi) a Belone, oppido Bæticæ, proximo trajectu XXX M. pass. » quæ distantia haud multum a vero aberrat; maximam autem freti latitudinem X tantum M. pass. ut modo videbimus, Plinius facit; Belonem ergo et Tingi in freto positas fuisse non suspicatur. A Junonis autem promontorio, hodie *Cabo Trafalgar*, ex quo fretum revera incipere manifestum est, distat Calpe circiter XLII M. pass. et ab *Ampelusia prom.* hodie *Cabo Spartel*, XXVIII M. pass. distat Abila. Ed.

10. *Quas diximus.* Plane modo, his verbis supra : *Gaditano freto*, etc.

11. *Quinque M. in latitudinem... ubi minus VII M. pass. ubi vero plurimum X M.* Hæc paulum a vero distare existimat vir alioquin eruditissimus D'Anville, qui in mappa sua freti latitudinem vix V M. pass. facit : nos autem diligenter inspectis probatissimis tum hispanis, tum gallicis freti mappis, quas inter inclyti Hispani viri D. Vincenti Tofiño mappas, anno 1786, maxima cura perfectas expressasque, et eam cui titulus : *Carte du détroit de Gibraltar, d'après les plans levés en 1786 par D. Vincent Tofiño, publié par ordre du ministre de la Marine*, en 1804; nusquam arctiori quam X M. pass. intervallo Africum ab Hispanico littore disjungi reperimus, scilicet : inter promontoria, quæ in Hispania *Punta Gualmesi*, in Africa *Punta de Cires* vocantur, X M. pass. + 200 hexap. Inter *Tarifa*, et proximum Africæ promontorium, veteribus, ut puto, Album, Hispanis *Punta del Sainar* vocatum, pæne XII M. pass. tandem inter Calpen et Abilam XV M. pass. Hic ergo, aut errare Nostrum, aut in numeris corruptum fuisse necesse est. Restitueretur etiam locus, si pro *latitudinis tradiderunt*, *latitudini addiderunt* legeretur, quod tamen minime reponendum reor. Ed.

12. *Vico Mellaria.* Vicus ille, quem hic Noster juxta fretum ponit, quemque, cap. 3, ante fretum nominat, in ipso freti aditu, XVI M. pass. a Calpe, ut nota 9 diximus, requirendus est, ut mihi videtur, quo loco hodie est *Tarifa*, 100 stadiis a Belone, ortum solis versus, ut ait Marcian. Peripl. Mannertus tamen in probatissimo opere suo, ad quod sæpius confugiemus, et cui titulus *Geographie der Griechen und Römer*, t. I, p. 301, illum hodie *Torre de la Pena* vocari vult, quæ turris IV M. pass. ad occasum solis remotior est : minime autem probanda mihi videtur hæc opinio, quum hic fretum jam multo latius sit, atque etiam non jam fretum, ex opinione Plinii, et XVII M. D. pass. a quolibet Africæ littore distet *Torre de la Pena*, proximo intervallo. Ed.

13. *Promontorium Africæ Album.* Idem fortasse quod nunc *Punta del Sainar* vocatur, ut superius diximus. Graviter hic errat Harduinus, qui idem promontorium a Nostro Ampelusiam vocitatum l. V, cap. 1, dicit. Si enim, ut testantur supra citata

5 Album, auctore Turranio Gracili[14] juxta genito. T. Livius, ac Nepos Cornelius latitudinis tradiderunt, ubi[15] minus, VII M. pass. ubi vero plurimum, X M. Tam modico ore tam immensa æquorum vastitas panditur. Nec profunda altitudo miraculum minuit. Frequentes[16] quippe tæniæ candicantis vadi carinas territant. Qua de causa Limen interni maris multi eum locum appellavere. Proximis[17] autem faucibus utrinque impositi montes coercent claustra: Abila Africæ, Europæ Calpe, laborum Herculis metæ[18]. Quam ob causam indigenæ columnas ejus Dei vocant, creduntque perfossas[19] exclusa antea admisisse maria, et rerum naturæ mutasse faciem.

Nostri verba : « Tingi abest a Belone, oppido Bæticæ, proximo trajectu XXX M. pass. » quo modo fieri posset ut promontorium Ampelusia, hodie *Cabo Spartel*, quod V M. pass. distat a Tingi, occidentem versus, V tantum M. pass. distaret a Mellaria, quæ, ut diximus, auctore Marciano, 100 stadiis a Belone, orientem versus, dissita fuit. Ed.

14. *Gracili.* Dal. et Elz. *Graccula.*

15. *Ubi minus.* Multa hic verba consumit Harduinus, ut probet cur vocabulum *minus* reponendum censuerit, admonitu codicum Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. et Chifflet. pro *minimum*, quod Frobenius imprudenter, ut ait, obtruserat. Nos autem, quoniam hic errare Plinium, aut saltem corruptum esse locum demonstravimus, illumque nota 11 explanare conati sumus, in istis non morabimur. Ed.

16. *Frequentes.* Adeo parum depressi fundi mare ibi esse significat, ut vadum ipsum saxosum appareat, ac per latitudinem freti, ab Europa in Africam instar tæniæ fasciæve candicantis porrigatur : ταινίαν ὕφαλον appellat Strabo, lib. I, pag. 49.

17. *Proximis autem.* Dalec. et Elz. *Proxima autem.* Ed. — Montes, inquit, utrinque impositi faucibus quæ fretum urgent, sibique propinquant, claustra hujuscemodi continent. Pomponius Mela, l. II, c. 6 : « Deinde angustissimum pelagus, et proxima inter se Europæ atque Africæ littora, montes efficiunt, ut initio diximus, columnæ Herculis, Abila et Calpe. » Hard.

18. *Metæ.* Chiffl. *meta.* Ed.

19. *Perfossas.* Sic MSS. proxime laudati : rectius tamen fortassis cum Pintiano *perfossos* agnoveris, montes scilicet, non columnas. Capella hoc ipsum agens, loco citato, « *montium prædictorum*, inquit, effossis radicibus evulsoque confinio. » De re ipsa Pomponius, ut solet, pereleganti brevitate, l. I, c. 5 : « Hunc Abilam, inquit, illum Calpen vocant : columnas Herculis utrumque. Addit fama nominis fabulam : Herculem ipsum junctos olim perpetuo jugo diremisse colles, atque ita exclusum

Cap. I. (1.) Primum ergo de Europa, altrice victoris 1
omnium gentium populi, longeque terrarum pulcherrima, quam plerique merito non tertiam portionem fecere, verum æquam[1], in duas partes, ab amne Tanai ad Gaditanum
fretum, universo orbe diviso. Oceanus hoc, quod[2] dictum 2
est, spatio Atlanticum[3] mare infundens, et avido meatu terras, quæcumque venientem expavere, demergens, resistentes quoque flexuoso littorum anfractu lambit, Europam vel maxime recessibus crebris excavans, sed in
quatuor præcipuos sinus. Quorum primus[4] a Calpe Hispa- 3
niæ extimo, ut dictum est, monte, Locros[5] et[6] Brutium usque promontorium immenso ambitu flectitur.

antea mole montium Oceanum, ad quæ nunc inundat, admissum. » Seneca, Natur. quæst. l. VI, c. 29: « Sic et Hispanias a contextu Africæ mare eripuit. » H. — Poinsinet de Sivry duplici vocabulo *per fossas* legere vult. Ed.

I. 1. *Æquam*. Duabus scilicet cæteris partibus: ita ut Europa, cujus termini sunt Tanais et Gaditanum fretum, æqua sit reliquo orbis spatio extra fretum et Tanaim. Hæc fuit Herodoti opinio, Melpomen. lib. IV, § 42, 45; mirum autem videri potest adoptatum a Nostro fuisse errorem illum jampridem a Polybio, Straboni citato, lib. II, pag. 107, nonnullisque aliis, qui ante Plinium terram descripserant, depulsum. De his vide auctorem in rebus geographicis eruditissimum Gosselin, *Rech. sur la Géographie systématique et positive des Anciens*, t. II, p. 3, et *Géogr. des Grecs analysée*, passim. Cf. etiam geographicum indicem nostrum; ibi ampliora et nomina recentiora invenies. Ed.

2. *Hoc quod*. Gaditano freto.

3. *Atlanticum mare infundens*. Scribit Dalec. *in Atlanticum mare se infundens*, quod absurdum est, minimeque a Nostro dici potuit. Corruptum tamen locum istum, aut saltem obscuriorem esse confitendum est. Ed.

4. *Quorum primus*. Is Ibericum mare, Sardoum, Gallicum, Ligusticum Tyrrhenumque complectitur.

5. *Locros*, etc. Pomponius quoque, lib. II, cap. 4, prope Brutium promontorium Locros statuit: « Tertius sinus, inquit, inter promontoria Zephyrium et Brutium, Consilinum, Cauloniam, Locrosque circumdat. » H. — Illud autem Brutium promonrium ab eo, quod Leucopetra, cap. 10 vocat, non discernere videtur Noster; attamen illud quod nunc *Capo dell' Armi* dicitur, Leucopetra, quod autem hodie *Capo Spartivento*, Brutium fuisse libentius credam. Diversum etiam ab utroque est Zephyrium prom. hodie *Capo di Bruzzano*, a quo Locri Epi-Zephyrii cognominati sunt. Ed.

6. *Et*. Hæc vox in Chiffl. deest.

1 II. In eo prima Hispania terrarum est, ulterior appellata, eadem Bætica. Mox a fine[1] Urgitano citerior, eademque Tarraconensis ad Pyrenæa juga. Ulterior in duas[2], per longitudinem, provincias dividitur. Siquidem[3] Bæticæ latere septemtrionali prætenditur Lusitania, amne Ana[4] discreta. Ortus hic Laminitano[5] agro citerioris Hispaniæ, et modo se in stagna fundens, modo in angustias resorbens, aut in totum cuniculis condens, et sæpius nasci
2 gaudens, in Atlanticum Oceanum effunditur. Tarraconensis autem hinc[6] affixa Pyrenæo, totoque ejus latere decurrens, et simul ad Gallicum[7] Oceanum Iberico[8] a

II. 1. *Fine Urgitano*. Seu potius *Urcitano*, quum oppidum *Urci* vocet Noster, cap. 4, hujus lib. his verbis : *Oppida oræ proxima, Urci*, etc. Ptolem. lib. II, cap. 6, Οὔρκη; et Martianus, l. VI, c. de Hispania : « Ab Urcitano fine, qua citerior meat, Tarraconensis dicitur. » Mela autem, lib. II, cap. 6 : « Virgi, in sinu quem Virgitanum vocant. » Hujus oppidi rudera agnosci dicit D'ANVILLE, non longe ab urbe *Vera*. Illud leucis circiter quatuor ab ea urbe ponendum putavi, ad ostium parvi fluminis hodie *Almanzor* dicti, et in Urgitanum sinum influentis, quinque circiter leucis ab urbe Murgi, hodie *Mujacar*, sive *Moxacar* ; hæc autem Bæticæ finis est, ut modo dicet Noster, illa Tarraconensis initium. Mannertus *Urci* hodie vicum *Montroy* esse dicit, quod nomen in mappis nullis reperi. ED.

2. *Duas*. Chiffl. *duas partes*. ED.

3. *Siquidem*. Martianus, loc. cit.

4. *Ana*. Nunc *Gaudiana* ex arabicis vocabulis *Wadi Ana*, hoc est, *flumen Anas*. Ἄνας Straboni, lib. III, pag. 139. ED.

5. *Laminitano agro*. Ab oppido quod Λαμίνιον vocat Ptolemæus in Carpetanis, lib. II, c. 6. *Laminium* in Tarraconensi Antoninus, qui id a capite fluminis Anæ distare ait VII M. pass. Oppido nomen hodie esse *Montiel* dicit Harduin. Pinetus autem et D'ANVILLE *Alhambra*, quod confirmat Mannertus. Exoritur autem Anas ex nonnullis stagnis, quibus hodie nomen est *Lago de Ruidera*, ac se ipse premit subinde angustioribus alveis, tandem L circiter M pass. a fontibus, in totum, ut ait Noster, in cuniculis se condit, per XV circiter M. pass. iterumque ad lucem prodit, in magna sese stagna diffundens, quæ ab incolis *Los oyos de Guadiana*, Anæ oculi vocantur ; ita sæpius, ut ait Noster, nasci gaudens. ED.

6. *Hinc*. Apud Dalecamp. et Elz. deest. ED.

7. *Ad Gallicum Oceanum*. Qui hic etiam Aquitanicus vocatur, hodie *golfe de Biscaye* vel *de Gascogne*. ED.

8. *Iberico a mari*. Quod Noster, cap. 9, Hispanum quoque et Balea-

mari transversa[9] se pandens, Solorio[10] monte, et Oretanis jugis, Carpetanisque, et Asturum, a Bætica atque Lusitania distinguitur.

III. Bætica[1], a flumine eam mediam secante cognomi- 1
nata, cunctas provinciarum diviti cultu, et quodam fertili ac peculiari nitore præcedit. Juridici[2] conventus ei quatuor, Gaditanus, Cordubensis, Astigitanus[3], Hispalensis.

ricum vocari ait, hodie *Canal des Baléares;* orientalem Hispaniæ oram alluit. Ed.

9. *Transversa.* Vet. apud Dalec. *transversim.* Item in Elz.

10. *Solorio monte, et Oretanis jugis, Carpetanisque, et Asturum.* Solorius mons, quem *Solurium* vocat Isidor. Orig. l. XIV, c. 80, altissimumque Hispaniæ dicit, agnosci potest in jugis, quibus conjunguntur montes dicti *Sierra-Nevada*, qui revera altissimi Hispaniæ perhibentur, cum eis qui *Sierra-Morena* vocantur. Hæc inter juga animadvertas *la Sierra de Ohanes*, *la Sierra Filabres*, *de Oria*, *de las Vertientes*, etc. Oretana autem juga, non, ut plerique volunt, ea sunt quæ hodie *Sierra de Alcaraz* vocantur, supra Bætis fontes posita: nam hoc pugnaret cum verbis istis, cap. 3: *Bæticæ primum ab Ossigitania infusus;* sed forsan Marianorum montium, hodie *Sierra-Morena*, pars orientalis — Carpetana hodie *Monte de Toledo* vocantur: Asturum, *la Sierra de las Asturias.* — Pro Asturum, *Vettonum* reponit Sepulveda, lib. III, cap. 45, ad Pintianum, qui montes *Sierra de Francia*, haud procul ab urbe *Salamanca*, essent. Ed.

III. 1. *Bætica.* Hæc provincia Ana flumine a Lusitania discreta, Solorio monte et Oretanis jugis a Tarraconensi, illam omnem regionem amplectebatur, quæ ab incolis dicitur hodie *Reyno de Sevilla*, *de Cordoba*, *de Jaën*, quæ regna etiam Andalusia una nominantur: *Reyno de Granada*, pars maxima; *Provincia de Estremadura*, et *Provincia de la Mancha*, pars australis, citra Anam. Ed. — Unde sit autem Andalusiæ factum nomen, mihi fateor esse incompertum. A Vandalis enim, opinor, Vandalia diceretur. Orientales, quibus ignoti sunt Vandali, inquit D. d'Herbelot, in Bibliotheca Orientali, pag. 114, fabulantur ab Andaluso Japheti filio, Noë nepote, Andalusiam nomen accepisse. Hard.

2. *Juridici.* Quo tempore Romani Hispanias tenuere, suos in illis Senatus Judiciarios habebant, quos *Conventus Juridicos* suo nomine appellabant. Huc finitimi, tanquam ad Coloniæ metropolim, jus petituri, et de controversiis quæ orirentur, disceptaturi conveniebant. Hard. — Conventus illos Hispani nunc appellant *Cancillerias*, vel *Audiencias.* Erant autem Gaditanus, *Cadix;* Cordubensis, *Cordoue;* Astigitanus, *Ecija;* Hispalensis, *Séville.* Brot.

3. *Astigitanus.* Chiffl. *Asticianus*, sed perperam, quum oppidum Astigi vocetur. Ed.

Oppida omnia numero[4] CLXXV. In iis[5] coloniæ IX, municipia VIII, Latio[6] antiquitus donata XXIX, libertate VI, fœdere III, stipendiaria CXX[7]. Ex his digna memoratu,

4. *Numero CLXXV*. Sic Martianus, lib. VI, cap. de Hispania, p. 203, librique omnes.

5. *In iis coloniæ IX*. Numeros ex fide eorumdem codicum restituimus: *Coloniæ* IX et *fœdere* III, quum prius octo tantum coloniæ, fœdere donata tantum oppida duo censerentur: id quod cum superiore summa oppidorum omnino CLXXV stare nequit. Porro de coloniarum cæterorumque jure hæc accipe. Post diuturnum bellum Romani Latinos pro sociis et amicis sibi adscivere; dato jure, ut in bello romanis legionibus permixti militarent, et ibi magistratus officiaque gerere, et honores accipere communi jure possent: sed non Romæ tamen petere magistratus, aut gerere iisdem licuit, ut apertissime Plinius docet, l. VII, cap. 43; nec repugnat Asconius, de quo Sigonium vide, de antiq. jure Italiæ, lib. I, cap. 4, p. 123. Atque id jus quidem, quia Latinis primum concessum, *jus Latii* appellatum. Post tamen et suffragii in Urbe ferendi, creandique magistratus dari sibi jus postularunt, utque pro civibus romanis pari cum cæteris jure haberentur. Impertitum et illud deinde prærogativa quadam populis aliquot exteris, ægre tamen, vocatumque *jus civium romanorum*. Vetus vero jus ad discrimen hujusce novi, *jus antiquum Latii*, et Latium *antiquitus* dictum est: datumque idem jus longo post tempore universæ Italiæ; unde italicum jus dici cœptum. Quum cives, militesve alio deducerent, ut ea incolerent loca, *Coloniam* vocabant: *Municipium* vero, quum loci alicujus indigenis jus illud italicum, vel civium romanorum, de quo egimus, communicarent. Ampliabant autem Romani, adstringebantque arbitratu suo jus et immunitates eas, ut auctor est Tacitus, Annal. lib. XI. Quin ipse Plin. coloniis quibusdam jus Italiæ tantum concessum, aliis solam immunitatem a tributis innuit, cap. hujus libri tertio. Municipia suis vivebant legibus et institutis: Coloniæ romanis. Suis quoque oppida libertate donata: sed neque italico, neque civium romanorum jure gaudebant, quorum alterutro municipia fruebantur: ea vero *libera oppida*, et *liberæ conditionis* vocabantur. Fœderata erant, quibuscum populus romanus fœdus inierat, quorum cives se fœderatos, socios, fratres populi romani cognominabant, ut de Arvernis Galliæ populis, Heduisque dicemus, l. IV, cap. 32 et 33. Denique stipendiaria erant, quæ vectigal penderent, seu tributo solvendo obnoxia forent. HARD. — Vid. etiam in nostra Taciti editione, tom. IV, pag. 473, in excursibus Variorum ad lib. Annal. XI, quid de jure Latii, civitateque romana, jure Quiritium, jure italico, coloniis, municipiis, populis liberis, fœderatis, immunibus, stipendiariis dicat Broterius. ED.

6. *Latio*. Lege *Latio* jure, ut infra cap. 3. DALEC.

7. *CXX*. Dalec. *CCX*. ED.

aut Latiali sermone dictu facilia, a flumine Ana, littore Oceani, oppidum Onoba[8] Æstuaria cognominatum : interfluentes[9], Luxia[10] et Urium. Arenæ[11] montes : Bætis

8. *Onoba Æstuaria*. MSS. Reg. et Colb. ac Paris. *Ossonoba Æstuaria*. Parm. edit. *Ossonoba Asturiæ*. Hermolaus, *Ossonoba Lusturia*, quoniam inter amnes Luxiam et Urium sita est. Ptolemæus, lib. II, cap. 4, Ὀνεβαλιστουρία. Nos Ὄνοβαν Αἰστουρίαν, hoc est, *Æstuariam*, ab Æstuariis etiam nunc eo loci frequentibus, maluimus appellari, vestigia codicum antiquorum summa fide ac religione secuti. Sunt autem æstuaria ( Ἀναχύσεις Straboni, lib. III, pag. 140 ) loca quæ marinis aquis referta sunt ex inundationibus pelagi, per quas sæpe in mediterranea fluviorum instar navigantes accedunt. Hard. — Quo autem in loco sita fuerit Onoba, inter interpretes non constat : illam *Gibraleon* esse Rodericus Carus, Antiqu. Hispal. l. III, c. 75, et post hunc Pinetus et Harduinus contendunt : Mannertus juxta portum *Palos* eam sitam fuisse ait, cui quidem non assentior, quum Nostro ab Ana venienti citra flumina *Luxiam* et *Urium*, quæ hodie *Odiel* et *Tinto* vocantur, occurrere videatur Onoba, *Palos* autem sita sit ultra flumen *Tinto*. D'Anville, qui in opere, cui titulus est *Géographie ancienne abrégée*, t. I, pag. 36, illam hodie *Moguer* esse vult, ad lævam fluminis *Tinto* ripam, alteram magisque probandam, ut mihi videtur, sequitur opinionem in mappa sua, in qua, inter fluminum *Odiel* et *Tinto* ostia ponitur, quo loco hodie reperitur *Huelba*. Æstuariis autem ita abundat locus ille, ut minime mirum cuivis mappam inspicienti videri possit urbem eo loci sitam *Æstuariam* cognominatam fuisse. *Ossonoba* autem cujus nomen hic in quibusdam MSS. legitur, ut superius diximus, librariorum aut negligentia aut fortasse ignorantia, aliud certe oppidum est in Lusitania, ut lib. IV, cap. 35, dicemus. Ab Ossonoba diversam Onobam et nomine et situ Marcianus Heracleotes agnoscit pag. 71 et 37, inquit Hard. Ed.

9. *Interfluentes*. Vet. apud Dalec. *interfluunt*. Ed.

10. *Luxia et Urium*. Nunc, ut modo in Onoba diximus, *Odiel* et *Tinto*, inter Anam et Bætim fluentes. Ipsum nomen *Urium* hunc fluvium eumdem cum *Tinto* esse declarare videtur; hujus enim fluminis undas quidquid injiciatur desiccare atque quodammodo urere, nec pisces pati testantur plurimi; ex quo fortasse *Urium* nomen duxit. Hæc flumina eodem loco in Oceanum influentia æstuaria efficiunt, inter quæ sitam Onobam diximus. Ed.

11. *Arenæ montes*. Ita Roman. et Parmensis editio vetus, MSS. Reg. 1 et 2, etc. *Hareni montes ;* quidam etiam *Ariani* et *Mariani montes* legunt. Nos autem *Arenæ* cum Hard. legimus, montesque illos nihil aliud esse putamus præter istos arenæ colles, quos Galli *Dunes* vocant, quique etiam nunc ab incolis *Arenas gordas* appellantur ; nulli enim montes toto hoc littore reperiuntur. Ed.

fluvius[12]: littus[13] Corense inflexo sinu; cujus ex adverso
2 Gades, inter[14] insulas dicendæ. Promontorium Junonis[15],
portus Bæsippo[16]. Oppida: Belon[17], Mellaria[18]; fretum ex

12. *Bætis fluvius*. Nunc *Guadalquivir* ex arabicis vocabulis *Wadi-al-quibir*, quæ fluvium magnum significant. Ed.

13. *Littus Corense*. MSS. Reg. 1, 2, etc. *Curense*. Chiffl. *Curonense*. Littus id, inquit Hard. a Bæti amne ad *Rio Guadalete* porrigitur, ubi oppidum *S. Lucar de Barameda*. Mihi autem illo nomine designatum videtur littus illud quod ab oppido *Roia* ad urbem *Cadiz* porrigitur, sinum illum ambiens, qui veteribus *Menesthei portus*, recentioribus autem *Bahia de Cadiz* vocatur et in quem influit *Rio Guadalete*. Hæc verba *inflexo sinu* sequentiaque *cujus ex adverso Gades* sententiam meam, ut puto, confirmant. Ed.

14. *Inter insulas*. Lib. IV, c. 36.

15. *Junonis*. Nunc *Cabo de Trafalgar*. Ptolemæo, lib. II, cap. 4: ἀκρωτήριον, ἐν ᾧ ναὸς Ἥρας.

16. *Portus Bæsippo*. Hodie *Vejer*, juxta æstuarium quod portus efficit et in quod influit parvum flumen *Barbato* dictum. Melæ quoque, lib. II, cap. 6: *Besippo ad Junonis promont.* ex quo intelligitur hallucinatos esse viros alioqui eruditos. Rodericum Carum, qui lib. III, Antiq. Hispal. cap. 48, portum Bæsipponem esse existimat *Puerto de S. Maria*, ad ostium amnis *Guadalete*: et Hieron. Suritam, qui Basilipponem, hodie *Cantillana*, supra Hispalim ad boream positum, cum hoc Bæsippone maritimo oppido confundit; quum disertis verbis Mela Pomponius, Pliniusque, viri in geographicis rebus supra famam accurati ac diligentes, inter Gades et Calpen, promontorio Junonis Bæsipponem affigant. Hard. — Hallucinatur autem ipse Harduinus, quum Bæsipponem Μενεσθέως Λιμὴν a Ptolemæo vocari ait. Nam hunc portum ante Junonis promontorium nominat, dum infra sitam fuisse Bæsipponem manifestum est. Nobis Menesthei portus hodie *Bahia de Cadiz* esse videtur, ut not. 13 diximus. Ed.

17. *Belon*. Ptolemæo, lib. II, cap. 4: Βαίλωνος ποταμοῦ ἐκβολαὶ, Βαίλων πόλις: Marciano quoque Heracl. pag. 70. Stephano, Βελὼν, πόλις καὶ ποταμὸς τῆς Βαιτικῆς, etc. post Strabonem, lib. III, pag. 140. Hard. — Belon autem oppidum hodie non *Tarifa*, ut voluerunt Hard. pluresque Plinii interpretes; sed, ut animadvertit d'Anville, et ipsa nominis similitudo confirmat, *Bolonia*, qui quidem locus hodie desertus est; flumen autem, de quo Ptolemæus meminit, exiguus est rivulus occidentem versus, per quem in mare se exonerat palus *Laguna de la Janda* hodie dicta, si Mannerto credimus, cujus opinionem confirmant Ptolemæi verba, quæ urbem citra flumen, orientem versus, sitam fuisse indicare videntur. Ed.

18. *Mellaria; fretum ex Atlantico mari*. De illis jam superius fuse diximus. Mellaria Marciano Heracl. p. 70, Ptolemæoque loc. cit. Μελλαρία dicitur. Ed.

Atlantico mari. Carteia[19], Tartessos[20] a Græcis dicta. Mons[21] Calpe. Dein littore[22] interno oppidum[23] Barbesula

19. *Carteia, Tartessos a Græcis dicta*. Alii ex Paus. Appian. Leopard. *Carpessum*; alii *Carpessos*. Καρπηΐα Ptolemæo, lib. II, cap. 4. Roder. Car. lib. II Antiq. Hispal. cap. 24. Melæ, lib. II, cap. 6: « Carteia (ut quidam putant) aliquando Tartessus. » Pausan. lib. VI Eliac. poster. pag. 378, et Straboni, lib. III, pag. 151: Ἔνιοι δὲ Ταρτησσὸν τὴν νῦν Καρτηΐαν προσαγορεύουσι; Anton. Itiner. *Calpe Carteia* XVIII M. pass. a Mellaria. Inde unam eamdemque urbem esse Tartessum, Calpen, Carteiamque merito fortasse dixeris, quæ, si eruditum D'Anville et doctum viatorem Anglum Carter audimus, extremo sinu *Bahia de Algeziras*, seu *de Gibraltar* dicto, ad amnem *Guadarangue* sita fuit, quo loco rudera multa animadvertit Carter; Mannertus autem Carteiam sub urbe *Algeziras*, juxta turrim *del Carnero* dictam, sitam fuisse contendit, seu potius ubi est vicus *Villa Vieja* dictus, sub *Algeziras*, in altera rivuli ripa qui *Rio de miel* vocatur; priori tamen opinioni libentius assentiar. Loco autem a Mannerto designato, juxta urbem *Algeziras*, ubi est *Villa Vieja*, quod nomen veterem urbem quamdam hic stetisse indicare videtur, ponit D'Anville urbem Tingenteram, Pomponii Melæ, ut putant, natalibus claram, si tamen in Melæ lib. II, cap. 6, legendum sit, ut plerique volunt: *atque unde nos sumus, Tingentera. Tum Mellaria*, etc. non autem, ut malunt alii: *atque unde nos sumus, cingente fretum, Mellaria*, etc. Mannertus autem hanc urbem Tingenteram ponit, inter Mellariam, quam hodie, ut diximus, *Torre della pena* esse putat, et Transductam urbem Marc. et Ptolem. notam, quam *Tarifa* esse opinatur. Ed.

20. *Tartessos*. Gadium insulam Tartessum quoque vocitatam dicemus lib. IV, c. 36. Et in insula ad Bætis ostia tertiam eo nomine urbem Veteres agnovere. Strab. p. 148. H.

21. *Mons Calpe*. Cum oppido cognomine, cujus meminere Strabo, lib. III, pag. 140; Antoninus, et nummus suspectus, C. I. Calpe, hoc est, *Colonia Julia Calpe*, apud Spanhem. pag. 766. Eadem est fortasse cum Carteia superius memorata, diversa tamen esse potuit, et loco, quo situm est oppidum *Gibraltar*, stetisse. Ed.

22. *Littore interno*. Littore interni maris, hoc est, mediterranei. Hard.

23. *Oppidum Barbesula cum fluvio*. Vet. ap. Dalec. *oppida*. Fluvius Barbesula hodie *Rio Guadiaro* est, ut putant Pinetus, Mannertus atque etiam Harduinus, qui hunc fluvium mendose *Guadajara* vocat. Ad ejus ostium turris est quæ eodem nomine *Torre Guadiaro* vocatur, quæque Barbesulæ locum fortasse occupat. Nonnulli tamen flumen hodie *Rio Verde*, oppidumque *Marbella* aut etiam *Estepona* esse contendunt. Fluvii Βαρβησόλα meminere Ptolem. lib. II, cap. 4, et Tzetzes, Chiliad. VIII, v. 712. Urbis etiam meminit Mela lib. II, cap. 6; apud quem plures *Barbesul* legunt. Mar-

cum fluvio; item[24] Salduba : oppidum Suel[25] : Malaca cum fluvio[26], fœderatorum. Dein Mænoba[27] cum fluvio.

cianus Heracl. ἀπὸ Καρτηΐας εἰς Βαρβησόλαν, etc. Ed.

24. *Item Salduba.* Hoc est, ut Barbesula, sic etiam Salduba olim oppidum cum fluvio fuit cognomine : Suel non item. Salduba hodie *Marbella* est, ad amnem olim cognominem qui nunc *Rio Verde* dicitur, inquit Hard. quem hic sequor ; Clusius autem Mannertusque Salduba flumen hodie *Rio Gordo*, vel *Guadalquivirejo* vocari contendunt; qui quidem amnis Malacæ vicinior mihi videtur quam ut Salduba flumen sit, sed certe Ptolemæi lib. II, cap. 4, Σαδούκα est. Quidam, quos inter Ortelius et Poinsinet, oppidi tantum Saldubæ, non fluvii, hic meminisse Plinium volunt. Ed.

25. *Oppidum Suel. Sivel* in Anton. Itiner. vocatum, ex quo sane fluxit *Sive*, quod in Chiffl. et in quibusdam aliis MSS. auctore Lætio, legitur, haud dubie mendose, quum hæc oppida referat Mela lib. II, c. 2 : « Abdera, Suel, Hexi, Mænoba, Malaca, Salduba, Lacippo, Barbesula », aut, ut alii legunt *Barbesul.* Quo autem in loco situm fuerit oppidum Suel, non satis constat. Sunt qui illud esse volunt *Castillo de Fuengirola* vicum, non quatuor, ut ait Hard. sed sex leucis a *Malaga* distantem, istamque opinionem in mappa sua sequi videtur d'Anville. Inscriptio vetus apud Reines. p. 141, Mvnicipio Svelitano, hic reperta erutaque est, sed ficta et recens, auctore Hard. qui Ortelium pluresque alios secutus Suel hod. *Molina*, aut, ut in mappis reperio, *Castillo de Torremolinos* esse contendit; quod quidem ego mallem, quum castellum *Fuengirola* situm fuerit ad ostium fluminis de quo certe meminisset Noster. Ed.

26. *Malaca cum fluvio, fœderatorum.* Dalec. *Melacha.* Elz. *Malacha.* Scripsimus *Malaca*, Ptolemæum Strabonemque sequentes, in quibus legitur Μάλακα, non autem Μάλαχα. Ed.—Malaca, inquit, oppidum fœderatorum cum fluvio. Ptolem. II, 4, Μάλακα, qui vicinum amnem, ut diximus, Σαδούκαν vocat. Oppido incolæ nomen fecere *Malaga.* Hæc recte Hard. minus autem recte adducit huc amnem, *Guadalquivirejo*, sive *Riu grande :* nam inter urbem *Malaga* et amnem *Guadalquivirejo*, aliud flumen non longe a *Malaga* in Internum mare influit, cui nomen *Guadalmedina* est : *Guadalquivirejo* autem amnis duobus ferme leucis a *Malaga* distat. Vino inter omnia præstantissimo hodie nobilis est regio illa. Hard. et Ed.

27. *Mænoba cum fluvio.* Dalec. et Elzev. et d'Anville in mappa sua *Menoba*, nos autem Strabonem, cui lib. III, p. 144, Μαίνοβα, et Melam loc. cit. Harduinumque secuti sumus. Ptolemæo Μάνοβα, mendose. Fluvio, inquit Hard. nomen est hodie *Riu frio*, seu frigidus amnis : oppido *Torres*, seu rectius *Torrox;* d'Anville urbem *Almuñeçar*, esse contendit haud longe a flumine *Rio Verde* dicto, quod sic Mænobæ fluvius esset; Mannertus autem eam *Velez Malaga* ad fluvium cognominem esse putat; quam quidem opinionem sequimur. Ed.

Sexti Firmum[28] cognomine Julium, Selambina[29], Abdera. Murgis[30] Bæticæ finis. Oram eam universam originis Pœnorum existimavit M. Agrippa. Ab Ana[31] autem Atlantico Oceano obversa[32] Bastulorum Turdulorumque est. In universam[33] Hispaniam M. Varro pervenisse Ibe- 3

28. *Sexti Firmum.* MSS. *Sexifirmum.* Mela loco cit. *Hexi* aut, ut quidam volunt, *Ex* vocat: *Sexitanum* Antoninus: Σὲξ Ptolem. lib. II, cap. 4, ex quo emendabat Dalec. *Sextifirmium.* Hard. secuti sumus *Sexti Firmum* scribentes, ne novi aliquid afferamus; nobis tamen probabile magis videtur *Hexi*, quod plures in Mela legunt, aut, ut Poinsinet: *Sexi*, *Firmum cognomine Julium*, quod interpretatur: *Sexi cognomine Firmum Julium.* Hinc, inquit Hard. salsamentis Exitanis, sive Sexitanis nomen, de quibus Strabo, lib. III, p. 156, aliique.—Quo autem loco sita fuerit urbs illa minime constat. Admonet ipsa series oppidorum, quæ plane eadem est apud Melam, Plinium, Ptolemæumque, ut ait Hard. Sexti Firmum prius Hispaniæ oram legentibus a Calpe versus septemtrionem occurrere quam Selambinam: quare Suritam, Rod. Carum, aliosque falli necesse est, qui id oppidum nunc *Motril* esse existimant, quod ultra Selambinam est. Idem peccat d'Anville, qui in mappa sua Sexitanum Selambinam inter et Abderam ponit, quo loco hodie est turris *Baños* vocata; ante ponenda ergo nobis visa est Mannerti opinio, qui eam *Almuñeçar* esse dicit. Ed.

29. *Selambina, Abdera.* Σηλάμβινα Ptolemæo, loc. cit. et mox Ἄβδαρα; Straboni, loc. cit. Αὔδηρα; Stephano Ἄβδηρα. Hæc hodie *Salobreña* est, consentientibus omnibus, præter Marianam, qui Hist. Hisp. lib. X, cap. 18, pag. 503, illam *Almeria* vocat. Aliis, quos inter d'Anville, et Mannertus, quibuscum ego libenter consentio, Abdera *Adra* esse videtur, haud adeo abludente ab Abdera vocabulo, medio fere inter *Salobreña* et *Almeria* intervallo. Hard. et Ed.

30. *Murgis.* Antonino *Murgi*, a Sexitano m. pass. xxxviii; quod quidem intervallum lxx et amplius m. pass. esset, si, ut volunt Mendoza in Conc. Illib. et d'Anville, Murgis hodie *Almeria* est; et cxx, si, ut Mariana et Harduinus et Mannertus dicunt, *Mujacar;* cui quidem opinioni libentius assentior. Alia porro, ut Hard. ait, ab ista Μοῦργις Ptolemæi est, lib. II, cap. 4, in mediterraneis Turdulorum Bæticorum oppidis. Alia item quæ hodie *Murcia* vocatur, regni caput, oppidum et a mari et ab ora hac quam lustramus longe dissitum. Ed.

31. *Ab Ana.* Ad fretum usque. Mela, lib. III, cap. 1: « A freto ad flumen Anam Turduli et Bastuli habitant. » Hard.

32. *Obversa.* Subintellige, ora. A Turdulis sive Turdetanis, Bætica tota olim Turdetania appellata. Vid. Strab. lib. III, pag. 139. Hard.

33. *In universam.* Ante has voces Pinetus inserit: « Turduli a Bæti

ros[34], et Persas, et Phœnicas, Celtasque, et Pœnos tradit. Lusum[35] enim Liberi Patris, aut Lysam cum eo bacchantem nomen dedisse Lusitaniæ, et Pana præfectum ejus universæ[36]. At quæ de Hercule[37] ac Pyrene, vel Saturno traduntur, fabulosa in primis arbitror.

fluvio ad Anam usque protenduntur. Eorum finis ad promontorium sacrum: Bastuli vero a Calpe usque Alimentam. » Dalec.

34. *Iberos, et Persas, et Phœnicas, Celtasque, et Pœnos.* Iberi de quibus hic Varro meminit, ab istis, qui Caucasi radices incolebant, originem ducebant, si ei credimus et nomen suum Ibero flumini, quod hodie *Ebro* est, dederunt; plures autem, quos inter Strabo, Apollon. Dionys. Socrat. Schol. Prisc. multique alii, Iberos Caucasios ab Hispanis Iberis originem trahere contendunt. De quibus omnibus vide Diodor. Sicul. Bibl. lib. V, pag. 312; Justin. lib. XLIV; Appianum in Ibericis, pag. 256; Melam, lib. II, cap. 6; Solin. cap. 26, et Poinsinet de Sivry, Orig. Urb. Ed. — Phœnicum inprimis expeditionem in Hispaniam eo tempore susceptam, quo romanæ urbis fundamenta ponerentur, Mariana censet, Hist. Hisp. lib. I, cap. 15. Hard. — Animadvertit Poinsinet hic pro accusat. græco *Phœnicas*, quo usus est Varro, ponendum esse Phœnices. — Celtæ autem, de quibus hic mentio fit, interiorem Galliæ nostræ partem, quæ tunc Græcis Κελτικὴ erat, ut lib. IV dicemus, incolebant: nomenque *Celtiberos* acceperunt, occupatis Iberi fluvii ripis. Ed.

35. *Lusum enim.* Varro nugatur, si a ludo, seu lusione, quæ vox latina est, jam tum Bacchi ævo Lusitaniam cognominatam velit: aut a λύσσα, quæ vox rabiem sonat. Sic tamen Martianus accepit lib. VI, cap. de Hispania, p. 203: « Lusitania, cui nomen fabula a lusu Liberi Patris, vel cum eo bacchantium, sociavit. » In MSS. *Lusum.* An *Lysum Liberi Patris, aut Lysam cum eo bacchantem* legi satius: ut *Lysus et Lysa* unius hominis, qui Bacchi filius comesve fuerit, nomen geminum esse videatur? Bacchum ipsum Lysium apud Pausaniam dictum accipimus, a λύω, quod curas solvit. Hard.—Scribebat Pinetus: *Lusum enim Liberi Patris comitem aut Lyssam bacchantem*, etc.—In MSS. *bacchantium* legimus pro *bacchantem*, quod habent editiones vetustæ, quas secutus est Harduinus. Ed.

36. *Universæ.* Subintellige, Hispaniæ. Verba Sosthenis de Baccho, lib. XII Ibericorum: Νικήσας δὲ καὶ Ἰβηρίαν, Πᾶνα κατέλιπεν ἐπιμελητὴν τῶν τόπων, ὃς τὴν χώραν ἀπ' αὐτοῦ Πανίαν μετωνόμασεν, ἣν οἱ μεταγενέστεροι Σπανίαν προσηγόρευσαν. Apud Plutarch. lib. de flumin. pag. 1159. Hard. — Scribebat Dalec. *ejus. Universa autem quæ de Hercule.* Ed.

37. *De Hercule*, etc. De Herculis expeditione in Hispaniam, Diodor. Sic. Bibl. lib. IX, pag. 226. A Pyrene Bebrycis filia, quam Her-

Bætis in Tarraconensis[38] provinciæ, non ut aliqui dixere, Mentesa[39] oppido, sed Tugiensi[40] exoriens saltu, juxta[41] quem Tader fluvius, qui Carthaginiensem agrum rigat, Ilorci[42] refugit Scipionis rogum : versusque in

cules adamarat, in Pyrenæo monte sepulta, montis ejus appellationem fabulose Silius deducit, lib. III.

38. *Tarraconensis provinc.* Emendabat Dalecamp. *Tarraconensi provincia.* Ed.

39. *Mentesa.* Chiffl. *Metesa.* Al. *Mentisa.* Liv. XXVI, 17, *Mentissa.* Quæ autem hodie sit urbs illa minime constat : *Jaën* vel *Mentexa* est, auct. Clusio et Girolamo Ruscelli; *Cazorla* auct. Morales, qui sibi minime constans, alibi eam *Toia* esse dicit; *Montisou*, auct. Mariana, et *Montejo*, auct. Vasæo. Nos autem hic Harduin. et d'Anville sequemur, qui illum vicum *San Thome* juxta *Cazorla* esse dicunt, olim episcopalem sedem, Gienam, hodie *Jaën*, transductam. Rursus de Mentesanis mentio fit apud Nostrum, cap. 4, quos quidem Mentesanos diversos fuisse ab illis, qui hanc, de qua nunc agimus, Mentesam incoluerunt, putat haud immerito, ut videtur, d'Anville, qui in mappa sua Mentesas duas ponit, alteram *Bastitanam* cognominatam, de qua nunc agitur, alteram vero *Oretanam*, xlvi circiter m. pass. a priori, septemtrionem inter et orientem, quæ Ptolemæi Μέντισα, inter Oretanorum urbes, est, ut puto; dum altera Itinerarii Antonini *Mentesa Bastia* est xxv m. pass. a Castulone, orientem versus, ut videtur. Mannertus quoque duas fuisse Mentesas existimat, sed de earum situ cum nostro d'Anville non convenit. Mentesam enim Bastitanam inter *Granada* et *Jaën*, Oretanam inter *Granada* et *Murcia* ponit. Ed.

40. *Tugiensi saltu.* Ab oppido Tugia, cujus Antoninus meminit, et a Castulone, Malacam versus, distare ait xxxv m. pass. Nunc jacet in loco *Toia* dicto, auctore d'Anville. Errat autem Harduin. qui saltui Tugiensi nomen esse hodie *Sierra de Alcaraz* dicit, qui montes viginti leucis in septemtrionem a Bætis fonte distant; hoc enim flumen e montibus hod. *Sierra Seca*, sive *de Cazorla* vocatis exoritur, et ad vigesimam circiter a fonte suo leucam, amnem *Guadalimar* recipit, qui quidem ex montibus *Sierra de Alcaraz* dictis defluit : quod sine dubio Harduinum in errorem induxit. Ed.

41. *Juxta quem Tader.* Ita MSS. omnes : apud Dalec. autem et Elz. deest vox *juxta.* Ex iisdem fere montibus, quibus Bætis, et tamen hodie diverso nomine *Sierra la Sagra* vocatis, Tader oritur, qui hodie *Segura* vocatur : sed is in ortum tendit, alius cujusdam fluvii, qui *Taibilla* vocatur et ex iisdem montibus defluit, aquis auctus, *Carthaginiensemque agrum*, ut Noster ait, *rigat;* id est, provinciam, cui præcipua erat urbs Carthago nova, hodie *Cartagena*, in *Reyno de Murcia.* Ed.

42. *Ilorci refugit Scipionis rogum.* Sic legendum videtur, quamvis tres MSS. pro *Ilorci*, *ille ocior* habeant.

occasum[43], Oceanum Atlanticum provinciam[44] adoptans petit, modicus primo, sed multorum fluminum capax, quibus ipse famam aquasque aufert. Bæticæ primum ab Ossigitania[45] infusus, amœno blandus alveo crebris dextra lævaque accolitur oppidis.

5 Celeberrima inter[46] hunc et Oceani oram in mediterraneo Segeda[47], quæ Augurina cognominatur: Julia[48], quæ

Hæc autem verba non ad Taderem fluvium referenda sunt, ut quidam existimavere, sed ad Bætim, qui hic quodam modo Taderi opponitur. Dum enim, inquit Noster, Tader Carthaginiensem agrum rigat, Scipionis rogum, Ilorci situm, conspicere sustinens, Bætis illum refugit et versus in occasum, Bæticam provinciam irrigat petitque Oceanum. Oppidum Ilorci, de quo hic Noster, hodie est *Lorca*, ad amnem *Sangonera avenidas de Lorca* vocatum sita, et XXVII M. pass. a Tadere distans; Scipionisque rogus, etiam nunc *Sepulcro de Scipion* incolis dictus, XX circiter M. pass. ab urbe Lorca, meridiem versus, reperitur. Cneum autem Scipionem, post Publ. fratrem occisum, in turrim quamdam Asdrubalis copiæ fugientem compulerant: qua incensa, cum omni comitatu misere concrematus est, ut auctor est Appianus in Ibericis, p. 263. Ed.

43. *Versusque in occasum.* Vide notam superiorem. Ed.

44. *Provinciam.* Bæticæ provinciæ, quam mediam secat, suum nomen impertiens.

45. *Ab Ossigitania.* Dalec. *Ossigitaniæ.* Ab Ossigi oppido, de quo mox. Ab ea provincia Bæticæ initium duci haud obscure innuit: citra versus septemtrionem et ortum, Tarraconensem esse: quare ad Castulonem oppidum, quod Bæticæ finis paulo post dicetur, Ossigitania pertinuit. Hard.

46. *Inter hunc.* Inter Bætim, ab Ossigitania, ad fretum Gaditanum, et Atlantici oram Oceani, Cordubensis conventus mediterranea oppida ista sunt: Segeda, etc.

47. *Segeda, quæ Augurina cognominatur.* Alia est ac *Segida*, de qua inferius; quamvis quidem eas urbes plurimi pro una incauti acceperint. Quo autem in loco sita fuerit urbs illa ignoratur; neque enim illis assentiri possum, qui, ut Pinetus, eam *Medina Sidonia* esse volunt, non longe ab Oceano; quum ex oppidorum serie pateat Nostrum ab oriente ad occidentem, id est, ab ortu ad ostium Anæ fluminis procedere. Fortasse Segeda sita fuit juxta *Torre que Bradilla* parvum flumen, quod in Bætim octo leucis supra *Andujar* influit. Ed.

48. *Julia, quæ Fidentia.* Tiberii nummus, in Thesauro Goltzii, Col. Ivl. Fidentia; sed sunt Goltziana latina numismata pleraque adulterina et ficta. Hard. — Hanc urbem diversam contra Harduini opinionem putat Mannertus ab ea quæ *Julia* vocatur a Cæsare, Bell. Alex. cap. 61 et 65. Bell. Hispan. incert. auct. cap. 3 et 4. Dio. Cass. lib.

Fidentia : Urgao[49], quæ Alba : Ebura[50], quæ Cerealis : Iliberi[51], quod Liberini : Ilipula[52], quæ Laus : Astigi[53],

XLIII, cap. 31. Οὐλία a Ptolem. lib. II, cap. 4. *Ulia*, XVIII M. pass. a Corduba in Itiner. Anton. et Ἰουλία, haud procul a Corduba, a Strab. lib. III, pag. 141, et quam hodie *Monte-mayor*, haud scio an recte, esse ait D'ANVILLE. Juliam Fidentiam longius a Corduba dissitam, ortum inter et meridiem, hodieque vocari *Almodovar*, contendit Mannertus, quocum de situ quidem ego consentio, minime vero de nomine ; nullum enim in ea regione locum *Almodovar* dictum reperio præter urbem *Almodovar del rio*, quæ ad flumen *Guadalquivir* sita est, V circiter leucis a *Cordoba*, meridiem inter et occasum, non vero ortum, ut ait Mannertus ; anteponenda igitur visa fuit eruditi viri Pineti opinio, qui eam *Fuentes*, id est, ut ego puto, *Fuente del Rey*, inter *Andujar* et *Jaën*, esse dicit. ED.

49. *Urgao, quæ Alba*. Dalec. et Elz. *Virgao*. XLV M. pass. a Corduba Castulonem versus, secundum Anton. Itiner. unde illam *Arjona* esse dicit D'ANVILLE, aut potius, ut mihi videtur, *Arjonilla*, leucis duabus ab *Andujar*, meridiem versus, quam opinionem sequi videtur Mannertus. Ibi etiam inventa inscriptio: MUNIC. ALBENSE URGAVON. apud Gruter. pag. 233, sed ficta et recens. ED.

50. *Ebura*. In MSS. quibusdam, *Ebora*. Non est hæc *Ebora* Pomponii Melæ, de qua ille in Bæticæ littore, lib. III, cap. 1, nec Strabonis Ἐβοῦρα, quæ eadem cum Ebora Pomponii est, lib. III, pag. 140. — Quinque autem urbes hoc nomine olim in Hispania exstitisse videntur. Hanc *Alcala-la-Réal*, inter *Granada* et *Cordoba* esse retur Harduinus cui ego assentior. Eam Pinetus et Girolamo Ruscelli *Rotta* vocant, quod nomen in mappis non reperi. ED.

51. *Iliberi, quod Liberini*. Loaysas in Conc. Illib. legit, *Eliberi, quod Eliberini*. Ptolemæus, loc. cit. Ἰλιβερίς. — Eam Girolamo Ruscelli, Pinetus, multique alii, inconsulte, ut puto, hodie urbem *Granada*, regni cognominis caput esse dicunt; eruditissimos viros Vasæum, Morales, Harduinum et D'ANVILLE sequimur, qui eam in colle, cui nomen est *Sierra de Elvira*, fuisse contendunt, duobus leucis a *Granada* orientem versus; quam opinionem sequi videtur ipse Mannertus. ED.

52. *Ilipula, quæ Laus*. Ptolemæo, loc. cit. Ἰλλίπουλα μεγάλη. Roder. Carus Antiq. Hispal. lib. III, cap. XI, pag. 100, Pinetus et Hard. illam hodie *Granada* esse contendunt; hanc opinionem refert ipse Mannertus, quam tamen Ptolemæo contrariam esse ostendit, ex quo Ilipulam juxta urbem hodie *Montilla* dictam stetisse haud immerito, ut mihi videtur, conjicit. ED.

53. *Astigi, quod Julienses*. Dalec. et Elz. *Artigi*, quod et ego mallem; Parmensis editio *Astici*. Ptolem. loc. cit. Ἀρτιγίς. Si tamen Astigi legendum est, hæc urbs certe alia est ac *Astigi*, una e quatuor urbibus juridicorum conventuum capitibus in

quod Julienses: Vesci[54], quod Faventia: Singili[55], Attegua[56],

Bætica; quod non animadverterunt nonnulli interpretes, quos inter Poinsinet de Sivry qui eas urbes unam eamdemque esse putat, quam *Ecija* vocat, adversam tamen sententiæ suæ opinionem Martini de Roa, in Hist. Astigit. fol. 13, referens, qui hanc urbem hodie esse *Alhama*, inter *Granada* et *Malaga*, haud immerito, ut ego reor, eum docebat. Hanc opinionem sequitur et Mannertus. Ed.

54. *Vesci, quod Faventia.* Ptolemæo loc. cit. Οὔεσκις. Girolamo Ruscelli eam etiam nunc *Faventia* vocari, Niger urbem esse *Velez*, non procul ab interno mari et urbe *Motril*, contendunt; ego autem Harduinum sequi mallem, qui eam *Archidona*, inter *Antequera* et *Alcala la Real* esse putat. Ed.

55. *Singili.* Nonnulli, ut mox in Attegua dicemus, *Singilia* legunt, nos autem Ortelium Harduinumque sequi maluimus, illis tamen minime assentientes, quum eamdem hanc urbem *Antiquariam*, sive *Anticariam* Antonino dictam fuisse volunt. d'Anville, multo rectius, ut opinor, diversas fuisse urbes censet. Anticaria in via romana sita fuit, forsan quo loco hodie est *Antequera*, Singilisque ad ripam fluvii cognominis, nunc *Rio Genil* dicti, quo loco nunc est *Puente de Don Gonzalo*. Anticariæ reperta inscriptio apud Grut. exstat, pag. 437, *Municip. Singiliensium*, cujus auctoritate motus d'Anville, Anticariam Singilis auctoritati submissam fuisse putat, sed, ut jam non semel diximus, falsæ recentesque sunt Gruteri inscriptiones, nullaque illis fides adhibenda. Ed.

56. *Attegua.* Prius legebatur *Singilia, Hegua.* Scio in hoc Bæticæ tractu Αἴγουαν a Strabone citari, lib. III, pag. 141, sed quum *Singiliattegua* in MSS. scribatur, Reg. 1, 2, etc. *Singili: Attegua* haud cunctanter agnosco. Nam de Attegua primum Dio meminit lib. XLIII, pag. 230. Ἀττεγούα πόλις, haud procul Corduba, non semel autem Hirtius, l. de bello Hisp. pag. 259, et Atteguenses Pompeianarum partium fuisse scribit Valerius Max. lib. IX, cap. 2, 4. Hard.—Mariana quoque lib. III, Histor. Hispan. cap. 21, *Attegua*, inquit, *decimo sexto ab urbe Corduba lapide sita erat, quo nunc loco ruinæ tantum exstant Tebæ veteris nomine*: addit Harduinus *Teva veja*, sexto fere milliari ab Antiquaria Hispalim euntibus, non animadvertens hæc cum Marianæ verbis *decimo sexto ab urbe Corduba lapide* pugnare; nam illa de qua loquitur *Teba* LXVI M. pass. a Corduba distat. Forsan hæc *Teba*, juxta quam montes *Sierra de Yeguas* dicti repcriuntur, Strabonis Αἴγουα fuit; *Attegua* autem requirenda est inter *Puente de Don Gonzalo*, quod oppidum, auctore d'Anville, Singilis est, et *Cordoba*, fortasse non longe ab *Aguilar*, in ripa fluvii nunc *Cabra* vocati. Longe alia tamen est Mannerti opinio, qui hanc urbem ad septemtrionem Bætis ponit, et illam inter et Ucubim fluxisse ait flumen Salsum, quod hodie *Guadiato* vocari dicit. Ed.

Arialdunum[57], Aglaminor, Bæbro, Castra[58] vinaria, Episibrium[59]: Hippo[60] nova, Illurco[61], Osca[62], Escua[63],

57. *Arialdunum, Aglaminor, Bæbro.* MSS. Reg. et Colb. *Arialdunum, Aglamin, Urbedo.* Hic aliqui comminiscuntur *Avia* seu *Avi*, a quo oppido festum Avienum dictum esse volunt; *Eldanum*, quod Ptolemæi *Eldana* esset, forsan hodie *Montalvan*, sex leucis ab urbe *Cordoba*, meridiem versus; *Urbedo* aliis *Ubeda* in veteribus codicibus ab Ambrosio Morales recognitis *Algebro* scribitur, quam lectionem assensu suo comprobare videtur Harduinus, quamvis de Ambrosio Morales mentionem non faciat, quum dicit *Agabro* legi satius esse, quod, cum Eliberitana et Astigitana ecclesia, meminit etiam Agabrensis concilium Hispalense II, can. 1. — Idem ille Morales hanc urbem hodie *Cabra* esse ad fluvium cognominem, undecim a *Cordoba* leucis putat, eique assentiri non dubito. — *Avia*, si Moletio et Girolamo Ruscelli credimus, hodie est *Villalon.* Illud autem nomen et *Duennas*, quod pro Eldano dat Oropius, et *Zambra* atque *Ubedos*, quæ pro Bæbrone Pinetus, in mappis non reperiuntur. Ed.

58. *Castra Vinaria.* Forte quæ Hirtio Castra Postumiana dicuntur, millibus fere quatuor ab Attegua et Succubi. lib. de bello Hisp. pag. 255, quæ Mariana, lib. III, hist. cap. 21, pag. 123, nunc *Castro del Fiume* ait appellari. Hard. — Hæc urbs haud dubie eadem est quam *Castro* sive *Castro el Rio* nominatam in mappis reperimus, ad ripam fluvii *Guadajoz*; illam Hermolaus *Veria* vocat, quod nomen in mappis non occurrit. Ed.

59. *Episibrium.* MSS. R. 2, *Episimbrium.* Reg. 1, et Colb. 2, *Cisimbrium.* Fortasse hodie *Espeja*, circiter duobus a *Castro* leucis, occidentem versus. Ed.

60. *Hippo.* MSS. *Iphonoba.* Hipponem Livius agnoscit, sed in Carpetanis, haud procul Toleto, lib. XXXIX, cap. 30. Quo autem loco hæc sita fuerit ignoratur. Ed.

61. *Illurco.* Inscriptio apud Gruterum, pag. 406: Ordinis. Illurconensis, ex Ant. Augustini schedis, reperta in pago *Pinos*, Granatensis agri. Falsa et recens. Hard. — d'Anville tamen hanc urbem hodie *Puente de Pinos*, aut, ut in quibusdam mappis reperi, *Pinos puente*, sex ab urbe *Granada* leucis, septemtrionem versus, esse putat; eam autem Villanovus et Morales *Illora*, tribus leucis ab *Alcala la Real*, meridiem versus, esse contendunt, quod ego mallem. *Ilurconem* Plinii et Ptolemæi *Ilurgim*, unam eamdemque urbem fuisse fere apud omnes constat. Ed.

62. *Osca.* Hanc urbem, quam Velleius Paterculus *Eyoscam* vocat, hodie *Huesca* in confinio regni Granatensis et Murciæ esse putant Jo. Franc. Andrez, lib. de Patria S. Laurent. pag. 6, aliique, quos sequitur Hard. Hæc tamen urbs mihi a cæteris quæ hic nominantur longius abesse videtur. Forsan *Huector* est, ad ripam fluvii hodie dicti *Genil.* Ed.

63. *Escua*, quam Ptolemæus

Succubo[64], Nuditanum[65], Tuati[66] vetus; omnia[67] Bastita-
6 niæ vergentis ad mare, conventus vero Cordubensis. Cir-
ca[68] flumen ipsum, Ossigi[69], quod cognominatur Laconi-

lib. II, pag. 4. Ἔσκουαν vocat, hodie *Truelo* sive *Eruelo* Pinetus et Girolamo Ruscelli esse contendunt: mihi hoc nomen frustra in mappis requirenti occurrit *Escuzar*, quinque a *Granada* leucis, occidentem inter et meridiem, quam urbem mira nominis similitudine abreptus Plinii Escuam esse libenter credam, etsi affirmare non audeo. Ed.

64. *Succubo*, quæ Hirtio, lib. de bello Hisp. pag. 254, *Ucubis* vocatur prope Atteguam. Capitolinus in M. Antonino pag. 22, Succubitani municipii meminit, quod imperatoris M. Antonini proavus patriam habuit. Hoc Ambr. Morales nunc esse *Sierra la Ronda*, Pinetus vero *Stoponda* esse volunt. Hæc nomina in mappis non reperi, nisi *Sierra la Ronda* sit *La Roda*, octo leucis, aut *Ronda*, una et viginti leucis ab *Ecija*, meridiem versus. Hæ autem urbes mihi Astigitani conventus fuisse videntur; Succubo autem, ut mox dicet Noster, Cordubensis fuit. Ego vero hoc oppidum et sequentia *Nuditanum* scilicet et *Tuati vetus*, quæ pariter ignorantur, inter *Escuzar* et internum mare sita fuisse puto. Ed.

65. *Nuditanum*. MSS. *Unditanum*. Utrumque ignoratur, ut modo diximus. Ed.

66. *Tuati*. Ita MSS. omnes, librique editi ante Frobenium, qui *Tucci vetus* reposuit, in hanc conjecturam inductus nomine coloniæ *Tucci*, Augustæ Gemellæ cognominatæ, de qua paulo inferius Noster pag. 27. Utriusque situs ignoratur. Ed.

67. *Omnia Bastitaniæ vergentis ad mare, conventus vero Cordubensis, circa*, etc. Dalec. et Elz. *Vergentis ad mare. Conventus vero Cordubensis, circa*, etc. Nos vero Harduinum sequi maluimus; nam si recensita hactenus oppida conventus Cordubensis non fuerunt, Carthaginiensi adscribenda erunt; Carthaginem enim, ut modo dicet Noster, conveniebant Bastitani, sic ex urbe Basti, hodie *Baza*, dicti. Hic autem indicat Plinius omnia hæc oppida, quamvis Bastitaniæ adscripta, Cordubensis tamen conventus fuisse, sive Cordubam convenisse. Ed.

68. *Circa flumen ipsum*. Circa Bætim. Ed.

69. *Ossigi, quod cognominatur Laconicum*. In Hispania Laconicos mores et instituta floruisse auctor est Strabo, lib. III, pag. 154, inde illa fortasse cognomina *Laconicum* et *Laconimurgi*, quæ nunc occurrunt. In MSS. tamen hoc loco *Latonium* scribitur; Chiffl. *Laconium*. Castulonem inter et Illiturgi sita fuisse Mannerto videtur, haud longe ab *Ubeda;* sed quum Castulo non sit *Cazorla*, ut Mannertus putat, sed *Cazlona*, ut ait d'Anville, ad Bætim, quo loco amnem *Guadalimar* recipit, hunc locum inter et Illiturgi, quod xx m. pass. a Castulone Cordubam versus dissitum novimus ex Antonini Itinerario, requirendum est Ossigi, haud longe ab oppido hodie *Espelui* dicto. Ed.

cum : Illiturgi[70], quod Forum Julium : Ipasturgi[71], quod Triumphale : Sitia : et XIV M. passuum remotum in mediterrraneo Obulco[72], quod Pontificense appellatur. Mox Ripepora[73] fœderatorum, Sacili[74], Martialium[75] Onoba.

70. *Illiturgi*. Appiano in Ibericis, pag. 272, Ἰλουργία πολις dicitur, sicuti Ptolemæo lib. II, cap. 4, Ἰλουργίς. Livius, lib. XXVIII, cap. 20, narrat a Scipione æquatum solo fuisse id oppidum, cujus incolæ tanto ardore se defenderunt, « ut domitor ille totius Hispaniæ exercitus, inquit, ab unius oppidi juventute sæpe repulsus a muris, haud satis decoro prælio trepidaret. . . . . Capta autem urbe, victores et ignem tectis injiciunt, ac diruunt, quæ incendio absumi nequeunt : adeo vestigia quoque urbis exstinguere, ac delere memoriam hostium sedis, cordi est. » — Hanc autem urbem xx M. pass. ab Castulone dissitam fuisse nos docet Itiner. Anton., IV; ut puto, M. pass. ab urbe *Baeza*, meridiem versus, ad Bætim; non autem, ut vult Mannertus, in ipso Baezæ loco, quæ urbs ad dextrum fluvii latus sita est; dum ad lævum fuisse Illiturgi ex Plinii verbis patet. Ed.

71. *Ipasturgi*, *quod Triumphale; Sitia*. De priore nemo, præter Plinium, meminit: *Sitia* Ptolemæo, loc. cit. Σίτια est. Utrumque ignoratur. Ed.

72. *Obulco*. Ὀβόλκων Stephano: Ὀβούλκον Ptolem. lib. II, cap. 4. Hanc urbem hodie *Porcuña* esse, oppidum haud ignobile, quatuor fere leucis ab *Andujar*, meridiem inter et occidentem, plurimi volunt, a quibus non multum dissentio, Obulconem tamen a fluvio paulo remotiorem putans. Non certe fuit *Ubeda* sive *Ubedos*, quam urbem duobus M. pass. a fluvio dextro latere distantem dant nonnulli, bis in ea errantes, quum ex insequentibus Plinii verbis pateat Obulconem et omnia hic memorata oppida lævo latere sita fuisse. Ed.

73. *Ripepora*. Rezzonicus et Brot. *Ripa*, *Epora* legunt ex MS. Reg. 1; prioremque urbem nunc *Castro al Rio* vocari subjungit Brot. *Eporam* autem, quæ haud dubio Ἔβορα Ptolemæi fuit, lib. II, cap. 4, in oppidis Turdulorum mediterraneis, prope Onobam, apud omnes constat hodie esse *Montoro*, ad ripam fluminis, M. passuum XXVIII, leucis circiter novem, supra Cordubam, ut Antoninus prodidit et confirmat Roder. Carus lib. III, cap. 22. Adde quod in oppido *Montoro* repertum lapidem vetustum Hier. Surita ait in Anton. Itiner. pag. 553, cum inscript. RESPUB. EPORENSIS. Apud Gruterum inscriptio est : ORDO MUN. EPOR. HARD. et ED.

74. *Sacili*. Σακιλὶς Ptolem. lib. II, cap. 4, in oppidis Turdulorum mediterraneis. Nunc *Alcorrucen* juxta *Perabad*. In Thesauro Goltzii, pag. 244, legitur inscript. MUN. SACILIS. HARD. et ED.

75. *Martialium Onoba*. Vet. ap. Dalec. *Maritalium*. Incertum videtur Harduino utrum scribendum sit *Sacili Martialium*, *Onoba ;* an *Sacili*, *Martialium Onoba*. Nobis autem

Et dextra [76], Corduba [77], colonia Patriciæ cognomine : inde primum navigabili Bæti. Oppida : Carbula [78], Decuma [79] : fluvius [80] Singulis, eodem Bætis latere incedens.

7 Oppida Hispalensis conventus : Celti [81], Arua, Canama,

Onoba cognomen Martialium, quo ab Onoba Æstuaria, de qua superius diximus, discerneretur, haud aliter accepisse videtur ac Narbo Martius, in Gallia Narbonensi, a Martia, ut Harduinus ait, legione, quæ eo deducta colonia est. Ignoratur autem hujus oppidi locus, qui ad flumen *Guadalquivir*, lævo latere, certe requirendus est. Ed.

76. *Et dextra*. In ripa fluvii, quæ septemtrionem spectat. Ed.

77. *Corduba, colonia Patriciæ cognomine*. Dalec. et Elz. *colonia Patricia cognominata*. In nummo Augusti Colonia Patricia. Corduba autem ab Hispanis etiam nunc *Cordoba*, regni cognominis caput, a Gallis *Cordoue* vocatur. Ed.

78. *Carbula*. Ita MSS. Reg. 1, 2, etc. et in nummo antiquo ex ære, apud P. Ludovicum Jobert e Societate nostra, carbula, non *Carbulo*. Carulam in Bætica habet Antoninus, sed Ilipam inter et Hispalim : quare non est hujus loci, quanquam aliter Suritæ visum, in Anton. Itiner. pag. 562, et Roder. Caro, lib. III, Ant. Hispal. c. 49. H.

79. *Decuma*. In MSS. R. 1, 2, etc. *Detuma*. Forte *Detunda*, vel *Detunna*. Nam, ut Barbarus adnotavit, in hoc ipso Bæticæ tractu, inter mediterranea Turdulorum oppida Δητοῦνδα a Ptolem. nominatur, haud procul Sacili. Hard. — Urbes Carbula et Decuma, quas eodem Bætis latere quo fluvius Singulis ponit Noster, inter flumina certe positæ fuerunt; situs vero ignoratur. Ed.

80. *Fluvius Singulis, eodem Bætis latere incedens*. Dalec. et Elz. *incidens*. Hic autem fluvius, qui lævo seu meridionali Bætis latere, ut ait Noster, incedit, hodie *Genil*, seu *Xenil* vocatur. Ed.

81. *Celti, Arua, Canama, Evia*. Vix ullus est in hoc opere Geographico locus in quo atrocius grassata sit interpolatorum libido, et emendandi prurigo, quæ eruditos etiam viros interdum tenet. In MSS. Reg. 1, 2, Colb. et Paris. *Celtiarava*, *Camana*, *Æva*. In edit. Romana, Parm. Froben. Gelen. aliisque ante Dalecampium *Celtiaca*, *Vacamana*, *Aeria*. Numerum oppidorum auxit, immutavitque deinde Dalecampius : *Celtica*, *Axatiara*, *Arruci*, *Menoba*. Ecquod in his verbis veteris scripturæ vestigium ? Roder. Carus, lib. III. Antiq. Hispal. cap. 3, 8, et 9 legit, *Celsita*, *Axati*, *Arva*, *Arucci*, *Menoba*, *Canama*, *Aria*. Nostram emendationem potiorem his omnibus esse non modo priscorum codicum vestigia ipsa confirmant, vix ullo fere apice immutato, sed et inscriptiones veteres, quas modo allaturi sumus. *Axati*, certe et *Arucci* expunximus, quod de iis libri omnes conditivi silent : etsi non me præterit Municipii Flavii Axatitani, et Civitatis Aruccitanæ, apud Gruterum in Inscript. fieri mentionem, pag. 432, et pag. 238.

Evia, Ilipa[82] cognomine Ilia: Italica[83]. Et a læva, Hispalis colonia, cognomine Romulensis[84]. Ex adverso[85] oppidum

Quin et ipsam Celtim ex hoc albo sustulissem: nisi meminisset Antoninus in itinere ab Hispali Emeritam: ratus Plinium in his oppidis appellandis, non tam situs cujusque loci, quam seriei elementorum habuisse rationem: quamobrem *Alica* priore loco statuissem, quum Alicensis oppidi in Provincia Bætica memoria exstet apud Gruterum, pag. 542. Quod vero ad Arvam attinet, apud eumdem pag. 476, inscriptio legitur: ORDO. MUNICIPII. ARVENSIS, reperta Alcolæ, medio itinere inter Hispalim, et Cordubam. De Canama, p. 345: CANAMENSES. LINTRARII. Denique EVIA apud eumdem legitur, p. 550, in inscriptione, procul ab hoc situ, sed in Bætica tamen, reperta. H.— Inutile fere videtur oppidorum, quorum vetera adeo corrupta sunt, recentia requirere nomina. Arua tamen videtur esse *Alcolea*, ubi supradicta reperta inscriptio est; Canama, non, ut ait Hard. *Villanova del Rio*, quod nomen in mappis non reperitur, sed forsan *Cantillana*, dextro, ut *Alcolea*, Bætis latere imposita. ED.

82. *Ilipa cognomine Ilia*. In MSS. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, et Paris. *Ilipa cognomine Illa Italica*. Parm. edit. *Ilipa cognomine Ila Italica*. Voculam *Ila*, veluti nihili ea foret, Frobenius prior expunxit, legitque, *Ilipa cognomine Italica*, atque ita scribendi cæteris deinde auctor fuit. Atqui Straboni lib. III, pag. 141. Ἰτάλικα καὶ Ἤλιπα, et quod idem est, Ptolemæo Λαῖπα μεγάλη et Ἰτάλικα, civitates sunt duæ dispares. Et fuit *Ila* sive *Ilia* Ilipæ cognomen genuinum. Apud Gruterum, 351: IMMUNES. ILIENSES. ILIPONENSES: unde nosse Reinesius potuit qui Ilienses Iliponenses forent, quod scire se negat, epist. 23. Alias sine cognomine, apud eumdem Gruter. pag. 246, legitur MUNICIPIUM. ILIPENSE. HARD. — Addit Hard. hanc urbem hodie *Peñaflor* vocari, quo loco Singulis in Bætim influit adverso tamen latere; ab eoque dissentire non videtur D'ANVILLE, qui eam juxta urbem *Lora* ponit, quæ vix leucis duobus inferior est. ED.

83. *Italica*. Omnium consensu hodie est *Sevilla la Vieja* et vulgo *Santi-ponce*, dextro Bætis latere imposita, unaque circiter leuca Hispali superior. Silii vatis, ut quidem vulgo creditur, necnon imperatorum Trajani, Hadriani et Theodosii natalibus clara. Gruteri inscription. pag. 385: COLONIA. ITALICENSIS. IN. PROV. BÆT. In nummis Augusti, ITALICA: Tiberii, MUN. ITAL. et MUN. ITALIC. *Municipium Italicense*. Melioris, ut videtur, notæ. ED.

84. *Romulensis*. Huc pertinet vetus inscriptio, apud Gruter. pag. 257: QUI ILIÆ. ROMULEÆ. NEGOTIANTES. Hodie *Sevilla*. Juliam Romulam a Julio Cæsare nuncupatam ait Isidor. lib. XV, Orig. cap. 1. H.

85. *Ex adverso*. Dextro igitur Bætis latere, seu septemtrionali, nam lævo sita olim Hispalis fuit. Hodie, ut plurimi volunt, oppidum *Alcala del Rio* dictum. ED.

Osset, quod cognominatur Julia Constantia: Vergentum[86], quod Julii[87] Genius : Orippo, Caura, Siarum. Fluvius Menoba[88], et ipse a dextro latere infusus. At inter æstuaria Bætis, oppidum Nebrissa[89], cognomine Veneria, et Colo-

86. *Vergentum*. MSS. *Jurgentium*. Lætius.

87. *Julii Genius : Orippo, Caura, Siarum*. Sic locum istum, haud scio an recte, restituit Hard. quum antea in libris omnibus legeretur *Julii Genitor, Hippo Caurasiarum*. Ut Athenienses, inquit, ædem Augusti Genio, Suetonio teste, dedicarunt, sic urbem suam Vergentenses sub Genii Cæsaris tutela ac præsidio collocarunt. — Orippo, ab Antonino memoratur, in itinere a Gadibus Cordubam, ab Hispali IX. M. pass. De illa etiam, nec non de Caura mentio fit apud poetam antiquum, A. Holum nomine, ortu Burdegalensem, quem Tamayus in Martyr. Hispan. « Hic Caura, Sauros ostentat Orippo colonos. » Præterea in nummo vetere ex ære, apud D. Foucault legitur Irippo.— In alio apud P. Jobert, legitur Caura. — De Siara denique meminit Gruterus pag. 803, inscriptiones referens in pago, quem *Sarracatim* vocat, erutas, in agro Utrerensi : Ordo. Siarensium. Apud Roder. Carum, lib. III, Antiq. Hispal. cap. 20: Siarensium. Municipium. legitur. — Harum autem urbium situs ignoratur; neque enim Harduino assentiri possum qui illas sinistro Bætis latere imponit, quum ex ipsis Plinii verbis *ex adverso* etc... *et ipse a dextro latere*... eas dextro sitas fuisse pateat. Dextrum autem latus non meridionale, ut non semel in notis ait Hard. ob id in pluribus errans, sed septemtrionale est. Caura etiam suum nomen servare videtur in *Coria*, ad dextrum Bætis latus, tribus a *Sevilla* leucis. Ed.

88. *Fluvius Menoba et ipse a dextro latere infusus*. Sic locum istum ex editione Romana anni 1470 et Parmensi emendavit Harduinus, quum cæteri omnes libri cum Dalecampio exhiberent : *Fluvius Mænoba, Bæti et ipse a dextro latere infusus*, quod ego mallem, quamvis idem Harduinus demonstrare nitatur Plinium hic significare voluisse fluvium hunc Menobam, quem hodie *Rio Guadelete* esse dicit, non Bæti, sed oppido Siaro vel Siariis agris infundi, ut superius dixit de Bæti : *Bæticæ primum ab Ossigitania infusus*. Sed perpetuo errore laborare Harduinum nemo videre non potest, qui hic etiam, ut jam modo diximus, dextrum Bætis latus pro sinistro sumit incautus, quum fluvium Menobam *Rio Guadelete* hodie esse affirmat. Nobis autem fluvius iste videtur eum esse qui dextro latere in Bætim incidit, quo loco Bætis ipse in duo brachia dividitur, insulam quam hodie *Isla Major* Hispani vocant, amplexurus. Ed.

89. *Nebrissa* hodie *Lebrija*, si Marianam lib. I, Hist. Hisp. cap. 3, et Anton. Nebrissensem audimus; quanquam urbs illa nunc a Bæti M. pass. V et ab ejus ostio XX et amplius distet. Quod vero addit

bona[90]. Coloniæ : Asta[91], quæ Regia dicitur : et in mediterraneo Asido[92], quæ Cæsariana.

Singulis fluvius in Bætin, quo dictum est ordine, irrumpens, Astigitanam[1] coloniam alluit, cognomine Augustam Firmam, ab ea navigabilis. Hujus conventus sunt reliquæ[2] 8

Hard. *Altero Bætis ostio nunc oblimato*, minime probabile videtur, quum *Lebrija* montibus a fluvio dividatur. Hæc verba *inter æstuaria Bætis* indicare mihi videntur minori ab ostio Bætis intervallo requirendum esse Nebrissæ locum, forsan haud longe ab urbe *S. Lucar*. In nummo Claudii Imp. teste Ligorio, sed falso plerumque, apud Holstenium, pag. 128, legere est : COLONIA. VENERRA. NABRISSA. AUGUSTA. HARD. et ED.

90. *Et Colobona. Coloniæ*. MSS. *Colobana*. Dalec. et Elz. *et Colobona, coloniæ. Asta*, etc. Quidam etiam *Col. Onoba* hic legi jubent, sed a librorum omnium fide desciscunt et plures colonias invehunt, ut Hard. ait, quam quot Plinius promiserat. Colubonam autem hodie non, ut Rod. Carus lib. III, Antiq. Lusit. cap. 22, ait, *Trebujena*, quæ XII M. pass. a Bætis ostio distat, sed *Bonania*, quæ ad hujus fluminis ripam sita est, et quam nomen ipsum indicare videtur, libenter esse credam. ED.

91. *Asta*. Meminit Mela, lib. III, cap. 1, Ptolemæus, lib. II, cap. 4, et Strabo, lib. III, pag. 141, qui eam centum circiter stadiis a littore ponit. Urbis hujus rudera inter *Trebujena* et *Xerez* monstrari ait Rodericus Carus, illam autem Martini de Roa ipsam urbem *Xerez* esse nec sine ratione contendit. ED.

92. *Asido, quæ Cæsariana*. Chiff. *Cæsarina*. Postea Asidonia, inquit Hard. demum *Medina Sidonia* appellata, novem circiter leucis a supra dictis oppidis, meridiem versus. Addit Hard. illam Ptolemæi Ἀσινδὸν, lib. II, cap. 4, non esse, quæ inter Bætim Anamque sita est, juxta Nertobrigam. ED.

1. *Astigitanam*. Hodie *Ecija*, inter Hispalim, et Cordubam. Apud Gruter. pag. 101. COL. AUG. FIR. Astigi reperta inscriptio. Et apud Mart. de Roa, in hist. Astig. COL. JUL. AUG. FIR. In nummo vetere, COL. AST. AUGUSTA. — Cave autem coloniam hanc confundas cum oppido libero *Astigi vetere*, de quo mox Noster. ED.

2. *Reliquæ coloniæ*. E coloniis novem, quas promiserat, jam quatuor appellavit : Cordubam, Hispalim, Astam, Asidonem, nunc Astigitanam coloniam nominat, Tucci, Itucci, Attubi et Urso, quæ numerum novem conficiunt. Errat autem Hard. qui in nota 6 pag. 139, coloniarum numerum incautus auget, quum inter illas urbem Gades nominet quam nusquam Noster coloniam appellat, sed lib. IV, cap. 36, *Oppidum civium Romanorum;* in quæ ipse Hard. « Gaditanum oppidum civitatis jure donatum a Julio Cæsare, quum Hispaniam subegit, auctor est Dio, etc. » Gades ergo *municipium* non *colonia* fuit. ED.

coloniæ immunes : Tucci[3], quæ cognominatur Augusta Gemella : Itucci[4], quæ Virtus Julia : Attubi[5], quæ Claritas Julia : Urso[6], quæ Genua Urbanorum : inter quæ fuit[7] Mun-
9 da cum Pompeii filio capta. Oppida libera : Astigi[8] vetus,

3. *Tucci, quæ cognominatur Augusta Gemella.* Strabo. Lib. III, p. 141, Τοῦκις. Ptolem. Lib. II, cap. 4, Τοῦκι. Γέμελλαν vocat Appianus, in Iber. pag. 293. Gruteri inscriptio, pag. 323: Coloniæ. Gemellæ. Tuccitanæ. Hujus urbis ignoratur locus, neque enim illis assentiri possum, qui eam *Martos* esse putant; quæ urbs juxta oppidum *Jaën* sita, Cordubensis certe conventus fuisset, non autem, ut Noster ait, Astigitani. Illam ad Bætim, lævo Singulis latere in mappa sua posuit Sanson. Unde autem illi fuerit Gemellæ nomen dicemus in nota 6. Ed.

4. *Itucci.* Eadem forsan quam Ptolemæus, loco cit. Ιτοῦκκι vocat; Ἰτύκη Appiano in Iber. pag. 292. Eam ad Singulim, hodie *Genil*, supra Astigi, haud longe a *Miragenil* ponit Sanson. Ed.

5. *Attubi, quæ Claritas Julia.* MSS. *Ucubi.* Hirtius, *Ucubis.* In thesauro Goltzii, pag. 238. Neronis nummus Col. Claritas. Julia. Non fuit certe, quamvis id Mariana velit, Hist. lib. III, cap. 21, *Espeja*, quæ Cordubensis conventus fuisset; fortasse, ut vult Hard. *Olivera*, haud longe ab *Estepa*; forsan etiam *Teba*, sex leucis, meridiem versus. Ed.

6. *Urso, quæ Genua Urbanorum.* Ita libri omnes; tamen erudite suspicatur Anton. Augustinus legi oportere *Gemina Urbanorum* : deductis eo colonis militibus ex aliqua earum legionum quibus Geminæ aut Gemellæ, cognomen fuit, quales erant VII, X, XIII et XIV, quod ex duabus factæ singulæ erant, quæ justum legionum numerum non explerent. Auctor ipse Cæsar, Bell. Civil. lib. III, cap. 4, et Dio, lib. LV. Urbanorum autem cognominatur, quod militum forte ex sola urbe Roma conscriptorum esset. H. — Urso, quam Ὀρσῶνα vocat Appianus in Iber. pag. 291, Hirtius autem in bello Hisp. pag. 264, *Ursaonem*, hodie annuentibus omnibus, *Ossuna* est, quæ latine etiam nunc Urso vocatur, cujusque nomen mendose *Offuna* scribit Harduinus. In Conc. Arelat. I suscribit *Natalis Presbyter de civitate Ursolensium.* Ed.

7. *Fuit Munda.* Hac familiari forma loquendi *fuit*, excisum deletumque ævo suo oppidum, cui hanc præfigit voculam, innuit. De Cn. Pompeio Magni F. ad Mundam interfecto, vide Livii Epitomen, Hirtium, de Bello Civ. lib. CXV, pag. 264. Velleium, lib. II, n. 56. Florum, lib. IV, cap. 2. Dionem, lib. XLIII, pag. 233. Hard. — Etiam nunc *Monda* vocatur, tribus circiter leucis a mare. Eam tamen *Carter.* III M. pass. occidentem versus sitam fuisse vult. Ed.

8. *Astigi vetus.* Nunc, ut Mart. de Roa in Histor. Astig. nonnullique alii volunt, *Alameda*, leucis octo ab *Ecija*, inter hanc urbem et *Antequera.* Ed.

Ostippo[9]. Stipendiaria: Callet[10], Calucula, Castra gemina, Ilipula minor, Merucra, Sucrana, Obulcula, Oningis. Ab[11]

9. *Ostippo*. Meminit Anton. XIV M. P. ab Ilipa, in itinere a Gadibus Cordubam. Astapa Livio est, lib. XXVIII, cap. 22. Ἀσταπα, Appiano, in Iber. pag. 273, nunc *Estepa*, sex circiter leucis ab *Ecija*. H. et Ed.

10. *Callet*, etc. In nummo Hispanico, apud Roder. Carum lib. III, cap. 70, pag. 197: CALLET - *Calucula*, Ptolemæo lib. II, cap. 4, Καλίκουλα. — Pro *Merucra*, *Sucrana* MSS. *Macra Sacruna* dant: at vetustæ editiones Romana et Parmensis, ut edidimus. — *Obulcula*, Ὀβόλκολα Appiano est in Iber. pag. 293. Ὀβούκολα Ptolemæo.—*Oningis* Livio est *Oringis*. Quum sint hæc oppida extra Bæturiam posita, et conventus Astigitani, in eorumdem assignando situ assentiri viris eruditis non possum. Nam quod *Callet* nunc Cala esse censet Jo. Fr. Andrez, lib. de Patria S. Laur. pag. 212, et Rod. Carus, lib. III, cap. 70, et post illum Holstenius, oppidum scilicet in media Bæturia positum, supra Hispalim inter Bætim et Anam; quam oram Plinius nunc describat, quemve conventum, æstimasse satis non videntur. Ilipula vero minor, si *Niebla* est, ad amnem *Tinto*, fere inter ostia Bætis et Anæ, ut visum est Roder. Caro, lib. III, cap. 81, sane non Astigitani conventus ea esse potuit, sed Hispalensis, Celticis Bæturiæ populis, in quibus est *Niebla*, ei conventui, ut Plinius mox subjungit, attributis. Denique si Oningis ibi fuit, ubi nunc est *Jaen*, ut censuit Mariana, lib. II, Hist. Hispan. cap. 21, pag. 78, ad Cordubensem conventum pertinuit, non ad Astigitanum. Et Livius sane, lib. XXVIII, cap. 31, haud procul Gadibus et oceano statuere Oringin videtur, quam solo æquatam a Scipione prodit. H.—Horum igitur oppidorum omnium situm nobis ignotum esse confitendum est. Obulculam tamen Roder. Carus lib. III, cap. 41, hodie *Mancloua* esse dicit, inter *Ecija* et *Carmona*, quod quidem nomen in mappis non reperi. Ed.

11. *Ab ora venienti*, *prope Mænobam*. Ab ora scilicet interni maris: Oceani enim ora Astigitani conventus, de quo hic Noster, certe non fuit. Fluvium quoque hunc Mænobam, non eum de quo mox Noster *Fluvius Menoba et ipse a dextro latere infusus*, sed illum de quo superius *Mænoba cum fluvio*, libenter esse credam. Priorem enim, qui dextro Bætis latere infunditur, in Bæturia conventuque Hispalensi fuisse superioribus Harduini argumentis demonstrari potest; posterior autem Astigitano conventui, de quo nunc Noster, certe assignandus est. Hanc autem opinionem sequi videtur Sanson, qui Alontigicelos et Alostigos, haud longe a Mænoba fluvio ponit. Hic igitur, ut supra, *Mænobam*, non autem, ut dat Harduinus, *Menobam* scribendum putavimus, ut alter ab altero distingueretur; illud autem de quo hic agitur hodie, ut superius diximus, p. 12, not. 27, *Rio verde* vocari vult D'Anville. Ed.

ora venienti prope Mænobam amnem et ipsum navigabilem, haud procul accolunt Alontigiceli[12], Alostigi.

10 Quæ autem regio a Bæti ad fluvium Anam tendit extra prædicta, Bæturia[13] appellatur, in duas divisa partes, totidemque gentes : Celticos[14] qui Lusitaniam attingunt, Hispalensis conventus : Turdulos[15], qui Lusitaniam et Tarraconensem accolunt, jura[16] Cordubam petunt. Celticos a Celtiberis[17] ex Lusitania advenisse manifestum est, sacris, lingua, oppidorum vocabulis, quæ cognominibus in Bætica distinguuntur : Seriæ[18] adjicitur Fama Julia : Nerto-

12. *Alontigiceli*, *Alostigi.* MSS. Reg. et Colb. *Alontigi*, *Cælilostigi.* Chiffl. *Alastigi.* Alontigicelos juxta urbem *Frigiliana* ponit Sanson, Alostigos autem juxta *Almagia*, inter *Malaga* et *Antequera.* Ed.

13. *Bæturia.* Βαιτουρία Straboni, lib. III, pag. 142. Nunc magna ex parte *Petrocha* dicitur, ob petrarum frequentiam, teste Jo. Sepulveda Cordubense, de patria sua sic scribente ad Pintianum, lib. III, Epist. 45. Hard.

14. *Celticos, qui Lusitaniam attingunt.* Eas regiones incoluisse videntur Celtici, quæ inter amnes *Guadalquivir* et *Guadiana* jacent, circiter usque *Badajoz* civitatem; scilicet orientalem partem provinciæ quam *Alentejo* vocant, Estramaduræ australem partem, usque urbem *Badajoz*, septemtrionalemque partem regni Hispalensis, *Reyno de Sevilla.* Ed.

15. *Turdulos, qui Lusitaniam et Tarraconensem accolunt.* Scilicet hanc Lusitaniæ et Tarraconensis partem, quæ hodie Estramaduræ pars est juxta oppidum quod nunc *Badajoz* vocant, ortum solis versus, septemtrionalisque pars Hispalensis regni, *Reyno de Sevilla.* Ed.

16. *Jura Cordubam.* Sunt fori conventusque Cordubensis. H. — Scribi malim *Corduba;* perinde namque est atque si Turdulos hosce fori Cordubensis esse dixisset aut conventus. Dalec.

17. *A Celtiberis.* A Celtiberis quidem, quoniam oppidorum vocabula in Celtiberia quoque sunt paria, in Bætica cognominibus distinguuntur : in Lusitania vero Celtiberos consedisse prius, quam in Bæturiam commigrarent, suadet linguæ, sacrorumque similitudo : et nomina etiam nonnulla oppidorum gemina. Hunc locum frustra sollicitant Pintianus, et Salmas. in Solin. pag. 279, contra librorum omnium consensum. Hard.

18. *Seriæ adjicitur.* Subintellige, cognomen. Prius legebatur, *Seria quæ dicitur Fama Julia : Vertebrige, Concordia..... Callensibus Emanici.* Quam lectionem vitiosam ostendit dissona a priore parte posterioris structura sermonis. Nos codicum Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, et Paris. fidem secuti sumus, ut fere sole-

brigæ[19], Concordia Julia: Segidæ[20], Restituta Julia: Contributæ[21] Julia: Ucultuniacum[22], quæ et Turiga nunc est: Laconimurgi[23], Constantia Julia: Teresibus Fortunales, et Callensibus[24] Emanici. Præter hæc[25] in Celtica, Acinippo, 11

mus. — Seria Ptolemæo Σερία est, lib. II, cap. 4, quanquam illam in Turdetanis locat, juxta Lusitaniam. Hard.

19. *Nertobrigæ*. Νερτόβριγα Ptolemæo, loc. cit. prope Contributam, Κοντριβοῦταν. Est et alia Nertobriga Celtiberorum, apud Florum, lib. II, cap. 17, pag. 91. Nertobriga hæc Bæticæ, nunc *Valera la veja*, prope *Frejenal*, est Rod. Caro, lib. III, cap. 66. Hard.

20. *Segidæ*. Dalec. et Elz. *Segede*. Ed. — Huic cognominis alia in Celtiberis agnoscitur a Stephano, Σεγίδη, πόλις Κελτιβήρων. Appiano in Iber. pag. 279. Σεγήδη, πόλις Κελτιβήρων τῶν Βελλῶν λεγομένων, hoc est, Bellitanorum, de quibus cap. seq. Hard.

21. *Contributæ*. Dalec. et Elz. *Contributa*. Ed.—Hanc ab Emerita distare XLIV M. pass. auctor est Antoninus. In Celtiberis quoque Contrebia seu Contributa fuit, de qua Florus, et Livius. Tamayus in Martyrol. Hispan. die 10 Decem. erutas ait ad oppidum *Medina de las Torres*, inscriptiones multas, Juliæ Contrib. Hard.

22. *Ucultuniacum*. In MSS. *Muncultumacum*. Libentius agnoverim, *Muculluni*, *item* : ut sit sententia, adjici ei oppido cognomen idem, nempe *Julia*. Curicam a Contributa dissitam ait Antoninus, XXIV M. pass. Non est *Carruca* Hirtii, lib. de Bello Hisp. pag. 260, quippe quæ juxta Mundam posita, ultra Bætim. Sed videtur esse Κούργια Ptolemæi, lib. II, cap. 4, in Celticis Bæticis, haud dubie pro Κούριγα, vel Τούριγα. Nam Romana editio anni 1470, et Parmensis anni 1476, habent *Turiga*. H.

23. *Laconimurgi*, etc. In MSS. Reg. et Colb. *Lacimurgæ*. Et in Vettonibus Lusitaniæ populis, unde Celtici profecti sunt, Λακωνίμουργον habet Ptolemæus, lib. II, cap. 5. Nunc esse *Constantina* videtur, in Andalusia, supra *Peñaflor* : nec procul inde Tereses tenuere oppidum, ubi *S. Nicolo del Puerto*.—Tereses a Fortunalibus perperam secernit Pseudo-Maximus in Chronico. Coloniæ Constantiæ mentio apud Hygen. lib. de limitib. constit. pag. 195, sed ab ista, ut puto, diversæ. H.

24. *Callensibus*. Quorum oppidum *Cazalla*, juxta *Alanis*, et *S. Nicolo del Puerto*. Rod. Carus, lib. III, cap. 70. Olim Calentum dictum, ex Plinio ipso, lib. XXXV, cap. 49. Hard.

25. *Præter hæc*. Ἀκινίππῳ Ptolemæo, lib. II, cap. 4, in Bæticis Celticis, et Ἀρούνδα, et Ἀρούκι. In nummo vetere, apud Rod. Carum, lib. III, cap. 57. Acinipo. Sed idem Carus et Acinipponem, et Arundam, et Arucci, et cætera quæ sequuntur oppida, magno errore extra Bæturiæ Celticam, quæ tota Ana et Bæti amnibus clauditur, fere ad Gaditanum fretum ablegat, prope Mundam, vocum affinitate inductus in fraudem. H. — Arunda nunc *Ronda*. Brot. — Hanc autem

Arunda; Arunci[26], Turobrica, Lastigi[27], Alpesa, Sæpone[28], Serippo. Altera[29] Bæturia, quam diximus Turdulorum, et conventus Cordubensis, habet oppida non ignobilia: Arsam[30], Mellariam[31], Mirobricam: regionis[32] Osintiadis, Sisaponem.

12 Gaditani[33] conventus: civium Romanorum Regina[34]:

urbem *Ronda*, quæ ab illa, quæ haud longe ab interno mari sita est, diversa esse debet, in mappis non reperio. Ed.

26. *Arunci*, quidam cum Ptolemæo, loc. cit. *Aruci* legunt. Nunc *Aroche*, in septemtrionali Hispalensis regni parte, ad ripam fluvii *Chanza*, qui in Anam, sinistro latere, leucis circiter XIV ab ostiis ejus, influit. Inscriptio Gruteri pag. 238: Civitas Arucchitana. Ed.

27. *Lastigi*. In nummo vetere, quem exhibet Roder. Carus, lib. III, cap. 61, p. 186: Lastigi. et cap. 62: Ordo Municipi. Flavi. Salpensani, in inscriptione, quam Utrere ultra Hispalim, versus fretum, repertam ait: sed non continuo ejus loci nomen Salpesam fuisse recte colligit, quam in Celtica Bæturia fuisse, hoc est, inter Bætim et Anam Plinius asseverat. Harum urbium sequentiumque situs ignoratur. H. et Ed.

28. *Sæpone*. Dalec. et Elz. *Sæpona*. Ed.

29. *Altera Bæturia*. Dalec. et Elz. *altera Beturia*. Proponebat Dalec. *altera Bætulia, ab ea quam*, etc. Ed.

30. *Arsam*. Ἄρσα Stephano, et Ptolemæo, lib. II, cap. 4. et Appiano in Iber. pag. 294. Tamayus in Martyr. Hisp. 8 Julii, eam nunc *Argallen* dici ait; leucis duabus a *Zalamea della Serena*, ad montes quos *Sierra Morena* vocant. Hard. et Ed.

31. *Mellariam*. Hodie *Fuente de la Ovejuna*, a Corduba leucis XIV, versus Emeritam. Repertæ ibi inscriptiones, apud Gruter. pag. 391: Ordo. Mellariensis. Nec procul inde pagus est *Villa de Capilla*, veteribus Mirobrica, ut docet eruta ibi inscriptio vetus, apud eumdem Gruter. pag. 357 ex Ant. Augustini schedis: Mirobricensium. Munic. Hard.

32. *Regionis Osintiadis, Sisaponem*. Hactenus in libris editis post Frobenium, *Regiones Osintigi, Sisaponem*. In MSS. Reg. et Colb. ac Parm. edit. *Regionis Osintiadis, Sisaponem*. Quam lectionem cæteris anteponimus, ut Sisaponi oppido circumjectus ager suo nomine censeatur: siquidem Osintiadem contineri Bæturia, sicut minores regiones majoribus solent, simile veri est. — Σισάπων Straboni dicitur, lib. III, p. 142; hodieque, ut Hard. ait, *Almaden de la Plata* vocatur, quæ urbs ad ripam fluvii *Cala*, qui in Bætim supra *Sevilla* influit, sita est. Hard. et Ed.

33. *Gaditani*. Codex Chiffletii *Tuditani*. Ed.

34. *Regina*. Ῥήγινα Ptolemæo, lib. II, cap. 4. Apud Ambr. Moral. lib. VII, fol. 101, inscriptionem reperimus: Resp. reginensium. H.

Latinorum [35], Regia Carissa, cognomine Aurelia: Urgia, cognominata [36] Castrum Julium: item Cæsaris Salutariensis. Stipendiaria: Besaro [37], Belippo, Barbesula, Lacippo, Bæsippo, Callet, Cappagum, Oleastro, Itucci, Brana [38], Lacibi, Saguntia, Andorisæ.

Porro longitudinem universam ejus prodidit M. Agrippa 13
CCCCLXV M. passuum, latitudinem CCLVII M. sed quum termini [39] Carthaginem usque procederent: quæ causa magnos errores computatione [40] mensuræ sæpius parit, alibi mutato provinciarum modo, alibi itinerum auctis aut dimi-

35. *Latinorum, Regia Carissa.* Sic MSS. Reg. et Colb. vestustique libri omnes ante Dalecampium. Nec *Læpiam* habent, nec *Uliam*, quas ille hoc loco nobis obtrusit. Scio apud Gruterum, pag. 271, legi, ORDO. REIP. ULIENSIUM. Sed reperta ea inscriptio est apud *Montemayor*, prope Cordubam, longe a Gaditano conventu, in quo nunc sumus. Hodie Montis-Majoris nomen habere Uliam inquit Mariana, Hist. Hisp. lib. III, cap. 20, pag. 122, XX ab urbe Corduba lapide. Haud procul Corduba fuisse etiam Dio significat, lib. XL, pag. 229. — Carissa autem Ptolemæo lib. II, cap. 4, Κάρισσα est, quæ vetus nomen retinere, prope *Bornos* ad ripam amnis *Guadalete*, ait Rod. Carus lib. III, cap. 29. HARD.

36. *Urgia, cognominata Castrum Julium: item Cæsaris Salutariensis.* Hoc oppidum Urgia, inquit, quod Latii quoque jure gaudet, duobus cognominibus dignoscitur, Castri Julii scilicet, et Cæsaris Salutariensis. Ptolemæo, loc. cit. Οὐργία est: hodieque, ut vult Hard. *Las Cabezas*, haud procul a *Lebrija*. ED.

37. *Besaro*, etc. *Besaro, et Belippo*, ignota cæteris oppida. De Barbesula, et Bæsippone, initio capitis hujus diximus. — Λακίππωνος, meminit Ptolemæus, lib. II, cap. 4, et Mela, lib. II, cap. 6. — Est et Ὀλέαστρον, et Λακιβίς, apud Ptolem. et Σαγουντία: cujus rudera monstrari aiunt *inter Arcos* et *Xerez della Frontera*, ad amnem *Guadalete*, cum vetusto nomine *Cigonza*. Oleastrum Mela, lib. III, cap. 1, lucum ait fuisse prope Gaditanum sinum. H.

38. *Brana.* Forte Urbona, Οὐρβώνη, de qua Ptolem. lib. II, cap. 4, inter Oleastrum et Bæsipponem. — Mox ubi *Andorisæ* scripsimus, et statim subsequente periodo, *Porro longitudinem*: id MSS. codicum fidem secuti fecimus: quum prius legeretur, *Andorisippo. Longitudinem*, etc. Sic ipse Plinius, lib. IV, cap. 16, descriptis quibusdam Græciæ regionibus, *Porro Epiri*, inquit, *Achaiæ... longitudo*, etc. H.

39. *Sed quum termini.* Sed eam longitudinem Agrippa tum prodidit, quum Bætica Carthaginem usque pertineret. HARD.

40. *Computatione mensuræ.* Ve-

nutis passibus[41]. Incubuere maria tam[42] longo ævo, alibi processere littora, torsere se fluminum aut correxere flexus. Præterea[43] aliunde aliis exordium[44] mensuræ est, et alia meatus: ita fit, ut nulli duo concinant.

14 (II.) Bæticæ longitudo nunc a Castulonis[45] oppidi fine Gades, CCL M. et a Murgi maritima ora XXV M.[46] pass. amplior[47]. Latitudo a Carteiana ora CCXXXVI M.[48] passuum Agrippam quidem in tanta viri[49] diligentia, præterque in hoc opere cura, quum orbem terrarum orbi[50] spectandum

tus apud Dalecamp. *comparatione mensuræ*. Ed.

41. *Passibus. Incubuere*, etc. Proponebat Dalec. *passibus. Et dum incubuere*, etc. Ed.

42. *Tam longo ævo, alibi*, etc. Dalec. et Elz. *tam longo ævo alibi*, etc. Ed.

43. *Præterea*. Non ab eodem termino, inquit, initium mensuræ est omnibus, neque eadem via iter, ad eosdem etiam fines illam mensuram ducentibus. Hard.

44. *Exordium mensuræ est, et alia meatus*. Legebat Dalec. *exordium est, mensura et alia meatus*. Ed.

45. *A Castulonis*. A Castulone oppido, inquit, qui Bæticæ finis ac limes nunc statuitur, usque Gades, CCL. M. quod paulum a vero aberrat. Castulonem Bæticæ finem statutum fuisse, auctor est etiam Strabo, lib. III, pag. 166. Nunc, ut diximus, *Cazlona*, in confinio Castellæ Novæ, et regni Granatensis. — Ita MSS. omnes R. 1, 2, Colb. 1, 2, Chiffl. Parm. quoque editio, et Martianus ipse lib. VI, cap. de Hispania, pag. 203, a quo Hermolaus incaute citerioris Hispaniæ mensuram mutuatus transtulit in ulteriorem, atque hoc loco Plinii textum inde corrupit, scribens CCCCLXX. M. H. — Legebat Dalec. *a Castulonis oppidi finibus ad Gades*. Ed.

46. *XXV M.* Hæc lectio e Chiffl. desumpta non cum Dalec. et Elz. consonat, in quibus XXII, quod ego mallem; nam vix CCLXX M. pass. est Gades inter et fluvium *Almanzora*, quem Bæticæ limitem fuisse arbitramur, juxta *Mujacar*, intervallum. Ed.

47. *Amplior*. Vet. apud Dalec. *amplius*. Ed.

48. *CCXXXVI M. pass.* Dalec. et Elz. CCXXIV. Chiffl. CCXXVII. Martianus lib. VI, cap. de Hispan. pag. 203, CCXXIV. Hæc omnia vero proxima sunt; CCXXIV enim M. pass. a promontorio *Punta de Europa* dicto ad maxime septentrionalem Anæ fluminis flexum, ubi rivum *Estena* recipit, numerantur in quibusdam mappis, CCXXXVI in aliis. Ed.

49. *Viri*. Maluisset Dalec. *virium*. Ed.

50. *Orbi spectandum*. *Orbi* reposuimus, admonitu codicum Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, et Paris. quum prius *urbi* legeretur in libris impressis: orbi, inquam, hoc est universis terrarum gentibus Ro-

propositurus[51] esset, errasse quis credat, et cum eo Divum Augustum? Is namque complexam eum porticum ex destinatione[52] et commentariis M. Agrippæ a sorore[53] ejus inchoatam peregit.

IV. (III.) Citerioris Hispaniæ, sicut complurium pro- 1
vinciarum, aliquantum vetus forma mutata est : utpote quum Pompeius Magnus trophæis suis, quæ statuebat in Pyrenæo, DCCCLXXVI[1] oppida ab Alpibus ad fines Hispaniæ ulterioris in ditionem a se[2] redacta testatus sit. Nunc universa[3] provincia dividitur in conventus septem : Carthaginiensem, Tarraconensem, Cæsaraugustanum, Cluniensem, Asturum, Lucensem[4], Bracarum. Accedunt insulæ, quarum mentione seposita[5], præter civitates contributas aliis CCXCIV, provincia ipsa continet oppida[6] CLXXIX. In

mam confluentibus. Periret enim alioqui, cum insigni illo Romanæ urbis præconio loci, ipsius etiam ex ejusdem verbi repetitione venustas. Sic paulo post, *Porticum eum complexam* scripsimus, ubi *eam* habent libri editi perperam, quum ad *orbem* id referatur quem porticus ea complectebatur. HARD.

51. *Propositurus esset, errasse*, etc. Legebat Dalec. *proponeret, cæce errasse*, etc. ED.

52. *Destinatione.* Proponebat Dalec. *designatione*. ED.

53. *A sorore ejus inchoatam.* Bene MS. Reg. 1, et editio princeps *a sorore sua inchoatam.* Octavia, soror Augusti. BROT.

IV. 1. *DCCCLXXVI.* Sic MSS. omnes, Reg. Colb. Paris. Chiffl. De Pompeii trophæis in Pyrenæo positis, Strabo, lib. III, pag. 156. Tamen vetustæ editiones tantum habent DCCCXLVI. HARD.

2. *A se.* Vet. ap. Dal. *abs se.* ED.

3. *Nunc universa.* Hæc Martianus iisdem verbis, lib. VI, cap. de Hispania, pag. 203. Horum conventuum mentio fere omnium in Inscript. Gruteri. Lucensis, apud Ambr. Morales, lib. VI, fol. 69. H. — Conventus illi sunt Carthaginiensis, *Carthagène*; Tarraconensis, *Tarragone*; Cæsaraugustanus, *Sarragose*; Cluniensis, *Coruña*; Asturum, *Astorga*; Lucensis, *Lugo*, Bracarum, *Braga*. BROT.

4. *Lucensem.* Cod. Chiffl. *Lucrensem.* ED.

5. *Seposita, . . . . . oppida* CLXXIX. Chiffl. *seposita civitatis provincia ipsa, præter contributas aliis* CCXCIII, *continet oppida* CLXXIX. ED.

6. *Oppida CLXXIX.* Ita Reg. 2, Tolet. Chiffl. etc. Exactissime certe huic summæ respondet, qui subjicitur numerus oppidorum citerioris Hispaniæ, seu Tarraconensis. Contributæ civitates eæ sunt, quæ majorum jurisdictioni ac foro parent. H.

iis colonias[7] XII, oppida civium Romanorum XIII, Latinorum veterum XVIII[8], fœderatorum unum, stipendiaria CXXXV[9].

2 Primi in ora Bastuli[10]: post eos, quo dicetur ordine, intus recedentes Mentesani, Oretani, et ad Tagum Carpetani: juxta eos Vaccæi, Vectones, et Celtiberi Arevaci[11]. Oppida oræ proxima: Urci[12], adscriptumque Bæticæ Barea[13]: regio Mavitania[14], mox Deitania, dein Contestania: Carthago[15] nova, colonia: cujus a promontorio quod Saturni[16] vocatur, Cæsaream, Mauritaniæ urbem, CLXXXVII M. pass. trajectus. Reliqua in ora: flumen Tader[17]: colonia immunis Illici[18], unde Illicitanus sinus. In eam contribuun-

7. *Colonias*. Vet. ap. Dalec. *coloniæ*. Ed.

8. *XVIII*. Ita ex Chiffl.; ap. Dalec. et Elz. legitur XVII. Ed.

9. *CXXXV*. Ita ex Chiffl.; ap. Dal. et Elz. legitur CXXXVI. In quibusdam CXXXVII. Ed.

10. *Bastuli*. Qui et Bastitani Plinio, ut diximus sup. cap. Hard.

11. *Arevaci*. Dalec. et Elz. *Arrebaci*. Ed.

12. *Urci*. Οὔρκη Ptolemæo, lib. II, cap. 6, in Bastitanorum ora. De ea jam diximus sup. cap. ad ea verba, *Mox a fine Urgitano*. Hard.

13. *Barea*. Barea etiam oppidum, inquit, Tarraconensis provinciæ, adscribitur a nonnullis Bæticæ. Nunc *Vera*, prope *Muxacra*, quæ Veterum Murgis, ut diximus. Βάρεια in Bastulis ad Ibericum pelagus, Ptolemæo, lib. II, cap. 6. Ed.

14. *Mavitania*. Ita libri omnes: non *Mauritania*, ut editi, aut *Batestania*, ut nonnulli volunt. Minor ea regio, ut et Deitania, quæ sequitur, Bastitaniæ finibus, quæ major fuit multis partibus, continebatur. H.

15. *Carthago*. *Cartagena* incolis: quam dux Pœnorum Asdrubal condidit, inquit Mela, lib. II, c. 6. H.

16. *Saturni*, etc. Ptolemæo, Σκομβραρία ἄκρα. Nunc *Cabo de Palos*. Non autem, CLXXXVII, ut Noster ait, sed CLXX M. pass. tantum distat ab hoc promontorio Cæsarea, quam portum *Vacur* esse hodie putat D'Anville. Ed.

17. *Tader*. *Segura*, ut sup. cap. diximus. Τέρεψ Ptolemæo dici videtur, lib. II, cap. 6. Hard.

18. *Illici*. Mela, loc. cit. « Illicitanus sinus, inquit, habet Alonem, et Lucentiam: et unde ei nomen est, Illicen. » Nunc, ut recte Escolanus, Hist. Valent. lib. IV, cap. 19. aliique *Elche*: aut id certe oppidum ex Illicis ruinis, quod propius a mari fuisse videtur, est excitatum. Sinui Illicitano tamen hodie nomen est *Golfo de Alicante*, a vicino, de quo mox dicemus, oppido. Colonia porro immunis quum dicitur, Italico jure donata significatur, et immunitate ab omni censu, non modo capitis, sed et soli. De eo jure mul-

tur Icositani[19]. Mox Latinorum[20] Lucentum, Dianium[21] 3
stipendiarium : Sucro[22] fluvius, et quondam oppidum, Contestaniæ finis. Regio Edetania[23] amœno prætendente se stagno, ad Celtiberos recedens. Valentia[24] colonia, III M. pass. a mari remota : flumen Turium, et tantumdem a mari Saguntum, civium Romanorum oppidum, fide[25]

ta pererudite Gothofredus, in Cod. Theod. lib. IV, tit. 13, de jure Italico, etc. pag. 221. Hard.

19. *Icositani.* Ita libri omnes. Hi, inquit, Illicitanæ coloniæ foro ac jurisdictioni subduntur.—Ignoratur eorum situs. H. et Ed.

20. *Latinorum.* Hoc est, Latii jure donatum. Lucentum Arabes præfixo articulo *Alicante* dixere, celeberrimum hodie emporium in *Reyno de Valencia*. Hard.

21. *Dianium.* Straboni, lib. III, pag. 159. Διάνιον. Nunc *Denia.* Isidoro, Zanium, ut pro Diæta, Zæta dixere antiquitus. Hard.

22. *Sucro.* Σούκρωνος, hodie *Xucar,* meminit Strabo, loc. cit. Oppidi, Antoninus. Hic Sucronensis pugna, inter Pompeium et Sertorium : de qua Plutarch. in Sertorio, pag. 578. Amnem hunc Contestaniæ finem facit etiam Ptolemæus, lib. II, cap. 6, cujus a Carthagine nova, quod et Plinius fecit, ducit initium. Oppidum hodie *Alcira.* Hard.

23. *Edetania.* Ἠδητανῶν regio Ptolemæo, loc. cit. Ad Iberum usque et Cæsaraugustum ea pertinuit. Apud Gruterum, pag. 481 : Editani. — Stagnum hodie *Albufera* vocatur. Ed.

24. *Valentia.* Hodie *Valencia* caput regni *de Valencia* dicti. Hanc Turium flumen præterfluit, quod et Mela Turium appellat, Sallustius autem *Turiam,* quem sequitur vetus apud Dalecamp. hic *Turia* legens : apud quosdam etiam *Durias* reperitur. Vocatur autem hodie *Guadalaviar.* Ed.

25. *Fide nobile.* Florus, lib. II, cap. 6 : « In causam belli Saguntus delecta est ab Hannibale, vetus Hispaniæ civitas, et opulenta : fideique erga Romanos magnum quidem, sed triste monumentum... Jam novem mensibus fessi fame, machinis, ferro, versa denique in rabiem fide, immanem in foro excitant rogum : tum desuper se suosque, cum omnibus opibus suis, ferro et igni corrumpunt. » Vide August. de Civit. Dei, lib. III, cap. 20, Appian. in Iber. pag. 261, et Livium, lib. XXI, cap. 7, seqq. et lib. XXVIII, cap. 39, ubi hoc oppidum jussu senatus restitutum fuisse narrat « fidei socialis utrinque servatæ documentum omnibus gentibus. » Indigenæ locum esse putant, ubi nunc est *Murviedro,* quarto vel quinto lapide a Valentia ad Boream, ubi veteris Sagunti rudera fuisse ostensa Regi Catholico Philippo V, octava die Maii, anni 1719, nuncii publici typis impressi prodiderunt. *Murviedro* dicunt patria lingua esse *murum veterem.* H. — Maluisset Dalec. *civium Romanorum oppidum fide nobile,* deleta post *oppidum* virgula. Ed.

4 nobile: flumen Uduba[26]: regio Ilergaonum[27]. Iberus[28] amnis navigabili commercio dives, ortus in Cantabris, haud procul oppido Juliobrica[29], per[30] CCCCL M. pass.[31] fluens: navium per CCLX M. a Varia oppido capax: quem propter universam Hispaniam Græci appellavere Iberiam. Regio Cossetania[32], flumen Subi[33]: colonia Tarraco[34], Scipionum

26. *Flumen Uduba*. Sic Reg. et Colb. non *Idubeda*, quod montis est nomen Ptolemæo ac Straboni. HARD.—Nunc *Murviedro*, quo alluuntur urbs cognominis et Segobriga hodie *Segorbe*, vel *Segorve*, in *Reyno de Valencia*. ED.

27. *Ilergaonum*. Ab Uduba ad Iberum Ἰλερκάονας Ptolemæus, lib. VI, cap. 6, et Livius, lib. XXII, cap. 21. *Illurgavonenses, qui flumen Iberum attingunt*, Cæsar appellat, de Bell. Civ. lib. I, cap. 60. Tamen ultra Iberum Ilergaonas promovet Ptolemæus: et in nummis Dertosa hodie *Tortosa*, in sinistra fluvii ripa, Ilergaonum genti adscribitur. HARD. Vid. Ind. geogr. nost. edit. tom. IV, pag. 283. ED.

28. *Iberus*. Accolis *Ebro*: nobis *l'Ebre*. HARD.

29. *Juliobrica*. Ἰουλιόβριγα Ptolemæo, loc. cit. quam sub eadem cæli parte locat, ac Iberi fontes, qui hodie in valle reperiuntur cui nomen est *Val de Vieso*: nomen autem oppidi, quod *Fuente de Ivero* esse dicit Hard. in mappis non reperi. Inscriptio apud Ambr. Morales, fol. 67: JULIOBRIGENSI. EX. GENTE. CANTABRORUM. ED.

30. *Per*. Hæc vox ap. Dalec. et Elz. deest. ED.

31. *CCCCL M. pass. fluens, navium per CCLX M. a Varia oppido capax*. Non per CCCCL M. pass. sed vix per CCCC fluit Iberus: navium nunc per CCXVI M. pass. tantum, ab urbe *Tudela* capax est; non immerito autem Noster ætate sua per CCLX M. pass. istud flumen navium capax fuisse contendit, si Varia oppidum, quæ Οὐαρία Ptolemæo est in Beronibus, lib. II, cap. 6, et Straboni, lib. III, p. 162, hodie *Logrono* est, ut D'ANVILLE, nonnullique alii volunt. Qui autem Iberum non superius, Plinii ætate quam nostra, navigabilem fuisse putant, libentius ut opinor, Variam in *Valtierra*, juxta *Tudela*, CCXVII M. pass. ab Iberi ostiis, agnoscent. ED.

32. *Cossetania*. Sic libri omnes. Ptolemæo, lib. II, cap. 6, Κοσητανοὶ, in quibus Tarraconem locat. Apud Gruter. pag. 499: TARRAC. URBS. COSITANOR. Ab Ibero ea regio incipit, Tarracone clauditur. HARD.

33. *Subi*. Hodie *Francoli*, qui in Tarraconis portum influit. ED.

34. *Colonia*, etc. Hæc Solinus, cap. 23, pag. 44. et Martianus, lib. VI, pag. 202. Hodie *Tarragona* dicitur, in ora regionis, hodie *Principado de Cataluña* dictæ. Hanc a Phœnicibus, ut aiunt, Tarconis nomine conditam, in sequentibusque temporibus bello vastatam, Sciliones reædificarunt, eamque tandem Romana colonia auxit, ut putant, Julius Cæsar. Gruteri Inscriptio pag. 362: COL. TARRAC. ED.

opus, sicut[35] Carthago Pœnorum. Regio Ilergetum[36], oppidum Subur[37] : flumen Rubricatum[38], a quo Laletani[39] et Indigetes[40]. Post[41] eos, quo dicetur ordine, intus rece-

35. *Sicut Carthago Pœnorum.* Interpretes omnes hic de veteri Carthagine meminisse Nostrum volunt, quam D'ANVILLE hodie *Cantavieja*, in *Reyno de Aragon* leucis circiter XV a mari, esse dicit, Harduinus autem *Villa franca de Panades*, in *principado de Cataluña*, leucis duobus a mari esse contendit : Mannertus tandem haud longe a *Lerida* sitam fuisse ait; unde hujus urbis ignorari locum confitendum est. Hanc Carthaginem veterem a Pœnis, duce Hamilcare, conditam fuisse addit Harduinus, nescio qua fretus auctoritate. Obscurior autem videtur mihi fuisse hæc Carthago, quam ut hic a Nostro Tarraconi opponatur, uni inter clarissimas Hispaniæ veteris urbes, atque quodam modo totius regionis capiti sub Romanis. Non aliam igitur Carthaginem hic Nostrum designasse puto quam Carthaginem novam ab Asdrubale, Amilcaris cognomine Barcæ filio, conditam, et totius Hispaniæ, quandiu sub Pœnorum ditione fuit, præcipuam urbem : quem quidem dignitatis gradum Tarraconi cessit, Romanis imperantibus. Quid autem de ista Carthagine dixerimus vide superius pag. 34, not. 15. ED.

36. *Ilergetum.* Regionem omnem tenuisse videntur quæ a Subi amne, quem, superiore nota 33, hodie *Francoli* vocari diximus, ad Rubricatum, quod flumen hodie *Llobregat* dici nos modo, insequenti nota 39, docebit Harduinus. De Ilergetibus pluribus locis meminit Livius, nempe lib. XXI, cap. 23, ubi de Hannibale : « Ilergetes inde, Bargusiosque, et Ausetanos, et Lacetaniam, quæ subjecta Pyrenæis montibus est, subegit; » et lib. XXI, cap. 61, ubi hujus Ilergetum gentis caput fuisse nos docet Athanagiam urbem, quæ in Indibilis defectione a Scipione obsessa est. Gruteri Inscript. pag. 519 : CONTRA. ILERGETAS. ED.

37. *Subur.* Σούβουρ Ptolemæo, lib. II, cap. 6. Nunc *Villa nova*, ad mare. Gruteri Inscriptio, juxta Tarraconem eruta, pag. 414 : SVBVRITANI. HARD.

38. *Rubricatum.* Ῥουβρίκατος Ptolemæo, loc. cit. hodie *Llobregat*. Ab hoc amne ait jam Laletanos appellari incolas : et proximos iis deinde, ubi nunc Emporiæ sunt, Indigetes, quorum regio Pyrenææ Veneris promontorio clauderetur. Sic etiam Ptolemæus loc. cit. HARD.

39. *Laletani.* Sic libri omnes. Hinc Laletana vina magis copia quam bonitate laudata Plinio, lib. XIV, cap. 8. Laletana sapa, Martiali lib. VII, epigr. 52. Gruteri Inscript. pag. 490 : PRÆFECTO. ORÆ. MARITIMÆ. LALETANÆ. Ptolemæo, lib. II, cap. 6. Λαιητανοὶ, Straboni, lib. III, pag. 159, Λεηταvoί. HARD.

40. *Indigetes.* Ἐνδιγέται Ptolemæo, loc. cit. Ἰνδικηταὶ Straboni, lib. III, pag. 160. HARD.

41. *Post eos.* Retro versus occasum Solis æstivum, in mediterraneo. HARD.

dentes radice Pyrenæi, Ausetani[42], Lacetani[43]: perque Pyrenæum Cerretani[44], dein Vascones. In ora autem colonia Barcino[45], cognomine Faventia. Oppida civium Romano-

42. *Ausetani.* Hactenus, *Ausitani, Itani, Lacetani.* F. Ursinus, *Jaccetani* legit ex Strabone et Ptolemæo. Nos *Itani* expunximus, de quibus in hoc tractu nihil usquam compertum, ex quo mutila quædam præcedentis vocis repetitio possit haberi. Nam quum hos, quos recenset Plinius, redditurum se promittat inferius, Ausetani quidem, aliique, suis locis apparent, Itani nusquam. At ne Lacetas cum Ursino, Pelicerioque in notis MSS. mutem, vetat Livius, qui Lacetanos sæpe laudat; lib. XXVIII, cap. 24, lib. XXXIV, cap. 20, multoque expressius situm eorum indicat, lib. XXI, cap. 60: «Cn. Scipio, inquit, in Hispaniam cum classe et exercitu missus, quum ab ostio Rhodani profectus, Pyrenæosque montes circumvectus, Emporiis appulisset classem, exposito ibi exercitu, orsus a Lacetanis omnem oram usque ad Iberum, partim renovandis societatibus, partim novis instituendis, romanæ ditionis fecit.» et cap. 61: «Ilergetes, in jus ditionemque recepit. Inde in Ausetanos prope Iberum, procedit: atque, urbe eorum obsessa, Lacetanos auxilium finitimis ferentes nocte, haud procul jam urbe, quum intrare vellent, excepit insidiis.» Λακητανίαν Dio, lib. XLV, p. 274. Et Λακετανῶν ἔθνος Plutarchus agnoscit, tum alibi, tum in Catone majore, pag. 342. Lacetanos denique Cæsar Bell. Civ. lib. I, pag. 143, cum Ausetanis et Tarraconensibus jungit. Adeo placuere Jaccetani Cujacio, ut non modo hoc loco, sed ubi minime omnium oportuit, obtruserit. Nam Dig. lib. L, tit. 15, de censibus, ubi Ulpianus, «jus Italicum Valentinii et Licitani habent»: ipse *Jaccetani* legi censet oportere, Observ. lib. X, cap. 35. alii *Lacetani*: neutri recte. Nos *Illicitani* ab Illici, de quo paulo ante Valentiam egimus, quod oppidum Latinorum seu juris Latini esse Plinius monet, restituimus. Ausetanorum Livius meminit loc. cit. Αὐσητανοὶ Ptolemæo lib. II, cap. 6. Oppidum Ausa et Vicus Ausæ, *Vic d'Osona* et frequentius *Vich*, inter *Gerona* et *Manresa*. Hard. et Ed.

43. *Lacetani.* Supra *Gerona*, in Pyrenæi radicibus. Hard.

44. *Cerretani.* Κεῤῥοιτανοὶ Ptolemæo, lib. II, cap. 6; Straboni, lib. III, pag. 162, Κεῤῥητανοί. Κερήτανοι ἐν Ἰβηρίᾳ Dioni, lib. XXVIII, pag. 382. Vascones, non in Aquitania, sed in Hispania collocat etiam Ptolemæus loc. cit. Vascones, ea ætate erant, qui hodie Navarri: ut egregie probat Oihenartus, lib. II, cap. 1, pag. 75. Hard.

45. *Barcino.* In Læetanis, seu Laletanis teste Ptolemæo, loco citato. Nunc *Barcelona* vocatur. Gruteri Inscriptio, pag. 419: Col. F. I. A. P. Barcin. hoc est, *Colonia Flavia Julia Augusta Pia* (non *Paterna*) *Barcino.* Ibi enim F. Flavia est. Nam eadem pag. legitur, Col. Flav. P. Barc. At in Thes. Goltzii, Galbæ nummus, sed fictus, ut Goltziani plerique: Col. Barcino. Faventia. Hard.

rum : Bætulo[46], Iluro : flumen, Larnum[47] : Blandæ : flumen Alba[48] : Emporiæ[49] : geminum hoc, veterum incolarum, et Græcorum, qui Phocæensium fuere soboles. Flumen Tichis[50]. Ab eo Pyrenæa[51] Venus in latere promontorii altero, XL M.

Nunc per singulos conventus reddentur insignia præ- 6
ter supradicta. Tarracone[52] disceptant populi XLIII[53], quo-

46. *Bætulo, Iluro* Chiffl. *Bætulo, Irulo*. Mela, lib. II, cap. 6, *Eluro*, *Bætullo*. Bætulam habet Livius, lib. XXVII, cap. 18 et 20. Bætulo, hodie *Badalona*, in ora Catalauniæ, leucis duobus a *Barcelona*. — Iluro, Διλουρὼν Ptolemæo (pro Αἰλουρῶν) in Laletanis, nunc *Pineda*, leucis X a *Badalona*, ad mare. Est et alia Iluro in Novempopulania, Galliæ veteris provincia, hodieque dicta *Oleron*, Hispanorum commercio dives. Hard. et Ed.

47. *Larnum*. *Tordera* hodie dictum, juxta urbem Blandas, hodie, *Blanos*. Ed.

48. *Flumen Alba*. Hodie *Ter* seu *Tet*. Harduinus illud idem esse ait cum illo quod Mela, lib. II, cap. 6, *Clodianum*, juxta urbem Emporias; ad hanc autem urbem alius reperitur amnis hodie *Fluvia* vocatus, qui fortasse Melæ Clodianum fuit. Ed.

49. *Emporiæ*. Strabo, lib. III, pag. 159, Ἐμπόρειον vocat, et Δίπολιν, hoc est, geminam urbem, Græcos advenas a veteribus incolis medio dirimente muro, dividi testatus cum Plinio. Idem a Massiliensibus conditam, cum Stephano docet, et Scylace in Periplo, pag. 2. Fuere autem Massilienses orti a Phocæensibus, ut dicetur cap. seq. Nunc *Ampurias* vocant. Ptolemæo Ἐμπορίαι in Indigetibus, lib. II, cap. 6. Hard.

50. *Flumen Tichis*. *Ticer* vocatus Melæ qui loc. cit. *Ticer flumen ad Rhodam*; hujus autem fluvii, qui in Rhodanum sinum, hodie *Golfo de Roses*, influit, nomen in mappis non reperi. Errat certe Harduinus qui eum *Ter* accolis vocatum dicit: qui enim fluvius hodie *Ter* vocatur VI leucis a Rhoda urbe, hodie *Roses*, distat, et Nostro ab austro ad septemtrionem procedenti ante urbem Emporias occurrere debuit. Hunc eumdem esse cum illo quem Albam vocat superius diximus. Ed.

51. *Pyrenæa Venus*. Elz. *Pyrene Venus*, cujus in locum proponebat Dalec. *Pyrene Veneris*. Mela, lib. II, cap. 5. « Tum inter Pyrenæi promontoria, portus Veneris insignis fano, etc. » Huic promontorio, inquit Mariana, Hist. Hispan. lib. I, cap. 2, olim a Veneris templo, nunc religione mutata, a Cruce facta est appellatio : *Capo de Cruz*. Non autem XL M. pass. ut Noster ait, sed XVIII tantum a fluvio, quem Tichim esse putamus, distat. Ed.

52. *Tarracone*. Hoc est, fuere hi Tarraconensis fori : hinc jura petere coacti. Hard.

53. *XLIII*. Sic apud Chiffl. legitur; in Dalecampio et Elzevirian. *populi* XLIV. Ed.

rum celeberrimi, civium Romanorum Dertusani[54], Bisgargitani[55]: Latinorum, Ausetani[56], Cerretani[57], qui Juliani[58] cognominantur, et qui Augustani: Edetani[59], Gerundenses[60], Gessorienses[61]: Teari[62], qui Julienses[63]. Stipendiariorum: Aquicaldenses[64], Onenses[65], Bæculonenses[66].

7 Cæsaraugusta[67] colonia immunis, amne Ibero affusa,

54. *Dertusani.* Qui civium Romanorum jure potiebantur, ut et Bisgargitani. Oppidum Ptolemæo, lib. II, cap. 5, Δέρτωσα in Ilergaonum gente. Tiberii nummus apud Suritam, in Anton. Itin. pag. 548: DERT. ILERGAONIA. Apud Reinesium, pag. 316, vetus inscriptio Dertosæ reperta: ORDO. D. C. D. *Ordo Decurionum Coloniæ Dertosæ.* Nunc est *Tortosa* ad Iberum. HARD.

55. *Bisgargitani.* Et hi ab oppido rursum Ilergaonum mediterraneo, quod Βισσαργὶς Ptolemæo loc. cit. Germanici nummus, in Thesauro Golt. pag. 242: MVN. BISCARGIS. H.

56. *Ausetani.* Ab Ausa oppido, de quo supra. HARD.

57. *Cerretani.* Gentis hujus ait oppida duo fuisse, unde cognomen incolæ tulerunt: Juliani, ab oppido Julià Libyca, Ἰούλια Λίβυκα, cujus Ptolemæus meminit, lib. II, cap. 6, Augustani ab Augusta. H.

58. *Juliani.* Elz. *Suliani* ED.

59. *Edetani.* Prius *Sedetani* legebatur. Atqui Sedetanos hic locum habere litterarum series non patitur, quam in populis recensendis Plinius sequitur: *Ausetani*, *Cerretani*, *Edetani*, *Gerundenses*, etc. Ab Ἔδητα oppido nomen hi sortiti videntur, quod ubi demum id fuerit, cis Iberum fuit: inter amnem eum et Pyrenæa juga. Cave enim credas ab Edeta oppido Edetaniæ sive Sedetaniæ regionis, ubi Saguntum, Valentia et Cæsaraugusta fuere, hos Sedetanos fuisse appellatos: quum ii Cæsaraugustani fuerint, ut statim Plinius admonet, non Tarraconensis fori. Quid si *Deciani* scribas, a Δεκιανα Indigetum Mediterraneo oppido apud Ptol. lib. II, cap. 6. H.

60. *Gerundenses.* Ab oppido Gerunda in Ausetanis, Ptolem. loc. cit. Nunc *Girona* incolis. HARD.

61. *Gessorienses*, quos mendose *Cessorienses* Pinetus vocat, nusquam nisi apud Nostrum nominati reperiuntur. HARD.

62. *Teari.* Quorum oppidum Tiara Julia, Τιαριουλία in Ilergaonum mediterraneis civitatibus apud Ptolem. loc. cit. qui Ilergaonas, ut monuimus, ultra Iberum, in Catalauniamque promovet. HARD.

63. *Julienses.* Elz. *Sulienses.* ED.

64. *Aquicaldenses.* Ab Aquis calidis, quæ Ὕδατα θερμὰ Ptolemæo, lib. II, cap. 6, in Ausetanis, nunc *Caldes*, leucis IV a Barcinone. H.

65. *Onenses.* Ita libri omnes, etsi potius *Aunenses* ex litterarum serie legendum videatur. ED.

66. *Bæculonenses.* Ita MSS. Reg. etc. non *Bætulonenses*, a Bætulone oppido superius memorato: Sed a Βαικούλα Ptolemæi, in Ausetanis inter Ausam et Gerundam. HARD.

67. *Cæsaraugusta.* Nummos hujus coloniæ indices multos refert

ubi oppidum antea vocabatur Salduba[68], regionis Edetaniæ[69], recipit populos CLII. Ex his civium Romanorum Belitanos[70], Celsenses[71], ex colonia : Calaguritanos[72], qui Nassici cognominantur : Ilerdenses[73], Surdaonum gentis ; juxta quos Sicoris fluvius : Oscenses[74], regionis Vescitaniæ[75] : Turiasonenses[76]. Latinorum veterum : Cascanten- 8

Patinus, pag. 33, seq. Nunc incolis *Zaragoza*, Gallis *Saragosse*, una inter maxime inclitas Hispaniæ urbes provinciæ *Reyno de Aragon* dictæ præcipua. Ed.

68. *Salduba*. MSS. Reg. et Colb, 1, 2, *Salduvia*. At vetus inscriptio apud Goltzium, pag. 238 : Col. Cæsarea. Avg. Saldvba. In nummis Sexti Magni Pii : SAL. hoc est, *Salduba*. Hard.

69. *Edetaniæ*. Ptolemæus quoque, lib. II, cap. 6, Edetanis, sive Hedetanis, seu denique, aspiratione, ut fit, in sibilum versa, Sedetanis Cæsaraugustam assignat. Σηδητανία Appiano, in Iber. pag. 298. Hard.

70. *Belitanos*. Ab oppido Βέλσια, in Edetanis, haud procul Cæsaraugusta, apud Ptolem. lib. I, cap. 6. Hodie *Belchite*, leucis VIII a *Zaragoza* meridiem versus. Indulget conjecturæ Reinesius, Variar. lect. lib. I, c. 25, contra omnium librorum fidem, quum Bilbilitanos, a Bilbili, quæ Martialis patria, scribi jubet. Hard.

71. *Celsenses*. Oppidum Κέλσα in Ilergetibus, Ptolem. lib. II, cap. 6. Nunc *Xelsa*, ad Iberum. Nummus Tiberii, in Thesauro Goltzii, pag. 242 : Col. Vic. Ivl. Celsa. Anton. August. ait esse *Velilla*, quæ ad Iberum pariter leucæ unius intervallo a Celsa distat. Vide librum, quem de Nummis antiquis Populorum et Urbium nuper in lucem edidimus. Hard.

72. *Calaguritanos*. Ambr. Morales, ex vetere inscript. Mun. Calaguris. Julia. Nassica. Nunc *Loarre*, ab Huesca leucis V dissita. Sic Andrez, pag. 33. Hard.

73. *Ilerdenses*. Ἰλέρδα in Ilergetibus a Ptolemæo collocatur, lib. II, cap. 6. Nunc *Lerida*, juxta *Rio Segre*, qui Sicoris, etiam Lucano, lib. IV, vers. 14, ubi Ilerdæ situm describit :

Placidis prælabitur undis
Hesperios inter Sicoris non ultimus amnes, etc.

Hard.

74. *Oscenses*. Osca eorum oppidum, Floro, lib. III, cap. 22, in Ilergetibus quoque statuitur, (quorum pars Vescitani, et Surdaones fuere), apud Ptolemæum, lib. II, cap. 6, nunc *Huesca*, in *Reyno de Aragon*. Nummus Germanici, in Thes. Goltzii, pag. 242, Col. V. T. T. Osca. Hic etiam vide librum nuper a nobis de Nummis antiquis Populorum Urbiumque editum. Hard.

75. *Vescitaniæ*. Vet. ap. Dalec. *Bessetaniæ*. Ed.

76. *Turiasonenses*. Τουριαζὼ in Celtiberis, Ptolem. lib. II, cap. 6. In nummis antiquis, Mun. turiaso, et mun. tur. Nunc *Tarazona*, urbs Hispaniæ, leucis V a *Tudela*, meridiem versus. Ed.

ses [77], Ergavicenses [78] : Graccuritanos [79], Leonicenses [80], Ossigerdenses [81]. Fœderatos, Tarragenses [82]. Stipendiarios : Arcobricenses [83], Andologenses [84], Arocelitanos [85], Bursao-

77. *Cascantenses*. Chiffl. *Cascantes*. Nummus Tiberii apud Patin. pag. 616, MUNICIP. CASCANTUM. Κάσκαντον Ptolemæo, lib. II, cap. 6, in Vasconibus, hoc est, Navarris. Nunc oppidum Navarræ, *Cascante*, leucis tribus a *Tarazona*, septemtrionem versus. In decretis Hilarii Papæ, 252 : *Tyriassonensium, Ascantensium, Calaguritanorum*: lege, *Turiasonensium*, *Cascantensium*, etc. H. et ED.

78. *Ergavicenses*. Ἐργαούϊκα in Celtiberis, Ptolemæo loc. cit. Apud Gruter. pag. 381: EX. CONVEN. CÆSAR. ERCAVIC. Hoc est, Ex Conventu Cæsaraugustano Ercavicenses. Apud Patinum, pag. 34, nummus antiquus: MUN. ERGAVICA. In Conc. Tolet. x, *Balduigius Arcavicensis episcopus*, pro *Ercavicensis*. Hodie *Fraga*, ad fluvium *Cinca*, qui in Iberum influit, leucis quinque a *Lerida*. ED.

79. *Graccuritanos*. A Ti. Gracco nomen Graccuris accepit. Vide Livii Epit. lib. XLI. « Gracchus monumentum virtutis operumque suorum Gracchurim urbem suo nomine insignem esse voluit, quæ antea Illurcis nominabatur. » Nunc *Agreda* in Aragoniæ confinio, leucis IV a *Tarazona*. Hinc Martyres Graccuritani in Martyrol. *Martyres de Agreda*. Γρακουρίς Ptolemæo, in Vasconibus. H. et ED.

80. *Leonicenses*. Oppidum Λεονίκα in Edetanis, Ptolemæo, lib. II, cap. 6, in quibus est ipsa Cæsaraugusta, cujus foro Leonicenses disceptabant. Nunc est *Alcaniz*, in *Reyno de Aragon*, ad amnem *Guadalope*, qui in Iberum influit. Edetanos a Valentia usque Cæsaraugustam pertinuisse jam monuimus. Nummus C. Cæsaris, in Thes. Goltzii, p. 244 : MUN. LEONICA. H.

81. *Ossigerdenses*, vel ut vult Brot. *Osicerdenses* : Ptolemæus enim, loc. cit. Ὀσικέρδα scribit, quod etiam in nummis veteribus reperitur. Creditur esse *Xerta*, ad Iberum, leucis tribus supra *Tortosa*. ED.

82. *Tarragenses*. Municipium Τάῤῥαγα Ptolemæo, in Vasconibus. Hodieque *Tarrega*, leucis novem a *Lerida*, orientem versus, in *principado de Cataluña*. ED.

83. *Arcobricenses*. Chiffl. *Arcobrienses*. Ἀρκόβριγα Ptolem. loc. cit. in gente Celtiberorum. Hodie *Los Arcos*, in *Reyno de Navarra*, leucis quinque ab *Estella*, meridiem versus. ED.

84. *Andologenses*. Ab *Andosilla*, Navarræ oppidulo, leucis XIII a *Pamplona*, meridiem versus, Prud. Sandoval, apud Oihenartum, pag. 90, hos suspicatur nomen habuisse. H. et ED.

85. *Arocelitanos*. Ita MSS. omnes. Antoninus in Itinere ab Asturica Burdigalam, habet Aracelim, vel Arocelim, a Pompelone XXIV. M. P. Nunc *Huarte Araquil*, sex circiter leucis a *Pamplona*, versus solis occasum, ut recte Oihenartus vidit, in Notit. Vascon. pag. 90. HARD. et ED.

nenses [86], Calaguritanos [87] qui Fibularenses cognominantur, Complutenses [88], Carenses [89], Cincenses [90], Cortonenses [91], Damanitanos [92], Larnenses [93], Lursenses [94], Lumberitanos [95], Lacetanos [96], Lubienses [97], Pompelonenses [98], Segienses [99].

86. *Bursaonenses*. Vel *Bursavolenses*, de quibus Hirtius in Bello Hisp. pag. 158, vel *Bursadenses* ab oppido Βούρσαδα, de quo Ptolem. lib. II, cap. 6, in Celtiberis. Hard.

87. *Calaguritanos*. Calaguris Quintiliani rhetoris natalibus clara, hodie *Calahorra* est, ad Iberum, leucis circiter octo supra *Tudela*. In Gaza Regia, nummus Augusti, MVN. CALAG. IVL. Hard. et Ed.

88. *Complutenses*. Complutum, ut Harduinus et Gibrat. volunt, hodie est *Alcala de Henarez*, ad rivum *Henarez*, sex leucis a *Madrid*, orientem versus. Ed.

89. *Carenses*. Vetus oppidum nomen retinet *Cares*: novum, *Puente la Reyna*, leucis IV a *Pamplona*, meridiem versus. Inscriptio apud Ambros. Morales, fol. 68: Ex Caesaraug. Karensi. hoc est, ex conventu Caesaraugustano, oppido seu municipio Carensi: non, ut Scaliger interpretatur, in Gruterii indice, *Carenses Caesaraugustani*. Hard.

90. *Cincenses*. Ita libri omnes, praeter Elzev. apud quem *Cicenses*. Forte *Cinnenses* ab oppido Κίννα in Jaccetania Ptolemaei, lib. II, c. 6. H. et Ed.

91. *Cortonenses*. MSS. omnes *Cotonenses*. Hard.

92. *Damanitanos*. In Edetanorum gente, in quibus ipsa Caesaraugusta fuit, Δαμανία, Ptolemaeo, loc. cit. fortasse *Mediana*, ad Iberum, sex leucis infra *Zaragoza*. Ed.

93. *Larnenses*. Ab oppido, Larno amni, de quo supra, cognomine. Fortasse *Torderas* ad flumen *Tordera*. Hard. et Ed.

94. *Lursenses*, *etc.* Quum hoc loco populorum nomina disponi per elementa debeant, mire omnia perturbata, permixtaque sunt in libris ad hunc diem vulgatis: sic enim habent: *Larnenses*, *Iturienses*, *Ispalenses*, *Lumberitanos*. In MSS. Reg. etc. *Larnenses*, *Lursenses*, *Lumberitanos*. De Ispalensibus nihil: unde huc irrepserint, incompertum adhuc. Hermolaus *Ilursenses* ab Ilurone jam antea memorato oppido, neque revocando amplius: *Iturienses* Dalec. ab Ἰτούρισα, Vasconum civitate, reposuit. Hard.

95. *Lumberitanos*. Dalec et Elzev. *Ilumberitanos*. Ab oppido quod Galli *Lumbier*, in Navarra: incolae Vasconice, *Irumberri* vocant, teste Oihenarto, pag. 90, leucis VII a Pompelone. H.

96. *Lacetanos*. De his egimus in nota superiore 42. Hard.

97. *Lubienses*. De Lubiensibus nihil adhuc compertum, nisi ii sunt qui Levienses corrupte forsan nominantur, cum Cascantensibus et Calaguritanis proxime hoc tractu appellatis, in decretis Hilarii Papae, pag. 252. Male Dalecamp. et Elz. *Vibienses*, Chifflet. *Subienses*, legere volunt, neglecto elementorum ordine. Hard. et Ed.

98. *Pompelonenses*. Ita Gruteri quoque inscriptio, pag. 325 et 455. Hodie *Pamplona*, Gallis *Pampelune* vocatur. Ed.

99. *Segienses*. Segienses, vel Se-

Carthaginem[100] conveniunt populi[101] LXV, exceptis
9 insularum incolis. Ex colonia Accitana Gemellenses[102], et Libisosona[103] cognomine Foroaugustana, quibus duabus jus Italiæ datum : ex colonia Salariense[104] oppidani Latii veteris Castulonenses, qui Cæsari Venales appellantur : Setabitani[105], qui Augustani : Valerienses[106]. Stipendiario-

gisenses (ut recte Parm. edit.), a Σίγισα in Bastinis oppido, apud Ptolem. lib. II, cap. 6. Hard.

100. *Carthaginem*. Carthaginem novam, quæ hodie in Murciæ regno, *Cartagena*. « Carthagine nova conventum agebat Galba, » inquit Suetonius in ejus vita, cap. 9. Hard.

101. *Populi LXV*. Sic in Chiffl. Dalecamp. autem et Elzevir. *populi* LXII. Ed.

102. *Gemellenses*. Sic Accitaniæ coloniæ cives vocabantur : ipsa, *Colonia Julia Gemella Accitana*, Col. Ivl. Gem. Accitana, apud Gruter. pag. 271. Accis hodie *Guadix*, in Granatensi regno. De Gemellæ cognomine superius diximus. In nummis antiquis : C. I. G. Acci. et Col. Gem. Acci. Hard.

103. *Libisosona*. Et hæc colonia fuit, apud Grut. pag. 260, ex Ant. Augustino, Colonia Libisosanorvm. Estque Plinii calculo, qui xii colonias in citeriore Hispania recenset. Vide librum de Nummis antiquis, verbo Celsa. Antonino, Libisosa est : Λιϐισόκα Ptolemæo in Oretanis, lib. II, cap. 6. Unde *Libisoca*, quod in vetustis codicibus reperitur, legere vult Dalecampius, quem secutus est Elz. Aiunt exstare hujus oppidi rudera ad *Lebazuza*, sive *Lezuza* in *Provincia de Cuença*, haud procul ab ipso oppido *Cuença*. Hard. et Ed.

104. *Salariense*. Nunc *Cazorla* dicitur in regno Granatensi : ævo sequiore *Saliotis*, ut auctor est Julian. Archipresb. Adversar. numm. 356. Salatiam et Castulonem diversa duo Oretanorum oppida, perperam, ut sæpe solet, Ptolem. facit. Vetus inscriptio in Thes. Goltzii, p. 40 : Col. Jvl. Avg. Salariensis. *Cæsaris Venales* dicuntur, quod agros eorum Cæsar emit. Sic Triumpilini inferius, cap. 24, *venalis cum agris suis populus* appellatur. In concil. Tolet. X, *Marcus Castellonensis episcopus*, pro *Castulonensis*. Hard.

105. *Setabitani*. Σαιταϐὶς Ptolemæo, in Contestania, de qua supra. Straboni Σεταϐὶς, lib. III, p. 160. Nunc *Xativa*, recens dicta *S. Felipe*, in *Reyno de Valencia*, ad amnem *Xativa*, qui in flumen *Xucar* fluit. Hinc sudaria Setaba de quibus diximus in Præfat. ad Titum, p. 2. In Conc. Tolet. X, *Athanasius Setabitanus*. H. et Ed.

106. *Valerienses*. Vasæus ipsam Concham, *Cuença*, Coloniam olim Juliam Valeriam appellatam esse : Ambrosius Morales, non Concham ipsam, sed pagum leucis octo a *Cuença* dissitum, meridiem versus putat, cui nomen hodie *Valera la veja*, antiquam Valeriam esse contendit. In Conc. Tolet. X, *Stephanus Valeriensis episcopus*. Hard.

rum autem celeberrimi : Alabanenses[107], Bastitani[108], Consaburenses[109], Dianenses[110], Egelestani[111], Ilorcitani, Laminitani, Mentesani[112] qui et Oritani, Mentesani[113] qui et Bastuli, Oretani[114] qui et Germani cognominantur : caputque Celtiberiæ Segobrigenses[115] : Carpetaniæ[116], To-

107. *Alabanenses.* Sic MSS. omnes : non, ut editi hactenus, *Babanenses*, aut ut Vet. apud Dalecamp. *Labanenses.* Ab Ἄλαϐα, ut Valerienses ab Οὐαλερία, Celtiberorum oppidis, apud Ptolem. lib. II, cap. 6, haud procul Ergavica, meridiem inter et ortum solis, ut vult Mannertus. H. et Ed.

108. *Bastitani.* Veteres apud Dalec. *Bastiani.* A Basti oppido, hodie *Baza*, in *Reyno de Granada*, ad *Rio Guadalentin.* Dedit id Bastitaniæ regioni nomen. H. et Ed.

109. *Consaburenses.* Apud Grut. p. 402, Mvnic. Consabvron. Apud Ambros. Morales, fol. 19, Consabvrensis. Nunc ut videtur, *Consuegra*, in *Provincia de Toledo*, duodecim leucis ab hac urbe. Ed.

110. *Dianenses.* A Diano, de quo supra. Sic Ilorcitani, et Laminitani, ab Ilorci, et Laminio, de quibus hoc capite diximus. Hard.

111. *Egelestani.* Chiffl. *Gelestani.* Ἐγελάσται Straboni, l. III, p. 160. Nunc *Yniesta.* Egelastæ Plinius rursum meminit, l. XXXI, cap. 39. Apud Ptolem. l. II, c. 6, Ἐτέλεστα in Carpetanis, pro Ἐγέλεστα. Non potest esse *Medina Celi*, ut quibusdam visum : nam Medina in Celtiberis fuit. H. et Ed.

112. *Mentesani.* Gemina fuit olim Mentesa : altera in Oritanis, Ptolemæo teste, libro II, cap. 6, unde cives Oritani cognominati : in Bastitanis Bastulisve altera, de qua jam diximus, cap. 3. Mentesam Bastiam vocat Antoninus : Bastuli incolæ eam ob rem cognominati. Utriusque vestigium, ut videtur, exstat in Conc. Tolet. X. Prioris quidem, sive Mentesæ Oritanæ, quod subscripsisse ibi legitur *Daniel Diaconi Marcelli Episcopi Ecclesiæ Uritanæ.* Posterioris item : *Martianus Abbas Valdefredi Episcopo Ecclesiæ Mentesanæ.* Hard. et Ed.

113. *Mentesani.* Chiffl. *Metesani.* Ed.

114. *Oretani qui et Germani cognominantur.* In Oretanis oppidum fuit Ὤρητον Γερμανῶν apud Ptolem. lib. II, cap. 6. Lud. Nonius in sua Hisp. cap. 62, putat esse *Calatrava*, ad flumen Anam, leucis quinque a *Ciudad-Real.* H. et Ed.

115. *Segobrigenses.* Procul hi a Segobriga Valentini regni. Numantiæ proximos in Celtiberia facit Ptolemæus lib. II, cap. 6; Bilbili, quæ ibi fuit, ubi fere nunc *Calatajud*, Strabo, lib. III, pag. 162, in Celtiberis pariter cum Numantinis. Hard.

116. *Carpetaniæ* Chifflet. *Carpetani.* Subintellige, caput Toletum, ut Segobriga Celtiberiæ. Καρπητανοὶ Appiano in Iber. pag. 283. Καρπητανοὺς ὑπὲρ τὸν Τάγον, apud Plutarchum in Sertorio, pag. 576, male, pro Καρπητανούς. Toletum hodie *Toledo* vocatur. H. et Ed.

letani Tago flumini impositi : dein Viatienses[117], et Virgilienses.

10 In conventum[118] Cluniensem Varduli ducunt populos XIV. ex quibus Albanenses[119] tantum nominare libeat[120]: Turmodigi[121] quatuor, in quibus Segisamonenses[122], et Segisamejulienses[123]. In eumdem conventum Carietes[124] et Vennenses quinque civitatibus vadunt, quarum[125] sunt Velienses. Eodem[126] Pelendones Celtibero-

117. *Viatienses*. Dalec. et Elzev. *Viacienses*. Oppidum Βιατία in Oretanis, apud Ptolemæum, lib. II, cap. 6. Et Virgilienses ab Οὐεργιλία in Bastitanis juxta Oretanos. Apud Gruter. pag. 324 : VERGILIENSIS. Hæc hodie *Murcia*, regni cognominis caput existimatur. H. et ED.

118. *In conventum*. Ambr. Morales, fol. 70: EX CLVNIENSI. Subintellige, conventu. De Clunia mox dicemus. HARD.

119. *Albanenses*. Albam urbem etiam in Vardulis habet Ptolemæus, lib. II, cap. 6. *Alava* regio hodieque appellatur, ad Iberum, infra *Guipuzcoa* : ejus regionis primaria civitas *Vittoria* appellatur. Ibi oppidulum hodie *Alvaña*. HARD.

120. *Libeat*. Maluisset Dalecamp. *libet*. ED.

121. *Turmodigi*. Aut ut dat Broterius ex MS. Reg. 1, *Turmogidi*. Nusquam autem auditæ voces illæ. Quid si Murbogi potius, ex Ptolemæo, loc. cit. Μούρβογοι, Pelendonibus, Vaccæisque finitimi? Vardulorum pars ii Turmodigi fuere. H. et ED.

122. *Segisamonenses*. A Segisama, de qua Florus, l. IV, c. 12, p. 198. Σέγισα Ptolem. loc. cit. in Bastitanorum oppidis Mediterraneis. Itiner. Anton. *Segesamon*. illam Mariana, Hist. Hisp. lib. III, cap. 25, pag. 130. *Veyzama*, in *Guipuzcoa* provincia, esse dixit : sed rectius fortasse Mannertus *Sasamon* leucis VIII a *Burgos*, septemtrionem inter et occidentem. ED.

123. *Segisamejulienses*. Legunt alii *Segisemejulienses* : Broter. ex MS. Reg. 1, *Segisamajulienses*, quod confirmare videtur Ptolemæus, apud quem l. II, cap. 6, Σεγίσαμα Ἰουλία reperitur, in Vaccæis quidem, dum a Nostro Turmodigis tribuitur. ED.

124. *Carietes*. Hos Ptolemæus Καρισίους vocat, quorum oppidum Οὐελία Velia fuit : cives Plinio Velienses. HARD.

125. *Quarum sunt*. Quarum e numero præcipue insignis Velia, de qua plane modo diximus. HARD.

126. *Eodem Pelendones*. Vet. apud Dalec. *iidem*. Chiffl. *Pelentones*. — In eumdem conventum, inquit Noster, disceptaturi vadunt Pelendones, quorum populi quatuor, e Celtiberorum gente universi. Nam Celtiberia Pelendones, Arevacosque complectitur. Gruteri Inscriptio pag. 111 : PELLENDONES. AREVACON. In Pelendonibus oriri Durium amnem auctor est Plinius, lib. IV, cap. 34. HARD. et ED.

rum [127], quatuor populis: quorum Numantini [128] fuere clari: sicut in Vaccæorum XVIII [129] civitatibus, Intercatienses, Pallantini [130], Lacobricenses [131], Caucenses [132]. Nam in Cantabricis VII [133] populis, Juliobrica [134] sola memoratur. In 11
Autrigonum [135] decem civitatibus, Tritium, et Virovesca.

127. *Celtiberorum.* Volebat Pint. *Celtiberi.* Ed.

128. *Numantini.* Fuit urbs Numantia haud procul a fontibus Durii amnis, ut testatur Florus, l. II, cap. 18, pag. 92, et Plinius, l. IV, cap. 34. Rudera etiamnum visuntur, quibus nomen est *Puente Garray*, prope urbem *Soria*. Hard.

129. *Vaccæorum... Intercatienses.* Οὐακκαῖοι Ptolemæo, lib. II, c. 6, et Polybio in Fragm. l. III, p. 1503, qui eorum urbem Ἰντερκατίαν laudant, et apud Gruter. p. 324: Modestvs. Intercatiensis. ex. Gente. Vacczorvm. Vaccæi autem, qui a L. Lucullo et Cl. Marcello, anno U. C. DCII, domiti sunt, hanc regionem tenuisse videntur, quam interfluit amnis Pisoraca, nunc *Pisuerga*, in Durium influens et quæ hodie *Provincia de Valladolid* vocatur, cum exigua vicinarum provinciarum parte. — Intercatiæ autem meminerunt, ut modo diximus, Ptolemæus, Polybiusque, et Antoninus, qui eam inter Asturicam hodie *Astorga*, et Cæsaraugustam, *Zaragoza* ponit, LX M. pass. ab Asturica. Quo autem loco sita fuerit non satis constat; quamvis eam ob flumen *Esla* ponat d'Anville, loco hodie dicto *Villanueva de Azuague*, XL M. pass. ab *Astorga*, non vero LX, ut vult Antoninus. Ed.

130. *Pallantini.* Pallantiam in Vaccæis quoque locat Ptolem. l. II, cap. 6, et Appianus in Iber. p. 300. Nunc *Palencia*, in *provincia de Palencia*, ad amnem *Carion*, qui in Pisoracam influit. Ed.

131. *Lacobricenses.* Lacobrigæ in hoc tractu meminit Antoninus, XLVI M. pass. a Pallantia in itinere ab Asturica Tarraconem, et Burdigalam. Λαγγοβρίτας vocat Plutarchus in Sertorio, pag. 574. « Lacobrigæ nomen, inquit Festus, a lacu et briga, Hispaniæ oppido. » Vox *briga* oppidum sonat. Hard.

132. *Caucenses.* Καῦκα in Vaccæis quoque Ptolemæo, loco citato, et Appiano in Iber. pag. 283. Ubi nunc *Coca* oppidum, ut recte Mariana, Hist. Hisp. lib. III, cap. 2, pag. 93, inter *Segovia* et *Valladolid*, ad fluvium *Eresma*. H. et Ed.

133. *VII Populis.* Sic in Chiffl. Dalec, et Elz. *quatuor populis.* Ed.

134. *Juliobrica.* Diximus de ea superius, hoc cap. Hard.

135. *Autrigonum.* Αὐτρίγονες sunt Ptolemæo, loc. cit. oppida, Τρίτιον et Οὐϊρούεσκα. In decretis Hilarii Papæ, pag. 252: *Veroviscensium et Tritensium civitas*, pro *Tritiensium.* Vetus inscr. apud Ambr. Morales, fol. 65: Tritiensi. Antoninus in itinere ab Asturica Tarraconem, Tritium a Virovesca distare ait XI M. pass. Quod si itaque Virovesca *Briviesca* est, inter *Burgos*, et Iberum, Tritium, quod XI M. pass. Asturicæ vicinius esse debuit, ubi nunc

Arevacis[136] nomen dedit fluvius Areva. Horum sex oppida: Saguntia[137], et Uxama[138], quæ nomina crebro aliis[139] in locis usurpantur: præterea Segovia[140], et nova[141] Augusta; Termes[142], ipsaque Clunia[143] Celtiberiæ finis. Ad Oceanum reliqua[144] vergunt, Vardulique ex prædictis, et Cantabri.

*Najara* est, prope *Logrono* et Iberum amnem, esse certe non potuit: quam tamen sententiam placuisse video Suritæ in Anton. pag. 541. aliisque. H. et Ed.

136. *Arevacis*. Ptolemæo, lib. II, cap. 6. Ἀρεουάκαι. Straboni, lib. III, pag. 162. Ἀρεουάκοι. Arevam amnem nunc *Arlanzon* vocant, qui in Pisoracam influit, supra *Valladolid*. H. et Ed.

137. *Saguntia*. Vel Seguntia. Seguntiæ Celtiberorum Livius meminit, lib. XXXIV, cap. 19. Antoninus item Segontiam vocat, quæ nunc *Siguenza* dicitur, decem leucis a fontibus amnis *Henarez*, in *provincia de Guadalaxara*. H. et Ed.

138. *Uxama*. Uxama quoque Antonino, in itinere ab Asturica Cæsaraugustam: a Numantia L M. pass. Nunc *el Burgo d'Osma*, ad Durium amnem, in *provincia de Soria*, viginti circiter leucis a *Siguenza*, septemtrionem versus. H. et Ed.

139. *Aliis in locis*. Nam et Segontiam alteram a Cæsaraugusta XIV M. pass. habet Antoninus, nunc *Epila* dicitur, ut recte vidit Jo. Francisc. Andrez, cap. 2, pag. 39. Et alteram Uxamam prope Corugnam in Gallæciæ littore agnoscit Mariana, Hist. lib. III, cap. 18, pag. 118. Sunt et aliæ, quas referre non est otii nostri. Hard.

140. *Segovia*. Σεγουϐία in Arevacis quoque Ptolemæo, lib. II, c. 6. Non ea est quæ inter *Valladolid* et *Madrid* hodie *Segovia dicitur*: sed altera ejusdem nominis urbecula, quæ sub eadem fere cæli parte, atque ipsa Numantia, eodemque situ a Ptolemæo collocatur. H. et Ed.

141. *Nova Augusta*. Et in Arevacis Ptolemæo Νοουδαυγούστα, prope Segobiam. Hard.

142. *Termes*. Τέρμης in Arevacis Ptolemæo. Τερμισὸν πόλιν vocat Appianus in Iber. pag. 311. Hinc Termestini populi, apud Livium in Epitome, lib. LIV, et natio Termestina apud Tacit. Annal. l. IV, cap. 45. Nunc *Lerma*, ad amnem *Arlanza*, qui in fluvium *Arlanzon*, de quo supra diximus, influit. H. et Ed.

143. *Clunia*. Et hæc in Arevacis Ptolemæo. Dioni quoque Κλουνία, lib. XXXIX, pag. 115. Inter Raudam ad Durium, *Aranda de Duero*, et Uxamam, *Osma*, medio fere intervallo ab Antonino collocatur. Nunc pagus *Coruña del Conde*, septem leucis ab utraque. Ibi conventus Cluniensis repertum esse sigillum aiunt, et a loci domino asservari. Celtiberiæ finis is dicitur, quoniam ad occasum æquinoctialem sunt Vettones, ad æstivum Astures, quos a Vettonibus Durius amnis disterminat: Arevacæ denique ad Boream. H.

144. *Reliqua vergunt*. Reliqua, inquit, quæ pertinent ad conventum Cluniensem: ut Vardulorum

Junguntur [145] his Asturum XXII populi, divisi in 12
Augustanos [146], et Transmontanos, Asturica urbe magnifica. In his sunt Cigurri [147], Pæsici, Lancienses [148], Zoelæ [149]. Numerus omnis multitudinis ad CCXL M. liberorum capitum.

Lucensis [150] conventus populorum est XVI præter 13
Celticos [151], et Lebunos, ignobilium [152], ac barbaræ appellationis, sed liberorum capitum ferme CLXVI M.

Simili modo Bracarum [153] XXIV civitates CLXXV M. 14
capitum [154]: ex quibus præter ipsos Bracaros, Bibali [155] Cœ-

regio jam superius dicta : et mox Cantabrorum, dicenda, l. IV, cap. 34. Hard.

145. *Junguntur his.* Cantabris. Inscriptio Gruteri, pag. 110: Conventvs Astvricensis. Hard.

146. *Augustanos.* Ab urbe metropoli, quæ in Augusti nummo apud Goltzium, p. 237, Col. Astvrica. Avgvsta scribitur, Ἀστούρικα Αὐγούστα Ptolemæo, lib. II, cap. 6. Hodie *Astorga*, in *provincia de Leon.* H. et Ed.

147. *Cigurri.* Ita MSS. omnes. Dalec. et Elz. *Giguri.* Egurri forte scribendum ex Ptolemæo, non longe ab Asturica Augusta Forum Egurrorum locante. De Pæsicis, dicemus lib. IV, cap. 34. H. et Ed.

148. *Lancienses.* Λαγκία maximum Asturum oppidum a Dione dicitur, lib. LV, pag. 514. A Mariana, Hist. Hisp. lib. III, cap. 25, pag. 132, iis locis situm, ubi nunc Ovetum cernitur, *Oviedo.* Plumbum Ovetanum laudatur a Plinio, l. XXXIV, cap. 49. Hard.

149. *Zoelæ.* Chiffl. *Zoeli.* A quibus Zoelicum linum nomen traxit. Plinius, lib. XIX, cap. 2 : « Non dudum ex Hispania Zoelicum venit in Italiam, plagis utilissimum. Civitas ea Gallæciæ, et Oceano propinqua. » H. et Ed.

150. *Lucensis.* Lucensis conventus mentio apud Ambros. Morales, fol. 69. Urbs primaria Lucus Asturum, Λοῦκος Ἀστουρῶν, Ptolemæo, Dioni Ἀστύρων : hodie *Lugo* in *Reyno de Galicia.* H. et Ed.

151. *Celticos.* Cognominibus Nerias et Præsamarcos, de quibus lib. IV, cap. 34. Lebuni simili modo ii esse videntur Hermolao, qui Leuni rursum eodem libro appellantur : at ii Bracarensis conventus esse ibi dicuntur, hi nunc Lucensis. In MSS. legitur *Levanios.* Hard.

152. *Ignobilium.* Vet. apud Dalec. *ignominiosæ.* Ed.

153. *Bracarum.* Subintellige, conventus, ut prius Asturum. Gruter. p. 411 : Conventvs Bracari. Horum caput Bracara Augusta, hodie *Braga*, in *Reyno de Portugal.* Ed.

154. *CLXXV M. capitum.* Sic in Chifflet. — Dalecamp. et Elzev. *CCLXXV M. capitum.* Ed.

155. *Bibali, etc.* Βιβαλοί, quorum oppidum Φόρον Βιβαλῶν Ptolemæo, lib. II, cap. 6. Κοιλερινοί, eidem. Gallæci omnibus noti. Hequæ-

lerini, Gallæci, Hequæsi, Limici, Querquerni, citra fastidium nominentur.

15 Longitudo[156] citerioris Hispaniæ est, ad finem Castulonis a Pyrenæo, sexcenta septem M. pass., et ora paulo amplius. Latitudo[157] a Tarracone ad littus Olarsonis, CCCVII. E radicibus[158] Pyrenæi, ubi cuneatur angustiis inter duo maria, paulatim deinde se pandens, qua contingit ulteriorem Hispaniam, tantumdem[159] et amplius latitudini adjicit. Metallis plumbi, ferri, æris, argenti, auri, tota ferme Hispania scatet: Citerior et specularibus[160] lapidibus: Bætica et minio. Sunt et marmorum lapicidinæ. Universæ Hispaniæ Vespasianus Imperator Augustus[161] jactatus

si, in inscript. mox citanda. Λιμικοὶ Ptolemæo rursum appellati, cum oppido quod Φόρον Λιμικῶν vocat. Inscriptio vetus apud Gruter. pag. 245: BIBALI COELERNI. EQVÆSI. INTERAMICI. LIMICI. ÆBISOC. QVARQVERNI. Prius legebatur in Plinio, *Vibali*, et voce unica e duabus conflata *Æquesilici*. Nos litterarum ordine admoniti, et vetustorum monumentorum fide, locum correximus. Aquas Querquennas a Bracara distare ait Antoninus, LIII M. pass. Κουακερνοὶ sunt Ptolemæo, et Ὕδατα Κουακερνῶν. HARD.

156. *Longitudo . . . . . . sexcenta septem M. pass.* Martianus, lib. VI, cap. de Hispania, pag. 203. HARD. —Hic autem multum a vero aberrat Noster; maximum enim inter Castulonis fines et Pyrenæi juga intervallum vix CCCCLXX M. pass. est. Recte autem addit *et ora paulo amplius*, nam a finibus Murgis ad Pyrenæum promontorium numerantur circiter DCXX M. pass. ED.

157. *Latitudo . . . . CCCVII.* Hic etiam errat Noster: recto enim cursu Tarraco, hodie *Tarragona*, a littore Olarsonis, hodie *Oyarzun*, de qua urbe, lib. IV, cap. 34, dicturi sumus, vix CCX M. pass. distat. ED.

158. *E radicibus.* Sic in Chiffl. Dalec. et Elz. *Et radicibus.* ED.

159. *Tantumdem et amplius.* Hæc rectius Noster: nam a Dianio promontorio ad Minii ostia circiter DLX M. pass. numerantur. ED.

160. *Specularibus lapidibus* Vet. ap. Dalec. *Specularis lapidis: Bætica et minio et marmorum lapidicinis*— De his dicemus opportunius, lib. XXXV, cap. 45. ED.

161. *Jactatus.* Vi ac necessitate quadam expressam esse eam liberalitatem innuit, ut Hispanos sibi devinciret: quum jactaretur ipse Reipublicæ procellis, hoc est, civili bello Vitellii, ut levamen id quoddam eorum damnorum fuerit, quæ ob civilia Imperatorum bella perpessa esset Hispania. Immunitatem a tributis, sive Claudius Imp. sive anteriorum aliquis iisdem concesserat, uti ex Seneca colligimus, de Benef. lib. VI, cap. 19. H.

procellis Reipublicæ Latii jus tribuit. Pyrenæi montes Hispanias Galliasque disterminant, promontoriis in duo diversa maria projectis.

V. (IV.) Narbonensis provincia appellatur pars Galliarum, quæ interno[1] mari alluitur, Braccata[2] ante dicta, amne Varo[3] ab Italia discreta, Alpiumque vel[4] saluberrimis romano imperio jugis[5]. A reliqua vero Gallia latere[6] 1

V. 1. *Quæ interno*. Illa scilicet Interni maris, hodie *Méditerranée*, parte quæ nunc *Golfe du Lion*, aut ut quidam volunt *Golfe de Lyon* dicitur. Hæc Martianus a Plinio, lib. VI, cap. de monte Pyrenæo. HARD. et ED.

2. *Braccata*. A braccis, sive femoralibus lineis, *des brayes ou hauts de chausses :* quod vestimenti genus Romanis veteribus inusitatum, ab iis in Gallia Narbonensi primo deprehensum est : quæ inde ab iis Braccata est cognominata, inquit Alcuinus, lib. de Divinis Offic. H.

3. *Amne Varo*. « Finis et Hesperiæ promoto limite Varus. » Luc. Phars. I, 404. Hodie *le Var*, qui etiam nunc Galliam a Nicæensi comitatu, *Comté de Nice*, provincia Sardiniæ regi subjecta, discernit. D'ANVILLE tamen Nicæam, cujus possessionem, auctore Strabone, retinuerant Massilienses, Galliæ assignat, Alpesque naturales Galliam inter et Italiam limites agnoscit; quam opinionem et nos amplecti non dubitamus. ED.

4. *Vel*. Hæc vox quæ in Chiffl. legitur, ap. Dalecamp. et Elzevir. deest. ED.

5. *Saluberrimis romano imperio jugis*. Ut pote quæ diu barbarorum in imperium romanum irruentium impetum morata sunt. ED.

6. *Latere septemtrionali*. Hæc minus recte, ut mihi videtur; nam Gebenna mons, hodie *les Cévennes*, occidentali non minus latere quam septemtrionali Narbonensem provinciam a reliqua Gallia discernit et inter hæc juga et Juram montem, hodie *le Jura*, Narbonensis provincia limites habuisse videtur rivum qui hodie *Rive de Gier* vocatur et in Rhodanum influit, tum Rhodanum ipsum usque ad urbem nunc *St. Sorlin* vocatam, et inde vergebat ad eam Juræ montis partem, cui hodie nomen est *le grand Credo*, tum rursum Rhodanum, atque, ut nos docet Mela lib. II, cap. 5, Lemannum lacum limitem habuit. His autem terminis includuntur provinciæ, quæ Gallis, ante annum 1789, *Comté de Foix, Roussillon, Languedoc, Dauphiné, Comtat Venaissin et Provence* vocabantur; nunc autem *Départemens de l'Arriége, part. orient., des Pyrénées-Orientales, de la Haute-Garonne, part. orient., du Tarn, part. mérid., de l'Aude, de l'Hérault, du Gard, de l'Ardèche, de l'Ain, part. orient., de l'Isère, de la Drome, des Hautes-Alpes, de Vaucluse, des Basses-Alpes, des Bouches-du-Rhône et du Var*, et insuper provinciæ nunc dictæ *la Savoie*, Sardiniæ regi subjecta, *le canton de Genève et le Valais*, Helveticæ reipublicæ partes. ED.

septemtrionali, montibus Gebenna et Jura: agrorum cultu[7], virorum, morumque dignatione, amplitudine opum, nulli[8] provinciarum postferenda, breviterque Italia verius quam provincia. In ora[9] regio Sardonum, intusque[10] Consuaranorum. Flumina[11]: Tecum, Vernodubrum. Oppida: Illiberis[12], magnæ quondam urbis tenue vestigium: Rusci-

7. *Agrorum cultu.* Non minus eleganter Salvianus patriam suam, hoc est, Provinciam describens, lib. VII: « Illic omnis admodum regio, inquit, aut intertexta vineis, aut florulenta pratis, aut distincta culturis, aut consita pomis, aut amœnata lucis, aut irrigata fontibus, aut interfusa fluminibus, aut crinita messibus, etc. » HARD.

8. *Nulli provinciarum postferenda.* Vet. ap. Dalec. *Nulla provinciarum ei præferenda.* ED.

9. *In ora regio Sardonum.* Post Pyreneæ Veneris promontorium, in quo hæsimus cap. sup. incipit Sardonum regio, quos Avienus *Sordos* appellat; in MSS. reperitur *Sordonum.* Dalec. autem *Surdaonum,* ut cap. sup. *Ilerdenses, Surdaonum gentis*, legere jubebat. Cum Nostro convenit Mela, lib. II, cap. 5. *Inde est ora Sardonum*, etc. Fuit autem regio hæc *le comté de Roussillon;* nunc *le département des Pyrénées-Orientales.* ED.

10. *Intusque Consuaranorum.* Sardones, inquit, littus maris, Consuarani interiorem regionis partem incolunt. Hos diversos esse a Consorannis, quos in Aquitania Noster infra, lib. IV, cap. 19, nominat, nonnulli putaverunt; sed minime isti opinioni assentiunt Valesius præsertimque D'ANVILLE, *Notice de la Gaule*, pag. 241, qui Consuaranos Consorannosque eumdem fuisse populum censet, nunc Narbonensi, nunc Aquitaniæ addictum. Quamobrem illos in sua Galliæ veteris mappa in utriusque provinciæ limitibus ponit. Haud dubium est quin regionem ex eorum nomine *Conserans* dictam, et quæ hodie provinciæ Aurigeræ, *Département de l'Arriége*, pars est occidentalis, tenuerint. ED.

11. *Flumina: Tecum, Vernodubrum.* Tecum Flumen, quod Mela, lib. II, cap. 5, *Tichis* vocat, hodie est *le Tech*, quod juxta urbem *Elne* fluit: Vernodubrum nominis similitudine ductus nostrum esse fluvium *Verdouble* puto, qui in alium influens, cui nomen est *la Gly*, amittit nomen proprium, quod antea usque ad mare servabat. Quod autem flumen *Telis* vocatur a Mela loc. cit. id mihi videtur esse *la Tet*, quod urbem *Perpignan*, antiquamque Ruscinonem præfluit. ED.

12. *Illiberis.* Chiffl. et Vet. ap. Dalec. *Illiliberæ*, alii *Illybyrtis.* Mela, lib. II, cap. 5. « Vicus Eliberri, magnæ quondam urbis et magnarum opum tenue vestigium. » Hard. pluresque alii hanc urbem nunc esse *Colioure;* D'ANVILLE et GIBRAT eam a Constantino magno sub Helenæ matris nomine restitutam, hodie *Elne*, rectius, ut opinor, contendunt. ED.

no[13], Latinorum. Flumen[14] Atax e Pyrenæo Rubrensem 2 permeans[15] lacum: Narbo[16] Martius, Decumanorum colonia, XII M. pass. a mari distans; Flumina: Arauris[17],

13. *Ruscino Latinorum*. Non modo jure Latii donatam, sed et coloniam vocat Mela, lib. II, cap. 5. Nomen provinciæ dedit *le Roussillon*, ut sup. diximus. Nunc castellum est ab oppido *Perpignan*, quod Ruscinonem vicinitate sua exhausit, una circiter leuca dissitum, et cui nomen est *Castel Roussillon*. Ed.

14. *Flumen Atax e Pyrenæo*. Hodie *l'Aude*, quod non e Cemeno, seu Gebenna monte defluit, ut docet, lib. IV, pag. 182, Strabo, qui, ut ait Harduinus, haud satis peritum se locorum eorum fuisse prodit. Rectius Mela, a quo non ineleganter describitur, lib. II, cap. 5: « Atax ex Pyrenæo monte digressus, qua sui fontis aquis venit exiguus, vadusque est, et ingentis alioquin alvei tenens, nisi ubi Narbonem attigit, nusquam navigabilis: sed quum hibernis intumuit imbribus, usque eo solitus assurgere, ut se ipsum non capiat. » Ab eo amne Narbonenses olim Atacini dicti fuisse videntur. Ed.

15. *Rubrensem permeans lacum*. Vet. *Rubrosum*. Strab. lib. IV, *Narbonensem*, *Rubresum* Mela vocat, lib. III, cap. 5, « qua Atacem accipit, ore spatioso admodum: qua mare admittit, aditu tenuem. » Tribus autem ostiis nunc Atax in mare in.. uit, quorum primum, de quo hic Noster, non naturale videtur fuisse, sed fossa a Romanis manu facta, et cujus ripæ lapidibus magnis inducebantur: fossa hæc, cui nomen hodie est, *Robine de Narbonne*, Rubrensem lacum, hodie *Etangs de Bages et de Sigean*, ingreditur loco, cui nomen, *le Pli de l'ardillon*, mox e lacu egreditur, nomenque *canal de St. Lucie* accipit et in mare, juxta castellum dictum *fort de la Nouvelle*, influit. Per hanc fossam naves a mari Narbonem pervenire poterant, quæ urbs sic portus celebratissimus commercioque dives facta est. Cætera duo ostia sunt: *le Grau de Vendres*, inter stagna *Etangs de Vendres et de Fleury* vocata, et postremum, quod naturale videtur fuisse, per stagnum quondam *Helice palus*, hodie *Etang de Vendres* dictum, in mare influit. Ed.

16. *Narbo*. Atacinorum, Decumanorumque colonia, Melæ, loc. cit. Martius, a Marte, ut Sirmondus noster putat in Notis ad Sidon. vel a Martia legione: Decumanorum a militibus decimæ. Hard.—Astruc, *Mémoires pour l'Histoire Naturelle du Languedoc* dicit Narbonem Celticum fuisse urbis nomen, illamque cognomen Martium duxisse a Quinto Martio, quo Galliarum proconsule, romana colonia Narbonem occupavit anno U. C. 636. Hodie *Narbonne*, quæ XII M. pass., ut ait Noster, a mari distat, si Atacis brachium, quod *Robine de Narbonne* vocatur, ut modo diximus, sequaris; breviori autem intervallo IX tantum M. passuum. Ed.

17. *Arauris*. Ita recte, non vero *Araris*, ut Dalec. et Elz. aut *Rauraris*, ut Strabo. Mela, lib. II, cap. 5: « Tum ex Gebennis demissus Arauris

Liria[18]. Oppida de cætero rara, præjacentibus[19] stagnis: Agatha[20] quondam Massiliensium, et regio Volcarum Tectosagum[21]: atque ubi[22] Rhoda Rhodiorum fuit: unde

juxta Agatham fluit.» Ptolem. lib. II, cap. 10. Ἀραύριος. Gallis, *Hérault*, quod nomen provinciæ dedit. Ed.

18. *Liria*. MSS. omnes, *Libria*. Nunc *Lez* accolæ vocant; juxta urbem *Montpellier*; non autem mediam secat, ut ait Hard. Ed.

19. *Præjacentibus Stagnis*. Nunc *Étangs de Leucate, de Sigean, de Gruissan, de Vendres, de Thau, de Maguelonne, de Perols, de Mauguio, du Repausset; Marais d'Escamandre, de Lermitane et de la Souteyrane; Étangs de Valcares, de Journelé, de Beauduc et de Giraud*, inter Rhodani ostia; *de Berre, de Marignane*, multaque alia minora, quorum nomina referre supervacuum est. Ed.

20. *Agatha*. Juxta quam Arauris fluit, ut Mela admonet loco cit. nunc *Agde*: non, ut subtilioribus quibusdam visum est, *Maguelone*, quæ procul est ab Arauri dissita. A Massiliensibus conditum esse oppidum Strabo auctor est, lib. IV, pag. 182. Hard.

21. *Volcarum Tectosagum*. Volcarum gens Romanorum ditioni, anno U. C. 633, a Q. Fabio Maximo et C. Domitio Ahenobardo subjecta universam fere provinciam, quæ postea Narbonensis Prima dicta est, occupavit. Hoc autem nomen duobus populis commune fuit quorum alter, *Tectosages*, occidentalem, alter vero, *Arecomici*, orientalem provinciæ partem tenuisse videntur. Quibus autem limitibus inter se distinguerentur apud veteres minime constat. Tectosages si Plinium, et Ptolemæum sequamur, hanc regionem occuparunt, quæ gallico sermone vocatur *l'Est des départemens de l'Arriége et de la Haute-Garonne, celui de l'Aude, le Sud de celui du Tarn et celui de l'Hérault, moins l'arrondissement de Montpellier*. Arecomici, de quibus nullo modo meminit Plinius, reliquam obtinuisse videntur Narbonensis Primæ partem, quam a Viennensi Rhodanus disterminabat. Ed.

22. *Ubi Rhoda... fuit*. Familiari ea loquendi formula, *fuit*, excidisse id oppidum, cui vox ea adnectitur, jam ævo suo innuit. Hæc Rhodanusia a Scymno Chio, sive, ut alii vocant, a Marciano Heracleota, pag. 6, dicitur: alteramque Rhoden, quæ in Hispania est, (nunc *Roses* incolæ Catalani vocant) a Rhodiis quoque conditam scribit. Hieronymus, in prolog. epist. ad Galat. « Oppidum Rhoda, inquit, coloni Rhodiorum locaverunt, unde amnis Rhodanus nomen accepit. H. — Minime probanda mihi videtur Dalecampii opinio, qui illud loco hodie dicto *Foz les Martigues* situm fuisse credit; quum non naturale sed manu factum sit Rhodani ostium, quod hunc locum attingit. In omni autem ora, quæ inter fluvii ostia jacet, unus tantum vicus hodie habitatus reperitur, qui *les Saintes-Maries*, seu *les trois Maries* vocatur, juxta ostium Hispaniense, de quo mox, nota 27. An vero ibi Rhoda, aut de qua fusius dicturi sumus, nota 28, *Heraclea*

dictus multo Galliarum fertilissimus Rhodanus amnis, ex [23] Alpibus se rapiens per Lemannum lacum segnemque deferens [24] Ararim, nec minus seipso torrentes [25] Isaram, et Druentiam. Libyca [26] appellantur duo ejus ora modica: 3
ex [27] his alterum Hispaniense, alterum Metapinum: ter-

ponenda sit, dubium esse potest; neutra fortasse. Ed.

23. *Ex Alpibus*, ex imo monte qui hodie dicitur *le mont de la Fourche*. Ed.

24. *Segnemque deferens Ararim.* Unde Claudiano dicitur, *Lentus Arar*. Sauconam posterior ætas appellavit, teste Ammiano, lib. XV, pag. 55, hodieque, *la Saone*. Hard. — Quidam ap. Dalec. *Aurarim*. Ed.

25. *Torrentes.* Non *torrentem*, ut prius, sed *torrentes* multitudinis numero reposuimus, tum codicum omnium MSS. fide, Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Chiffl. et Paris. etc. tum ex re ipsa: namque ea vis torrenti similis etiam Druentiæ propria est, communisque cum Isara et Rhodano. Unde Silius Ital. lib. III, 467 et sqq.

Turbidus hic truncis, saxisque Druentia lætum
Ductoris vastavit iter: namque Alpibus ortus
Avulsas ornos, et adesi fragmina montis
Cum sonitu volvens fertur latrantibus undis:
Ac vada translato mutat fallacia cursu.

Livius quoque lib. XXI, cap 31: « Is (Druentia) et ipse Alpinus amnis longe omnium Galliæ fluminum difficillimus transitu est: nam quum aquæ vim vehat ingentem, non tamen navium patiens est: quia nullis coercitus ripis, etc. » Hodie *l'Isère et la Durance*, in latus uterque Rhodani orientale influit. Hard. et Ed.

26. *Libyca.* Universam autem oram illam a Rhodano Emporium usque, Hispaniæ oppidum, Λιγυστικὴν Veteres appellarunt, quod eam Ligures tenuere. Scylax. pag. 2: Παράπλους Λιγύων ἀπὸ Ἐμπορίου μέχρι Ῥοδανοῦ, etc. Hard. — Bene editio princeps *libica*. Ora illa Rhodani appellantur Libica, ob Libem, seu Africum ventum, *le Sud-Ouest*, cui erant obversa. Brot.

27. *Ex his*, etc. Quatuor nunc sunt Rhodani ostia, ex quibus minimum, quod et maxime occidentale, vocatur *le Rhône mort*, Rhodanus mortuus; secundum, *le Petit Rhône*, Rhodanus minor; tertium *le vieux Rhône*, Rhodanus vetus; quartum tandem *le Rhône*, quod et ipsum tribus ostiis in mare irruit. Sæpe sæpius etiam diebus nostris immutavit ostiorum statum aquarum violentia, ita ut omnino impossibile dictu sit, quæ fuerint pro certo tria Rhodani ostia hic a Plinio memorata; d'Anville tamen haud immerito, ut mihi videtur, Hispaniense ostium id, quod hodie vocatur *le Petit Rhône*, Metapinum, quod Cassini *le Vieux Rhône* appellat, et Massalioticum id, quod tribus ostiis dictis *Gras du Midi*, *Gras de Sainte-Anne* et *Gras de Sausé*, in mare incurrit. Variant autem antiqui de Rhodani ostiorum numero, ut ait idem d'Anville, qui rem fusius tractat. Vid. *Notice de la Gaule*, *pag.* 550. Ed.

tium, idemque amplissimum, Massalioticum. Sunt auctores, et Heracleam [28] oppidum in ostio Rhodani fuisse.

4 Ultra[29], fossæ ex Rhodano C. Marii opere, et nomine[30]

28. *Et Heracleam.* Hæc Ἡράκλεια Κελτικῆς Stephano. In agro san-Remigiano, prope oppidum *S. Remy*, ostiumque Rhodani Hispaniense, reperta inscriptio, principatu Caroli V, Francorum regis, electam docet ab Ataulpho principe *Heracleam in Regiæ majestatis sedem*. Ibi igitur fuisse olim Heracleam putat, qui recitat inscriptionem eam totam Honor. BOUCHE, Hist. Prov. lib. II, lc. 5, p. 158. Verum distat ager ille San-Remigianus ab *ostio Rhodani*, in quo fuisse Heracleam auctores, teste Plinio, prodidere. H. — Vide notam 22. ED.

29. *Ultra, fossæ ex Rhodano*, etc. Vet. ap. Dalec. *ultra fossam ex Rhodano*. Ptolem. lib. II, cap. 10, Φόσσαι Μαριάναι, quas quidem male ad Rhodani occidentem ponit, quum certe ad orientem ponendæ sint. Solinus, cap. II, pag. 17: «C. Marius, bello Cimbrico, factis manu fossis invitavit mare: perniciosamque ferventis Rhodani navigationem temperavit.» Maxime variæ de Marianis fossis doctorum fuere opiniones, quibus referendis locus deest; Harduinum tamen non reprehendere non possum, qui eas duo orientalia fuisse Rhodani ostia contendit, posteaque ei, quod magis orientale est, impositum fuisse Arelate Sextanorum; sed, si hæc ostia a Mario manu facta fuerunt, quid antea, ut ait D'ANVILLE, Rhodanus fuit? Cuilibet autem doctissimi viri CASSINI Galliæ mappam consideranti agnoscere fossas Marianas facile erit in fossa cui nomen est *Canal de navigation d'Arles au port de Bouc*, quæ quidem fossa a Rhodano, juxta Arelate, profecta flumini vicina primum, deinde paulum ab eo recedens, per stagnum, cui nomen est *Etang de Galéjon*, producitur, ex eoque egressa maris littus ambit, tandemque in sinum pervenit gallice *Port de Bouc* vocatum et cum stagno Mastramela, hodie *Etang de Berre et de Martigues*, per stagnum aliud, cui *Etang de Caronte* nomen est, conjunctum. Quod autem stagnum *Etang de Galéjon* vocatum superius diximus, ipsum cum mari meridiem versus jungitur, et septemtrionem versus cum stagno alio, cui nomen *Etang des Landes*. Hoc autem stagnum *des Landes* duplicem fossam, quæ ipsa cum Rhodano conjungitur juxta oppidum Arelate recipit. Haud dubium esse mihi videtur quin sint fossæ omnes istæ, si non ipsæ Marianæ, at saltem Marianarum vestigia. Nomen ipsum *Port de Bouc* fossæ ostium indicare videtur; verbum enim gallicum *Bouc* seu *Bouche* latine *ostium* est. Ex supra dictis etiam cur plurali numero *fossæ Marianæ*, non autem *fossa Mariana*, a Nostro vocatæ sint, agnosci facile potest. ED.

30. *Nomine insignes: Stagnum Mastramela: oppidum.* Sic legebat Ortelius; apud Dalec. vero et Elz. *Nomine insigne stagnum: Astromela oppidum*, etc. Efflagitabat Dalec. ut reponeretur, *Nomine Latera insigne*

insignes : Stagnum[31] Mastramela : oppidum Maritima Avaticorum[32] : superque campi[33] lapidei, Herculis prœliorum memoria : Regio Anatiliorum[34] : et intus Desuviatium[35], Cavarumque. Rursus[36] a mari Tricorium : et

*stagnum*, etc. Male, ut opinor, nam hoc Latera stagnum a Nostro in agro Nemausiensi ponitur, qui in occidentali Rhodani ora situs erat, hodieque, ut infra lib. IX, cap. 8, dicetur, *Etang de Maguelone*, vel *de Pérols*. Ed.

31. *Stagnum Mastramela : oppidum Maritima*. Prius *Astromela* legebatur. At Stephanus, pag. 448, Μαστραμέλλη, inquit, πόλις καὶ λίμνη τῆς Κελτικῆς. Unde et illud effici videtur geminum oppido adjacenti fuisse nomen, alterum cum stagno commune, proprium alterum. At dum Geographorum vulgus id oppidum putat esse *Martigues*, merito reprehenditur ab Honor. Bouche, Hist. Provinc. lib. III, cap. 6, pag. 172, quod recentissime conditum id esse constat, hoc est non ante annos quingentos, loco antea inculto ac deserto. Veri multo similius statuit esse *Marignane*, ad stagni latus orientale. « Maritima Avaticorum, inquit, Mela, lib. II, cap. 5, stagnum obtinet. » H. — Harduino tamen et Honorato Bouche minime assentitur doctissimus d'Anville, Maritimamque hodie *Martigues* esse contendit. Broterius illam in loco hodie dicto *le cap d'OEil*, juxta urbem *Saint-Chamas*, situm fuisse dicit; stagnum autem Mastramela haud dubie est *l'étang de Berre*, vel *de Martigues*. Ad hæc vide d'Anville, *Notice de la Gaule*, pag. 434 et 441. Ed.

32. *Avaticorum*. Sic Mela, lib. II, cap. 5, et MSS. Id nomen agro ei fuit, qui Maritimæ circumjectus erat, et contributus, in Anatiliorum regione, quæ latius multo patuit : quare eadem Maritima in Anatiliorum agro posita dicitur a Ptolemæo, lib. II, cap. 10. Hard.

33. *Campi*. Vulgo, *la Crau*. Mela, lib. II, cap. 5 : « Lapideus, inquit, ut vocant, campus, in quo Herculem contra Albionem et Geryonæ Neptuni liberos, dimicantem, quum tela defecissent, ab invocato Jove adjutum imbre lapidum ferunt. Credas pluisse, adeo multi passim et late jacent. » Vide Hygin. in Poet. Astronom. lib. II, cap. Engonasin. fol. 61. Hard.

34. *Anatiliorum*. Male Vet. ap. Dalec. *Natiliorum*. In inscriptione San-Remigiana proxime laudata, Anatilii. Hi Arelatensem agrum tenuere : Desuviates, quorum interior regio fuit, Tarasconensem : Cavares denique, a confluente Isaræ in Rhodanum, ubi fere Avenio est, ad Druentiam usque, quam late patet, oram omnem, quæ Rhodano alluitur. H. et Ed.

35. *Desuviatium*. Chiffl. *Desuviaticum*. Ed.

36. *Rursus a mari*. Rursus, inquit, in ora est Tricoriorum regio: Τρικορίους appellat Strabo, lib. IV, p. 185 ; ubi nunc Massiliensis ager, Aquisextiensis, et supra Druentiam Aptensis. In Aptensi fuere saltus Tricorii, quos Hannibal, dum peteret Italiam, superavit. Vide Am-

intus[37] Tricollorum, Vocontiorum[38], et Segovellaunorum[39]: mox Allobrogum[40]. At in ora Massilia Græcorum Phocæensium[41], fœderata[42]. Promontorium[43] Zao : Citharista

mian. lib. XV, pag. 53, et Livium, lib. XXI, cap. 31. H. — Fusius autem de istius populi situ disputat D'ANVILLE, *Notice de la Gaule*, ostenditque eum non maris littus occupasse, sed interiorem regionem, ad orientem Vocontiorum, de quibus mox Noster, idque etiam ex Hannibalis itinere constare. Quem vide, pag. 657, seqq. ED.

37. *Et intus.* Intus recedunt a mari longius Tricolli, qui nunc Sisteronenses : quorum caput fuisse olim creditur *Alarante*, de quo Tabula Peutingeri. Hodie *Talard* in provincia Alpium superiorum, *Département des Hautes-Alpes*, via quæ Sisterone Vapincum ducit. Ita Nic. BOUCHE, Hist. Prov. lib. III, cap. 7, pag. 178. HARD.

38. *Vocontiorum.* Hi orientalem provinciarum partem nunc dictarum *Départemens de la Drôme et de Vaucluse*, ut Cavares occiduam partem tenuere. Oppida eis fuere Dea, *Die*, et Vasio, *Vaison*, ut mox dicemus. HARD. et ED.

39. *Segovellaunorum.* Chiffl. *Segovellaronum* legit. *Segalauni* Ptolemæo, lib. II, cap. 8, dicuntur, qui illis urbem Valentiam adjudicat, quam Cavaribus dat Plinius. Unde Segovellaunos, aut Segalaunos Cavarum partem fuisse putat Hard. cui ego assentior. ED.

40. *Allobrogum.* Inter Isaram, Rhodanumque, ut recte Polybius, lib. III, pag. 282, et qui Polybium sequitur Livius, lib. XXI, cap. 31, apud quem pro *Arar* qui *Isara* reponunt, sincerum vas incrustant, nec scriptoris mentem assequuntur. H. — Allobroges etiam terras trans Rhodanum ad septemtrionem habuisse ex Cæsare patet, lib. I, cap. 2. Hodie *Partie sud du département de l'Ain*, cui addenda sunt : *le département de l'Isère*, *le canton de Genève et une partie de la Savoie*. ED.

41. *Phocæensium.* Strabo, lib. IV, pag. 179, κτίσμα δ' ἐστὶ Φωκαιέων ἡ Μασσαλία, a Phocæa, urbe Asiæ, de qua dicemus in Ionia, lib. V. A Phocide Græciæ regione profectos Massiliæ conditores non semel affirmat Lucanus, lib. III, magno, ut puto, errore. H. — Quem quidem errorem secutus videtur Dalec. qui *Phocensium* mavult. ED.

42. *Fœderata.* Fœderis causam docet Justinus, lib. XLIII, cap. 5, 8 : « Massiliensium legati, inquit, a Delphis revertentes, audierunt urbem Romanam a Gallis captam, incensamque. Quam rem domi nuntiatam publico funere Massilienses prosecuti sunt : aurumque, et argentum publicum, privatumque contulerunt, ad explendum pondus Gallis, a quibus redemptam pacem cognoverant. Ob quod meritum, et immunitas illis decreta, et locus spectaculorum in senatu datus, et fœdus æquo jure percussum. » HARD.

43. *Promontorium Zao : Citharista portus*, etc. Ita MSS. omnes. Promontorium tamen eodem nomine fuisse nos docet Ptolem. lib. II, cap. 6, ὁ Κιθαριστὸς τὸ ἄκρον,

portus. Regio [44] Camatullicorum. Dein Suelteri [45], supraque Verrucini [46]. In ora autem Athenopolis [47] Massiliensium, Forum [48] Julii Octavanorum colonia, quæ Pacensis appellatur, et Classica : amnis in ea Argenteus [49]. Regio,

quem secuti videntur Dalec. et Elz. qui *Promontorium Citharista, portus, regio Camatullicorum* scribunt. Chiffl. *Zaozita : ista portus*; alii *Zaoportus* dant; nos autem Hard. secuti sumus, Zao promontorium diversum esse a Citharista putantes. Citharistam portum hodie esse *Le port de la Ciotat* putat D'ANVILLE, cui libenter assentimur; unde promontorium Zao idem esse, quod nunc vocatur *Cap de l'Aigle*, conjicere possumus; quamvis Mannertus illud hodie *Cap de la Croisette* vocari dicat. Citharistes autem promontorium esse *Le cap Cicier* haud longe ab urbe *Toulon* ait idem D'ANVILLE. Vid. *Notice de la Gaule*, pag. 227 et 228. ED.

44. *Regio Camatullicorum*. Hodie, ut nobis videtur, *La partie sud-est du département du Var*, qua in provincia haud longe a Samblacitano sinu, *Golfe de Grimaud*, vicus est nomine *Ramatuelle*, qui ut ait Harduinus, vetusti nominis vestigium servat haud obscurum. ED.

45. *Suelteri*. Nunc est Forojuliensis ager, citra amnem Argenteum : *Brignole*, et *Draguignan*, *Département du Var*, in medio. Sic Honor. BOUCHE, lib. VII, cap. 7, pag. 182. Favet situs quem in Tab. Peuting. *Selteri* obtinent. H. et ED.

46. *Verrucini*. Vet. ap. Dalec. *Verticini*. Suelteris ad Boream adsiti : ubi nunc *Verignon*, et *Barjols*, *Département du Var*, *partie septentrionale*. ED.

47. *Athenopolis*. Quum in ora positum id oppidum dicatur, inter portum Citharistam, et Forum Julii, ipsum esse Telonem Martium non temere suspicamur. HARD. — Illud autem hodie loco dicto *Agaï*, inter *Frejus* et *la Napoule* situm fuisse putat D'ANVILLE, qui ordini a Plinio dato minime adhærendum censet. Vid. *Notice de la Gaule*, pag. 109. ED.

48. *Forum Julii Octavanorum*. *Frejus*. Octavanorum colonia dicitur, quoniam octavæ legionis militibus ea constaret. In Thesauro Goltzii, pag. 240, nummus Augusti : COL. IVLIA. OCTAVIANORUM. Et alter Neronis, pag. 241 : COL. PACENS. CLASS. Pacensis a Pace dicta est : Classica, ab Augusti classe fortassis, cujus ea navale fuit. Unde Strabo, lib. IV, pag. 184 : Τὸ ναυσταθμὸν τὸ Καίσαρος τοῦ Σεβαστοῦ, ὃ καλοῦσι Φόρον Ιούλιον. Vide Tacitum, lib. III. Suessam tamen, quæ mediterranea civitas est, coloniam pariter Classicam dicemus appellatam, cap. 9, a militibus forte classiariis eo deductis. Inscriptio apud Jo. Poldo, lib. de Antiq. Nemaus. pag. 165 : MILITVM. LEG. VIII. AVG. CIVITAS. FOROIVLIENSIVM. HARD. — Vet. ap. Dalec. *Octavianorum*. ED.

49. *Argenteus*. Accolis dictus hodieque *Argens*, a colore aquæ argenteo. Arenam devehit, qua portum jam illum opplevit, Augusti navium receptorem, de quo modo diximus. HARD.

Oxubiorum[50], Ligaunorumque[51]: super quos Suetri[52], Quariates[63], Adunicates. At in ora oppidum[54] Latinum Antipolis. Regio Deciatium: amnis Varus, ex Alpium monte Cema[55] profusus.

6 In mediterraneo coloniæ: Arelate[56] Sextanorum, Be-

50. *Oxubiorum*. Quorum caput non Forum Julii, ut ait Hard. sed *Ægitna* videtur fuisse, auctore D'ANVILLE. Hic λιμὴν Ὀξύβιος apud Strab. lib. IV, pag. 185. ED.

51. *Ligaunorumque*. Sic libri omnes. Ingaunos, qui ultra Varum sedes habent, frustra Dalecampius inculcare hic nititur pro Ligaunis, qui ante Varum Antipolimque ipsam a Plinio appellantur, et junguntur Oxubiis. Grassensem, ut aiunt, tenuisse agrum videntur. *Partie sud-est du département du Var*. H. et ED.

52. *Suetri*. Ptolemæus, lib. III, cap. 1, meminit Σουητρίων in maritimis Alpibus, quorum oppidum Σαλίνας vocat. Id esse *Seillans* Holstenius putat vicum provinciæ Alpium inferiorum, *Département des Basses-Alpes*, quatuor leucis a *Draguignan;* quam opinionem sequitur D'ANVILLE, quamvis Harduino anteponenda videatur, male, ut opinor, Honor. BOUCHE, Hist. Prov. l. III, c. 2, p. 119, sententia, qui Salinas urbem, *Castellane*, Verdoni amni, qui in Druentiam labitur, impositam fuisse dicit. Errant autem certe geographi, qui eam *Saluces* esse putant. ED.

53. *Quariates*, *Adunicates*. Quariatum nomen reperit D'ANVILLE in valle quadam dicta *vallée de Queyras*, *département des Hautes-Alpes*, cum vico cognomine, leucis quinque a *Briançon*, meridiem inter et orientem. — Adunicates autem, si Harduino credimus, in provincia dicta *Département des Basses-Alpes*, inter urbes *Senez* et *Digne*, habitaverunt. Minus certa autem nobis videtur hæc opinio quam ut eorum nomen in mappis recte positum putemus. ED.

54. *Latinum*. Hoc est, Latii jure donatum, ut superius diximus. Nunc *Antibes*. Ptolemæo, l. II, cap. 10, Ἀντίπολις in agro Δεκιατίων, quem Varus amnis claudit, *le Var*. Melæ, lib. II, cap. 5, *Oppidum Deciatum Antipolis:* sic enim legendum. H.

55. *Cema*. Dalec. et Elz. *Acema*, hodie *Monte-Cemelione*. ED.

56. *Arelate*. *Arles*. Sextanorum dicta, quod esset colonia militum sextæ legionis. Sic Primanos primæ, Unaetvicesimanos vigesimæ primæ, Tacitus vocat, Ann. lib. I, cap. 37, Tertianos tertiæ, Hist. l. III, c. 24, Quintanos, Ann. lib. I, cap. 37, etc. Nummus Caii Cæsaris in Thes. Goltzii, COL. ARELAT. SEXTAN; et apud Gruter., pag. 257, SEXTANI. ARELATENSES. Sed ficta illa: genuinus, inter cæteros Arelate percussos, nummus iste insignis est, in Cimelio Mediceo, et Gaza Reginæ Christinæ, ex ære maximo. Caput laureatum exhibet Fl. Julii Constantii Aug. qui frater Fl. Julii Constantis. D. N. CONSTANTIVS. AVG. .)(. LARGITIO. Sedet Augustus; hinc Urbe Are-

terræ[57] Septimanorum, Arausio[58] Secundanorum. In[59] agro Cavarum Valentia; Vienna Allobrogum. Oppida[60] Latina: Aquæ[61] Sextiæ Salluviorum[62], Avenio[63] Cavarum, Apta Julia Vulgientium, Alebece[64] Reiorum Apollinarium, Alba

latensi turrita porrigente dextram Constantio, instar offerentis ei aliquid: inde hastato milite Imperatorem complectente. Delineatur hic nummus a Spanhemio, in editione priore, pag. 823. Hard.

57. *Beterræ.* Sic MSS. omnes, Reg. Colb. et Thuan. lib. XIV, non *Bliteræ:* etsi ita id Melæ ac Straboni nomen scribitur. Vet. apud Dalec. *Bilteræ.* Septimanorum nomen habet a septima legione. Hinc circumjecta regio Septimania appellata, a Sidonio, qui aliis Beterrensis ager. Mox Septimaniæ nomen a Gothis ad universum Languedocium translatum. Nunc est oppidum *Beziers.* (*Département de l'Hérault.*) Inscriptio apud Gruterum, pag. 270, Sep. Beter. hoc est, *Septimani Bæterrenses.* Stephano Βαιταῤῥοῦς dicitur. In Gaza Regia nummus est inscriptus, ΒΗΤΗΡΡΑΤΩΝ: at ex oppido Syriæ aliquo, ut videtur, nunc situs ignoti: non ex Beterris certe provinciæ Narbonensis. H. et Ed.

58. *Arausio Secundanorum.* Nummus Neronis, in Thes. Goltzii, p. 237: Col. Aravsio. Secvndanor. Coh. xxxiii. Volvnt. Deducti nempe eo milites ex cohorte xxxiii secundæ legionis. Hodie *Orange*, in provincia, *Département de Vaucluse* dicta. H. et Ed.

59. *In agro, etc.* Et hæ quoque in coloniarum numerum reponendæ. Οὐαλεντία κολωνία Ptolemæo, lib. II, c. 10. Etiamnunc *Valence*, (*Dép. de la Drôme.*) Et in Thes. Goltzii, pag. 242, nummus Neronis: Col. Vienna. Leg. vii. Clavdiana. Pia. Etiamnunc *Vienne* (*Dép. de l'Isère*). Cavarum, Allobrogumque situs antea descripsimus. Hard.

60. *Oppida Latina.* Latii jure donata a senatu, vel a principe. H.

61. *Aquæ Sextiæ. Aix.* (*Dép. des Bouches du Rhône.*) Coloniam Ptolemæus vocat, et inscriptio apud Gruter. pag. 413. Unde Aquis Sextiis nomen, vide in Epitom. Livii, lib. LXI. Hard. et Ed.

62. *Salluviorum.* Ita MSS omnes Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. Chiffl. non *Salyorum.* Inscriptio Gruteri, pag. 298: De Ligvrib. VocontICIS Sallvvicisq. Σάλικας vocat Ptolem. pro Σάλυας, lib. II, cap. 10. Hi sunt Falanii Galli (lege *Salluvii Galli*) de quibus Fulvius triumphasse dicitur in Epitome Liv. lib. LX, ut docet inscriptio vetus in Fastis Triumphorum: M. Fvlvivs. M. F. Q. N. Flaccvs. Procos. de Ligvribvs. Vocontіcis. et. Sallvvicis. Hard.

63. *Avenio, etc.* In Cavaris quoque Ptolemæo, lib. II, cap. 10, sed colonia est. Sic Apta Julia in Inscr. P. Sirmondi, in notis ad ep. 9, lib. IX, Sidonii, Col. Apt. Ivl. Nunc *Avignon* et *Apt.* (*Dép. de Vaucluse*). Vulgientes Tricoriorum pars fuere, ut superius monuimus. Gruteri inscriptio, p. 296, Vvlgientes, sed hos Italiæ populos habet. Hard.

64. *Alebece Reiorum.* Hactenus legebatur *Alebeceriorum Apollina-*

Helvorum[65], Augusta[66] Tricastinorum : Anatilia[67], Aeria[68],

*rium*. At MSS. Reg. Colb. et Paris. totidem apicibus id nomen exhibent, quot repræsentamus. Accedit et vetus Inscriptio apud Gruter. p. 468: Col. Reior. Apollinar. et Tabula Peuting. Reis. Apollinaris, Reiis Apollinaribus, a cultu, ut videtur, Apollinis. Quid quod nec Alebece satisfacit ipsa, libentiusque *Albiæce* agnoverim, si MS. ullus codex suffragetur. Nam Albiœcos Ἀλβιοίκους Salyibus, sive Salluviis, Vocontiisque confines Strabo facit, lib. IV, pag. 203, plane ut ipsius oppidi Ἀλβίοικοι nomen esse potuerit, qua forma, et Σόλοι Soloe Cilicii appellantur. Urbs autem hodie est *Riez*, in Alpium inferiorum provincia, *Département des Basses-Alpes*. H. et Ed.

65. *Alba Helvorum*. Maluisset Dalec. *Alba Helucocuorum* ; ego autem cur immutaretur aliquid minime video, quum Plinius iterum de hac meminerit, l. XIV, c. 4, *Narbonensis provinciæ Alba Helvia*. Non vero, ut quidam putaverunt, hodie *Albi* est, quæ urbs *Albiga*, non *Alba*, semper appellata est. Supersunt innumera illius urbis, ut videtur, rudera, juxta vicum *Alps*, ad amnem *Scoutay*, leucis duobus ab urbe *Viviers*, ad Rhodanum, in quam translata est Albæ sedes episcopalis. Hinc Albenses promiscue et Vivarienses episcopi cognominati. Ptolemæo Ἀλβαυγούστα. Cæsar, de Bello Gallic. lib. VII, cap. 56, « Mons Cebenna, qui Arvernos ab Helviis discludit. » Helvorum ager prius *Vivarais* dictus, hodie est *le sud de l'arrondissement de Privas, département de l'Ardèche*. Ed.

66. *Augusta Tricastinorum*. Chiffl. *Tricastemorum*. Hodie *Saint-Paul-Trois-Chateaux* (*département de la Drôme*). Ptolemæus, lib. II, c. 10, Tricastinis *Næomagum* urbem assignat, quam nonnulli hodie *Nions* volunt esse; d'Anville autem illam unam eamdemque esse cum Augusta contendit. Ed.

67. *Anatilia*. In MSS. *Avatilia*. Hanc urbem ab Anatiliis, de quibus supra, nomen duxisse plerique volunt; d'Anville, qui illos sequitur, falsam tamen eorum esse opinionem ait, qui eam hodie esse *Mornas* ad Rhodanum credunt; qui locus haud dubie Cavarum fuit, non vero Anatiliorum qui mari viciniores fuere. Incertior est situs quam ut ulla in mappa vere inscriptum fuisse putemus. Ed.

68. *Aeria*. Hujus urbis, in medio Cavarum agro, meminit Strabo, l. IV, pag. 185 : Εἰσὶ δὲ ἐν τῷ μεταξὺ πόλεις Αὐενιὼν, καὶ Ἀραυσίων, καὶ Ἀερία· τῷ ὄντι, φησὶν Ἀρτεμίδωρος, ἀερία, διὰ τὸ ἐφ' ὕψους ἱδρύσθαι μεγάλου. Ἡ μὲν οὖν ἄλλη πᾶσα, ἐστὶ πεδιὰς καὶ εὔβοτος· ἡ δ' ἐκ τῆς Ἀερίας εἰς τὴν Δουρίωνα, ὑπερθέσεις ἔχει στενὰς καὶ ὑλώδεις. Quibus ex verbis conjicit d'Anville Aeriæ locum hodie esse *le mont Ventoux*, juxta limites provinciarum nunc dictarum *Départemens de la Drôme et de Vaucluse*. Locus enim editissimus, regio campestris et pascuis idonea, nisi quod ab Aeria ad Druentiam, quam Strabo Δουρίωνα vocat, transitus per excelsa est angustus atque silvestris, omnia denique cum Strabonis verbis concordare videntur; quidam tamen Aeria loco dicto *La Croix haute*, haud procul ab urbe *Avignon*, sitam fuisse volunt. Ed.

Bormanni[69], Comacina, Cabellio[70], Carcasum[71] Volcarum Tectosagum : Cessero[72], Carpentoracte[73] Meminorum : Cenicenses[74], Cambolectri[75], qui Atlantici[76] cognominan-

69. *Bormanni*, *Comacina*. Ita legendum esse, non *Bormannico*, *Marcina*, neque, ut Chiffl. pro Aeria, Bormanni, Comacina, *Arearbonia*, *Nocomannia*; tum MSS. tum series ipsa elementorum admonet, quam in Latinis hisce urbibus recensendis Plinius sequitur. Hic quidem ordo nos earum situm requirentes minime adjuvat, nominum tamen similitudine ductus D'ANVILLE, Bormannos in provincia, quæ nunc vocatur *Département du Var*, habitasse credit, ubi reperitur vicus nomine *Bormes*, sex leucis ab oppido *Toulon* dissitus, orientem versus.—Comacina autem ignoratur. Fictitia sunt, nec usquam terrarum audita nomina quæ Dalecampius hoc loco affert. ED.

70. *Cabellio*. Inter oppida Cavarum a Ptolemæo, lib. II, cap. 10, Καβελλιῶν Κολωνία, et a Strabone, lib. IV, pag. 185, qui eam Καβαλλίωνα πόλιν vocat, quod nomen plane idem est cum præsenti *Cavaillon* (*Département de Vaucluse*), ad Druentiam. ED.

71. *Carcasum*. Καρκασὼ in Volcis quoque Tectosagibus, Ptolemæo, loco citato. Nunc est *Carcassone*, (*Département de l'Aude*), ad fluvium Atacem. ED.

72. *Cessero*. Non *Cisteron*, aut *Castres*, ut quibusdam eruditis visum, sed S. Tiberii pagus, *Saint-Tubéry*, (*Département de l'Hérault*), ad Arauxim qui Agatham præfluit, leucis fere quatuor a Beterris. Κεσσερὼ est Ptolemæo, lib. II, cap 10, in Volcis Tectosagibus. Antonino in Itiner. *Cessero*, a Beterris M. P. XII. Ado in Martyrol. 10 Novembr. « In territorio Agathensi in Cessarione, SS. Martyrum Tiberii, Modesti, et Florentiæ, qui tempore Diocletiani martyrium compleverunt. » Et in vita S. Tiberii : « Et subito apparuerunt juxta fluvium qui dicitur Araur, in vico qui vocatur Ceseri, etc. » HARD.

73. *Carpentoracte*. *Carpentras*, cujus incolæ, cæterique ex agro circumjecto contributi, Memini appellati sunt, Cavarum regionis; Μεμηνοὶ Ptolemæo, lib. II, cap. 10, sub Tricastinis. Notitia Civitatum Galliæ : *Civitas Carpentoratensium*, *nunc Vindausca*. In Concil. Cabilonensi, anno 650, *Licerius Vindauscensis*, id est, Carpentoratensis, ab oppido vicino Vindausca. HARD.

74. *Cenicenses*. Forte *Canienses*, inquit Harduinus, amnis Cani accolæ, cujus inter Maritimam Massiliamque meminit Ptolemæus, loco citato. POINSINET *Cercinenses* legere jubet quos fuisse dicit in loco quem vocat *Cencerni*, VII M. pass. a Carpentoracte. Minus autem certus est istius populi sequentiumque situs quam ut in mappa ulla recte describi possit. ED.

75. *Cambolectri*. Dalec. et Elzev. *Cambolecti*. ED.

76. *Qui Atlantici*. Eo cognomine a Cambolectris Agesinatibus discriminantur, quos junctos esse Pictonibus dicemus, lib. IV, capit. 33. H.— Ignoratur autem eorum situs;

tur : Forum[77] Voconii, Glanum[78] Livii, Lutevani[79], qui et Foroneronienses : Nemausum[80] Arecomicorum, Piscenæ[81], Ruteni[82], Sanagenses[83], Tolosani[84] Tectosagum, Aquitaniæ contermini : Tasconi[85], Tarusconienses, Um-

in mappis igitur eorum nomen inscriptum non sine dubitatione legas. Ed.

77. *Forum*. Forum, inquit Festus, negotiationis locus est; ut Forum Flaminium, Forum Julium ab eorum nominibus, qui ea fora constituenda curarunt. Quod Voconii modo dicitur, vicus nunc esse *le Canet*, ad amnem Argenteum, diœcesi Forojuliensi, contendit Honor. Bouche, Histor. Prov. lib III, cap. 4, p. 150. Antoninus in Itiner. distare a Foro Julii dicit, XII M. pass. pro XXII. Plancus ad Ciceronem, Epist. Fam. lib. X, 17, XXIV M. pass. D'Anville autem *Voconii Forum* in loco dicto *Gonfaron* pro *Voconfaron* agnoscere vult. H. et Ed.

78. *Glanum*. A Cabellione XVI M. pass. in Itiner. Antonin. vel potius VII M. pass. ut in tabula provinc. invenitur. Γλάνον in Salyibus, apud Ptolemæum, lib. I, cap. 10. Nunc S. Remigii oppidum, *S. Remy*, inter Arelate et Cabellionem : ut egregie probat idem auctor Hist. Prov. lib. III, cap. 3, pag. 136. Hard.

79. *Lutevani*. Oppidum Luteva, *Lodève*, (*département de l'Hérault*) : quibus et Foroneroniensium cognomen additum, quod alterius oppidi sub Tricastinis peculiare est apud Ptolem. loc. cit. Hard.

80. *Nemausum*. Colonia dicitur Volcarum Arecomicorum Ptolem. loc. cit. et nummi frequentes occurrunt, Col. Nem. *Nismes*, (*département du Gard*). Multa servat veteris magnificentiæ vestigia. H. et Ed.

81. *Piscenæ*. Nunc *Pézenas*, (*département de l'Hérault*), prope Araurim amnem. Hard.

82. *Ruteni*. Non ei sunt quos infra, l. IV, c. 33, Noster *provinciæ contermінos* ait, ut vult Harduinus, sed illi quos Cæsar, de Bell. Gall. lib. VII, cap. 7, *Provinciales* vocat, et quibus oppidum fuit Albiga, hodie *Albi*, (*département du Tarn*), auctore D'Anville, quem videas, *Notice de la Gaule*, pag. 562. Ed.

83. *Sanagenses*. Qui Saniciensess ævo posteriore appellati, a Sanicio Alpinæ oræ oppido, cujus meminit Ptolemæus, lib. III, cap. 1. Nunc *Senez*, (*dép. des Basses-Alpes*). H.

84. *Tolosani Tectosagum*. Mendose apud quosdam *Tolosani*, *Tectosagii*, hodie *Toulouse*, provinciæ caput, cui nomen *Département de la Haute-Garonne*. Ed.

85. *Tasconi*, *Tarusconienses*. Priores incolæ sunt, ut arbitramur, Montis Aureoli, cui nunc Monti Albano factum nomen est, *Montauban*, oppido celebri, provinciæ dictæ *Département de Tarn et Garonne*, præcipuo; quod amnis alluit *Tesco* appellatus : inde *Tesconi* accolæ nuncupati, sive *Tasconi*. Auctor vitæ S. Theodardi Archiepiscopi Narbonensis, die 1 Maii, cap. 6 : « In Caturcensi territorio, in monte qui Aureolus nuncupatur, ad cujus montis radicem fluvius quidam decurrit, quem indigenæ regionis ipsius *Tesconem* vocant. Hic suo decursu confinia Tolosani Caturcensis ruris liquido

branici[86] : Vocontiorum civitatis[87] fœderatæ duo capita, Vasio[88], et Lucus[89] Augusti. Oppida vero ignobilia XIX; sicut XXIV Nemausiensibus attributa. Adjecit formulæ[90] Galba Imperator ex Inalpinis Avanticos[91], atque Bodion-

dirimit patenter influxu : qui a prædicto monte recedens post modicum terræ spatium Tarno immergitur flumini. » Nondum erat Mons Albanus Episcopatus titulo insignitus; postea Caturcensi diœcesi est avulsus. — Posteriores a Taruscone Salyum oppido nomen habuere, Ταρουσκῶν Ptolemæo, lib. II, cap. 10, nunc *Tarascon*, ad Rhodanum. In MSS. Reg. 1, 2, Colbert. 1, 2, et Paris. *Tasconi*, *Taracunonienses*. Libri vulgati, *Tascodunitari*, *Cononienses*, omnino mendose, ut vel ex ipsa serie elementorum liquet. Adeo non placet conjectura eruditi viri, scribi ita jubentis : *Tarascoduni*, *Tarni*, *Tononienses* : ut si Tasconos ipsos expungere cuipiam libuerit, ceu ineptam vocis subsequentis repetitionem, ac solos retinere Tarusconienses, haud gravate sim assensurus. Nam Tarnos ab amne Tarne comminisci, otiosorum hominum videtur esse : Tononienses a Sabaudia in provinciam Narbonensem, accersere, quam solam Plinius modo perlustrat, ἀγεωγραφήτων. H.

86. *Umbranici*. In Tab. Peuting. Segm. 1, *Umbranicia* legitur prope Volcas Tectosagas et Nemausum. Unde putat Poinsinet illos provinciæ, nunc *Département de l'Aveyron* vocatæ, australem tenuisse partem, quo loco situm est oppidum *Vabres*.

87. *Civitatis*. Hoc est, regionis, sive gentis, non oppidi. Hard.

88. *Vasio*. Sic in Ptolemæo : apud Dalec. et Elz. *Vasco*. Hodie *Vaison*, *département de Vaucluse*, leucis quatuor ab *Orange*. Ed.

89. *Lucus Augusti*. Oppidum olim submersum lacu, quem Druma fluvius effecerat, quum vicini montis ruina aquarum cursus impeditus esset. Etiamnunc oppidi reliquiæ visuntur intra Lucensem lacum, prope quem posterius exstructus fuit pagus, hodie *Le Luc* dictus, teste N. Chorier in Histor. Delphinatus. Luci Vocontiorum municipii meminit Tacit. Hist. I, 66. Vid. tom. III, pag. 97, edit. nostr. Ed.

90. *Formulæ*. Hoc est, Tabulæ et indici, sive syllabo provinciarum Galliæ, adjecit Galba ex gentibus Inalpinis, Avanticos atque Bodionticos. Hard.

91. *Avanticos atque Bodionticos : quorum oppidum Dinia*. Sic libri omnes tum editi, tum manu exarati ante Hermolaum, qui pro *Bodionticis*, *Ebroduntios* fidenter inculcavit, quemque secuti sunt Dalec. et Elzev. Nos autem Harduinum qui priorem lectionem restituit, sequi non dubitavimus.—Ebroduni enim, quod Caturigum est oppidum, cap. 24, meminit Noster, qui certe bis eamdem gentem sub diversis nominibus signare sic non potuit. At non levior ejusdem Hermolai lapsus, et Guillimanni, qui Hermolaum secutus est, quum Avanticis oppidum fuisse Aventicum, hodie *Avenche*, credit; quod quidem oppidum situm est longe supra Lemannum lacum, quo tamen lacu claudi pro-

ticos, quorum oppidum Dinia. Longitudinem provinciæ Narbonensis CCLXX[92] M. pass. Agrippa tradit, latitudinem CCXLVIII.

1 VI. (V.) Italia[1] dehinc, primique ejus Ligures: mox Etruria, Umbria, Latium, ubi Tiberina[2] ostia, et Roma terrarum caput, XVI M. pass. intervallo a mari. Volscorum postea littus, et Campaniæ: Picentinum inde, ac Lucanum, Brutiumque, quo longissime in meridiem, ab Alpium[3] fine, lunatis jugis in maria excurrit Italia. Ab eo Græciæ ora, mox Salentini, Pediculi[4], Apuli, Peligni, Frentani[5], Marrucini, Vestini, Sabini, Picentes, Galli, Umbri,
2 Etrusci[6], Veneti, Carni, Iapides, Istri, Liburni. Nec

vinciam Narbonensem superius monuimus. Avanticorum locum reperire credit Honor. BOUCHE in pago dicto *Avançon*, inter *Chorges* et *Gap*, *département des Hautes-Alpes*; D'ANVILLE autem illos ejusdem provinciæ partem tenuisse putat, quæ trans Druentiam est, meridiem versus. H. Dinia hodie est *Digne*, oppidum haud ignobile, provinciæ caput, cui nomen est *Département des Basses-Alpes*. ED.

92. *CCLXX*. Martianus, l. VI, p. 203, CCCLXX. De latitudine ambo concinunt. Missi Theodosii: «Juxta Plinium Secundum, longitudinem Provinciæ Narbonensis, CCCLXX M. passuum Agrippa tradidit: latitudinem, CCCXLVIII.» H. — Nihil certi habere possunt istæ mensuræ, quum ignorentur loci ex quibus sumantur. Longitudinem CCLXX M. passuum invenies, si eam a Pyrenæis Lugdunum sumas; latitudinem autem CCCXLVIII nusquam reperi. Mihi rectius videtur longitudinem maximam CCCLXX M. pass. a Pyrenæis finibusque Consuaranorum ad Genevam sumere; latitudinemque CCCXLVIII a finibus Tolosatum ad Varum, ut volunt haud immerito Missi Theodosii. ED.

VI. 1. *Italia dehinc*. Transcripsit hunc locum Martianus, lib. VI, de Italia, pag. 203, iisdem plane verbis. HARD.

2. *Tiberina ostia*. Hoc est, littus illud maris in quod Tiberis effunditur: non urbs ipsa Ostia, quanquam et ipsa Tiberina Ostia appellata est. HARD.

3. *Ab Alpium fine*. Dalec. et Elz. *Ab Alpium pene lunatis jugis*. ED. — A primis Alpibus, inquit Martianus, loc. citat. Plinius ipse paulo inferius hoc cap. *Patet longitudine Italia ab Alpino fine*. Lunata autem juga Apennini montis intellige, cujus dextrum cornu, ut ait Mela, lib. II, cap. 4 Siculum pelagus: alterum, Ionium respicit. HARD.

4. *Pediculi*. Chiffl. *Peduculi*. ED.

5. *Frentani*. Vet. apud Dalecamp. *Ferentani*. ED.

6. *Etrusci*. Dalecamp. et Elzev. *Thusci*. ED.

ignoro, ingrati ac segnis animi existimari posse merito, si breviter atque in transcursu ad[7] hunc modum dicatur terra, omnium terrarum alumna, eadem et parens: numine Deum electa, quæ[8] cælum ipsum clarius faceret, sparsa congregaret imperia, ritusque molliret, et tot populorum discordes ferasque linguas, sermonis commercio contraheret[9]: colloquia, et humanitatem homini daret: breviterque, una cunctarum gentium in toto orbe patria fieret. Sed[10] quid agam? Tanta nobilitas omnium 3
locorum (quos[11] quis attigerit?), tanta rerum singularum populorumque claritas tenet. Urbs Roma, vel sola in ea, et digna tam[12] festa cervice facies, quo tandem narrari debet opere? Qualiter Campaniæ[13] ora per[14] se, felixque illa ac beata amœnitas? ut palam sit, uno[15] in loco gaudentis opus esse naturæ. Jam vero tanta[16] ea vitalis ac perennis salubritatis cæli[17] temperies[18], tam fertiles campi,

7. *Ad hunc.* Vet. apud Dalec. *in hunc.* Ed.

8. *Quæ cælum ipsum, etc.* Imperatoribus suis ornaret, divis factis scilicet. Sic ad Plinii marginem interpretabatur Menagius. Ed.

9. *Contraheret: colloquia, et humanitatem.* Dalec. et Elz. *Contraheret ad colloquia, et humanitatem.* Ed.

10. *Sed quid agam?* Vet. apud Dalec. *Sed ne id agam.* Ed.

11. *Quos quis attigerit?* Quod non copiose, inquit, pro meritis nunc de Italia agam, retineor impediorque multiplici nobilitate locorum (quos quidem nemo attingere, nedum satis prosequi valeat), ingentique singularum rerum ejus, ac gentium claritate. H. — Dalecamp. et Elz. *quos quis attigerit.* Sine ullo interrogationis signo. Pro τῷ *quos* volebat Dalec. *quæ.* Ed.

12. *Tam festa cervice.* Hoc est, læta, eximia, ut dictum est lib. II, cap. 46, diceturque iterum lib. IV, cap. 1. Roma, inquit, quæ veluti pro facie est Italiæ, quæ ipsa totius imperii cervix, seu caput est, eam habet dignitatem, vix ut possit diffuso opere explicari. Hard.

13. *Campaniæ ora per se, felixque illa, etc.* Vet. apud Dalecamp. *Campaniæ ora per se felix, illa, etc.* Proponebat Menagius, *Campaniæ ora, felixque illa per se, ac beata amœnitas.* Ed.

14. *Per se.* Vel si sola ea spectetur. Hard.

15. *Uno in loco.* Volebat Dalec. *uno hoc in loco.* Ed.

16. *Tanta.* Dalecamp. et Elzevir. *tota.* Ed.

17. *Cæli.* Chiffl. *talis cæli.* Ed.

18. *Temperies.* Dalec. et Elzev. *temperies est*, contra Toletan. fidem in quo deest vox *est.* Ed.

tam aprici colles, tam innoxii saltus, tam opaca nemora, tam munifica silvarum genera, tot montium[19] afflatus, tanta frugum et vitium, olearumque fertilitas, tam nobilia pecori[20] vellera, tot[21] opima tauris colla, tot lacus, tot amnium fontiumque ubertas, totam eam perfundens, tot maria, portus, gremiumque terrarum commercio patens[22] undique: et tanquam ad juvandos mortales, ipsa
4 avide in maria procurrens. Neque ingenia, ritusque, ac viros[23], et lingua manuque superatas commemoro gentes. Ipsi de ea judicavere Græci, genus in gloriam suam[24] effusissimum, quotam partem ex ea appellando Græciam magnam. Nimirum id, quod in mentione cæli fecimus, hac quoque in parte faciendum est, ut quasdam notas[25] ac[26] pauca sidera attingamus. Legentes tantum, quæso, meminerint, ad singula toto orbe edisserenda festinari.
5 Est[27] ergo folio maxime querno assimilata, multo proceritate amplior, quam latitudine: in læva[28] se flectens

19. *Montium afflatus.* Venti, spirationesque emissæ e montibus, aura illa odorata, quæ per montium latera, ex omni frugum florumque genere descendens, totum inficit ac perfundit aerem. Sic Plinius noster de Polypo, lib. IX, cap. 48, 4: « Afflatu terribli canes agebat. » Et Junior, lib. V, Ep. 6, « Triclinium saluberimum afflatum ex Apenninis vallibus. » Salmasius tamen, *marium afflatus* emendat: perinde ac si maris afflatus aut salubris semper, aut jucundus sit. HARD.

20. *Pecori.* Chiffl. *pecudi.* ED.

21. *Tot opima.* Vet. apud Dalec. *tam opima.* ED.

22. *Commercio patens undique.* Solini paraphrasis, cap. II, pag. 12: « Latera portuosa, orasque habet patentibus gremiis, commercio orbis accommodatas. HARD.

23. *Ac viros.* Rectius forsan *vires* agnoscas, ex sequentibus illis, *et lingua manuque superatas gentes.* HARD.

24. *Suam.* Chiffl. *sui.* ED.

25. *Notas ac pauca.* Vet. apud Dalecamp. *Notas stellas ac pauca sidera.* ED.

26. *Ac pauca.* Chiffl. *et pauca.* ED.

27. *Est ergo.* Solinus hæc a Plinio mutuatus, cap. II, pag. 13. H.

28. *In læva.* Vet. apud Dalec. *in lævo.* ED. — Qua tendit ad promontorium Iapygium, et Hydrunticum agrum, nunc *Terra d'Otranto*, Italiæ, versus Ionium mare, et Epirum, ultimum cacumen. Capella quoque, lib. VI, p. 205, hæc ipsa Plinii repetens, *Lævorsum se flectit*, inquit. HARD.

cacumine, et Amazonicæ[29] figura desinens parmæ, ubi a medio excursu Cocinthos[30] vocatur, per sinus lunatos duo cornua emittens, Leucopetram dextera, Lacinium sinistra. Patet[31] longitudine ab Alpino fine Prætoriæ Augustæ, per Urbem Capuamque cursu meante, Rhegium oppidum in humero ejus situm, a quo veluti cervicis incipit flexus, decies centena et viginti millia passuum: multoque amplior mensura fieret Lacinium[32] usque, ni talis obliquitas in latus digredi videretur. Latitudo ejus varia est : CCCCX 6
millium[33] inter duo maria, inferum[34] et superum, amnesque Varum[35] atque Arsiam : mediæ[36], atque ferme circa

29. *Amazonicæ*. Martianus, loco citato : « Duobus promontoriis peltæ Amazonicæ formam reddit : dextro cornu Leucopetram tendens, lævo Lacinium. » Pelta, auctore Servio in Æneid. I, v. 494, scutum est brevissimum in modum Lunæ jam mediæ. Confer. ad lib. XII, cap. 11. Hard.

30. *Cocinthos*. Tria, inquit, promontoria duos sinus lunatos efficiunt : ex iis duo extrema, seu cornua quædam porrectiora, emittuntur in mare : Leucopetra dextrum, ad fretum Siculum, *Capo dell' Armi* : sinistrum Lacinium appellatur in Crotoniensi agro, *Capo delle Colonne*. Medium inter hæc Cocinthos, *Capo di Stilo*. Hard.

31. *Patet*, etc. Hæc iisdem fere verbis Solinus et Capella, locis cit. et Missi Theodosii. De Augusta Prætoria, dicemus cap. 21. H.— Multum autem a vero discrepat hæc mensura; nam Italia non, ut ait Noster, decies centena et viginti millia passuum patet ab Alpino fine Rhegium, sed tantum octies centena millia passuum, per Urbem Capuamque cursu meante, recto quidem, quantum fieri potest. Ed.

32. *Lacinium usque*. Ducta rursum eo usque a Rhegio oppido mensura. H.—Certe, si quo modo vult Harduinus, intelligatur locus iste, mensura centum et quindecim M. pass. amplior fieret; si autem ab Alpino fine Lacinium usque sumatur, quinquaginta M. pass. brevior. Ed.

33. *CCCCX mill.* Ita Solinus, cap. II, pag. 14. Missi Theodosii : *Latitudo Italiæ*, CCCXX . . . . . *juxta Plinium Secundum*. H. — Vet. CCXC. Paulum autem a vero aberrat CCCCX M. pass. mensura, inter Varum et Arsiam. Ed.

34. *Inferum, et superum*. Tuscum illud, istud Adriaticum vulgo nuncupatur. Hard.

35. *Varum*, etc. Varus Narbonensis Galliæ, ut dictum est cap. sup. finis; Arsia finis Italiæ, ut dicetur cap. 23, in Istria. Hard.

36. *Mediæ*. Dicta proxime est Italiæ summæ, qua cingitur Alpibus, latitudo : nunc ejusdem mediæ, ubi fere Roma est, latitudo signatur : postremo, reliquæ. H.—Scrib.

urbem Romam, ab ostio[37] Aterni amnis in Adriaticum mare influentis, ad Tiberina ostia, CXXXVI et paulo minus a Castro novo Adriatici maris Alsium ad Tuscum æquor, haud[38] ullo inde loco CCC in latitudinem excedens. Universæ autem ambitus a Varo ad Arsiam $\overline{\text{XXX}}$ pass.[39] LVIIII efficit.

*media autem ferme*, ut mediam latitudinem intelligas, non mediam Italiam. Chiffl. *mediam autem ferme*. Dalec.

37. *Ab ostio Aterni*. Hunc locum Plinii accuratissimis recentissimisque observationibus eximie congruere, et errare Geographos recentes, qui mensuram Italiæ secus definiunt, docet D. Delisle, in Commentariis Academiæ Regiæ Scientiarum, anni 1714, pag. 181. H.—Ex probatissimis tamen Italiæ mappis apparet, non, ut ait Noster CXXXVI, sed vix CXXV M. pass. esse Italiæ latitudinem inter Tiberina ostia et ostium Aterni amnis, hodie *Pescara*. Ed.

38. *Haud ullo inde loco* CCC. Reliqua, inquit, Italia ab Alsio Tiberinisque ostiis ad Rhegium usque, nusquam excedit CCC millia pass. —In MSS. Reg. Colb. Paris., etc. *haud ullo in loco*. Parm. edit. *haud ullo in loco* CC. Nos *haud ullo inde loco*, ex conjectura, et Martiano, lib. VI, cap. de Italia, pag. 205. CCC. rescripsimus: *Nusquam*, inquit, *trecenta latitudo ejus excedit*. Sed Plinii mentem idem Martianus haud assecutus sane videtur, quæ nostra interpretatione, feliciter, ut quidem opinamur, illustrata est. H.—Bene MSS. Reg. 2, 5, et editio princeps CC. Perperam eruditus Harduinus e MSS. et Martiano emendavit, CCC. Patet enim cuivis Italiam inspicienti ab Alsio, usque ad Rhegium, *Reggio*, eam CC millia passuum in latitudinem non excedere. Brot. —Sic quidem isti, et quamvis haud absurda videatur Broterii sententia, nihil tamen in Harduino immutandum putavi, quum inter promontorium Leucopetra et Brundisium CCL circiter millia pass. sit intervallum. Ed.

39. *$\overline{\text{XXX}}$ pass. LVIIII*. Hoc est, tricies centena, et quinquaginta novem millia passuum. Sic MSS. omnes. In Solino, cap. II, pag. 14, et Capella, lib. VI, cap. de Italia, pag. 205, male nunc hic idem universæ Italiæ ambitus colligit vicies centena et XLIX millia pass. hoc est, $\overline{\text{XX}}$ XLVIIII, quum utrobique, ut in Plinio, scribendum sit, $\overline{\text{XXX}}$ LVIIII nullis additis detractisve: sed tertia tantum denarii nota, quam prava librarii distinctio sequenti summæ tribuit, reddita restitutaque priori. Quamobrem immerito Salmasius in Solin. pag. 83, ex eodem Solino Martianoque Plinium emendandum pronuntiat, quum e contrario ii sint ex auctore suo Plinio refingendi. Nam si decies centena et XX millia passuum apud eosdem colligit longitudo Italiæ, haud sane pauciora tricies centenis passuum millibus patere ejus ambitum res ipsa pervincit. Superpo-

Abest[40] a circumdatis terris, Istria ac Liburnia qui- 7
busdam[41] locis centena[42] M. pass. Ab Epiro et Illyrico quinquaginta. Ab Africa minus[43] CC, ut auctor[44] est M. Varro. Ab Sardinia CXX[45] M. Ab Sicilia M. CCCCC. A Corsica[46] minus LXX. Ab Issa[47] quinquaginta. Incedit per maria[48] cæli[49] regione ad meridiem quidem : sed si[50] quis id diligenti subtilitate exigat, inter[51] sextam horam primamque brumalem. Nunc ambitum ejus, urbesque enu- 8
merabimus. Qua in re præfari necessarium est, auctorem nos Divum Augustum secuturos, descriptionemque ab

sita numeralibus notis lineola, centena toties signari admonet. H. — Vera autem mensura, a qua omnes pariter aberraverunt, circiter XX D M. pass. esse videtur. Ed.

40. *Abest.* Hæc Martianus iisdem verbis, lib. VI, pag. 205. Hard.

41. *Quibusdam locis.* Nempe a Pola ad Ravennam et ab Iadera ad Anconam. Ed.

42. *Centena.* Dalec. et Elz. *centum.* Ed.

43. *Minus CC.* Libri scripti et editi sic habent; emendandum est *minus ccc.* Nec in distantia Italiæ ab Africa tantum errare potuerunt aut Varro, aut Plinius. Brot.

44. *Ut auctor est.* Dalec. et Elz. *ut auctor affirmat.* Ed.

45. *CXX M.* Sic libri omnes: nullo tamen loco brevius est quam CXL millia passuum Sardiniam inter et proximum Italiæ littus intervallum. Ed.

46. *A Corsica minus LXX.* Reg. 2, *A Corcyra minus* LXX. Parm. edit. *A Corsica.* Martianus, lib. VI, cap. de Italia, pag. 105, ex optimis exemplaribus, *A Corsica, minus* LXX: id quod libentius amplexi sumus. Omitti sane non debuit major insula, aut longe minor anteponi. Deinde longiusculum est Italiæ a Corcyra intervallum, ut minimum C. M. P. At Corsicam a Vadis Volaterranis LXII. M. P. abesse Plinius diserte testatus, ut quidem præ se ferunt exemplaria omnia, lectionem quam defendimus, egregie tuetur. H. — Reg. cod. 2, lectionem secuti sunt Dalec. et Elz. sed male, ut demonstrat Harduinus. Ed.

47. *Ab Issa quinquaginta.* Proximo intervallo Issa, Dalmatiæ insula, LXXX M. pass. a quolibet Italiæ littore distat. Ed.

48. *Per maria.* Inter Adriaticum et Tyrrhenum, quibus latera Italiæ gemina alluuntur. Hard.

49. *Cæli . . . . . quidem.* Volebat Dalec. *Ad cæli quidem meridionalem regionem.* Ed.

50. *Si quis id . . . . . exigat.* Codex Chifflet. *Si quis hoc exigat diligenti subtilitate.* Ed.

51. *Inter sextam.* Hoc est, inter meridiem, quæ hora sexta Veteribus dicta est, et exortum solis brumalem, quæ prima. Quod Galli vocant *Sud-Est.* Vide etiam quæ dicturi sumus in notis ad librum VI, cap. 37. Hard.

eo factam Italiæ totius in regiones XI sed ordine eo, qui littorum[52] tractu fiet: urbium quidem vicinitates oratione[53] utique præpropera servari non posse: itaque interiori in parte digestionem in litteras ejusdem nos secuturos, coloniarum mentione signata, quas ille in eo prodidit numero. Nec situs originesque persequi facile est, Ingaunis[54] Liguribus, ut cæteri omittantur, agro tricies dato.

1 VII. Igitur ab amne[1] Varo Nicæa oppidum a Massiliensibus conditum: fluvius Palo[2]: Alpes, populique Inalpini multis[3] nominibus, sed maxime Capillati[4]: oppidum Vediantiorum[5] civitatis Cemelion: portus Herculis[6] Monœci, Ligustica ora. Ligurum celeberrimi ultra

52. *Qui littorum tractu.* Chiffl. *qui in littorum tractu.* Ed.

53. *Oratione.* Toletan. codex *ordinatione.* Ed.

54. *Ingaunis.* Quorum oppidum Albium Ingaunum, de quo mox. H. — Super. cap. legitur *Ligaunis.* Dalec.

VII. 1. *Ab amne Varo.* Hic nona incipit Italiæ regio, a Narbonensi, ut diximus, Varo amne discreta. Sic Italiæ adscribitur Nicæa, quæ tamen Massiliensium colonia fuit. Stephano, Νίκαια Κελτικῆς Μασσαλιωτῶν ἄποικος. Et nunc *Nizza* vocatur incolis, Gallis *Nice*, in Pedemontii regno. Ed.

2. *Fluvius Palo.* Sic MSS. quos vidit Vossius, ut quidem ait in Melam, pag. 170. Melæ ipsi, lib. II, cap. 4 *Paulon flumen;* Hard. In MSS. suis *Pado* legit, quod Chiffl. admisit Dalec. et Elz. *Padus.* Cl. Rezzonicus et Brot. *Paulo.* Hodie *Paglione* vocatur; juxta Nicæam in mare influit. Ed.

3. *Multis nominibus.* A Livio hæc Ligurum nomina produntur. Celelates, et Cerdiciates, lib. XXXII, cap. 29. Apuani, et Friniates, lib. XXXIX, cap. 28, etc. Hard.

4. *Capillati.* Qui Liguriam tenuere. Λιγύων τῶν Κομητῶν καλουμένων meminit Dio, lib. LIV, pag. 538. De his Lucanus, Phars. lib. I, 442.

Et nunc tonse Ligur, quondam per colla decora
Crinibus effusis toti prælate Comatæ. Hard.

5. *Oppidum Vediantiorum civitatis Cemelion.* Hoc est Cemelion oppidum gentis Vediantiorum, qui Capillatorum Ligurum pars fuere. *Cemenelion* legunt Cl. Rezzonicus et Broterius a MSS. Palmerii, et ex inscriptionibus; apud Ptolemæum quoque Κεμενέλεον Οὐεσδιαντίων legitur, lib. III, cap. 1, in maritimis Alpibus. Videntur ejus rudera templumque sub invoc. Mariæ Virg. in loco dicto *Cimiez*, haud procul a Nicæa. — Vet. ap. Dalec. *Vendiatiorum civitas Cemelion.* Ed.

6. *Herculis.* Hodieque *Monaco.* Fallitur Ptolemæus, qui Herculis et Monœci portus diversos putat. Ammianus, lib. XV, pag. 53, de

Alpes[7] Salluvii[8], Deciates[9], Oxybii[10]: citra[11], Veneni[12], et Caturigibus[13] orti Vagienni[14], Statyelli[15], Vibelli[16], Magelli[17],

Hercule Thebæo, qui Geryonem exstinxit: « Monœci similiter, inquit, arcem et portum ad perennem sui memoriam consecravit. » Tacito quoque, Hist. lib. III, cap. 42. « Portus Herculis Monœci. » H. — Vet. ap. Dalec. qui supra, citati Ptolomæi mentem amplecti videtur: *Portus Herculis et Monœchus*. Ed.

7. *Ultra Alpes*. In Narbonensi provincia. Salluviorum ibi oppidum, ut diximus sup. cap. Aquæ Sextiæ: Deciatum, Antipolis: Oxubiorum denique, Ægitna. Hard. et Ed.

8. *Salluvii*. Dalec. et Elzev. *Sallyi*. De his vide quid superiore cap. 5, notis 61 et 62, dixerimus. Ed.

9. *Deciates*. Dalec. et Elz. *Deceates*: in Chiffl. vero *Deciates*. De his superiorem vide, cap. 5, notam 54. Ed.

10. *Oxybii*. Dalecamp. et Elzevir. *Oxubii*. Vide supra, cap. 5, notam 51. Ed.

11. *Citra*. Qui Cisalpini Ligures Romanis appellati sunt, nobis iidem sunt Transalpini. Horum fere omnium obscura nomina, situs omnino inexploratus. Hard.

12. *Veneni*. Quo loco hodie est *Vinadio*, leucis novem ab oppido quod *Coni* vocant, in Pedemontio provincia; non autem, ut scribit Broterius, *Vinay*, vico provinciæ Isaræ (*département de l'Isère*), quod ultra fuisset. Ed.

13. *Et Caturigibus*. Ita quidem reposuit Hermolaus: at MSS. omnes, *et Turris*, forte pro *et Thurris*: vel *ex Tungris*. Caturiges autem oppidum *Chorges*, ut supra diximus, tenuisse videntur. H. et Ed.

14. *Vagienni*. *Bagienni* sunt Varroni de Re Rust. lib. I, cap. 51. In Tab. Peuting. *Bagitenni*, supra Cemenellum et Albintemelium, segm. 2. Noster, quum hoc eodem libro, cap. 20, 3, Padum illorum finibus profluì dicit, eos provinciæ, quam nunc *Marquisat de Saluces* Galli vocant, occidentalem partem tenuisse indicat. De eorum oppido notata in fine hujus capitis nonnulla reperies. Ed.

15. *Statyelli*. Haud longe a Vagiennis habitasse videntur, orientem versus, in australi provinciæ parte, quam Galli vocant *le Montferrat*. De eorum oppido vide in fine hujus cap. Ed.

16. *Vibelli*. MSS. Reg. Vat. Riccardius et Cl. Rezzonicus *Simbelli* legunt. Quidam illos in ea provinciæ Pedemontii parte habitasse volunt, qua reperitur oppidum *Biela*, octo leucis a Vercellis, *Verceil*, septemtrionem inter et occidentem; cui quidem opinioni minime assentiri possum, quum istos omnes populos Cispadanam Galliam incoluisse e Nostri verbis pateat. Ed.

17. *Magelli*. Eos ponit Poinsinet de Sivry in ea provinciæ Ticini parte quæ *Val Maggia* vocatur, in Helvetica republica; sed minus recte; sic enim in transpadana Gallia transferrentur, dum certe singulos cispadanæ populos hic perlustrat Noster, ut jam modo superiori nota diximus. Ed.

Euburiates[18], Casmonates[19], Veliates, et quorum oppida
2 in ora proxima dicemus[20]. Flumen Rutuba[21], oppidum Albium[22] Intemelium : flumen Merula, oppidum Albium Ingaunum : portus Vadum[23] Sabatium : flumen Porcifera[24], oppidum Genua, fluvius Feritor, portus Delphini : Tigullia[25] intus : Segesta Tigulliorum : flumen

18. *Euburiates*. Horum meminit Florus, lib. II, cap. 3 : «Salyi, Deccates, Oxybii, Euburiates, Ingauni.» Eos Poinsinet cum Magellis in valle, quæ *Val Maggia* dicitur, inconsulto, ut diximus, ponit, juxta pagum *Vegurio*. Certe juxta Alpes maritimas quærendi sunt, sed minus certus est eorum situs, quam ut locum quem tenuerunt certiore modo designare possimus. Ed.

19. *Casmonates, Veliates*. Omnino ignorantur ; nihil enim confirmat eorum conjecturam, qui Casmonates juxta urbem *Casale*, provinciæ Montisferrati, *le Montferrat*, caput, incoluisse dicunt et Veliates, juxta *Cortemiglia*, quinque ab oppido *Alba* leucis. Ed.

20. *Dicemus*. Chiffl. *edicemus*. Igitur de quibus dictum est hactenus, intus in montibus, non in ora sedes habuere. Hard. et Ed.

21. *Rutuba*. *Rutubamque cavum* appellat Lucanus, lib. II, vers. 422. Vibus Seq. p. 337, *Rutuba ex Apennino fluit*. Nunc *la Roja*. Ed.

22. *Albium Intemelium*, etc. Chiffl. *Album Intemelium*.... *Album Ingaunum*. Ed. — *Albintemelio* in Tab. Peuting. Straboni, lib. IV, pag. 202, Ἄλβιον Ἰντεμέλιον. Ligurum enim alii, inquit, Intemelii, Ingauni alii appellati. Inde gemino oppido nomen. Intemelium hodie *Vintimiglia* ; Ingaunum, *Albenga* : Merula flumen, quo Ingaunum alluitur, *Aroscia*. Albingaunos appellat Livius, l. XXIX, c. 5. H.

23. *Vadum*. Hoc est, portus Vadorum Sabatiorum, nunc *Vaï*, et *Ve*. Ipsa Vada Sabatia *Savona* nunc appellantur. Ed.

24. *Porcifera*. Nunc *Bisagna* Genuam, hodie *Genova*, Gallis *Gênes* latere orientali alluit : Feritor, *Lavagna*, in partem pariter exortivam influit ejus sinus, qui portum Delphini efficit, *Porto Fino* : etsi aliter alii statuunt. Hard. et Ed.

25. *Tigullia intus : Segesta Tigulliorum*. Male Broterius *Tigullia : intus et Segesta Tigulliorum*, quum ex Itinerario maritimo pateat portum fuisse Segestam. Tigullia autem *intus*, ut ait Noster, id est longius a mari sita fuit, in via Aurelia, ut ex Itinerario Antonini discimus, in quo *Tegulata* vocatur. Ejus etiam meminerunt Mela, lib. II, cap. 4, et Ptolomæus, lib. III, cap. 1, qui eam Τιγουλλίαν, *Tigulliam*, vocat, unde nos quoque, pro *Tigulia*, *Tigullia* cum Cl. Rezzonico et Broterio restituimus. Segesta hodie, annuentibus omnibus, *Sestri di Levante* vocatur, a quo, trium fere m. passuum intervallo, rudera multa inveniuntur quæ *Tregesa*, sive *Trigoso* nominantur et quæ Tigulliæ locum occupare putant Harduinus et Mannertus. Ed.

Macra [26], Liguriæ finis. A tergo autem supradictorum 3
omnium Apenninus mons Italiæ amplissimus, perpetuis jugis ab Alpibus tendens ad Siculum fretum. Ab [27] altero ejus latere ad Padum amnem Italiæ ditissimum, omnia nobilibus oppidis nitent: Libarna [28], Dertona [29] colonia, Iria [30], Barderate [31], Industria [32], Pollentia [33], Carrea quod Potentia cognominatur: Forofulvi, quod Valentinum [34]:

26. *Macra.* Vibius Sequest. pag. 225, edit. Bip. «Macra Liguriæ, secundum Lunam urbem.» Straboni, lib. V, pag. 222: Μεταξὺ δὲ Λούνης καὶ Πίσης ὁ Μάκρης... Ptolem. lib. III, cap. 1: Μακράλλα. Vide quoque Livium lib. XXXIX, cap. 32, et lib. XL, cap 41. Etruriam à Liguria, ut ait Noster, Galliamque Cisalpinam ab Italia proprie dicta occidentem versus disterminabat flumen illud, et in capacissimum Lunæ portum influebat. Incolis hodie *la Magra* vocatur. Ed.

27. *Ab altero.* Orientali Apennini latere, qua Padum prospectat. H.

28. *Libarna.* Λιϐάρνα Ptolem. lib. III, cap. 1. In Itiner. Anton. *Libanum* mendose, a Dertona, M. P. XXXV. In Tab. Peuting. *Libarnum*, a Genua XXXVI. Hodie, ut vult d'Anville, *Castel Arqua.* Ed.

29. *Dertona.* In Thes. Goltzii, vetus inscript. Col. Julia. Dertona. Nunc *Tortona.* Hard.

30. *Iria.* Vet. ap. Dalec. *Trita.* Ptolem. lib. III, cap. 1. Εἰρία. In Itiner. Anton. via Clodia, a Dertona X M. P. Iriatum meminisse Livium lib. XXXI, cap. 10, nonnulli volunt, plures tamen hic, pro *Iriatibus*, *Ilvatibus* legunt; quam opinionem nos in editione nostra secuti sumus. Hodie dicitur *Voghera*, ad amnem *Staffora.* Ed.

31. *Barderate.* Hodie, ut ait Mannertus, *Verrua*, ad confluentes Duriæ majoris et Padi; quo quidem loco Bodincomagum, de quo mox dicemus, ponere videtur d'Anville, quod hic detecta fuerint antiquæ urbis rudera quæ, ut opinor, Barderate oppidi, non Bodincomagi, sunt vestigia. Ed.

32. *Industria.* Ita Romanis cognominatum oppidum, qui Liguribus incolis Bodincomagus fuit, ut dicetur cap. 20, ad Padum, qui ab incolis Bodincus vocabatur. Eam d'Anville, loco, quo situm fuisse Barderate oppidum diximus, ponit; Harduinus eam *Casale* esse dicit; Mannertus diversas fuisse urbes Industriam et Bodincomagum putat, prioremque juxta *Casale*, posterioremque ad Sessitis et Padi confluentes sitas fuisse opinatur. Ed.

33. *Pollentia.* Lego *Pollentia, Carrea.* Bene distinxit Cl. Rezzonicus. Pollentia, nunc *Pollenza.* Carrea, nunc *Carrava;* ab indigenis dicitur *Carru.* Brot. — Has ne confundas cum Pollentia seu Potentia, Piceni oppido, de quo Livium vide, lib. XXXIX, cap. 44, et lib. XLI, cap. 27. Ed.

34. *Valentinum.* Et nunc *Valenza*, haud procul Tanari Padique confluentibus. Ab Asta Forum Fulvii distat M. P. XXII. in Tab. Peuting. H.

Augusta Vagiennorum[35], Alba[36] Pompeia, Asta[37], Aquis Statyellorum. Hæc regio ex descriptione Augusti nona[38] est. Patet ora Liguriæ inter amnes Varum et Macram, CCXI[39] M. passuum.

1 VIII. Adnectitur septimæ[1], in qua Etruria est, ab amne Macra, ipsa mutatis sæpe nominibus. Umbros[2] inde exegere antiquitus Pelasgi : hos Lydi, a quorum[3] rege Tyrrheni; mox a sacrifico ritu, lingua Græcorum[4] Thusci sunt cognominati. Primum Etruriæ oppidum Luna[5] portu nobile. Colonia Luca[6] a mari recedens, propiorque[7] Pisæ

35. *Augusta Vagiennorum*. Ptolemæo lib. III, cap. 1 : Αὐγούστα Βατιενῶν. Illam hodie esse *Carmagnola* putat Cluverius, lib. I, Antiq. Ital. cap. 10; Alii *Saluzzo*. D'Anville autem, quem sequimur, illius locum hodie *Vico* appellari dicit, haud longe a *Mondovi*. Vagiennorum autem nomen etiam nunc exstare addit in *Viozenna*, obscuro quodam loco ejusdem regionis. Ed.

36. *Alba*. Meminere Ptolemæus, lib. III, cap. 1, Tabula Peuting. aliique. Nomen etiamnum retinet, ad Tanarum, infra Pollentiam. Apud Gruter. pag. 484 : R. P. Alb. Pompeianorum. Albenses Pompeiani dicti. lib. XVII, cap. 3. H.

37. *Asta*, etc. Illam *Asti* Itali : istam *Acqui* vocant, quæ Straboni, lib. V, pag. 217, Ἀκουαιστατιέλλαι. Hos Ligures Statiellates appellat Livius, l. XLII, cap. 7, seqq. Hard.

38. *Nona*. Vet. ap. Dalec. *undecima*. Ed.

39. *CCXI M. passuum*. Paulum a vero aberrat hæc mensura. Ed.

VIII. 1. *Septimæ*. MSS. plerique, *septima*. Hard.

2. *Umbros inde*. Hæc omnia græco carmine Scymnus Chius expressit, pag. 9; prolixa oratione Dionys. Halic. lib. I Antiq. Rom. pag. 21 et 22. Hard.

3. *A quorum rege*. Rex Lydorum in Asia Atys colonos ablegavit in Italiam duce Tyrrheno filio; Herod. lib. I. Clio, n. 94, pag. 41; Tertull. lib. de spectac. cap. 5, ex Timæo; Tacitus, Annal. lib. IV, cap. 55; Velleius, lib. I, pag. 3. Hard.

4. *Græcorum*. Ἀπὸ τοῦ θύειν, hoc est, a frequenti sacrificio, inquit Servius, in lib. X Æneid. Quare et olim exactiore vocabulo Θυόσκοοι appellati, inquit Dionys. Halic. lib. I Antiq. Rom. pag. 24. Hard.

5. *Luna*. Ingentes visuntur ruinæ hujus civitatis a Normannis deletæ ad ripam Macræ fluvii : circumjacenti agro nomen est, *il Lunegiano :* Portui, seu verius sinui, *Golfo della Spezzia*, ab oppido quod intimo ejus recessui appositum est. Hard.

6. *Luca*. Hodie *Lucca*, quam Auser alluit, Straboni, lib. V, pag. 222. Αἴσαρ, accolis *Serchio* appellatus. Deductos eo colonos anno fere U. C. 572 Velleius est auctor, lib. II. Hard.

7. *Propiorque*. Subintellige, co-

inter amnes Auserem[8] et Arnum[9], ortæ a Pelope Pisisque[10], sive a Teutanis[11], græca gente. Vada[12] Volaterrana: fluvius Cecinna, Populonium[13] Etruscorum quondam hoc[14] tantum in littore. Hinc amnes Prille[15], mox Um- 2
bro[16] navigiorum capax, et ab eo tractus Umbriæ, portusque Telamon[17]: Cossa[18] Volcientium a populo roma-

lonia. Anno Urbis 574, postulantibus Pisanis, agrosque pollicentibus, quo Latina colonia deduceretur, ad eam rem Triumviros creatos Livius prodidit, lib. XL. In Cenotaphio Lucii Cæsaris Augusti F. *Coloni Julienses* appellantur, *Coloniæ Obsequentis Juliæ Pisanæ*. H.

8. *Auserem*. Vet. ap. Dalec. *Auxerem*. Strab. *Exarem*. Ed.

9. *Arnum*. Ἄρνον Strabo, Itali *l'Arno* vocant. Pisam Florentiamque præfluit. Hard.

10. *Pisisque*. Elidis oppido, in Peloponneso, de quo l. IV, c. 6. Rutilius in Itiner. lib. I, vs. 573, sq. vid. Poet. Lat. M. nost. ed. T. IV, p. 155.

Elidæ deductas suscepit Etruria Pisas,
Nominis indicio testificata genus.

Consentit et Strabo, loc. cit. et Solinus, cap. II, pag. 12. Ante hos ipse Maro, Æneid. lib. X. v. 179:

Has parere jubent Alpheæ ab origine Pisæ,
Urbs Etrusca solo. Hard.

11. *A Teutanis*. Ita libri probatiores, non *Atintanis*; sive, ut Vet. ap. Dalec. *Teucanis*. Sicyoniæ regionis in Peloponneso Teutanion ager fuit. Stephanus: Τίτανα χωρίον τῆς Σικυωνίας· νῦν δὲ Τευτάνιον καλεῖται. Sive igitur Teutani, sive Pisatæ, Pisas condiderunt, a Pelope ortæ recte dicuntur. Ἀτιντανία juxta Apolloniam Epiri, Molossosque est, Thucyd. lib. II, pag. 153, et auctori libri de Mirab. Auscult. pag. 1153. Macedoniæ adscripta a Stephano. Sed si hos Plinius spectasset, Atintanibus dicere debuisset, vel Atintaniis. H. et Ed.

12. *Vada*. Nunc *Vadi*, vicus cum portu, in agro Pisano, a Volaterris XX M. P. Hic amnis Cecinna decurrit in mare, et nomen antiquum retinet. Hard.

13. *Populonium*. Ptolem. lib. III, cap. 1: Ποπλώνιον πόλις. Ex ejus ruinis juxta crevit Plumbinum, *Piombino*. Ed.

14. *Hoc tantum*. Id Strabo explicat, lib. V, pag. 223, solum hoc ex priscis Etruscorum oppidis situm fuisse in littore asseverans: quoniam ora importuosa esset. H. — Supervacua igitur est conjectura Dalecampii qui pro *tantum*, proponebat *situm*. Ed.

15. *Prille*. Lacum Aprilem vocat Anton. in Itiner. Marit. Qui nunc ab oppido, *Lago di Castiglione*. Delabitur in eum lacum amnis, quem lacui cognominem Plinius facit: incolæ *Bruno* vocitant. Hard.

16. *Umbro*. Et nunc *Ombrone*: mediam fere, Arnum inter Tiberimque, secat Etruriam. Inde ad Tiberim Umbria proprie appellata, quæ patuit quondam latius. Hard.

17. *Telamon*. Meminit ejus Mela, lib. II, cap. 4. Hodie *Telamone Vecchio*, haud procul a novo. Ed.

18. *Cossa*. Ex ejus ruinis crevit

no deducta : Graviscæ [19], Castrum novum, Pyrgi. Cæretanus [20] amnis, et ipsum Cære intus M. pass. quatuor, Agylla a Pelasgis conditoribus dictum : Alsium [21], Fregenæ. Tiberis amnis a Macra CCLXXXIV [22] M. pass. Intus coloniæ : Falisca [23] Argis orta, ut auctor est Cato [24], quæ cognominatur [25] Etruscorum [26], Lucus Feroniæ [27], Rusella-

*Ansedonia* : ipsa postmodum in vicum redacta. « Et desolatæ mænia fœda Cosæ, » cecinit Rutil. in Itiner. 286, (ubi vid. not. Poet. Lat. Min. nost. edit. T. IV, p. 119. Ed.) Erat urbs Etruriæ Volci, cujus incolæ Volcientes. Hard. — Cosa nomen retinet prope lacum *Orbitello*. Brot.

19. *Graviscæ, etc.* Mela, lib. II, cap. 4. *Pyrgi, Castrum novum, Graviscæ, Cosa.* Ptolem. lib. III, cap. 1 : Κόσσαι, Γραυΐσκαι, Κάστρον νέον, Πύργοι. Fuere igitur oppida quatuor. Graviscis excisis successit, auctore d'Anville, *Eremo di Sant-Agostino;* Castro novo, *Torre Chiaruccia;* Pyrgis vero, *Torre di santa Severa.* Ed.

20. *Cæretanus.* Nunc *Eri*, ut recte Leander, et Holsten. contra Cluverium. Cære, nunc *Cer-vetere*, oppidum Patrimonii S. Petri. Agyllam primum a Pelasgis dictum prodidere etiam Dionys. Halic. lib. I, pag. 16, et lib. III, pag. 193, et Stephanus. Cato in Excerptis Orig. pag. 139, etc. Καίρητα Dionysio dicitur. Καῖρε Straboni, lib. V, pag. 220. Hard.

21. *Alsium.* Ἄλσιον, καὶ Φρεγηνία Straboni, lib. V, pag. 225. Illud nunc *Palo* est, castrum gentis Ursinæ, in Ducatu Bracciani, ab urbe Roma XVIII M. P. si Harduinus audiatur; *Statua*, si Gibrat; *Palo*, si Mannertus. Istud *la Macarese*, seu *Macaresi*, villa Ducis Mathei, haud procul ostiis Tiberinis, si audiantur Harduinus et Gibrat. Fregenas ab Alsio IX M. pass. distare ait Antoninus. Ed.

22. *CCLXXXIV M. passuum.* Hæc longe a vero distat mensura, nam CCXXX circiter M. pass. est Macram inter et Tiberim intervallum. Ed.

23. *Falisca.* Colonia Junonia, quæ appellatur Faliscos, inquit Frontinus, lib. de Coloniis, pag. 95. Ab Haleso Argivo condita, ut ait Solinus, cap. II, pag. 13. Nunc est civitas *Castellana* ad Tiberim, *Orta* inter et Romam : aut hæc certe ex illius ruinis crevit, quæ prope visuntur, nomenque retinet *Falari.* H.

24. *Cato.* In libris Originum, qui interierunt. Hard.

25. *Cognominatur, etc.* Ut ab altera Falisca, quæ Æquorum dicitur, eo cognomine dirimatur. *Æquosque Faliscos* Virgilius appellat, Æneid. VII, 695. Hard.

26. *Etruscorum, lucus Feroniæ, Rusellana.* Vet. apud Dalec. *Hetruscorum lucus, Feroniæ, colonia Russellana.* Ed.

27. *Feroniæ.* Cui Deæ a ferendis fructibus nomen fuit, lucum hunc et locum sacravere in Capenate agro, juxta Viterbium. Unde *Lucosque Capenos*, Maro cecinit. Sub oppido *S. Oreste* etiamnum visuntur Fero-

na[28], Senensis[29], Sutrina[30]. De cætero[31] Aretini[32] veteres, 3
Aretini[33] Fidentes, Aretini Julienses, Amitinenses[34], Aquenses[35] cognomine Taurini, Blerani[36], Cortonenses[37], Capenates[38], Clusini[39] novi, Clusini veteres, Fluenti-

niarum vestigia, loco quem D'ANVILLE *Petra santa* vocat. Silius XIII, 84:

Dives ubi ante omnes colitur Feroniæ luco,
Et sacer humectat fluvialia rura Capenas.

H. et ED.

28. *Rusellana*. Sive *Rusellæ*. Apud Gregor. VII, lib. III, epist. *Ecclesia Rosellana*. Liv. l. XXVIII, cap. 45, incolæ Russellani, Inscriptio vetus apud Holsten. in Ital. antiq. p. 39, COL. RUS. HARD.

29. *Senensis*. In MSS. *Senienses*. Scribit Brot. ex editione principe *Seniensis*; vocabatur quoque Sena Julia. Hodie *Siena*, in *Toscana*. ED.

30. *Sutrina*. Colonia Sutrium, Frontino, lib. de Colon. pag. 95. Vetus inscript. in Thes. Goltzii, COL. JULIA SUTRINA. Nunc *Sutri*, ad amnem *Pozollo*. Deductam coloniam post annos septem, quam Galli Urbem ceperunt, auctor est Vell. lib. I, pag. 5. HARD.

31. *De cætero*. Hoc est, reliqui generis oppida, nec jam coloniæ, sed municipia, oppidave Latina. H.

32. *Aretini veteres*. Inscriptio ab Hermolao jam citata: DECURIONES. ARRETINORUM. VETERUM. Oppidum *Arezzo*, Florentiam inter Perusiamque. HARD.

33. *Aretini Fidentes, Aretini Julienses*. Chiffl. *Arutini Fidentiores*; alii *Aretini Fidenates*. Eorum urbem loco dicto hodie *Castiglione Aretino*, Juliensium autem loco *Giovi* vocato sitam fuisse putat D'ANVILLE. Mannertus autem Aretium vetus bis romanis coloniis auctum fuisse ait et inde incolis triplex nomen Veteres, Fidentes, Julienses datum fuisse. ED.

34. *Amitinenses*. Forte *Anicienses*: unde lapicidinæ Anicianæ, de quibus Plinius, lib. XXXVI, cap. 49. Ignorantur. HARD.

35. *Aquenses*. Vet. ap. Dalec. *Aqualentes*. Ab Aquis, Thermisve Taurinis. Aquenses dicti sunt. Hariolantur, qui *Aquapendente* in Etruria oppidum signari hoc loco putant. A Centumcellis, hoc est, *Civita Vecchia*, prope hæ Aquensium Thermæ abfuerunt. Testis Rutilius in Itiner. I, 237 et sq.

Ad Centumcellas forti defleximus Austro:
Tranquilla puppes in statione sedent.

Et mox, ibid. 249 et sq.

Nosse juvat Tauri dictas de nomine Thermas,
Nec mora difficilis millibus ire tribus, etc.

H. et ED.

36. *Blerani*. Oppidum Βλήρα Ptolemæo, lib. III, cap. 1. Nunc *Bieda*, in Patrimonio S. Petri. HARD.

37. *Cortonenses*. Vet. ap. Dalec. *Cortonienses*. Oppidum Cortona Livio, lib. IX, cap. 37, nunc retinet nomen in Etruria. HARD. et ED.

38. *Capenates*. Ibi fuere, ubi nunc est *Morluppo*; juxta Feroniæ lucum, de quo supra. Sic Holstenius in Ital. Antiq. pag. 52, post Ligorium. H. — Capenam juxta urbem *Siano* sitam fuisse aiunt D'ANVILLE et Mannertus; additque prior loco dicto *Civitella*. ED.

39. *Clusini*. Novorum oppidum

ni[40] præfluenti Arno appositi, Fesulæ[41], Ferentinum, Fescennia, Hortanum, Herbanum[42], Nepet[43], Novem[44] pagi, Præfectura[45] Claudia Foroclodii, Pistorium[46], Perusia,

*Chiusi*, prope Tiberis fontes. Veterum, nunc fere desertum, ob insalubritatem aeris, in regione cui nomen est *Val de Chiana*, a Clani palude proxima. Hos non re ac loco, sed nomine solum invicem discrepare censet Holstenius in Notis ad Ital. Antiq. p. 75. At non ita sane Veteres censuerunt : nam in fragmento Itinerarii Antonini, itinere Tiberino, legitur, « Clusio vetere olim Comersolo : Clusio novo, a quo dictus Clusentinus transitus Hannibalis. » De vetere Livius, lib. X, 25, « Clusium, quod Camars olim appellabant. » De novo, lib. V, cap. 33. Hard. et Ed.

40. *Fluentini.* Ita MSS. plerique, librique editi. At Chiffl. et Paris. *Florentini*, ut in codicibus quos vidit, legisse se, si credimus, testatur Gelenius. Frontinus l. de Colon. pag. 93, Coloniam Florentinam deductam a Triumviris prodidit : et Tacitus, Annal. lib. I, cap. 79, orasse ait Florentinos, ne Clanis solito alveo demotus, in amnem Arnum transferretur, idque ipsis perniciem afferret. Tamen in decreto Desiderii Regis Italiæ, apud Gruter. p. 220 : « Palantes Fluentinos collegimus : » quod de Florentinis accipiendum est. Hodie incolis *Firenze* vocata, Gallis *Florence*. Hard. et Ed.

41. *Fesulæ*, etc. *Fiesoli.* Ferentini oppidi ruinæ jacent inter Viterbium et *Monte Fiascone* : nomen superest, *Ferenti.* Fescennia nunc *Galese*, ad Tiberim, in Patrimonio S. Petri : nec procul inde Hortanum *Orta.* Hard.

42. *Herbanum.* Idem Urbis veteris nomine insignitum, *Orvieto.* Hard.

43. *Nepet. Nepi*, juxta amnem *Pozzolo*, inter Romam et Viterbium. Νέπετα Ptolemæo, lib. III, cap. 1. In decretis Hilarii Papæ, *Projectus Nepesinus episcopus.* Hard.

44. *Novem pagi.* Supra Centumcellas, hoc est, *Civita Vecchia*, ad fontes Minionis amnis, *il Mignone*, positi : præfecturæ Claudiæ attributi. Hard.

45. *Præfectura Claudia Foroclodii* in quibusdam *Præfectura Claudia*, *Forum Claudii*; ap. alios *Forum Cassii.* Ed. — Nunc est *Oriolo*, in Ducatu Bracciani. Apud Optatum, *Domitianus a Foro Claudii*, inter Episcopos qui sederunt judices in causa Donati. Cæterum præfecturæ a coloniis municipiisque omnino diversæ. Ex pluribus constare videntur vicis oppidisque minoribus, eodem ad petenda jura convenientibus. Sic novem pagi Claudiæ adscribuntur. In Ægypto Præfecturas oppidorum Nomos vocabant, ut dicemus lib. V. « Præfecturæ, inquit Festus, hæ appellantur in Italia, in quibus et jus dicebatur, et nundinæ agebantur, etc. » Hard.

46. *Pistorium, etc.* Nunc *Pistoia*, *Perugia*, *Sovana*, *et Saturnia distrutta.* Ptolemæo, lib. III, cap. 1, Πιστωρία, Περουσία, Σουάνα, Σατουρνιάνα κολωνία. Hard.

Suanenses, Saturnini qui antea[47] Aurinini vocabantur, Subertani[48], Statones[49], Tarquinienses[50], Tuscanienses[51], Vetulonienses[52], Veientani[53], Vesentini[54], Volaterrani[55], Volcentini cognomine Etrusci, Volsinienses[56]. In eadem parte oppidorum veterum nomina retinent[57] agri, Crustuminus, Caletranus.

47. *Antea.* Sic Chiffl. codex; legitur *ante* ap. Dalec. et Elz. Ed.

48. *Subertani.* Sic MSS. omnes, impressique libri ante Hermolaum, qui a Suderno Ptolemæi lib. III, cap. 1, *Sudertani* scripsit. Nos *Subertani* anteponimus, quoniam id ei oppido, quod *Sovretto* hodie appellatur, peraccommodatum nomen est a subere, quo circumjectus ager abundat. Situm est autem oppidum *Sovretto*, prope *Sovana*, haud procul amne *Flore*. H. et Ed.

49. *Statones.* Oppidum Στατωνία, Statoniensis lacus accolæ, de quo Plinius, lib. II, cap. 96, in Ducatu Castrensi, *le duché de Castro*. Ex eo lacu Olpita fluvius manat. H.

50. *Tarquinienses. La Tarquinia*, et corrupte *la Turchina*. Ptolemæo, lib. III, cap. 3, Ταρχούνια. In Patrimonio S. Petri, infra Viterbium. In decretis Hilarii Papæ, *Apuleius Tarquiniensis*. Hard.

51. *Tuscanienses.* Hodie *Toscanella*, in Ducatu Castrensi. In Conc. Pontigonensi, in Gallia, *Ioannes Toscanensis*, tom. VII Conc. anno 876, pag. 281. Hard.

52. *Vetulonienses.* Horum oppidi rudera nomen priscum retinent, *Vetulia*, supra Plumbinum. Οὐετυλωνιᾶται Dionysio Halic. lib. III Antiq. Rom. pag. 189. Hard.

53. *Veientani.* A Verento oppido, nunc *Varentano* et *Valentano*, in Ducatu Castrensi. Frobenius, aliique post eum, *Veientani* pro Veretanis scripsere. Hard.

54. *Vesentini.* Vet. apud Dalec. *Vasentini.* Ed. — Haud procul a Veientanis. Oppidum hodie *Bisontia*, ad ripam Volsiniensis lacus, *Lago di Bolsena*. H. et Ed.

55. *Volaterrani.* Oppido nomen *Volterra*: olim Volaterræ, in Etruria. — In libris editis, *Volaterrani cognomine Etrusci*, Volcentinis prætermissis: at eosdem ex Chiffl. codicis fide restituimus, probe gnari, præter Etruscos Volaterranos esse nullos uspiam: neque eo proinde cognomine discerni ab aliis necesse fuisse. Volcentinos autem, seu Volcentanos, et in Lucanis Plinius commemorat, cap. 15. Iidem haud dubie sunt Volcentini isti, quorum urbi apud Ptolem. lib. III, nomen est Οὐόλκοι, quod quidem ad lacum Aprilem situm fuisse putant, hodieque *Grosseto* vocatur. H.

56. *Volsinienses.* Flor. libro I, cap. 21, *Volsini.* Valer. Max. lib. IX, cap. 1, 2, *Volsinenses.* Dalec.

57. *Retinent agri.* Ambo nunc incerti situs. H. — Cave autem ne Crustuminum istum Etruriæ agrum cum alio cognomine agro confundas in Latio sito Crustumerioque urbi circumjecto, et de quo mox insequenti capite dicemus, nota 9. Ed.

IX. Tiberis, antea Tybris appellatus, et prius Albula[1], e media fere longitudine Apennini, finibus Aretinorum profluit: tenuis primo, nec nisi piscinis corrivatus emissusque, navigabilis, sicuti Tinia[2] et Glanis influentes in eum, novenorum[3] ita conceptu dierum, si non adjuvent imbres.
2 Sed Tiberis propter aspera et confragosa, ne sic[4] quidem, præterquam trabibus verius quam ratibus, longe[5] meatibus fertur, per centum quinquaginta millia passuum non procul Tiferno, Perusiaque, et Ocriculo[6], Etruriam ab Umbris ac Sabinis: mox[7] citra tredecim millia passuum Urbis, Veientem[8] agrum a Crustumino[9], dein Fidenatem

IX. 1. *Albula.* Varro, lib. IV, de Ling. Lat. pag. 13: « Sunt qui Tiberis priscum nomen Latinum Albulam vocitatum litteris tradant: posterius propter Tiberinum regem Latinorum mutatum, quod ibi interierit: nam hoc ejus, ut aiunt, sepulcrum. » Idem prodidit et Livius, lib. I, cap. 3; Ovid. lib. III Fastor. etc. Hard.

2. *Tinia et Glanis.* Vet. ap. Dalec. *Tinia et Glanius.* Ed.—Tinia Τινίας Straboni, lib. V pag. 227. H.—Male editio princeps, *Trima;* aliæ, *Tinia.* Recte emendavit Cl. Rezzonicus, *Timia.* Servat nomen, et dicitur *Timia.* In fluvium *Topino* influit prope oppidum *Cannara.* Glanis, *La Chiana.* Brot.

3. *Novenorum.* Postquam diebus novem cohibitæ fuerint eorum amnium aquæ in piscinis, in quas deducti et corrivati fuerunt, ut inde emissi largius fluant. H. — Unde patet, ut animadvertit Broterius, antiquis notam fuisse artem aliquam molium, gallice, *les écluses.* Ed.

4. *Ne sic quidem.* Subintellige, navigabilis. Hard.

5. *Longe meatibus.* Scrib. *longe meabilis*, ex MS. Reg. 2, editione principe, et Cl. Rezzonico. Brot. —Vet. apud Dalecamp. *longis meatibus.* Ed.

6. *Ocriculo.* Vet. ap. Dalec. *Otriculo.* Item Chiffl. Ed.

7. *Mox citra.* Antequam Tiberis ad sextum decimum lapidem ab Urbe perveniat. H. — In MS. Reg. et editione principe, « citra XVI millia », quod mallem. Brot.

8. *Veientem.* Elz. *Veientum agrum.* Ed. — Is ager in Etruria fuit, cis Tiberim, in ea regione, in qua nunc insula, *Isola*, est, Farnesiarum pagus: ut recte vidit Holstenius, in Ital. Antiquit. pag. 53 et 55. A Veiis nomen Veiens ager accepit. H.

9. *A Crustumino.* Fuit hic ager ultra Tiberim, a Crustumino Etruriæ agro, qui cis Tiberim fuit, de quo in fine sup. cap. diversus. Nomen habet a Crustumerio, de quo mox. Hard. — Huic enim urbi circumjectus fuit ager ille, ad flumen Alliam, hodie *Alia* vocatum, et imperio tam funesta Gallorum victoria clarum. Ed.

Latinumque a Vaticano[10] dirimens : sed infra[11] Aretinum
Glanim duobus et quadraginta fluviis auctus, præcipuis
autem Nare et Aniene, qui et ipse navigabilis Latium includit a tergo : nec minus tamen aquis[12] ac tot fontibus
in Urbem perductis : et ideo[13] quamlibet magnarum navium ex Italo mari capax, rerum in toto orbe nascentium
mercator placidissimus, pluribus prope solus, quam cæteri
in omnibus terris amnes, accolitur, aspiciturque villis.
Nullique fluviorum minus licet, inclusis utrimque lateri- 3
bus : nec tamen ipse pugnat, quanquam creber ac[14] subitus
incrementis, et nusquam magis aquis quam in ipsa[15] Urbe
stagnantibus. Quin immo vates intelligitur potius ac monitor, auctu semper religiosus verius[16], quam sævus.

Latium[17] antiquum a Tiberi Circeios[18] servatum[19] est, 4

10. *A Vaticano.* Qui cis Tiberim fuit, ab Roma versus septemtrionem, et in vetere Etruria. Liv. lib. X, cap. 26. Hard.

11. *Sed infra Aretinum*, etc. Vet. *Intra Tiniam et Glanim.* Lego, *ultra Tiniam item Glanim e duobus quadraginta*, etc. Dalec. — Sed a confluente Glanis, qui in finibus Aretinorum oritur, ad mare usque, Tiberis duo et XL excipit flumina : quorum præcipui sunt Nar, ipseque Anio, qui item navigabilis includit a tergo Latium. Quin nec minora incrementa Tiberis adeptus ex tot aquis ac fontibus Romam deductis : ideoque mercator rerum toto orbe nascentium placidissimus, ut qui quamlibet magnarum navium sit capax, pluribus prope solus accolitur aspiciturque villis. Hard.

12. *Aquis ac tot fontibus.* Emendabat Menagius, *tot aquis ac fontibus.* Ed.

13. *Et ideo.* Scribendum censebat Menagius *est ideo.* Ed.

14. *Ac subitus.* Legimus cum eruditissimo viro Broterio *subitus incrementis* ex MS. Reg. 5, et edit. principe. Male emendatum in recentioribus, *subitis.* Malebat etiam *subitus* Harduinus; illud autem reponere non ausus fuerat; legebat autem Dalec. *crebris ac subitis.* Ed.

15. *In ipsa urbe.* Anno U. C. 565, duodecies Campum Martium, et plana urbis inundavit. Liv. lib. XXXVIII, cap. 28. Hard.

16. *Religiosus.* Quoniam non tam mala infert per se, quam ea præsagit, quæ sacris averti, ac religionibus expiari oporteat. Hard.

17. *Latium antiquum.* Nunc primam Italiæ regionem describere instituit. Latium fuit et antiquum, et novum. Antiquum, ad Circeios: ad Sinuessam usque pertinuit novum. Ita cum Plinio Strabo, lib. V, pag. 231. Hard.

18. *Circeios.* Chiffl. *Cerceios.* Ed.

19. *Servatum.* Vet. apud Dalec. *usque observatum.* Ed.

mille[20] passuum quinquaginta longitudine. Tam tenues primordio imperii fuere radices. Colonis sæpe mutatis, tenuere alii aliis temporibus, Aborigines[21], Pelasgi, Arcades, Siculi, Aurunci, Rutuli. Et ultra Circeios[22] Volsci, Osci, Ausones, unde nomen[23] Latii processit ad Lirim amnem. In principio est Ostia, colonia a romano[24] rege deducta. Oppidum Laurentum[25], lucus Jovis[26] Indigetis, amnis Numicius, Ardea a Danae Persei matre condita. Dein quondam Aphrodisium[27], Antium colonia[28], Astura[29]

20. *Mille passuum quinquaginta longitudine*. Scribo *L. M. pass. longitudine*. Male MS. Reg. 2, *M. P. L. longitudine* : unde in editione principe *mille p.* et in recentioribus, *mille passuum quinquaginta longitudine*. Emendandum fuit *L. M. passuum*. Immo mallem, *sexaginta millia passuum longitudine*. Tot enim sunt locorum millia; si loca ipsa inspicias, tabulamque geographicam Cl. Boscovich accuratissimam dimetiaris inter Tiberis ostia et Circeios, nunc *S. Felice*, ad radices Circeii montis, *monte Circello*. Brot.

21. *Aborigines*, etc. Et hæc Solinus, cap. II, pag. 12. De ea porro voce, Sex. Aurel. Victor. in Orig. Gentis Rom. pag. 26 : « Aborigines appellati, inquit, Græca scilicet appellatione, a cacuminibus montium, quæ illi ὄρη vocant : alii volunt eos, quod errantes illo venerint, primo Aberrigines : post mutata littera, altera adempta, Aborigines cognominatos. » Hausit hoc a Dionys. Halic. lib. I, Antiq. Rom. pag. 9. Hard.

22. *Circeios*. Chiffl. *Cerceios*. Ed.

23. *Nomen Latii*. Sic in Chiffl. Legitur ap. Dalec. et Elz. *nomen modo Latii*. Pro voce *modo* proponebat Menagius *demum*. Ed.

24. *A Romano Rege*. Anco Marcio, ut Livius docet, lib. I, cap. 33. Festus item, verbo *Ostia*. H.

25. *Laurentum*. Λωρεντὸν Dionys. Halic. lib. I, pag. 51. *S. Lorenzo*, medio inter Ostiam Antiumque intervallo. Holsten. Hæc *Laurentia* Maronis *arva*. Hard.

26. *Lucus Jovis*. Ubi sacellum fuit, cujus inscriptio, « Patri Deo Indigeti, qui Numicii amnis undas temperat : Πατρὸς Θεοῦ χθονίου ὃς ποταμοῦ Νομικίου ῥεῦμα διέπει. » Auctor Dionys. Halic. lib. I, pag. 52. Ardeam is amnis alluit, quod nunc Castrum Cæsarinæ gentis, cum vetere appellatione *Ardea*. Virgilius, Æneid. lib. VII, vs. 410, Plinio præivit, et Solino, cap. II, pag. 12. Hard.

27. *Aphrodisium*. Hoc est, Veneris templum olim, nunc vestigia tantum. Hard.

28. *Antium*. Nunc quoniam sola supersunt rudera, *Anzio rovinato* Itali accolæ vocant. Hard.

29. *Astura*. Et insulæ nomen hodie, et amni manet. Festus : « Stura flumen in agro Laurenti est, quod quidam Asturam vocant. » H.

flumen et insula. Fluvius Nymphæus[30], Clostra[31] Romana. Circeii[32] quondam insula immenso quidem mari circumdata, (ut creditur Homero[33]) at nunc planitie. Mirum est, quod hac de re tradere hominum notitiæ possumus. Theophrastus[34], qui primus externorum aliqua de Romanis diligentius scripsit: (nam Theopompus, ante quem nemo mentionem habuit, Urbem duntaxat a Gallis captam dixit: Clitarchus ab eo proximus, legationem tantum ad Alexandrum missam:) hic jam plusquam[35] et fama[36], Circeiorum[37] insulæ mensuram[38] posuit stadia octoginta, in eo volumine, quod scripsit Nicodoro Athe-

— Sic quidem Harduinus; ego autem in mappis probatissimis flumen hodie *Canal di Conca* dictum reperi, insulamque inter ejus brachia sitam nullo nomine designatam. Ed.

30. *Nymphæus.* Nunc *La Ninfa* dicitur: cujus verum ostium inter Circeios et Terracinam: altero quod Plinii ætate fuit, ad fauces lacus *Fogliani*, arena oppleto. Holsten. H.

31. *Clostra.* Latii veteris limes, et claustra antiqui Imperii, ad coercendos Volscos. Vel claustra forsan ostio Nymphæi amnis opposita, ut Holstenius conjicit, contra vim Oceani, ne oppleretur arena: quod postea nihilominus effectum est. Hard.

32. *Circeii.* Oppidum Volscorum fuit, Κιρκαία πόλις Dionysio Halic. lib. VIII, pag. 490, cujus in ruderibus nunc pagus est *S. Felicita*, in radicibus Circeii montis, *Monte Circello.* Hic Circe Solis filia creditur habitasse. Dionys. lib. IV, pag. 260. Hard.

33. *Homero.* Odyss. κ, v. 194. Non intellexit Homerum hoc loco Plinius. Circes insula, ipsa Tellus est, Oceano magno circumdata quam Αἰαίαν vocat, versu 135, et λ, 70. Ipsa est, inquam, quæ φυσίζωος Αἶα ab eodem vocatur, λ, versu 300, quoniam gignit quidquid opus est alendis mortalibus. Fratrem Circæ dedit Homerus, μ, versu 137, quem *Æeten*, Αἰήτην, hoc est, terrestrem, vocat. Ambos fingit ex Sole genitos, et Nympha Persa, Oceani filia. Hic Circes, sive Telluris frater, vigor est telluri insitus, ex Sole inprimis, quem ali finxere aquis Oceani. Hard.

34. *Theophrastus.* Libro V, Hist. plant. cap. 9. Hard.

35. *Hic jam plusquam.* Theophrastus, inquit, Circeiorum insulæ mensuram tradendo, certius quam e fama incertoque rumore, prodidit de ea. Hard.

36. *Et fama.* Volebat Menagius ad auctoris marginem, *ex fama.* Ed.

37. *Circeiorum.* Chiffl. *Cerceiorum.* Ed.

38. *Mensuram posuit stadia octoginta.* Hoc est, x. m. p. Nam vulgo viii stadia in milliario romano computantur. Ed.

niensium magistratu[39]; qui fuit Urbis nostræ CCCCXL anno[40]. Quidquid est ergo terrarum, præter decem millia passuum prope ambitus[41], adnexum insulæ, post eum annum accessit Italiæ.

6 Aliud[1] miraculum : A Circeiis[2] palus Pomptina[3] est, quem locum XXXIII[4] urbium fuisse Mucianus ter Consul prodidit. Dein flumen Ufens[5], supra quod Ter-

39. *Magistratu.* Magistratum gerente. Tres simul fuisse Atheniensium Magistratus annuos, nisi quis eorum intra annum e vita decederet, nummi antiqui testari videntur, in quibus plerumque tres appellant. Ejusmodi est ille, quem Goltzius in Græcia refert, Tab. XIV, in quo hic ipse *Nicodorus* videtur notari. Sic enim habet : Α ΘΕ. hoc est, Ἀθηναίων Θεά, *Atheniensium Dea;* Minerva scilicet. Deinde magistratuum nomina : ΔΩΡΟΘΕ. ΝΙΚΟΔΩ. ΔΙΟ. *Dorotheus*, *Nicodorus*, *Diogenes*. HARD.

40. *CCCCXL anno.* Ita MSS. omnes, Reg. Colb. Paris. et Chiffl. Quin ipse Plinius, lib. XIII, cap. 30, et lib. XV, cap. 1, hunc ipsum annum signat. Hoc uno in loco permutatis numeris libri impressi, quos inter Dalec. et Elz. habent CCCC. LX. Quin et illud paulo ante, *quod scripsit Nicodoro Magistratui* mutare ausi non sumus, quum sic habeant libri omnes manuscripti, et editi : tametsi neque inscripsisse cuiquam librum suum de plantarum historia Theophrastus videtur. H. et ED.

41. *Prope ambitus.* Vet. ap. Dalec. *propinqui ambitus.* HARD.

1. *Aliud miraculum.* Glossema hæ voces sapiunt : videnturque ex ora libri in textum irrepsisse. Nisi quis referri hæc malit ad illa priora, *Mirum est quod de re*, etc. quibus ista modo respondeant, *Aliud miraculum.* Nam quod *accessisse Italiæ* proxime ante hæc verba dicitur, spatium illud terrarum intelligendum est, quod retrogresso mari eo, quo Circeii olim circumdabantur, accessit Italiæ, sive continenti : quum mox, vice versa, locum XXXIII Urbium Pomptina palus obtineat. H.—In Dalec. et Elz. sequuntur superiorem periodum, nullo interjacente intervallo, verba hæc *aliud miraculum* : ita ut legatur : *Accessit Italiæ aliud miraculum.* ED.

2. *Circeiis.* Chiffl. *Cerceiis.* ED.

3. *Pomptina.* Vel, ut alibi, ipsique Festo, *Pontina.* Nomen suum servat. In agro Pometino, ἐν τῷ Πομεντίνων πεδίῳ fuit, inquit Dionys. loc. cit. cui nomen a Suessa Pometis, Volscorum urbe mediterranea. De hac palude dicemus iterum, lib. XXVI, cap. 9. HARD.

4. *XXXIII.* Sic in Chiffl. Apud Dalec. et Elz. *viginti trium.* ED.

5. *Ufens.* Vibius Seq. pag. 338, *Ufens Terracinæ proximus.* Sil. Ital. VIII, v. 381 : « Liventes cano per squalida turbidus arva Cogit aquas Ufens, atque inficit æquora limo. » In MSS. *flumen Ufentum.* Amni nomen *il Portatore* : Terracina suum retinet. De vetusta Anxuris appellatione Festus Liviusque. Hinc Ju-

racina oppidum, lingua Volscorum Anxur dictum : et ubi[6] fuere Amyclæ[7], a serpentibus deletæ. Dein locus speluncæ[8], lacus Fundanus[9], Caieta portus. Oppidum Formiæ[10], Hormiæ[11] prius olim dictum : ut[12] existimavere, antiqua Læstrygonum sedes. Ultra[13] fuit oppidum Pyræ : colonia Minturnæ[14], Liri[15] amne divisa, Glani appellato.

piter Anxurus, apud Maronem, Æneid. lib. VII, versu 799. Hard.

6. *Ubi.* Volebat Dalec. *ibi*, e margine Variorum. Ed.

7. *Amyclæ.* Hæc rursum Plinius, l. VIII, cap. 43. Vide Servium in illud Maronis, *Tacitis regnavit Amyclis:* Æneid. lib. X, vs. 564. Hard.

8. *Speluncæ.* Amyclææ, in littore positæ, hodie *Sperlonga :* unde sinui Amyclano nomen, *Mare di Sperlonga.* Hard.

9. *Fundanus. Il Lago di Fondi*, ab oppido cognomine, quod v. m. p. a mari distat. Hard.

10. *Formis.* Ubi nunc oppidum *Mola*, in intimo Caietani, seu Formiani sinus recessu. Caieta, hodie *Gaeta.* Hard.

11. *Hormiæ prius olim dictum.* Desunt in Dalec et Elz. verba *prius* et *olim.* Ed.

12. *Ut existimavere.* Homerus Odyss. κ ; Ovid. lib. XIV Metam. Solinus cap. II, pag. 14; Plinium secutus. Læstrygonas ab Homero ex Sicilia, in qua tantum fuere, translatos fuisse ait Harduinus, ut Ulyssem doceat tam ab his qui continentem incolerent, quam ab his qui degerent in insulis, aspera multa pertulisse. Parum arridet mihi ista interpretatio et præferenda videtur conjectura quam proponit Poinsinet de Sivry, Læstrygonas nempe qui postea Siciliam incoluerunt, in eam venisse ex Italia, quam antiquitus tenuerant. Sic enim Siculos ex Italia transisse in Siciliam, quam a Sicanis, Hispanica gente, habitatam invenerunt, nos docet Dionys. Halicarnass. Ed.

13. *Ultra fuit oppidum Pyræ.* Chiffletii codex, *Ultra fuit oppidum Pylo.* Dirutum jam tum ævo suo innuit: et de eo sane ceteri scriptores silent. Unde ignoratur omnino situs ejus. Ed.

14. *Minturnæ.* Ubi nunc Liris scapha trajicitur, fere in ejus ostiis: unde loco nomen, *La barca del Garigliano.* Idem Glanis sive Clanis olim appellatus. Strabo, lib. V, pag. 233. Λειρὶς ποταμὸς, Κλάνις δ' ἐκαλεῖτο πρότερον. Unde hic *Clani* legere vult Broterius. Alius ab amne Glani, quem propterea Aretinum Plinius cognominavit paulo superius; hoc cap. ut ea nota ab isto Clani, qui Liris est, sejungeret. Minturnas deductam coloniam auctor est etiam Livius, lib. X, cap. 21, et Ptolem. lib. III, cap. 1. Velleius, lib. I : « Q. Fabio quintum, Decio Mure quartum Coss. quo anno Pyrrhus regnare cœpit, Sinuessam Minturnasque missi coloni. » Hard.

15. *Liri amne divisa, Glani appellato.* Dalec et Elz. *Glanico appellato.* Alias *Clanio.* Ed.

Oppidum Sinuessa[16], extremum in adjecto[17] Latio, quam quidam Sinopen dixere vocitatam.

7 Hinc felix illa Campania est. Ab hoc[1] sinu incipiunt vitiferi colles, et temulentia nobilis[2] succo per omnes terras inclyto, atque (ut veteres dixere) summum Liberi Patris cum Cerere certamen. Hinc Setini[3] et Cæcubi protenduntur[4] agri. His junguntur Falerni[5], Caleni. Dein consurgunt Massici[6], Gaurani[7], Surrentinique[8] montes.

16. *Sinuessa.* Supersunt ingentis oppidi rudera, prope castellum *Rocca di Mondragone*: medio ferme intervallo inter ostia Liris, et Savonis. Livius loc. cit. « Placuit, ut duæ coloniæ deducerentur : una ad ostium Liris fluvii, quæ Minturnæ appellata : altera in saltu Vestino Falernum contingente agrum, ubi Sinope dicitur Græca urbs fuisse, Sinuessa deinde ab colonis Romanis appellata. » Ed.

17. *In adjecto.* In novo Latio, quod veteri adjunctum est. Sinuessa alioqui in confinio Latii Campaniæque posita, alterutri, ut fit, adjudicatur : nunc quidem Latio; Campaniæ, lib. XXXI, cap. 4. H.

1. *Ab hoc sinu.* Ab hoc terrarum tractu, quo Latium novum diximus contineri. Hunc locum non intellexit Camillus Peregr. qui mox legendum censuit, *Hinc Vescini, et Cæditii*, pro *Setini, et Cæcubi*, pag. 129 et 143. Hard.

2. *Nobilis succo.* Elz. *nobiles, succo.* Ed.

3. *Setini, et Cæcubi.* Ab oppido Latii novi, quod Σητία Ptolemæo, lib. III, cap. 1, dicitur, nunc *Sezza*, Setinus ager : Cæcubus, a Cæcubo oppido, quod τὸ Καικοῦβον Straboni, lib. V, p. 233, inter Caietanum sinum, oppidumque Fundanum. Hinc vina Setina et Cæcuba, de quibus lib. XIV, cap. 8. Setiæ situm Martialis edocet, lib. XIII, Epigr. 109. « Pendula Pomptinos quæ spectat Setia campos. » Hard.

4. *Protenduntur.* Sic in Chiffl. codice; apud Dalecamp. et Elzev. *obtenduntur.* Ed.

5. *Falerni, Caleni.* Falernus ager a Massici montis radicibus, de quo mox, in latam planitiem : Calenus a Caleno oppido, nunc *Calvi*, citra Capuam, versus septemtrionem protendebatur. Hard.

6. *Massici.* Nunc *Monte Marsico*, vino suo nobilis, quod *Muscatellam* incolæ vocant. Pars illius montis extrema, *Rocca di Mondragone*, de qua paulo antea. H. — Hæc loca et Falernus ager, nunc maxima ex parte sterilia sunt, ibi tamen fit adhuc vinum non insuave, si sit vetus. Ed.

7. *Gaurani.* Vibius Seq. pag. 343 : *Gaurus mons Campaniæ.* Sic etiam Liv. libro VII, capite 32. Nunc *Monte Barbaro*, inter Puteolos, et Lucrinum lacum. Camill. Peregr. pag. 231. Hard.

8. *Surrentini.* Qui Surrento oppido imminent, de quo mox. Hinc vina Surrentina, de quibus Plin.

Ibi Laborini[9] campi sternuntur, et in delicias alicæ[10] populatur messis. Hæc littora fontibus[11] calidis rigantur: præterque cætera in toto mari conchylio et pisce[12] nobili adnotantur[13]. Nusquam generosior oleæ liquor: Et[14] hoc quoque certamen humanæ voluptatis tenuere Osci, Græci, Umbri, Thusci, Campani. 8

In ora Savo[1] fluvius: Vulturnum[2] oppidum cum amne, Liternum[3], Cumæ Chalcidensium[4], Misenum[5], 9

lib. XIV, cap. 8, ubi et de Gauranis. Hard.

9. *Laborini.* MSS. *Leburini.* — Chiffl. *Leborini.* De his dicemus uberius, lib. XVIII, cap. 29. Ed.

10. *Alicæ populatur.* Sic MSS. Chiffl. In Reg. *populitur.* Dalec. et Elz. *politur.* Vet. ap. Dalec. *politura.* Herm. *poliuntur messes;* proponebat Dalec. *colligitur messis;* maluisset Menagius *colitur,* qui cæterum affirmat apud Ennium reperiri *arva polire;* id est *arva colere.* Quid alica sit, dicemus lib. XVII, cap. 29. Ad alicam faciendam messis populatur, hoc est, avide rapitur ob ejus existimationem, a Laborinorum camporum incolis. Ed.

11. *Fontibus.* Baianas aquas intelligit, et Puteolanas, et Stabianas. Hard.

12. *Pisce nobili.* Scaro. Vide quæ dicturi sumus lib. IX, cap. 29. Ostrea quoque, credo, Baiana et Lucrina intelligit, de quibus lib. IX, cap. 79. Hard.

13. *Adnotantur.* Celebrantur, nobilitantur. Sic libri omnes: nec conjectura placet eruditi viri, legentis *adnatantur:* qua forma dictum ab Ovidio est, « Novit quæ multo pisce natantur aquæ. » Adnatari enim conchylio littora dure admodum dici nobis videtur. Hard.

14. *Et hoc quoque.* Felicem hunc soli tractum, in quo humanæ voluptati explendæ Liber pater cum Cerere certat et Pallade, tenuere varii subinde populi: primum Opici Ausonesque, inquit Strabo ex Polybio, lib. V, pag. 242. Deinde Osci, etc. Hard.

1. *Savo.* Latium hic a Campania disterminat. Hodie *Saone.* Camill. Peregr. pag. 151. Hard.

2. *Vulturnum.* Amnis Campaniæ maximus, *Voltorno,* dedit oppido nomen, quod nunc castellum tenue est in ora, *Castel del Voltorno.* H.

3. *Liternum.* Nunc vicus, *Torre di Patria,* ab amne cognomine, quem Virg. Georg. lib. II, Clanium vocat, ut recte Camill. Peregr. pag. 189. In Synodo Palmari, sub Symmacho, *Aprilis Liternensis.* Hard.

4. *Chalcidensium.* Hoc est, a Chalcidensibus conditæ, sive ut Solinus ait, cap. 11, ab Eubœensibus. Est enim oppidum Eubœæ Chalcis. Livius, lib. VIII, cap. 22: « Cumani ab Chalcide Euboiea originem trahunt. » Sic et Eustath. in Iliad. β, pag. 279. Nunc solum superest nomen, *Cuma.* Hard.

5. *Misenum. Capo di Miseno:* ubi oppidi rudera. Sic Baiis solum restat castellum, *Castel di Baia.*

portus Baiarum, Bauli, lacus Lucrinus[6] et Avernus[7], juxta quem Cimmerium oppidum quondam. Dein Puteoli[8], colonia Dicæarchia dicti : postque Phlegræi[9] campi, Acherusia[10] palus Cumis vicina. Littore autem Neapolis Chalcidensium[11] et ipsa, Parthenope a[12] tumulo

Bauli retinet nomen : *Bauli* et *Bagola*. Hortensii villa quæ est ad Baulos, inquit Cicero, lib. IV, Acad. pag. 28. HARD.

6. *Lucrinus*. Fuit prope recessum intimum sinus Puteolani. Nunc est palus lutosa, cum arundineto. Olim Averno conjunctus, tunc quum portus esset, qualis a Virgilio describitur, Georg. libro II, versu 161 : « An memorem portus, Lucrinoque addita claustra, Atque indignatum magnis stridoribus æquor; Julia qua ponto longe sonat unda refuso, Tyrrhenusque fretis immittitur æstus Avernis? » HARD.

7. *Avernus*. Antro Sibyllæ celebratissimus : hodie *Lago d'Averno*, et *Lago di Tripergola*. Quæ de Cimmeriis hoc terrarum tractu sunt olim prodita, fabulis accenset Strabo, lib. V, pag. 245. Nihil præter verum Festus : « Cimmerii dicuntur homines, qui frigoribus occupatas terras incolunt, quales fuerunt inter Baias et Cumas, in ea regione, in qua convallis satis eminenti jugo circumdata est, quæ neque matutino, neque vespertino tempore Sole contegitur. » Et populi pariter et oppidi hujus Cimmerii meminit Homerus Odyss. λ : « Ἔνθα δὲ Κιμμερίων ἀνδρῶν δῆμός τε, πόλις τε. » HARD.

8. *Puteoli*. Italis *Pozzuolo* : nostris, *Pouzzol*. Prius Δικαιαρχία Straboni, loc. cit. ubi de Puteolorum nominis origine disputat. Tacitus, lib. XIV, Annal. « Vetus oppidum Puteoli jus coloniæ, et cognomentum a Nerone adipiscuntur. » Frontinus tamen, lib. de Colon, pag. 87 : « Puteolis colonia Augusta. Augustus deduxit. » Vide quæ dicturi sumus, lib. XXXI, cap. 2. HARD.

9. *Phlegræi*. Iidem et Leborini seu Laborini dicti : nunc *campo Quarto*, ut egregie adversus Cluverium disputat Camill. Peregr. pag. 261. H. — Hi sunt *Phlegræi campi* quos egregio opere nuper illustravit Cl. HAMILTON. BROT.

10. *Acherusia*. Ἀχερουσία λίμνη, Straboni loc. cit. *Lago della Colluccia*. HARD.

11. *Chalcidensium et ipsa*. Perinde atque Cumæ. Livius enim, l. VIII, cap. 22 : « Palæpolis fuit haud procul inde, ubi nunc Neapolis sita est; duabus urbibus populus idem habitabat. Cumis erant oriundi : Cumani ab Chalcide Euboica originem trahunt. Classe qua advecti ab domo fuerant, multum in ora maris ejus, quod accolunt, potuere : primo in insulas Ænariam et Pithecusas egressi, deinde in continentem ausi sedes transferre. » Vide quoque Velleium, lib. I. ED.

12. *A tumulo Sirenis*. Cui Parthenope nomen fuit. Strabo, lib. V, pag. 246. Stephanus : Martianus, lib. VI, cap. de conditoribus urb. pag. 206. Solinus, cap. II, pag. 13. Sirenum trium hæc nomina apud

Sirenis appellata : Herculanium[13] : Pompeii[14], haud[15] procul spectante monte Vesuvio, alluente vero Sarno amne : ager[16] Nucerinus : et novem millia passuum a mari, ipsa Nuceria[17]. Surrentum[18] cum promontorio Minervæ, Sirenum quondam sede. Navigatio[19] a Circeiis duodeoctoginta millia passuum patet. Regio ea a Tiberi prima Italiæ servatur, ex descriptione Augusti.

Tzetz. Chiliad. VI, vers. 719 : Λευκοσία, Λίγεια, Παρθενόπη. Hard.

13. *Herculanium.* Ἡράκλειον Straboni, loc. cit. Anno 79, Vesuvii eruptione destructa atque sepulta, annoque 1711 reperta, juxta urbem *Portici*, ab agricola puteum fodiente. Ed.

14. *Pompeii.* Urbs illa cum Herculanio Vesuvii eruptione sepulta hodie magna ex parte luci reddita est, innumeraque ejus etiam nunc stantia admirantur ædificia. Romanorum quoque domesticos usus multos nos docuerunt omnia, quæ ex ea et superiore urbe extrahuntur quotidie. Leucis quinque a *Napoli* distat, meridiem inter et orientem. Sarno amne, qui nomen suum servat, alluebatur, ut auctores sunt, præter Plinium, Strabo, pag. 247, et Stat. Sylv. lib. II, carm. 2, v. 265 : « Nec Pompeiani placeant magis otia Sarni. » Ed.

15. *Haud procul aspectante monte Vesuvio.* Hoc et Mela Pomponius lib. II, cap. 4 : *Herculaneum, Vesuvii montis aspectus, Pompeii.* Hic animadvertit Poinsinet de Sivry, erravisse multos viros cæteroquin doctos, qui eruptionem, qua sepultæ sunt supra dictæ civitates et suffocatus Plinius noster, ut diximus, primam fuisse putaverunt, quum Diodorus Siculus, qui imperante Augusto scripsit, lib. V. Antiq. Hist. dicat : « Campus quoque ipse dictus Phlegræus, a colle, qui olim plurimum ignis, instar Ætnæ siculi, evomens, nunc Vesuvius vocatur, multa servans ignis antiqui vestigia. » Ed.

16. *Ager Nucerinus.* Vet. apud Dalec. *ager Nucerinus est.* Ed.

17. *Nuceria. Nocera.* Cognomen huic Alfaterna fuit, ad discrimen Nuceriæ Umbricæ, quæ Camellaria dicebatur. Auctor Diodorus Sic. lib. XIX, pag. 707. Hard. — Non autem IX M. pass. ut ait Noster, a mari distat, sed tantum VII, ut dant mappæ probatissimæ. Ed.

18. *Surrentum. Sorrento.* Ibi ἀκρωτήριον Ἀθήναιον Straboni, lib. V, pag. 247, nunc quoque *Capo della Minerva :* Sirenianos montes Frontinus vocat, lib. de Colon. pag. 125. Ab ea regione Sirenum nomen accepit Homerus, Odyss. μ, versu 44. Sed eas virgines facit, quæ cantando permulcerent aures. H. — Pro *Sirenum . . . sede* legit Chiffl. *Sirenum . . . . sedes*, quod Cl. Salmas. placebat. Ed.

19. *Navigatio a Circeiis duodeoctoginta*, etc. Paulo longior est navigatio ista, quam Noster eam facit : nam LXXXV M. pass. in probatissimis mappis, recto quidem cursu, reperitur. Ed.

11 Intus coloniæ : Capua[1] ab campo dicta, Aquinum[2], Suessa[3], Venafrum[4], Sora[5], Teanum[6] Sidicinum cognomine, Nola[7]. Oppida : Abellinum[8], Aricia[9], Alba lon-

1. *Capua ab campo.* Livius, lib. IV, cap. 37 : « Capua ab duce eorum Capye, vel (quod propius vero est) a campestri agro appellata. » Livium Festus exscripsit. Sic Diodorus a circumjacentium camporum planitie dictam esse vult. Strabo a capite, quod caput esset duodecim urbium, inditum nomen putavit, pag. 248. Nunc vicus est, *S. Maria di Capua* : a nova Capua millia passuum dissitus, Camillo Peregr. pag. 381, idemque recte admonet, pag. 347, in MSS. legi, *Capua ab* XI *campo*, hoc est, *ab undecimo campo*, sic enim et nostri habent, et favere Strabo proxime laudatus videtur, perinde ac si e duodecim urbibus, ipsa reliquis undecim præstaret. Plinius, lib. XVIII, cap. 29 : « Capua colonia ab Augusto deducta. » Hard.

2. *Aquinum.* Volscorum oppidum olim vino suo nobile, Livio quoque lib. XXVI, cap. 9, memoratum. Haud procul amne Liri, situm fuit, atque etiam nunc *Aquino* vocatur, in provincia *Terra di Lavoro* dicta. Ed.

3. *Suessa.* Apud Gruter. pag. 1093 : Colonia. Julia. Classica. Hæc Aurunca olim cognominata, ad discrimen Suessæ Pometiæ, quæ in Volscis fuit. Sæpe etiam sine cognomine, quod Suessa Pometia eversa jam inde a Tarquinii temporibus foret. Hæc nunc *Sessa* dicitur, inter Lirim et Teanum, de quo mox. Hard.

4. *Venafrum.* Cujus oleum Noster, lib. XV, cap. 2, celebrat his verbis : « Principatum in hoc quoque bono (oleo silicet) obtinuit Italia toto orbe, maxime agro Venafrano, etc. » Venafri meminit Livius, lib. LXXIII, cap. 21. Ad Vulturnum amnem, situm fuit, quo loco ad orientem flectitur, una circiter leuca ab urbe hodie *Venafro* dicta, quæ illi successit. Ed.

5. *Sora.* Gruter. pag. 409 : Colonia Sorana. Ad Lirim amnem, Arpino proxima, *Sora.* Ptolemæo, Σῶρα, lib. III, cap. 1. Illam montibus scopulisque munitam fuisse nos docet, lib. IX, cap. 24, Livius, qui Soræ pluribus aliis locis meminit, v. g. lib. VII, cap. 28 ; X, 1, et XXIX, 15. Ed.

6. *Teanum.* Τέανον Σιδικηνὸν Straboni, lib. V, pag. 249, ad fontes fluvii Sàvonis. Hodie *Teano.* Sidicinum autem cognominatum est ad discrimen Teani Apuli, hodie *Civita in Capitanata.* Ed.

7. *Nola.* Gruterus ex Sirmondo, pag. 1085 : Col. Fel. Aug. Nol. Frontinus, lib. de Coloniis, pag. 87 : *Nola Colonia Augusta.* Nomen suum servat. H. et Ed.

8. *Abellinum.* Ab hoc Campaniæ Abellino diversum illud quod in Hirpinis fuisse videbimus, cap. 16. Hujus meminit Frontinus, pag. 82. Hard.

9. *Aricia.* Nunc *l'Ariccia*, ubi lucus Aricinus Dianæ sacer, prope Velitras. Ἀρικία, Ptolemæo, lib. III, cap. 1. Frontino, lib. de Colon. p. 82, *Arina*, pro *Aricia.* H.

ga[10], Acerrani[11], Allifani[12], Atinates[13], Aletrinates[14], Anagnini[15], Atellani[16], Affilani[17], Arpinates[18], Auximates[19], Avellani[20], Alfaterni[21] : et[22] qui ex agro La-

10. *Alba longa*. Solo æquata a Romanis, Tulli Hostilii principatu. Dionys. lib. I, pag. 53. Ex ejus ruderibus oppidum excitatum cui nomen vetus *Albano* est, XII fere M. pass. ab urbe Roma. Hard.

11. *Acerrani*. Ab Acerris, oppido ad Liternum amnem, seu Clanium, hodie *Acerra*. De his Virgilius, Georg. lib. II, vers. 225: « Talem dives arat Capua, et vicina Vesuvo Ora jugo, et vacuis Clanius non æquus Acerris. » Vide Servium in eum locum. Sunt et Acerræ aliæ, de quibus dicemus cap. 19. Hard.

12. *Allifani*. Oppidum Straboni, lib. V, pag. 238, Ἀλιφαί. Livio, lib. IX, cap. 42, *Allifæ* : incolæ, eodem cap. *Allifates*. Frontino, lib. de Colon. pag. 83, *Allife*. Nunc ruderibus nomen est *Alifi*, prope Vulturni ripam. Hard.

13. *Atinates*. Ἄτινα Ptolemæo, lib. III, cap. 1, prope Fidenas, in oppidis Latinorum mediterraneis: nunc vicus *Atino*, a Cassino IV M. pass. in radicibus Apennini montis. Hard.

14. *Aletrinates*. Alatrinates Hernici nominis populos vocat Livius, liv. IX, cap. 43. Nunc *Alatri*, inter Anagniam, et Soram. Frontino, lib. de Colon. pag. 82, *Alatrum*. H.

15. *Anagnini*. *Dives Anagnia* Maroni dicitur, nunc *Anagni*, in Campania, ut vocant, Romana. H.

16. *Atellam*. Ἄτελλα Straboni, lib. V, pag. 249. In ejus ruinis nunc est *S. Arpino*, sive *S. Alpidio*, duobus mill. pass. ab Aversa. Aversanus Episcopus, etiam et Atellanus olim, et Cumanus dicebatur. Holsten. Hard.

17. *Affilani*. Ab oppido, *Affile*. — In MSS. *Afulani*. In edit. Parm. *Vefulani*, perperam : exigente elementorum serie, ut ab *a* gentis ejus nomen incipiat. Frobenius, et alii post eum, *Asulani*. Nos *Affilani* : quod apud Frontinum legitur, lib. LXXXIII, *Affile oppidum lege Sempronia*. H. — Vet. ap. Dalec. *Asulani*. Ut nomen, ita situs incertus est. Ed.

18. *Arpinates*. Arpinum, natale Ciceronis solum. *Arpino*, mill. pass. IX a monte Cassino. Hard.

19. *Auximates*. Vet. apud Dalec. *Auximares*. Horum situs adhuc obscurus. Cave enim cum Auximatibus aliis confundas, de quibus in quinta Italiæ regione dicemus inferius, cap. 18. Ed.

20. *Avellani*. Vet. apud Dalec. *Auxellani*. Ἀβέλλα Straboni, lib. V, pag. 249, et nunc *Avella*, haud longe a Nola. Ed.

21. *Alfaterni*. A Nuceria Alfaterna, de qua superius, hi nomen habent. Νουκερίαν τὴν Ἀλφατέρνη vocat Diodorus, lib. XIX, Bibl. pag. 707; situs ignoratur. Hard.

22. *Et qui ex agro*. Alfaterni, ut servetur locorum per litterarum seriem digestio, in Latinis, Hernicis, Labicanisque sunt repetendi. Λαβικανοὶ Dionys. Halic. lib. V, pag. 326, Livius Labicos, seu Lavicos et Lavicum urbem nominat,

tino, item Hernico, item Labicano cognominati : Bovillæ[23], Calatiæ[24], Casinum[25], Calenum[26], Capitulum[27] Hernicum, Cereatini qui Mariani[28] cognominantur : Corani[29] a Dardano Trojano orti : Cubulterini, [30] Castrimo-

lib. II, cap. 39, et IV, 47, incolas Labicanos, sive Lavicanos lib. IV, cap. 45 et 46, et VI, 21, agrum Labicanum, seu Lavicanum, lib. III, cap. 25; IV, 49, et XXVI, 9, et viam quæ inde Romam ducebat viam Lavicanam lib. IV, cap. 41. Hanc urbem a dictatore Q. Servilio Prisco captam dirutamque Romani deducta colonia recreaverunt. Nunc esse oppidum *Colonna*, Holstenio credit Fabrettus, dissert. 1, de Aquæd. pag. 13. Ed.

23. *Bovillæ*. *Bovilla* oppidum Frontino, lib. de Colon. pag. 83, tab. Peut. *Bobellæ*, decem M. pass. a Roma, in via Appia inter vicos hodie dictos *ostium Fratocchio* et *capo di Leva*, ut vult Mannertus. Ed.

24. *Calatiæ*. Livio, *Calatia*, lib. IX, cap. 2. Nunc vicus ignobilis, in Appia via, *Cajazzo*, inter Capuam et Beneventum. Holsten. Hard.

25. *Casinum*. Nunc *Monte Cassino*. Hard.

26. *Calenum*. Non est *Carinola*, prope Massicum montem, ut visum est eruditis : sed *Calvi*, citra Capuam fere IV mill. pass. Cales et Calenum idem oppidum est. Calenum municipium Cicero vocat, orat. II, in Rull. Horat. lib. I, Ode 20 : « Cæcubum, et prælo domitam Caleno Tu bibes uvam. » Et lib. IV, Ode 12 : « Sed pressum Calibus ducere Liberum Si gestis. » Plura de eo argumento Camill. Peregr. pag. 436. Hard.

27. *Capitulum*. Frontino, lib. de Colon. pag. 123 : *Capitolum oppidum lege Syllana est deductum*. In edit. Parm. *Capitulum Hernetum*, *Cernetani*. Frobenius, aliique deinceps, *Capitulum*, *Cernetum*, *Cernetani*. Emendationis nostræ auctor fuit partim Strabo, lib. V, pag. 238, partim Frontinus : sic enim ille : Ἐν τοῖς ὄρεσι τοῖς ὑπὲρ Πραίνεστον, ἥ τε τῶν Ἑρνίκων πολίχνη Καπίτουλον, καὶ Ἀναγνία πολις ἀξιολογος, καὶ Κερεαταὶ, etc. « In montibus supra Præneste urbs Hernicorum sita est, Capitulum, et Anagnia urbs insignis, et Cereatæ. » Itaque erit *Hernicum* pro *Hernicorum*, et a Cereate Cereatini. Frontinus vero, lib. de Colon. pag. 85 : « Cereate Mariana (non *Marina*) municipium familia C. Marii obsidebat. » Et pag. 118 : « Ceretium (lege *Cereatium*) municipium familia Marii obsidebant. » H. — Capitulum forte hodie *Paliano*, ut vult Mannertus, qui Céreatinos ignorari fatetur. Ed.

28. *Qui Mariani*. Ob familiam C. Marii. Hard.

29. *Corani*. « Coram Dardanus condidit, » inquit Martianus, lib. VI, pag. 206, et Solin. cap. II, pag. 13. Lucan. lib. VII, vers. 393, vere admodum, « . . . Gabios, Veiosque, Coramque Pulvere vix tectæ poterunt monstrare ruinæ. » Etiamnunc *Core*. Hard.

30. *Castrimonienses*. Frontino,

nienses, Cingulani[31]: Fabienses[32], in monte Albano: Foropopulienses[33], ex Falerno: Frusinates[34], Ferentinates, Freginates[35], Fabraterni veteres, Fabraterni novi, Ficolenses[36], Foroappii[37], Forentani, Gabini[38]; In-

lib. de Colon. pag. 85: « Castrimonium oppidum lege Syllana est municipium. » H. — Ignoratur situs ejus, nec non Cubulterinorum urbis. Ed.

31. *Cingulani*. Cave eos confundas cum Cingulanis Piceni, de quibus cap. 18 dicemus. Hi et alii populi ante illos memorati, multique de insequentibus omnino ignorantur. Ed.

32. *Fabienses*. Chiffl. *Gabienses*. Ed. — Fabiæ gentis oppidulum in Albano monte prope Albam longam, de qua, antea dictum est. H.

33. *Foropopul*. Legunt Dalec. et Elz. *Foropopulienses*. *Ex Falerno Frusinates: Ferentinates*, etc. Ed. Camill. Peregr. pag. 460: Foropopiliensium. Forum Populi, vel Popilii, Φόρος Ποπλίου apud Ptolemæum, lib. III, cap. 1, juxta Capuam, cui finitimus ager Falernus fuit. Ex male distincto hoc Plinii loco, Foropopulienses Cluverius e Falerno agro transtulit in Albanum montem. Ibi Forum Populi fuit, ubi nunc *Rocca di Papa*. Ex Frontino, pag. 85, *Forum Populi* dicitur: at rectius, pag. 119, *Popilii*. Ἀγορὰ Ποπιλία, Dionys. Halic. lib. I, pag. 17. Hard.

34. *Frusinates*. Vet. ap. Dalec. *Fuscinates*. Ed. — A Frusinone oppido, cujus Frontinus meminit, lib. de Colon. pag. 85, cum Ferentino, a quo Ferentinates, et Fabrateria, unde Fabraterni. Fabrateria hodie *Falvatera*, prope Lirim amnem. Ferentinates Hernici nominis populos appellat Livius, lib. IX, cap. 43. Frusinatum idem meminit, lib. X, cap. 1. Φρουσίνωνος oppidi, Diod. Sic. lib. XX, Bibl. pag. 809, quod hodieque nomen durat, haud procul a fontibus Liris amnis. Juvenalis quoque, Satyr. 3, vers. 224: « Aut Fabrateriæ domus, aut Frusinone paratur. » Gruter. pag. 1095: Fraberni. Novani. et alibi, Frabaterni. Novi. prave. Tab. Peuting. segm. iv, *Anagnino* viii, *Ferentinum* vii, *Febrateriæ* iv. Hard.

35. *Freginates*. Ab alio, quam Fregenis, septimæ regionis, et Etruriæ oppido, de quo diximus cap. sup. Hard.

36. *Ficolenses*. *Ficulnea* est vetus oppidum, apud Liv. lib. I, cap. 38., prope Corniculum. Incolæ Φικόλνεοι Dionys. lib. I, pag. 13. Nunc fanum *S. Vasile*, tribus pass. mill. a Fidenis. H. — Post *Ficolenses* legitur in Elz. *Fregellani*. Ed.

37. *Foroappii*. Dalec. et Elzev. *Foroappi*. Vet. apud Dalecamp. *Foro Appiani*. Ed. — Mira nominis conformatio a Foro Appii: saltem *Foroappienses* diceret, ut Foropopulienses. Nunc est *Casarillo di S. Maria*, infra Setiam, ad Pomptinam paludem, ut ait Vibius Seq. pag. 341; a Terracina, m. p. xviii, ut Antoninus, sive, ut volunt, Æthicus. Hard.

38. *Gabini*. Γάβιοι oppidum in Prænestina via, inquit Strabo, lib.

teramnates [39] Succasini, qui et Lirinates vocantur: Ilionenses [40], Lavinii, Norbani [41], Nomentani [42], Prænestini [43], urbe quondam Stephane dicta, Privernates [44],

V, p. 258, a Præneste Romam euntibus. Hodie dirutum omnino. Ed.

39. *Interamnates Succasini.* Succasini, et Lirinates, non nomina sunt, sed horum Interamnatium cognomina. Sunt enim alii rursus Interamnates in quarta sextaque regione nominandi. Hanc Interamnam, quæ ab amne Liri in Latio nomen habet, Holstenius ibi sitam esse putat, ubi nunc est *Torre di Termine*: alii ubi Castrum *l'Isoletta*. Hæc conjunctim ut legerentur, effecimus: non uti prius, *Interamnates*, *Succasani*, *qui et Lirinates*. Nam præter elementorum seriem, quæ nunc alioqui abrumperetur, docet id vetus inscriptio apud Gruterum, pag. 431, quæ Casino in monte reperta est: in qua REIP. INTERAMNAT. LIRIN. mentio habetur. Sic porro appellati sunt, quod ad Lirim amnem sedes haberent: Succasini autem (sic enim emendo, pro *Succasani*), quod sub Casino monte. Auctor emendandi Livius, lib. XXVI, cap. 9: « Sub Casinum biduo stativa habita: Inde præter Interamnam, Aquinumque, in Fregellanum agrum ad Lirim fluvium ventum. » Hard.

40. *Ilionenses*, *Lavinii.* Forte hæc conjunctim legenda, ut Ilionenses dicti sint, quod ab Ilio primi ejus oppidi incolæ cum Ænea venerunt, cui oppido nomen Lavinio fuerit. In eo colle situm fuisse videtur, qui nunc vulgo *Monte di Levano*, M. D. pass. supra Patricam. Holsten. *Lanuvii* reposuit Hermolaus ex Ptolemæo, ob vetus municipium Lanuvium, qui pagus est hodie *Indovina*, haud procul Velitris. At major longe dignitas Lavinii fuit, ut vetustas major: nam ut Varro ait de Ling. Lat. lib. IV, pag. 35: « Oppidum, quod primum conditum in Latio stirpis Romanæ Lavinium fuit: hoc a Latini filia, quæ conjuncta Æneæ, Lavinia appellata, etc. » Frontino, pag. 86, et 124, *Lauro-Lavinium* dicitur. Dionysius Halic. Antiquit. lib. V, pag. 287: Λαουΐνιον μητρόπολις τοῦ Λατίνων γένους. Incolæ Λαβινιαταὶ, pag. 326. H. — Legendum *Ilionenses Lavinii*, sine commate; et ita habet editio princeps. Livius lib. I, c. 1: « Trojani oppidum condunt. Æneas ab nomine uxoris Lavinium appellat. » Brot.

41. *Norbani.* Norba olim Volscorum oppidum, hodie *Norma rovinata*, Signiam inter, paludesque Pomptinas. Liv. lib. XXXII, cap. 2. Hard.

42. *Nomentani.* Nomentum oppidum Livio, lib. I, cap. 28. Hodie *La Mentana.* Baccius, lib. V, pag. 271, in Terra Sabina. Hard.

43. *Prænestini.* Urbs Præneste, Πραίνεστος Straboni, lib. V p. 238, ubi et Πολυστέφανον quondam appellatam scribit, quo nomine coronarum multitudo exprimitur. Hodie *Pilastrina*, et *Palestrina* dicta. Olim summo montis attollebatur jugo. A Bonifacio VIII diruta, in vallem deinde dejecta est. Hard.

44. *Privernates.* Πριουέρνιον Pto-

Setini [45], Signini, Suessulani, Telini [46], Trebulani, cognomine [47] Balinienses, Trebani [48], Tusculani [49], Verulani [50], Veliterni [51], Ulubrenses [52], Ulvernates [53] : superque Roma ipsa, cujus [54] nomen alterum dicere, arcanis cærimoniarum nefas habetur, optimaque et salutari fide abolitum enunciavit Valerius Soranus, luitque [55] mox pœnas. Non alienum videtur inserere hoc loco exemplum 12

lemæo in Latio, lib. III, cap. 1. Privernum oppidum Frontino dictum, p. 125. Nunc *Piperno vecchio*, ad Amasenum fluvium et Pomptinas paludes. Hard.

45. *Setini*, etc. Setini a Setia, de qua supra. Hodie *Sezze*. *Signini* a Signia colonia (adhuc *Segni*), Livio, libro II, capite 21. *Segni*, in Campania, ut vocant, Romana. *Suessulani* ab oppido Σουέσσωλα, cujus meminit Strabo, lib. V, pag. 249, nunc *Castel di Sessola*, prope dirutum : olim colonia Suessula Frontino, pag. 88. H.

46. *Telini*. Forte *Telesini*, a Telesia colonia, apud Front. pag. 89. Τελεσία Ptolem. lib. III, cap. 1, prope Beneventum; etiam nunc *Telese*, leucis septem a *Capua*. Ed.

47. *Cognomine*. Ad discrimen Trebulanorum in Samnio, de quibus cap. 17. Horum oppidum ἡ Τρέβολα, Dionys. Halic. lib. I, pag. 11. Illud haud longe a *Maddaloni* situm fuisse probat Mannertus. Ed.

48. *Trebani*. Τρῆβα urbs Ptolemæo dicta, lib. III, cap. 1. Latii oppidum, nunc *Trevi*, in Campania Romana. Hard.

49. *Tusculani*. Tusculum ibi fuit, ubi nunc *Frascati*. Hard.

50. *Verulani*. Oppidum *Verulæ* Frontino, lib. de Colon. pag. 90 et 127. Nunc *Veroli*, infra Alatrium, in Hernicis, auctore Livio, lib. IX, cap. 42. Hard.

51. *Veliterni*. Sub monte Algido hodie *monte Artemisio*, Velitræ oppidum Livio lib. II, cap. 30, hodie *Velletri*. Ed.

52. *Ulubrenses*. Ab Ulubris, oppido ad Pomptinas paludes sito, ut ex Ciceronis epist. 18, lib. VII, apparet : « Ulubris, honoris mei causa, vim maximam ranunculorum se commosse constabat. » Desertum videtur fuisse tempore Juvenalis, qui de illo sic, sat. 10, v. 102 : « pannosus vacuis ædilis Ulubris. » Conf. Juvenal. tom. II edit. nost. Ed.

53. *Ulvernates*, MSS. Reg. etc. *Uruanates*, ab urbe fortassis extorta appellatione, ut ait Hard. *Urbinates* autem, quorum nomen legit Chiffl. habere hic locum nequeunt, quum in regione sexta appellandi sint. Porro supervacum videtur recens nomen quærere, quum vetus non satis constet. Ed.

54. *Cujus nomen*. Hæc deinceps totidem verbis Solinus, cap. 1, pag. 31. Nomen id alterum fuisse Valentiam tradunt. Vide quæ in eam rem dicturi sumus, lib. XXVIII, cap. 4. Hard.

55. *Luitque mox*. Necem ei allatam ait Solinus. Vide etiam Plutarch. in Quæst. Rom. p. 278. H.

religionis antiquæ, ob hoc maxime silentium institutæ. Namque Diva Angerona, cui sacrificatur, a. d.[56] XII Calend. Januarii, ore obligato obsignatoque simulacrum habet[57].

13 Urbem tres portas[58] habentem Romulus reliquit, aut (ut plurimas[59] tradentibus credamus) quatuor. Mœnia ejus collegere ambitu imperatoribus censoribusque Vespasianis anno conditæ DCCCXXVI[60] pass. XIII[61] M. CC. Complexa montes[62] septem, ipsa dividitur in regiones

56. *A. d. XII.* Hoc est, ante diem duodecimum Calendas, seu ipso die duodecimo ante Calendas. Solinus, loc. cit. Vide quæ de hac forma loquendi dicturi sumus, lib. VIII, cap. 70. H. — Dalec. et Elz. *ad diem*, etc. Ed.

57. *Simulacrum habet.* In ara Volupiæ collocatum, ut docet Macrobius, Saturn. lib. I, cap. 10, pag. 229, qui quamvis eo loco dissidere a Plinio videatur, affert tamen auctores alios, qui eidem suffragentur, Saturn. lib. III, cap. 9, pag. 405. Hard.

58. *Tres portas.* Carmentalem, Romanam, et Pandanam, quæ dicta olim Saturnina est, teste Varrone: mox Pandana, auctore Festo, quod pateret omnibus. Hallucinantur porro, qui Quadratam Romam apud vetustos scriptores rerum Romanarum, de ipsa Urbe accipiunt, Solinum secuti scilicet, quadratamque urbem, et suam cuique lateri angulove portam fuisse somniant: quum Quadrata Roma locus in Palatio fuerit, structus a Romulo, priusquam Urbi condendæ sulcum duceret, qui locus Romæ fuit, etiam P. Victoris ævo, a quo in regione Urbis decima locatur, hoc est, in Palatio. Vide et Plutarchum in Romulo: et Festum, verbo *Quadrata Roma.* Hard.

59. *Plurimas.* Vet. apud Dalec. *plurimis.* Ed.

60. *DCCCXXVI.* Dalecamp. et Elz. DCCCXXVIII, Chiffl. DCCCCXX. De anno hujus Censuræ dicemus, lib. VII, cap. 50. Porro Imperatores Vespasianos, patrem et filium ex æquo vocat, quod sane est animadversione dignum. Vide lib. II, cap. 10. H. et Ed.

61. *XIII. M. CC.* Minore tum aliquanto, quam nunc est passuum mensura: emensisque extrinsecus mœnibus, et castris Prætoriis, turribusque circuitis. Hodiernam murorum amplitudinem vetere illa decem stadiis, hoc est, MCCL pass. contractiorem esse, auctor est Marlianus, lib. I, cap. 1, Topogr. Urbis. Non credimus. Hard.

62. *Montes septem.* Palatinum, Capitolinum, Cælium, seu Querquetulanum, ubi nunc ædes Lateranensis, Exquilinum, cum Viminali, nunc S. Mariæ ad Nives: Quirinalem, nunc *Monte Cavallo*, ab equis duobus marmoreis, quos gigantes tenent, Phidiæ opere, et Praxitelis: Aventinum, nunc S. Sa-

quatuordecim, compita[63] Larium CCLXV. Ejusdem[64] spatium, mensura currente a milliario[65], in capite Romani fori statuto, ad singulas portas, quæ sunt hodie numero triginta septem[66], ita ut[67] duodecim semel numeren-

binæ: et trans Tiberim, Janiculum, quod Urbi Ancus addidit, et fuit, ut mox dicetur a Plinio, in parte Romæ: nunc est *Montorio*, ubi regio quarta decima fuit. HARD.

63. *Compita Larium*. Vetus apud Dal. *compita earum*. ED.—Non quævis compita Urbis, sive quoslibet exitus vicorum, sed quadrivia tantummodo, ubi Lares, sive ædes, ex quatuor angulis sibi opponuntur: ubi quatuor viæ concurrunt, eo numero colligi intelligimus. In compitis Lares olim coli solitos Festus testatur, et præter Festum nonnulli ex Veteribus; quos inter Ovidius, Fastor. lib. II, vers. 615: «... qui compita servant, Et vigilant nostra semper in urbe, Lares.» Et de Augusto Tranquillus, XXXI: «Compitales Lares, inquit, ornare bis in anno instituit, vernis floribus, et æstivis.» Hinc Tertulliani locum obiter emendamus, lib. de Spectaculis, lib. V, ubi vetus hæc aræ inscriptio legitur: CONSVS. CONSILIO. MARS. DVELLO. LARES. COMITIO. POTENTES. Rigaltius edidit, *Coillo potentes*. Grammaticus nescio quis COLIO, idque pro æde jubet accipi: domicoliumque quondam dictum esse pro domicilio, hoc uno ductus argumento, suspicatur. Ego libentius, LARES. COMPITO. POTENTES. agnoverim. Laribus dicata compita, et sub Larium tutela præsidioque ea esse: ludos idcirco compitalitios appellatos, ex compitis in quibus agitabantur, docet Macrobius, Saturn. lib. II, cap. 7, pag. 221: «Compitalia, inquit Varro, lib. V, de Ling. Lat. pag. 45, dies attributus Laribus.... ideo ubi viæ competunt, tum in compitis sacrificatur. Quotannis is dies concipitur.» Apud Servium non semel: Lares viales. HARD.

64. *Ejusdem... currente a milliario*. Dalec. et Elz. *Ejusdem spatii mensura currente a milliario*. ED.

65. *A Milliario*. Columna fuit aurea, χρυσοῦν μίλιον, inquit Dio, lib. LIV, pag. 526, ab Augusto in fori capite constituta, octava regione Urbis, in quam omnes Italiæ viæ desinebant. Id ei nomen inditum, quod ab ea milliariorum numerus, quibus itinera metiebantur, duci primum solebat. Constituta ea ab Augusto est, anno U. C. DCCXXXIV, nempe M. Aguleio, P. Silio Nerva coss. HARD.

66. *Triginta septem*. Totidem pariter numerat Urbis portas Auctor Descriptionis Urbis Romæ sub finem, pag. 147, sed Plinio scilicet præeunte. HARD.

67. *Ita ut duodecim semel*. Dalec. et Elz. *d. portæ s.* ED.—Ad duodecim ex illis, inquit, itur via duplici; per directum, et per obliquum. At hæ semel a nobis numerantur, quia ad eas itur per directum. Sunt etiam aliæ septem, quæ sunt ex veteribus; omnino autem a nobis non numerantur, quia perviæ esse desierunt. Significat ætate sua legitimas fuisse Romæ portas triginta.

tur, prætereanturque ex veteribus septem, quæ esse desierunt, efficit passuum per directum XXX[68] M. DCCLXV.
14 Ad extrema[69] vero tectorum cum castris[70] Prætoriis ab eodem milliario per vicos[71] omnium viarum mensura colligit paulo amplius septuaginta[72] millia passuum. Quo

H. — Urbis Romæ duodecim portæ erant geminæ: sed semel numerantur, quum triginta septem a Plinio recensentur. Aliter quadraginta novem forent numerandæ. Portarum geminarum vestigia adhuc manent in Portis Majore et Sancti Pauli. De urbis Romæ magnitudine et populi multitudine dixi in Notis ad Tacitum, Annal. XII, 23. Brot.

68. *XXX M. DCCLXV*. Igitur a milliario ad portas singulas, si omnes adæquentur mensuræ, passus fuere omnino DCCCXXXI, cum semisse. Sic enim ab eodem milliario ad universas triginta septem, mensura colliget XXX M. DCCLXV, pass. A milliario, si ita mavis, ad portas singulas mille passuum plus minus spatium erat; ad omnes, XXX millia, DCC LXV. Hard.

69. *Ad extrema vero tectorum*. Eorum scilicet quæ mœnium ipsorum ambitu continentur, non quæ extra mœnia posita in suburbio forent: nam de his postea. Miror sensisse aliter eruditos viros, ut olim Lipsium, in Admirandis, lib. III, cap. 2, ac plane nuper Raph. Fabrettum, lib. de Aquis et Aquæduct. Dissert. III, pag. 158. H.

70. *Castris Prætoriis*. Castra Urbi Tiberius Cæsar adjecit, Sejani monitu, Prætoriis cohortibus Præfecti. Nam de eo Tacit. Annal. lib. IV: « Vim Præfecturæ modicam intendit: dispersas per Urbem cohortes una in Castra conducendo..... Prætendebat lascivire militem diductum: si quid subitum ingruat, majore auxilio pariter subveniri, etc. » Quadrata fuere ea, muris, propugnaculis, turribusque munita: instructa templo, armamentario, balneis, fontibusque, ad portam Viminalem: ut fuse demonstrat Alexand. Donatus, lib. I, de Urbe Romana, cap. 15, p. 42. H.

71. *Per vicos*. Non jam per directum, inquit, currente mensura, ut prius, per vias quasque majores, a milliario ad singulas portas: sed ab eodem milliario per omnes omnium viarum majorum vicos et angiportus, castris etiam Prætoriis, et vicis qui inibi erant, emensis. Viæ omnino in urbe fuerunt novem et triginta, quot fere portæ: vici quadringenti et viginti quatuor, ut quidem proditum est in Descriptione Urbis Romæ. Sed quotcumque Romæ vici essent, qui eos omnes, inquit Plinius, facto profectionis initio a milliario in capite fori Romani statuto, percurreret, is septuaginta millia passuum, et eo amplius, ambularet. Eo sensu in prophetia Jonæ, cap. 113, 3. *Ninive erat civitas magna itinere trium dierum*; quoniam ejus vicos omnes pererrare nemo posset, nisi itinere trium dierum: ut iterum dicemus ad librum VI, cap. 16. Hard.

72. *Septuaginta*. In Descriptione

si quis altitudinem tectorum addat, dignam[73] profecto
æstimationem concipiat, fateaturque nullius urbis magni-
tudinem in toto orbe potuisse ei comparari. Clauditur ab 15
oriente aggere Tarquinii[74] Superbi, inter prima opere
mirabili. Namque eum muris æquavit, qua maxime pa-
tebat[75] aditu plano. Cætero munita erat præcelsis muris,
aut abruptis montibus[76], nisi quod[77] exspatiantia tecta
multas addidere[78] urbes.

In prima regione præterea fuere[1]: in Latio clara 16
oppida, Satricum[2], Pometia, Scaptia, Pitulum, Polito-
rium[3], Tellene, Tifata[4], Cænina, Ficana, Crustume-

Urbis modo laudata, regiones Urbis XIV pedes dicuntur continere CCCCXIX M. DCCCCXXIV. Passus ea mensura efficit, si pedem unum adjeceris, LXXXIII M. DCCCCLXXV. Sed multo certior auctor ac testis Plinius. Hard.

73. *Dignam*. Debitam, convenientem. H. — Volebat Dalec. *dignationis*. Ed.

74. *Tarquinii*. Vide quæ dicturi sumus libro XXXVI, capite 24, num. 2. Hard.

75. *Patebat*. Urbs nimirum. H.

76. *Montibus*. Aventino, Cælio, Quirinali. Hard.

77. *Nisi quod*. Maluisset Dalec. *Nisi qua*. Ed.

78. *Addidere urbes*. Suburbia scilicet, quæ producta longius, ad vicinas fere urbes pertinebant, Ocriculum, Tibur, Ariciam, etc. H.

1. *Fuere in Latio*. Defecerunt, inquit, in prima regione præterea, primumque in Latio oppida, etc. Infra enim, *In Campano autem agro*, etc. Ex his nec situs plerorumque, nec nomina ipsa constant. H.

2. *Satricum*, etc. Ad viam Appiam, lævo latere Romam euntibus. Locus hodie ignoratur. De Satrico, Livius pluribus locis, scilicet lib. VI, cap. 33, ubi illud a Latinis concrematum narrat: nec aliud tectum ejus superfuisse urbis, quam Matris Matutæ templum. Illam, anno U. C. 407, ab Antiatibus deducta colonia restitutam, tertioque post anno, iterum a Romanis dirutam atque incensam addit lib. VII, cap. 27. Non tamen ex hoc tempore omnino nulla facit, quum non semel posthac illius meminerit Livius, qui lib. IX, c. 16, a Papirio consule, anno U. C. 435, Satricanis, qui cives romani post Caudinam cladem ad Samnites defecerant, arma adempta nos docet. Incolæ Σατρικανοὶ Dionysio Halic. lib. V, pag. 326. Pometia Suessa, de qua nos superius egimus. A Scaptia Σκαπτήνιοι apud Dionys. loc. cit. Hard. et Ed.

3. *Politorium*, etc. Πολιτώριον Dionysio Halic. lib. III, pag. 179, et Livio, lib. I, cap. 13; Τελλήνη Dionysio, Livio Tellenæ, l. c. H.

4. *Tifata*. *Tifata* imminentes

rium, Ameriola, Medullia[5], Corniculum[6], Saturnia[7], ubi nunc Roma est: Antipolis[8], quod nunc Janiculum in parte Romæ: Antemnæ[9], Camerium, Collatia, Amitinum, Norbe, Sulmo[10]: et cum his carnem[11] in monte Albano soliti accipere populi Albenses[12], Albani, Æso-

Capuæ colles vocat Livius, lib. VII, pag. 150, sed hi extra fines antiqui Latii, Καινίνη et Κρουστομέριον Dionysio, lib. II, pag. 101, et 104. Livio, lib. I, pag. 14. « Corniculum, Cameria, Crustumerium, Ameriola, Medullia, Nomentum, » in Latio. Medulliam ab Albanis conditam ait Dionys. lib. III, pag. 136. Ficanæ denique Livius meminit, lib. I, pag. 13. Harum omnium situs hodie ignoratur. Cœninam tamen nunc *Sant' Angelo*, seu *Monticelli* esse putat Holstenius. Ed.

5. *Medullia.* Chiffletii cod. *Medullum*. Ed.

6. *Corniculum.* Tarquinio prisco regnante deletum, postea restitutum fuisse constat, quo autem loco situm fuerit ignoratur. Ed.

7. *Saturnia.* Ovidius, Fastor. lib. VI: « A patre dicta meo quondam Saturnia Roma est. » Virgilius, lib. VIII Æneid. « Hanc Janus pater, hanc Saturnus condidit urbem: Janiculum huic, illi fuerat Saturnia nomen. » Vide et Aug. de Civit. lib. VII, cap. 4; Dionys. Halic. Antiq. Rom. lib. I, pag. 36, et Varron. de Lat. Ling. lib. IV, pag. 13. Hard.

8. *Antipolis.* Quod ex adverso Saturniæ urbis, quæ ultra Tiberim erat, ubi nunc Roma est, condita esset in Janiculo, a Jano, ut diximus: ab Ænea, ut Hermolaus credidit. H. — Unde vetus cod. apud Dalec. *Æneipolis*, hoc loco pro vulgata exhibet. Ed.

9. *Antemnæ*, etc. Vetus apud Dalec. *Antenna.* Unde Antemnas Liv. lib. I, capite 9, et Dionys. lib. I, pag. 13. Ad Tiberis et Anienis confluentem sitæ fuerunt, sed nullum earum exstat vestigium.— *Camerium.* Dionys. lib. V, pag. 307, Καμερία dictum. *Collatia* Livio, loc. cit. Κολλατία Dionys. lib. III, pag. 187; Festo *Conlatia*, a conlatis eo opibus: et porta Urbis inde dicta Conlatina; ad sinistram Anienis ripam sita fuit. — *Amitinum*, sic ap. Chiffl. Dalec. et Elzev. *Amiternum* non confundendum cum Amiterno Sabinorum; hujus vestigia exstare ait d'Anville juxta *San-Vittorino.* Nonnulli putant *Aquila.*—A *Norbe* Norbani sunt supradicti. H. et Ed.

10. *Sulmo.* Hæc non confundenda est cum Sulmone Piceni, Ovidii natalibus clara; ista hodie ut d'Anville et Mannertus volunt, *Sermoneta* vocatur, leucis quinque a *Velletri*, ad meridiem. Ed.

11. *Carnem..... accipere.* Meminit moris hujusce Livius, lib. XXXII, cap. 1: « Legati ab Ardea, inquit, questi in Senatu, sibi in monte Albano Latinis carnem, ut assolet, datam non esse. » H.

12. *Albenses. Albani dicuntur ab Albano*, inquit Charisius, lib. I, pag. 81, *Albenses autem ab Alba Fucente.* Sed ab his diversi sunt

lani[13], Acienses, Abolani[14], Bubetani[15], Bolani, Cusvetani, Coriolani, Fidenates[16], Foretii[17], Hortenses, Latinienses, Longulani[18], Manates, Macrales, Mutucumenses, Munienses, Numinienses, Olliculani, Octulani, Pedani[19], Pollustini[20], Querquetulani, Sicani, Sisolenses, Tolerienses, Tutienses, Vimitellarii[21], Velienses, Venetulani, Vitellenses[22]. Ita ex antiquo Latio LIII populi inte-

Albenses, qui nunc a Plinio appellantur. HARD.

13. *Æsolani.* Vet. apud Dalec. *Solani.* Recte autem ait Hard. eos Æsolanos ab Æsola sive Æsula dictos fuisse, de qua Horat. lib. III, Ode 29: « Ne semper udum Tibur, et Æsulæ Declive contempleris arvum. » Æsulam juxta urbem nunc *Poli* dictam sitam fuisse vult Mannertus. ED.

14. *Abolani*, quorum urbs Abola; hod. *Aula Antica* esse ait D'ANVILLE. Nonnulli *Vola* ducunt. ED.

15. *Bubetani.* Chiffl. *Nubetani.* Dionysio Halic. lib. V, pag. 326, Βουβεντανοί. Qui Plinio Bolani, hos Livius Volanos, lib. IV, cap. 49, oppidum *Bolas* vocat, lib. IV, cap. 5. Κοριολανῶν πόλιν habet Dionys. lib. VIII, pag. 495. Coriolos Livius, lib. II, cap. 33. Hinc Marcio Coriolano nomen. H. et ED.

16. *Fidenates.* Fidenæ oppidum, Livio, lib. I, cap. 27, XVIII milliario ab urbe Roma, inquit Eutropius, lib. I, pag. 728. Fidenas, a Mamerco Dictatore direptas narrat Livius, lib. IV, cap. 17. Nunc *Castello Giubileo*, sex ab urbe mill. passuum, ut ait Holstenius in Ital. pag. 127. HARD.

17. *Foretii.* Vetus apud Dalec. *Feresi.* Strab. apud eumdem *Foruli.* ED. — Forte iidem sunt ac Forienses, de quibus Festus verbo *Novæ Curiæ.* HARD.

18. *Longulani*, etc. Chiffl. *Longani.* Horum oppidum Longulam Livius, lib. II, cap. 33, appellat: Λογγόλαν πόλιν Dionys. lib. VIII, pag. 551. Cæteri deinceps fere incogniti. H. et ED.

19. *Pedani.* Pedanos quoque vocat Livius, lib. VIII, cap. 14, oppidumque Pedum, lib. II, cap. 39. Πέδα, πόλις Αὐσονικὴ Stephano. Romam inter et Labicum Pedum situm fuisse ait Mannertus, II M. pass. ab Urbe. De regione Pedana vide Horatium lib. I, epistol. 4. HARD. et ED.

20. *Pollustini.* Chifflet. *Polletaurini.* Oppidum Poluscam Livius appellat, lib. II, cap. 33 et 34. Κερκετουλανοὺς, Dionys. lib. V, pag. 326. Τολερινοὺς, Plutarchus, in Coriolano, pag. 227. HARD.

21. *Vimitellarii.* Vetus apud Dalecamp. *Vimiterali.* Chiffl. *Vinnctellarii.* ED.

22. *Vitellenses.* Dalec. et Elzev. *Vicellenses.* Velienses a Velia, Livius, libro II, cap. 7. Vitellenses (sic enim reposui, pro *Vicellenses*), a Vitellia, de qua idem Livius, lib. II, cap. 39, quam Stephanus Βιτύλλαν vocat. H. et ED.

17 riere sine vestigiis[23]. In Campano autem agro Stabiæ[24] oppidum fuere[25] usque ad Cn. Pompeium[26] et L. Catonem Consules, pridie Kalend. Maii, quo die L. Sylla legatus bello sociali id delevit, quod nunc in villam[27] abiit. Intercidit ibi et Taurania[28]. Sunt et morientis Casilini[29] reliquiæ. Præterea auctor[30] est Antias, oppidum Latinorum Apiolas captum a L. Tarquinio rege, ex cujus præda Capitolium[31] is inchoaverit[32]: a Surrento ad[33] Silarum amnem triginta millia passuum ager Picentinus[34] fuit Tu-

23. *Interiere sine vestigiis.* Minime mirum ergo lectori videbitur quod de istis populis, qui jam Plinii tempore sine vestigiis interierant, nos tam pauca retulerimus. Ed.

24. *Stabiæ.* Etiamnum inter ostia Sarni amnis, et Surrentum, loco nomen est *Castell' a mare di Stabia.* De Stabiano lacte, Galenus, Meth. med. lib. V. Symmachus, lib. VI, epistol. 17: « Stabias ire desiderant, ut reliquias longæ ægritudinis armentali lacte depellant. » Hard.

25. *Fuere usque*, etc. Vet. apud Dalecamp. *fuit.* Ed.

26. *Ad Cn. Pompeium, et L. Catonem.* Ita libri omnes tum impressi, tum manu exarati, ante Hermolaum, qui *L. Carbonem* importune obtrusit, quem bello Marsico, sive Sociali nullum fuisse consulem scimus. Fuit vero L. Porcius Cato anno secundo ejus belli, U. C. 665, cum Cn. Pompeio Strabone, Cn. Pompeii Magni patre. Hard.

27. *Villam.* Sic in Chiffl. ap. Dalec. et Elz. *villas.* Ed.

28. *Taurania.* Forte quæ est Stephano Ταυρανίη, πόλις Ἰταλίας. Apud Melam, lib. II, cap. 4, Taurinum est: apud Strabonem, lib. VI, pag. 254, regio Tauriana: sed ad Plinii Taurianam nihil ista pertinent, etsi pertinere Casaubonus existimavit, in notis ad Strabonem, quum ista sint in Brutio, Plinii vero Taurania in Campano agro. Hard.

29. *Casilini.* Fuit illud oppidum, ubi nunc est Capua nova, et quidem ad utramque ripam Vulturni amnis, qui et Casilinus inde dictus. De Casilino multa Livius, lib. XXII, XXIII, XXIV, XXV et CXXVII. Hard.

30. *Auctor est Antias.* Etiam et Dionys. Halicarn. Rom. Antiq. lib. III, pag. 186, Ἀπιολάνων πόλιν a Tarquinio Prisco captam prodit. Hard.

31. *Capitolium.* Lego *Capitolinum.* Dalec.

32. *Inchoaverit.* Livius, lib. I, cap. 35. Hard. — De Capitolio vide quæ in nostra Taciti editione, tom. V, pag. 37, ex Broterio. Ed.

33. *Ad Silarum.* Σίλαρις Straboni, lib. V, in fine: nunc *Sele*, in sinum Salernitanum influit. H.

34. *Picent.... Tuscorum.* Cl. Salm. *Oscorum.* Let. — Dal. *Tuscorum tem-*

scorum, templo Junonis Argivæ ab Jasone condito insignis. Intus[35] oppidum Salerni, Picentia.

X. A Silaro regio tertia, et ager Lucanus[1] Brutiusque 1
incipit : nec ibi rara incolarum mutatione[2]. Tenuerunt eam Pelasgi[3], Œnotrii, Itali, Morgetes, Siculi, Græciæ maxime[4] populi : novissime Lucani a Samnitibus orti duce Lucio. Oppidum Pæstum[5], Græcis Posidonia appellatum : sinus Pæstanus[6] : oppidum Helia, quæ nunc Velia[7].

*plo.* Ed. — Tuscos hanc oram olim tenuisse auctor est etiam Strabo loc. cit. Idem, lib. VI, pag. 252, templum ibi conditum ab Iasone tradit : Diodorus Sic. Bibl. lib. IV, pag. 859, portum de navis suæ nomine Ἀργῷον appellatum : unde *Argoæ* forte potius quam *Argivæ*, legendum hic fuerit. Habet hæc quoque Solinus, cap. II, pag. 12. Nunc *Gifoni* vocant, quasi Junonis fanum : templum hodieque durat, Assumptæ Virgini sacrum. Confer. Holsten. Hard.

35. *Intus oppidum Salerni, Picentia.* Ita Colb. 3, librique omnes editi. In mediterraneo procul a mari fuisse tum Picentiam innuit, Picentini agri metropolim. Salernum autem, quod in ora fuit, uti nunc est, non oppidi tum nomen obtinuisse, sed præsidii tantum a Romanis ibi constituti : quod et Strabo diserte docet, lib. V, pag. 251. Hard.

1. *Lucanus.* Nunc Principatum vocant : Brutium agrum, Calabriam. Hard.

2. *Mutatione.* Proponebat Dalec. *mutatio.* Ed.

3. *Pelasgi,* etc. Hæc totidem verbis Antiochus Syracusanus, apud Dionys. lib. I, Antiq. Rom. pag. 10. A Pelasgo primum, mox ab Œnotro Pelasgi F. tum ab Italo : mox a Morgete, deinde a Siculo Morgetis hospite, populis nomina subinde commutata. Strabo pariter, lib. VI, 257. Idem, p. 254, ortos a Samnitibus Lucanos docet. H.

4. *Maxime.* Ap. Dal. *maxima.* Ed.

5. *Pæstum.* Chiffl. *Præstum.* Ed. — Παῖστον Ptolemæo, lib. III, cap. 1, in Lucanis. Eadem Ποσειδωνία Straboni, lib. V, pag. 251, a Ποσειδῶν, hoc est, a Neptuno, Neptunia Velleio dicitur. Nunc vicus in ora, *Pesti.* Sinui Pæstano nunc a Salerno, vicino oppido, nomen est. H. — Ibi manent egregia antiquitatis monumenta, quæ optime descripsit Cl. Major, *les Ruines de Pæstum ou de Posidonie dans la Grande-Grèce.* Brot. — Alias quoque sub eodem titulo ea edidit C. M. de la Gardette, in-f. ann. 11 Gallic. Rep. Ed.

6. *Pæstanus.* Ch. *Præstanus.* Ed.

7. *Velia.* Ἐλέα, ἡ νῦν Βελέα Stephano, et Straboni, lib. VI, pag. 252, ad amnem cognominem, quem accolæ vocant *Halente :* vicum *Castell'a mare della Brucca.* Ptolem. lib. III, cap. 1. Οὐέλια. Ὑέλην dictam esse aliquando Strabo loc. cit. admonet, et nummus Cimelii nostri

Promontorium Palinurum[8] : a quo sinu[9] recedente trajectus ad columnam[10] Rhegiam centum M. pass. Proximum[11] autem huic flumen Melpes[12] : oppidum Buxentum, græce Pyxus[13] : Laus[14] amnis : fuit et oppidum
2 eodem nomine. Ab eo Brutium littus : oppidum Blanda[15], flumen Batum[16] : portus Parthenius Phocensium[17] : sinus Vibonensis[18], locus[19] Clampetiæ[20] : oppidum Temsa[21], a

Parisiensis, ΥΕΛΗΤΩΝ, ex argento, et alter ex ære. H.—Brot. legit *Elea*, ut in MS. Reg. 1, et editione principe. Ed.

8. *Palinurum.* Nomen servat, *Capo di Palinuro.* Mela, lib. II, 4 : « Palinurus olim Phrygii gubernatoris, nunc loci nomen ». Vide Virgilium, lib. VI, vers. 381. H.

9. *Sinu recedente.* Quem nunc sinum vocant *Golfo di Policastro*, ab oppido Buxento. De quo mox. H.

10. *Ad columnam.* MS. vet. *coloniam* : sed Plinius repetit paulo post *columna Rhegia.* Lætius. — Hæc in ipso freto Rhegio constituta erat, unde τὴν Ῥηγίνων στηλίδα τοῦ πορθμοῦ appellat Strabo, lib. VI, pag. 256, et 268. Ad columnam Rhegiam, Antoninus, Mela, lib. II, cap. 4, aliique. H. — Non autem centum, ut Noster ait, sed CXLV M. pass. est trajectus. Ed.

11. *Proximum autem huic.* Palinuro. Hard.

12. *Melpes.* Dalec. et Elz. *Melphes*, hodie *Faraone.* Ed.

13. *Pyxus.* Πυξοὺς Straboni, lib. VI, pag. 253, nunc *Policastro.* H.

14. *Laus.* Ποταμὸς Λᾶος, καὶ πόλις Straboni loc. et Stephano pariter, in Lucanis. Amnis meminit etiam Ptolem. lib. III, cap. 1, in eodem tractu. Nunc oppido nomen *Laino*, amni autem *Lao*, Lucaniæ finis : Brutii inde agri initium. H. et Ed.

15. *Blanda.* Blandæ in Lucanis, Livio, lib. XXIV, cap. 20. Hodie *Maratea*, ut vult d'Anville, aut, ut Mannertus ait, *S. Biasio*, qui vicus a *Maratea* vix D passibus distat, a *Policastro* autem leucis circiter quinque, meridiem inter et ortum. Fatendum tamen est hunc situm pugnare cum ordine quem sequitur Noster, qui Blandam post flumen Laum nominat; verum, ut modo rursus videbimus, de ea Italiæ parte in pluribus errat Plinius. Ed.

16. *Batum.* In MSS. *Baletum.* H. —Vet. ap. Dal. et Chiffl. *Balcetum.* Hodie, ut ait d'Anville, *Bato.* Ed.

17. *Phocensium.* Chiffl. *et Phocensium.* Ed. — A Phocensibus conditur, inquit Solin. cap. II, pag. 12. Hard.

18. *Vibonensis.* Straboni, lib. VI, pag. 353, a vicino fluvio oppidoque, κόλπος Λᾶος. Hard.

19. *Locus.* Maluissent Dalec. et Menagius *Lucus.* Ed.

20. *Clampetiæ.* Livio, lib. XXX, cap. 19, *Lampetia.* Dum Plinius locum appellat, excisum ævo suo innuit. Rursum deinde excitatum est : hodie *Amantea*, in ora Calabriæ citerioris. Hard.

21. *Temsa.* Τεμέση et Τέμψα in

Græcis Temese dictum : et Crotoniensium[22] Terina, sinusque ingens Terinæus. Oppidum Consentia[23] intus[24]. In peninsula[25] fluvius Acheron, a quo oppidani Acherontini[26]. Hippo[27], quod nunc Vibonem Valentiam appellamus: Portus Herculis[28], Metaurus[29] amnis, Tauroentum[30] oppidum, Portus Orestis, et Medma[31]. Oppidum Scyllæum[32], 3
Cratais[33] fluvius, mater[34], ut dixere, Scyllæ. Dein columna[35]

Brutiis, Straboni, lib. VI, pag. 255. Rudera visuntur, ubi *Torre di Lupo* in Calabriæ citerioris, ulteriorisque confinio. Hard.

22. *Crotoniensium.* Hoc est, a Crotoniensibus condita, ut ait Solinus, cap. II, pag. 13. Terinæo sinui nomen, *Golfo di S. Eufemia*, a vico S. Eufemia dicto et juxta quem videntur rudera, quæ haud dubie Terinæ locum occupant, quamvis eum *Nocera* esse dicat Harduinus, qui vicus ad septemtrionem remotior est, ad flumen *Savuto*. Ed.

23. *Consentia.* Hodieque *Cosenza*, in citeriore Calabria. H.

24. *Intus. In peninsula.* Dalec. et Elz. *Intus in peninsula*. Ed.

25. *In peninsula.* Peninsulam vocat Brutiorum partem eam, quæ maxime tendit in Siculum fretum, instar longæ cervicis : nunc Calabriam ulteriorem vocant. Dicemus de ea, cap. 15. Hard.

26. *Acherontini.* Exstat hujus oppidi memoria in nummis, ΑΧΕΡΩΝΤΑΝ. Non est *Cirenza*, in Basilicata : etsi hanc quoque Acherontiam vocant. Hard.

27. *Hippo.* Iisdem verbis Stephanus : Ἱππώνιον, πόλις Βρεττίων, ἣ μετωνομάσθη ὑπὸ Ῥωμαίων Οὐίβων καὶ Οὐαλεντία. Hausit a Strabone, lib. VI, pag. 256. Nunc *Bivona*, quod oppidi navale est, cui nomen *Monte Leone*. Hard.

28. *Herculis.* Ἡρακλέους λιμὴν Straboni, loc. cit. Nunc *Tropea*. H.

29. *Metaurus.* Μέταυρος Straboni loc. cit. Nunc *Marro*. Hard.

30. *Tauroentum.* Melæ, lib. II, cap. 4. Taurianum : cujus exstant rudera, prope vicum *Palmi* : ubi et Orestis portus, qui quidem mihi videtur agnosci posse in parvo sinu qui infra vicum *Bagnara* reperitur. Ed.

31. *Medma.* Dalec. et Elz. *Medua*. Vet. ap. Dalec. *Medina*. Ed. — Μέδμα et Μέσμα Stephano : Melæ, lib. II, cap. 4, *Medama*, et Straboni Μέδαμα, lib. V, pag. 25. H. — Fortasse hodie *Melia*, una circiter leuca a *Seicha*, meridiem inter et ortum. Ed.

32. *Scyllæum.* Τὸ Σκύλλαιον Strab. l. c. Scyllæum, nunc *Sciglio*, in ipso Siculo freto, contra Pelorum promontorium, hod. *cap Faro*. Ed.

33. *Cratais.* Vet. apud Dalec. *Cratis*. Elz. *Cratais*. Nunc *Conide* vocatur, qui in mare influit juxta vicum *Catona*, leucis duabus a *Reggio*, septemtrionem versus. Ed.

34. *Mater.* Sic libri omnes. Alii, *pater*. Sit penes fabulas fides. H

35. *Columna.* Nunc vicus *Catona* : cujus superiori nota 10 modo meminimus. Ed.

Rhegia : Siculum fretum, ac duo adversa promontoria : ex Italia Cænys[36], ex Sicilia Pelorum, duodecim stadiorum intervallo. Unde[37] Rhegium duodecim M. D. pass. Inde Apennini silva[38] Sila[39], promontorium Leucopetra[40], XII[41] M. pass. Ab ea Locri[42] cognominati a promontorio Zephyrio, absunt a Silaro CCCIII M. pass.

4 Et includitur[43] Europæ sinus primus, in eoque maria nuncupantur : unde irrumpit[44], Atlanticum, ab aliis magnum : qua intrat, Porthmos[45] a Græcis, a nobis Gaditanum fretum : quum intravit, Hispanum[46], quatenus Hispanias illuit[47] : ab aliis Ibericum, aut Balearicum[48] : mox

36. *Cænys*. Elz. *Cænis*. Ed. — *Capo di Cavallo*, duobus pass. mill. a Scyllæo. Καινὺς Straboni, p. 257. Proxime abest a Peloro : utriusque promontorii speculæ campana invicem sibi dant signum. Hard.

37. *Unde Rhegium duodecim M. D. pass.* Chiffl. *unde Rhegium XX. M. pass.* Non a Columna scilicet, ut vult Harduinus, quum Columnam Rhegiam inter et Rhegium VI M. pass. tantum sit intervallum, sed a Cæni promontorio quæ distantia revera XII M. D. pass. est, si sequantur littoris anfractus. Oppido nomen hodie *Reggio*. Ed.

38. *Apennini silva*. Vet. ap. Dal. *Insula*. Ed.

39. *Sila*. Inde pix Brutia. Vibius Seq. pag. 341. *Sila Brutiorum nemus*. Σίλαν Strabo vocat, lib. VI, pag. 261. Hard.

40. *Leucopetra*. *Capo dell' Armi*, in quo desinit alterum montis Apennini cornu. Hard.

41. *XII*. Chiffl. *XXV*. Ed.

42. *Locri cogn.* Epizephyrii, a Zephyrio promontorio, quod obsidebant, nunc *Capo di Bruzzano*. Urbem autem sitam fuisse ait d'Anville loco hodie *Motta* ou *Motticella di Bruzzano* vocato; nonnulli tamen, quos inter Bacler d'Albe, in probatissima sua Italiæ mappa, ejus ruinas monstrari dicunt quinque aut sex leucis inde septemtrionem versus, haud longe a *Gierace*. Ed.

43. *Et includitur*. Hoc est, finitur. Sic lib. IV, cap. 18 : *Tertius Europæ sinus ad hunc modum clauditur*. — Chiffl. *His includitur Europæ sinus primus, in eoque maria diversa nuncupantur*. Ed.

44. *Irrumpit*. Alii apud Dalec. *irrumpunt*. Alii *unde Oceanus irrumpit*. Ed.

45. *Porthmos*, Chiffl. *Astmos*. — Πορθμὸς fretum sonat. H. — Hodie, ut jam diximus, *détroit de Gibraltar*. Ed.

46. *Hispanum*, etc. Hæc deinceps Solinus iisdem verbis, cap. 23, pag. 44. Hard.

47. *Hispanias illuit*. Vet. apud Dalec. *alluit*. Ed.

48. *Balearicum*. Hodie *Canal des Baléares*. Ed.

Gallicum[49] ante Narbonensem provinciam: hinc Ligusticum[50]. Ab eo ad Siciliam insulam Tuscum[51]: quod ex Græcis alii Notium[52], alii Tyrrhenum, e nostris plurimi Inferum vocant. Ultra Siciliam[53] ad Salentinos, Ausonium[54] Polybius appellat. Eratosthenes autem inter ostium Oceani et Sardiniam quidquid est, Sardoum[55]. Inde ad Siciliam Tyrrhenum. Ab hac Cretam usque Siculum[56]: ab ea Creticum[57].

XI. Insulæ[1] per hæc maria primæ omnium Pityusæ a Græcis dictæ, a frutice pineo[2]: nunc Ebusus[3] vocatur utraque, civitate fœderata, angusto freto interfluente; 1

49. *Gallicum*. Quatenus Galliæ Narbonensis oras alluit, a Pyrenæo scilicet promontorio, de quo supra, ad Stœchades insulas. Illa est maris mediterranei pars quam hodie vocant pessime *Golfe de Lyon*, sive, ut nonnulli volunt optime, *Golfe du Lion*. Ed.

50. *Ligusticum*. A Stœchadibus insulis ad portum Veneris; quam quidem oram Galli Ligures tenuere. Etiam nunc *Mer de Ligurie*, vel *Golfe de Gênes*. Ed.

51. *Tuscum*. Hujus maris partem, quæ inter Corsicam insulam est et Tusciæ oram, nunc plerique *Canal de Corse* vocant; quidquid autem infra est ad Siciliam insulam, *Mer de Sicile*, quo quidem nomine Strabo, lib. II, pag. 123, hanc ævo suo designatam fuisse maris mediterranei partem nos docet quæ Siciliam inter et Africæ oram jacet, et illam quæ olim Ausonium mare vocatum fuerat. Ed.

52. *Notium*. Solinus, cap. XXIII, pag. 44, *Ionium*, male. Νότιον hoc mare dixere, quod Romanis spectare ad austrum videretur, ut Adriaticum e contrario, ad septemtrionem. Hard. — Inferum autem sæpius a Romanis vocabatur, quod infra Italiam jacere eis videbatur; contraque Adriaticum superum mare vocabant, quasi supra Italiam positum. Ed.

53. *Siciliam ad Salentinos*. Chiffl. *Siciliam quod est ad Salentinos*. Ed.

54. *Aus*. Hodie *golfe de Tarente*.

55. *Sardoum*. Etiam nunc, ut plurimi volunt, *mer de Sardaigne*, sed inter Baleares insulas tantum et Sardiniam. Ed.

56. *Siculum*. Hodie, ut modo diximus, *golfe de Tarente*, et ab eo *mer Ionienne*. Ed.

57. *Creticum*. Etiam nunc *mer de Crète*, circa Cretam insulam. Ed.

1. *Insulæ*. Martianus hic Plinium de more transcribit, lib. VI, cap. de insulis, etc. pag. 206. Hard.

2. *A f. pineo*. Græcis πίτυς, pinus.

3. *Nunc Eb. v. utraque, civitate fœderata*, etc. Dalec. *Nunc Ebusus vocatur, utraque civitate*, etc.—Hodie *Iviza* et *Formentera*, duarum minus leucarum freto separatæ, quod etiam plurimis insulis coarctatur. Ed.

patent[4] XLVI.[5] M. pass. Absunt[6] a Dianio septingentis stadiis: totidem Dianium per continentem a Carthagine nova. Tantumdem[7] a Pityusis in altum, Baleares[8] duæ, et Sucronem[9] versus Colubraria. Baleares funda bellicosas, Græci Gymnasias dixere. Major[10] centum M. pass. longitudine,

4. *Patent XLVI.* Ebuso uni, quæ gemina, a Plinio proditur, tantam amplitudinem, atque adeo majorem, Strabo adjudicat, lib. III, pag. 167; nempe stadiorum CCCC hoc est, L. M. pass. Agathemerus, Geograph. lib. I, cap. 5, geminam, ut Plinius, Ebusum novit: majorem trecentis, minorem stadiis centum porrectam: id quod eodem recidit. HARD. — Re autem vera XXXIV M. pass. sive CCLXXII stadiis, patent insulæ istæ, a promontorio septemtrionali Ebusi, *Punta de Serra* dicto, ad australe Formenteræ promontorium, *Punta de la Anguila* vocato; nempe Ebusus XXII M. pass. seu CLXXVI stadiis; fretum V M. pass. seu XL stadiis, et Formentera VII M. pass. seu LVI stadiis. ED.

5. *XLVI.* Sic apud Chiffl. Dalec. et Elz. *XLIII.* ED.

6. *Absunt a Dianio septingentis stadiis.* Dalec. et Elz. *Dianeo.* Hodie *Denia*, Hispaniæ oppidum, in ora quæ Pityusis opponitur, septingentorum stadiorum, ut Noster ait, seu unius gradus intervallo, sive XXV leucis gallicis. Errat autem Plinius, quum addit *totidem Dianium per continentem a Carthagine nova;* nam XIII leucis non amplius est intervallum istud. ED.

7. *Tantumdem a Pityusis in altum.* Errat etiam hic Noster; nam XIX leucis, sive DXXII stadiis tantum, Baleares a Pityusis distant, proximo quidem intervallo. ED.

8. *Baleares.* Eam vocem Carthaginensium lingua, fundas bellicosas significare, auctor est Agathemerus loc. cit. Diod. Sic. 5, Bibl. p. 297, Baleares dictas putat ἀπὸ τοῦ βάλλειν, a jaculando: Γυμνησίαι, quod corpore nudo incolæ incederent per æstatem. Livius, in Epit. libri LX, vel a teli missu, vel a Baleo Herculis comite ibi relicto, quum Hercules ad Geryonem navigaret. Vide etiam Tzetzen, in Lycophronem, pag. 94. HARD.

9. *Sucronem versus Colubraria.* Colubraria hodie, ut diximus, non una tantum, sed plures insulæ eodem nomine, quod paulum a veteri diversum hodie *Columbrete* est. Non autem, ut ait Noster, Sucronem versus; ab ostio enim Sucronis fluminis, de qua Noster cap. 4 meminit, XXII circiter leucis distat Colubraria, parique intervallo ab Ebuso. ED.

10. *Major centum M. pass. longitudine.* Lego *C. M. pass. est longitudine*, ex MS. Reg. 1, editione principe et Cl. Rezzonico. BROT. — Artemidorus apud Agathem. loco citato, stadia mille et ducenta ait continere, quæ sunt passuum CL millia; quæ quidem mensuræ verum excedunt: non enim amplior LXX M. pass. est Balearis majoris, quam recentiores Hispani vocant *Mallorca*, longitudo. ED.

circuitu vero CCCLXXV[11] M. Oppida habet civium romanorum Palmam[12] et Pollentiam: Latina[13], Cinium, et Cunici[14]: et fœderatum, Bocchorum[15] fuit. Ab ea XXX M.[16] pass. distat minor: longitudine[17], XL M. circuitu CL M. pass. Civitates habet, Iamnonem[18], Saniseram, Magonem. A majore XII M. pass. in altum abest Capraria[19]: 2

11. *CCCLXXV.* Dalec. et Elz. *CCCLXXX.* Chiffl. *CCCCLXXV.* Verum autem et istæ excedunt mensuræ; nam vix CCL M. pass. est totius insulæ circuitus. Ed.

12. *Palmam.* Πάλμαν, καὶ Πολλεντίαν Straboni, lib. III, pag. 167, utramque civitatis Romanæ jure donatam. Colonias appellat Mela, lib. II, cap. 7. Hard.—Etiam nunc *Palma* ad sinum cognominem, meridiem inter et occidentem, et *Pollenza*, ad sinum etiam cognominem, septemtrionem versus. Ed.

13. *Latina.* Quæ Latii jus haberent. In MSS. Reg. etc. *Latina, civium, et Tucim.* Hard. — Vet. apud Dalec. *Latinorum civium et Tuscium quod fœderatum Bocchorum fuit.* Chif. *Latina Cinium et fœderatum Bocchorum. Cinium* fortasse hodie, ut ait Mannertus, est *Sineu* vel *Sinen*, in interiori insula; alia ignorantur omnino, nisi tamen Bocchorum ad flumen situm fuerit, quod etiam nunc *Borga* vocatur, et in mare septemtrionem inter et orientem influit. Ed.

14. *Cunici.* Leg. *Tucim:* ita MS. Reg. 1 et 2. Sine auctoritate emendatum in recentioribus editionibus, *Cunici.* Brot.

15. *Bocchorum.* Dalec. *Bochri.* Bocchori nomen ei oppido erat, quod jam tum intercidisse innuit, olim fœdere junctum Romanis. Cave enim existimes Bocchos Mauritaniæ reges hic imperitasse: quod fere sensit Solinus, cap. XXIII, pag. 44. Hard.

16. *Ab ea XXX M.* Strabo, loco citato, LXX tantum stad. hoc est, VIII M. DCCI pass. Hard. — Non multum autem a vero abest Noster; nam IX saltem leucarum intervallo, seu XXVII M. pass. distat *Menorca a Mallorca.* Ed.

17. *Longitudine XL M. circuitu CL. M. pass.* Sic MSS. omnes et Chiffl. Dalec. et Elz. Longitudine LX. Agathemerus hanc patere ait stadiis trecentis, hoc est, XXXVII M. D. quod paulum a vero distat: circuitus vero circiter CX M. pass. est. Ed.

18. *Jamnonem, Saniseram, Magonem.* Vet. apud Dalec. *Lamnonem.* Chiffl. *Labonem.* Proponebat Dalec. *Hannonem.* Mela, lib. II, cap. 7, *Castella sunt in Minoribus, Lamno et Mago.* Jamno hodie est, auctore Mannerto, *Ciudadela.* — Mago, ut fert nomen, *Puerto-Mahon.*— Ignoratur Sanisera, quæ fortasse in regione promontorii *Cabateria* sita fuit. Ed.

19. *Capraria, etc.* Martian. l. VI, pag. 206. Nunc *Caprara*, vel *Cabrera.* Majori Balearium subest, ad austrum, non XII, ut Noster ait, sed IX mill. passuum intervallo. Hard. et Ed.

insidiosa naufragiis : et e regione Palmæ urbis, Mænariæ[20], ac Tiquadra, et parva Hannibalis. Ebusi terra[21] serpentes fugat, Colubrariæ parit. Ideo infesta omnibus, nisi Ebusitanam terram inferentibus. Græci Ophiusam dixere. Cuniculos[22] Ebusus gignit, populantes[23] Balearium[24] messes. Sunt aliæ XX ferme parvæ mari vadoso.

3 Galliæ[25] autem ora, in Rhodani ostio, Metina[26]: mox quæ Blascon[27] vocatur: tres Stœchades[28] a vicinis Massiliensibus dictæ propter ordinem[29], quas item nominant

20. *Mænariæ, ac Tiquadra et parva Hannibalis.* Pro *Tiquadra*, vet. apud Dalec. *Tiquetra* legit; pro *et parva Hannibalis*, *et patria Hannibalis*, perperam, ut vix dici necesse est. Errat, ut puto, Mannertus, qui eas in Palmæ sinu sitas ait, multoque magis etiam Harduin. qui eas mari demersas putat; ad occidentem enim sinus Palmensis reperiuntur, Mænariæ nempe, hodie *Malgrates* dictæ, Tiquadra, *Dragonera*, supra Mænarias septemtrionem inter et occidentem, et Parva Hannibalis, hodie *El Torre* vocata, infra Mænarias, austrum inter et orientem. Ed.

21. *Ebusi terra.* Solin. cap. XXIII, pag. 44. Hard.

22. *Cuniculos.* Dalec. et Elz. *Nec cuniculos*, addita vocula *nec*, quæ in vett. deest. Ed.

23. *Populantes.* Vide quæ dicturi sumus, lib. VIII, cap. 81. Hard.

24. *Balearium.* Vet. apud Dalec. *Brassocorum.* Ed.

25. *Gallia autem ora.* Vet. apud Dalec. *Galliæ hinc ora.* Martianus, loco citato, *in Galliæ quoque ora, in Rhodani ostio, etc.* Ed.

26. *Metina.* In MSS. *Metania.* Forte ab ostio Rhodani, in quo olim fuit *Metapina.* Hard. — Harduino assentiri videtur d'Anville, *Notice de l'ancienne Gaule*, aliam tamen opinionem referens, quam edidit Astruc, *Hist. nat. de Languedoc*, p. 48, qui depressas quasdam insulas, in Massiliensi Rhodani ostio sitas, hodieque dictas *Les Tignes*, Metinæ nomen repræsentare credit. Ed.

27. *Blascon.* Festo Avieno, in Ora marit. v. 599: « Blasco propter insula est, teretique forma cæspes editur salo. » Hujus insulæ meminere etiam Strabo, qui eam ad montem Sigiam, aut potius Sitium, hodie *Cette*, ponit, et Ptolemæus qui ei præponit insulam quamdam Agatham, cujus non exstant vestigia; Blascon autem hodie *Brescon* vocari ait d'Anville. Ed.

28. *Stœchades. Les îles d'Hières*, a vicino in continente oppido appellatæ, quod Massiliensium olim ditionis fuit: quare Massiliensibus hæ vicinæ dicuntur. Hard.

29. *Dictæ propter ordinem, quas item nominant singulis.* In MSS. *quas iterum.* Forte ita rectius, cum Toletano Pintiani: *Propter ordinem quo Sitæ: a quo iterum nomina singulis, Rote et Mese.* Ab ordine, inquit, quem certis intervallis dispositæ hæ

singulis vocabulis, Proten [30], et Mesen, quæ et [31] Pomponiana vocatur : tertia Hypæa. Ab his Sturium [32], Phœnice, Phila : Lero [33], et Lerina [34] adversum Antipolim, in qua Vergoani oppidi memoria.

servant insulæ, in universum Stœchades dictæ sunt : rursusque ab eodem ordine singulatim sibi quæque nomen adscivit : priore earum Prima, altera mox, Media, demumque tertia, Ultima appellata. Porro vernacula Stœchadum nomina Pinetus et Dalecampius ea comminiscuntur, quæ nec exteris, nec indigenis nota sint. Honor. Bouche, Hist. Prov. lib. I, cap. 7, a Pomponiana Mesen perperam distinguit, alii aliter peccant. Hard. — Ordinem Græci dixere στοῖχον. Inde Stœchades appellatæ. Brot.

30. *Proten.* Πρώτην, hoc est, Primam: hodie *Porqueroles* : Μέσην, Mediam, nunc *Port-croz*, quæ anno 1200 Mediana vocabatur, ut docet Hon. Bouche, Hist. Prov. lib. I, cap. 7, pag. 43. Ὑπαίαν denique, hoc est, Postremam, nunc *l'île du Levant, ou du Titan*, quæ maxime omnium in ortum vergit. Hard.

31. *Quæ et Pomponiana vocatur.* Hic errare Plinium et cum eo Marcianum Capellam ait d'Anville, Pomponianamque non insulam, sed Chersonesum fuisse contendit ex Itiner. Maritim. in quo reperitur Pomponiana, aut, ut in nonnullis MSS. legitur, *Pompeiana*, inter Telonem Martium, *Toulon*, et Heracleam Caccabariam, *St.-Tropez*, xvi m. pass. a priore. Pomponianam istam firmissimis argumentis probat d'Anville in hunc locum sitam fuisse, qui hodie *Calle de Giens* vocatur, quæ terra, Stœchadum primæ opposita, ita in mare procedit, ut undique fluctibus cincta videatur, quod Plinium in errorem induxit. Ed.

32. *Ab his Sturium*, etc. Nunc sunt *Ribaudas, Langoustier, Baqueou*, ut recte vidit idem auctor historiæ Provinciæ, loc. citat. Sunt eæ inter Stœchadas minimæ, in quibus exstructæ arces Ludovici XIII principatu. Hard. — D'Anville, qui in opere suo *Notice de l'ancienne Gaule*, Harduini sequitur opinionem de Stœchadibus, tres insulas, quarum hic meminit Noster, obscuriores esse ait, quam ut distingui possint. A communi auctorum fere omnium opinione, qui Stœchades hodie *les îles d'Hyères* esse contendunt, recedere non audeam; hic tamen doctissimi viri Valesii opinionem, in Notitia Galliæ veteris, non referre non possum, qui insulas Stœchades hodie esse *Ratoneau, Pomègue* et *If* arbitratur; unde conjici posset Sturium esse hodie *Porqueroles*, Phœnicen, *Port-Croz*, et Philam, *l'île du Levant* seu *du Titan*. Hæc videat lector sagax et eruditus. Ed.

33. *Lero.* Hæc Antipoli propior, quam Lerina, est. Nunc a sacello ei Divæ sacro, *l'île Ste-Marguerite de Lérins*. Hard.

34. *Lerina.* A Lerone freto passuum dc dispescitur. Strabo, lib. IV, pag. 185, Πλανασίαν vocat, a planitie. Unde Sidonius in Euchar. ad Faustum : « Quantos illa insula

1 XII. (vi.) In Ligustico mari est Corsica, quam Græci Cyrnon[1] appellavere, sed Tusco propior : a septemtrione in meridiem projecta[2], longa passuum CL millia[3] : lata majore ex parte quinquaginta : circuitu CCCXXV[4] M. Abest[5] a vadis Volaterranis LXII M. pass. Civitates habet[6] XXXIII, et colonias, Marianam[7], a C. Mario deductam: Aleriam[8], a dictatore Sylla. Citra[9] est Oglasa[10] : intra

plana, Miserit in cælum montes : » viros sanctos intelligit, seu Monachos Lerinenses. Nunc *St.-Honorat de Lérins*. Antoninus in Itiner. Maritim. « Ab Antipoli Lero et Lerina insulæ, M. P. XI. » Hard.

XII. 1. *Cyrnon*. A Græcis Κύρνος, a Pœnis Κορσική, inquit Pausanias in Phoc. lib. X, pag. 639. Hard.

2. *Projecta*. Maluisset Dalecamp. *porrecta*. Ed.

3. *CL millia*. Strabo, lib. V, pag. 224, ex Chorographo nescio quo, CLX millia longitudine, latitudine LXX, porrigi ait. Plinium, ut solet, sequitur Martianus, lib. VI, pag. 207. Hard.

4. *CCCXXV*. Sic libri omnes MSS. cum Martiano. Hard. — Dalec. et Elzev. *CCCXXII*, contra Tolet. et Chiffl. fidem. Ed.

5. *Abest a vadis Volaterranis, LXII M*. Corruptus haud dubie numerus, quum XC circiter M. pass. inter utraque loca nunc supputentur. Nota fortassis centenarii in quingenarium deflexa ab amanuensibus est, scriptumque *LXII* pro *CXII*. Quin si Artemidoro credimus, apud Agathemer. Geogr. lib. I, cap. 5, gemina centenarii nota librariis excidit, scribique necesse est CCLXXV. Trajectum enim ait esse stadiorum bis mille ducentorum. Sed coarguit Artemidorum Strabo, lib. V. Ed.

6. *Habet XXXIII*. Sic Martianus, loc. cit. Hard.

7. *Marianam*, etc. Utriusque coloniæ, et a Mario, et a Sylla deductæ Seneca meminit, lib. de Consol. ad Helv. cap. 8, pag. 808; Aleriæ Mela lib. II, cap. 7; Florus, lib. II, cap. 2, et Antoninus. Utriusque rudera hodieque visuntur, latere insulæ eo, quod Italiam spectat. H. — Mariana quidem ad stagnum cui nomen *Stagno di Bigaglia*, auctore Mannerto ; non autem ad ostium Tavolæ fluminis, hodie *Golo*, ubi etiam veteris cujusdam oppidi monstrari a quibusdam vestigia ait : Aleria autem juxta ostium Rhotani fluminis, hodie *Sarignano*, ad Austrum ; quantum, ut ait idem Mannertus, ex Ptolemæo situs ejus conjici potest. In Conc. Lateranensi sub Martino *Donatus Marianensis episc*. Ed.

8. *Aleriam*. Vet. cod. apud Dalec. *alteram*. Ed.

9. *Citra est Oglasa*. Martianus: *Scipa autem citra est, Oglosa infra*. Ed.

10. *Citra est*, etc. *Oglasa*. Alii, *Oglosa*. Apparet ex situ esse *Monte Cristo :* ubi Monachi olim degebant, ad quos litteras scribit S. Gregor. lib. I, epistol. 9. Hard.

vero sexaginta millia passuum a Corsica, Planaria[11] a specie dicta; æqualis freto, ideoque navigiis fallax. Amplior 2
Urgo[12], et Capraria[13], quam Græci Ægilon[14] dixere: item Ægilium[15]: et Dianium, quam Artemisiam[16]: ambæ contra Cosanum[17] littus: et Barpana[18], Mænaria, Columbaria,

11. *Intra vero sexaginta millia pass. a Corsica Planaria.* Errat haud dubio Hard. qui eamdem insulam esse arbitratur Planariam istam et Planasiam, cujus paulo infra meminit Plinius. Planasia, ut mox dicam, hodie *Pianosa* est; Planaria vero ad austrum ejus sita, v circiter leucis, a Corsica vero XI, sive XXXIII M. pass. non autem LX, ut Noster ait, hodie vocatur *Formicole*, non una tantum insula, sed plures maxime exiguæ æquales freto, ut ait, et sicut Formicæ ut ita dicam, coacervatæ. Cave tamen eas confundas cum aliis eodem nomine *Formiche*, seu *Formicole di Grossetto*, quæ multo magis ad orientem jacent, ad Tuscum littus, contra urbem *Grossetto*. Proponebat Dal. *Planataria*. Ed.

12. *Urgo*. Sic MSS. omnes, sic etiam Mela, lib. II, cap. 7, et Martianus loc. citat. Rutilio in Itiner. pag. 315, *Gorgon*: « Assurgit ponti medio circumflua Gorgon, Inter Pisanum, Cyrnaicumque latus. » Greg. M. lib. I, ep. 50: « Gorgonis insulæ monasteria » laudat. Steph. Ὀργὼν, νῆσος Τυῤῥηνίας. Hodie *la Gorgona*. Hard.

13. *Capraria*. Αἴγιλον Græci dixere, ἀπὸ αἰγῶν, hoc est, a capris silvestribus, ut ait Varro, de Re rust. lib. II, cap. 3, qui Caprasiam vocat. Hodie *Capraia* nomen retinet. Hard.

14. *Ægilon*. Vet. apud Dalecamp. *Ægilium*. Ed.

15. *Item Ægilium*. Diversa hæc insula a superiore: Antoninus in Itiner. Maritim. « Insula Ægilium a Cosa stadia XC. » Melæ, lib. II, c. 7, et Martiano, lib. VI, p. 207, *Igilium*. Laudat hanc Rutilius eximie in Itiner. lib. I, p. 308: « Eminus Igilii silvosa cacumina miror, etc. » Nunc *Giglio*. Hard.

16. *Artemisiam*. Subintellige, dixere Græci: est enim Ἄρτεμις græce Diana. Ἀρτέμιταν hanc insulam Stephanus vocat. Nunc *Gianuto*, contra *Monte Argentaro*, quod promontorium in continente Italiæ est. H.

17. *Cosanum*. De Cosa diximus cap. 8. Hard.

18. *Barpana, Mænaria, Columbaria, Venaria*. Sic MSS. omnes. Dal. et Elzev. *et parvæ Mænaria*, etc. Pro *Barpana*, Mannertus dixit se etiam reperisse *Harponæ*. Eadem haud dubie est, auct. Hard. quæ Melæ, lib. II, cap. 7, Carbania dicitur. Columbariam ab avium genere dictam Solinus autumat. Vederiam, non Venariam habet Martianus, loc. cit. Sunt autem hodie, ut vult Mannertus, Barpana, sive, ut ait, Harponæ, *Forminche di Grossetto*, de quibus nos jam supra. Mænaria, *Troja*, contra promontorium ejusdem nominis ad septemtrionem Harponarum. Denique Columbaria et Venaria, *Palmajola* et *Cervoli*

Venaria. Ilva[19] cum ferri metallis, circuitu centum mill. a Populonio decem, a Græcis Æthalia dicta. Ab ea Planasia[20], XXXVIII[21] M. Ab his ultra Tiberina ostia in[22] Antiano Astura, mox Palmaria[23], Sinonia, et adversum Formias
3 Pontiæ. In Puteolano autem sinu Pandataria[24], Prochyta[25]: non ab Æneæ[26] nutrice, sed quia profusa[27] ab Ænaria

insulæ parvæ, Ilvam inter et *Piombino*. Harduinus Mænariam nominis quadam similitudine ductus *Meloria* esse credit, quæ portui Liburno objacet; sed, ut ait Mannertus, hæc tantum rupes est, cui nullum nomen certe fuit, ante exstructam satis recentem in ea turrim, quæ nocturno navium Liburnum portum petentium cursui ignes ostendit. Ed.

19. *Ilva.* Rutilius in Itiner. lib. I, pag. 309: « Occurrit Chalybum memorabilis Ilva metallis. » Nunc *Elba* dicitur, contra Plumbinum. Eadem Αἰθαλία cur nuncupata sit, disce ex Stephano. Ilvam ab Æthalia perperam sejungit Ptolemæus, et mox Ænariam rursum a Pithecusa. Hard.

20. *Planasia.* Non autem C M. pass. ut ait Noster, sed circiter LXX circuitu. Insula M. Pisonis Planasia a Varrone dicitur, de Re rust. lib. III, cap. 6. Hodie ut diximus, *Pianosa*. Ed.

21. *XXXVIII.* Sic apud Chifflet. Dalec. et Elz. *XXXIX*. Hic autem graviter errare videtur Noster, *Pianosa* enim vix VII M. pass. ab *Elba* distat. Ed.

22. *In Antiano Astura.* Ubi colonia Antium, Astura flumen et insula, ut diximus, cap. 9. Hard. — Insula maxime exigua vetus nomen, ut videtur, servat. Ed.

23. *Palmaria*, etc. Palmaria hodie *Palmarola*. Sinonia, *Sennone*, Caietam versus. Cæteris major Pontia, *Isola di Ponza*: universæ fere communi vocabulo Pontiæ appellatæ. Unica Straboni Ποντία, lib. II, pag. 123. Pontiæ multitudinis numero, Livio, lib. IX, cap. 28: « Volsci Pontias, insulam sitam in conspectu littoris sui, incoluerant. » Fortasse Pontiæ, quod uno nomine appellantur cum Pontia ipsa, tum exiguæ insulæ, nunc *la Botte*, *Vendotena*, etc. dicuntur. Ed.

24. *Pandataria.* Chiffl. *Pandateria*, quod legitur etiam in plerisque Taciti editionibus, Annal. lib. I, cap. 53; quamvis lib. XIV, cap. 63, *Pandataria* legatur. Straboni lib. V, p. 233, Πανδαταρία. Melæ lib. II, cap. 7, et Dioni, LV, 10, *Pantaderia*. Nunc *Ventotiene*. Ed.

25. *Prochyta.* Προχύτη Stephano, hodie *Procida*, contra promontorium Misenum. Hard.

26. *Non ab Æneæ nutrice.* Ut existimavit Dionys. Antiq. Rom. lib. I, p. 43. Hard.

27. *Quia profusa ab Ænaria erat.* Quia motu terræ avulsa, ac veluti in altum projecta ab Ænaria, seu Pithecusa, foret. Strabo, lib. V, p. 247. Ex his Plinii verbis Martianus ridicule Ahænariam insulam finxit. Hard. — Quidam *Ænearia* ubique hic scribunt. Dalec.

erat. Ænaria ipsa a statione[28] navium Æneæ, Homero[29] Inarime dicta, Græcis Pithecusa, non a simiarum[30] multitudine (ut aliqui existimavere), sed a figlinis[31] doliorum. Inter Pausilypum[32] et Neapolim Megaris[33]: mox a Surrento

28. *A statione.* Festus: « Ænaria appellavere locum, ubi Æneas classem a Trojanis veniens appulit. » Plinius non Æneam cum navibus, sed Æneæ naves dumtaxat, quas ille Tithono in Italiam proficiscenti ad transvehendos colonos locaverat vel commodarat, usque ad hanc insulam pervenisse refert, nec ultra progressas ibi substitisse in tutissima statione, donec in Troadem ante Græcorum adventum remigrarent; Tithono interim (qui missus, non a Laomedonte, ut suspicati nuper in Apologia Homeri sumus, sed a Priamo fratre fuerat, ad transvehendos, quos diximus, colonos, scilicet valetudine, ætate, vel sexu inutiles bello Trojano sustinendo, quod imminebat a Græcis), ad Lirim amnem usque ad Circeios naves suas peragente. Naves enim Æneas, quibuscum in Italiam venire ipse potuisset, easdem agnato suo Tithono potuit in publicam patriæ utilitatem commodare: aut si venit ipse ductor navium suarum, id quod minus esse verisimile arbitramur; ante Trojanam certe obsidionem, Homero teste idoneo ac locuplete, Trojam rediit, Tithono in Italia remanente. Fortasse etiam ab aheno ærisque metallis, Ænaria dicta est, quasi Ahenaria. Αἰναρίαν scripsere cum diphthongo antiqui omnes: unus instar sit omnium Appianus, Bell. Civil. lib. V, p. 711, qui νῆσον τὰς Πιθηκούσσας vocat, ἣ νῦν ἐστιν Αἰναρία. Nam quod suadere Salmasius nititur, in Solin. pag. 97 et 321, et Bochartus, de Animal. lib. III, cap. 31, pag. 994, scribi *Enaria* oportere, ut ab Enaribus, hoc est, sine naribus, simiis videlicet, nomen insulæ deflexum videatur, valde vereor ut quisquam vir naris emunctæ probet. Hodie appellatur *Ischia*. HARD.

29. *Homero.* In Catalogo Navium, vers. 290: εἰν Ἀρίμοις: unde Virgilius, Æneid. IX; Ovidius, Metam. lib. XIV, vers. 89, aliique *Inarimen* finxere. HARD.

30. *Non a simiarum.* Volebat Dalecamp. *non a simiarum multitudine.* ED.— Quas Græci πιθήκους vocant. Ita nihilominus visum Ovidio, Met. lib. IV, vers. 90. Xenagoræ et Æschini apud Harpocrat. pag. 168, atque e recentioribus, Salmasio, et Bocharto, de Animal. lib. III, cap. 31, pag. 994. Sane ἄριμος Hesychio πίθηκος est, hoc est, simia. HARD.

31. *A figlinis doliorum.* Officinis, in quibus dolia fiunt figlina: ἀπὸ τῶν πιθήκων, hoc est, κεραμέων πίθων. A πίθος fit πίθακον, πίθηκον, πιθηκόεις, πιθηκόεσσαι, et πιθηκοῦσαι, id est, figlinæ. HARD.

32. *Pausilypum.* Hodieque *Posilipo*, in Campania, prisca incolarum Græcorum appellatione, ab abigendis curis, tristitiæve cessatione, Παυσίλυπον. Mons enim mare prospectans, consitus arboribus, villisque refertus, omnium ejus oræ

octo millibus passuum distantes, Tiberii principis arce nobiles Capreæ[34], circuitu XI millium[35] passuum.

1 XIII. Mox[1] Leucothea[2] : extraque conspectum[3], pelagus Africum attingens, Sardinia, minus octo[4] millibus passuum a Corsicæ extremis, etiamnum angustias eas arctantibus insulis parvis, quæ Cuniculariæ[5] appellantur : itemque[6] Phintonis, et Fossæ : a quibus fretum ipsum Taphros nominatur. (VII.) Sardinia ab oriente[7] patens, CLXXXVIII millia passuum : ab occidente, CLXXV[8] millia :

amœnissimus est : Virgilii quoque cineribus inclytus. HARD.

33. *Megaris.* Μεγαρὶς, nunc *Castel dell' Ovo.* HARD.

34. *Capreæ.* Eleganter describuntur a Tacito Annal, lib. IV, cap. 67, qui quidem rectius quam Noster, hanc insulam « trium millium freto ab extremis Surrentini promontorii disjunctam» ait. Vide etiam Sueton. in Tiberio, cap. XL, et Dionem, lib. LII, p. 495. Nunc *Capri* vocatur. ED.

35. *XI millium*, etc. Male MSS. Reg. et editio princeps aliæque, atque etiam Harduinus, *LX M.* Optime emendavit Cl. Rezzonicus, *XI M.* errorem monstrante Josepho Maria Secundo, Capreårum præfecto, in erudita insulæ descriptione. BROT.

XIII. 1. *Mox.* Sunt qui hanc vocem non legant. DAL.

2. *Leucothea.* Meminit hujus Mela, lib. II, cap. 7; sed in mappis non reperitur. ED.

3. *Extraque conspectum.* Vet. ap. Dalec. et Chiffl. *extra quem.* ED. — Sic in altum recedens, ut a continente prospici non possit, nisi ægre admodum. Strabo, lib. V, p. 223 : Κατοπτεύεται δ' ἀπὸ τῆς πόλεως πόρρωθεν μὲν καὶ μόλις ἡ Σαρδὼν, ἐγγυτέρα δὲ ἡ Κύρνος, etc. HARD.

4. *Minus octo.* Apud Chiffl. *minus novem.* ED. — «In octavo milliario a Corsica Sardinia est, » inquit Martianus, lib. VI, pag. 207. Stadiorum fere LX intervallum esse ait Strabo, lib. V, pag. 223, hoc est, VII M. D. pass. HARD. — Vix V M. pass. est verum intervallum. ED.

5. *Cuniculariæ.* Hodie sine nomine, scopulis, quam insulis, propiores. HARD.

6. *Itemque.* Id est : Angustiæ illæ arctantur, non modo Cunicularìis insulis, sed illa etiam insula, quæ Phintonis (Ptolemæo, lib. III, cap. 3, Φίντωνος νῆσος), et his quæ Τάφρος, seu Fossæ vocantur. Illa nunc *Isola di Figo* : altera *Isola Rossa*, Cluverio, lib. de Corsica antiqua, pag. 502. HARD. — Aut potius, ut vult Mannertus, *Caprera* et *Santa Maddalena*, extra fretum, orientem inter et austrum. Vet. apud Dalec. *Phitonis.* Tolet. *Pintonis.* ED.

7. *Ab oriente.* Latere orientali. Hæc Martianus iisdem verbis, lib. VI, cap. de Sardin. pag. 207. H.

8. *CLXXV.* Sic apud Chifflet. et Tolet. Dalec. et Elzev. *CLXX.* Alii ap. Dalec. *CLXXII.* ED.

a meridie, LXXVII[9] millia: a septemtrione, CXXV[10], circuitu DLXV[11] millia: abest ab Africa Caralitano[12] promontorio ducenta millia, a Gadibus quatuordecies centena. Habet et a Gorditano[13] promontorio duas insulas, quæ 2 vocantur Herculis[14]: a Sulcensi[15], Enosin[16]: a Caralitano, Ficariam[17]. Quidam haud procul ab ea etiam Berelidas ponunt[18], et Collodem, et quam vocant Heras lutra[19]. Celeberrimi in ea populorum, Ilienses[20], Balari,

9. *LXXVII*. Sic ap. Chiffl. Dal. et Elz. *LXXIV*. Ed.

10. *CXXV*. Sic ap. Chiffl. Dalec. et Elz. *CXXII*. Ed.

11. *DLXV*. Sic ap. Chiffl. Dalec. et Elz. *DLX*. Omnes istæ mensuræ non multum a vero aberrant. Ed.

12. *Caralitano*. Vet. apud Dalec. *Calaritano*. Hodie, ut omnes aiunt, *Carbonara*, a quo quidem promontorio non CC M. ut Noster ait, sed CXXI tantum M. pass. distat proximum Africæ littus; Gadesque non quatuordecies centena, sed circiter DCCCCLXXX M. pass. Ed.

13. *Et a Gorditano*. Γορδίτανον ἄκρον Ptolemæo, lib. III, cap. 3, ab occidentali insulæ latere: Nunc *Capo Falcone*. Habet hæc quoque Martianus iisdem verbis, loc. supra citat. Hard.

14. *Herculis*. Ἡρακλέους νῆσον unicam Ptolemæus agnoscit, lib. III, c. 3. Sunt tamen geminæ: major, *Asinara*, sive *Zavara*: minor, *Isola piana* dicitur. Hard.

15. *A Sulcensi*. Quod meridionali insulæ latere, vulgo *la Punta dell' Ulga*, nomen olim habuit à Sulcensi oppido, de quo mox. Hard. — Vet. apud. Dalec. *Solcensi*. Ed.

16. *Enosin*. Ἔνοσιν. Hodie à *S. Antiocho* nomen habet. Hard.

17. *Ficariam*. Φικαρία νῆσος Ptolemæo, lib. III, cap. 3, Cluverio, *Coltelazo*. Hard.

18. *Berelidas*. An *Balaridas* ex Martiano rectius? scilicet a Balaris Sardinia gente, de qua mox Plinius. An potius *Boaridas*, ex Tab. Peuting. ut scopuli intelligantur duo, qui S. Antiochi insulam obsident, *il Toro*, et *la Vacca*? an denique *Banauridas* ex Stephano, Tyrrhenicas insulas sic nominante? Et Beleridas, et Κολλώδη, et Ἥρας λοῦτρα, seu Junonis thermas, inter insulas quæ Sardiniæ adjaceant, ab auctoribus haud satis probatæ fidei afferri, haud obscure prodit ea loquendi formula, *Quidam ponunt*, etc. Hard.

19. *Heras lutra*. Vet. ap. Dalec. *Hieraca*. Chiffl. *Heralytra*. Ed.

20. *Ilienses*. Ἰλιεῖς, qui Ilio everso huc confugere, Iolao duce, ut Pausanias refert, Phocic. lib. X, p. 639, unde et Ἰολάειοι a Diodoro appellati, Bibl. lib. V, p. 296. Ilienses quoque et Mela, lib. II, cap. 7, et Livius vocat, lib. XLI, cap. 6, quibus iste adjuncta Balarorum auxilia scribit. Quare Plinium haud merito Salmas. arguit, in Sol. p. 29 et 99, quasi *Ilienses* pro *Iolenses* dixerit. Βαλαρῶν et Κορσῶν appella-

Corsi. Oppidorum[21] XVIII[22] Sulcitani[23], Valentini[24], Neapolitani[25], Bosenses[26], Caralitani civium romanorum, et
3 Norenses[27]. Colonia autem una, quæ vocatur ad turrim[28]

tio unde sit deducta, Pausanias aperit, loc. cit. HARD.

21. *Oppidorum XVIII*. Ita MSS. omnes. Dalec. tamen et Elz. *XIV* legunt. Subintellige celeberrima. ED.

22. *Sulcitani*. Strabo, lib. VI, pag. 224 : Πόλεις ἀξιόλογοι Κάραλις καὶ Σουλχοί. Ptolem. loc. cit. μεσημβρινώτατοι Σολκητανοὶ et Σόλκοι λιμήν. Mela, lib. II, cap. 7 : « Urbium antiquissimæ Caralis et Sulci. » Steph. Byz. Σύλκοι πόλις ἐν Σαρδοῖ, Καρχηδονίων κτίσμα. Anton. *Sulci*. Vide quoque Pausaniam lib. X, cap. 17. Hujus urbis situm indicari ait Mannertus ruderibus exiguoque vico, cui nomen etiam nunc est *Sulci*, haud longe a portu, cui nomen *Palma di Solo*, contra insulam hodie *S. Antioco* vocatam. ED.

23. *Valentini*. Οὐαλεντῖνοι Ptolemæo, lib. III, cap. 3, ab oppido cognomine, quod perperam in libris editis Οὐαλερία pro Οὐαλεντία scribitur. HARD. — Illam hodie *Iglesias* esse ait Mannertus. ED.

24. *Neapolitani*. Ptolemæo, loc. cit. Νεαπολῖται et ὕδατα Νεαπολιτάνα. Oppidum hoc Aquæ Neapolitanæ, cujus meminit etiam Antoninus, sive Æthicus, unum fuisse huic populo innuit Harduinus : nonnulli tamen duo agnoscunt, quorum unum in littore fuit, quondam Neapolis, hodieque etiam *Napoli* dicta, aliud autem in Mediterraneo, Aquæ Neapolitanæ quondam, hodieque si Mannerto credimus, *Acqua di Corsari* vocata. ED.

25. *Bosenses*. Bosam urbem nomen suum retinere aiunt D'ANVILLE, nonnullique alii; Ptolemæus tamen loc. cit. illam inter oppida Sardiniæ mediterranea nominat; unde diversa ab hodierna urbe *Bosa*, ad ostium fluminis *Tyrsix*, contra insulam cognominem sita, esse videtur. Anteponenda igitur fortasse est Mannerti opinio, qui antiquæ Bosæ rudera ad antiquum fluminis, hodie *Gavino* dicti, alveum monstrari ait, unde fortasse in hodiernam urbem migrarunt incolæ, quum Bosa episcopalis sedes facta est. ED.

26. *Caralitani*. Quibus jus civium Roman. concessum. Sive Caralim, seu Calarim legas, nihil interest. Variant enim libri vetusti. Livius *urbem Carales* vocat, lib. XXIII, cap. 40 et 41, et lib. XXX, c. 39; Florus, lib. II, cap. 6, urbem urbium Caralin, quia jam tum, ut hodieque, metropolis insulæ fuit : incolis *Cagliari*. HARD.

27. *Norenses*. Antonino *Nora*; Ptolemæo Νῶρα, meridionali insulæ latere. Hanc Pausanias, lib. X, cap. 17, antiquissimam fuisse Sardiniæ urbem nos docet, ab Iberis, duce quodam Norace, Mercurii filio, conditam. Domorum usum Libycis cæterisque antiquis insulæ incolis monstrarunt. Noram locum, ubi hodie est *Torre Forcadizo*, tenuisse probat Mannertus. ED.

28. *Ad Turrim*. Nunc *Porto di Torre*. In Notitia Episcop. apud Victorem Vitens. inter Episcopos Sardiniæ, *Felix de Turribus*. Antonino, *Ad Turrem*, oppidum Sardiniæ

Libysonis. Sardiniam [29] ipsam Timæus Sandaliotin [30] appellavit ab effigie soleæ, Myrsilus Ichnusam a similitudine vestigii. Contra Pæstanum sinum Leucasia [31] est, a Sirene ibi sepulta appellata. Contra Veliam, Pontia, et Iscia [32], utræque [33] uno nomine Œnotrides [34], argumentum possessæ ab OEnotriis [35] Italiæ. Contra [36] Vibonem parvæ, quæ vocantur Ithacesiæ [37], ab Ulyssis [38] specula [39].

XIV. (VIII.) Verum ante omnes claritate Sicilia, Sicania Thucydidi [1] dicta, Trinacria [2] pluribus, aut Triquetra [3], 1

est. Ptolemæo, libro III, cap 3 : Πύργος Βίσσωνος πόλις, pro Λιβύσσωνος. Hard.

29. *Sardiniam*. Hæc totidem verbis Solinus, cap. IV, pag. 18, et Martianus, lib. VI, cap. de Sardinia, pag. 207. Præivit auctor libri Mirab. Auscult. p. 1159. Hard.

30. *Sandaliotin*. Σανδαλιῶτιν, et Ἰχνοῦσαν. Claudianus, de bello Gildon. « Humanæ speciem plantæ sinuosa figurat Insula : Sardiniam veteres dixere coloni. » Vide etiam Pausaniam in Phocic. lib. X, pag. 638. Hard.

31. *Leucasia*. Apud Strabonem, lib. II, pag. 123, Λευκασία : at sæpius Λευκωσία, ut Stephanus habet : et auctor libri Mirab. Auscult. pag. 1190, quo nomine Sirenen etiam esse vocitatam diximus, cap. 9. Hodie *la Licosa*, petra verius quam insula. Ab Æneæ consobrina ibi defuncta, Λευκασίαν nominatam scribit Dionys. Halic. lib. I, pag. 43. Hard.

32. *Iscia*. Proponebat Dalecamp. *Isacia*. Ed.

33. *Utræque*. Vet. ap. Dalec. *utraque*. Ed.

34. *Œnotrides*. Οἰνωτρίδες νῆσοι Straboni, lib. VI, pag. 252. De Velia diximus cap. 10, et de Pæstano sinu, et de Vibone. Hard.

35. *Ab Œnotriis*. Quos in Italia rerum potitos olim Strabo etiam prodidit, pag. 253. Hard.

36. *Contra*. Dalec. et Elz. *et contra*. Ed.

37. *Ithacesiæ*. Ἰθακησίαι. Meminere Solinus, et Martianus. Nunc *Torricella*, *Praca*, *Brace* : scopulique alii sine nomine. Hard.

38. *Ulyssis*. Vet. ap. Dalec. et Chiffl. *ob Ulyssis*. Ed.

39. *Specula*. Vet. ap. Dalec. Tolet. et Chiffl. *spectacula*. Ed.

XIV. 1. *Thucydidi*. Edit. princeps *a Thucydide*. Brot. — Libro VI, pag. 411. Hard.

2. *Trinacria*. Thucyd. loc. cit. Diodoro, Bib. lib. V, pag. 286, et aliis. Homero, Odyss. Λ, 106, et M, 127. Τρινακίη νῆσος, alia longe a Trinacria est. Hæc partim latina vox est ab adjectivo *trinus*, partim græca, ex voce ἄκρα, *promontorium*. Illa ad quamdam prioris similitudinem ficta est, et Solis insula appellatur, quoniam in ea sol perpetuo lucet. Est enim ea insula in Odyssea, ipsum hoc terræ hemisphærium, quod certe semper lucet a sole. H.

3. *Triquetra*. *Prædia Triquetra*,

a triangula specie : circuitu patens, ut auctor est Agrippa[4], DCXVIII M. pass. quondam[5] Brutio agro cohærens, mox interfusò mari avulsa XV[6] M. in longitudinem freto, in latitudinem autem M. D. pass. juxta[7] columnam Rhegiam. Ab hoc dehiscendi[8] argumento, Rhegium Græci
2 nomen dedere oppido, in margine Italiæ sito. In eo freto est scopulus Scylla : item Charybdis[9] mare vorticosum : ambo clara[10] sævitia. Ipsius Triquetræ, ut diximus[11], promontorium Pelorus vocatur, adversus Scyllam vergens in Italiam : Pachynum[12] in Græciam, CCCCXL M. ab eo

hoc est, Sicula, dixit Horatius, lib. II, satir. VI. HARD.

4. *Agrippa*. At Posidonius apud Strabonem, lib. VI, pag. 266, habet tantum stadia quater mille et CCCC, hoc est, DL mill. pass. Timosthenes vero apud Agathemerum, lib. I, cap. 5, stadiis 4746 ambitum Siciliæ definit, hoc est, DXCIII mill. CCL pass. HARD.

5. *Quondam*. Vide quæ diximus, lib. II, cap. 90. HARD.

6. *XV*. Sic ap. Chiffl. Dalec. et Elz. *XII*. ED.

7. *M. D pass. juxta*. Ita Timosthenes apud Agathem. duodecim stadia patere hoc fretum latitudine prodidit, lib. I, cap. 3. HARD.

8. *Ab hoc dehiscendi*. Ita Solinus, cap. V, pag. 19. Ἀπὸ τοῦ ῥαγῆναι Rhegium dictum volunt, quod ibi terra dehiscat interfuso tenui maris euripo. Alii Regium sine aspiratione scripsere, quasi Regiam, hoc est, Βασίλειον. Conf. Strabonem lib. VI, p. 258. HARD.

9. *Charybdis mare vorticosum*. Vel summa fuit olim navigandi imperitia, vel valde mutata est locorum facies. Charybdis enim, antiquis adeo formidata, adhuc videtur prope arcem Messanæ, *Messine*, et ab incolis dicitur *Garofalo*. Vel minimæ cymbæ eam sine periculo trajiciunt. Nec ibi aliud est quam vortex ortus a variis aquarum intercursationibus, quæ colliduntur in iis angustiis Phari Messanæ. Altitudo aquæ ibi est tantum palmorum 30. Vide *Voyage en Sicile et dans la grande Grèce, adressé à M. Winkelmann, page* 161. BROT.

10. *Ambo clara*. De his satis apposite Ovidius, Metam. lib. VII, vers. 62 : « Quid quod nescio qui mediis concurrere in undis Dicuntur montes? ratibusque inimica Charybdis Nunc sorbere fretum, nunc reddere : cinctaque sævis Scylla rapax canibus Siculo latrare profundo? » At apud Homerum, Odyss. M, 61, Scylla et Charybdis petræ sunt duæ fabulosæ, cum scopulis totidem; quibus imaginibus poetice describit adulteriorum, discordiæ, et luxuriæ mala. HARD.

11. *Ut diximus*. Cap. 10, Πέλωρος ἄκρα Ptolemæo, lib. III, cap. 4. Nunc *Capo di Faro*. HARD.

12. *Pachynum*. Malebat Dalec.

distante Peloponneso [13]: Lilybæum [14] in Africam CLXXX M. intervallo a Mercurii [15] promontorio: et a Caralitano Sardiniæ CXC [16] M. Inter se autem hæc promontoria ac latera distant his spatiis. Terreno itinere a Peloro Pachynum [17] CLXXXXI M. pass. Inde Lilybæum, CC M. inde Pelorum, CLXX. Coloniæ [18] ibi quinque: urbes ac civitates LXIII. A Peloro mare Ionium ora spectante, oppidum Messana ci-

*Pachynus*. Ed. — Παχύνος ἄκρα Ptolemæo, nunc *Capo di Passaro*. H.

13. *CCCCXL M. ab eo distante Peloponneso*. Ita rescripsimus, admonitu codicum Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. etc. quum in editis perperam legatur, CXLIV, hoc est, centena quadraginta quatuor, pro *quater centena et quadraginta*. Suffragatur præter Capellam, qui hunc plane numerum habet, lib. VI, cap. de Sicilia, p. 208, etiam Strabo, dum Alphei fluminis ostium quatuor millia stadium, hoc est, D millia passuum a Pachyno abesse testatur, lib. VI, pag. 266. Hard.—Proxima vero reipsa est hæc Pachynum inter et Tenarium promontorium CCCCXL M. pass. distantia. Ed.

14. *Lilybæum*. Λιλυβαίων ἄκρα Ptolem. *Capo di Boco*, *Marsala*. Hard.

15. *A Mercurii*. Hodie *cap Bon*, in Africa. De eo lib. V, cap. 3. Hoc intervallum Timosthenes loc. citat. ait esse fere CC M. pass. sed graviter errat, nam vix LXXVIII M. pass. est; unde etiam non CLXXX, sed tantum LXXX hic legendum puto. Ed.

16. *CXC*. Sic ap. Chiffl. Dalec. et Elz. *CXX*. Ego autem *CCX* legere mallem, quod vero multo vicinius esset. Ed.

17. *Pachynum CLXXXXVI*. Ita MSS. omnes, Dalec. et Elz. *CLXVI*. Capella, pag. 208, *CLXXVI*. Terreno itinere hæc mensura instituitur, atque adeo brevior insulæ circuitus ex triplici hoc intervallo colligetur, quam quem Agrippa efficit, ora sinubusque lustratis. Hard. — Hæc Harduinus: ego autem corruptos quoque numeros insequentes arbitror: nam ex probatissimis mappis intervalla terreno itinere desumpta mihi dederunt circiter CL M. pass. inter Pelorum et Pachynum; CCX, inter Pachynum et Lilybæum, et CCXXX, inter Lilybæum et Pelorum. Ed.

18. *Coloniæ ibi quinque: urbes ac civitates LXIII*. Locum hunc restituimus, tum ex Martiano Capella, lib. VI, cap. de Sicilia, pag. 208, tum ex eorumdem codicum fide, in quibus *civitates LXIII*, nullis adjectis aut detractis leguntur. Coloniarum numerum, quem nos etiam reposuimus, ex Martiano, subsequentis voculæ, *urbes*, littera prior absorbuerat. Porro totidem infra coloniæ redduntur: Tauromenium, Catina, Syracusæ, Thermæ, Tyndaris. In Excerptis Legationum e Diodori libro XXIII, urbes in Sicilia LXVIII omnino numerantur: qui numerus e quinque coloniis, urbibusque tribus et sexaginta recte conflatur. Hard. — Dalec. et Elz. *LXXII*. Ed.

3 vium[19] romanorum, qui Mamertini vocantur. Promontorium Drepanum[20] : colonia Tauromenium[21], quæ antea Naxos[22], flumen Asines[23] : mons Ætna[24] nocturnis mirus

19. *Civium Rom.* Jure civitatis a senatu donatum. *Messine.* Incolis, *Messina città nobile.* Nummi Veteres sub Augusto cusi, MESSENION, latinis scripti characteribus, ut se cives romanos incolæ testarentur; seque a Messeniis Peloponnesi discriminarent. Cuniculus in ea nummi parte sculptus, cuniculosam eam fuisse, vel esse regionem docet. Fuit hic nummus argenteus apud D. DE BOZE. HARD.

20. *Drepanum.* Nunc, ut vult Harduinus, et confirmat Mannertus, *capo di S. Alessio* a proximo S. Alexii castello. Non vero, ut Harduinus addit, idem quod Ptolemæo Ἀργεννον ἄκρον, hodie, ut ait Mannertus, *capo Grosso* dictum. ED.

21. *Colonia Tauromenium.* Nunc *Taormini.* Ibi adhuc visitur antiquum ejus theatrum, in quo scena, quæ in cæteris omnibus deest, exstat integra. Inde patet quam curiosum sit hujus antiquitatis monumentum. BROT.

22. *Antea Naxos.* Solin. cap. v, pag. 19. Etiam Antoninus in Itiner. Tauromenium Naxon vocat. Nempe Naxo excisa, Tauromenium successit, quo deducti sunt Naxii, ut auctor est Diod. Sic. Bibl. lib. XIV, pag. 282, et lib. XVI, pag. 411. Græcis Ταυρομένιον. Nummus Græcus e Museo nostro Parisiensi, TAYPOMENITAN. HARD.

23. *Asines.* Fluvius ille, quem Tauromenium inter et Ætnam ponit Noster, idem esse videtur, qui ab aliis Onobala, hodie *Alcantara* vocatur; nisi tamen illum confundat Noster cum flumine Aci, quod Catanæ multo vicinius fuit. Certe longe alius fluvius hic Asines ac ille, quem Ἀσίναρον ποταμὸν vocant Thucyd. lib. VII, pag. 554, et Plut. in Nicia, pag. 541, et quocum male confunditur ab Harduino: hic enim Asinarus flumen hodie *fiume di Noto* est, haud longe ab urbe *Noto*, auctore Mannerto. ED.

24. *Ætna. Mont Gibel.* HARD. — Cl. HAMILTON die 26 mensis junii, anno 1769, Ætnam conscendit, craterem ejus diligenter inspexit, ejusque ambitum æstimavit quoque duobus millibus et quingentis passibus. Conus est concavus inversus, intus crusta salina et sulphurea vestitus, qui sensim decrescit, et ferme in punctum desinit. Audivit a Cl. RECUPERO, qui Ætnæ historiam scribebat, montis altitudinem per pendiculum esse trium millium Italicorum. Die illa 26 junii in summo cratere barometrum notabat gradus 18, lineas 10; in imo monte gradus 27, lineas 4. Thermometrum vero, in summo cratere gradus 26, in imo monte gradus 24. Vidit ibi ortum solis et patentissimum prospectum. Vidit maximam partem Calabriæ, totam insulam Siciliæ, insulas *Lipari* et *Stromboli*, licet amplius septuaginta millibus distent. In accuratissima tabula geographica dimensus spatium, quod suis oculis tum obversabatur, reperit hujus prospectus ambitum esse nongentorum millium passuum,

incendiis. Crater[25] ejus patet ambitu stad. xx. Favilla[26] Tauromenium et Catinam[27] usque pervenit fervens : fragor vero ad Maronem[28] et Gemellos colles. Scopuli[29] tres Cyclopum, portus Ulyssis[30], colonia Catina[31]. Flumina :

900 *milles*. Pyramidalis umbra montis totam insulam percurrebat, et mare attingebat. Quadraginta quatuor montes numeravit in latere Ætnæ, quod Catanam spectat, et multos alios in adverso latere. Singuli illi montes sunt, conica forma, et craterem habent, qui in multis intra et extra magnis arboribus est tectus. C. HAMILTON, *Voyage du mont Etna*, pag. 354. BROT.

25. *Crater*. Qui in summo vertice aperit se hiatus. HARD.

26. *Favilla*. Ita etiam Strabo, lib. VI, pag. 269; August. de Civit. lib. III, cap. 31, aliique. HARD.

27. *Catinam*. Dalec et Elz. *Catanam*, de qua infra. ED.

28. *Ad Maronem*, etc. Chifflet. *Maroneum*. In martyrologio Maurolyci, Maronis pariter montis fit mentio, Gemellorumque collium. Maro nunc *Madonia* dicitur : Gemelli, *monte di Mele* : utrique uno nomine Mons Nebrodes Solino, c. v, p. 19, et aliis. HARD.

29. *Scopuli tres*. In ora, citra Catinam *i Fariglioni*. Qua parte Sicilia spectat Eurum, Cyclopas Plinius collocat, cum portu Ulyssis, recte. At Homerus ad septemtrionem fere; quoniam sic poscit descriptio itinerum Ulyssis in ea fabula. Venisse constabat Ulyssem in Siciliam ex fama publica, atque ibi tunc Cyclopas exstitisse. Cætera invenit, immutavit, disposuit vates, ex artis licentia et legibus. Cyclops, græce Κύκλωψ, non hominem significat, cui lumen sit unicum; sed qui rotundos oculos habet, sive orbiculares. Unoculum Cyclopa finxit Homerus, tum ut monstrosior esset : tum quia si oculos duos haberet, uno effosso satis ei alter esset ad animadvertendos percussores : id quod fabula prohibebat. Docet enim illa, juste pœnas ab eo exigi, qui sacrosancta hospitii jura violet : quod Cyclopis facinus fuisse finxit Homerus. HARD.

30. *Portus Ulyssis*. Idem de quo meminit Virgilius, Æn. III, vers. 570 : « Portus ab accessu ventorum immotus et ingens; » auctore Mannerto. Nunc *Lognina statione* vocari, prope Catinam, ait Harduinus. ED.

31. *Catina*. Sic omnes MSS. Dalec. et Elz. ut supra, *Catanam*. Quam Græci Κάτανan, Catinam Latini dixere : ut illi Μασσαλίαν, Massiliam isti. Catanam tamen legimus in nostra T. Livii editione, lib. XXVII, cap. 8. Nummus in Museo nostro, ΚΑΤΑΝΑΙΩΝ. Nobis *Catane* : incolis, *Catania*. In vetere instrumento apud Parutam, pag. 14, *Catana città clarissima*. Catana Naxiorum colonia fuit, auctore Strabone, libro VI, pag. 268; illam Ætnam nominari voluit Hiero Syracusarum tyrannus; quo quidem mortuo, antiquum nomen recuperavit. Colonos postea Romanos accepit. Urbi superne imminet mons Ætna, ita ut ignis, qui ex eo evomitur, sæpe in Catanæum agrum devolvatur. HARD. et ED.

Symæthum[32], Terias. Intus Læstrygonii[33] campi. Oppida: Leontini[34], Megaris[35]: amnis Pantagies[36]. Colonia Syracusæ[37], cum fonte Arethusa[38]. Quamquam et Temenitis[39],

32. *Symæthum*. Σύμαιθος Straboni, lib. VI, pag. 272. Hodie *Zaretta*, ultra Catinam. Τηρίας Diodoro in Eclog. pag. 868, et Hesychio. Illum nunc *fiume di S. Leonardo*, Harduinus, *Lentini* Mannertus vocari volunt: fortasse idem fuit, qui hodie *Guarna Lunga* dicitur. Ed.

33. *Læstrygonii*. Λαιστρυγόνες appellati, qui Leontinos campos incoluere, οἱ τὸ Λεοντίνων πεδίον οἰκήσαντες, inquit Polybius in Excerptis, pag. 22. Silius, lib. XIV: « Prima Leontinos vastarunt prælia campos, Regnatam duro quondam Læstrygone terram. » Hard.

34. *Leontini*. In nummis Musei nostri, ΛΕΟΝΤΙΝΩΝ. Melæ quoque, lib. II, cap. 7, *Leontini*. Λεόντιον Ptolemæo, lib. III, cap. 4. Leontini Livio, lib. XIII, cap. 50; XIV, 3, et XXIV, 7, 23 et 30. Nunc *Lentini*. In vetere instrumento, apud Parutam, pag. 14, *Lentini città fecondissima*. Hard.

35. *Megaris*. In nummis apud Parutam, ΜΕΓΑΡΑ. Et apud Ptolem. Μέγαρα. Stephano Μεγαρὶς ἐν Σικελίᾳ, ἡ πρότερον Ὕβλα. Hard. — Cic. in Verrem, V, 25: « Megaris, qui locus est, non longe a Syracusis. » Illam a consule Marcello M. dirutam nos docet Livius, lib. XXIV, cap. 35. Monstrari ejus rudera ait Mannertus. Ed.

36. *Pantagies*. Vet. ap. Dalec. *Pantagia*. Ed. — Vibio Seq. *Pantagias*: Silio quoque, libro XIV. Παντάκιος Thucydidi, lib. VI, pag. 413. Ptolemæo, Παντάχας. Nunc *Porcaro*. Hard.

37. *Syracusæ*. Incolis *Siracosa città fedelissima*: nobis *Syracuse*. Coloniam eo deductam ab Augusto, anno U. C. 733, M. Lollio, Q. Lepido coss. auctor est Dio, lib. LIV, pag. 527, et Strabo, lib. VI, pag. 270. Hard.

38. *Arethusa*. Cic. in Verrem, orat. VI, num. 18: « In hac insula extrema est fons aquæ dulcis, cui nomen Arethusa est, incredibili magnitudine, plenissimus piscium: qui fluctu totus operiretur, nisi munimine ac mole lapidum a mari disjunctus esset. » Nunc fons est sine nomine. Falcandus, in hist. Sic. motu terræ lutulentum hunc fontem ait effectum, multa maris admixtione saporem salsum contraxisse. Vide quæ de eo fonte et Alpheo amne dicturi sumus libro XXXI, cap. 30. Hard.

39. *Temenitis*, etc. Vinc. Mirabella, Syracusanus, in erudito opere de patria sua, ait hos hodieque fontes exstare. Temenitum, quæ *Pismotta* hodie est auctore Cluverio, nunc dici, *Fonte di Canali*. Archidemiam, *Cefalino*. Magæam, *Fontana della Maddalena*. Cyanen, *Fonte Ciane*. Milichien Μειλιχίην, cujus aqua suavissima, et nomini suo maxime conveniens, *Lampismotta*. De Cyane in primis Ovidius, Fastor. lib. IV, vers. 469, et Metam. lib. V, vers. 412. Vibius Seq. pag. 340, lacum vocat. Hard.

et Archidemia[40], et Magæa, et Cyane, et Milichie[41] fon-
tes in Syracuso potantur[42] agro. Portus Naustathmus[43], 4
flumen Elorum, promontorium Pachynum : a qua[44] fronte Siciliæ flumen Hirminium[45], oppidum Camarina[46], fluvius Gelas[47], oppidum Acragas[48], quod Agrigentum nostri dixere. Thermæ[49] colonia : amnes Achates[50], Mazara,

40. *Archidemia et Magæa*. Vet. ap. Dal. *Archidemisa et Margæa*. Ed.

41. *Milichie*. Vet. ap. Dalec. *Milinoe*. Ed.

42. *Potantur*. Vet. ap. Dalecamp. *ponantur*; alii *putantur*. Ed.

43. *Naustathmus*. Ναύσταθμος, quæ vox navium stationem sonat. Ptolemæo, lib. III, cap. 4 : Φοινικοῦς λιμήν. Nunc *Fontane bianche*, inter Syracusas, et Elorum amnem, cui nomen hodie *Acellaro* auctore Harduino, *Abisso* Mannerto : quondam Ἔλωρος, apud Stephan. et Vibium Seq. Ed.

44. *A qua fronte*. Meridionali. H.

45. *Hirminium*. Nunc *Maulo*, et *Mauli*, et *fiume di Ragusa*. Hard.

46. *Camarina*. Καμαρίνα Stephano. Virgil. Æneid. libro III : « Et fatis numquam concessa moveri Apparet Camarina procul. » Hodie *Camarana* dicitur, latere Siciliæ meridionali : in nummis apud Parutam, ΚΑΜΑΡΙΝΑΙΩΝ. Hard.—Vet. apud Dalec. *Camerina*. Ed.

47. *Gelas*. *Gela* Vibio. In nummis apud eumdem Parutam, ΓΕΛΑΣ. Caput virile, cum auribus et dimidio corpore bubulo, docet agricolas, qui flumen illud accolunt, esse perferentes laboris : in aversa autem parte equus, vel eques, vel bigæ pictæ generosos in eo tractu equos esse. Hard. — Hunc hodie accolis esse *fiume Salso* ait Harduinus, d'Anville autem, Mannertusque, multique alii Gelam fluvium et urbem cognominem hodie esse *fiume Ghiozzo* et urbem *Terra Nova*, quæ tamen antiqua paulo inferior reperitur ad ostium fluminis. Ed.

48. *Acragas*. In nummis Musei nostri, et apud Parutam, ΑΚΡΑΓΑΝΤΙΝΩΝ. Hodie *Girgenti*; incolis, *Agrigento città magnifica*. Hard.

49. *Thermæ*. Antonino Aquæ Larodæ, ab Agrigento, xl m. p. Nunc sunt eæ prope urbem *Sciacca*, vel *Xacca*, ut recte Fazellus, cujus opinionem sequitur et Mannertus. Hard. et Ed.

50. *Amnes Achates, Mazara, Hypsa*. Ἀχάτης, nunc *Belice*, qui primus post Thermas occurrit : Μαζάρας, *Mazara*, ad oppidum ejusdem nominis : latere uterque meridionali. Ὕψας, *Marsala*, prope Lilybæum. Hard. — In edit. Parm. *amnes Agathe, Mathehypsa*. In Reg. et Colb. *Agathe mater Hypsa*, pro qua lectione, Barbarus *Acis et Hypsa* reposuit : pluribus sane quam par fuerat, extritis litteris. Sed Acin quoque, de quo Schol. Theocriti, ad vers. 69, idyll. 1, et Vibius Seq. pag. 329, ab Ætna, Solino quoque auctore, fluentem, e cujus ripis saxa in Ulyssem Polyphemum jecisse quidam dixere, ad oram quam nunc percurrit Plinius, non pertinere, docebit subjecta oculis de-

Hypsa. Selinus[51] oppidum. Lilybæum ab eo promontorium, Drepana[52], mons[53] Eryx[54]. Oppida : Panhormum[55], Solus[56], Himera[57] cum fluvio, Cephalœdis[58], Aluntium[59],

scriptio insulæ. Quapropter priscis litterarum vestigiis insistendo, locum nos ita legimus : « amnes : Achates, Mazara, Hypsa. » De Achate Siciliæ fluvio, Vibius Seq. pag. 328 : « Achates Siciliæ, ubi pari nomine lapillos generat, unde gemmæ fiunt. » Plinius ipse, libro XXXVII, c. 54. Ejusdem meminit etiam Ptolemæus, lib. III, cap. 4, ubi corrupta voce Ἀχίθων vocat : ac Selinuntis ab eo, et Mazaræ fluminum ostia refert. De Mazara Antoninus quoque, XII M. P. a Lilybæo. Stephano quoque castellum est et propugnaculum Selinuntiorum Mazara, a præfluente, ut credimus, amne dictum. Servat adhuc in hoc ipso tractu oppidum Mazaræ nomen : a quo tertia Siciliæ pars *val di Mazara* nuncupatur. HARD. — Vet. ap. Dalec. *Atya* et *Hypsa*. ED.

51. *Selinus*. Σελινοῦς Græcis, ab apii, quod σέλινον vocant, ubertate dictum. HARD. — Urbis hujus a Pœnis anno U. C. 504, ante Christum 249, dirutæ etiamnunc exstant vestigia *Selenti* vocata, in latere insulæ meridionali. ED.

52. *Drepana*. Incolis, *Trapani città invitta*. Stephano, Δρέπανα, Δρέπανον Ptolemæo. HARD.

53. *Mons*. Vet. ap. Dalecamp. *mox*. ED.

54. *Eryx*. Vibius Seq. pag. 343 : « Eryx mons Siciliæ. » Solinus, cap. V, pag. 19 : « Eminet *Sicilia* montibus Ætna et Eryce : Vulcano Ætna sacer est : Eryx Veneri. » Mela quoque, libro VI, capite 7 : « Montium Eryx maxime memoratus, ob delubrum Veneris ab Ænea conditum. » Nunc *monte S. Juliano* dicitur. HARD.

55. *Panhormum*. Bene editio princeps *Panormum*. BROT. — Incolis, *Palermo città felice*. HARD.

56. *Solus*. Antonino Soluntum dicitur : ut quod Romanis Hydruntum, Græcis Hydrus fuit. In nummis apud Parutam, ΣΟΛΟΝΤΙΝΩΝ. Nunc *Solunto*. HARD.

57. *Himera*. Schol. Pind. p. 110. Θερμὰ λουτρὰ τῆς Ἱμέρας πόλεως Ptolemæo, lib. III, cap. 4. Sunt Thermæ Himerenses, Θέρμαι Ἱμέραι πόλις. Coloniam deinde factam, testatur vetus inscriptio apud Gruter. pag. 433, sed falsi suspecta, ut pleraque apud eumdem : COL. AVG. HIMERAEORUM. THERMIT. In nummis antiquis est ΙΜΕΡΑΙΟΝ, et aspirata interdum priore littera more latino, ob commercium Romanorum, post Siciliam captam, HIMEPAION. Nunc oppido nomen *Termini città splendididissima* : amni, *fiume di Termini*. HARD.

58. *Cephalœdis*. Κεφαλοιδὶς Ptolemæo, loc. cit. Incolis *Cefalù città placentissima*. HARD.

59. *Aluntium*. Vet. ap. Dalec. *Aleuntium*. Ἀλόντιον Ptolem. loc. cit. Dionys. Halic. libro I, pag. 41, Ἀλούντιον. In nummis, ΑΛΟΝΤΙΝΩΝ. Fazellus, decad. I, lib. IX, c. 4 : « In colle edito et mari prominenti, infra *S. Philadelphi* oppidum, Aluntium vetusta urbs jacet, Alontio. » HARD.— Fazellum citat Mannertus,

Agathyrnum[60], Tyndaris[61] colonia, oppidum Mylæ[62], et unde cœpimus, Pelorus.

Intus, latinæ[1] conditionis, Centuripini[2], Netini[3],

additque in mappis novis non reperiri *S. Philadelphi* oppidi nomen, quod neque mihi contigit; requirendum igitur est Aluntium, ut ait idem Mannertus, ad orientem fluvii *Furiano*. Ed.

60. *Agathyrnum.* Alias *Agathyrsum.* Dalec. — Straboni, lib. VI, pag. 266, Ἀγάθυρσον. Polybio apud Steph. Ἀγάθυρσα. Diodoro, libro V, pag. 991, Ἀγάθυρνον, ab Agathyrno rege. Hard. — Livius lib. XXVI, cap. 40, et lib. XXVII, cap. 12, illam *Agathyrnam* vocat, indeque a Lævino consule inconditam multitudinem hominum per latrocinia ac rapinam tolerantium vitam, in Italiam transvectam fuisse nos docet, anno U. C. 542. Ex Peutingeri tabula conjici haud immerito potest illam oppidi hodie *S. Agata* vocati situm occupavisse XII M. pass. a *Calata*. Ed.

61. *Tyndaris colonia.* In nummis ΤΥΝΔΑΡΙΤΑΝ. Polybio, lib. I, pag. 35, Τυνδαρίς. A Dionysio majore primo olympiadis 96 anno condita fuit, eoque perfugerunt multi Messenii, Methymnæique ex insula Lesbo, qui legibus suis diu vixerunt. Sic cum Himera sola vere libera respublica Græca facta est in Sicilia, permansitque usque ad Sexti Pompeii Octaviique belli tempora. Tyndaritani pluribus locis a Cicerone in Verrem citantur: Τυνδαρίδα citat Strabo, lib. VI, pag. 266 et 272, XXV M. pass. a Mylis, XXX ab Agathyrno, quod Ἀγάθυρσον vocat, ut modo diximus. Antonini Itinerarium Peutingerique tabula illam XXVIII M. pass. ab Agathyrna, ortum solis versus, XXXVI a Messana ponunt: unde conjicit Mannertus eam juxta promontorium hodie *capo di Mongioio*, antiquis promontorium Tyndaris dictum, sitam fuisse, ad orientem fluminis *Patti*. Illius ruderibus insidet virginis Mariæ templum, cujus claustrum, auctore Mannerto, in prærupto monte, qui nomen *Tindari* servat, cernitur. Extremo sinu situm erat oppidum, cujus dimidiam partem fluctibus abruptam narrat Noster lib. II, c. 94. Male addit Mannertus Tyndarim perperam a Nostro coloniam citari, quum sic pro quinque, sex colonias interserat; non enim sex, sed quinque tantum in Nostro reperio, Tauromenium scilicet, Catinam, Syracusas, Thermas et Tyndarim. Ed.

62. *Mylæ.* A Zanclæis conditæ, si audiantur Scymnus Chius, v. 287, et Strabo, lib. VI, pag. 266. Hodie *Melazzo* vocatur. Ed.

1. *Latinæ.* Jure veteris Latii donata, de quo diximus supra in nota 5, cap. 3. Ed.

2. *Centuripini.* Oppidum τὰ Κεντόριπα Straboni, lib. VI, pag. 272, supra Catinam, juxta Ætnæos montes: in nummis Parutæ ΚΕΝΤΟΡΙΠΙΝΩΝ. Vide etiam Tullium in Verrem, lib. III, cap. 45; lib. II, cap. 68, et libro IV, cap. 50. Hodie *Centorbi* dicitur. Hard et Ed.

3. *Netini.* Chiffl. *Nepini.* Netinos quoque Tullius vocat, in Verr. lib.

Segestani[4]. Stipendiarii[*], Assorini[5], Ætnenses[6], Agyrini[7], Acestæi[8], Acrenses[9], Bidini[10], Cetarini[11], Cacyrini, Dre-

VII, cap. 55. Oppidum Ptolemæus Νέητον. Hard. — Hodie *Noto antiquo*, ut ait Mannertus, haud longe, occidentem versus, ab ea urbe quæ incolis *Noto, città ingeniosa* dicitur, prope Pachynum. Ed.

4. *Segestani*. Vet. ap. Dalecamp. *Ægestani*. A Segesta dicti, vel Egesta, præposita ei littera S a romanis scriptoribus, inquit Festus, ne obsceno nomine appellaretur. In nummis Parutæ, ΣΕΓΕΣΤΑΙΩΝ et ΕΓΕΣΤΑΙΩΝ. Hard. — Videntur ejus reliquiæ, præsertimque templum immensum in colle, ad rivulum quemdam *S. Bartolomeo* flumini vicinum, ad occidentem urbis *Alcamo*, duorum milliarium geographicorum intervallo, ut ait Mannertus. Ed.

5. *Assorini*. Ἄσσωρον urbi nomen apud Stephan. nunc *Asaro*. Chrysa amne alluitur, nunc *Battaino*, sive *Dittaino*, ut vult Mannertus. In nummo apud Parutam, ΑΣΟΡΥ. ΧΡΥΣΑΣ. Ed.

6. *Ætnenses*. Vet. apud Dalec. *Echetienses*; alii *Escletienses*. Αἴτνη Straboni, lib. VI, pag. 273. Ptolemæo Αἶτναι. In montis Ætnæ radicibus olim fuit, stadiis a Catina LXXX, loco dicto *Nicolosi*, auctore D'Anville. Oppidum illud condiderunt, ut nos docet Strabo lib. VI, pag. 268, coloni quos Hieron, Syracusanorum tyrannus, Catinam occupare jusserat, pulsis pristinis incolis, qui quidem sub mortem Hieronis postliminio reversi inquilinos expulerunt. At illi cedentes loco Ætnæ montis radices occuparunt, locoque nomen Ætnæ imposuerunt. Nummi ΑΙΤΝΑΙΩΝ. Ed.

7. *Agyrini*. Agyrium et Agyrinenses apud Cicer. Verr. libro V, cap. 62. In nummis, ΑΓΥΡΙΝΑΙΩΝ. Nunc *San Filippo d'Argyro*, ut aiunt D'Anville et Mannertus. Ed.

8. *Acestæi*. Ab Acesta, de qua Virgilius, Æneid. lib. V: « Urbem appellabunt permisso nomine Acestam. » Hard.—Ignoratur omnino situs. Ed.

9. *Acrenses*. Ἀκραῖοι Stephano. Oppidum *Acrus* Antoninus, et Thucyd. lib. VI, pag. 414. Ptolemæus Ἀκραίας vocat. Hard. — XXIV M. pass. a Syracusis, X stadiis ab Anapo flumine, ad veteremque ejusdem fluminis alveum, juxta vicum *Pallazola*, hujus rudera reperiri ait Mannertus, vicinusque mons, si ei creditur, etiamnunc *Acremons* dicitur. Male Cluverius a distantia vera recedens hanc urbem ad meridiem Syracusarum reperire vult. Ed.

10. *Bidini*. Cic. Verr. libro IV, cap. 54: « Bidis oppidum est tenue sane non longe a Syracusis. » Incolæ Βιδῖνοι Stephano. Superest modo templum, *S. Giovanni di Bidini*, teste Cluverio, Sicil. Antiq. lib. II, cap. 10. Hard. — XV M. pass. a Syracusis; hoc autem nomen in probatissimis mappis reperiri negat Mannertus, sed tantum montem cui nomen *Bibino* esse dicit. Ed.

11. *Cetarini*, *Cacyrini*. Dalec. et Elz. *Citarii*. Κηταρία et Κάκυρον, duo Siciliæ oppida, apud Ptolem. lib. III, cap. 4. Illud in mediterraneis, nunc vulgo *Cassaro*, inter Herbes-

panitani [12], Ergetini [13], Echetlienses [14], Erycini [15], Entellini [16], Etini [17], Enguini [18], Gelani [19], Galatini [20], Hale-

sum et Syracusas : illud in ora occidentali; situs vero ignoratur. HARD. et ED.

12. *Drepanitani.* A Drepano proxime antea memorato. HARD.

13. *Ergetini.* Ἐργέτιον Philisto apud Stephan. Ptolemæo, addito, ut sæpe alias, sibilo, Σεργέντιον. Nomen ruderibus *Cittadella*, ad Chrysam amnem, ut ait Hard. quamvis situm ignorari dicat Mannertus. ED.

14. *Echetlienses.* Prius *Ecestienses* legebant, quos perspicuum est vel ab Acestæis, vel a Segestanis minime diversos esse. In MSS. *Echestienses* : nos ex certissima conjectura, *Echetlienses*, ab Ἐχέτλα oppido, cujus meminere Polybius, libro I, pag. 20, et Diodorus. Sic. lib. XIX, ac Stephanus. Illud ipsum forte quod Ptolemæo, lib. III, cap. 4, Ἐλχέθιον pro Ἐχέθλιον dicitur. HARD. — Hodie *Ochula*, si Harduino credimus; Mannertus autem illam juxta oppidulum *Visini* sitam ait. HARD. et ED.

15. *Erycini.* Steph. Ἐρυκῖνοι : in nummis apud Parutam ΕΡΥΚΕΙΝΩΝ. Eorum urbi nomen fuit ab Eryce monte, hodie *S. Juliano*, cui insidebat, et in quo nulla, teste Mannerto, neque templi Veneris Erycinæ, quod celeberrimum fuit, neque urbis supersunt rudera. Est et alia Eryce haud longe a *Sentini*, occidentem versus, cujus rudera monstrari ait Fazellus, in monte *Catalfano* hodie dicto haud longe ab urbe *Calatagirone*. Stephanus hanc a fluvio cognomine appellatam fuisse ait, qui quidem fluvius hodie *Palagonia* vocatur et in flumen *Paolo* influit. ED.

16. *Entellini.* Stephano Ἐντελλῖνοι; oppidum Ἔντελλα Diodoro, lib. XVI, pag. 491. Videntur ejus rudera etiamnunc Entellæ nomen servantia, in monte prærupto ad antiquum fluminis *Balici* alveum, haud longe a *Poggio Reale*, ortum solis versus. ED.

17. *Etini.* MSS. *Edini.* HARD. — Leg. *Netini*, *Edini*, *Getini*, etc. DAL. —Etinorum, atque Edinorum situs pariter ignoratur. ED.

18. *Enguini.* De his sæpius Cicero in Verr. Ἔγγύϊον, oppidum : incolæ Ἐγγυῖνοι, Stephano. Diodorus Sic. lib. V, abfuisse ab Agyro patria sua, stadiis centum ait. HARD. — Illius rudera ad montem ex quo defluit flumen *Salso* reperiri ait Mannertus, juxta oppidulum *Gangi*, quam quidem opinionem sequitur et D'ANVILLE. ED.

19. *Gelani.* Iidem Gelenses Cic. in Verr. lib. VI, cap. 73. Γελῷοι Pausaniæ, lib. VI, pag. 380, aliisque dicti. In nummis, ΓΕΛΑ, quod oppidi nomen est Scylaci in Periplo, pag. 4. HARD. — Urbes duæ recentes inclyti oppidi Gela situm occupandi honorem sibi vindicant, *Alicato* scilicet ad ostium fluminis *Salso*, et *Terra Nova* ad parvum flumen *di Ghiozzo*. Exhibet prior nummum in vicinio repertum, posteriori vero magis favent veterum historicorum narrationes, auctore Mannerto. ED.

20. *Galatini.* Qui Ciceroni passim *Calatini*, Verr. lib. VI, c. 101,

sini [21], Hennenses [22], Hyblenses [23], Herbitenses [24], Herbessenses [25], Herbulenses [26], Halicyenses [27], Hadranitani [28],

etc. Diodoro Sic. Bib. lib. XII, pag. 89, Καλλατῖνοι. Oppidum Antonino, *Galeate*. Nunc *Galati*, in monte situm, ad occidentem fluminis *Fittalia* et oppidi *Tortorici*. Ed.

21. *Halesini*. Antonino, *Alesa* : in Tab. Peuting. *Halesa*. Ἄλεσα πόλις, Diodoro, Bibl. lib. XIV, pag. 246. Hard. — Ἀλαίσα Straboni lib. VI, pag. 272. Octo stadiis a littore distabat, ibique ab Archonide quodam, Herbitæ principe, condita fuerat, qui Archonidion illam vocaverat. Hujus rudera reperiri ait Mannertus haud longe a fluminis *Pettineo* ostio, et vico *Tysa*, septemtrionem inter et ortum solis; XVIII M. pass. a Cephaledo distabat; quamvis in Antonini Itinerario XXVIII M. pass. legatur librariorum negligentia, qui litteram x interseruerunt. Ed.

22. *Hennenses*. Ab Enna urbe, de qua Strabo, lib. VI, pag. 272 : Ἐν δὲ μεσογαίᾳ, τὴν μὲν Ἔνναν, ἐν ᾗ τὸ ἱερὸν τῆς Δήμητρος, ἔχουσιν ὀλίγοι, κειμένην ἐπὶ λόφῳ περιειλημμένην πλάτεσιν ὀροπεδίοις ἀροσίμοις πᾶσαν. Vocem hanc Latini sæpius aspirarunt : non item Græci, quibus Ἔννα scribitur. Sic nos Hannonem dicimus : Græci Ἄννωνα. Et apud Jul. Firmic. lib. de Errore Prof. Relig. pag. 24, *Ceres Hennensis mulier*. Hodie *Castro Giovanni, città inespugnabile*. Hard.

23. *Hyblenses*. Præter cæteras urbes ejus nominis, fuit in Sicilia Hybla major, in Catinensium agro, cujus incolæ Ὑβλαῖοι apud Stephan. nunc *Paterno*, ut quidem Cluverio videtur, Sicil. lib. II, cap. 8. In nummis apud Parutam, ΥΒΛΑΣ ΜΕΓΑΛΑΣ. Hard.

24. *Herbitenses*. Ἐρβιταῖοι Stephano, et Diodoro Sic. lib. XIV, pag. 296. Gens Ciceroni in Verr. libro IV et V, sæpius memorata. Illam super omnes siculas urbes, ad septemtrionem Nebrodum montium sitas dominatam esse putat Mannert. Oppidum id esse hodie creditur, quod *Nicosia città costantissima* Siculi vocant, et cujus ruinis crevit *Sperlinga*, in Siculis vesperis celeberrima. Ed.

25. *Herbessenses*. Herbessum Livius inter Syracusas et Leontinum agrum collocat, libro XXIV, cap. 30, ubi nunc Cryptæ, *le Grotte*, ut quidem Fazellus existimat, decad. I, lib. X. Situm ignorari ait Mannertus. Ed.

26. *Herbulenses*. Forte *Harbelenses*. Nam Stephano urbs Siciliæ Ἀρβέλη, ex Philisto, lib. VIII Rerum Sicular. Situs ignoratur. Ed.

27. *Halicyenses*. Sic appellantur a Cicer. in Verr. lib. IV, cap. 68, qui eos liberos et tributi immunes dicit. Ἀλικυαῖοι, a Thucyd. lib. VII, pag. 511. Inter Entellam et Lilybæum Ἀλικύαι a Stephano collocantur. Nunc *Saleme* oppidum haud ignobile, antiquum illud nomen refert vulgari sermone. Sal quippe Græcis ἅλς dicitur : unde ἁλικὸς *salsus*. Hard. et Ed.

28. *Hadranitani*. Diod. lib. XIV, pag. 265, Ἄδρανον. Silio, *Hadranum*. Herbitæ dominationi subjectum. In nummis ΑΔΡΑΝΙΤΑΝ, apud Parutam. Nunc *Aderno* vocatur. Ed.

Imacarenses [29], Ichanenses [30], Ietenses [31], Mutustratini [32], Magellini [33], Murgentini [34], Mutycenses [35], Menanini [36],

29. *Imacarenses*. Ita libri omnes. At elementorum series nobilius paulo oppidum appellandum hoc loco fuisse forte admonet, nempe Hyccarensium, quod Stephano Ὕκκαρον, Hiccara Antonino, a Panhormo XVI M. P. In nummis apud Parutam, ΙΚΑΡ. Nunc quoque *Carini*, et *Muro d'Yccarini*, teste Fazello, decad. I, lib. VII, cap. 7. Hard. — Lego *Hyccarenses* ab oppido Hyccaro: unde autem hoc nomen acceperit vide apud Athenæum sub finem libri VII. Dalec. — Ager Imacarensis Cicer. in Verr. lib. V, cap 47. Ἰμαχάρα Ptolemæo, in oppidis Siciliæ mediterraneis. Imacaram hodie esse *Traina* putat Mannertus. Ed.

30. *Ichanenses*. Ἴχανα urbs est Siciliæ, apud Steph. Situs autem ignoratur. Ed.

31. *Ietenses*. Vet. ap. Dalecamp. *Letenses*. Ex Philisto Steph. Siciliæ urbem Ἰετὰς vocat, incolas Ἰεταίους. In nummis, apud Parutam, ΙΑΙΤΙΝΩΝ. Diodoro, in Eclog. pag. 876, Ἰετῖνοι. Hard. —Nunc *Iato* dici, ad veterem *Belici* fluvii alveum, supra Entellam auctor est Fazellus: sed in mappis novis non reperitur nomen istud. Ed.

32. *Mutustratini*. Chiffl. *Mutustrani* Vet. ap. Dalec. *Mytistratini*. Μυττίστρατον enim oppido ei nomen est apud Polyb. lib. I, pag. 34. Μύστρατον apud Diod. Sic. in Eclog. pag. 876. Hard.— Ἀμέστρατος apud Stephan. Byz. et incolæ *Amestratini* apud Cic. Hodie *Mistretta* est, ad rivulum *Seravelli*, atque etiamnunc antiquæ arcis cerni vestigia ait Mannertus. Ed.

33. *Magellini*. Macellam oppidum Siculum a Romanis, a quibus defecerat, in ditionem redactum narrat Livius, lib. XXVI, cap. 21. Μάκελλαν κώμην vocat Diodorus in Eclog. pag. 895; πόλιν Polyb. lib. I, pag. 233. Situs omnino ignoratur. Ed.

34. *Murgentini*. Ager Murgentinus, Cic. Verr. lib. V, cap. 47. Hos cum Magellinis defecisse ad Pœnos auctor est Livius, loc. cit. Stephan. Μοργεντῖνοι. Urbs Thucyd. lib. IV, pag. 295, Μοργαντίνη. Et in nummis, ΜΟΡΓΑΝ. Hard. — Hanc in mediterraneo sitam fuisse, et fere haud dubie vicum *Mandri Bianchi*, in colle situm, ad flumen *Dittaino* esse probat Mannertus; quamvis vehementer huic sententiæ repugnet Livius, qui lib. XXIV, cap 27, hic centum navium classem habuisse Romanos ait; sed dubium eidem Mannerto non videtur quin a Livio non Murgantiæ nomen, sed Megaræ scribendum fuerit. Ed.

35. *Mutycenses*. Ita MSS. omnes, et Parm. edit. Dalec. et Elz. *Mutyenses*. Cicero quoque, in Verr. lib. V, cap. 101, *Mutycenses*; ab urbe mediterranea Siciliæ, Μότουκα Ptolemæo, lib. III, cap. 4; nunc *Modica*, inter Pachynum et Syracusas. Diversa videtur ab ea Μοτύη fuisse, de qua Thucyd. libro VI, pag. 412, et Diod. lib. VI, p. 69. Hard. et Ed.

36. *Menanini*. In nummis apud Parutam, ΜΕΝΑΝΙΝΩΝ, et ΜΗΝΑ-

Naxii [37], Noæni [38] Petrini [39], Paropini [40], Phtinthienses [41], Semellitani [42], Scherini [43], Selinuntii [44], Symæthii, Ta-

ΝΙΝΩΝ. Ciceroni in Verr. libro V, cap. 102, *Meneni*. Hodie *Mineo*. H.

37. *Naxii*. Quorum oppidum Pausaniæ ævo plane excisum ac deletum, ut ipse testatur, 106. Eliac. poster. pag. 367 et 368. Hard. — Illud oppidum idem fuisse cum Tauromenio conjici posset ex supradictis Nostri verbis « Colonia Tauromenium quæ antea Naxos »; præclare autem demonstrat Mannertus Tauromenium portum fuisse et Naxon vicino monti stetisse. Ed.

38. *Noæni*. Stephano, Suidæ, Phavorino, Νόαι urbs Siciliæ est: incolæ Νοαῖοι. Hodie *Noara*, in montibus ad veterem fluminis *Grangotta* alveum, auctore Mannerto. Ed.

39. *Petrini*. Urbs Πέτρα Ptolemæo, in mediterraneis Siciliæ oppidis. Πετρῖνοι quoque Diodoro memorati in Eclog. pag. 876. Hard.— Petrinas quoque habet Antoninus in itinere ab Agrigento Lilybæum, XV M. pass. septemtrionem inter et occasum solis, a Comiciano, cujus rudera juxta *Castro Novo* videntur, auctore Mannerto. Ed.

40. *Paropini*. Πάρωπος juxta Thermas Himerenses a Polybio statuitur, lib. I. Nunc *Colisano*, ut quidem Fazellus existimat. Hard. — Situm ignorari ait Mannertus. Ed.

41. *Phtinthienses*. Ptolemæo, in mediterraneis Siciliæ oppidis, Φθινθία. Etiam in Sicilia Φιντιάδα Diodorus agnoscit, Eclog. p. 880, sed in littore positam. In nummis, ΦΙΝΤΙΑ. Hard.—Hæc urbs a tyranno cognomine, qui in eam dirutæ Gelæ incolas transtulit, condita fuit. Ejus rudera ad orientem Gelæ et ostii fluminis *Dirillo* requirenda putat Mannertus. Ed.

42. *Semellitani*. An *Sementiani*? nam Σμίντιον Siciliæ oppidum, καὶ Μοργαντῖνον, legere me memini apud Diod. Sic. Bibl. lib. XIV, p. 297. Hard. — Sminthei autem nomen, quod quidem cognomen Apollinis est, multis in locis exstare nos monet Strabo lib. XIII, p. 605. Nempe apud Hamaxitum præter templum quoddam Sminthium, cujus jam superius lib. X, pag. 473, meminerat, duo alia loca Sminthia usurpari nos docet, et alia in Larissæo agro et in Pariano, quæ etiam Sminthia dicebantur, itemque in Rhodio et Lindo, tandemque addit καὶ ἄλλοθι δὲ πολλαχοῦ; in Sicilia ergo hujus nominis oppidum exstitisse minime mirum videri potest, quod quidem non Σμίντιον, ut Diodorus ait, sed fortasse Σμίνθιον, ut in Strabone, loc. citato, legimus, vocari debuit. Situs autem ejus omnino ignoratur. Ed.

43. *Scherini*. Dalecamp. et Elz. *Scherrini*. Σχῆρα oppido nomen fuit, apud Ptolem. Apud Cicer. Verr. lib. V, p. 103, *Acherini*, pro *Scherini*. Hard. — Situs ignoratur. Ed.

44. *Selinuntii*, etc. Hi ab oppido Selinunte, de quo supra, nomen habuere. Symæthii, qui *Symæthia circum flumina*, ut Maro canit, lib. IX Æneid. quo de amne jam diximus. Hard. — Urbis autem eorum situs omnino ignoratur. Ed.

larenses[45], Tissinenses[46], Triocalini[47], Tyracienses[48], Zanclæi[49] Messeniorum in Siculo freto.

Insulæ sunt in Africam versæ: Gaulos[1], Melita[2] a Camerina LXXXIV[3] M. pass. a Lilybæo CXIII, Cosyra[4], Hieronesos[5], 6

45. *Talarenses.* Vel Talarienses, ab oppido Ταλαρία, de quo Steph. in Syracusanorum agro, LXX stad. a Syracusis. Apud Diod. in Eclog. pag. 875, Ἴλαρον credo mendose, pro Ταλαρόν. Hard. et Ed.

46. *Tissinenses.* Τίσσα Ptolemæo, libro III. Τίσσαι Stephano, nunc *Randazzo* in Ætnæ radicibus, ad septemtrionem. Cluv. Sicil. Antiq. libro II, cap. 6. Incolæ *Tissenses*, Ciceroni, orat. V in Verr. « A Tissensibus, præparva, et tenui civitate, et aratoribus laboriosissimis, frugalissimisque hominibus. » Hard. et Ed.

47. *Triocalini.* Oppidum Τριόκαλα, ex Diod. in Eclog. pag. 913. Τριόκλα Ptolemæo, lib. III, cap. 4; Cicer. Verr. lib. VII, cap. 10, Tricalinum. In nummis apud Parutam, ΤΡΙΑΚΑΛΑ. Nunc *Troccoli*, juxta *Calata Bellota.* Hard. et Ed.

48. *Tyracienses.* An *Tyracinenses*, ab oppido quod Τυρακῖναι Stephano dicitur? At in MSS. et edit. Parm. *Triracienses.* Forte pro *Trinacienses:* nam Τριναχίην πόλιν et Τριναχίους oppidanos in Sicilia laudat Diodorus, Bibl. lib. XII, pag. 89 et 90. An denique *Tyrittenses?* nam Τυριττὸν in Sicilia idem Diodorus agnoscit, in Eclogis, p. 875. Hard. — Brot. *Tyracinenses.* Incertius est nomen quam ut quidquam de situ conjicere possimus. Ed.

49. *Zanclæi.* Vet. apud Dalec. *Zanclæi Messeniorum. Horum in siculo freto insulæ.* Ed. — Urbs olim Ζάγκλη fuit, inquit Herod. Polym. lib. VII, pag. 438. A Messeniis Peloponnesiis condita; unde Messana dicta est, quod nomen etiamnunc servat; Gallis *Messine.* Ed.

1. *Gaulos.* Scylaci, pag. 48, cæterisque, Γαῦλος. Nunc *Gozo.* Plebs Gavlitana, apud Gruter. pag. 415. Hard.

2. *Melita. Malte.* De ejus intervallo a Camerina Siciliæ oppido subscribit Martianus, libro VI, pag. 208. Hard.

3. *LXXXIV.* Chiffl. *LXXXVII.* A vero aberrat uterque numerus; nam reipsa LXI M. pass. est brevissimum Camerinum inter et Melitam intervallum. A Lilybæo autem CLXXVIII M. pass. abest. Ed.

4. *Cosyra*, etc. Κόσυρα Stephano: de ea dicemus lib. V, cap. 7. Medio intervallo ponitur Lilybæum inter et Africæ Clupeam, a Strabone, lib. VI, pag. 277. Nunc *Pantalarea.* Hard.

5. *Hieronesos.* Ἱερόννησος. Hanc in itinerario maritimo, pag. 492, Maretimam vocari, sed CCC stadiis remotiorem a Lilybæo, quam æquum est, hodieque vix immutato nomine *Maretimo* appellari auctor est Mannertus. Illam quoque cum Æthusa, sive Ægusa et Bucinna, inter tres insulas Ægates Livii, lib. XXI, cap 10; lib. XXII, cap. 54, etc. ad quas anno U. C. 510 Pœnos navali prælio fudit Lutatius consul, re-

Cæne [6], Galata [7], Lopadusa, Æthusa, quam alii Ægusam scripserunt : Bucinna [8] : et a Solunte [9] LXXX [10] M. Osteodes [11] : contraque Paropinos Ustica. Citra [12] vero Siciliam ex adverso Metauri amnis, XXV [13] millibus ferme pass. ab Italia, VII [14] Æoliæ appellatæ. Eædem Liparæo-

censitam fuisse, satis compertum est. Ed.

6. *Cæne*. Καινή. Ita libri omnes, ipseque Martianus, libro VI, pag. 208. Cave tamen credas *Cæny* Stephani insulam nunc signari a Plinio. Locorum enim is vicinitate deceptus, promontorium Italiæ Cæni Peloro adversum, perperam haud dubie, insulam putavit : quum non modo præter eum nemo ejus insulæ meminerit, sed nec ulla usquam circa Pelorum sit, unquamve, cujus quidem mentio exstet, fuerit insula. H. — Hodie, ut puto, *Limosa*, cujus nomen fortasse ab antiquo venit, quod recentiores *Cœne* pro *Cæne* scripserunt, sicque a *cœno* seu *limo*, Limosam vocarunt. Ed.

7. *Galata*, etc. Hæc priscum nomen retinet. Ptolemæo, lib. IV, cap. 3, Καλάθη : altera Λοπαδοῦσα, Λαμπὰς Scylaci, pag. 48, nunc *Lampedosa*. Αἴθουσα eidem Ptolemæo, qui Ægusam ab Æthusa diversam insulam facit, quæ ei hallucinatio frequens admodum est. Hard. — Hodie appellatur *Favignana*, ut vult Mannertus. Ed.

8. *Bucinna*. Hæc Ptolemæi, lib. III, cap. 4, Φορβαντία creditur. Italis *Levanzo*. Stephano : Βουκίννα, πόλις Σικελίας : aut falso, aut Siculæ ditionis urbem et insulam dicere voluit. Hard.

9. *Solunte*. Proponebat Dalec. *Selinsite*. Ed.

10. *LXXX*. Dalec. et Elz. *LXXV*. Non autem V tantum, sed XX M. pass. detrahenda sunt, ut verum habeatur inter Osteodem, quam nunc *Alicur* esse modo dicemus, et Solunta intervallum. Ed.

11. *Osteodes*, etc. Chiffl. *Osteades*. Ὀστεώδης pariter, et Οὐστίκα a Ptolemæo memorantur, inter insulas eas, quæ Siciliæ adjacent. De hac Horatius quoque, lib. I, ode 17, locutus a Bocharto creditur : sed perperam : quum de parte aliqua agri Sabini ibi sermo sit. *Osteodes* hodie, ut probat Mannertus, *Alicur* est, ad occidentem Æoliarum insularum, hodie *îles de Lipari*, de quibus mox, posita; Ustica nomen suum retinet. Hard. et Ed.

12. *Citra vero Siciliam*. Hæc iisdem verbis Martianus, lib. VI, pag. 208. Hard.

13. *XXV*. Dalec. et Elz. *XII*. Chiffl. *XV*. Hæc autem omnia falsa : nam XLV M. pass. est minimum inter Metauri ostium et Æolias insulas intervallum. Ed.

14. *VII Æoliæ*. Omnes illæ insulæ ignium subterraneorum vi ex eruptione sunt enatæ, ut evidenter agnovit Cl. Hamilton, qui hæc loca diligentissime exploravit. Vide et Cl. Brydone, *Voyage de Sicile et de Malte*, tom. I, pag. 36. Ibi autem a Plinii temporibus novæ insulæ prodiere : nunc enim XI numerantur. Brot.

rum, et Hephæstiades a Græcis, a nostris Vulcaniæ [15]: Æoliæ, quod Æolus Iliacis temporibus ibi regnavit [16]. (IX.) Lipara [17] cum civium Rom. oppido, dicta a Liparo rege, qui successit [18] Æolo: antea Melogonis, vel Meligunis [19], vocitata: abest [20] XXV M. pass. ab Italia, ipsa circuitu paulo minori [21]. Inter hanc et Siciliam altera, antea The- 7
rasia appellata, nunc Hiera: quia sacra [22] Vulcano est, colle in ea nocturnas evomente flammas. Tertia Strongyle [23],

15. *Vulcaniæ*. Æoliæ insulæ dictæ sunt a Romanis Vulcaniæ, quod ignes evomerent; nunc fumum tantum reddunt. Una Strongyle *Stromboli*, semper ardet; tot abhinc sæculis inexhausta. Brot. — Dalec. *Vulcani*. Elz. *Vulcanium*. Ed.

16. *Regnavit*. Sic ap. Chiffl. Dal. et Elz. *regnabat*. Ed.

17. *Lipara*. Nomen servat, *Lipari*, omnium maxima. Ed.

18. *Qui successit Æolo*. Ita libri omnes; at rectius, credo, cum Solino, cap. VI, p. 21, *cui successit Æolus*, ex Diodoro Sicul. lib. V, pag. 291. Hard.

19. *Meligunis*. Μελιγουνὶς, a felice, ut apparet, mellis proventu, non vero ovium, τῶν μήλων, ut vult Dalecampius, in quem reclamant vetusti scriptores omnes, a quibus non Μηλιγουνὶς, sed Μελιγουνὶς vocatur. Strabo, lib. VI, pag. 275. Stephanus, Hesychius, cæterisque antiquior Callimachus, hym. in Dianam, pag. 14, vers. 47: Νήσῳ ἐνὶ Λιπάρῃ· Λιπάρῃ νέον, ἀλλὰ τότ' ἔσκεν Οὔνομα οἱ Μελιγουνίς. Hard. — Legitur in Chiffl. *Milogenis* pro τῷ *Melogonis*. Ed.

20. *Abest XXV*. Ita Solinus, et Martianus, loc. cit. Hard.—Dalec. et Elz. *XII*. Chiffl. *XV*. Sed hi omnes numeri a vero aberrant: nam XLVI M. pass. est brevissimum Liparam inter et Italiæ oram intervallum. Ed.

21. *Paulo minori*. Lego *paulo minor*, ex MS. Reg. 1, et edit. principe. Brot.

22. *Quia sacra*. Ἱερὰν Ἡφαίστου vocat Strabo, lib. VI, pag. 275. Ptolemæus pro more in duas distrahit insulas, Ἱερὰν et Ἡφαίστου νῆσον. Hodie *Volcano* nuncupant. Therasiam quidem in insulis Ægæi maris agnovimus: hanc vero Hieram qui Therasiam quoque appellarit, adhuc auctorem quærimus. *Thermissa* haud dubie scribi satius fuerit, si exemplaria ulla faverint: quum id quoque ei nomen fuisse, Θέρμισσαν, Strabo fateatur, lib. VI, pag. 275 et 276. Hard.

23. *Strongyle*. Στρογγύλη, quod ei nomen a rotunditate factum, ut Strabo admonet, pag. 276. Nunc *Strongoli*, et *Stromboli*. Hard.—Hujus insulæ semper ardens mons ignivomus in eo differt ab Ætna et Vesuvio, quod continuo ignem, et rarissime materias, *la lave*, ejaculetur. Vidit tamen eum Cl. Hamilton, anno 1769, ignitos lapides frequenter e suo cratere ejaculantem. Vidit quoque materias e montis latere erumpentes, et in mare decidentes. Inter continuas illas eruptiones, pars insulæ adhuc ha-

a Lipara[24] M. pass. ad exortum Solis vergens, in qua regnavit Æolus; quæ a Lipara liquidiore flamma tantum differt: e cujus fumo, quinam flaturi sint venti, in triduum[25] prædicere incolæ traduntur: unde ventos Æolo paruisse existimatum. Quarta Didyme[26], minor quam Lipara. Quinta Ericusa. Sexta Phœnicusa[27], pabulo proximarum relicta: novissima eademque minima, Evonymos[28]. Hactenus de primo Europæ sinu.

1 XV. (X.) A Locris[1] Italiæ frons incipit, Magna Græcia

bitatur a quinquaginta familiis. Fertur nautas sereno tempore montem illum viginti quinque leucarum intervallo dissitum observare posse, ejus vero flammam multo longius noctu videri. Quod prodit horizontem ejus visibilem non esse minorem 500 millibus passuum, ac proinde maximam esse ejus altitudinem. Cl. BRYDONE, loc. cit. p. 40. BROT.

24. *A Lipara.* Hæc iisdem verbis Strabo, loc. cit. quod mirum videri debet: nam XX M. pass. a Liparo abest Strongyle, septemtrionem inter et ortum solis. ED.

25. *In triduum.* Quis tertio post die ventus spiraturus sit. Strabo, loc. cit. HARD.

26. *Didyme.* Διδύμη, quasi gemella, inquit Harduinus; verius fortasse, quasi Δύμη, seu occidentalis, quod sola ad occidentem Liparæ sita sit; si tamen, ut Harduinus et D'ANVILLE, quibuscum ego consentio, volunt, Didyme *Saline* est, non *Panaria*, ut ait Mannertus. ED.

27. *Ericusa..... Phœnicusa.* Illas *Alicur* et *Felicur* hodie esse ait Harduinus; D'ANVILLE Ericusam *Varcusa*, et Phœnicusam quam Phœnicodem nominat, *Felicudi* vocat; Mannerto, qui *Panaria* Didymen esse putat, Ericusa *Lisca Bianca* est, et Phœnicusa *Dattolo*. Quum autem minime dubium mihi videatur quin Didyme *Saline* sit, Ericusa *Panaria* esse debet, et Phœnicusa, ut vult Mannertus, *Dattolo*. ED.

28. *Evonimos.* Εὐώνυμος, hoc est, sinistra, quod a Lipara in Siciliam navigantibus maxime est ad lævam. Auctor Strabo, loc. cit. Hodie *Lisca Bianca*. HARD.

X. 1. *A Locris.* Unde cap. 10, ad describendas insulas defluxit oratio, Italia paulisper relicta. Nunc eo redit. Pertinent vero hæc ad tertiam Italiæ regionem. Magna Græcia, inquit Plinius, hæc Italiæ pars ab his appellata est, a quibus et Hellas dicta Græcia est. « Hellas, inquit libro IV, cap. 11, nostris Græcia appellata. » Hæc igitur Italiæ pars, quæ et græce loqueretur, et amplitudine Helladem longe superaret (nam Hellas Atticam dumtaxat, Bœotiam, Locros, Doridem, et Argos Pelasgicum complectebatur, quas regiones Plinius describit, loc. cit. cap. 11, 12, 13, 14); idcirco Magna Græcia a Romanis est appellata. Vide etiam librum XXV, cap. 45. H.—Eodem nomini Festus

appellata, in tres sinus[2] recedens Ausonii[3] maris: quoniam Ausones tenuere primi: patet[4] octoginta sex M. pass. ut auctor est Varro. Plerique LXXV[5] M. fecere. In ea ora flumina innumera, sed memoratu digna a Locris[6] Sagra, et vestigia oppidi Caulonis[7], Mystia[8], Consilinum[9] castrum, Cocinthum, quod esse longissimum Italiæ promon-

alteram dat originem, v. M. Gr. « Major Græcia dicta est, quod in ea multæ *magnæ*que civitates fuerunt ex Græcia profectæ. » Ed.

2. *In tres sinus*. Primus Locros circumdat: alter est Scyllacius: tertius Tarentinus. Ita Mela, libro II, cap. 4, pag. 37. Hard.

3. *Ausonii*. Sic mare id vocatur, quod a Sicilia ad Salentinos pertinet, ut dictum est, cap. 10. In hanc Italiæ partem, non in Latium, duce Tithono Priami fratre, non Ænea, nec profugi, sed missi venere primum coloni e Troja, ante ipsum bellum Trojanum. Sic Virg. Georg. lib. II, versu 385: « Necnon Ausonii, Troja gens missa, coloni. » Et lib. III, versu 46: « Mox tamen ardentes accingar dicere pugnas Cæsaris, et nomen fama tot ferre per annos, Tithoni prima quot abest ab origine Cæsar. » Hoc est, per annos innumeros. Nam prima origo Tithoni longe supra atavum Dardanum fuit, qui Jovis filius, διογενὴς, hoc est, vir nobilis fuit, at stirpis ignotæ. Sed venere postea Ausones in Latium, ut dictum est supra cap. 9. Quæ causa est, quamobrem hic Tithoni, et alibi Laomedontis, qui pater Tithoni fuit, veluti parentum coloniæ, ex qua prodiere Romani, mentio fiat a Virgilio. Hard.

4. *Patet LXXXVI*. Ita MSS. et Martianus, lib. VI, pag. 208. H. —Dalec. et Elz. *octoginta duo*. Ed.

5. *Plerique LXXV*. Dalec. et Elz. *LXXII*. Istud LXXV M. passuum intervallum, quo determinatur Italiæ frons, a Locris ad promontorium Lacinium sumendum videtur, quod spatium reipsa LXXV fere mill. passuum est. Ed.

6. *A Locris Sagra*. Digna memoratu Sagra, genere femineo, etsi id nomen amnis est. Strabo ita recte dici monet, lib. VI, pag. 261: Μετὰ δὲ Λοκροὺς, Σάγρας, ὃν θηλυκῶς ὀνομάζουσιν, etc. At Cicer. de Nat. Deorum: « Quum ad fluvium Sagram Crotonitas Locri maximo prælio devicissent. » Et l. III: « De Sagra Græcorum etiam vulgare proverbium, quum quæ affirmant, certiora esse dicunt, quam illa quæ apud Sagram. » Nunc *Sagriano*. H.

7. *Caulonis*. Καυλωνίαν vocat Diodor. Sic. Bibl. lib. XIV, pag. 315. Idem, pag. 316. A Dionysio Syracusano deletam prodit Virgilius, Æn. lib. III, vers. 553: « Caulonisque arces, et navifragum Scylaceum. » Nunc est *Castel Vetere*, in ulterioris Calabriæ peninsula. Hard.

8. *Mystia*. *Mystiæ* Melæ Pomponio, lib. II, cap. 4. Nunc *Monasteraci*, vel ut alii efferunt, *Monte Araci*. Hard.

9. *Consilinum*. De eo multa Cassiodor. Variar. lib. VIII, cap. 33.

torium aliqui existimant. Dein[10] sinus Scyllaceus : et Scylacium[11], Scylletium Atheniensibus, quum conderent, dictum : quem locum occurrens[12] Terinæus sinus peninsulam efficit : et in ea[13] portus, qui vocatur Castra Hannibalis, nusquam angustiore Italia : XX[14] M. passuum latitudo
2 est. Itaque Dionysius major intercisam[15] eo loco adjicere Siciliæ voluit. Amnes ibi navigabiles : Carcines[16], Crota-

Nunc *Stilo*, unde Cocintho promontorio nomen, *Capo di Stilo*. Hard.

10. *Dein sinus Scyllaceus : et Scylacium*. Dal. *Dein sinus, et Scylacium*. Elzev. *Dein sinus Scylacius*, etc. Ed.

11. *Scylacium*. Subintellige, oppidum. Iidem verbis Strabo, lib. VI, pag. 261 : Σκυλλήτιον ἄποικος Ἀθηναίων νῦν δὲ Σκυλάκιον καλεῖται. Nunc *Squillace*, in medio fere sinu, cui suum nomen impertit, *Golfo di Squillace*. Cave porro cum Scyllaceo confundas Scyllæum, in Vibonensi sinu situm, et de quo diximus cap. 10. Hard. et Ed.

12. *Occurrens*. Ex adverso mari Tyrrheno Terinæus sinus terras cum Scyllaceo coarctans in breves angustias, peninsulam efficiunt, Brutiorum olim appellatam, ut diximus cap. 10. Hard.

13. *Et in ea portus*, etc. Martianus, lib. VI, pag. 208. Hard. — Sita fuerunt auctore d'Anville, loco dicto, hodie *Roccellata*, ad flumen Carcinitem, hodie *Corace*, haud longe ab ostio. Mannertus autem illius oppidi rudera monstrari ait juxta vicum *Soverato*, ad fluvium *Vetrano*, haud longe a ruinis oppidi *Fortino di Paliporto* ad parvum sinum, qui revera angustissimo peninsulæ loco reperitur. Ed.

14. *XX M. pass.* Sic Martianus : sic Strabo, lib. VI, p. 255, quum stadia habere ait CLX. At non sic Solinus, qui XL M. pass. cum Chiffl. cod. In Reg. et Colb. 1, 2, 3, *XL M. pass.* Hard. — Certe non XL, sed XX legendum est, quum re vera XXI circiter M. pass. sit minima latitudo. Ed.

15. *Intercisam*. Non fossa peracta, si Straboni fides, lib. VI, pag. 261, sed muro ducto, qui peninsulam a reliqua Italia dirimeret, defenderetque. Hard.

16. *Carcines*, etc. Carcines, hodie *Corace*, Scyllacium alluit : Crotalus, nunc *Alli* : Semirus, *Simari* : Arocha, *Crocchio* : Targines, *Tacina* : eo plane ordine a Scyllacio versus Lacinium promontorium in eum sinum influunt. Hard. — Verum hujus amnis nomen, ex fide codicum Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, 3, Paris. et Chiffl. restituimus : subdititiumque *Cæcinos* expunximus, quod Hermolaus inculcarat, neglecta vetere editione Parmensis etiam editionis : quoniam Cæcina amne apud Ælianum et Pausaniam, Eliac. lib. VI, post. pag. 354, dirimi Locros a Rhegino legerat : at procul ab hoc sinu, quem Plinius modo percurrit, Locri, Rheginique, in ipso ferme Siculo freto collocati. Ed.

lus, Semirus, Arocha, Targines. Oppidum intus Petilia[17]: mons Clibanus[18], promontorium Lacinium[19]: cujus ante oram insula x. m. a terra Dioscoron[20] : altera Calypsus, quam Ogygiam appellasse Homerus[21] existimatur : præ-

17. *Petilia*. In Brutiis a Livio collocatur, lib. XXVII, cap. 26. In Magna Græcia Πετηλία Ptolemæo, lib. III, cap. 1. Eadem Straboni, lib. VI, pag. 254. Lucanorum urbs primaria. In nummo Musei nostri Parisiensis, ΠΕΤΗΛΙΑΙΩΝ. Est oppidum *Belcastro*, ut Cluverius censuit, Sicil. Antiq. lib. I, cap. 6; non *Strongolo*, ut ex monumentis ibi repertis colligit Gulterus, p. 145; hæc enim citra Crotonem est, et Neæthum amnem, de quibus mox dicetur; Petilia longe ultra in Calabria ulteriore. A Philoctete conditam ait Strabo, et Virgilius, Æn. lib. III, v. 402 : «Parva Philoctetæ subnixa Petilia muro.» Hard. — Gualteri tamen opinionem sequitur d'Anville, quam confirmat etiam Mannertus, qui argumentum ex supra citato Livii loco sumens Thurium inter et Crotonam sitam fuisse Petiliam comprobat. Ed.

18. *Clibanus*. Dalec. et Elz. *Alibanus*; sed ex MSS. *Clibanus* restituit Harduinus. Sic subsequenti proxime capite, *Alitennia* editi, ubi manu exarati *Cliternia* exhibent. Inter montes, qui Clibani locum occupant, sunt *Monte Monacello*, *Monte Fuscaldo*, etc. Ed.

19. *Lacinium*. *Capo delle Colonne*, ut diximus : Clibani montis pars ea quæ maxime prorumpit in mare. Scylaci, pag. 5, Διοσκούρων. Hard.

20. *Dioscoron*. Scylaci, pag. 5, Διοσκούρων vocatur. H.—Διοσκούρων, hoc est, Castoris et Pollucis. Altera Καλυψοῦς, ἐν ᾗ Ὀδυσσεὺς ᾤκει παρὰ Καλυψοῖ, inquit Scylax, loc. cit. Hard. — Ibi nunc sunt tantum scopuli, ubi olim insula Dioscoron, et insula Calypsus, Homeri et illustrissimi Fénélon ingeniis clarissima. Inde patet quantum ab Homeri et Plinii temporibus immutata fuerit in his locis naturæ facies. Sic quoque inter scopulos latent Tiris, Eranusa et Meloessa. Brot.

21. *Homerus*. Odyss. VII, v. 244, quem in locum Eustath. Ὠγυγία, ὄνομα τῆς νήσου Καλυψοῦς. Sic aperte docet Homerus : tum alibi, tum Odyss. M, 448 : Νῆσον εἰς Ὠγυγίην πέλασαν θεοί· ἔνθα Καλυψὼ Ναίει ἐϋπλόκαμος, δεινὴ θεὸς αὐδήεσσα. At Ogygia insula Homerica, ipsa est habitabilis tellus in hoc hemisphærio, quod Oceano circumcinctum Veteres credidere; ac propterea insula ea dicitur Oceani umbilicus : ὅθι τ' ὀμφαλός ἐστι θαλάσσης, Odyss. A. versu 50. Atlantis ibi filia Calypso dicitur, illius qui profunda maris pernovit, et molem sustinet cæli ac terræ, columnis immensis. Natura ipsa est, qualis in hemisphærio isto apparet, quam Homerus de nomine feminæ tunc celebratæ vocat : quoniam Natura multa habet, quæ tegit, græce καλύπτει. Deinde pro philosophia ipsa accepit, sive naturæ studio : et quemadmodum Herodotus Clio et Erato Musas, sic ipse Calypso Nympham fecit. Hard.

terea Tiris, Eranusa [22], Meloessa. Ipsum [23] a Caulone abesse LXX M. pass. prodidit Agrippa. (XI.) A Lacinio promontorio secundus [24] Europæ sinus incipit, magno ambitu flexus, et Acroceraunio Epiri finitus [25] promontorio, a quo abest LXXV [26] M. pass. Oppidum Croto [27], amnis Neæthus [28]. Oppidum Thurii [29], inter duos amnes [30]
3 Crathin et Sybarin, ubi fuit urbs eodem nomine. Similiter est inter [31] Sirin et Acirin Heraclia [32], aliquando Siris vo-

22. *Tiris, Eranusa, Meloessa*. Sic totidem plane apicibus MSS. omnes. Et Meloessa quidem a proventu pecoris haud dubie nomen accepit, ἀπὸ τῶν μήλων. Verum loco priorum duarum infeliciter admodum Hermolaus, *tres Sirenusæ* rescripsit, quas ab ora Pæstana, adversoque plane maris tractu, in Lacinium usque promontorium transtulit. Ibi enim Sirenusas insulas, hoc est, ut Virgilius ait, Sirenum scopulos, Strabo, lib. I, pag. 22, aliique collocant. Ed.

23. *Ipsum*. Lacinium promontorium. Parum a vero aberrat distantia, quam LXVII M. pass. in probatissimis mappis reperi. Ed.

24. *Secundus Europæ*. Tarentinum sinum, et Adriaticum mare complexus. Hard.

25. *Finitus*. Dalecamp. et Elzev. *finitur*. Ed.

26. *Abest LXXV M. pass.* Lacinium scilicet, non oppidum Croto, quod sequitur, et quod male, Strab. lib. VI, pag. 262, CL stadiis, id est, fere XIX M. pass. a Lacinio distare ait, quum VIII tantum recto quidem cursu distet. Non autem LXXV, ut ait Noster, nec ut emendat Martianus, LXXXV M. pass. abest ab Acroceraunio promontorio, hodie *Capo Linguetta*, Lacinium, sed CLIII. Ed.

27. *Croto*. Κρότων Straboni, loco cit. Nunc *Cotrone*, in ostio amnis, quem *Esaro* accolæ vocant. Hard.

28. *Neæthus*. Νήαιθος Straboni loc. cit. hodie *Neto*. Ed.

29. *Thurii*. Dalec. et Elz. *Thurium*. Chiffl. *Tauri*. Ed. — Θούριοι et Σύβαρις Stephano cognita: Scylaci, pag. 5, etiam Κρᾶθις. Hard.

30. *Amnes Crathin et Sybarin*. Amnes illi nunc dicuntur *Crati* et *Roccanello*. Hos inter fuit urbs Sybaris, olim voluptatibus insignita, nunc ob uliginosa loca sordet terra, et pestilens est æstate. Distabat tribus millibus passuum ab oppido *Corigliano*. Oppidum autem Thurii, quod Sybari a Crotoniensibus destructo successit, nunc *Terra Nuova* est, ibi inventi eorum nummi. Brot. et Ed.

31. *Inter Sirin et Acirin*. Vet. ap. Dalec. *inter Sirin et Achrin*. Chiffl. *Sirin et Acrin*. Ἄκιρις καὶ Σίρις. Strab. lib. VI, pag. 264: hodie *Sinno* et *Agri* vocantur. Ed.

32. *Heraclia, aliquando Siris vocitata*. Siri ad ostium amnis cognominis sitæ successit Heraclia, III circiter M. pass. in mediterraneo, salubriorique loco posita, auctore Strabone qui, lib. VI, pag. 264,

citata. Flumina : Acalandrum[33], Casventum[34] : oppidum Metapontum[35], quo tertia Italiæ regio finitur. Mediterranei Brutiorum, Aprustani[36] tantum : Lucanorum[37] autem, Atenates[38], Bantini[39], Eburini[40], Grumentini[41], Potentini[42],

illam 354 stadiis a Thuriis distare ait, quod confirmat Antonini Itin. in quo XLIV M. pass. est idem intervallum, quod quidem paulo brevius esse contendit Mannertus, qui nonnulla urbis vestigia reperiri ait, juxta castellum *Policoro*. Harduinus autem illam loco *Torre di S. Basilio* sitam fuisse putat, quæ turris non Heracliæ, sed Siris fortasse locum tenet. Ed.

33. *Acalandrum*. Chiffl. *Thalandrum*. Ἀκάλανδρος Straboni, lib. VI, pag. 280. Hodie *Salandra* sive *Salandrella*, non vero *Roccanello*, ut ait Mannertus, quod nomen nemo præter eum dat. Ed.

34. *Casventum*. Dalec. et Elz. *Mansuetum*, hod. *Basiento*, non autem, ut ait Mannertus, *Cavone*. Ed.

35. *Metapontum*. Μεταπόντιον Straboni, lib. VI, pag. 264, a Samnitibus deletum : ibi fuit, ubi nunc *Torre di Mare*, juxta Casventi amnis ostia, ut ait Mannertus. Ed.

36. *Aprustani*. Quorum oppidum forte Ἄβυστρον fuit, quod cum Petilia Magnæ Græciæ Ptolemæus adjudicat, lib. III, cap. 1, nisi id Lucanorum potius fuisse videatur. Hodie *Aprigliano*, ut vult D'Anville. Ed.

37. *Lucanorum*. Qui horum fines olim fuerint, diximus supra, cap. 10. Hard.

38. *Atenates*. Dalec. et Elz. *Atinates*. Vet. apud Dalec. *hinc Atinates*. Ed. — Ab Atena, principatus, ut vocant, Citerioris oppido : *Ateno* : ad ripam Tanagrii amnis, *Negro*. Frontinus, lib. de Colon. pag. 90, in Prov. Lucania : *Præfecturæ, Ulciana, Pæstana, Potentina, Atenas, et Grumentina*. Hard.

39. *Bantini*. Legebat Dalec. *Buxentini*. Ed. — Bantia Livio, lib. XXVII, c. 25, ubi situm oppidi edocet : « Itaque in Apuliam, inquit, ex Brutiis reditum, et inter Venusiam, Bantiamque, minus trium millium passuum intervallo consules binis castris consederant. » Vestigia oppidi manent ad locum *S. Maria di Vanze* dictum, in Basilicata circa Venusiam. Holsten. pag. 282. Hard. — Nonnulli quidem *Policastro* putant. Ed.

40. *Eburini*. Quibusdam *Evoli* creditur, quod IV millibus pass. citra Silarum amnem est. Perperam : quum a Silaro versus Siciliam Lucanus ager incipiat, ut dictum est, cap. 10. Hard. — D'Anville tamen Eburi, nunc *Evoli*, esse opinatur. Ed.

41. *Grumentini*. Γρούμεντον Ptolemæo, in mediterraneis Lucanorum oppidis, lib. III, c. 1, et Straboni, lib. VI, pag. 254. Nunc *Agromento*, seu, ut D'Anville vocat, *Armento*, ad dextram Aciris fluvii, de quo supra, ut recte Holsten. in Ortel. pag. 89. Hard. et Ed.

42. *Potentini*. Potentia, *Potenza*, in Basilicata, prope fontes amnis Casventi. Hard.

Sontini, Sirini[43], Tergilani, Ursentini, Volcentani[44], quibus Numestrani[45] junguntur. Præterea interiisse Thebas[46] Lucanas Cato[47] auctor est. Et Pandosiam[48] Lucanorum urbem fuisse Theopompus, in qua Alexander[49] Epirotes occubuerit.

43. *Sirini.* Ab oppido Siri, cujus navale Heraclia Siris supra dicta fuerit. *Sontini* forte a Sontia, vulgo *Sanza*, inter *Policastro* et Silarum fl. Denique Tergilani videntur ii esse, quorum præfectura Tegenensis (forte pro *Tergilensis*), dicitur a Frontino, in Lucania ad Casventum flumen, lib. de Colon. pag. 90. Ursentini omnino ignorantur. Hard. et Ed.

44. *Volcentani.* Inter mediterranea Lucaniæ oppida fuere Vulci, Οὖλκοι, Ptolem. lib. III, c. 1, ad Silarum amnem: nunc *Bulcino* et *Bucino.* Hinc Volcentani, qui apud Gruter. p. 209, *Volceiani*, et p. 393, *Vulceiani* dicuntur. Livius, lib. XXVII, cap. 15, Volcentes vocat. Frontino, pag. 90, Ulciana præfectura. Hard.

45. *Numestrani.* Oppidum his Numistro. Frontinus, Strat. lib. II, cap. 2: « Hannibal apud Numistronem contra Marcellum pugnaturus, etc. » Livius quoque, lib. XXVII, cap. 2. H. — Situs ignoratur. Ed.

46. *Thebas.* Quæ Θήβη Ἰταλίας Stephano. Hard.

47. *Cato.* In libris Originum deperditis. Hard.

48. *Pandosiam.* Subintellige, interiisse: id enim *fuisse* istud sonat. Hard. — MSS. omnes librique vulgati ante Hermolaum, *Mardoniam* constantissime retinent: *Pandosiam* Barbarus rescripsit: quod in Pandosia obiisse Alexandrum scriptores omnes consentiant. Et Livius quidem, qui unus esse potest instar omnium: « Alexandrum Epiri regem, *ait*, ab exsule affirmasse. Accito ab Tarentinis in Italiam data dictio erat, caveret Acherusiam aquam, Pandosiamque urbem: ibi fatis ejus terminum dari: eoque ocyus transmisit in Italiam, ut quam maxime procul abesset ab urbe Pandosia in Epiro, et Acheronte amni... Cæterum (ut ferme fugiendo in media fata ruitur)... haud procul Pandosia urbe imminentes Lucanis ac Brutiis finibus tres tumulos insedit... Pervenit ad amnem... quem quum incerto vado transiret agmen, fessus metu ac labore miles, increpans nomen abominandum fluminis, jure Acheron vocaris, inquit, etc. » Sic Acherontem fluvium, et Pandosiam in Lucanis diserte appellat Strabo quoque, lib. V, pag. 256. Suidas, verbo Τόνον, aliique. Verum quum circa Pandosiam, περὶ Πανδοσίαν, interiisse Alexandrum Strabo affirmet non in ipsa: circa Pandosiam lethali vulnere affectus, concedere Mardoniam potuit, ubi ex vulnere obierit: et hanc urbem interiisse deinde Theopompus est auctor, quum staret interim Pandosia, quam hodie *Castro Franco* vocant. Hard.

49. *Alexander.* Epiri rex. Obiit anno U. C. 428. Hard.

XVI. Connectitur secunda regio, amplexa Hirpinos, 1
Calabriam, Apuliam, Salentinos CCL[1] M. sinu, qui Tarentinus appellatur, ab oppido Laconum[2], in recessu hoc intimo sito, contributa eo maritima colonia quæ ibi fuerat. Abest[3] CXXXVI M. pass. a Lacinio promontorio, adversam ei Calabriam[4] in peninsulam emittens. Græci[5] Messapiam a duce appellavere : et ante Peucetia[6], a Peucetio OEnotri[7] fratre, in Salentino agro. Inter[8] promontoria C M. pass. intersunt : latitudo peninsulæ a Tarento Brundisium terreno itinere XXXV[9] M. pass. patet, multoque brevius a portu Sasina. Oppida per continentem a Tarento, Varia[10],

XVI. 1. *CCL M. sinu*. Tot millia passuum, inquit, hic sinus ambitu colligit; et id quidem a vero haud multum abest. Ed.

2. *Laconum*. Florus, lib. I, cap. 18, pag. 36, Tarentum vocat semigræcam ex Lacedæmoniis conditoribus civitatem. Dionys. quoque Perieg. vers. 377; Scymnus, pag. 14; Hesychius, verbo Τάρας, a Lacedæmoniis conditum Tarentum produnt. Hodie *Taranto*. H. et Ed.

3. *Abest*. Subintellige, Tarentinus sinus. Hard. — Quid sibi velint hæc verba minime liquet : nam a Lacinio promontorio distare Tarentinum sinum, qui ab eo incipit, quis dicat ? Fortasse CXXXVI M. pass. a Lacinio distare remotissimum istius sinus anfractum Noster significare voluit, qui quidem non CXXXVI, sed CXVII M. pass. recto cursu et CLX terreno itinere a Lacinio abest. Ed.

4. *Calabriam*. Quæ nunc *Terra d'Otranto*, ab Hydrunte oppido appellatur. Hard.

5. *Græci*. Strab. lib. V, p. 277. H.

6. *Peucetia*, etc. Sic etiam Dion. Halic. Antiq. Rom. I, p. 9. Hard. — Elz. *Peucetiam*. Ed.

7. *OEnotri fratre... Inter promontoria*. Dalec. et Elz. *OEnotri fratre. In Salentino agro inter promontoria*. Ed.

8. *Inter promontoria*. Inter ea duo promontoria, quibus sinus Tarentinus clauditur : Lacinium scilicet, et Acran Iapygian, de qua mox. H. — XX autem, non C M. pass. numeranda videntur. Ed.

9. *XXXV M. pass*. Sic ap. Chiffl. Dalec. *XXXVII*. Elz. *XXXII*. Vera autem latitudo XL M. pass. esse videtur, Hanc Strabo, lib. VI, p. 282, itinere unius diei emensus est. Sasina autem portus hodie *Porto Cesareo* est auctore Mannerto : hic XXI tantum M. pass. est peninsulæ latitudo. Ed.

10. *Varia, cui nomen Apulæ*. Ita libri omnes. Apud Antonin. Vania (lego *Varia*) a Tarento, M. P. LX. Varnum, ut quidem reor, Frontinus agrum hunc vocat, quem cum

2 cui cognomen Apulæ, Messapia[11], Aletium[12]. In ora vero, Senum[13], Callipolis, quæ nunc est Anxa, LXXV[14] M. pass. a Tarento. Inde XXXII M. promontorium, quod Acran[15] Iapygian vocant, quo longissime in maria excurrit Italia. Ab eo[16] Basta oppidum, et Hydruntum[17] decem[18]

Tarentino junxit, lib. de Colon. pag. CXI, pro *Varinum* : aut potius *Varium*, ut pag. 92. HARD. — Eadem est, ut opinor, quam Strabo, lib. VI, p. 282 et 283, vocat Οὐρίαν, inter Tarentum et Brundisium. Hodie, ut aiunt D'ANVILLE et Mannertus, *Oria*. ED.

11. *Messapia*. Dalec. et Elz. *Cessapia*. Hodie *Mesagna*, inter Uriam et Brundusium. In Martyrologio, *Messana Apuliæ* nuncupatur, 18 april. HARD.

12. *Aletium*. Aletium hoc loco nulli MSS. codd. exhibent : omnes pro ea voce, *Sarmadium*. Atque huc forte spectat Armadillus, sive Sarmadillus ager, de quo Frontinus, lib. de Colon. p. 115. H. — Aletium, hodie *Santa Maria dell' Alizza* est, auctore D'ANVILLE. ED.

13. *In ora vero, Senum*, etc. Sic MSS. omnes, non ut hactenus editum, *Senonum*, perinde ac si a Gallis Senonibus, qui nulli umquam in hoc terrarum tractu fuerunt, condita Callipolis foret : quæ Græcos habuit auctores. Mela, lib. II, cap. 4 : « Salentina littora, inquit, et urbs Graia Callipolis. » Ea nunc *Gallipoli* dicitur. In Museo P. CHAMILLART, nummus didrachmus argenteus virum in equo decurrentem exhibet : infra ΚΑΛ. Ex parte altera, alium insidentem delphino : infra similiter ΚΑΛ latere dextro, ΤΑΡΑΣ : Tarenti conditor et dominus ; quem et Καλλιπολῖται ad oram sinus Tarentini positi colunt. Ad equitis dextrum latus est littera A : sinistro N : Ἄνξα est ΚΑΛλιπολιτῶν. At Senum quoque oppidi nomen fuit. HARD. — Nullum in ora locum reperi, quo situm fuisse Senum dicere possimus ; nisi forte idem sit oppidum Senum et Sasina portus, de quo supra. ED.

14. *LXXV*. Sic apud Chiffl. Dal. et Elz. *LXII*, quod malim ut vero multo vicinius, si tamen littoris ambitus sequaris. ED.

15. *Acran Iapygian*. Ἄκραν Ἰαπυγίαν ἢ καὶ Σαλεντίνη, inquit Ptolemæus, lib. III, cap. 1, promontorium Iapygium, sive Salentinum : nunc a vicino oppido, *capo di S. Maria di Leuca*. HARD.

16. *Ab eo Basta*. Proponebat Dalec. *Hasta*. Nunc *Vaste* oppidulum, inter *Castro* et *Otranto*. ED.

17. *Hydruntum*, etc. Ptolemæo, loc. cit. Ὑδροῦς. Nunc *Otranto*. H.

18. *Decem ac novem*. Ait Bastam oppidum, Hydruntumque ei proximum, distare ab Acra Iapygia, XIX M. P. HARD. — Ita libri omnes. At locum hunc Martianus perperam interpretatus, lib. V, p. 209, quod esset angustiarum ejusce freti, qua Ionium mare in Adriaticum irrumpit, intervallum, signari a Plinio credidit : « Hydruntum urbem, inquit, ubi superum inferumque mare decem et novem millibus dispa-

ac novem M. passuum, ad discrimen[19] Ionii et Adriatici maris, qua in Græciam brevissimus transitus, ex adverso Apolloniatum[20] oppidum : latitudine intercurrentis freti, quinquaginta[21] M. non amplius. Hoc intervallum pe- 3
destri continuare transitu pontibus jactis[22] primum Pyrrhus Epiri rex cogitavit[23] : post eum M. Varro, quum

ratur.» HARD.—Male certe Martianus, sed non multo felicior in explanando loco videtur mihi fuisse Harduinus, quum non XIX, sed XXX M. pass. ab Acra Iapygia distet Hydruntum. Fortasse XIX M. pass. a Basta distare Hydruntum Noster innuit. ED.

19. *Ad discrimen.* Ubi discriminatur Ionium ab Adriatico mari. H.

20. *Apolloniatum.* Ita MSS. Reg. Colbert. 1, 2, 3, etc. Dalec. et Elz. *Apolloniæ oppidi.* Vet. apud Dalec. et Tolet. *Apolloniæ oppidum.* Hoc est, brevissimus transitus ab Hydrunte in Apolloniatarum oppidum, quod ex adverso est. HARD. et ED.

21. *Quinquaginta.* Centum reposuit Barbarus : oblitus eumdem Plinium, in describendo Italiæ situ, supra dixisse, cap. 6 : « Abest a circumdatis terris, Istria ac Liburnia, quibusdam locis centum millia pass. ab Epiro et Illyrico, quinquaginta.» Satis enim superque constat, *centum* ibi etiam agnosci non posse, quum *totidem*, *tantumdemve* scripturus fuisset. Nec dubitare licet quin ad frontem hanc Salentinorum Hydruntinam id ipsum pertineat : quum non alia Italiæ ora magis Epiro vicina sit : atque hoc tempore etiam ab Hydrunte, vel ab ipso potius prope sito Leucarum ( ut appellant ) capite, ad oppositum Epiri littus tot fere millia passuum computentur : in quibus angustiis pontes ipsos jacere Pyrrhum, Varronemque, cogitasse, credere par est. Ad hæc, Epiri Oricum ab Italiæ Salentino, LXXX tantum, aut etiam LXX pass. millibus discrevit Plinius, c. 26 libri hujus, qui brevissimum in Græciam transitum ab Hydrunte, non a Salentino, nunc esse testatur. Ex quo exploratum est ac certum, lectionem vulgatam, non modo vetustiorum codicum fide, verum etiam indubitato Plinii testimonio confirmatam, quibusvis aliis reclamantibus, esse custodiendam. Quam sint enim erratis obnoxiæ Ptolemæi mensuræ, quam vitiosa Antonini et Strabonis editio, viri norunt eruditi. HARD.

22. *Jactis.* Vet. apud Dalec. *junctis.* ED.

23. *Cogitavit.* Futili plane consilio : quod effectum dare nulla ars potuisset, ut recte demonstrat Furnerius noster, in Hydrogr. lib. II, cap. 18, pag. 59. Tamen angustius mare esse, quod Italiam a Græcia dirimit, quam hactenus creditum est, observavit D. DELISLE, in Commentariis Academiæ Regiæ Scientiarum anni 1714, pag. 83; unde ibi concludit, saltem minus debere Pyrrhi regis consilium absurdum videri. HARD.

classibus Pompeii piratico bello præesset. Utrumque aliæ impedivere[24] curæ. Ab Hydrunte, Soletum[25] desertum, dein Frattuertium : portus Tarentinus, statio[26] Miltopæ: Lupia[27] Balesium[28], Cœlium[29], Brundisium[30] L M. passuum ab Hydrunte, in primis Italiæ portu nobile, ac velut certiore transitu, sic utique[31] longiore, excipiente Illyrica urbe Dyrrachio CCXXV[32] M. trajectu. Brundisio conter-

24. *Impedivere.* Sic apud Chiffl. Dalec. et Elz. *impediere.* Ed.

25. *Soletum.* Quæ et Salentia : unde Salentini populi, et Salentinus ager, et promontorium Salentinum. Nummi in thesauro Goltzii, ΣΑΛΑΝΤΙΝΩΝ. Nunc quoque *Solito*, supra Hydruntum. Hard. — Fratuertium omnino ignoratur, nisi sit *Francone Castro*, in via quæ Lupiis Hydruntum ducit. Ed.

26. *Statio Miltopæ.* Scio in libris vulgatis legi, *Statio militum Lupia.* At MSS. omnes, Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, 3, Paris. *Statio Miltopæ, Lupia :* ut proprium sit stationis navium nomen *Miltopæ*, sequaturque deinde seorsim Lupia, utrumque in ora positum, quæ nunc lustratur a Plinio. Sic Virgilius de Tenedo, *Statio malefida carinis.* Sic Plinius ipse in fine libri hujus : « Salonis piratica statione nota. » H.—Nihil autem in hoc paludoso littore, quod contra *Lecce* reperitur, locum ubi fuerit hæc statio indicare videtur. Ed.

27. *Lupia.* Chiffl. *Sessupia.* Λουπίαι Ptolemæo, inter Hydruntem et Brundisium. Nunc *Lecce.* Gruter. pag. 374, Col. Lupiensium. Apud Frontin. lib. de Colon. pag. 111, Lyppiensis ager. Hard. et Ed.

28. *Balesium.* Oppidum in ora positum, uti et reliqua quæ modo recensentur. Mela, lib. II, cap. 4 : « In Calabria, Brundisium, Valetium, Lupiæ, Hydrus. » Hard. — Hodie *Torre S. Gennaro*, ut vult Mannertus. Ed.

29. *Cœlium.* Frontino, lib. de Colon. pag. 111, Cœlinus ager in Calabria. Hinc Cœlii appellati, qui a Gargano monte ad Brundisium coluere, inquit Cato, in Excerptis Orig. pag. 136. Hard. — Hoc oppidum hodie esse vicum *Cavallo* ad promontorium ejusdem nominis, juxta Brundisium, ait Mannertus, cui minime assentiri possum, quum intus, quatuor a mari leucis, reperiatur vicus *Cellino*, qui ob nominis similitudinem mihi haud dubie Cœlii locum tenere videtur. Ed.

30. *Brundisium.* Ita MSS. Alii Brundusium dicunt. Incolis *Brindisi.* De ejus portu Strabo, lib. VI, pag. 282. Hard.

31. *Sic utique.* Dalecamp. et Elz. *sicuti.* Proponebat Dalec. *sed utique.* Ed.

32. *CCXXV M. trajectu.* Ita MSS. omnes, Reg. 1, 2, Colbert. 1, 2, 3, Paris. Chifflet. non, ut in editis, CCXX. Subscribit Strabo, lib. II, pag. 283, stadia MDCCC Brundisium a Dyrrachio abesse testatus. H. — Vitiosæ haud dubio sunt omnes istæ lectiones; nam non amplius

minus Pediculorum[33] ager. IX adolescentes, totidemque virgines ab Illyriis, tredecim populos genuere. Pediculorum oppida, Rudiæ[34], Egnatia[35], Barium[36]. Amnes[37]: Iapyx a Dædali filio rege, a quo et Iapygia: Pactius[38], Aufidus[39], ex Hirpinis[40] montibus Canusium præfluens.

Hinc Apulia[1] Dauniorum cognomine, a duce[2] Diome- 4

C M. pass. est intervallum: quis vero credat tantum in tam noto trajectu erravisse Plinium? Ed.

33. *Pediculorum*. Ποίδικλοι appellantur a Strabone, qui eos etiam Peucetios vocari ait, lib. V, p. 277 et 282. Partem ii maximam tenuere Bariensis agri, *Terra di Bari*. Horum oppida non in ora modo, sed et in mediterraneo posita carptim a Plinio perstringuntur. H. et Ed.

34. *Rudiæ*. Dalec. et Elz. *Rhudia*. Mela, lib. II, c. 4. Post: «Barium, Egnatia, et Ennio cive nobiles Rudiæ.» Strabo, lib. VI, pag. 282: ἐν δὲ τῇ μεσογαίᾳ Ῥωδαῖοι. Ptolemæus, lib. III, cap. I, in Salentinorum mediterraneis, Ῥωυδίαι. Hard. — Stephano *Rhodæ*. Illam mendose *Caronigna* pro *Carovigni* hodie nominari Harduinus ait: Mannertus vero eam *Ruvo* esse contendit, quæ urbs mihi septemtrionalior esse videtur, quam ut Rudiarum infra Barium sitarum, ut apparet ex Plinio, locum teneat. Harduino ergo libenter assentimur. Ed.

35. *Egnatia*. Sic Anton. Itiner. Straboni quoque loc. citat. Ἐγνατία πόλις. Horat. Sat. 5, lib. I, *Gnatia*. Ignatium agrum Frontinus vocat, loc. citat. et cum Rodino jungit. Nunc *Torre d'Egnasia*, inter Brundisium Bariumque. Hard.

36. *Barium*. Dalec. et Elz. *Barion*. Ed.

37. *Amnes: Iapyx a Dædali filio rege*. Hæc sincera codicum proxime laudatorum scriptura est, quam sic vitiose interpolarant: *Barion*, *ante Iapyx:* ut Barii oppidi cognomen Iapyx esse putaretur. Hard. — Haud facile autem dictu est qui sint nunc isti amnes, quum exigui tantum rivuli, quorum nomina ignorantur, hodie reperiantur inter urbem *Brindisi* et flumen *Ofanto*. Ed.

38. *Pactius*. Dalec. et Elz. *Amnes*, *Pactius*, etc. Hodie *Canale di Terzo*, ut vult Mannertus. Ed.

39. *Aufidus*. Unde Horatius, «Longe sonantem natus ad Aufidum,» de se ipse prædicat, lib. VI, ode 9. Nunc *Ofanto*: Capitanatam, ut vocant, a Bariensi agro disterminat. Hard.

40. *Ex Hirpinis*. A gente indigena nomen accepit hæc Apennini portio, prope Compsam. Hard.

1. *Hinc Apulia*. Quæ nunc *Capitanata* nuncupatur. Hard.

2. *A duce*. Dauno. Festus: «Daunia Apulia appellatur a Dauno Illyricæ gentis claro viro, qui propter domesticam seditionem excedens patria occupavit.» Tzetzes in Lycophr. pag. 60, ait eum imperitasse Dauniis, quum Diomedes in Italiam appulit: hunc Dauno adversus hostes tulisse suppetias: filiam Dauno fuisse Euhippam nomine, etc. Hard.

dis socero. In qua oppidum Salapia[3], Hannibalis meretricio amore inclytum: Sipontum[4], Uria[5]: amnis[6] Cerbalus, Dauniorum finis: portus Agasus[7], promontorium[8] montis Gargani, a Salentino sive Iapygio CCXXXIV[9] M. pass. ambitu[10] Gargani: portus Garnæ[11], lacus Panta-

3. *Salapia.* Rudera nomen servant, *Salpi.* Ptolem. lib. III, cap. 1, in Apulia Dauniæ ora littorali, Σαλαπίαι. De Hannibale, quod modo narratur, vide Appian. in Hannibal. pag. 338. HARD.

4. *Sipontum.* Σιποῦς Ptolem. loc. citat. et Strab. lib. VI, pag. 184. Hodie vicus *S. Maria di Siponto* dictus. At ex ejus ruinis crevit *Manfredonia*, quod Sipontum novum merito dixeris, haud procul Gargano monte. HARD.

5. *Uria.* Huc pertinet, opinor, Uritanus ager, quem cum Rubustino, et Genusino, de quibus mox, Frontinus copulat, lib. de Colon. p. 111. Ptolem. lib. III, cap. 1, Ὕριον in ora sinus Adriatici, Apuliæ Dauniæ pariter adjudicat. HARD. — Uria hodie *Manfredonia* est, si audiatur D'ANVILLE, et Urias sinus, *Golfo di Manfredonia.* ED.

6. *Cerbalus.* Hunc *Candelaro*, esse vult Harduinus; ego tamen vicinum isti *Cervaro* flumen, Cerbalo similius nomine libentius credam. ED.

7. *Portus Agasus.* Nunc *Porto Greco.* HARD.

8. *Promontorium montis Gargani.* Hic mons etiamnunc *Gargano* dictus, provinciæ, cujus maximam partem tegit, nomen suum impertit; in australi tamen parte reperitur mons hodie *S. Angelo* dictus, cui oppidum cognomen imponitur. Promontorium hic a nostro memoratum hodie esse *Punta Saracina*, septemtrionem versus, putat Mannertus. ED.

9. *CCXXXIV.* Elz. *CCXXXIII.* Utrumque a vero non multum abest. ED.

10. *Ambitu Gargani.* Gargano monte circuito, qui oram hanc universam ambit. HARD.

11. *Garnæ.* Ex περίπλου, seu circumnavigationis ordine, apparet esse oppidum *Rodi*, ut recte Holstenius conjecit, pag. 269. HARD. — Mannertus hanc urbem, cujus nomen, ut putat, a librariis corruptum est, eamdem fuisse æstimat ac Strabonis Οὔριον, Ptolemæique Ὕριον, et portum ejus lacum fuisse mari conjunctum, cui hodie nomen *Lago di Varano*; oppidumque hic situm fuisse, ubi etiamnunc turris cernitur *Torre di Varano* vocata haud longe a vico *Rodi* ab Harduino memorato. A Mannerto autem dissentit D'ANVILLE, qui has urbes diversas facit; quam opinionem confirmare videtur Noster, qui modo Hyrinos nominat, qui certe Ptolemæi Strabonisque Ὕριον, sive Οὔριον incoluerunt.. Mihi autem lacus hodie *Varano* dictus portus fuisse videtur oppidi Garnarum, quod inter hunc lacum et mare situm fuit, sive ubi est *Torre di Varano*, sive ubi vicus *Rodi*, duorum vix M. passuum intervallo a lacu separatus, et

nus[12]. Flumen portuosum Frento[13], Teanum[14] Apulorum. Itemque Larinatum[15] Cliternia: Tifernus[16] amnis. Inde[17] regio Frentana. Ita Apulorum genera tria[18]: Teani[19], duce e Graiis: Lucani, subacti a Calchante, quæ loca nunc tenent Atinates. Dauniorum præter supra dicta coloniæ, Luceria[20], Venusia[21]. Oppida: Canusium[22], Arpi[23], aliquando[24] Argos Hippium Diomede condente, mox Argy-

Ptolemæi, nostrique Hyrium oppidi *Peschici*, ut infra dicemus, locum tenuisse. Ed.

12. *Lacus Pantanus*. Nunc *Lago di Lesina*, a vicino oppido. Hard.

13. *Frento*. Nunc *Fortore*. Hard.

14. *Teanum*. Ad discrimen Teanorum Sidicinorum, de quibus cap. 9, Apuli isti cognominati sunt. Locus nunc non, ut Harduinus ait, *Civitate* dicitur, sed *Chiati Vecchio*, haud longe a ripa Frentonis amnis, in Capitanata. Frequens mentio Civitatensis episcopi in actis Beneventanæ Ecclesiæ, cui ille suberat. Sic Holsten. pag. 279. Ed.

15. *Larinatum Cliternia*. Dalec. et Elzev. *Larinum*, *Aliternia*. Ut Apulorum, inquit, oppidum in ora fuit: sic Larinatum in mediterraneo quidem Larinum, ut dicetur inferius: in ora Cliternia; quæ etiamnunc *Antica Cliternia* dicitur, duobus leucis a fluminis *Biferno* ostio. Hard. et Ed.

16. *Tifernus*. Permutatis litteris apud Ptolem. lib. III, cap. Φίτερνος, pro Τίφερνος. Hard. — Hodie *Biferno*. Ed.

17. *Inde*. A Tiferno amne, ut dicetur cap. seq. Hard.

18. *Genera tria*. Dauni, Teani, Lucani. Hard.

19. *Teani, duce*. Elz. *Teani a duce e Graiis*. Vet. apud Dalec. *Teani a duce, Gaces*, etc. Ed. — Teanum hunc esse appellatum innuit. Teates Apuli et ex Apulia Teanenses, ap. Liv. lib. IX, c. 20. Calchantem in his oris aliquando consedisse, etiam ex Strabone colligimus, lib. VI, pag. 284. Hard.

20. *Luceria*. Hanc quoque Luceriam appellat Livius, lib. IX, c. 2 et 12; Λουκερίαν Strabo, lib. VI, p. 284; Νουχερίαν Ἀπουλῶν Ptolem. lib. III, cap. 1. Nunc *Lucera*, in Capitanata. Hard.

21. *Venusia*. Horatii vatis natalibus clara. Nunc *Venosa*, in Basilicata: aliquot ultra Aufidum amnem millibus. Horatius, libro II, Sat. 1, vers. 34: « sequor hunc Lucanus an Appulus, anceps: Nam Venusinus erat finem sub utrumque colonus Missus ad hoc, pulsis (vetus est ut fama) Sabellis. » Hard.

22. *Canusium*. Κανούσιαν Ptolem. lib. III, cap. 1, in Apulia Dauniorum, nunc *Canosa*, ad amnem Aufidum. Hard.

23. *Arpi*. Sic quoque Livio, lib. IX, cap. 3. Jacet in ruinis, retento tamen nomine *Arpi*, in Capitanata, juxta amnem *Candelaro*. Hard.

24. *Aliquando Argos*, etc. Hæc totidem verbis Strabo, lib. VI, pag. 283. Hard.

rippa dictum. Diomedes ibi delevit gentes Monadorum, Dardorumque, et urbes duas, quæ in proverbii [25] ludicrum vertere [26], Apinam et Tricam.

6 Cætero [1] intus in secunda regione, Hirpinorum colonia [2] una Beneventum, auspicatius mutato nomine, quæ quondam appellata Maleventum [3] : Æculani [4], Aquiloni [5], Abellinates [6] cognomine Protropi, Compsani [7], Caudini [8]:

25. *In proverbii.* Erasmus, Chil. 1, Cent. 2, adag. 43 : « Tricæ, Apinæ. Tricas et Apinas, vulgo res futiles et nugatorias dicebant, etc.» Martialis, lib. I, Epigram. 114 : « Quæcumque lusi juvenis, et puer quondam, Apinasque nostras, quas nec ipse jam novi, etc.» HARD.

26. *Vertere.* Alii, *venere*, HARD.

1. *Cætero.* Dalecamp. et Elzev. *cætera*. ED.

2. *Colonia una Beneventum.* Dal. *colonia : una Beneventum.* Elz. *colonia una, Beneventum.* ED.

3. *Maleventum.* Ita Livius, lib. IX, cap. 27, et Stephan. pag. 158. In Hirpinis, quorum hodie regio Principatus ulterior appellatur, *Benevento.* Coloniæ Beneventanæ mentio apud Frontin. lib. de Colon. pag. 84 et 122. HARD.

4. *Æculani.* Hard. *Ausculani* ex Frontino, qui pag. 110, Ausculini agri meminit ; sed Ptolemæus, lib. I, cap. 3, Αἰκουλᾶνον, *Aculanum*, inter *Irpinorum*, ut eos vocat, *mediterraneas civitates* nominat et Anton. Itiner. bis *Æclanum* citat, XXV M. pass. a Benevento in via quæ per Aufideni pontem Venusiam ducit ; hic ergo certe *Æclani*, aut, ut in libris omnibus, præter Harduinum, *Æculani* legendum est. Frontinus autem, pag. 91 et 210, *Æclanensem*, sive *Eclanensem agrum*, in Apulia, non in Hirpinis nominat; unde Æculanos inferius post Viscellanos, inter Apuliæ gentes, reposuit Harduinus, parum feliciter, ut mihi videtur, quum Itinerarii Ptolemæique auctoritas Frontino haud dubie anteponenda sit. Æculanum autem, si Mannerto credimus, quem in opinione nostra ducem habemus, non longe a *Mirabella* situm fuit, austrum inter et orientem. ED.

5. *Aquiloni.* Ab Aquilonia, de qua Livius, lib. X, cap. 38, 39, 41 et 44. Ptolemæo, lib. III, cap. 1, mediterraneis Hirpinorum, Ἀκουϊλωνία, cum Abellino. Nunc est *la Cedogna*, in Principatu ulteriore, ut ex Itinerariis liquido conficitur. HARD.

6. *Abellinates.* Chiffl. *Apellinates*, Ἀβέλλινον in Hirpinis, prope Aquiloniam, apud Ptolem. loc. cit. HARD. — Hodie *Avellino.* ED.

7. *Compsani.* Nunc *Conza*, in eodem principatu, Ptolemæo, loc. citat. In Lucanis, quibus Hirpini confines fuere. HARD.

8. *Caudini.* Caudium oppidum, et Furcæ Caudinæ, ubi interceptus rom. exercitus, consules a Samnitibus sub jugum missi. Vide Liv. lib. IX, cap. 2, et Florum, lib. I, cap. 16. Caudinum oppidum Be-

Ligures[9], qui cognominantur Corneliani, et qui[10] Bebiani: Vescellani. Æculani[11], Aletrini, Abellinates cognominati[12] Marsi[13], Atrani[14], Æcani, Alfellani[15], Attinates, Arpani[16],

neventanæ coloniæ cum suo territorio adjudicatum scribit Frontinus, lib. de Colon. pag. 84. HARD. — Manet adhuc cladis istius memoria in loco, qui etiamnunc dicitur *Forchie*. BROT.

9. *Ligures*. Hinc apud Frontinum, lib. de Colon. p. 125: «Ager Liguris Vevianus, et Cornelianus, muro ductus triumvirali lege. H. — Nos docet Livius, lib. XL, cap. 38, a consulibus P. Cornelio et M. Bebio quadraginta millia Apuanorum Ligurum cum feminis puerisque, ut finem Ligustino bello facerent, in agrum publicum populi romani in Samnitibus, qui Taurasinorum fuerat, transducta fuisse. Inde Corneliani et Bebiani dicti sunt. Taurasium autem quod præcipua Taurasinorum sedes fuerat, hodie pagus *Taurasie* est, haud longe a *Mirabella*, austrum inter et ortum solis. ED.

10. *Qui*. Hæc vox in vet. apud Dalec. deest. ED.

11. *Æculani*. Hi deinceps qui nova elementorum serie instituta recensentur, Apuliæ sunt contributi, ut ait Harduinus, non Hirpinis; Æculani autem isti, si tamen hoc nomen pro Dalec. et Elz. *Deculanis*, reponendum sit, ut vult Harduinus, cum Æculanis supradictis, n. 4, non sunt confundendi; sed ad hos pertinebit Frontini *Ager Æclanensis*, in Apulia, de quo supra. Eorum ignoratur situs, nisi ad illos referenda sit urbs quam D'ANVILLE *Asculum Apulum* vocat, hodie *Ascoli di Satriano*, haud longe a fluvio *Carapella*. ED.

12. *Cognominati*. Elzev. *cognomine*. ED.

13. *Marsi*. Oppido nomen Abellinum, Marsicum cognomine, ut ab altero, quod in Hirpinis fuit, distingueretur: oppidum nunc episcopale, in confinio Basilicatæ et Principatus citerioris: *Marsico vetere*. Frontino, lib. de Colon. p. 106, *Marsus municipium*: Balbo item, pag. 318. HARD.

14. *Atrani, Æcani*. De Atranis nihil reperi: corruptum etiam nomen interrupta elementorum series indicat. Æcanorum oppidum Æcæ, Æthico, p. 16: nunc *Troja*, in Capitanata. De hoc oppido vide Holsten. pag. 19. Gruter. pag. 444, REIP. ÆCANORVM. ED.

15. *Alfellani, Attinates*. Forte *Affilani*, ab Affile oppido, de quo Frontinus, lib. de Colon. p. 38, cujusque situs ignoratur. Attinatibus oppidum fuit Atinum, hodie *Diano*, auctore Mannerto, qui et *Atinatem campum* de quo supra Noster, lib. II, cap. 106, *Vallone di Diano* vocat. ED.

16. *Arpani*, etc. Ap. Frontinum, Arpanus ager, et Conlatinus, in Prov. Apulia, pag. 91. Ab Arpis oppido, de quo supra. Vetus Pignorii nummus apud Holsten. p. 280, ΑΡΠΑΝΩΝ. HARD. — Collatia haud longe a Roma, ad flumen Anienem, hodie *Teverone*, sita fuisse videtur. Borcani et Corinenses omnino ignorantur. ED.

Borcani, Collatini, Corinenses, et nobiles clade romana Cannenses[17], Dirini, Forentani[18], Genusini[19], Herdonienses[20], Hyrini[21], Larinates, cognomine Frentani[22], Merinates[23], ex Gargano: Mateolani, Netini[24], Ru-

17. *Cannenses*, etc. Cannæ æternum imperii vulnus: rudera modo, *Canne*, ad ripam Aufidi amnis, quem Romanorum cæde aiunt ibi decolorem factum. Livius, lib. XXII, cap. 44. Hard. — Dirini ignorantur. Ed.

18. *Forentani*. Oppidum illis Forentum fuit, ut patet ex Livio, qui lib. IX, cap. 20: « Apulia perdomita (nam Forento quoque valido oppido Junius potitus erat) ». Idem Livius istorum Forentanorum meminit cap. 16 ejusdem libri, ut in nostra editione monuimus, not. 2, quam confer. Forentum autem nunc *Forenza* vocatur in Basilicata, supra Acherontiam, quæ *Cirenza* dicitur. Hard.

19. *Genusini*. In provincia Calabriæ Genusinus ager, apud Front. lib. de Colon. pag. 111. Hard. — Etiamnunc vicus *Ginosa*, haud longe a flumine *Brandano*, orientem versus, auctore Mannerto. Ed.

20. *Herdonienses*. Ἑρδωνία Ptolemæo, lib. III, cap. 1, in Apulis Dauniis. Erdonias habet Antoninus prope Canusium, m. p. xxvi. Ardonam Frontinus, in Apulia, p. 110. Et nunc *Ordona* dicitur, ad fluvium *Carapella*, qui in Cerbalum, *Cervaro*, influit. Hard.

21. *Hyrini*. Vide quid de illis modo supra diximus, nota 51, ubi Hyrium hodie esse *Peschici* demonstravimus. Ed.

22. *Frentani*. A Frentone amne, a quo non longe habitarunt, Tiferno tamen adhuc viciniores: unde et urbs primaria Frentanorum Larinum dicitur ap. Caton. in Excerpt. Orig. pag. 136. Nunc *Larino*, in Comitatu Molisii, confinioque Capitanatæ. Hard. et Ed.

23. *Merinates*. Ad extremum Gargani montis promontorium civitas episcopalis sita est, vulgo *Viesti* dicta. Crevit ea ex ruinis oppidi Merini, episcopali dignitate olim quoque clari, et cujus rudera etiamnunc *S. Maria di Merino* vocantur. Ita fere Holsten. pag. 278. Præpostera interpunctio, non Merinates, sed Mateolanos Gargano in libris ante nos editis affigebat; nempe Dalec. et Elz. *qui Merinates, ex Gargano Meteolani*, etc. legunt. De Mateolanis autem, sive Meteolanis, nihil reperi. Hard. et Ed.

24. *Netini*. Chiffl. *Neratini*. Dal. et Elz. *Neritini*, *Matini*, *Rubustini*. Nerentinos, quos hic libri quidam addunt, expunximus, inquit Harduinus, quum inferius Salentinis, ut sane oportuit, reddantur. Matini, quos hic in Nerentinorum locum afferunt Dalec. et Elz. expungendi quoque videntur; quamvis *Matinos campos* non semel nominet Horatius, natali urbi, Venusiæ scilicet, conterminos, atque etiam *Matinum littus*, quod fortasse parvo lacui, ex quo exit flumen *Brandano* objacebat. Netinis oppidum fuit Netium, Νήτιον Straboni lib. VI, p. 182, prope

bustini[25], Silvini[26]: Strabellini[27], Turmentini, Vibinates[28], Venusini[29], Ulurtini. Calabrorum mediterranei : Ægetini[30], 7
Apamestini[31], Argentini, Butuntinenses[32], Deciani, Grumbestini[33], Norbanenses, Paltonenses[34], Sturnini[35], Tutini.

Canusium, Herdoniamque, et hodie *Noja*, si Mannerto credimus : sed in mappis mihi non occurrit nomen istud. Ed.

25. *Rubustini.* Ita MSS. non *Robustini.* Et certe Rubustinus ager, Frontino, lib. de Colon. p. 111, a Rubis prope Canusium Antonino, Horatioque, lib. I, Satir. 5 : « Inde Rubos fessi pervenimus. » Nunc *Ruvo,* in agro Bariensi. Hard.

26. *Silvini.* Ab oppido Apulorum Peucetiorum, quod Strabo, lib. VI, pag. 283, Σιλούϊον vocat : nunc dicitur *il Gorgoglione,* teste Holsten. in Ortel. pag. 178. Hard. — *Garagnone,* teste Mannerto. Sed errare mihi uterque videtur, quum x m. pass. a *Garagnone,* septemtrionem versus, reperiatur vicus *Savigliano,* quem Silvio successisse indicare videtur nominis similitudo. Ed.

27. *Strabellini.* Elzev. *Strapellini,* quam lectionem sequi videtur d'Anville, qui eorum urbem Strabellum hodie *Rapolla* vocari ait. *Turmentini* omnino ignorantur. Ed.

28. *Vibinates.* Vet. apud Dalec. *Vibarnates.* Sic veteres Inscription. Holstenio teste. Nunc oppidum *Bovino* dicitur, in Capitanata, inter Trojam et Herdonam, in Samnii Apuliæque confinio. Polybius Ἰϐώνιον vocat. Hard. et Ed.

29. *Venusini.* A Venusia superius laudata. Hard. — Mactini ignorantur. Ed.

30. *Ægetini.* Elz. *Ægitini.* *Ægetium* medio itinere inter Butuntum et Egnatiam ponendum videtur haud longe a vico *Noia.* Ed.

31. *Apamestini.* Hæc vox in vet. apud Dalec. deletur. Ex Ἀπηνέσται Ptolem. lib. III, cap. 1, Hermolaus, et Pelicerius in notis MSS. *Apenestini* reponunt. At est illud oppidum et in Apulia Daunia prope Garganum montem, et in ora positum : hic Plinius Calabrorum oppida persequitur, et ea quidem quæ sint a mari longiuscule semota. Fatendum est igitur istius populi ignorari sedes. Item de Argentinis. Ed.

32. *Butuntinenses.* In Tab. Peut. *Butunti.* Frontino, lib. de Colon. pag. 111, Botontinus ager, in Calabria. Hard. — Eorum oppidum Butuntus, sive Butuntum, hodie *Bitonto* vocatur, sex leucis a *Bari* et ab Adriatico mari tribus. Deciani ignorantur. Ed.

33. *Grumbestini.* Ita plane ordo litterarum exigit : non *Brumbestini.* Hard. — Ignorantur, et cum eis insequentes. Ed.

34. *Paltonenses.* Dalec. et Elz. *Palionenses.* Hi omnes ignorantur. Ed.

35. *Sturnini, Tutini.* Aberrant a vero qui Sturninos ibi fuisse arbitrantur, ubi nunc *Sternaccio* oppidulum Hydruntini agri, haud procul Hydrunte : in eam scilicet adducti hæresim, affinitate quadam ac similitudine nominis. Verum id oppidum, ut planissime vel ex

Salentinorum [36] : Aletini [37], Basterbini [38], Neretini [39], Valentini [40], Veretini [41].

1 XVII. (XII.) Sequitur regio quarta gentium vel fortis-

ipsis tabulis constat, quum Salentinorum ditionis fuerit, quorum oppida populique suo mox ordine digeruntur, in Calabrorum oppidis, quæ nunc Plinius percurrit, locum habere non potest. Nec felicior in conjiciendo Pelicerius in notis MSS. qui pro Tutinis, Tuticanos reponi putat oportere, ab Equo Tutico, quod non procul Benevento fuit: haud exigua terrarum intercapedine, populorumque interjacentium frequentia, divisa a Benevento Calabria. Hard.— Maxime probanda autem videtur eruditi d'Anville opinio, qui in mappa sua *Sturni* eo loco reposuit, ubi nunc est *Ostuni*, haud longe ab Adriatico mari, leucis XIV a Tarento. Tutini ignorantur. Ed.

36. *Salentinorum*. Subintellige, mediterranei. Quorum primi Aletini. Hard.

37. *Aletini*. Chiffl. *Alentani*. Ab Aletio, quod Ἀλήτιον Salentinorum mediterraneum oppidum Ptolemæus appellat, lib. III, cap. 1, ut ait Harduinus; non vero, ut affirmat idem, hodie *Lecce*, quam urbem Lupiarum locum occupare diximus, sed, ut ait d'Anville, *Santa Maria dell'Alizza*, haud longe a Tarentino sinu. Ed.

38. *Basterbini*. Non a Basta superius memorato oppido, id enim littorale fuit, sed ab obscuriore aliquo : a Βαῦστα fortassis, quod in Salentinorum oppidis mediterraneis Ptolemæus recenset loc. cit. Hard. — Et quod fortasse hodie vicus est *Veste*, haud longe a *Castro*, occidentem versus; quam quidem opinionem sequi videtur Mannertus. Ed.

39. *Neretini*. Νήριτον Ptolem. in mediterraneis Salentinorum oppidis : hodie *Nardo*. Hard.

40. *Valentini*. Sic in libris omnibus ante Harduinum vulgatis, atque etiam in vet. apud Dalec. *Valetini* legitur : at MSS. R. 1, 2, Colb. 1, 2, 3, etc. *Vlentini* dant; Ptolemæusque lib. III, cap. 1, in Salentinorum mediterraneo, haud procul Acra Iapygia, oppidum Οὔξεντον locat : unde Harduinus indubitata, ut ait, conjectura, *Uxentini* se restituisse dicit; quod tamen verbum in notis tantum ejus reperitur, nam in ipso opere, typographorum fortasse errore, *Valentini* remansit; in cujus locum *Uxentini* ex Harduini ipsius auctoritate restituendum putabamus, quum nos morata est Mannerti opinio, qui Plinii Valentinos incolas fuisse putat Balesii oppidi supra memorati, quodque, ut diximus, a Mela *Valetium*, et in itinerario Hierosolymitano *Valentia* vocatur. *Valentini* ergo servavimus, fatentes tamen fortasse *Uxentini* legendum esse; cujus quidem populi oppidum Οὔξεντον, ut modo retulimus, Ptolemæo vocatum, hodie *Ogento* vocatur. Ed.

41. *Veretini*. Nunc *S. Verato*, ab oppido Οὐέρητον, apud Ptolemæum loc. cit. Ed.

simarum[1] Italiæ. In ora, Frentanorum[2], a Tiferno: flumen Trinium[3] portuosum. Oppida: Histonium[4], Buca[5], Ortona: Aternus[6] amnis. Intus Anxani cognomine[7] Frentani. Carentini[8] supernates, et infernates, Lanuenses: Marrucinorum[9] Teatini[10]: Pelignorum Corfinienses[11],

XVII. 1. *Fortissimarum.* Multis adversus Romanos fortitudo est explorata bellis, quæ quidem Florus recitat, lib. I, et Strabo, lib. V, pag. 241. HARD.

2. *Frentanorum.* Vet. apud Dalec. *Ferentinorum.* ED. — Subintellige, regio, quæ a Tiferno amne ad Aternum porrigitur. Nunc *Abruzzo citeriore* vocant. HARD.

3. *Trinium.* Nunc *Trigno.* HARD.

4. *Histonium.* In Thes. Goltzii, MUNICIPES HISTONIENSES. Ἰςόνιον Ptolem. in Frentanis, lib. III, cap. 1. Et apud Frontin. pag. 109, *Istoniis colonia*, in Samnio. At apud Gruter. pag. 332, HISCONIENSES, bis. Nunc *Vasto di Ammone* dicitur. HARD.

5. *Buca, Ortona.* Ὄρτων, καὶ Βοῦκα Straboni, lib. V, pag. 242. Frentanorum quoque oppida: et Ὄρτων quidem ἐπίνειον navale: nunc *Ortona a mare*, inter amnes Sagrum et Aternum. Bucæ et Mela meminit, lib. II, cap. 4. HARD. — Illam *Termoli* hodie esse ait D'ANVILLE, quod confirmat Mannertus, qui optime ex Ptolemæo et Strabone, locis citatis, demonstrat hic urbium ordinem turbari a Plinio, cui ante Histonium nominanda fuisset Buca. ED.

6. *Aternus.* Ἄτερνος Straboni loco citat. Nunc *Pescara.* HARD.

7. *Cognomine.* Ut ab Anxa, quæ Callipolis in Salentinis, eo cognomine discriminentur. Oppidum Anxanum, Ἄγξανον Ptolem. lib. III, c. 1, in Frentanis. HARD. — Hodie *Lanciano vecchio*, juxta inclytam urbem *Lanciano*, septemtrionem versus; haud procul ostiis amnis Sagri, quem nunc *Sangro* incolæ vocant. ED.

8. *Carentini.* In MSS. *Carelini.* Ptolemæus, lib. III, cap. 1, Καρακηνοὺς, Caracenos, locat inter Frentanos et Samnitas. H. — Carentinorum Supernatum oppidum loco dicto *Civita Burella* situm fuisse ait D'ANVILLE, et Infernatum ubi hodie reperitur *Civita del Conte.* Lanuenses omnino ignorantur. ED.

9. *Marrucinorum.* Vet. apud Dal. *Murcinorum.* ED.

10. *Teatini.* Τεατέα Μαῤῥουκινῶν μεσόγειος, Ptolemæo, loc. cit. Frontino, pag. 108, *Teate, qui Aternus*, quoniam haud procul ab eo amne situs erat: nunc *Chieti.* ED.

11. *Corfinienses.* Κορφίνιον, πόλις Πελιγνῶν μεσόγειος, Ptolem. loc. cit. nunc *Pentinia* vicus in Abrutio citeriore. Ager Corfinius Frontino, lib. de Colon. pag. 104. Vulgo *Campi de S. Perino*: Pelignus, nunc *Valva* dicitur; et episcopus Sulmonensis, quum subjectum habeat agrum integrum Pelignorum, propterea *Valvensis* episcopus vulgo appellatur. HARD.

Superequani [12], Sulmonenses [13]: Marsorum [14] Anxantini [15], Atinates [16], Fucentes [17], Lucenses [18], Maruvii [19]: Albensium [20] Alba ad Fucinum lacum: Æquiculanorum [21], Cliternini, Car-

12. *Superequani.* Dalec. et Elz. *Superæquani.* Ed. — Front. p. 170, Superequum: et Balbo, pag. 318, Colonia Superæquana. Nunc *Castel Vecchio Subequo*, haud procul Aterno amne, ut recte Holsten. in Ital. pag. 144. Hard.

13. *Sulmonenses.* Oppidum Pelignorum Σουλμὼν, Sulmo, Ptolem. loc. cit. Frontino, p. 109, Solmona: hodie *Sulmona*. Tertio loco a Plinio nominatur, quoniam in appellandis oppidorum nominibus servat elementorum ordinem. Ovidius patriam hanc suam esse gloriatur, lib. IV Trist. eleg. x, v. 4 et 5: « Sulmo mihi patria est, gelidis uberrimus undis, Millia qui novies distat ab urbe decem. » Alibi idem Ovidius: « Pars me Sulmo tenet Peligni tertia ruris: Parva, sed irriguis ora salubris aquis. » Hard.

14. *Marsorum.* Juxta lacum Fucinum, hodie *lago di Celano*, nomen servat adhuc regiuncula, *Ducato di Marsi*, gentis Columnæ. Hard. et Ed.

15. *Anxantini.* In MSS. *Anxatini.* Chiffl. *Anaxatini.* Non illis, ut vult Harduinus, sed Atinatibus, ut d'Anville et Mannertus aiunt, tribuenda videtur civitas, hodie *Civita d'Antino* dicta, in valle *di Roveto* posita, inter Fucinum lacum et Lirim flumen. Anxantini autem, si Mannerto credimus, ad veterem Liris fluminis alveum requirendi sunt. Ed.

16. *Atinates.* Atinatem agrum locat in Samnio Livius, lib. X, cap. 39, quum Samnites scilicet rerum potirentur. Hard.

17. *Fucentes.* Male vet. apud Dalec. *Socentes*, nam certe a Fucino lacu hi nomen habuerunt, aut ab eis lacus. Ed.

18. *Lucenses.* Dalec. et Elz. *Lucentes*, a *Luco* oppido, quod Fucino lacui objacet, occasum inter et austrum. De hoc luco seu nemore Virgilius, lib. VII, vers. 759: « Te nemus Angitiæ, vitrea te Fucinus unda, etc. » Ed.

19. *Maruvii.* Elz. *Marruvii.* Μαρούϊον Straboni, lib. V, pag. 241. Hinc *Marrubia de gente sacerdos*, apud Virgil. lib. VII, vers. 750. Hæc præcipua Marsorum civitas videtur fuisse. Oppidi etiamnunc videntur rudera *Maria* vocata, ad orientalem Fucini ripam. Ed.

20. *Albensium.* Oppidum Alba Fucentis dicta. Apud Gruter. pag. 404, ALB. FVC. Albensis ager, Frontino, lib. de Colon. pag. 102. Nunc *Albi*, Columnæ gentis. Hard.

21. *Æquiculanorum.* Αἰκούικολοι Ptolem. lib. III, cap. 1, quorum oppida ut Plinio, Κλιτέρνον, et Καρσέολοι. Hic *duris Æquicola glebis*, ut cecinit Maro, lib. VII, vs. 747. Cliterninæ, sic enim vocat Mela, lib. II, cap. 4, quis fuerit situs, incompertum. Carseolorum vestigia in valle Torana, seu Carseolana planitie, *Piano di Carsoli*, ubi oppidum Cellæ, vulgo *le Celle Carsoli*, monstrari ait Fabrettus, dissert. 2, de Aquæd. pag. 89, Holstenium secutus. Hard.

seolani: Vestinorum[22], Angulani, Pinnenses[23], Peltuinates[24], quibus junguntur Aufinates[25] Cismontani: Samnitium, quos Sabellos, et Græci Saunitas[26] dixere, colonia, Bovianum[27] vetus, et alterum cognomine Undecumanorum[28]. Aufidenates[29], Esernini[30], Fagifulani[31], Ficolenses[32], Sæ- 2

22. *Vestinorum.* Utramque Aterni amnis ripam hi tenuere, haud procul fontibus, in Abrutii ulterioris umbilico. Horum oppida duo, ex Plinianis quatuor, Ἄγγελος et Πίννα apud Ptolem. Diodoro in Excerp. pag. 398. Nunc *Civita di Penna*, in Abrutio Ulteriore. Pinnam Vestinam vocat Vitruv. lib. VIII, cap. 3. HARD. — Angelos hodie *civita S. Angelo* est, auctore Mannerto. ED.

23. *Pinnenses.* Chifflet. *Pennienses.* ED.

24. *Peltuinates.* Apud Gruter. pag. 443, PELTVINI; Balbo, p. 318, *colonia Peltinorum.* HARD. — Situs omnino ignoratur. ED.

25. *Aufinates.* Vulgo *Ofena* oppidi nomen est, in Abrutio ulteriore, ad fluvium *Busceo*, haud procul oppido *Popoli*, septemtrionem versus. Gaudentium Aufiniensis Ecclesiæ episcopum laudat Simplicius Papa, ep. 2. Apennino monte horum ager utrimque clauditur: ideo Romanis Cismontani dicti: quoniam ultra eos editissima Vestinorum juga attollerentur. HARD. et ED.

26. *Saunitas.* Σαυνῖται Dionysio Perieg. v. 375, et Scylaci, pag. 3; Sabellos vero vocitatos, quod proles Sabinorum essent, Cato est auctor in Excerpt. Orig. pag. 137. HARD.

27. *Bovianum.* Chiffl. *Bovianium.* ED. — Bobianus Samnii oppidum apud Frontin. pag. 109. Βουϊανον Ptolemæo, lib. III, cap. 1, in Samnitibus. Nunc *Bojano*, in comitatu Molisii. De Boviano vetere Livius, lib. XIX, cap. 28. HARD.

28. *Undecumanorum.* Ab undecima legione, ex qua eo milites coloni deducti. HARD.

29. *Aufidenates.* Oppidum Aufidena, Livio, lib. X, cap. 12. Nunc *Alfidena*, ad Sagrum amnem, in Abrutio citeriore. HARD.

30. *Esernini.* Straboni, lib. V, p. 250, Ἐσερνία. Frontino, in Samnio, pag. 109, Esernia oppidum. At Ptolemæo Αἰσερνία. Nunc *Isernia*, in comitatu Molisii. HARD.

31. *Fagifulani.* MSS. omnes, *Fagifugali*, quod dant vet. apud Dal. et Chiffl. omnino ignorantur. H. et ED.

32. *Ficolenses.* Unde Ficiliensis ager, Frontino, lib. de Colon. pag. 105, etsi is in Piceno locet. HARD. — Ficuleam, aut, ut alii legunt, Ficulneam a Tarquinio Prisco captam narrat, lib. I, cap. 38, Livius, qui etiam, lib. III, cap. 52, Ficulensem, sive Ficulnensem viam, quæ postea Nomentana vocata est, nominat. Hanc urbem Fidenis conterminam fuisse probat senatus decretum, quo jussus est Appius Claudius, teste Dionysio Halicarn. lib. V, pag. 308, querelas Fidenatum et Ficulensium de agrorum terminis dirimere; sed certus igno-

pinates[33], Treventinates[34]: Sabinorum, Amiternini[35], Curenses[36], Forum[37] Decii, Forum novum, Fidenates[38], Interamnates[39], Nursini[40], Nomentani[41], Reatini[42], Tre-

ratur urbis locus, quam tamen ubi hodie est fanum *S. Basile* nonnulli stetisse volunt. Ed.

33. *Sæpinates*. Dalec. et Elz. *Sepinates*. Σαίπινον in Samnitibus, Ptolem. lib. III, cap. 1; Frontino, lib. de Colon. pag. 88: « Sæpinum oppidum Colonia ab Impp. Nerone et Claudio est deducta. » Gruter. pag. 441, MVNICIPES SÆPINATES. Livio, lib. X, cap. 44 et 45, est Sepinum, sive Sæpinum. Nunc *Supino*, quod *Sipicciano* vocat Mannertus, in Comitatu Molisii. Hard. et Ed.

34. *Treventinates*. Vet. apud Dal. *Treventiates*. Ed. —Frontino, p. 89, Tereventum oppidum. Hard.

35. *Amiternini*. Ἀμίτερνον Ptolemæus, lib. III, cap. 1, Vestinis attribuit. Hard. — Quod unam hanc urbem Sabini trans Apenninum possiderent. Illam hodie *S. Vittorino* esse, v m. pass. ab *Aquila*, in feraci Aterni amnis valle testantur innumera templorum, turrium et theatri rudera. Ed.

36. *Curenses*. Aliis dicti Cures: ex græco sermone, *Curites*: mox ore italico Quirites. Nunc est oppidum *Correse*, et Curensis fluvius in Tiberim defluens, in Terra Sabina: etsi aliter visum Cluverio. Vide Holsten. p. 107. Hard.

37. *Forum Decii*, *Forum novum*. Forum Decii idem oppidum esse, quod Peuting. Tab. *Forumecri* vocat, xii m. pass. ab Interocrio, hodie *Antrodoco*, putat Mannertus qui illud haud longe a vico *S. Croce* situm fuisse opinatur. Forum novum, quod Peuting. Tab. *ad Novas* vocat, xvi m. pass. a Reate, meridiem versus, in Salaria via, xxx m. pass. ab Roma situm fuisse ait idem Mannertus, loco hodie *Osteria nova* dicto. Ed. — Fori novi superest, exciso oppido, Episcopium Sabinense, *Vescovio*, in Terra Sabina. Ibi repertam inscriptionem testatur Holsten. in Ital. pag. 107, FORONOVARII. Grut. pag. 492, FORONOVANOR, et Frontino, pag. 104, Foronovanus ager. Hard.

38. *Fidenates*. Fidenæ Balbo, pag. 105, in Prov. Piceni. Diversi forte a Fidenatibus primæ regionis, de quibus cap. 9. Et sunt illæ Fidenæ tamen in Terra Sabina, v mill. pass. ab urbe Roma, ut diximus. H. — Nonnulla reperiuntur urbis hujus vestigia juxta *Giubileo*, aut potius, ut vult Mannertus, juxta villam *Serpentina* sive *Serpentana*, quæ paulo ad meridiem sita est. Ed.

39. *Interamnates*. Interamne oppidum Frontino, pag. 86. Hard. — Diversa est hæc Interamna a duobus aliis cognominibus civitatibus, nempe ab Interamna Succasina, sive Lirinate, de qua supra, cap. 9 et ab Interamna Narte de qua infra, cap. 19; in Piceno, aut potius ex docti d'Anville mappa in Prætutiis sita fuisse videtur, hodieque, si Mannerto credimus, urbs *Teramo* est in colle sita, haud longe a confluentibus amnis *Viziole* et *Trontino* fluminis. Ed.

bulani, qui cognominantur Mutuscæi[43], et qui Suffenates[44], Tiburtes[45], Tarinates. In hoc situ ex Æquiculis[46] interiere Comini[47], Tadiates, Cædici, Alfaterni. Gellianus auctor est, lacu Fucino haustum Marsorum oppidum Archippe[48], conditum a Marsya duce Lydorum : item Viticinorum[49] in Piceno deletum a Romanis, Valerianus. Sabini (ut qui- 3
dam[50] existimavere, a religione et deorum cultu Sevini appellati) Velinos[51] accolunt lacus, roscidis[52] collibus.

40. *Narsini.* Νουρσία Ptolemæo, in Sabinis, lib. III, cap. 1. Et nunc *Norsia*, in Ducatu Spoletino. Hard.

41. *Nomentani.* A Nomentanis primæ regionis diversi. Hard. — Eorum urbs hodie *Mentana* est, auctore Mannerto, aut, ut vult d'Anville, *Lamentana*. Ed.

42. *Reatini.* A Reate, nunc *Rieti*, infra Nursiam. Hard.

43. *Mutuscæi.* Vet. apud Dalec. *Mutustæi.* Chifflet. *Mutusci.* Ed. — Gruter. pag. 19, IVVENT. TREBVL. MVTVSC. Item pag. 487. Trebulæ Mutuscæ frequens mentio apud Jul. Obseq. cap. CII, CIII, etc. Hæ Virgilio, Æneid. lib. VII, *oliviferæ Mutuscæ.* Nunc est *Monte Leone della Sabina*, infra Reate, in Sabinis. H.

44. *Suffenates.* Quorum oppidum Trebula Suffena, nunc *Montorio di Romagna*, in Sabinis supra Nerulam, ad Curensem fluvium. Hard.

45. *Tiburtes.* A Tibure, *Tivoli.* Tarinates, quorum oppidum hodie *Tarano*, supra Manlianum, quod *Mangliano* vocant. Hard.

46. *Æquiculis.* Quos Æquiculanos superius appellavit. Hard.

47. *Comini.* A Cominio oppido, de quo Liv. lib. X, cap. 39 seqq. et lib. XI, cap. 15 et 16, rectius *Cominii.* Mox ubi *Acedici* habent libri editi, nos *Cædici* reposuimus, ex MSS. Omnium situs ignoratur. Hard. et Ed.

48. *Archippe.* Solinus, cap. II, c. XII : « Archippen a Marsya rege Lydorum, quod hiatu terræ haustum, dissolutum est in lacum Fucinum. » Hinc regem Archippum in hoc tractu imperitasse finxit Maro, Æn. VII. Exstare hujus oppidi vestigia ad ripam lacus, prope *Transaco*; quæ obtegantur excrescente eo, affirmant Marsi. Hard.

49. *Viticinorum.* Elz. *Vidicinorum.* Utrique ignorantur. Ed.

50. *Ut quidam.* Varronem notat, de quo Festus : « Sabini dicti, ut ait Varro, quod ea gens præcipue colat deos : ἀπὸ τοῦ σέβεσθαι. » A Sabino Sangi filio, Sabinos appellatos affirmat Cato, apud Dionys. Halic. lib. II, pag. 113. Hard.

51. *Velinos.* Alter Velinus, nunc *Lago de Piè de Luco*, ab oppido finitimo dicitur, in Ducatu Spoletino : Reatinus alter : *Lago di S. Susanna.* Utrumque præterfluit amnis etiamnunc *Velino* dictus, qui in Narem influit. Ed.

52. *Roscidis collibus.* Qui Roseæ campos in coronam cingunt : Roseæ vocantur, ut Festus ait, quod in eis arva rore humida semper serantur.

Nar[53] amnis exhaurit[54] illos sulphureis[55] aquis. Tiberim ex his petens replet, e monte Fiscello[56] labens, juxta Vacunæ[57] nemora et Reate in eosdem conditus. At ex alia parte Anio[58], in monte Trebanorum ortus, lacus tres[59] amœnitate nobiles, qui nomen dedere Sublaqueo[60], defert in Tiberim. In agro Reatino Cutiliæ[61] lacum, in quo fluctuet insula, Italiæ umbilicum esse M. Varro[62] tradit. Infra Sabinos Latium est, a latere Picenum, a tergo Umbria, Apennini jugis Sabinos utrimque vallantibus[63].

1 XVIII. Quinta regio Piceni[1] est, quondam[2] uberrimæ

Ex his collibus, uno interciso emissus in Narem fluvium Velinus lacus. Cicer. lib. IV, ad Attic. ep. 14: «Reatini me ad sua τέμπη duxerunt, ut agerem contra Interamnates (cognomine Nartes), quod lacus Velinus a L. Curio emissus, interciso monte in Nar defluit: ex quo est illa siccata, et modice tamen humida Rosea.» Hard.

53. *Nar amnis.* Nunc *Nera:* in Tiberim influit. Ed.

54. *Exhaurit illos.* Lacus corrumpit, in quos conditur. Hard.

55. *Sulphureis.* Spectat eo Virgilius, Æneid. lib. VII, vs. 517: «Sulphurea Nar albus aqua: fontesque Velini.» Hard.

56. *Fiscello.* Silius Ital. lib. VIII: «Quæ, Fiscelle, tuas arces, etc.» Nunc quoque *Monte Fiscello*, in confinio Abrutii ulterioris, ad oppidum *Civita Reale.* Hard.

57. *Vacunæ.* In monte Fiscello Deæ Vacunæ nemus, quam vacantibus et otiosis præesse dicebant. De ea Ovid. Fast. lib. VI, v. 307. H.

58. *Anio.* Nunc *Teverone.* Oritur juxta oppidum quod Τρήβα dicitur Ptolemæo, in Latio, lib. III, cap. 1; nunc in Campania Romana, ut vocant, *Tervi* vel *Trevi*, ut diximus in prima regione. Hard.

59. *Tres.* Elz. *Treis.* Legebat Dal. ex vet. *Tris.* Ed.

60. *Sublaqueo.* Villa Neronis, cui Sublaqueum nomen est, inquit Tacit. Annal. lib. XIV, cap. 22. Oppidum fuit etiam ante Neronis tempora, cujus villa Sublacensis dicta est ab oppido: oppidum enim juxta lacus positum, unde nomen: villa in editiore loco: nunc *Subiaquo*, ad Anienem. Hard.

61. *Cutiliæ.* Chifflet. *Cutiniæ.* Ed. — Nunc *Lago di Contigliano*, ab oppido vicino. De insulis Cutiliensium lacus multa Macrobius, Saturn. lib. I, c. 7. Fluitantes Seneca vidisse se testatur, ut diximus lib. II, cap. 96. Meminit et Dionys. Halic. lib. I, pag. 15. Hard.

62. *M. Varro.* Et Martianus, lib. VI, cap. de Ital. pag. 205. Hard.

63. *Vallantibus.* Vet. apud Dalec. *velantibus.* Ed.

XVIII. 1. *Piceni.* Nunc Abrutium ulterius dicitur, cum parte aliqua Marchiæ, ut vocant, Anconitanæ: sed qua mari fere utrumque alluitur. Hard.

2. *Est, q.* Chiffl. *et quondam.* Ed.

multitudinis. Trecenta LX millia Picentium in fidem populi[3] romani venere. Orti sunt[4] a Sabinis voto vere[5] sacro. Tenuere ab Aterno amne, ubi nunc ager Adrianus, et Adria colonia[6] a mari VII M. pass. Flumen Vomanum[7]: ager Prætutianus[8], Palmensisque. Item Castrum[9] no-

3. *Populi romani.* Dalec. *populo romano.* Ed.

4. *Orti sunt.* Strabo, lib. V, pag. 228. Hard.

5. *Voto vere sacro.* Emissa a parentibus juventute e finibus patriis, ut abirent in coloniam, voto Diis ante concepto, pro felici rei eventu. Hard. — Prius *vero sacro* legebatur. At MSS. omnes, *vere.* Veris sacri gemina apud antiquos acceptio fuit. Primum enim, ut Festus ait: «Ver sacrum vovendi mos fuit Italis: magnis enim periculis adducti vovebant, quæcumque proximo vere nata essent apud se animalia, immolaturos.» Nempe ex caprino, suillo, ovillo, bovilloque grege, ut docet Plutarch. in Fabio, pag. 170. Quod natum esset inter kalendas martias et inter kalendas maias, auctore Livio, lib. XXIV, c. 44. De Sabinis ipsis Nonius, c. XII, n. 18: «Ver sacrum, religiosum, Sisenna historiarum libro quarto: Quondam Sabini feruntur vovisse, si res communis melioribus locis constitisset, se ver sacrum facturos.» At ver sacrum vovere, non solum erat proventum unius anni consecrare, ut pecudes quidem immolarentur diis: quorsum enim hoc loco hujusce moris ritusque sacri mentio, si re nulla alia continetur? sed juventutem etiam diis consecratam in colonias mittere. Hunc morem edocet egregie Plinius, quum ait Picentes ortos a Sabinis, voto vere sacro: sed multo expressius Dion. Halicarn. lib. I, pag. 13, et lib. III, pag. 77, statim initio. Justinus quoque, lib. XXIV, cap. 4: «Namque Galli abundanti multitudine, quum eos non caperent terræ quæ genuerant, trecenta millia hominum ad sedes novas quærendas velut ver sacrum miserunt.» Hieronym. denique in Chron. ad Olymp. 89, an. 4: «Lacedæmonii ver sacrum Heracliam destinantes urbem condunt.» Ver sacrum illi sacram juventutem vocant, e finibus suis pulsam a parentibus, ubi alimenta domi non suppeterent, crescente in dies multitudine: voto diis ante concepto, pro felici rei eventu: inde illi in coloniam abeuntes, quidquid terrarum armis pararent, habebant pro patria. Hard.

6. *Adria colonia. Atri,* in Abrutio ulteriore. Hard.

7. *Vomanum. Vomano.* Meminit ejus Silius, lib. VIII: «Statque humectata Vomano Adria.» Hard.

8. *Prætutianus.* De eo Livio, lib. XXII, cap. 9, et XXVII, 43. Nos de utroque dicemus, lib. XIV, cap. 8. Hard.

9. *Castrum novum.* Ager Castranus in Piceno, Balbo, pag. 129. Nunc rudera, in ora sinus Adriatici, in ulteriore Abrutio, *Calveno.* Hard. — Aut potius, ut D'Anville Mannertusque volunt, *Giulia nova.* Ed.

vum, flumen Batinum[10], Truentum[11] cum amne: quod solum Liburnorum[12] in Italia reliquum est. Flumen Albula[13]: Tervium, quo finitur Prætutiana regio, et Picen-
2 tium incipit. Cupra[14] oppidum, Castellum Firmanorum[15]: et supra id colonia Asculum[16], Piceni nobilissima[17]; in-

10. *Batinum*. Hodie *Salinello*. Idem qui Ματρῖνος Straboni dicitur, lib. V, pag. 241. In MSS. Reg. 1, 2, *Vibatinum*. Hard.

11. *Truentum*. Mela, lib. II, cap. 4: « Piceni littora excipiunt: in quibus Numana, Potentia, Cluana, Cupra, urbes: castra autem, Firmum, Adria, Truentinum: id et fluvio qui præterit, nomen est. » Nunc amnem, *Tronto*: *Porto di Martin Scuro* locum vocant, ubi oppidum fuit. Castrum Truentinum Cicero vocat, ad Attic. lib. VIII, ep. 18. Hard. et Ed.

12. *Quod salum Liburnorum*. Qui ex adversa continente, hoc est, Illyrico, huc transgressi, oram hanc tenuere, ut iterum dicetur cap. seq. Hard.

13. *Flumen Albula: Tervium quo finitur Prætutiana regio*. Ita plane totidem apicibus servatis, nec detracto uno, nec adjecto, MSS. Reg. 1, 2, Colbert. 1, 2, Paris. Chiffl. et Tolet. At Colb. 3, et Salmant. pro *Tervium* habent *Tessunium*. Ut ut est, oppidi id nomen fuit, ut ex ipsa Plinii oratione exploratum est. Unde Plinii editores hæc nomina hauserint, quæ hoc loco obstruserunt, *Flumina*, *Albulates*, *Suinum*, *Helvinum*, *quo finitur*, etc. non vacat inquirere. Hard. — Albulam hodie non ut ait Harduinus *Ragnola*, sed, ut vult Mannertus, *Tesino* incolæ vocant: in ejus ostio Tervium oppidum fuit, quod *Grotte a mare* nunc dicitur, si eidem Mannerto credimus. D'Anville autem *Grotte a mare* Cupræ maritimæ locum occupare putat. Ed.

14. *Cupra*. Gruter. pag. 108, Cvpramar, hoc est, maritima, ad discrimen alterius quæ montana dicitur. Κούπρα μαριτίμα Ptolem. lib. III, cap. 1. Hard. — Illam d'Anville hodie *Grotte a mare* esse, ut modo diximus, putat: si tamen Tervio, ut vult Mannertus, assignandus est locus iste, fortasse ad ostium fluminis *Aso*, sive *Asone*, juxta *Pedaso* requirenda sunt Cupræ maritimæ vestigia. Ed.

15. *Firmanorum*. Nunc paulum a mari semotum oppidum Firmanorum, *Fermo*, Grut. pag. 533, Fir. Piceno. Hard.

16. *Asculum*. Hodie vocatur *Ascoli*. Gruter. pag. 565, Coloniæ Ascvlanorvm. Hard.

17. *Nobilissima; intus: Novana in ora Cluana*, etc. Bene MS. Reg. 1, et editio princeps, *intus Novana: in ora Cluana*. Brot. — Dalec. et Elzev. *Nobilissima. Intus Novana. In ora Cluana*, etc. Harduinus male, ut opinor, *nobilissima*, *intus: Novana in ora: Cluana*, etc. Non enim in ora, ut modo proxime insequenti nota dicemus, sita fuit Novana, quamvis id velit Hard. Ed.

tus Novana[18] : in ora Cluana[19], Potentia[20], Numana[21], a Siculis condita. Ab iisdem[22] colonia Ancona, apposita promontorio Cumero, in ipso flectentis se oræ cubito[23] : a Gargano CLXXXIII[24] M. pass. Intus Auximates[25], Beregrani[26], Cingulani[27], Cuprenses[28] cognomine Montani, Fala-

18. *Novana.* Non *Città Nuova* in ora maris Adriatici, ut vult Harduinus : sed longius a mari, ut ait Cluver. Ital. Antiq. lib. II, p. 741, quamvis eum reprehendat Harduinus. Illam hodie *Monte Novano* esse dicunt D'ANVILLE et Broterius : hoc autem nomen in mappis mihi non occurrit. De hoc agro Foronovano Piceni Balbum vide, apud Frontinum de Colon. p. 104. ED.

19. *Cluana.* Fuit in ipso ostio fluvii quem *Chienti* vocant, quique Maceratam præterit : ubi nunc *Piano di S. Giacomo.* Meminit Mela loc. cit. HARD. — Flumen *Chicati* et oppidum *Civita Nuova* Mannertus vocat. ED.

20. *Potentia.* Ποτεντία in Piceno, Ptolem. lib. III, cap. 1, et Melæ loc. citat. Supersunt vestigia haud procul a *Porto di Recanati*, ubi Abbatia retinet nomen B. Mariæ ad pedem Potentiæ, ad amnem *Potenza.* H.

21. *Numana.* Gruter. pag. 446, MVNICIP. NVMANAT. Νούμανα Ptolemæo et Melæ. Nunc *Umana*, ubi reperiuntur fanum et rudera multa haud longe, septemtrionem versus, a parvo flumine *Cusone* sive *Cuscione.* HARD. et ED.

22. *Ab iisdem.* Hoc est, a Siculis, ut ait Solinus, cap. XII, p. 12, sive ut ait Strabo, lib. V, pag. 241, a Syracusanis, qui Dionysii tyrannidem fugerant, condita Ancona est. Apud Gruter. pag. 465, COLON. ANCONITANOR. Promontorium cui assidet, Crumerum. Etiamnunc *Monte Comero*, sive *d'Ancona* vocatur. HARD. et ED.

23. *Oræ cubito.* Id eleganter Mela, lib. II, cap. 4 : « Exin illa in angusto duorum promontoriorum ex diverso coeuntium inflexu, cubiti imagine sedens, ac ideo a Græcis dicta Ἀγκὼν, inter gallicas italicasque gentes quasi terminus interest. » HARD.

24. *CLXXXIII. CLXXXIIII*, ex MS. Reg. 1, et editione principe, legit Broterius; quod et ego mallem, ut vero omnino consentaneum. ED.

25. *Auximates.* Auximatis ager, in Piceno, Frontin. de Colon. pag. 102. Auximum oppidum, nunc *Osimo.* Ab Ancona XII M. pass. recedit in austrum. HARD.

26. *Beregrani.* In Prætutiis apud Ptolemæum, Βερέτρα, pro Βερέγρα. In Piceno, apud Frontin. p. 108, Veragranus ager. HARD. — Locus ignoratur. ED.

27. *Cingulani.* A Cingulanis primæ regionis diversi. Horum Cingulanus ager in Piceno, apud Balbum, pag. 104, qui eadem lege teneri dicitur, qua Potentinus. Cingulum id oppidum appellatum Ciceroni, ad Attic. lib. VII, ep. 13, p. 212. Nunc quoque *Cingoli*, aut, ut vult Mannertus, *Cingulo*, in Marchia Anconitata. HARD. et ED.

28. *Cuprenses.* Oppidum Χοῦπρα μοντάνα Ptolem. in Piceni me-

rienses [29], Pausulani, Pleninenses [30], Ricinenses [31], Septempedani [32], Tollentinates [33], Treienses [34], Urbesalvia [35] Pollentini.

1 XIX. (XIV.) Jungitur [1] his sexta regio, Umbriam complexa, agrumque Gallicum circa Ariminum. Ab Ancona Gallica ora incipit Togatæ [2] Galliæ cognomine. Siculi et Liburni

diterraneis urbibus, prope *Ripa Transone*, ut testatur hujus loci episcopus D. Azolinus, apud Holsten. in Ital. pag. 137. HARD.

29. *Falarienses*. Falerionensis et Pausulensis ager in Piceno apud Balbum, pag. 105 et 106. Prioris oppidi rudera nomen servant, *Faleroni*, haud procul Tennæ fluvii fontibus. Alterius, quod Pausulæ in Itiner. Anton. dicitur, in *Monte dell' Olmo*, ex adverso Maceratæ, exstant ruinæ : in Marchia Anconitana utrumque. HARD. — Pausulas in Monte *Elpana*, ad flumen *Aso* sitas fuisse vult Mannertus. ED.

30. *Pleninenses*. Elzev. *Plenienses*. Vet. apud Dalec. *Plynienses*. Chiffl. *Planienses*. Omnes pariter ignorantur. ED.

31. *Ricinenses*. Ager Recinensis et Ricinensis apud Frontin. p. 107. Oppidi nomen servantia vestigia ad ripam Potentiæ fluvii visuntur, millibus passuum duobus a Macerata. In vet. lapide apud Holsten. p. 137, RICINIENSES. HARD. et ED.

32. *Septempedani*. Oppidum Σεπτέμπεδα Ptolemæo et Frontino, pag. 107. Septempeda, in Piceno. Id nunc *San Severino*, ad amnem Potentiam, Cluverio, Ital. lib. II, pag. 738, comprobantibus Holstenio, in Ital. pag. 136, et Mannerto. HARD. et ED.

33. *Tollentinates*. Chiffl. *Tolenses*. ED. — Tolentinus ager, in Piceno, apud Frontin. pag. 108. In veteri inscript. apud Cluver. p. 739, MVNICIP. TOLLENTIN. Et nunc *Tolentino*. HARD.

34. *Treienses*. Dalec. et Elzev. *Triacenses*. ED. — Treensis ager, Frontino, in Piceno, p. 108, apud Gruter. pag. 446, COL. AVXIM. ET MVNICIP. NVMANAT. ORDO ET PLEBS. TREIENSES. Oppidi vestigia exstare manifesta ad ripam Potentiæ amnis, infra *S. Severino*, sub *Montecchio*, auctor est Holsten. pag. 739. HARD.

35. *Urbesalvia Pollentini*. Dalec. et Elz. *Urbs Salvia*, *Pollentini*. Vet. apud Dalec. *cum urbe*, etc. ED. — Jungenda hæc simul, aut alphabeti ordo perturbabitur : intelligendumque Urbesalviæ, sive Urbis Salviæ oppidanos cognominari Pollentinos : sicuti ipsam Urbem Salviam, Pollentiam quoque dictam. Citatur enim a Liv. lib. XXXIX, c. 44, colonia Pollentia in Picenum deducta; Ptolem. lib. III, cap. 1, Οὔρβα Σαλουΐα; Balbo, in Piceno, pag. 347, Ager Urbis Salviensis. Nunc est *Urbisaglia*, ad ripam amnis *Chiento*, seu Cluenti. HARD.

XIX. 1. *Jungitur his*. Picentibus. Vel forte rectius *huic*, sextæ videlicet regioni. HARD. — Lego *jungetur hic* ex MSS. Reg. et edit. principe. BROT.

2. *Togatæ*. Vet. ap. Dalec. *Togata Gallia :* Cisalpina quoque dicta est. ED.

plurima ejus tractus tenuere, in primis Palmensem, Prætutianum, Adrianumque agrum. Umbri eos expulere, hos Etruria, hanc Galli[3]. Umbrorum gens antiquissima Italiæ existimatur, ut quos Ombrios[4] a Græcis putent dictos, quod inundatione terrarum imbribus superfuissent. Trecenta[5] eorum oppida Thusci debellasse reperiuntur. Nunc 2
in ora flumen, Æsis[6]: Senogallia[7]. Metaurus[8] fluvius: coloniæ[9], Fanum[10] Fortunæ, Pisaurum[11] cum amne. Et intus[12] Hispellum, Tuder. De cætero[13] Amerini, Atti-

3. *Hanc Galli*. Boii Lingonesque, Etruscos atque Umbros agro pepulere, Liv. lib. V, cap. 35. Vide et Strab. lib. V, pag. 216. Hard.

4. *Quòs Ombrios*. Ita Solinus, c. 11, pag. 13, ex M. Antonio, quem laudat. Stephano ὀμβρικοὶ et ὄμβροι. Herodoto, Clio, ὀμβρικοί. H. et Ed.

5. *CCC eorum oppida*. Cato in Excerptis Orig. pag. 136 (si tamen verus est is fetus Catonis, et non subdititius), habet hæc totidem verbis. Hard.

6. *Æsis*. Αἶσις ποταμὸς, μεταξὺ Ἀγκῶνος, καὶ Σηνογαλλίας, inquit Strabo, lib. V, pag. 227, inter oppida duo, Anconam, et Senogalliam: nunc *Esino*. Æsinatem ex Umbria caseum commendat in primis Plinius, lib. XI, cap. 97. Hard.

7. *Senogallia*. Σῆνα Γάλλικα Ptolem. lib. III, cap. 1, in Semnonibus. Silius, lib. VIII: « et Senonum de nomine Sena, Gallorum a populis traxit per secula nomen. » Senones Gallos Alpes transgressos habuit conditores: nunc *Sinigaglia*, in ducatu Urbini. Hard.

8. *Metaurus*. Melæ, lib. II, c. 4, flumen Metaurus. Nunc etiam *Metauro*: Urbini ducatum præterfluit, in Adriamque devolvitur. Hard.

9. *Coloniæ*. Ita scripsi, ex MSS. pro *Colonia*: ut sequentibus tribus oppidis vox eadem præterea communicetur. Hard.

10. *Fanum*. Melæ, loc. cit. *Colonia Fanestris*. Gruter. pag. 475, Oriundus. Colonia. Iulia. Fano Fortunae. Nunc *Fano*, in ducatu Urbinate, ad Metauri ostium. H. et Ed.

11. *Pisaurum*. Gruter. pag. 433, Coloniarum. Pisaur. et Fanest. Deducta colonia est ab Antonio, ut Plutarchus docet in ejus vita, pag. 943. Nunc oppido *Pesaro*: amni *Foglia* nomen est, in ducatu Urbinate. Hard.

12. *Et intus*. Chiffl. *et intus Pellum*. Ed. — Subintellige, coloniæ intus: ut superiores duæ in ora. Gruter. pag. 351: Col. Iul. Hispelli. Et pag. 19: Coloniae Tudertis, reperta inscriptio Tuderti, quod vulgus nunc *Todi* vocat, ad Tiberim. Apud Frontin. pag. 93, Colonia Fida Tuder. Hispellum nunc castrum est prope Fulginium, *Foligno*, *Ispello* et *Spello*. Hard.

13. *De cætero*. Alterius generis, inquit, oppida: nec jam coloniæ, sed municipia, vel libera, vel stipendiaria. Hard. — *Amerini*, etc.

diates [14], Asirinates [15], Arnates [16], Æsinates [17], Camertes [18], Casuentillani [19], Carsulani [20], Dolates cognomine Salentini, Fulginates [21], Foroflaminienses [22], Forojulienses [23], cognomine Concubienses: Forobrentani [24], Forosempronienses [25], Iguvini [26], Interamnates, cognomine Nartes [27]: Mevana-

Ab Ameria, quæ nunc *Amelia*, in ducatu Spoletino. HARD.

14. *Attidiates*. In Marchia Anconitana, ad fontes amnis Æsis, oppidum est *Fabriano*: cujus in agro Attidiatium pagus est, *Attigio*. Vetus Inscript. apud Holsten. p. 83: R. P. ATTIDIAT. HARD.

15. *Asirinates*. Ita MSS. omnes, pro *Asisinates*, quod bene Cl. Rezzonicus ex inscriptionibus veteribus restituit, ab Asisio oppido, de quo etiam Ptolemæus in Umbria. Grut. quoque pag. 21, MVNICIP. ASILINATIVM. Hodie incolis *Assisi*, vulgo nobis *Assise* D. Francisci cultu ac religione oppidum satis clarum. ED.

16. *Arnates*. Ab Ἄρνα oppido Vilumbrorum, apud Ptolem. lib. III, cap. 1. Nunc *Civitella d'Arno*, trans Tiberim, ex adverso Perusiæ. H.

17. *Æsinates*. Oppidum Ptolem. Αἶσις. Apud Gruter. pag. 446, COL. AESIS, ad amnem cognominem de quo supra, in Marchia Anconitana: nunc *Iesi*. HARD.

18. *Camertes*. Oppidum Camerinum: nunc quoque *Camerino*, in Marchia Anconitana. HARD.

19. *Casuentillani*. Vet. ap. Dalec. *Casuentini*. ED. — Casentinum oppidum, apud Frontin. pag. 83, pro *Casuentinum*. Gruter. p. 411, MVNICIPI. CASVENTINORVM. Situs omnino ignoratur. HARD et ED.

20. *Carsulani*. Oppidum Carsulæ: Tacito, Hist. lib. III, cap. 60, ager Carsulanus. Apud Plin. Jun. lib. I, ep. IV: « Quantum copiarum in Ocriculano, in Narniensi, in Carsulano, in Perusino tuo? » Nunc jacet: rudera in ducatu Spoletino, in itinere a Narnia Perusium, paulo infra locum ubi amnem *Chiascio* Tiberis recipit. Dolates Salentini omnino ignorantur. HARD. et ED.

21. *Fulginates*. Fulginium, *Foligno*, in ducatu Spoletino. Gruter. pag. 347, FVLGINIA. HARD.

22. *Foroflaminienses*. Φόρος Φλαμινίου, Ptolem. lib. III, c. 1, Grut. pag. 347, CIVITAT. FORO. FLA. H. — Nunc est *la Vescia*, duobus circiter pass. millibus a Fulginio, quod forum Flaminii vicinitate sua exhausit. ED.

23. *Forojulienses, cognomine Concubienses*. Lego: *Forotulienses, Cognomine Concupienses*: ita MSS. Reg. et editio princeps. Sine auctoritate in recentioribus editionibus emendatum, *Forojulienses*, etc. BROT. — Utrique ignorantur. ED.

24. *Forobrentani*. Sic ap. Chiffl. Dalec. et Elz. *Forobremitiani*. Utrique pariter ignorantur. ED.

25. *Forosempronienses*. Φόρος Σημπρωνίου, Ptolem. loc. cit. nunc *Fossombrone*, in ducatu Urbinate. H.

26. *Iguvini*. Lego *Iguini*. Ita MS. Reg. 1, editio princeps, et vetus inscriptio ap. Cl. Rezzonicum. Dicti quoque sunt Iguvini. BROT. — *Ligunini* ex inscripto vetusto lapide.

tes[28], Mevanionenses[29], Matilicates[30]: Narnienses, quod oppidum Nequinum[31] antea vocatum est: Nucerini[32], cognomine Favonienses, et Camelani[33]: Ocriculani[34], Ostrani[35], Pitulani[36], cognomine Pisuertes, et alii Mer-

Aldus in Comment. Cæs. *Inginini*. Dalec.—Dalec. et Elz. *Iguini*. Ed. — Inscriptio apud Gruter. p. 347, Civitat. Igvvinorvm. Nunc *Gubbio*, in Urbini ducatu. Iguvium Ciceroni, ad Attic. lib. VII, ep. xiii, p. 212, et Nonio, verbo *Apisci*: et in *Projicere*, Iguvini. Vide Tractatum singularem Augustini Steuchi Eugubini, de nomine urbis suæ. H.

27. *Nartes*. Gruter. pag. 422: Civitas. Interamnativm. Nartivm. Ab amne Nare, cui appositum oppidum, quod nunc *Terni* vocant. Hard.

28. *Mevanates*. A Mevania oppido, *Bevagna*, in ducatu Spoletino, ad amnem Clitumnum, hodie *Timia*. Μηουανία Ptolem. lib. III, cap. 1; Mevania Lucano, lib. I, v. 474. H.

29. *Mevanionenses*. A Mevanione, seu minore Mevania. In libris vulgatis post Frobenium, *Mevanienses*. At iidem sunt ii qui Mevanates proxime antea memorati, ut recte animadversum est ab Holstenio, in Ital. pag. 92. In MSS. Reg. Colb. Paris. Chiffl. et in edit. Parm. aliisque vetustis, *Mevanionenses*. Nos vetustam inscriptionem sequi non ausi sumus, quæ exstat apud Grut. pag. 483, Decvrioni Mevaniolae. Cluverius in Ital. Antiq. lib. II, pag. 630. Mevaniolam putat esse *Galeata*, qui vicus Romaniæ est, in valle Bedesis amnis. Hard.

30. *Matilicates*. Matilica oppidum, Frontino, p. 106, hodieque hujus nominis, *Matelica*, in Marchia Anconitana. In decret. Felicis Papæ, pag. 255, *Equitio Matellicati*. H.

31. *Nequinum*. Apud Gruter. pag. 196, de Samnitibvs. Neqvinatibvsqve. A Nare fluvio, quo alluitur, alterum nomen habet: *Narni*: teste Livio, lib. X, c. 9 et 10. H.

32. *Nucerini*. Νουκερία colonia Ptolemæo, lib. III, c. 1, in Olumbris: hodie *Nocera*, inter Asisium et Camerinum. Hard.

33. *Camelani*. Brot. *Camellani*, ex ed. principe et MSS. Reg. Ed.—Id cognomen Nuceriæ alterius fuit, quæ Favoniæ vicina fuit. Camiliani prope Nuceriam fieri mentionem in vetere quodam instrumento, scribit Holsten. in Ital. pag. 92. Hard.

34. *Ocriculani*. Legendum *Ocriculani*, ab Ocriculo Vilumbrorum oppido: cujus meminit et Ptolemæus, lib. III, cap. 1. Dalec. — Editio Dalecampiana *Otriculani*. Ed. — Sic MSS. et Gruter. p. 422; Straboni, lib. V, pag. 227, Ὀκρίκλοι. Nunc *Otricoli*, in limite ducatus Spoletini, infra Narniam, ab Otriculo vetere, ubi Ecclesia S. Victoris, aliquantum dissitum. Hard.

35. *Ostrani*. Oppidum Ὄστρα Ptolemæo, in Semnonibus mediterraneum. Nunc exstant vestigia sub *Monte Nuovo*, ad ripam Misæ fluvii, qui juxta Senogalliam in mare influit. Vinc. Mar. Camarelli, Hist. Gall. Senon. lib. II, cap. 4. Hard. — Sive ubi *Corinaldo* est, ut vult d'Anville. Ed.

36. *Pitulani*. Et Pitulum ab his

gentini: Pelestini[37], Sentinates[38], Sarsinates[39], Spoletini[40], Suasani[41], Sestinates[42], Suillates[43], Tadinates[44], Trebiates[45], Tuficani[46], Tifernates[47] cognomine Tiberini[48], et

diversum, jam in prima regione vidimus. Hæc ignoratur omnino, haud secus ac Pelestini. H. et Ed.

37. *Pelestini*. Vet. ap. Dalecamp. *Pestini*. Ed.

38. *Sentinates*. Frontino, lib. de Col. pag. 107, *Sentis oppidum*. Apud Gruter. pag. 467, Ordo. et. Plebs. Sentinati. Σεντινάτων meminit Dio, lib. XLVIII, pag. 364. Juxta oppidum *Sasso Ferrato* sita fuit, ut volunt d'Anville et Mannertus. H. et Ed.

39. *Sarsinates*. Elz. *Sersinates*. Ed. — Apud Gruter. pag. 1091, Sarsinatium. Iidem Sassinates dicti, apud Martial. lib. III, epig. lviii, et apud ipsum Gruterum, pag. 322, 474, 923, aliasque. Nunc etiam *Sassina*, in limite Romaniolæ, ad Sapim flumen, *Savio*. Hard.

40. *Spoletini*. Chiffl. *Spolentini*. Ed. — Spoletum, *Spoleto*. Hard.

41. *Suasani*. Ut prius Asirinates, pro *Asisinates* dicti: sic modo Suarani, in MSS. pro *Suasani*. Dalec. et Elz. *Suarrani*. Fuit in Senogalliensi agro ducatus Urbini. Situm oppidi ac vestigia describit accurate Cimarell. lib. II, c. 5. H.—Ad orientem oppiduli *S. Lorenzo* situm fuit, auctore Mannerto, loco dicto *Castel Leone*, si audiatur quem sequi videtur d'Anville. Ed.

42. *Sestinates*. Prope fontes Pesauri fluminis, Monasterium esse ait Cluverius, Ital. lib. II, p. 622, cui *Sestino* nomen. Apud Gruter. pag. 108, Sestino. Hard.

43. *Suillates*. Nunc *Sigillo*, in limite Marchiæ Anconitanæ, haud procul Iguvio. Cluver. Ital. lib. II, pag. 617. Hard.

44. *Tadinates*. Tadinarum mentio apud D. Gregor. referente Holsten. in Ital. p. 85. Vestigia inter Noceram et Gualdum, in confinio ducatus Spoletini et Marchiæ Anconitanæ conspici etiamnum ait. Hard.

45. *Trebiates*. Ab oppido Trebia, nunc *Trevi*, inter Fulginium et Spoletum. Itiner. Hierosol. Spoleto *Trevis*, xii; *Fulginis*, v. Hard.

46. *Tuficani*. Ptolemæo, lib. III, cap. 1, Ἰούφικον in Olumbris, pro Τούφικον. Frontino, pag. 108, Tuficum oppidum. Fuit, auctore Holsten. in Ital. pag. 91, inter Matelicam et Fabrianum, prope Attidium, ad amnem *Cesena*. H. et Ed.

47. *Tifernates*. Chifflet. *Tibernates*. Ed.

48. *Tiberini*. Sic ap. Chiffl. Dalec. et Elz. *Tibertini*. Vet. ap. Dalec. *Tiburini*. Ed.—Hi ab amne Tiberi, isti a Metauro fluvio, quem accoluere, nomen sortiti sunt. Tifernum Tiberinum: *città di Castello*: Metaurense, *S. Angelo in Vado*, in ducatu Urbinate. In decretis Hilari Papæ, pag. 250, subscribit *Lucifer Tifernis Metauris*. Et in decretis Symmachi, pag. 265: « Innocentius Direntium Tiberinorum: » credo, pro *Tifernatium*, *Tiberinorum*. Plinius Junior, lib. IV, ep. 1: « Oppidum est prædiis nostris vicinum. Nomen est Tiferni Tiberini. » Hard.

alii Metaurenses[49] : Vesionicates[50], Urbanates[51] cogno-
mine Metaurenses[52], et alii[53] Hortenses[54] : Vettonenses[55],
Vindinates[56], Viventani. In hoc situ interiere Feliginates, 3
et qui Clusiolum tenuere supra Interamnam : et Sarra-
nates, cum oppidis, Acerris[57], quæ Vatriæ[58] cognomi-
nabantur, Turocelo, quod Netriolum[59]. Item Solinates,
Curiates[60], Fallienates, Apiennates. Interiere et Arienates
cum Crinovolo, et Usidicani, et Plangenses, Pisinates[61],
Cælestini. Ameriam suprascriptam Cato[62] ante Persei bel-
lum conditam annis DCCCCLXIV prodidit.

49. *Et alii Metaurenses*. Elz. *et alii : Metaurenses*. Ed.

50. *Vesionicates*. Chiffl. *Vesinicates*. Utrique omnino ignorantur. Ed.

51. *Urbanates*. Dalec. et Elz. *Urbinates*. Ed.

52. *Metaurenses*. A Metauro rursum Urbinatibus his cognomen : nunc *Castel Durante*. Cimarell. lib. II, cap. 2. Hard. — Aut potius, ut D'Anville Mannertusque volunt *Urbania*, ad Metaurum amnem, duobus ab *Urbino* leucis, meridiem inter et occidentem. Ed.

53. *Et alii Hortenses*. Elz. *et alii : Hortenses*. Ed.

54. *Hortenses*. Horum oppidum Urbinum, incolis *Urbino*, ducatus titulo nobile. Hard.

55. *Vettonenses*. Dalec. et Elz. *Vettionenses*. Chiffl. *Mettionenses*. Legebat Brot. *Vindenates*, ex editione principe et veteribus inscriptionibus. Ed.—Antonino, Vetona, XIV M. P. a Perusio. Nunc *Bettona*, infra Asisium. Apud Gruter. pag. 487, R. P. VETTONENSIVM. Hard.

56. *Vindinates*. Apud Gruter. pag. 411 : MVNICIP. CASVENTINORVM. VINDENATIVM. V. B. ET. QVIDQVID, etc. Scriptum haud dubie voluit artifex, VIB. hoc est, Vibentanorum quos cum Vindenatibus conjungit Plinius. Vibentani enim, pro Viventanis scribi posse censuit. Utrique ignorantur. Hard.

57. *Acerris*. Diversæ sunt Acerræ istæ ab Acerris primæ regionis, de quibus Livius, lib. XXIII, c. 17; et ab Acerris Galliæ Cisalpinæ, de quibus Polyb. lib. III, cap. 34, et Stephanus Ἀχέῤῥαι μεταξὺ τοῦ Πάδου καὶ τῶν Ἄλπεων. Illas de quibus hic Noster ad austrum Padi sitas fuisse constat, sed locus earum ignoratur et pariter omnium civitatum hic a Plinio memoratarum; quod quidem minime mirum videri potest, utpote quæ ejus ævo jam interierant. Ed.

58. *Vatriæ*. Dal. et Elz. *Vafriæ*. Ed.

59. *Netriolum*. Dalec. et Elz. *Vetriolum*. Ed.

60. *Curiates*. Sic ap. Chiffl. Dal. et Elz. *Suriates*. Ed.

61. *Pisinates*. Iidem videntur esse quorum oppidum Pitinum vocat Ptolemæus, quod haud longe ab amne *Foglio* situm fuisse videtur, loco non satis certo. Ed.

62. *Cato*. Sic Annius quidem Viterbiensis in falsis Excerptis Origi-

1 XX. (xv.) Octava regio determinatur Arimino, Pado, Apennino. In ora fluvius Crustumium[1], Ariminum[2] colonia cum amnibus[3] Arimino et Aprusa. Fluvius hinc Rubico[4], quondam finis[5] Italiæ. Ab eo Sapis[6], et Vitis, et Anemo : Ravenna Sabinorum[7] oppidum, cum amne Bedese[8], ab Ancona CV[9] M. pass. Nec procul a mari, Umbrorum[10] Butrium. Intus coloniæ : Bononia, Felsina

num, quæ Catoni adscripsit, pag. 141. Bellum Persei cœpit anno Urbis conditæ 583, ante Christum 171. Ergo Ameria condita est 1035 annis ante Christum. Pro *DCCCCLXIV*, Chifflet. *DCCCCLXIII* legit. Ed.

XX. 1. *Crustumium. Rapax* Crustumium Lucano, lib. II, v. 406, cum oppido cognomine, non procul Arimino, inquit Schol. Lucani Sulpicius. Nunc *Conca* dicitur, inter Pisaurum (ubi oræ lustrandæ cap. sup. Plinius finem fecit), et Ariminum, in Adriam labens. Hard.

2. *Ariminum.* Nunc *Rimini.* Grut. pag. 481, Colon. Arim. Hanc amnes duo alluunt : latere meridiano, *Ausa* : septemtrionali, *Marecchia.* Hic Plinio, Ariminum : ille Aprusa, dicti. Vide Raph. Adimari, lib. de situ Arimin. pag. 49. Hard.

3. *Amnibus Arimino,* etc. Lego, *amnibus Arimino et Prusa.* Ita MSS. Reg. Ambros. et editio princeps. Brot.

4. *Rubico.* Magna inter doctos de illo flumine in historia tam celebrato orta est controversia, et adhuc « sub judice lis est », quamquam decreto Papæ, anno 1756, flumini *Lusa* adjudicata sit, contra vulgi opinionem, quæ in flumine *Pisatello* antiquum Rubiconem vult agnoscere, haud immerito, ut Rezzonicus et nonnulli recentiores putant, et egregie demonstrat Mannertus, ex tabulis Peuting. quæ Rubiconem ab Arimino XII M. pass. distare aiunt, quod intervallum non multum a vero abest, si Rubiconem *Pisatello* esse confiteamur, multo prolixius autem est, si *Lusa.* Ed.

5. *Quondam finis.* Ante divisionem Italiæ ab Augusto factam. Vide Lucan. lib. I, v. 215. Hard.

6. *Ab eo Sapis.* Hæc fluviorum nomina : Sapis Cæsenam alluit : unde *Savio*, et *Rio di Cesena* dicitur a Baccio, de vinis Ital. lib. V, pag. 263. Vitis est *Bevano* : Anemo deinde sequitur, quem *Roncone* vocant. Ex his prioris tantum fluvii mentio in vetusto lapide apud Reinesium, p. 479, Inter. Pontem. Sapis. etc. H.

7. *Sabinorum.* A Sabinis conditum. Sed prius a Thessalis, ut auctores sunt Strabo, lib. V, pag. 214, et Zosim. V, 27. Etiamnunc *Ravenna* dicitur. Hard. et Ed.

8. *Bedese.* Nunc *Montone* vocant : Ravennam fere cingit a meridie. H.

9. *CV M.* Dal. et Elz. *CII M.* Ed.

10. *Umbrorum.* Chiffl. *Umbrorum Brutium.* Ed. — Subintellige oppidum, ab Umbris conditum. Βούτριος τῆς Ῥαουέννης πόλισμα, Straboni, lib. V, p. 214, et Stephano. Ptolemæo, lib. III, cap. 1, in Cenomanis, male. Juxta *S. Alberto* situm fuisse videtur, auctore d'Anville : juxta

vocitata; quum princeps Etruriæ[11] esset: Brixillum[12], Mutina[13], Parma, Placentia. Oppida: Cæsena[14] Claterna, 2
Forum[15] Clodii, Livii[16], Popilii[17], Truentinorum, Cornelii[18]: Faventini[19], Fidentini, Otesini[20], Padinates, Re-

*Palazzuolo*, auctore Mannerto. H. et Ed.—*Bononia*. Mela, lib. II, c. 4: « Mutina et Bononia coloniæ Romanorum. » A quibus deducta colonia fuerit diversis temporibus, colligit Cluverius, Ital. lib. I, pag. 283. Adde Dionem, lib. L, pag. 422. De *Felsinæ* cognomine Pseudo-Cato, in Excerptis, pag. 135. Hodie *Bologna* dicitur. Hard et Ed.

11. *Etruriæ*. Rebus Thuscorum florentibus, quum universa quoque Italia *Tyrrhenia* nuncuparetur. H.

12. *Brixillum*. Malebat Pintian. *Brixella*. Vel Βρίξελλον, ut Ptolem. lib. III, cap. 1, in Gallia Togata. Nunc *Bresello*, ad Padum, in limite ducatus Mantuani. Hard.

13. *Mutina*. Chiffl. *Mutina Parva*. Nunc *Modena*. Colonia Livio, lib. XXXIX, c. 55, et Parma quoque: de qua speciatim apud Gruter. inscriptio, pag. 492, Col. Ivl. Avg. Parm. Placentiam coloniam esse factam belli secundi Punici anno primo, scribit Ascon. Pedian. ad orat. Cic. in Pison. pag. 2. Nomen servat *Parma*: Placentia incolis hodie *Piacenza* dicitur. H. et Ed.

14. *Cæsena*. Nunc quoque *Cesena*, ad amnem *Savio*. Claternam prope Bononiam, ad vicum *Quadenna* qui nomen ejus quodammodo repræsentat, jam tum D. Ambrosii ævo in ruinis jacuisse, vidit Holsten. in Ital. pag. 14. Hard et Ed.

15. *Forum*. Quid Fora essent, diximus cap. 5. Forum porro, ne turbetur series elementorum, singillatim in his omnibus repetendum: ut sit Forum Clodii, Forum Livii, Forum Popilii, vel Populi: Forum Truentinorum, Forum Cornelii. Hard. — Forum Clodii hodie *Fornocchia* esse ait d'Anville. Ed.

16. *Livii*, etc. Livii, apud Anton. male *Iulii*: nunc *Forli*, in Romaniola. Popilii, quatuor a Foro Julio mill. pass. *Forlimpopoli*: sæpius, *Forli piccolo*, seu Forum Julii minus vocitatum. Truentinorum, in vet. inscript. apud Gruter. pag. 492, Forodrvent. Hodie *Bertinoro*, haud procul Arimino. Hard.

17. *Popilii*. Vet. ap. Dal. *Pompilii*.

18. *Cornelii*. Hoc loco libri vulgati *Cornelii*, *Laccini* fere exhibent, Chiffl. *Cornelii*, *Licinii*: sed posteriorem vocem, quum nec ulli eam MSS. codices agnoscant, nec oppido ulli eo nomine Geographorum quisquam adjudicet, intrepide induximus. De Foro Cornelii, quod hodie *Imola* est, ut recte Cluverius probat, lib. I, pag. 290, vide Prudentium περὶ στεφάνων, Hymn. IX, in S. Cassianum: « Sulla Forum statuit Cornelius: hoc Itali urbem vocitant ab ipso conditoris nomine. » Hard. et Ed.

19. *Faventini*. *Faenza*, in Romaniola. Fidentini, a Fidentia, de qua Ptolem. lib. III, cap. 1, in Togata Gallia: ubi nunc *Borgo di S. Donnino*, ultra Cremonam, Padumque, in limite ditionis Mediolanensis, ut recte Cluver. indicat l. I, p. 268. H.

20. *Otesini*. Vetus inscript. apud

gienses[21] a Lepido, Solonates[22], Saltesque[23] Galliani qui cognominantur Aquinates : Tanetani[24], Veliates[25] cognomine Vecteri[26] : Regiates : Urbanates[27]. In hoc tractu interierunt Boii, quorum tribus CXII fuisse auctor est Cato: item Senones, qui ceperant[28] Romam.

3 (XVI.) Padus e gremio[1] Vesuli montis, celsissimum in

Cluver. libro I, pag. 282, REIP. OTESINORVM. Padinates, ubi nunc castellum *Bondeno*, ad Panari Padique confluentes, ut Cluverius conjicit, loc. cit. HARD.

21. *Regienses*. Regium Lepidum colonia dicitur a Ptolem. loc. cit. Nomen ab Æmilio Lepido habet : nunc *Reggio* : in ducatu Mutinensi. H.

22. *Solonates*. Gruter. pag. 1095, SOLONATIVM. ARIMINENSIVM. HARD. — Nunc *città di Sole*, aut exactius etiam *torre di Sole*, quæ turris Solonæ veteris locum occupat, IV M. pass. supra Forum Livii. ED.

23. *Saltesque*. Non *Saltusque* : ut prius : neque enim nemorum, sed populorum nomina nunc quæruntur. HARD. — Lego, *Saltusque Galliani*. Ita MSS. Reg. Vatic. Riccardian. et Medicæi. Nec aliter editio princeps. Illi Gallorum Saltus, juxta Cl. Rezzonicum tenebant aspera Apennini cacumina supra Mutinam, Regium et Parmam, ubi adhuc amplissimæ silvæ. BROT.

24. *Tanetani*. In MSS. Reg. Chiffl. *Riccardian*. et Medic. *Tannitani*. BROT.—Dalec. et Elz. *Tanetani*. ED. — Antonino, Tannetum, octavo a Parma lapide. Τάννητον Ptolem. lib. III, cap. 1, in Togata Gallia. Nunc *Tenedo*. HARD.—Aut potius *Tenero*; nam in mappis non reperitur *Tanedo*. ED.

25. *Veliates*. Rectius forte legeretur, « Veliates, cognomine veteri Regiates : » id enim ordo litterarum exigit, ne interturbetur. HARD. — Bene Cl. Rezzonicus *Veleiates*, ex tabula Trajana, de qua jam dixi supra. BROT. — Haud longe a Placentia, austrum versus, ad fluvium *Nura*, reperitur vicus *Villoe*, quem Veliæ, seu Velleiæ locum occupare putat Mannertus. ED.

26. *Vecteri*, *Regiates*. Lego, *veteri Reginates*. Bene Cl. Rezzonicus. Ibi adhuc *Terra, e case di monte Regio* ; et parum distans amniculus Regius. BROT.—Pinet. *Vegiates*. ED.

27. *Urbanates*. Sic ap. Chifflet. Dalec. et Elz. *Umbranates*, quæ posterior lectio Gelenio placebat, non oblito *Urbinates* in VI regione recenseri. ED. — *Umbranates*. MS. Barberin. et Cl. Rezzonicus. Nunc *città d'Ombria* : ubi multa adhuc manent antiquitatis vestigia. BROT.

28. *Ceperant Romam*. Brenno duce. Vide Liv. lib. V, cap. 34 et 35; Polyb. lib. II, pag. 150; Paul. Diac. rerum Longobard. lib. XI, c. 24. Id vero contigit anno Urbis 364, XIV kal. sextiles, ut ait Tacitus, Annal. lib. XV, cap. 41. De Boiorum excidio, vide Polyb. libro II. De Senonum clade, Florum, lib. I, cap. 13. HARD.

1. *E gremio Vesuli*. *Monte Viso*, in Sabaudia. Hæc verbis totidem Martianus, lib. VI, cap. de Italia,

cacumen[2] Alpium elati, finibus Ligurum Vagiennorum[3], visendo[4] fonte profluens, condensque sese cuniculo, et in Forovibiensium[5] agro iterum exoriens, nulli amnium claritate inferior : Græcis[6] dictus Eridanus, ac pœna Phaethontis illustratus : augetur ad Canis ortus[7] liquatis nivibus : agris[8] quamvis torrentior, nihil tamen ex rapto sibi vindicans ; atque ubi liquit agros, ubertate largior : trecentis M. pass. a fonte addens meatu duodenonaginta; nec amnes tantum Apenninos Alpinosque navigabiles capiens, sed lacus quoque immensos in eum sese exonerantes, omni numero XXX[9] flumina in mare Adriaticum defert. Celeberrima ex iis, Apennini latere jactum Tana- 4
rum[10] : Trebiam[11] Placentinum : Tarum[12], Inciam, Ga-

pag. 205, et Mela, lib. II, c. 4. H.

2. *Cacumen Alpium.* Ita MSS. et Martianus. Deest in Dalec. vox *Alpium.* Hoc est, qui plurimum inter Alpinos montes assurgat. H. et Ed.

3. *Vagiennorum.* Vet. ap. Dalec. *Gabiennorum.* De his egimus c. 7. Ed.

4. *Visendo fonte.* Singulari, mirabili, conspicuo : quoniam videlicet mediis diebus æstivis velut interquiescens semper aret, ut dictum est lib. II, cap. 106. Sic idem Plinius, lib. II, c. 44, upupam dixit *crista visendum plicatili.* Hard.

5. *Forovibiensium.* In parte Vibiani agri, inquit Martianus, quod idem est. De Foro Vibii, cap. seq. Hard.

6. *Græcis.* Vet. ap. Dalec. *a Græcis.* Ed.

7. *Ortus.* Chiffl. *Ortum.* Ed.

8. *Agris quamvis torrentior, nil tamen ex rapto sibi vindicans.* Ita restituimus ex MSS. codd. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, 3, Chiffl. Paris. In libris editis perperam, « agris quam navigiis torrentior. » Salm. in Solin. pag. 84, « nil tamen ex rapto adjudicans. » Frustra. Mox vero ubi legitur, « atque ubi liquit agros, » ex eorumdem MSS. fide delenda vox ea *agros* videtur, ceu spuria, a superioribus *agris* mutuanda. Proponit Pintianus « atque ubi liquitur nix. » Quamvis auctus, inquit, in adjacentes agros Padus irruat, fecundiores illos reddit humectando, et ubertatem eis largiendo : non exhauriendo vastat, aut depopulatur. Hard.

9. *XXX flumina.* Martianus, loc. cit. et Solinus, cap. II, pag. 4. At XL hodie Geographi numerant, quorum XV læva recipit ripa, reliqua dextera. Hard.

10. *Tanarum.* Etiamnunc *Tanaro.* In Padum influit ex adverso oppidi *Cambio*, tribus infra Alexandriam leucis. Ed.

11. *Trebiam Placent.* Trebia, clade Romanorum insignis, Placentinos irrigat campos, unde ei legitimum Placentini cognomen. Vulgo *Trebbia.* Hard.

12. *Tarum, Inciam*, etc. Sic cum

bellum, Scultennam[13], Rhenum[14]: Alpium vero Sturam[15], Orgum, Durias[16] duas, Sessiten[17], Ticinum[18], Lambrum, Adduam, Ollium[19], Mincium. Nec alius amnium tam brevi spatio majoris incrementi est. Urgetur quippe aquarum mole, et in profundum agitur, gravis terræ, quamquam[20] deductus in flumina et fossas inter Ravennam Altinumque per CXX[21] M. pass. tamen qua[22] largius vomit, septem maria dictus facere.

Broterio legimus ex MSS. Reg. 1 et 2; quamvis *Tarum*, *Niciam* servet Harduinus. Tarus, hodie *Taro* per agrum Parmensem decurrit. Inciam nunc *Enza* sive *Lenza* vocant accolæ Brixellenses; Gabellum, *la Secchia*, Mantuani, quorum in agro ex adverso Mincii confluentis in Padum delabitur. Ed.

13. *Scultennam*. Elz. *Sultennam*. Hodie *Panaro* dicitur a Ferrariensibus, quorum in extrema ditione Padum subit. Ed.

14. *Rhenum*. Elz. *Renum*. Ed. — Hunc Silius lib. VIII, non Rhenum absolute, sed parvum Rhenum appellavit, ut a Germanico eum Rheno distingueret: *Parvique Bononia Rheni*, inquit: nam Bononiam Rhenus præfluit, quem accolæ *Reno* vocitant. Hard.

15. *Sturam*, etc. Sic MSS. proxime laudati. Libri vulgati mendose *Morgum*. Ennodius in carmine quo iter per Cottias Alpes describit: « Duria nam, Sessis, torrens vel Stura, vel Orgus. » Stura nomen hodieque retinet, haud procul Augusta Taurinorum. Orgum *Orco* vocant accolæ. Hard.

16. *Durias duas*. Ita libri omnes: etsi ex Grammaticorum legibus *duos* rectius videatur. Duria minor *Doria riparia* Taurinensem agrum: major, *Doria Baltea*, Montisferrati partem alluit, quæ Boream spectat. Hard. et Ed.

17. *Sessiten*. Qui Sessis Ennodio dicitur: Vercellensibus accolis, *la Sesia*. Hard.

18. *Ticinum*. *Tesino*. Papiam alluit, *Pavie*, cui et suum nomen impertit. Lambrum *Lambro* vocant, et *fiume di Marignano*: inter Ticinum et Placentiam: mox Addua, bodie *Adda*, supra Cremonam, Pado excipitur: Ollius, *Oglio*, inter Cremonam et Mantuam. Hanc denique Mincius alluit, *Menzo*. Ulvosum Lambrum, cæruleum Adduam, pigrum Mincium appellat Sidonius, lib. I, epist. v. De amne Addua multa Cassiodorus pereleganter, lib. XI, epist. xiv. Hard.

19. *Ollium*. Dalecamp. et Elz. *Olium*. Ed.

20. *Quamquam deductus*. Elz. *diductus*. Ed.— Divisus, distractusque plurimis, inquit, manu factis fossis fluminibusque, inter Altinum et Ravennam, CXX M. passuum spatio Padus attenuatur exhauriturque: nihilominus qua parte majorem evomit vim aquarum, non stagna sive paludes, sed maria septem facere dicitur. Hard.

21. *Per CXX*. Deest ap. Dalec. et Elz. vox *per*. Ed.

22. *Qua*. Sic ap. Chiffl. Dalec. *quia*. Ed.

Augusta[1] fossa Ravennam trahitur, ubi Padusa[2] vocatur, quondam Messanicus[3] appellatus. Proximum[4] inde ostium magnitudinem portus habet, qui Vatreni[5] dicitur, quo Claudius[6] Cæsar e Britannia triumphans, prægrandi illa domo verius quam nave intravit Adriam[7]. Hoc ante Eridanum ostium dictum est, aliis Spineticum[8], ab urbe Spina, quæ fuit[9] juxta prævalens, ut Delphicis[10] creditum est thesauris, condita a Diomede. Auget ibi Padum Vatrenus[11] amnis, ex Forocorneliensi agro. 5

Proximum inde ostium Caprasiæ[1], dein Sagis : dein 6

1. *Augusta fossa*. Lego, *Augusta fossa*. Bene MSS. Reg. 1, 2. Sic quoque esse emendandum recte viderunt Cluverius et Cl. Rezzonicus. Brot.—Male, ut puto, *Angusta* legit Harduinus. Ed.

2. *Ubi Padusa*. Virgil. Æneid. lib. XI, vers. 457 : « Piscosove amne Padusæ. » Quem in locum Servius : « Padusa, inquit, pars est Padi, quæ quibusdam locis facit paludem, quæ plena est cygnorum. » Loci hujus intellectus est; Padum ea parte, qua Ravennam fossa trahitur, Padusam vocari, quondam etiam ibi Messanicum appellatum. Hard.

3. *Quondam Messanicus*. Nunc *Po di Primaro*. Brot.

4. *Proximum inde*. Padusæ, seu Padi ostium, nunc *Porto di Primaro*. Hard.

5. *Qui Vatreni*. Ab amne Vatreno, de quo mox, in Padum influente. Hard.

6. *Claudius*. Anno U. C. 797, C. Crispo II, T. Statilio coss. Dio, lib. LX, pag. 680. Hard.

7. *Adriam*. Mare Adriaticum. Sic Horat. lib. I, ode xxxiii : « Fretis acrior Adriæ. » Hard.

8. *Spineticum*. Vet. ap. Dalec. *Spireticum*. Ed.

9. *Quæ fuit*. Interiisse jam ævo suo significat. Ab ea ostium Σπινῆτα vocat Dionys. lib. I, p. 15. Hard. — Hæc lectio, quam sensu carere ait Lætius, explosa est ap. Elz. repositumque est ex Chiffl. « quæ fuit juxta Prævalens, Delphicis (ut creditum est) thesauris, condita a Diomede. » Ed.

10. *Ut Delphicis*. Spinetarum thesaurum Delphis ostendi solitum auctor est Strabo, lib. V, p. 214. Oppidum a Diomede conditum, Pseudo-Cato in Excerpt. Orig. p. 135. Hard.

11. *Vatrenus*. Idem Saternus vocitatus, modo *Santerno*, qui forum Cornelii alluit, hodie, ut diximus, *Imola*. Martialis, lib. III, Epigr. 67, *de pigris nautis :* « Cessatis, pueri, nihilque mostis, Vatreno, Eridanoque pigriores, Quorum per vada tarda navigantes, etc. » Hard.

1. *Caprasiæ*. Caprasiæ, et Sagis, quæ Padi ostia fuerunt, nunc obscurior investigatio est, locorum facie immutata stagnis Comaclensibus, *Stagni di Comacchio*. Superest majus ibi ostium unum, quod ho-

Volane[2], quod ante Olane vocabatur. Omnia ea flumina, fossasque, primi a Sagi[3] fecere Thusci: egesto amnis impetu per transversum in Atrianorum paludes, quæ septem maria appellantur, nobili portu oppidi Thuscorum Atriæ[4], a quo Atriaticum mare ante appellabatur, quod nunc Adriaticum.

7 Inde ostia[1] plena: Carbonaria, ac fossiones[2] Philistinæ, quod alii Tartarum[3] vocant: omnia ex Philistinæ fossæ abundatione nascentia[4]: accedentibus Athesi[5] ex Tridentinis[6] Alpibus, et Togisono[7] ex Patavinorum agris. Pars eorum et proximum portum fecit Brundulum[8], sicut Edronem[9] Medoaci[10] duo, ac Fossa Clodia. His se Padus

die *Porto di Magnavacca* nominant: quod sive Caprasias, sive Sagin, possis interpretari, HARD.

2. *Volane.* Chiffl. *Alana.* ED. — Ab oppido, quod huic Eridani alveo impositum est, hodieque ei ostio nomen, *Porto di Volana:* amni ipsi, a Ferraria usque ad ostium, *il Po di Volana.* HARD.

3. *A Sagi.* Chiffl. *Asagi.* ED.— Ita libri omnes. Oppidi id nomen videtur fuisse de quo Pseudo-Cato in Excerpt. Orig. p. 136: « post Padi ostia Ravenna... Interiit Saga, oppidum Etruscorum: ubi et Atria, a quo mare Atriaticum, quod nunc Adriaticum. » HARD.

4. *Atriæ.* Longe hæc diversa ab Adria colonia quintæ regionis, sive Piceni, de qua, cap. 18. Retinet nomen *Adria* tenue magnæ urbis vestigium: episcopali tamen titulo nobile, inter Padi et Athesis ostia. HARD.

1. *Inde ostia.* Quæ magis in Boream vergunt. HARD.—Bene MSS. Ambrosian. et editio princeps: « ostia plena Carbonaria. » Ostia illa sunt *Po di Ariano*, *Porto Goro*, et *Bocca del Camello.* BROT.

2. *Fossiones Philistinæ.* Fossiones illæ Philistinæ, ut et Philistina fossa nomen trahunt a Philistæis, qui eas regiones tenuere. Nunc *Bocca della Gnoca; Bocca della Scovetta, Busa delle Tole, Sbocco dell' Asinino*, etc. BROT.

3. *Tartarum.* Elz. *Tartharum.* Hodieque *Tartaro.* Meminit hujus Tacitus, Histor. lib. III, cap. 9. ED.

4. *Nascentia.* Vet. ap. Dalec. *enascentia.* ED.

5. *Athesi.* MSS. Reg. editio princeps et Cl. Rezzonicus, *Atesi.* Hodie *Adige.* BROT.

6. *Tridentinis.* Eædem Rhæticæ appellantur, a capite Rhætiæ Tridento. Comitatum Tirolensem a Venetis, ab Insubribus Rhætos disterminant. HARD.

7. *Togisono.* Vet. ap. Dalec. *Vigisono.* Hodie *Bacchiglione.* ED.

8. *Brundulum.* Nunc quoque *Brondolo.* HARD.

9. *Edronem.* Nunc *Chioggia.* H.

10. *Medoaci duo.* MSS. Reg. editio

miscet, ac per hæc effunditur : plerisque, ut in Ægypto Nilus, quod vocant Delta, triquetram figuram inter Alpes atque oram maris facere proditus, stad. duum M. circuitu. Pudet a Græcis Italiæ rationem[11] mutuari. Metrodorus[12] 8
tamen Scepsius dicit, quoniam circa fontem arbor multa sit picea, quales[13] gallice vocentur Padi, hoc nomen accepisse. Ligurum quidem lingua amnem ipsum Bodincum[14] vocari, quod significet fundo carentem. Cui argumento adest oppidum juxta Industria[15], vetusto nomine Bodincomagum, ubi præcipua altitudo[16] incipit.

XXI. (XVII.) Transpadana appellatur ab eo regio undecima[1], tota in mediterraneo, cui maria cuncta fructuoso 1
alveo[2] important. Oppida : Vibi[3] forum, Segusio[4]. Coloniæ

princeps et Cl. Rezzonicus, *Meduaci duo*. BROT. — *Brenta* et *Brentella*, accolæ vocant. Fossa Clodia ea mihi esse videtur, quam nunc Fossam Paltanam appellant. HARD.

11. *Rationem*. Proponebat Dalec. *narrationem*. ED.

12. *Metrodorus*. Et Pseudo-Cato in Excerpt. Orig. pag. 135 et 136. Scaliger, Exercit. 37, pag. 154, ab Syrorum voce *Pad*, quæ campum significet, Padum appellatum esse ait. Menagius in Origin. Ital. pag. 702, a græca voce Βάθος, quæ profundum sonat, Padi nuncupationem derivat. HARD.

13. *Quales..... accepisse*. Dalec. et Elz. « quæ pades gallice vocetur, Padum hoc nomen accepisse. » ED.

14. *Bodincum*. Malebat Dalec. *Bodingum*. Polybius, lib. II, ab accolis ait Βόδεγκον vocari. Nic. Chorier, lib. II Hist. Delphin. pag. 94, ait voculam *Inc*, sine; *Bod* (unde Gallis etiamnum *le Bout*) finem, fundum, sive extremum significare: Bodincum proinde, voce ex utraque conflata, fundo carentem sonare. HARD.

15. *Industria*. *Casal*, de quo cap. 7, in regione Italiæ nona. HARD.

16. *Altitudo*. Padi fluminis. H.

XXI. 1. *Undecima*. Vet. ap. Dalec. *nona*. ED.

2. *Fructuoso alveo*. Bene MSS. Reg. 1, Ambrosian. et Cl. Rezzonicus, *fructuoso alveo importat*. Nec aliter Plinius, lib. XIX, cap. 1 : « Ignoscat tamen aliquis Ægypto serenti ut Arabiæ Indiæque merces importet. » Padus autem maria cuncta seu cunctas maris opes transpadanæ regioni importabat. BROT. — Placebat et Lætio ea lectio, quam forsan et ego mallem, quamvis cum Hard. legamus *important*.

3. *Vibi forum*. Bene MSS. Reg. 1 et editio princeps, *Vibiforum*. BROT. — Vet. ap. Dalec. *Biviforum*. Hodie *Castel fiore* in Taurinorum finibus, si audiantur Harduin. et D'ANVILLE; *Revello*, si Broterius : situm

ab Alpium radicibus, Augusta[5] Taurinorum, antiqua Ligurum stirpe, inde[6] navigabili Pado. Dein Salassorum[7] Augusta Prætoria, juxta geminas Alpium fores[8], Graias[9] atque Pœninas. His Pœnos[10], Graiis Herculem transisse
2 memorant. Oppidum Eporedia[11], Sibyllinis[12] a populo

ignorari merito confitetur Mannertus. Ed.

4. *Segusio.* Nunc *Susa*, in Galliæ Italiæque confinio. Ed.

5. *Augusta Taurin.* Nummus Neronis in Thes. Goltzii, pag. 240, Col. IVL. TAVRINOR. Hodie *Torino* incolis. Hard.

6. *Inde navigabili Pado.* Chiffl. « inde navigabili Pado, antiqua Ligurum stirpe. » Ed.

7. *Salassorum.* Vet. ap. Dalec. *Salanorum.* Σαλασσίων Αὐγοῦςα Πραιτωρία κολωνία, apud Ptolem. lib. III, cap. 1, et in nummo Tiberii apud Goltz. pag. 237. Augusta, quod jussu et auspiciis Augusti condita. Prætoria, quod Prætorianorum colonia eo deducta, anno U. C. 729. Vide Dionem, lib. LIII, pag. 514. Nomen antiquum retinet, *Aosta* et *Augosta*, Italis: nobis *Aouste*. H.

8. *Fores.* Sic ap. Chiffl. Dalec. et Elz. *Fauces.* Ed.

9. *Graias*, etc. Bene MSS. Reg. Ambrosian. et Cl. Rezzonicus, « Graias atque Peninas. » Brot.— Plura videas insequenti nota. Ed. —Graiarum Alpium tractus a monte Ceniso, hoc est, ab Alpibus Cottiis usque ad Pœninas pertinet, quas vulgo vocant, *Monte di S. Bernardo maggiore*. Galli, *le grand St. Bernard*. Hard.

10. *His Pœnos.* Unde fortean Alpibus nomen. Nam Ptolemæus, lib. II, cap. 12, τὰς Ποινὰς vocat. Et apud Gruter. pag. 376, Vallis. Poenin. Negat tamen Livius, lib. XXI, cap. 38, a transitu Hannibalis Pœni Alpes dictas esse Pœninas: sed Penninas potius ab eo quem summo sacrato vertice Penninum montani appellabant. Inscriptionem refert Sponius, lib. de ignotis Diis, pag. 22. Deo. Pennino. Penninus itaque verticem montis sonat, ut hodieque apud Aremoricos Galliæ populos, *Pen* caput et vertex est. Quid quod nihil de Pœnorum transitu Plinius asseverat, sed vulgarem solum famam refert: nec obscure innuit, sibi esse incompertum, quos fama illa Pœnos intelligat: num Hannibalem cum suo exercitu, num vero Hasdrubalem, qui duodecim post annis ex Hispania in Italiam venit. Illac transisse Hannibalem, ubi nunc est Pignerolium oppidum, putat Nic. Chorier, lib. III, pag. 145. Eruditam de eo argumento concertationem habet Honor. Bouche, lib. I, cap. 4, p. 396, etc. Hard. — Nostrum quoque videas de Alpibus ab Hannibale superatis excursum, auctore Ph. De Larenaudière, in IV Livii nostri tomo. Ed.

11. *Eporedia.* Ἐπορεδία Ptolemæo, in Salassis, lib. III, cap. 1. Nunc *Lamporeggio*, et *Ivrea*, et *Invrea*, ad Duriam majorem. Hard.

12. *Sibyllinis... jussis.* Dalec. et Elz. « Sibyllinis libris a populo

romano conditum jussis. Eporedias[13] Galli bonos equorum domitores vocant. Vercellæ Libicorum[14] ex Sallyis ortæ, Novaria[15] ex Vertacomacoris, Vocontiorum[16] hodieque pago, non (ut Cato[17] existimat) Ligurum: ex quibus[18] Levi et Marici condidere Ticinum[19], non procul a Pado: sicut Boii trans[20] Alpes provecti, Laudem Pompeiam[21], Insubres
Mediolanum[22]. Orobiorum stirpis esse, Comum[23], atque 3
Bergomum, et Licini[24] forum, et aliquot circa populos auctor est Cato: sed originem gentis ignorare se fatetur, quam docet Cornelius Alexander ortam a Græcia, interpretatione etiam nominis, vitam[25] in montibus degenti-

romano condi jussum. » Chiffl. « Sibyllinis... conditum. Jussisse Eporedicas. » Ed.

13. *Eporedias*. Dalec. et Elz. *Eporedicas*. Vet. ap. Dalec. *Iporedicos*. Alii ap. Lætium, *Puredias*. Ed.

14. *Libicorum*. Vet. ap. Dalec. *Libiciorum*. Ed. — Libicorum gentis, inquit, quæ ex Salluviis ortum traxit, caput Vercellæ fuit. Nunc quoque *Vercelli* incolis, nobis *Verceil*, ad Sessim, vel Sessiten amnem. Λιβικοὶ apud Ptolem. lib. III, c. 1, genti nomen. De Salluviis diximus cap. 5. Hard.

15. *Novaria*. Ptolemæo Νουαρία, in Insubribus. Hodie *Novara*, in Ducatu Mediolanensi. Hard.

16. *Vocontiorum*. De his egimus cap. 5. Horum pars quædam Vertacomacori fuere: cujus nominis vestigium in eo agro servari, qui hodie *Vercors* appellatur in Delphinatu, auctor est Nic. Chorier, lib. I, pag. 11. Hard.

17. *Non ut Cato*. Vide Pseudo-Catonem, in Excerpt. Orig. pag. 135. Hard.

18. *Ex quibus Levi*, etc. — MS. Reg. 1, *Lævi*. Brot. — *Ex quibus*. Ex Liguribus. Liv. lib. V, c. 35, et lib. XXXIII, c. 37, antiquam gentem Lævos Ligures vocat, incolentes circa Ticinum amnem. Hard.

19. *Ticinum*. *Pavie*. Hard.

20. *Trans Alpes provecti*. Lego *transalpibus profecti*. Ita MSS. Reg. 1 et 3, editio princeps. Male in recentioribus emendatum, *trans Alpes provecti*. Brot. — Elz. *trans Alpes profecti*. Ed.

21. *Laudem*. Ad ripam Adduæ fluminis, *Lodi*, vel potius, *Lodi Vecchio*, vicus a *Lodi* dissitus III mill. pass. occidentem versus. Ed.

22. *Mediolanum*. *Milano* incolis, Gallis, *Milan*. Mediolanium habent inscriptiones veteres apud Mattium, lib. III Opinion. p. 162. H.

23. *Comum*, etc. Illud *Como*, istud *Bergamo*. Hard.

24. *Et Licini forum*. MSS. Reg. 1, 2, et editio princeps, *et Licini-forum*. Brot. — Sic legitur ap. Dalec. et Elz. Situs omnino ignoratur. Ed.

25. *Vitam in mont*. A vocibus Græcis ὄρος et βίος· παρὰ τὸ τὸν βίον ἐν ὄρεσι. Hard.

bus. In hoc situ interiit oppidum Orobiorum Barra, unde Bergomates Cato dixit ortos, etiamnum prodente se altius[26] quam fortunatius situm[27]. Interiere et Caturiges[28] Insubrum exsules, et Spina supra[29] dicta. Item Melpum opulentia præcipuum, quod ab Insubribus, et Boiis, et Senonibus deletum esse eo die, quo Camillus[30] Veios ceperit, Nepos Cornelius tradidit.

1 XXII. (XVIII.) Sequitur decima regio Italiæ, Adriatico[1] mari apposita : cujus Venetia : fluvius Silis[2] ex montibus Tarvisanis[3]. Oppidum Altinum[4], flumen Liquentia[5] ex

26. *Altius quam*. Quoniam id oppidum Barra appellatum, in editi montis vertice olim conditum, Catonis autem ætate jam deficiens atque caducum, et paulo post funditus interiturum fuit : vere is in historiis suis, altius quam fortunatius situm prodidit. HARD.

27. *Situm*. Dalec. et Elz. *sitos*. ED. — in Chiffl. et vetustis codicibus *situm*, non *sitos* : ut oppidum Orobiorum respiciat potius, quam Bergomates. DALEC.

28. *Caturiges*. Vet. ap. Dalec. *Caturgi*. Hos D'ANVILLE a Galliæ Caturigibus ortos putat, qui inter Ebrodunum, *Embrun*, et Vapincum, *Gap*, in ea Galliæ provincia quæ nobis dicitur *département des Hautes-Alpes*, loco hodie dicto *Chorges*, habitaverunt, et fortasse cum Belloveso in Italiam transierunt. Vid. inf. cap. 23. not. 23. ED.

29. *Supra dicta*. Sup. cap. HARD.

30. *Camillus*. De Veiis a Camillo dictatore expugnatis, vide Liv. lib. V, cap. 21. ED.

XXII. 1. *Adriatico mari apposita: cujus Venetia, fluvius Silis*, etc. Sic libri omnes MSS. editique ante Hermolaum, qui omnium codicum fide spreta legit, *mari apposita: Venetia, cujus fluvius*, etc. præpostere scilicet translata Venetia. Secus enim Venetia tantum hac decima regione continebitur : id quod falsum esse constat, ex Carnorum et Iapydum regionibus, extra Venetiam quidem sitis, verumtamen huic decimæ regioni Italiæ mox attributis. Venetia autem non est hoc loco nomen urbis Venetiarum, sed provinciæ nomen est, quæ olim in superiorem et inferiorem dividebatur : ex utraque autem postea confluentes populi, præcipue ex Patavio, Aquileia, Altino, urbem cognominem condidere, *Venezia*. Gallis *Venise*. HARD.

2. *Silis*. *Sile*, Tarvisium alluit, *Trevigio*, Gallis *Trévise*. ED.

3. *Tarvisanis*. Sic ap. Chiffl. Dalec. et Elz. *Taurisanis*. ED.

4. *Altinum*. Oppidi ruinæ *Altino* vocatæ, auctore D'ANVILLE, exstant haud longe a Silis ostio. Hunc ejus situm docent Tacitus, lib. III, et Martialis, lib. IV, Epigr. 25, cujus titulus, *De littoribus Altini*. HARD. et ED.

5. *Liquentia*. Nunc *Livenza*, cum portu cognomine. HARD.

montibus Opiterginis[6], et portus eodem nomine : colonia, Concordia[7] : flumina et portus, Romatinum[8] : Tilaventum[9] majus, minusque, Anassum[10], in quod Varramus defluit : Alsa[11], Natiso[12] cum Turro, præfluentes Aquileiam[13] coloniam xv[14] M. pass. a mari sitam. Carnorum[15] 2
hæc regio, junctaque[16] Iapydum : amnis Timavus, castel-

6. *Opiterginis*. Juxta oppidum Opitergium, nunc *Oderzo*, ad amnem *Montegano*, qui in Liquentiam influit. Incolæ Opitergini Floro, lib. IV, c. 2. HARD. et ED.

7. *Concordia*. Nomen hodieque retinet, ad dextram Romatini amnis ripam. Ptolemæo, lib. III, cap. 1, in Carnis, Κονκορδία κολωνία. HARD.

8. *Romatinum*. Nunc *Lemene* : Concordiam, ut diximus, præfluit, duobusque ostiis in Adriaticum mare influit, quorum ad dextrum reperitur hodie portus *S. Margherita*, qui fortasse portus Romatinum fuit. ED.

9. *Tilaventum*. Lego *Tiliaventum majus minusque*, ex MSS. Reg. Ambrosian. et Cl. Rezzonico. BROT. — Τιλαουέμπτος Ptolemæo : accolis *Tagliamento*. In ostio portum efficit sibi cognominem. Inter Romatinum, et hoc Tilaventum majus, fluviolus labitur, cui nomen est *Lugugnana*. Id Tilaventum minus dici a Plinio suspicamur. HARD.

10. *Anassum*. Lego *Anaxum* : ita MSS. Reg. Ambrosian. editio princeps, et Cl. Rezzonicus. BROT. — Vet. ap. Dalec. *Anassus*. In MSS. Reg. Colb. etc. *Varianus* alter amnis dicitur; in MS. Reg. 2, *Varamus*, quod nomen et in Dalec. legitur. Anassum nunc *Stella* est, quocum in paludibus miscetur Varramus, accolis nunc *Revonchi* dictus, ut nobis quidem videtur. ED.

11. *Alsa*. Nunc *Ansa* : haud procul Aquileia labitur. HARD.

12. *Natiso*. Νατίσων Ptolemæo, lib. III, cap. 1. De hoc Jornandes, lib. de Rebus Geticis : « Aquileiæ muros, inquit, ab oriente Natiso amnis elambit. » In quo erravit, ut puto; namque Natiso hodie *Natisa* dictus ab occidente Aquileiam præfluit, Turrusque hodie *Thier* vocatus, ab oriente. Pro *Turro* MSS. Reg. Colb. etc. habent *Tarro*. ED.

13. *Aquileia*. *Aquileia* nunc quoque Italis; Gallis *Aquilée*. Oppidum quondam inclytum, nunc pæne dirutum, vix domos xxxv complectitur. HARD.

14. *XV M*. Dal. et Elz. *XII M*. Nunc duobus tantum pass. millibus a mari abest. ED.

15. *Carnorum hæc regio*. In qua Concordia, Aquileiaque, coloniæ continentur, teste Ptolemæo, lib. III, cap. 1. HARD.

16. *Junctaque*. Vet. ap. Dalec. *juncta Iapydum regioni*. ED. — Quæ Carnis, inquit, conjungitur regio, Iapydum est : a Timavo incipit. A Strabone, lib. VII, p. 314, Ἰάποδες nominantur : Ἰάπυδες Ptolemæo, lib. II, cap. 17. HARD.

lum nobile vino Pucinum [17]: Tergestinus [18] sinus, colonia Tergeste, XXIII [19] M. pass. ab Aquileia. Ultra quam VI M. pass. [20] Formio amnis, ab Ravenna CLXXXIX M. pass. antiquus [21] auctæ Italiæ terminus, nunc vero Istriæ: quam cognominatam [22] a flumine Istro, in Adriam effluente e Danubio amne, eodemque [23] Istro, adversum Padi fauces [24], contrario eorum percussu mari interjecto dulcescente, plerique [25] dixere falso, et Nepos [26] etiam Padi accola.
3 Nullus enim ex Danubio amnis in mare Adriaticum effunditur. Deceptos credo, quoniam Argo navis flumine in mare Adriaticum descendit, non procul Tergeste, nec jam constat quo flumine. Humeris travectam Alpes, diligentiores [27] tradunt. Subiisse autem Istro [28], dein

17. *Pucinum.* Πούκινον Ptolemæo: incolis *Castel Duino*, prope Timavum, etiam nunc *Timavo* dictum. De Pucino inde cognominato, dicetur lib. XIV, cap. 8. HARD.

18. *Tergestinus. Golfo di Trieste*, id enim ei nunc quoque oppido nomen; Τέργηςον κολωνία Ptolemæo loc. cit. HARD.

19. *XXIII M.* Antoninus XXIV M. pass. Strabo, lib. V, pag. 215, stadiis 180, hoc est, XXII. M. D. pass. HARD. — Lego *XXXIII M.* Ita MSS. Reg. Landinian. Ambr. et editio princeps. Male in recentioribus emendatum, *XXIII.* Inter Aquileiam et Tergestem sunt passus amplius *XXX M.* BROT.

20. *Formio.* Nunc *Risano.* Ptolemæo, Φορμίων. HARD.

21. *Antiquus.* Dalec. « antiquus Italiæ auctus terminus. » ED. — Ante divisionem Italiæ ab Augusto institutam. HARD.

22. *Cognominatam a flumine Istro.* Dalec. et Elz. « cognominatam tradunt a flumine Istro. » Sed vocem *tradunt* abundare, neque in Vet. exempl. neque in Chiffl. esse Dalecampius fatetur. ED.

23. *Eodemque..... fauces.* Dalec. « eidemque Istro ex adverso Padi fauces. » ED.

24. *Fauces.* Vet. ap. Dalec. *faucibus.* ED.

25. *Plerique dixere.* Auctor libri mirab. Auscult. pag. 1190. Auctor Peripli Ponti Euxini, pag. 10. Timagetes, ἐν τῷ πρώτῳ περὶ λιμένων, apud Schol. Apollon. ad lib. IV, v. 250. Theopompus apud Strabon. lib. VII, p. 317, aliique. H.

26. *Et Nepos.* Sic ap. Chiffl. Dalec. et Elz. « et Nepos Cornelius. » ED.

27. *Diligentiores.* Propius tamen a vero Scymnus abesse videtur, qui quemadmodum refert Apollonii Schol. ad lib. IV Argon. v. 284, ait a Tanai amne in mediterraneum mare, atque inde in Adriaticum descendisse. HARD.

28. *Istro.* A Tanai primum, Pontoque Euxino in Danubium,

Savo [29], dein Nauporto [30], cui nomen ex ea [31] causa est, inter Æmonam [32] Alpesque exorienti.

XXIII. (xix.) Istria [1], ut peninsula, excurrit. Latitudinem ejus XL M. pass. circuitum vero CXXV [2] M. prodidere 1
quidam. Item adhærentis Liburniæ et Flanatici [3] sinus. Alii Liburniæ CLXXX M. pass. Nonnulli [4] in Flanaticum [5] sinum Iapydiam promovere, a tergo Istriæ, CXXX M. pass. Dein Liburniam CL M. fecere. Tuditanus, qui 2
domuit Istros, in statua sua ibi inscripsit [6]: « Ab Aquileia ad Titium flumen stad. M. [7] » Oppida Istriæ civium rom.

sive Istrum, ii tradidere Argon navim primum descendisse, mox amnem Savum subiisse, qui in Danubium influit : denique ex Savo in Nauportum fluvium esse transvectam : mox humeris per Alpes sublatam in Tergestinum usque sinum. Hard.

29. *Savo*. Dalec. et Elz. *Sao*, hodie *Save*. Carniolam Croatiamque perlabitur. Ed.

30. *Nauporto*. Vet. ap. Dalec. *Nauponto*. Hodie *Laybach* dicitur: Nauportum urbem, hodie *Ober-Laybach*, Gallis, *le Haut-Laybach*, et Æmonam, hodie *Laybach*, Carniolæ metropolim, de qua mox, alluebat. Ed.

31. *Ex ea causa*. Quod navem tulerit. Hard.

32. *Æmonam*. Vet. ap. Dalec. *Emmoniam*. Ed.

XXIII. 1. *Istria*. Et ipsa quoque decimæ Italiæ regioni contributa. H.

2. *CXXV*. Dal. *CXXII*. Utraque mensura parum a vero abest. Ed.

3. *Flanatici*. Vet. ap. Dalec. *Fanatici*. De eo sinu dicetur cap. 25. Ed.

4. *Nonnulli*. Cellseri in horum numero Strabo potest, oram Iapydum inter Istros ac Liburnos stadiis mille constare testatus, lib. VII, pag. 314, hoc est, CXXV M. pass. Hard. — Si isti mensuræ fides adhibenda sit, Iapydia ab extremo sinu Flanatico, hodie *Golfo di Quarnaro*, ad flumen Tedanium, hodie *Zermagna*, patebat; ad Liburniamque pertinebat reliquum inter hoc flumen et Titium, hodie *Kerka*, spatium, quod quidem vix CL M. D. pass. est, lectis omnibus littoris ambitibus. Ed.

5. *Flanaticum*. Vet. ap. Dalec. *Fanaticum*. Ed.

6. *Ibi inscripsit*. Subintellige, regionis quam domuit, latitudinem inscripsisse : stadiorum mille ab Aquileia ad Titium amnem, qui Liburniæ finis, ut dicetur cap. 25. Rem gestam narrant Florus in Epit. Livii, lib. LIX, et Appianus in sexto bello Illyrico. Fragmentum quoque Fastorum Triumphalium : C. Sempronivs. c. f. c. n. Tvditanvs. Cos. de. Iapvdibvs. kal. Oct. a. dcxxvi. Hard.

7. *Stad. M.* Dalec. *Stad. CC.* Vet. ap. Dalec. *Stad. M.M.* Proxima au-

Ægida[8], Parentium[9] : colonia, Pola[10], quæ nunc Pietas Julia, quondam a Colchis condita. Abest a Tergeste c m. pass. Mox oppidum Nesactium[11] : et nunc finis[12] Italiæ fluvius Arsia[13]. Polam ab Ancona trajectus cxxx[14] m. pass. est.

3 In mediterraneo regionis decimæ, coloniæ : Cremona[15], Brixia[16], Cenomanorum agro : Venetorum[17] autem, Ateste[18] : et oppida Acelum[19], Patavium[20], Opitergium, Belunum, Vicetia : Mantua Thuscorum trans Padum sola[21] reliqua.

tem vero est m stadium mensura, quam dant plerique. Ed.

8. *Ægida*. Mox Justinopolis appellata, nunc *Capo d'Istria*. Vide inscriptionem vet. apud Cluver. lib. I Ital. pag. 210. Hard.

9. *Parentium*. Nunc *Parenzo*, cum portu celebri. Παρέντιον, πόλις καὶ λιμὴν Ἰστρίας, Stephano. Hard.

10. *Pola*. Mela, lib. II, cap. 3: « sinus Polaticus, inquit, et Pola quondam a Colchis, ut ferunt, habitata, in quantum res transeunt: nunc Romana colonia. » Hodie *Pola*. Hard.

11. *Nesactium*. Vet. ap. Dalec. *Nexantium*. Ed. —Ptolem. lib. III, cap. 1, Νέσακτον τέλος Ἰταλίας. Hujus oppidi mœnia amne præterflui Livius prodidit, lib. XLI, cap. 11, haud dubie Arsia fluvio, qui finis Italiæ mox dicitur. Quamobrem non aliud id fuit, quam quod hodie *Castel Nuovo* dicitur, in ipso Arsiæ ostio positum, *Arsa*. Hard.

12. *Finis Italiæ*. Et decimæ regionis. Hard.

13. *Arsia*. Chiffl. *Myrsia*. Ed.

14. *CXXX*. Dal. *CXX*. Vix c. m. pass. est recto cursu. Ed.

15. *Cremona*, etc. Ptolemæo, lib. III, cap. 1, Κρέμωνα κολωνία, in Cenomanis. Deductam eo coloniam, anno U. C. 536, P. Corn. Scipione, T. Sempron. Longo coss. auctor est Livius, lib. XXI, c. 25, et epitomator ejus in fine libri XX. Hodieque *Cremona*. Hard.

16. *Brixia*. *Brescia*, Cenomanorum gentis caput Brixia appellatur a Livio, lib. XXXII, cap. 30, et apud Ptolem. loc. cit. Κενομάνων Βριξία. Coloniam vocat inscriptio vetus apud Cluver. lib. I Ital. antiq. pag. 252. Hard.

17. *Venetorum autem*, *Ateste: et oppida*, etc. Vet. ap. Dalec.: « Venetorum autem Adria. Ateste et oppidum, etc. » Ed.

18. *Ateste*. Nunc voce diminuta, *Este*. Hard.

19. *Acelum*. Ptolemæo, Ἄκελον, non Ἄκεδον. Hodie *Azolo*, supra Tarvisium. Hard.

20. *Patavium*. Nunc *Padova* incolis, Gallis *Padoue*. Ὀπιτέργιον deinde Ptolemæo, lib. III, cap. 1, in mediterraneis Venetorum oppidis, nunc *Oderzo*, in Marchia Tarvisana. Βέλουνον quoque ibidem, *Belluno*. Vicetia, *Vicenza*, inter Veronam et Patavium. Hard.

21. *Sola reliqua*. Ex iis urbibus quas Tusci trans Padum condide-

Venetos Trojana[22] stirpe ortos, auctor est Cato: Cenomanos juxta Massiliam habitasse in Volcis[23]. Fertini[24], et Tridentini[25], et Berunenses[26], Rhætica oppida: Rhætorum et Euganeorum Verona[27], Julienses[28] Carnorum. Dein quos scrupulose dicere non attineat, Alutrenses[29], Asseriates, Flamonienses[30] Vanienses, et alii cognomine Culici: Forojulienses[31] cognomine Transpadani, Foretani, Nedi-

runt, quum rerum tota fere Italia potirentur. Idcirco Virgilio, lib. X Æneid. *Mantua dives avis* dicitur, et *Tusco* ei *de sanguine vires*. H.

22. *Trojana stirpe*. Antenore duce, si Livio credimus, initio l. I. H.

23. *In Volcis*. Utramque Rhodani ripam Volcæ quondam tenuere. Auctor Livius, lib. XXI, cap. 26. Finibus suis egressos e Gallia Cenomanos, cum Belloveso, Ambigati Biturigum et totius Celticæ regis nepote, docet Livius, lib. V, cap. 35, ubi Cenomanos Aulercos vocat. Consedere ii porro apud Volcas primum: mox per Taurinos saltus in Italiam prorupere, Brixiamque, Veronam, Cremonam, et Mantuam construxere. Vide P. Ægid. Laccary, lib. II de Colon. Gallor. cap. 6, p. 94. H.

24. *Fertini*. Ita libri omnes, præter Vet. ap. Dalec. qui *Feletrini*, haud dubie pro *Feltrini*, ut habet Cassiodorus. Antonino quoque *Feltria*, in Rhætia oppidi nomen est, a Tridento m. pass. liv: nunc *Feltre*, supra Tarvisium. H.

25. *Tridentini*. Tridentum, *Trento*, ad amnem Athesim. Hard.

26. *Berunenses*. In MSS. ubique *Beruenses*. Male, ut puto, Harduinus Millerusque eos cum Belunensibus modo appellatis confundunt. Ed.

27. *Verona*. *Verona*, quam Athesis hodie mediam secat. Cenomanis a Ptolemæo adscribitur. Hard.

28. *Julienses*. Quorum Ἰούλιον Κάρνικον Ptolemæo, lib. II, cap. 14. Exstare hujus vestigia aiunt circa Tilavempti amnis initia, loco dicto *Zuglio*, si audiatur d'Anville. Ed.

29. *Alutrenses*. Dalec. *Alutraenses*. Deinceps alphabeti ordine populi recensentur: in mediterraneo regionis decimæ omnes positi. Ita MSS. omnes. Cave porro hos putes ab Alvona, de qua cap. 25, cognominatos, aut ab Aloo oppido, de quo Stephanus verbo Φλάνων, quum id in ora sit positum: in mediterraneo, Alutrenses. Omnino hi et Asseriates ignorantur. H. et Ed.

30. *Flamonienses*. Non a Flanona, de qua cap. 25, quæ urbs littoralis est, sed a Flamonia, quæ nunc *Flagogna*, haud procul ripa Tilavempti amnis. Hard.

31. *Forojulienses*. Transpadanorum cognomen his fuit, quod et alii Forojulienses Cispadani erant in Umbria, de quibus cap. 19. Provinciam occupaverunt, quam ex eorum nomine Itali *Friuli*, Germani *Friaul*, Galli *Frioul* vocant. Oppido eorum nomen hodie esse *Cividale* ait d'Anville. Foretani omnino ignorantur. Ed.

nates[32], Quarqueni[33], Taurisani[34], Togienses, Varbari[35].

4 In hoc situ interiere per oram Iramine, Pellaon, Palsatium[36]: ex Venetis Atia, et Cælina: Carnis, Segeste, et Ocra: Tauriscis Noreia. Et ab Aquileia ad duodecimum lapidem, deletum oppidum etiam invito senatu, a Claudio Marcello, L. Piso auctor est. In hac regione et XI[37] lacus inclyti sunt, amnesque eorum partus, aut alumni: si modo acceptos[38] reddunt, ut Adduam[39] Larius, Ticinum Verbanus, Mincium Benacus, Ollium Sebinus, Lambrum Eupilis, omnes incolas[40] Padi.

5 Alpes in longitudinem $\overline{\text{X}}$ pass.[41] patere a supero mari ad inferum, Cælius tradit: Timagenes XXII M. pass. deductis: in latitudinem autem Cornelius Nepos[42] centum M. T. Livius tria[43] M. stadiorum: uterque diversis in locis. Nam et centum millia excedunt aliquando, ubi Germa-

32. *Nedinates.* Ita MSS. non *Venidates*, ut scribit Dalec. atque ita sane series ipsa elementorum exigit. HARD. — Nomen a Nedino, Illyrici oppido, sortiti, quod alii *Nadin*, alii *Susied* ab incolis vocari perhibent. MILLER.

33. *Quarqueni.* Qui et *Querquani*, quorum oppidum *ad Quercum* dictum, nunc agri Tarvisini vicus est, nomine *Quero*, ad amnem *Piave*, infra Feltriam, qua Tarvisium itur. MILLER et ED.

34. *Taurisani.* Vel Tarvisani: oppidum Tarvisium, *Treviso* incolis, nobis *Trévise*.

35. *Varbari.* Dalec. *Varuani.* Hi et Togienses omnino ignorantur. ED.

36. *Palsatium.* Dalec. *Palsicium.* Omnes istæ urbes ignorantur. ED.

37. *Et XI.* Ita MSS. librique editi omnes, præter Dal. apud quem *et X* legitur. Hoc est, et in undecima regione: nam Ticinum, non decimæ, sed præcedentis undecimæ regionis amnis est. HARD. et ED.

38. *Acceptos.* Dalec. *exceptos.* ED.

39. *Ut Adduam*, etc. Larius lacus, *Lago di Como;* Verbanus, *Lago Maggiore;* Benacus, *Lago di Garda;* Sebinus, ab oppido Sevo, sive Sebo, *Lago di Seo*, mox *d'Iseo* appellatus. Eupilis denique, *Lago di Pusiano.* HARD.

40. *Incolas Padi.* In Padum denique confluere ait eos amnes. H.

41. *$\overline{X}$ pass.* Hoc est, decies centena millia passuum. Siquidem denarii notam, superducta linea, signare decies: atque in hujuscemodi, centena millia semper intelligi, sæpius ante admonuimus. HARD. —Vet. ap. Dalec. et Chiffl. *X. M. pass.* ED.

42. *Nepos centum M.* Tol. et Salm. *Nepos col. M.* ED.

43. *Tria millia stad.* Hoc est, CCCLXXV M. pass. HARD.

niam ab Italia submovent : nec LXX M. explent reliqua sui parte graciles, veluti naturæ providentia. Latitudo Italiæ, subter radices earum a Varo, per vada Sabatia, Taurinos, Comum, Brixiam, Veronam, Vicetiam[44], Opitergium[45], Arsiam, DCCXLV[46] millia passuum colligit.

XXIV. (XX.) Incolæ Alpium multi populi, sed illustres a Pola ad Tergestis regionem Secusses[1], Subocrini, Catali, Monocaleni, juxtaque Carnos quondam Taurusci appellati, nunc Norici[2]. His contermini Rhæti[3] et Vindelici, omnes in multas civitates divisi. Rhætos[4] Thuscorum prolem arbitrantur, a Gallis pulsos duce Rhæto. Verso[5] deinde Italiam[6] pectore Alpium, latini juris Euganeæ gentes, quarum oppida XXXIV enumerat Cato. Ex iis Triumpilini[7], venalis cum agris suis populus : dein Ca-

44. *Vicetiam*. Vet. ap. Dalec. *Vincentiam*. ED.

45. *Opitergium*, *Arsiam*. Dalec. *Opitergium*, *Aquileiam*, *Tergeste*, *Polam*, *Arsiam*. ED.

46. *DCCXLV millia*. Ducto itinere paulo longiore per diverticula oppidorum. HARD.—Tol. et Salm. *DCCXIII;* Dalec. *DCCII*. ED.

XXIV. 1. *Secusses*. In MSS. *Feces;* Chiffl. *Fecusses*. Subocrini, ab Ocra fortassis oppido vetere cognominati, de quo cap. sup. Catali (sic enim MSS. habent Reg. Colb. etc. non *Catili*, quod dat Dalec.) in veteri inscriptione laudantur, Tergestæ reperta, quam Gruterus recitat, p. 408. H. et ED.

2. *Norici*. De his dicetur cap. 27. HARD.

3. *Rhæti*. Rhæti hodie, *pays des Grisons et Tyrol*. Vindelici, a Brigantino lacu ad Ænum amnem, qua in Danubium influit, tenuere, ubi nunc Bavaria. HARD.

4. *Rhætos Thuscorum*. Id quoque Justinus prodit, lib. XX, cap. 5, pag. 337 editionis nostræ : « Tusci quoque duce Rhæto, avitis sedibus amissis, Alpes occupavere, et ex ducis nomine gentes Rhætorum condiderunt. » ED.

5. *Verso deinde*. Qua deinde versus Italiam spectant Alpium juga, ibi Latii jure donatæ Euganeæ gentes. Ab Euganeis Veronam esse conditam, sup. cap. vidimus. Verum caput Euganearum gentium fuisse videtur oppidum nobile, quod adhuc vetustum retinet nomen, *Lugano*, ad lacum cognominem, *Lago di Lugano*, inter lacum Verbanum, *Lago Maggiore*, et lacum Larium, *Lago di Como*. HARD.

6. *Deinde Italiam*. Vet. ap. Dalec. *deinde in Italiam*. ED.

7. *Triumpilini*. Quorum ager nunc *Val Trompia* dicitur Mannerto. Vallis est, quam Mela amnis per XXV M. pass. secat, cujus fauces

muni[8], compluresque similes finitimis attributi municipiis.
2 Lepontios[9], et Salassos[10], Tauriscæ[11] gentis idem Cato arbitratur. Cæteri fere Lepontios relictos ex comitatu Herculis, interpretatione[12] græci nominis credunt, præustis[13] in transitu Alpium nive membris : ejusdem exercitus et Graios fuisse, Graiarum Alpium incolas, præstantesque genere Euganeos, inde[14] tracto nomine. Caput eorum Stonos[15] : Rhætorum Vennonetes[16], Sarunetes-

ab urbe Brixia, V M. pass. distant. De his in Trophæo inferius. HARD. et ED.

8. *Camuni*. Καμοῦνοι Straboni, lib. IV, pag. 206, quos cum Lepontiis copulat. Vallis est Rhætici juris, quæ a priscis cultoribus retinuit nomen, *Val Camonica*, supra Sevinum lacum. Ita Honor. BOUCHE, lib. III, cap. 1, p. 100. De his rursum inferius. Καμούνιον Dioni, lib. LIV, pag. 534. HARD.

9. *Lepontios*. Hi valles eas tenuere quæ sunt circa Verbanum lacum, *Lago Maggiore :* inter quas *Val d'Osula*, et ea quam Ticinus secat amnis: incolis *Val Leventina*, quasi Lepontina dicta. Ita Honor. BOUCHE, pag. 102. HARD.

10. *Salassos*. Quorum regio nunc *Valle d'Osta :* oppidum Augusta Prætoria, ut diximus cap. 21. H.

11. *Tauriscæ*. Dalec. *Tauricæ*. ED.

12. *Interpretatione*. A Græca voce λείπω, *linquo :* quod ii relicti ibi ex comitatu seu exercitu Herculis forent, Lepontii appellati. HARD.

13. *Præustis*, etc. Chiffl. « perustis in transitu Alpium membris. Ejusdem exercitus et Graios fuisse, Graiarum Alpium et incolas, etc. » Dalec. « præustis intra sinus Alpium nive membris: ejusdem et Graios fuisse, positos in transitu, Graiarum Alpium incolas. » Nos Harduinum secuti sumus, qui locum hunc ad exemplarium MSS. Reg. Colb. Chiffl. et Paris. fidem accurate se refinxisse ait. ED.

14. *Inde tracto*. Quasi εὐγένειοι, vel εὐγενεῖς ob generis præstantiam dicerentur. HARD.

15. *Stonos*. Sic Harduinus; male autem, ut opinor, Broterius ex MS. Reg. 1, et ex fastis Capitolinis, DE LIGURIBUS STOENEIS, *Stœnos* restituit. Stœni enim isti Alpes non Rhæticas, sed maritimas, Liguriam versus, coluerunt, ut animadvertit Miller. inque Liguribus et ipsi censiti sunt, ut e Stephano patet: Στοῦνος πόλις Λιγύρων, et ex Epitome lib. LXII Livii : « Q. Marcius consul Stœnos gentem Alpinam expugnavit », et cap. 6 : « cum Stœnis præcipua dimicatio fuit, quæ Ligurum Inalpinorum natio est. » Stoni autem, Straboni lib. IV, p. 104, Στονοὶ dicti, fuisse videntur in agro Tridentino, prope fontes amnis *Chiese*, ad pagum *Storo*, ut opinatur Mannertus. ED.

16. *Vennonetes*. Chiffl. *Vennonenses*. Ptolemæo, lib. II, cap. 12, Οὐέννωνες ; Straboni, l. IV, p. 206, Οὐέννωνες. Hi regionem quæ nunc

que[17], ortus Rheni amnis accolunt: Lepontiorum, qui Viberi vocantur, fontem Rhodani, eodem Alpium tractu. Sunt 3
præterea Latio donati incolæ, ut Octodurenses[18], et finitimi Centrones[19], Cottianæ[20] civitates: Caturiges[21], et[22] ex Caturigibus orti Vagienni Ligures, et qui Montani[23] vocantur: Capillatorumque plura genera ad confinium Ligustici maris.

Non alienum videtur hoc loco subjicere inscriptionem 4
e trophæo[24] Alpium, quæ talis est: IMPERATORI CAESARI

*Valtellina* Italis dicitur, videntur incoluisse. ED.

17. *Sarunetesque*. Ita libri omnes. At rectius forte Suanetes, de quibus mox iterum in Trophæo: nam et Ptolemæus, lib. II, cap. 12, in Rhætia Suanitas agnoscit. HARD.

18. *Octodurenses*. In Notit. Prov. civitas Valensium Octodurus: nunc *Martignac en Valais*. Agri circumjacentis incolæ, *les Vaudois*. HARD.

19. *Centrones*. Κέντρωνες Ptolemæo, in Graiis Alpibus, lib. III, cap. 1. In Notit. Gall. Civitas Centronum Tarantasia, *Tarantaise*, in Sabaudiæ ducatu. HARD.

20. *Cottianæ*. Cottii regis imperio subjectæ: a quo et Alpes Cottiæ nomen sortitæ, hodie *le mont Cenis*. HARD. — Postea a Nerone in provinciæ jus redactæ. ED.

21. *Caturiges*. Caturigum in Graiis Alpibus caput est Ebrodunum, *Embrun*. Ptolemæo, lib. III, cap. 1, aliisque. Haud procul Ebroduno vicus est *Chorges*, qui haud obscura quidem prisci nominis vestigia retinet. Vide Nic. CHORIER, lib. I, p. 12, et Honor. BOUCHE, lib. III, c. 2, pag. 117. HARD.

22. *Et ex Caturigibus*. In MSS. et vetustis editionibus pro *Caturigibus* et *ex Caturigibus orti*, legitur tantum, et (ut opinor) verius, *Eturi e Liguribus orti*. Deinde, *Vagienni*, *Ligures*, etc. De Vagiennis, et Capillatis Liguribus, diximus c. 7. De Montanis Silius, lib. VIII: « Tum pernix Ligur, et sparsi per saxa Vagenni. » HARD.

23. *Montani*. Quidam legunt *Appuani*, ab oppido *Appua*, hodie *Pontremoli*. DALEC.

24. *E trophæo*. Differt ab ipso trophæo arcus triumphalis, qui est Segusione, sive Susæ in Pedemontio, et alia ibi inscriptio est, cujus hæc tantum verba erui potuerunt ab oculato teste, anno 1671: IMP. CÆSARI AVGVSTO DIVI F. PONTIFICI MAXIMO TRIBVNIC. POTESTATIS XV. IMP. XIIII... Hanc Plinianam oportet fuisse in Comitatu Nicæensi, in pago *Torbia*, prope Nicæam. Describit eam Gruterus, usque ad ea verba, *Gentes Alpinæ*, pag. CCXXVI, 7, sed ex editione Dalecampii. Addidit enim tribuniciæ potestatis annum XVII, quem nulli MSS. codices, nullæ ante Dalecampium editiones habent. HARD.

DIVI F. AVG. PONTIFICI MAXIMO, IMP. XIIII, TRIBVNICIAE POTESTATIS, S. P. Q. R. QVOD EIVS DVCTV AVSPICIISQVE GENTES ALPINAE OMNES, QVAE A MARI SVPERO AD INFERVM PERTINEBANT, SVB IMPERIVM POP. ROM. SVNT REDACTAE[25]. GENTES ALPINAE DEVICTAE: TRIVMPILINI[26], CAMVNI, VENOSTES, VENNONETES, ISARCI[27], BREVNI[28], GENAVNES[29], FOCVNATES[30]: VINDELICORVM[31] GENTES QVATVOR, CONSVANETES, RVCINATES[32], LICATES, CATENATES, AMBISVNTES[33],

25. *Redactæ. Gentes.* Chiffl. *redactæ et gentes.* ED.

26. *Camuni*, *Venestes*, *Vennonetes.* Chiffl. *Camuci*, *Vennestes*, *Vennonetes.* Dalec. *Camuci*, *Vennonetes.* De Triumpilinorum, Camunorum et Vennonetum situ paulo ante diximus. Venostes vallem tenuere, quæ nunc Italis *Val Venosco*, ut ait Hard. Germanis *Viestgau*, ut ait Mannertus, in qua Athesis amnis oritur. ED.

27. *Isarci.* Hodie *Val de Sarra*, vel *de Sarcha*, prope *Val Camonica*, seu Camunos, et Ollium amnem: Rhæticæ ditionis. Vide Honor. BOUCHE, lib. III, cap. 1, p. 100. H.

28. *Breuni.* Horum meminit Tranquillus in Tiberio, cap. IX. Βρευνοὶ Ptolemæo, lib. II, cap. 13, in Vindelicis. Hodie *Val Brounia*, vel *Bregna*, ad fontem Ticini amnis, prope vallem Lepontinam. Ita Honor. BOUCHE, loc. cit. secutus Joan. Georg. Septaplam, in Tab. Duc. Mediol. HARD.

29. *Genaunes.* Ita MSS. omnes: in editis diminuta perperam voce, *Naunes.* Chiffl. *Gennanes.* De his et de Breunis pariter Horatius, lib. IV, Ode 14: « Drusus Genaunos, implacidum genus, Breunosque veloces, et arces Alpibus impositas tremendis Dejecit acer, etc. » Forte *Val Anagnia*, sive, ut ait D'ANVILLE, *Val d'Agno*, inter lacum Comensem, Athesimque flumen, prope Tridentum. Ita ex Lazio Honor. BOUCHE, p. 101. H.

30. *Focunates.* Eorum nominis vestigia nonnulla reperiuntur, auctore D'ANVILLE, in vico *Vogogna* dicto. ED.

31. *Vindelicorum*, etc. Et in Vindelicia Κονσουάντας, et Ῥουνικάτας, pro Ῥουκινάτας, et Λικατίους Ptolemæus agnoscit, lib. II, c. 13. Κλαυτινατίους (qui Plinio Catenates, forte pro *Clatenates*), Strabo, lib. IV, pag. 206. Licates Licum amnem, *le Lech*, accoluere, primario oppido Δαμασία, teste Strab. loc. cit. quod postea Augusta Vindelicorum, *Augsbourg*, Honor. BOUCHE, loc. cit. Ceterorum situs incompertus. HARD.

32. *Rucinates.* Dalec. *Virucinates.* ED.

33. *Ambisuntes.* Ita MSS. Chiffl. *Ambisones.* Dalec. *Abisontes.* Ἀμβισόντιοι Ptolemæo, lib. II, cap. 14, in Norico. Rugusci, eidem Ptolemæo, lib. II, cap. 12, Ῥουγούσκαι in Rhætia: ubi libri vulgati, perperam Ῥιγούσκαι exhibent. Situs ignoratur. HARD. et ED.

RVGVSCI, SVANETES[34], CALVCONES[35], BRIXENTES, LEPONTII, VIBERI, NANTVATES, SEDVNI, VERAGRI, SALASSI[36], ACITAVONES, MEDVLLI, VCENI[37], CATVRIGES[38], BRIGIANI[39], SOGIONTII, BRODIONTII[40], NEMALONI[41], EDENATES[42], ESVBIANI, VEAMINI, GALLITÆ, TRIVLATTI, ECTINI, VERGVNNI, EGVITVRI, NEMENTVRI, ORATELLI,

34. *Suanetes*. Forte qui Sarunetes proxime ante dicti, Rheni fontium accolæ. HARD.

35. *Calucones*. Chiffl. *Allucones*. Ptolemæo, lib. II, c. 12, Καλούκωνες inter Brixantas et Suanetas. Brixentum oppidum supra Tridentum est, in Comitatu Tyroli, hodieque *Brixen*. De Lepontiorum Viberorumque situ paulo ante hoc cap. diximus. Quibus Cæsarem addimus, scribentem, lib. III Bell. Gall. Rhenum oriri ex Lepontiis, et longo spatio per fines Nantuatium et Helvetiorum citatum ferri. Et hi quoque Ναντουᾶται Straboni, lib. IV, pag. 192, qui eos Rheni fontium accolas facit. HARD. — Sedunis oppidum hodie *Sion*, regionis totius caput, quam vocant *le Valais*. Veragri, ubi nunc *le Chablais*, pars Delphinatus. HARD.

36. *Salassi*, *Acitavones*. Chiffl. *Salassi, Centrones, Acitavones*. Dalec. *Salasi*, etc. De Salassis diximus superius; Acitavones ignorantur; Medulli, *la Maurienne*, ut egregie probat Honor. BOUCHE, p. 103. Pars Sabaudiæ est. HARD. et ED.

37. *Uceni*. *Le bourg d'Oysans*, in parte Gratianopolitani agri quam vocant *le Graisivaudan*. HARD.

38. *Caturiges*. *Chorges*, ut diximus. ED.

39. *Brigiani*. Vel Brigantii, ut quidem reor, a Brigantio Delphinatus oppido, *Briançon* : in Alpibus maritimis, ut et Caturiges positi. Pro *Sogiontii*, vetustæ editiones habent *Sontiontii*. HARD.

40. *Brodiontii*. Sic MSS. habent, non *Ebroduntii*, ut legit Dalec. et qui iidem sunt atque Caturiges, ut diximus cap. 5, ubi Bodionticorum caput Diniam esse vidimus. At ibi vetustæ editiones *Bodientios* habent. HARD. et ED.

41. *Nemaloni*. Forte *Miolans*, pagus haud procul Ebroduno positus, in ditione Sabaudiæ. Honor. BOUCHE, pag. 104. HARD.

42. *Edenates*. *Edemnates* appellantur in vetustis editionibus. In diœcesi Ebrodunensi urbem Sedenam, *la ville de Seyne*, hos olim tenuisse, idem auctor probat loc. cit. Esubianos vero, p. 105, prope amnem *Hubaye*, in confinio Sabaudiæ, Provinciæque, in valle cui nomen, *Vallée de Barcelone*. Veaminos in diœcesi Sanitiensi, *Senez*, juxta *Toramenos* : item Triulattos, ad pagum *Alloz* : Ectinos in Glandevensi ad amnem *Tinea* : in Sanitiensi rursum, Vergunnos, in pago *Vergons*. In Glandevensi iterum, oppido *Guillaumes*, Eguituros: item Oratellos, ubi nunc *le Puget de Théniers* : denique Velaunos, ubi nunc pagus *Bueil*, cui Bellio vetus nomen fuit. HARD. — Gallitæ Nementurique omnino ignorantur. ED.

5 NERVSI[43], VELAVNI, SVETRI. Non sunt adjectæ Cottianæ civitates[44] XII quæ non fuerunt[45] hostiles : item[46] attributæ municipiis lege Pompeia. Hæc est Italia diis sacra, hæ gentes ejus, hæc oppida populorum. Super hæc Italia, quæ L. Æmilio[47] Paulo, C. Atilio Regulo consulibus nunciato Gallico[48] tumultu, sola sine externis ullis auxiliis, atque etiam tunc sine transpadanis, equitum LXXX M. peditum DCC M. armavit. Metallorum omnium fertilitate nullis cedit terris. Sed interdictum id vetere consulto patrum, Italiæ parci jubentium.

1 XXV. (XXI.) Arsiæ[1] gens Liburnorum jungitur, usque ad

43. *Nerusi.* Ptolemæo, lib. III, cap. 13, Νερουσίων πόλις Οὐίντιον, hodie *Vence :* cui proximum est oppidum alterum, S. Pauli cognomine, *S. Paul de Vence*. De Suetris egimus, cap. 5. HARD.

44. *Civitates XII.* Chiffl. *XV.* ED. — Civitatum nomine cave oppida intelligas, quæ hodierno usu civitatis appellatione censentur : sed communitates quasdam, quæ pagos multos continerent. Ita Cæsar, lib. I : « omnis civitas Helvetiæ in quatuor pagos divisa est. » Has civitates recte conjicit Honor. BOUCHE, lib. III, pag. 110, esse populos, qui valles has Alpium tenuerunt, quibus hæc hodie nomina : *Val de Grana*, *Val de Vraite*, *Val de Gilde*, *Val d'Isase*, *Val de Pau*, *Val d'Angrogne*, *Val de Pragelas et de Luserne*, *Val de Perouse*, *Val de Suze*, *Val de Lans*, *Val de Melon*, *et Val de Pont.* HARD.

45. *Non fuerunt hostiles.* Quoniam qui has Alpes tenebat rex Cottius, in amicitiam Octaviani receptus est principis, inquit Ammianus, lib. XV, pag. 52. *Octavii* debuit dicere. HARD.

46. *Item attributæ.* Vet. ap. Dalec. *sed item attributæ.* ED. — Nec sunt etiam adjectæ, inquit, eæ quæ sunt municipiis attributæ, ut eo jus peterent, sive ut eorum foro ac jurisdictioni parerent. HARD. — Lex autem Pompeia anno U. C. 664, ante Christum 88, lata fuit, uti putat Car. Sigon. de ant. jur. Ital. lib. III, cap. 2. DALEC.

47. *Æmilio Paulo.* In fastis legitur *Papo.* Sed reclamant Pliniani libri omnes, tum manu exarati, et in his etiam Noster, tum typis editi. Consulatum gessisse ponuntur ii anno U. C. 529, ante Christum 225. HARD.

48. *Gallico tumultu.* Bello Gallico Cisalpino, de quo vide Florum, lib. II, cap. 4. HARD.

XXV. 1. *Arsiæ.* Amni, de quo c. 23. De Liburniæ initio ac fine subscribit Flor. lib. II, c. 5 : « Illyrii, inquit, seu Liburni sub extremis Alpium radicibus agunt, inter Arsiam Titiumque flumen

flumen Titium. Pars ejus fuere Mentores[2], Hymani[3], Encheleæ[4], Buni[5], et quos Callimachus Peucetias appellat: nunc totum uno nomine Illyricum vocatur generatim, populorum pauca effatu digna, aut facilia[6] nomina. Conventum Scardonitanum[7] petunt Iapydes, et Liburnorum civitates XIV[8], e quibus Lacinienses, Stlupinos[9], Burnistas, Olbonenses[10] nominare non pigeat. Jus Italicum habent eo conventu Alutæ[11], Flanates[12], a quibus sinus nominatur: Lopsi, Varvarini[13], immunesque Assesiates, et ex insulis

longissime per totum Adriani maris littus effusi. » Hunc tractum hodie vocant *la Morlaquie*. Hard.

2. *Mentores*. Μέντορες Stephano. Hard.

3. *Hymani*. Ita libri omnes. An potius tamen *Ismeni* legendum? Nam supra Venetos et Istros, Scymnus Chius, pag. 16, Mentores locat et Ismenos: Ἐνετῶν ἔχονται Θρᾷκες Ἴστριοι λεγόμενοι, Ὑπὲρ δὲ τούτους Ἴσμενοι καὶ Μέντορες. Hard.

4. *Encheleæ*. Ἐγχελέαι Stephano: Scylaci, p. 9, Ἐγχελεῖς, inter Naronem et Drilonem amnes, qui diei unius navigatione invicem distant. Hard.

5. *Buni*. Ita MSS. omnes, Reg. Colb. etc. non *Dudini*, ut legit Dalec. Ed.

6. *Aut facilia*. Effatu scilicet. Hard. — Vet. apud Dalec. *felicia*. Ed.

7. *Scardonitanum*. Ab oppido Scardona, de quo cap. seq. Hard.

8. *XIV*. Chiffl. *XXIV*. Ed.

9. *Stlupinos*. Non *Stulpinos*; Ptolemæo, lib. II, cap. 17, Στλοῦπι in oppidis Liburnorum mediterraneis: item Βοῦρνον, a quo Burnistæ apud Plinium. Hard.

10. *Olbonenses*. Ita MSS. omnes, Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, 3, Parm. edit. Barbarus *Albonenses* reposuit, ab Aluona Ptolemæi, lib. II, cap. 17, de qua quum mox locuturus sit Plinius, qui eam Alvonam vocat, et littoralem recte cum Ptolemæo facit: sint autem hi Olbonenses in mediterraneo positi: aut a vetere lectione minime recedendum arbitrati sumus; aut Olbonenses ab Ὀλβία, Illyridis urbe apud Stephanum, reponi posse: aut denique, quod cuipiam forte probabitur, *Arbonenses*: nam eidem Stephano Ἀρβὼν πόλις Ἰλλυρίας dicitur. Hard.

11. *Alutæ*. Ab Aluo, sive Aloo, quo de oppido Artemidorus apud Steph. verbo Φλάνων. Μέτα δὲ τὴν Ἄλωον λιμήν ἐστι Φλάνων καὶ πόλις, καὶ πᾶς ὁ κόλπος οὗτος Φλανωνικὸς καλεῖται. Plinio mox Alvona. H.

12. *Flanates*. A quibus sinus Flanaticus, nunc *Golfo di Quarnero*. Nomen habent a Flanona: ut Lopsi, a Lopsica, de quibus oppidis mox dicetur. Hard.

13. *Varvarini*. Non *Varubarini*, ut scribit Dalec. ab oppido Liburnorum mediterraneo Οὐαρουαρία, Ptolemæo, lib. II, cap. 17, uti et Ἀσσεσία, unde Plinio Assesiates mox appellati. Hard.

2 Fertinates[14], Curictæ. Cæterum per oram oppida a Nesactio[15], Alvona, Flanona[16], Tarsatica, Senia, Lopsica, Ortopula, Vegium, Argyruntum, Corinium, Ænona, civitas Pasini[17]: flumen Tedanium[18], quo finitur Iapydia. Insulæ ejus sinus[19] cum oppidis, præter supra significatas[20], Absyrtium[21], Arba[22], Crexa, Gissa, Portunata.

14. *Ex insulis Fertinates, Curictæ.* Constans hæc librorum omnium lectio est, tum vero etiam Parm. edit. aliarumque ante Hermolaum, qui *Fulfinates* reposuit, quoniam unius insulæ Curictæ oppida duo appellat Ptolemæus, lib. II, cap. 17, Φουλφίνιον et Κούρικον. At non unam modo signari a Plinio insulam, sed plures, tum ipse hoc loco prodit, quum ait *ex insulis*, tum paulo post, iterum repetens: « insulæ ejus sinus, præter supra significatas. » Hard. — Male quoque Dalec. *Fulsinates*. Fertina autem, auctore Mannerto, hodie *Berwitch*, sive, ut scribunt alii, *Parvich* est: Curicta, quæ Ptolemæo, lib. II, cap. 17, Κουρικτὰ est; Straboni, lib. VII, pag. 315, Κυρακτικὴ; hodie *Veglia* dicitur. Ed.

15. *A Nesactio*. De quo c. 23, in ostio fluminis Arsiæ, unde Liburnia incipit. Ἀλούωνα et Φλανώνα, apud Ptolem. lib. II, c. 17, hodie retinent nomen, *Albona* et *Fianona*. Apud Gruter. pag. 108, Flanona. Sequuntur apud Ptolem. Ταρσατίκα, Σένια, Λοψίκα, Ὄρτοπλα, Οὐεγία, Ἀργυροῦτον, Κορίνιον, Αἰνῶνα. Tersatica nunc *Tersact*, sive *Tersat*, prope urbem *Fiume*: Senia, *Segna*, *Lopsico*, *Ortopia*, *Veza*, *Carin*, etc. Hard. et Ed.

16. *Flanona*. Chiffl. *Flamona*. Dalec. *Flavona*. Ed.

17. *Civitas Pasini*. Sic MSS. omnes, quamvis legat Dalec. « Ænona civitas, Pausinus flumen, Tedanium, etc. » Cur porro ita cognominetur Ænona, incompertum. Hodie *Nona* vocatur. Hard. et Ed.

18. *Tedanium*. Vet. ap. Dalec. *Telanium*. Ptolemæo loc. cit. Τεδάνιος. Hodie *Zermagna*, ut jam superius diximus. Ed.

19. *Ejus sinus*. Flanatici. Hard.

20. *Significatas*. Fertinam et Curictam. Hard.

21. *Absyrtium*. Plurimi scriptores omnes insulas istas communi vocabulo Absyrtidas vocant a discerpto Absyrto Medeæ fratre, si fabulæ audiantur; insula autem Apsyrtis apud Melam, lib. II, c. 7, reperitur: quod autem nunc sit ei nomen non satis constat. Ed.

22. *Arba*, *Crexa*, etc. Sic MSS. omnes et editi libri omnes præter Dalec. apud quem legitur *Arba*, *Tragurium*, *Issa*, *Pharos*, *Paros ante*, *Crexa*, etc. Arba autem insula, quæ cum Ἄρβα oppido in insula Scardona contra Liburnos apud Ptolemæum confundenda non videtur, hodie, ut ait d'Anville, *Arbe* est: Crexa, Κρέψα eidem, hodie est *Cherso*. Portunata non alterius insulæ nomen esse videtur, sed Gissæ epitheton, tuti opportunique portus ratione magis quam re alia insignis, ac cognitæ: Gissa

Rursus in continente colonia Jadera [23], quæ a Pola CLX M. pass. abest : inde triginta M. Colentum [24] insula : XVIII ostium Titii [25] fluminis.

XXVI. (XXII.) Liburniæ finis, et initium Dalmatiæ Scardona [1], in amne eo, XII M. pass. a mari. Dein Tariotarum [2] antiqua regio, et castellum Tariona : promontorium [3] Diomedis; vel, ut alii, peninsula Hyllis [4], circuitu C M. pass. Tragurium civium romanorum, marmore notum : Sicum, in quem locum Divus Claudius veteranos misit. Salona [5] colonia, ab Jadera CXII [6] M. pass. Petunt in eam jura de- 1

vero ipsa nunc *Pago* vocatur. H. et Ed.

23. *Iadera*. Nunc *Zara vecchia*. Nummus Domitiani apud Goltzium, Col. Avgvsta. Iadera. Et apud Ptolem. Ἰάδερα κολωνία. H.

24. *Colentum*. Κόλλεντον insulæ Scardonæ oppidum Ptolemæo dicitur, lib. II, cap. 17. Hard. — Nunc, ut creditur, *ile Mortero*. Ibi rudera antiqua, quæ memorat Cl. Fortis, *Viaggio in Dalmazia*, tom. I, Epist. ult. Brot.

25. *Titii fluminis*. Τίτος ποταμὸς Ptolem. loc. cit. Nunc *Kerka*, ut jam superius diximus, Scardonam præterluit. Hard.

XXVI. 1. *Scardona in amne eo*. In Titii fluminis ripa : nunc rudera, teste Jo. Lucio, lib. I, c. 4, *Scardona*. Σκαρδῶνα Ptolem. lib. II, c. 17. Hard.

2. *Tariotarum*. Quos Αὐταριάτας, Strabo, lib. VII, pag. 316, aliique appellant, ut quidem videtur. Hard.

3. *Promontorium*. Nunc *Cabo di S. Nicolo*. Hard.

4. *Hyllis*. Ab Hyllo Herculis filio, a quo Hylles gens hæc Illyrica Stephano. Χερσόνησος Ὑλλικὴ, Scymno Chio, pag. 17.—Hæc autem Hyllis peninsula eadem esse non potest, quæ hodie *Sabioncello* dicitur, et quæ inferius, post Naronam coloniam Nostro appellanda fuisset, sed ista peninsula, in qua situm erat oppidum Tragurium, hodie *Trau Vecchio* dictum; at istius peninsulæ, si tamen peninsula vocanda sit, vix L M. pass. est circuitus, dum C M. pass. mensura peninsulæ *Sabioncello* apprime convenit, unde forte conjiciendum est peninsulam Hyllim hic auctoris aut librarii hallucinatione transpositam esse. Quod etiam de Sico dicendum est, si oppidum istud hodie *Sebenico* est, ut plerique volunt; citra Tragurium enim appellandum fuisset. Ed.

5. *Salona*. Nunc excisa : ex ejus ruinis excitatum *Spalato*. Vetus inscriptio apud Gruter. p. 23 : Col. Martia. Ivlia. Salona. Et Ptolemæo, Σαλῶναι κολωνία. Hard.

6. *CXII*. Male Dalec. *CCXXII*; nam verum Jaderam inter et Salonam intervallum excedunt CXII M. pass. a Nostro dati. Ed.

scripti in decurias[7] CCCLXXXII[8]. Dalmatæ XXII. Decuni[9]
2 CCXXXIX[10]. Ditiones LXIX[11]. Mazæi LII. Sardiates. In hoc tractu sunt, Burnum[12], Andetrium[13], Tribulium[14], nobilitata[15] populi romani præliis castella. Petunt et ex insulis, Issæi[16], Colentini, Separi, Epetini. Ab his castella, Piguntiæ[17], Rataneum[18]: Narona[19] colonia tertii conven-

7. *In decurias.* Salonitano, inquit, disceptant foro populi mox appellandi: ibique habent judicum decurias omnino CCCLXXXII. In MSS. « petunt in eam jura, juribus descriptis in decurias. » De judicum decuriis persæpe Cicero, aliique: ac Plinius in primis, lib. XXXIII, cap. 7. Hard.

8. *CCCLXXXII.* Ita MSS. Tol. et Salmant. At Reg. et Colb. Paris. et editio princeps *CCCXLII* quam lectionem secutus est Elz. Ed.—*Dalmatæ.* Tolet. *Delmatæ.* Ed.

9. *Decuni.* MSS. Reg. et Colb. *Decuri.* Forte Derrii, de quibus in hoc tractu Ptolemæus, lib. II, cap. 17, Δέῤῥιοι, et mox Διτίωνες: item Μάζαιοι, gens Dalmatica etiam Dioni cognita, lib. LV, pag. 570. Tum Σαρδιῶται, apud eumdem Ptolem. Hard.

10. *CCXXXIX. Ditiones.* Chiffl. *CCCLXIX. Deditiones.* Ed.

11. *LXIX. Mazæi.* MSS. Reg. 1, 2. Paris. editio princeps et Elz. *CCLXIX.* Dalec. *Mezæi.* Ed.

12. *Burnum.* Castellum Dalmatiæ, a Liburniæ oppido cognomine: de quo sup. cap. ut apparet, diversum. Hard. — Hodie *Tain*, auctore d'Anville. Ed.

13. *Andetrium.* Hactenus in libris vulgatis *Mandetrium.* At Ptolemæo, lib. II, c. 17, est Ἀνδέκριον, pro Ἀνδέτριον, inter mediterraneas Dalmatiæ civitates. Dioni, lib. LVI, pag. 579, Ἀνδήριον, pro Ἀνδήτριον, φρούριον ἐπ' αὐτῇ τῇ Σαλώνῃ, castellum Salonis adjacens. Straboni, lib. VII, pag. 315, Ἀνδήτριον ἐρυμνὸν χωρίον, castellum probe munitum: uti nunc quoque est, recenti nomine dictum *Clissa.* Vetus inscriptio allata a Sponio, pag. 79: ITEM. VIAM. GABINIANAM. AB. SALONIS. ANDETRIVM. APERVIT. ET. MVNIT. Hard.

14. *Tribulium.* MSS. *Triburium*; fortasse *Ugliane.* Ed.

15. *Nobilitata P. R. præliis.* Tiberio, et Germanico, illuc ab Augusto missis. Vide Dionem, lib. LVI, pag. 579. Hard.

16. *Issæi.* Issæi, ab Issa, de qua cap. 30. Colentini, a Colento, de qua sup. cap. Ἐπέτιον urbs est littoralis Dalmatiæ, prope Salonas, apud Ptolem. lib. II, c. 17, quam forte interdum circumfluus maris æstus ambiret, insulamque faceret. Hodie *Viscio*, prope urbem *Almissa.* Hard. et Ed.

17. *Piguntiæ.* Elz. *Peguntium.* Πηγούντιον inter oppida Dalmatiæ juxta littus posita, apud Ptolem. loc. cit. Nunc *Almissa.* Hard.

18. *Rataneum.* Ῥαίτινον τῆς Δαλματίας πόλιν appellat Dio, lib. LVI, p. 578. Hodie *Mucarisca.* H.

19. *Narona.* Ptolemæo, lib. II, cap. 17, Ναρβονὰ pro Νάρωνα κολω-

tus[20], a Salona LXXII M. pass. apposita cognominis[21] sui fluvio, a mari XX M. pass. M. Varro[22] LXXXIX civitates eo ventitasse auctor est. Nunc soli prope noscuntur Ceraunii[23] decuriis XXIV, Daorizi XVII, Dæsitiates CIII[24], Docleatæ XXXIII, Deretini XIV, Deremistæ[25] XXX, Dindari[26] XXXIII, Glinditiones XLIV, Melcomani[27] XXIV, Naresii CII, Scirtari[28] LXXII, Siculotæ[29] XXIV, populatoresque quondam Italiæ Vardæi, non amplius quam XX decuriis. Præter 3
hos tenuere tractum eum Ozuæi[30], Partheni, Hemasini, Arthitæ, Armistæ[31]. A Narone amne C M. pass. abest Epi-

nia. Nummus Titi, apud Goltzium, COL. NARONA. Hodie *Narenta*. H.

20. *Tertii conventus*. Tergeminus in Dalmatia Liburnisque conventus fuit, seu Judiciarium forum: Scardonitanus, Salonitanus, et is in quo nunc versamur, Naronitanus. H.

21. *Cognominis sui*. Ita libri omnes. Rectius, *cognomini, sibi*, vel *nominis sui*. Naronem amnem intelligit, Νάρωνα Ptolemæus vocat, hodie *Narenta*. HARD.

22. *M. Varro*. In MS. et vet. ap. Dalec. *M.* deletur. ED.

23. *Ceraunii*, etc. Κεραύνιον Ptol. lib. II, cap. 17. Δαόριζοι deinde Straboni, lib. VII, pag. 315. Δαισιδιᾶται apud eumdem, pag. 314, qui Δεισιδιᾶται, ut arbitror, Dioni, lib. LV, pag. 568. Docleatæ, ab urbe Δοκλέα, in mediterraneo Dalmatiæ, apud Ptolem. quæ adhuc in ruinis nomen servat teste Holsten. pag. 32. Incolæ Ptolemæo, Δοκλεᾶται. HARD.

24. *CIII*. Chiffl. *CVIII*.

25. *Deremistæ*. Vet. ap. Dalec. *Derepistæ*. Omnium istorum populorum ignoratur situs. ED.

26. *Dindari*. Ptol. Δινδάριοι H.

27. *Melcomani*. Ptolem. lib. II, cap. 17, Κομένιοι, fortasse pro Μελκομένιοι, quod emendare vult Harduinus. Naresii, eidem sunt Ναρήσιοι. ED.

28. *Scirtari*. Forte *Seretii*: nam Σερέτιον in hoc tractu agnoscit Dio, lib. LVI, pag. 579. Vel sunt ii potius quos Σκίρτωνας appellat Ptolem. loc. cit. HARD.

29. *Siculotæ*. Σικουλῶται Ptolem. loc. cit. et Οὐάρδαιοι, quos Ἀρδιαίους appellat Strabo, lib. VII, p. 315, contra insulam Pharon: Vardeos, Epitome Livii, lib. LVI. HARD.

30. *Ozuæi*. Ita libri omnes tum MSS. tum editi ante Hermolaum, qui *OEnei* sive *Onei* ex Ptolemæo reposuit, ab Oneo urbe inter Pignentium et Naronem amnem. Verum *Ozuæi* retinemus: siquidem non tunc exstantia oppida, quale fuisse Oneum satis constare potest, quum mentionem ejus fecerit Ptolemæus, qui Plinio est aliquanto recentior: sed gentes quæ jam defecissent, procul dubio nunc recensentur. HARD.

31. *Armistæ*. Chiffl. *Arenistæ*. Omnino ignorantur. ED.

daurum[32] colonia. Ab Epidauro[33] sunt oppida civium rom. Rhizinium[34], Ascrivium[35], Butua[36], Olchinium[37], quod antea Colchinium dictum est, a Colchis conditum: amnis Drilo[38], superque eum oppidum civium romanorum Scodra[39], a mari XVII M. pass. Præterea multorum Græciæ oppidorum deficiens memoria, necnon et civitatum validarum. Eo namque tractu fuere Labeatæ[40], Enderoduni, Sassæi, Grabæi[41], proprieque dicti Illyrii[42], et

32. *Epidaurum.* Nunc *Ragusi vecchio:* cui Ragusa nova successit. Ἐπίδαυρος Ptolemæo, lib. II, c. 17. Vetus inscript. apud Goltzium: COL. EPIDAVRVM. LEG. IX. HARD.

33. *Ab Epidauro sunt.* Hæc verba, quæ dat Chiffl. desunt apud Dalecampium. ED.

34. *Rhizinium.* Straboni, lib. VII, p. 314, et Stephano, Ῥίζων. Ptolemæo Ῥίζινον. Hodie *Risine*, in intimo recessu Rhizonici sinus, *Golfo di Cattaro.* Oppidani, Rhizonitæ dicuntur Livio, lib. XLV, c. 26. HARD.

35. *Ascrivium.* Ἀσκρούϊον Ptolem. loc. cit. Hodie *Cattaro.* HARD.

36. *Butua.* Chiffl. *Butuanum.* Stephano, Βουθόη, Scylaci quoque pag. 9. Ptolemæo, loc. cit. Βουλοὺα, pro Βουτοὺα. Nunc *Budua.* HARD. et ED.

37. *Olchinium.* Οὐλκίνιον Ptolem. loc. cit. Nunc *Dulcigno*, in confinio Dalmatiæ, Albaniæque. Incolæ Livio Olciniatæ vocantur, l. XLV, c. 26. H.

38. *Drilo.* Δρείλων Ptolem. lib. II, c. 17. Nunc *Drino* et *Drin* dicitur. HARD.

39. *Scodra.* Dalec. *Scordra.* Ptolemæo loc. cit. Σκόδρα. Nunc *Scutari*, sive *Scodar*, provinciæ caput quam Turci *Sangiac de Scodar* vocant. Recte situm ejus describit Livius, lib. XLIV, cap. 31: « Duo cingunt eam flumina, Clausala (hodie *Drinassi*) latere urbis, quod in orientem patet, præfluens; Barbano (hodie *Bojana*) ab regione occidentis ex Labeatide palude (hodie *Lac de Scutari*) oriens. » ED.

40. *Labeatæ, Enderoduni.* Chiffl. *Labeatæ Essænæ, Enderuni.* ED. — Labeatum genti Gentium regem imperitasse auctor est Livius, lib. XLIII, cap. 19, et idem Labeatidem terram vocat, lib. XLIV, cap. 23. Idem Gentius Lissi regnabat, ut ex Polybio, in excerptis liquet, cap. 96, quo de oppido mox dicemus. Enderodunis caput fuit Ἔνδηρον Ptolemæo, lib. II, cap. 17, inter mediterranea Dalmatiæ oppida: nunc *Endero*, in Albania, qua Serviam spectat. HARD.

41. *Grabæi.* Forte Γαλάβριοι, de quibus Strabo, lib. VII, p. 316. HARD. — Eorum nomen servat *Grabia*, auctore viro eruditissimo POUQUEVILLE, *Voyage de la Grèce*, lib. I, cap. 4, pag. 48. ED.

42. *Illyrii.* Inter Naronem et Drinum. HARD.

Taulantii[43], et Pyræi[44]. Retinet[45] nomen in ora Nymphæum promontorium : Lissum[46] oppidum civium romanorum ab Epidauro C M. passuum. (XXIII.) A Lisso Mace- 4
doniæ[47] provincia : gentes Partheni[48], et a tergo eorum Dassaretæ[49]. Montes Candaviæ[50], a Dyrrachio LXXVIII M.

43. *Taulantii.* De Taulantiis Illyrica gente Stephanus : Macedoniæ a Ptolemæo adscribitur, lib. III, cap. 13, atque eorum oppida fuisse Dyrrachium, Apolloniamque scribit. Sic etiam Thucyd. lib. I, pag. 17. Hard. — Regionem eos tenuisse, quæ hodie *Musaché* dicitur, nos docet Pouqueville, *Voyage de la Grèce*, lib. III, cap. 1, pag. 251. Ed.

44. *Pyræi.* De Pyræis Pomponius, lib. II, cap. 3 : « Tum Pyræi et Liburni, et Istria. » Hard.

45. *Retinet nomen.* Dalecampio hæc duo vocabula supposititia videntur. Nymphæum promontorium hodie *Cabo Rodoni* vocatur. Ed.

46. *Lissum.* Λισσὸς Ptolemæo, lib. II, cap. 17. Ab Anna Comnena, lib. XII Alexiad. oppidulum dicitur in edito colle situm, unde prospectus usque Dyrrachium pateat. Hard. — Nunc *Alessio*, ad sinistram Drilonis amnis ripam, IV M. pass. a mari. Ed.

47. *Macedoniæ.* Nunc Albania dicitur hæc regio, Macedoniæ provinciæ a Ptolemæo quoque attributa, lib. III, cap. 13. Hard.

48. *Partheni.* Vet. ap. Dalec. *Parthini.* Παρθινοὺς vocat Dio, lib. XLI, pag. 176. Stephano quoque Πάρθος, πόλις Ἰλλυρική· τὸ ἐθνικὸν, Παρθινός. Parthenorum sive Parthinorum pluribus locis meminit Livius, tum lib. XXIX, cap. 12 : « Nuntius regi venit Romanos Dyrrhachium venisse, Parthinosque et propinquas alias gentes motas esse ad spem novandi res, etc. » Vicini ergo Dyrrachio fuere, et fortasse non immerito conjicit Pouqueville, *Voyage de la Grèce*, lib. III, cap. 8, p. 372, eos habitasse circa vicum *Presa*, leucis VII a *Durazzo*, septemtrionem inter et ortum solis. Ed.

49. *Dassaretæ.* Vet. ap. Dalec. *Dissaretæ.* Δασσαρήτιοι Ptolemæo, lib. III, cap. 13, et Livio, lib. XXVII, cap. 32. Regio ipsa Δασσαρῦτις, Polybio, lib. V, pag. 621. Horum oppidum Lychnidus, Ptolem. Unde apud Marcellin. Com. Lychnidensis Episcopus Illyrici laudatur. Hard. — Lychnidus non hodie est *Ochrida*, ut plerique dixerunt, sed situs fuit quatuor circiter leucis ab *Ochrida* meridiem versus, haud longe ab orientali ripa lacus qui hodie *lac d'Ochrida* dicitur, ubi in colle monstrari quem tenuit locum accipimus ab inclyto viro Pouqueville, apud quem plurima de Dassaretia reperias, *Voyage de la Grèce*, lib. VII, cap. 6, pag. 47 et seq. Ed.

50. *Candaviæ.* De his Strabo, lib. VII, pag. 323. Apud Ptolem. loc. cit. ΚΑΝΑΔΟΥΙΩΝ ὀρέων mentio, pro ΚΑΝΔΑΟΥΙΩΝ. Deserta Candaviæ Senecæ, ep. 21, p. 230. *Qua vastos aperit Candavia saltus*,

pass. In ora vero Denda[51] civium romanorum, Epidamnum[52] colonia, propter inauspicatum nomen a Romanis Dyrrachium appellata : flumen Aous[53], a[54] quibusdam Æas nominatum : Apollonia[55], quondam Corinthiorum[56] colonia, IV M.[57] passuum a mari recedens : cujus in finibus celebre Nymphæum[58] accolunt barbari, Aman-

inquit Lucan. lib. VI, vs. 331. HARD. — Hodie *Tomoros*, sive *de Caulonias*, auctore POUQUEVILLE, *Voyage de la Grèce*, lib. I, cap. 5, pag. 76; lib. II, cap. 1, p. 132, et cap. 5, pag. 225. ED.

51. *Denda civium rom. Epidamnum colonia.* Sic libri omnes, MSS. atque vulgati : quam lectionem probo, etsi ejus nominis oppidum prope Dyrrachium nondum invenerim : quum civium romanorum oppida differre a coloniis non uno in loco auctor indicaverit. Quod non animadvertens Pintianus, vocem *Denda*, ne sibi molestiam faceret, confidenter expunxit. HARD.

52. *Epidamnum.* Mela, lib. II, cap. 4 : « Romani nomen Epidamnum mutavere, quia velut in damnum ituris omen id visum est. » Vide et Dionem, lib. XLI, pag. 176. Nunc *Durazzo.* HARD.

53. *Aous.* Sic appellatur a Livio, lib. XXXII, c. 5. Hodie *Voioussa* vocatur. Mela, lib. II, cap. 3 : *Æas secundum Apolloniam.* ED.

54. *A quibusdam Æas.* Sic etiam vocatur a Pomponio Mela, ut diximus. A Scylace quoque : Αἴας ποταμὸς ἀπὸ τοῦ Πίνδου ὄρους παρὰ τὴν Ἀπολλωνίαν παραῤῥεῖ. Lycophron, v. 1016 et 1019, Αἴας Αἴαντος inflexit, qua forma Græci ipsius Ajacis, ducis inter Græcos notissimi, nomen inflectunt. Unde Valerii Maximi locus illustratur, ita scribentis, lib. I, cap. 5, pag. 36 : « Atque illi flumen vicinum mœnibus nomine Æantem in adjutorium sese mittere dixissent. » Apolloniatæ scilicet ab Epidamniis suppetias postulabant : Responderunt illi : Habetis Αἴαντα : ab eo subsidium petite. Ludebant homines Græci in fluminis et Ajacis affini, atque adeo simili prorsus nomine. HARD.

55. *Apollonia.* Ad dextram Aoi fluminis ripam reperiuntur ejus rudera, inter quæ excitatum est celebre monasterium quod *Pollini* nomen servat. ED.

56. *Corinthiorum.* Ita Thucyd. lib. I, pag. 19, et Dio, lib. XLI, pag. 174. A Corcyræis et Corinthiis conditam aiunt Strabo, lib. VII, pag. 316; Scymnus, p. 18, aliique. HARD. — Γυλάκεια primum a Gylace Corinthiorum coloniæ duce primum vocata fuit, auctore Steph. Byz. quem sequitur RAOUL ROCHETTE, *Hist. des colonies Grecques*, t. III, c. 20. ED.

57. *IV M.* Sic Chiffl. et Hard. recte, male Dalec. *VII.* ED.

58. *Nymphæum.* Livius, lib. XLII, cap. 49 : *Nymphæum in Apolloniati agro.* Egimus de eo, lib. II, cap. 110. HARD. — Locum ubi manant hi bituminis fontes IV M. pass. patere auctor est Doct. Henry HOL-

tes[59] et Buliones[60]. At in ora oppidum Oricum[61] a Colchis conditum. Inde initium Epiri, montes Acroceraunia[62], quibus hunc Europæ determinavimus[63] sinum. Oricum, a Salentino Italiæ promontorio distat LXXXV[64] M. passuum.

XXVII. (XXIV.) A tergo Carnorum et Iapydum, qua 1
se fert magnus Ister[1], Rhætis junguntur Norici[2]. Oppida

LAND, *travels*, etc. vol. II, p. 339. Ab Aoo flumine et amne *Suchista*, qui in eum influit et Acrocerauniis montibus circumcingitur, auctore POUQUEVILLE, *Voyage de la Grèce*, lib. III, cap. 6, pag. 334. ED.

59. *Amantes*. Horum caput Amantia, quam XXX M. pass. ab Apollonia distare ait tab. Peut. 320 stad. Scylax. Illius meminerunt et Cic. Philipp. XI, et Cæsar, de Bell. Civ. lib. III, cap. 12 et 40. Reperiuntur ejus rudera, auctore POUQUEVILLE, *Voyage de la Grèce*, lib. III, cap. 6, pag. 337, juxta vicum *Nivitza*, ad dextram ripam amnis *Suchista*, de quo sup. not. ED.

60. *Buliones*. Straboni, lib. VII, pag. 326, Βυλλίονες. In nummis apud Goltzium, ΒΥΛΛΙΟΝΩΝ. Oppidum Βυλλὶς, Ptolem. lib. II, cap. 13, unde Bullidensis colonia Plinio, lib. IV, c. 17. H. — Hos Strabo circa Dyrrachium et Apolloniam usque ad Ceraunios montes habitare ait. Steph. Byzant. eorum urbem πόλιν παραθαλασσίαν vocat, quæ tamen non in maris littore sita fuit, nam ejus vestigia et inscriptionem, in qua Byllidis nomen agnoscitur, reperit POUQUEVILLE loco dicto *Gradista*, leucis quatuor a mari, ad dextram ripam Aoi fluminis quo ad eam navigabatur. Plura vide in *Voyage de la Grèce*, lib. III, cap. 6, pag. 340. ED.

61. *Oricum*. Ὤρικος Ptolemæo, lib. III, cap. 14. Ὤρεον eam vocat Strabo, lib. VII, pag. 316. Ὤρικον λιμένα, Herod. lib. IX, c. 93. Illius meminit Dionys. Perieg. v. 399: Ὠρικίην θ' ὑπὲρ αἶαν ἐρείδεται Ἑλλάδος ἀρχή. Illam ad Œneum sinum, hodie *golfe de la Vallona* sive *d'Avlona*, sitam fuisse et portum ejus a Græcis *Porto Raguseo*, a Turcis *Liman Padischa* vocari demonstrat POUQUEVILLE, *Voyage de la Grèce*, lib. III, c. 6, p. 324, seqq. ED.

62. *Acroceraunia*. Virgilio *Ceraunia*: nunc *Monti di Chimera*. Epirum ab Albania dirimunt. HARD.

63. *Determinavimus*. Cap. 15. H.

64. *LXXXV M.* Chiffl. *LXXX*. Straboni, lib. VI, pag. 281, abest a Cerauniis Salentinum, stadiis DCC, hoc est, millibus passuum LXXXVII, et quingentis pass. Verum intervallum circiter LXX M. pass. est. ED.

XXVII. 1. *Ister*, sive Danubius, accolis *Donau* dictus, nobis *Danube*. ED.

2. *Norici*. Australem tenuere Danubii ripam usque ad Alpes Carnicas, ab Æno amne, hodie *Inn*, ad Cetium montem, hodie *Kahlenberg*, juxta urbem Vindobonam, cum regionibus quæ nunc Carinthia, Styriaque dicuntur. Duplex provincia insequentibus sæculis factum est Noricum, Ripense ad

eorum, Virunum[3], Celeia[4], Teurnia[5], Aguntum[6], Vianiomina[7], Claudia[8], Flavium[9] Solvense. Noricis junguntur lacus[10] Peiso, deserta Boiorum[11]: jam tamen colonia Divi Claudii Sabaria[12], et oppido Scarabantia[13] Julia habitantur.

Danubium, Mediterraneum Alpes versus. Ed.

3. *Virunum*. Apud Gruter. pag. 569, Noricus. Col. C. Viruno. Apud Ptolem. lib. II, cap. 14, in Norico Οὔϊρουνον. Nunc, ut ait d'Anville, *Wolk-markt*, ad amnem Dravum, quem hodie *Drau* vocant incolæ, nos *la Drave*. Hard. et Ed.

4. *Celeia*. Κέλεια Ptolem. loc. cit. Gruter pag. 130, Celeiæ, reperta inscriptio in Carniolæ oppido, quod vetustum nomen retinet, *Cilley*. Hard.

5. *Teurnia*. Ptolem. loco citato, Τεουρνία. Nunc *Lurnfelde*, haud longe ab oppidulo *Spital*, auctore Mannerto. Ed.

6. *Aguntum*. Ἄγουντον Ptolem. loc. cit. Fortun. Vit. S. Mart. lib. IV, v. 646: « Per Dravum itur iter, qua se castella supinant. Hic montana sedens in colle superbit Aguntus. » Haud longe a Dravi fontibus situm fuit, juxta oppidulum *Innichen*, ut ait idem Mannertus. Ed.

7. *Vianiomina*. MSS. omnes, Reg. Colb. etc. Parm. edit. *Vivana momnia*, Hermolaus ex Rhætia Ptolemæi, *Viana* primum, mox ex conjectura *Æmonia* adjecit, quam in hoc tractu agnovit nemo. Vianiomina Plinii est, quæ Antonino Vindobona, a Scarabantia, m. p. liv, et alibi Vindomona dicitur, in itinere de Pannoniis in Gallias: apud Gruter. pag. 540, Vianna. Incolis hodie *Wien*, nobis *Vienne* Austriæ caput. Hard. et Ed.

8. *Claudia*. Κλαυδιούϊον Ptolem. in Norico, loc. cit. Nunc, si Cluverio fides, *Clausen* Bavariæ vicus. Ed.

9. *Flavium Solvense*. Apud Gruter. inscriptio reperta Cibini in Hungaria, Fl. Solva. Hodie, ut ait Mannertus, *Solfeld*, haud longe a *Klagenfurt*. Ed.

10. *Lacus Peiso*. Rectius forte *lacu Speiso*: ut sit, lacu illo conjungi Noricis deserta Boiorum. H. —Plerique, quos inter d'Anville, hunc lacum eum esse existimant quem incolæ hodie *Neusiedler See* vocant, haud longe a Vindobona: Mannertus autem, qui nomen ejus rectius Pelso scribi ait, eum esse vult quem hodie *Balaton* sive *Platten See* vocant, quem vide *Geog. der Griechen and Romer*. vol. III, pag. 565. Ed.

11. *Deserta Boiorum*. Deserta hæc, quibus a Pannonia discernebatur Noricum, facile agnoscuntur in ea regione montibus et sylvis scatente qua circumdatur lacus *Balaton*. Ed.

12. *Sabaria*. Hodie *Sarvar*, ad flumen *Raab*, in Hungariæ Austriæque confinio. Ibi reperta inscript. quam refert Gruterus, pag. 389, C. C. S. hoc est, Colonia Claudia Sabaria. Σαουαρία Ptolem. lib. II, cap. 15, in Pannonia superiore. Et apud Goltz. Claudii nummus, Col. Sabar. Clavdiana. Avgvsta. H. et Ed.

13. *Scarabantia*. A Sabaria, m.

XXVIII. (xxv.) Inde[1] glandifera Pannoniæ, quæ mitescentia Alpium juga, per medium Illyricum a septemtrione ad meridiem versa molli in dextra ac læva devexitate considunt. Quæ pars ad mare Adriaticum spectat, appellatur Dalmatia, et Illyricum supra dictum. Ad septemtriones Pannonia[2] vergit : finitur inde Danubio. In ea coloniæ, Æmona[3], Siscia[4]. Amnes clari et navigabiles in Danubium defluunt, Dravus[5] e Noricis violentior, Savus ex Alpibus Carnicis placidior, CXX[6] M. pass. intervallo. Dravus per Serretes[7], Serrapillos, Iasos[8] Andizetes[9] : Savus per Colapianos[10], Breucosque[11]. Populorum hæc capita. Præterea Arivates, Azali[12], Amantes, Belgites, 2

(1 at start of paragraph in margin)

p. xxxiv, apud Antonin. Hodie *Sopron*, sive *OEdenburg*, in eodem tractu. Hard.

XXVIII. 1. *Inde glandifera.* Ita MSS. omnes, non *in glandifera.* Hoc est, post eas gentes, ac urbes, quas antea memoravit, glandifera sunt Pannoniæ. Apud Hygenum, lib. de Limitibus constit. p. 206, legimus in Pannonia sylvis glandiferis vectigal constitutum. Hard.

2. *Pannonia vergit.* Carniolæ partem, deinde Croatiam, Sclavoniam, Hungariamque complexa, Danubium usque. Hard.

3. *Æmona. Laybach*, ut diximus cap. 22. Carniolæ primarium oppidum. Ἤμωνα Ptolemæo, lib. II, cap. 15, sub Norico Pannoniæ. H.

4. *Siscia.* Σίσκια Ptolem. loc. cit. Vulgo *Sissek*, ad Savum amnem. H.

5. *Dravus... Savus.* Elz. hic et infra, *Draus...Saus.* Nomen retinent *Drau*, sive *Drave* et *Sau*, sive *Save*. Δράβος et Σαῦος dicuntur lib. VII, pag. 314, Straboni, qui perperam, ut animadvertit Hard. Savum in Dravum, Dravum in Noarum, et Noarum, accepto ex Iapydibus Colapi, in Danubium influere contendit, dum, ut tradit Noster, Savus et Dravus suo quisque alveo Danubium intrat. Ed.

6. *CXX.* Dalec. *CXV.* Ed.

7. *Serretes.* Hi et Serrapilli, Carinthiam tenuere, ripamque geminam Dravi amnis. Hard.

8. *Iasos.* Ἰασσίους appellat Ptolem. lib. II, cap. 15. Hard.

9. *Andizetes.* Chiffl. *Sandizetes.* Dalec. *Sandrizetes.* Andizetes restituit Hard. ex Strabone, lib. VII, pag. 314, in quo reperiuntur Ἀνδιζήτιοι. Ignoratur eorum situs. Ed.

10. *Colapianos.* A fluvio Colapi, cujus mox Plinius, aliique meminere. Hard.

11. *Breucosque.* Βρεῦκοι Ptolem. lib. II, cap. 16, et Straboni, lib. VII, pag. 314. Βρευκοὶ Dioni, lib. LV, pag. 568. Eorum, sequentiumque omnium populorum situs ignoratur. Hard. et Ed.

12. *Azali*, etc. Ἄζαλοι Ptolem. in Pannonia superiore, lib. II, c. 15. Ἀμαντῖνοι, in inferiore, cap.

Catari[13], Cornacates, Eravisci[14], Hercuniates, Latovici, Oseriates, Varciani. Mons Claudius[15], cujus in fronte Scordisci[16], in tergo Taurisci. Insula in Savo Metubarris[17], amnicarum maxima. Præterea amnes memorandi, Colapis[18] in Savum influens juxta Sisciam, gemino alveo insulam ibi efficit[19], quæ Segestica appellatur. Alter[20] amnis Bacuntius[21] in Savum Sirmio[22] oppido influit: ubi[23] civitas Sirmiensium et Amantinorum. Inde XLV M. passuum Taurunum[24], ubi Danubio miscetur Savus. Supra[25] influunt Valdasus[26], Urpanus, et ipsi non ignobiles.

16. Catari, forte pro *Curtari:* nam in inferiore Pannonia Κούρτα oppidum apud Ptolem. Sic Cornacates (ita enim habent MSS. non *Corneates*, ut Dalec.), a Κόρναχον ejusdem Pannoniæ oppido apud Ptolem. Hard.

13. *Catari.* Vet. ap. Dalec. *Cartari*. Ed.

14. *Eravisci*, sic enim alphabeti series exigit, non *Aravisci*, ut scribit Dalec. ii sunt qui Ptolemæo in inferiore Pannonia, lib. II, c. 17, Ἀράβισκοι. Idem ibi Ἑρκουνιᾶτας Amantenis subjicit. In superiore Λατοβίκους, Ὀσσεριᾶτας, et Οὐαρκιανοὺς locat, cap. 15. Hard.

15. *Claudius*. Tauriscos a Scordiscis, hoc est, Hungaros Sclavosque a Croatis disterminans. Hard.

16. *Scordisci*. Chiffl. *Cordici*. Ed.

17. *Metubarris*. Hodie *Zagrabia*. Hard.

18. *Colapis*. Dalec. *Calapis*. Hodie *Kulpa*. Ed. — Κόλοψ Dioni, lib. XLIX, pag. 414, qui eum amnem ait Sisciæ urbis mœnia primum alluisse, post vero a Tiberio Cæsare ducta fossa, totam urbem circumambiisse, insulamque facere, mox redire in pristinum alveum. Σεγετικὴν vocat idem, lib. LI, pag. 461, insulam quæ Plinio Segestica dicitur. Strabo, lib. VII, pag. 314, Σεγεστικήν. H.

19. *Efficit*. Dalec. *efficiens*. Ed.

20. *Alter amnis Bacuntius*. Ita MSS. Reg. et Colb. Quid si legas « alteram Bisacuntius in Savum Sirmio oppido influens. » Ut sit intellectus Bisacuntium amnem alteram efficere insulam, qua Sirmienses et Amantini continerentur. Hard.

21. *Bacuntius*. Chiffl. *Acuntius*. Hodie *Bossut* dicitur. Ed.

22. *Sirmio*. Hodie *Sirmich*. Ed.

23. *Ubi civitas*. Non oppidum, sed ditio, ager, communitas. H.

24. *Taurunum*. Ταυροῦνος, ubi se Savus Istro immiscet, inquit etiam Arrianus in Indicis, pag. 517. H. — Hodie *Tzeruinka*, ut volunt d'Anville et Brot. Ed.

25. *Supra influunt*. In Danubium scilicet, supra Savum Dravumque, intelligi vult Hard. in Savum supra Taurunum Brot. et Mannertus. Ed.

26. *Valdasus*. Dalec. *Valdanus*.

XXIX. (XXVI.) Pannoniæ jungitur provincia, quæ Mœsia[1] appellatur, ad Pontum usque cum Danubio decurrens. Incipit[2] a confluente supra dicto. In ea[3] Dardani, Celegeri, Triballi, Timachi[4], Mœsi, Thraces, Pontoque contermini Scythæ. Flumina clara, e Dardanis Margis[5], Pingus[6], Timachus : ex Rhodope Œscus[7] : ex Hæmo, Utus[8], Escamus[9], Ieterus. 1

Illyrici latitudo, qua maxima est, CCCXXV M. passuum colligit. Longitudo[10] a flumine Arsia ad flumen Driniuḿ DCCC[11] M. A Drinio ad promontorium Acroceraunium, CLXXII M. Agrippa prodidit universum hunc sinum 2

Hodie *Walpo* est, et Urpanus hodie *Sarroiez*, si audiatur Hard. Valdasus, *Bosna*, et Urpanus, *Verbas*, si Broterio Mannertoque fides. Ed.

XXIX. 1. *Quæ Mœsia*. A Belgrada ad Pontum, ubi nunc Servia, et Bulgaria est. Τὴν Μυσίδα vocat Dio, lib. LI, pag. 461. Hard.

2. *Incipit a confluente*. Ubi Danubio Savus miscetur, ut dictum est. Hard.

3. *In ea Dardani*, etc. Hæc pariter Tzetzes, Chiliad. XI, Hist. 396. Δάρδανοι Ptolemæo, in Mysia superiore, lib. III, cap. 9. Ubi nunc Servia est. Τριβαλλοὶ in inferiore, cap. 10. Timachi ab oppido Τίμαχον Mysiæ superioris, apud eumdem Ptolem. Hard.

4. *Timachi*. Dalec. *Trimachi*. Ed.

5. *Margis*. Hodie *Morava*, per Serviam in Danubium labens. Oppidum ei olim appositum fuit ejusdem nominis, Margum, cujus mentio in Notitia Imp. Rom. cap. 52, sub dispos. ducis Mœsiæ primæ. Hard.

6. *Pingus*, etc. Hodie fortasse *Bek*, in Danubium juxta *Gradistic* influens. Timachus certe *Timok*, in idem flumen supra urbem *Widin* incidens. Ed.

7. *Œscus*. Nunc *Iskar* in Bulgaria. Et Œscum oppidum ab amne cognomine, in Notitia Imp. cap. 31, pag. 54. Triballis adscribitur a Ptolem. lib. III, cap. 10. Hard.

8. *Utus*, etc. Et hi Bulgariam alluunt. Utus, hodie est *Vid*, Escamus, *Osma*, et Icterus *Jantra*. Ed. — Utum oppidum in Notitia Imp. cap. 31, p. 53. Sub dispos. ducis Daciæ Ripensis. Hard.

9. *Escamus*. Chiffl. *Æscamus*. Ed.

10. *Longitudo*. Hæc Martianus totidem fere verbis, lib. VI, cap. de secundo Europæ sinu, p. 209. Tamen MSS. Reg. et Colb. DXXX. Hard.

11. *A flumine Arsia ad flum. Drinium DCCC*. Sic Hard. Broterius autem *DXXX* legit ex MSS. Reg. 1, 2, 5. Utrum anteponendum sit dubium esse potest, quum animadvertimus verum inter Arsiam flumen et Drinium intervallum circiter CCCXXX M. pass. esse, recto cursu quantum fieri potest, et cir-

Italiæ et Illyrici ambitu, $\overline{\text{XVII}}$. In eo duo maria (quo distinximus fine): Ionium[12], in prima parte; interius Adriaticum, quod Superum vocant.

1 XXX. Insulæ in Ausonio mari præter jam dictas, memoratu dignæ, nullæ: in Ionio paucæ: Calabro littore ante Brundusium, quarum objectu portus efficitur: contra Apulum littus Diomedea[1], conspicua monumento Diomedis: et altera[2] eodem nomine, a quibusdam Teutria appellata.

2 Illyrici ora mille amplius insulis frequentatur, natura vadoso[3] mari, æstuariisque tenui alveo intercursantibus. Claræ: ante ostia Timavi, calidorum[4] fontium cum æstu maris crescentium: juxta Istrorum agrum, Cissa, Pullaria[5], et Absyrtides[6] Graiis dictæ, a fratre Medeæ ibi

citer DCC M. pass. per omnes littorum anfractus atque circuitus. — *A Drinio*, etc. Mallet Dalecamp. veterem lectionem, quæ sic habet: « a Drinio ad promontorium Acroceraunium CLXX M. Agrippa prodidit: universum autem hunc sinum Italiæ et Illyrici ambitu XIII. » Drinius amnis ille est quem Drilonem superius dixit, cap. 26. — *CLXXII*. Brot. ex MSS. Reg. et ed. princ. *CLXXV*. Chiffl. *CLX*. Vera autem longitudo a Drinio ad promontorium Acroceraunium, hodie *capo della Linguetta*, circiter CXL M. pass. est. Ed.— $\overline{XVII}$. Sic cum Broterio legimus ex MSS. Reg. 1, 5, et edit. princ. non $\overline{XIII}$ cum Harduino, nec $\overline{XIV}$ cum Chifflet. nam $\overline{XVII}$ M. pass. id est, septies decies centenis millibus passuum; non minor est totius Adriatici maris ambitus. — *Quo distinximus*. In hoccine libro, cap. 16. H.

12. *Ionium*. In libris vulgatis hactenus *Inferum sive Ionium*: at has voces *Inferum sive* expungendas admonent MSS. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, 3, Paris. etc. a quibus absunt. Diversum enim Ionium mare ab Infero est: nihilque magis alienum a vero quam sinu hoc Europæ secundo mare Inferum contineri. H.

XXX. 1. *Diomedea*. Diomedis tumulo ac delubro nobilis, ut dicetur lib. X, cap. 61. Διομήδεια Stephano et Scymno, pag. 18. Hard.

2. *Et altera*. Sic Strabo, lib. VI, pag. 234. Hard.—Tres sunt contra urbem *Tremoli* insulæ, quas *isole di Tremiti* Itali vocant, scilicet *S. Domenico*, quæ videtur esse Diomedea, *S. Nicolo* et *Capraja*, e quibus utra sit Teutria incertum est. Ed.

3. *Vadoso mari*. Dalec. *vadosi maris*. Ed.

4. *Calidorum*. Meminit jam hujus insulæ, lib. II, cap. 106. Hard.

5. *Pullaria*. Dalec. *Pullariæ*. Ed.

6. *Absyrtides*. Iisdem verbis Ste-

interfecto[7] Absyrto. Juxta eas Electridas vocavere, in quibus proveniret succinum, quod illi electrum appellant, vanitatis[8] græcæ certissimum documentum : adeo ut quas earum designent, haud umquam constiterit. Contra[9] Iader 3
est Lissa : et[10] quæ appellatæ. Contra Liburnas[11] Grateæ[12] aliquot : nec pauciores[13] Liburnicæ, Celadussæ[14] contra

phanus : Ἀψυρτίδες, νῆσοι πρὸς τῷ Ἀδρίᾳ, ὑπὸ Ἀψύρτου παιδὸς Αἰήτου ἐν μίᾳ δολοφονηθέντος ὑπὸ τῆς ἀδελφῆς Μηδείας. Vide etiam Hygin. fab. 23; Apollod. de Diis, lib. I, pag. 63 et 65. Hard.

7. *Interfecto Absyrto.* Sic MSS. omnes; quidam tamen legunt *interfecto nomine Absyrto.* Dal.

8. *Vanitatis græcæ certissimum documentum.* Quum ea appellatione nec ullæ unquam ibi insulæ fuerint, et eadem alibi statuantur a Græcis, ut Plinius recte admonet, lib. XXXVII, cap. 11. Absyrtidibus sic junxit Electridas Scymnus Chius, pag. 16. Hard.

9. *Contra Jader.* Sic MSS. omnes librique editi, præter Chifflet. qui pro *Lissa*, *Basilissa* legit. Lissæ meminit Antoninus in Itiner. Marit. enumerans insulas quæ sunt inter Dalmatiam et Istriam : *Apsoros*, inquit, *Issa*, *Lissa*, etc. Hard.

10. *Et quæ appellatæ.* Hoc est, et aliæ quæ sunt a nobis supra dictæ, cap. 25. Crexa, Gissa, Colentum. Hard. — Harduino non assentitur Dalec. apud quem legitur *quæque appellatæ contra Liburnos Creteæ aliquot*, etc. Ed.

11. *Liburnas.* Dalec. et Elzev. *Liburnos.* Ed.

12. *Grateæ.* Ita MSS. Reg. et Colb. non *Creteæ*, ut Dalec. Scylaci Caryand. in Periplo, pag. 9, prope Pharum et Issam Crateæ insulæ nominantur : Κρατειαὶ νῆσοι, κατὰ Φάρον καὶ Ἴσσαν. Hard.

13. *Nec pauciores.* Forte, *nec pauciores XL.* Totidem enim Liburnicas insulas agnoscit Strabo, VII, pag. 315. Hard. — Tolet. *nec non Trucones.* Ed.

14. *Celadussæ.* Dal. « Celadussæ. Contra Surium, bubus et capris laudata Brattia. » Eruditus Harduinus, ex infelici conjectura, ut ait Brot. cum Pintiano, male emendavit : « Celadussæ. Contra Tragurium Bavo : et capris laudata Brattia. » Brot. « Celadussæ contra Surium : Bubua et capris laudata Brattia. » Nos *Celadussæ contra Suriam* legimus cum MSS. Reg. 1, 5, et edit. princ. et *Bavo* cum MSS. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, 3, quamvis *Bubüa* ex edit. princip. legat Broterius. Celadussæ autem insulæ, quarum et Mela meminit, lib. II, cap. 7, inter Surium insulam, hodie *Zuri*, et oram Sicensem, nunc *Sebenico*, sitæ sunt, ut ait Brot. præcipuæque inter illas *Kasvan*, *Capri*, *Smolan*, *Tihat*, *Sestre*, nonnullæque aliæ minores quas inter nominandæ sunt *Parvich*, *Zlarin*, etc. Bavo in tab. Peut. segm. 4, et in cod. Theodosian. leg. III, de Hæreticis, insula Boa dicta, sub imperatoribus romanis exsiliis fuit famosa. *Bua* hodie vocatur. Ed.

Surium: Bavo, et capris laudata Brattia [15], Issa [16] civium romanorum, et cum oppido Pharia [17]. Ab his Corcyra [18], Melæna cognominata, cum Gnidiorum oppido, distat XXV [19] M. passuum, inter quam et Illyricum Melita [20], unde catulos Melitæos appellari Callimachus [21] auctor est: XV [22] millia passuum ab ea tres Elaphites [23]. In Ionio autem mari ab Orico [24] III millia passuum, Sasonis piratica statione nota.

15. *Brattia*. Meminit Anton. in Itiner. Marit. Nunc *Brazza*. In Tab. Peutinger. segm. 4, *insula Brattia: insula Pharia*. HARD. — Ibi capri agnique sunt adhuc exquisitissimi saporis, teste Cl. FORTIS, *Viaggio in Dalmazia*, tom. I, epist. ult. BROT.

16. *Issa civium romanorum*. Dalec. *Issa civium romanorum reliqua*. Ἴσσα Scymno, p. 17, Stephano aliisque. Hodie *Lissa*. ED.

17. *Pharia*. Straboni, lib. VII, pag. 315, Φάρος, olim Πάρος, Pariorum colonia. Nunc *Lesina*. H.

18. *Corcyra*. Nunc *Curzola*, teste Jo. Lucio. Oppidum a Cnidiis conditum testatur quoque Scymnus, p. 18. Μέλαινα seu Nigra cognominata est, ob umbrosam sylvarum proceritatem. HARD. et BROT.

19. *XXV M. passuum*. Dalec. *XXII*. ED.

20. *Melita*. Alia hæc est ab Africana Melita, vulgo *Malte* dicta; hæc *Meleda*, nonnunquamque *Zapuntello* dicitur. ED.

21. *Callimachus*. Et Stephanus et Auctor Etymolog. Hanc laudem alteri Melitæ alii adjudicant. Litem decidere haud proclive: quum in neutra hodie catelli similes reperiantur. HARD.

22. *XV*. Dalec. *XII*. ED.

23. *Tres Elaphites*. Elzevir. *IV Elaphites*. ED. — In MSS. Reg. 1, et editione principe, *VII Elaphites*. Quod verius crediderim. Plures enim ibi sunt insulæ quam quatuor. Ita autem sunt dictæ a cervorum copia. BROT.

24. *Ab Orico III millia passuum, Sasonis*. Sic editio princeps et Harduinus, exiliore fortasse numero. Male MSS. Reg. 1, 5, M. M. P. Male quoque Dalec. *M. millia passum*. Broterius *XII millia passuum* emendare vult, « Quod, inquit, satis indicat Scylax, pag. 10, quum ait ex insula Sasonis in Oricum navigationem esse tertiæ diei partis, εἰς Ὤρικον πόλιν ἐστὶ παράπλους ἡμέρας τρίτον μέρος. Paulo supra dixerat ab Orico ad mare stadia esse LXXX, στάδια π'. » Hæc insula, hodie *Sasino* dicta, X M. pass. distat a *Porto Raguseo*, quem Orici portum fuisse superius diximus. Multa de illa erudit. POUQUEVILLE, *Voyage de la Grèce*, lib. I, cap. 5, pag. 72 et seqq. ED.

# C. PLINII SECUNDI NATURALIS HISTORIÆ

## LIBER IV.

I. TERTIUS Europæ sinus[1] Acrocerauniis[2] incipit montibus, finitur Hellesponto : amplectitur præter minores sinus XIX[3] XXV centena millia passuum. In eo Epirus, Acarnania, Ætolia, Phocis, Locris, Achaia, Messenia, Laconia[4], Argolis[5], Megaris, Attica, Bœotia : iterumque alio[6] 1

I. 1. *Tertius Europæ sinus.* Ionium mare, Ægæumque complectitur. HARD.

2. *Acrocerauniis.* De quibus dictum est, lib. sup. cap. 26, *Monti della Chimera*, prope Aulonem, *Vallona* sive *Avlona*. HARD.

3. *Minores sinus XIX.* Tertii sinus, inquit, universa adnavigatio colligit vicies quinquies centena millia passuum, minoribus sinubus, qui sunt numero undeviginti, non enumeratis. Prior enim numerus sinuum est minorum, quos auctor hic negat a se numerari : sequens vero, millium passuum, quæ universa ipsius tertii sinus adnavigatio colligat. Martianus quoque, lib. VI, cap. de tertio sinu Europæ, pag. 209, ex hoc Plinii loco : « Tertius hic, inquit, sinus Europæ sinus habet decem et novem, provinciasque complures. » Cui quidem sententiæ, præter conditivos codices, Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. res ipsa per se suffragatur : totidem enim tertius hic major Europæ sinus complectitur, uti ex Plinio ipso intelligimus ; quorum hæc nomina : Ambracius, Ionius, sive Leucadius, Corinthiacus, Crissæus, Cyllenius, Cyparissius, Asinæus, Coronæus, Laconicus, Ægilodes, Gytheates, Saronicus, Opuntinus, Pagasicus, Macedonicus, Mecybernæus, Melas, Gasthenes, Thermæus. Quibus addere et Strymonicum possis, de quo cap. 17, ut sint omnino XX, qui numerus in Chiffl. cod. legitur. HARD. — Chiffl. apud Dalecampium, *præter minores, sinus XX XXVI.* ED.

4. *Laconia.* Rectius puto, cum Mela, lib. II, cap. 3, pag. 32, *Laconice.* HARD.

5. *Argolis.* Argolis quoque Melæ, et Martiano, qui hæc habet a Plinio, lib. VI, cap. de tertio Europæ sinu, p. 209. Græcis Ἀργεια. HARD.

6. *Alio mari.* Dalec. *ab alio mari.* Ægeo scilicet, hodie *Archipel* dicto. ED.

mari eadem Phocis et Locris, Doris, Phthiotis, Thessalia, Magnesia, Macedonia, Thracia. Omnis Græciæ fabulositas, sicut et litterarum claritas, ex hoc primum sinu effulsit. Quapropter in eo paululum commorabimur.

2 Epiros[7] in universum appellata, Acroceranniis incipit montibus. In ea primi Chaones[8], a quibus Chaonia : dein Thesproti[9], Antigonenses[10] : locus Aornos[11], et pestifera

7. *Epiros*. Hæc Martianus iisdem verbis loco citato. Hodie *Sangiacs de Janina, de Delvino, de Chamouri et Vavodilik*, seu *Principauté d'Arta*, ut nos docet, tom. I, pag. 24, eruditissimus vir POUQUEVILLE, cujus egregium opus, cui titulus est *Voyage en Grèce*, multa usque ad hunc diem vel doctissimis viris ignota atque penitus abscondita in vividum lumen protulit. Minime mirum ergo lectori videbitur, si sæpe sæpius nos hunc tam fidum testem invocemus, tam certum ducem sequi non dubitemus. Plurimum item nobis proderit in dispellendis quæ incumbunt veteri Græciæ tenebris, accuratissima et excellens mappa, quam nuper edidit inclytus vir *le chevalier* LAPIE, inter regios geographos princeps, HARD. et ED.

8. *Chaones*. Χάονες Straboni, lib. VII, pag. 323. Hos ait Epiro toti primum imperitasse, deinde Molossos. Chaonum fuit castellum Chimera, in Acroceranniis, de quo mox dicetur. HARD. — Hodie *cantons de Chimera*, *Iapourie*, *Arborie*, *Paracaloma* et *Philates*, ut ait POUQUEVILLE, tom. I, Introduction, pag. XXIV. ED.

9. *Thesproti*. Θεσπρωτοὶ Straboni, p. 324. Horum oppidum Buthrotum, de quo statim. HARD. — Hodie *Paramythia*, auctore POUQUEVILLE, loco cit. ED.

10. *Antigonenses*. Ab oppido, cujus meminit Ptolemæus, lib. III, cap. 14, in Chaoniæ mediterraneo, Ἀντιγόνεια. Stephanus quoque : Ἀντιγόνεια, πόλις Χαονίας ἐν Ἠπείρῳ : et Polyb. II, pag. 130. HARD. — Oppidum hoc et fauces Antigonias dictas M. passibus a *Tebelen*, meridiem versus se reperisse putat, haud immerito, ut videtur, erud. POUQUEVILLE, op. cit. tom. II, lib. IV, cap. 1, p. 7 et 8. ED.

11. *Locus Aornos*. Familiaris Plinio locutio est, ut *locum* vocet, ubi oppidi veteris ruinæ, ac vestigia supersint. Stephanus oppidi meminit, pag. 90, Ἄορνος, πόλις. Id porro loci nomen, quoniam tetrum ob halitum careret avibus, ex re factum. Sic Virgilius de Cumarum spelunca, Æn. lib. VI, vers. 239 : « Quam super haud ullæ poterant impune volantes Tendere iter pennis : talis sese halitus atris Faucibus effundens supera ad convexa ferebat : Unde locum Graii dixerunt nomine Aornon. » HARD. — Pluribus autem locis nomen istud indixere Græci, quorum celeberrimus in Thesprotia fuit. ED.

avibus exhalatio : Cestrini[12], Perrhæbi[13], quorum mons Pindus, Cassiopæi[14], Dryopes[15], Selli[16], Hellopes[17], Mo-

12. *Cestrini.* Ab oppido Cestria, de quo mox dicetur, regio Cestrine nomen habuit, Chaoniæ portio : unde Cestrini boves apud Hesychium, pag. 522 : Κεςρινικοὶ βόες, οἱ ἐν Χαονίᾳ, ἡ πρότερον Κεςρίνη προσηγορεύετο· ἔστι δὲ μοίρα τῆς Ἠπείρου διαφόρους ἔχουσα βοῦς. A Cestrino Heleni F. nomen accepisse Κεςρινὴν, auctor est Pausan. in Corinth. sive lib. II, pag. 127. Hard. — Nunc *Chamouri* sive *Cham-Sangiac* dicitur auctore Pouqueville, lib. IV, cap. 6, t. II, p. 121. Ed.

13. *Perrhæbi.* Περραιβοὶ, Macedoniæ confines, Pindi montis incolæ, apud Strabon, lib. IX, pag. 440. Hard. — Perrhæbia, hodie *Zagori*, auctore Pouqueville, tom. I, Introd. p. xxiv. Pindus, etiam nunc veteri nomine notus, *Grammos* quoque hac in parte dicitur. Ed.

14. *Cassiopæi.* Κασσιοπαῖοι, quorum oppidum Κασσιόπη, apud Ptolem. lib. III, cap. 4, et Pandosia, teste Strabone, lib. VII, pag. 334, qui Κασσωπαίους vocat : Stephanus, verbo Χαονία, Κασωπούς. Scylax, pag. 11 : Μετὰ δὲ Θεσπρωτία Κασσωπία. Et p. 12, Κασσωπῶν χώρα. Hard. — Has tenuerunt regiones quæ nunc *Spiantza* et *Lamari* dicuntur auctore Pouqueville.

15. *Dryopes.* Δρύοπες. His alias alii sedes attribuunt. In Peloponneso Strabo, lib. IX, pag. 434, alibique passim. Varias horum migrationes refert Pausan. in Messen. l. IV, p. 281. H. — Eorum etiamnunc nomen retinet regio, quam in Epiro incoluerunt, hodie *canton de Drynopolis* dicta, auctore Pouqueville, loc. cit. Ed.

16. *Selli.* Vet. apud Dalec. *Sellæ.* Ἑλλοὶ Pindaro, Homero Σελλοὶ, teste Strabone, lib. VII, p. 328, qui Dodonæi Jovis fanum apud eam gentem fuisse perhibet : a Pindaro tamen Dodonam Thesprotis adjudicari : post Molossorum ditionis cœptam haberi. Hesychius, Ἑλλοι, Ἕλληνες οἱ ἐν Δωδώνῃ. H. — Nunc *canton de Souli* dicitur eorum regio, auctore Pouqueville, l. cit. et lib. IV, c. 5, tom. II, p. 91. Ed.

17. *Hellopes.* Hos vero Stephanus eosdem cum Hellis, sive Sellis facit. Ἐλέγετο καὶ ἡ περὶ Δωδώνην χώρα Ἑλλοπαία, ἧς οἱ οἰκήτορες Ἑλλοὶ καὶ Σελλοί. Hesiodum sequitur, quem Strabo laudat, loco cit. Hard. — De his omnibus vide Pouqueville, qui, tom. I, p. 125 seqq. demonstrare conatur Hellopes et Molossos has tenuisse regiones, quæ hodie dicuntur *canton de Janina, de Pogoniani, de Sarachovitzas* et *de Courendas ;* templum Dodonæi Jovis situm fuisse loco etiamnunc vocato *Proskynisis*, juxta *Gardiki ;* Dodonam urbem juxta *Castritza*, leucis duobus meridiem versus; Tomarum montem, collem vico *Gardiki* vicinum fuisse, et centum fontes quorum hic meminit Plinius illos esse, qui nunc prope vicum *Besdounopoulo* reperiuntur. Non dissimulare tamen possumus auctoritatem doct. viri Pouqueville nuper (*Journal des Savants, avril* 1828) probabilibus argumentis impugnatam fuisse. Ed.

lossi [18], apud quos [19] Dodonæi Jovis templum, oraculo illustre : Tomarus [20] mons, centum fontibus circa radices, Theopompo celebratus.

3 Epirus ipsa ad Magnesiam Macedoniamque tendens a tergo suo Dassaretas supra [21] dictos, liberam gentem; mox feram Dardanos habet : Dardanis lævo [22] Triballi prætenduntur latere, et Mœsicæ gentes : fronte [23] junguntur Medi [24] ac Denselatæ [25] : quibus Thraces, ad Pontum usque pertinentes. Ita [26] succincta Rhodopes, mox et Hæmi vallatur excelsitas.

4 In Epiri ora castellum in Acrocerauniis Chimera [27], sub

18. *Molossi*. Μολοττοὶ Straboni, lib. VI, pag. 326. Horum oppidum, præter Dodonen, Ambracia fuit, de qua mox dicemus. Hard.

19. *Apud quos*. Stephanus : Δωδώνη, πόλις τῆς Μολοσσίδος ἐν Ἠπείρῳ, μεθ' ἣν Δωδωναῖος Ζεὺς ἐν Ἠπείρῳ. De quercu loquaci, quam Dodonæ fabulæ reponunt, et de ære Dodonæo, Mythologos consule. Hard.

20. *Tomarus*, etc. Hæc Solinus iisdem verbis, cap. VII. p. 22. In MSS. *Talarus*. Parm. edit. *Tomarus*. Stephano, Τόμαρος, ὄρος Δωδώνης, ὅ τινες Τομοῦρον, οἱ δὲ Τμάρος. Straboni, lib. VII, pag. 328, Τόμαρος. Hard.

21. *Supra dictos*. Libro sup. cap. 26. De Dardanis, Triballis, Mœsis, eodem libro, cap. 29. Hard.

22. *Lævo*. Ab ortu solstitiali. Hard.

23. *Fronte*. Dalec. *a fronte*. Ab australi parte. Hard. et Ed.

24. *Medi, ac Denselatæ*. Μεδῶν τινες, καὶ Δανθηλιτῶν, Straboni, lib. VII, pag. 318. Rectius fortassis Μαιδῶν, cum diphthongo scripseris, ut differant a Medis Asiæ. Sic enim Stephanus : Μαιδοὶ ἔθνος Θρᾴκης, πλησίον Μακεδονίας. Sic Aristotel. Histor. Animal. lib. IX, cap. 45. Ptolemæo denique, lib. III, cap. 11, regio ipsa Μαιδικὴ appellatur. Hard.

25. *Denselatæ*. Vet. apud Dalec. *Denseleti*, alii *Denthelatæ*. Solinus, cap. X, pag. 27 : « Strymonem accolunt dextro latere Denselatæ. » Idem Denselatæ Tullio, in Pison. n. 84, quorum opera C. Sentius prætor reliquorum Thracum vires et arma elusit. Partem enim illi tenuere Thraciæ: quam τὴν Θρᾴκην τὴν Δενθελητῶν appellat Dio, lib. LI, pag. 461; Ptolemæus, lib. III, cap. 11 : Δανθηλητικὴν ἐπαρχίαν, Dantheleticam præfecturam. Stephano, p. 221, Δανθαλῆται, ἔθνος Θρᾳκικόν. Hard. et Ed.

26. *Ita succincta*. Tot gentes, inquit, primum Rhodopes, deinde Hæmi montis juga excelsa tenent, et a tergo, latere, fronte claudunt. Hoc Martianus, lib. VI, pag. 209, non intellexit. Hard.

27. *Chimera*. Χειμέριον est Pausaniæ, in Thesprotide, lib. VIII,

eo Aquæ[28] regiæ fons. Oppida: Mæandria[29], Cestria: flumen Thesprotiæ Thyamis[30]: colonia Buthrotum[31]: maximeque nobilitatus Ambracius sinus[32], D[33] pass. faucibus spatiosum æquor accipiens, longitudinis XXXIX M. pass.[34] latitu-

sive Arcad. p. 465, et Thucydidi, lib. I, p. 22 et 32. Straboni quoque ejus nominis promontorium est, lib. VII, pag. 324. In Novella Leonis, apud Leuncl. p. 99, inter Ætoliæ Episcopos, ὁ Χιμάρας legitur. Hard. — Etiamnunc *Chimara* vocatur. Ed.

28. *Aquæ regiæ*. Ut Romani Aquas Sextias, Statiliasque, a Sextio Statilioque appellabant, qui balnea struxerant: sic Aquam regiam, βασιλικὰ ὕδατα dictum hunc fontem puto, quo rex Epiri aliquis usus fuerit, Thermas ibi ad publicos usus exstruxerit. Hard. — Fons iste, quem non vidit Pouqueville, minime enim ei annuendum puto, quum illum juxta *Drimodes*, sive *Dermades* reperisse conjicit, exhaustus hodie videtur. Illius meminit Anna Comnena Alexiad. lib. X, pag. 299, his verbis: ὁ δὲ Κοντοστέφανος ἐν τῷ πρὸς Χιμάραν ἀπιέναι βαλανείου χάριν. Ed.

29. *Mæandria*, *Cestria*. De his duobus oppidis, cæteri scriptores Græci pariter ac Latini silent. Cestrinen tamen Thesprotidi vicinam Thucydides facit, lib. I, pag. 32. Hard. — Mæandria ignoratur. Cestria hodie *Palæo-Kistes* dicta, nonnulla servat nominis antiqui vestigia. Ed.

30. *Thyamis*. Chifflet. *Thymias*. Pausaniæ quoque in Attic. lib. I, p. 19, Thucydidi loco citat. Athenæo, lib. III, pag. 73, et Straboni lib. VII, pag. 324, Θύαμις: hodie *Calama*. Hard. et Ed.

31. *Buthrotum*. Βουθρωτὸν Straboni, loco citato, qui et colonos habuisse Romanos docet, ἐποίκους ἔχον Ῥωμαίους. Hodie *Butrinto*. Stephanus insulam vocat: sed familiare Græcis nimirum est peninsulas ipsas appellare νήσους, insulas. Sic Pelopis insulam dixere Peloponnesum, quam esse peninsulam constat, et per Isthmum continenti copulari. Hard.

32. *Ambracius*. Hodie *Golfe de Prévésa* et *d'Arta*. Actiaca Augusti victoria maxime nobilitatus. Ed.

33. *D. passuum faucibus*. Martianus, qui hæc transcripsit, *angustis faucibus* indefinite scripsit. Angustiarum spatium, quo libri hactenus editi caruerunt, restituimus ex Reg. 2, aliisque codicibus MSS. quibus subscribit Strabo, lib. VII, pag. 324, ostium Ambracii sinus affirmans haud multo amplius patere stadiis quaternis, quæ passus omnino quingentos efficiunt. H.

34. *Longitudinis XXXIX M. pass. latitudinis XV*. In MSS. *latitudinis XII*. Vero vicinior videtur Polybius, qui lib. IV, pag. 455, hunc sinum latitudine centum stadiis, sive tribus leucis et 195 hexapod. et longitudine trecentis stadiis, seu undecim leucis et 850 hexapod. patere ait; recentiores enim nautæ, auctore Pouqueville, *Voyage de la Grèce*, lib. V, cap. 6,

dinis XV M. In eum[35] defertur amnis Acheron, e lacu Thesprotiæ Acherusia[36] profluens XXXVI[37] M. pass. inde, et mille pedum ponte mirabilis omnia sua mirantibus. In sinu oppidum Ambracia[38]. Molossorum flumina, Aphas[39],

tom. II, pag. 311, cum Polybio omnino consentiunt. Ed.

35. *In eum defertur.* In Ambracium sinum. Ita Ptolemæus, lib. III, cap. 14. Martianus, lib. VI, cap. de tertio sinu Europæ, pag. 209: « Ambracius sinus faucibus angustis æquor accipiens, in quod defertur amnis Acheron, infernæ fabulæ errore famosus. » Strabo nihilominus non hunc Acherontem vocat, sed eum qui in Thesprotium sinum, portumque cognomento Dulcem, γλυκὺν λιμένα, longe ab Ambracio sinu versus septemtrionem, ex eadem Acherusia palude delabitur, lib. VII, pag. 424. Pausaniæ lib. I, pag. 30, cæterisque, Ἀχερών. Hard. — Egregie demonstrat Pouqueville, *Voyage de la Grèce*, lib. IV, cap. 6, et lib. V, c. 2, hic in errorem inductum fuisse Plinium, Straboníque et Thucydidi et Polybio, adhibendam esse fidem, qui Acherontem esse id flumen dicunt, quod hodie *Mauro-Potamos* vocatum, ex *Olytzika* monte egreditur, per Acherusia stagna diffunditur, et in mare influit juxta *Phanari*, portum efficiens qui ob aquæ dulcis ab eo invectæ abundantiam a Veteribus et Recentioribus *Glykys* est appellatus. Quod quidem testatur Dio, de Aug. lib. I, Καλεῖται οὕτως (Γλυκὺς) ὅτι πρὸς τοῦ ποταμοῦ τοῦ ἐς αὐτὸν εἰσβάλλοντος γλυκαίνεται. Ed.

36. *Acherusia.* Ἀχερουσία λίμνη Straboni, loco citato, et Thucyd. lib. I, pag. 32. Hard. — Hodie *lac Tchouknida* et *marais de Valandoraco*, cujus partem arari oryzaque fertilem esse nos docet Pouqueville, lib. IV, cap. 6, tom. II, pag. 145. Ed.

37. *XXXVI... inde.* Hoc est, a sinu Ambracio, in quem defertur, ad Acherusium lacum, unde effluit. In MSS. *XXII.* Hard. — Omnia hæc falsa, nam præterquam Acheron in Ambracium sinum non influit, ut super. nota 35 diximus, vix XX M. passuum est hunc sinum inter et Acherusiam lacum intervallum. Ed.

38. *Ambracia.* In Acherontis ripa. Dicæarcho, p. 64, et Scymno, pag. 19, Ἀμβρακία. Cives, Ἀμπρακιῶται Æliano, Histor. Anim. lib. XII, cap. 40. Hard. — Nonnulla ejus rudera, arcemque adhuc stantem, loco dicto *Rogous*, circiter XIV M. pass. a mari reperit erudit. Pouqueville, qui Strabonis interpretis gallici errorem reprehendit, in Strabone pro ὀλίγων σταδίων, ὀκτὼ σταδίων legere volentis. Ed.

39. *Aphas.* Is est quem Stephanus Æantem vocat, et ex eodem monte, quo Arachthum, fluere ait, quam ob causam ambo a Plinio copulantur. Λάκμων, inquit Stephanus, ἄκρα τοῦ Πίνδου ὄρους, ἐξ ἧς ὁ Ἴναχος καὶ Αἴας ῥεῖ ποταμός. Cave tamen Palmerio credas, qui in Græcia antiqua, hunc Æantem cum

et Arachthus[40]. Civitas Anactoria[41]: locus[42] Pandosia.

II. Acarnaniæ, quæ[1] antea Curetis vocabatur, oppida: Heraclia[2], Echinus, et in ore ipso colonia Augusti Actium, cum templo Apollinis[3] nobili, ac civitate libera Nicopolitana[4]. Egressos sinu Ambracio in Ionium excipit 1

Aoo eumdem credidit, de quo libro sup. dictum est, cap. 26. H. — *Avas* vocatur ab erudit. D'ANVILLE in Græciæ veteris mappa; hodie *fl. d'Arta* dicitur. ED.

40. *Arachthus*. Ἄραχθος, Ambraciam urbem præterlabitur, teste Strabone, lib. VII, pag. 325, et Dicæarcho Messenio, pag. 164, qui Ἄρατθον nominat. Meminit Arachthi Livius, lib. XXXVIII, cap. 34, et lib. XLIII, c. 21, et Ptolem. lib. III, c. 14. Hodie *Lourcha*, sive *Rogous*. HARD. et ED.

41. *Anactoria*. MSS. Colb. 1, 2, Chifflet. *Anactorica*. Straboni lib. XVIII, pag. 455, et Thucyd. lib. I, pag. 37, Ἀνακτόριον, quam urbem prope Actium in Acarnania statuit. Stephano, Ἀνακτόρεια et Ἀνακτορία. HARD. — Hujus urbis reperiuntur rudera, XL stadiis ab Actio, ut ait Strabo, juxta vicum *Konidari*, extremo sinu *Golfe de Marri* dicto: ex ejus ruinis IV M. pass. orientem inter et austrum excitatum est oppidum *Vonitza*. ED.

42. *Locus Pandosia*. Dalec. *lacus*, spreta Chiffl. cod. auctoritate. Locum appellat, quoniam exciso oppido, solum tum nomen exstabat. Hesychius: Πανδοσία, πόλις τῆς Ἠπείρου, καὶ Ἰταλίας. Cassiopæorum oppidum fuisse ait Strabo, lib. VII, pag. 324. Vide quæ de Pandosia diximus, lib. III, cap. 15. Ejus rudera reperit POUQUEVILLE, loco dicto *Turco Palaka*, VIII M. pass. a *Margariti*, ortum solis versus. ED.

II. 1. *Quæ antea Curetis*. Chiffl. *Curetes*. Scholiastes Pindari, p. 31: Αἰτωλὸς ἔφυγεν εἰς τὴν πρότερον Κουρῆτιν, Αἰτωλίαν δὲ ὕστερον ἀπ' αὐτοῦ κληθεῖσαν. Cur vero Curetis appellata sit, ex Strabone disces, lib. X, pag. 463. Demetrius apud Steph. pag. 29: Τὴν γὰρ νῦν Ἀκαρνανίαν, Κουρῆτιν ὠνόμαζον. Ipseque Stephanus, p. 381: Κούρης, ὁ Ἀκαρνανίας. Quam in rem adducit Homeri versum ex Iliad. lib. IX, vers. 425. Subscribit et Pausan. lib. VIII, sive Arcad. pag. 492. Hodie *Cantons de Vonitza et Xeromeros*. HARD. et ED.

2. *Heraclia*. Ἡράκλεια, quæ ex urbibus ejus nominis apud Stephanum, vigesima prima est, κά. Ἀκαρνανίας πόλις. Et apud eumdem, Ἐχῖνος, πόλις Ἀκαρνανίας. HARD. — Heracliæ situs ignoratur, Echini locum occupare *Vonitza* putat LAPIE, *carte de la Grèce*, *Paris* 1826. Echinus lacus hodie *lac Boulgari* dicitur, auctore POUQUEVILLE. ED.

3. *Actium cum templo Apollinis*. Strabonem vide lib. VII, pag. 325, et Suet. in Aug. cap. 18, multosque alios. Ejus rudera reperit POUQUEVILLE, loco dicto *Punta*, contra *Prévésa*, in altero freti littore sitam. ED.

4. *Nicopolitana*. Νικόπολις, Straboni loco citato. Ibi exstructa, ubi castra ad Actium Augustus habue-

Leucadium littus: promontorium Leucates[5]. Dein[6] sinus, ac Leucadia ipsa peninsula[7], quondam Neritis[8] appellata, opere accolarum abscissa a continenti, ac reddita[9] ventorum flatu congeriem arenæ accumulantium: qui[10] locus
2 vocatur Dioryctos, stadiorum[11] longitudine trium. Oppidum in ea Leucas[12], quondam Neritum[13] dictum. Deinde Acarnanum urbes, Alyzea[14], Stratos[15], Argos[16] Amphilochi-

rat. Dio, lib. LI, pag. 443. Hard. — Reperiuntur ejus ruinæ leucæ unius intervallo a *Prévésa*, septemtrionem versus. Ed.

5. *Leucates*. Λευκάτας Straboni, lib. X, p. 452; Λευκὰς ἄκρα Ptolemæo, lib. III, cap. 14. Hard. — Livio, lib. XXVI, c. 26, XXXVI, cap. 15, et XLIV, cap. 1. Hodie *Capo Ducato*, sive *Capo tis Kiras*; dummodo hic de isto promontorio, quo insula finitur meridiem versus meminisse voluerit Plinius. Ed.

6. *Dein sinus*. Ionius, qui et Leucadius. Hard.

7. *Peninsula*. Vide quæ diximus lib. II, cap. 92. Ed.

8. *Neritis*. Νερῖτις. Hard.

9. *Ac reddita*. Vet. ap. Dal. *ac edita*. Continenti rursum adnexa. Ed.

10. *Qui locus... Dioryctos*. Dalec. *qui lacus*, contra Chiffl. fidem. Appellationis causam prodidit Strabo, lib. X, pag. 452, quum ait Corinthios διορύξαντας τὸν ἰσθμὸν, perfodientes Isthmum, insulam fecisse Leucadem. Διορυκτὸς itaque fossam, fretumve hic sonat. Vide Dionys. Halicarn. Antiq. lib. I, pag. 40. Hard. et Ed.

11. *Stadiorum... trium*. Hoc est, passuum CCCLXXV. Hard.

12. *Leucas*. Λευκάς. Hodie *Amaxiki*, sive *Santa Maura*. Ed.

13. *Neritum*. Straboni, lib. X, p. 454, Νήρικος. Eustathio in Iliad. B, p. 306: Τὴν δὲ ῥηθεῖσαν Λευκάδα, Νήρικον ἐν Ὀδυσσείᾳ καλεῖσθαί φασι. Stephano pag. 493, Νήρικος et Νήριτος. Hard.

14. *Alyzea*. Dalecampius *Halisea*. Ἀλυζία Thucydid. lib. VII, et Straboni, lib. X, pag. 450, quindecim a mari stadiorum intervallo, hoc est, pass. MDCCCLXXV; Ptolemæo, lib. III, cap. 14, syllabis permutatis Ἀζύλεια, pro Ἀλύζεια. H. — Juxta *Candili*, orientem versus, XVI M. pass. a *Vonitza* ad meridiem videntur rudera ejus, auctore Pouqueville, lib. X, cap. 2. H. et Ed.

15. *Stratos*. Στρατὸς, πόλις Ἀκαρνανίας, Stephano: Polybio quoque agnita, Histor. lib. V, cap. 496. Στράτος πόλις μεγίστη τῆς Ἀκαρνανίας, Thucyd. lib. II, p. 153. Meminit et XXXVI, c. 11, XXXVIII, 4, et XLIII, 21, 22, 23, Livius, qui male illam inter Ætoliæ urbes recenset. Reperiri integra hujus urbis mœnia, portasque et turres, juxta vicum *Lepenou* stadiis decem (945 hexapod.) ab Acheloi vado, nos monet Pouqueville, lib. X, cap. 3, pag. 491 seqq. Ed.

16. *Argos*. Ἄργος Ἀμφιλοχικὸν Ptolemæo, loco cit. in oppidis Amphilochorum mediterraneis. Hinc

cum cognominatum. Amnis Achelous[17] e Pindo fluens, atque Acarnaniam ab Ætolia dirimens, et Artemitam[18] insulam assiduo terræ invectu continenti annectens.

III. (II.) Ætolorum populi Athamanes[1], Tymphæi, 1

regioni nomen inventum, Ἀμφιλοχία apud Thucyd. lib. III, pag. 241 : « Argos Amphilochum XXII mill. ab Ambracia abest », inquit Livius, lib. XXXVIII, cap. 10. Hard. — Amphilochia hodie *Chasi*, sive Deliciæ vocatur, urbis autem reliquiæ semisepultæ fluctibus et a piscatoribus *Philochio* sive *Philo-Castron* dictæ, in Ambracio sinu, haud longe a fluminis *d'Arta* ostio, occidentem versus, conspiciuntur, auctore Pouqueville, lib. IV, cap. 5, pag. 285. Ed.

17. *Achelous*. Ἀχελῶος, ὁ ὁρίζων Ἀκαρνᾶνας καὶ Αἰτωλοὺς, inquit Strab. lib. VIII, pag. 335. Nunc *Aspropotamos*. Solinus, Plinii alioqui exscriptor perpetuus, ab auctore suo imprudenter descivit dum hæc prodidit, c. 7, p. 22 : « Acarnania Aracyntho eminet : hanc ab Ætolia Pindus dividit, qui Acheloum parit. » Scribendum enim fuit, si studuit veritati, « Hanc ab Ætolia Achelous dividit, quem Pindus parit. » Locum hunc Solini Salmasius intactum prætermisit. Hard.

18. *Artemitam*. Stephanus, ex Artemidoro, Chersonesum ait esse quamdam circa amnis Acheloi ostia, Ἀρτέμιταν λεγομένην. Ἀρτεμίαν Strab. vocat, lib. I, p. 59, unamque esse prodidit Echinadum insularum, aggestis arenarum cumulis continenti adnexam. Hard. — Exsiccato illo Acheloi brachio, quod in sinum hodie *Golfe d'Anatolico* dictum tendebat, continenti adnexa est, *Anachaides* nunc vocatur. Ed.

III. 1. *Athamanes*. Ἀθάμαντες Diodoro, Bibl. lib. XIX, pag. 595. Ἀθάμανες Ptolemæo, lib. III, cap. 14. Amphilochiis magis orientales. Τυμφαῖοι Stephano, pag. 671 et 715, a Τύμφη monte, hodie *Olytzika*, quem ille Thesprotis adjudicat. Ephyri item Ἔφυροι Homero dicti, apud Paus. lib. IX, in Bœot. pag. 597, ab urbe cognomine, quæ olim Thesprotorum fuit. Strabo, lib. VII, pag. 324 : Κίχυρος, ἡ πρότερον Ἐφύρα, πόλις Θεσπρωτῶν. Ænienses, ab Ænia oppido Perrhæborum. Stephanus : Αἰνία, πόλις Περῥαιβῶν... καὶ Αἰνιᾶνες οἱ οἰκοῦντες. Apud Herod. Polymn. lib. VII, p. 445, n. 185, Περῥαιβοὶ, καὶ Αἰνιῆνες, καὶ Δόλοπες. Περῥαιβία regio ap. Diod. Sicul. Bibl. lib. XIX, pag. 681. Menelaidem Dolopiæ civitatem ad Pindum montem Livius collocat, lib. XXXIX, cap. 26. Μαρακοὶ, καὶ Δόλοπες in Epiro simul copulantur a Xenophonte, Histor. Græc. lib. VI, pag. 580. Hard. — Vide quæ de Athamanta, hodie *Djoumerca* et *Radovitch*, disertissime disputat Pouqueville, lib. V, cap. 5, p. 295 seqq. Idem Tymphææ urbis rudera reperiri nos monet juxta vicum *Paliouri* leucis quatuor ab *Ianina*, occidentem versus. Ænienses illam Perrhæbiæ, hodie *Zagori*, partem tenuerunt quæ hodie *canton de Nea Patra* dicitur. De

Ephyri, Ænienses, Perrhæbi, Dolopes, Maraces [2], Atraces [3], a quibus Atrax amnis Ionio mari infunditur. Ætoliæ oppidum Calydon [4] est septem [5] millibus quingentis pass. a mari, juxta Evenum [6] amnem. Dein Macynia [7], Molycria: cujus [8] a tergo [9] Chalcis mons, et Taphiassus [10]. At in

illis vide POUQUEVILLE, *Voyage de la Grèce, introd.* p. XXII. — Dolopia hodie *Anovlachie* vocatur. HARD. et ED.

2. *Maraces.* Chiffl. *Marages.* ED.

3. *Atraces.* Vet. apud Dalec. *Atrages.* Illos Harduinus ab oppido cognomine nomen traxisse opinatur, quo de oppido dicturi sumus, cap. 15, in Thessalia, cui id contributum fuit; cum Nostri autem verbis pugnare videtur hæc sententia, qui illos Atraci amni, qui *Ionio mari infunditur*, vicinos fuisse innuit. Atrax ille mihi quidem ignotus, certe diversus fuit ab illo, de quo meminerunt in Thessalia, Strabo lib. IX, p. 440 et 673; Ptolem. lib. III, cap. 13; Stephan. Byzant. et Livius lib. XXXII, cap. 15, et XXXVI, cap. 10 et 13. Nam hic hodie *Micro Tzygoto* dictus in Peneum, hodie *Salembria*, infunditur, nomenque traxit ab Atrace, Lapitharum rege, si Apollodoro § 11, cap. 7, 57, Diodoroque lib. IV, § 37, fides. ED.

4. *Calydon.* Καλυδὼν Dicæarcho, in Ætolia, pag. 165, et Thucyd. lib. III, pag. 241. Hic silva, aperque Calydonius appellatus, vatum carminibus decantatus. HARD. — Ejus rudera agnovit POUQUEVILLE Eveno vicina, septemque millibus quingentis pass. a mari, si flumen sequaris, juxta vicum *Mavromati.* ED.

5. *Septem millibus quingentis pass.* Dalec. *septem millium quingentorum passuum.* ED.

6. *Evenum.* Εὔηνος, qui prius Lycormas dicebatur. Strabo, lib. VII, pag. 327. De Calydone et Eveno, Lucanus lib. VI, cap. 365: « Et Meleagream maculatus sanguine Nessi Evenos Calydona secat. » E Pindo fluere admonet Dicæarchus, pag. 165, Ποταμός τ' Εὔηνος ἐκ Πίνδου ῥέων. HARD. — *Fidaris* hodie vocatur. ED.

7. *Macynia.* Stephanus: Μακρύνεια, πόλις Αἰτωλίας: sed ipsa series litterarum suadet Μακύνεια legi oportere. Apud eumdem, et apud Diod. Bibl. lib. XII, pag. 112, est Μολυκρία, πόλις Αἰτωλίας. Apud Scylacem, pag. 14, Μολύκρεια. Alcæus in Anthol. lib. I, c. 5, epigr. 15, dixit Μακύνου τείχη. HARD. — Earum urbium locum tenere hodie vicos *Koukio Castron* leucæ unius intervallo a castello *de Roumélie*, et *Manaloudi* opinatur POUQUEVILLE lib. X, cap. 6. ED.

8. *Cujus a tergo Chalcis mons, et Taphiassus.* Sic emendamus, secuti vestigia codicum Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, et Par. quibus suffragatur Eustathius in Dionys. vs. 496, p. 70, ubi *Chalcis* nomen esse montis apparet, Καλχὶς, inquit (lege Χαλκὶς, ex eodem Eustathio, in Iliad. B, p. 279), ὄρος ἐστὶν Αἰτωλίας, ἀφ' ἧς ὁ Ἀχελῶος ἕρπει. Vide etiam Strabo-

ora promontorium Antirrhium [11], ubi ostium Corinthiaci sinus, minus [12] mille passuum latitudine influentis, Ætolosque dirimentis a Peloponneso. Promontorium quod contra procedit, appellatur Rhion [13]. Sed in Corinthiaco sinu oppida Ætoliæ, Naupactum [14], Pylene [15]: et in mediterraneo Plevron, Halicyrna [16]. Montes clari: in Dodone, To-

nem, lib. X, p. 451 et 460. Fuit et montis radicibus apposita cognominis civitas, cujus Stephanus meminit: Ptolemæus item, lib. III, cap. 15, in oppidis Ætoliæ mediterraneis: et Strabo, lib. IX, pag. 427, ubi de Ætolia: Αὐτοῦ δὲ καὶ ἡ Χαλκὶς, ἧς μέμνηται καὶ ὁ ποιητὴς, ἐν τῷ Αἰτωλικῷ καταλόγῳ... αὐτοῦ δὲ καὶ ὁ Ταφίασσος λόφος, etc. Eadem ex re ipsa Ὑποχαλκὶς appellata ab Hesychio, διὰ τὸ κεῖσθαι ὑπὸ τὸ ὄρος. Libri prius editi, *cujus a tergo Chalcis, et mons est Taphiassus*. H. — Chalcis mons vocatur hodie *Varassova*. Ed.

9. *A tergo*. Versus septemtrionem. Hard.

10. *Taphiassus*. Vet. apud Dalec. *Præsus*. Ταφίασσος λόφος Straboni, lib. IX, pag. 427, Ταφιάσσος lib. X, p. 460. Hodie *Clocovo* dicitur. Ed.

11. *Antirrhium*. Ἀντίῤῥιον ἄκρον Ptolemæo, lib. III, cap. 15. Hard. — Antirrhium et Rhium promontoria occupant hodie castella *Dardanelles de Lépante* dicta, faucibus Corinthiaci sinus utrimque apposita; alterum Antirrhio promontorio impositum *château de Roumélie* vocatur, alterum *château de Morée*. Ed.

12. *Minus mille*. Strabo, lib. VIII, pag. 335, Rhium et Antirrhium, quinque duntaxat stadiorum freto dispesci ait, hoc est, pass. DCXXV. Septem stadia Thucydides habet, quæ mensura ad Plinianam accedit. Hard.

13. *Rhion*. Ῥίον ἄκρον τὸ καὶ Δρέπανον, Ptolemæo, lib. III, c. 16. H.

14. *Naupactum*. Chifflet. *Naupactos*. Ναύπακτος Ptolemæo, lib. III, cap. 15. Hodie *Enebatché*, sive *Lépante*, unde et sinui Corinthiaco nomen, *le Golfe de Lépante*. Ed.

15. *Pylene*. Stephano, Πυλήνη πόλις Αἰτωλίας. Πλευρὼν πόλις Αἰτωλίας. De utraque Papinius: « sensit scopulosa Pylene, Fletaque cognatis avibus Meleagrica Plevron. » Meminit et Πυλήνης Strabo, lib. X, pag. 451. Πλευρῶνος Pausanias in Achaic. lib. VII, pag. 417; Thucydid. lib. III, pag. 241. Strabo, lib. X, pag. 450. Plevronem monti Aracyntho applicat. Hard. — Pylene hodie omnino ignoratur; Plevron nunc *Kyra tis Irinis* dici videtur. Ed.

16. *Halicyrna*. In libris hactenus editis *Halysarna*, quam in hoc tractu Veterum nemo agnovit. Nos ex Stephano, qui Strabonem sequi se profitetur, *Halicyrna* rescripsimus: Ἀλίκυρνα, inquit, κώμη Ἀκαρνανίας· Στράβων· ὁ οἰκήτωρ Ἀλικυρναῖος. Acarnaniæ autem, non Ætoliæ, dici oppidum ne quis miretur: nulla enim alia Græciæ provincia est tam incertis notata limitibus: modo præ-

marus [17] : in Ambracia, Crania [18] : in Acarnania, Aracynthus [19] : in Ætolia, Acanthon [20], Panætolium [21], Macynium [22].

1 IV. (III.) Proximi [1] Ætolis Locri, qui cognominantur Ozolæ [2], immunes. Oppidum [3] OEanthe. Portus [4] Apollinis

sa angustius, modo laxius diffusa ut sunt fere regnorum fata. Hard. — Locus hodie ignoratur. Ed.

17. *Tomarus*. De quo cap. 1, notis 17 et 20. In MSS. hoc loco, *Tmarus*. Vet. apud Dalec. et Chiffl. *Talarus*. Ed.

18. *Crania*. Κράνεια. Atque ab eo monte regioni quoque inditum nomen videtur: qua de re Theopompus apud Stephanum : Κράνεια, χωρίον Ἀμβρακιωτῶν. Hodie, ut videtur, *Gribovo* dicitur. Ed.

19. *Aracynthus*. Solinus, cap. VII, p. 22 : « Acarnania Aracyntho eminet. » Martianus quoque, lib. VI, pag. 210, Ἀράκυνθος Dionysio, v. 431, et Straboni, lib. X, pag. 450. Bœotiæ Stephanus hunc montem adjudicat. Hard. — *Zygos* hodie vocatur. Ed.

20. *Acanthon*. Ἀκάνθων. Athamaniæ urbem sic vocatam esse auctor est Stephanus : a monte fortasse cognomine, qui hodie *Djourmerca* esset. Ed.

21. *Panætolium*. Crebra sane apud Livium, lib. XXXI, cap. 29, totoque passim opere de bello Macedonico, Panætolii mentio est : sed pro concilio, conventuque Ætoliæ populorum : non pro oppidi montisve, aut loci nomine. Hard. — Hodie *Plocapari* mons dicitur. Ed.

22. *Macynium*. A quo nomen duxit sita in eo monte Macynia urbs Ætolorum, sicut a Chalcide monte oppidum Chalcis, ut diximus. Hard. — Nomen istius montis non refert eruditi Lapie mappa. Ed.

IV. 1. *Proximi Ætolis*. Hæc totidem verbis Scylax, p. 14. Hard.

2. *Ozolæ*. Ὀζόλαι Straboni, lib. IX, pag. 416, qui et Occidui sive Hesperii cognominabantur : hos ab Opuntiis, et Epicnemidiis, Epizephyriisque Locris Parnasso monte dispescente : cujus occiduum latus Ozolæ obtinebant, hodie *cantons de Malandrino et de Salone*. H. et Ed.

3. *OEanthe*. Οἰάνθη, πόλις Λοκρῶν, Stephano. Capella Plinium de more transcribit. Scylax, pag. 14 : Μετὰ δὲ Αἰτωλοὺς Λοκροί εἰσιν ἔθνος, ἐν οἷς εἰσιν Ὀζόλαι καλούμενοι. Καὶ πόλεις αἵδε· Εὔανθις, Ἄμφισσα. OEanthem, Οἰάνθην voluit dicere. Sic Ptolemæum emendabis, apud quem lib. III, cap. 15, Εὐανθία pro Οἰάνθη legitur. H. — Ejus rudera se agnovisse putat Pouqueville, duobus circiter leucis ab urbe *Galaxidi*, quam quondam Œanthes portum fuisse suspicatur. Ed.

4. *Portus Apollinis*. Et ejus mentio apud Martianum, lib. VI, cap. de tertio sinu Europæ, pag. 210. Φαιςὸν alioqui in Achaia et Peloponneso Stephanus agnoscit. H. — Illum hodie *port d'Ianachi* Lapie vocat in sua supra citata Græciæ mappa. Ed.

Phæstii, sinus Crissæus[5]. Intus oppida : Argyna[6], Eupalia[7], Phæstum, Calamissus. Ultra Cirrhæi Phocidis[8] campi, oppidum Cirrha, portus Chalæon[9], a quo[10] VII M. pass. introrsus liberum oppidum Delphi[11], sub[12] monte Parnasso, clarissimum in terris oraculo Apollinis. Fons Casta- 2
lius[13], amnis Cephissus[14] præfluens Delphos, ortus in Lilæa[15],

5. *Crissæus*. Κρίσσαιος κόλπος, Thucyd. lib. II, pag. 157, et Straboni, lib. VI, p. 259. Hodie *Baie de Salone ou de Castri*. E Corinthiaco sinu effluit, versus septemtrionem. HARD. et ED.

6. *Argyna*. Ἄργυνα, cujus incolæ Ἀργύννιοι, uti ex Stephano colligimus, verbo Ἀργεννος, eam regionem Bœotiæ adscribente. HARD. — Locus omnino ignoratur. ED.

7. *Eupalia*. Εὐπαλία, πόλις Λοκρίδος, Stephano, qui ab Artemidoro Εὐπάλιον ait appellari. Eupalium quoque Livio, lib. XVIII, cap. 8. Rudera ejus reperiri ait POUQUEVILLE, quo loco hodie est monasterium sancti Joannis, ad amnem Pindum, hodie *Morno*, haud longe a mari. De Phæsto in Locris, et Calamisso, cæteri scriptores silent, situsque omnino ignoratur. ED.

8. *Phocidis campi*, etc. Hic Martianus Plinium de more transcribit, loco citato. Sic Pausanias in Phoc. lib. X, pag. 684 : Τὸ δὲ πεδίον τὸ ἀπὸ τῆς Κίῤῥας. Fuit autem Cirrha Delphorum navale, inquit Pausanias, lib. X, pag. 609, et Strabo, lib. IX, pag. 418. Hodie *Asprospiti* vocant. HARD. — Infra vicum hodie *Xero-Pigadi* dictum sita fuisse videtur. ED.

9. *Chalæon*. Χάλαιον, πόλις Λοκρῶν, apud Steph. III, circiter mill. pass. a Cirrha, orientem versus, ruinæ ejus reperiuntur. ED.

10. *A quo VII M*. Sic quoque Martianus. HARD. — Chiffl. *a quo IV M*. ED.

11. *Delphi*. Nunc *Castri*, ut ex inscriptionibus ibi repertis liquet. Martianus quoque ex hoc Plinii loco : « Oppidum Delphi, inquit, sub monte Parnasso, clarum oraculis Apollinis. » HARD.

12. *Sub monte... Apollinis*. Chiffl. « sub monte Parnassi, et clarissimi in terris oraculo Apollinis. » ED.

13. *Castalius*. Fatidicis aquis celebratus. Unde nomen acceperit, disce ex Pausania, lib. X, sive Phocid. pag. 623. HARD.

14. *Cephissus*. Hausit hoc Plinius ab Homero, Iliad. II, vers. 523, sive in Catal. vers. 30 : Οἵτε Λίλαιαν ἔχον πηγῆς ἔπι Κηφισσοῖο. « Cephisi ad fontes et qui Lilæan habebant. » Laudat hunc Homeri versiculum Strabo in Bœoticis, lib. IX, pag. 407. HARD. — *Mavro-Potamos* hodie vocatur. ED.

15. *Lilæa*. Chiffl. *Libæa*. Scholiastes Lycophr. pag. 145, Λίλαια πόλις Φωκίδος. Pausanias, loco citato, a Philippo deletam scribit, et CXX stadiis a Delphis dissitam ait. Agnoscuntur rudera ejus ad Cephissi fontem, paulo ampliore III leucarum intervallo a *Castri*. ED.

quondam urbe. Præterea oppidum Crissa [16], et cum Bulensibus [17] Anticyra [18], Naulochum [19], Pyrrha [20], Amphissa [21] immunis, Tithrone [22], Tritea, Ambry-

16. *Crissa.* Κρίσσα, unde Crissæo sinui nomen. Strabo, lib. IX, pag. 418. Nonnus, lib. XIII. Dionys. pag. 358, Κρῖσαν ἀειδομένην. Hard. —Etiamnunc *Crissa* sive *Crisso*. Ed.

17. *Bulensibus.* Ab oppido Phocidis mediterraneo Βούλεια, cujus meminit Ptolemæus, lib. III, cap. 15, hi nomen habent. Pausaniæ, lib. X, Phoc. pag. 683, Βοῦλις, et Stephano. Bullienses et Bullenses, eosdem esse falso credidit Hermolaus Barbarus: quum Bulenses signati nunc a Plinio, a Bulide sive Bulia fiant, Phocidis oppido, ut diximus: Bullienses, quorum meminit Cicero in Pison. gens sit circa Dyrrachium Apolloniamque, quos libro superiore Plinius, cap. 26, Straboque Bulliones nominarunt: Bullidenses sive Bullienses Cæsar. Hard. —Rudera urbis reperiuntur loco *Palæo-Castro* dicto, juxta portum Sancti Lucæ, qui Mychus quondam vocatus fuit. Ed.

18. *Anticyra.* Quoniam Cirrhæ opposita fuit, Ἀντίκιῤῥα, apud Strabonem, lib. IX, pag. 418, dicebatur: Ptolemæo, lib. III, cap. 15, Ἀντίκυῤῥα. Mox neglecta etymologiæ ratione, Ἀντίκυρα. Elleboro ibi nato percelebris, ut et altera Anticyra ad Maliacum sinum posita. Hard. — Juxta oppidum *Aspraspitia* sita fuisse videtur. Ed.

19. *Naulochum, Pyrrha.* Ναύλοχος, Πύῤῥα. Ναύλοχος navium stationem sonat. Hard. — Fortasse *port d'Agio-Sideri*, sive *Djesphina*. Ed.

20. *Pyrrha.* Vetus apud Dalec. *Pyrrhonea.* Situs omnino ignoratur. Ed.

21. *Amphissa.* Ἄμφισσα Ptolemæo, lib. III, cap. 15. Locrorum Ozolarum mediterraneum oppidum Harpocrationi quoque, pag. 21, et Stephano. H. — Hodie *Salone.* Ed.

22. *Tithrone, Tritea.* Τιθρώνη, Τριτία, vel cum Stephano, Τρίτεια, μεταξὺ Φωκίδος, καὶ Λοκρῶν τῶν Ὀζολῶν. *Tithrone* maluimus quam *Trichone* scribere. Est enim Τριχώνιον, non Locridis, sed Ætoliæ oppidum, Stephano, et Pausaniæ, in Corinth. lib. II, pag. 155. Locrorum contra Τιθώνιον, apud eumdem, lib. X in Phocic. pag. 677, a Drymæa stadiis omnino viginti dissitum. Τιθρώνιον Herodoto dicitur, Uran. lib. VIII, pag. 473, n. 33, et cum Tritensibus copulat, quos Τριτίας vocat: Τριταιίας Thucydides cum OEanthensibus, lib. III, pag. 240. In Notitia Eccles. pag. 23, provinciæ Helladis Achaiæ, hæ sedes assignantur: Ἄμφισσα, Τιθώρα, Ἄμβρυσος, Ἀντίκυρα. Hæc sane Τιθώρα, Tithrone Pliniana est. In MSS. et in edit. Parm. locus hic insigniter vitiatus legitur: *Tricone, Tricorymbus, Myrænaque regio.* Est autem, ut id obiter dicamus, quoniam nunc primum mentio ejus occurrit, Notitia hæc Ecclesiastica opus Hieroclis grammatici, cui nomen ille fecit, Συνέκδημος Ἱεροκλέους Γραμματικοῦ, uti intelligimus ex Constantino Porphyrogenneta, Thematum lib. II, c. 1:

sus[23]; Drymæa[24] regio, Daulis appellata. Dein in intimo sinu angulus Bœotiæ alluitur cum oppidis, Siphis[25], Thebis, quæ Corsicæ[26] cognominatæ sunt, juxta Heliconem[27]. Tertium ab hoc mari Bœotiæ oppidum Pagæ[28], unde Peloponnesi prosilit cervix.

Μαρτυρεῖ δὲ τῷ λόγῳ καὶ Ἱεροκλῆς ὁ Γραμματικὸς, ὁ γράψας τὸν Συνέκδημον, τὸ τῶν Δολόγκων ἔθνος τῇ Θράκῃ συναριθμούμενον, λέγων οὕτως. Εἰσὶν αἱ πᾶσαι ἐπαρχίαι καὶ πόλεις, αἱ ὑπὸ τὸν βασιλέα τῶν Ῥωμαίων διοικούμεναι τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει· ἐπαρχίαι μὲν ξδ' πόλεις δὲ πλέ. Quæ verba totidem plane syllabis huic Notitiæ præfiguntur in MS. nostro. Hard. — Tithrones ruinæ juxta *Moulki* reperiri, Triteæ autem quo loco hodie *Turcochorion* opinatur Pouqueville, lib. XI, cap. 2, p. 147. Ed.

23. *Ambrysus*. Vet. apud Dalec. *Amphrysus*. *Ambrysus* Livio, libro XXXII, cap. 18. Apud Pausaniam, Phocic. lib. X, pag. 681, Ἄμβρυσος et Ἄμβροσος. Stephano quoque, Ἄμβρυσος πόλις Φωκίδος· τινὲς διὰ τοῦ β φασίν. Straboni denique, lib. IX, p. 423, Ἄμβρυσος. Permutant Græci sæpe has literas φ et β. Unde Bryges iidem qui postmodum Phryges appellati. H.—Nunc pagus est, cui nomen *Dystomo*. Ed. — Huic oppido et Cyparissi prius nomen fuisse, auctores sunt Pausanias et Stephanus a nobis laudati: quibus et Dicæarchum adjunximus eo carmine, cujus mendum obiter sanare operæ pretium fuerit. Sic enim ille in descript. Græciæ, pag. 166: Ἐν τῇ μεσογείᾳ δ' ἐστὶ Κυπάρισσος πόλις. Λάρισσά τε· μετ' αὐτὴν δ' Αὖλις· ἡ Βοιωτία, etc. Sic lego: Κρίσσα τε· μετ' αὐτὴν Δαυλὶς, etc. Hard.

24. *Drymæa*. Chiffl. *Mycænaque*. Oppidi nomen est Δρυμαία, Pausaniæ, Phocic. lib. X, cap. 677. Herodoto quoque, Uran. lib. VIII, pag. 473, n. 33. Daulis pariter Thucydidi, lib. II, pag. 118, circumjacentis regionis nomen fuisse videtur: ἐν Δαυλίᾳ, inquit, τῆς Φωκίδος. Oppidum tamen cæteris appellatur, Homerum secutis, Iliad. II: Κρίσσαν τε ζαθέην, καὶ Δαυλίδα, καὶ Πανοπῆα. Hard. — *Dadi* hodie vocatur Ed.

25. *Siphis*. Vet. apud Dalecamp. *Gymtis*. Stephano, Σίφαι, ἐπίνειον τῆς Θεσπιακῆς; Thespiarum navale. De Thespiis Bœotiæ, cap. 12. Et Σίφαι in Bœotia, apud Ptolemæum, lib. III, cap. 15. Apud Pausaniam, lib. IX, Bœot. pag. 690, Τίφαι. H. — Hodie *Palæo-Castro*, ad sinum qui hodie *port de Dobréna* vel *Polaca* vocatur. Ed.

26. *Quæ Corsicæ*. Quoniam oppido ei nomen alterum Κόρσεια fuit, teste Pausania, loco citato, pag. 577, unde cives deinde Thebas transducti, primarium Bœotiæ oppidum, de quo cap. 12. Stephanus, Κορσιαὶ, πόλις Βοιωτίας. Scylax, p. 14: Μετὰ δὲ Φωκεῖς Βοιωτοὶ εἰσὶν ἔθνος· καὶ πόλεις αἵδε· Κορσιαὶ, etc.

27. *Heliconem*. Chiffl. *Heliconem montem*. Hodie *Palæo-Vouno*, sive *Zagora*. Ed.

28. *Pagæ*. Πηγαὶ Thucyd. lib. I, pag. 67, et Ptolemæo, lib. III, cap. 15. H. — Hodie *Alepochori*. Ed.

1 V. (IV.) Peloponnesus[1], Apia[2] ante appellata, et Pelasgia, peninsula[3] haud ulli terræ nobilitate postferenda, inter duo maria, Ægæum et Ionium, platani[4] folio similis, propter angulosos recessus[5], circuitu DLXIII[6] M. pass. colligit, auctore Isidoro. Eadem per sinus[7] pæne tantumdem adjicit. Angustiæ, unde procedit, Isthmos appellantur. In eo loco erumpentia e diverso, quæ dicta sunt[8], maria, a septemtrione et exortu[9], ejus omnem ibi latitudinem vorant: donec contrario incursu æquorum tantorum[10], in quinque[11] M. pass. intervallo exesis utrimque lateribus, angusta

V. 1. *Peloponnesus.* Nunc *la Morée.* Brot.

2. *Apia ante.* Scilicet ante Pelopis adventum, inquit Pausanias in Corinth. lib. II, pag. 94, ab Api Telchinis F. tota regio Ἀπία cognominata est. Vide etiam Stephanum, verbo Ἀπία. Nicolaus Damasc. in Excerptis, pag 492, trifariam pariter appellatam scribit: Api regnante, quem Phoronei filium facit, Apiam: Pelasgo indigena res tenente, Pelasgiam: sub Pelope, Peloponnesum, quo demum in nomine acquievit. Sic Eustathius quoque in Dionys. vers. 415. Didymus Schol. id Homeri Iliad. I, vers. 30. Æschylus denique in Supplicibus, versu 123, Ἀπίαν βοῦνιν vocat: et versu 784, Ἀπίαν χθόνα. Hard.

3. *Peninsula haud ulli.* Transcribit hæc Capella a Plinio, lib. VI, cap. de tertio sinu Europæ, p. 210. H.

4. *Platani folio.* Ita Strabo, lib. VIII, pag. 335, et Mela, lib. II, cap. 3, pag. 32. Hard.

5. *Recessus.* Vet. apud Dalecamp. *incessus.* Sinuum anfractus. Hard. et Ed.

6. *DLXIII. M. pass.* Paululum ab Isidoro diversus abire videtur, loco citato, et Agathemerus, Geograph. lib. I, cap. 5. Hard.

7. *Per sinus.* Si omnium sinuum angulosorumque recessuum oram interiorem adnavigando legas. H.

8. *Quæ dicta sunt*, etc. Rhodig. citato ad verbum hoc loco, hæc verba, *quæ dicta sunt, a septemtrione et ortu*, non legit, lib. XXI, cap. 19. Dalec.

9. *A septemtrione et exortu.* Ionium a septemtrione: ab oriente, Myrtoum, sive Ægæum, Peloponnesi totam, quanta est, latitudinem vorant, lancinantque. Rursum de Peloponneso Plinius infra, cap. 9: « Tot sinus Peloponnesi oram lancinant, tot maria allatrant. Siquidem a septemtrione Ionium irrumpit: ab occidente, Siculo pulsatur: a meridie, Cretico urgetur: ab oriente brumali Ægæo: ab oriente solstitiali, Myrtoo. » Hard.

10. *Tantorum, in quinque.* Proponebat Dalec. *tantum quinque.* Ed.

11. *In quinque M. pass.* Ita plane MSS. omnes. Solinus tamen, cap. VII, pag. 23, *quatuor non amplius mill. pass.* Totidem habet et Mela,

cervice Peloponnesum[12] contineat Hellas. Corinthiacus[13] hinc, illinc Saronicus[14] appellatur sinus: Lecheæ[15] hinc, Cenchreæ[16] illinc, angustiarum termini, longo et ancipiti navium ambitu, quas magnitudo plaustris transvehi prohibet: quam ob causam perfodere navigabili alveo angustias[17] eas tentavere, Demetrius[18] rex, Dictator Cæsar[19], Caius princeps[20], Domitius Nero[21], infausto[22] (ut 2

lib. II, cap. 3, pag. 34. Agathemerus tamen, Geograph. lib. I, cap. 5, XL stadiorum id esse intervallum ait, quæ omnino sunt quinque mill. pass. Hard. — Spatium illud hodie dicitur *Hexamili*, id est, sex millia passuum; quod recens milliarium græcum brevius sit romano. Brot.

12. *Contineat*. Barbarus, quem sequitur Dalec. imprudenter, ut Pelicerius admonet in notis MSS. *contingat* hoc loco reposuit, quum antea in impressis libris, et nunc ubique in MSS. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, et Paris. *contineat* legeretur. Quominus, inquit Plinius, totus abruptus a Græcia Peloponnesi tractus recedat ac dividatur, angusta illa cervice terrarum, quasi tenui vinculo tenetur, ac retinetur. Sic « angusto tramite Helladi Peloponnesum adnecti » Mela dixit, lib. II, cap. 3, pag. 34. Hard.

13. *Hellas*. Græcia proprie dicta, in qua Attica cæteræque regiones, describendæ cap. 11 et subsequentibus. Hard.

14. *Saronicus... sinus*. De quo cap. 9. Hard.

15. *Lecheæ*. Pausaniæ, Corinth. lib. II, p. 86, Λέχαιον. Item Straboni, lib. VIII pag. 380, et Ptolemæo, lib. III, cap. 16. Eidem Pausaniæ, pag. 88, Λέχη. Portus fuit, seu navale, ἐπίνειον Κορινθίων, nunc arenis obductus. Vide Hesychium, verbo Αἰόλχος. Hard.

16. *Cenchreæ*. Κεγχρεαὶ Diodoro Sic. Bibl. lib XIX, pag. 705, et Straboni, loco cit. Κεγχρειάς Thucydides vocat, lib. VIII, p. 569. Corinthiorum emporium Livio, l. XXXII, cap. 17. Etiam hodie *Kechries* vocant. Hard.

17. *Angustias eas*. Sic ap. Chiffl. Deest vero apud Dalecamp. vocula *eas*. Ed.

18. *Demetrius rex*. Is, cui cognomen ab exitio urbium Poliorcetes fuit, ut ait Seneca, epist. IX, pag. 175. Asiæ rex, Antigoni F. qui Græciam fere totam suæ ditionis fecit. Vide etiam Strabonem, lib. I, pag. 54. Hard.

19. *Dictator Cæsar*. Ita Dio, lib. XLIV, pag. 242; Plutarchus in Cæsare, pag. 135; Sueton. in Julio, cap. XLIV. Hard.

20. *Caius princeps*. Caius nempe, quem vocant Caligulam. Vide Suetonium in ejus vita, cap. XXI. H.

21. *Nero*. Suetonius in Nerone, cap. XIX. Dio, lib. LXIII, pag. 722. Quousque perducta sit Isthmi perfossio a Nerone cœpta, docet Philostratus, lib. IV de vita Apoll. c. 8, pag. 181. Tentasse id etiam Alexandrum Macedonem, auctor est Pausanias, Corinth. II, 86. Hard.

22. *Infausto*. Chiffl. *nefasto*. Ed.

3 omnium patuit exitu[23]) incepto. Medio[24] hoc intervallo, quod Isthmon appellavimus, applicata[25] colli habitatur colonia[26] Corinthus, antea Ephyra[27] dicta, sexagenis ab utroque littore stadiis[28], e summa sua arce, quæ vocatur Acrocorinthus[29], in qua fons Pirene, diversa duo maria[30] prospectans. LXXXVII[31] mill. pass.[32] ad Corinthiacum sinum trajectus est Patras a Leucade. Patræ[33] colo-

23. *Ut omnium patuit exitu*. Vet. apud Dalec. *omnium, ut patuit exitu, incæpto*. Ed.—Nam Demetrius quidem, a Seleuco genero victus, in custodia periit, ut refert Plutarch. in Antonio, pag. 957. Dictator Cæsar, Caligula, Nero, illata per vim nece obiere. Animadvertimus hanc istius loci interpretationem displicuisse Spanhemio, de Usu Numismatum, tom. II, pag. 408, ibique eum contendere, *exitu* hic idem valere tantum, atque *irrito conatu*. Nescit *exitum* a Plinio poni pro exitio, sive exitiali fato: idque hujus in primis loci sententiam poscere, quum *infausto præcesserit*. Sic idem Plinius, lib. VIII, cap. 74, *usque ad Sejani exitum* dixit, pro exitiali clade. Hard.—Ego tamen Spanhemii magis quam Harduini interpretationem arridere mihi fatebor. Ed.

24. *Medio hoc intervallo*. Martianus, qui hæc transcripsit, loc. cit. *in medio*. Hard.

25. *Applicata*. Vet. apud Dalec. *applicatu*. Ed.

26. *Coloniæ Corinthus*. « Olim, inquit Mela, lib. II, cap. 3, p. 34, clara opibus, post clade notior, nunc romana colonia, ex summa arce, quam Acrocorinthon appellant, maria utraque contuens. » Missos eo a Cæsare Dictatore colonos libertini generis, ipso quintum, M. Antonio collega consule, auctor est Dio, lib. XLIII, pag. 239; Plutarchus in Cæsare, p. 734. Hinc nummi antiqui : Col. Ivli. Corin. et lavs. Ivli. Corint. et c. i. c. a. *Colonia Julia Corinthus Augusta*. Hard. — Nomen hodieque servat. Ed.

27. *Ephyra*. Ἐφύρα, usque ad Corinthum regem, a quo nomen accepit. Heraclid. de Polit. Corinth. Ἔφυρα Stephano, verbo Κόρινθος. H.

28. *Sexagenis ab utroque littore stadiis*. Sexagenis scilicet a Corinthiaci sinus littore; a Saronico autem sinu plus quam centum et viginti stadiis. Ed.

29. *Acrocorinthus*. Montem editum fuisse auctor est Strabo, lib. VIII, pag. 379, cujus ascensus stadiorum esset omnino xxx. Sub ipso vertice fons Pirene, Πειρήνη. H.

30. *Duo maria*. Ionium et Ægæum. Quare *bimaris Corinthus*, ab Horatio appellatur, lib. I, Ode 7. Hard.

31. *LXXXVII mill. pass.* Chiffl. *LXXXIX*. Ed. — Plinius, lib. II, cap. 112, addit passus quingentos. Hard.

32. *Ad Corinthiacum*. Vet. apud Dalec. *per Corinthiacum*. Ed.

33. *Patræ colonia*. Hodie *Patras*. Primum Aroen vocatam, appellatione a terræ cultu petita, mox a Patreo Agenoris nepote Patras, auctor est Pausanias in Achaic. Colo-

nia, in longissimo promontorio Peloponnesi condita, ex adverso Ætoliæ et fluminis Eveni, minus mill. pass. (ut dictum est) intervallo ipsis faucibus, sinum Corinthiacum[34] LXXXV millia pass. in longitudinem usque ad Isthmon[35] transmittunt.

VI. (v.) Achaiæ nomen[1] provinciæ ab Isthmo incipit: antea Ægialos[2] vocabatur, propter urbes in littore[3] per ordinem dispositas. Primæ ibi, quas diximus, Lecheæ[4] Corinthiorum portus. Mox Oluros[5] Pellenæorum castellum. Oppida: Helice[6], Bura: in quæ refugere[7], haustis prio- 1

niam eo deductam ab Augusto, Strabo, lib. VIII, pag. 387. Atque id nummi testantur Claudio principe cusi, cujusmodi in Museo nostro Parisiensi asservantur. Col. Patr. et apud Erizzo, p. 88, Col. A. A. Patr. *Colonia prima Augusta Patrensis*. Hard.

34. *LXXV millia pass.* Vide quæ diximus de hac Corinthiaci sinus longitudine, lib. II, cap. 112. H.

35. *Transmittunt.* *Tramittunt* in Chiffl. exemp. perpetuo ita scribitur. Dalec.

VI. 1. *Achaiæ nomen.* Transcribit hæc Martianus, lib. VI, c. de tertio sinu Europæ, pag. 210. Achaia hæc porro proprie appellata, longe ab ea diversa est, quæ Hellas Ptolemæo cognominatur, hodie *Livadia*: qua Locrorum regio, Bœotia, Attica continentur. Αἰγιαλὸν quondam appellatam esse et Pausanias tradit, Eliac. prior, lib. V, pag. 287, et lib. VII, pag. 396. Hard.

2. *Antea.* Sic apud Chiffl. Dalec. *ante*. Ed.

3. *Propter urbes in littore.* Est enim Græcis αἰγιαλὸς littus. Hard.

4. *Lecheæ.* Proponebat Dalecamp. *Lechæum*. Vix supersunt vestigia. Ed.

5. *Oluros.* Chiffl. *Olyrus*. Stephano, Ὄλουρος, πολίχνιον τῆς Ἀχαΐας, οὐ πόῤῥω Πελλήνης. Fuit nimirum Oluros castellum, propugnaculumque quoddam in ora conditum, ab incolis Pellenes oppidi, LX stadiis intus recedentis a mari supra pagum *Ulogoca*: quo ipso in tractu Strabo, lib. VIII, pag. 386, Pellenen locavit. Vox Ὄλουρος Græcis idem quod Πάνορμος sonat, de quo mox. Hard. et Ed.

6. *Helice*, *Bura*. Ἑλίκη, Βοῦρα, Ptolemæo, lib. III, cap. 16. De his egimus, lib. II, cap. 94. Biennio ante Leuctricum prælium absumptam mari Helicen, auctor est Strabo, lib. VIII, pag. 384. Contigit autem id prælium anno 2, Olymp. 102, Diodoro teste. Hard. — Nonnulli aliquot Helices vestigia placido mari emergere testantur, V circiter M. pass. a *Vostitza* ortum solis versus. Buræ Acropolis reliquiæ inde pari intervallo meridiem versus conspiciuntur, auctore Pouqueville, lib. XII, cap. 8, pag. 419. Ed.

7. *In quæ refugere.* Melius: *Et in quæ refugere*. Dalec. — Oppida deinde, in quæ incolæ priorum, quæ hausit mare, transmigrarunt, qui

ribus, Sicyon, Ægira, Ægion, Erineos. Intus Cleonæ [8], Hysiæ [9]. Panhormus [10] portus, demonstratumque jam Rhium : a quo promontorio quinque [11] M. pass. absunt Patræ, quas supra memoravimus : locus [12] Pheræ. In Achaia [13], IX montium Scioessa notissimus, fons Cymothoe,

tantæ cladi superstites esse potuerunt, fuere ista : Sicyon, Ægira, etc. Σικυὼν, Αἴγειρα, Αἴγιον, Ἐρινεὸς λιμὴν, Herod. Clio, lib. I, n. 245, pag. 62, et Ptolem. lib. III, c. 16. Scylaci quoque, pag. 15. Ægii meminit Homerus in Catalogo, v. 81 : Πελλήνην τ' εἶχον, ἠδ' Αἴγιον ἀμφενέμοντο. Ἐρινεοῦ λιμένος Pausanias, Achaic. lib. VII, pag. 442, et Thucydid. lib. VII, pag. 513. Αἴγειρα etiam apud Pausaniam, pag. 440. Hard. — Sicyon hodie *Vasilica* dicitur, Ægira, *Palæo-Castron*, in fluminis *Chelo-Potamos* dicti valle, Ægion, ut jam diximus *Vostitza*; Erineos, *Artotina*. Ed.

8. *Intus Cleonæ*. Κλεωναὶ Homero in Catal. vers. 77, a Corintho stadiis LXXX, ut scribit Eustathius p. 291. Notæ etiam Ptolemæo Κλεωναὶ, lib. III, cap. 16, et Straboni, lib. VIII, pag. 377, ubi situm ejus describit. Hard. — Monstrantur rudera ejus supra vicum *S. Basile*. Ed.

9. *Hysiæ*. Ὑσιαὶ Argolicæ, quarum meminere Strabo, lib. IX, p. 404, et Pausanias in Arcad. lib. VIII, pag. 464 et 542. Incolæ Hysiatæ. Hard. — Fortasse hodie *Vromo-Limni*. Ed.

10. *Panhormus*. Chiffl. *Palinhormos*. Græcis Πάνορμος portum significat omnibus navibus excipiendis aptum. Meminit illius Pausanias, Achaic. lib. VII, pag. 442. Hard. et Ed.

11. *Quinque mill. pass.* Strabo, lib. VIII, pag. 387, stadiis XL, eadem prorsus mensura. At Pausanias, loco citato, stad. L. H. — Quod præsens confirmat locorum status. Ed.

12. *Locus Pheræ*. Modus hic loquendi Plinio familiaris, oppidum plane deletum innuit : rudera modo ac vestigia superesse. Hæ sunt quæ Stephano Φαραὶ et Φηραὶ Ἀχαΐας. At Straboni, lib. VIII, pag. 388, et Pausaniæ Achaic. lib. VII, pag. 440, Φάρα, Dymæ coloniæ contermina, de qua statim dicturi sumus. Hard.

13. *In Achaia IX montium*. Vet. apud Dalec. *Scioessa. Notissimus fons Cymothoe*. Ed. — In Achaia, inquit, quæ regio montibus novem attollitur, Scioessa fons notissimus est. Solinus, cap. VII, pag. 22 : « Propter oppidum Patras, inquit, Scioessa locus novem collium opacitate umbrosus. » Male Plinium Solinus intellexit. Neque enim Scioessam locum esse voluit, qui montes haberet novem : sed e novem Achaiæ montibus Scioessam esse notissimum. Sic ipse Plinius paulo post cap. seq. Messeniam regionem esse duodeviginti montium. Σκιόεσσα (subintellige ὀπώρεια, vel ἀκρώρεια) umbrosum silvarum opacitate montem significat : Κυμοθόη, fontem aquarum incitato cursu rapidum. Hard.

Ultra Patras oppidum Olenum[14], colonia Dyme[15] : 2
loca[16], Buprasium, Hyrmine : promontorium Araxum[17], Cyllenes sinus, promontorium Chelonates[18] : unde Cyllenen[19] quinque[20] M. pass. Castellum Phlius[21] : quæ

14. *Olenum*. Ὤλενος πόλις Ἀχαΐας Stephano. Straboni quoque, lib. VIII, p. 386. Dymen inter et Patras. Hard. — Hodie *Cato Achaia* vocatur. Ed.

15. *Dyme*. Δύμη Straboni, lib. VIII, pag. 341, et Ptolemæo, lib. III, cap. 16. Cives Δυμαῖοι. Regio ipsa Καυκωνὶς, incolæ Καύκωνες appellati. Missos eo colonos a Pompeio Magno, idem Strabo admonet, p. 387 et 388. Hard. — Hodie *Palæo-Castron* una circiter leuca a *Cato Achaia* occasum solis versus. Ed.

16. *Loca*. Deletis oppidis manent vestigia, inquit, Buprasii et Hyrmines. Meminit utriusque Homerus in Catalogo, Iliad. II, vers. 122, et ex eo Strabo, lib. VIII, p. 340. Stephanus quoque et Hesychius : Οἱ δ' ἄρα Βουπράσιόν τε, καὶ Ἤλιδα δῖαν ἔναιον, Ὅσσον, ἐφ' Ὑρμίνη, καὶ Μύρσινος ἐσχατόωσα. Hard. — Buprasium amnem ad cujus ripam stetisse videtur urbs cognominis, cujus situs omnino incertus, ille est qui hodie *Verga* dicitur, auctore Pouqueville, hic qui vocatur *Risso* sive *Mana*, auctore Lapie, qui promontorium Hyrmina, cui vicina esse debuit urbs Hyrmine, hodie *Capo Clarenza* esse opinatur. Ed.

17. *Araxum*. Chiffletian. *Axarus*. Ἄραξος Straboni, lib. VIII, p. 337, cæterisque geographis : a Dyme, stadiis LX. Ex adverso Acarnaniæ respondere ait Agathemerus, Geog. lib. I, pag. 5, ἄκρον Ἄραξος, ἀντιπρόσωπον Ἀκαρνανίας. Hodie *Capo Papa*. Hard. et Ed.

18. *Chelonates*. Ὁ Χελωνάτας Agathemero, loco citato, et Straboni, lib. VIII, pag. 337. Dorica dialecto : communi, Χελωνίτης ἄκρα Ptolemæo, lib. III, c. 16. Hodie *Capo Clarentza*, sive *Tornèse*. Hard.

19. *Cyllenen*. Κυλλήνη Eleorum navale apud Thucyd. lib. I, p. 22. *Mercurium ibi natum arbitrantur*, inquit Mela, lib II, cap. 8. Hard. — De istius urbis situ inter eruditos minime convenit; nam Chandler eam *Clarentsa* hodie esse opinatur; Pouqueville, anglum viatorem reprehendens, Cyllenes locum occupare *Andravida* sive *Andravilla* contendit : Lapie, in sua Græciæ mappa illam supra fluvium *Verga* ad maris littus ponit. Mannertus eam urbi *Clarentsa* vicinam fuisse putat, quæ quidem opinio cum Plinii verbis magis concordare videtur, qui Cyllenem, quinque, aut, ut quidam legunt, duo M. pass. a promontorio Chelonate dissitam fuisse ait. Ed.

20. *Quinque*. Sic apud Chifflet. Apud Dalec. *duo*. Ed.

21. *Phlius*. Φλιοῦς Ptolemæo, in mediterraneæ Sicyoniæ oppidis, l. III, cap. 16, et Straboni, mox laudando. H. — Innumera oppidi templorumque ejus rudera ad Asopum amnem, leucis V a Corintho occasum solis versus, reperit Pouqueville, *Voyage de la Grèce*, lib. XV, cap. 2, pag. 307. Ed.

regio[22] ab Homero Aræthyrea dicta, postea Asopis[23].

3 Inde Eliorum ager[1], qui antea Epei vocabantur : ipsa Elis in mediterraneo, et a Pylo[2] XII M. passuum intus delubrum Olympii Jovis[3], ludorum claritate fastos Græciæ[4] complexum. Pisæorum[5] quondam oppidum, præfluente Alpheo amne. At in ora promontorium Ichthys[6]. Amnis Alpheus[7] navigatur VI pass. mill. prope oppida, Au-

22. *Quæ regio*. Phliasia dicta, Φλιασία Straboni, lib. VIII, pag. 382, quam et Aræthyræam prius appellatam scribit. Homeri locus est Iliad. II in Catalogo, v. 77, quem et Pausanias refert, Corinth. lib. II, pag. 107. Hard.

23. *Asopis*. Ἀσωπία, Pausaniæ, Corinth. lib. II, pag. 85. et Straboni, loco citato. *Asophis* prius perperam legebatur. Hard.

1. *Eliorum ager*. Strabo, lib. VIII, p. 340 : ὕςερον δ' ἀντ' Ἐπειῶν Ἠλεῖοι ἐκλήθησαν. Hesych. p. 348 : Ἐπειοὶ, οἱ Ἠλεῖοι, καὶ οἱ πλησιόχωροι. Ipsa urbs Ἦλις Ptolemæo, lib. III, cap. 16, cæterisque. Hard. — *Palæopolis* hodie dicitur, ad pagum *Calivia*, ad Peneum hodie *R. de Gastouni*. Ed.

2. *A Pylo*. Hæc Pylos Eliaca, seu Thriphyliaca appellata Straboni, lib. VIII, pag. 351 : ὁ Πύλος Ἠλειακὸς, ἢ Τριφυλιακός. H. — Nonnulla reperiuntur ejus rudera juxta vicum *Tchelebi*, ad Ladonem, qui in Peneum influit. Ed.

3. *Olympii Jovis*. Stadiis ab Elide trecentis, Strabo, lib. VIII, p. 353, hoc est, pass. mill. XXXVII, et quingentis pass. Hard. — Reperiuntur ejus rudera, nec non Pisæorum oppidi, quod rivulus ab Olympico campo sejungebat, ad dextram Alphei, hodie *Orphea*, sive *Rouphia*, ripam, juxta pagum *Antilalo*. Ed.

4. *Fastos Græciæ*. Olympicorum enim ludorum beneficio, exacta postmodum notitia temporum observata : per Olympiadas deinceps, quod spatium annorum quatuor fuit, compositi ordinatique fasti, in quibus res gestæ et insignia quæque notari consueverunt. Ludorum Hercules auctor : instaurator Iphitus existimatus. Olympias prima cœpit annis quinque et triginta ante Romam conditam. Hard.

5. *Pisæorum*. Vet. apud Dalec. *Pisa eorum quondam*. Aliis : *Pisa Œnomani quondam*. Ed. — Πίσα πόλις τῆς Ὀλυμπίας, Stephano. Ptolemæo, Ὀλυμπία Πίσα, lib. III, c. 16. Deletæ urbis situm causamque excidii describit Pausanias in Eliac. post lib. VI, p. 386. Regio Πισάτις Straboni, lib. VIII, pag. 356, qui urbis rudera inter duos montes, Ossam et Olympum exstare quibusdam creditum, Pisam ullam umquam exstitisse negatum ab aliis tradit. Hard.

6. *Ichthys*. Ἰχθὺς ἄκρα in Elide, juxta Alphei ostia, Ptolemæus, lib. III, cap. 16. Hodie *Capo Catacolo*. Ed.

7. *Alpheus*. Parmen. edit. « Alpheus navigatur prope sex oppida. » At oppida duo tantum enumerantur. Dalecampius, *navigatur in oppi-*

lona[8], et Leprion. Promontorium Platanodes[9]: omnia hæc ad occasum versa.

VII. Ad meridien autem Cyparissius sinus cum urbe Cyparissa[1] LXXII millium passuum circuitu. Oppida: Pylos[2], Methone[3]: locus Helos[4], promontorium Acri- 1

*da*. At MSS. reclamant, 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. Chiffl. et vet. Dalec. in quibus legitur, *navigatur VI prope oppida*. Non videre priores scilicet, numero solo adnotato millia passuum significari in exemplaribus manu exaratis, in quibus hæ voculæ, *mill. pass.* nusquam fere occurrunt, sed subintelliguntur. Ἀλφειὸς Ptolemæo, loco citato, cæterisque. Navigatur Alpheus, inquit, procul a mari, juxta ipsa Arcadiæ, quæ pars mediterranea Achaiæ est, oppida duo, Aulona et Leprion, ad sex usque millia passuum ab iis oppidis. Αὐλὼν, πόλις Ἀρκαδίας, Stephano. De Leprio dicemus cap. 10. Hard. — Vet. apud Dalec. *navigabilis prope sex oppida*, *Aulos*, etc. Ed.

8. *Aulona*. Dalec. *Aulos*. Situs ejus omnino ignoratur. Ed.

9. *Platanodes*. Ita MSS. omnes, et Parm. edit. *Platanistus* nobis obtrusit Hermolaus, pro voce legitima Πλατανώδης, quæ et apud Strabonem exstat, lib. VIII, pag. 348, etsi mendose ibi Πλαταμώδης nunc legitur. Platanistus autem, Πλατανιστοῦς, sive Μάκιστος (habet enim geminam hanc appellationem apud eumdem Strabonem, pag. 345), regio intus est: oppidumque desertum, non in ora, sicuti præsens locus sibi exigit, promontorium. H. — Nomen hodie ignoratur. Ed.

VII. 1. *Cyparissa*. Κυπαρισσαία Stephano: Ptolemæo, lib. III, cap. 16, Κυπάρισσαι, in Messenia. Eustathio, in Iliad. B, pag. 297, πόλις Μεσσηνίας. Hodie *Arcadia*. Incolæ, Straboni, lib. VIII, pag. 345, Κυπαρισσεῖς. Hic porro ager Messeniacus incipit, Ptolemæo, lib. III, c. 16, oppida quæ sequuntur, Messeniæ accensente. Cyparisso sinui ab oppido nomen, *Golfo d'Arcadia*. Hard.

2. *Pylos*. Πύλος in Messenia, prope Μεθώνην. Hæc Messeniaca Pylos, ab aliis diversa: fuit enim tergemina civitas ejus nominis, ut Strabo admonet, lib. VIII, pag. 351. Frustra Meursio Tylos hoc loco, vel OEtylos scribente, in Miscell. Lacon. lib. IV, pag. 274. Hard. — Hæc Messeniaca Pylos, non autem, ut ait Harduinus, Eliaca supra memorata, Nestoris patria fuit. Multi eam loco hodie *Zonchio* dicto stetisse volunt; sed Pouqueville, *Voyage de la Grèce*, lib. XVIII, cap. 2, pag. 26, et cap. 5, pag. 72, illam nomen etiamnunc servare et *Pylo* sive *Pilo* dici. Vide quoque eruditi Lapie mappam. Ed.

3. *Methone*. Μεθώνην Messeniæ Ptolemæus, loco citato, et Strabo, lib. VIII, pag. 359. Laconiæ Stephanus adjudicat, Thucydiden secutus, lib. II, pag. 116. Hodie *Palæo Castro*, juxta *Modon*, ortum solis versus. Ed.

4. *Locus Helos*. Seu loci id no-

tas[5] : sinus Asinæus[6], ab oppido Asine, Coronæus[7] a Corone. Finiuntur Tænaro[8] promontorio. Ibi[9] regio Messenia duodeviginti montium. Amnis Pamisus[10]. Intus autem ipsa Messene[11], Ithome, Œchalia, Arene,

men fuerit circa Alpheum, seu urbis jam dirutæ. Strabo, lib. VIII, pag. 350: Ἕλος δ' οἱ μὲν περὶ τὸν Ἀλφειὸν χώραν τινά φασιν· οἱ δὲ καὶ πόλιν. Hard. — Diversa certe fuit hæc Helos Messeniaca, ab illa quæ in Laconia fuit, haud longe ab Eurotæ ostiis, ortum solis versus, loco dicto *Tsyli*. Ed.

5. *Acritas*. Ἀκρίτας ἄκρα Ptolem. lib. III, c. 16, et Paus. in Messen, lib. IV, pag. 282, juxta Methonem, Straboni, lib. VIII, pag. 359. Hodie *Capo Gallo*. Ed.

6. *Asinæus*. Ἀσιναῖος ἀπὸ τῆς Μεσσηνιακῆς Ἀσίνης, Straboni loco citat. Exciderat hoc oppidum ætate Pausaniæ, ipso teste, Corinth. lib. II, pag. 154. Loco hodie *Jaratcha* dicto stetisse videtur. Sinui nomen alterum Messeniaco, a Messene fuit. Strabo, loco cit. Hard. et Ed.

7. *Coronæus*. Ab oppido Κορώνη, quod oppidum Messenæ proximum est, apud Ptolem. lib. III, cap. 16. Hodie *Petalidi*. Sinus ipse Messeniaci pars quædam est, et recessus interior. H. et Ed.

8. *Tænaro*. Ταίναρον, Pausaniæ in Lacon. lib. III, pag. 212; Ταιναρία ἄκρα Ptolem. loco citat. Asinæum sinum a Coronæo disterminat: hodie *Cap Matapan*. Hard.

9. *Ibi regio*. Hæc quæ diximus oppida, inquit, regio Messeniaca complectitur, et simul montes XVIII. Hard.

10. *Pamisus*, Πάμισος, Pausaniæ in Messen. lib. IV, p. 280. Eidem Πάμεισος, pag. 221. Mela, lib. II, cap. 3 : « In Asinæo flumen Pamissum. » Hodie *Pirnatza* vocatur. Hard. et Ed.

11. *Messene*. Μεσσήνη. Homero in Catalogo Iliad. B, vs. 89, Μέσση. Hodie *Mavromati*. In nummo ex ære mediocri, in Museo nostro, caput turritum, idemque velatum est, argumento liberæ civitatis : titulus, ΜΕϹϹΗΝΙΩΝ. Parte altera, Æsculapii stantis effigies est, sine epigraphe : latere sinistro corona laurea. Sequuntur deinde Ἰθώμη Μεσσήνης Stephano, et Pausaniæ, in Mess. lib. IV, pag. 223. Arx ea Messenes fuit, ut Corinthi Acrocorinthus : auctor Strabo, lib. VIII, p. 361. Οἰχαλία Straboni, lib. VIII, p. 350, prope Messenen, unde Μεσσηνὶς Οἰχαλία Stephano. Stephanus Plinio suffragatur : geminam enim Arenen distinguit : Messeniacam alteram, alteram Triphyliacæ regionis. Ἀρῆναι δύο πόλεις, Μεσσήνης καὶ Τριφυλίας. Messeniacam Plinius modo appellat : Homerus Triphyliacam, Iliad. B, in Catalogo, v. 98 : Οἱ δὲ Πύλον τ' ἐνέμοντο, καὶ Ἀρήνην ἐρατεινήν. Strabo nihilominus, Ἐρανὰ hanc Messeniacam mavult appellari : Arenenque, quod nomen sit Pyliorum oppidi ab Homero proxime citati, male putasse quosdam hanc prius vocatam, non uno in loco testatur, lib. VIII, pag. 348 et 361. H. — Ithomes, quæ Messenes arx

Pteleon[12], Thryon, Doryon, Zancle, variis clara temporibus. Hujus sinus[13] circuitus LXXX M. pass. trajectus vero XXX M.

VIII. Dehinc a Tænaro ager Laconicus, liberæ[1] gen-

fuit, monti cognomini, hodie *Vourcano*, imposita, nulla supersunt vestigia; Œchaliæ locum monasterium occupat : Arene hodie *Sareni* vocatur. Ed.

12. *Pteleon*, etc. Πτελεὸν, Θρύον Homero in Catalogo Iliad. B, vers. 99, Δώριον. Sola Zancle in hoc tractu cæteris scriptoribus neglecta : etsi variis singula temporibus, deinceps alia ex aliis, claruisse Plinius asseveret. Constans tamen hæc est consentiensque librorum omnium manu exaratorum, impressorumque lectio, quam vel leviter movere, nullo suffragante codice, religio est. Arridebat alioqui mihi meum commentum, quod deinde placuisse Hermolao animadverti : existimabam scilicet legi commode ita posse, quoniam de Zancle Messeniæ oppido cæteri scriptores silent : « Pteleon, Thryon, Dorion, Thamyræ vatis clara temporibus »; Homerus enim favere conjecturæ admodum videtur, Iliad. B, in Catalogo. vers. 101 : Καὶ Πτελεὸν, καὶ Ἕλος, καὶ Δώριον, ἔνθα τε Μοῦσαι Ἀντόμεναι Θάμυριν τὸν Θρήϊκα παῦσαν ἀοιδῆς. Hunc Thamyram Plutarchus vocat, lib. advers. Epicur. p. 1093. Θάμυριν Apollodorus, de Diis, lib. I, pag. 11. Hunc Musæ cantu superatum et oculis et arte privarunt. Rem totam, et simul Homeri locum Statius expressit, Thebaid. lib. IX, vs. 181 : « Quos Helos et Pteleon, Getico quos flebile vati Dorion : hic fretus doctas anteire canendo Aonidas, multos Thamyris damnatus in annos Ore simul citharaque, etc. » Lucanus similiter, lib. VI, v. 352 : « Pteleosque et Dorion ira Flebile Pieridum. » Pellicerius in libris MSS. pro *Zancle, quondam*, supponit. Nos exemplarium vestigia religiose secuti, Zanclem retinemus : atque ut Messenios Siciliæ a Messeniis Græciæ ortos esse omnes confitentur, sic eorumdem Siculorum oppidum Zanclem ab oppido Messeniæ Græcæ cognomine traxisse appellationem credimus : quæ quidem Græca Zancle, cæteraque quæ hic recensentur, deserta tum loca, ac fere tantummodo nomina, floruisse olim omnia dicuntur, claraque fuisse, non eodem tamen simul tempore, ut fit, sed deinceps, atque alia ex aliis. H. — In vet. apud Dalec. legitur *Zande*, non *Zancle*. Ed.

13. *Hujus sinus*. Messeniaci : hodie *Golfe de Coron*. Hard.

VIII. 1. *Liberæ gentis*. Strabo, de Spartanis seu Lacedæmoniis, lib. VIII, pag. 365, eos in eximio honore habitos a Romanis ait, libertatemque retinuisse : præter socias operas nihil quidquam Romanis pependisse : καὶ ἔμειναν ἐλεύθεροι, πλὴν τῶν φιλικῶν λειτουργιῶν ἄλλο συντελοῦντες οὐδέν. Hodie hujus tractus incolæ, *les Mainotes* vulgo appellantur : a Turcarum quoque tyrannide perpetuo liberi. Hard.

tis : et sinus[2] circuitu CVI mill.[3] trajectu XXXIX mill. Oppida : Tænarum[4], Amyclæ[5], Pheræ[6], Leuctra[7] : et intus Sparta[8], Theramne[9] : atque ubi fuere Cardamyle[10], Pithane, Anthane[11] : locus Thyrea[12], Gerania[13]. Mons Tay-

2. *Et sinus*. Laconicus : hodie *Golfo di Kolokythia*. Ed.

3. *CVI mill.* Ita Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. Tolet. etc. non *CCVI*. Hard.

4. *Tænarum*. Solin. cap. VII, p. 22 : « est et oppidum Tænaron, nobili vetustate. » Ταίναρον, a promontorio ejusdem nominis, stadiis XL dissitum, teste Pausan. in Lac. lib. III, pag. 212. Hodie *Kisternès*. Hard. et Ed.

5. *Amyclæ*. Ἀμύκλαι Straboni, lib. VIII, p. 363 : « Silentio quondam suo pessumdatæ, » inquit Solinus, loco cit. Hodie *Sclavo-Chorio*. Hard. et Ed.

6. *Pheræ*. Φεραὶ Ptolemæo, in Messenia, lib. III, cap. 16; Φηραὶ Straboni, lib. VIII, pag. 367, et Hom. Iliad. B, Φαραὶ Messeniacæ Stephano, cujus oppidi civis Φαραίτης : apud Paus. in Lac. l. III, p. 261, Φαρείτης. Hodie *Chitries*. H. et Ed.

7. *Leuctra*. Λεῦκτρον τὸ Λακωνικὸν, Straboni, lib. VIII, pag. 361, longe diversum oppidum a Leuctris Bœotiæ, Lacedæmoniorum clade nobilitatis. Hodie *Levtros*. Hard. et Ed.

8. *Sparta*. Quæ et Λακεδαίμων. Quatuor circiter mill. pass. a ruderibus antiquæ Lacedæmonis excitatum est occasum solis versus, oppidum *Mistra;* facto ei nomine a minuto caseo, quem sic indigenæ vocant. Ruderibus nomen hodie est *Paleochori*, quasi παλαιὰ χώρα, *vetus ager*. Hard.

9. *Theramne*. Vet. apud Dalec. *Therennæ*. Ed. — Θεράμναι Stephano, pag. 303; Θεράπνη Pausaniæ, juxta Spartam, in Lacon. lib. III, pag. 187. Harpocrat. Θεράπνη τόπος ἐστὶν ἐν Λακεδαίμονι. Ruinæ tantum supersunt nullo nomine notæ. Hard. et Ed.

10. *Cardamyle*. Καρδαμύλη Homero, Iliad. I, vers. 150. Πιτάνη, Pausaniæ in Lacon. lib. III, pag. 192. Pindaro quoque, Olymp. od. 6, juxta Eurotam amnem. Hard.

11. *Anthane*. In MSS. et edit. Parm. *Antiane*. *Anthia* ego anteposuerim, ex Homero, Iliad. I, vers. 150, quem sequi in primis Plinius videtur : Καρδαμύλην, Ἐνόπην τε, καὶ Ἱρὴν ποιήεσσαν Φηράς τε ζαθέας ἠδ' Ἄνθειαν βαθύλειμον, etc. quanquam Stephano Ἀνθάνα quoque, sive Ἀνθήνη, πόλις Λακωνικὴ dicitur, et Harpocrationi, pag. 28, Ἀνθήνη, πόλις τῆς Λακωνικῆς. Thucyd. quoque, prope Thyream Ἀνθήνη est, lib. V, pag. 573. Sed Anthiam habet Solinus Plinii simia, c. VII, p. 22. H. — Vet. apud Dalec. *Anxiane*. Strab. *Anteia*. Ed.

12. *Locus Thyrea*. Θουρία Straboni, lib. VIII, pag. 360. Meminit Herodotus, Clio, lib. I, n. 12, p. 34, loci sive agri, qui Thyrea vocatur, χώρου καλεομένου Θυρέης, in confinio Laconicæ Argolicæque, Diodoro teste in Bibl. lib. XII, p. 116. Vastatam incensamque urbem, docet Thucydid. lib. IV, pag. 289. Solin. cap. XII, XXII : « Ubi quondam fuere Thyreæ, nunc locus dicitur : in quo anno XVII regni

getus[14] : amnis Eurotas[15], sinus Ægilodes[16], oppidum Psammathus[17]. Sinus Gytheates[18] ab oppido : ex quo Cretam insulam certissimus[19] cursus. Omnes autem[20] Maleæ promontorio includuntur.

IX. Qui sequitur sinus ad Scyllæum[1], Argolicus[2] appellatur, trajectu quinquaginta M. pass. idem ambitu CLXII[3] 1

Romuli, inter Laconas et Argivos memorabile bellum fuit. » Statius, Thebaid. lib. IV, v. 47 : « Et Lacedæmonium Thyre lectura cruorem. » HARD.

13. *Gerania*. Γερηνία Pausaniæ, in Lacon. lib. III, pag. 204. Hanc ab Homero dictam esse Ἐνόπην, Iliad. I, vs. 150, tum ipse prodidit, pag. 214, tum etiam Strabo, lib. VIII, p. 360. Messeniæ a Stephano accensetur. HARD.

14. *Taygetus*. Ταΰγετον ὄρος Straboni, lib. VIII, pag. 562, *Pente Dactylon*, seu *Pente Dactyli* cognominatur. ED.

15. *Eurotas*. Εὐρώτας, hodie *Vasili Potamo*. Multa de eo Strabo, lib. VIII, pag. 343. ED.

16. *Ægilodes*. Αἰγιλώδης. Ita totidem plane apicibus MSS. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. aliique. Ab Ægila Laconicæ pago videtur id nomen factum ei sinus Laconici intimo recessui. Meminit ejus loci Pausanias, in Messen. lib. IV, p. 247 : ἔςι καὶ Αἴγιλα τῆς Λακωνικῆς, ἔνθα ἱερὸν ἵδρυται ἱερὸν Δήμητρος. Non placet Pelicerii conjectura in notis MSS. *Helodes* legentis, ex Strabone, lib. VIII, p. 343, a vicina Spartæ ora palustri. H. — Sinus Ægilodes, hic mihi esse videtur, qui in eruditi LAPIE mappa *Port Poulithra* appellatur. ED.

17. *Psammathus*. Ψαμμαθοῦς, πόλις Λακωνικὴ, Stephano. Portus est Scylaci, Ψαμαθοῦς, pag. 16. H.

18. *Gytheates*. Ab oppido quod Strabo Γύθιον, loco citato. Plinius ipse, lib. VI, cap. 39, Gythium vocat. Pausanias in Lacon. lib. III, pag. 273, Γύθειον. Stephanus quoque, cui gentile nomen est Γυθεάτης. Livius *Gytheum*, lib. XXXIV, cap. Hodie, ut videtur, *Porto Phinaki*; male autem nobis hunc sinum nominasse hic videtur Plinius, pro Bœate sinu, hodie *baie de Vatika*, unde in Cretam certissimus et brevissimus cursus. ED.

19. *Certissimus*. Proponebat Dal. *brevissimus*. ED.

20. *Omnes autem*. Sinus videlicet, Laconicus, Ægilodes, Gytheatesque. Μαλία ἄκρα ei promontorio nomen est apud Scylacem, p. 16, et Ptolem. lib. III, cap. 16. Μαλέαι apud Strabon. lib. VIII, pag. 363, ἄκρα τῆς Μαλέας apud Pausan. loco citato, pag. 207. Hactenus perperam editum, *omnia* et mox *Maleo* pro *Maleæ*. Hodie est *Capo S. Angelo*, sive *Malio*. HARD.

IX. 1. *Scyllæum*. Σκύλλαιον Straboni, lib. VIII, pag. 368, et Scylaci, pag. 19; Σκύλλιον ἄκρον Ptolemæo, lib. III, cap. 16. Nunc *Cap Skylli*. HARD.

2. *Argolicus*. *Golfo di Napoli*, sive *di Nauplia*. ED.

3. *CLXII*. Ita MSS. Reg. 1, 2,

millium. Oppida : Bœa[4], Epidaurus Limera cognomine, Zarax, Cyphanta[5] portus. Amnes[6] : Inachus, Erasinus, inter quos Argos Hippium[7] cognominatum, supra locum Lernen[8], a mari duobus[9] M. pass. novemque additis millibus, Mycenæ[10] : et ubi fuisse[11] Tiryntha tradunt : et

Colbert. etc. non, ut editi, CLXXII. Hard. — Vet. apud Dalec. *CII mill.* Ed.

4. *Bœa.* Dalec. *Boea.* Βοία πόλις Scylaci, p. 16. Apud Pausan. Lacon. lib. III, pag. 204, inter oppida Eleutherolaconum, ista numerantur : Βοιαὶ, Ζάραξ, Ἐπίδαυρος ἡ Λιμηρὰ, etc. Illius incolæ Βοιαταὶ appellati. Ζάρηξ Stephano, πόλις Λακωνική. Pausaniæ quoque, Attic. lib. I, pag. 72, a Zarece Musico. Epidauro id cognomen inditum, a commoditate portuum, ait Schol. Thucyd. διὰ τὸ πολλοὺς ἔχειν λιμένας· ἀντὶ τοῦ Λιμενηρά. H. — Bœa, hod. *Palæo Castron* vocatur; Epidaurus Limera, *Palæa Emvasia*, supra *Monembasia*; et Zarax, *Porto Kari.* Ed.

5. *Cyphanta.* Κυφάντα λιμὴν in Argolico sinu, apud Ptolem. lib. III, cap. 16. Et Κυφάντων inde oppidum stadiis decem a mari, teste Pausan. in Lacon. lib. III, p. 206. Hodie *Porto Botte* sive *Stilo.* Ed.

6. *Amnes.* Ἴναχος Argos Hippium alluit, apud Strabon. lib. VIII, p. 370, quamobrem et Inachium mox appellatur. Eodem Argiæ agro labi dicitur Ἐρασῖνος, pag. 361, ubi de ejus ortu, cursuque multa. Hard. — Inachus amnis hodie *Xera* dicitur. Ed.

7. *Argos Hippium.* Sive quod idem est, Ἱππόβοτον, ut Homerus cecinit, Iliad. III, v. 75, quod pascendis equis campos haberet optimos. Vide Varron. de Re rust. lib. II, cap. 1, pag. 75. Hujus navale ac portus Nauplia fuit, ut ex iis Scylacis verbis confici potest, pag. 19 : Μετὰ δὲ Λακεδαίμονα πόλις ἐστὶν Ἄργος, καὶ ἐν αὐτῇ Ναυπλία πόλις καὶ λιμήν. Et Strabo, lib. VIII, p. 368 : ἡ Ναυπλία τὸ τῶν Ἀργείων ναύσταθμον. Hodie etiamnunc *Argos*, III leucis a *Nauplie de Romanie*, vel *Napoli :* unde sinui nomen. Hard.

8. *Locum Lernen.* Dalec. *lacum*, sed libri MSS. omnes *locum :* ut non de palude illa hæc accipienda sint, quam hydra, Herculisque labor nobilitavit; sed de loco, qui multo propior mari, amni paludique Lernæ, cognominis fuerit. Λέρνην oppidum in Laconica Ptolemæus locat, lib. III, c. 16, situ præpostero. Rectius Mela, lib. II, cap. 3, p. 34 : « In Argolico sinu sunt noti amnes, Erasinus atque Inachus : et notum oppidum Lerne. » H. — *Milos* hodie vocatur. Ed.

9. *Duobus millibus.* Dalecamp. *M. M.* Ed.

10. *Mycenæ.* Μυκῆναι. Negat has jam tum ævo suo superfuisse Strabo, lib. VIII, p. 177. H. — Hodie *Carvathi.* Ed.

11. *Ubi fuisse.* Intercidisse innuit. Τίρυνθα Strabo quoque nominat, p. 372. Excisam ab Argivis docet Pausanias, Corinth. lib. II, p. 115 et 132. H. — Hodie *Palæa Nauplia* dicitur. Ed.

locus Mantinea[12]. Montes[13]: Artemius, Apesantus, Asterion, Parparus, aliique[14] undecim numero. Fontes: Niobe[15], Amymone[16], Psamathe[17]. A Scyllæo ad Isthmum CLXXVII M. pass. Oppida: Hermione[18], Trœzen[19], Coryphasium[20]: 2

12. *Mantinea*. Diversa hæc est ab Arcadica, de qua cap. 10. Illam enim superstitem, hanc deletam, familiari illo suo Atticismo, *locus*, admonet. HARD.

13. *Montes*. Artemius est, qui Pausaniæ, Cor. l. II, p. 130, et Arcad. l. VIII, p. 464, Ἀρτεμίσιος dicitur, ab Ἀρτέμιδος, hoc est, Dianæ templo, istic dedicato. Apesantus, Ἀπέσας Pausaniæ eidem, Corinth. lib. II, pag. 211. Sic *elephas* et *elephantus* dicimus. Mons Nemeæ dicitur ex Pindaro, et Callimacho, apud Stephan. Ἀστερίων amni cognominis videtur, qui ex eo monte manat, quem in Argivo agro labi Pausanias prodidit, Corinth. lib. II. De Parparo cæteri scriptores silent. H. — Artemisius hodie *Megavouni*, sive *Malcyo* dicitur; cæteri ignorantur. ED.

14. *Aliique*. Ut Λυκώνη, ex quo Erasinum erumpere Pausanias ait, loco citato, p. 129. Et *Neris* apud Statium, Theb. lib. IV, vers. 46, quod montis Argivi nomen esse Placidus Lactantius ex Callimacho refert, etc. HARD.

15. *Niobe*. A Niobe Pelopis sorore, Amphionis conjuge, nomen habet. Vide Strabon. lib. VIII, p. 360. HARD.

16. *Amymone*. Ἀμυμώνη prope Lernen paludem, teste Strabone, pag. 371. Ovid. Metam. lib. II, vs. 239: « Quærit Bœotia Dircen, Argos Amymonen. » Idem Amymonius, idem postea Lernæus fons appellatus, inquit Hygin. fabul. 169, fol. 37. A Danai filia nomen accepisse, auctor est Pausanias, Corinth. lib. II, p. 156. HARD.

17. *Psamathe*. Ψαμάθη. Meminit fontis hujus Valer. Argon. I, 364: « Qui tenet undisonum Psamathen. » HARD.

18. *Hermione*. Ἑρμιόνη Pausaniæ, Corinth. lib. II, pag. 149, et Straboni, lib. VIII, pag. 373. Ptolem. quoque lib. III, c. 16, prope Scyllæum. H. — *Castri* hodie vocatur. ED.

19. *Trœzen*. Τροιζήν. Mela, lib. II, cap. 3: « Trœzenii fide societatis Atticæ illustres. » H. — Hodie *Demala*. ED.

20. *Coryphasium*. Id promontorio nomen est in hoc ipso tractu, apud Pausaniam in Messen. lib. IV, p. 284, Κορυφάσιον. HARD.

21. *Alias Inachium*. Et præter memorata proxime oppida, inquit, Argos etiam est Hippium cognominatum, appellatumque idem alias Inachium, ab Inacho amne quo alluitur: alias Dipsium, ab amœnitate. Argos Inachium, sive Dipsium, diversum ab Argo Hippio paulo antea citato, perperam credidisse Plinium, Pintianus existimavit, et eum secutus Pelicerius in notis MSS. quum Straboni, lib. VIII, p. 369 et 370, tria hæc ejusdem Argi nomina fuerint. Inachium sane ab amne Inacho non longe fluente, ut

appellatumque alias Inachium[21], alias Dipsium Argos. Portus Schœnitas[22], sinus Saronicus[23], olim querno nemore redimitus, unde nomen : ita Græcia[24] antiqua appellante quercum. In eo[25] Epidaurum oppidum, Æsculapii delubro

Plinius antea admonuit, est appellatum. A siti, δίψα, hoc est, desiderio, translatione poetica, ob agri amœnitatem, ut auctor est ibidem Strabo, nomen alterum invenit : vel ab aquarum penuria, ut quosdam existimasse videbimus lib. VII, cap. 17, quum sit irrigua maxime regio, et ἔνυδρος. Quod vero illud proxime antea Plinius jam obiter appellarit, in causa fuere amnes ii duo, Inachus et Erasinus, qui Argivum agrum perlabuntur, de quibus quum ageret, circumiri ambobus Argos significavit. Nunc vero oppidorum singulorum seriem, ordinemque contexens, iterum illud ipsum Argos appellat, variaque ejus nomina repræsentat. Quanquam si diversum istud a priore Argos statuere quis velit, Stephanum sententiæ suæ suffragatorem et auctorem forte non pœnitendum habuerit. Nam præter Hippium Argos, quod et Dipsion vocat, aliud prope Trœzenem agnoscit, sextum ejus nominis, ἕκτη, κατὰ Τροιζῆνα. Hard.

22. *Portus Schœnitas.* Σχοινίτης λιμήν. Secuti sumus vestigia veterum codicum, Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. et Tolet. in quibus *portus Chœnitas* legitur, Melamque ipsum, lib. II, cap. 3, pag. 34, cujus hæc verba : « Portus Saronicus, et Schœnitas et Pogonus. » Πώγων Græcis Latinisque omnibus portus Trœzeniorum est. Quod vero in libris nunc editis, *portus Cœnites* legitur, factum id Hermolai emendatione, a Cœnis oppido, quod prope Tœnarum Ptolemæo, Pausaniæque memoratum procul ab hoc tractu abest, et Laconici sinus est, non Argolici, in quo describendo versamur. Neque tamen portus hic Schœnitas, in ipso aditu Saronici sinus positus, hodieque *porto Estemo* dictus, cum altero fere cognomine, Schœnunte scilicet, confundi debet, quod a Pintiano factitatum est, quum is in intimo ejusdem sinus recessu prope isthmum jaceat, ut dicturi sumus cap. 11. Hard.

23. *Saronicus.* Σαρωνικὸς κόλπος, Ptolem. lib. III, cap. 16. Hodie, *Golfo d'Egina*, ab insula Ægina in eo sinu posita, sive *Golfo d'Athina*. Ed.

24. *Ita Græcia.* Id confirmat Callimachi scholiastes, ad illum poetæ versum 22 hymni in Jovem : Ἡ πολλὰς ἐφύπερθε σαρωνίδας. Σαρωνίδας, inquit, δρῦς· διὰ τὸ σεσηρότα, καὶ συνεστραμμένον τὸν φλοιὸν ἔχειν. Hesychius : Σαρωνίδες, αἱ διὰ παλαιότητα κεχηνυῖαι δρύες. Aliter tamen Pausanias, et Eustath. in Dionys. Hard.

25. *In eo.* Meridionali et occidentali sinus Saronici littore. Ἐπίδαυρος Straboni, lib. VIII, p. 374, in medio sinu, contra Æginam insulam. De Æsculapii illic delubro fuse Pausanias disserit, Corinth. lib. II; Strabo, lib. VIII, p. 374, aliique. Hard. — Nomen hodieque servat *Epidavros ;* exstatque etiam integrum fere theatrum vetus. Ed.

celebre : Spiræum[26] promontorium, portus Anthedon[27], et Bucephalus : et quas supra[28] dixeramus, Cenchreæ, Isthmi[29] pars altera cum delubro Neptuni[30], quinquennalibus[31] inclyto ludis. Tot sinus[32] Peloponnesi[33] oram lan- 3
cinant, tot maria allatrant. Siquidem a septemtrione Ionium irrumpit : ab occidente, Siculo pulsatur : a meridie, Cretico urgetur : ab oriente brumali[34], Ægæo : ab oriente solstitiali, Myrtoo[35], quod a Megarico incipiens sinu, totam Atticam alluit.

X. (VI.) Mediterranea ejus[1] Arcadia maxime tenet, un- 1

26. *Spiræum*. Hodie *Capo Franco*. Hanc oram similiter Saronici sinus Ptolemæus describit : Ἐπίδαυρος, Σπείραιον ἄκρον, Ἀθηναίων λιμὴν (pro Ἀνθηδὼν λιμὴν), Βουκέφαλον λιμήν. Hard. et Ed.

27. *Anthedon*. Diversa hæc plane ab Anthedone Bœotiæ, ut situs ipse admonet, quum sit in opposito Saronici sinus littore, meridionali scilicet : illa, boreali, extra Peloponnesum et Achaiam. In MSS. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. et Chifflet. *Anthedus*. H. — Portus Anthedon si eruditi viri Lapie Græciæ mappam consulas, is est qui hodie *Port des Athéniens* vocatur, Spiræo promontorio vicinus, et Bucephalus ille qui in meridionali parte sinus hodie *Baie de Keckries* dicti reperitur. Ed.

28. *Quas supra*. Cap. 5. Ed.

29. *Isthmi pars altera*. Hæc Solinus totidem plane verbis exscripsit, cap. 7, pag. 21. Hard.

30. *Neptuni*. Qui quidem ex eo ΠΟΣΕΙΔΩΝ ΙΣΘΜΙΟΣ appellatur, in nummo Neronis Aug. e Gaza Regia. Hard.

31. *Quinquennalibus*. Ausonius sic etiam locutus, Idyll. 25 : « Hæc quoque temporibus quinquennia sacra notandis Isthmia Neptuno data sunt. » At Isthmia tamen, non pentaeterica, sed trieterica fuerunt, Pindari ævo, ut ex ipso liquet, Nemeor. Ode 6, v. 69, et ejus Scholiaste : hoc est, tertio quoque anno edebantur. Hard.

32. *Tot sinus*. Omnino decem, tam exiguam Peloponnesi oram undequaque lancinant, vel ut Pomponius loquitur, lib. II, cap. 3, pag. 34, lacerant. Hard.

33. *Peloponnesi*. Ita MSS. omnes: editi perperam *Peloponnensem*, id quod neque grammaticæ leges ipsæ ferre possunt. Hard.

34. *Ab oriente brumali, Ægæo*. Insititia hæc verba videntur : carent enim iis MSS. plerique : habet ea tamen Solinus, lib. VII, cap. 22, qui hæc transcripsit a Plinio. Hard.

35. *Myrtoo*. Τὸ Μυρτῷον Straboni, lib. VII, pag. 323, pars est Ægæi maris. Hard.

X. 1. *Mediterranea ejus*. Peloponnesi scilicet Arcadia umbilicum tenet. Hard.

dique a mari remota : initio Drymodes[2], mox Pelasgis[3] appellata. Oppida ejus[4]: Psophis, Mantinea[5], Stymphalum[6], Tegea[7], Antigonea[8], Orchomenum, Pheneum[9], Palantium[10],

2. *Drymodes.* Ita MSS. omnes, Δρυμώδης, silvosa, nemorosa, stirpibus arboribusque conferta. Prius *Drymodis* perperam legebatur. H.

3. *Pelasgis.* Nicolao Damasc. in Excerptis, pag. 494. Pausaniæ, lib. VIII in Arcad. pag. 459, et Stephano, Πελασγία. HARD.

4. *Oppida ejus.* Ψωφὶς, πόλις Ἀρκαδίας Stephano, et Pausaniæ loc. cit. pag. 421. Ptolemæo quoque, lib. III, cap. 16. HARD. — Exstant rudera ejus juxta pagum *Martinitza*, ad amnem *Livardgiou*. ED.

5. *Mantinea.* Μαντίνεια Straboni, lib. VIII, pag. 388; Pausaniæ, pag. 467; Plutarcho in Agide, p. 808, et Xenoph. Hist. Græc. lib. V, p. 551. Poetica licentia, Nonno, lib. XIII. Dionys. pag. 368, Μαντινέη. Hic pugna ad Mantineam dicta, ubi Epaminondas cum Lacedæmoniis et Arcadibus postremo prælio conflixit, in quo victor ex vulnere paulo post occubuit, anno 2, Olymp. 105. HARD. — Nunc *Paleopoli* sive *Goritza* dicitur. ED.

6. *Stymphalum.* Στύμφαλον est etiam Stephano : Pausaniæ, pag. 460, a fonte cognomine : Στύμφηλος : a monte, Hesychio : Στύμφηλος, πόλις ἢ ὄρος Ἀρκαδίας, mallem, καὶ ὄρος. HARD. — Videntur rudera ejus juxta pagum *Kionia*. ED.

7. *Tegea.* Τεγέαν vocat Plutarchus in Agide, pag. 811. Incolæ, Τεγεᾶται, Thucyd. lib. V, p. 388. Τεγέα quoque dicitur Pausaniæ, lib. VIII Arcad. pag. 458, et Ptolemæo, lib. III, cap. 16. Hodie *Palæo Episcopi*. Ut eadem sit plane cum Tene Arcadica, nulla satis idonea argumenta suadent, etsi Vossius in Melam, pag. 148, sæpe Teneatas dici asseverat : qui Tegeatæ dici deberent. Tene sive Tenea Arcadiæ a Cicerone memoratur, lib. VI, epist. ad Attic. 2, pag. 171 : *Lepreon Arcadiæ*, *Tene*, *Aliphera*, *Tritia*. HARD.

8. *Antigonea.* Vet. ap. Dalec. *Antigonia*. ED. — In locum veteris Mantineæ excitata urbs, atque in ejus vicinio : unde pro eadem a plerisque habita. Ptolemæus, lib. III, c. 16, Ἀντιγόνεια, ἡ καὶ Μαντίνεια. In gratiam Antigoni regis id nomen Mantineæ factum, auctor est Pausan. Arcad. lib. VIII, pag. 468. HARD.

9. *Orchomenum, Pheneum.* Utrimque meminit Homerus, Iliad. B, in Catalogo, v. 112 : Οἳ Φενεόν τ' ἐνέμοντο, καὶ Ὀρχόμενον πολύμηλον. Herodoto, Polym. lib. VII, pag. 451, n. 202, Ὀρχόμενος τῆς Ἀρκαδίης, ut a Thessalico Orchomeno distinguatur, de quo c. 15. HARD. — Orchomenum hodie *Kalpaki* vocatur, Pheneum *Phonia*. ED.

10. *Palantium.* Παλάντιον πόλις Ἀρκαδίας, Stephano. Romæ palatium, de Arcadici oppidi Παλλαντίου nomine, ab Evandro rege appellatum esse, quod nomen consecuta ætas, duabus submotis litteris *l* et *n*, extulerit, auctor est etiam Pausanias, Arcad. lib. VIII, pag. 525, et Dionys. Halic. Antiq. Rom. lib. V, pag. 25. Virgilius *Pallan-*

unde Palatium Romæ : Megalopolis [11], Gortyna [12], Bucolium, Carnion [13], Parrhasie [14], Thelpusa [15], Melænæ [16],

tem oppido nomen fecit: Solinus quoque, c. 1, pag. 2, et cap. VII, pag. 22. Hard. — Juxta pagum *Thana*, pauca reperiuntur vestigia ejus. Ed.

11. *Megalopolis*. Polybii historici Megalopolitani patria, de qua Comicus, apud Strabon. lib. VIII, pag. 388: Ἐρημία μεγάλη ἐςὶν ἡ Μεγαλόπολις. « Est solitudo magna nunc Megalopolis. » Hard.—Circa pagum *Sinano* agnoscuntur multa illius rudera. Ed.

12. *Gortyna*, *Bucolium*. In libris hactenus editis, *Catina*, *Bocalium*. In MSS. Reg. 1, 2, Paris. et vet. Dalec. *Cartina*. In Reg. 2 et Chiffl. *Bucolium*. Vet. ap. Dalec. *Buphagium*. Pro *Cartina*, *Gortyna* reposuit ex Pausania Hermolaus. Is enim auctor est a Gortyne Stymphali F. ad amnem Gortynium in Arcadia Γόρτυνα πόλιν conditam fuisse, Arcad. lib. VIII, pag. 460. Nos *Gortyna* maluimus, tum ex veteris scripturæ vestigiis, tum ex illo Rhiani poetæ, apud Stephanum, verbo Μέλαιναι: Γόρτυναν Ἡραίας τε, πολυδρόμους τε Μελαίνας. Bucolium similiter amplexi sumus, admoniti a Thucydide, qui sub finem lib. IV, pag. 342, Βουκολίωνα juxta Mantineam locat. Gortyna loco hodie *Marmara* dicto, IV circiter M. pass. a *Ravli*, sive *Raphti*, ortum solis versus, ad amnem Gortynium, nunc *Dimitzana*, sita fuisse videtur, ut refert in mappa sua erud. Lapie. Bucolii locum tenet *Trupiais*. Hard. et Ed.

13. *Carnion*. Ab amne, ut videtur, cognomine, qui Καρνίων a Pausania appellatur, in Arcad. lib. VIII, pag. 510. In libris hactenus editis, *Carmon*. Forte etiam Κρώμων esse possit, cujus idem Pausanias meminit loc. cit. Hard. — In MS. legi, ait Dalecampius, *Charnon;* in Chiffl. *Cramnon*. Ipse proponebat *Carnon*. Omnino ignoratur. Ed.

14. *Parrhasie*. Dalec. *Parrhasiæ*. Ed. — Παῤῥάσιοι incolæ appellati a Pausan. pag. 498, et Strabone, lib. VIII, p. 336. Oppidum ipsum Παῤῥασίη Homero, in Catalogo, v. 115. Stephano quoque: Scholiastæ Apollonii, ad lib. II, v. 523, Παῤῥασία. Hard.— Regio hodie *canton de Phenari* dicitur : oppidi locus ignoratur. Ed.

15. *Thelpusa*. Vet. ap. Dalec. *Telpusa*. Ed. —*Thelpusa* sive *Thalpusa* legatur, nihil interest. Nam Stephanus, Θάλπουσα inquit, πόλις τῆς Ἀρκαδίας Ὀρχομενοῦ. Et in Notitia Eccles. Provinciæ Achaiæ, pag. 23: Τέγεα, Θάρπουσα, Μαντίνα, pro Θάλπουσα, Μαντίνεια. Hanc ipsam esse arbitror, quam Androtion apud Stephan. pag. 229, Δελφουσίαν πόλιν Ἀρκαδίας vocat. Pausaniæ Arcad. lib. VIII, pag. 464, Θέλπουσα: in nummis ΘΕΛΠΟΥΣΙΩΝ. Hard. — Hodie *Vanina* esse creditur. Ed.

16. *Melænæ*. Dalec. *Melanæa*. Ed. — Stephanus: Μέλαιναι, πόλις Ἀρκαδίας, ἀπὸ Μελαινέως, etc. Ovidio, Papinioque, *virides Melænæ*. Pausaniæ, pag. 497: Μελαινεαὶ, ἀπὸ τοῦ Μελαινέως. Hard. — Situs omnino ignoratur. Ed.

Heræa[17], Pyle[18], Pallene[19], Agræ[20], Epium, Cynætha, Lepreon Arcadiæ, Parthenium, Alea[21], Methydrium[22], Enispe, Macistum, Lampe[23], Clitorium, Cleonæ[24] : inter quæ duo oppida, regio Nemea[25], Bembinadia vocitata.

17. *Heræa.* Ἡραία, Pausaniæ, loc. cit. et Stephano. HARD. — Illius locum tenere pagum *Saint-Jean* nos docet POUQUEVILLE, *Voyage de la Grèce*, lib. XVII, cap. 2, pag. 515 et seqq. Plerorumque sequentium oppidorum situs ignoratur. ED.

18. *Pyle.* Forte rectius *Pylæ*, ex Stephano : Πύλαι, τόπος Ἀρκαδίας, καὶ Πυλαία. HARD. — Corrupte quidem MS. Reg. 1, *Filæ :* sed probat emendandum *Pylæ*. BROT.

19. *Pallene.* Ita rescripsimus, tum ope codicum Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. et Chiffl. tum admonitu Scholiastæ Apollonii, ad Argon. lib. I, vers. 177, qui Pellenen quidem Achaiæ, de qua cap. 6; Arcadiæ vero Pallenen dici, recte animadvertit : ἡ Ἀχαϊκὴ Πελλήνη, διὰ τοῦ ε· ἡ δὲ ἑτέρα ἡ τῆς Ἀρκαδίας διὰ τοῦ α γράφεται, Παλλήνη. HARD. — Dalec. *Pellana*. ED.

20. *Agræ*, etc. De Agris Arcadiæ, præter Plinium, nemo. Ἔπιον Herodoto memoratur, lib. IV, Melpom. n. 148, pag. 271. Κύναιθα Straboni, lib. VII, pag. 388, et Pausaniæ, lib. VIII, pag. 485. Hodie *Kerpeni* vocatur. Λέπρεον Arcadiæ, Ciceroni, lib. VI, ad Attic. ep. 2, et Herod. loc. cit. Parthenium videtur a monte cognomine appellatum, de quo mox. HARD.

21. *Alea*, etc. Ἀλέα, Pausaniæ, pag. 489. Ab Arcadiæ rege dicta, cui nomen Ἀλεῶς apud Diodor. Sic. Bibl. lib. IV, pag. 239. HARD. — *Lavea* hodie dicitur. ED.

22. *Methydrium.* Μεθύδριον Pausaniæ, pag. 512. Ἐνίσπη Homero in Catal. vers. 606. Μάκιστος Stephano. Λάμπη a monte ejusdem nominis, de quo postea. Κλείτωρ Ptolemæo, lib. III, cap. 16, et Pausaniæ, pag. 487. Κλεωναὶ Straboni, lib. VIII, pag. 377. HARD. —Methydrium *Palæo-Pyrgos* hod. vocatur, sequentia oppida nunc ignorantur. ED.

23. *Lampe.* Vet. ap. Dalec. *Lampes.* Fortasse ad Lampeum montem sita fuit, de quo mox Noster. Juxta pagum *Carnesi* reperiuntur nonnulla Clitorii rudera, auctore POUQUEVILLE. ED.

24. *Cleonæ.* Dalec. *Cleone.* Hanc urbem, Herculi dicatam, amplam fuisse testantur ruinæ, quæ supra vicum *S. Basile* reperiuntur. ED.

25. *Nemea.* Νέμεα eo ipso situ statuitur a Pausan. Arcad. lib. VIII, pag. 477, et a Strabone, loc. cit. Ibi et vicus Bembina, apud eumdem Strab. ἡ Βέμβινα κώμη, unde regioni, ut arbitror, Bembinadiæ cognomen. Βελβίναν χωρίον haud procul Megalopoli agnoscit Plutarchus in Agide, p. 806. Hic sacræ Græciæ certamina fieri consueverunt, Nemeæa appellata. HARD. — Nemea vallis, in qua Jovis templi ruinæ conspiciuntur, *Coutzomati* hodie vocatur. ED.

Montes[26] in Arcadia, Pholoe[27] cum oppido: item Cyllene[28]: Lycæus[29], in quo Lycæi Jovis delubrum: Mænalus[30], Artemisius[31], Parthenius[32], Lampeus[33], Nonacris[34]: præterque, ignobiles octo[35]. Amnes: Ladon[36], e paludibus Phenei[37]:

26. *Montes.* Sic etiam Mela, lib. II, cap. 3, pag. 33. Hard.

27. *Pholoe cum.* Stephano, Φολόη, πόλις Ἀρκαδίας. Pausan. in Eliac. poster. lib. VI, pag. 385, Φολόη ὄρος. Hard. — Mons hodie *Olenos*, *Hagioi pantes*, etc. dicitur: urbis situs ignoratur. Ed.

28. *Cyllene.* Κυλλήνη ὄρος Pausaniæ in Arcad. lib. VIII, p. 482, cujus in summo vertice ædes est Mercurii Cyllenii. Κυλλήνη ὄρος pariter Straboni, lib. VIII, p. 388, et Scholiastæ Pindari, pag. 55. Melæ, *Cyllenius.* Hard. — *Chelmos* hodie vocatur. Ed.

29. *Lycæus.* Dalec. *Lyceus*, et infra *Lycei Jovis.* Ed. — Ubi Λυκαίου Διὸς ἱερὸν, et Λυκαιάτις χώρα, circumjacens ager a Pausania appellatur, pag. 504 et 541. Item Straboni, loc. cit. Hard. — Sub diversis nominibus noscitur hodie, nempe *Nomiane* et *Hellenitza.* Ed.

30. *Mænalus.* Schol. Pindari, pag. 89, Μαίναλον, ὄρος Ἀρκαδίας, καὶ πόλις. Cives Μαινάλιοι, apud Thucyd. lib. V, pag. 391. Hard.

31. *Artemisius.* De quo cap. 9. Ἀρτεμίσιος Apollodoro, de Diis, lib. II, p. 111. H. — Pars ejus alia hodie *Megavouni*, alia *Gymnovouni* dicitur. Ed.

32. *Parthenius.* Παρθένιον ὄρος Diodoro Sic. Bibl. pag. 239; Scholiastæ Pindari, pag. 56, aliisque. Livius, lib. XXXIV, cap. 26: « Parthenio monte superato, præter Tegeam, etc. » Hard. — Superiori jungitur. Ed.

33. *Lampeus.* Scholiastes Apollonii, ad Argon. lib. I, v. 127, Λάμπεια, ὄρος Ἀρκαδίας, ἀφ' οὗ καὶ ποταμὸς ῥεῖ Ἐρύμανθος. Partem esse Erymanthi montis auctor est Pausan. Arcad. lib. VIII, pag. 491. Hard. — *Zembi* hodie vocatur. Ed.

34. *Nonacris.* Nonacrin Arcadiæ urbem, haud procul Pheneo, ad Stygis aquam, Νώνακριν appellat Herodotus, Erato, lib. VI, n. 74, pag. 358, a monte, ut apparet, cognomine. Stephanus quoque, et et Hesych. Hard.

35. *Octo.* E quibus Στύμφηλος Hesychio; Καύκων, Scholiastæ Callimachi, pag. 3; Ἀκακήσιον eidem, pag. 19; Κάρνειος, vel Κερύνειος λόφος, eidem, pag. 17, aliique. H.

36. *Ladon.* Λάδων Pausaniæ, Arcad. lib. VIII, pag. 494, et Dionysio, v. 417. Huic amni celeritatem poetæ, tarditatemque promiscue, ut metri ratio, non ut res ipsa postulat, attribuunt. Ovidius, Fast. lib. V, v. 89: « Arcades huc, Ladonque rapax. » Idem, Metam. lib. I, v. 702: « Donec arenosi placidum Ladonis ad amnem Venerit. » H. — Hodie *Landona.* Ed.

37. *Phenei.* Ab Hermolao Barbaro Pheneus hic pro Arcadico amne agnoscitur: nobis cum Pelicerio in notis MSS. atque adeo cum Plinio ipso, qui paulo ante Pheneum vocavit, oppidum est: fluit,

Erymanthus[38] e monte ejusdem nominis, in Alpheum defluentes[39].

2 Reliquæ civitates in Achaia[40] dicendæ, Aliphiræi[41], Abeatæ[42], Pyrgenses[43], Paroreatæ[44], Paragenitæ[45], Tor-

inquit Plinius, ex paludibus quæ sunt circa Pheneum Ladon : Erymanthus vero, ex monte Erymantho. Est, inquam, oppidum Pheneum, sive lacus, ex Ovidio, apud quem legimus, Metam. lib. XV, vers. 332 : « Est lacus Arcadiæ, Pheneum dixere priores, Ambiguis suspectus aquis, quas nocte timeto : Nocte nocent potæ; sine noxa luce bibuntur. » De paludibus circa Pheneum, Strabo, lib. VIII, pag. 389. E palude Pheneatici agri fluere Ladonem amnem scribit Pausanias, lib. VIII, pag. 486. Hard.

38. *Erymanthus*. Ita Pausan. in in Eliac. prior. sive lib. V, p. 298: ἐκ δὲ Ἐρυμάνθου τοῦ ὄρους ὁμώνυμος τῷ ὄρει ποταμός. Stephanus quoque, p. 273. Quin et Hesychius urbem ait fuisse amni montique cognominem. Hard. — Amnis hodie *Dogana* vocatur. Ed.

39. *Defluentes*. Ita Frobenius scripsit, quum ante eum *defluens* legeretur tum in MSS. codd. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. Chiffl. vet. Dalec. etc. tum in editionibus Parm. Venet. aliisque : ut de solo Erymantho affirmari videatur, in Alpheum delabi. Frobenio tamen Pausaniam adstipulari non semel intellexi; et Arcad. lib. VIII, pag. 496, et Eliac. prior. lib. V, pag. 298, ubi Ladonem simul et Erymanthum defluere disertis verbis asseverat. Hard.

40. *In Achaia*. Non in Arcadia solum, de qua dictum est proxime: sed in Achaia, seu Peloponneso tota. Hard.

41. *Aliphiræi*. Chiffl. *Alithræi*. Ed. — Stephano, Ἀλίφειρα, πόλις Ἀρκαδίας; Pausaniæ, Arcad. lib. VIII, pag. 497, Ἀλίφηρα. Livius, lib. XXVIII, cap. 8, et Cicero ad Attic. lib. VI, ep. 2, Alipheram vocant. Hard.—Falso hanc urbem hodie esse *Palatia*, ut incolæ quidem opinantur, contendit Pouqueville, *Voyage de la Grèce*, lib. XVII, cap. 2, tom. V, pag. 516. Ed.

42. *Abeatæ*. Ab oppido Ἀϐία, in Messenia apud Ptolem. lib. III, cap. 16. Hard.

43. *Pyrgenses*. Quorum oppidum Πύργος vocatur, in Arcadia, apud Herodot. Melpom. lib. IV, num. 148. Hard.

44. *Paroreatæ*. Παρορεᾶται. Antea *Pareatæ* mendose legebatur. Παρώρεια sive Παρωραία, urbs est Arcadiæ apud Stephanum, et Pausan. Arcad. lib. VIII, pag. 512, cujus incolæ Nicolao Damasceno, apud eumdem Stephan. et Herodoto, Uran. lib. VIII, pag. 486, n. 37, Παρωρεῆται. *Pareatæ* in Thesauro Ortelii deinceps expungendi. H. — Quo autem loco Paroræa urbs sita fuerit omnino ignoratur. Ed.

45. *Paragenitæ*, *Tortuni*. De Paragenitis et Tortunis nihil compertum adhuc. Hard.

tumi, Typanei[46], Thriasii[47], Trittenses[48]. Universæ Achaiæ libertatem Domitius Nero[49] dedit. Peloponnesus in latitudine[50] a promontorio Maleæ, ad oppidum[51] Ægium Corinthiaci sinus CXC M. pass. patet. At in transversum ab Elide Epidaurum[52], CXXV M. ab Olympia[53] Argos per

46. *Typanei*. Chiffl. *Typhanei*. Ed. — Ab oppido Elidis, de quo Stephanus : Τυπανέαι, πόλις Τριφυλίας. Ptolemæus, lib. III, c. 16, in mediterraneis Elidis urbibus habet Ἰσπανίαν et Τυμπάνειαν, unam, ut sæpe solet, in duas civitates distrahens. Hard.

47. *Thriasii*. Libentius *Thriusii* nunc agnoverim : eosque, nisi me conjectura fallit, Plinius intelligit, quos Stephanus Θριουσίους vocat, ab oppido Elidis et Achaiæ, juxta Patras : Θριοῦς, πόλις πάλαι τῆς Ἀχαΐας, νῦν δὲ τῆς Ἠλείας... τὸ ἐθνικὸν, Θριούσιος. Hard.

48. *Trittenses*. Bene MS. Reg. 1, *Tritienses*. Brot. — Ab oppido Achaiæ Tritia, hodie *Chalanthistra*, cujus Cicero cum Aliphera meminit, ad Attic. lib. VI, ep. 2, quæ et Τρίταια, Achaiæ civitas, Arcadiæ contributa, ut Pausanias ait, Eliac. poster. lib. VI, pag. 366; unde et Τριταιεῖς iidem, seu Tritæenses appellati. Hard.

49. *Nero dedit*. Ita Plutarchus in T. Flaminio, pag. 376, Philostr. lib. V, sub finem; Dio, lib. LXIII, pag. 720; Suetonius in Nerone, cap. XXIV. Hard.

50. *In latitudine*. Maluisset Dal. *latitudinem*. Ed.—Sive latitudinem, sive longitudinem dixerit, nihil interest : est enim utraque propemodum æqualis, ut ait Strabo, pag. 335. Hard.

51. *Ad oppidum Ægium*. Ita rescribi a nobis oportere, non ut prius legebatur, *ad oppidum Lechæum*, tum MSS. suasere, Reg. 1, 2, Colb. 1, 2. Paris. Chiffl. et quos Pintianus vidit : tum etiam Strabo, qui hæc totidem verbis græce, lib. VIII, pag. 336 : Τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ Νότου πρὸς τὸν Ἄρκτον, ὅ ἐστι τὸ ἀπὸ Μαλεῶν δι' Ἀρκαδίας εἰς Αἴγιον. « A meridie versus septemtriones, a Maleæ promontorio per Arcadiam, usque ad Ægium. » Tum vero denique, id quod longe validissimum est, res ipsa clamat ita legendum esse : quum a Maleæ promontorio ad Lechæum oppidum in Isthmo fere positum vix Peloponnesi dimidia latitudo colligi possit : eadem ab eo promontorio ad Ægium, in faucibus fere Corinthiaci sinus, sit maxima. Quod vero ad hanc latitudinis mensuram attinet, admonitu codicum proxime laudatorum, CLXXXX rescripsimus, sive CXC, quum prius perperam legeretur CLX, quanquam et in numero nostro denarii fortassis nota redundat : quum id intervallum Strabo l. cit. esse asseveret stadiorum mille et CCCC, quæ passuum millia efficiunt omnino CLXXV. Hard. — Vet. ap. Dalec. et Chiffl. *Rhegium*. Ed.

52. *Epidaurum*. Illud Æsculapii delubro celebre oppidum, de quo cap. 9. Hard.

53. *Ab Olympia*. Pisa Olympia, de qua nos jam supra egimus ad cap. 6. Ed.

Arcadiam LXVIII[54] mill. Ab eodem loco ad Phliunta dicta mensura[55] est. Universa autem, velut[56] pensante æquorum incursus natura, in montes VI atque LXX extollitur.

1 XI. (VII.) Ab Isthmi[1] angustiis Hellas[2] incipit, nostris[3] Græcia appellata. In ea prima Attica, antiquitus Acte vocata[4]. Attingit Isthmum parte sui, quæ appellatur Megaris[5], a colonia[6] Megara, e regione Pagarum[7]. Duo hæc oppida excurrente Peloponneso sita sunt, utraque ex parte velut in humeris Helladis. Pagæi[8], et amplius Ægosthenienses[9] contributi Megariensibus. In ora[10] autem, portus

54. *LXVIII mill.* Ita Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. Chiffl. non, ut editi, LXIII. HARD.

55. *Dicta mensura.* Cap. 6. H.

56. *Velut pensante.* Terrarum quam fecit jacturam, lacerata ora tot sinibus, ingressuque æquorum, multitudine montium compensante natura. HARD.

XI. 1. *Ab Isthmi.* Hæc totidem verbis Solinus, cap. VII, p. 23, et Martianus, cap. de tertio Europæ sinu, lib. VI, pag. 210. H.

2. *Hellas.* Igitur Peloponnesus extra Helladis fines: alii etiam eo nomine Peloponnesum complexi. Helladis nomen vagum, certas sedes et fixas nullas habuit: modo angustis limitibus coarctatum, modo dilatatum longius. HARD.

3. *Nostris.* Vet. ap. Dal. *a nostris.*

4. *Acte vocata.* Ἀκτὴ et Ἀκτικὴ, teste Eustathio in Dionys. v. 413, pag. 60. Id nomen ei hæsit, inquit Harpocration, quod maxima pars Atticæ littoralis sit: est enim ἀκτὴ littus, et maritima regio. Harpocr. verbo, Ἀκτή. Vide et Gellium, lib. XIV, cap. 6, pag. 777. Stephanus autem ab Ἀκταίῳ quodam eam appellationem derivatam negatur. HARD.

5. *Megaris.* Μεγαρὶς τῆς Ἀττικῆς μέρος, Strabo, lib. IX, p. 392. H.

6. *Colonia Megara.* Nunc etiam retinet nomen, *Megara.* HARD.

7. *Pagarum.* Quas in intimo recessu sinus Corinthiaci, prope Isthmum positas vidimus, cap. 4. Παγαὶ Μεγαρικαὶ Straboni in Epitome lib. VII. HARD. — Earum locum tenere *Psato* opinatur KRUSE, *Alepochori* LAPIE. ED.

8. *Pagæi, et amplius.* Vet. apud Dalec. *Pagæi CLII passibus et amplius.* ED.

9. *Ægosthenienses.* Stephanus: Αἰγόσθενα, πόλις Μεγαρίδος· τὸ ἐθνικὸν, Αἰγοσθενεύς, etc. Pagæi, inquit Plinius, et præterea Ægosthenienses additi Megarensibus, Megaridem regionem constituunt. Ita Pausan. Attic. lib. I, pag. 82. H. — *Ægosthenæ* locum tenet nunc *Porto Germano.* ED.

10. *In ora autem.* Saronici sinus littore, prope Isthmum, Corinthum, et Cenchreas. Σχοινοῦς λιμὴν Straboni, lib. VIII, pag. 369. H. —Schœnus hodie *Porto Cocosi.* ED.

Schœnus. Oppida: Sidus[11], Cremmyon[12], Scironia[13] saxa vi mill. longitudine. Geranea[14], Megara[15], Eleusin[16]. Fuere, et OEnoa[17], Probalinthos: nunc[18] sunt ab[19] Isthmo

11. *Sidus*. Salmasius in Solin. pag. 142, Siduntem expungit. *Sidus enim*, inquit, *ibi non est*. At est profecto tum in vetustis exemplaribus, Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. in quibus legitur, corrupte quidem, sed ita nihilominus, ut vestigia appareant non obscura sinceræ lectionis: *oppida duoscremmyon*. Est etiam apud Scylacem, pag. 20: ἔστι δὲ καὶ ἔξω τοῦ ἰσθμοῦ χώρα Κορινθίοις, καὶ τεῖχος Σιδοῦς, καὶ ἕτερον τεῖχος Κρεμμύων. Quid potuit excogitari quod descriptioni Plinianæ apposite magis congrueret? Stephano quoque, Σιδοῦς Μεγαρίδος ἐπίνειον dicitur. Hard. — *Leandra* hodie vocatur. Ed.

12. *Cremmyon*. Lege notam proxime superiorem. Dalec. *Cremyon*. Fortasse hodie *Kenella*. Ed.

13. *Scironia saxa*. Mela, lib. II, c. 3: « Scironia saxa, sævo quondam Scironis hospitio etiamnunc infamia. » Quod hanc regionem montanam latrociniis infestam prædo habuerit, cui Σκείρων nomen fuit, teste Strabone, lib. IX, pag. 391, et Ovidio, Metam. lib. VII, v. 445, aliisque: inde Σκειρωνίδες πέτραι, Zephyrique inde spirantes, Σκείρωνες appellati sunt. Hodie *Caki scala*, locus adhuc infestus prædonibus. *VI mill.* cum Solino, c. vii, pag. 23, reponimus, ex fide codicum Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. et Chiffl. Martianus, lib. VI, pag. 210, corrupte pro *VI* habet *XXXVI*. In libris hactenus editis, *III mill.* prioris videlicet numeri nota *V*, in *II*, seu binarium divulsa, ut videtur. Hard.

14. *Geranea*. Γεράνεια Thucydidi, lib. I, pag. 70. Inter Corinthum et Megaram, μεταξὺ Μεγάρων καὶ Κορίνθου, inquit Stephanus. Hard. — Nulla exstare videntur rudera, sed Geranii montes in hoc tractu etiamnunc cognoscuntur. Ed.

15. *Megara*. Paulo ante obiter memorata: nunc suo loco iterum reddita. Hard.

16. *Eleusin*. Ἐλευσὶν πόλις, Straboni, lib. IX, p. 395, ubi Cereris Eleusinæ fanum. Rudera oppidi supersunt, quibus hodie nomen est *Lefsina*. Hard.

17. *OEnoa*, etc. Fuit Atticæ pars Tetrapolis appellata, a quatuor urbibus, quarum hæc nomina: Οἰνόη, Προβάλινθος, Τρικόρυθος, Μαραθών. Auctor Strabo, lib. VIII, p. 383. Fuit OEnoe, hod. *Pera Chora*, præsertim bello Peloponnesiaco clara. Vide Thucyd. lib. VIII, pag. 624, et lib. II, pag. 112. Hard.

18. *Nunc sunt*. Vet. apud Dalec. *quæ nunc non sunt*. Ed.

19. *Ab Isthmo LV*. Ita MSS. A Schœnunte tamen, unde Isthmus inchoat, distat Piræeus Straboni, stadiis circiter cccl, lib. IX, pag. 391, hoc est, pass. fere xliv mill. Hard. — Dalec. *quinquaginta duo*. Chiffl. *LIV*. Anteponendum esse *LV* recentiores etiam mappæ ostendunt, lectis quidem omnibus littorum ambitibus. Ed.

LV millia pass. Piræeus[20], et Phalera[21] portus, quinque[22]
2 millia pass. muro recedentibus Athenis juncti. Libera[23] hæc civitas, nec indiga ullius præconii amplius : tanta claritas superfluit. In Attica fontes, Cephissia[24], Larine, Callirhoe[25] Enneacrunos. Montes: Brilessus[26], Ægialeus,

20. *Piræeus*. Πειραιεὺς Straboni, loco citato. Statius: « Munychia, et trepidis stabilem Piræea nautis. » H. — Hodie *Porto-Dracone* incolis, Turcis *Kalen ;* nautis *Porto-Lione*, appellatione sumpta ab eximia leonis effigie, quæ in ipso portus aditu spectabatur, antequam an. 1636 a Venetis in urbem suam translatus fuisset. Ed.

21. *Phalera*. Steph. et Harpocr. Φαληρόν. Herod. Φαληρὸς, Terpsich. lib. V, pag. 315. Hinc Demetrio Phalereo cognomen. Hodie *Tripyrghi*, quasi a turri tergemina. H.

22. *Quinque millia*. Adstipulatur Strabo, lib. IX, pag. 395, qui de his muris agens Piræeo Athenas jungentibus, XL stadiorum, inquit, est longitudo : ταῦτα δ' ἦν μακρὰ τείχη, τετράκοντα σταδίων τὸ μῆκος. Martianus quoque, lib. VI, pag. 210, agnovit quinque millia; etsi mensuram hanc intervalli a Piræeo Athenas, perperam ille tribuerit saxorum Scironicorum latitudini. H.

23. *Libera hæc civitas*. Concessum a Romanis ut suis legibus uterentur, ac libertatis jus datum, etiam Strabo prodidit, lib. IX, p. 398, ἐφύλαξαν τὴν αὐτονομίαν αὐτοῖς, καὶ τὴν ἐλευθερίαν. Hodie *Atina*, sive Ἀθήνα incolis : nautis, *Satines*, ex geminis vocibus εἰς Ἀθήνας, una conflata. Hard.

24. *Cephissia*. Κηφησία Laertio, in Platone : subintellige κρήνη. Gellius, lib. XVIII, cap. 10 : « In Herodis C. V. villam, quæ est in agro Attico, loco qui appellatur Cephisia, aquis et lucis et nemoribus frequentem, æstu anni medio concesseram. » De Larine nihil compertum. Hard.

25. *Callirhoe Enneacrunos*. Hæc divulsa perperam a se invicem vocabula in libris ad hunc diem editis leguntur, *Callirhoe*, *Enneacrunos :* quum sit tamen geminum illud fontis unius nomen, a scaturiginibus novem *Enneacrunos* appellati. Neque enim Solinum moror, plenum nugarum scriptorem, nec satis solertem Plinii simiam, qui quum hæc transcriberet, duos putavit, cap. VII, pag. 23 : « Callirhoen, inquit, fontem stupent : nec ideo Cruneson fontem alterum nullæ rei memorant. » Magis Suidam audio, pag. 907 : Ἐννεάκρουνον, κρήνη τίς Ἀθήνησι, Καλλιῤῥόη καλουμένη πρότερον. Placidumque Lactantium, in Statii lib. XII, vers. 629, pag. 422 : *Callirhoe, fons novem capitibus means.* Immo et duodenis : unde et δωδεκάκρουνος ab aliis est appellatus. Suidas ipse testis, verbo Δωδεκάκρουνος, κρήνη, inquit, Ἀθήνησιν, ἣν Θουκυδίδης ἐννεάκρουνον. Quod iterum repetit, in Ἐννεάκρουνος. Hesychius quoque : et Tzetzes Chiliad. 8 Hist. 154, vers. 259, longe disertius : Ἡ Καλλιρόη τις κρηνίς τυγχάνει ταῖς Ἀθήναις, ἥπερ καὶ ἐννεάκρουνος

Icarius, Hymettus, Lycabettus: locus Ilissos[27]. A Piræeo XLV[28] mill. pass. Sunium[29] promontorium, Thoricos[30] promontorium. Potamos[31], Steria, Brauron[32],

τὸ πρώην ἐκαλεῖτο. Ἐγὼ δὲ Δωδεκάκρουνον οὕτως εἰρήκειν στόμα, Καθὼς τοῖς πάλαι. Hard.

26. *Brilessus*, etc. Ex his ii Straboni memorantur, lib. IX, p. 399, Βριλησσός, hodie *Turko-vouni*, Ὑμηττός, unde mel Hymettium, et Λυκαβηττός. Hymetto nomen hodie *Trelovouno*. Sunt et qui corrupte vocent *Monte-Matto* pro *Monte Hymetto*. Lycabettum a luporum multitudine appellatum putat Hesychius. Solinus quoque, cap. VII, pag. 23, Ægialeum et Icarium nominat. Sunt qui Ægileum malint. Sunt sane apud Stephanum, Αἰγιλία et Ἰκαρία, inter Atticæ pagos: a quibus vicinorum montium derivari appellatio potuit. Si quid conjecturæ indulgendum est, legi etiam forsan possit, pro *Ægialeus*, *Encaleus*. Nam Tzetzes Chiliad. I, vers. 978, Ἐγκάλεον ὄρος Atticæ montem laudat, e regione Salaminis insulæ positum. Sed indico tantum, non judico. Hard.

27. *Locus Ilissos*. Sic MSS. omnes, Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. Chiffletian. et quos Pintianus vidit, Tolet. et Salmant. Parmensis editio corrupte, *lacus Selinos*: nec minus vitiose Barbarus, *amnis Ilisos* reposuit. Ilissos Atticæ oppidi nomen fuit, teste Stephano, unde Musæ Ilissides cognominatæ: Ἰλισσός, πόλις τῆς Ἀττικῆς, ἐν ᾧ τιμῶνται αἱ Μοῦσαι Ἰλισσίδες. Est tamen in eadem Attica, et Εἰλισσὸς amnis, cujus in ripa ara fuit Musarum Ilissiadum, teste Pausania in Attic. lib. I, pag. 33; Dionysio item, vers. 434; Strabone, lib. IX, pag. 400, aliisque: unde et amni et finitimo oppido communis esse ea appellatio potuit. Sic enim Suidas admonet: Ἰλισσός, ὄνομα τόπου καὶ ποταμοῦ. H.

28. *XLV mill.* Sic apud Chiffl. Dalec. vero *XLII mill.* Ed.

29. *Sunium*. Σούνιον ἄκρον Ptolemæo, lib. III, cap. 15; Scymno, pag. 23, aliisque. H. — Nunc *Capo Colonna*. Ed.

30. *Thoricos*. Θόρικος. In libris hactenus impressis, *Doriscum promontorium*. In MSS. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. et Chifflet. *Doriscos*. Nos intrepide *Thoricos* rescribimus: tum quia Dorisci Atticæ promontorii, locive, nulla usquam se mentio adhuc obtulit: Thorici vero oppidi, populive post Sunium promontorium meminere complures: Strabo, lib. IX, pag. 398, Σούνιον· εἶτα Θόρικος εἶτα Ποταμὸς δῆμος, etc. quem græci scriptoris locum Plinium modo credas exscripsisse. Stephanus quoque, Θόρικος, δῆμος τῆς Ἀκαμάντιδος φυλῆς. Mela denique, lib. II, cap. 3, pag. 33: «Thoricos et Brauronia, olim urbes, jam tantum nomina.» De Dorisco Thraciæ Plinius libri hujus cap. 18; de Thorico vero in gemmis, lib. XXXVII, cap. 18, *in loco qui Thoricos vocatur*. Hard.

31. *Potamos*. Ποταμὸς δῆμος, Strabo, lib. IX, pag. 399. Diogenis Laertii patria, inter Sunium et Euripum. Sequitur apud Strabonem Στειρία, cujus et Stephanus meminit: eam hoc loco restituimus,

quondam oppida. Rhamnus[33] pagus, locus[34] Marathon[35], campus Thriasius[36], oppidum Melita[37], et Oropus[38], in confinio Bœotiæ.

1 XII. Cujus Anthedon[1], Onchestos[2], Thespiæ[3] liberum oppidum, Lebadea[4]: nec cedentes Athenis claritate, quæ

quum in MSS. legatur *Sterebrauron*. In libris hactenus vulgatis desideratur. Hard. — Potamos, si Harduinum audiamus, hodie *Porto de Raphti* dicitur: Lapie autem *Porto Raphti* illum esse in mappa sua indicat, qui veteribus portus Prasia dictus fuit, et Potamon supra illum statuit, ad ostium parvi cujusdam fluminis, Steriamque supra Potamon. Ed.

32. *Brauron*. Βραύρων, ubi Dianæ Brauroniæ sacellum. Strabo, l. IX, pag. 399. Mela, lib. II, cap. 33: « Thoricos, et Brauronia, olim urbes, nunc tantum nomina. » Ibi sepulchrum Iphigeniæ, inquit Nonius, Dionys. lib. XII, p. 362. H. — Juxta *Paleo-Braona* reperiuntur rudera ejus. Ed.

33. *Rhamnus*. Ῥαμνοῦς Straboni, loco citato, ad Euripi oram. De eo rursum, lib. XXXVI, cap. 4. Hodie *Tauro-castro*, vel *Ebreo-castro*. H.

34. *Locus*. In MS. et Vet. deletur. Dalec.

35. *Marathon*. Μαραθὼν Persica maxime clade pernotus, inquit Mela, lib. II, cap. 3, pag. 33. Contigit ea, duce Miltiade, anno tertio Olympiad. 72. H. — Nomen hodieque servat. Ed.

36. *Thriasius*. Θριάσιον πεδίον, Stephano, et Straboni, lib. IX, p. 395. Hard. — Nunc sine nomine, Athenas inter et Eleusim. Ed.

37. *Melita*. Sic MSS. omnes, editionesque castigatissimæ. Μελίτη Ἀττικῆς, unde Gelades oriundus, Phidiæ magister, apud Jo. Tzetzen, Chiliad. VIII, Hist. 192, v. 326. Frustra Miletum hoc loco Sponius obtrudit, hoc est, Athenarum urbis regionem, pro Atticæ oppido. Signat hunc Atticæ locum et vetus inscriptio ab eodem Sponio relata, pag. 107, ΛΕΩΝΙΔΗΣ ΛΕΩΝΙΔΟΥ ΜΕΛΙΤΕΥΣ. Hard.

38. *Oropus*. Ὠρωπὸς, Bœotiæ a Stephano adjudicatur. Hodie *Oropo* sive *Ropo*. Distat a mari duobus mill. De eo Livius, lib. XLV, c. 27. Ed.

XII. 1. *Anthedon*. Ἀνθηδὼν πόλις Βοιωτίας, Stephano: in Bœotico littore, contra Eubœam, Straboni, lib. IX, pag. 404. H. — Nonnulla videntur ejus rudera VIII M. pass. ab *Egripo*, septemtrionem inter et occasum solis. Ed.

2. *Onchestos*. Ὄγχηστος Homero in Catal. v. 13. Ὀγχηστὸς Straboni, lib. IX, pag. 410. Hard. — Juxta Copaim lacum, hodie *lac de Topolias*, reperiuntur ejus rudera. Ed.

3. *Thespiæ*. Θεσπιαὶ Straboni, l. IX, pag. 409, sub Helicone monte: ubi rudera oppidi superesse modo jam tum ævo suo ipse prodidit: testantur etiam inscriptiones ibi repertæ nuper, a vico *Erimo castro* M. D. pass. IV M. pass. a *Neochorio*. Homero, in Catalog. v. 5, Θέσπεια. Hard. et Ed.

4. *Lebadea*. Λεβαδία Straboni, p.

cognominantur Bœotiæ Thebæ[5], duorum numinum Liberi atque Herculis (ut volunt) patria. Et Musis natale in nemore Heliconis assignant. Datur et his Thebis saltus Cithæron[6], amnis Ismenus[7]. Præterea[8] fontes in Bœotia, OEdipodia, Psamathe, Dirce, Epicrane, Arethusa, Hippocrene, Aganippe, Gargaphie. Montes, extra[9] prædictos, Mycalessus[10], Hadylius[11], Acontius[12]. Reliqua oppida, 2
inter Megaram et Thebas : Eleutheræ[13], Haliartus, Pla-

4. Λεβάδεια Pausaniæ, Bœot. l. IX, pag. 601. Λεμβάδεια Harpocr. pag. 185. In inscriptione nuper reperta, sed forte recente, ΛΕΒΑΔΕΙΕΩΝ. Hodie *Livadia*. Hic Jovis Trophonii fanum, de quo Livius, lib. XLV, pag. 580. HARD.

5. *Thebæ, duorum*. Exscripsit hæc Solinus, cap. VII, pag. 23, Θῆβαι Βοιώτιαι. Incolis *Tiva*. HARD.

6. *Cithæron*. Κιθαιρὼν Straboni, pag. 409, juxta Thebas. HARD. — *Elatea* hodie dicitur. ED.

7. *Ismenus*. Ἰσμηνὸς, ποταμὸς Βοιωτίας, Stephano. Ἰσμηνὸς Dicæarcho, pag. 167. Ἰσμήνιος Pausaniæ, lib. IX, pag. 556. HARD. — Nunc sine nomine. ED.

8. *Præterea fontes*. OEdipodiam, Psamathen, Arethusam, Dircen, Hippocrenen, et Aganippen Solin. appellat, c. VII, p. 23. Scholiastes Nicandri in Theriac. p. 40, Ψαμάθη, κρήνη ἐν Βοιωτίᾳ. Pausaniæ, hi memorantur, Bœot. lib. IX, p. 569, Οἰδιποδία κρήνη, sic nuncupato fonte, quod in eo paternæ cædis cruorem OEdipus abluerit. Δίρκη, p. 578, a Lyci uxore. Schol. Pindari, p. 104, Δίρκη, πηγὴ ἐν Θήβαις. Ἀγανίππη, in Helicone monte, pag. 584. Γαργαφία κρήνη, p. 548. De Gargaphie, Herod. Calliop. lib. IX, n. 19, et Ovidius, Metamorph. lib. III, vers. 155. Ἐπικρήνη, dorice, Ἐπικράνα, a Capella memoratur, lib. VI, cap. de tertio sinu Europæ, pag. 210. In Plinianis libris hactenus editis, perperam *Epigranea*. HARD.—Sola Aganippe nomen nunc habere videtur; nempe *Talatz*; sive *Taleza* dicitur incolis; juxta pagum *Koukoura*, agnoscitur Hippocrene. ED.

9. *Extra prædictos*. Præter Heliconem, et Cithæronem. HARD.

10. *Mycalessus*. Μυκαλησσὸς, ab urbe cognomine, de qua mox. H.

11. *Hadylius*. Sic reponendum censuimus, quum prius corrupte legeretur *Adylisus*. Hadylii certe montis, sive Hedylii, meminere complures : Harpocration, p. 137, ex Demosthene et Theopompo, Ἡδύλειον ὄρος ἐν Βοιωτίᾳ, ὡς καὶ Θεόπομπος, etc. Suidas, pag. 1169, Ἡδύλειον ὄρος, ὅπερ ἐστὶν ἐν Βοιωτίᾳ. Ἀδύλιος Dorica lingua, pro Ἡδύλιος. HARD.

12. *Acontius*. Ἀκόντιον ὄρος, Straboni, lib. IX, p. 416, et Plutarch. in Sylla, pag. 464. HARD.

13. *Eleutheræ*, etc. Ἐλευθεραὶ Stephano. Ἁλίαρτος Pausaniæ, Bœot. lib. IX, p. 590, juxta vicum *Mazi*. Πλάταια Homero, Iliad. II, in Catalog. v. 11, ubi Didymus Schol.

tææ[14], Pheræ, Aspledon, Hyle[15], Thisbe, Erythræ, Glissas, Copæ : juxta Cephissum amnem Larymna[16], et Anchoa: Medeon[17], Phlygone, Acræphia[18], Coronea[19], Chæronea.

τὰς Πλαταίας vocat : incolas Πλαταιεῖς Pausanias, initio libri IX, hodie *Kochla*. Φαραὶ Straboni, in Tanagrica Bœotiæ regione, prope Mycalessum, l. IX, p. 405. Ἀσπληδὼν Stephano, et Straboni, pag. 414. Ὕλη Homero, in Catalogo, vers. 7, et Straboni, pag. 407. Reperiuntur rudera ejus ad Hylicam lacum, hodie *Likaris* dictum. Θίσβη, Stephano, et Homero, v. 9. Ἐρυθραὶ Homero, vers. 6, et Straboni, p. 409. Γλίσσας Homero, vers. 11, ubi Eustathius, p. 269, Γλίσσας, Γλίσσαντος. Κῶπαι Stephano, et Dicæarcho, pag. 166, infra *Topolias*, in paludibus quas efficit Copais lacus; quem alii Cephissidem vocant, cum Strabone, p. 406, quod Cephissus amnis hunc impleat : cui lacui nomen hodie est, non *Lago Stivo*, ut quibusdam creditum, sed *Limni tis Livadias*, Λίμνη τῆς Λιβαδίας, et *Lago Topolias*. H. et Ed.

14. *Plataæ*. Dalec. *Plateæ*. Ed.

15. *Hyle*. Dalec. *Hylæ*. Harduin. *Hyle* pro *Hilæ* cum Homero et Strabone rescripsit. Ed.

16. *Larymna et Anchoa*. Ita reposuimus, tum ex vestigiis codicum Reg. 1, et Paris. tum ex re ipsa situque oppidorum, juxta Cephissum amnem, quorum nomina Λάρυμναν et Ἀγχόην Strabo refert, lib. IX, p. 406, ubi Cephissus exit in mare. Larymnam enim ibi geminam distinguit : Locridis alteram, de qua postea Plinius, alteram Bœotiæ. *Lamia* autem et *Anichia* (sic enim libri hactenus editi præ se ferunt), nec Græcorum ulli, nec latinis scriptoribus memorantur : etsi iis nominibus Thesaurum suum Ortelius locupletavit. Hard.

17. *Medeon*, etc. Μεδεὼν Steph. et Homero, Iliad. II, v. 7. Φλυγόνιον in Phocide, Stephano, et Pausaniæ, Phoc. lib. X, pag. 613. Hard.

18. *Acræphia*. In libris impressis *Grephis*. In MSS. Reg. 1, 2, etc. *Græphis*. Sylburgius in Pausan. et eum secutus Ortelius *Cirphis*, quæ Straboni Κίρφις, l. IX, p. 416. Phocidis urbs mediterranea, juxta Delphos : perperam, ut apparet. Nos indubitata conjectura *Acræphia*, cum Stephano reposuimus : Ἀκραιφία, inquit, πόλις Βοιωτίας· οἱ δὲ Ἀκραίφιον, etc. Pausaniæ, Bœot. l. IX, Ἀκραίφνιον dicitur : Ptolemæo, lib. III, cap. 15, in oppidis Bœotiæ mediterraneis Ἀκριφία, pro Ἀκραιφία : Straboni, Ἀκραιφίαι, lib. IX, pag. 410, quas cum Coronea, Onchesto, Haliartoque copulat. Denique Ἀκραιφίη πόλις Herodoto, Uran. lib. VIII, pag. 507, n. 135, haud procul palude Copaide, ubi videntur rudera ejus *Kartitza* dicta. Hard. et Ed.

19. *Coronea*. Κορώνεια, et Χαιρώνεια, in oppidis Bœotiæ mediterraneis, apud Ptolemæum, lib. III, cap. 15. Hæc Plutarchi natalibus clara, hodie *Kaprenia*, *Capournia*, sive *Kopourno* vocatur ; illa juxta vicum *Korumnies* sita fuisse videtur. Dalecampius, *Choronæa*, *Charonia*. Hard. et Ed.

In ora autem infra Thebas[20], Ocalee[21], Heleon, Scolos, Schœnos, Peteon, Hyrie, Mycalessus, Hilesion[22], Pteleon[23], Olyros[24], Tanagra[25] liber populus : et in ipsis faucibus Euripi, quem facit objectu[26] insulæ Eubœæ, Aulis[27] capaci nobilis portu. Bœotos Hyantas[28] antiquitus dixere.

Locri deinde Epicnemidii cognominantur, olim[29] Lele- 3

20. *Infra Thebas.* An infra Bœotias Thebas ? an vero etiam illud *infra Thebas*, nomen oppidi est in ora positi, quod Ὑποθήβας Homerus vocat, Iliad. II, in Catalog. v. 12 : Οἵτε Πλάταιαν ἔχον, ἠδ' οἳ Γλίσσαν ἐνέμοντο. Οἵ θ' Ὑποθήβας εἶχον ἐϋκτίμενον πτολίεθρον. Hard.

21. *Ocalee*, etc. Dalec. *Ocale*, *Elæon*, *Scolos*, *Scœnos*, *Peteon*, *Hyriæ*. Ed. — Ὠκαλέη Homero, Iliad. II, in Catal. vers. 8, ubi Didymus postea vocatam ait Ὠκάλειαν. Ἐλεὼν pagus Tanagricus, Straboni, l. IX, pag. 404, cui a paludibus nomen est. Homerus, vers. 4, Σχοῖνόν τε, Σκῶλόν τε laudat. Σχοῖνος, hodie *Morikios*, Thebis distat stadiis L, ut auctor est Strabo, lib. IX, pag. 408. Σκῶλος sub Cithærone est. Πετεὼν agri Thebani pagus, prope viam quæ ducit Anthedona, εἰς τὸν Ἀνθηδόνα. Strabo, pag. 410. Ὑρίη, Homero, v. 3, et Suidæ : Stephano, Ὑρία, πρὸς τὸν Εὔριπον : eædem Hysiæ, Ὑσίαι, appellatæ a Pausania, Bœot. lib. IX, pag. 545, et Strabone, pag. 404, ubi et Μυκαλησσὸς pagus Tanagricus dicitur, in via qua Thebis Chalcidem Eubœæ itur. H.

22. *Hilesion.* Εἰλέσιον cui ab ἕλος, hoc est, a palude circumjacente factum nomen esse Strabo testatur, lib. IX, pag. 406. Meminit ejus oppidi Homerus, Iliad. II, in Catal. v. 6. Nonnus quoque, lib. XIII, 2, Dionys. p. 354, cum Scolo, Thisbe, cæterisque, quæ hic appellantur : Εἰλέσιον, καὶ Σκῶλον, ἁλιῤῥηπίδα τε Θίσβην, etc. Quibus adducti testimoniis *Hilesion* hoc loco scripsimus, quum prius *Hyreseon* legeretur : quæ vox nihili est. Hard.

23. *Pteleon*, *Olyros.* In MSS. *Pteleon*, *Ollarum*. Hard.

24. *Olyros.* Chiffl. *Ollarum.* Ed.

25. *Tanagra.* Ab Aulide stadiis xxx dissitum Ταναγραίων πολίχνιον, Straboni, lib. IX, pag. 403. H. — Haud longe a *Skoimandri*. Ed.

26. *Objectu insulæ Eubœæ.* Vet. ap. Dalec. *objecta insula Eubœa.* Ed.

27. *Aulis.* Αὐλὶς, portus inclytus statione quondam mille navium Agamemnoniæ classis, inquit Livius, lib. XLV, cap. 27, et Mela, lib. II, cap. 3. Ne rudera quidem hodie Aulidis supersunt, sed II M. D. pass. infra *Egripo* agnoscitur portus ejus de quo Solinus, cap. VII, pag. 23 : « Eubœa insula laterum objectu efficit Aulidis portum. » H. et Ed.

28. *Hyantas.* Ὕαντας, Strabo, lib. IX, pag. 401, iidem et Leleges olim appellati, ex eodem Strabone, Scymno, pag. 24, et Solino, cap. VII, pag. 23. De Hyantibus multa Pindari Schol pag. 56 et 155. H.

29. *Olim Leleges.* Testis Hesiodi versus, quem Strabo recitat l. VII, pag. 322 : Ἤτοι γὰρ Λοκρὸς Λελέγων ἡγήσατο λαῶν. Pars hi fuere Bœotiæ:

ges appellati, per quos amnis Cephissus[30] defertur in mare. Oppida: Opus[31], unde[32] et sinus Opuntius, Cynos. Phocidis in littore unum Daphnus[33]. Introrsus in Locris, Elatea[34], et in ripa Cephissi (ut diximus[35]) Lilæa: Delphosque versus, Cnemis[36], et Hyampolis. Rursus Locrorum ora, in qua Larymna[37], Thronium[38], juxta quod Boagrius amnis defertur in mare. Oppida: Narycion[39],

Solinus, loco citato: « Bœoti iidem sunt qui Leleges fuerunt, per quos defluens Cephissos amnis in maria conditur. » Ἐπικνημίδιοι porro a Cnemide monte oppidoque ejus oræ cognominantur. Strab. lib. IX, p. 425. Hard.

30. *Cephissus*. De quo dictum est, cap. 4. Hard.

31. *Opus*. Ὀποῦς, Ὀποῦντος, Straboni, pag. 425, ubi et Ὀπούντιος κόλπος, et Κύνος Opuntiorum navale. Κύνος Homero, in Catalogo, vers. 38. Cynum Locridis, emporium Opuntiorum vocat Livius, libro XXVIII, cap. 6. Hard. — III M. pass. a *Talanti*, ortum solis versus, reperiuntur rudera ejus. Ed.

32. *Unde et sinus Opuntius*. Sic apud Chiffl. Dalec. et Elzev. *unde Opuntinus sinus*. Vocatur hodie *golfo di Talanti*. Inde Cynos VIII M. pass. juxta turrim hodie *Lebanitis*, sive *Lebatanis* dictam. Ed.

33. *Daphnus*. Δαφνοῦς Straboni, p. 416 et 424. Hard. — Ad sinum sita fuit juxta quem reperitur pagus *Neochorio*. Ed.

34. *Elatea*. Ἐλάτεια Stephano, et Appiano in Syriac. p. 98; Straboni, pag. 407, et Ptolemæo, lib. III, cap. 15. Hard. — Hodie *Elevta*, sive *Levta*. Ed.

35. *Ut diximus*. cap. 4. Hard.

36. *Cnemis*. Κνημῖδες χωρίον ἐρυμνὸν, munitum oppidum, apud Strabonem, pag. 226. In littore contra promontorium extremum Eubœæ antiquis Ceneum, nunc *Lithada* vocatum, videntur rudera ejus. Ὑάμπολις, Homero in Catalog. v. 28, et Pausan. Phocic. lib. X, pag. 609; Straboni, pag. 416; Livio quoque, lib. XXXII, c. 18. Hodie *Bogdana*. Utraque versus Opuntem, et Eubœam posita, procul et Delphis. Quamobrem hæc verba, *versusque Delphos*, ad Lilæam, mutata interpunctione, retulimus. Dalec. *Hiampolis*. Hard. et Ed.

37. *Larymna*. Hæc Locridis Larymna, inferior appellata, ad ostia Cephissi amnis. Strabo, pag. 405, Λάρυμνα. Hard. — Inter vicos *Potzumadi* et *Martini* videntur rudera ejus. Ed.

38. *Thronium*. Id acceptum ex Homero, Iliad. II, in Catalogo, v. 40: Θρόνιόν τε Βοαγρίου ἀμφὶ ῥέεθρα. Hard.—Boagrius nunc sine nomine rivulus est, ad dextram cujus ripam videntur Thronii rudera, II M. pass. a mari. Ed.

39. *Narycion*, etc. Νάρυξ et Νάρύκιον Stephano. Ἀλόπη deinde Straboni, pag. 426, et Diodoro Sic. Bibl. lib. XII, pag. 101. Ἀλόπη Thucydid. lib. II, p. 117. Denique

Alope, Scarphia. Postea Maliacus sinus ab incolis[40] dictus : in quo oppida, Halcyone[41], Econia, Phalara[42].

XIII. Doris deinde, in qua Sperchios[1], Erineon[2], Boion, Pindus, Cytinum. Doridis a tergo mons est OEta[3]. 1

XIV. Sequitur[1] mutatis sæpe nominibus Æmonia : eadem Pelasgicum Argos, Hellas, eadem Thessalia, et 1

Σκάρφεια Λοκρίδος, prope Thermopylas, Stephano, et Appiano in Syriac. pag. 98. Hard. — Narycion ignoratur : Alopes vestigia ad rivulum *Perenu* reperiuntur, xii m. pass. a Thronio ortum solis versus ; Scarphiæ rudera videntur iii m. pass. infra Thronium in læva Boagrii ripa, ut in mappa sua indicat Lapie. Ed.

40. *Ab incolis*. Ab incolis, inquit, sinus hic nomen traxit. Ii Straboni Μαλιεῖς appellantur, lib. IX, pag. 416. Hard. — Maliacus sinus, nunc *le golfe de Zeitoun*. Brot.

41. *Halcyone, Econia*. Halcyonensium unicum, quod quidem sciam, monumentum exstat in nummo Severi Imp. ex ære minore, qui in Parisiensi nostro Cimelio asservatur, cujus epigraphe, ΑΛΚΙΟΝΙΩΝ. De Econia nihil compertum. At qui pro utraque voce *Alalcomenen, Itoniamque* substituunt, confidenter nimium libris derogant fidem, ut indulgeant conjecturæ. Hard.

42. *Phalara*. Φάλαρα a Stephano πόλις Θετταλίας dicitur, cujus in confinio posita. In sinu Maliaco a Livio collocatur, lib. XXXVI, c. 29, prope Lamiam, Phthioticæ Thessaliæ oppidum, de quo mox. Φαλαριάς Lycophr. vers. 1147. H. — Leucis duobus a *Zeitoun* reperiuntur ejus vestigia. Ed.

XIII. 1. *Sperchios*. Ab amne cognomine, de quo statim dicemus. Σπέρχεια Ptolemæo, lib. III, cap. 13, inter Echinum, et Sperchii amnis ostia, in Phthiotide. Hard.

2. *Erineon*, etc. Dorienses, inquit Strabo, lib. IX, p. 427, regionem incoluere, a quatuor urbibus Tetrapolim appellatam. Urbium hæc nomina, Ἐρίνεον, Βοῖον, Πίνδος, Κυτίνιον. H. — Erineon fortasse hodie *Paleo-Choria*, Boium, *Bralo*. Ed.

3. *OEta*. Mela, lib. II, cap. 3 : « Novissime calcatum Graio Herculi solum, OEtæus saltus. » A Thermopylis et ortu solis, ad occasum Ambraciumque sinum porrigitur. Hard. — *Catavothra-vouno* hodie vocatur. Ed.

XIV. 1. *Sequitur*. Transcripsit hæc Solin. c. viii, p. 24, et Martianus, lib. VI, cap. de Thessalia, p. 210. Αἱμονίαν ab Æmone rege Thessaliam appellatam esse, Strabo docet, lib. IX, pag. 443, et Dionys. Halicarn. lib. I, pag. 49, et Hesychius, et Stephanus : Πελασγίαν idem Steph. et Eustath. in Dionys. vers. 427, pag. 61. Hellas, teste Pausania, Lacon. l. III, p. 201, ab Hellene rege dicta est : a Thessalo, Thessalia, ex eodem Strabone, et ex Velleio, lib. I, p. 3. Δρυοπὶς Herodoto Clio, lib. I, n. 56, pag. 21. De Dryope, vide Strabonem, l. VIII, pag. 373. Hard.

Dryopis, semper a regibus cognominata. Ibi genitus Rex nomine Græcus, a quo Græcia[2] : ibi Hellen[3], a quo Hellenes. Hos eosdem Homerus[4] tribus nominibus appellavit, Myrmidonas, et Hellenas, et Achæos.

2 Ex his Phthiotæ[5] nominantur Dorida accolentes. Eorum oppida, Echinus[6] in faucibus Sperchii[7] fluminis, Thermopylarum[8] angustiæ : quo argumento IV millia

2. *A quo Græcia.* Stephanus : Γραικὸς, ὁ Ἕλλην, ὁ Θεσσαλοῦ υἱὸς, ἀφ' οὗ Γραικοὶ οἱ Ἕλληνες. Haud obscure innuit Græcorum nomen quam Hellenum esse aliquanto antiquius. Consentientem habet Apollodorum, de Diis, lib. I, pag. 27 : Ἕλλην μὲν, inquit, ἀφ' αὑτοῦ, τοὺς καλουμένους Γραικοὺς, προσηγόρευσεν Ἕλληνας. Ubi interpres Latinus : « Hellen de se Hellenas, qui postea Græci vocati sunt, nominavit. » Debuit sic potius reddere, *qui prius Græci vocabantur.* Hoc Tanaq. Faber, qui versionem recensuit, prætermisit. Quod porro ad vocem Γραικὸς attinet, Hesychius Ῥαῖκος prius dictum opinatur, mox a Romanis addita littera Græcos nuncupatos : Ῥαῖκος, inquit, Ἕλλην. Ῥωμαῖοι δὲ τὸ γ προσθέντες, Γραικόν φασι. HARD.

3. *Hellen.* De Hellene, Thessaliæ rege, Pausanias in Achaic. lib. VII, pag. 396. Deucalionis filium facit Thucyd. lib. I, pag. 3, et Strabo, lib. IX, pag. 432. Euseb. quoque in Chron. pag. 96 : Ἕλλην υἱὸς Δευκαλίωνος, ἀφ' οὗ Ἕλληνες οἱ Γραικοὶ μετεκλήθησαν. HARD.

4. *Homerus.* Iliad. II, in Catalogo, v. 191, ubi de Phthiæ et Helladis incolis : Μυρμιδόνες δὲ καλεῦντο, καὶ Ἕλληνες, καὶ Ἀχαιοί. Vide etiam Strabonem, pag. 433. H.

5. *Phthiotæ.* Φθιῶται, regioque ipsa Φθιῶτις Straboni, pag. 433. Hos Thessaliæ contributos esse jussit Augustus, ut refert Pausan. in Phoc. lib. X, pag. 622. HARD. — Hæc Phtiotis nunc pars est provinciæ *Vaivodilick de Zeitoun* dictæ. ED.

6. *Echinus.* Ἐχῖνος Phthioticæ ditionis, apud Strab. loc. cit. in intimo Maliaci sinus recessu, apud Scymnum, p. 25 : Κόλπος δὲ κεῖται Μαλιακὸς, ἐν τῷ μυχῷ Ἐχῖνος. In Conc. Calched. *Petrus Echiniensis.* HARD. — Nunc *Echinou.* ED.

7. *Sperchii.* Σπερχειὸς Straboni, loc. cit. et Ptolem. lib. III, c. 13. H. — *Hellada* hodie vocatur. ED.

8. *Thermopylarum.* Livius, lib. XXXVI, cap. 15 : « Extremos ad orientem montes Œtam vocant : quorum quod altissimum est, Callidromon appellatur : in cujus valle ad Maliacum sinum vergente iter est non latius quam sexaginta passus : hæc una militaris via, qua traduci exercitus, si non prohibeantur, possint. Ideo Pylæ, et ab aliis, quia calidæ aquæ in ipsis faucibus sunt, Thermopylæ locus appellatur : nobilis Lacedæmoniorum adversus Persas morte magis memorabili quam pugna. » Vide etiam Strabonem, pag. 428. HARD. — Nunc quoque *Thermopyles*, sive *Bocca di Lupo.* ED.

passuum inde Heraclea, Trachin[9] dicta est. Mons ibi Callidromus[10]: oppida celebria[11], Hellas, Halos, Lamia, Phthia, Arne.

XV. (VIII.) In Thessalia autem Orchomenus, Minyeus[1] 1

9. *Trachin dicta est.* Ob viarum asperitatem: est enim τραχὺς *asper.* Hinc Ἡράκλειαν Τραχῖνα dixerunt. Strabo, pag. 429. Ab Hercule conditam Stephanus ait, et Eustathius, in Iliad. II, pag. 320. Hard. — Male illam hodie esse *Zeitoun* ait Broterius; reperiuntur rudera ejus ad Æsopum amnem, qui in Sperchium influit. Pro *Thermopylarum angustiæ: quo argumento* proponebat Dalec. *Thermopylarum angustiæ, aquarum argumento.* Ed.

10. *Callidromus.* Nullo hodie proprio nomine designari videtur. Ed.

11. *Oppida celebria.* Fuere, inquit, oppida hæc quondam celebria, Ἑλλὰς, Ἅλος, Λαμία, Φθία, Ἄρνη. Ita libri omnes, tum impressi, tum manu exarati. Palmerius tamen in Exercitationibus, p. 321, *Hellas, Halos*, legi oportere omni ope contendit, non *Hellas, Halos.* At præter consensum exemplarium, perspicua res est ea nunc oppida commemorari a Plinio, quæ Homerus ipse belli Trojani tempore claruisse scribit: e quibus Hellas, Halos, Phthia, locum præcipuum obtinent: nam Iliad. II, in Catal. vers. 189: Οἵ θ' Ἄλον, οἵ τ' Ἀλόπην, οἵ τε Τρηχῖν' ἐνέμοντο, Οἵ τ' εἶχον Φθίην, ἠδ' Ἑλλάδα καλλιγύναικα. Ubi Eustathius, p. 320, Helladem ait ab Hellene conditam: Ἄλον a quibusdam tenui spiritu signari, ab aliis denso: Ἑλλὰς δὲ ὑπὸ Ἕλληνος ἐκτίσθη... τινὲς δὲ οἴονται δασύνεσθαι τὴν Ἄλον. Ac rursum pag. 332, Strabonem ait duos in Thessalia fontes agnoscere, Messeida et Hyperiam, prope Hellada et Pharsala, πλησίον τῆς πόλεως Ἑλλάδος, καὶ Φαρσάλων. Φθία porro non regionis modo Phthiotidis nomen est, sed et oppidi: Eustath. in Iliad. II, pag. 320, Φθία πόλις καὶ μοῖρα Θετταλίας. Ita etiam Stephanus. Λαμία Strab. lib. IX, pag. 433, unde Lamiaco bello nomen impositum est, quod anno proximo ab Alexandri obitu cœptum. In Notitia Eccles. Prov. Thessalonicæ, pag. 23, Λαμία. Lamiam Livius vocat, lib. XXVII, cap. 30. Ἄρνη denique Stephano Thessaliæ urbs dicitur, Bœotorum colonia, Ἄρνη πόλις Θεσσαλίας, ἄποικος τῆς Βοιωτίας. Hard. — Lamia nunc est *Zeitoun*, aliæ ignorantur. Ed.

XV. 1. *Minyeus.* Ita MSS. At Parmensis editio: *In Thessalia autem amnis Orchomenus*, etc. Ut et amni et oppido commune id nomen esse existimetur, legique deinde oporteat, *et oppidum: Almon*, etc. Cui lectioni adstipulari videtur Homerus: Ἔστι δέ τις ποταμὸς Μινυήϊος εἰς ἅλα βάλλων. Ὀρχομενὸς Μινυεὺς, oppidum, de quo Pausan. in Bœot. lib. IX, pag. 597, ab Orchomeno Minyæ fil. unde Minyæ Orchomenii appellati cives, ut ab Orchomeniis Arcadicis distinguerentur. Thucyd. lib. IV, pag. 303: Ὀρχομενὸν τὸν

antea dictus: et oppidum Almon[2], ab aliis Salmon, Atrax[3], Pelinna[4]: fons Hyperia[5]. Oppida: Pheræ[6], quarum a tergo Pieris[7] ad Macedoniam protenditur, Larissa[8], Gomphi[9],

Μινύειον πρότερον καλούμενον, νῦν δὲ Βοιώτιον. De oppido loquitur. H.— Apud Chifflet. legitur *Mynilüs* pro *Mynieus*. Ed.

2. *Almon*. Ita MSS. omnes, Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. non, ut editi, *ab aliis Elmon*. Confirmat veterem scripturam Stephanus: Ἄλμων, inquit, πόλις Βοιωτίας, ὡς Ἑλλάνικος, καὶ Σάλμων αὐτήν φησι. Etsi reprehenditur a Stephano Hellanicus. Eadem Μινύα dicta quondam, si eidem Stephano fides. Μινύα, inquit, πόλις Θετταλίας, ἡ πρότερον Ἀλμωνία. Hard.

3. *Atrax*. Ἄτραξ, et Ἀτραχία, πόλις Θεσσαλίας, Stephano. Vicina Peneo amni, apud Strab. lib. IX, pag. 440. Hard.

4. *Pelinna*. Quum *Pelinna* reposuit Hermolaus, ait Pelicerius in notis MSS. eum fecisse contra librorum omnium fidem, vetustarumque editionum, Parm. Venet. etc. in quibus *Palamna*, pro *Phalanna* legitur: atque adeo contra ipsum Strabonem, qui lib. IX, p. 440, juxta Peneum flumen citata Atrace: « Phalanna, inquit, Perrhæborum oppidum, haud procul Tempe, Peneo et ipsa assidet »: Ἡ δὲ Φαλάννα Πεῤῥαιβικὴ πόλις πρὸς τῷ Πηνειῷ πλησίον τῶν Τεμπῶν. Ac certe ea quæ a Strabone Phalanna describitur, ipsa est, quæ a Plinio, cap. 16, Magnesiæ adjudicatur, ut suo loco ostendimus. Quamobrem locum hic habere Phalanna non potest, sed Livii lib. XXXVI, cap. 10 et 14, Pelinnæum, Strabonisque lib. IX, pag. 438, Πελίνναιον: quod illi quidem circa Atracem, Larissam, Triccamque constituunt. Stephanus vero aliquanto disertius quam ceteri, in Phthiotide: Πέλιννα, πόλις Θεσσαλίας, ἐν τῇ Φθιώτιδι. H.

5. *Hyperia*. Ὑπέρεια Straboni, lib. IX, pag. 432, in media Phæraeorum civitate, ex eodem, pag. 439, atque ex Eustath. in Iliad. II, p. 332. Falli Hesychium putamus, qui Ὑπέρειαν ait esse τῶν Φαιάκων πόλιν καὶ κρήνην, quum nemo alius ejus oppidi meminerit in eo tractu, ac Φερῶν κρήνην dicere tantummodo debuisse videatur. Hard.

6. *Pheræ*. Φεραὶ, in mediterraneo Thessaliæ, ἐν μεσογείᾳ Θετταλίας, pag. 24. Harum meminit etiam Corinth. Pausan. lib. II, p. 127, Φερῶν τῶν ἐν Θετταλίᾳ. Hard. — Hodie *Velestina*. Ed.

7. *Pieris*. Vel Pieria regio, de qua cap. 17. Male in libris editis, *Pierus*, quod montis nomen, de quo mox Plinius. Hard.

8. *Larissa*, etc. Λάρισσα, Thessaliæ oppidum, juxta Peneum, Stephano. *Larissa Thessala*, Solino, cap. VIII, pag. 24. H. — Etiamnunc *Larissa* vocatur, sive *Ienitchen*. Ed.

9. *Gomphi*. Γόμφοι, in Estiotis Thessaliæ gente, apud Ptolem. lib. III, cap. 13, et in Notitia Eccles. pag. 32. Apud Scylacem, pag. 24, Ἀμφίναιον, pro Γόμφοι νέον. Hard. — Nunc *Cleisoura*. Ed.

Thebæ[10] Thessaliæ, nemus Pteleon[11]: sinus Pagasicus. Oppidum Pagasæ[12], idem postea Demetrias[13] dictum, Tricca[14], Pharsalici campi cum civitate[15] libera, Cranon[16], Iletia[17]. Montes Phthiotidis, Nymphæus[18] quodam topiario naturæ opere spectabilis: Buzygæus, Donacesa, Bermius, Daphissa, Chimerion, Athamas, Stephane. In Thessalia sunt 2
quatuor atque triginta: quorum nobilissimi, Cerceti[19],

10. *Thebæ.* Θήβη Θεσσαλίας τῆς Φθιώτιδος, Stephano, et Scylaci, pag. 24. In Conc. Sardic. *Modestus a Thessalia de Thebis.* Maritimum emporium Thessalorum Livius vocat, lib. XXXIX, cap. 25. Hard. — Nonnulla reperiuntur illius rudera VIII M. pass. ab urbe *Volo*, meridiem inter et occasum solis. Ed.

11. *Nemus Pteleon.* Juxta urbem cognominem, quæ Straboni, lib. IX, pag. 433 et 435, Πτελεὸν dicitur. Hard.

12. *Pagasæ.* Dal. *Pagasa.* Ed. — Παγασαὶ Straboni Pheræorum navale, lib. IX, pag. 436, a Pheris dissitæ stadiis XC, seu pass. XI M. CCL. Hard. — Sitæ fuerunt ubi nunc castellum urbis *Volo;* sinui nomen *Port de Volo.* Ed.

13. *Demetrias dictum.* Exhausta civibus urbe Pagasica, et Demetriadem transductis, a novi oppidi conditore Demetrio Poliorceta: Pagasarum nomen antiquatum, Demetriadis appellatio invaluit. Strabo, loc. cit. H. — Videntur rudera ejus II M. pass. a *Volo*, meridiem versus. Ed.

14. *Tricca.* Τρίκκα Ptolem. lib. III, c. 13, in Estiotis, Thessaliæ gente. Τρίκκη Homero in Catalogo, v. 236, et Hesychio. Hard. — Sita fuit ubi nunc est urbis *Tricala* castellum. Ed.

15. *Cum civitate.* Φάρσαλος Scylaci, p. 24, inter urbes Thessaliæ mediterraneas. Hanc Enipeus amnis præterlabitur, ut auctor est Strabo, lib. IX, pag. 432. Hard. — *Pharsalus*, nunc *Farsa*, sive *Sataldgé* vocatur. Ed.

16. *Cranon.* Κρανὼν Straboni, pag. 441, et Stephano, in iis campis, quæ Tempe nominantur. H. — Hæc Cranon quam in campis Tempe collocat Stephanus, ea esse mihi videtur de qua in insequenti capite meminit Noster. Ed.

17. *Iletia.* Ptolemæo, lib. III, cap. 13, in Pelasgiotide Thessaliæ regione, Ἰλέγιον, pro Ἰλέτιον. Hard. — Situs ignoratur. Ed.

18. *Nymphæus.* An Τυμφρηστὸς Thessaliæ mons, cujus Strabo meminit, lib. IX, pag. 433. Βερμίου ὄρους meminere Ptolem. lib. III, cap. 13, et Strabo, lib. VII, pag. 338. Pro *Daphissa*, forte *Delphusa* legendum. De cæteris adhuc nihil compertum. Hard.

19. *Cerceti.* Chifflet. *Cercæi.* Ed. — Qui Ptolemæo, lib. III, c. 13, Κερκετήσιος dicitur: Livio Cercetius in Thessalia, lib. XXXII, cap. 14. Hinc corrigendus liber Missorum Theodosii, qui Cercerium vocant: « Epirus, Achaia, Attica, Thessalia: hæ finiuntur, ab oriente, mari Ægæo: ab occidente,

Olympus[20], Pierus[21], Ossa : cujus ex adverso[22] Pindus et Othrys, Lapitharum sedes : hi ad occasum vergentes : ad ortus[23], Pelios : omnes theatrali modo inflexi, caveatis ante eos[24] septuaginta quinque urbibus. Flumina Thessaliæ, Apidanus[25], Phœnix, Enipeus, Onochonus[26], Pamisus[27]. Fons Messeis[28]. Lacus Bœbeis[29]; et ante cun-

mari Adriatico : a septemtrione, montibus Cercerio, Olympo, Pelio, etc.» Hard.

20. *Olympus*, etc. Mela, lib. II, cap. 3 : «Olympus, Pelion, Ossa, montes gigantum fama belloque memorati. Hic Musarum parens domusque Pieria, etc.» Hard. — *Ossa* hodie *Kissovo* dicitur, cæteri autem regionis istius montes aut veteri, aut nullo nomine noscuntur. Ed.

21. *Pierus*. Chiffl. *Pieris*. Ed. — Πίερος et Πιέριον ὄρος Scholiastæ Thucydidis, ad lib. V, p. 352. H.

22. *Cujus ex adverso*. Hic Plinium pro suo more transcribunt, Solinus cap. VIII, p. 24, et Capella, lib. VI, cap. de Thessalia, pag. 211. Πίνδος et Ὄθρυς simul ab Herodoto quoque copulantur, lib. VII, Polym. n. 129. De Lapithis, vide Diod. Sic. Bibl. lib. IV, p. 271. H. — Pindus vetus nomen servat, Othrys *Veloutzi* et *Goura* vocatur. Ed.

23. *Ortus*. Legebat Dalec. *ortum*. Pelios nunc *Plesnid* et *Zagora* vocatur. Ed.

24. *Caveatis ante eos*. Hæc sincera lectio est tum codicum MSS. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris Chiffl. tum vetustarum editionum, quas Frobenius prior interpolavit, ut *cuneatis* rescriberet. Caveatis, hoc est, in interjacente campo clausis. A theatri cavea, metaphora sumpta. Hard.

25. *Apidanus*, etc. Ἀπιδανὸς, Φοίνιξ, Stephano : Ἐνιπεὺς Straboni, p. 432. Pharsalum præterlabitur : in Apidanum influit : Apidanus in Peneum. Ὀνόχωνος Tzetzæ, Chiliad. 9, v. 706; Herodoto, lib. VII, Polymn. pag. 423, n. 129 : Ἀπιδανὸς, Ὀνόχωνος, Ἐνιπεὺς, καὶ Πάμισος. Phœnicem in Apidanum fluere, ait Vibius Sequester, pag. 336. Ex Olympo labi Enipeum, Livius, lib. XLIV, cap. 8. Horum plerosque carmine complexus Ovidius, Metam. lib. I, v. 579 : «Populifer Sperchios, et irrequietus Enipeus, Apidanusque senex, etc.» Hard. — Apidanus nunc *Gourapotamos*, Enipeus, *Vlocho-iani*, Onochonus *Rejani* dicuntur. Ed.

26. *Onochonus*. Dalecamp. *Onochous*. Ed.

27. *Pamisus*. Vet. ap. Dalec. et Chiffl. *Lammissus*. Ed.

28. *Messeis*, etc. Μεσσηῒς Straboni, lib. IX, pag. 434. Valerius Flaccus, lib. IV : «Flevit Amymone, flerunt Messeides undæ : Flevit et effusis revocans Hyperia lacertis.» De Hyperia diximus initio hujus capitis. Hard. — Vet. ap. Dalec. *Nesson*. Ed.

29. *Bœbeis*. Βοιϐηῒς palus Strab. p. 436. Pheris vicina et oppidulo, cui Βοίϐη nomen fuit. Meminit op-

ctos claritate Peneus[30], ortus juxta Gomphos : interque Ossam[31] et Olympum nemorosa convalle defluens quingentis stadiis, dimidio[32] ejus spatii navigabilis. In eo cursu 3
Tempe[33] vocantur[34] quinque mill. passuum longitudine, et ferme sesquijugeri latitudine, ultra visum hominis attollentibus se dextera lævaque leniter convexis[35] jugis. Intus sua[36] luce viridante allabitur Peneus, viridis calculo, amœnus circa ripas gramine, canorus avium concentu. Accipit amnem Orcon[37], nec recipit : sed olei modo su-

pidi lacusque, Stephanus. Ovid. Metam. l. VII : «juncosaque littora Boebes.» Hard.—*Carlas* hodie vocatur. Ed.

30. *Peneus*. Πηνειὸς Græcis : hodie *Selembria*. Ed.

31. *Interque Ossam*. Ita Strabo, pag. 430. Hard.

32. *Dimidio ejus spatii navigabilis. In eo cursu*. In Dalec. *spatio* legitur pro *spatii*. Vet. ap. Dalec. *Dimidio navigabilis. Spatia ejus in eo cursu*. Ed.

33. *Tempe*. A religione loci nomen hoc primum inditum est. Τέμπος Æolibus idem est quod τέμενος, et lucum fanumque significat. Unde Mela, lib. II, cap. 3 : «Hic sacro nemore nobilia Tempe.» Sequior deinde ætas amœna quælibet loca Tempe appellavit. Hard. — Vide accuratam inclytæ hujus vallis descriptionem quam dat Pouqueville, *Voyage de la Grèce*, lib. IX, cap. 5, t. III, p. 369 et seq. Ed.

34. *Vocantur*. Vet. ap. Dalec. *vocant*. Ed.

35. *Convexis jugis. Intus... allabitur*. Proponebat Dalec. *convexis jugis, intus vero luce viridante. Allabitur*, etc. Ed.

36. *Sua luce viridante*. Ita MSS. Alii *renidente* malunt. Pintianus, *Peneus vero luco viridante*. Salmas. pag. 153, *sub luco viridante*. Hard.

37. *Accipit amnem Orcon*. Barbarus *Euroton* reposuit, quum ubique prius constanter legeretur *Orcon* : tum in MSS. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. Chiffl. tum in edit. Parm. aliisque : quo nomine Plutonium inferumque amnem, quia hunc Dii jurare consueverint (ὅρκον enim jusjurandum Græci appellant) indicari modo nullus dubito : alioqui, undenam pœnales ejus aquæ sint, quod mox subjicitur, dirisque genitæ, non apparebit. De hoc ipso fluvio Homerus, Iliad. II, in Catalogo, v. 262, ubi proprio eum nomine Τιταρήσιον vocat : Ὅς ῥ' ἐς Πηνειὸν προΐει καλλίῤῥοον ὕδωρ, Οὐδ' ὅγε Πηνειῷ συμμίσγεται ἀργυροδίνῃ. Ἀλλά τέ μιν καθύπερθεν ἐπιῤῥέει, ἠΰτ' ἔλαιον. Ὅρκου γὰρ δεινοῦ, Στυγὸς ὕδατος, ἐστὶν ἀπόῤῥωξ. Nam aquæ Stygis, inquit, horrendique Orci, cujus est grave juramentum, rivus est. Lucanus ex eodem Homeri loco, lib. VI, v. 375 : «Solus in alterius nomen quum venerit undæ, Defendit Titaresus aquas, lapsusque superne Gurgite Penei pro siccis utitur arvis. Hunc fama est Stygiis manare paludibus amnem, Et ca-

pernatantem (ut dictum est Homero[38]) brevi spatio portatum abdicat : pœnales aquas dirisque genitas, argenteis suis misceri recusans.

1 XVI. (IX.) Thessaliæ annexa Magnesia est, cujus fons Libethra[1]. Oppida : Iolcus[2], Hormenium, Pyrrha, Methone, Olizon. Promontorium, Sepias[3]. Oppida : Casthanæa[4], Spalathra[5] ; promontorium Æantium[6]. Oppida : Melibœa[7],

pitis memorem, fluvii contagia vilis Nolle pati, superumque sibi servare timorem. » Εὐρώταν alioqui hunc amnem, et Τιταρήσιον appellavit Strabo, lib. IX, pag. 440, et post illum Eustathius, in Iliad. II, pag. 336. *Euroton* nemo. HARD.

38. *Homero*. Iliad. II, in Catalogo, v. 262. HARD.

XVI. 1. *Libethra*. Fons Libethrius, Magnesiæ est, inquit Solinus, cap. VIII, p. 24. Τὰ Λίϐηθρα Cononi, apud Phot. in Bibl. cod. 186, pag. 452. Martiano, lib. VI, pag. 211, *Libetris*; Melæ, lib. II, cap. 3, p. 32, « Hic Libethra, carminum fontes. » Λειϐηθρίδες Νύμφαι hinc dictæ Straboni, lib. IX, pag. 410. HARD.

2. *Iolcus*, etc. Ἰωλκὸς Straboni, pag. 436. Ὁρμένιον eidem, et Ὁρμίνιον, pag. 438. Hesychio Ὅρμενος. Πύῤῥα, Phthiotidis promontorium est, pag. 435. An pro Pyrrha, Πειρεσίαι locum hic habere possit, quam πόλιν Μαγνησίας vocat Scholiastes Apoll. ad Argon. lib. II, v. 584, amplius considerandum. Μηθώνη, Homero, Iliad. II, in Catal. v. 223. Ὀλίζων Straboni, p. 436, unus e pagis Demetriadi contributis. HARD. — Magnesia, *canton de Zagora* hodie dicitur; oppidum autem Iolcus juxta *Goritza* situm fuit, Hormenium, juxta *Milias*, Pyrrha loco *Korakai Pyrgos* dicto, Methone prope *Neochori*, Olizon, loco dicto *Kortos* juxta vicum *Argalasti*. ED.

3. *Sepias*. Σηπιὰς ἄκρα, Ptolem. lib. III, cap. 13. Eustathio, in Iliad. II, pag. 327 : Σηπιὰς, ἀκρωτήριον ἐν τῷ Ἰωλκῷ. HARD. — *Hagios Georgios* hodie vocatur. ED.

4. *Casthanæa*. Ita scripsi, pro *Castana*. Vet. ap. Dalec. *Casiana*. Κασθάναια Herodoto, lib. VII, Polymn. p. 444, n. 173. Κασθάναια, Straboni, lib. IX, pag. 443. Lycophroni tamen Καςάναια, et Stephano, et Melæ, lib. II, cap. 3, *Castanæa*. Sub Pelio monte. HARD. — Prope *Tzankarada*. ED.

5. *Spalathra*. Urbs maritima Magnesiæ Σπάλαθρα, Scylaci, p. 24. Stephanus : Σπαλέθρη, πόλις Θεσσαλίας. Ἑλλάνικος δὲ Σπάλαθραν αὐτὴν φησίν. HARD. — Juxta pagum *Hagia Eutimia* sita fuisse videtur. ED.

6. *Æantium*. Αἰάντιον, Ptolem. lib. III, cap. 13. HARD. — Nunc *Trikeri* dicitur. ED.

7. *Melibœa*, etc. Μελίϐοια, πόλις Θετταλίας, Stephano : Ῥιζοῦς, πόλις Θετταλίας, eidem : Ἐρυμναὶ, Straboni, lib. IX, p. 443, quæ Scylaci, pag. 24, et Stephano, Εὐρυμεναί. In radicibus Ossæ montis sitam, ac super Demetriadem imminere Melibœam auctor est Livius, lib. XLIV, cap. 13. Idem

Rhizus, Erymnæ : ostium Penei[8]. Oppida, Homolion[9], Orthe[10], Thespiæ[11], Phalanna[12], Thaumacie[13], Gyrton[14], Cranon, Acharne[15], Dotion[16], Melitæa, Phylace. Porro Epiri[17], Achaiæ, Atticæ, Thessaliæ in porrectum longi-

lib. XXXIX, cap. 13, Eurymenas alteram vocat. Hard. — Meliboea juxta *Mintzeles* sita fuit, Rhizus juxta *Pesi-Dendra*, Erymnæ juxta *Canomia*. Ed.

8. *Ostium Penei*. In Thermaicum sinum excurrentis. Mela, lib. II, cap. 3. Hard.

9. *Homolium*. Ὁμόλιον Straboni loc. cit. ad Ossam, sive ad Ossæ montis partem quam Ὁμολον vocat: Scholiastes Theocriti, Idyll. 6, v. 103. Dicæarchus, p. 164, Ὁμόλην. Ultra Peneum a Scylace quoque locatur: Ὁμολίου Μαγνητικῆς πόλεως, ἥ ἐςι παρὰ ποταμόν. Hard.

10. *Orthe*. Ὄρθην Homerus vocat Iliad. II, in Catalogo, v. 246, et Strabo, pag. 440. Hard.

11. *Thespiæ*. Thespiarum Thessaliæ (nam et Bœotiæ fuerunt) meminit Stephanus. At MSS. non *Thespiæ*, sed *Iresiæ* habent. Hard.

12. *Phalanna*. *Thome* vet. addit. Dalec. — Chiffl. *Palinna*. Ed. — Orthen ipsam, inquit Strabo loc. cit. quidam pro Phalannæorum arce accipiunt. Est autem Φάλαννα urbs ad Peneum prope Tempe, Perrhæbicæ quondam ditionis: sed inde ad Dolopas Athamanasque, Perrhæbi a Lapithis relegati. Hæc Phalanna est, quam prope Gyrtonem Livius collocat, lib. XLII, cap. 54. Hard. — Hodie *Tournovo*. Ed.

13. *Thaumacie*. Dalec. *Thaumaciæ*. Ed. — Θαυμακοῦς Straboni, pag. 434. Θαυμακία Stephano. Homero, in Catalogo, v. 123, Θαυμακίη. Situm urbis, causamque nominis Livius eleganter describit, lib. XXXII, cap. 4. Hard. — Hodie *Democo*. Ed.

14. *Gyrton*, *Cranon*. De Cranoniis Gyrtoniisque Thucydides, lib. II, pag. 115, Γυρτώνιοι, Κρανώνιοι. Oppida, Γυρτὼν, Κρανὼν, Strab. pag. 442. Hard. — Gyrton nunc *Tcheritchani* vocatur; Cranon autem, *Crania*. Ed.

15. *Acharne*, etc. Ἀχάρνη Græcis. Δώτιον Stephano, Thessaliæ urbs dicitur : Μελίταια quoque, quam et Μελίτειαν a Theopompo appellari ait. Denique et Φυλάκη, πόλις Θετταλίας, quam Thebis Phthioticis proximam Strabo, pag. 435, in ipso Othrye monte positam, auctor est Theocriti Scholiastes, Idyll. III, ad v. 45. Hard. —Hodie ignorantur. Ed.

16. *Dotion*. Chiffl. *Dorion*. Ed.

17. *Porro Epiri*, *Achaiæ*, *Atticæ*, *Thessaliæ in porrectum longitudo*, etc. In editione Parmensi, *Ponio Epiri*, etc. *Potniæ* reposuit Barbarus, etsi in Bœotia a Stephano collocantur. Nos *porro* legimus, ut sit illud periodi sequentis initium. *Porro Epiri*, etc. Quod vero ad latitudinem spectat, quæ CCLXXXVII mill. passuum obtinere dicitur, Martianus, lib. IX, cap. de Thessalia, pag. 211, habet CCLXXXVII ac soli Thessaliæ hanc

tudo quadringentorum octoginta mill. pass. traditur : latitudo ducentorum octoginta septem millium.

1 XVII. (x.) Macedonia[1] postea centum quinquaginta populorum, duobus[2] inclyta regibus, quondamque terrarum imperio, Emathia[3] antea dicta. Hæc ad Epiroticas gentes in solis occasum recedens post terga Magnesiæ atque Thessaliæ, infestatur a Dardanis. Partem ejus septemtrionalem Pæonia ac Pelagonia[4] protegunt a Triballis[5]. Oppida : Æge[6], in quo mos[7] sepeliri reges : Berœa[8] : et

mensuram adjudicat : sed Plin. non intellexit : neque nunc aut primum, aut semel. « Longitudo, inquit, Thessaliæ habet millia CCCCLXXX. Latitudo CCXXXXVII. » In depravatos Plinii codices incidere Missi Theodosii, ut præfixa ei libro præfatio qualiscumque testatur, quum aliam longitudinis latitudinisque mensuram ex eo referunt : « Epirus, inquiunt, Achaia, Attica, Thessalia... patent in longitudinem M. P. CCCCX, in latitudinem, CCCLXXV, juxta Plinium Secundum in quinto (quartum dici certe oportuit), in longitudinem CCCCXXX (pro CCCCLXXX), in latitudinem CCCLXXXVIII (pro CCLXXXVII.) » Sic ipse Plinius, lib. III, descriptioni Bœticæ subjungit, *porro longitudinem universam ejus*, etc. Hard. — MSS. Reg. 1, 2, et editio princeps, *latitudo centum nonaginta septem*. In MS. Reg. 5, *ducentorum nonaginta septem*. Brot. — Chiffl. *longitudo* CCIX. Ed.

XVII. 1. *Macedonia*. Hic pro suo more Plinium Solinus et Capella transcribunt : ille, cap. 9, p. 25, iste lib. VI, cap. de Macedonia, pag. 211. Sic Mela, lib. II, cap. 3, pag. 31. Macedoniam in quatuor provincias fuisse divisam nummi testantur inscripti, ΠΡΩΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ : ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ : et ΤΕΤΑΡΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ. *Macedonum primæ, secundæ*, et *quartæ* provinciæ. Hard.

2. *Duobus*. Philippo Græciæ domitore, et Alexandro etiam Asiæ, Mela, loc. cit. Hard.

3. *Emathia*. Stephanus : Ἠμαθία... ἡ νῦν Μακεδονία. Hard.

4. *Pelagonia*. Vet. apud. Dalec. *Paflagonia*. Ed.

5. *Triballis*. Mœsiæ populis, de quibus libro sup. cap. 29. Hard.

6. *Æge*. Solinus quoque, cap. IX, pag. 26 : « Urbem quoque condidit, quam dixit *Ægan*, in qua sepeliri reges mos erat. » De hoc more Athenæus, lib. IV, p. 155 ; Diodorus in Excerptis, pag. 267 ; Justinus, lib. VII, cap. 1 et 2, aliique. Oppidum Αἰγαὶ, Athenæo et Stephano appellatur. In MSS. *Ægia*. Αἰγία quoque Theophrasto, lib. de Ventis. Αἰγαία Ptolemæo, lib. III, c. 13. H. — *Moglena* hodie vocatur, auctore d'Anville. Ed.

7. *Mos sepeliri*. Sic Dalec. Chiffl. *sepeliri mos*. Ed.

8. *Berœa*. Βέῤῥοια Ptolemæo, in Emathia, lib. III, cap. 13. Stephano, Βέροια. In Notitia Eccles.

in regione [9] quæ Pieria appellatur a nemore [10], Æginium [11]. In ora Heraclea [12], flumen Apilas. Oppida: Pydna [13], Aloros. Amnis Aliacmon [14]. Intus Aloritæ [15], Vallæi [16], Phylacæi, Cyrrhestæ [17], Tyrissæi. Pella colonia [18]. Oppidum

pag. 21, Βεῤόα, pro Βέῤῥοια, vel Βέῤῥα potius. In radicibus Bermii montis a Strabone collocatur, lib. VII, p. 330. Hard.—Hodie *Kara-Veria*. Ed.

9. *Et in regione*. Deletur in vet. ap. Dalec. vocula *et*. Ed.

10. *A nemore*. De Pieria silva, in quam Perseus a Paulo victus aufugit, Livius, lib. XLIV, pag. 571. Hard.

11. *Æginium*. Meminere hujus oppidi Livius, lib. XXXII, cap. 46, et Strabo, lib. VII, pag. 327, Αἰγίνιον. Hard.

12. *Heraclea*. Ἡράκλεια Μακεδονίας, Stephano: Scylaci, pag. 25, Ἡράκλειον. Fuit hæc olim juris Ætolici. Describitur a Livio, lib. XXXVI, 22: « Sita est Heraclea, inquit, in radicibus OEtæ montis: ipsa in campo, etc. » Flumine Asopo allui deinde subjungit, quem Plinii esse Apilam credimus. Hard. — Heraclea videtur esse hodie *Platamona*, et flumen Apilas, fluviolus nunc *Sphetili* dictus. Ed.

13. *Pydna*, *Aloros*. In MSS. Reg. 1, 2, etc. *Pygna*, *Doros*. In editis, *Phina*, *Oloros*. Sed de Oloro, postea. Interim *Pydna* priore loco legi oportere perspicuum ex eo est, quod ipse a Ptolemæo prope Ἀλιάκμονος amnis ostia, perinde atque a Plinio collocatur, lib. III, cap. 13. In Pieriæ quoque regionis ora maritima, etiam et a Strabone, in excerptis lib. VII, pag. 330: ἡ μὲν οὖν Πύδνα Πιερική ἐστι πόλις. Eadem quoque Κύδνα appellatur a Theagene in Macedonicis, ut Stephanus auctor est: unde et Mela, lib. II, cap. 3, hunc tractum describens, *inter Peneum*, inquit, *et Axium*, *Cydna*, *Alorus*. De Aloro quoque, quam pro Oloro restituimus, adstipulatur emendationi nostræ Scylax, pag. 25: Ἀλιάκμων ποταμὸς, inquit, Ἄλωρὶς πόλις, etc. Hard. — Vet. ap. Dalec. *Cinna*, *Eloros*. Pydna videtur esse *Kytros*, sive *Kidros*; Aloros haud longe a *Libanova* stetisse videtur. Ed.

14. *Aliacmon*. Ἀλιάκμων Herod. lib. VII, Polym. n. 127, et Ptolemæo, l. III, c. 13, in Pieria. H. —*Indge-Carasou* hodie vocatur Ed.

15. *Intus Aloritæ*, etc. Ab oppido, ut quidem videtur, Aloro, de quo modo dictum est: horum regione, a mari introrsus recedente, atque in pagos aliquot distributa. Hard.

16. *Vallæi*, *Phylacæi*. Dalecamp. *Vallei*, *Philacei*. Ed. — A gemino Pieriæ regionis oppido hi nomen habent: alterum Φυλακαὶ, Ptolem. lib. III, cap. 13. Οὐάλλαι alterum appellatur. Hard.

17. *Cyrrhestæ*, *Tyrissei*. Dalec. *Tirissei*. Ed. — Et his nomen dedere oppida duo Emathiæ regionis apud Ptolem. loc. cit. Κυριὸς (pro Κυῤῥὸς), et Τύρισσαι. Κύῤῥος, est Thucyd. lib. II, pag. 169. A Cyrrho Syriæ oppido, ejusdem nominis cum hoc Macedonico, Cyrrhestæ quoque derivantur. H.

18. *Pella colonia*. In nummo Ha-

Stobi[19] civium Rom. Mox Antigonea[20], Europus[21] ad Axium amnem, eodemque[22] nomine, per quod[23] Rhœdias[24] fluit. Eordeæ[25], Scydra[26], Mieza[27], Gordyniæ[28]. Mox in ora Ichnæ[29]: fluvius Axius[30]. Ad hunc finem Dardani[31],

driani, apud Patin. pag. 195, COL. IVL. AVG. PELL. *Colonia Iulia Augusta Pella*. Vetus fuit Macedonum regia, ubi Philippus et Alexander, nati et educati. Hujus situm describit accurate Livius, lib. XLIV, cap. 46. Hodie *Palatitza*. HARD. et ED.

19. *Stobi*. Στόβοι Ptolemæo, lib. III, cap. 13, in Pelagonia. Stobos Pelagoniæ Livius quoque nuncupat, lib. XXXIII, cap. 19. In Vespasiani nummo, apud Patin. pag. 142, MVNICIPI. STOBENSIVM. Ulpianus, lib. L, Dig. tit. 15, de Censibus, *Stobenses juris Italici sunt*. HARD. — *Stoli* vocantur rudera ejus. ED.

20. *Antigonea*. Dalec. *Antigonia*, neglecta Chifflet. lectione. ED. — Stephanus quoque Ἀντιγόνειαν Macedoniæ adjudicat, aitque ab Antigono Gonatæ fil. conditam. In Mygdonia a Ptolemæo collocatur, lib. III, cap. 13. HARD.

21. *Europus*. Εὔρωπος Ptolemæo, loc. cit. in Matia, sive Macetia: et Stephano. HARD.

22. *Eodemque nomine*. Hoc est, eodem aliud nomine, scilicet *Europus*, in Almopiorum regione, apud Ptolem. lib. III, c. 13. H.

23. *Per quod*. Vet. ap. Dalec. *aliud per quod*. ED.

24. *Rhœdias*. MSS. *Rhodias*. An Λουδίας, *Ludias*, hodie *Karasma*, quem Strabo, lib. VII, p. 330, ex palude fluere ait, quam Axius amnis implet, juxta Pellam? Et Λυδίαν prope Axium Ptolemæus agnoscit. HARD. et ED.

25. *Eordeæ*. Dalec. *Heordæ*. Vet. ap. Dalec. *Phorbæ*. ED. — Ἐορδαῖαι geminæ sunt Stephano, ambæ Mygdoniæ regionis, quæ Macedoniæ pars fuit. Eordeam urbem appellat Livius, lib. XLII, cap. 53. In Notitia Eccles. pag. 21, Ἐορδία. HARD.

26. *Scydra*. Dalec. *Scypra*. ED. — Σκύδρα, Μακεδονικὴ πόλις, Stephano, et Ptolem. lib. III, c. 13, in Emathia. HARD.

27. *Mieza*. Μίεζα Stephano, ubi Aristotelis ludus philosophicus, teste Plutarcho, in Alex. p. 668. Apud Ptolem. in Emathia, Μύεζα, pro Μίεζα. HARD.

28. *Gordyniæ*. Dalec. *Gordiniæ*. ED. — Γορδυνία, Stephano urbs Macedoniæ. Ptolemæo, Γορδηνία. Thucyd. lib. II, p. 169, Γορτυνία. Utrique corrupte. HARD.

29. *Ichnæ*. Ἴχναι, πόλις Μακεδονίας, Stephano. Ἰχναὶ, Herodoto, lib. VII, Polymn. pag. 421, n. 123. HARD.

30. *Axius*. Ἀξιὸς ποταμὸς, Straboni, lib. VII, p. 330. In Thermaicum sinum exit. HARD.—Nunc dicitur *Vardar*. ED.

31. *Dardani*. Etiam Dardanorum urbis in Macedonia positæ meminit Livius, lib. XXVI, cap. 25; qui tamen non Macedoniam ipsam, sed Mœsiam incoluere. ED.

Treres[32], Pieres, Macedoniam accolunt. Ab hoc amne 2
Pæoniæ gentes[33] : Paroræi[34], Eordenses[35], Almopii[36], Pelagones[37], Mygdones. Montes[38] Rhodope, Scopius[39], Orbelus[40]. Dein præjacente[41] gremio terrarum, Arethusii[42], Antiochienses[43], Idomenenses[44], Doberi[45], Æstræenses,

32. *Treres*. Τρῆρες Thucydidi, lib. II, pag. 166, et Πίερες, pag. 168. Herodoto quoque Πίερες memorantur, Polymn. lib. VII, n. 112. Scomium Treres incolunt, quo de monte dicemus inferius. H.

33. *Pæoniæ gentes*. Quarum nomina mox recensentur. Regio hæc latissime patuit, contigitque Mœsiam et Triballos, ubi nunc Bulgaria est : quamobrem et pro Bulgaris nonnumquam accepti : Παίονες δὲ οἱ Βούλγαροι, inquit Tzetzes, Chiliad. 10, v. 186. Hard.

34. *Paroræi*. Chiffl. *Parocei*. Ed. — Παρωραῖοι Straboni, lib. VII, pag. 326. Παρώρεια et Παρωραία Stephano, Macedoniæ urbs. H.

35. *Eordenses*. Dalec. *Heordenses*. Ed. — Ἐορδοὶ Herodoto, Polymn. lib. VII, n. 185, pag. 445. Ἐορδοὶ ἐκ τῆς Ἐορδίας, καὶ ἐξ Ἀλμωπίας Ἄλμωπες, Thucydidi appellantur, lib. II, pag. 168. Hard.

36. *Almopii*. Ita MSS. omnes, non *Armopii*. Stephanus quoque, Ἀλμωπία, χώρα τῆς Μακεδονίας, etc. cujus incolæ Ἄλμωπες et Ἀλμώπιοι. Et in Notitia Eccles. Prov. Macedoniæ primæ, Ἀλμοιπιά, pro Ἀλμωπία, pag. 21. Hard.

37. *Pelagones*, etc. Πελαγόνες, quorum regio Πελαγονία, et Mygdonum Μυγδονία. De priore Livius, lib. XLV, c. 29 et 30 : « Quartam Macedoniæ regionem, Eordei, et Lyncestæ, et Pelagones incolunt : juncta his Atintania, et Stymphalis, etc. » Eadem Tripolis est appellata, a tribus oppidis, Azoro, Pythoo, Doliche. Idem Livius, lib. XLII, cap. 53. De posteriore, Stephanus : Μυγδονία, μοῖρα Μακεδονίας. Mygdonum ditionis fuit Antigonea, de qua supra. Hard.

38. *Montes*. Ῥοδόπη τὸ ὄρος, Ptolem. lib. III, cap. 11. Hard.

39. *Scopius*. Scomium Thucydides vocat, lib. II, pag. 166, et est monti Rhodopæ adnexus : Σκόμιον ὄρος, ἔρημον καὶ μέγα, ἐχόμενον τῆς Ῥοδόπης. Hic Treres habitant, de quibus supra. Hard.

40. *Orbelus*. Ὄρβηλος Macedoniæ mons, Tzetzæ, Chil. XI, v. 905, et Straboni in Epitome, lib. VII, pag. 329. Hard. — Nunc *Argentaro* vocatur. Ed.

41. *Dein præjacente*. In meditullio Macedoniæ, ab ortu versus occasum fusi. Hard.

42. *Arethusii*. Ab Arethusa dicti, de qua inferius hoc cap. Hard.

43. *Antiochienses*. Ab urbe Mygdoniæ Antiochia, ad cujus similitudinem in Adiabene Nisibin Macedones, Mygdoniæ quoque Antiochiam cognominarunt, ut dicetur lib. VI, cap. 16. Hard.

44. *Idomenenses*. Stephanus : Εἰδομένη, πόλις Μακεδονίας. In Notitia Eccles. Prov. Macedon. pag. 21, Ἰδομένη. Hard.

45. *Doberi*, *Æstræenses*. In libris

Allantenses[46], Audaristenses[47], Morylli[48], Garesci[49], Lyncestæ[50], Othryonei[51], et liberi Amantini[52] atque Orestæ[53]:

editis, *Doberienses*, *Trienses*. In MSS. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, et Paris. *Doberies*, *Trienses*. Nos fere cum Hermolao, *Doberi*, *Æstræenses*; Δοϐῆρες Herodoto non semel appellantur, Terpsich. lib. V, p. 294, n. 16, et Polymn. lib. VII, p. 418, n. 213. Horum oppidum in Pæonia Thucydides collocat, lib. II, p. 167, Δόϐηρον τὴν Παιονικήν. Stephanus quoque, p. 241. Apud Ptolem. lib. III, cap. 13, in Pæonia pariter Δήϐορος. In Notitia Eccles. Prov. Macedoniæ primæ, p. 21, Διόϐορος. Utrobique nomen in mendo jacet, pro Δόϐηρος. Æstriensium vero, quos Ptolemæus loc. cit. Αἰστραίους vocat, oppidum ipse Αἴστραιον ait nuncupari, de gentis nomine. Hadrianus apud Stephanum, verbo Αἰστραία: οἵτ' ἔχον Ἀστραίαν τε, Δόϐηρά τε. In Notit. Eccles. Prov. Maced. 2, p. 23, Κόστραῖον pro Αἴστραιον. Hard.

46. *Allantenses*. Ἀλλάντη Stephano urbs Macedoniæ, cujus cives Ἀλλάντιοι. Hard.

47. *Audaristenses*. MSS. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, etc. *Adaristenses*. Ptolem. lib. III, cap. 13, in Pelagonia, prope Stobos Ἀνδάριστον oppidum collocat. Hard.

48. *Morylli*. Ab oppido Parexiæ regionis in Macedonia, apud Ptolemæum, lib. III, cap. 13, quod Μόρυλλος dicitur. Hard.

49. *Garesci*. Chiffl. *Garesti*. Ed. — Quorum oppidum in Orbelia Macedoniæ regione, apud Ptolem. loc. cit. Γαρίσκος. Hard.

50. *Lyncestæ*. Quorum regio Λυγκηστὶς Ptolemæo, loc. cit. ipsi Λυγκισταὶ Straboni, lib. VII, pag. 323, et Stephano appellati: Pelagonibus proximi. Λυγκεσταὶ Diod. Sic. Bibl. lib. XVII, pag. 533. Λυγκησταὶ Thucyd. lib. II, p. 168, et eorum oppidum Λύγκος, lib. IV, pag. 307. Hard. — Lyncestarum meminit etiam Livius lib. XLV, cap. 30, in quarta Macedoniæ regione, et Lyncum oppidum eorum appellat l. XXVI, c. 25, et XXXI, 33; sed ignoratur situs ejus. Ed.

51. *Othryonei*. Dalec. *Othrionei*. Ed. — Forte ii qui montis Ὄθρυος, de quo cap. 15 aversa, seu partem borealem incolerent, ita nuncupati. Hard.

52. *Amantini*. Sive Amantes, sive Amantiani, ut Cæsar appellat, Bell. civ. lib. III. De his egimus lib. III, c. 26. Amantiam urbem Orestiadi regioni Ptolemæus attribuit. Hard.

53. *Orestæ*. Proxime hi Epirum contingunt, Molossis etiam genti Epiroticæ a Stephano contributi: Ὀρέσται, Μολοσσικὸν ἔθνος. Macedoniæ, a Livio, lib. XXXIII, c. 34, ubi de libertate iis a T. Quinctio Flaminio concessa: « Orestis, inquit (Macedonum ea gens est) quod primi ab rege *Philippo* defecissent, suæ leges redditæ. » Ab Oreste matricida nomen Orestiadi regioni factum ait Strabo, lib. VII, pag. 326. Horum præcipuum oppidum Λαοδίκειαν vocat Thucyd. lib. IV, pag. 342. Hard.

coloniæ, Bullidensis[54], et Diensis[55] : Xylopolitæ[56], Scotussæi[57] liberi, Heraclea Sintica, Tymphæi[58], Toronæi[59].

In ora sinus Macedonici[1] oppida Chalastra[2], et intus 3
Phileros[3], Lete[4] : medioque flexu littoris Thessalonica[5], liberæ conditionis. Ad hanc a Dyrrachio CXIV[6] millia pas-

54. *Bullidensis*. Βουλλὶς Ptolem. in Elimiotarum regione, prope Dyrrachium : maritimum oppidum est in Macedoniæ finibus, quamobrem Illyrico plerumque accensetur : Stephanus : Βύλλις πόλις Ἰλλυρίδος παραθαλασσία. Vide quæ diximus lib. III, cap. 26. Hard.

55. *Diensis*. Δῖον κολώνια, Ptolemæo, lib. III, cap. 13, in Pieria Macedoniæ regione. Item Stephano. Ulpianus, lib. L Digest. tit. 15, de censibus : *Dienses juris Italici sunt*. Hard.

56. *Xylopolitæ*. Dalec. *Xipolitæ*. Ed. — Ξυλόπολις in Mygdonia, Ptolem. loc. cit. Hard.

57. *Scotussæi*. Σκότουσσα Polem. lib. III, cap. 13, prope Ἡράκλειαν Σιντικὴν, a regione in qua posita est, sic cognominatam. Haud procul amne Strymone collocatur Heraclea Sintice a Livio, lib. XLV, cap. 29. Quamobrem in Notitia Eccles. pag. 21 : Ἡράκλεια Στρυμνοῦ vocatur. Incolæ Σίντιες ἄνδρες Homero, ut refert Strabo in Epit. lib. VII, pag. 331. Hard.

58. *Tymphæi*. Dalec. *Tymphei*. Ed. — Diversi hi plane a Tymphæis Ætolorum populis, de quibus dictum est cap. 3. In Bisaltarum regione, aut certe inter Strymonem et Axium sedes hi habuerunt. H.

59. *Toronæi*. Ita rescripsimus admonitu codicum Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. in quibus *Toronæi* scribitur, non ut in editis *Coronæi*, quos in hoc terrarum tractu nemo vetustiorum scriptorum agnoscit. A Torone autem oppido, de quo inferius hoc cap. hi Toronæi appellantur. Sic populos gentesque uno veluti orationis ductu perstringit, quorum deinde oppida singillatim, suo quæque situ, appellat. Hard.

1. *Sinus Macedonici*. Dalec. *in ora sinus Macedonici oppidum*. Ed. — Antonomasticōs hic sinus Macedonicus appellatur, quoniam e Macedonico mari effluit, ut ait Strabo, lib. VII, pag. 323. Eum alii et ipse Plinius alias, ac plane modo, Thermaicum nominat, a Therme oppido : nunc vocant *le golfe de Salonichi*. Hard.

2. *Chalastra*. Stephanus : Χάλαστρα πόλις Θράκης περὶ τὸν Θερμαῖον κόλπον, in Thermaico sinu. Hard.

3. *Et intus Phileros*. Hoc est, longius a mari. MSS. Reg. 1, 2, etc. *Pyloros*, quod multo sincerius videtur, Πυλωρός. Hard.

4. *Lete*. Stephano, Λήτη, πόλις Μακεδονίας. Harpocrationi, Λιτή. Plinio, lib. XXXI, c. 46, *Litæ*. H.

5. *Thessalonica*. Hodie *Saloniki*. Vulgo nobis *Salonique*. Brot.

6. *CXIV*. Sic Harduin. et libri omnes scripti et editi. Broterius ex Polybio *CCLXVII*. « Pessime, inquit, in libris scriptis et editis CXIV, id absurdum est, ut patet ex

suum. Therme[7]. In Thermaico sinu oppida, Dicæa[8], Pydna, Derrha, Scione[9]. Promontorium Canastræum[10]. Oppida : Pallene, Phlegra[11]. Qua in regione[12] montes,
4 Hypsizorus, Epitus, Halcyone[13], Leoomne[14]. Oppida :

ipso locorum situ. Emendandum fuit, CCLXVII. Hanc enim esse distantiam inter Dyrrachium et Thessalonicam docet accuratissimus scriptor Polybius apud Strabonem, lib. VII, p. 323. Id etiam constat auctoritate ipsius Plinii infra cap. 18, ubi consentientibus scriptis et editis libris : *Philippi colonia : absunt a Dyrrachio CCCXXV mill. pass.* » Sic Broterius; nos autem, quum animadvertimus ex probatissimis mappis, recto quidem cursu, CCIV M. pass. esse inter urbes *Durazzo* et *Saloniki* intervallum, CCIV pro CXIV legendum esse non dubitamus, quod tamen reponere non ausi sumus, libris omnibus in CXIV consentientibus. Ed.

7. *Therme.* Θέρμη Stephano, unde Thermaico sinui nomen. Ab hac transducti cives fuere Thessalonicam, unde a quibusdam ipsa Therme Thessalonica credita, ut a Strabone, in Excerptis, pag. 330. Ttzetzes Chiliad. 10, vers. 175, vicum fuisse Thermen putat, ex quo deinde Thessalonica creverit. Hard.

8. *Dicæa*, *Pydna.* In MSS. proxime appellatis, *Diceapadina* : quæ Hermolaus in *Dicæa*, *Pydna* convertit. Verum utut est de Dicæa, locum hic habere certe Pydna non potest, quam procul a Thermaico sinu in Pieria Macedoniæ regione sitam esse superius vidimus, ex Ptolemæo cæterisque. Hard.

9. *Derrha*, *Scione.* Ita libri omnes, præter. Vet ap. Dalec. in quo legitur *Deris*, pro *Derrha*. Ed. — In Notitia Eccles. Prov. primæ Macedoniæ, pag. 21, Σεῤῥαὶ, pro Δεῤῥαί. Incolæ apud Thucyd. lib. II, pag. 169, Δερσαῖοι. Forte huc pertinet et promontorium ejusdem nominis, quod prope Toronem, et Canastræum a Ptolemæo collocatur, lib. III, cap. 13, Δεῤῥὶς ἄκρα. De Scione in hoc tractu Mela, lib. II, cap. 2. Σκιώνη a Stephano Thraciæ adsignatur, quemadmodum et ipsa Therme, et Pallene, de qua mox : quod ea loca diu Thraces tenuerint. In Pallenensi Isthmo, cum Potidæa Scione locatur a Thucyd. lib. IV, pag. 334. Hard.

10. *Canastræum.* Κανάστραιον ἄκρον Ptolemæo, loc. cit. et Herod. lib. VII, num. 123. Hard. — Hodie *Canouistro* auctore d'Anville, aut, ut in recentioribus mappis, *Paillouri.* Ed.

11. *Pallene*, *Phlegra.* In Phlegræ locum Pallene successit : quare a multis pro eadem habita. Herod. Polym. lib. VII, num. 123 : τὴν νῦν Παλλήνην, πρότερον δὲ Φλέγρην καλεομένην. Eadem habet et Stephanus. Hard.

12. *Qua in regione.* In ora sinus Macedonici. Hard.

13. *Halcyone.* Dalecampius dat *Alchione.* Ed.

14. *Leoomne.* Dal. *Leuomne.* Ed.

Nyssos[15], Phinelon, Mendæ[16] : et in Pallenensi[17] Isthmo quondam Potidæa[18], nunc Cassandria colonia : Anthemus[19], Olophyxos[20] : sinus Mecybernæus[21]. Oppida : 4

15. *Nyssos*, *Phinelon*, *Mendæ*. Sinceram codicum MSS. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, et Paris. scripturam exhibemus, quanquam nihilo saniorem, quam quæ ab Hermolao excogitata est, nec ullo sat idoneo argumento constabilita, *Nissos*, *Brygion*, *Eleon*. Quanquam scio Βρύγιον a Stephano Μακεδονίας πόλιν appellari : sed neque situm commonstrat ejus oppidi, nec quæ sunt hoc tractu posita, ut Mendæ, Therme, Pallene, cæteraque ejus modi, Macedoniæ solet assignare, sed Thraciæ. Quam ob causam *Nyssos* pro *Nissos* edi curavimus : quod Hesychius, pag. 672, Νύσσαν et Νύσιον, sive Νύσσιον montem Thraciæ vocat, cui cognominis esse civitas ea potuerit. Æstimandum porro aliis relinquimus, num locum hic habere possit *Eion*, Thraciæ civitas, colonia Mendæorum, cujus meminit Harpocration, pag. 141 : Ἠϊών, πόλις Θρᾴκης, Μενδαίων ἀποικία, ex Thucydide. Hard. — Pro *Brygion* quod ap. Dalec. est, legitur in Chiffl. *Phrix*. Ed.

16. *Mendæ*. Μένδη, πόλις Θρᾴκης, Stephano. Thucyd. quoque lib. IV, pag. 334. Incolæ Μενδαῖοι apud Athen. lib. I, pag. 29, et vinum Mendæum. Melæ, lib. II, cap. 2, *Mende*. At Pausaniæ Eliac. prior. lib. V, p. 334, Μένδαι, in Thracia. H.

17. *Pallenensi Isthmo*. Volebat Pint. *Pellenes Isthmo*. Ed.—Isthmus ille, nunc *Calandro*, vel *les portes de Cassandre*. Brot.

18. *Potidæa*. Strabo in Excerptis, lib. VII, pag. 330 : Ἡ πρὶν μὲν Ποτιδαία, νῦν δὲ Κασσάνδρεια. A Cassandro Antipatri fil. Nummus Neronis, apud Patin. pag. 115, col. ivl. avg. cassandrens. Ulpianus, Digest. lib. L, tit. 15, de Censibus, *Cassandrenses juris Italici sunt*. De Pallenensi Isthmo, Mela eleganter admodum, l. II, c. 2, « Pallene, inquit, soli tam patentis, ut quinque urbium sedes sit atque ager. Tota in altum abit : angusta satis unde incipit. Ibi est Potidæa. At ubi laxius patet, Mende Scioneque referendæ. » H. — Ignoratur certus urbium earum situs. Ed.

19. *Anthemus*. Harpocration, p. 28 : Ἀνθεμοῦς, πόλις Μακεδονική, καὶ οἱ ἀπ' αὐτῆς, Ἀνθεμούσιοι. Item Stephano, et prius Herodoto, lib. V Terpsich. num. 94, p. 325. H. —Haud longe a *Saloniki* rudera. Ed.

20. *Olophyxos*. Dal. *Holophyxos*. Ed. — Ὀλόφυξος πόλις ἐν Θρᾴκῃ, circa montem Athon, Stephano et Thucyd. lib. IV, pag. 325. Hard.

21. *Sinus Mecybernæus*. Legendum sane : *Olophyxos : sinus Mecybernæus :* non ut vulgo in libris ad hunc diem editis : *Olophyxos sinus*, *Mecyberna :* quum neque Olophyxos cujuspiam sinus appellatio sit : et sequens vox, *oppida*, id quod proxime antecedit non esse oppidum, abunde declaret. Est autem Mecybernæus sinus, qui postea Mecyberna excisa Toronicus a Torone est cognominatus. Testis Mela, lib. II, cap. 3, pag. 31 : « In littore, inquit, flexus Mecybernæus inter promontoria

Physcella[22], Ampelos[23], Torone, Singos : fretum, quo montem Athon Xerxes[24] rex Persarum continenti abscidit, in longitudine passuum M. D. Mons ipse a planitie excurrit in mare LXXV mill. passuum. Ambitus radicis centum quinquaginta[25] mill. collligit. Oppidum[26] in cacumine fuit

Derrim, et portum qui Κωφὸς dicitur: urbes, Toronen et Physcellam : atque unde ipsi nomen est, Mecybernam incingit. » Et paulo expressius Scymnus Chius, pag. 26 : Εἶτ' ἐστὶ κόλπος λεγόμενος Τορωνικὸς, Οὗ πρότερον ἦν τις Μηκυβέρνη κειμένη· Ἑξῆς Τορώνη τοῖς τόποις ὁμωνύμως. Quæ sic Latinus interpres edidit : « Deinde sinus est, Toronicum quem nominant, Ubi antea quæ Mecyberna constitit, Ex quo Torona, quæ loci est cognominis. » Hæc quum sint adeo luce clariora, miror a recentioribus geographis confidenter esse pronunciatum, diversum plane a Toronico esse Mecybernæum sinum. HARD. — Hodie dicitur *golfe de Cassandre*, sive *d'Hagios Mamas*. ED.

22. *Physcella*. Dalec. *Physcela*. Chiffl. *Mycella*. ED. — Hæc Melæ pariter memorata, lib. II, cap. 3, pag. 31. HARD.

23. *Ampelos*. Pro *Singos* legitur ap. Chiffl. *Siggostolos ;* in vet. ap. Dalec. *Soggostedes*. ED. — Eodem prorsus ordine Herodotus, Polymn. lib. VII, num. 22, pag. 422, Ἄμπελος, Τορώνη, Σίγγος. Sic etiam Ptolemæus, lib. III, c. 13. Hujus Singi incolæ Σιγγαῖοι apud Thucyd. lib. V, pag. 356. Situs omnino ignoratur. HARD. et ED.

24. *Xerxes*. Hæc Solinus a Plinio, cap. 9, pag. 25. Plinius ab Herodoto, Polym. lib. VII, num. 24, pag. 394, a quo et Mela, lib. II, cap. 2 : « Qua continenti Athos adhæret, Xerxe in Graios tendente, perfossus transjugatusque est, factus freto navigabili pervius. » Fossam qua montem a continenti sejunxit, fretum vocant, quoniam ibi mare immissum ferveat. Athos hodie *Monte Santo*, sive *Hagion-Oros* dicitur, quod nomen traxit a triginta monasteriis et sex millibus qui eum incolunt, cœnobitis. ED.

25. *Centum quinquaginta millia*. Georgerinus, archiepiscopus Samius, ait ambitum esse CLXX mill. pass. Tantæ autem altitudinis est mons Athos, ut Lemnon insulam, nunc *Stalimene*, quadraginta millibus passuum distantem, umbra sua, quum sol occidit, aliquando tegat, teste eodem Georgerino. ED.

26. *Oppidum fuit*. Interiisse significat, atque in ejus locum Apolloniam esse suffectam, cujus incolæ, ut prius Acrothoi, Macrobii cognominarentur. Mela loco cit. « In summo fuit oppidum Acroathon : in quo, ut ferunt, dimidio longior, quam in aliis terris ætas habitantium erat. » Acrothon contracte pro *Acroathon* dicitur : cives Ἀκρόθωοι, aut ipsum etiam oppidum a Thucydide appellatur, lib. IV, pag. 325. Acrothon Solino, c. XI, pag. 31. Herodoto, Polym. lib. VII, num 22, p. 394, Ἀκρόθωον, Θύσσος, Κλεωναί. HARD.

Acrothon : nunc sunt Uranopolis[27], Palæotrium[28], Thyssus[29], Cleonæ, Apollonia[30], cujus incolæ Macrobii cognominantur. Oppidum Cassera, faucesque alteræ Isthmi[31], Acanthus[32], Stagira, Sithone[33], Heraclea[34], et regio Mygdoniæ subjacens : in qua recedentes a mari, Apollonia[35], Arethusa. In ora rursus Posidium[36], et sinus[37] cum oppido Cermoro[38], Amphipolis liberum[39], gens

27. *Uranopolis*. Ab Alexarcho condita, Cassandri Macedoniæ regis fratre, ut refert Heraclides Lembus, apud Athen. lib. III, p. 98. Hard.

28. *Palæotrium*. In MSS. *Palæorium*, Παλαιώριον, rectius. Hard.

29. *Thyssus*, *Cleonæ*. Habet hæc oppida, præter Herod. loc. cit. Thucyd. lib. IV, p. 325 : Θύσσον, καὶ Κλεωνὰς, καὶ Ἀκροθώους, etc. Cleonas in Atho monte conditas a Chalcidensibus refert Heraclides in Polit. Chalcid. In nummo argenteo Alexandri Magni, eoque maximi moduli, apud D. de Boze, scriptum est ΚΛΕ. Κλεωναίων. H.

30. *Apollonia*. Quæ, ut diximus, e ruinis Acrothoi crevit. Hard.

31. *Isthmi*. Quem duo sinus efficiunt, Singiticus, et Strymonicus, in radicibus montis Atho. Hard.

32. *Acanthus*, *Stagira*. Quidam ap. Dalec. legunt : *Acanthus*, *Singus*, *Stagyra*, *Sitone*. Ed. — Ἄκανθος καὶ Στάγειρος, Herod. Polymn. lib. VII, num. 115, pag. 419, et Thucyd. lib. V, pag. 356. Ἄκανθος καὶ Στάγειρα, Stephano, et Eusebio in Chron. ad Olymp. 31. Acanthos a fossa montis Atho stadiis septem dissita, teste Scymno, p. 27. Στάγειρα Philosophi patria. H.

33. *Sithone*. Pint. *Sithonia*. Dalec. *Sitone*. Ed. — Circumjecta regio Σιθωνίη appellata, Mecybernam quoque, Olynthum, Toronenque complexa, ut auctor est Herod. Polym. lib. VII, num. 123. Hard.

34. *Heraclea*. Diversa, credo, ab ea quæ superius Sintica appellata est. Hard.

35. *Apollonia*. Chiffl. *Erechisa* pro *Arethusa*. Ed. — Recedens a mari, sinu Thermaico, versus occasum Ἀπολλωνία, et Ἀρέθουσα, πόλεις Ἑλληνίδες, apud Scylac. p. 25. Stephano, Ἀπολλωνία Μακεδονίας et Ἀρέθουσα Θρᾴκης. Hinc Arethusii superius memorati. In Amphaxitide, hoc est, in regione circa Axium amnem Ἀρέθουσα collocatur. Hard.

36. *Posidium*. Ποσειδήιον, Neptuni fanum. Hard.

37. *Et sinus*. Qui ab influente amne olim Strymonicus apud Strabonem, lib. VII, pag. 331, nunc *golfo d'Orfano*, sive *di Contessa* dicitur. Hard. et Ed.

38. *Cermoro*. Ita libri omnes. H.

39. *Amphipolis liberum*. Subintellige oppidum. Circumjacentis agri incolæ Bisaltæ appellati. Hinc apud Athen. lib. III, p. 77, in codicibus emendatis legitur, περὶ τὴν Βισαλτίαν Ἀμφίπολιν. Diodoro, Bibl. lib. XII, pag. 118, Βισαλτικοί. In Museo

Bisaltæ. Dein Macedoniæ terminus[40] amnis Strymon, ortus in Hæmo. Memorandum, in septem lacus eum fundi, priusquam dirigat cursum.

6 Hæc est Macedonia, terrarum imperio potita quondam: hæc Asiam, Armeniam, Iberiam, Albaniam, Cappadociam, Syriam, Ægyptum, Taurum, Caucasum transgressa: hæc in Bactris, Medis, Persis dominata, toto Oriente possesso: hæc etiam Indiæ victrix, per vestigia Liberi Patris atque Herculis vagata: hæc eadem est Macedonia, cujus uno die[41] Paulus Æmilius Imperator noster septuaginta duas urbes direptas vendidit. Tantam differentiam sortis præstitere duo homines[42].

1 XVIII. (XI.) Thracia sequitur, inter validissimas Europæ gentes, in strategias[1] quinquaginta divisa. Populorum ejus, quos nominare non pigeat, amnem Strymonem accolunt dextro latere[2] Denseletæ et Medi[3], ad Bisaltas[4] usque supra dictos: lævo, Digeri[5], Bessorumque[6] multa

nostro Parisiensi nummus ex ære: ΘΕΟC. ΚΑΙCΑΡ. CΕΒΑCΤΟC. In aversa parte Europa tauro insidet, ut vulgo creditur, cum epigraphe, ΑΜΦΙΠΟΛΙΤ. Hard. — Dalecamp. *Amphipolis libera gens, Bisaltæ*. Ed.

40. *Macedoniæ terminus*. Ita Scylax, pag. 26, et Martianus, lib. VI, cap. de Macedonia, pag. 211. Στρυμὼν, Στρυμόνος græce. Hodie *Strouma*, sive *Kara-sou*. H. et Ed.

41. *Paulus*. Devicto Perseo Macedoniæ rege. Vide Livium, lib. XLIV sub finem, et initio libri XLV. A Paulo Æmilio has urbes una hora direptas ait Plutarchus in ejus vita, pag. 272, ἐν ὥρᾳ μιᾷ... ἑβδομήκοντα πόλεις πορθηθῆναι. H.

42. *Duo homines*. Alexander M. et Paulus Æmilius. Hard.

XVIII. 1. *In strategias*. Στρατηγίας, præfecturas. Hard.

2. *Dextro latere*. Meridionali. H. — Sive potius occidentali. Ed.

3. *Denseletæ, et Medi*. De his egimus cap. 1. Plinium hic de more transcribunt Solinus, cap. X, pag. 27, et Martianus, lib. VI, cap. de Thracia, pag. 211. Hard.

4. *Ad Bisaltas*. Sic apud Chiffl. Deest apud Dalec. vox *ad*. Ed.

5. *Digeri*. Stephano, Δίγηροι, ἔθνος Θρᾴκιον, ex Polybii, lib. XIII. H.

6. *Bessorumque*. Βεσσικὴ στρατηγία Bessica Thraciæ præfectura, supra Mædicam, apud Ptolemæum, lib. III, cap. 11. Horum urbs primaria Philippopolis: alias Cœletis, quæ gens Bessorum fuit, attributa. Eadem Bessa fortassis vetusta nomen-

nomina ad Nestum[7] amnem Pangæi[8] montis ima ambientem, inter Elethos[9], Diobessos[10], Carbilesos : inde Brysas[11], Sapæos[12], Odomantes[13]. Odrysarum[14] gens fundit[15] Hebrum[16], accolentibus Cabyletis[17], Pyrogeris, Drugeris,

clatione appellata : *Bessæ* enim in Thracia mentio, non in Itinerario modo Antonini, sed et in lege xxx de Decurion. Cod. Theod. Hard.

7. *Ad Nestum*. Νεστὸς, Νεσσὸς, Μεστὸς. In magno nominum ambitu amnem hunc esse oportuit, quem Νεστὸν a Scymno Chio, pag. 28, Pausan. in Eliac. Post. lib. VI, p. 352, et Sylace, pag. 26. Nestum a Martiano : ab Aristotele, Histor. Animal. lib. VI, cap. 31, p. 776, et lib. VIII, cap. 33, pag. 985, Νεσσὸν : Nessum quoque a Livio, lib. XLV, c. 29. In MSS. omnibus Plinianis, Reg. 1, 2, Colb. et Paris. *Mestum* appellari video. In nummo Caracallæ, ΟΥΛΠ. ΝΙΚΟΠΟΛΕΟΣ ΠΡΟΣ ΜΕΣΤΩ. Græcis hodie *Mesto* appellatur, et *Kara-sou*. H. et Ed.

8. *Pangæi montis ima*. Chifflet. *Ima Pangæi montis*. Pangeus nunc *Despoto Dagh*. Ed.

9. *Elethos*, etc. Λεαίους videtur hos appellasse Thucydides, lib. I, pag. 166. Diobessos vero Δίους, p. 165, qui Diobessi nunc cognominantur, quoniam Bessorum, ut dictum est, plura sunt nomina. Carbilesi qui fuerint, non liquet. Nisi Κάβησσός, quam Thraciæ urbem fuisse Hesychius prodidit, locum hic habere possit. Hard.

10. *Diobessos*. Dalec. *Diobesos*. Ed.

11. *Inde Brysas*. Stephano Βρύκαι, ἔθνος Θρᾴκης. Hard. — Ita MSS. etiam ipsi. Sed Brygas forte rectius tum ex Strabone, lib. VII, p. 295, tum ex ipso Plinio, lib. VI, cap. 41, qui Phrygas Thracium genus esse prodiderunt, Brygas appellatos. Brysas tamen etiam Heraclides laudat, in Polit. Coorum : et ab iis mellificii rationem inventam tradidit. Ed.

12. *Sapæos*. Qui Σάπαι et Σάπαιοι Stephano. Horum urbes Ænos, Cypsela, Bisanthe, etc. Σαπαῖοι Appiano, Civ. lib. IV, pag. 650. H.

13. *Odomantes*. Ὀδομάντιοι, ἔθνος Θρᾴκης, Stephano. Ὀδρυσαι quoque, quorum et Dio meminit, lib. LI, p. 462. Martianus, p. 212, *Hebrum Odrysiæ nives complent*. Odomanticæ regioni Amphipolim Ptolemæus assignat, lib. III, cap. 13, quam Bisalticæ ditionis esse diximus : Bisaltiæ eidem Odrysas Tzetzes adscribit, Chiliad. I, vers. 303, ἐξ' Ὀδρυσσῶν πατρίδος Βισαλτίας. H.

14. *Odrysarum*. Vet. apud Dalec. *Othrysarum*. Ed.

15. *Fundit*. Sic apud Chiffletian. *Infundit* apud Dalec. Ed.

16. *Hebrum*. Ἕβρος amnis, Ptolem. lib. III, cap. 11. Nunc *Marizza*. H.

17. *Cabyletis*, *Pyrogeris*. Etsi vulgatam scripturam intactam exhibemus, quam MSS. codices tueri videntur, haud levis tamen suspicio est *Pyrgoceris* legi oportere; seu permutatis syllabis, quod eodem recidit, *Cereopyrgis*. Est enim inter episcopatus provinciæ Rhodopes in Notitia Eccles. p. 21, Κερεόπυργος. Sed adhuc certior forte conjectura

Cænicis[18], Hypsaltis[19], Benis[20], Corpillis[21], Bottiæis[22], Edo-
2 nis[23]. Eodem sunt in tractu[24] Selletæ[25], Priantæ[26], Doloncæ[27], Thyni[28], Cœletæ[29] majores Hæmo, minores Rhodopæ subditi. Inter quos Hebrus amnis : oppidum[30] sub Rhodope Poneropolis[31] antea, mox a conditore Phi-

videtur de Cabyletis ( hactenus *Carbiletis* legebatur), nam Cabylen oppidum inter Bessos Danubiumque cepisse Lucullus dicitur ab Eutrop. lib. VI, pag. 788. Κάβυλα est Phavorino. HARD.

18. *Cænicis*. Quorum Καινικὴ στρατηγία, Cænica Thraciæ præfectura, apud Ptolemæum, lib. III, cap. 11. Oppidum Bizya, de quo inferius. Stephanus ex Apollodoro, Καινοὶ, ἔθνος Θράκιον, *Cæni* Livio, lib. XXXVIII, cap. 40. HARD.

19. *Hypsaltis*. Qui Stephano, Ὑψηλῖται, κατοικία Θράκης, Thraciæ præfectura, verbo Ὕψηλις. HARD.

20. *Benis*. Horum Βεννικὴ στρατηγία, Bennica Thraciæ præfectura, Ptolem. loco citato. Oppidum Βέννα, sive Βένα Stephano. HARD.

21. *Corpillis*. Κορπιλλικὴ præfectura Thraciæ, apud Ptolemæum, loco citato. Horum urbs Perinthus fuit, et Ganos, et Apros. Apud Appianum, lib. IV de Bellis Civil. pag. 650, Τούπιλοι pro Κόρπιλλοι corrupte legitur : apud Stephanum quoque mendose ΚΟΛΠΗΛΟΙ. H.

22. *Bottiæis*. Βοττιαῖοι dicuntur Herodoto, Polymn. lib. VII, n. 185, pag. 445, et Thucyd. lib. I, pag. 38. Laudatur Aristotelis opus de Politia Βοττιαίων, a Plutarcho in Theseo, pag. 6. HARD.

23. *Edonis*. Ἠδωνοὶ Stephano, ἔθνος Θράκης. Regio Ἠδωνικὴ, oppidum Δραβησκὸς Thucydid. lib. I, p. 66. Horum urbes apud Ptolem. lib. III, cap. 13, Œsyma, et Neapolis, de quibus inferius. HARD.

24. *Eodem sunt in tractu*. Hoc est, Hebrum perinde accolunt. HARD.

25. *Selletæ*. Præfectura Σελλητικὴ Ptolem. lib. III, cap. 11. Horum oppidum fuit colonia Deultum, de qua inferius. Neque Dionis Σιαλέται, lib. LIV, pag. 545, neque Stephani Συαλίται, huc pertinent, sed supra Byzantium rejiciendi. HARD.

26. *Priantæ*. Solino quoque Priantæ dicti. Hæc Βριαντικὴ regio appellata ab Herod. Polymn. lib. VII, pag. 418, ubi Xerxis iter a campo Dorisco, de quo mox, describitur. HARD.

27. *Doloncæ*. Δόλογκοι Stephano, Solino *Dolonci*, cap. x, pag. 27. A Dolonco rege nomen factum ait Eustathius, in Dionys. vers. 323, pag. 46. HARD.

28. *Thyni*. De his dicemus, lib. VI, cap. 41. HARD.

29. *Cœletæ*. Cœletæ quoque Livio appellati, lib. XXXVIII, cap. 40. Iidem *Cœlaletæ* Tacito, Annal. lib. III, cap. 38, sed corrupte. Κοιλητικὴ στρατηγία, seu præfectura, Ptolemæo, lib. III, cap. 11. H.

30. *Oppidum*. Cœletarum scilicet. HARD.

31. *Poneropolis*, etc. Sic ante Plinium Theopompus, Philippic. lib. XIII, teste Suida, verbo Δούλων πόλις. Sic appellata, quod pessimi

lippopolis, nunc a situ Trimontium[32] dicta. Hæmi[33] excelsitas sex mill. passuum subitur. Aversa[34] ejus et in Istrum devexa Mœsi, Getæ, Aorsi[35], Gaudæ[36], Clariæque : et sub iis Arræi Sarmatæ[37], quos Areatas[38] vocant, Scythæque, et circa Ponti littora Moriseni[39], Sithoniique[40], Orphei[41] vatis genitores obtinent.

Ita finit[42] Ister a septemtrione : ab ortu Pontus[43] ac Pro- 3
pontis : a meridie Ægæum mare : cujus in ora a Stry-

quique (πονηροὺς Græci dicunt) in eam transducti. A Philippo Macedone nomen habet, ut auctor est Stephanus : non a Philippo Imp. ut quibusdam visum est. Commodi nummus in Museo Parisiensi, ΦΙΛΙΠΠΟΠΟΛΕΙΤΩΝ. Nunc *Philippopoli*. A triplici monte cui insidet, etiam Ptolemæo, lib. III, cap. 11, Τριμόντιον. Hard.

32. *Trimontium*. Vet. apud Dalec. *Termontium*. Ed.

33. *Hæmi*. Αἶμος Ptolem. lib. V, c. 11; aliis Αἷμος. Parem ei monti excelsitatem tribuit Solinus, cap. x, cap. 27, et Martianus, lib. VI, cap. de Thracia, pag. 212. Vide quæ diximus, lib. VI, cap. 65. Etiamnunc *Hæmus*, sive *Emineh Dagh* et *Balkan*. Hard. et Ed.

34. *Aversa ejus*. Terga dixit Martianus, hoc est, partem montis borealem, et quæ in Istrum vergit. De Mœsis diximus lib. III, c. 29. De Getis et Aorsis dicemus libri hujus cap. 25. Hard.

35. *Aorsi*. Dalec. *Aoti*. Ed.

36. *Gaudæ*, *Clariæque*. MSS. omnes, *Dariæque*. Hard.

37. *Arræi Sarmatæ*. Ubi nunc Bulgaria est, ut creditur. Hard.

38. *Areatas*. Forte pro *Areotas*, Ἀρειώτας, Martios, bellicosos : vel potius Aroteres, ut sit illud Scytharum genus, quod Tomos olim Calatinque tenuisse paulo post dicetur. Hard.

39. *Moriseni*. In Notitia Eccles. Hieroclis, ut appellant, inter civitates episcopales Thraciæ Μόριζος scribitur. Hard.

40. *Sithoniique*. Regio Σιθωνία Stephano. Sed longe hæc disjuncta a Sithonia Herodoti, de qua superius diximus. Hæc in qua versamur, montuosa, et Ponto proxima, ostiisque Danubii, in Bulgariæ finibus. De hac cecinit Virgilius, Eclog. X, vers. 66 : « Nec, si frigoribus mediis Hebrumque bibamus, Sithoniasque nives hiemis subeamus aquosæ. » H.

41. *Orphei vatis*. Quem Ciconum regem, Rhodopesque montis incolam fuisse ferunt, circa Hebrum amnem. Plinium Solinus hoc etiam loco et Capella describunt. Hard.

42. *Ita finit*. Hi Thraciæ limites, inquit. Nunc enim, perstrictis antea cursim raptimque populis ac gentibus, singula deinceps oppida designare aggreditur. Hard.

43. *Pontus ac Propontis*. Pontus, *la Mer Noire* ; Propontis, *la mer de Marmara*. Brot.

mone, Apollonia[44], Œsyma[45], Neapolis, Datos[46]. Intus Philippi[47] colonia : absunt a Dyrrachio CCCXXV mill. pass. Scotusa[48], Topiris[49], Nesti amnis ostium. Mons Pangæus[50], Heraclea[51], Olynthos[52]. Abdera[53] libera civitas,

44. *Apollonia*. Inter amnes Neston et Strymona positam fuisse in ora, Mela prodit, lib. II, cap. 2. Hæc Apollonia Ionum in Thracia videtur esse, quam Stephanus appellat, Ἀπολλωνίαν τῶν ἐπὶ Θράκης Ἰώνων. Nunc *Polina*, auctore D'ANVILLE. HARD. et ED.

45. *Œsyma*. Οἰσύμη ἐν Θράκῃ πόλις, Scylaci, p. 26, et Harpocrationi, ex Antiphonte. Νέαν πόλιν haud procul Philippis sitam agnoscit Dio, lib. XLVII, pag. 348. Utramque locat in Edonide, quam Macedoniæ adscribit, Ptolemæus, lib. III, c. 13. Notitia Ecclesiastica antiqua, in provincia primæ Macedoniæ, pag. 21, Νέα πόλις. Memoratur in Actis, cap. XVI, 11. HARD. — Neapolis quo loco est *la Cavale* stetisse opinatur D'ANVILLE. ED.

46. *Datos*. In MSS. omnibus et edit. Parmens. *Batos*. Dalec. *Pastos*. Nos *Datos* cum Hermolao : sed certioribus, quam ille habuerit, argumentis ducti. Nam, præter Herodotum, qui, lib. IX, Δάτον ait esse oppidum Edonidis regionis, præter Suidam et Harpocrationem, qui Δάτον Thraciæ adjudicant : Scylax in Periplo, pag. 26, hunc ipsum terrarum tractum, atque hæc ipsa oppida persecutus, eodem habet ordine : Νεάπολις, Δάτον πόλις ἑλληνὶς, καὶ ποταμὸς Νεστὸς, Ἄβδηρα πόλις, etc. Placuerat nihilominus quibusdam *Pastos* hoc loco substituere : et quoniam apud Ptolemæum, lib. III, c. 11, inter Thraciæ præfecturas, Ἀστικὴ, h. e. *urbana* numeratur, ut conjecturæ suæ suffragatorem haberent, addita litterula corruperunt, et παστικὴ commenti sunt, otiose an malitiose? De Astice regione, hoc ipso capite Plinius. H.

47. *Philippi colonia*. « Philippos, quæ est primæ partis Macedoniæ civitas, colonia, » dixit Lucas in Actis, cap. XVI, 12. Hi sunt Philippenses, Pauli epistola nobilitati. Hic campi Philippici, ubi Cassius et Brutus devicti. Dio, lib. XLVII. Virg. Georg. I, 49 sqq. H.—*Haud longe a la Cavale* rudera ejus. ED.

48. *Scotusa*. Vet. apud Dalecamp. *civitas Scotusa*. ED. — Ab ea diversam esse necesse est, de qua egimus sup. cap. HARD.

49. *Topiris*. Τοπιρὶς Ptolemæo, l. III, c. 11. Aliis Τοππηρός : in nummis quos citat Holstenius, p. 114, ΤΟΠΙΡΟΥ, et ΤΟΠΕΙΡΟΥ. In Notitia Eccles. Prov. Rhodopes, p. 21, Τὸ πυρὸς (divulsa perperam voce, pro Τοπυρὸς), νῦν Ῥούσιον. HARD.

50. *Pangæus*. Παγγαῖον ὄρος. H.

51. *Heraclea*. Sintica appellata sup. cap. sub monte Pangæo. H.

52. *Olynthos*. Dalecamp. *Olinthos*. ED. — Ὄλυνθος Græcis ad Sithoniam regionem pertinens, de qua egimus sup. cap. Herod. Polymn. lib. VII. n. 123. HARD.

53. *Abdera*. Τὰ Ἄβδηρα, ad Nestum amnem, Herod. Polymn. lib. VII; pag. 422. Democriti patria.

stagnum Bistonum[54] et gens. Oppidum fuit Tirida[55], Diomedis equorum stabulis dirum. Nunc sunt Dicææ[56], Ismaron[57] : locus Parthenion[58], Phalesina, Maronea[59] prius Ortagurea[60] dicta. Mons, Serrium[61], et Zone[62] : tum 4

Incolæ stupori mentis obnoxii, locum dedere parœmiæ, *Abderitica mens*. Unde Martialis : « Abderitanæ pectora plebis habes. » Libertatem Abderitis restitutam narrat Livius, lib. XLIII, cap. 6. Hard.

54. *Bistonum*. Βιστονὶς λίμνη Ptolemæo, lib. III, cap. 11. Accolæ Βίστονες Stephano, et Herod. Polymn. lib. VII, pag. 418, n. 110. Hard.

55. *Fuit Tirida*. Ita rescripsimus admonitu codicum Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. et Chiffl. vetustiorumque editionum ante Hermolaum, qui *Tinda* rescripsit ex Stephano : is enim, Τίνδη, inquit, Θράκης Χαλκιδικὴ πόλις. Verum est hæc Chalcidice Macedoniæ regio, quæ quidquid est terrarum, circa montem Æthon, Singon, Achantonque complectitur, teste Ptolemæo, lib. III, cap. 13, quo in tractu Tinda a Stephano collocatur, hoc est, a Diomede, et equorum stabulis longissime, ut nihil cum iis potuerit habere commune. Et Hermolaum tamen Salmasius sequitur : nec veretur Solinum Capellamque erroris arguere, qui et ipsi a Plinio *Tirida* accepere. Mela, lib. II, c. 2, turrim ibi solum superesse prodidit. « Regio ulterior, inquit, Diomedem tulit, immanibus equis mandendos solitum objectare advenas, et iisdem ab Hercule objectum. Turris quam Diomedis vocant, signum fabulæ remanet, et urbs quam soror ejus suo nomine nominavit, Abdera. » Interiisse id oppidum hac loquendi forma innuit. Hard.

56. *Dicææ*. Dalec. *Diceæ*. Ed.— Δίκαια, πόλις Θράκης, Stephano. Δικαιόπολις dicitur ab Harpocratione prope Abdera. Hard.

57. *Ismaron*. Ἴσμαρος Thraciæ oppidum in Ciconum regione, Scymno teste et Stephano. Ibi et mons oppido cognomine, de quo Virgilius, Georg. lib. II : « Juvat Ismara Baccho Conserere. » Hard.

58. *Parthenion*. Stephanus : Παρθένιον, πόλις Θράκης. Hard.

59. *Maronea*. Μαρώνεια, Thraciæ oppidum Harpocrationi. Mela, lib. II, cap. 30 : « Tum Nestos fluvius, et ripis ejus adjacens Maronea. » Hinc vinum Maroneum, de quo lib. XIV, c. 6. Hard.—Etiamnunc *Marogna*. Ed.

60. *Ortagurea*. Forte *Orthagorea*, ab Ὀρθαγόρας Bacchi comite, quem Aristophanes appellat in Ἐκκλησ. p. 751. Hard.

61. *Serrium*. Σέῤῥειον ὄρος Appiano, Bell. Civil. lib. IV, pag. 648. Σέῤῥειον ἄκρη Herod. Polymn. lib. VII, pag. 406, et Stephano. Hic Ciconas idem Herodotus, Serrheum castellum Livius statuit, l. XXXI, pag. 372. Hard.

62. *Zone*. Ζώνη, Ciconum oppidum, Stephano. Mela, lib. II, c. 2 : « Serrium, et quo canentem Orphea secuta narrantur nemora, Zone. » Hard.

locus Doriscus[63] decem mill. hominum capax. Ita Xerxes ibi dinumeravit exercitum. Os Hebri[64]. Portus Stentoris[65]. Oppidum Ænos[66] liberum cum Polydori tumulo, Ciconum[67] quondam regio. A Dorisco incurvatur ora ad Macron[68] Tichos centum viginti duorum mill. pass. Circa quem locum fluvius Melas[69], a quo sinus appellatur. Oppida: Cypsella[70], Bisanthe[71], Macron Tichos dictum, qua

63. *Doriscus.* Δορίσκος, Herodoto, loco citato, et Harpocrationi. Mela, loco citato: « Trans Hebrum Doriscos, ubi Xerxes copias suas, quia numero non poterat, spatio mensum ferunt. » Animadvertit Pellicerius in notis MSS. codices manu exaratos ita præ se ferre: *Doriscus X M. hominum*, quod ipse supposita denarii notæ lineola, decies centena millia significare ait, quot Xerxes in suo exercitu habuisse traditur. At neque hanc lineolam superpositam MSS. exhibent: et si exhiberent temere ab amanuensibus adjectam putarem. Nam decem millia tantummodo hominum ea campi planitie continebantur: sed singulas eo cogens advocansque myriadas, hoc est, hominum decem millia, totum ita recensuit exercitum. Ita Herod. Polymn. lib. VII, pag. 406, num. 59. Hard. — Vet. apud Dalecamp. *centum viginti mill. hominum.* Ed.

64. *Os Hebri.* Juxta Ænum urbem, de qua mox. Sic Herod. Melpom. lib. IV, pag. 234, num. 90: Ἕβρος ἐς θάλασσαν τὴν πάρ' Αἴνῳ πόλι. Hard.

65. *Stentoris.* Στέντορος. Quare apud Ovidium, Trist. lib. I, eleg. 9, perperam reponunt: « Saltus ab hac terra brevis est Stentora petenti: » pro *Tempyra*. Et Στεντορίδα λίμνην prope Ænum habet Herod. Polymn. lib. VII, n. 58. Hard.

66. *Ænos.* Αἶνος Straboni, lib. VII, pag. 319, et Sylaci, pag. 26. Mela, lib. II, cap. 2: « Eximia est Ænos, ab Ænea profugo condita. Circa Hebrum Cicones, etc. » Prius idcirco Αἴνειαν dictam Conon ait apud Photium, in Bibl. cod. 186, pag. 453. Negant alii ab Ænea id oppidum potuisse condi. Ænum et Maroneam liberas civitates appellat Livius, lib. XXXIX, cap. 24. De Polydori tumulo, Solinus, cap. x, pag. 28. Etiamnunc *Énos*. Hard. et Ed.

67. *Ciconum.* Κίκονας Græci vocant. Herod. lib. VII, aliique. H.

68. *Macron Tichos.* Id est, longum murum. Brot.

69. *Fluvius Melas*, etc. Hæc totidem verbis Pomponius, lib. II, cap. 2. Μέλας κόλπος, sic appellatus, teste Oppiano, Halieut. lib. IV, v. 517, quia profundissimus. Μέλας nigrum sonat. Huic sinui nomen est hodie ab Æno oppido, *golfe d'Énos*. Μέλανος ποταμοῦ καὶ κόλπου meminit Herod. Polymn. l. VII, p. 405. H.

70. *Cypsela.* Κύψελλα, Ptolem. lib. III, cap. 11. Τὰ Κύψελα: Thucyd. lib. V, pag. 367. Stephano et Appiano in Mithridat. pag. 207. Cypsela Livio, lib. XXXI, p. 372.

a Propontide ad Melanem[72] sinum inter duo maria porrectus murus[73] procurrentem excludit Chersonesum[74].

Jamque Thracia[1] altero latere a Pontico littore incipiens, ubi Ister amnis immergitur, vel pulcherrimas[2] in ea parte urbes habet, Istropolin Milesiorum[3], Tomos[4], Calatinque[5], quæ antea Acervetis[6] vocabatur. Heracleam habuit, et

Mela, lib. II, cap. 2, pag. 29: « Tum Bisanthe Samiorum, et ingens aliquando Cypsela. Post locus quem Graii Μακρὸν τεῖχος appellant, et in radice magnæ peninsulæ sedens Lysimachia. » Hard.

71. *Bisanthe.* Βισάνθη Ptolemæo, lib. III, cap. 11, et Plutarcho in Alcibiade, pag. 211. Hard.

72. *Melanem sinum.* Nunc *le golfe de Saros.* Brot. — Chifflet. *Meleam sinum.* Ed.

73. *Porrectus murus.* Dalec. *porrectis muris*, spreta Chifflet. cod. auctoritate. Ed. — Porrectus per totam Isthmi longitudinem murus a reliqua Thracia separat ingentem peninsulam, quam Thraciæ Cherronesum appellant, longissime procurrentem in mare. Hard.

74. *Chersonesum.* Dalec. *Cherronesum.* Ed.

1. *Jamque.* Rectius id, quam quod antea legebatur, *namque.* Nam quæ reddatur illo *namque* ratio, nulla prorsus apparet. Nunc vero declarat se perlustrato latere Thraciæ meridionalis, usque ad Cherronesum, ea prætermissa, ad alterum latus transilire, quod solis exortum spectat, et a littore Ponti Euxini, Danubiique ostiis incipit. Hard.

2. *Vel pulcherrimas in ea parte.* In Thracia universa. Vossius in Melam, pag. 125, *tres pulcherrimas* invitis MSS. reponit. Hard.

3. *Istropolin Milesiorum.* A Milesiis conditam. Ἴστρον πόλιν Μιλήσιοι κτίζουσιν. Auctor Peripli Ponti Euxini, pag. 11. Hard. —Hodie *Kara-Kerman* appellatur, auctore d'Anville. Ed.

4. *Tomos.* Tomi, Ovidii exsilio celebrati. Unde Trist. lib. III, eleg. 9: « Inde Tomos dictus locus hic, quia fertur in illo Membra soror fratris consecuisse sui. » Et Trist. lib. IV, eleg. 10, v. 97: « Quum maris Euxini positos ad læva Tomitas Quærere me læsi principis ira jubet. » In Notitia Eccles. Provinciæ Scythiæ adscribitur. Nummus Caracallæ in Museo nostro Parisiensi, ΜΗΤΡΟΠ. ΠΟΝΤΟΥ. ΤΟΜΕΩC. Hard. — Tomi, nunc *Tomeswar;* dicti quoque *Baba.* Brot.

5. *Calatinque.* Κάλατις in ipso Ponti littore, ἐν τῇ παραλίᾳ τοῦ Πόντου, Stephanus. Scylaci, pag. 26, et aliis, Κάλλατις, geminato λ. Et in nummo Gordiani Pii, apud Patin. pag. 372, ΚΑΛΛΑΤΙΑΝΩΝ. Heracleotarum colonia dicitur Memnoni, in Bibl. Photii, cod. 224, pag. 721. Hard.

6. *Acervetis.* MSS. *quæ antea Cerbatis.* Vossius in Melam, pag. 125. Cerastis, a loco sacro qui Mileti fuit, Κεραστὶς appellatus, ut auctor Etymologici prodidit, quod ibi fixa arietum cornua ab Apolline fuissent. Hard.

Bizonen[7] erræ hiatu raptam : nunc habet Dionysopolin, Crunos[8] antea dictam. Alluit Ziras amnis. Totum eum
6 tractum Scythæ Aroteres[9] cognominati[10] tenuere. Eorum oppida : Aphrodisias[11], Libistos, Zigere, Borcobe[12], Eumenia, Parthenopolis[13], Gerania[14], ubi Pygmæorum gens fuisse proditur : Cattuzos[15] Barbari vocant, creduntque a gruibus fugatos. In ora a Dionysopoli est Odessus[16] Milesiorum. Flu-

7. *Bizonen.* Βιζώνη, cujus pars maximo terræ motu hausta, teste Strabone, lib VII, pag. 319. Pagus superfuit, Βιζώνη πολίχνιον apud auctorem Peripli Ponti Euxini, pag. 12. Mela, lib. II, cap. 2, pag. 9 : « Fuit hic Bizone : motu terræ intercidit : est portus Crunos : urbes, Dionysopolis, etc. » Hard.

8. *Crunos antea.* Chiffl. *Crunon.* Ed. — Ob fontes in agro circumjacente scaturientes. Auctor Peripli, loc. cit. Διονυσόπολις πρῶτον ὠνομάζετο Κρουνοὶ, διὰ τὰς τῶν ἐγγὺς ὑδάτων ἐκρόσεις. Eadem et Stephanus habet. In Notitia Eccles. Provinciæ Scythiæ tribuitur. Hard.— Hodie vocatur *Baltchik*, ut vult d'Anville. Ed.

9. *Aroteres.* Ἀροτῆρες, hoc est, aratores. Hard.

10. *Cognominati.* Vet. ap. Dalec. *dicti.* Ed.

11. *Aphrodisias.* Scythiæ quoque accensetur a Stephano in Ponti littore : Ἀφροδισιὰς Σκυθίας, παραλία, etc. Notitia Eccl. antiqua, in provincia Thraciæ Europæ, pag. 21, Ἀφροδισία. Cætera oppida, vel nomina potius Scythica cæteris neglecta scriptoribus, ipsaque etiam Εὐμένεια, quamquam Græca appellatione gaudet. Hard.

12. *Borcobe.* Vet. ap. Dalec. *Rocobe.* Ed.

13. *Parthenopolis.* Inter devicta a Lucullo oppida in hac parte terrarum ab Eutropio memoratur, lib. VI, pag. 788 : « Inde multas, inquit, « super Pontum positas civitates aggressus est. Illic Apolloniam evertit, Calatim, Parthenopolim, Tomos, Istrum, Bizyam omnem cepit. » Hard.

14. *Gerania.* Γεράνεια. Solinus, cap. x, pag. 28 : « Quondam urbem Geraniam, Cattuzam barbari vocant, unde a gruibus Pygmæos ferunt pulsos. Manifestum sane in septemtrionalem plagam hieme grues frequentissime convolare. » Factum nomen inde oppido : sunt enim αἱ γέρανοι grues. Hard

15. *Cattuzos.* Ita MSS. omnes, et quod est haud paulo certius, Stephanus ipse : Κάττουζα, inquit, πόλις Θρᾴκης, ἐν ᾗ κατῴκουν οἱ Πυγμαῖοι οἱ οἰκήτορες Καττουζοί · ὅθεν δὲ τὰς γεράνους ὁρμᾷν, etc. Sic enim MSS. Græci legunt. Prius in libris Plinii editis *Catizos* legebatur. H. —Dalec. *Proditur, quos Catizos.* Ed.

16. *Odessus Milesiorum.* A Milesiis conditum, Ὀδησσὸν κτίζουσι Μιλήσιοι, inquit auctor Peripli Ponti Euxini, pag. 12. Strabo quoque, lib. VII, pag. 319. Inter Calatim et Apolloniam. Antonini Severi nummus, apud Patin. pag. 304, ΟΔΗCCΕΙΤΩΝ. H.— Hodie *Varna*

men Panysus[17]. Oppidum Tetranaulochus[18]. Mons Hæmus vasto jugo procumbens in Pontum, oppidum habuit in vertice Aristæum[19]. Nunc in ora Mesembria[20], Anchialum, ubi 7
Messa fuerat. Astice regio[21] habuit oppidum Anthium: nunc est Apollonia. Flumina: Panissa[22], Rira, Tearus[23], Orosines. Oppida: Thynias[24], Halmydessos[25], Develton

esse videtur, ut quidem conjicit D'Anville. Ed.

17. *Panysus*. Πάνυσος. Antea *Paninus*, perperam. Nos *Panysus* cum Ptolemæo, lib. III, cap. 10, prope Odessum etiam hunc ipsum locante. MSS. *Pannisis*. H.— Nunc *Daphné-Soui*, auctore D'Anville. Ed.

18. *Tetranaulochus*. Ναύλοχος idem a Strabone appellatur, loc. cit. Mesembrianorum oppidum, juxta montem Hæmum, ibi incumbentem mari. Τετραναύλοχος ei, a quatergemina statione navium, nomen est. Locum hic *Terta* non habet, etsi habere oportere censuit Hermolaus: quum sit id oppidum Thraciæ mediterraneum Ptolemæo, lib. III, cap. 11. Hard.

19. *Aristæum*. Ab Aristæo Apollinis fil. conditum, quum in montem Hæmum ad Bacchum ibi degentem se contulit. Diodorus Siculus, Bibl. lib. IV, pag. 282. Hard.

20. *Mesembria*. Μεσημβρία Scylaci, pag. 27, cæterisque Geographis. Olim Menembria, quasi Menæ oppidum, ut ait Strabo, lib. VII, pag. 319. Ἀγχίαλος deinde Ptolemæo, lib. III, cap. 11, et Melæ, lib. II, cap. 2. Hard. — Mesembria, nunc *Misevria* dicitur, Anchialum, *Akkiali*, ut quidem ait. D'Anville. Ed.

21. *Astice regio*. Sic ap. Chiffl. Dalec. *Astice regio*. *Fuit oppidum*, *nunc est Apollonia*. Ed. — Quæ Ptolemæo loc. cit. Ἀστικὴ στρατηγία, Astica seu Urbana Præfectura, quæ ab Apollonia ad Perinthum usque pertinuit. Ἀπολλωνία quoque post Mesembriam a Scylace nominatur, pag. 27. Mela, loc. cit. « Mesembria, Anchialos, et intimo in sinu (Ponti Euxini) atque ubi Pontus alterum sui flexum angulo finit magno, Apollonia. » Anthium vero Ἄνθεια Stephano dicitur: Apollonia Milesiorum, Rhodiorumque colonia. Hard. — Insequentibus temporibus Apollonia Sozopolis vocata fuisse videtur, unde nunc ei nomen *Sizeboli*, auctore D'Anville. Ed.

22. *Panissa, Rira*. MSS. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, etc. *Panyssas*, *Ryzas*. Panysum, credo, adhuc intelligit, de quo proxime antea dictum est H.

23. *Tearus*. Τέαρος Herodoto, Melpom. lib. IV, n. 90, ubi de eo amne multa. Hard.

24. *Thynias*. Dalec. *Thynnias*. Ed. — Θυνιὰς Græcis, in Astice præfectura, prope Apolloniam et Halmydesson. Scymnus Chius, p. 30, Θυνιάς. Τῆς Ἀστικῆς Θρᾴκης ὑπάρχουσ' ἐσχάτη, Μεθ' ἣν πόλις ἐστὶν σύνορος ἡ Ἀπολλονία. Et auctor Peripli Ponti Euxini, pag. 14: Θυνιὰς εὐλίμενος ἄκρα τῆς Ἀστικῆς Θρᾴκης ὑπάρχουσα, ἀπὸ δὲ Θυνιάδος εἰς Ἀλμυδησσὸν, etc. Describit hujus oræ oppida Ovid. Trist. lib. I, Eleg. 9, v. 35. H.— Nunc *Tiniada*. Ed.

25. *Halmydessos*. Dal. *Almedes-*

cum stagno, quod nunc Deultum vocatur, veteranorum[26]: Phinopolis[27], juxta quam Bosphorus[28]. Ab Istri ostio ad os Ponti pass. DLV mill. alii fecere. Agrippa adjecit LX[29]. Inde ad murum[30] supra dictum centum quinquaginta : ab eo Cherronesus CXXVI[31] mill.

8 Sed a Bosphoro, sinus Casthenes[1]. Portus Senum[2]:

*sos*. Ed. — Ἀλμυδησσὸς plerisque Græcorum : Herodoto, lib. IV Melpom. 90, et Stephano, Σαλμυδησσός. Hard. — Nonnulla servat veteris nominis vestigia, utpote quæ hodie *Midjeh* vocatur, auctore d'Anville. Ed.

26. *Veteranorum*. Subintellige, colonia. Ptolemæo, lib. III, cap. 13, in mediterraneis Thraciæ civitatibus, Δεούελτος κολωνία. Antonini Severi nummus, apud Patin. pag. 301, et Mamææ, pag. 343, COL. FL. PAC. DEVLT. *Colonia Flavia Pacenssi Deulton*, non *Pacifera*, ut Patinus interpretatur. Ad Panysum amnem. In Novella Leonis, Δέβελτος. Hard. — Hodie *Zagora*. Ed.

27. *Phinopolis*. Φινόπολις, πόλις πρὸς τῷ Πόντῳ Stephano, et Ptolemæo, lib. III, cap. 11, in ipso ore Ponti. Hard.

28. *Bosphorus*. Leg. *Bosporus*, nunc *le canal de Constantinople*. Brot.

29. *Adjecit. LX*. Ita MSS. at editi, *XL*. Hard.

30. *Ad murum*. Μακρὸν τεῖχος. Hard.

31. *CXXVI*. Hoc est, a muro longo procurrit in mare Cherronesus, per CXXVI millia passuum, quæ Cherronesi longitudo est. In MSS. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. *CXXV*. Hard.

1. *Casthenes*. Ita constanter libri omnes, *Casthenes*. Nos olim cum eruditis viris *Lasthenes* suspicabamur satius fore, ut esset pro Λεωσθένης, vel Λεωσθένιος. *Sosthenes* rescribere contra fidem codicum MSS. non audemus : tametsi meminit portus Sosthenii prope Byzantium Nicephorus CP. in historiæ Breviario, ad annum 717 : Ὁ δὲ λοιπὸς ἅπας στόλος τῷ Θρᾳκικῷ προσπλεύσας Βοσπόρῳ, τῷ λιμένι τῷ καλουμένῳ Σωσθενείῳ προσορμίζεται, καὶ αὐτοῦ διεχείμαζεν. « Cæteræ naves ad Thracium Bosphorum advectæ ad Sosthenium portum applicant, et ibidem hiemant. » Exstat et in Anthologia Græca, lib. IV, cap. 25, Leontini Scholastici epigramma in imaginem saltatricis in Sosthenio : Λεοντίου Σχολαστικοῦ εἰς εἰκόνα ὀρχηστρίδος ἱσταμένης ἐν τῷ Σωσθενίῳ. Εἰμὶ μὲν Ἑλλαδίη Βυζαντιάς, ἐνθάδε δ' ἔστην Ἧχι χοροστασίην εἴαρι δῆμος ἄγει, Ὁππόθι πορθμῷ γαῖα μερίζεται· ἀμφότεραι γὰρ Ἄντυγες ὀρχηθμοὺς ἤνεσαν ἡμετέρους. « Helladie dicor Byzantia : visor ibidem, Suevit ubi populus ducere vere choros : Terrarum facit æquor ubi divortia : quippe Laudabat numeros orbis uterque meos. » Hard. — *Sinus Castenes* lego : sinus ille est inter *le Fanar* et *Galata* : Byzantium, nunc *Constantinople*. Brot.

2. *Portus Senum*. Tolet. *Ceron*. Pint. *Serium*. Ed.

et alter, qui Mulierum cognominatur. Promontorium
Chrysoceras[3], in quo oppidum Byzantium liberæ condi-
tionis, antea Lygos[4] dictum. Abest[5] a Dyrrachio septin-
gentis undecim millibus passuum. Tantum patet longitudo
terrarum inter Adriaticum mare et Propontidem. Amnes :
Bathynias[6], Pydaras, sive Atyras. Oppida Selymbria[7], 9
Perinthus[8] latitudine CC passuum[9] continenti annexa.

3. *Chrysoceras.* Χρυσοῦ κέρατος promontorium, hoc est, *aurei cornu*, de quo lib. IX, cap. 20. Plinium Solinus, cap. x, pag. 18; et Capella, lib. VI, c. de Thracia, pag. 212, de more transcribunt : et Missi Theodosii, quorum verba recitabimus in nota proxime sequenti. Hard.

4. *Antea Lygos.* Sunt qui *Longos* hic legant, ex MSS. quibusdam. Perperam. Vulgatam scripturam defendit Ausonius, Epigram. I de claris urbibus, pag. 69, ubi de Constantinopoli, et Carthagine : « Ite pares tandem memores, quod numine divum Augustas mutastis opes, et nomina : tu quum Byzantina Lygos, tu Punica Byrsa fuisti. » Hinc codicem Missorum Theodosii emendabis : « Promontorium Chrysone æras (lege *Chrysoceras*) in quo oppidum Byzantium, liberæ conditionis, antea Logos dictum : (scribe *Lygos.*) Abest a Dyrrachio DCCXI mill. passuum. Tantum patet longitudo terrarum inter Adriaticum mare et Propontidem. » Quæ verbis totidem jam proxime Plinius. Hard.

5. *Abest*, etc. Ita Solinus, et Martianus, loc. cit. Hard.

6. *Bathynias.* Vet. ap. Dalec. « Bathynias, Pidaras, et Atyras sive Thydas. » Ed. — Βαθυνίας pariter et Ἀθύρας, inter Byzantium et Selymbriam, apud Ptolem. lib. III, cap. 11. Ἀθύρας quoque Stephano memoratur. Certus autem situs omnino ignoratur. Hard. et Ed.

7. *Selymbria.* Σηλυμβρία Stephano : a Selye sic appellata : Βρία enim, inquit, Thracibus oppidum sonat : ut Selymbria, vel Σηλυβρία (sic enim Ptolemæus scribit, loc. cit.), sit quasi Selyos oppidum. De vi vocis Βρία, eadem tradidere Strabo, lib. VII, pag. 319, et Nicolaus Damascenus in Excerpt. pag. 494. Hard. — Nunc *Selivria*, ut ait d'Anville. Ed.

8. *Perinthus.* Eadem Heraclea Thraciæ Perinthus cognominata. Sozomenus, lib. IV, cap. 7, Hypatianum Heracleæ Perinthi Episcopum vocat. Procop. lib. IV, de ædif. Justin. vicinam Byzantio Heracleam Perinthum, Ἡράκλειαν Πέρινθον, olim Provinciæ Europæ metropolin ait fuisse : tunc vero locum post Constantinopolim proximum obtinere. Hodie *Crekli*. Hard. et Ed.

9. *CC passuum.* MSS. omnes, *CC pedum*. Hard. — Bene MSS. et editio princeps, *CC pedum*. Male recentiores editiones, *CC passuum*. Brot.

Intus[10] Bizya, arx regum Thraciæ, a Terei[11] nefasto crimine invisa hirundinibus. Regio Cænica[12], colonia Flaviopolis[13], ubi antea Zela oppidum vocabatur[14]. Et a Bizya quinquaginta millia passuum Apros[15] colonia, quæ a Philippis abest centum octoginta octo mill. pass. At in ora amnis Erginus[16] : oppidum fuit Ganos[17] : deseritur et Lysimachia[18] jam in Cherroneso.

10 Alius[1] namque ibi Isthmos angustia simili[2] est, eo-

10. *Intus Bizya.* In Astice regione sive præfectura, arx regum Astarum. Stephanus : Βιζύη, πόλις Θρᾴκης, τὸ τῶν Ἀςῶν βασίλειον. Hæc a Plinio Solinus exscripsit, cap. x, pag. 28. H. — Hodie *Vyzia.* Ed.

11. *A Terei.* A MSS. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, vox *crimine* abest : unde scribendum fortassis : *a Terei incesto.* Ed. — Nota fabula, de qua consulendus Ovidius, lib. VI Metam. v. 647; maxime vero Hyginus, fab. 45, *Philomela.* Neque nullo habenda in pretio, quæ de hac re tota habet Aldrovandus, Ornithol. lib. XVII, cap. 6, pag. 684, ubi hunc locum aversari hirundines putat, ob eam potius causam, quod Boreæ magis violentiæ pateat, cujus venti flatum perhorrescere id avium genus constat. Hard.

12. *Regio Cænica.* Ubi Cæni incolæ appellati, vel Cænici, de quibus dictum est initio hujus capitis. Hard.

13. *Flaviopolis.* Colonia quoque dicitur, loc. cit. Et in Thes. Goltzii, pag. 279. Nummus Titi Imp. Col. Flaviopolis. Hard.

14. *Vocatur.* In vet. ap. Dalec. vox ea deletur. Ed.

15. *Apros colonia.* Ptolemæo, inter urbes Thraciæ mediterraneas, Ἄπρος κολωνία. Et Stephano, Ἄπρος, et in Notitia Eccles. pag. 21. Hard.

16. *Erginus.* Malebat Dalec. *Eginus.* Ed. — Meminit hujus amnis Mela, lib. II, cap. 2. Hard.

17. *Fuit Ganos*, etc. Vet. ap. Dal. « Oppidum Ganos. Fuisse fertur et Lysimachia in Cherroneso. » Ed. — Hoc est, defecit jam Ganos : deficit vero et Lysimachia, quæ in Cherroneso est : hujus enim, ut nondum dirutæ ac deletæ meminit Plinio recentior Ptolemæus, lib. III, cap. 11, Λυσιμαχία. Γᾶνος vero (sic enim habent MSS. non *Gonos*:) Scylaci memoratur inter Thraciæ oppida, pag. 27. Γάνος juxta Bisanthen apud Xenoph. lib. VII, de Exped. Cyri, pag. 411. Hard.

18. *Lysimachia.* Nunc *Hexamile*; quod Isthmus ibi patet sex millibus passuum. Brot.

1. *Alius namque.* Hinc Cherronesi descriptionem auspicatur : alterum ait esse in Cherronesi angustiis Isthmon Corinthiaco similem et nomine, Isthmos enim appellatur : et latitudine pari, intervallo nempe quinque millium passuum, ut dictum est cap. 5. Transcribit hæc Solinus iisdem fere verbis, cap. x, pag. 28. Hard.

2. *Simili.* Chiffl. *similis.* Ed.

dem nomine, et pari latitudine : illustrant duæ urbes utrimque littora, quæ haud dissimili modo[3] tenuere : Pactye[4] a Propontide, Cardia a Melane sinu : hæc[5] ex facie loci[6] nomine accepto : utræque[7] comprehensæ postea Lysimachia quinque mill. pass. a Longis muris. Cherronesos a Propontide habuit[8] Tiristasin, Crithoten[9]: Cissam[10] flumini Ægos[11] appositam : nunc habet[12] a colonia Apro XXII[13] mill. passuum, Resiston ex adverso co-

3. *Haud dissimili modo.* Ut Corinthiacarum angustiarum termini sunt Lecheæ hinc, illinc Cenchreæ: sic Propontidi Pactye, Melani sinui Cardia insidet, Isthmique latera duo obsident. Hard.

4. *Pactye.* Dalec. *Pactiæ.* Ed. — Πακτύη Pausaniæ, Attic. lib. I, pag. 19, cæterisque Geographis. Καρδία quoque eidem, pag. 17. De utraque Strabo, lib. VII, pag. 331. Hard.

5. *Hæc.* Vetus apud Dalecampium *hæ.* Ed.

6. *Ex facie loci.* Quod in cordis faciem sita sit, inquit Solinus, loc. cit. dicta Cardia est. Alias hujus appellationis causas Stephanus affert, verbo Καρδία. Hard. — Hujus urbis nummum vide apud Cl. Pellerin, *Médailles des peuples et villes*, tom. I, pag. 197. Brot.

7. *Utræque.* Quum eversa deletaque Cardia, proea Lysimachiam, de qua jam dictum est, condidit Lysimachus, ut Pausanias refert, Attic. lib. I, pag. 17. Pactyen similiter exhaustam vicinitate Lysimachiæ, Plinius quoque nunc auctor est. Λυσιμαχία fuit in Cherroneso, a Longo Muro, quinque millibus passuum, quanta ipsius Isthmi longitudo est, dissita. H.

8. *Tiristasin.* Dalec. *Tyristasin.* Ed. — Τειρίςασις Scylaci, pag. 27.

9. *Crithoten.* Κριθωτὴ Scymno Chio, pag. 29; urbs Cherronesi Hellanico, apud Harpocrat. pag. 178; Scylaci loc. cit. Κρηθωτή. Hard.

10. *Cissam.* Vet. ap. Dalec. *Cissiam.* Ed. — Crissam, vel Cressam potius, juxta aliud oppidum, cui Ægos fluminis nomen fuit, positam : quo de oppido egimus pluribus, lib. II, cap. 59. Scylax, in Periplo, pag. 27, hæc oppida sic enumerat : ἐντὸς δὲ Αἰγὸς ποταμὸς, Κρήσσα, Κριθώτη, Πακτύη. Quæ omnia Plinius interiisse significat. Nummus est perrarus ex ære mediocri, in Cimelio P. Chamillart; cujus nummi pars antica Cereris caput exhibet, canistro frugibus pleno onustum : in altera superficie scriptum est, litteris ætatem Alexandri M. referentibus, ΑΙΓΟΠΟ. hoc est, Αἰγοποταμιτῶν : cum effigie capræ, quæ græce est αἶξ, αἰγὸς, unde urbi nomen. Hard.

11. *Ægos.* Vetus apud Dalec. *Ægo.* Ed.

12. *Nunc habet.* Proponebat Dalec. *nunc abest.* Ed.

13. *XXII mill.* Ita MSS forte pro *XXV.* Nam ab Apro Resiston

11 loniæ Parianæ[14]. Et Hellespontus[15], septem (ut diximus[16]) stadiis Europam ab Asia dividens, quatuor[17] inter se contrarias urbes habet : in Europa Callipolin[18] et Seston, et in Asia Lampsacum et Abydon. Dein promontorium Cherronesi Mastusia[19] adversum Sigeo : cujus in fronte obliqua Cynossema[20], ita appellatur Hecubæ tumulus, statio
12 Achæorum. Turris et delubrum[21] Protesilai. Et in extrema Cherronesi fronte, quæ vocatur Æolium[22], oppidum Elæus[23].

distare XXVI mill. pass. auctor est Antoninus, quem unum ex omnibus scriptoribus invenio hujus oppidi fecisse mentionem, in itinere ab Apollonia per Macedoniam usque Constantinopolim. Nam quod Rhædeston Ptolemæi existimat Pintianus locum hic habere oportere, errat sane graviter, quum Rhædestos extra Cherronesum sit, ac pro ipsa Bisanthe habeatur : Resistos in meditullio regionis sit posita. Hard. — Dalec. cod. *XXXII mill.* Ed.

14. *Parianæ*. De qua lib. V, capite 40. Hard.

15. *Et Hellespontus*. Solin. cap. x, pag. 28. Hodie, *le détroit de Gallipoli*. Hard.

16. *Ut diximus*. Libro II, cap. 92. Stadia septem sunt passus DCCCLXXV. Consentit Strabo, lib. II. Hard.

17. *Quatuor inter se*. Dalec. *quatuor illic inter se*. Sed in vet. et Chiffl. deletur vox *illic*. Ed.

18. *Callipolin*. Hodieque *Gallipoli*, freto nomen dedit. Σηςὸς Straboni, præcipua urbium dicitur, quæ sunt in Cherroneso : Abydo opposita, quæ in Asiæ littore est : lib. XIII, pag. 591. Hard. — Sestos, *Zemenic*; Abydos, *Nagara*; Lampsacus, *Lamsaki*; promontorium Mastuzia, *capo Greco*; Sigeum, *le cap Jeni-Hisari*. Brot.

19. *Mastusia*. Μαςουσία ἄκρα, Ptolem. lib. III, cap. 12. Hic rursum Solinus, cap. x, pag. 28, et Capella, lib. VI, cap. de Thracia, pag. 212, Plinium de more transscribunt. Hard.

20. *Cynossema*. Κυνὸς σῆμα. Mela, lib. II, cap. 2 : « Est Cynossema, tumulus Hecubæ, sive ex figura canis, in quam conversa traditur, sive ex fortuna in quam deciderat, humili nomine accepto. » Pollux, lib. V, cap. 5, non Hecubæ, sed insignis cujuspiam canis sepulcrum eo nomine indigitari ait. Vide Ovid. Metam. lib. XIII, v. 569. Hard. — Locum hunc d'Anville in sua Minoris Asiæ tabula justo australiorem fecit; ponendum est ubi ille Idacum posuit, ut egregie demonstrat Poppo, in suis in Thucydidem commentariis, pag. 334. Ed.

21. *Protesilai*. Mela, loc. cit. « Sunt Protesilai ossa consecrata delubro. » Hard.

22. *Æolium*. Stephanus, ex Theopompo, Αἴολιον, τῆς Θρᾴκης Χεῤῥονήσου πόλις, « Thracicæ Cherronesi oppidum. » Hard.

23. *Elæus*. Ἐλαιοῦς apud Ptolem.

Dein petenti Melanem sinum, portus Cœlos[24], et Panhormus[25], et supradicta Cardia. Tertius Europæ sinus ad hunc modum clauditur. Montes extra prædictos[26] Thraciæ Edonus[27], Gigemoros, Meritus, Melamphyllos[28]. Flumina in Hebrum cadentia, Bargus, Suemus[29]. Macedoniæ, Thraciæ, Hellesponti longitudo est[30] supra dicta[31]. Quidam septingentorum viginti mill. faciunt. Latitudo CCLXXXIV[32] millium est.

Ægæo mari nomen dedit scopulus inter[1] Tenum et 13

lib. III, cap. 12, et Harpocr. pag. 98; Straboni, lib. VII, pag. 331, Ἐλεοῦς, et Scylaci, pag. 27. Elæunta in Cherroneso agnoscit etiam Livius, lib. XXXI, cap. 16. H. — Oppidum Elæus, nunc *le château neuf d'Europe aux Dardanelles*. Ed.

24. *Cœlos*. Κοῖλος λιμὴν Mela, lib. III, cap. 2 : « Est et portus Cœlos, Atheniensibus et Lacedæmoniis navali acie decernentibus, Laconicæ classis signatus excidio. » Hard.

25. *Panhormus*. Portum hæc vox sonat omnibus navibus excipiendis aptum : πάνορμος. Hard.

26. *Extra prædictos*. Hoc est, præter Hæmum, Rhodopen, Pangæum. Hard.

27. *Edonus*. Pars Hæmi, Edonis Thraciæ populis vicina. Hard.

28. *Melamphyllos*. Sic ap. Chiffl. Dalec. *Melamphyllon*. Ed.

29. *Suemus*. Colb. 1, *Syrmus*. Colb. 2, *Sermus*. Hard.

30. *Est*. Vox ea in Dalec. deletur. Ed.

31. *Supra dicta*. Hoc ipso capite, ubi Byzantium dixit abesse a Dyrrachio septingentis undecim millibus passuum. Missi Theodosii : « Macedonia, Thracia, Hellespontus, et pars sinistrior Ponti. Hæc finiuntur ab oriente, mari Pontico: ab occidente, desertis Dardaniæ (*Candaviæ*, credo, voluere dicere, de quibus actum est lib. III, cap. 26) : a septemtrione, flumine Istro. Patent in longitudinem, M. pass. DCCXX, in latitudinem CCCLXXXI, juxta Plinium Secundum in eodem. » Hard.

32. *CCLXXXIV*. Ita MSS. omnes : editi, CCCLXXXIII. Missi Theod. CCCLXXXI. Hard.

1. *Inter Tenum et Chium*. Ita restituimus admonitu codicum, quos proxime laudavimus, atque etiam ex re ipsa : Est enim Tenos insula Delo et Andro proxima : atque idcirco, ut statim subjungit Plinius, cernunt eum scopulum Æga, a dextra parte Andrum navigantes ab Achaia : unde longissime Tenedos abest, quam nobis libri vulgati hoc loco pro Teno obtrudunt. Nec Solinum, Martianumque moror, qui quum hunc locum exscriberent, ille cap. XI, pag. 29, iste lib. VI, pag. 212, Tenedum legisse videntur : nam in vitiosos codices utrumque incidisse, vel eorum certe alterum, qui alteri præivit, res ipsa clamat, consensusque MSS.

Chium verius quam insula, Æx nomine[2] a specie capræ, quæ ita Græcis appellatur, repente e medio[3] mari exsiliens. Cernunt eum a dextra parte Andrum navigantes ab Achaia, dirum ac pestiferum. Ægæi pars Myrtoo datur[4]: appellatur ab insula parva, quæ cernitur Macedoniam a
14 Geræsto[5] petentibus, haud procul Eubœæ Carysto[6]. Romani omnia hæc maria duobus nominibus appellant: Macedonicum, quacumque[7] Macedoniam aut Thraciam attingit: Græciense, qua Græciam alluit. Nam Græci et Ionium dividunt in Siculum, ac Creticum, ab insulis. Item Icarium, quod est inter Samum, et Myconum[8]. Cætera nomina sinus dedere, quos diximus[9]. Et maria quidem gentesque in tertio Europæ sinu ad hunc modum se habent.

1 XIX. (XII.) Insulæ autem ex adverso Thesprotiæ[1], a Buthroto duodecim millia passuum: eadem ab Acrocerauniis quinquaginta mill. cum urbe ejusdem nominis

exemplarium, in quibus et *Tenum* et *Andrum* legitur: non ut isti exhibent *Tenedum* et *Antandrum*: a quibus errorem in Plinii contextum transfundere Salmasius conatur, in Solin. pag. 168. HARD.

2. *Æx nomine.* Αἴξ, quæ vox capram sonat. Plinio adstipulatur Apollonii Scholiastes, ab lib. I: Argon. v. 831. Τὸ Αἰγαῖον πέλαγος ἐκλήθη ἀπὸ νήσου Αἰγῶν καλουμένης. Aliter Festus: « Ægæum mare appellatur, quod crebræ in eo sint insulæ, ut procul aspicientibus species caprarum videantur: sive, quod in eo Ægæa Amazonum regina perierit: sive quod in eo Ægeus pater Thesei se præcipitaverit. » Suidas ab Ægeo Thesei patre appellationis causam petit. Vide Eustath. in Iliad. B, v. 41. HARD.

3. *E medio.* Sic ap. Chiffl. Dalec. *in medio.* ED.

4. *Myrtoo datur.* Vet. *Myrtoum appellatur.* Item supra, cap. 5. DALEC. — Hoc est, Ægæi pars quædam est Myrtoum mare. HARD.

5. *Geræsto.* Dalec. *Geresto.* ED. — Eubœæ sunt hæc oppida, de quibus cap. 21. HARD.

6. *Carysto.* Dalec. *Charisto.* ED.

7. *Quacumque.* Sic ap. Chiffl. Dalec. *Quodcumque.* ED.

8. *Myconum.* Vet. ap. Dalec. *Myconem.* ED.

9. *Quos diximus.* Ut Corinthiacus, Saronicus, Laconicus, cæterique. HARD.

XIX. 1. *Thesprotiæ, a Buthroto.* Editio princeps *Thesprotiæ, Corcyra a Buthroto.* BROT.—Dalec. *Thesprotiæ Corcyra, a Buthroto.* ED.

Corcyra[2], liberæ civitatis[3], et oppido Cassiope[4], templo-
que Cassii Jovis, passuum nonaginta septem millia in
longitudinem patens : Homero[5] dicta Scheria et Phæacia,
Callimacho etiam Drepane. Circa eam aliquot, sed ad Ita-
liam vergens Thoronos[6] : ad Leucadiam Paxœ duæ[7], quin-
que M. discretæ a Corcyra. Nec procul ab iis ante Cor- 2
cyram Ericusa[8], Marathe, Elaphusa, Malthace, Trachie,

2. *Corcyra*. *Corfou*, ab arce quæ Κορυφὼ apud Nicetam, lib. III, ἀπὸ τῆς κορυφῆς, est enim in loco perquam edito. HARD.

3. *Liberæ civitatis*. Ita libri omnes: hoc est, cujus cives liberæ conditionis sunt. Refert Strabo, lib. VII, pag. 329, venisse in parœmiam sane perridiculam Corcyræorum libertatem : ὑπὸ Ῥωμαίων ἐλευθερωθεῖσα, inquit, οὐκ ἐπῃνέθη· ἀλλ' ἐπὶ λοιδορίᾳ παροιμίαν ἔλαβεν· Ἐλευθέρα Κόρκυρα, χέζ' ὅπου θέλεις. HARD.

4. *Cassiope*. Gellio, lib. IX, cap. 1, pag. 1051, *Cassopeia*. Hodie *Palæo-Castro*, juxta *Casopo*. A Jove Cassio nomen ille portus accepit, Κασσίου ὀπὴ, seu Cassii Jovis foramen. Meminit ejus fani Sueton. in Nerone, cap. XXII. In nummis quos refert Andreas Marmora, lib. I Hist. Corcyr. ex una parte ΚΟΡΚΥΡΑΙΩΝ, ex aversa, ΖΕΥС ΚΑСΙΟС. Nummi sunt ii ficti, vel adulterini. HARD. et ED.

5. *Homero*. Odyss. E, v. 34 : Σχερίην ἐρίβωλον ἵκοιτο Φαιήκων ἐς γαῖαν. Ubi Didymus Scholiastes : Σχερία ἐκαλεῖτο ἡ νῆσος τῶν Φαιάκων, τὸ δὲ μετὰ ταῦτα ἐκλήθη Κέρκυρα. τὸ δὲ ἀρχαιότατον ἐκαλεῖτο Δρεπάνη. Scheriam, et Drepanen, Stephanus quoque appellat. Cur Drepane sit vocata, varias causas affert Scholiastes Apollon. ad lib. IV Argon. v. 983, ex Aristotele et Timæo petitas. HARD.

6. *Thoronos*. In MSS. 1, 2, etc. *Athoronos*. Alibi, *Othoronos*. Ὄθρωνος Stephano insula est, Siciliæ Melitæve ad Austrum objacens. An fuerit hæc illi cognominis, considerandum. HARD. — Nunc *Fano*, sive *Merlere*. ED.

7. *Paxæ duæ*. Dalec. *Paxæ*. ED. — Πάξοι Dioni, lib. L, pag. 546. Παξοὶ Polybio, lib. II, pag. 136. Hodie *Paxo*, et *Antipaxo*. Leucadia autem est *Leucada*, ut jam diximus cap. 2. HARD.

8. *Ericusa*, etc. Dalec. *Ericusa*, *Marate*. ED. — Ἐρικοῦσα νῆσος nota etiam Ptolemæo, lib. III, cap. 14. Μαράθη, Ἐλαφοῦσα, Μαλθάκη, Τραχεῖα, Πιτυωνία, vel Πυθιωνία, Ταραχία, cæteris scriptoribus incognitæ. Πτυχία Stephano memoratur, prope Corcyram, παρὰ τῇ Κερκύρᾳ. Pro Μαράθη rectius forte Μαράθουσα a feniculis, ut ab erice *Ericusa*. Et pro *Tarachie* forsan Ταριχίαι vel Ταρίχειαι, a cetariis, et ab iis qui illic condirentur, piscibus. HARD. — Ex insulis istis multæ fortasse tantum scopuli fuerunt nunc nomine nullo cogniti; quatuor tamen citari possunt, nempe *Sametraki*, omnium maxima, *Diaplo*, *Boaia* et

Pythionia[9], Ptychia, Tarachie[10]. Et a Phalacro[11] Corcyræ promontorio scopulus, in quem mutatam Ulyssis navem a simili specie fabula est. Ante Leucimnam[12], Sybota. Inter Leucadiam autem et Achaiam permultæ, quarum Teleboides[13], eædemque Taphiæ, ab incolis ante Leucadiam appellantur, Taphias[14], Oxiæ, Prinoessa : et ante Ætoliam

*d'Ulysse*. Non autem, ut ait Noster, *non procul ab iis* (nempe Paxis), sed tota Corcyræ longitudine ab iis discretæ. Ed.

9. *Pythionia*. Dalec. *Pitionia*. Ed.

10. *Tarachie*. Chiffl. *Tarachia*. Ed.

11. *Phalacro*. Dalec. *Phalario*. Ed. — Ptolemæus, lib. III, cap. 14, et ex Artemidoro Stephanus, Φάλακρον, ἀκρωτήριον Κερκύρας. H. — Hodie *capo Drasti*. Ed.

12. *Ante Leucimnam*. Abest id membrum a codicibus MSS. In libris vulgaris, *ante Leucadiam* legitur, insigni errore. Nam ex Strabone, lib. VII, pag. 327, juxta Buthrotum sunt Sybota, insulæ perexiguæ, paululum ab Epiro distantes, pone orientale Corcyræ promontorium, quod Leucimna vocatur : εἰσὶ δὲ νησίδες τὰ Σύβοτα, τῆς μὲν Ἠπείρου μικρὸν ἀπέχουσαι· κατὰ δὲ τὸ ἑῷον ἄκρον τῆς Κερκύρας τὴν Λευκίμμην κείμεναι. Meminit hujus promontorii Thucydides, lib. III, pag. 225. Hard. — Promontorio nunc *Levkimo* nomen, insulis *S. Niccolo*. Ed.

13. *Teleboides, eædemque*. Quare totus ille numerus insularum, qui sequitur, Echinadibus etiam comprehensis, Teleboum ditio appellata, contributaque Acarnaniæ est, quæ in continente ex adverso objacet. Stephanus : Τηλεβοεῖς, μοῖρα τῆς Ἀκαρνανίας, ἣ πρότερον Ταφίων ἐκαλεῖτο. Scholiast. Apoll. ad lib. I Argon. v. 750 : Τηλεβόαι, οἱ Τάφιοι. Tzetzes in Lycophr. v. 134. Τηλεβόαι καὶ Τάφιοι οἱ ἐν ταῖς Ἐχινάσι νήσοις. Teleboæ appellati, inquit Eustath. in lib. I Odyss. quod boves furto sublatos procul abigerent : διότι ληϊζόμενοι τῆλε τὰς βόας ἀπῆγον. Hard. — « Eædem quæ Taphiæ ab incolis appellantur. Ante Leucadiam Taphias (Taphiosis ms.) Sifarna, Oxiæ. » Pint. — Dalec. « Eædem quæ Taphiæ : ab incolis, etc. » Ed.

14. *Taphias*, etc. Dalec. *Zaphiotis*, *Arnoxia*. Ed. — E Teleboidibus, Taphiisve insulis, hæ tres ante Leucadiam jacent : cæteræ ante Ætoliam, etsi Teleboidibus pariter accensendæ, communiore vocabulo Echinades appellantur. Ταφιὰς a Cephalenia distat omnino stadiis xxx, auctore Stephano. Τάφος est Scholiastæ Apoll. loc. cit. aliisque. Ταφιοῦς Straboni, lib. X, pag. 456. Sequuntur Ὀξεῖαι, et Πρινόεσσα. Ὀξειῶν, hoc est, acutarum, meminit Stephanus, verbo, Ἀρτέμιτα. Eædem Θοαὶ appellatæ ab Homero, Strabone teste, lib. X, pag. 458. Hard.—Eædem videntur esse insulæ istæ quæ nunc *Magnisi*, *Kalamota* et *Kastus* in recentioribus et probatissimis mappis appellatæ reperiuntur. Ed.

Echinades[15], Ægialia[16], Cotonis, Thyatira, Geoaris, Dionysia, Cyrnus, Chalcis, Pynara, Mystus[17].

Ante[18] eas in alto Cephalenia[19], Zacynthus, utraque[20] 3
libera : Ithaca[21], Dulichium[22], Same, Crocylea[23]. A Paxo

15. *Echinades.* Desertæ insulæ, quarumque pleræque annexæ jam continenti, aggerente limum Acheloo amne, ut ait Strabo, lib. XVIII, pag. 458, et Thucyd. lib. II, 170. Ἐχινάδες ἔρημοι νῆσοι, Scylaci, pag. 13. Hard.

16. *Ægialia, Cotonis, Thyatira, Geoaris, Dionysia, Cyrnus, Chalcis, Pinara, Mystus.* In R. 1, 2, Colb. 1, 2, etc. *Mystrus :* in aliis *Nystus.* Videntur mihi sane Echinades eæ ab aliis Ægæi maris insulis nomina esse mutuatæ, sed ea a librariis deformata sic restitui oportere : « Ægialia, Cothon, Ios, Thia, Thera, Gyaros, Dionysia, Cythnos, Chalcis, Pinaria, Nisyrus » : quæ a Pomponio Mela recensentur lib. II, cap. 7, pag. 44, et nos de iis suo loco dicturi sumus. Pinaria eadem quæ Πιτυοῦσα. Hard. — Quum ita deformata sint istarum omnium insularum nomina, suum cuique assignare, inter ea quæ nunc sortita sunt, non tentabimus. Pleræque, ut super. nota monet Hard. nunc continenti adhærent ; inter reliquas animadvertuntur illæ quæ nunc *Dragonera*, *Curzolari* et *Oxia* dicuntur. Ed.

17. *Mystus.* Vet. ap. Dalec. *Nystrus.* Ed.

18. *Ante eas... diruta a Romanis.* « Ante eas in alto Cephalenia, quæ et ab oppido Same dicta : Zacynthus, utraque libera, Ithaca, Dulichium ; Crocylea, Paxos, Corcyra quondam Melæna dicta. In Cephalenia Same diruta a Romanis. » Sic legendum. Dalec.

19. *Cephalenia. Cefalogna :* Zacynthus, *Zante.* Hard.

20. *Utraque libera.* Dalec. *utræque liberæ.* Ed.

21. *Ithaca.* Ulysse alumno inclyta. Nunc *Thiachi :* nautis, *Cefalogna piccola.* Hard. — Ibi incolæ vestigia quædam domus Ulyssis adhuc monstrant. Brot.

22. *Dulichium, Same.* Sic Maro, lib. III Æneidos : « Dulichiumque, Sameque, et Neritos ardua saxis. » Sic Pomponio Melæ, lib. II, cap. 7, pag. 44. Dulichium, Cephalenia, Neritos, Same, diversæ sunt insulæ. Præivit illis Homer. qui Σάμον insulam, Iliad. B, v. 141, et in Odyssea interdum, vocat : quam ipsam esse Cephaleniam a quibusdam existimatum Eustathius ibidem refert, pag. 407. Errare Hesychius videtur, qui Δουλίχιον, πόλιν Κεφαλληνίας vocet. Hard. — De Dulichio insula, quam submersam juxta Cephaleniam testantur nautæ, vide Dodwell, *Travels*, t. II, pag. 105 et 107, et Pouqueville, *Voyage de la Grèce*, lib. XII, cap. 2, t. IV, pag. 309. Ed.

23. *Crocylea.* In R. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. etc. « Crocylea Paxo Cephania, etc. » Libri vulgati, « Crocylea, Paxos, Cephalenia, etc. » At si ea lectio steterit, et Paxos alia a duabus superius jam

Cephalenia quondam[24] Melæna dicta, undecim millibus pass. abest, circuitu patet[25] XLIV. Same[26] diruta a Romanis, adhuc tamen oppida tria[27] habet. Inter hanc et Achaiam, cum oppido magnifica[28] et fertilitate præcipua,

appellatis diversa, cæteris ignota Geographis, importune nobis obtruditur : et quod gravius est, desideratur haud dubie locus, a quo illa undecim millibus Cephalenia absit. Proinde scripsi confidenter, *Crocylea*, vel *Crocyle*. Deinde novam periodum auspicatus, *A Paxo Cephalenia*, etc. Paxi enim satis superque meminit in Paxorum duarum mentione Plinius. Τὰ Κροκύλεια plurium numero, apud Homer. Iliad. B, v. 139 : Οἵ ῥ' Ἰθάκην εἶχον, καὶ Νήριτον εἰνοσίφυλλον, Καὶ Κροκύλει' ἐνέμοντο, καὶ Αἰγίλιπα τρηχεῖαν. Ut Ithacam, sic etiam Crocylea apud Homerum insulæ nomen esse visum est Plinio : Stephano quoque, ex Thucydide, quem intellexisse non videtur : est enim Crocylion Thucydidi Ætoliæ oppidum, non insula. Contra vero Straboni, lib. VII, pag. 376, Crocylia Homeri oppidum esse Acarnaniæ continentis existimatum est. Heracleon vero apud Stephan. verbo Κροκύλειον, quadrifariam divisa Ithaca, tertiam ejus partem *Crocylion* appellavit. HARD.

24. *Quondam Melæna dicta.* Melæna dicta, id est, nigra. Nigras insulas plerumque antiqui dixere, quæ multis arboribus consitæ, umbrosam speciem videntibus e mari referrent. BROT.

25. *Patet XLIV.* R. 1, *XLIII.* Straboni, lib. X, pag. 456. Cephaleniæ ambitus est stadiorum prope CCC, hoc est, XXXVII M. D. pass. HARD.—Lego *CXIII.* Ita MS. 1. In Læt. *XCI.* In editione principe, *LXXXIV.* Pessime MSS. Reg. 1, 2, et recentiores editiones *XLIV.* Errat quoque Strabo, lib. X, pag. 456, quum ait ambitum Cephaleniæ esse stadiorum prope CCC, id est, XXXVII M. D. pass. Majorem numerum sum sequutus, qui veritati propior est. Incolæ adseverant hanc insulam circuitu patere CLX mill. Cl. GALLAND, *Voyage MS. du Levant.* Attendendum semper brevius esse recentiorum Græcorum milliarium, quam fuit Romanorum. BROT.

26. *Same diruta.* Same, nunc *Samo*, a Romanis diruta anno U. C. 565. Ibi manent rudera maximæ antiquitatis. BROT.

27. *Oppida tria.* Quum olim haberet quaterna : unde Τετράπολις Eustathio, pag. 307, et Straboni, pag. 455, appellata est. Horum quatuor oppidorum cives a Livio nominantur Nesiotæ, Cranonii, Pallenses, Samei : lib. XXXVIII, c. 28, atque ita fere a Thucyd. lib. II, pag. 119. Direpta Same a Romanis, Fulvio Cos. Imperatore, Samæos omnes sub corona venisse, idem est auctor, pag. 478. Contigit hæc clades anno U. C. 565. HARD.

28. *Cum oppido magnifica.* Libentius agnoverim, « cum oppido magnifico, » vel « oppido magnifica. » HARD.

Zacynthus, aliquando appellata Hyrie[29], Cephaleniæ a me-
ridiana parte xxv[30] millibus abest. Mons Elatus[31] ibi no- 4
bilis. Ipsa circuitu colligit xxxvi[32] millia. Ab ea Ithaca xv[33]
millibus distat, in qua mons Neritus[34]. Tota vero circuitu
patet xxv mill.[35] pass. Ab ea Araxum[36] Peloponnesi pro-
montorium xii millibus pass. Ante hanc[37] in alto Asteris,
Prote: ante Zacynthum xxxv mill. pass. in Eurum ventum
Strophades[38] duæ, ab aliis Plotæ dictæ. Ante[39] Cephaleniam

29. *Appellata Hyrie*. Ex hòc Plinii loco Pomponium Melam emendabis (id quod Vossius prætermisit), qui Hyriam, Cephaleniam, Neriton, Samen, Zacynthum, seorsim in Ionio mari nominavit, ceu forent Hyria Zacynthusque diversæ inter se insulæ. Hard.

30. *XXV millia*. Sic ap. Dalec. *XXII*. Ed. — Strabo, lib. X, pag. 458, stadiis lx tantum insulæ ambitum circumscribit, quæ sunt vii m. d. pass. sed manifesto errore. H.

31. *Mons Elatus*. Ab abietibus inditum monti nomen: cui monti nunc *Scopo* vocato monasterium insidet. Ed.

32. *XXXVI millia*. Leg. *XXXV*. Ita MSS. Reg. 1, 2, et editio princeps. Brot.

33. *XV millibus*. Sic in vet. ap. Dalecampium et Chiffl. Dalec. *XII millia*. Ed.

34. *Mons Neritus*. Homerus, Iliad. B, v. 139, proxime a nobis citato: quem ad locum Eustathius, pag. 307. Νήριτον, inquit, ὄρος ἐςὶν ἐπιφανὴς ἐν Ἰθάκῃ. H. — Nunc *Monte Stefano*. Ed.

35. *Patet XXV millia*. Dissidet rursum a Strabone, qui Ithacæ ambitum stadia colligere lxxx ait, hoc est, x mill. pass. Hard. — Major est Ithaca. Videtur Plinius circuitum pro longitudine usurpasse. Brot.

36. *Araxum*. De quo cap. 6. H.

37. *Ante hanc*. Ante Ithacam. Ἀςερὶς Homero nota, Odyss. Δ, vers. 484. Stephano, Πρωτὴ, insula prope Sphagiam et Pylum. Hard. — Sed hæc trium Strophadum, de quibus mox Noster, prima fuisse videtur; illa autem, de qua nunc, Ithacæ vicinior fuit, eamque in præclara sua Græciæ mappa indicat Lapie esse, quæ nunc *Iotako* sive *Atacos* dicitur; quam quidem nonnulli nominis quadam similitudine capti Ithacam esse non satis consulto voluerunt, quum tantum scopulus sit incolis omnino carens. Ed.

38. *Strophades*. Hodie *Strivali* et *Stamphane*: olim Στροφάδες, quasi eæ circumagi aliquando, ac circumverti visæ fuerint: et Πλωταὶ, ut Mela ait, lib. II, cap. 7, sive fluctuantes. Στροφάδες νῆσοι πρὸς τῇ Ζακύνθῳ, Steph. Antoninus in Itiner. Marit. et Strophadas, eas, et Plotas vocat. Hard. et Ed.

39. *Ante Cephaleniam Letoia*. Ptolemæo, lib. III, cap. 14, Λωτῶα νῆσος. H. — Ea est, auctore Lapie, quæ nunc *Guardiania* vocatur.

Letoia. Ante Pylum tres Sphagiæ[40] : et totidem[41] ante Messenen Œnussæ[42].

In Asinæo sinu, tres Thyrides[43] : in Laconico, Teganusa[44], Cothon, Cythera cum oppido, antea Porphyris appellata. Hæc sita est[45] a Maleæ promontorio v millibus pass. ancipiti propter angustias ibi navium ambitu. In Argolico, Pityusa[46], Irine, Ephyre : contra Hermionium[47] agrum Tiparenus[48], Aperopia, Colonis, Aristera : contra

40. *Sphagiæ*. Quarum maxima Σφαγία, et Σφακτηρία dicta, Pausaniæ, Lacon. lib. III, pag. 167, et Straboni, lib. VIII, pag. 359, προσκειμένη πλησίον τοῦ Πύλου. Hard.— Tres Sphagiæ videntur esse nunc *Prodano* quondam Prote dicta ( not. sup. 37 ), *Sphagia*, quondam Sphacteria, ante Pylum, nunc *Zonchio*, sive *vieux Navarin* dictum ; tertia fortasse fuit quæ nunc *Bechli* dicitur, in ipso Navarini portu, recenti Gallorum, Britannorum et Moscovitarum victoria illustrato. Ed.

41. *Totidem... Œnussæ*. Vet. ap. Dalec. « Totidem in latere septemtrionali : dextra in Messenen Œnussa. » Ed.

42. *Œnussæ*. Οἰνοῦσαι Pausaniæ, Messen. lib. IV, pag. 282. A vini fertilitate vetus petita appellatio est. Hard.— Nunc *Sapience*, *Santa Maria* et *Cabrera* vocantur. Ed.

43. *Thyrides*. Θυρίδες, Strab. lib. VIII, pag. 360, in Asinæo pariter sinu. De Asinæo sinu diximus cap. 7. Hard.— Nunc *Venetico* et *Formigues*. Ed.

44. *Teganusa*. Θηγανοῦσα Pausaniæ, loc. cit. Nunc *Servi*. Κώθων haud procul Cytheris, Stephano : nunc sine nomine. Κύθηρα denique omnium maxima, ante Tenarum promontorium, Straboni, lib. VIII, pag. 363, nunc *Cerigo*. Olim etiam Πορφυρὶς Solino, cap. xi, pag. 29, et Πορφύρουσσα dicta, Eustathio in Dionys. v. 500, pag. 71, a copia quæ ibi est, præstantiaque purpurarum. Hard.— In Cythera multa concharum genera lapidescentia vidit, anno 1680, Cl. Galland. Brot.

45. *Hæc sita est*, etc. Solinus, cap. xi, pag. 29. Hard.

46. *Pityusa*. Hoc est, pinaria, πιτυοῦσα, a pinuum copia. Ἰρίνη deinde sit, an Εἰρήνη, quo nomine et ipsam Calauriam, quæ haud procul hinc abest, invenio nominatam apud Plutarch. in quæst. Græc. pag. 295, obscurum est. Ἐφύρη Stephano inter insulas haud procul Melo memoratur. Hard.— Pityusa, nunc *île du port Tolon* dicitur, Irine, *Kavouro*, *Platia* seu *Caronisi*, Ephyre, *Hypsili* sive *île du Diable*. Ed.

47. *Hermionium*. Dalec. *Hermionum*. Ed.

48. *Tiparenus*, etc. Dalec. *Epiropia*. Chiffl. *Eperopia*. Ed.— De Tiparено et Colonide cæteri silent. Ἀπεροπία et Ἀριστερὰς Pausaniæ memorantur, Corinth. lib. II, pag. 150. Hard. — Tiparenus nunc

Trœzenium Calauria[49], quingentos passus distans[50] : Plateis[51], Belbina, Lasia, Baucidias. Contra Epidaurum Cecryphalos[52], Pityonesos[53] VI millibus passuum a continente. Ab hac Ægina[54] liberæ conditionis XVII[55] millibus pass. 6
cujus XX[56] mill. pass. præternavigatio est. Eadem autem a Piræeo Atheniensium portu XX[57] mill. pass. abest, ante[58]

*Spetzia* est, Aperopia, ut videtur, *Hydron*; Colonis autem insula hæc esse videtur ad occidentem superioris sita, et cujus nomen in mappa sua non refert Lapie; Aristera, si eidem mappæ fides habenda sit, nunc *Spetzia poulo* dicitur. Ed.

49. *Calauria*. Καλαύρεια Stephano. Mela, lib. II, cap. 7 : « Calauria inter ignobiles, alias leto Demosthenis nobilis. » Hard. — *Poros* hodie vocatur. Ed.

50. *Quingentos passus distans*. Ab agro Trœzenio. H. — Vet. ap. Dalec. « quingenta millia pass. distans a Platæis. » Dalec. « quingentos passus distans Platæis. » Ed. — At Platææ urbs Bœotiæ est, longe ab hoc tractu semota, non D. modo pass. sed multis millibus : et in regionis meditullio posita, non in littore, unde insularum intervalla petuntur. A continente dispesci Calauriam exiguo freto IV stad. hoc est, D. pass. auctor est Strabo, lib. VIII, pag. 369. Hard.

51. *Plateis*, *Belbina*, etc. Chiffl. *Bellina*. Ed. — Ex his sola Belbina Scylaci nota, pag. 19. Κατὰ δὲ τὸ Σκύλλαιον ἀκρωτήριον τῆς Τροιζηνίας ἐστὶ νῆσος Βέλβινα, καὶ πόλις, contra Scyllæum Trœzenii agri promontorium. Straboni quoque, lib. VIII, pag. 365, et Stephano. Hard. — Hæ sunt, ut videtur, insulæ istæ quæ nunc *Moni Jorench*, *Kophinidia* et *San Giorgio d'Arbora* vocantur, sed suum cuique nomen assignare difficile videtur; ultimam tamen Belbinam esse opinantur Mannertus et Lapie. Ed.

52. *Cecryphalos*. Κεκρυφαλία Aristidi, apud Photium in Bibl. cod. 246, pag. 1221, prope Æginam : hod. *Keratès*. Diodoro quoque, Bibl. lib. XI, pag. 59, et Thucyd. lib. I, pag. 70. Hard.

53. *Pityonesos*. Dalec. *Sitionesos*. Ed. — Πιτυόνησος insula pinaria. In MSS. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, *Scinthionesos*. Hard. — Hodie *Ankistri*. Ed.

54. *Ægina*. Αἴγινα, bodieque *Egina*, sive *Enghia*. Ab ea sinui Saronico nomen. Pauli Medici Æginetæ patria. Hanc Agathemerus, Geogr. lib. I, cap. 5, porrectam ait esse stadiis CLX, hoc est, XX mill. pass. ut recte Plinius. Hard. et Ed.

55. *XVII millibus*. Lego *XVI millia*, ex MSS. Reg. 1, 2, et editione principe. Brot.

56. *XX mill*. Chiffl. *XIX mill*. Hanc lectionem secutus est Broterius, quæ et in MSS. Reg. 1, 2, et in editione principe reperitur. Ed.

57. *XX mill*. Sic apud Chifflet. Dalecamp. *XII*. Broterius, ex codd. proxime laudatis, *XXX mill*. Ed.

58. *Ante OEnone*. Οἰνώνη Steph. Scymno Chio, pag. 23; Eustathio in Dionysium, vers. 512, pag. 73;

OEnone vocitata. Spiræo[59] promontorio objacent Eleusa, Dendros[60], Craugiæ duæ, Cæciæ[61] duæ, Selachusa, Cenchreis, Aspis. Sunt et in Megarico sinu Methurides[62] quatuor. Ægila[63] autem xv mill. pass. a Cythera, eademque a Cretæ Phalasarna oppido xxv mill. passuum.

1 XX. Ipsa Creta[1] altero latere ad austrum, altero ad septemtrionem versa, inter ortum occasumque porrigitur, centum urbium[2] clara fama. Dosiades eam a Crete nym-

Tzetzæ in Lycophr. vers. 195, p. 36; Apollodoro, lib. III de Diis, pag. 229, et ante eos Herodoto, Uran. lib. VIII, pag. 477, n. 46. Hard. — Vet. apud Dalec. *Ænopia*. Ed.

59. *Spiræo*. De quo cap. 9. Ex his insulis Ἐλεοῦσα Straboni memoratur, lib. IX, pag. 398. Ἀσπὶς Stephano. De cæteris auctores desidero. Hard.—E regione promontorii Spiræi, hodie, ut diximus, *Capo Franco*, reperiuntur insulæ *Petro*, sive *Psili*, *Hevræo*, *Plato*, *Pente-Nisia*, *Fractera*, *Lavoura*, seu *Peristeria*; quod autem cuique assignandum sit vetus nomen omnino incertum est, quamvis *Pente-Nisia* Craugias esse dicat Lapie, et *Lavoura* Eleusam. Ed.

60. *Dendros*... *Aspis*. Rectius fortassis, *Adendros*, litterula ex superiore vocabulo repetita: quoniam quemadmodum mox citata Aspis, teste Stephano, careret arboribus: Ἀσπὶς, νῆσος ἄδενδρος οὖσα. In Reg. 1, *Adendros* legitur. Hard. — Sic dicta videtur, quod esset sine arboribus. Nunc *Pentenesia*. Brot.

61. *Cæciæ*. Chiffl. *Acæciæ*. Ed.

62. *Methurides*. Vet. apud Dalec. *Ethurides*. Stephano *Methuriades*. Quarum, ut quidem videtur, maxima Μεθουρία Stephano appellata est, inter Æginam et Atticam, juxta Trœzenem: νῆσος μεταξὺ Αἰγίνης καὶ Ἀττικῆς, πλησίον Τροιζῆνος. *Revitouza* vocantur hodie, auctore Lapie. Hard. et Ed.

63. *Ægila*. Ita MSS omnes, Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. etc. ubi perperam libri vulgati *Æglia*. Neque ipse Stephanus forte mendo caret, qui hanc insulam Αἰγιάλειαν, pro Αἰγίλειαν vocet: nam de hac nostra eum agere, vel ipso situ, quod suspicatus est etiam Barbarus, satis admonemur, quum inter Cretam et Peloponnesum jacere dicat, quo situ est Ægila hæc a Phalasarna Cretæ distans xxv mill. pass. Αἰγιάλεια, inquit, νῆσος μεταξὺ Κρήτης καὶ Πελοποννήσου · ὁ οἰκήτωρ Αἰγίλιος. Quæ vox postrema suadet Αἴγιλα prius, vel Αἰγίλια scribi oportuisse. Herodoto, Erato, lib. VI, pag. 366, num. 97, Αἰγιλίη, vel Αἰγίλεια, variant enim ibi codices. Hodie *Cerigotto*. Hard. — Chifflet. *Ægialum*. Ed.

XX. 1. *Creta*. Nunc *Candie*. Brot.

2. *Centum urbium*. Maro, Æneid. lib. III, vers. 106: « Centum urbes habitant magnas. » Et Horatius, lib. III, ode 27: « Centum tetigit potentem Oppidis Creten. » Belli Tro-

pha[3] : Hesperidis[4] filia, Anaximander : a rege Curetum, Philistides Mallotes : Crates primum Aeriam[5] dictam : deinde postea Curetin, et Macaron[6] nonnulli a temperie cæli appellatam[7] existimavere. Latitudine nusquam quin- 2
quaginta millia passuum excedens, et circa mediam sui partem maxime patens, longitudinem[8] implet CCLXX[9]

jani temporibus urbes nonaginta dumtaxat ibi fuisse prodit Ulysses, Odyss. XIX, 174. At ætate sua centum fuisse refert Homerus, Iliad. II, 649. Nunc vero quæ sint alicujus nominis, vix quatuor omnino exstant : *Castro* metropolis, quæ Italis *Candia* dicitur, *Canea*, *Retimo*, *Setia;* in septemtrionali ora omnes positæ, namque bonis portubus caret australe littus. Hard.

3. *Dosiades eam a Crete nympha : Hesperidis filia, Anaximander : a rege Curetum, Philistides Mallotes : Crates primum Aeriam dictam : deinde postea Curetin*, etc. Perturbata hæc interpunctione præpostera ita sanavimus. Nihil juvat Solinus, cap. XI, pag. 29, qui miscere omnia videtur : nihil Martianus, lib. VI, c. de Thracia, p. 212, qui auctorum nomina prætermisit : « Creta, inquit, cui nomen suum Hesperidis Nympharum pulchra concessit, aut Curetum rex Cretes, a quo Creta primo, mox Curetis appellata : deinde propter cæli temperiem Macaronnesos appellata. » Cretam Hesperidos filiam pariter vocat Solinus : Apollodorus, lib. III de Diis, pag. 163, Ἀστερίου, nisi mendum sit pro Ἑσπέρου. Creten Curetum regem, Jovis et Idææ Nymphæ filium Stephanus auctor est fuisse : meminit ejus et Scymnus Chius, pag. 23. Unde in suspicionem venio nec posteriorem hujus sententiæ partem a vitio penitus immunem esse : nam ea vox *dictam* plane supervacanea est : nec illud *deinde postea* Plinianam elegantiam sapit. Quid si legas igitur : « Crates primum Aeriam, Idæam deinde, » nempe ab Idæa Nympha, *postea Curetin*, etc. Adeo non hæc nostra nobis conjectura displicet, ut si librorum ullus faveret, in textum inserere nulla religio foret. Hard. — Dalec. « Dosiades eam a Creta nympha Hesperidis filia; Anaximander a rege Curetum; Philistides, Mallotes Crates primum Aeriam dictam, deinde postea, etc. » Ed.

4. *Hesperidis*. Volebat Dalecamp. *Hesperi*. Ed.

5. *Aeriam*. Ἀερία Stephano : Gellio quoque, lib. XIV, cap. 6, pag. 777. Hard.

6. *Macaron*. Hoc est, τῶν Μακάρων, subintellige insulam. Solinus, et Martianus, Μακάρων νῆσον, *insulam beatorum*. Hard.

7. *Appellatam existimavere*. Vet. apud Dalec. *appellavere*. Ed.

8. *Longitudinem*. Sic apud Chiffl. Dalec. *longitudine implet CCLXX millia passuum*. Ed.

9. *CCLXX mill.* Ex Apollodoro *CCLXXXVII, et octavas quatuor*. Dalec.

millium passuum, circuitum[10] DLXXXIX[11], flectensque se in Creticum pelagus ab ea dictum, qua longissima est ad orientem Sammonium[12] promontorium adversum Rhodo :
3 ad occidentem Criumetopon[13] Cyrenas versus expellit. Oppida ejus insignia, Phalasarne[14], Etea[15], Cisamum[16], Pergamum[17], Cydon[18], Minoum[19], Apteron[20], Pantomatrium[21],

10. *Circuitum.* Dalec. *circuitu.* Ed.

11. *DLXXXIX.* Ex recentioribus *DXX.* Dalec. — Vet. apud Dalecampium, *mille quingentos LXXXIX.* Ed.

12. *Sammonium.* In Tabulis Nauticis *Capo Salamon.* In Act. Apostol. c. 27, *Salmone.* Ptolemæo, lib. III, cap. 17, Σαμώνιον ἄκρον. Hard.

13. *Criumetopon.* Κρίου μέτωπον ἄκρον, Ptolemæo, loco citato, seu *Frons Arietis.* Nunc *Capo Crio:* juxta pagus est, *S. Zuan di Capo Crio.* H.

14. *Phalasarne.* Φαλάσαρνα, Scylaci, p. 17, Ptolemæo, et Stephano. Hard.

15. *Etea.* Hactenus *Elea* vel *Elæa* legebatur, quam in Creta nemo unus scriptorum agnoscit. At Eteam plures : Stephanus : Ἠτία... τῆς Κρήτης πόλις, ὅθεν ἦν Μύσων, εἷς τῶν ἑπτὰ σοφῶν. Diog. Laert. in Mysone, lib. I : Ἠτείαν γὰρ πόλιν εἶναι Κρήτης. Hard.

16. *Cisamum.* Dalec. *Cysamum.* Ed. — Κίσαμος Ptolemæo, loco citato. Apteri oppidi navale, Ἀπτέρας ἐπίνειόν ἐστι Κίσαμος, inquit Strabo, lib. X, pag. 479. In notitia Eccles. Hieroclis, pag. 25, sedes Episcopalis. Hodie *Chisamo.* Hard.

17. *Pergamum.* Pergameam Maro appellavit, Æneid. lib. III, v. 133 : « Et tandem antiquis Curetum allabimur oris. Ergo avidus muros optatæ molior urbis, Pergameamque voco. » Scylaci quoque, Περγαμίας, in Κρήτῃ. Hard.

18. *Cydon.* Straboni, loco citato, Κυδωνία. Italis *Canea :* nobis, *la Canée.* Hard. — A quibusdam tota insula *la Canée* dicitur. Ex eo oppido venere Cydonia, *les cognassiers*, quæ nunc ibi non sunt frequentissima. Brot. — Minoum Cydonis navale, Apteronisque Cisamum fuisse ait d'Anville. Ed.

19. *Minoum.* Μινώα, Ptolemæo, loco citato. Nunc *Minola.* Hard.

20. *Apteron.* Ἄπτερα Stephano, πλησίον τῆς θαλάττης. Nomen, si fabulis fides, ex eo datum oppido, quod Sirenes ibi a Musis victæ, τὰ πτερὰ, hoc est, alas abjecerint. Stephanus, Suidas, et Etymologici auctor. Hard.

21. *Pantomatrium*, etc. Παντομάτριον Ptolemæo et Stephano. Ἀμφίμαλλα et Ἀμφιμάλλιον Stephano : nunc *la Suda :* hinc Ἀμφιμαλῆς κόλπος apud Ptolemæum, lib. VII, c. 17. *Golfo de la Suda.* Ῥίθυμνία Stephano, Ptolemæo Ῥίθυμνα, hodie *Retimo.* Πάνορμος Ptolemæo, nunc etiam *Panormo*, in territorio, ut loquuntur, Setiæ. Nam Κύταιον, ut Stephanus habet, vel Κυταῖον, ut Ptolemæus, *Setia* nunc dicitur : circumjectus ager, *il territorio di Setia.* In Leonis Novella, sedes Episcopalis, Σίτεια, apud Leunclavium, p. 96. Hard.

Amphimalla, Rhithymna [22], Panhormum, Cytæum [23], Apollonia [24], Matium [25], Heraclea [26], Miletos [27], Ampelos [28], Hierapytna [29], Lebena [30], Hierapolis [31]: et in mediterraneo, Gortyna [32], Phæstum, Gnossus, Polyrrhenium, Myrina [33],

22. *Rhithymna.* Dalecamp. *Rhythymna.* Ed.

23. *Cytæum.* Dalec. *Cyteum.* Ed.

24. *Apollonia.* Stephanus juxta Gnossum locat: Ἀπολλωνία ἐν Κρήτῃ πρὸς τῇ Κνώσσῳ. Hard.

25. *Matium.* Matium paulo post a Plinio contra Diam insulam statuitur, quæ *Standia* hodie appellatur, septemtrionali Cretæ lateri opposita: quamobrem ex eo situ intelligimus Matium haud longe abfuisse a *Candie*, quod hodie totius insulæ primarium est oppidum. Ed.

26. *Heraclea.* Ἡράκλεια Κρήτης, Stephano: Gnossiorum navale Straboni, lib. X, pag. 476: ἔχει δὲ ἐπίνειον τὸ Ἡράκλειον ἡ Γνωσσός. Hard.

27. *Miletos.* Μίλητος, quæ Ionicæ Mileto ortum dedit. Strabo, l. XIV, pag. 634, et lib. X, pag. 479, Μίλατος pro Μίλητος. Homerus in Catalogo, Iliad. II, vs. 154: Λύκτον, Μίλητόν τε καὶ ἀργινόεντα Λύκαστον, Φαιστόν τε, Ῥύτιόν τε. Nonnus, Dionys. lib. XIII, pag. 364: Μιλήτου στρατιῇσι συνήλυθες. Hard.

28. *Ampelos.* Ἄμπελος ἄκρα Ptolemæo promontorium est, unde jam ad oppida australi latere posita, cursum Plinius orationemque flectit. Hard.

29. *Hierapytna.* Ἱερὰ Πύτνα, πόλις Κρήτης Stephano. Τὰ Ἱεράπυδνα Dioni, lib. XXXVI, p. 8. Apud Gruterum, pag. 595, Ἱερὰ Πύτνα. Hodie *Giera Petra.* In Notitia Ecclesiast. sedes Episcopalis. Hard. — Pytna collis fuit montis Idæ. Ibi Jovem a capra fuisse nutritum ferebant: unde nomen Hiera, id est, Sacra. Brot.

30. *Lebena.* Λεβὴν Straboni, lib. X, pag. 478. Gortynæ navale, a qua dissidet stadiis xc. Nunc *Lionda.* Hard.

31. *Hierapolis*, etc. Ἱερὰ πόλις Κρήτης Stephano. In Novella Leonis, sedes Episcopalis. Gortyna quoque, Γορτύνα μητρόπολις, hodie *Chetina.* Φαιστὸς πόλις Κρήτης Stephano agnita: Γνωσσὸς fere omnibus. Πολυῤῥήνιοι Cydoniatarum vicini dicuntur apud Strabonem, p. 479, ab ovium, quas alunt, numero appellati, ut auctor est Stephanus. In nummo vetere apud Spanhem. pag. 902, ΠΟΛΥΡΗΝΙΩΝ. H.

32. *Gortyna.* Dalec. *Cortyna.* Ed.

33. *Myrina*... *Rhamnus.* Ita libri omnes. At de Cretensi Myrina, altum tamen ubique silentium. Velleius, lib. I: « Rex regum Agamemnon tempestate in Cretam insulam rejectus, tres ibi urbes statuit: duas a patriæ nomine, unam a victoriæ memoria: Mycenam, Tegeam, Pergamum. » Quo Velleii testimonio adductus, nullus fere dubito, quin *Mycenæ* hoc loco pro *Myrina* legi multo satius sit. Rhamnus quoque ne temere huc nobis a conjectore aliquo obtrusa objectaque sit, valde vereor: est enim Ῥαμνοῦς λιμὴν inter urbes littori adjacentes apud Ptolemæum, lib. III, c. 17, cum portu haud ignobili; hæc modo a Plinio

Lycastus[34], Rhamnus, Lyctus[35], Dium, Asum[36], Pyloros[37], Rhytion, Elatos, Pharæ[38], Holopyxos, Lasos[39], Eleuthernæ[40], Therapnæ, Marathusa, Cylissos: et alio-
4 rum[41] circiter LX oppidorum memoria exstat. Montes[42]:

mediterraneis oppidis accensetur. Quamobrem suspicor haud immerito *Rhaucus*, pro *Rhamnus*, scribi oportere: est enim Stephano, Ῥαῦκος, πόλις ἐν μεσογείῳ τῆς Κρήτης. Hard.

34. *Lycastus*. Homero superius laudato, et Stephano, aliisque, Λύκαστος. Hard.

35. *Lyctus*, etc. Λύκτος Stephano: Scylaci, ἐν μεσογείᾳ Λύκτος, p. 18. Dium in mediterraneis insulæ urbibus qui statuerit, auctorem adhuc requiro. Hard.

36. *Asum*. Vet. apud Dalecamp. *Asium*. Ed.—Ἆσος Stephano, unde Jupiter Asius appellatus. Hard.

37. *Pyloros*, *Rhytium*, *Elatos*. *Pyloros* quidem libri omnes, etiam MSS. exhibent: sed vitiato, ut apparet, vocabulo: quum de Pyloro Cretæ cæteris scriptoribus silentium sit. *Elyros* potius agnoverim: nam Stephano Ἔλυρος, πόλις Κρήτης, quæ mendose ut arbitror, Scylaci Σάλυρος vocatur. Aut certe Ὤλερος, quæ Κρητικὴ πόλις Stephano pariter appellatur. Aut denique *Alloros*, quod apud Gruterum, pag. 505, fœdus recitatur inter Ἀλλαριώτας et Παρίους, Cretenses. Elatos vero (sic enim admonitu codicum Reg. 1, 2, Paris. et Chifflet. rescripsimus pro *Clatos*, quam vocem nihili prorsus vulgati libri exhibent:) Elatos, inquam, haud dubie ea est, quæ Stephano Ἐλαττία πόλις Κρήτης dicitur: exstat apud Reines. p. 501, marmorea inscriptio complexa fœdus inter Olontios, Latiosque, Cretenses populos, quos eosdem esse cum Elatiis arbitramur. Rhytium Ῥύτειον Suidæ est. Rhytium cum Rhithymna confundit Ferrarius in Lexico. Hard. — Pro *Pyloros* legitur in vet. apud Dalecamp. *Philoros*. Ed.

38. *Pharæ*, etc. Φαραὶ colonia Messeniorum est, Stephano teste. Holopyxos etiam Melæ cognita, l. II, cap. 7. Hard.

39. *Lasos*. Vet. apud Dalecamp. *Alos*. Omnibus ignota. Ed.

40. *Eleuthernæ*, etc. Ἐλευθέρνα Stephano: Scylaci Ἐλευθέρναι, in Κρήτῃ. Est in Thesauro Regio argenteus nummus ære mixtus, cum epigraphe, ΕΛΕΥΘΕΡ... Therapnes etiam meminit Solinus, Marathusæ, Mela, lib. II, cap. 7, pag. 44, Cylissi Solinus. Editio Dalecampii *Mytinos*, Parmensis *Gytisos*. Hermolaus, et eum consecuti Frobenius, Gelenius, aliique, *Cytinos*: sed Doriensis urbs ea est, apud Strabonem, lib. X, p. 476, non Cretica. MSS. Reg. 1, 2, et Chiffl. *Gylysos*. Colb. 1, 2, *Gytisos*. At Solinus ex Plinio Cylisson habet, cap. XI, p. 29, quem secuti sumus. Hard.

41. *Et aliorum*. Quorum nomina Meursius recitat in libro de Creta insula. Hard.

42. *Montes*. Dalec. *montes Cadiscus*. Ed. — Solinus, cap. XI, pag. 29: « Albet Creta jugis montium

Cadistus, Idæus, Dictynnæus[43], Corycus. Ipsa abest promontorio suo, quod vocatur Criumetopon, ut prodit Agrippa, a Cyrenarum promontorio Phycunte[44], cxxv millibus passuum. Item Cadisto[45]. A Malea Peloponnesi lxxv[46]. A Carpatho insula, promontorio Sammonio lx mill. in Favonium[47] ventum. Hæc inter eam et Rhodum interjacet.

Reliquæ circa eam : ante Peloponnesum duæ Coricæ[48], 5
totidem Mylæ : et latere septemtrionali, dextra Cretam habenti contra Cydoniam[49] Leuce, et duæ Budroæ. Contra

Dictynnæi et Cadisti : qui ita excandescunt, ut eminus navigantes magis putent nubila. » Albos montes Plinius vocat, lib. XVI, c. 60, et lib. XXXI, cap. 26. Item Ptolemæus, lib. III, cap. 17, quod eorum juga nivibus semper albent. H.

43. *Dictynnæus*, etc. Dalecamp. *Dictæus*. Ed. — Idem qui Dictæus Callimacho : sed id Strabo negat, lib. XVIII, pag. 479. *Dictynnæum* hoc loco habent MSS. Pliniani omnes, Solinus quoque et Martianus : nomen ex ea re habet, quod Dictynna inde se, ut aiunt, præcipitem egit. Ptolemæo tamen loco cit. ἡ Δίκτη ὄρος et Κώρυκος ἄκρα, quæ nautis hodie *Punta di Coraca*. H.

44. *CXXV millia*. Ita MSS. omnes, Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. Chiffl. tum hoc loco, tum lib. V, cap. 5, ubi eadem repetuntur : sic etiam vetustæ editiones ante Frobenium, qui prior centum millia passuum addidit. Atque ei sane adstipulari Strabonem intelleximus, qui, libro X, pag. 475, a Cyrenaica regione, ubi Phycus promontorium est, ad Criumetopon, ἀπὸ τῆς Κυρηναίας, ἐπὶ τὸ Κριοῦ μέτωπον, intervallum ait esse ex Eratosthenis sententia, stadiorum bis mille, quæ passuum efficiunt ccl millia. Sed quamnam Plinius Agrippæ sententiam esse dixerit, non qualem esse oportuerit, inquirimus. Hard. — Quum Agrippa in suis mensuris sit accuratus, recte emendavit Frobenius *CCXXV millia*. Tanta est enim locorum distantia. Male MSS. ed. princeps et recentiores *CXXV mill.* Promontorium Phycus, nunc *Ras-al-Sem ;* a nautis vulgo dictum, *le cap Rasat.* Brot. — Dalec. quoque *CCXXV millia* scripsit, qui numerus restituendus videtur. Ed.

45. *Item Cadisto. A Malea*. Dalec. *item Cadisco a Malea*. Ed.

46. *LXXV*. Dalecamp. *LXXX*. Chiffl. *LXX*. Ed.

47. *In Favonium*. Occasum versus, inquit, a Carpatho Creta recedit, lx millibus passuum. H.

48. *Corycæ*... *Mylæ*. De his cæteri scriptores silent. Scopuli verius, quam insulæ. Hard.

49. *Contra Cydoniam*. Sive Cydonem, de qua paulo ante. Nam et Cydonia Latinis interdum, ut Solino : Græcis semper est appellata. Ipsa vero Leuce hodie est *Scoglio*

Matium, Dia [50]. Contra Itanum [51] promontorium Onisia [52], Leuce: contra Hierapytnam, Chrysa [53], Gaudos. Eodem tractu Ophiussa, Butoa, Aradus [54]: circumvectisque Criumetopon, tres Musagores [55] appellatæ. Ante Sammonium promontorium, Phoce [56], Platiæ, Sirnides, Naulochos, Armendon, Zephyre.

6 At in Hellade, etiamnum in Ægæo, Lichades [57], Scar-

*di S. Theodoro*, cum arce munitissima. Budroæ (sic enim MSS. habent, non Budoræ), nunc *Turluru*. Hard. — Dalec. *Budoræ*. Aliis, *Buto*. Sic Stephanus. Ed.

50. *Dia*. Ita Reg. 1, etc. non *Cia*. Dalecamp. *Cia*. Vet. *Dia*. Ed. — Et Ptolemæo, lib. III, cap. 17, ac Straboni, lib. X, p. 484. Δία νῆσος, nunc *Standia*, conflata appellatione pravo harum vocum sono, εἰς τὴν Δίαν. Hard.

51. *Contra Itanum*. Orientale Cretæ promontorium illud est, ubi se insula in austrum flectere incipit: hodie *Capo Xacro* nautis. Ibi et oppidum Ἴτανος fuit, cujus Ptolemæus meminit, lib. III, cap. 17, et Notitia Eccles. Hieroclis: at non est *Paleocastro*, prope Candiam positum, ut visum est erudito viro: quum hæ civitates in media fere oræ illius parte sint, quæ Boreæ obvertitur. Hard.

52. *Onisia, Leuce*. Sic apud Chiffl. Dalec. *Onisa*. Ed. — Prior *Cofonisi*: altera sine nomine est: ejus tamen meminit Anton. in Itin. Marit. H.

53. *Chrysa, Gaudos*. Utriusque Mela meminit, lib. II, cap. 7, cap. 44. Posterior Ptolemæo dicta, ut arbitror, Κλαῦδος νῆσος, III, 17, adjacens Cretæ, παράκειται τῇ Κρήτῃ: et in Not. Eccl. Hierocl. p. 25. Harum major hodie *Gaidurognissa*.

54. *Aradus*. Ἄραδος circa Cretam insula Stephano. In MSS. et edit. Parm. *Aranus*. Libri vulgati perperam, auctore Frobenio, *Rhamnus*.

55. *Musagores*. Mela, II, 7: « Et quas Musagoras, numero tres, uno tamen vocabulo appellant. »

56. *Phoce*, etc. Dalec. *Phocæ*, etc. Volebat Dalec. *Plachiæ* pro *Platiæ*; vet. apud Dalec. *Syrindes* pro *Sirnides*; *Naumuchos* pro *Naulochos*. Ed. — De Phoce Antoninus in Itiner. Marit. Πλατεία insula Libyæ a Stephano adscribitur. Sirnides, vel ut MSS. *Syrnides* nusquam compertæ nobis: at Σύρινθος Stephano urbs Cretæ dicitur, forte pro insula Creticæ ditionis. Naulochos ea est quæ Naumachos a Mela, una cum Zephyre, appellatur, loco citato. *Armedon* (sic enim MSS.), vel *Armendon*, quæ sit, penitus obscurum. Et scopulis omnes, quam insulis, propiores. Hard. — Armedon est una ex insulis, quæ videntur ante Sammonium promontorium. Brot. — Revera exstat in sinu *Bombea* insula Libyæ hoc nomine clara; sed, non eadem est de qua Plin. in eo momento agit. Nonne N. E. insulæ Cretæ sita? (Vid. *atlas d'Anacharsis*, *carte générale*, 2$^{e}$ *édition*). Ed.

57. *Lichades*. De his Strabo, lib.

phia, Caresa, Phocaria, compluresque aliæ ex adverso Atticæ sine oppidis, et ideo ignobiles. Sed contra Eleusina[58], clara Salamis: ante eam Psytalia: a Sunio[59] vero Helene quinque mill. pass. distans. Dein Ceos[60] ab ea totidem, quam nostri quidam dixere Ceam, Græci et Hydrussam[61]. Avulsa Eubœæ, quingentis[62] longa stadiis fuit quondam: mox quatuor fere partibus, quæ ad Bœotiam vergebant, eodem mari devoratis, oppida habet reliqua, Julida[63], Carthæam: intercidere Coressus[64], Pœeessa. Ex hac profectam[65] delicatiorem[66] feminis vestem, auctor est Varro.

IX, pag. 426: Ἐνταῦθα καὶ αἱ Λιχάδες καλούμεναι τρεῖς νῆσοι, etc. Harum complures idem Strabo refert, lib. I, pag. 60, terræ motu esse demersas. Σκάρφεια ex adverso in continente urbem habet cognominem, in Locrorum ora, de qua cap. 12 diximus. Caresa in MSS. *Corasa*. *Phocaria* a phocis seu vitulis marinis accepisse nomen videtur. In MSS. *Phocasia*. Hard. — Dalec. *Maresa* pro *Caresa*. Ed.

58. *Contra Eleusina*. De qua egimus, c. 11. Ipsam vero Σαλαμῖνα, hodie *Colouri*, in Saronico sinu: Psytalia, *Lypsocoutalia* incolæ vocant. De hac Pausanias, Attic. lib. I, pag. 67: Νῆσος δὲ πρὸ Σαλαμῖνός ἐστι καλουμένη Ψυττάλεια, etc. H.

59. *A Sunio*. De Sunio, cap. 11. De Helene Mela, lib. II, cap. 4, pag. 43: « In Atthide Helene est, nota stupro Helenæ: et Salamis excidio classis Persicæ notior. » Helene, ut olim Μακρὶς, Stephano teste dicebatur, quod est in longum porrecta, sic hodie *Macronisi*, hoc est, μακρὰ νῆσος, vocatur. Hard.

60. *Ceos ab ea*. Ab Helene totidem, hoc est, quinque pass. mill. distans Κέως Straboni, lib. X, pag. 486, aliisque. Κία νῆσος Ptolemæo, lib. V, c. 15. Hydrussæ cognomen a copia aquarum petitum, Heraclides, cap. de politia Coorum, insulæ Coo attribuit, non Ceæ: sed Ceon et Coon ab ipso confundi, sequentia ejus verba declarant. Nunc *Cia*, vel *Zea*. Hard.

61. *Hydrussam... quingentis*. Vet. apud Dalec. *Hydrussam avulsam Eubœæ. Quingentis*, etc. Ed.

62. *Quingentis*. LXII D. M. pass.

63. *Julida*, etc. Ἰουλὶς, Καρθαία, Ποιήεσσα, Κορησσία, Straboni, lib. X, pag. 486. Κορεσσὸς Ptolemæo, lib. III, cap. 15. De Carthæa Ovidius, Metamorph. lib. VII, vers. 369: « Transit et antiquæ Carthæia mœnia Ceæ. » Hard.

64. *Coressus, Pœeessa*. Strab. *Corissia, Proeessa*. Dalec.

65. *Ex hac profectam*. Hæc iisdem verbis Solinus, cap. VII, pag. 23. Vide quæ dicturi sumus lib. XI. Ed.

66. *Delicatiorem*. Vet. ap. Dalec. *delectationis*. Ed.

1 XXI. Eubœa[1] et ipsa avulsa Bœotiæ, tam modico interfluente Euripo, ut ponte[2] jungatur : a meridie[3] promontoriis duobus, Geræsto[4] ad Atticam vergente, ad Hellespontum Caphareo insignis: a septemtrione, Cenæo[5]: nusquam latitudinem ultra XL millia passuum extendit, nusquam intra duo millia[6] contrahit : sed in longitudinem universæ[7] Bœotiæ, ab Attica Thessaliam usque, prætenta in CL[8] mill. pass. circuitu vero trecenta sexaginta
2 quinque. Abest ab Hellesponto parte Capharei, CCXXV mill. passuum, urbibus clara quondam, Pyrrha[9], Porthmo,

XXI. 1. *Eubœa.* Nostris *Negrepont : Egrippos* olim, voce ab *Euripos*, ut arbitror, deflexa. Hunc porro Plinii locum de more transscribunt Solinus, cap. XI, pag. 30, et Martianus, cap. de Thracia, lib. VI, pag. 213. Vide Pomponium, lib. II, cap. 7, p. 43. H.

2. *Ut ponte jungatur.* Qui pons hodieque exstat, longitudine CCL pass. HARD.

3. *A meridie.* Dalec. *ad meridiem.* ED.

4. *Geræsto*, etc. Γεραιςὸν, Καφαρεὺς, Κήναιον, promontoria Eubœæ terna, Straboni, lib. X, pag. 444, et Ptolemæo, lib. III, cap. 15. HARD.

5. *Cenæo.* Dalec. *Cæneo.* ED.

6. *Intra duo millia.* Sic Martian. lib. VI, pag. 213. Sic MSS. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, et Paris. sic denique Mela qui Martiano præivit. Vulgati libri perperam hactenus, *intra XX millia.* HARD.—*Nusquam latitudinem ultra XX mill. pass. extendit, nusquam intra II mill. contrahit.* Vet. adstipulantibus Strabone et Pomponio. Man. legit *nusquam infra*, etc. non *intra.* DALEC.

7. *Sed in longitudinem universæ Bœotiæ.* Malebat Dalec. *sed in longitudinem universa Bœotia.* ED.

8. *Prætenta in CL.* In longitudinem CL mill. pass. toti Bœotiæ apposita. HARD. — Ex recentioribus CX. DALEC.

9. *Pyrrha*, etc. Pyrrhæ meminit Mela, loc. cit. Πορθμοῦ Suidas. De Neso (sic enim ex MSS. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. pro *Meso* rescripsimus), idem Mela : hodieque *Neso* vocatur, in parte insulæ boreali. Κήρινθος, Homero cognita Iliad. II, in Catal. vers. 45, et Ptolemæo, lib. III, c. 15 : Ὠρεὸς, πόλις Εὐβοίας, Stephano. Hinc Oritæ populi, quod Dalec. in Athen. lib. I, pag. 14, ad Indos Oritas perperam refert. Δῖον Homero rursum loc. cit. et Straboni, lib. X, pag. 446. Αἴδηψος eidem Straboni, pag. 445, cum thermis Herculeis, aquisve calidis. Ὄχη Eustathio in Iliad. pag. 279, et montis nomen, et vetusta Eubœæ totius appellatio fuit, ab oppido, ut apparet, cognomine. Οἰχαλία denique et apud Stephanum Eubœæ oppidum est. HARD. — Vet. ap. Dalec. *Naside*,

Neso, Cerintho, Oreo, Dio, Ædepso, Ocha, Œchalia: nunc Chalcide[10], cujus ex adverso in continenti Aulis est: Geræsto[11], Eretria, Carysto, Oritano[12], Artemisio, fonte Arethusa[13], flumine Lelanto[14], aquisque calidis, quæ Ellopiæ[15] vocantur, nobilis: notior tamen marmore Carystio.
Antea vocitata est Chalcodotis[16], aut Macris, ut Dionysius 3
et Ephorus tradunt: ut Aristides, Macra: ut Callidemus, Chalcis, ære ibi primum reperto: ut Menæchmus, Abantias: ut poetæ vulgo, Asopis.

*Ceritho*, pro *Neso*, *Cerintho*. Ed.

10. *Nunc Chalcide.* Χαλκὶς Eustathio loc. cit. aliisque. Hodie ab *Euripo* affluente *Négrepont*, quasi ἐν Εὐρίπῳ, quam vocem sequior usus in *Egripo* transformavit. De Aulide diximus cap. 12. Hard.

11. *Geræsto*, etc. Dalec. *Geresto*, ut supra. Ed. — Γεραιςὸς κώμη, contra Sunium, Atticæ promontorium, ut auctor est Strabo, lib. X, pag. 446. Hodie *Iastura*. Ἐρετρία Straboni quoque loco citato, nunc *Trocco*. Κάρυςος Stephano, de quo oppido ille multa: nunc *Castel Rosso*. *Opulentissimæ Carystos et Chalcis*, inquit Mela, lib. II, cap. 7, pag. 43. De Oritano nihil compertum. De Artemisio Ptolemæus, lib. III, cap. 15, Ἀρτέμιδος ἱερόν. Stephano, Ἀρτεμίσιον. Hard.

12. *Oritano*. Vet. ap. Dalec. *Orostane*. Ed.

13. *Fonte Arethusa.* De quo Strabo consulendus, lib. I, pag. 58. Hard.

14. *Lelanto.* Fluvium igniti luti terræ hiatu erupisse in Lelanto campo idem Strabo narrat loc. cit. Et prope Oreum Κάλλαντα ποταμὸν idem collocat, lib. X, pag. 445, quem pro Plinii Lelanto accipi si quis velit, non admodum reluctabor. Hard.

15. *Quæ Ellopiæ*. Dalec. cod. *Hellopiæ*. Ed. — Ab Ellopia Eubœæ regione, de qua Strabo, pag. 446. Hard.

16. *Chalcodotis*. Quod æs prima dederit, ære ibi, ut mox subjicitur, primum reperto. Ita scribi porro id vocabulum, tum MSS. monent, Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, etc. tum Græci sermonis proprietas exigit: non ut hactenus editum, *Chalcodontis* Sic Μακρὶς a longitudine, Stephano dicta est, vel Μακρά. Ab Abantibus qui eam diu tenuere, Ἀβαντιάς. Ἀβαντὶς Pausaniæ, Eliac. prior. lib. V, pag. 332. Unde ἱερὸν οὖδας Ἀβάντων a Nonno appellatur, Dionys. lib. XIII, pag. 361. Nomen utrumque hymno in Delum, Callimachus v. 20, complexus. Μακρὶς Ἀβαντιὰς Ἐλλοπιήων; et Dionys. Perieg. v. 520. Ab Asopide deinde, hoc est, a Danae, vel Ægina Asopi filia postremum ei nomen est inditum: Scymnus Chius, pag. 23, de variis Eubœæ appellationibus: Διὰ τὴν φύσιν, τὸ πρότερον, ὡς φησὶν, Μακρὶς, Ἔπειτεν ἀπὸ τῆς λεγομένης Ἀσώπιδος, Χρόνῳ λαβοῦσα τοὔνομα, Εὔβοια πάλιν. H.

1 XXII. Extra eam in Myrtoo[1] multæ, sed maxime illustres Glauconnesos[2], et Ægilia. Et a promontorio Geræsto, circa Delum in orbem sitæ (unde et nomen[3] traxere) Cyclades. Prima earum Andrus[4] cum oppido, abest a Geræsto, x mill. pass. a Ceo xxxix mill. Ipsam Myrsilus[5] Cauron, deinde Antandron cognominatam tradit: Callimachus Lasiam, alii Nonagriam, Hydrussam, Epagrin. Patet circuitu xcvi[6] mill. pass. Ab eadem Andro passus mille, et a Delo quindecim mill.[7] Tenos[8], cum oppido in xv[9] mill. pass. porrecta, quam, propter aquarum abundantiam, Aristoteles[10] Hydrussam appellatam ait, aliqui Ophiussam.
2 Cæteræ: Myconos[11] cum monte Di-

XXII. 1. *In Myrtoo*. Deceptus est Pintianus ancipiti ac gemina Myrtoi maris appellatione. Aliud enim est Myrtoum pelagus Plinio, Straboni, Pausaniæ, Melæ: aliud Ptolemæo. Huic circa Cariam est: illis a Creta ad Atticam. Vide Strab. lib. II, pag. 124. Hard.

2. *Glauconnesos*, etc. Chifflet. *Æglia*, pro *Ægilia*. Ed.—Γλαύκου νῆσος Pausaniæ, Eliac. poster. lib. VI. Ægiliam Plinii cum Begiali Ptolemæi, eodem errore Pintianus, aliique, eamdem esse existimarunt: quo is putavit idem esse Ptolemæo, Plinioque, Myrtoum mare. Illa *Pondico* hodie: ista *Spitilus*: reliquæ *Micronisia*, hoc est, parvæ insulæ, communi vocabulo nuncupantur. Hard.

3. *Unde et nomen*. *Orbem enim* κύκλον, inquit Solinus, cap. xi, pag. 30, *Graii loquuntur*. Expressit id Græco carmine Dionys. Perieg. Δῆλον ἐκυκλώσαντο, καὶ τοὔνομα Κυκλάδες εἰσίν. Hard.

4. *Andrus*. *Andro*. Hard.

5. *Myrsilus*. Dalec. *Myrsilius*. Ed.

6. *XCVI mill.* Ex recentioribus *XC*. Dalec. — In editione Dalec. *XCIII mill.* Ed.

7. *Quindecim mill.* Ex recentioribus *X mill.* Dalec.

8. *Tenos*. Τῆνος. Nunc *Teno*. H.

9. *In XV*. Sic ap. Chiffl. Dalec. *XV*, deleta voce *in*. Ed.

10. *Aristoteles*. Et ex Aristotele, vel quisquis is est auctor lib. de Mirab. Auscult. Stephanus, verbo Τῆνος· ἐκλήθη δὲ Ὑδροῦσσα, quod nempe irrigetur aquis, καὶ Ὀφιοῦσσα, quod anguibus scateat. Aristoph. Schol. in Plut. ἔχιδνα ἐν τῇ Τήνῳ μιᾷ τῶν Κυκλάδων νήσῳ ὄφεις καὶ σκορπίοι δεινοὶ ἐγίνοντο. Ac forte etiam inde Hydrussa ab hydris, non ab aquis est vocitata. Quin et vox ipsa Τηνία Hesychio ἔχιδνα est, hoc est, vipera: ut eodem spectare nomina hæc omnia videantur. H.

11. *Myconos*. Vet. ap. Dalec. *Mycone*. Ed. — Μύκονος μία τῶν Κυκλάδων Stephano. Mons ibi Δίμαστος appellatus, quod duarum instar mammarum gemino vertice eminet. In Itinerario Georgii

masto : a Delo quindecim mill.[12] passuum. Siphnus[13], ante Meropia[14], et Acis appellata, circuitu viginti[15] octo mill. passuum. Seriphus[16] duodecim, Prepesinthus[17], Cythnos. Ipsaque longe clarissima, et Cycladum[18] media, ac templo Apollinis et mercatu celebrata, Delos[19] : quæ diu fluctuata,

Wheleri, pag. 191, dicitur Myconos a Delo non abesse amplius tribus passuum millibus. Hard.

12. *Quindecim mill.* Ita libri omnes scripti et editi. At Cl. Tournefort, *Voyage du Levant*, tom. I, p. 342, Plinium arguit, quod *XV mill.* scripserit, quum a portu Myconi insulæ, nunc *Myconi*, ad parvum portum Deli, quo vulgo appellitur, sint tantum *VI* millia passuum. Brot. — Vet. ap. Dalec. *XVII mill.* aliis *X*. Ed.

13. *Siphnus*, etc. Dalec. *Syphnus*. Ed. — Σίφνος Stephano, et eadem Μερόπη prius, ut auctor est etiam Nicol. Damasc. in Excerptis, pag. 494, appellata. Hodie *Sifanto*. Hic libri vulgati Scyron Siphno præfigunt, et alieno prorsus obtrudunt loco : nam et abest ea vox *Scyros* a MSS. omnibus Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, et Paris. etc. nec vero in Cycladum alho censeri ea potest, tam prope a Delo : quum ne inter Sporadas quidem, nedum inter Cycladas, reponi posse, quidam merito censuerint : contra Eubœam enim jacet, κατ' Εὔβοιαν, ut ait Dicæarchus, in descript. Græciæ, p. 181. Nam quod Scylax, pag. 21, inter Cycladas Σκύρον recenset, error librariorum est, pro Σύρον : quum idem rursum cap. seq. Σκύρον appellet : in Ægæo mari. Et Eustathius certe Cycladas recensens, in Dionys. v. 526, pag. 76, Σύρον nominat : Σκύρον non habet. Strabo quoque, lib. X, p. 485, cæterique Geographi. Hard.

14. *Ante*. Chiffl. *antea*. Ed.

15. *Viginti octo mill.* Cl. Tournefort, loc. cit. pag. 205, ait numerari xl mill. Gratissima est insula Siphnus, nunc *Siphanto*. In ea vidit Cl. Tournefort senes qui erant nati annos 120. Brot.

16. *Seriphus*. Σέριφος Straboni, lib. X, pag. 487. Deserta insula, quo sontes Romani relegabant. Tacitus, Annal. lib. IV, de Cassio Severo : « In Seriphio saxo consenuit. » Juvenal. Satyra 6, v. 562 : « Et parva tandem caruisse Seripho. » Hard. — Pro *duodecim* leg. xv. Ita MS. Reg. 1, et editio princeps. Sed exilior adhuc est numerus xv. Cl. Tournefort, ibid. pag. 214, ait eam patere circuitu amplius xxxvi mill. pass. *Seriphus*, nunc *Serpho*. Brot.

17. *Prepesinthus*, etc. Πρεπέσινθος, et Κύθνος, Straboni, lib. X, pag. 485. Hæc hodie *Fermina* dici existimatur. Hard.

18. *Et Cycladum*. Sic. ap. Chiffl. Dalec. *Cycladum*, neglecta vocula *et*, omittitur iterum *ac* ante vocem *templo*. Ed.

19. *Delos*. Δῆλος. Nobis, *les Sdilles*, a corrupta voce Græca, εἰς Δήλους. Incolæ *Megadili* vocant. Adjacet ei Rhene, de qua mox Plinius, et minor Delos a civibus

3 ut proditur, sola motum[20] terræ non sensit. Ad M. Varronis[21] ætatem, Mucianus prodidit bis concussam. Hanc Aristoteles ita appellatam prodidit, quoniam repente apparuerit[22] enata. Æglosthenes Cynthiam[23], alii Ortygiam[24], Asteriam[25], Lagiam[26], Chlamydiam, Cynæthum[27], Pyrpi-

appellatur, non *Fermina*, ut quibusdam visum est, quæ longe hinc abest. HARD.

20. *Sola motum*. Seneca, Natur. quæst. lib. VI, cap. 26, p. 912: « Sed movetur et Ægyptus, et Delos, quam Virgilius stare jussit: Immotamque coli dedit, et contemnere ventos. Hanc Philosophi quoque, credula natio, dixerunt non moveri, auctore Pindaro. Thucydides ait antea quidem immotam fuisse: sed circa Peloponnesiacum bellum tremuisse. Callisthenes et alio tempore ait hoc accidisse, etc. » En quod Mucianus prodidit, bis ante Varronis ætatem terræ motu Delon concussam. Vide Callimachum hym. in Delum. Thucyd. lib. II, pag. 104, belli Peloponnesiaci anno primo tremuisse ait, Olympiad. LXXXVIII. Ante Marathoniam pugnam, Herodotus, Erato, lib. VI, num. 98, pag. 366. HARD.

21. *Ad M. Varronis ætatem, Mucianus*. Tolet. *at M. Varronis ætate Mutianus*. Dalecamp. *non sensit ad M. Varronis ætatem Mutianus*. ED.

22. *Apparuerit*. Παρὰ τὸ δῆλον. Servius ad Æneid. lib. III, v. 76: « Delos dicitur, quia diu latuit, et postea apparuit. Nam δῆλον Græci manifestum dicunt. Vel quod verius est, quia quum ubique Apollinis responsa obscura sint, manifesta illic dabantur oracula. » HARD.

23. *Cynthiam*. A Cyntho monte, de quo mox Stephanus: verbo Δῆλος· ἐκαλεῖτο δὲ Κύνθος... καὶ Ἀστερία, καὶ Πελασγία, καὶ Χλαμυδία. HARD.

24. *Ortygiam*. Straboni quoque, lib. X, pag. 436, ὠνομάζετο δὲ καὶ Ὀρτυγία πρότερον. A copia coturnicum, τῶν ὀρτύγων, quæ illic sunt, ut auctor est Phanodemus, lib. II rerum Atticar. apud Athen. lib. IX, pag. 392. Aliam causam affert Schol. Apollonii, ad Argon. lib. I, v. 308. HARD.

25. *Asteriam*, etc. Solinus, de Delo, cap. XI, pag. 30: « Eadem est Ortygia, inquit..., nunc Asteria, a cultura Apollinis: nunc a venatibus Lagia, vel Cynæthus: Pyrpile etiam, quoniam et ignitabula ibi, et ignis inventa sunt. In hac primum visæ coturnices aves, quas ὄρτυγας Græci vocant. » Lagia, seu leporaria, a leporum frequentia, λαγοὺς Græci nuncupant: Cynæthus ab ardore canum venaticorum dicta est, ἀπὸ τοῦ κυνὸς et αἴθω· quod tamen cum his ejusdem Strabonis, loco citato, verbis minime congruere videtur: οὐκ ἔξεστιν δὲ οὐδὲ κύνα ἐν Δήλῳ τρέφειν. HARD. et ED.

26. *Lagiam* Vet. ap. Dalec. *Pelasgiam*. ED.

27. *Cynæthum*. Dalec. *Cynethum*. Steph. et vet. apud Dalec. *Cynthum*. ED.

len[28] igne ibi primum reperto. Cingitur[29] quinque mill.
passuum : assurgit Cyntho monte[30]. Proxima ei Rhene[31], 4
quam Anticlides Celadussam[32] vocat : item Artemin[33]
Hellanicus. Syros[34] quam circuitu patere viginti millia pass.
prodidere veteres, Mucianus centum sexaginta. Oliaros[35],
Paros[36] cum oppido, ab Delo XXXVIII mill. marmore no-
bilis, quam primo Platean[37], postea Minoida vocarunt. Ab 5

28. *Pyrpilen.* Vet. apud Dalec. *Pyrpolon.* Ed.

29. *Cingitur quinque mill. pass.* Ita libri omnes scripti et editi. Cl. Tournefort, ibid. pag. 342, perperam Plinium arguit, quasi *quindecim millia passuum* scripserit. Brot.

30. *Cyntho monte.* Leg. *Cynthio monte.* Ita MSS. Reg. et editio princeps. Brot. — Ita et Chiffl. Ed. — Κύνθος ὄρος τοῦ Δήλου, Schol. Callim. pag. 9. Nunc *monte Cintio.* Non ille quidem excelsus, ut Strabo mentitur, sed vix altior Capitolino Romæ, teste αὐτόπτῃ Georgio Whelero, in Itinerario, pag. 176. Hard.

31. *Rhene.* Ῥήνη, νῆσος μαρὰ, πλησίον Δήλου, exiguo a majore Delo freto dispescitur. Plutarch. in Nicia, pag. 525. Ῥηναίη νῆσος Herod. Erato, lib. VI, pag. 366, num. 97. Hard.

32. *Celadussam.* A strepitu undarum, id enim est proprie κελαδεῖν. A Dianæ nomine Ἄρτεμιν. H.

33. *Artemin Hellanicus.* Dalec. *Artemiten Helladius.* Ed.

34. *Syros.* Vet. ap. Dalec. *Scyros.* Ed. — Σύρος Straboni, lib. X, pag. 486, aliisque. Juxta Delum : ἡ Σύρα νῆσος μία τῶν Κυκλάδων πλησίον Δήλου. Suidas, verbo Φερεκύδης. Fuit enim Pherecydes Syrius. Nunc *Sira.* Meminit Homerus insulæ hujus in Odyssea, lib. XV, vers. 402 : Νῆσός τις Συρίη κικλήσκεται, εἴπου ἀκούεις, Ὀρτυγίης καθύπερθε, ὅθι τροπαὶ ἠελίοιο. Suarius Ulyssis, qui erat in Ithaca, nihil aliud his verbis significat, quam Syron insulam ultra Ortygiam, sive Delum esse : et quando in ea insula sol exoritur, tunc reverti eum simul ad Ithacam illustrandam : sive mox eum Ithacensibus apparere. *Syros* ad Eurum Peloponnesi est, ad occasum Ithaca. Non plus sapere certe suarius potuit. Hard.

35. *Oliaros.* Et hæc inter Cycladas Stephano, Ὠλίαρος νῆσος τῶν Κυκλάδων μία, quam et a Paro distare ait ex Heraclide, stadiis LVIII, seu VII M. CCL pass. Nunc *Rocchi.* Straboni, lib. X, pag. 485, Ὠλίαρος. Hard.

36. *Paros.* Πάρος, quæ et Μινώα Stephano : Solino, cap. XI, pag. 31, et Isidoro, Orig. lib. XIV, cap. 6, *Minoia :* quod a Minoe subacta. Hodieque *Paros.* Hard.

37. *Quam primo Platean.* Hoc est, Πλατεῖαν, a planitie. Ita restituimus admonitu codicum Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. et vet. Dalec. Parmensis quoque, vetustiorumque editionum : quarum neglecta fide

ea septem mill. quingentis Naxus[38], a Delo XVIII cum oppido, quam Strongylen[39], dein Dian, mox Dionysiada a vinearum[40] fertilitate, alii Siciliam[41] minorem, aut Callipolin appellarunt. Patet circuitu septuaginta[42] quinque mill. pass. dimidioque major est quam Paros.

1 XXIII. Et hactenus quidem Cycladas servant: cæteras, quæ sequuntur, Sporadas[1]. Sunt autem Helene[2], Phacussa, Nicasia, Schinussa[3], Pholegandros[4]: et a

Frobenius *Pactiam*, auctore nescio quo, inculcavit. HARD. — Vet. ap. Dalec. *Plateam*. ED.

38. *Naxus, a Delo*, etc. Ita Solinus, cap. XI, pag. 31. HARD. — Certe error est: Naxos enim, nunc *Naxie*, magis distat a Delo, quam Paros; et ipse Plinius XXXVIII mill. inter Paron et Delon modo supra numeravit. Cl. TOURNEFORT, ibid. pag. 343, ait esse XL mill. pass. inter Delon et Naxon. Oppidum autem Naxi insulæ dicitur quoque *Naxia*. BROT.

39. *Strongylen*. A rotunditate: nec tamen est absolute rotunda, sed vitis folio similis, ut ait Eustath. Δίαν quoque appellatam esse tradunt Diodorus Sic. Bibl. lib. IV, pag. 264, et ex Callimacho Schol. Apollonii, ad Argon. lib. IV, v. 426. Hæc Dia est, de qua Ovidius, Metam. lib. VIII, v. 174. Strongylen oppidum in Naxo falso credit Solinus, loc. cit. Nam ipsa Naxos Strongyle est. HARD.

40. *A vinearum*. Vel quod hospita fuerit Libero Patri, ut ait Solinus. HARD.

41. *Siciliam*. Quod pari cum majore Sicilia fertilitate sit: vel, ut Agathemerus ait Geogr. lib. I, cap. 5, quod inter Cycladas magnitudine præcipua. HARD.

42. *Septuaginta quinque mill. pass.* Incolæ C mill. pass. insulæ Naxo tribuunt, teste Cl. TOURNEFORT, ibid. p. 255. Sed, ut jam monui, brevius iis est milliarium, quam fuit Romanis; et plerumque res in majus attollunt. P. BABIN, e societate Jesu, quum Paron insulam inviseret, audivit ejus circuitum esse XXXVI mill. pass. BROT.

XXIII. 1. *Sporadas*. Σποράδες Dicæarcho, pag. 181, aliisque: ita dictæ quod sparsim jaceant, ac veluti temere dissipatæ. HARD.

2. *Helene, Phacusa, Nicasia*, etc. Ἑλένη, Φακοῦσα, Νικασία, Σχινοῦσα. Prius legebatur *Phocussa*, *Phæcasia*. In MSS. *Hecasia*. Nos ex Stephano, et Suida utramque vocem sanavimus. Stephanus: Φακοῦσσαι νῆσοι, a lente nomen traxerunt. Et alibi: Νικασία, νησίδιον μικρὸν πλησίον Νάξου, quæ Suidas quoque habet, verbo Νικασία. Helene nunc *Pira*. Nicasia *Rachia*: Phacusa *Fecussa* est, Marco Boschini. HARD.

3. *Schinussa*. Cui est a lentisco nomen. Σχινοῦσα Hesychio, νῆσός ἐςι Φωκίδος. Hodieque *Schinusa* dicitur, et Naxo ad Boream adjacet. HARD.

4. *Pholegandros*. Dalec. *Phalegandros*. Chiffl. *Polegrados*. ED. —

Naxo[5] decem et septem mill. passuum, Icaros[6], quæ nomen mari dedit, tantumdem[7] ipsa in longitudinem patens, cum oppidis[8] duobus, tertio amisso : ante vocata Doliche, et Macris, et Ichthyoessa. Sita est ab exortu solstitiali[9] Deli, quinquaginta[10] mill. pass. Eadem a Samo triginta[11] quinque mill. Inter Eubœam et Andrum decem[12] mill. pass. freto[13], ab ea Geræstum[14] centum duodecim

Stephanus : Φολέγανδρος, νῆσος τῶν Σποράδων, ἀπὸ Φολεγάνδρου τοῦ Μίνωος, etc. Hæc Stephanus ex Strabone, lib. X, p. 484. Ptolemæo, lib. III, cap. 15, est Φιλόκανδρος. Hesychio, Φλέγανδρος. Hodie *Policandro*, ad ortum Melo, Sicinoque opposita. Hard.

5. *A Naxo decem et septem mill.* Optime MS. Reg. 1, et editio princeps xxxviii. At si Plinius accurate Icari insulæ distantiam a Naxo determinavit, ejus longitudinem majorem, quam par est, fecit. Juxta Cl. Tournefort, tom. II, p. 94. Icaros insula habet circuitu 60 millia passuum. Brot.

6. *Icaros.* Straboni et Ptolemæo Ἰκαρία : unde nunc *Nicaria* dicitur, factitia voce ex duabus ἐν Ἰκαρίᾳ. Eadem Μακρὶς, et Δολιχὴ, a longitudine : eadem a piscium copia Ἰχθυόεσσα Stephano, Heraclidi, lib. de Politiis Ἰχθυοῦσσα appellatur. Μακρὶς rursum Schol. Aristoph. in Nub. pag. 135. Ἰχθυόεσσα et Eustathio, pag. 306. Utroque nomine ab Agathemero, Geogr. lib. I, c. 5, agnominatur. Hard.

7. *Tantumdem.* Hoc est, xvii. m. pass. Circuitus vero, Strabone teste, lib. XIV, pag. 639, stadia trecenta complectitur, hoc est, xxxvii m. d. p. Hard.

8. *Cum oppidis.* Unde Scylaci vocatur Ἴκαρος δίπολις, pag. 22. Horum alterum Οἰνόη Athenæo, lib. I, pag. 30. Hard.

9. *Solstitiali Deli.* Abest Icarus ab ea Deli parte, quæ ad exortum solstitialem vergit. Sic multo sincerius codices manu exarati, quam libri editi *a Delo.* Cujusmodi superius illud est, cap. 19 : « Zacynthus Cephaleniæ a meridiana parte xxv millibus abest. » Hard.

10. *Quinquaginta mill. pass.* Bene editio princeps : *LII mill. pass.* Brot.

11. *A Samo triginta quinque mill.* Ita libri omnes. At fretum inter Icarum et Samum, quod nunc dicitur *le grand Bogaz*, est tantum xviii mill. passuum latitudine, ut constat ex Cl. Tournefort, ibid. Brot.

12. *Decem mill.* Chifflet. *XX mill.* Ed.

13. *Freto, ab ea.* Dalec. *Fretum. Ab ea.* Ed.

14. *Ab ea Geræstum.* Ab Icaro scilicet, Geræstum Eubœæ promontorium insulam Andrum respiciens, cxii m. d. pass. medio inter Andrum et Gerestum, hodie *Mantelo* dictum, freto, quod non ultra decem millia passus se porrigit, comprehenso. Hard.

mill. quingenti pass. Nec deinde servari potest ordo. Acervatim ergo ponentur reliquæ. Scyros[15] : Ios[16] a Naxo viginti[17] quatuor mill. pass. Homeri sepulcro veneranda, longitudinis viginti quinque mill. ante Phœnice[18] appellata. Odia[19], Letandros, Gyaros[20] cum oppido, circuitu duo-
3 decim[21] mill. passuum. Abest ab Andro[22] sexaginta duobus

15. *Scyros.* Σκῦρος olim, Neoptolemi Achillis fil. natalibus clara. Scyron hinc sustulit Hermolaus, haud sane satis considerate : quum eam vocem hoc loco MSS. omnes exhibeant : Reg. 1, 2, Colbert. 1, 2, Paris. Chiffl. et Tolet. et vetustiores editiones, ac Plinius ipse paulo post factam jam a se hujus mentionem haud obscure significet, scribens, *et Scyrum supra dictam.* Quod quidem ab ipso præstitum hoc loco exemplaria nunc laudata admonent: quibus nisi mos gerendus esset, post aliquot versus dilatum putarem, ubi Plinius a Gyaro Syrnon distare ait octoginta passuum millibus : « Ab ea Syrnos, inquit, LXXX mill. pass. » Syrnum enim quum veterum scriptorum nemo unus agnoverit, Scyrum ibi percommode locari posse arbitrarer. HARD.—Scyros, nunc *Skyro.* Græcis vero dicitur *Agios Ischyros*, ob ædem D. Georgii ; in qua, ut ferunt, multa patrantur miracula. BROT.

16. *Ios.* Hanc Cycladibus Stephanus adjudicat : hodie *Nio*, ex gemina voce ἐν Ἴῳ. Homeri manibus illustrata. Scylax, pag. 21 : Ἴος· ἐν ταύτῃ Ὅμηρος τέθαπται. Strabo similiter, lib. X, pag. 484, et oraculum vetus apud Stephanum. HARD.—Diurna anni 1772 nuntiavere, flagrantibus Russici et Turcici imperii bellis, inventum ibi esse a comite GRUNN Homeri tumulum, in quo maximi poetarum cineres adhuc sederent, qui, quum apertus est tumulus, decidere : scriptoriam quoque supellectilem marmoream in eo inventam. Altum vero servatum postea de re tam insigni silentium fabulam esse aut mendacium prodidit. BROT.

17. *Viginti quatuor.* Chiffl. XVIII. Fortasse XIV, quod verum esset inter utramque insulam intervallum. Non autem amplior XII M. pass. est *Nio* insulæ longitudo. ED.

18. *Ante Phœnice.* Quod ea palmifera sit, Φοινίκη Stephano. H.

19. *Odia, Letandros.* MSS. *Odia, Olentrandos :* Vet. apud Dalecamp. *Odia, Tetandros.* Quæ nomina alibi nusquam audita. HARD. et ED.

20. *Gyaros.* Γύαρος Straboni, lib. X, pag. 485. Huc Romani noxios ablegabant. Juvenalis, satyra I, v. 73 : « Aude aliquid brevibus Gyaris, et carcere dignum. » Et satyra X, vers. 170 : « Ut Gyari clausus scopulis, parvaque Seripho. » Hodie *Ghioura*, inter Tenum et Ceam insulam. Apud Philostratum, de vita Apoll. lib. VII, cap. 8, pag. 341, Τύαρα, pro Γύαρα. HARD.

21. *Duodecim mill. pass.* Vet. apud Dalec. *XV mill. pass. prope ;* quod quidem paulum a vero abest. Chiffl. *XXV mill. pass.* ED.

22. *Andro.* Dalec. *Anero.* Falsus

mill. pass. Ab ea Syrnos [23] octoginta mill. passuum. Cynæthus [24]: Telos [25] unguento nobilis, a Callimacho Agathussa [26] appellata. Donusa [27], Patmos [28] circuitu triginta [29] mill. pass. Corasiæ [30], Lebinthus [31], Leros, Cinara, Sicinus [32], quæ antea Œnoe [33]: Hieracia [34] quæ Onus: Casus [35],

autem videtur numerus *sexaginta duobus*; nam Gyaros vix XII mill. pass. distat a proximo Andri littore, et vix XX mill. pass. ab ipso oppido Andro. Ed.

23. *Ab ea Syrnos*. Hodie omnino ignoratur. Ed.

24. *Cynæthus*. Quo nomine Delon ipsam olim nuncupatam diximus, cap. 22. Hard. — Dalecamp. *Cynethussa*. Ed.

25. *Telos*. Τῆλος, Stephano, ἀπὸ τῆς τήλεως, a feni græci copia, quod in τηλίνου μύρου compositione partes præcipuas obtinet, ut dicemus lib. XIII, cap. 2. Hodie ignoratur. H.

26. *Agathussa*. Stephano quoque, Τῆλος, quam inter Cycladas reponit, ἐκαλεῖτο δὲ καὶ Ἀγάθουσσα. Et Hesychio, apud quem Δῆλος pro Τῆλος legitur. Hard.

27. *Donusa*. Ita libri omnes. Melæ, l. II, c. 7, *Donyssa*. Stephano, Διονυσία, et a Dionysio Διονυσία. Viridi marmore nobilis: unde *viridem Donussam* appellat Virgilius. Ut Gyaros, reorum olim exsilio infamis. Vide Tacitum, Annal. lib. IV, c. 30. Hard. — Rhodo insulæ illam vicinam esse et hodie *Denusa* vocari ait Mannertus. Ed.

28. *Patmos*. Straboni, lib. X, p. 488, Πάτμος. Hard. — Vet. apud Dalec. *Pathmos*. Ed.—Nunc *Patmo*. Insula D. Joannis exsilio et Apocalypsi nobilitata. Habet circuitu XVIII mill. pass. Sed si anfractus omnes numerentur, erunt, ut ait Plinius, XXX mill. teste Cl. Tournefort, ibid. tom. II, pag. 143. Brot.

29. *Triginta mill.* Quibusdam L mill. Dalec.

30. *Corasiæ*. Straboni, loco citato, Κορασσίαι, ab Icaria versus occasum paulum disjunctæ. Scopuli sunt, quos hodie *Dragonisi* vocant, teste Marco Boschini. Hard. — Illas hodie vocari *Chero* et *Anti-Chero* ait d'Anville: Tournefort, tom. I, lib. 10, pag. 156, eas esse insulas *Fourni*, Samum inter et Icariam. Ed.

31. *Lebinthos*, etc. Λέβινθος, Straboni, lib. X, pag. 487. Ovidius, Metamorph. lib. VIII, vers. 222: « Dextra Lebinthos erat, fecundaque melle Calymne. » Hodie *Levita*: mox Leros eidem Straboni, p. 488, Λέρος. Etiamnunc *Lero*. Κίναρα, hodie ignota, Athenæo memoratur, lib. II, p. 71. Hard. et Ed.

32. *Sicinus*, etc. Dalec. *Sycinus*. Ed. — Juxta Pholegandrum, auctore Strabone, lib. X, pag. 484, apud quem Σίκηνος, pro Σίκινος perperam appellatur. Nunc *Sikino*. De ea Solon apud Laert. Εἴην δὴ τότ' ἐγὼ Φολεγάνδριος, ἢ Σικινίτης, etc. Hard.

33. *Œnoe*. Οἰνόη Stephano, et Etymologici auctori, quia consita vitibus est, διὰ τὸ εἶναι ἀμπελόφυτον. Item Scholiastæ Apollonii, ad lib. I Argon. vers. 623. Hard.

quæ Astrabe : Cimolus[36] quæ Echinussa, Melos[37] cum oppido, quam Aristides Byblida appellat, Aristoteles Zephyriam, Callimachus Mimallida, Heraclides[38] Siphnum,
4 et Acyton. Hæc insularum[39] rotundissima est. Post Machia[40] : Hypere[41], quondam Patage; ut alii, Platage, nunc Amorgos : Polyægos[42], Phyle[43], Thera[44], quum pri-

34. *Hieracia*. Dalecamp. *Heraita*. Ignoratur. Ed.

35. *Casus*. Vet. apud Dalecamp. *Casos*. Ed. — Stephanus, inter Cycladas : Κάσος, μία τῶν Κυκλάδων· ἐκαλεῖτο δ' Ἄμφη, καὶ Ἀστράβη. Nunc *Caso*, auctore M. Boschini. Diversa ab altera, quæ Achne cognominatur, lib. V, cap. 36. Hard.

36. *Cimolus*. Vet. apud Dalec. *Cimolus quæ Chinussa*. Ed. — Κίμωλος Straboni, lib. X, pag. 484. Incolis hodieque *Kimoli* : Venetis quondam *Argentiera* : non *Sicandro*, ut nonnulli Geographi putant. H.

37. *Melos*. Μῆλος Straboni, loco citato. A Melo duce Phœnicum nomen accepisse Festus existimat : alii a rotunditate mali. A Biblis Phœnicibus Βύβλον appellatam esse auctor est etiam Stephanus : et Ζεφυρίαν. Eadem Μίμαλις et Μεμβλὶς Hesychio nominatur, pag. 530 et 642. Pro *Byblida*, MSS. *Memblida*. In Gaza regia nummus est ex ære mediocri, habens ΜΗΛΙΩΝ in corona laurea. Hodie *Milo*. Hard. et Ed.

38. *Heraclides Siphnum*. MSS. *Siphin* : quos libenter sequimur : ne Siphnum inter Cycladas supra citatam, cum Melo confundat eadem nomenclatura. Ab altero nomine ejusdem insulæ, Græcis scriptoribus, Theophani et Cedreno, de funere Anastasii Augusti, est marmor Ἀκυτανόν. Hard.

39. *Hæc insularum rotundissima*. Errat certe hic Noster, et qui eum exscripsit de more Solinus, cap. xi, pag. 31 : nam, ut innumeras alias prætereamus insulas, vicina Melo Cimolus illa multo rotundior est, ut ex eruditi viri Lapie mappa apparet. Ed.

40. *Post Machia*. In MSS. *Buporthmachia*, Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, et Paris. Hard.

41. *Hypere*, etc. Vet. apud Dalec. « Hypane, quondam Pancale, et ut, etc. » Ed. — Hæc varia videntur esse insulæ Amorgi nomina. Ἀμοργὸς Straboni, lib. X, pag. 487, inter Sporadas. Nunc *Amorgo*. Quondam et Παγκάλη vocitata, Stephano teste. Hard.

42. *Polyægos*. A Mela quoque agnoscitur, lib. II, cap. 7. In Thesauro Goltzii nummus exstat cum epigraphe ΠΟΛΥΑΙΓΙΩΝ. Nunc est *Polino*, juxta Melum, quam *Milo* esse diximus. Hard. et Ed.

43. *Phyle*. In MSS. *Saphyle*, vel *Aphile*. Ignoratur. Hard. et Ed.

44. *Thera*. Hesychius, pag. 486, Καλλίστη ἡ Θήρα τὸ πρότερον. Contra Scholiastes Apollonii, ad librum IV Argon. vers. 1763, vetustius Callistæ nomen esse existimat : ἤλλαξε τὸ ὄνομα ἡ Καλλίστη νῆσος, καὶ ὠνομάσθη Θήρα. Cui et Herodotus concinit, Melpom. lib. IV, pag. 271, et Pausanias, Lacon. lib. III, pag. 169.

mum emersit, Calliste dicta. Ex ea avulsa postea Therasia [45] : atque inter duas enata mox Automate, eadem Hiera : et in nostro ævo Thia juxta eamdem Hieram nata. Distat Ios a Thera viginti quinque mill. pass.

Sequuntur Lea [46], Ascania, Anaphe, Hippuris [47]. Astypalæa liberæ civitatis [48], circuitu [49] LXXXVIII mill. passuum : abest a Cadisto Cretæ [50] CXXV mill. Ab ea Platea [51] sexaginta mill. Unde Camina [52] triginta octo mill. Azibintha, Lanise, Tragia, Pharmacusa, Techedia, Chalcia : Calydna [53], in

Forte quæ aliis sciptoribus Θήρα, eadem Plinio *Philethera* dicitur. Hodie *Santorin*. HARD.

45. *Therasia*. Θηρασία Ptolemæo, lib. III, c. 15. Nunc quoque *Therasia*. De Hiera lib. II, cap. 89. Hodie *Aspro-Nisi*, si docti LAPIE mappæ credamus; Thia autem nunc *Nea Caimeni*. HARD. et ED.

46. *Sequuntur Lea, Asoania, Anaphe*. Chiffl. *Canaphe*. Ascaniam hodie esse *Christiana* indicat in mappa sua LAPIE. Anaphe etiam nunc *Anaphi*, sive potius *Namphio*, vocari ait Mannertus, qui Leam et Hipparim cum Ascania inter insulas *Christiana* dictas recenset. ED.

47. *Hippuris*. Ἱππουρὶς νῆσος πλησίον Θήρας, inquit Scholiastes Apollonii, ad lib. IV Argon. v. 1712. HARD. — Addunt libri vulgati *Hipparisusa*; sed geminato perperam, ut per se liquet, unius ejusdemque nomine : quamobrem posterius expunximus. ED.

48. *Astypalæa liberæ civitatis*. Sic idem, cap. 19, Corcyram esse liberæ civitatis dixit, hoc est, civibus constare qui suis libere, non alienis legibus vivunt. Ἀστυπάλαια Straboni, lib. X, pag. 488. Hodie *Stampalia*. HARD.

49. *Circuitu LXXXVIII*. Leg. ex MSS. Reg. 1, et editione principe, *circuitu LXXXIX*. BROT.

50. *Cadisto*. Dalec. *Cadisco*. Chiffl. *Cisto*. ED.

51. *Ab ea Platea*, etc. Hæ fere deinceps ab aliis scriptoribus prætermissæ. Χαλκίας tamen, hodie *Karki*, auctore D'ANVILLE, meminit Strabo, loco citato. Τραγαίας inter Cycladas, quo nomine etiam Sporadas comprehendit, Stephanus: apud quem et Φαρμακοῦσσα supra Miletum insula legitur, hodie *Fermaco*, ubi a prædonibus captum Cæsarem dictatorem narrat Suetonius, in Julio, cap. IV. Illam vero priorem, Τραγίαν vocat Plutarchus in Pericle, pag. 166. HARD. et ED.

52. *Camine*. Vet. apud Dalecamp. *Caminia*. ED.

53. *Calydna*... *a qua Carpathum*. MSS. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. etc. totidem ferme litteris ac syllabis. Libri vulgati a Frobenio, « Calydna, in qua oppida tria : Calymnæ duæ : Olymnos, a qua, etc. » Satis confidenter id sane. Nam quis Olymnum insulam novit ? Cur vocula Coos expuncta ? Cur terna pro unico inculcata oppida ? Nos vetustæ scripturæ vestigia sum-

qua oppidum Coos: Calymna[54], a qua Carpathum, quæ
6 nomen Carpathio mari dedit, xxv mill. passuum. Inde Rhodum Africo vento quinquaginta M. pass. A Carpatho Cason VII M. A Caso Samonium Cretæ promontorium XXX[55] mill. In Euripo autem Euboico, primo fere introitu, Petaliæ[56] quatuor insulæ, et in exitu Atalante[57]. Cyclades, et Sporades, ab oriente littoribus Icariis Asiæ, ab occidente Myrtois Atticæ, a septemtrione Ægæo mari, a meridie Cretico et Carpathio inclusæ, per DCC[58] M. in longitudinem, et per CC in latitudinem jacent.

ma fide secuti, integram eam lectionem defendimus. Agnoscimus enim cum Eustathio in Dionysium, vers. 530, p. 77, ex Lycophrone, Calydnas plures fuisse: quarum una peculiari nomine Calydna sit appellata: universæ simul Calymnæ, vel Calydnæ. Ex harum illæ numero sunt, quas Plinius in Asiæ insulis commemorat, lib. V, cap. 36, a quibus hæ differunt, in quibus describendis nunc sumus: illarum singulis sua sunt peculiaria oppida: huic Calydnæ primarium Coos, ab insula cognomine, quæ Hippocratem tulit, diversum: sic enim illud Hesychii accipiendum puto, Κῶς, μία τῶν Καλυδνῶν, p. 548. Plinius, lib. XI, cap. 13, quæ *Calydna insula* dicitur, ex ea Strabo, lib. X, pag. 489, *mel Calymnium* commendat in primis. HARD. — Dalecamp. « Calydna, in qua oppida Coos et Olymna, a qua, etc. » ED.

54. *Calymna*, etc. E Calydnis, seu Calymnis insulis, una, commune cæteris nomen peculiari sibi jure vindicans. Hæc fecunda est melle Calymne, ut Ovidius cecinit, Metamorphos. lib. VIII, vers. 222. H. — Hodie *Calamine*. Centum autem mill. pass. a Carpatho distat, non xxv, ut Noster ait. XXVII M. pass. est quoque inter Carpathum et Rhodum intervallum, non quinquaginta. ED.

55. *XXX mill.* Hic error est in numeris, ut animadvertit Broterius, et legendum *LI*, sive *LII mill.* Supra enim Plinius, cap. 20, a Carpatho insula ad promontorium Samonium, hodie *capo Salamone*, numeravit LX mill. Circiter autem VIII, sive IX mill. pass. inter Carpathum et promontorium Casi Samonio maxime vicinum est intervallum.

56. *Petaliæ*. Traxere nomen ii scopuli, insulæve, ex oppido in continenti Eubœæ opposito, contra Sunium promontorium: Πεταλία Straboni dicitur, lib. X, pag. 444. HARD. — *Spili* hodie vocantur. ED.

57. *Atalante*. Hodie *Talanti*. De ea egimus lib. II, cap. 90. HARD.

58. *Per DCC M... jacent*. Mutila hæc sententia est, omissa latitudinis mentione, in libris plerisque vulgatis: integram repræsentamus, tum ope codicum Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. Chifflet. Toletan. tum Parmensis editionis, tum denique Martiani scribentis, lib. VI, cap.

Pagasicus sinus[59] ante se habet Eutychiam, Cicynethum[60], et Scyrum supradictam[61], sed Cycladum et Sporadum extimam : Gerontiam, Scandilam[62] : Thermæus[63], Irrhesiam, Solimniam[64], Eudemiam, Neam[65], quæ Minervæ sacra est. Athos ante se quatuor : Peparethum cum oppido, quondam Evœnum[66] dictam, novem mill. pas- 7

de Thracia, pag. 213 : *per septuaginta* (lege *septingenta*), ex fide codicum MSS. omnium, atque ex re ipsa : ) *longitudinem : et per ducenta latitudinem ducunt*. Hard.

59. *Pagasicus sinus*. De quo cap. 15. Mela, lib. II, cap. 7, pag. 43 : « Pagasæus sinus Scyron prospicit : Cicynethum amplectitur. » Et Scylax, pag. 24 : ἐν δὲ τῷ Παγασητικῷ κόλπῳ ἐστὶ νῆσος Κικύνηθος, καὶ πόλις. De Eutychia, nihil dum comperi. MSS. *Euthiam* habent, Εὐθεῖαν. H. — Pagasicus sinus hodie *golfe de Volo* dicitur ; Cicynethus insula etiamnunc *Cicynthos*, sive *Trikéri* ; Eutychia ignoratur, nisi sit parva insula, *Agios Nicolaos* dicta, juxta lævum littus Pagasicum sinum ingredientibus. Ed.

60. *Cicynethum*. Vet. apud Dalec. *Tinctum*. Ed.

61. *Scyrum supradictam*. Hoc ipso capite his verbis, *Scyros*, *Ios*, etc. eademque Cycladum ac Sporadum postrema versus septemtrionem, novissimaque est : cæteræ deinceps extra eum ordinem ac nomen illud censentur. De Gerontia cæteri scriptores silent. Hard. — Hodie *Joura-Nisi* est, inter illas quæ *Selidromi* dicuntur, septemtrionem versus remotissima. Ed.

62. *Scandilam*. Dalec. *Scandiram*. *Scandilam* Mela, lib. II, cap. 7, p. 43. Hodie *Scangero*, sive *Skantzoura*. Hard. et Ed.

63. *Thermæus*. Sinus scilicet, ut supra Pagasicus. Θερμαῖος κόλπος Stephano. De Thermæo egimus cap. 17. Prius legebatur *Thermeusim*, ceu nomen id insulæ foret, quod Ortelius quidem arbitratus est, qui eo vocabulo Thesaurum suum locupletavit. At præter codicum MSS. fidem in quibus *Thermæus* legitur, ipsa res ita scribi plane postulat. H.

64. *Solimniam*, *Eudemiam*. Mallet Hermolaus Ἐλύμνιον et Εὐδείπνην, quæ insularum nomina apud Stephanum exstant : sed sunt illæ alterius longe situs ac loci, non hujus in quo versamur. Hard.

65. *Neam*. Νέαι numero multitudinis, insula Stephano dicitur haud procul Lemno, νῆσος πλησίον Λήμνου. Meminit et Antoninus Liberalis insularum Lemnicæ ditionis, quæ Neæ vocantur. Hard. — Hæc et superiores omnes hodie omnino ignorantur. Ed.

66. *Evœnum*. Vet. apud Dalec. *Evœnum dicto*. Ed. — Εὔοινον, vino fertilem. Heraclides, de Polit. Πεπάρηθος . . . Αὕτη ἡ νῆσος εὔοινός ἐστι, καὶ εὔδενδρος, etc. Ovidius et ab olivæ fertilitate commendat, Metam. lib. VII : « Nitidæque ferax Peparethos olivæ. » Hodie *Piperi* vocatur. Hard.

suum. Sciathum[67], XV[68] mill. Imbrum[69] cum oppido
8 LXXXVIII millibus passuum. Eadem abest a Mastusia Cherronesi, XXV[70] mill. pass. Ipsa circuitu LXXII mill. pass. perfunditur amne Ilisso. Ab ea Lemnos[71] viginti duo mill. quæ ab Atho LXXXVII mill. pass. Circuitu patet CXII[73] M. D. pass. Oppida[74] habet, Hephæstiam, et Myrinam, in cujus forum[75] solstitio Athos ejaculatur umbram. Ab ea Thassos libera quinque mill. passuum, olim[76] Aeria, vel
9 Æthria dicta. Inde[77] Abdera continentis, XXII[78] mill. pas-

67. *Sciathum*. Scymnus Chius, eodem ordine, pag. 24 : Κεῖνται δὲ καὶ νησίδες, Σκῦρος, Πεπάρηθος, Σκύθος, scribe Σκίαθος, cum Strabone, lib. IX, pag. 136. Schol. Apollon. ad lib. I Argon. vers. 583 : Σκίαθος νῆσος τῆς Θεσσαλίας, ἐγγὺς Εὐβοίας. HARD. — Nomen hodie servat *Sciathos*. Dalec. *Schathum*. ED.

68. *XV mill.* Vet. apud Dalec. *XII mill.* ED.

69. *Imbrum.* Ἴμβρος Straboni, l. X, pag. 454. HARD. et ED.

70. *XXV mill.* Sic apud Chiffl. Dalec. *LXXV mill.* XII mill. pass. esse videtur inter Imbrum et Chersonesum intervallum. ED.

71. *Lemnos.* Λῆμνος, hodie *Stalimene*, voce conflata ex iis tribus, εἰς τὴν Λῆμνον. Sive etiam *Lemno.* HARD. et ED.

72. *LXXXVII.* Solinus, cap. XI, pag. 31 : « Athos a Lemno sex et LXXX millibus passuum separatur. HARD. — Major certe est hic numerus. Georgerinus, archiepiscopus, ut supra dixi, quum de monte Atho ageretur, ait insulam Lemnon distare tantum XL mill. pass. ab Atho : nec majorem distantiam monstrant accuratissimæ nostræ tabulæ geographicæ. BROT.

73. *CXII mill. pass.* Ita rescripsimus ex MSS. omnium fide, pro XXII. Est enim ampla et populosa. HARD.

74. *Oppida habet*, etc. Ἡφαιστία, ac Μύρινα Stephano, et Ptolemæo, lib. III, cap. 13. HARD. — Hæc *Palio Castro*, illa *Sanderlic* hodie vocatur, auctore D'ANVILLE. ED.

75. *In cujus forum.* Solinus, loco citato. Quo pertinet et illud Sophoclis, quod refert Scholiastes Theocriti, Idyll. VI, v. 76 : Ἄθως σκιάζει νῶτα Λημνίας ἀλός. HARD.

76. *Olim Aeria.* Dalecamp. *Æria.* Vet. apud eumdem *Æraria.* ED. — Stephanus : Ὅτι δὲ καὶ Ἀερία ἡ Θάσσος δῆλον, idque ex vetere oraculo confirmat : Νήσῳ ἐν Ἠερίῃ κτίζειν εὐδείελον ἄστυ. Ἀερία... Θάσον τε τὴν νῆσον οὕτως ἐκάλουν. Hodie *Tasso.* In nummis antiquis, ΘΑΣΙΩΝ. H.

77. *Inde Abdera.* Abest, inquit, Thassos ab Abderis, quod est in continente, seu littore opposito oppidum, XXII mill. pass. Ab Atho monte LXII. De Abderis diximus, cap. 18. HARD.

78. *XXII mill.* Sic apud Chifflet. Dal. vero *viginti millia.* — XIII autem pass. M. vera videtur fuisse distantia. ED.

suum. Athos sexaginta[79] duo mill. Tantumdem[80] insula Samothrace, quæ libera, ante Hebrum[81], ab Imbro triginta[82] duo mill. a Lemno viginti duo M. D. a Thraciæ[83] ora triginta octo mill. circuitu triginta duo mill. attollitur monte Saoce[84] decem mill. passuum altitudinis, vel importuosissima omnium. Callimachus eam antiquo nomine Dardaniam[86] vocat[86]. Inter Cherronesum et Samothracen,

79. *Sexaginta duo millia*. Leg. *sexaginta duo mill*. D. Ita MSS. Reg. 1, et editio princeps. Brot.—Fortasse pro LXII scribendum esset XLII, quo revera intervallo distant inter se Athos et Thassos, et Thassos et Samothrace. Ed.

80. *Tantumdem*. Vet. apud Dalec. *tantumdem ad insulam Samothracen*. Scilicet illam LII, aut potius, ut diximus, XLII mill. pass. a Thasso abesse ait. Nunc *Samothraki* vocatur. Σαμοθράκη porro insulam sacram græce sonare scribit Diodorus Sic. Bibl. lib. III, pag. 189, et lib. V, pag. 322. Hard. et Ed.

81. *Ante Hebrum*. Thraciæ amnem, de quo cap. 18. Hard.

82. *Triginta duo*. Quibusdam *XX*. Chiffl. *XXXV*. Dalec.—Leg. *XII mill*. Pessime in libris scriptis et editis, *triginta duo millia*. Quasi Samothrace magis distaret ab Imbro, quam a Lemno. Contra Imbrus est inter Samothracen, et Lemnon. Irrepsit error ex triplicata denarii numeri nota. Nec Samothrace distat amplius XII mill. ab Imbro. Brot.

83. *A Thraciæ ora triginta octo mill. circuitu triginta duo mill*. Hæc suspecta videntur, et forte a sciolo addita. Desunt enim in MS. Reg. 1, et editione principe. Sunt autem absurda. Samothrace vix distat XVIII mill ab ora Thraciæ. Brot.

84. *Saoce*. Σαώκη. *Monte Nettuno*. Ita libri omnes. Hermolaus tamen libentius *Sao* agnocit, ex Nicandro, qui pag. 35, in Theriac. Σάου meminit, quem Samothraces insulæ montem esse Scholiastes Græcus in eum locum prodidit, pag. 24. At receptam lectionem defendit Hesychius, qui et ipsam insulam eo nomine quondam appellatam tradit, ex monte haud dubie cognomine. Σαωκὶς, inquit, ἡ Σαμοθράκη οὕτως ἐκαλεῖτο πρότερον. Didymus vero et montem ipsum nominat, in Iliad. N, v. 12, pag. 387: Τῆς Σαμοθράκης· τὸ μέντοι ἐν αὐτῇ ὄρος, Σαώκη καλεῖται. Item Geopon. auctor. lib. II, cap. 5, pag. 38. Quum porro in MSS. omnibus, Reg. 1, 2, Colb. 1, 2. Paris. Chiffl. Tolet. diserte legatur, « Attollitur monte Saoce decem mill. pass. altitudinis, vel importuosissima omnium: » quo fato, quove consilio factum sit, ut in libris vulgatis « decem mill. pass. portuosissima omnium, » cæteris vocibus expunctis, legatur, non satis intelligo. Hard.

85. *Dardaniam*. Δαρδανία quoque Stephano dicitur, et Straboni, in Epit. lib. VII, pag. 331, a Dardano Iasonis fratre: Pausaniæ denique, Achaic. lib. VII, pag. 403. Hard.

86. Vocat. Sic ap. Chiffl. Dalec. vero *nominat*. Ed.

utrimque fere quindecim mill. Halonesos [87] : ultra Gethone, Lamponia [88], Alopeconnesus [89], haud procul a Cœlo, Cherronesi portu, et quædam ignobiles. Desertis [90] quoque reddantur in hoc sinu [91], quarum modo inveniri potuere [92] nomina : Desticos [93], Larnos, Cyssiros, Carbrusa, Calathusa [94], Scylla, Draconon, Arconesus, Diethusa, Scapos, Capheris, Mesate [95], Æantion, Pateronnesos [96], Pateria, Calathe [97], Neriphus, Polendos.

1 XXIV. Quartus [1] e magnis Europæ sinus [2] ab Hellesponto incipiens, Mæotidis [3] ostio finitur. Sed totius Ponti

87. *Halonesos.* Ἁλόννησος Harpocrationi exigua dicitur Ægæi maris insula. Alia est Strabonis Ἀλλόννησος, lib. IX, pag. 436. H. — Hæc et sequentes ignorantur. Ed.

88. *Lamponia.* Λαμπώνεια, quo nomine urbem in Troade Stephanus agnoscit. Hard.

89. *Alopeconnesus.* Vet. ap. Dalec. *Alope, Connesus.* Ed. — Ἀλωπεκόννησος Stephano. Meminit et Livius lib. XXXI, cap. 16. In Melane. sinu, hoc est, eodem quo a Plinio statuitur situ, a Pomponio quoque collocatur, lib. II, cap. 2. De portu Cœlo diximus cap. 18. Hard.

90. *Desertis.* Emendabat Pintianus *desertæ.* Ed.

91. *In hoc sinu.* Hoc est, in tertio Europæ sinu, qui Ionium mare Ægæumque complectitur H.

92. *Potuere.* Sic ap. Chiffl. Dalec. *potuerunt.* Ed.

93. *Desticos*, etc. Forte *Distichos. Larnos*, in MSS. *Sarnos* : forte Κάρνος, quæ Stephano est Acarnaniæ insula. Pro *Cissiros*, an *Cisseros?* ut ea vox insulam pumicosam significet. Καλάθουσα cognominem habet urbem in Ponto, cujus est apud Stephanum mentio : Δράκανον, oppidum in insula Icaria, apud Strabonem, lib. XIV, pag. 639. Arconesus, sive Arctonesus, quæ vox ursorum insulam sonat, cognominem alteram in Asia contra Halicarnassum, de qua lib. V, cap. 36. Æantion, Αἰάντειον ab Ajace nomen habet. Μεσάτη, a situ, quoniam inter alias media : etc. *Pateronnesus*, haud dubie Πατέρων νῆσος. Hard.

94. *Calathusa... Arconesus.* Vet. ap. Dalec. « Calathusa, Dialcon, dicta Melantia, Draconon ( aliis *Druenon* ), Arconesus. » Ed.

95. *Mesate... Pateria.* Reponebat. Pint. « Mesatœa, Centiron, Phateronnesos, vel Paterion. » Ed.

96. *Pateronnesos* Dalec. *Phaterunesos.* Ed.

97. *Calathe.* Sic ap. Chiffl. Dalec. *Calete.* Ed.

XXIV. 1. *Quartus.* Solinus, cap. XII, pag. 31, et Martianus, lib. VI, cap. de quarto sinu Europæ, pag. 213, iisdem uterque verbis. H.

2. *Sinus.* Chiffl. *sinibus.* Ed.

3. *Mæotidis.* In Dalecamp. legitur *Mæotis.* Ed.

forma breviter[4] amplectenda est, ut facilius partes noscantur. Vastum mare præjacens Asiæ, et ab Europa porrecto Cherronesi littore expulsum, angusto meatu irrumpit in terras, septem stadiorum, ut dictum est[5], intervallo Europam auferens Asiæ. Primas angustias Hellespontum[6] vo- 2
cant. Hac[7] Xerxes Persarum rex constrato[8] in navibus ponte, ducit exercitum. Porrigitur[9] inde tenuis Euripus LXXXVI mill. pass. spatio ad Priapum urbem Asiæ, qua Magnus[10] Alexander transcendit. Inde exspatiatur æquor, rursusque in arctum coit : laxitas Propontis[11] appellatur : angustiæ, Thracius Bosphorus[12], latitudine D. passuum[13], qua Darius pater Xerxis copias ponte transvexit. Tota ab Hellesponto longitudo CCXXXIX[14] M. 3
pass. Dein[15] vastum mare, Pontus Euxinus, qui quon-

4. *Breviter amplectenda est.* Vet. ap. Dalec. « Quam breviter complectenda est. » Ed.

5. *Ut dictum est.* Cap. 18. Hard.

6. *Hellespontum. Détroit de Gallipoli*, sive *des Dardanelles.* Ed.

7. *Hac Xerxes.* Herod. Polym. lib. VII, pag. 397, num. 36, et seq. Solinus et Capella, locis citatis. Hard.

8. *Constrato in navibus ponte.* Sic etiam MSS. non ut Pintianus excogitavit, *constrato navibus Ponto.* Hard. — In vet. apud Dal. legitur *contracto*, non *constrato.* Ed.

9. *Porrigitur.* Solinus, loc. cit. et Martianus. Hard.

10. *Qua Magnus.* Leg. *quam Magnus Alexander.* Ita MS. Reg. et editio princeps. Priapus ubi, nunc *Caraboa.* Brot. — Arrianus, de Exped. Alex. lib. I, pag. 32. H.

11. *Propontis. Mer de Marmara.* Ed.

12. *Bosphorus. Détroit de Constantinople.* Ed.

13. *D. passuum.* Agathemerus, Geogr. lib. I, cap. 3, Bosphori Thracii fretum, qua Darius subitario ponte confecto, transmisit exercitum, DCCL pass. seu stadiorum sex esse ait : Ὁ δὲ Θράκιος Βόσπορος, τὰ στενὰ, ὅπη Δάρειος ἔζευξεν ἐπὶ Σκύθας τὴν σχεδίαν, σταδίων ς'. De hac Darii expeditione adversus Scythas, Herodotum vide, Melpom. lib. IV, pag. 253, n. 88; Polyb. lib. IV, pag. 432. Hard.

14. *CCXXXIX M. pass.* Ita libri omnes, Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. Chiffl. atque ipse etiam Martianus, loco citato. Hard. — *CCXXV M. pass.* ex Herodoto in Melpomene. Pint.

15. *Dein vastum.* Sic etiam Mela, lib. I, cap. 19, pag. 22 : « Hic jam sese ingens Pontus aperit... olim ex colentium sævo admodum ingenio Axenus (hoc est, inhospitalis), post commercio aliarum gentium mollitis aliquantum moribus dictus Euxinus. Hard.

dam Axenus, longe refugientes occupat terras, magnoque littorum flexu, retro curvatus in cornua, ab his utrimque porrigitur, ut sit plane arcus Scythici[16] forma. Medio flexu jungitur ostio Mæotii[17] lacus. Cimmerius[18] Bosphorus id os vocatur, MM. D. pass. latitudine.

4 At inter duos[19] Bosphoros Thracium et Cimmerium directo cursu, ut auctor est Polybius, D. M. pass. intersunt. Circuitu vero totius Ponti vicies semel[20] centena quinquaginta M. ut auctor est Varro, et fere veteres. Nepos Cornelius trecenta[21] millia quinquaginta adjicit. Artemidorus vicies novies centena XIX M. facit: Agrippa[22] $\overline{\text{XXIV}}$

16. *Arcus Scythici.* Sic Strabo, lib. II, pag. 125; Agathemerus, Geogr. lib. II, cap. 14, aliique. Sic arcus Scythici effigiem Pontus exhibet, ut latus australe, a Calchedone ad Phasin usque, nervum repræsentet: boreale, geminum cornu, geminumque flexum, quem duo illius maris sinus efficiunt: prorsus ut Scythici arcus forma fuerit, cujusmodi litteræ majusculæ Græcorum Σίγμα esse notissimum est. Nam etsi vetustam ejus litteræ formam olim fuisse constat, qualis est C Latinorum: vetustiorem tamen alteram esse, tum ex Athenæo liquet, Sigma Veterum affirmante simile esse arcui Scythico: tum ex antiquo Schin Chananæorum, W, unde Græcorum *Sigma* prodiisse dicitur. Hanc nostram interpretationem, si tibi, lector, satis est otii, haustam intelliges, tum ex Agathemero, loc. cit. tum ex Mela, lib. I, cap. 19, tum vero maxime ex Dionysio Perieg. v. 158 et seq. HARD.

17. *Mæotii lacus.* Dalec. *Mæotici lacus.* Tolet. *Mæotis lacus.* Salm. *Mæotum lacus*, et tandem Pintian. *Mæoti lacui.* ED.

18. *Cimmerius. Détroit d'Enikale*, sive *de Caffa.* Hæc quoque Martianus, lib. VI, pag. 213. Strabo pariter, lib. VII, pag. 310, vicenum circiter stadiorum freti hujus angustias esse ait, quæ sunt MM. D. pass. Polybius tamen circiter tricenum, lib. IV, pag. 427, hoc est, III M. DCCL pass. HARD.

19. *At inter duos.* Martianus, loc. cit. HARD. — Tantum revera est inter Bosphoros duos ex probatissimis mappis intervallum. ED.

20. *Vicies semel*, etc. Tolet. *vicies semel M. ut auctor est Varro. Ut fere veteres, semel quinquaginta M.* ED. — Martianus, loc. cit. HARD.

21. *Trecenta millia quinquaginta.* Leg. *trecenta quinquaginta millia.* Ita legitur in MS. Reg. 1, et edit. princ. BROT.

22. *Agrippa* $\overline{\textit{XXIV}}$. Hoc est, vicies et quater centena, et sexaginta mill. pass. HARD. — Sic ap. Chiffl. Dalec. *XXIII*, cui adstipulatur Broterius, ex MS. Reg. 1, et editione principe. ED.

sexaginta mill. Mucianus, XXIV XXV[23] mill. Simili modo[24] de Europæ latere, mensuram[25] alii quatuordecies centena LXXVIII M. D. determinavere: alii undecies centena[26] septuaginta duo millia: M. Varro ad hunc modum metitur. Ab ostio Ponti Apolloniam CLXXXVII[27] M. D. pass. Calatin tantumdem. Ad ostium Istri CXXV. Ad Borysthenem CCXL. 5
Cherronesum[28] Heracleotarum oppidum CCCLXXV M. pass. Ad Panticapæum, quod aliqui Bosphorum[29] vocant, extremum in Europæ[30] ora, CCXII M. D. quæ summa efficit[31] XIII XXXVII M. D. Agrippa a Byzantio ad flumen Istrum, DLX. Inde[32] Panticapæum DCXXXV[33]. Lacus[34] ipse Mæotis, 6
Tanain amnem ex Riphæis[35] montibus defluentem accipiens, novissimum inter Europam Asiamque finem, XIV

23. *Mucianus. XXIV XXV.* Ita MSS. non *XXVIII LXV*, ut libri vulgati mendose habent. Hard.

24. *Simili modo*, etc. Dalec. *simili modo Europæ latere mensuram alii*, etc. omissa vocula *de*. Ed.

25. *Mensuram.* Ponti Euxini, eo latere quo Europam alluit. Hard.

26. *Centena septuaginta duo.* In vet. ap. Dalec. desunt hæc duo vocabula, *centena*, et *duo*. Ed.

27. *CCXXXVII M.* Libri vulgati, *CLXXXVIII.* Et mox *ad Panticapæum*, *CCXXII*, ubi nos, cum Pintiano, *CCXII*, ex MSS. Reg. 1, 2, Paris. et Tolet. summa fide restituimus, ita exigente in primis summa universa, quæ ex singularibus intervallorum mensuris colligitur: nempe *XIII. XXXVII D.* pass. hoc est, ter et decies centena, et triginta septem millia pass. cum quingentis: cui summæ aut Martianus ipse, cap. de quarto sinu Europæ, lib. VI, pag. 214, aut amanuenses, quinquagenarii notam incaute præfixere, et Europæ totius mensuram hanc esse ipse existimavit: non Ponti tantum, ab eo latere quo Europam alluit: «Varro dicit, inquit, Europæ totius longitudinem habere LXIII. XXXVII M. D. pass.» Hard.

28. *Cherronesum.* De eo oppido dicemus cap. 26. Hard.

29. *Bosphorum.* Principem Bosporianorum civitatem, μητρόπολιν τῶν Βοσποριανῶν appellat Strabo, lib. VII, pag. 309. Hard.

30. *Europæ ora.* Tolet. *Euripi ora.* (Pint. *ore.*) Dalec.

31. *Efficit XIII. XXXVII M.* Dalec. *XIII. XXXVI M.* Ed.

32. *Inde Panticapæum.* Dalec. *in Panticapæum.* Ed.

33. *DCXXXV.* Dalec. *DCXXX*, spreta Chiffl. fide. Ed.

34. *Lacus.* Dalec. *inde lacus.* Ed.

35. *Ex Riphæis.* Mela, lib. I, cap. 19, pag. 24. Notum est non ex altis montibus, sed parum editis e collibus defluere Tanaim. Ed.

VI M. circuitu[36] patere traditur. Ab aliis $\overline{XI}$ XXV[37] M. Ab ostio ejus[38], ad Tanais ostium[39] directo cursu CCCLXXXV[40] M. pass. esse constat. Accolæ sinus[41], in mentione Thraciæ dicti sunt[42] Istropolim usque[43]. Inde ostia Istri.

7 Ortus hic in Germaniæ[44] jugis montis Abnobæ[45], ex adverso Raurici[46] Galliæ oppidi, multis ultra Alpes millibus, ac per innumeras lapsus gentes Danubii nomine, immenso aquarum auctu, et unde primum Illyricum alluit, Ister appellatus[47], sexaginta amnibus receptis, medio fer-

36. *$\overline{XIV}$ VI M. circuitu.* Hoc est, quater et decies centena, ac sex passuum millia cursu, quem in circuitum fere agit, complectitur. HARD.

37. *Ab aliis $\overline{XI}$. XXV.* Hoc est, undecies centena, xxv millia. Strabo, lib. VII, pag. 310, Mæotidis ambitum ait complecti millia stadiorum octo : hoc est, decies centena millia pass. HARD.

38. *Ab ostio ejus.* Mæotidis paludis. HARD.

39. *Ostium.* Vet. ap. Dalec. *portum.* ED.

40. *CCCLXXXV.* Dalecampius, *CCCLXXV.* ED.

41. *Accolæ sinus.* Dalec. *Accolæ sinus ejus.* ED.

42. *In mentione Thraciæ dicti sunt.* Cap. 18. HARD.

43. *Istropolin.* Istropolis, nunc *Kara-Kerman ;* id est, nigrum castrum. BROT.

44. *In Germaniæ.* MS. Reg. 1, *in Germania.* De monte Abnoba, nunc *Schwartz-Wald*, vel *la Forêt noire*, totaque Germania fuse diximus ad Tacitum de Moribus German. ED.

45. *Montis Abnobæ.* Tacit. lib. de morib. German. quem vide : « Danubius molli et clementer edito montis Abnobæ jugo effusus, etc. » et Festus Rufus Avienus confirmat, in Descript. orbis, v. 437 : « Abnoba mons Istro pater est : cadit Abnobæ hiatu Flumen : in Eoos autem convertitur axes, Euxinoque salo provolvitur : ora per æquor Quinque vomunt amnem. » Ptolem. lib. II, cap. 11, τὰ Ἄβνοβα ὄρη. Marelano Heracleotæ, pag. 82, corrupte admodum Ἀδούλας nominatur. HARD. et ED.

46. *Raurici.* Vel Rauraci : quo etiam modo Massiliam, et Massaliam dicimus. Agemus de eo oppido, cap. 31. Inde Rauraci montes, apud Ammian. lib. XXII, p. 217 : « Amnis vero Danubius, inquit, oriens prope Rauracos montes confines limitibus Rhæticis, per latiorem orbem protentus, ac sexaginta navigabiles pæne recipiens fluvios, septem ostiis per Scythicum Ponti latus erumpit in mare. » Solinus, cap. XIII, pag. 33 : « Ister Germanicis jugis oritur, effusus monte qui Rauracos Galliæ adspectat. HARD. — In vet. apud Dalecamp. *Saurici* perperam pro *Raurici* legitur. ED.

47. *Ister appellatus.* Agatheme-

me numero eorum navigabili, in Pontum vastis sex fluminibus[48] evolvitur. Primum[49] ostium Peuces : mox ipsa[50] Peuce insula, a qua proximus alveus appellatus[51], XIX[52] millia pass. magna palude sorbetur. Ex eodem alveo et 8
super Istropolim lacus gignitur LXIII M. pass. ambitu : Halmyrin[53] vocant. Secundum ostium Naracustoma[54] appellatur. Tertium Calonstoma[55], juxta insulam Sarmaticam.

rus, Geogr. lib. II, cap. 4, Vindobonam usque, hoc est, Austriæ Viennam, Danubium appellari ait: μέχρις Οὐϊνδοβούνης πόλεως Δανούβιον καλοῦσιν, etc. Hard. — *Donaw* vocatur incolis. Ed.

48. *Sex fluminibus.* Quinque, si Dionysio Periegetæ credimus, v. 301, et Festo Avieno, v. 441. Mela, lib. II, cap. 7, pag. 42, « sex sunt insulæ inter Istri ostia. » Septem igitur ostia necesse est esse, quot nimirum Ammianus agnovit. Et idem Mela, lib. II, cap. 1, totidem Istro, quot Nilo, assignat ora. Hard.

49. *Primum ostium Peuces.* Ita dictum a Peuce insula, nunc *Piczina.* Super Istropolin lacus, nunc *Kara-Sou.* Secundum ostium Naracustoma, nunc *Hazrali Bogasi.* Tertium Calonstoma, nunc *Susie Bogasi.* Quartum Pseudostomon, nunc *Selina Bogasi.* Brot.

50. *Ipsa Peuce.* Omnium notissima et maxima, inquit Mela, loc. cit. Inde nomen ei, quod multas πεύκας arbores ferat. Magnitudo par Rhodo. Ita auctor Peripli Ponti Euxini, pag. 11. Stephano quoque nota, Πεύκη νῆσος ἐν τῷ Ἴστρῳ. H.

51. *Appellatus.* Vet. ap. Dalec. *appellatur.* Ed.

52. *XIX millia pass.* etc. Vet. ap. Dalec. et *XI M. pass. magna palus oritur ex eodem alveo.* Ed.

53. *Halmyrin.* Ἁλμυρὶν Græci salsuginem vocant. Auctor est Philostorgius, lib. X, cap. 6, Eunomium Arianæ factionis antesignanum, Halmyrida in exsilium pulsum esse, eumque Mysiæ locum ad Istrum fuisse, quod ait etiam Nicephorus, Eccles. hist. lib. XII, cap. 29. Aut ab oppido lacum, aut a lacu potius oppidum id nomen esse sortitum apparet. In Notitia Hieroclis, Prov. Scythiæ, Ἁλμυρίς, pag. 21. Hard.

54. *Naracustoma.* Sic Ammianus, lib. XXII, pag. 218. Apollonius Rhod. Argon. lib. IV, vers. 312, duo Istri ostia referens, alterum Καλὸν στόμα, alterum, inquit, καλέουσι Νάρηκος, ubi Scholiastes legisse videtur, καλέουσιν Ἄρηκος. At Ναράκου στόμα dicitur, ab auctore Peripli Ponti Euxini. Forte rectius *Narcustoma*, hoc est, os pigrum ac stupidum, ob quamdam paludis immobilitatem. Hard. — Nunc, ut diximus, *Hazrali Bogazi.* Ed.

55. *Calonstoma.* Καλὸν στόμα Ptolemæo, lib. III, cap. 10, et Ammiano, loc. cit. qui Pseudostoma ambo agnoscunt cum Solino, cap. XIII, pag. 33. Nos ex MSS. *Pseudostomon* scripsimus. H. — Nunc,

Quartum Pseudostomon, et in insula[56] Conopon diabasis[57]: postea Boreostoma[58] et Spireostoma[59]. Singula autem ora tanta sunt, ut prodatur in quadraginta millia passuum longitudinis vinci mare, dulcemque[60] intelligi haustum.

1 XXV. Ab eo in plenum[1] quidem omnes Scytharum sunt gentes: variæ tamen littori apposita tenuere: alias Getæ, Daci[2] Romanis dicti: alias Sarmatæ, Græcis Sauromatæ,

*Susie Bogasi*, ut modo supra diximus. Ed.

56. *Et in insula*. Ita MSS. omnes, Reg. 1, 2, Colb. etc. Vulgati perperam, *et insula*. Hard.

57. *Conopon Diabasis*. Κωνώπων διάβασις, hoc est, culicum transitus ab ea insula certo anni tempore fieri consuetus, ad paludis Mæoticæ locum, ut quidem auguror, Κωνώπιον inde appellatum, cujus Stephanus meminit: ubi lupi a piscatoribus alimenta sumentes, captos custodire pisces traduntur. Hujus vero insulæ, in qua versamur, mutilum nomen poetica licentia Lucanus expressit, lib. III, vers. 200: « et Barbara Cone, Sarmaticas ubi perdit aquas, sparsamque profundo Multifidi Peucen unum caput alluit Istri. » Hard.—Insula hæc, nunc *Ilan Adasi*, vel *l'île des serpens*. Brot.

58. *Boreostoma*. Vet. ap. Dalec. *Boriostoma* et *Stenostoma*. Ed. — Boreonstoma et Stenostoma habet Ammianus loc. cit. Βόρειον στόμα, hoc est, boreale, et Ψιλὸν στόμα, hoc est, tenue, Ptolemæus, lib. III, c. 10, et auctor Peripli Ponti Euxini. MSS. tamen *Spireonstoma*, forte pro *Spiræonstoma*, cujusmodi et Σπείραιον ἄκρον in Saronico sinu a Plinio superius vidimus cap. 9, Ptolemæoque appellari. Hard. — Est boreale et tenue ostium, cui adjacet oppidum *Kilia*. Brot.

59. *Singula autem*. Solinus iisdem verbis, cap. xiii, pag. 33. Hard.

60. *Dulcemque*. Idque ex dulci haustu aquæ intelligi. Hard.

XXV. 1. *Ab eo in plenum*. Vet. ap. Dalec. *ab eo in pleno*. Ed. — Ab ostiis Danubii planitiem omnem versus occasum late diffusam, utroque amnis latere Scythæ tenuerunt. Loca tamen ripæ proxima variæ subinde Scytharum gentes, primum Getæ, quos Romani Dacos appellant: hos pepulere deinde Sarmatæ, etc. Vide Dionys. Perieg. v. 302. Hard.

2. *Daci*. Sunt qui Plin. hoc loco erroris insimulent, perinde, ac si temere Getas cum Dacis confuderit. At eamdem Scytharum gentem utraque appellatione promiscue Romanis appellatam, auctor est luculentus Dio, lib. LI, p. 460: Οἱ δὲ ἐπέκεινα Δακοὶ κέκληνται, εἴτε δὴ Γέται τινὲς, εἴτε καὶ Θρᾷκες, τοῦ Δακικοῦ γένους τοῦ τὴν Ῥοδόπην ποτὲ ἐνοικήσαντος, ὄντες. « Qui Daci postea vocati sunt, sive Getæ ii fuerint, sive Thraces orti ab iis Dacis, qui Rhodopen quondam incoluerunt, etc. » Nec vero quum Dacos Plinius nunc appellat, et Sarmatas,

eorumque Hamaxobii[3], aut Aorsi[4] : alias Scythæ[5] degeneres et a servis orti, aut Troglodytæ : mox Alani, et Rhoxalani. Superiora autem[6] inter Danubium et Hercynium[7] saltum, usque ad Pannonica hiberna Carnunti[8], Germanorumque ibi confinium, campos, et plana Jazyges[9] Sarmatæ : montes vero[10] et saltus pulsi ab his Daci ad

et Aorsos, id agit, ut cæteras singulorum sedes assignet, quas, quum ille hæc scriberet, nondum ii forte habebant: sed quam fuerint earum gentium migrationes variæ, quæ diversis temporibus, pulsis prioribus incolis, eamdem Danubii ripam tenuerint, id cursim raptimque perstringit. Hard.

3. *Hamaxobii*. Ἀαχοὶ, Ἀμαξόβιοι, Ἄορσοι, Ἀλαυνοὶ, Σκύθαι, Ῥωξολανοὶ, supra Danubium a Ptolemæo recte collocantur, lib. III, cap. 5, ubi nunc Bessarabia est, Moldavia, Valachia, et pars regionis ejus, quam Transylvaniam vocant. Τρωγλοδύται vero cap. 10, sub ostio *Peuce*, ubi Istropolis civitas est, latere amnis australi, quæ nunc Bulgariæ pars est maxime orientalis. Κρωβύζους Τρωγλοδύτας appellat Strabo, lib. VII, pag. 318. Hard.

4. *Aorsi*. Chiffl. *Corsi*. Ed.

5. *Scythæ*. Vet. ap. Dalec. *Sindi*; item ap. Strab. Ed.

6. *Superiora autem*. Ubi nunc Transylvania est, et Hungariæ pars, supra latus Danubii boreale. Hard.

7. *Hercynium*. « Hercynia silva, inquit Mela, lib. III, c. 3, dierum sexaginta iter occupans. » Nunc multis locis excisa, ubi Germaniæ urbes multæ et pagi sunt. Hard.

8. *Carnunti*. Subintellige hiberna ibi constituta de more a Romanis, munimento adversus Quados opposita. Oppidum nunc Carnuntum est, contra Danubii et Mari confluentem, vulgo *Haimbourg*, paucis ultra Viennam, quæ in Austria est, millibus passuum. De Carnunto Pannoniæ, Livius, lib. XLIII, et vetus inscriptio apud Gruterum, pag. 1032. Ortelius cum Carnuto Galliarum oppido confundit. H.— Pannonica hiberna Carnunti, nunc *Altenbourg*, inter *Petronel* et *Haimbourg*. Brot.

9. *Jazyges Sarmatæ*. Sunt ea sic conjunctim legenda : Ἰάζυγες Σαρμάται Straboni, lib. VII, p. 306, et Tacito, Annal. lib. XII, cap. 29, a quo et Jazyges, *Vagi per campos* appellantur. Hos ad Tibiscum amnem pertinere similiter Ptolemæus docet, lib. III, c. 7, ubi Ἰάζυγας Μετανάστας vocat, et Agathemerus, Geogr. lib. II, cap. 4, qui Dacis confines ait fuisse. Hard.

10. *Montes vero*. Ea montium juga intelligit, quæ Hungari *Crapak* vocant : quo Daci e campis pulsi ab Jazygibus profugere. Καρπάτης ὄρος dicitur Ptolemæo, l. III, cap. 7 et 8. Daci, ut mox Plinius addit, *a Sarmatis ad Pathissum amnem pulsi*, regionem eam Daciam cognominavere; quam postea Trajanus Imp. Romano adjecit imperio, ut nummi ejus testantur in-

2 Pathissum [11] amnem. A Maro [12], sive Duria est [13], a Suevis [14] regnoque [15] Vanniano dirimens eos, adversa [16] Basternæ tenent, aliique inde [17] Germani. Agrippa totum eum tractum ab Istro ad Oceanum bis ad decies [18] centena mill. pass. in longitudinem, quatuor [19] millibus et quadringentis in latitudinem, ad flumen Vistulam a desertis Sarmatiæ, prodidit. Scytharum nomen usquequaque transit in Sar-

numeri; præsertim qui sunt inscripti, DACIA CAPTA, VICTORIA DACICA, DACIA AVGVSTI PROVINCIA. HARD.

11. *Ad Pathissum.* Pathiscum vocat Ammianus, lib. XVII, pag. 108; Τίβισκον Ptolemæus, lib. III, cap. 7; nunc *Teissa*, et *Tibisc.* H.

12. *A Maro.* Dalec. *a Moro.* Vet. ap. eumdem *Amoros.* ED.—Marum quoque Tacitus vocat, Annal. lib. II, cap. 63. Μάρισον Strabo, lib. VII, pag. 404, quem per Getas ait in Danubium labi. Hodie *Mark*, *Maros*, et *Morava*, unde Moraviæ nomen. HARD.

13. *Sive Duria est.* Dalec. *sive is Duria est.* ED.

14. *A Suevis.* Non a gente tota Suevorum, sed ab iis qui Drusi jussu atque imperio, « Danubium ultra, inter flumina Marum et Cusum locati sunt, dato rege Vannio, gentis Quadorum, » inquit Tacitus loc. cit. Convellit egregie interpretatio nostra, Taciti auctoritate constabilita, eruditi Cluverii conjecturam, in libro de antiq. Germ. *a Quadis*, non *a Suevis* legendum esse pronunciantis. Nec minor ejusdem hallucinatio est, dum ultra Crapathios montes Bastarnas ablegat, quos inter Tibiscum et Marum Plinius diserte locat : nec dignus venia contemptus codicum omnium, quorum est in hoc loco mira consensio, quum *a Quadis*, non *a Suevis*, *aversa*, non *adversa* legitur. H.

15. *Regnoque Vanniano.* Ubi nunc Moravia est. HARD.

16. *Adversa.* Partem montium supradictorum Austro obversam, regionemque inde ad Danubium Austrumque recedentem, a Maro amne ad Tibiscum : nunc Hungaria superior appellatur, *la haute Hongrie :* incolæ quondam Basternæ, sive Bastarnæ, Βαςάρναι, Ptolem. lib. III, cap. 5, et Stephano : Livio quoque memorati, lib. XL, cap. 5. HARD.

17. *Aliique inde.* Citra Moraviam, versus occasum. HARD.

18. *Bis ad decies.* Quidam legunt, « ad bis decies centum M. pass. in longitudinem, IV M. minus : CCCC in latitudinem ad flumen Vistulam, etc. » (*Istulam* Pomp.) Chiffl. habet, « Oceanum bis decies centum M. pass. in longitudinem, quatuor M. quadringentis in latitudinem ad flumen Vistiam, etc. » DALEC.

19. *Quatuor millibus et quadringentis.* Ita restituimus ex fide codicum Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. etc. editionumque vetustiorum, Parmensis, etc. quas Frobenius corrupit, ut *quantum minus quadringentis* scriberet. Martianus, l. VI, pag. 214, millia quadringenta agnoscit. HARD.

matas atque Germanos. Nec aliis prisca illa duravit appellatio, quam qui extremi gentium harum ignoti prope cæteris mortalibus degunt.

XXVI. Verum ab Istro oppida[1], Cremniscos, Æpolium : montes Macrocremnii, clarus amnis Tyra[2], oppido nomen imponens, ubi antea Ophiusa dicebatur. In eodem insulam spatiosam incolunt Tyragetæ[3]. Abest a Pseudostomo Istri ostio centum triginta[4] millibus passuum. Mox Axiacæ[5] cognomines flumini, ultra quos Crobyzi[6] : flumen Rhode[7], sinus Sagaricus[8], portus Ordesus[9]. Et a Tyra centum viginti[10] millibus passuum flumen Borysthenes[11], 1 2

XXVI. 1. *Ab Istro*. Vet. ap. Dalec. *ab Istro oppida, Cremense, Obolium*. Ed. — Versus Mæotium lacum littus Euxini Ponti legentibus. De Æpolio, nihil compertum. Κρημνίσκων meminit Auctor Peripli Ponti Euxini, pag. 9. Κρήμνοι πόλις est Ptolemæo, lib. III, cap. 5. Ab eo oppido montibus Macrocremniis nomen inditum. Hard.

2. *Amnis Tyra*. Mela, lib. II, cap. 5 : « Axiacas, inquit, ab Istricis Tyras separat : surgit in Neuris : qua exit, sui nominis oppidum attingit. » Stephanus : Τύρας, πόλις καὶ ποταμὸς ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ... ἐκαλεῖτο δ' Ὀφίουσσα. Scylaci quoque, pag. 28, in Scythia, Ὀφίουσα πόλις. Ovidius, de Ponto, lib. IV, Eleg. 10, v. 50 : « Et nullo tardior amne Tyras. » Hodie *Dniester*. H.

3. *Tyragetæ*. Ex Tyra fluvio et Getis insulæ hujus incolis effîcto nomine. Τυῤῥηγέται Straboni, lib. VII, pag. 306. Insulæ hodie nomen est *Tandra*. Hard.

4. *Centum triginta*. Strabo, lib. VII, pag. 305, octingentorum tantum stadiorum intervallum id esse ait, hoc est, CXII M. D. pass. Hard.

5. *Axiacæ*. Legendum censebat Dalecampius ex vet. cod. *Axiacæ cognomine fluminis*. Ed. — Mela, loc. cit. « Axiaces *amnis* proximus inter Callipidas Axiacasque descendit. » Ἀξιάκης ποταμὸς, Ptolem. lib III, cap. 10. Hodie *Bog*. Hard.

6. *Crobyzi*. Κρόβυζοι Stephano, supra Istrum ad boream. Hard.

7. *Flumen Rhode*. Nunc *Sasik Beregen*. Sinus Sagaricus, *le golfe de Berezen*. Brot.

8. *Sagaricus*. Chiffl. *Sagarius*. Ed. — A Sagari fluvio influente, cujus cum Hypani infra citato Ovidius meminit, de Ponto lib. IV ; Ἄγαρος ποταμὸς Ptolemæo, lib. III, cap. 5, idem, opinor, qui Plinio fluvius Rhode nuncupatur. Hard.

9. *Ordesus*. Ὀρδησσὸς Ptolemæo, lib. III, cap. 5, supra Axiacen fluvium. H. — Portus Ordesus, nunc *Okzakow*. Brot.

10. *Centum viginti millibus*. Chiffl. *CCXX mill*. Ed.

11. *Borysthenes*. Martianus, lib. VI, cap. de quarto sinu Europæ, pag. 214. Hodie *Dnieper*. Hard.

lacusque et gens eodem nomine, et oppidum[12] a mari recedens xv[13] millibus passuum : Olbiopolis[14] et Miletopolis, antiquis nominibus. Rursus[15] in littore portus Achæorum. Insula Achillis[16], tumulo ejus viri clara. Et ab ea cxxv[17] millibus passuum[18] peninsula, ad formam gladii[19] in transversum porrecta, exercitatione ejusdem cognominata Dromos Achilleos[20] : cujus longitudinem octoginta millium[21] passuum tradit Agrippa. Totum eum tractum
3 Tauri Scythæ, et Siraci tenent[22]. Inde silvestris[23] regio

12. *Et oppidum*. Olim Ὀλβία appellatum, a Milesiis conditum, unde et Miletopolis nomen, mox et Borysthenis ab amne præterfluente. Ita Strabo, lib. VII, pag. 306. Ptolemæo, loc. cit. Μητρόπολις eadem mendose, pro Μιλητόπολις. H.

13. *XV millibus pass.* Ita libri omnes. Strabo, loc. cit. stadiis ducentis, hoc est, xxv mill. pass. H.

14. *Olbiopolis*, etc. Hæc prisca Borysthenis oppidi nomina. Ὀλβία, ut diximus, Straboni, et Auctori Peripli Ponti Euxini, pag. 8. H. — Nunc *Zaporouski*, inter ostia fluminis *Buzuluk*. Brot.

15. *Rursus*. Dalec. *rursusque*. Sed deletur, ipso fatente Dalecampio, in veteribus codicibus omnibus vocula *que*. Ed.

16. *Insula Achillis*, etc. Martianus, loc. cit. Eadem Leuce appellata, ut dicetur cap. seq. Scylax, pag. 28, νῆσος ἐρήμη, ᾗ ὄνομα Λευκὴ, ἱερὰ τοῦ Ἀχιλλέως. Et Ptolemæus meminit lib. III, cap. 10. Mela, lib. II, cap. 7 : « Leuce Borysthenis ostio objecta, parva admodum, et quia Achilles ibi situs est, Achillea cognomine. » Hard.—Insula Achillis, nunc *l'île Berezen*, in ipso Borysthenis ostio. Brot.

17. *Et ab ea CXXV*. Ita libri omnes, ante Dalecampium, qui cxxxv edidit. Hard.

18. *Millibus*. Dalec. *millia*. Ed.

19. *Ad formam gladii*. Eleganter, ut solet, Mela, lib. II, cap. 2 : « Terra tunc longe distenta excedens, tenui radice littori adnectitur. Post spatiosa modice, paulatim se ipsa fastigat, et quasi in mucronem longa colligens latera, facie positi ensis allecta est. Achilles infesta classe mare Ponticum ingressus, ibi ludicro certamine celebrasse victoriam, et quum ab armis quies erat, se ac suos cursu exercitavisse memoratur. Ideo dicta est δρόμος Ἀχίλλειος. » Hard.

20. *Dromos Achilleos*. Id est, cursus Achillis. Illa est peninsula in cujus fine est *Kyl-bouroun*. Brot.

21. *Octoginta mill.* Tzetzes in Lycophr. pag. 41, et Strabo, lib. VII, pag. 307, stadiorum mille, hoc est, cxxv m. pass. Auctor Peripli Ponti Euxini, pag. 7, stadiorum mille ac ducentorum, hoc est, cl m. pass. Hard.

22. *Tauri Scythæ, et Siraci tenent.* Hoc est, Scytharum populi, qui Tauri vocantur, et Siraci. Ταῦροι, et Σιρακοί. Pro *Siraci* Barbarus *Sar-*

Hylæum mare, quo alluitur, cognominavit : Enæcadloæ [24] vocantur incolæ. Ultra Panticapes [25] amnis, qui Nomadas et Georgos disterminat : mox Acesinus [26]. Quidam Panticapen confluere infra Olbiam [27] cum Borysthene tradunt : diligentiores Hypanin : tanto errore eorum, qui illum in Asiæ parte prodidere.

Mare subit [28] vasto recessu, donec quinque millium 4

*mata* reposuit. Sinceram lectionem tum ex codd. MSS. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. Tolet. etc. tum Strabone restituimus, qui lib. X, pag. 492, et 506, Σιρακῶν meminit, prope Mæotin, in Asia quidem, sed una tamen cum Aorsis supra quoque citatis a Plinio. Ad Tauros Scythas autem quod attinet, seu Tauroscythas unico vocabulo malis appellare, Achillei Dromi incolas Dionysius Periegetes ait fuisse, et Tauros vocat, vers. 301, Alanis Dacisque conterminos : Eustathius ad eum locum, Scythas : Ταῦροί θ' οἳ ναίουσιν Ἀχιλλῆος δρόμον αἰπύν, etc. Taurici littoris incolas Scythas, Festus Avienus, vers. 444. Tamen MSS. quidam satis probatæ fidei, pro *Tauri*, *Sardi* hic exhibent, qui alibi nusquam reperti. Hard. — Dalec. *Tauri*, *Scythæ* et *Sarmatæ*. Vet. ap. eumdem *Taurisci*, pro *Tauri*. Ed. — *Tauri Scythæ*, etc. Nunc Bessarabi, et Tartari minores vocantur, Podoliæ et Ukraniæ confines, quarum partem aliquam Siraci quondam tenuere. Hard.

23. *Inde silvestris*. Mela, loc. cit. « Silvæ deinde sunt, quas maximas hæ terræ ferunt : et Panticapes Nomadas Georgosque disterminans. » Hylææ regionis meminit Herod. Melpom. lib. IV, p. 231, n. 18, et auctor Peripli Ponti Euxini, pag. 2, ultra Borysthenen, versus orientem : Πρὸς ἀνατολὰς ἐκβάντι τὸν Βορυσθένην, Τοὺς λεγομένην Ὑλαίαν οἰκοῦντας Σκύθας. Hard.

24. *Enæcadloæ*. Hæc vero gens est alibi nusquam reperta. Quid si legas *Inde Hylæi ?* nam de Hylæis mox iterum. Hard.

25. *Panticapes*. Παντικάπης Herodoto, loc. cit. a quo hæc Mela, et Plinius. Scythæ Nomades seu vagi, a Georgis, hoc est, aratoribus eo amne disterminantur. Utrique communi minorum Tartarorum appellatione censentur. H. — Moscovitis nunc parent. Ed.

26. *Acesinus*. Valerius Flaccus, Acesinum quoque, Argon. l. VI, vers. 69; Priscianus in Periegesi, p. 372, Aldescum vocat. Hard.

27. *Infra Olbium*. Sive Olbiopolim, hoc est, Borysthenitarum oppidum, de quo paulo ante diximus. Herodotum sugillat, qui Melpom. lib. IV, num. 53 et 54, Panticapen et Hypanin influere in Borysthenem prodidit. Hard.

28. *Mare subit*. Vet. ap. Dalec. et Chiffl. « Mare subit magno recessu. » Ed. — Euxini Ponti sinus, qui Carcinites mox appellatur. Καρκινίτης κόλπος Straboni, lib. XII, pag. 308, ad mille porrectus stadia, hoc est, ad cxxv m. pass. Hodie *Golfe de Negropoli*. Hard.

passuum intervallo absit a Mæotide, vasta ambiens spatia multasque gentes. Sinus Carcinites[29] appellatur, flumen Pacyris[30]. Oppida : Naubarum[31], Carcine : a tergo lacus Buges[32] fossa emissus in mare. Ipse Buges a Coreto, Mæotis lacus sinu, petroso discluditur dorso. Recipit[33] amnes Bugem, Gerrhum, Hypanin, ex diverso venientes tractu. Nam Gerrhus Basilidas[34], et Nomadas separat. Hypanis per Nomadas et Hylæos[35] fluit manu facto alveo in Bugen, naturali in Coretum. Regio, Scythia[36] Sendica nominatur.

6 Sed a Carcinite[37] Taurica[38] incipit, quondam mari circumfusa et ipsa, quaqua[39] nunc jacent campi. Deinde vastis attollitur jugis. Triginta sunt eorum populi. Ex iis

29. *Carcinites*. Vet. ap. Dalec. *Garcinites*. Ed.

30. *Pacyris*. Herod. loc. cit. pag. 240, num. 47, Ὑπάκυρις. Ptolemæo, lib. III, cap. 5, ab oppido quod præterlabitur, Καρκινίτης. H.

31. *Naubarum*, etc. MSS. *Navarum*, Ptolomæo, loc. cit. Ναύβαρον, et Κάρκινα, πόλις. Carcina hodie nomen retinet, situm mutavit. H.

32. *Lacus Buges*. Tolet. « A tergo lacus Buges a Coreto, Mæotæ lacus sinu, petroso, etc. » Ed.—Βύκη λίμνη Ptolemæo, lib. III, cap. 5, nec semel Pomponio Melæ, *Buces*. Flacco, Argon. lib. VI, *Byce*. Hard.

33. *Recipit*. Nempe Buges lacus. Mela, lib. II, cap. 1 : « Duo flumina, Gerrhos et Hypacaris, uno ostio effluentia : verum diversis fontibus, et aliunde delapsa. Nam Gerrhos inter Basilidas et Nomadas : Hypacaris per Nomadas evolvitur. » Unde liquet amnem eum qui Plinio nunc Hypanis dicitur, et a superiore Hypani diversum esse, qui non alio, quam quo Borysthenes ostio in Pontum influit, et Hypacarim Melæ esse. Alter Γέῤῥος Stephano. Hard.

34. *Basilidas*. Qui Βασίλειοι Σαυρομάται, Appiano in Mithrid. pag. 217, et Straboni, lib. VII, pag. 306. Hæc Plinius tum a Mela, tum ab Herod. loc. cit. Hard.

35. *Hylæos*. Dalec. *Hyleos*. Ed.

36. *Scythia Sendica*. Dalec. « Regio Scythiæ Sendica nominatur. » Ed. — Quod Sindi, Sindonesve, gens Scythica, illam tenuere. Nam Pomponio, lib. I, cap. ult. *Sindones*, iidem Σινδοὶ, regio Σινδικὴ Straboni, lib. XI, pag. 492. Hard.

37. *Sed a Carcinite*. Dalec. *sed in Carcinite*. Ed.

38. *Taurica*. Aliis Taurica, Pontica aliis, aliis Scythica Chersonesus dicta. Incolæ Ταῦροι Straboni, lib. VII, pag. 308, et mox ipsi Plinio. Et ipsa hodie Moscovitarum imperii pars est, *Crimée* vocata. Ed.

39. *Quaqua*. Chiffl. *quaque*. Ed.

mediterranei XXIV[40]. Sex oppida[41] : Orgocyni, Characeni, Lagyrani, Tractari, Archilachitæ, Caliordi. Jugum[42] ipsum Scythotauri tenent. Clauduntur ab occidente Cherroneso[43], ab ortu Scythis Satarchis[44]. In ora[45] a Carcinite oppida : Taphræ[46], in ipsis angustiis peninsulæ : mox Heraclea Cherronesos[47], libertate a Romanis[48] donatum. Megarice 7
vocabatur antea, præcipui nitoris in toto eo tractu, custoditis Græciæ moribus, quinque millia pass. ambiente muro. Inde Parthenium[49] promontorium, Taurorum civi-

40. *XXIV*. MSS. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, XXVII. Hard.

41. *Sex oppida*, etc. In edit. Parm. et MSS. *Caraceni*, *Assyrani*. Nos ex Ptolemæo, lib. III, cap. 6, *Characeni* et *Lagyrani* rescripsimus : quoniam in Taurica oppida sunt apud eum ista, Χάραξ et Λαγύρα. Pro *Orgocyni*, forte *Argodeni* rectius, ab Ἀργώδα ejusdem Tauricæ mediterraneo oppido. Pro *Tractari*, MSS. *Stactari* habent. In libris hactenus vulgatis legitur, *Caraseni*, *Assyrani*. Hard.

42. *Jugum ipsum*. Montes, qui in Taurica Chersoneso eminent. H.

43. *Cherroneso*. Oppido Heracleotarum, de quo mox. Hard.

44. *Satarchis*. Quorum oppidum in Taurica Chersoneso mediterraneum Σατάρχη, apud Ptolem. lib. III, cap. 6, incolæ Pomponio Satarchæ dicti. De his Solinus, cap. XV, pag. 35 : « Satarchæ usu auri argentique damnato, in æternum se a publica avaritia vindicarunt. » Hi sunt quos Plinius, lib. VI, cap. 7, Satarcheos vocat. Hard.

45. *In ora*, etc. Vet. ap. Dalec. « In ora Caresne oppidum, Tagre, etc. » Ed.

46. *Taphræ*. Mela, lib. III, cap. 1 : *Quod inter paludem* Mæotin, *et sinum* Carciniten *est*, *Taphræ nominantur*. Ptolemæo, loc. cit. Τάφρος. Hard. — Taphræ, nunc *Perecop* ; vulgo quoque *Orkapi*. Brot.

47. *Heraclea Cherronesos*. Sunt enim ista conjunctim legenda : unde superius cap. 24, dicitur Cherronesus Heracleotarum oppidum. Strabo, lib. VII, pag. 308 : Πόλις Ἡρακλεωτῶν καλουμένη Χεῤῥόνησος. Mela, loc. cit. « Oppidum adjacet Chersonesus, a Diana, si creditur, conditum, et Nymphæo specu, quod in arce ei sacratum est, maxime illustre. » H. — Nunc *Cherson*, nonnunquam etiam *Kosleve* dictum. Ed.

48. *A Romanis*. Quum debellato Mithridate tota regio in Romanorum potestatem venit. Hard.

49. *Parthenium*. In Taurica Chersoneso, *sinus portuosus*, inquit Mela, lib. II, cap. 1, « et ideo Καλὸς λιμὴν appellatus, promontoriis duobus includitur : alterum Κριοῦ μέτωπον vocant, Carambico quod in Asia diximus, par et adversum : Parthenion vocant. » Unde manifestum est Καλὸν λιμένα eumdem esse, qui mox Symbolon portus

tas, Placia[50]. Symbolon[51] portus. Promontorium Criumetopon[52], adversum Carambi Asiæ promontorio, per medium Euxinum procurrens CLXX M. pass. intervallo, quæ
8 maxime ratio Scythici arcus[53] formam efficit. Ab eo Taurorum portus[54] multi, et lacus. Oppidum Theodosia[55] a Criumetopo CXXXV[56] M. P. A Cherroneso[57] CXLV[58] M. pass. Ultra fuere oppida : Cytæ[59], Zephyrium, Acræ[60], Nymphæum[61], Dia[62]. Restat longe validissimum in ipso Bosphori introitu, Panticapæum Milesiorum[63], a Theodosia

appellatur. Et Παρθενίου ἄκρου meminit Ptolemæus, lib. III, cap. 6. Hodie *Rosaphar*. HARD.

50. *Placia*. Ita libri omnes. Sed ipsum est Strabonis Παλάκιον in Cherroneso, lib. VII, pag. 312. H.

51. *Symbolon*. Συμβόλων λιμὴν, Ptolemæo, loc. cit. Συμβούλου λιμὴν, auctori Peripli Ponti Euxini, pag. 6. HARD. — Nunc *le port de Koslevé*. BROT.

52. *Criumetopon*. Κριοῦ μέτωπον, hoc est, Frons arietis. HARD. — Promontorium Criumetopon, nunc *Karadjeboroun ;* id est, nasus niger. Carambis, de quo dicemus lib. VI, cap. 2, nunc *Kerempi*. BROT. — Dalec. *Charambi*, non *Carambi*. Vet. ap. eumdem *Carambico*. ED.

53. *Scythici arcus*. De eo egimus, cap. 2. HARD.

54. *Taurorum portus*. Tauricæ ora maritima a Symbolorum portu, mille fere stadiis, hoc est, cxxv mill. pass. ad Theodosiam usque porrecta, ut auctor est Strabo, lib. VII, pag. 309. HARD.

55. *Theodosia*. MSS. quoque *Theudosia*. Θευδοσία, Ταυρικὴ πόλις, Stephano, et Scylaci, pag. 28 : hodie *Caffa*. HARD.

56. *CXXV M*. Sic ap. Chiffl. Dalec. *CXXII M*. ED.

57. *A Cherroneso*. Oppido Heracleotarum, de quo supra. HARD.

58. *CXLV. M*. Dalec. *CLXV M*. ED.

59. *Cytæ*, etc. Dalec. « Cyte, Zephyrium, Acre. » ED. — Κύταιον Ptolemæo, lib. III, cap. 6, in oppidis Chersonesi Tauricæ mediterraneis : Κύδαια Scylaci, pag. 28, pro Κυταία. Κύτας πόλιν vocat auctor Peripli Ponti Euxini, pag. 4. H.

60. *Acræ*. Ἄκρα κώμιον, exiguus Panticapæorum vicus, apud Strabon. lib. XI, pag. 494. In Notitia Eccles. Hieroclis, pag. 21. Prov. Scythiæ, Ἄκραι. Stephano Ἄκρα Σκυθίας. HARD.

61. *Nymphæum*. Νυμφαῖον, πόλις Ταυρικὴ, inter Panticapæum et Theodosiam, Stephano ex Strabone. Meminit et Scylax, pag. 28, et Harpocr. et ipse Ptolem. loc. cit. HARD.

62. *Dia*. Longius Δίαν Stephanus ablegat, quum urbem Scythiæ ait esse circa Phasin : Σκυθίας, περὶ τῷ Φάσιδι. HARD.

63. *Milesiorum*. Hoc est, a Milesiis Ioniæ conditum, Παντικάπαιον...

LXXXVII[64] M. pass. a Cimmerio vero oppido trans fretum sito MM. D.[65] (ut diximus) pass. Hæc ibi latitudo Asiam ab Europa separat, eaque[66] ipsa pedibus plerumque pervia
glaciato freto. Bosphori Cimmerii[67] latitudo XII M. D. pass. 9
Oppida habet, Hermisium[68], Myrmecium : intus insulam Alopecen[69]. Per Mæotin autem ab extremo Isthmo, qui locus Taphræ vocatur, ad os Bosphori CCLX M. passuum longitudo colligitur.

A Taphris per continentem introrsus tenent Auchetæ[70], 10
apud quos Hypanis oritur, Neuri[71] apud quos Borysthenes, Geloni[72], Thussagetæ, Budini, Basilidæ, et cæruleo

κτίσμα δ' ἐςὶ Μιλησίων, inquit Strabo, lib. VII, pag. 310. HARD.

64. *LXXXVII M. pass.* Ita Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. Chiffl. et Tolet. ubi, fœda depravatione vulgati libri habent tantummodo *XXXV M.* At Strabo, lib. VII, pag. 309, stadia numerat circiter *DXXX*, h. e. fere LXVII mill. pass.

65. *MM. D. ut diximus.* Cap. nimirum 24, ubi Cimmerium Bosphorum MM. D. pass. latitudine esse dixit. H. — In vet. ap. Dalec. expungitur prius M. ED.

66. *Eaque ipsa.* Hæc verba in Chiffl. desunt. ED.

67. *Bosphori Cimmerii.* Non id modo freti nomen est, ut visum est Pintiano, sed Cherronesi minoris, in ipsa Taurica Cherroneso positæ, ad ripam Cimmerii freti, Europæ latere, quo in tractu Panticapæum et Myrmecium oppida collocantur a Ptolemæo, lib. III, cap. 6. Quamobrem non hunc modo tractum universum, sed et Panticapæum ipsum ab aliquibus Bosphorum vocari superius animadversum a Plinio est. HARD.

68. *Hermisium*, etc. Mela, lib. II, cap. 1 : « In Bosphorum » vergentia « Cimmerica oppida, Myrmecion, Panticapæum, Theodosia, Hermisium. » Stephano, Μυρμήκιον πολίχνιον τῆς Ταυρικῆς. Denique Ἀλωπεκίαν insulam contra Tanais ostia collocat Ptolomæus, lib. III, cap. 5. HARD.

69. *Alopecen.* Vet. ap. Dalec. *Aloperiam.* ED.

70. *Auchetæ.* Αὐχάται Herodoto, Melpom. lib. IV, pag. 226, n. 6, citra Borysthenen. H. — Auchetæ dicti sunt postea *les Esclavons.* Nomen eorum *Slavane* significat *un fanfaron.* Inde Græcis, quibus mos fuit interpretari nomina, eos dixere Auchetas, id est, gloriosos, a voce græca αὔχη, gloriatio. Vide CL. LOMONOSSOW, *Nouvelle histoire de Russie*, pag. 24. Hypanis autem l'*Yngueletz.* BROT.

71. *Neuri.* Vet. ap. Dalec. *Neuroæ.* ED.

72. *Geloni.* Γελωνοί, quos Pictos Virgilius appellavit, nunc Lithuani sunt. Θυσσαγέται, Βουδῖνοι, Βασίλειοι, eam quæ nunc Moscovia di-

capillo Agathyrsi. Super eos Nomades[73]: dein Anthropophagi[74]. A Buge[75] super Mæotin Sauromatæ, et Essedones[76]. At per oram Tanaim[77] usque Mæotæ, a quibus lacus nomen accepit : ultimique a tergo eorum Arimaspi. Mox Riphæi[78] montes, et assiduo nivis casu pinnarum similitudine, Pterophoros[79] appellata regio : pars mundi damnata a rerum[80] natura, et densa mersa caligine : neque[81] in alio quam rigoris opere, gelidisque Aquilonis conceptaculis.

11 Pone eos montes[82], ultraque Aquilonem, gens felix

citur, regionem tenuerunt, qua Borysthenis orientale latus contingit : Ἀγάθυρσοι Mæotidis pludis flexum ambiunt inquit Mela, lib. II, cap. 1. Hos tamen longius submovere Plinius videtur. Unde nomen Basilidæ traxerint, disces ab Herod. lib. IV, Melpom. n. 20. Hard.

73. *Nomades*, etc. Νομάδες et Ἀνθρωποφάγοι, quos Ἀνδροφάγους vocat auctor Peripli Ponti Euxini, pag. 3, et Herod. Melpom. lib. IV, n. 18, pag. 231. Hard..

74. *Anthropophagi*. Eam maxime partem Tartariæ Russicæ, *la Tartarie russe*, tenuere, quæ est versus Paropamisum fluvium, *l'Obi*. Brot.

75. *A Buge super*. Vet. ap. Dalec. « a Buge vero super. » Ed.

76. *Et Essedones*. Ἰσσηδόνες Stephano dicti. Ἀριμασποί, ἔθνος Ὑπερβορέων, Hyperboreorum gens, in Moscoviam borealem ablegauda. Hard.

77. *Tanaim usque Mæotæ*. Dalec. « ad Tanaim usque Mæote. » Ed.

78. *Riphæi*. « Ultra quos jacet ora, quæ spectat Oceanum » Septemtrionalem, inquit Mela in fine libri I, et initio libri II. Totidem verbis a Plinio ea transcripsere Solinus, cap. xv, pag. 35, et Capella, lib. VI, cap. de quarto Europæ sinu, pag. 214. H.

79. *Pterophoros*. Πτεροφόρος, quasi pennarum ferax, seu nivis pennarum instar decidentis. Hinc fabulæ data occasio, quam refert Ovidius, Metam. lib. XV, v. 356 : « Esse viros fama est in Hyperborea Pallene, Qui soleant levibus velari corpora plumis, Quum Tritoniacam novies subiere paludem. » Hard.

80. *A rerum natura*. Sic ap. Chiffl. Dalec. « a natura rerum. » Ed.

81. *Neque in alio*, etc. Legitur ap. Dalec. in notis margini appositis : « neque in aliud quam in rigoris opera, gelidique Aquilonis conceptacula. » Alii : « in rigore operta. » Ed.

82. *Pone eos montes*. Vet. ap. Dalec. *post eos montes*. Ed. — Hæc a Plinio Solinus exscripsit, cap. xvi, pag. 36. Plinius ex Hecatæo, ut ipse innuit, lib. VI, cap. 20. Hecatæus ex Aristea Proconnesio, ut Herodotus docet, Melpom. lib. IV, pag. 229, n. 13, qui ab isto conficta omnia arbitratur, licentia poetica. Hard.

(si credimus) quos Hyperboreos[83] appellavere, annoso degit ævo, fabulosis celebrata miraculis. Ibi creduntur esse cardines mundi, extremique siderum ambitus, semestri luce, et una die solis aversi[84]: non, ut imperiti[85] dixere,

83. *Hyperboreos appellavere*. Hyperboreorum nomen gloriamque exsuscitare nuper voluit Cl. Bailly, laudavitque gentem cultissimam, artium doctrinarumque magistram, quæ a gradu 49 latitudinis ad gradum 70 exporrecta fuit. Crediderim aliud antiquitatis latitare in iis Hyperboreis, vel fabulose a Plinio memoratis, indiciaque esse veteris famæ et antiquissimarum navigationum, qualem suscepere Batavi anno 1596. Sed ea fusius hic persequi non licet. Brot.

84. *Solis aversi*. Rhodig. XVI, cap. 22: « Et una die ab æquinoctio verno in autumnum: non ut imperiti dixere, solis aversi. » Vide Bud, 1, de Ass. aliis: « Semestre luce et una nocte, non ut, etc. » Dalec. — Semestri illa luce, inquit, illa tantummodo continua constituitur, efficiturque dies: sole, dum occidit, per exiguum temporis spatium averso, sive abdito: nihil ut tenebrarum inter occasum exortumque solis senis illis mensibus intercedat. Aversum pariter una luce solem Solinus dixit, loc. citato: nec visus tamen quid diceret intellexisse. Hard.

85. *Non ut imperiti*. Tamen certissima sphæræ probatione constat, non solstitio illic soles oriri, brumaque semel occidere: sed ab æquinoctio verno ad autumnale, semestrem illam lucem, utique si semestris est, adesse. Peritissime certe de iis gentibus Mela, lib. III, cap. 5, pag. 53: « In Asiatico littore, inquit, Hyperborei super Aquilonem Riphæosque montes, sub ipso siderum cardine jacent, ubi sol non quotidie ut nobis, sed primum verno æquinoctio exortus, autumnali demum occidit: et ideo sex mensibus dies, et totidem aliis nox usque continua est. Terra angusta, aprica, per se fertilis, etc. » Ut ea esse vera existimem, quæ in hunc locum sunt a me prolata, in prioribus notis, alienum tamen a Plinii ingenio ac modestia videtur, ut imperitum appellasset Pomponium Melam, virum omnis elegantiæ atque eruditionis, vel hac maxime in parte, plenissimum: qui ab eo vix toto de geographicis rebus opere latum unguem discedit: quem denique hoc ipso in loco vulgo creditur transcripsisse. Venit igitur aliquando in mentem, levi trajectione voculæ molliri, seu refingi eam commode sententiam posse: « ut non imperiti dixere. » Moxque verborum sequentium, « semel in anno solstitio oriuntur iis soles, brumaque semel occidunt, » hic erit intellectus, semel in anno oriri iis soles, atque id illis esse solstitium, sole ab eorum oculis nunquam abscedente: semel occidere, eamque brumam esse iis, sole abdito. Nec conjecturæ tamen ipse meæ plus quam par est, faveo: nisi viri eruditi faveant. Hard.

ab æquinoctio verno in autumnum. Semel in anno solstitio oriuntur iis soles, brumaque semel occidunt. Regio
12 aprica, felici temperie, omni afflatu[86] noxio carens. Domus iis[87] nemora, lucique, et deorum cultus viritim gregatimque, discordia ignota et ægritudo omnis. Mors nonnisi satietate vitæ, epulatis delibutoque senio[88] luxu, ex quadam rupe in mare salientibus. Hoc genus sepulturæ beatissimum. Quidam[89] eos in prima parte Asiæ littorum posuere, non in Europa, quia sunt ibi[90] simili consuetu-
13 dine, et situ, Attacorum nomine. Alii medios[91] fecere eos inter utrumque solem, Antipodum[92] occasum exorientemque nostrum : quod fieri nullo modo potest, tam vasto mari interveniente. Qui non alibi[93] quam in semestri luce constituere eos, serere matutinis, meridie metere, occidente sole fetus arborum decerpere, noctibus in specus condi tradiderunt. Nec libet[94] dubitare de gente ea, quum

86. *Omni afflatu*. Chiffl. *omni flatu*. Ed.

87. *Domus iis*, etc. Mela, lib. III, cap. 5. A Plinio Solinus, cap. XVI, pag. 36 et 37. Hard.

88. *Delibutoque senio*. MSS. omnes : editi, *delibutisque senibus*. Mela id tantum, loc. cit. *hilares*, *redimiti sertis*. Solinus, *epulati delibutique*. Hard.

89. *Quidam*. Sic Mela Pomponius, loc. cit. Hard.

90. *Quia sunt ibi*. Ita recte vet. Dalec. cod. et Paris. cum Pintiano. Dalec. *qui sunt ibi similitudine et situs*, *Atacorum nomine*. In vet. ap. Dalec. *Atacori*, non *Atacorum* legitur. Ed. — Ratio, inquit Plinius, cur quidam Hyperboreos in prima parte Asiæ littorum posuerint, ea est, quoniam Attacori ibi degentes, similem vivendi moriendique consuetudinem, cum haud absimili quoque situ, teneant. De Attacoris dicemus, lib. VI, cap. 20. Hard.

91. *Aliis medios*. Solinus, cap. XVI, pag. 36. Hard.

92. *Antipodum*. Unde a nobis sol occidens pergit ad Antipodas. Hard.

93. *Qui non alibi*. In vet. ap. Dalec. Chiffl. et vett. omnibus deletur vocula *non*. Ed. — Jocose quidem, sed ingeniose et vere dictum. Nam in Borealibus his regionibus, ut et in Canadensi, Petropolitana, aliisque, seritur mense maio, julio augustove metitur, septembri et octobri fetus arborum decerpuntur. Brot.

94. *Nec libet*. Sic ap. Chiffl. Dalec. *nec licet*. Ed. — Mela hæc quoque, lib. III, cap. 5. Ex Plinio Solinus accepit, cap. XVII, pag. 37. Omnes

tot auctores prodant frugum primitias solitos Delon mittere Apollini, quem præcipue colunt. Virgines ferebant 14
eas, hospitiis gentium per annos aliquot venerabiles: donec violata fide [95], in proximis accolarum finibus deponere sacra ea instituere, hique [96] ad conterminos deferre, atque ita Delon usque. Mox et hoc ipsum exolevit. Sarmatiæ [97], Scythiæ, Tauricæ, omnisque a Borysthene amne tractus longitudo DCCCCLXXX [98] M. latitudo DCCXVII [99] M. a M. Agrippa tradita est. Ego incertam in hac terrarum parte mensuram arbitror.

XXVII. Verum instituto ordine, reliqua [1] hujus sinus 1
dicantur, et maria quidem ejus nuncupavimus [2]. (XIII.) Hellespontus insulas non habet in Europa dicendas. In Ponto duæ, M. D. pass. ab Europa, XIV M. ab ostio, Cyaneæ [3], ab aliis Symplegades appellatæ, traditæque fabulis inter se concurrisse: quoniam parvo discretæ intervallo, ex adverso intrantibus geminæ cernebantur, paulum-

ex Herodoto, in Melpomene, seu libro IV, pag. 135. De cultu Apollinis apud Hyperboreos, Diod. Bibl. lib. II, pag. 130. Hard.

95. *Violata fide.* Solini paraphrasis: « Quoniam hæ virgines perfidia hospitum non illibatæ revenissent. » Hard.

96. *Hique.* Vet. ap. Dalec. *indeque.* Ed.

97. *Sarmatiæ, Scythiæ*, etc. Martianus iisdem fere verbis, lib. VI, cap. de quarto Europæ sinu, pag. 214. Hard.

98. *DCCCCLXXX M.* Chiffl. *DCCCLXXX M.* Ed.

99. *DCCXVII.* Martianus, *septingenta decem*: lege ex Plinio, *septingenta et septemdecim.* Hard.

XXVII. 1. *Reliqua.* Vet. ap. Dalec. *reliquiæ.* Ed.

2. *Nuncupavimus.* Maria ante, inquit, ea indicavimus, quæ hoc sinu comprehenduntur: nunc insulas per singula sparsas persequemur. Hard. — Vet. ap. Dalec. *nuncupabimus.* Ed.

3. *Cyaneæ.* Κυανέαι, Diodoro, Bibl. lib. V, pag. 322, et Straboni, lib. VII, pag. 319. A colore sic appellatas auctor est Schol. Apoll. ad lib. II Argon. Eædem συμπληγάδες et συνδρομάδες πέτραι, a concursu appellatæ: unde a Juvenali *concurrentia saxa.* De ea fabula vide Apollodorum, de Diis, lib. I, pag. 61, et auctorem Peripli Ponti Euxini, pag. 15, et Melam, lib. II, pag. 7. H. — Cyaneæ saxa sunt potius, quam insulæ, haud procul *Fanari*, *à l'entrée du canal de Constantinople.* Brot.

que deflexa acie, coeuntium speciem præbebant. Citra
Istrum, Apolloniatarum una[4], LXXX M. a Bosphoro Thra-
cio, ex qua M. Lucullus[5] Capitolinum Apollinem advexit.
Inter ostia Istri quæ essent, diximus[6]. Ante Borysthe-
nem Achillea est supra dicta[7], eadem Leuce, et Macaron[8]
2 appellata. Hanc temporum horum demonstratio a Bory-
sthene CXL M. ponit, a Tyra CXX M. a Peuce insula quinqua-
ginta M. Cingitur[9] circiter decem M. passuum. Reliquæ in
Carcinite sinu, Cephalonnesos[10], Rhosphodusa[11], Macra.
Non est omittenda[12] multorum opinio, priusquam digre-
diamur a Ponto, qui maria omnia interiora[13] illo capite

4. *Apolloniatarum una.* In Ponto, inquit, infra Danubii ostia, insula est Apolloniatarum dicta, quoniam in ea urbs ipsa Apollonia est, ut docet Strabo, loc. cit. Hæc illa est Apollonia, de qua egimus, cap. 18. HARD. — Nunc *Keshik Adasi*, ante Apolloniam, nunc *Siseboli*, posita. BROT.

5. *Ex qua M. Lucullus.* Solinus, cap. XIX, pag. 38, ac Plinius ipse, lib. IV, cap. 18. Apollo Capitolinus dictus est, quoniam in Capitolio dedicatus a Lucullo. P. Victor, in descript. Romæ, regione octava: « Apollo translatus ex Apollonia a Lucullo, triginta cubitum. » HARD.

6. *Diximus.* Cap. 24. HARD.

7. *Supra dicta.* Cap. 26. HARD.

8. *Et Macaron.* Μακάρων, hoc est, Beatorum: quod fama esset Achillis ibi heroumque animas vagari per montium cava: quamobrem et Ἡρώων quoque νῆσος appellata. Ita Eustathius ad Dionysii Perieg. v. 545. HARD.

9. *Cingitur circiter decem M.* Ambitus ejus insulæ complectitur X M. pass. HARD.

10. *Cephalonnesos.* Ibi nunc *le cap et l'île de Tendra.* BROT.

11. *Rhosphodusa.* Ita libri omnes, etiam MSS. Libentius tamen *Rhodussa* agnoverim cum Pintiano. Macræ autem haud dubie nomen ipsa longitudo fecit. HARD.

12. *Non est omittenda.* Transcribit hæc de more Solinus, cap. XVIII, pag. 38. HARD.

13. *Maria omnia interiora.* Solinus recte interpretatur mediterranea maria: nam Internum mare Latini, Pliniusque ipse, lib. III, cap. 1, τὴν ἐντὸς θάλασσαν Græci, mediterraneum vocavere: ut frustra sint, qui *inferiora* hic nobis inculcant, reclamantibus omnibus libris. Macrobius in hoc ipso argumento accurate versatus, quamquam a Plinio diversus abit quadam ex parte, *nostra maria* reddidit, Saturn. lib. VII, cap. 12, pag. 622: « Quod si in Pontum, inquit, vel paleas, vel ligna, seu quæcumque alia natantia projeceris, foras extra Pontum feruntur in Propontidem, atque ita in mare quod alluit Asiæ oram: quum constet in Pontum effluere

nasci, non Gaditano freto, existimavere, haud improbabili argumento : quoniam æstus semper e Ponto profluens, numquam reciprocetur [14].

Exeundum [15] deinde est, ut extera [16] Europæ dicantur, 3
transgressisque Riphæos montes, littus Oceani septemtrionalis in læva, donec perveniatur Gades, legendum. Insulæ complures sine nominibus eo situ traduntur. Ex quibus ante Scythiam, quæ appellatur Raunonia [17], unam abesse [18] diei cursu, in quam veris tempore [19] fluctibus
electrum ejiciatur, Timæus prodidit. Reliqua littora incerta 4
signata fama. Septemtrionalis Oceanus [20] : Amalchium [21]

maris aquam, non effluere de Ponto. Meatus enim qui solus de Oceano receptas aquas in maria nostra transmittit, in freto est Gaditano, quod Hispaniam Africamque interjacet : et sine dubio inundatio ipsa per Hispaniense et Gallicanum littora in Tyrrhenum prodit : inde Adriaticum mare facit : ex quo in Ægæum pergit, atque ita ingreditur in Pontum. » Hard. — *Inferiora* apud Senecam, qui hunc locum explicat. Dalec.

14. *Numquam reciprocetur*. Ita Solinus : hoc est, numquam ex interno mari vicissim aqua in Pontum refluat. Vide quæ diximus lib. II, cap. 100. Hard.

15. *Exeundum*. Exire interiore hoc e mari oportet, inquit; ut quæ ambitur Oceano, Europæ ora lustretur, et insulæ. Hard. — Vet. ap. Dalec. *Adeundum*. Ed.

16. *Extera*. Vet. ap. Dalec. *cætera*. Ed.

17. *Quæ appellatur Raunonia*. Ita MSS. omnes, Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, et fere Parm. edit. In vet. ap. Dalec. et Chiffl. *Baunoma*. In libris cæteris hactenus editis, « quæ appellatur Bannomanna abesse a Scythia, diei cursu. » Miror viris doctis, Pelicerioque in primis, in notis MSS. facile persuasum ibi insulæ nomen latere, non continentis Scythiæ, quæ ex adverso est : neque animadversum illud *a Scythia*, glossema esse, quo carent MSS. H. — Scythia illa Raunonia, nunc *les Samoyèdes, la province d'Obodora, la Sibérie*. A celebritate (celebria sunt longinqua) dicta fuisse videtur Raunonia. Sic urbs *Nowogorod* antiquitus dicebatur *Runigard*, id est, urbs illustris. Vide Cl. Lomonossow, loc. cit. pag. 12. Brot.

18. *Unam*. Videtur esse quam nunc dicimus *Vaygatz*. Brot.

19. *Tempore*. Dalec. *temperie*. Ed.

20. *Septemtrionalis Oceanus*. Frustra has voces suis sedibus movent Pintianus et Pelicerius in notis MSS. Hard. — Septemtrionalis Oceanus, nunc *la mer Glaciale*. Brot.

21. *Amalchium*. Hæc deinceps Solinus iisdem verbis, cap. xix,

eum Hecatæus appellat, a Paropamiso[22] amne, qua Scythiam alluit, quod nomen ejus gentis lingua significat congelatum. Philemon Morimarusam a Cimbris[23] vocari, hoc est, mortuum mare, usque[24] ad promontorium Rubeas: ultra deinde Cronium[25]. Xenophon[26] Lampsacenus, a littore Scytharum tridui[27] navigatione, insulam esse immensæ magnitudinis, Baltiam[28] tradit. Eamdem Pytheas Basiliam nominat. Feruntur[29] et Oonæ, in quibus ovis avium[30] et avenis incolæ vivant. Aliæ, in quibus[31] equinis

pag. 38, et auctor libri de mensura orbis terræ. HARD.

22. *Paropamiso.* Obium, credo, amnem Hecatæus intellexit, *Oby*, in Siberiæ finibus. HARD.

23. *A Cimbris.* Hoc est, a Cimbrorum peninsula, et a faucibus Codani sinus, usque ad promontorium Rubeas, quod nunc vulgo dicitur, *Noort Kyn*, vel *Nort Cap*, in extrema Norvegia versus septemtrionem positum, Morimarusam Philemon ait id mare vocari: quod ultra Rubeas est, Cronium nominari. Ita fere Solinus, loc. cit. Promontorio huic ab amne Rhubone forte nomen est, in Oceanum influente, cujus meminit Ptolemæus in Sarmatias, lib. III, cap. 5. H.

24. *Usque ad promontorium Rubeas.* Vet. ap. Dalec. *inde usque*, etc. ED.

25. *Cronium.* Certe non ἀπὸ τοῦ Κρόνου, ut nugantur Veteres, hoc est, a Saturni frigido sidere: sed potius ἀπὸ τοῦ Κρόνου ποταμοῦ, cujus in Sarmatia meminit Ptolemæus, lib. III, cap. 5, deducta hæc appellatio est: nam is in eum Oceanum irrumpit. HARD.

26. *Xenophon*, etc. Solinus, cap. XIX, pag. 39. HARD.

27. *Tridui navigatione.* Quam diei tantum unius cursu distare a continenti Timæus superius paulo prodidit. HARD.

28. *Baltiam.* Nunc *la Nouvelle-Zemble*. BROT.

29. *Feruntur.* Incerta hæc fama signari innuit: incerta hæc insularum nomina, incertumque situm. Oonæ, sive magis *Oonææ*, vel *Oænoææ*, Plinio insulæ sunt, Solinoque Plinium secuto. At Pomponio Melæ, lib. III, cap. 6: « ob alternos accessus, recursusque pelagi, et quod spatia queis distant, modo operiuntur undis, modo nuda sunt, alias insulæ videntur, Sarmatis adversæ, alias una et continens terra. » H. — Insulæ videntur esse quæ sunt in ostio Paropamisi fluvii, hodie *Oby*, quarum præcipua dicitur *Aloo*, *Bieloi* vel *Ostrow*. BROT.

30. *Ovis avium et avenis incolæ vivant.* Vet. apud Dalecamp. *ovis avium advenæ et incolæ vivant.* Alii apud eumdem *ovis avium et advenis*, etc. ED.

31. *Aliæ in quibus.* Mela, et Solinus, loc. citato. De Hippopodibus vide August. lib. XVI, de Civit. cap. 8. HARD.

pedibus homines nascantur, Hippopodes[32] appellati: Fanesiorum[33] aliæ, in quibus nuda alioquin corpora prægrandes ipsorum aures tota contegant.

Incipit deinde[34] clarior aperiri fama ab gente Ingævo- 6
num, quæ est prima inde Germaniæ[35]. Sevo mons[36] ibi immensus, nec Riphæis jugis minor, immanem ad Cimbrorum[37] usque promontorium efficit sinum, qui Coda-

32. *Hippopodes*. Fabula illa hominum Hippopodum, Fanesiorum, nata videtur ex perversa interpretatione nominum, quibus appellabantur insulæ, aut ex eorum moribus. Brot.

33. *Fanesiorum*. Ita MSS. quoque ipsi, et sic in Solino etiam legitur: sed rectius utrobique cum Pintiano, *Panotiorum* legas. Sicuti enim superiores Oonæ, ab ovis quibus aluntur, sunt appellati: Hippopodes mox, ab equinis pedibus; ita hos, quoniam auribus toti fere constare viderentur, Græca voce Πανωτίους dictos, a πᾶν et ὦτα credere libet; Isidoro præsertim adstipulante, qui non aliunde hausisse quam ex Plinio videtur, Etymol. lib. XI, cap. 3: « Panotii, inquit, apud Scythiam esse feruntur, tam diffusa aurium magnitudine, ut eis omne corpus contegant. Πᾶν enim græco sermone omne: ὠτία aures dicuntur. » Ἐνωτοκοίτους appellavit Strabo, lib. XV, pag. 711. Ὠτολίκνους non semel appellat Tzetzes, Chiliad. 7, vers. 533 et seq. Μεγάλα δ' οἱ ὠτολίκνοι τὰ ὦτα κεκτημένοι. Ὁμοίως σκέπουσιν αὐτοὺς τρόπῳ τῶν σκιαδείων. In priore versu ὠτολίκνοι legimus. Quominus tamen in Pliniano contextu quidquam immutem, facit Ptolemæus, lib. II, cap. 11, qui Scandiæ in Germanico Oceano gentem quamdam Φιραίσους appellat, forte pro Φαννήσους. Hard.

34. *Incipit deinde*. Dalec. *incipit inde*, non *deinde*. Ed. — Jam certiore, inquit, fama produntur gentes deinceps appellandæ. Solinus, cap. xx, pag. 40: « Sevonem montem, inquit, Ingævones tenent, a quibus primis post Scythas nomen Germanicum consurgit. » Auctor libri de mensura orbis terræ hunc locum paulo aliter ex suis codicibus legit: « Plinius Secundus de insulis Germaniæ: incipit deinde clariore aperiri fama ab gente Ingævonum, quæ est prima in Germania, mons Sevo ibi immensus: nec Riphæis jugis minor, immanem ad Cimbrorum usque promontorium efficit sinum, qui Codanus vocatur, refertus insulis, etc. » Hard.

35. *Inde Germaniæ*. Bene MS. Reg. 1, et editio princeps, *inde Germania*. Brot.

36. *Sevo mons*. Is a mari Albo et extremis Lappiæ finibus, lunato cursu ad fauces usque sinus Codani, versus Cimbrorum promontorium, ccc circiter passuum mill. procurrit, variis nominibus. Hard. — *Dophrines* vulgo dicitur hodie. Ed.

37. *Cimbrorum usque promontorium*. Chiffl. *Cimbros usque promontorium*. Ed.

nus[38] vocatur, refertus insulis : quarum clarissima Scandinavia est[39], incompertæ magnitudinis, portionem tantum ejus, quod sit notum, Hillevionum[40] gente quingentis incolente pagis, quæ alterum orbem terrarum eam appel-
7 lat. Nec est minor opinione Eningia[41]. Quidam hæc habitari[42] ad Vistulam[43] usque fluvium, a Sarmatis[44], Venedis, Sciris, Hirris tradunt. Sinum Cylipenum[45] vocari : et

38. *Qui Codanus*. Ac deinde Balticus, ab insula Baltia, est cognominatus. Hard.

39. *Scandinavia*. Quæ hodie Suecia Norvegiaque dicitur. Insulam Veteres credidere : sinum Codanum rati cum Oceano septentrionali, sive Hyperboreo connecti, ad finem Suevonis montis, qua Russis nunc accolis Album mare, et alio nomine Granwicus sinus appellatur : qua ratione insulæ duæ efficiebantur, præcipua magnitudine, Scandinavia atque Finningia. H.

40. *Hillevionum*. Proximam hanc fuisse Scandinaviæ partem vel ex eo liquet, quod primam eam Romani nosse potuerunt. Ii Λευωνοὶ voce, ut apparet, capite diminuta, pro Ἰλλευωνοὶ a Ptolemæo nominantur, in Scandiæ media regione, lib. II, cap. 11. Hard.

41. *Eningia*. In MSS. *Epigia :* atque ita similiter auctor libri de Mensura orbis terræ : « Nec minor est opinione Epigia. » Sed utut est, Finningiam intelligit, inter Scandinaviam et Venedos sitam : ingens hodie peninsula, *la Finlande :* unde sinui proximo nomen, qui Finningiam a Livonia disterminat, *le golfe de Finlande*. Hard.

42. *Hæc*. Malebat Dalecampius *hanc*. Ed.

43. *Vistulam*. Chiffl. *Visulam*. Pomp. *Istulam*. Etiamnunc *Vistule*. Ed.

44. *A Sarmatis*. A Sarmatarum gentibus, quarum hæc sunt nomina : Venedæ, Sciri, Hirri. Οὐενέδαι Ptolemæo, lib. III, c. 5, a quibus Venedicus sinus, *le golfe de Dantsic*, nomen olim habuit, Livoniam tenuere : ac Lithuaniæ partem occidentalem : Sciri, quos Sidonius Apollin. Carm. 7, *Seros* vel *Sceros* appellat, Hirrique, Curiam, *le duché de Curland*, Samogitiamque. « Venedorum nationes, inquit Tacitus lib. de Morib. German. cap. 46, Germanis an Sarmatis adscribam, dubito, etc. » Auctor libri de Mensura orbis terræ hunc Plinii locum exscribens, Hirros non agnoscit. « Quidam, inquit, hæc habitari ad insulæ usque ad fluvium (lege, ad Vistulam usque fluvium, sive Visulam) a Sarmatis, Venedis, Scirisque tradunt. » Ac valde metuo ne Hirri a repetitis temere Sciris accreverint. Hard. — Dalec. *a Sarmatis, Venedis, Scyris*. Ed.

45. *Cylipenum*. Ita MSS. at editi, *Clylipenum*. Nunc sinus Livonicus dicitur, a celebri ejus regionis emporio, *le golfe de Riga :* quo in sinu antiquo vocabulo Latris insula, nunc *Oesel* vocatur. Hard.

in ostio ejus insulam Latrin. Mox alterum sinum Lagnum[46], conterminum Cimbris. Promontorium[47] Cimbrorum excurrens in maria longe peninsulam efficit, quæ Cartris[48] appellatur. Tres et viginti inde insulæ Romanorum[49] armis cognitæ. Earum nobilissimæ, Burchana[50], Fabaria nostris dicta, a frugis similitudine[51] sponte provenientis. Item Glessaria, a succino militiæ[52] appellata: a barbaris Austrania, præterque Actania.

XXVIII. Toto autem hoc mari[1] ad Scaldim usque flu- 1
vium, Germanicæ accolunt gentes haud explicabili mensura, tam immodica prodentium[2] discordia est. Græci et quidam nostri $\overline{XXV}$[3] M. passuum oram Germaniæ tradiderunt. Agrippa cum Rhætia et Norico longitudinem DCLXXXXVI[4] millia passuum, latitudinem CXLVIII[5] millium:

46. *Lagnum*. Is est qui Jutlandiam, Holsatiam, Ducatumque Mechelobargensem alluit. HARD.

47. *Promontorium*. Hodie *Skagen Cap*, in Juttia septemtrionali, Danici regni provincia, ad fauces eas unde sinus Codanus erumpit ex Oceano. HARD.

48. *Cartris*. Vet. ap. Dalec. *Cartris appellatur XXII M. pass. inde*, etc. ED. — Aliis Cimbrica Chersonesus, hodie *Jutland*; Daniæ regi paret. HARD.

49. *Romanorum*. Druso Germanico in Germania bellum administrante. Strabo, lib. VII, p. 291. HARD.

50. *Burchana*. Βυρχανὶς Straboni, loc. cit. Stephano Βούρχανις in Celtica. Existimant eruditi esse insulam *Borcum*, in ostiis Amasii *Ems* amnis positam: aiuntque turrim etiamnum ibi exstare, quam *Het boon huys* incolæ vocent: quæ vox Germanica lingua *Fabarum domum* sonet. Vide quæ dicenda sunt lib. XVIII, cap. 30. HARD.

51. *Similitudine*. Vet. ap. Dalec. *multitudine*. ED.

52. *Militiæ*. Non Romæ, domique, sed foris ab exercitu, militibusque romanis. Nam a domesticis vernaculisque, castrensia distingui vocabula, in præfatione ad Vesp. jam dictum est. In MSS. *Austeravia*. De Glessariis dicemus c. 30. H.

XXVIII. 1. *Toto autem hoc mari*. Septemtrionali, quod Europam alluit. HARD.

2. *Prodentium*. Rhenan. *tradentium*. ED.

3. *$\overline{XXV}$. M. pass*. Lineola superposita vicies quinquies centena millia passuum significari admonet. HARD.

4. *DCLXXXXVI* millia. Dalec. *DCLXXXVI*. ED.

5. *CXLVIII*. Ita MSS. omnes, Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, etc. HARD. — Dalec. *CCLXVIII*. ED.

(XIV.) Rhætiæ prope[6] unius majore latitudine, sane circa excessum ejus[7] subactæ. Nam Germania multis postea annis, nec tota, percognita est. Si conjectare[8] permittitur, haud multum oræ deerit Græcorum opinione[9],
2 et longitudini[10] ab Agrippa proditæ. Germanorum genera quinque : Vindili[11] : quorum pars Burgundiones[12],

6. *Rhætia prope.* Agrippam reprehendit, qui Germaniæ Rhætiæque, et Norici latitudinem tam angustis definierit spatiis: quum Rhætiæ unius prope major sit, quam quantam tergeminæ illi regioni assignaverit: saltem qualis quantaque Rhætia cognita est, quum circa Agrippæ obitum Romanorum armis est domita. Nam Germania, ne multis quidem post annis, nec tota etiam, lustrari noscique potuit. Avulsa male hæc fuisse hactenus a præcedentibus, ante nos intellexit Rhenanus: evidens inscitiæ eorum argumentum, qui Plinii libros in capita distinxere: quum sine illis constare antecedentia minime possint. Ridenda quoque hic, ut multis aliis in locis, Gallici interpretis hallucinatio, qui verba hæc paulo post sequentia, *circa excessum ejus*, non ad Agrippæ obitum, sed ad exitum Germaniæ nescio quem retulit. HARD.

7. *Circa excessum ejus.* Rhenan. *citra excessum.* ED. — Excessit e vivis Agrippa, Valerio Messala Barbato, P. Sulpicio Quirinio coss. anno U. C. DCCXLII, ut auctor est Dio, lib. LIV, pag. 541. Subacta per Drusum Tiberiumque, quos exercitui Augustus præfecerat, Rhætia, M. Druso Libone, L. Calpurnio Pisone coss. anno DCCXXXIX, ut idem refert, pag. 335. HARD.

8. *Si conjectare.* Si conjecturæ locus datur, inquit, minor paulo erit, quam opinati sunt Græci, Germaniæ ora, vicies quinquies centena M. pass. ut paulo ante diximus, colligere ab his credita: nec multo etiam brevior, quam Agrippa prodidit, qui DCLXXXVI millibus passuum omnino definiit, Germaniæ cum Rhætia et Norico longitudo. Insignis autem ideo est utriusque mensuræ discrimen, quoniam per anfractus sinusque Germanici Oceani prior illa Græcorum excurrit : sequens vero Agrippæ, cuncta Germania nondum explorata, mediterraneam tantum ejus cognitæ partem, tractu diverso metitur. HARD.

9. *Opinione.* Sic ap. Chiffl. Dal. *opinioni.* ED.

10. *Long. ab Agr. proditæ.* Vet. ap. Dal. *long. ab Agr. traditæ.* ED.

11. *Vindili.* Ita Reg. 1. At Reg. 2, Colb. 1, 2, Chiffl. et Paris. *Vandili.* Tacitus Vandalios vocat, lib. de moribus Germ. pag. 123. In Notitia Dignit. Imp. Rom. cap. 18, Ala *Vandilorum.* Ex Vandalicis montibus Albion amnem effluere, et in Oceanum effundi, auctor est Dio, lib. LV, pag. 548. Vandali, inquit Mariana, Hist. Hisp. lib. V, cap. 1, p. 185, quibus ferme locis nunc Mekelburgenses sunt et Pomerani. HARD.

12. *Burgundiones.* Burgundiones pars Vandalorum, a burgis, hoc

Varini[13], Carini[14], Guttones[15]. Alterum genus, Ingævones[16]: quorum pars Cimbri[17], Teutoni, ac Chaucorum gentes. Proximi autem Rheno, Istævones[18]: quorum pars Cim-

est, pagis in quos dissipati erant, appellationem sortiti sunt: et quum in Heduis consedissent, ut creditur, ei Galliæ provinciæ, Burgundiæ nomen fecerunt. Partem Poloniæ tenuere, ubi nunc *Gnesna*. H.

13. *Varini.* Varini Tacito, lib. de Morib. Germ. c. 40. Ptolemæo sunt Avarini, lib. III, cap. 5, in Sarmatia Europæa, ad Vistulæ fontes, ubi nunc Cracovia. Φρουγουνδίωνες, inquit (pro Φουργουνδίωνες,) εἶτα Αὐαρῖνοὶ, forte pro Οὐαρῖνοὶ, παρὰ τὴν κεφαλὴν τοῦ Οὐϊστούλα ποταμοῦ. Non hoc viderunt Cluverius, aliique, qui aliter statuunt: a quibus dissidere me sæpissime, sed certis adductum argumentis, profiteor. Hard.

14. *Carini.* Καριτνοὶ hi Ptolemæi esse visi sunt Hermolao: frustra, quum ii Helvetiorum genti confines esse a Ptolemæo dicantur, lib. III, cap. 11, in Germania. Nisi ex incauta superioris vocis *Vàrini* repetitione nata conflataque ista sit, Vistulæ accolas necesse est fuisse Carinos, perinde ac cæteras Vandalorum gentes, Burgundiones, Varinos, Guttones. Hard.

15. *Guttones. Gotones* vocat Tacitus, Annal. lib. II, cap. 62. *Gothones*, lib. de Moribus Germ. cap. 43. Ptolemæo, lib. III, cap. 5, Γύτωνες, ad Vistulam positi sub Venedis: quo ex situ colligimus ibi fuisse, ubi Varsovia est, et utraque Prussia, quam Regalem, et quam Ducalem vocant. Fuit horum oppidum primarium Gytonium primo, mox a Getis Danisque Gedanum, a sinu Codanium, *Dantzic.* Inde Gothones, sive Gothi profecti, qui totam Europam exagitarunt armis, ac ditione diu tenuerunt. Vide Ægid. Laccary, de Coloniis Gallor. lib. I, cap. 9, pag. 69. Hard.

16. *Ingævones.* Ab extremo septemtrionalis Oceani littore, ad amnis Amisii ostia, quidquid terrarum interjacet, Ingævones dicti tenuere Norvegiam, Sueciam, Daniam, Finlandiam, Saxoniam, Frisiamque orientalem. Hard.

17. *Cimbri.* Holsatiam illi, Jutiamque tenuere. Mox Teutoni inferiorem Saxoniam: Brema civitate primaria: denique gentes Chaucorum duæ, majores, atque minores, Καῦχοι οἱ μείζους, καὶ οἱ μικροὶ, Osnabrugensem ditionem isti ad Visurgim fluvium: illi Luneburgensem Ducatum, ad Albim: ex Ptolemæo, lib. II, c. 11. Tacitus, lib. de Moribus Germ. cap. 35, de Chaucorum situ: « Ac primo, inquit, statim Chaucorum gens, quamquam incipiat a Frisiis, ac partem littoris occupet, omnium quas exposui gentium lateribus obtenditur, donec in Cattos usque sinuetur, etc. » Hard. — Dalec. *Cauchorum.* Chiffl. *Baugorum.* Ed.

18. *Istævones*, etc. Est ita legendum: non, *Istævones, quorum pars Cimbri mediterranei. Hermiones, quorum*, etc. Erunt enim etiam Hermiones Rheno proximi? Erunt mediterranei Cimbri, quorum nul-

bri[19] mediterranei: Hermiones[20]: quorum Suevi[21], Hermunduri, Chatti[22], Cherusci. Quinta pars Peucini[23], Ba-
3.

lum usquam vestigium est? Quanto commodius cadunt omnia emendatione nostra, quum apposite Hermiones mediterranei, hoc est, in media Germania positi, et Ingævonibus qui oceano, et Istævonibus qui Rheno sunt proximi, opponentur? Sic enim Tacitus, lib. de Moribus German. pag. 123: « Proximi oceano Ingævones: medii Hermiones: cæteri Istævones vocantur. » Sic igitur manifeste hic locus interpungendus est. At non propterea inserendi huc sunt Sicambri, invitis ac repugnantibus libris omnibus, tum editis, tum manu exaratis; quum sententia hujus loci sit, tam inter Istævones, quam inter Ingævones, habitasse Cimbros, qui tractus utriusque partem occuparint. Nihil planius. Hard. — Herm. *Istævones, quorum pars Cimbri, et Mediterranei*, etc. Ed. — A Rheni ostiis ad Coloniam Ubiorum amnis ejus accolæ, cum Frisiis occidentalibus, Istævones appellati. Hard.

19. *Cimbri.* Horum regio ibi fuit, ubi nunc Comitatus Marchiæ, Bergensis Ducatus, et Cliviensis pars transrhenana. Quæ quidem regiones in Prussica provincia, nunc *grand duché du Bas-Rhin* dicta continentur. Hard. et Ed.

20. *Hermiones.* In media Germania positi, ultra Rheni Oceanique ripas. In Germaniæ populis medii a Tacito appellati, lib. de Morib. Germ. cap. 2. Hard.

21. *Quorum Suevi.* Hermionum gentes ex ordine perquam accurate describit, ab iis exorsus, qui sunt ortui solis propiores, mox cursu inde versus occasum instituto. Horum igitur Suevi ii sunt, quos hodie Moravos appellamus, *la Moravie*, ut jam superius monuimus cap. 25. Neque enim Suevos ab istis alios Plinius agnovit, aut Ptolemæus, qui lib. II, cap. 11, ultra Albim Suevos summovet, versus ortum. Postea ad Danubii caput commigrarunt. Hermonduri fuere, qui nunc Bohemi, populique ab his fusi usque ad Danubii ripam. « In Hermunduris, inquit Tacitus, loc. cit. cap. 41, Albis oritur flumen inclytum: juxta Hermunduros Marcomanni et Quadi agunt... Eaque Germaniæ veluti frons est, quatenus Danubio prætexitur. » Sentio convelli a me recentiorum Geographorum placita: sed hos nihil in præsenti moror. Hard.

22. *Chatti*, etc. Chattis Franconiam, Brunswicensem Ducatum, circumjacentemque late regionem a Franconia ad Chaucorum fines Cheruscis adscribimus: hi enim inter Chattos Chaucosque medii, Tacito teste, lib. de Morib. Germ. cap. 36. Hard.

23. *Peucini*, *Basternæ*. Peucini, quos quidam Bastarnas vocant, inquit Tacitus, loc. cit. cap. 46. Strabo tamen Bastarnarum partem esse Peucinos putat, lib. VII, pag. 306. De horum situ diximus cap. 25. Gallos Livius semper appellat, lib. XLIV. Attamen Germani esse ducuntur. Gruteri inscript. pag. 453, Bastarnae. Hard.

sternæ, suprà dictis contermini Dacis. Amnes clari in Oceanum defluunt, Guttalus[24], Vistillus sive Vistula[25], Albis, Visurgis, Amisius, Rhenus, Mosa. Introrsus vero, nullo[26] inferius nobilitate, Hercynium[27] jugum prætenditur.

XXIX. (XV.) In Rheno ipso, prope centum M. passuum in longitudinem, nobilissima Batavorum insula et Cannenufatum[1]: et aliæ[2] Frisiorum, Chaucorum, Frisia-

24. *Guttalus*. Hunc eumdem esse, qui Ptolemæo, lib. II, cap. 11, Οὐΐδρος, aliis *Odera*, *l'Oder*, erudite probat Cluverius, adversus Junium, Germ. antiq. lib. III, cap. 49; Solino, cap. XX, p. 40, *Gothalus* est. HARD.

25. *Vistula*, etc. Rhenan. *Vistillus*, *Suevus*, *Albis*. ED. — Οὐϊςούλα, Ἄλβις, Οὐΐσσουργις, Ἀμάσιος, Ptolem. loc. cit. Nostris, *le Veichsel*, *ou la Vistule*, *l'Elbe*, *le Veser*, *l'Ems*. HARD.

26. *Nullo*. Sic ap. Rhen. Dalec. *nulli*. ED.

27. *Hercynium jugum*. Quem Hercynium saltum appellavit cap. 25; Ὀρκύνιον δρυμὸν Ptolem. lib II, cap. 11; Livius, lib. IX, c. 36, Germanicos saltus. Dionys. Perieg. v. 286, Ἑρκύνιον δρυμόν. HARD.

XXIX. 1. *Et Cannenufatum*. Voculam *et*, quam Dalecampius expunxerat, tum ex MSS. librorum, tum ex priorum editionum fide restituimus: ne Batavorum insulam, et Cannenufatum, geminam esse ac diversam, quisquam existimaret. Vide Cluver. German. antiq. lib. II, cap. 33. HARD. — Vet. apud Dalec. *Caninefatum*. ED. — Ea insula a Batavis et Cannenufatibus colebatur: illi quoniam majorem insulæ partem tenuere, nomen ei suum dederunt, dictaque insula Batavorum, sive Batavia est. In Tab. Peuting. *Patavia*. Isti apud Gruter. pag. 385, CANNANEFATES, apud Tacitum, Hist. lib. IV, cap. 15, et apud Velleium lib. II, n. 105, *Caninefates* appellati. Hodie *le Bétuve*. HARD.

2. *Et aliæ*. Quas quum sterni Plinius asseverat inter Helium ac Flevum, mari quod *Zuyderzee* nuncupant, ab ortu, ab occasu Zelandia claudi omnes necesse est. Eo ordine a Plinio eæ recensentur, ut ab ortu et septemtrione auspicatus, progrediatur in occasum. A populis in eas a continente progressis, nomen habent ex iis aliquæ: a Frisiis certe, Chaucisque duæ priores, quos ultra Rhenum sedes habuisse constat. Frisios in hoc tractu Tacitus quoque agnoscit, quos cum Caninefatibus copulat, Hist. lib. IV, cap. 79. Chaucos e patriis sedibus commigrantes, ac ducem natione Caninefaten secutos, inferiorem Germaniam incursavisse Claudii Imp. temporibus, idem auctor est, Annal. lib. XI, c. 19. De Frisiorum et Chaucorum insulis, quæ recedente maris æstu continenti necterentur, Dio, lib. LIV,

bonum[3], Sturiorum[4], Marsaciorum, quæ sternuntur inter Helium[5] ac Flevum. Ita appellantur ostia[6], in quæ effusus[7] Rhenus, ab septemtrione in lacus[8], ab occidente in amnem Mosam se spargit : medio[9] inter hæc ore, modicum nomini suo custodiens alveum.

1 XXX. (XVI.) Ex adverso hujus situs Britannia[1] insula, clara Græcis[2] nostrisque monumentis, inter septemtrio-

pag. 544. Nunc esse videtur Nort-hollandia. Atque hunc quidem situm Chaucis præsertim adjudicant ea quæ Plinius de iisdem affert, lib. XVI, cap. 1. Hard.

3. *Frisiabonum.* In MSS. *Frisiabonum.* H. — Leg. *Frisiavonum.* Ita MSS. Reg. et ed. pr. Nunc *Amstelland*, *Rhinland*, et clarissima urbium *Amsterdam.* Brot.

4. *Sturiorum*, etc. His vero meridionalem Hollandiam, *la Sud-Hollande*, Marsacis insulam assignamus, quam Mosa cum Rheno efficit, ubi Dordracum est in Zelandiæ confinio : unde Marsacios pro Mosatiis credas appellatos. Marsacos Tacitus vocat, jungitque Caninefatibus, Hist. lib. IV, cap. 79. Μαυρουσίους, ut puto, Dio lib. LX, p. 670, pro Μαρσατίους. In MSS. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, etc. *Tusiorum*, *Marsaciorumque.* Hard. — Leg. *Tutiorum.* Sine auctoritate in recentioribus editionibus, *Sturiorum.* Contermini fuere Frisiavonibus, et porrigebantur versus flumen Salam, *l'Issel.* Brot. — Pro Marsaciorum legitur in notis ap. Dalec. margini appositis *Mattiacorum.* Ed.

5. *Inter Helium*, etc. Helium Zelandiæ vicinum, ubi nunc castellum *Briel.* Flevum vero Frisiæ, ubi nunc insula est, quæ priscum nomen retinet, *het Vlie*, sive *Flie.* Hard.

6. *Ostia.* Et castella quoque ostiis imposita. Tacitus, Annal. lib. IV, cap. 72. Ed.

7. *In quæ effusus.* Per fossam a Druso in Salam *l'Issel:* alteramque ex parte læva a Civili, in Leccam, *le Leck*, Mosamque, deductum olim esse Rhenum sciunt eruditi. Vahalem hunc Rheni alveum accolæ nominant, qui mox id quoque vocabulum mutat Mosa flumine, cujus immenso ore in Oceanum effunditur. Hard.

8. *In lacus.* Hi frequenti eluvione aquarum, in unum maris sinum abierunt, ea magnitudine, quæ Maris Australis, *Zuyderzee*, nomen hodie sustineat. Lacui nomen olim Flevo fuit, ut auctor est Mela, lib. III, cap. 2. Hard.

9. *Medio.* Quod a Schenckii, ut vocant, munimento, Arenacum delapsus, Ultrajectum ac Lugdunum alluit. Hard.

XXX. 1. *Situs Britannia.* Pint. *sita est Britannia.* Ed.

2. *Clara Græcis.* Hanc cæteris orbis totius insulis Græci prætulere: Dionys. Perieg. vers. 568, de Britannicis insulis : Τάων τοι μέγεθος περιώσιον· οὐδέ τις ἄλλη Νήσοις ἐν πάσῃσι Βρετάνισιν ἰσοφαρίζει. Hard.

nem et occidentem jacet : Germaniæ[3], Galliæ, Hispaniæ, multo maximis Europæ partibus magno intervallo[4] adversa. Albion[5] ipsi nomen fuit, quum Britanniæ vocarentur omnes : de quibus mox paulo dicemus. Hæc abest a Gessoriaco[6] Morinorum gentis littore, proximo trajectu[7] quinquaginta M. circuitu[8] vero patere tricies octies centena viginti quinque M. Pytheas et Isidorus tradunt : triginta prope jam annis notitiam ejus romanis armis non ultra vicinitatem silvæ Caledoniæ[9] propagantibus. Agrippa[10]

3. *Germaniæ*, etc. Verius Strab. lib. IV, pag. 199, soli Galliæ prætendi dixit. Plinio tamen Tacitus subscribit, in vita Agricolæ, cap. 10. HARD.

4. *Magno intervallo*. Vet. apud Dalec. *haud magno intervallo*. ED. — Spatium intelligit, quo ab oriente in occasum porrigitur: maximam spatio ac cælo Tacitus dixit, loc. cit. HARD.

5. *Albion*. Ἀλουΐων Ptolemæo, lib. II, cap. 3. Angliam, Scotiamque complectitur; Scotorum etiam tunc quum Britannia diceretur, æque atque Anglorum ignoto nomine. Britanniæ dicebantur, Hibernia adjuncta, cum cæteris adjacentibus insulis. HARD.

6. *Gessoriaco*. Ptolem. lib. II, c. 9, Γησοῤῥίακον ἐπίνειον Μορίνων, Morinorum navale. Plinio ipsi, c. 37 hujus libri, *Portus Morinorum Britannicus*, quod ex eo Gallis Romanisque usitatus erat in Britannos trajectus. Tab. Peuting. *Gesoriaco, quod nunc Bononia*. Nostris *Boulogne-sur-Mer*. HARD.

7. *Trajectu quinquaginta millium*. In Parm. edit. *quinquaginta millia millium*. Hermolaus *millia minimum* rescripsit. Nos hanc postremam vocem, ceu spuriam, expungimus: abest enim a MSS. omnibus, Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. Chifflet. etc. atque ex præcedenti vocula *millium* ea prodiit. Straboni porro, lib. IV, pag. 199, ab Icio Morinorum, unde solvit in Britanniam Cæsar, trajectus est CCCXX stad. hoc est, LX M. pass. non L. HARD. — Pro *minimum* proponebat Dalec. *passuum*. ED.

8. *Circuitu vero*. Sic Martianus, a Plinio mutuatus, lib. VI, cap. *alia dimensio Europæ*, pag. 215. H.

9. *Caledoniæ*. Floro Saltus Caledonius appellatus: Grampio monte, *Grampian*, dividitur : in Scotia, ubi et Caledonia regio, quam Julius Agricola Domitiani temporibus primum subegit. Καληδόνιος δρυμὸς est Ptolemæo lib. II, c. 3. At significare Plinius videtur, haud longe progressa fuisse arma romana, si spectetur spatium annorum triginta, ex quo bella ibi geri cœpta sunt. Quamobrem annon Caledonia silva verius fuerit in Comitatu quem vocant Essexiæ, quinque aut sex leucis supra Tamesim, ab amne Læa usque ad mare, amplius considerandum. HARD.

10. *Agrippa*, etc. Sic quoque

longitudinem DCCC M. pass. esse : latitudinem CCC M. credit. Eamdem Hiberniæ latitudinem, sed longitudinem CC mill. passuum minorem. Super eam hæc sita abest brevissimo transitu a Silurum[11] gente XXX M. pass. Reliquarum nulla CXXV mill. circuitu amplior proditur. Sunt autem XL[12] Orcades, modicis inter se discretæ spatiis. Septem Acmodæ[13], et XXX Hæbudes[14]: et inter Hiberniam ac Britanniam, Mona[15], Monapia, Ricina, Vectis, Limnus,

Martianus loc. cit. et Solinus, cap. XXII, pag. 41 et 42. HARD. — Chifflet. « Agrippa longitudinem DCCC M. pass. credit : latitudinem CCC. Eamdem credidit Hyberniæ, sed longitudinem, etc. » ED.

11. *A Silurum gente.* Σίλυρες a Ptolemæo appellantur, lib. II, c. 3. Silurum Tacitus meminit, Annal. lib. XII, cap. 32 seqq. Oram hi occiduam tenuere Valliæ principatus, cum Demetis, qui Silurum pars fuere. Solinus, cap. XXII, pag. 42, Silurum gentem sitam in Britanniæ ora contra Hiberniam, dum hunc Plinii locum transcripsit, insulam male credidit. Nec freti, quod interjacet, spatium summa fide retulit, quum latitudinem ejus scripsit in CXX mill. spatium diffundi, pro XXX; sic enim MSS. omnes habent Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. Chiffl. libri editi, perperam XX. HARD.

12. *Sunt a. XL.* Vet. ap. Dalec. « sunt autem XL M. pass. » ED.— Totidem Martiano, l. c. Pomp. Melæ, lib. III, c. 5, 6, « triginta sunt Orcades angustis inter se diductæ spatiis »; Jornandi XXXV; Ptolemæo, lib. II, cap. 3, περὶ τριάκοντα. Sunt eæ supra Scotiam positæ, modico ab ea freto disjunctæ. Earum maxima Pomona, *Mainland.* HARD.

13. *Acmodæ.* MSS. *Hæcmodæ.* Alii *Hæmodes.* Vulg. *Hetland* et *Schetland*, in commune appellantur : Orcadibus proximæ, sed in boream longius submotæ. HARD.

14. *Hæbudes.* Leg. *Hebudes.* Ita MSS. Reg. et editio princeps. BROT. — Vet. apud Dalec. *Hebrides.* ED. — Solino, cap. XXII, pag. 42, et Ptolemæo, lib. II, cap. 2, quinque tantum Ἔβουδαι numerantur : Martiano quoque in Periplo, apud Stephanum, Αἰβοῦδαι νῆσοι πέντε τῆς Βρεταννικῆς. Omnium verissime Plinius : sunt enim eæ pæne innumeræ haud procul Orcadibus supra Hiberniam, Scotiamque, ut docet Cluverius, German. antiq. lib. III, cap. 40. HARD.

15. *Mona*, etc. Mona Valliæ littori adjacet. Μόνα νῆσος Ptolemæo, loco citato, nunc *Anglesey.* Monapia, Ptolemæo Μονάοιδα, loco citato. Bedæ *Menavia*, nunc *Man* et *Moneitha*, contra Cumberlandiam. Ricina, Ptolemæo Ῥικίνα, loco citato. Vectim hanc, quæ in freto est quod inter Hiberniam Britanniamque interfluit, cave cum altera confundas quæ contra id Angliæ latus est, quod Galliæ obvertitur. Limnus, Ptolemæo Λίμνος, Andros Ἔδρος dicitur. HARD. — Apud Dalecamp. legitur

Andros. Infra vero Siambis[16], et Axantos. Et ab adverso[17] in Germanicum mare sparsæ Glessariæ, quas Electridas Græci recentiores appellavere, quod ibi electrum nasceretur. Ultima[18] omnium, quæ memorantur, Thule : in qua 3
solstitio nullas esse noctes indicavimus[19], Cancri[20] signum sole transeunte, nullosque contra per brumam dies. Hoc[21] quidam senis mensibus continuis fieri arbitrantur. Timæus

*Ricnea*, pro *Ricina*, *Silimnus*, pro *Limnus*, ac denique in vet. apud eumdem *Edros* pro *Andros*. Parum feliciter, ut puto, Mannertus Limnam nunc esse *Saint-Patrick*, et Andron, *Lamby* conjicit, Ricinamque inter Hæbudas relegat. Ed.

16. *Siambis*. MSS. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, et Paris. *Amnis*, non *Siambis*. Hard. — Illæ insulæ non ad majorem Britanniam, *l'Angleterre*, sed ad minorem Armoricamve, *la Bretagne*, pertinent. Siambis, *l'île de Sian*. Axanthos, *l'île d'Ouessant*. Brot.

17. *Et ab adverso*. Superius memoratæ insulæ contra occidentale Britanniæ latus sunt positæ : hæ ex adverso, nempe versus ortum, nec jam in eo mari, in quo Britannia est, sed in Germanico, seu parte illa sinus Baltici, quæ Germaniam alluit, supra Dantiscum, ubi insulæ sunt *Oeland*, et *Gotland*, Glessariæ dictæ a succino, quod Germanis *Gles* diceretur : id enim tum in iis insulis, tum in opposito Gutonum littore, ubi Dantiscum est, legebatur, ut Plinius docet, l. XXXVII, c. 11. Hæ duæ Glessariæ superius, cap. 27, Austriana, Actaniaque appellatæ. Hard.

18. *Ultima*. Hæc iisdem verbis Martianus, loco citato, et Solinus, cap. XXII, pag. 42. Thule Islandia nunc appellatur, ut recte Cluverius animadvertit, Germ. antiq. lib. III, c. 39. Schetlandiam vult esse Cambdenus, p. 850 ; at hæc non quinque dierum navigatione a Britannia, ut vult Solinus, immo vix unius, abest : nec senis mensibus dies ibi, ut in Islandia, et nox vices habent. Neque eos audimus qui ante annum Christi 874, ulli cognitam Islandiam negant. Fuerit sane hactenus inculta : incognitam fuisse, negamus. Partibus 63, seu gradibus ab Æquatore distare Thulen ait Agathemerus, Geograph. lib. I, cap. 5. Hard. — Varias refert de Thule insula veterum scriptorum opiniones vir antiquæ Geographiæ peritissimus, Gosselin, *Géographie des Grecs analysée*, p. 48 seqq. et *Recherches sur la Géographie des Anciens*, tom. II, pag. 35, ubi egregie demonstrat diversam esse Pytheæ Massiliensis et Ptolemæi, sive Marini Thulen ; hancque unam esse ex insulis *Schetland*, illam vero Islandiam. Vide infer. notam 26. Ed.

19. *Indicavimus*. Lib. II, cap. 77.

20. *Cancri signum*. Volebat Dalec. *ad Cancri signum*. Ed.

21. *Hoc quidam*. Quos inter Pomponius Mela, ut diximus cap. 26. Hard. — Sic apud Chifflet. Dalec.

historicus[22] a Britannia introrsus sex dierum navigatione abesse dicit insulam Mictim[23], in qua candidum plumbum proveniat. Ad eam Britannos vitilibus[24] navigiis corio circumsutis navigare. Sunt qui[25] et alias prodant, Scandiam, Dumnam, Bergos: maximamque omnium Nerigon, ex qua in Thulen[26] navigetur. A Thule[27] unius diei navigatione mare concretum, a nonnullis Cronium appellatur.

1 XXXI. (XVII.) Gallia omnis[1] Comata uno nomine appellata, in tria populorum genera dividitur, amnibus maxime distincta. A Scaldi[2] ad Sequanam Belgica. Ab eo

*hæc quidam*. Rhod. cap. XXII, 16, *hæc siquidem*. Ed.

22. *Timæus historicus*. Hoc loco non *Timæus*, sed *Pytheas*, legit auctor libri de Mensura orbis terræ: « Plinius Secundus, inquit, in quarto libro edocet, quod Pytheas Massiliensis sex dierum navigatione in septemtrionem a Britannia Thulen distantem narrat. » Sic Plinius ipse, lib. II, cap. 77, pag. 229. Hard.

23. *Mictim*. Quæ sit illa Mictis incompertum. At quum hæc proderet Timæus, forte insulam dixit partem illam Britanniæ, quam appellamus *Cornwal*, in qua candidum plumbum, *l'étain*, provenit. Brot.

24. *Vitilibus*. Vet. apud Dalec. *vilibus*. Ed.—Vide quæ de iis dicturi sumus, lib. VII, cap. 57. Hard.

25. *Sunt qui*. Aliorum sententiam prodit, non suam. Scandia certe a Scandinavia, de qua supra, nihil differt. Δούμναν insulam juxta Orcadas habet Ptolemæus, lib. II, c. 3. Hard. — Hic ne quæsieris insulas. Antiqui, quum hæc loca satis explorata non haberent, terras multis quidem aquis interruptas pro insulis accepere. Certum est partes esse Norwegiæ; Scandiam, nunc *Scane*, vel *la Scanie*; Bergos, *Bergen*; Nerigon, *la partie septentrionale de la Norwège*. Brot.

26. *In Thulem navigetur*. Crediderim Thulen illam esse *l'Islande*, ultra quam est mare concretum Croniumve, *la mer Glaciale*. Antiquissimæ fuere enim navigationes descriptionesque, quarum promiscua tantum est memoria in veteribus scriptoribus. Brot.

27. *A Thule*. Solinus, cap. XXII, pag. 43, et Martianus, loco cit. H.

XXXI. 1. *Gallia omnis*. Extra provinciam Narbonensem. Galbæ nummus, TRES GALLIAE. Hard.— De his omnibus vide D'Anville, *Notice de la Gaule*. Ed.

2. *A Scaldi*. Ita MSS. Reg. et edit. princeps, et Elz. Harduinus autem ex Chifflet. *a Scalde;* qui quidem hic annuendum non putavimus, quod ipse fateatur, *a Scaldi* paulo inferius legendum fore. Ed. —Plinius Galliam a Scaldi, *l'Escaut*, non a Rheno determinat, quod provinciæ romanæ Germania superior et inferior a Rheno ad Scaldim protenderentur. Brot.

ad Garunnam[3] Celtica, eademque Lugdunensis. Inde ad Pyrenæi montis excursum Aquitanica[4], Aremorica[5] antea dicta[6]. Universam oram[7] XVIII M. pass. Agrippa : Gallia-

3. *Ad Garunnam.* Eamdem Galliæ divisionem Mela, sed *Garumnam* vocat, lib. III, cap. 2 : « Regio, inquit, quam incolunt omnis Comata Gallia, populorum tria summa nomina sunt; terminanturque fluviis ingentibus. Nam a Pyrenæo ad Garumnam, Aquitania : ab eo ad Sequanam, Celtæ : inde ad Rhenum pertinent Belgæ. » Ammianus Marcellinus expressius adhuc, atque eo audacius, l. XV, p. 59 : « Temporibus priscis quum laterent hæ partes ut barbaræ, tripartitæ fuisse creduntur; in Celtas eosdemque Gallos divisæ, et Aquitanos, et Belgas... et Gallos quidem, qui Celtæ sunt, ab Aquitanis Garumna disterminat flumen, a Pyrenæis oriens collibus, postque oppida multa transcursa in Oceano delitescens; a Belgis vero eamdem gentem Matrona discernit et Sequana, amnes magnitudinis geminæ. » Tamen ex nominibus et situ Aquitaniæ populorum, quos Plinius paulo postea enumerat, cap. 33, Garunnam (sic enim habent MSS. quos vidimus, et alius e Bibliotheca Divio-Benigniana, et veteres editiones omnes a Romana anni 1470 usque ad Frobenianam; quæ prima *Garumnam* edidit : ) *Garunnam*, inquam, appellasse Plinius videtur ipsum amnem Ligerim, ab Andegavensi regione; ubi jam multis auctus magnis fluminibus, deinceps solus in mare devolvitur, nullo alicujus nominis amne recepto. Noverat is haud dubie, Garumnam similiter, qui Garumna est in decursu, eumdem per leucas quindecim, antequam se in mare exoneret, Garumnam desinere appellari, et Girundam vocari, ex quo Dordoniam non imparem sibi amnem recepit, et uno decurrere alveo ambo cœperunt. Non hunc igitur intellexit, quum Garumnam dixit; siquidem Girunda esset accolis, ut etiamnum est, non Garumna. Sic Danubius longe ante ostia, non Danubius, sed Ister fuit. Sic igitur recte Plinius innuit, Ligerim circa ostia sua Garunnam fuisse olim ab accolis vocitatum. Nam ab unius fluminis ostio ad aliud ducit mensuras, et fines populorum disterminat. HARD.

4. *Aquitanica.* Ita MSS. omnes : ut Belgica, Celtica. HARD.

5. *Aremorica.* Vet. *Arecomica*, sed perperam. Veteribus namque Gallis hodieque etiam Britonibus, Gallis populis, *ar-mor* significat *ad mare*, teste Camdeno Britan. p. 20. Vide et Pancirol. super Notic. lib. II, c. 86. DALEC. et HARD.

6. *Antea.* Dalec. *ante*, repugnante Chiffl. ED.

7. *Universam oram* XVIII *M. pass. Agrippa*, etc. Libri hactenus editi hoc tantum, *Agrippa universarum Galliarum inter*, etc. Verum ex MSS. Reg. 1, 2, Colbert. 1, 2, Paris. et Tolet. lectione, quam secuti sumus, tres omnino apposite reddi mensuræ videntur, ex commentariis Agrippæ decerptæ : adnavigationis primum gallicæ oræ totius, per Oceanum a Scaldi fluvio usque ad Pyrenæum,

rum inter Rhenum et Pyrenæum, atque Oceanum, ac montes Gebennam et Juram, quibus Narbonensem Galliam excludit, longitudinem DCCXX[8] M. passuum, latitudinem CCCXVIII[9] computavit.
2 A Scaldi[10] incolunt extera Toxandri pluribus nominibus[11]. Deinde Menapii[12], Mo-

quæ colligat $\overline{XVIII}$, hoc est, decies octies centena M. pass. Mediterraneæ deinde longitudinis, et latitudinis denique earumdem Galliarum. Sic paulo post, ubi Gebennam et Juram libri impressi habent, *Juras* multitudinis numero MSS. iidem repræsentant: quemadmodum lib. III, c. 5, *montibus Gebenna et Juribus* dixit. Hard. — Non multum autem a vero abest $\overline{XVIII}$ mill. pass. mensura, dummodo non Oceani tantum, sed interni etiam maris littora in ea recenseantur. Ed.

8. *DCCXX M passuum.* MSS. omnes, *CCCXX.* Chiffletian. *CCCCXXX.* Hard. *CCCXX.* Missi Theodosii: « Gallia Comata... juxta Plinium Secundum in quarto libro, in longitudinem DCCCCXX, in latitudinem CCCVIII. » Omnes istæ mensuræ multum a vero aberrant; nos autem MSS. omnes *CCCXX* habere animadvertentes, immutata prima littera *C* in *D*, *DCCXX* reponendum censuimus, nihil in hoc dubii admittentes, quum Rhenum inter et Pyrenæos, juxta Garumnæ fontes et nonnullas partes alias, vera sit DCCXX M. pass. distantia. Ed.

9. *CCCXVIII.* Dalecampius, *CCCXIII.* Chifflet. *CCCXXIV.* Missi Theodosii, ut modo diximus, *CCCVIII.* Paulum inter se differunt omnes istæ mensuræ; quamobrem nihil immutandum censuimus; animadvertendum tamen est illas inter Gebennam et Oceanum æquo longiores esse, quum inter montes istos et Oceanum maximum sit CCLXII M. pass. intervallum: inter Juram autem et Oceanum breviores, quum minimum sit CCCXLVI mill. pass. intervallum, maximumque CCCCXC M. passuum. DCXV tandem M. pass. reperies, si maximam Galliæ latitudinem habere volueris, Gobæum promontorium inter, quod Galliæ maxime occidentale est, et Rhenum, atque etiam DCC M. pass. si usque ad Helvetiæ terminos pergere libuerit. Ed.

10. *A Scaldi incolunt extera Toxandri.* Vet. apud Dalec. « A Scaldi incolunt externi Toxandri. » Hoc est, ut ait Harduinus, regionem ultra Scaldim, extraque Gallias positam, ad Mosam usque et quæ nunc *province d'Anvers* et *Brabant septentrional* vocatur; aut, ut vult Cluverius, paludosas regiones quibus nomen est *Zee-lande.* Certe deinceps Menapiorum regionis partem occuparunt, quam D'Anville nominari dicit *la Campine*, et in qua fuit *Toxandria locus.* Ammiano Marcellino, libro XVII, memoratur, loco hodie dicto *Tessender-loo.* Ed.

11. *Pluribus nom.* Hoc est, gens una illa Toxandrica plures populos complexa est. Hard.

12. *Deinde Menapii.* Jam hi deinceps citra Scaldim. Et Menapii quidem Morinis confines, juxta mare,

rini [13], Oromansaci [14] juncti pago, qui Gessoriacus vocatur : Britanni [15], Ambiani [16], Bellovaci [17]. Intror-

non Plinio modo, sed etiam Straboni, lib. IV, pag. 194 : τοῖς Μεναπίοις δ' εἰσὶ συνεχεῖς ἐπὶ τῇ θαλάττῃ Μορῖνοι. Tacitus quoque, Hist. lib. IV, pag. 94 : « A Rheno venientes transire Mosam jubet, ut Menapios et Morinos, et extrema Galliarum quaterent. » HARD. — Illos Cæsar, lib. IV, diversis locis, tum Morinis jungere videtur, tum ad Rhenum ponere, quum, cap. 4 : « Usipates, ait, et Tenchtheri ad Rhenum pervenerunt, quas regiones Menapii incolebant, et, ad utramque ripam fluminis, agros, ædificia, vicosque habebant. » Et in hoc etiam Strabonem ipsum Cæsari assentiri animadvertit eruditissimus vir, BARBIÉ DU BOCAGE, in Cæsaris nostri Indice geographico, quem vide. Ex his omnibus hoc mihi constare videtur, nempe Menapios quondam in omnibus regionibus, quæ Oceanum inter et Rhenum jacent, dominatos fuisse, et a Germanis populis, Toxandris scilicet aliisque, a Rheno ad mare adactos, in ea tandem regione circumscriptos fuisse, quæ hodie *Flandre occidentale* appellatur. Vid. D'ANVILLE, *Notice de la Gaule*, verbo MENAPII. ED.

13. *Morini. Extremique hominum Morini* Virgilio appellati. Ut Armorici, ita et Morini a voce celtica *Mor*, quæ mare significat, quasi Maritimi, nomen habuere. Menapiis, ut vidimus, ab ortu confines : Ambianis, ab occasu, apud Ptolem. lib. II, cap. 9, qui Morinorum civitatem mediterraneam ait fuisse Ταρούανναν, olim *Térouane :* navale, Gesoriacum, ut vidimus sup. cap. *Boulogne (départ. du Pas-de-Calais).* HARD. et ED.

14. *Oromansaci. Oromarsaci*, quod a MSS. datur, legere mallet D'ANVILLE, qui eos inter urbes *Calais* et *Gravelines* habitasse putat, loco etiamnunc *terre de Marck*, seu *de Merk*, vocato, haud longe a Gessoriaco, de quo mox supra. ED. — Audax conjectura illius qui legendum suspicabatur, *Promont. Iccii, junctum pago*, etc. HARD. et ED.

15. *Britanni.* Quos in Gallia solus memorat Noster. An Britannorum fuerint colonia incertum, non tamen absurdum existimare videtur eruditissimus vir D'ANVILLE, qui eos ponit in meridionali ripa amnis hodie vocati *la Canche (départ. du Pas-de-Calais)*. Cluverius, German. antiq. lib. IV, c. 27, hic *Briannos* legi mavult. ED.

16. *Ambiani.* Aquis Somonæ clari amnis abluuntur : habent oppida *Amiens*, *Abbeville (département de la Somme)*. HARD. et ED.

17. *Bellovaci.* In Edit Parmens. *Bellovaci*, *Bassi.* Frobenius, *Bellovaci, Hassi.* MSS. Reg. 1, *Bollovasi* tantum. Reg. 2, Colb. 1, 2, Paris. Chifflet. *Bellobasi.* HARD. — Addit Harduinus : *Bellovaci* solum exscripsimus, expuncta voce *Bassi*, vel *Hassi*, quos in hoc terrarum tractu nullus agnoscit. Harduinum autem reprehendit D'ANVILLE, *Notice de la Gaule*, pag. 363, locum esse in Bellovacensi diœcesi ostendens, qui Hassorum nominis vestigia servat, quum in mappis *Haiz*, sive *Hez*,

sus[18], Catustugi[19], Atrebates[20], Nervii liberi[21], Veromandui[22],

scribatur; itaque vocem *Hassi* servandam putat, quam non reponendam curavimus. Bellovaci autem fortissimi Belgarum memorantur a Cæsare, lib. II, c. 4, et a Strabone, lib. I, cap. 4, qui eos vocat Βελλοάκους. Ptolemæus: Μετὰ δὲ τούτους (Ἀτρεβατίους) Βελλουάκοι, ὧν πόλις Καισαρόμαγος, Cæsaromagus, postea Bellovaci, hodie *Beauvais*. Bellovacos ultra fines provinciæ nunc dictæ *département de l'Oise* processisse non censent D'ANVILLE et BARBIÉ DU BOCAGE, quamvis aliter videatur Harduino, qui eos usque ad Oceanum producit. Quod quidem Plinii fuisse opinionem indicare videtur sequens verbum *introrsus*, interprete eodem Harduino. ED.

18. *Introrsus*. Hactenus igitur recensiti populi oram tenuere: mediterranea, qui deinceps appellandi sunt. HARD.

19. *Catustugi*. Sic MSS. omnes. Nescio autem cur in libris editis omnibus legatur *Castologi*, quum nihil uspiam reperiatur quod lectionem istam confirmare possit. In Antonini autem Itinerario, Bagacum inter et Durocortorum reperitur *Catusiacum*, cujus nominis similitudo nos impulit ut crederemus hanc esse Catustugorum, sive forsan Catusiacorum urbem. Eam autem sitam fuisse putat D'ANVILLE loco dicto *Chaours*, ad transitum amnis *Serre*, haud longe a *Vervins*, *département de l'Aisne*. ED.

20. *Atrebates*. Straboni, lib. IV, pag. 194, Ἀτρέβατοι et Ἀτρεβατίοι; Ptolemæo, lib. II, c. 9, Ἀτριβατίοι, quos errore ad Sequanam habitasse ait. Eorum urbs Ὀριγίακον fuisse ait, hodie *Orchies (département du Nord)*; Cæsar autem, lib VIII, cap. 46 et 52, aliique Atrebatum urbem *Nemetocennam*, sive *Nemetacum*, fuisse nos docent: hodie haud dubie *Arras*, provinciæ ante an. 1789 dictæ *Artois*, nunc *département du Pas-de-Calais*, caput. ED.

21. *Nervii liberi*. De illis pluribus locis Cæsar meminit. Strabo, loco cit. Τριουάγροις δὲ συνεχεῖς Νερούϊοι; Ptolemæus, loco citato: « Sub prædictis gentibus (scilicet Morinis, Tungris, et Menapiis) habitant maxime septemtrionales Nervii, quorum civitas Baganum. » Ea autem civitas, hodie *Bavai* vocata *(département du Nord)*, quarto sæculo, si eruditissimo viro D'ANVILLE credimus, dominatum in ea regione cessit duobus aliis, Cameraco scilicet, hod. *Cambrai (départ. du Nord)*, et Turnaco, hod. *Tournay*, in provincia dicta *Hainault*, in regno quod Galli *Pays-Bas* vocant. Liberi porro dicuntur, inquit Hard. h. e. non, ut cæteri vectigales: et suis, non romanis utentes legibus. ED.

22. *Veromandui*. A Strabone, cui minus bene notam fuisse hanc Galliæ partem jam modo vidimus, silentio prætermissi, a Ptolemæo autem corrupte Ῥομάνδυες vocati, et eorum civitas Αὐγούστα Οὐερομανδυῶν, quam hodie esse *Vermand* vicum, duobus circiter leucis ab urbe *St.-Quentin (départ. de l'Aisne)*, nominis similitudo indicare videtur; cui quidem opinioni repugnant BELLEY, *Mémoires de l'Académie des Inscriptions*, tom. XIX, D'ANVILLE, multique alii eruditi viri, qui ipsam urbem *St.-Quentin*, cujus vicus an-

Sueconi[23], Suessiones[24] liberi, Ulmanetes[25] liberi, Tungri[26], Sunuci[27], Frisiabones, Betasi, Leuci[28] liberi, Treveri liberi

tiquissimus etiamnunc *Aouste* appellatur, Augustam fuisse contendunt. Circumjectus ager, ante ann. 1789, *Vermandois* vocabatur. Ed.

23. *Sueconi.* In MSS. Reg. *Sucuconi.* Corruptum nomen videtur, et forte repetitum e sequenti Suessiones, quum de illis omnes conticescant. Ed.

24. *Suessiones.* Regionem tenuerunt quæ, ante 1789, *Soissonais* vocata, hodie provinciæ *département de l'Aisne* dictæ, pars est australis. De illis vide Cæsaris nostri Indicem geographicum, pag. 358, et d'Anville, *Notice de la Gaule*, p. 620. Ed.

25. *Ulmanetes.* Ita MSS. omnes et libri editi ante Hermolaum, qui *Ulbanectes* ex Antonino rescripsit. D'Anville haud dubium esse dicit quin iidem sint qui in quibusdam Ptolemæi MSS. Συμάνεκτοι, vel Σουβάνεκτοι, latine *Subanecti*, dicuntur. Correctum autem nomen *Silvanectes* esse addit, quod sic in libello provinc. Gall. et Imper. legitur; ubi quoque memoratur *civitas Silvanectum*, quæ, ut plerisque videtur, hodie est *Senlis (départ. de l'Oise)*, vasta silva fere undique circumdata; unde Silvanectibus nomen venisse videtur. Ed. — In libris quibusdam editis, ante Ulmanetes adduntur *Veruni liberi*, quos nec MSS. codicum, nec scriptorum veterum ullus agnoscit. Virodunos novi, quorum ager *le Verdunois*, oppidum *Verdun (département de la Meuse)*; Verunos non novi. Hard.

26. *Tungri.* Sic vocabantur, auctore Tacito, de Mor. German. 2: « Qui primi Rhenum transgressi, Gallos expulerunt »; Germaniam inferiorem cum Agrippinensibus, de quibus mox deinceps partiti sunt, secundum libellum Prov. Galliarum; sicque maximam tenuerunt partem regionum, quæ hodie vocantur provinciæ *de Namur*, *de Liège* et *de Limbourg*, ubi etiamnunc nomen Tungrorum servat *Tongres*, vetus eorum civitas. Ed.

27. *Sunuci*, etc. Ita MSS. omnes, non *Runici*. Broterius *Sunici*, *Frisiavones* legit. Qui porro Sunucorum, Frisiabonum, Betasorumque sedes ultra Rhenum quærunt, ii qui Belgicæ Galliæ fines fuerint, quibus hi omnes continebantur, ignorant. Nervios Betasiosque Tacitus simul jungit, Histor. lib. IV, cap. 56 et 60: « Occupatis, inquit, Sunicis, Claudius Labeo Betasiorum, Tungrorumque, et Nerviorum tumultuaria manu restitit, fretus loco, quia pontem Mosæ fluminis anteceperat. » Apud Gruter. pag. 520, reperta Moguntiæ inscriptio, BETASII CIVES. Hard. — Sunuci inter Mosam et Agrippinenses habitasse videntur orientalem provinciæ *de Limbourg* partem; Betasii autem, si Divæo, quem Ortelius appellat, credimus, occidentalem, in confinio hujus provinciæ et illius quæ *Brabant méridional* vocatur, loco dicto *Beetz*, ad amnem *Gette*, inter *Leau* et *Haclen*, septem circiter leucis a *Louvain*, orientem versus. Frisiabonum locus ignoratur, nisi inter Sunucos et Betasios, ad septemtrionem Tungrorum requiratur. Ed.

28. *Leuci liberi.* Oppida habuere, auctore Ptolemæo, lib. II, cap. 9,

antea[29], et Lingones[30] fœderati, Remi[31] fœderati, Mediomatrici[32], Sequani[33], Raurici[34], Helvetii[35]. Coloniæ: Equestris[36], et Rauriaca. Rhenum autem accolentes,

Τοῦλλον, hodie *Toul (département de la Meurthe)*, et Νάσιον, hodie *Nais*, vel *Nays (départ. de la Meuse)*. Ed.

29. *Treveri liberi antea.* Qui liberi antea, inquit, iidem nunc sunt, ut et Lingones, fœderati. A Diocletiani principatu crebra sunt Augustorum nominibus percussa Treveris numismata. H. — Eorum civitas, una inter celeberrimas Galliæ, etiamnunc *Trèves* vocatur, incolis *Trier*, in provincia dicta *Grand duché du Bas-Rhin*, Borussorum regi subdita. Ed.

30. *Lingones.* Tacitus, Hist. lib. I, c. 78: « Otho Cæsar Lingonibus universis civitatem romanam dedit. » Hard. — Oppidum eorum hodie *Langres* dicitur *(département de la Haute-Marne)*. Ed.

31. *Remi.* Fœderatorum populorum potior, quam liberorum conditio fuit: neque enim qui liberi erant, iidem continuo fœderati. H. — Remorum autem oppidum hodie *Reims* dicitur *(département de la Marne)*. Ed.

32. *Mediomatrici.* Ptolemæo, lib. II, cap. 9, Μεδιομάτρικες. Tacito, Hist. lib. I, cap. 63, et lib. IV, c. 70, *Mediomatrici*. Hard. — Eorum oppidum hodie *Metz* dicitur *(département de la Moselle)*. Ed.

33. *Sequani.* Quorum oppidum apud Ptolemæum, lib. II, cap. 9, Οὐισόντιον. Hard. — Hodie *Besançon (département du Doubs)*, usque ad Basileam, *Bâle*, Rheno appositam, eorum ditio pertinuit. Ed.

34. *Raurici.* Quorum mox dicenda Colonia Rauriaca: iidem Rauraci alias appellati. Inscriptio Gruteri, pag. 339: L. MVNATIVS. L. F. PLANCVS. COS... IN GALLIA. COLONIAS. DEDVXIT. LVGDVNVM. ET. RAVRICAM. Nunc vicus ignobilis, *Augst*, a Basilea VI M. pass. non ipsa Basilea, ut quibusdam visum. Civitatem Basileensium a Castro Rauracensi distinguit Libellus Provinciarum Galliarum. Hard.

35. *Helvetii.* Qui Cæsari, Plinio, cæterisque vetustioris ævi scriptoribus Helvetii vocitantur, hos posterior ætas Sequanos appellavit. Tenuere ii quidquid fere a Dola Lugdunum usque, inter Ararim Rhodanumque, terrarum interjacet. Quos Galli *Suisses* appellitant, ultra Juram montem, Belgicæque Galliæ limites positos, ii sibi quidem Helvetiorum nomen adsciscunt: veterum sedes non habent. Eutropius, de Cæsare, lib. VI, pag. 392: « Is primo vicit Helvetios, qui nunc Sequani appellantur. » Vide Nicolaum Chorier, Hist. Delphin. lib. I, p. 10. Hard.

36. *Equestris.* Ptolemæo quoque Ἐκουεστρὶς in Sequanis collocatur, l. II, cap. 9. Id nomen habet fortassis ab Equitibus Limitaneis eo deductis. Apud Gruterum, pag. 468, reperta inscriptio in pago *Versoye* agri Genevatis, COL. EQ. In Libello Provinciarum Galliarum, *Civitas Equestrium*, id est, *Noviduno*. Unde *Nyon* colligunt Guillimannus, Cluverius, Monetus, ad Lemanum lacum. Hard.

Germaniæ gentium in eadem[37] provincia, Nemetes[38], Tribochi[39], Vangiones[40]: hinc Ubii[41], Colonia Agrippinensis, Guberni[42], Batavi, et quos in insulis diximus[43] Rheni.

XXXII. (XVIII.) Lugdunensis Gallia habet[1] Lexovios[2], 1

37. *In eadem.* Galliæ Belgicæ contributi. Hard.

38. *Nemetes.* Νέμητες Ptolemæo, lib. II, cap. 9. In Libello Provinc. Civitas Nemetum Spira. Hard. — Gallis *Spire*, incolis *Speier*, præcipua urbs provinciæ dictæ *Cercle du Rhin*, Boiariæ regi subditæ. Ed.

39. *Tribochi.* Τρίβοκχοι Straboni, lib. IV, pag. 194. Ptolemæo, loco citato, Τρίβοκκοι. Tacito, Hist. lib. IV, cap. 70, *Triboci.* Hard. — In Libello Provinciarum non apparet Tribochorum nomen, sed in eorum locum memoratur *civitas Argentoratensium*, hodie *Strasbourg*, præcipua urbs provinciæ dictæ *département du Bas-Rhin*, cujus maximam partem tenuisse Tribochi videntur. Ed.

40. *Vangiones.* Quorum urbs præcipua apud Ptolem. loc. cit. Βορβητόμαγος, hodie *Worms*, ad lævam Rheni fluminis ripam, principisque *grand-duc de Hesse-Darmstadt* dicti ditioni subjecta. Male addit Ἀργεντόρατον, quæ ut modo diximus, Tribochorum fuit. De Vangionibus Lucanus, lib. I, v. 430: « Et qui te laxis imitantur, Sarmata, braccis Vangiones. Ed.

41. *Hinc Ubii.* Rheni fontibus, inquit, superius memorati: hi deinceps ostiis propiores, quorum primi Ubii, et in iis colonia Agrippinensis: de qua Tacitus, Annal. lib. XII, cap. 27: « Agrippina conjux Claudii, Neronis mater, quo vim suam sociis quoque nationibus ostentaret, in oppidum Ubiorum, in quo genita erat, veteranos, coloniamque deduci imperat, cui nomen inditum ex vocabulo ipsius. » Verius arbitramur ab Agrippina priore, Germanici Cæsaris conjuge, datum id ei coloniæ nomen esse: quoniam veluti Mater Castrorum, procurabat ex eo tractu annonam militibus, qui merebant in exercitu mariti sui: quamobrem et laureato capite pingitur in achate Tiberiano. Vetus inscriptio in Orthogr. Aldi: Col. Clavd. Avg. Agrippinensivm. Falsa. Hard. — Colonia hodie incolis vocatur *Cœln*, Gallis *Cologne*, in provincia *de Juliers-Berg-Clèves*, quæ pars est regionis *grand-duché du Bas-Rhin* dictæ, Borussorumque regi subjectæ. Ed.

42. *Guberni.* Inter Ubios Batavosque: regionem igitur tenuerunt quæ hodie vocatur *cercle de Clèves*, in provincia *de Juliers-Berg-Clèves*, Borussorum regi subjecta. Tacitus Cugernos, sive Gugernos, vocat, Hist. lib. V, quos pariter cum Batavis jungit. Ed.

43. *Et quos... diximus.* Cap. 29. Hard.

XXXII. 1. *Gallia habet.* In ora primum positas gentes enumerat: mox mediterraneas. Hard.

2. *Lexovios.* Αηξόβιοι Ptolemæo,

Vellocasses[3], Galletos[4], Venetos[5], Abrincatuos[6], Osismios[7]: flumen clarum Ligerim. Sed peninsulam spectatiorem excurrentem in Oceanum a fine[8] Osismiorum circuitu DCXXV M. pass. cervice[9] in latitudine CXXV M.
2 Ultra eam Nannetes[10]. Intus autem[11] Hedui fœde-

lib. II, cap. 8. *Lisieux (département du Calvados)*. HARD.

3. *Vellocasses*. Proponebat Dal. *Bellocassios*. ED. — Ptolemæo, loc. cit. Οὐενελιοκάσιοι μέχρι τοῦ Σηκοάνα, usque ad Sequanam, quorum oppidum Ῥωτόμαγος, vel ut in MS. nostri Pariensis Collegii, Ῥατόμαγος, *Rouen (département de la Seine-Inferieure)*. Frustra sunt Pithœus, Scaliger, aliique, qui Baiocasses hic signari putant. Caletos jungit cum Velocassibus Cæsar, Bell. Gall. lib. II, c. 4. HARD. et ED.

4. *Galletos*. Ita libri omnes. Καλεταὶ a Ptolemæo appellantur, loc. cit. cum oppido Ἰουλιόβονα, citra Sequanam, ad oram oceani positi. Oppidum tamen ipsum in ulteriore Sequanæ ripa situm est, unde et Caletensium nomen ultra eum amnem posterior ætas transtulit. Nam Sigebertus ad annum 1163: « Juliabona, inquit, in Caletensi pago, juxta Sequanam est. » *Lillebonne (département de la Seine-Inférieure)*. Proponebat Dalec. *Cannetes*. HARD. et ED.

5. *Venetos*. Quibus oppidum *Vannes (département du Morhiban)*. Ab his profectos qui Venetias in Italia condiderunt, Strabo existimat, lib. IV, p. 195. HARD. et ED.

6. *Abrincatuos*. Qui australem partem tenuere provinciæ nunc *département de la Manche* vocatæ, et quibus oppidum *Avranches*. ED.

7. *Osismios*. MSS. *Ossismos*. At Ptolemæo, loc. cit. Ὀσίσμιοι. Oram omnem Aremoricæ septemtrionalem ii tenuere. Post arctioribus clausi limitibus: ubi nunc oppidum *St.-Pol de Léon (département du Finistère)*, in Parlamento Alani ducis, an. 1088, *Osismii*, sive *Leonia*. HARD. et ED.

8. *A fine Osismiorum*, etc. Osismiorum fines juxta urbem *S.-Brieuc* recte, ut mihi videtur, ponit D'ANVILLE; si autem inde peninsulæ excursum numeres, minime DCXXV M. pass. eum esse reperies, sed vix CCCCL, ut ad ostium Vicinaniæ, *la Vilaine*, pervenias. Rectius autem totum peninsulæ excursum sumimus ab urbe *Avranches* ad Ligeris ostium, qui quidem sic circiter DC M. pass. reperietur. ED.

9. *Cervice*, etc. Sic isthmum vocat, qui capitis instar reliquæ continenti Galliæ, ceu corpori, adhæret, atque annectitur. Ita cap. 5: « Angusta cervice Peloponnesum continet Hellas. » HARD. — XX autem M. pass. minor est, ab urbe *Avranches* ad Ligeris ostium, quam hic ait Noster. ED.

10. *Nannetes*. Quibus oppidum *Nantes (département de la Loire-Inférieure)*. ED.

11. *Intus autem*. Jam hi Galliæ Lugdunensis mediterranea obtinent, quorum alii aliis longius a mari secedunt. HARD.

rati[12], Carnuti[13] fœderati, Boii[14], Senones[15], Aulerci[16], qui cognominantur Eburovices, et qui Cenomani[17], Meldi[18] liberi, Parisii[19], Trecasses[20], Andegavi[21], Viducasses[22],

12. *Hedui fœderati.* In vetere codice Dalecampius se legisse dicit, *Esui*, haud dubie pro *Edui*. Ptolemæo, lib. II, cap. 8, Αἴδουοι. Et inscriptio apud Gruter. pag. 371, AEDVI. MSS. Reg. 1 et editiones veteres *Ædui*. Straboni tamen, lib. IV, pag. 192, Ἐδοῦοι. Ædui Cæsari, lib. I et VII, passim. Tacitus, Annal. lib. XI, cap. 25: « Primi *Ædui* Senatorum in urbe jus adepti sunt. Datum id fœderi antiquo: et quia soli Gallorum fraternitatis nomen cum populo rom. usurpant. » Regiones tenuere quæ vocantur nunc *départemens de la Nièvre, de Saône-et-Loire, de l'Allier, part. orient; de la Loire et du Rhône, part. septentr.* Præcipuum eis oppidum fuit Augustodunum, nunc *Autun*, Druidarum disciplina inclytum. Memorantur et Cabillonum, nunc *Châlons-sur-Saône*, Matisco, *Mâcon*, Nevirnum, *Nevers*, etc. Ed.

13. *Carnuti. Carnuteni*, MSS. R. 1, 2, Colb. 1, 2, etc. Vet. ap. Dalec. *Carnutes*. Hi regionem tenuere quæ nunc *département de Seine-et-Oise, part. S. O. département d'Eure-et-Loir;* et *département de Loir-et-Cher, part. S. O.* Oppidum eis *Chartres*. Ed.

14. *Boii.* Boii Borbonienses, a Borbonio Erchenbaldi castello, insequentibus sæculis dicti. Oppidum hodie eis *Moulins (département de l'Allier)*. Ed.

15. *Senones.* Quibus hodie oppidum *Sens (département de l'Yonne)*.

16. *Aulerci, qui cognominantur Eburovices.* Vet. ap. Dalec. *et qui nominantur.* Oppidi eorum nomen hodie est *Passy-sur-Eure*, quod incolæ vocant *le vieil Evreux (département de l'Eure)*. Ed.

17. *Cenomani.* Dalec. *Cenomanni.* Ptolem. lib. II, cap. 8, Αὐλιρκίοι οἱ Κενομάνοι, et Cæsar. Bell. Gall. lib III; eorum oppidum vocatur hodie *le Mans (département de la Sarthe)*. Ed.

18. *Meldi.* Quorum oppidum hodie vocatur *Meaux (département de Seine-et-Marne*. Ed.

19. *Parisii.* Dalecamp. *Parrhisii*, quorum ea ætate *oppidum Lutetia*, ut Cæsar loquitur, Bell. Gall. lib. VII, cap. 4, « positum in insula fluminis Sequanæ. » Nunc *Paris*, Gallici imperii caput. Ed.

20. *Trecasses.* Seu Tricasses et Tricassini, quorum urbs hodie *Troyes* vocatur *(département de l'Aube)*. Ed.

21. *Andegavi*, aut *Andecavi*, ut in MS. Reg. 1 legitur. Eorum urbs hodie *Angers* vocatur *(département de Maine-et-Loire)*. Ed.

22. *Viducasses.* Dalec. *Vidugasses.* Βιδουκασσίοι Ptolemæo dicti, sed male inter Unellos et Osismios collocati. Eorum autem urbem loco hodie dicto *Vieux*, duobus leucis ab urbe *Caen (département du Calvados)*, sitam fuisse demonstrat D'ANVILLE, *Notice de la Gaule, p. 701 et suiv.* Ed.

Bodiocasses[23], Unelli[24], Cariosvelites[25], Diablindi[26], Rhedones[27], Turones[28], Atesui[29], Secusiani liberi, in quorum agro colonia Lugdunum.

23. *Bodiocasses.* Ita quidem MSS. omnes; sed vox ea Harduino Viducassium inepta videtur repetitio, forsan non immerito; in libris post Hermolaum editis, pro *Bodiocasses*, *Vadicasses* legitur, qui quidem populus Ptolemæi lib. II, cap. 8, Οὐαδικάσσιοι πρὸς τῇ Βελγικῇ essent, in ea provinciæ Isaræ, *département de l'Oise*, parte, quæ prius *Valois* vocabatur, præcipuamque urbem habebat *Vez*, haud longe a *Villers-Cotterets*. Fatendum est tamen mirum videri posse, quod illos inter populos tanto intervallo separatos nominaverit. Ed.

24. *Unelli.* Ptolemæo, loc. cit. Οὐένελοι, haud procul Osismiis collocantur. Cæsar, Bell. Gall. II, 34: « Crassum, inquit, miserat ad Venetos, Unellos, Osisinos, Curiosolitas. » Hard. — Non tamen inde Britanniæ minori, ut vult Harduinus, sunt accensendi, sed, ut demonstrat d'Anville, *Notice de la Gaule*, *p.* 714, ei provinciæ quæ prius *Cotantin* dicta, hodie *départ. de la Manche* vocatur. Ed.

25. *Cariosvelites.* MS. Reg. 1 *Coriosvelites.* Cæsar loc. cit. *Curiosolites:* quorum oppidum non *Quimper*, ut Harduinus ex ea oriundus ait, sed ut probat d'Anville, *Notice de la Gaule*, *p.* 258, *Corseuil*, duobus leucis a *Dinan (département des Côtes-du-Nord)*. Sagacissimi veteris Galliæ restitutoris conjecturam comprobaverunt innumera urbis antiquæ sub terra sepultæ vestigia, ab anno 1738 atque recentius etiam an. 1802 detecta. Ed.

26. *Diablindi.* Libellus Provinc. *Civitas Ossismiorum. Civitas Diablintum*, in Prov. Lugd. tertia. Διαυλῖται Ptolemæo dicuntur, lib. II, cap. 8, in mediterraneo Galliæ Lugd. multo Venetis orientaliores, ut habet codex Palat. at vetustiss. codex Collegii nostri Paris. δυσμικώτεροι, *occidentaliores*, habet, ut et vulgati libri. Hard. — Haud dubie eam provinciæ *département de la Mayenne* dictæ partem tenuerunt ubi invenitur vicus *Jublains*, duabus leucis ab urbe *Mayenne*, qui quidem eorum nominis haud obscura servat vestigia et Diablindorum, aut potius Diablintum oppidum fuit, Νοιόδουνον ab eo dictum. Ed.

27. *Rhedones.* Ptolem. II, 8: Παρὰ τὸν Λίγειρα ποταμὸν Ῥήδονες, ὧν πόλις Κονδάτε. Cæsar eos dinumerat « inter civitates quæ Oceanum attingunt, quæque Gallorum consuetudine Armoricæ appellantur »: unde manifestum esset eorum regionem a Ligeri ad Oceanum patuisse; sed hic, ut in plurimis, erravisse videtur Ptolemæus; d'Anville illis maximam provinciæ *département d'Ille-et-Vilaine* dictæ partem tribuit: eorumque urbem Condate hodie esse *Rennes*. Vid. *Notice de la Gaule*, p. 542 et 235. Ed.

28. *Turones.* Qui a Cæsare tum *Turones*, tum *Turoni* vocantur, male autem a Ptolemæo Τουρουπίοι. Hi provinciam *département d'Indre-et-Loire* dictam tenuere; eisque urbs fuit Cæsarodunum, hodie *Tours*. Ed.

29. *Atesui*, *Secusiani.* Sic MSS.

XXXIII. (XIX.) Aquitanicæ sunt Ambilatri [1], Anagnutes, Pictones [2], Santones [3] liberi : Bituriges [4] liberi cogno- 1

habent omnes, non *Itesui*. Sed neutram vocem, nusquam reperiens, probo. Quid si scribatur, *Item Secusiani liberi*, quasi revocans orationem ad Secusianos nunc commemorandos, quos suo loco et ordine prætermiserat? HARD. — Secusiani, qui Segusiani a Cæsare vocantur, *extra provinciam*, *trans Rhodanum primi* sunt, eo auctore: sed tunc Æduorum clientes erant qui Plinii tempore *liberi* perhibentur. Eorum urbs præcipua non Lugdunum fuit primo, sed forum Segusianorum, quod etiamnunc vocatur *Feurs* in provincia *départ. de la Loire* dicta, cujus maximam partem, necnon vicinæ, hodie *département du Rhône* tenuerunt Segusiani. ED.—*Lugdunum*. *Lyon*. Nic. CHORIER, Hist. Delph. l. II, p. 96, a *Lat* quod populum Celtarum lingua sonat, et *Dun* montem, vocis Lugduni originem repetit: quasi montis incolas ea vox significet. Aliam ejus nominis originationem ridet, quam apud Plutarchum Clitophon affert. Neutra nobis placet. Verius arbitramur *Lugdunum* emollitam vocem esse pro *Lucudunum* : quod lucum montis significat. Propterea enim in nummo vetere Rodulphi regis LVCVDVNVS scribitur. HARD.—De hac urbe videas D'ANVILLE, *Notice de la Gaule*, p. 423, et Cæsaris nostri indicem, pag. 353. ED.

XXXIII. 1. *Ambilatri*. Lege *Ambilates*. Putoque vocem hanc tractam e superiori capite huic insertam imprudentia. DALEC. — Pro *Anagnutes* volebat Dalec. *Aginnates*. Ambiliates jungit cum Nannetibus Cæsar, Bell. Gall. lib. III, p. 34. Anagnutes ii esse videntur, qui Artemidoro apud Stephanum dicuntur Ἀγνῶτες ἔθνος Κελτικῆς παρὰ Ὠκεανόν. Ambo inter Nannetes, et Pictones, sedes habuere. Notabile interim est, quod quum in Belgica c. 31, tres sint populi fœderati, Lingones, Remi, Treveri : in Lugdunensi duo, cap. 32, Carnuti, et Ædui : in Aquitanica nulli sint. HARD. et ED.

2. *Pictones*. Qui regionem tenebant ex eorum nomine *Poitou* prius dictam, hodie *départements de la Loire-Inférieure et de Maine-et-Loire*, *partie S. départements de la Vendée*, *des Deux-Sèvres et de la Vienne* ; oppidum eis Limonum, *Poitiers*. Illos liberos fuisse Lucanus innuit, lib. IV, v. 436 : « Pictones immunes subigunt sua rura. » ED.

3. *Santones*. Hi sedem habuere regionem prius *Saintonge*, nunc *départements de la Charente et de la Charente-Inférieure*, oppidumque Mediolanum, hodie *Saintes*. ED.

4. *Bituriges liberi cognomine Ubisci*. Ptolemæo, libro II, cap. 7, Βιτούριγες οἱ Οὐΐβισκοι, Ausonius lib. *Vivisca ducens ab origine gentem* : unde *Vivisci* potius quam *Ubisci* in mappa nobis appellandi visi sunt. Hos Strabo male Ἰοσκοῦς vocat, addit autem recte, ut videtur, Μόνον δὴ τὸ τῶν Βιτουρίγων τούτων ἔθνος ἐν τοῖς Ἀκουϊτανοῖς ἀλλόφυλον ἵδρυται καὶ οὐ συντελεῖ αὐτοῖς. Septemtrionalem vero partem

mine Ubisci : Aquitani[5], unde nomen provinciæ, Sediboniates[6]. Mox in oppidum contributi Convenæ[7], Begerri[8], Tarbelli[9] Quatuorsignani, Cocosates[10] Sexsignani, Venami[11], Onobrisates[12], Belendi[13], saltus Pyrenæus. Infra-

tenuerunt regionis, quæ nunc *département de la Gironde, partie N.* vocatur; oppidum eis Burdigala, *Bordeaux*. Ed.

5. *Aquitani*. Tertia pars Galliæ; Plinius, IV, cap. 31 supr. « Gallia comata in tria populorum genera dividitur... Aquitania, Aremorica antea dicta »; vulgo *Guyenne*, quasi *Aquienne*. — Solus Plinius Aquitanos peculiarem provinciæ Aquitanicæ populum facit, quem sedes habuisse credunt ubi postea reperiuntur Tarusates, quorum urbs Atures hodie vocatur *Aire* ad Aturem fluvium *(département des Landes)*. Ab aquis salubribus, quibus ea regio scatet, et populus, et regio nomen accepisse videntur. Ed.

6. *Sedib.* Omnino ignorantur.

7. *Convenæ*. Sic vocati a verbo *convenire*, quod Pompeius rediens ex Hispania, confecto Sertoriano bello, illos linquere Pyrenæos saltus jussit, unde in finitimas regiones incursus faciebant, et in urbem convenire; unde Nostro *in oppidum contributi* dicuntur; quod quidem oppidum Lugdunum Convenarum dictum hodie vocatur *S.-Bertrand de Comminges (département de la Haute-Garonne, partie S. O.)* Ed.

8. *Begerri*. Qui Bigerriones a Cæsare, lib. III, c. 27, dicuntur; eorum nomen servabat regio dicta prius *Bigorre*, hodie *département des Hautes-Pyrénées*; oppidum eis Turba, hodie *Tarbes*. Ed.

9. *Tarbelli*. Dalec. *Tarbeli*. Videntur hi a Romanis Quatuorsignani cognominati, ut et Cocossates Sexsignani, quod hi sex signa militum apud se haberent in præsidio, illi quatuor. Horum oppidum Aquæ Tarbellicæ, *Acqs*, sive *Dax (département des Landes, partie S. O.)* Vide inferius lib. XXXI, cap. 2. Hard. et Ed.

10. *Cocosates*. Hard. *Cocossates*; nos ex MSS. Reg. 2 *Cocosates*, quod in Cæsare, lib. III, c. 27, legitur. Male Dalec. *Cocossates, Sexsignani*. Supra Tarbellos ad septemtrionem ponendi sunt, ex Itinerario Antonini, et eorum oppidum Cocosa loco dicto *Marensin*, octo leucis ab urbe *Dax*. Ed.

11. *Venami*. Omnino ignorantur. Ed.

12. *Onobrisates*. Quod *Onobusates* legere vellet d'Anville, qui regionem exiguam *Nébousan* vocatam, juxta Bigerriones *(département des Hautes-Pyrénées)*, eorum sedem fuisse opinatur, oppidumque situm fuisse loco dicto *Cioutat*, inter amnes hodie *Adour* et *Neste* vocatos. Vet. apud Dalec. pro *Onobrisates*, *Olobrisates* legit. Ed.

13. *Belendi*. Superest ejus nominis vestigium in pago *Belin*, ad amnem Leriam in agro Boiorum, cui agro nomen est hodie *le Buch (département de la Gironde, partie S.)* Ita Vales. in Notit. Gall. p. 524. Hard. et Ed.

que Monesi [14], Osquidates [15] montani, Sibyllates [16], Camponi [17], Bercorcates [18], Bipedimui [19], Sassumini, Vellates [20], Tornates [21], Consoranni [22], Ausci [23], Elu-

14. *Monesi. Moneins*, inquit idem Vales. locus est hodieque haud ignobilis in Benearnensi agro (*département des Basses-Pyrénées*): cujus forte incolæ Monesi dicti. Hard.

15. *Osquidates*. Hi montani, mox etiam alii dicti campestres, a situ dispari. In MSS. R. et Colb. *Oscidates*. Minime probat d'Anville Valesii conjecturam qui eorum nomen *Osdatii* facit, ut in eis Ptolemæi Δάτιοι, lib. II, cap. 7, inter Gabalos et Auscitanos reperiantur. Rectius, ut opinor, putat ipse d'Anville Osquidates Montanos regionem montuosam tenuisse quæ *vallée d'Ossau* vocatur, Pyrenæos inter et urbem *Oléron* (*département des Basses-Pyrénées*). Ed.

16. *Sibyllates*. Male, ut opinor, illos Hard. cum Cæsaris Sibusatibus, l. III, c. 27, confundit, anteponendaque videtur opinio, quam exponit d'Anville, *Notice de la Gaule*, p. 605, ubi illos in regione *vallée de Soule* dictam (*départ. des Basses-Pyrénées*) sedem habuisse. Ed.

17. *Camponi*. Locus *Campon* (*département des Hautes-Pyrénées*) in Bigerrionibus, quod a Papirio Massono describitur, in Geogr. Franc. pag. 513, ut similitudinem vocis, sic veterum incolarum sedem forte refert. Hard. et Ed.

18. *Bercorcates*. Dal. *Bercorates*. Animadvertit Valesius Not. Gall. pag. 524, eorum nomen referre quodam modo vicum *Biscarosse*, haud longe a *tête de Buch*, meridiem versus (*département des Landes*). Ed.

19. *Bipedimui*, *Sassumini*. MSS. Reg. Colb. et Chiffl. *Pimpedunni*, *Lassunni*. Nihil de illis reperi, nisi tamen Sassumini oppidum habuerint *Sarrum*, quod in tabula Theodosiana inter Condate, *Cognac*, et Vesunnam, *Périgueux*, ponitur, fortasse loco hodie dicto *Charmans* (*département de la Dordogne*). Ed.

20. *Vellates*. Iidem videntur fuisse qui a Ptolemæo, lib. II, cap. 7, Οὐέλαυνοι vocantur ὑπὸ τοὺς Αὐσκίους, sub Ausciis, quorumque civitas Ῥούεσιον hodie est fortasse *Rieumes* (*département de la Haute-Garonne*), ut mihi videtur. Minime hic solitum ducem d'Anville sequor, qui Velaunos Ptolemæi eumdem populum habens ac Cæsaris Vellavos, lib. VII, cap. 75, « qui sub imperio Arvernorum esse consueverunt », miratur quod Ptolemæus eos sub Ausciis ponat: quum autem ille in hoc cum Nostro concordare videatur, ego diversos esse populos non existimare non possum. Ed.

21. *Tornates*. Tornates ejus loci incolas ait fuisse Valesius, cui loco nomen hodieque *Tournay*, in Bigerrionibus (*département des Hautes-Pyrénées*). Ed.

22. *Consoranni*. Quos eosdem esse diximus ac Consuarani, lib. III, cap. 5, nota 10, quam vide. Ed.

23. *Ausci*. Cæsari, lib. III, cap. 27, *Ausci*. Ptolemæo, ὑπὸ δὲ τούτους (Δατίους) Αὐσκίοι, πόλις Αὐγοῦστα. Straboni, libro IV, Καλὴ δὲ καὶ ἡ (χώρα) τῶν Αὐσκιῶν. Oppidum Augusta prius Climberris di-

sates[24], Sottiates[25], Osquidates[26] campestres, Succasses[27], Tarusates[28], Basabocates[29], Vassei[30], Sen-

ctum, hodie est *Auch* provinciæ *département du Gers* vocatæ metropolis. Ed.

24. *Elusates*. Quorum oppidum Elusa, *Euse*, vel *Eause* (*département du Gers*). Inscriptio apud Gruter. pag. 708 : Civi. Elvsensi. Apud Cæsarem, Bell. Gall. lib. III, pag. 38, *Flustates*, pro *Elusates*, ut alii ante nos viderunt. In concilio Arelat. I : « Mamertinus Episcopus, de civitate Elosatium. » In Agathensi : « Clarus Episcopus de civitate Elusa. » Hard. et Ed.

25. *Sottiates*. Ita libri omnes. Cæsari, lib. III, pag. 37, *Sontiates*. Nunc est *Sos* in Novempopulania (*département de Lot-et-Garonne*). Oihenart. in Notit. Vascon. pag. 446. Hard. et Ed.

26. *Osquidates campestres*. « Quant aux *Osquidates campestres*, inquit d'Anville, *Notice de la Gaule*, pag. 510, dont il est fait mention à l'écart des autres; si on juge de leur position par celle des peuples au milieu desquels leur nom se rencontre... leur demeure doit avoir été sur la frontière commune des diocèses d'Auch, de Basas et d'Aire. La distinction de *campestres* dans ce canton en pays très-uni est aussi convenable à ceux-ci que celle de *montani* se rapporte à l'emplacement des autres. » Mihi autem sic campestres Osquidates a montanis remotiores videntur, eorumque sedem agnoscere mallem in vico cui nomen est *Ossun*, duabus leucis ab urbe Tarba, *Tarbes* (*département des Hautes-Pyrénées*), inter hanc urbem et supra dictos Onobusates. — *Oscidates* Colbert. et MSS. Reg. ut paulo supra. Ed.

27. *Succasses*, etc. Succassium appellationem servat pagus *Cestas*, inter Garumnam Leriamque amnes, leucis ab urbe Burdigalensi tribus. Auctor Valesius, pag. 524. Hard.

28. *Tarusates*, *Basabocates*. Prius *Latusates* corrupte legebatur. Tarusatium meminit Cæsar, Bell. Gall. lib. III, cap. 23 : « Armis obsidibusque acceptis, Crassus in fines Varusatium et Vocatium profectus est », et paulo post, cap. 27 : « Magna pars Aquitaniæ sese dedidit, obsidesque ultro misit : quo in numero fuerunt Bigerriones, Preciani, Vocates, Tarusates, etc. » Pagum hi tenuere, cui nomen hodieque priscum, *le Tursan* (*département des Landes*), ut quidem existimat Mariana, Hist. Hisp. lib. III, cap. 18, p. 118, cui assentitur d'Anville. Ed.

29. *Basabocates*. Ita libri omnes. Qui autem pro *Basabocates*, *Basatæ*, *Boates* legi putant oportere, Boatiumque civitatem olim Boium fuisse ex libello Provinciarum Rom. afferunt, teste utuntur dubiæ admodum fidei, sua somnia sæpe pro vero obtrudente, cujus mendacium hac in parte detegit Valesius in Notit. Gall. pag. 329. Basabocates a Cæsare *Vocates* dicuntur loc. cit. Mox Vasatæ, Basatæque iidem appellati; illis oppidum fuit Cossio, postea Vasates, hodie *Bazas* (*département de la Gironde*). H. et Ed.

30. *Vassei*. Forte Vasarii, Obscu-

nates[31], Cambolectri[32] Agesinates Pictonibus juncti. Hinc Bituriges[33] liberi, qui Cubi appellantur. Dein Lemovices[34], Arverni liberi[35], Gabales[36]. Rursus Narbonensi provinciæ contermini Ruteni[37], Cadurci[38], Antobro-

ριοι Ptolemæi, lib. III, cap. 7. Gabalis proximi. HARD. — Istos tamen Ptolemæi Vasarios eosdem esse cum Vasatibus, de quibus mox diximus, putat D'ANVILLE, *Notice de la Gaule*, pag. 677. ED.

31. *Sennates.* Nihil de illis reperi. ED.

32. *Cambolectri.* Hi cognomine Agesinatum, ab aliis Cambolectris distinguuntur, qui Atlantici cognominantur, in Narbonensi, ut diximus, lib. III, cap. 5. HARD. — Sic Harduinus, qui, omissa virgula, *Cambolectri Agesinates* legit; alii vero *Cambolectri*, *Agesinates*. Cambolectrorum nullum exstat vestigium; Agesinatum autem nomen agnoscere non immerito vult D'ANVILLE, *Notice de la Gaule*, p. 39 et seqq. in *Aisenay* aut potius *Azenay*, quod nomen est vici leucis quatuor distantis a *Bourbon-Vendée* (*département de la Vendée*). Forsitan Narbonensis Cambolectri cognominati sunt Atlantici quod ab iis, de quibus nunc agitur, Atlantici oceani accolis, originem ducerent. ED.

33. *Hinc Bituriges.* Nam et gentes eæ quæ Ligeri amne et Garumna, oceanoque clauduntur, debent Aquitanicæ accenseri. Horum nobilissimi Bituriges, Βιτούριγες οἱ Κοῦβοι Ptolemæo, lib. III, cap. 7. Regionem prius *Berry* dictam, nunc *départements de l'Indre*, *du Cher et de l'Allier, partie O.* tenuerunt: eisque oppidum Avaricum, hodie *Bourges*. ED.

34. *Dein Lemovices.* In regione prius *Limosin*, hodie *départements de la Creuse*, *de la Haute-Vienne et de la Corrèze*, dicta; oppidum Augustoritum postea Lemovices, *Limoges*. ED.

35. *Arverni liberi.* Lucanus, lib. I, v. 427: « Arvernique ausi Latio se dicere fratres. » In regione prius *Auvergne*, nunc *départements de l'Allier, partie S. du Puy-de-Dôme et du Cantal:* oppidum Augustonemetum postea Arverni, hodie *Clermont*. ED.

36. *Gabales.* Sic libri omnes. In regione prius *Gévaudan*, nunc *département de la Lozère*, dicta. In nummo Justini Aug. apud Paulum Petavium, GABALORVM. Civitas Gabalorum in eo stetit loco, ubi nunc oppidulum *Javoulx*, a Mimate; *Mende*, leucis quatuor dissitum. Ita G. DE CATEL, Hist. lib. II, p. 306. HARD. — *Gabali.* Vide lib. XXXI, cap. 42. ED.

37. *Ruteni.* Dalec. *Rutheni.* Strab. lib. IV, pag. 191, Ῥουτηνοὶ δὲ καὶ Γαβάλεις τῇ Ναρβωνίτιδι πλησιάζουσι. Jam de Rutenis provincialibus diximus lib. III, cap. 5, nota 82: hi autem provinciam prius *Rouergue*, hodie *département de l'Aveyron* dictam, tenuerunt: oppidumque illis Segodunum, postea Ruteni, *Rhodez*. ED.

38. *Cadurci.* Dalec. *Cathurci.* In

ges[39], Tarneque[40] amne discreti a Tolosanis Petrocori[41]. Maria circa[42] oram : ad Rhenum septemtrionalis Oceanus, inter Rhenum et Sequanam Britannicus, inter eum et Pyrenæum Gallicus. Insulæ complures[43] Venetorum, quæ et Veneticæ appellantur, et in Aquitanico sinu Uliarus[44].

1 XXXIV. (xx.) A Pyrenæi promontorio Hispania incipit, angustior non Gallia modo, verum etiam semetipsa[1],

regione prius *Querci*, hodie *départements du Lot et de Lot-et-Garonne*, *partie N*. Oppidum eis Divona, postea Cadurci, *Cahors*. Ed.

39. *Antobroges*. Sic libri omnes, a quibus discedere mihi religio est, inquit Harduinus; legebat tamen Jos. Scaliger : « Nitiobriges Tarne amne discreti a Tolosanis. Petrocori » : quam lectionem reprehendit merito d'Anville, *Notice de la Gaule*, pag. 517 et 485, ubi Harduini conjecturam confirmat, qui Antobroges Nitiobriges esse putat, quorum oppidum apud Ptolem. lib. III, cap. 7, Ἀγίννον est, hodie *Agen*, et regio circumjacens *l'Agénois*, hodie *département de Lot-et-Garonne*. Ed.

40. *Tarneque*. Tolosanos, inquit, a Petrocoris, Tarnis amnis disterminat, Petrocoris Cadurcos, Agennenses, et Albienses usque ad Tarnem amnem, armis et vi sibi subjicientibus. Hard. — Sic Harduinus; cui quidem opinioni minime assentitur d'Anville, *Notice de la Gaule*, pag. 516, qui merito nihil in historia reperiri ait, quod istam conjecturam confirmet : agnoscendum est igitur hic errasse Plinium. Eam autem regionem tenuerunt Petrocori, quæ prius *Périgord* dicta, nunc *département de la Dordogne* vocatur : oppidum iis Vesunna, postea Petrocori, hodie vocatur *Périgueux*. Ed.

41. *Petrocori*. Dal. *Petrogori*. Ed.

42. *Maria circa*. Maria quibus ora Galliarum alluitur. Hard.

43. *Insulæ complures*, etc. Sunt ferme ducentæ, quarum præcipuæ sunt Vindilis, *Belle-Ile*, nomine suo digna, *Groaix*, *Houat*, *Heedic*; pleræque autem desertæ sunt et incultæ. Ed.

44. *Uliarus*. A Sidonio, ad Nammac. lib. VIII, ep. 6, *Olarionensis insula*. Hard. — Vet. ap. Dalec. et Funxense exemp. *Ularus*. Hodie *Oléron*. Ed.

XXXIV. 1. *Semetipsa*. Nempe ubi cuneatur angustiis inter duo maria, unde deinde paulatim se pandit versus ulteriorem Hispaniam, ut dictum est lib. III, cap. 3. Adeo ut dimidio minor sit, qua Galliam tangit, quam ubi ad occidentem littus exporrigit, ut recte Mela, lib. III, cap. 1, pag. 49. Hard. — *Pyrenæi autem promontorium*. Quod Poinsinet *Cabo Aiso*, Pint. *Cabo Brento* esse dicunt, idem nobis videtur esse cum eo quod a Ptolemæo Οἰασὼ ἄκρον Πυρήνης vocatur, et quo terminari Hispaniam dicit ipse et qui eum sequitur Mariana, Hist. lib. I, c.

ut diximus, immensum quantum hinc Oceano, illinc Iberico mari comprimentibus. Ipsa Pyrenæi juga ab exortu[2] æquinoctiali fusa in occasum brumalem, breviores latere septemtrionali[3] quam meridiano Hispanias faciunt. Proxi-

2, pag. 3; haud dubium autem est quin, ut doctissimo Mannerto videtur, illud sit promontorium hodie *Cabo de la Higuera* vocatum. Ed.

2. *Ab exortu.* A Ruscinone, usque Gades. Ipsa, inquit, Pyrenæi juga Hispaniam sic irrumpunt, ut ab exortu æquinoctiali quasi cœpto cursu, per totam provinciam longa serie immissa, perveniant demum in occasum brumalem, et ad ea Bæticæ provinciæ littora, quæ occidenti sunt adversa: atque ita Hispaniæ partem quæ a Ruscinone Gades euntibus dextera est ac septemtrionalis, faciunt breviorem, et angustiorem, quam meridiana est. Hanc esse scriptoris sententiam prodit apertissime tum ipsa oratio, tum Mela Pomponius, lib. II, c. 6, pag. 40: « Pyrenæus primo hinc (ab Eliberi et Ruscinone) in Britannicum procurrit oceanum: tum in terras fronte conversus, Hispaniam irrumpit, et minore ejus parte (nempe quæ septemtrionem respicit) ad dexteram exclusa, trahit perpetua latera continuus, donec per omnem provinciam longo limite immissus, in ea littora quæ occidenti sunt adversa, perveniat. » Hactenus Mela: cujus ex oratione intelligitur, non de tota illa montis Pyrenæi latitudine ac serie nunc agi, quæ ab oceano Cantabrisque, ad Ibericum mare pertinet, qua in Gallias ab Hispania iter est: sed de eorumdem montium per mediam Hispaniam ductu ac veluti cursu in oceanum usque Gaditanum. Hoc vero quum minime perviderint viri alias eruditi, Pintianus et Sepulveda, mirum quantas inter se lites de vero hujus loci intellectu moverint: quem aliter assequi se non posse ambo confessi sunt, quam Plinii verbis immutatis, atque in contrariam plane sententiam detortis: dum ille in Plinianis Observationibus, « ab exortu brumali, in occasum æquinoctialem »: iste lib. III, Ep. 46, p. 184, « ab exortu æquinoctiali in occasum æstivum », censet legi oportere, reclamantibus libris omnibus, tum editis, tum manu exaratis: atque adeo ipso reclamante Plinio, cujus mentem Mela planam facit. Hard.

3. *Latere septemtrion.* Perpetuo montium tractu a Ruscinone ducto usque Gades bifariam divisa Hispania latere septemtrionali, quod oceano alluitur, angustior ea est, quam meridiano, quæ Iberico mari. Abest ea vox *septemtrionali* a Reg. codd. Sed incuria amanuensium, ut arbitror, prætermissa: nam et orationis series id postulat signari, quod meridiano adversum sit: et ipse Mela, a quo creditur hæc Plinius mutuatus, loco proxime citato, geminum illud latus agnoscit: « Tarraconensis, inquit, altero capite Gallias, altero Bæticam, Lusita-

ma ora citerioris est[4], ejusdemque[5] Tarraconensis situs : a Pyrenæo per Oceanum[6], Vasconum saltus : Olarso[7] : Vardulorum[8] oppida : Morosgi, Menosca, Vesperies,
2 Amanum[9] portus, ubi nunc Flaviobriga colonia. Civi-

niamque contingens, mari latera objicit nostro, qua meridiem, qua septemtrionem Oceano. » HARD.

4. *Citerioris*. Nunc incipit Hispania citerior, eademque Tarraconensis, ubi Aquitanica Gallia desinit, ad proximam Aquitaniæ oram oceani. HARD.

5. *Ejusdemque*. Vet. apud Dalec. *ejus quoque*. ED.

6. *Per oceanum*, etc. Per oceani oram ducto itinere, occurrunt Vasconum saltus, quæ hodie regio *Guipuzcoa* nominatur. H. — Vet. apud Dalecamp. *prope oceanum*. ED.

7. *Olarso*. Martiano *Iarso* dicitur; nunc pagus *Oyarzun*, leucis a *Fuenterabia* duabus. Οἰασὼ πόλις est Ptolemæo, lib. II, c. 6, in Vasconum oppidis maritimis, ubi etiam supradicti promontorii mentio fit, Οἰασὼ ἄκρον Πυρήνης, quod, ut diximus, *Cabo de la Higuera* nunc vocatur. ED.

8. *Vardulorum oppida*, etc. Οὐάρδουλοι Ptolemæo, loco citato. Hi, inquit eruditus Mannertus, augustam tenuere regionem a maris littore ad Ebrum, occupantes orientalem partem provinciarum, quæ nunc *Vizcaya* et *Alava* dicuntur, et occidentalem illius quæ *Reyno de Navarra* vocatur; quibus, ut mihi videtur, addenda est, magna ex parte, *Guipuzcoa* provincia. Oppidum autem Morosgi, quantum ex situ conjicimus, inquit Harduinus, hodie est *San Sebastian*. Menosca, quæ Ptolemæo, in Vardulis Μήνοσκα est, hodie, si Mannerto credimus, *Bermeo* est; ab eo autem hic non dissentiri non possum : Ptolemæus enim Menoscam nominat ante flumen Δηούα, quod certe idem est quod in oceanum influit, juxta urbem *Deba*, quæ in provincia *Guipuzcoa* est; *Bermeo* autem sex leucis a *Deba*, occidentem versus sita est, in *Vizcaya* provincia. Menoscæ igitur locus aut, ut vult Harduinus, ad ostium fluminis *Orio*, quod haud dubie Menlascus fluvius est a nonnullis memoratus, aut inter hujus fluminis et Devæ ostia. Vesperies oppidum, quod a Mannerto prætermittitur, ego eruditi D'ANVILLE opinionem sequens, in urbe *Bermeo* agnoscere non dubito. ED.

9. *Amanum portus, ubi nunc Flaviobriga colonia*. A Flavio Vespasiano imperatore cognominatam putant. Vide GARIBAY, lib. VII, cap. 10. Φλαουϊόβριγα Ptolemæo, lib. II, cap. 6, in confinio Caristorum et Autrigonum. Hunc portum Mariana, Hist. Hisp. lib. IV, cap. 4, p. 143, et Oihenart. in Notit. Vascon. pag. 153, et cum eis Harduinus *Bermeo* esse contendunt; nonnulli *Bilbao* esse dicunt, quos inter POINSINET, qui *Flavio* in *Bilbao* agnoscere vult; hanc opinionem sequi videtur D'ANVILLE, qui illum *Portugalete* vocat, qui portus ad ostium fluvii *Ubaychalval*, qui urbem *Bilbao* influit, reperitur; Mannertus autem hanc *Santander* esse dicit, quod mihi

tatum IX[10] regio Cantabrorum, flumen Sanda[11], portus Victoriæ[12] Juliobrigensium. Ab eo loco fontes Iberi quadraginta millia passuum. Portus Blendium[13]. Orgenomesci[14]

videtur optimum ; hic enim portus maxime omnium insignis fuit in hoc littore, dignissimusque videtur qui coloniam romanam acceperit. Ed.

10. *Civitatum IX*. Præpostera interpunctio prius omnia miscebat. « Flaviobriga, colonia IX civitatum, regio Cantabrorum. » Quis coloniam novem civitatum umquam inaudivit? Ipsam regionem Cantabrorum civitatibus novem constare ait: sic lib. III, c. 3 : « In Autrigonum decem civitatibus : Carietes et Vennenses quinque civitatibus, etc. In Vaccæorum XVIII civitatibus, etc. » Et libri hujus c. 7 similiter : « Regio Messenia duodeviginti montium. » Hard. — Cantabrorum autem regionem hic magis extendit quam Ptolemæus, qui usque ad flumen Nervam, de quo mox dicemus, not. 12, Autrigones ponit, quorum non meminit Noster, et qui tamen occidentalem provinciarum *Vizcaia* et *Alava* dictarum partem, orientalem provinciæ *de la Montaña*, septemtrionalemque provinciæ *de Burgos*, tenuisse videntur, auctore Ptolemæo, qui Cantabris occidentalem provinciæ *de la Montaña*, septemtrionalemque provinciarum *de Palencia* et *de Toro* partem assignare videtur. Ed.

11. *Sanda*. In MSS. Reg. *Sauga*, Colb. 1, 2, et Parm. edit. *Sanga*. Haud dubium mihi esse potest quin hodie sit fluvius *Rio de Suancès* dictus, quem Mannertus *Saya* vocat, et in quem alius influit, qui etiamnunc *Besanga* vocatur. In mappis non reperi nomen *Nervio*, quod huic flumini nunc esse ait Harduinus. Ed.

12. *Portus Victoriæ*. Si flumen Sanda cum eo, quod hodie *Suancès* vocatur, idem est, non potest Portus Victoriæ hodie esse *Puerto de Santander*, ut ait Oihenartus in Notitia utriusque Vasconiæ, pag. 9, et ab eo Harduinus : in nostra opinione requirendus est inter fluminis *Suancès* ostia et portum dictum *Ensenada de Ballota*, quo in spatio reperiuntur nonnulli portus et ostia triplicis fluvii nomine *Tina*. Eruditissimus Mannertus qui fluvium *Tina del medio*, quem etiam *Nansa* vocat, Ptolemæi Νεροῦαν flumen esse censet, in ejus ostio Portum Victoriæ ponit; forsitan tamen requirendum est leucis circiter duabus, orientem versus, in portu *San Vicente de la Barquera* dicto, qui etiamnunc nonnihil veteris nominis servare videtur. Ed.

13. *Blendium*. Sic MSS. non *Biendium*. Hard. — Hodie, ut opinor, *Ensenada de Ballota*, vel *Puerta de Pó*. Ed.

14. *Orgenomesci e Cantabris*. In MSS. Reg. 1, *Orgenonensci e Cantabris*. Colb. 1, *Orgenomisci*. Colb. 2, *Origenomisci*. Plinii editores inde nobis Origenos commenti sunt, *Origeni mistis Cantabris*, quos nec libri, nec auctores ulli agnoscunt. Fuit aliquando quum scribendum putarem, *Curgionii mistis Cantabris* : quoniam Curgionios a Cantabris fatigatos crebris incursionibus scribit

e Cantabris. Portus eorum[15] Vereasueca. Regio Asturum[16], Noega oppidum[17]: in peninsula[18], Pæsici. Et deinde[19] conventus Lucensis, a flumine[20] Navia, Albiones,

Florus, lib. IV, cap. 12, pag. 198. Sed indubitata deinde visa emendatio est, *Orgenomesci e Cantabris*, quam totidem pæne apicibus libri omnes conditivi exhibent, firmatque egregie Ptolemæus, lib. II, c. 6, ubi in oppidis Cantabrorum mediterraneis prope Astures, Ἀργενόμεσκον appellat, haud dubie pro Ὀργενόμεσκον. Hard. — Orgenomesci, quorum etiam meminit Mela, qui, lib III, cap. 1, eos Origenomescos vocat, hanc regionem tenuisse videntur, quam, nota 10, a Ptolemæo Cantabris assignatam diximus. Ed.

15. *Portus eorum Vereasueca.* Ita MSS. non *Vesci*, *Veca*. Hic Orgenomescorum portum, quem Harduinus *Villaviciosa* esse putat, requirendum potius mihi videtur inter ostia fluvii *Ria de Cella* vocati, cujus meminit, ut opinor, Mela, apud quem, lib. III, cap. 1, legitur: « Per Autrigones et Origenomescos Nanasa descendit. » Ed.

16. *Regio Asturum*. Maximam partem provinciarum *Principado de Asturias* et *Provincia de Léon* dictarum partem tenuisse videtur. Ed.

17. *Noega*. Νοίγα Οὐκεσία Ptolem. lib. II, cap. 6, in Cantabris; Melæ, lib. III, c. 1: « In Asturum littore Noega est oppidum. » Hanc urbem Harduinus et Mannertus hodie esse dicunt *Navia*, aut, ut in mappis lego, *Nava*, sex ab *Oviedo* leucis, orientem versus: qui locus mediterraneus et valde obscurus, ut animadvertit Mannertus, minime confundendus est, ut a pluribus fuit, cum oppido *Navia* multo remotiore occidentem versus, ad fluvii cognominis ostium. Ego tamen Noegam Ucesiam in *Villaviciosa* agnoscere mallem. Ed.

18. *In peninsula Pæsici.* In peninsula scilicet, ut eruditissimis viris d'Anville et Mannerto videtur, quæ a promontorio *Cabo de Peñas* dicto terminatur, in provincia *de Asturias*. Pæsici Παισικοὶ Ptolemæo, lib. II, cap. 6, dicuntur; unde errat manifeste Dalecamp. qui *Pesici* scribit. Ed.

19. *Et deinde conventus Lucensis.* Vet. apud Dalec. *et inde*. Conventus autem Lucensis oppidum præcipuum fuit *Lugo*, oppidum haud ignobile, ad flumen *Mino* in *Gallicia* provincia. Ad hunc conventum pertinent insequentes populi, sed proprius cujuscumque situs ignoratur. Ed.

20. *A flumine Navia*, *Albiones*, etc. Harduin. *a flumine Navilubione*. Ita quidem reposuerat Barbarus, ex Ptolemæo, lib. II, cap. 6, apud quem Ναουϊλλουΐωνος amnis mentio, in Callaicis, sive Gallæcis Lucensibus. At, ut animadvertit ipse Harduinus, idem Ptolemæus et Ναβίου ποταμοῦ meminit, juxta Navilubionem, qui etiamnunc ab incolis *Navia* vocatur; unde certe defendenda vetus lectio codicum Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, et Parmens. edit. *a flumine Navia, Albiones*, quam reponendum haud cunctanter censuimus. Id etiam opinionem nostram confirmavit,

Cibarci [21], Egovarri cognomine Namarini, Jadoni, Arrotrebæ [22], promontorium [23] Celticum. Amnes [24] : Florius, Nelo. Celtici cognomine Neriæ [25], superque Tamarici [26], 3

quod vicinum promontorium occidentem versus, etiam nunc *Cabo Blanco* dicitur, quod nomen ab Albionibus accepisse non improbabile est. Navilubio autem, de quo Ptolemæus, nobis hodie esse *Rio Caneiro*, in quem influit *Rio Labio* videtur. Ed.

21. *Cibarci, Egovarri cognomine Namarini, Jadoni.* In MSS. proxime appellatis legitur: «Cibarci, Æguiarri cognomine Narini, Jadoni, Arroni.» Supervacuum videtur locorum ab istis populis occupatorum præsentia requirere nomina, quum ne de veteribus quidem constet; spatium illud certe tenuerunt quod inter fluvium Naviam et promontorium Celticum, hodie, ut modo dicemus, *Cabo de Finisterra* vocatum, jacet. Corruptior autem, quam vulgo putatur, mihi videtur locus iste; parum etiam verisimile est Plinium nullo modo meminisse nec Trileuci promontorii, hodie *Cabo Ortegal*, nec Callaicorum magni portus, ad quem hodie reperiuntur oppida *Ferrol, Betanzos* et *la Coruña*, quæ omnia cum multis aliis in Ptolemæo memorantur. Ed.

22. *Arrotrebæ.* Quos et Ἀρότρέβας et Ἀρτάβρους appellatos ætate sua prodidit Strabo, lib. III, pag. 154, nonnullaque oppida habuisse dicit Ἀρταβρῶν λιμένας vocata, in eo sinu qui a Ptolemæo Ἀρταβρῶν λιμὴν appellatur, et a Nerio, seu Celtico promontorio, *Cabo de Finisterra*, ab oceano dividitur. Artabrorum etiam meminit Mela, qui eos primos in septemtrionali Hispaniæ ora nominat, « in ea primum Artabri sunt, etiamnunc Celticæ gentis. » Ed.

23. *Promontorium Celticum.* Quod etiam Nerium vocatur, Ptolemæo, lib. II, cap. 6, Νέριον ἀκρωτήριον, a quo Neriæ mox appellandi; aliquando etiam Artabrorum prom. a supradictis Artabris. Hodie est, ut jam non semel diximus, *Capo de Finisterra.* Ed.

24. *Amnes : Florius, Nelo.* Ex ordine quem hic sequitur Noster, non judicari potest qui sint hi amnes; quum inter Celticum promontorium et Tamaricos, de quibus mox dicemus, unus tantum reperiatur fluvius, ab aliis *Jallas*, ab aliis *Lezaro* vocatus; qui quidem si Plinii Nelo, ut opinor, fuit, ante promontorium Celticum certe requirendus est Florius amnis, qui, mea sententia, idem est cum eo qui a Ptolemæo Οὐΐρ vocatur; necnon cum illo cui hodie nomen est *Rio Allones.* Mannertus, qui Florium amnem prætermittit, Nelonemque hodie *Allones* esse dicit, in hoc saltem mecum consentit, quod Ptolemæi fluvium Οὐΐρ quem eumdem esse cum Nelone ait, hodie *Allones* vocari affirmat. Ed.

25. *Neriæ.* Ii apud Melam, in eo tractu pariter ultimi: accolæ nempe promontorii, quod diximus, *Cabo de Finisterra.* Hard.

26. *Superque Tamarici, quorum in peninsula,* etc. Tamarici a fluvio Tamari, qui a Ptolemæo Ταμάρα, hodieque *Tambre* vocatur, nomen

quorum in peninsula tres aræ Sestianæ[27] Augusto dicatæ : Capori[28], oppidum Noela[29]. Celtici cognomine

certe habuerunt, et ripas ejus haud dubie incoluerunt. Mela, quem hic sequi videtur Noster, iisdem fere verbis et fluminis, et populi meminit, lib. III, cap. 1 : « Cætera super Tamarici Neriique incolunt in eo tractu ultimi. » Verbum *super*, quod in utroque legitur, Tamaricos in mediterraneo positos fuisse indicare videtur; nempe supra populum, qui urbem Noelam, hodie *Noya*, tenuit, ad Tamaris ostium. Quæ igitur fuerit ista Tamaricorum peninsula, in qua Aræ Sestianæ, minime liquet. Ararum illarum, præter Plinium, meminere idem Mela, apud quem legitur: « In Asturum littore Noega est oppidum : et tres aræ, quas Sestianas vocant, in pæne insula sedent, et sunt Augusti nomine sacræ, illustrantque terras ante ignobiles : » et Ptolemæus, a quo, lib. II, cap. 6, pariter in septemtrionali Hispaniæ latere ponuntur, non tamen in Asturibus, sed in Callaicis Lucensibus, inter Nerium promontorium et flumen Vir. Si, illis adjuvantibus, Plinii verba, quæ fortasse transposita fuerunt, interpretamur, requirenda nobis erit Ararum peninsula in littore septemtrionali, id est, supra promontorium Celticum, fortasse, ut Mannerto videtur, juxta ea, quæ nunc *Cabo Tauriñan*, et *Cabo Villano* dicuntur; ultimum ego mallem, quod in peninsula includitur. Ed.

27. *Aræ Sestianæ*. Mariana, Hist. Hisp. lib. III, cap. 25, pag. 133, ubi de Augusti Cæsaris in Hispaniam adversus Cantabros expeditione verba facit : Aræ Sextianæ, inquit, Melæ, Plinii, ac Ptolemæi litteris celebratæ, atque in honorem Augusti constitutæ in peninsula, pyramidum forma, cochlea ab imo ad summum pertinente, creditæ sunt a nonnullis, hujus belli monumenta fuisse ( vestigia earum ad oppidum *Gijon*, in littore septemtrionali, leucis septem ab *Oviedo* exstare affirmant ) : conjectura neque contemnenda prorsus, neque prorsus constanti : quum alii Aras Sextianas a Sexto Apuleio excitatas malint, eo quem per hosce annos, de Hispania triumphasse Tabulæ Capitolinæ docent. Ita vir ille sane pereruditus : cui quidem de Ararum causa assentior, de situ non item : quum ex Pliniana serie haud procul Celtico Neriove promontorio statutæ videantur. Hard. — Hæc quidem Harduinus, cui et ego assentior ; notandum tamen est quod hæc Marianæ opinio, de situ Ararum, cum supra relatis Melæ verbis, mirum in modum concordet. Ed.

28. *Capori*. Dalec. *Cæpori*. Ptolemæo, lib. II, cap. 6, Κάποροι, quorum oppida mediterranea *Iria Flavia* et *Lacus Augusti*, hodie *Santiago de Compostella* et *Lugo* esse a plerisque putantur. Ed.

29. *Noela*. In MSS. Reg. et Colb. *Noeta*; hodie, ut jam diximus, *Noya*, ad amnem Tamarim, cujus utramque ripam tenuere Celtici Præsamarci : sic enim habent libri vulgo editi : at MSS. et Parm. edit. *Præ-*

Præsamarci, Cileni[30]. Ex insulis nominandæ, Corticata[31], et Aunios. A Cilenis[32], conventus Bracarum, Heleni, Gravii[33], castellum Tyde, Græcorum sobolis omnia. Insulæ Cicæ[34]. Insigne oppidum Abobrica[35]. Minius[36] amnis, IV M. pass. ore spatiosus. Leuni[37], Seurbi. Bracarum[38] oppidum Augusta, quos supra Gallæcia. 4

*stamartii.* Mela, lib. III, cap. 1, *Præsamarchi.* Ed.

30. *Cileni.* Ptolemæo, lib. II, c. 6, Κιλενοί, quorum oppidum Ὕδατα θερμὰ, *Aquæ calidæ*, quæ Antonino *Aquæ Celinæ* appellantur. In Conc. Tolet. I, apud Loaisam, pag. 38: « Exuperantius Ep. de Gallicia, Lucensis conventus, municipii Celenis. » H. — Tenuisse Cileni videntur a Tamari ad amnem *Tenorio*, quo in spatio etiamnunc reperiuntur aquæ calidæ quas *Caldas de Contis* et *Caldas de Rey* vocant; quod non satis animadvertit Mannertus, qui Aquas calidas hodie esse *Orense* putat: quæ quidem civitas etiam calidis aquis inclyta est, sed ut ipse dicit in meridionali Minii ripa sita est, dum Aquas calidas occidentem versus fuisse nobis constat. Ed.

31. *Corticata et Aunios.* Hodie, quantum ex situ conjectamus, insulæ *Carreira* dictæ, ad ostium amnis *Ulla* et *Islas de Ons*, ad ostium fluvii *Tenario*. Ed.

32. *A Cilenis.* Post Cilenos, inquit, pertinent jam ad conventum Bracarensem, de quo diximus lib. III, cap. 4. Heleni, sive Helleni, quorum oppidum in Gallæcia apud Strabonem, lib. III, pag. 157, Ἕλληνες appellatum esse, quoniam a Græcis conditum erat, auctor est Asclepiades Myrleanus. Hod. *Pontevedra*, teste Mariana, in Histor. Hispan. hoc est, Pons vetus. H.

33. *Gravii.* Quasi Graii dicti. Silius Ital. lib. III: « Et quos nunc Gravios violato numine Graium OEneæ misere domus, Ætolaque Tyde. » Ptolemæo sunt Γρούιοι, lib. III, cap. 6, quorum oppidum Τοῦδαι. Melæ, cæterisque Tyde, hodie, *Tuy*. In MSS. Reg. et Colb. *Grovii.* Hard..

34. *Insulæ Cicæ.* Abest id nomen *Cicæ* a codd. Reg. In quibusdam *Siccæ* legas. Deorum insulæ alias a nonnullis appellatæ: hodie etiam *Islas de Scyas* sive *de Bayona*. H. et Ed.

35. *Abobrica.* Nunc *Baïona*, sex circiter leucis a Minii ostio, septemtrionem versus. Ed.

36. *Minius.* Accolis *Minho*: nomen, si Justino credimus, a minio, quod in ripa profert. At minium amnis Sil, qui in Minium labitur, aquarum copia eo major, solus edit. Hard.

37. *Leuni, Seurbi.* Vet. apud Dalec. *Lebuni, Seurbi.* Tractum eum tenuere ii cum Bracaribus, qui inter Durium, Miniumque patet: quem ab utroque amne quo ea regio clauditur, *Entre Douro y Miño* appellant. H. et Ed.

38. *Bracarum.* Et Bracares, inquit, ad oram usque pertinent: oppidum a mari semotum Augu-

Flumen, Limia[39] : Durius[40] amnis ex maximis Hispaniæ, ortus in Pelendonibus[41], et juxta Numantiam lapsus, dein per Arevacos[42] Vaccæosque, disterminatis ab Asturia Vettonibus[43], a Lusitania Gallæcis, ibi quoque Turdulos a Bracaris arcens. Omnisque dicta regio a Pyrenæo metallis referta, auri, argenti, ferri, plumbi nigri albique.

1 XXXV (xxi.) A Durio Lusitania incipit[1] : Turduli veteres[2], Pæsuri[3] : flumen Vacca[4]. Oppidum Talabrica. Oppidum, et flumen Æminium[5]. Oppida : Conim-

stam habent: hodie *Braga*, ad *Cavado* flum. Apud Gruter. Inscript. pag. 324, BRACARAVGVSTANI. H.

39. *Limia*. Λιμίας Ptolemæo, lib. II, cap. 6, juxta Minii amnis ostia. Mela, lib. III, cap. 1 : « Et cui oblivionis cognomen est Minia. » Sed falli Melam, quod ad oblivionis cognomen attinet, infra discemus ex Plinio. Hodie *Lima*. HARD.

40. *Durius*. Accolis *Duero*. De his, qui mox appellantur, populis, quos Durius alluit ac disterminat, egimus superiore libro. Præter Numantiam labi auctor est etiam Strabo, lib. III, pag. 153. HARD.

41. *Pelendonibus*. Vet. apud Dal. et Chiffl. *Pelondonibus*. De illis insequentibusque populis superiore libro egimus, cap. 3. ED.

42. *Arevacos Vaccæosque*. De his populis dixi in fragmento lib. XCI Titi Livii, quod illustravi in altera mea Taciti editione, tom. IV, pag. 570. BROT.

43. *Vettonibus*. Vet. apud Dal. *Vectonibus*. ED.

XXXV. 1. *A Durio Lusitania incipit*. Ubi se in mare, Durius, *Duero* exonerat, ad oppidum *Porto* : ex quo cum adverso ei ad Austrum *Cale*, factum est Portucalliæ nomen : quod recentiores euphoniæ causa in Portugalliam mutavere : non a Gallis, ex Terræ sanctæ peregrinatione appellentibus, ut fabula refert : nam neque illac ad nos ex Oriente reditur; neque tunc Galli appellabantur, sed Franci. H.

2. *Turduli veteres*. Ab his prodisse significat eos qui eodem nomine in ulteriore Hispania superius sunt appellati, lib. III, cap. 3. H.

3. *Pæsuri*. Dalec. *Pesuri*. Gruteri inscriptio, pag. 162, PAESVRES. Hi cum Turdulis a Durio ad Vaccam tenuere, ubi nunc oppida *Lamego* et *Arouca*. HARD.

4. *Vacca*. Dalec. *Vaccia*. MSS. Reg. et Colbert. *Vagia*. Marcianus Heracl. pag. 74 : Οὐακούα ποταμός. Nunc Lusitanis *Vouga*, infra oppidum *Aveiro*, e Talabricæ ruderibus excitatum, in mare devolvitur. Τὰ Ταλάβριγα Appiano, in Iber. pag. 295, et Ptolemæo, lib. II, cap. 5. H. et ED.

5. *Æminium*. Prius *Minium* legebatur. At est Αἰμίνιον oppidum Lusitaniæ Ptolemæo, lib. II, cap. 5, item Antonino. Et in Conc. Tolet. III, apud Loaisam, pag. 228, Possidonius Eminiensis ecclesiæ episcopus subscripsit. In MSS. Reg. et

brica[6], Collippo[7], Eburobritium[8]. Excurrit deinde in altum vasto cornu promontorium[9] quod alii Artabrum appel-

Colb. et in edit. Parm. *Eumenium*. H. — Oppido amnique, ut Harduino placet, commune, hodie nomen est *Agueda*, sive potius *Vouga*. Vix credendum autem errorem admittit vir cæteroquin sane pereruditus, Broterius, qui flumen Æminium, nunc *Guadaleta* vocari dicit. Ed.

6. *Conimbrica*. MSS. Reg. et Colb. *Cinumbriga*. Oppidum fuit, nunc dirutum : *Condeja la veja*, Condexa vetus. Tribus ab ea leucis, ex illius ruderibus excitata nova Conimbrica, *Coimbra*. Hard.

7. *Collippo*. Vet. apud Dalec. *Olisippo*. Ex ejus ruinis crevit civitas Leirinensis, *Leiria*, quæ Collippo nova dici potest, inter Olisiponem et Conimbricam, in ea Lusitaniæ parte, quam Estremaduram vocant. Inscriptio Gruteri, pag. 313, COLLIPPONENSIVM. Et pag. 1155, EX LVSITANIA. MVNICIPI. COLLIPPONENSI. H. et Ed.

8. *Eburobritium*. Sic apud Ortel. *Eburobritium* uno vocabulo ; Dalec. *Eburo*, *Britium*; vet. autem apud Dalec. *Britoleum*, alii *Britticum* pro *Britium*. Hodie, ut Harduino placet, *Ebora de Alcobaza*, decem circiter leucis a *Leiria*, occidentem inter et meridiem. Ed.

9. *Promontorium*, etc. Hodie *Cabo de la Roca*, leucis septem a *Lisboa*, occidentem versus. Pelicerius in notis MSS. cum Pintiano, Casaubono, Resendio, Salmasioque in Solin. p. 276, insigni nunc errore Plinium, et illum secutos Solinum Martianumque, magnum promontorium, sive Olisiponense, idem cum Artabro existimasse aiunt : quanquam si error est, non in Plinium ipsum, sed in eos conjici potius oportuit, quos ejus sententiæ appellat auctores. Est autem simile veri, etsi id nullus Veterum prodat, esse Artabrum promontorium, sumpto ab incolis Artabris, aut dato his nomine, illud quod Celticum cap. sup. Plinius Pomponiusque, Nerium Strabo, ac Ptolemæus vocarunt. Verum isto disterminari cælum, terras, maria, non Olisiponensi, atque adeo defendi a culpa Plinium minime posse, ut Pelicerius aliique contendunt, tam falsum est quam quod falsissimum. Quid Hispaniæ latus esset, quid frons, nesciisse ii videntur : nos suo loco aperuimus, interpretationemque nostram hæc Plinii Pomponiique loca egregie constabiliunt. Ille enim de hoc ipso promontorio Olisiponensi, lib. II, cap. 112 : «Promontorium Artabrum, inquit, quo longissime frons procurrit Hispaniæ.» Et hoc ipso libri hujus cap. « Promontorium Sacrum e media prope Hispaniæ fronte prosilit. » Quibus verbis prodit apertissime tribus omnino frontem eam effici promontoriis : a Junonio, quod est circa Gaditanum fretum, incipere : in Sacro, quod S. Vincentii vocant, esse mediam, ubi caput Europæ statuitur a Dionysio Perieg. v. 562 : ad Artabrum denique longissime procurrere, in quo desinat. Inde versus Gallæciam facto circuitu, latus incipere se-

lavere, alii Magnum, multi Olisiponense[10], ab oppido,
2 terras[11], maria, cælum disterminans. Illo finitur Hispaniæ latus[12], et a circuitu ejus incipit[13] frons (XXII): septemtrio hinc, Oceanusque[14] Gallicus, occasus illinc, et Oceanus Atlanticus. Promontorii excursum LX[15] M. prodidere, alii XC M. pass. Ad Pyrenæum inde non pauci XII[16] quinquaginta millia, et ibi gentem Artabrum, quæ numquam fuit, manifesto[17] errore. Arrotrebas enim, quos ante Celticum diximus promontorium, hoc in loco posuere litteris permutatis.

3 Erratum et in amnibus inclytis. Ab Minio, quem supra[18] diximus, CC M. pass. (ut auctor est Varro) abest Æmi-

ptemtrionale Hispaniæ Lusitaniæque. Namque ut, Pomponius tradit, lib. II, cap. 6 : « Lusitania oceano tantummodo objecta est: sed latere ad septemtrionem, fronte ad occasum. » HARD.

10. *Olisiponense*. Dalec. *Olyssiponense*. ED.

11. *Terras*, etc. Ad terras certe quod pertinet, citra id promontorium est pars Lusitaniæ hactenus descripta, quod est Hispaniæ latus, et Lusitaniæ, septemtrionale : ultra, occidentalis ora. Ad cælum, hinc ipse septemtrio, inde occasus. Ad maria, Gallicus, vel si mavis, Callaicus ab eo latere oceanus : ab illo Atlanticus. HARD.

12. *Hispaniæ latus*. A promontorio Celtico ad Artabrum, sive Olisiponense. HARD.

13. *Incipit frons*. Ab Olisiponensi promontorio ad Gaditanum fretum. HARD.

14. *Oceanusque Gallicus*. In Chiffl. cod. *Calaicus*, seu potius *Callaicus*, a gente Callaica, hoc est, Gallæcis. At vulgatam scripturam defendunt codices Reg. et Colbert. Martianus quoque, lib. VI, cap. de Hispania, p. 202. Quin ipse Plinius lib. IX, cap. 3, oceanum hunc Gallicum vocat, ut suo loco monebimus.

15. *LX M*. Vet. ap. Dalec. *XL M*. ED.

16. *XII quinquag*. Hoc est, duodecies centena et quinquaginta millia passuum. Mensura enim hæc est adnavigationis per sinus, recessusque sinuum, a promontorio isto ad Pyrenæum. HARD.

17. *Manifesto errore*. Qui tamen ævo Strabonis invaluerat, ut diximus, sup. cap. II. — *Manifesto errore*. Errant ergo et illi qui Olisiponensi promontorio nomen Artabrum indidere, ab Artabris, qui, ut nunc ipse dicit Plinius, nunquam hic habitarunt, sed ad promontorium Celticum, quod ut sup. cap. diximus, Artabrum aliquando nomen habet. ED.

18. *Quem supra diximus*, etc. Cap. sup. HARD.

nius[19], quem alibi quidam[20] intelligunt, et Limæam[21] vocant, Oblivionis antiquis dictus, multumque fabulosus[22]. Ab Durio Tagus CC M. passuum, interveniente[23] Munda. Tagus auriferis[24] arenis celebratur. Ab eo CLX M. passuum promontorium Sacrum[25] e media prope Hispaniæ fronte prosilit : $\overline{\text{XIV}}$ M. pass.[26] Inde ad Pyrenæum[27] medium col- 4
ligi Varro tradit. Ad Anam[28] vero, quo Lusitaniam a Bætica

19. *Æminius*. De quo hoc cap. diximus : ad ea verba, « Oppidum et flumen Æminium. » Hard.

20. *Quem alibi quidam*. In his est Mela, ut indicavimus sup. cap. ad ea verba, *Flumen, Limia*. Is enim Limiam cum Æminio, qui Oblivionis amnis est appellatus, confundit : recte distinguit Appianus in Iber. pag. 295. Hard.

21. *Limæam*. Volebat Dalecamp. *Lethæum vocant ab oblivione antiquis dictum, multumque fabulosum*. Ed. — Limia Melæ loco cit. Straboni, lib. III, pag. 153 : ὁ τῆς Λήθης, ὅν τινες Λιμαίαν καλοῦσιν. « Oblivionis fluvius, quem quidam Limæam vocant. » Hard.

22. *Fabulosus*. Origo ea fabulæ fuit. Lusitani Celtici, qui Anam seu *Guadiana* fluvium accolebant, inita cum antiquis Turdulis amicitia, copias junxere paribus in eamdem expeditionem armis. Transvecti amnem, sive Limiam, sive Æminium, orta ibi seditione, communem amisere ducem. Tum vero et simultatum obliti, et soli amœnitate illecti, suas ibidem sedes posuere. Imperitum deinde vulgus credidit, insita aquis illis ea virtute, et expeditionis susceptæ, et patriæ oblivionem simul potasse. Ea vero fama in posteros sic invaluit, ut annis postea volventibus, quum Decimus Junius Brutus, romani exercitus Imperator, ad eum amnem venisset, nullo posset imperio milites romanos adigere, ut fluvium transmitterent; quum id esset animis omnium persuasum, se patriæ suæ æterna statim oblivia subituros. Vide Florum, lib. II, cap. 17, pag. 71 ; Strabon. lib. III, p. 153 ; Plutarch. in Quæst. Rom. pag. 272, Appian. in Iber. p. 294. Anno U. C. 618, Brutus ibi proconsul fuit. Hard.

23. *Interveniente Munda*. Inter Durium et Tagum fluens amnis, *Mondego*, Conimbricam alluit : aurifer ipse perinde ac Tagus. Ptolem. lib. II, cap. 5, Μόνδα. Hard.

24. *Tagus auriferis*. Vide quæ dicemus lib. XXXIII, cap. 21. H.

25. *Sacrum*. Nunc S. Vincentii, *Cabo de S. Vincente*. De fronte Hispaniæ superius egimus, hoc cap. H.

26. *$\overline{XIV}$ M. P.* Hoc est, quatuordecies centena millia pass. per mediam Hispaniam facto itinere, a promontorio Sacro ad medium Pyrenæum. Hard.

27. *Inde ad Pyrenæum*, etc. Vet. apud Dalec. *inde et ad Pyrenæum medium colligit, ut Varro tradit*. Ed.

28. *Ad Anam*. Dalec. *ab Ana vero*: In codd. Tolet. et Chiffl. nec CCXXVI, nec CXXVI, sed CXXI. Ed. — Ab Ana fluvio, inquit, distat

discrevimus[29], CXXVI M. passuum: a Gadibus CII[30] M. pass. additis. Gentes[31]: Celtici, Turduli, et circa[32] Tagum Vettones. Ab Ana ad Sacrum, Lusitani[33]. Oppida memorabilia a Tago in ora, Olisipo[34] equarum[35] e Favonio vento conceptu nobile: Salacia[36] cognominata urbs Imperatoria:

Sacrum Promontorium CXXVI M. pass. Sic MSS. Reg. et Colb. etc. non, CCXXVI. HARD.

29. *Discrevimus*. Lib. III, c. 2. H.

30. *CII M. pass.* Sic erunt omnino a promontorio Sacro ad Gades, CCXXVIII M. pass. HARD.

31. *Gentes*. Ultra Tagum positæ, versus austrum, in provincia quam *Alentejo* vocant: Celtici, Turdulique: de quibus egimus lib. III, cap. 3, cognomines, finitimi, affines. Turdulorum civitas Emerita fuit, de qua inferius, teste Strabone, lib. III, pag. 151. Unde colligas Vettonum Turdulos clientes fuisse. Celticorum, Pax Julia fuit, aliæque, ut mox dicemus. Dalec. *Varduli*, non *Turduli*. H. et ED.

32. *Circa Tagum*. Nam utramque Tagi ripam, omnemque circum regionem late Vettones, sive Vectones tenuere: oppida habuere insignia, citra Tagum, Salmanticam, apud Ptolem. lib. II, cap. 5; ultra, Augustam Emeritam, quam *claram Vettoniæ coloniam* Prudentius vocat, hymno 9, in Eulaliam, v. 186: « Nunc locus Emerita est tumulo Clara colonia Vettoniæ, Quam memorabilis amnis Ana Præterit, etc. » Supra Anam Vettones habitasse etiam auctor est Strabo, lib. III, pag. 139. Inscriptio Gruteri, pag. 591, PROVINC. VETTONIAE. H.

33. *Lusitani*. Ubi fere provincia est *Algarve* vocata. ED.

34. *Olisipo*. Ulyssem venisse in Hispaniam, atque in Lusitaniæ littore urbem Ulyssiponem condidisse, Strabo, Solinus, Martianusque censent, ipsoque ex nomine conjectura ducta confirmant. Refellunt quidam tum nominis argumento: nam Olisipo ex antiquis monumentis, et lapidum inscriptionibus nominari, scribique debet: et quoniam Ulyssis aræ supra mare Armoricum in Belgis non uno loco exstabant. Nempe ex græca vanitate, quem in Deorum numero habebant, ei templa atque oppida consecrabant: quod Hispanis contigisse etiam non inepte prorsus arbitrantur. Ita fere Mariana lib. I, cap. 12, sub finem, p. 21. Apud Gruter. inscriptio, pag. 252, 261 et 273: FELICITAS. IVLIA. OLISIPO. Ptolemæo, lib. II, cap. 5, Ὀλιοσίπων. Nunc incolis *Lisboa*, Gallis *Lisbonne*. HARD.

35. *Equarum*. Dicemus ea de re, lib. VIII, cap. 67. Cf. Virg. Georg. III, vs. 271, sqq. ubi vide quæ sunt adnotata. HARD. et ED.

36. *Salacia*. Inscriptio Gruteri, p. 13, MVNICIPI. SALACIEN. Hod. si Hard. quem sequuntur D'ANVILLE et UCKERT, credimus, *Alcazar do Sal*, inter *Evora* et Oceanum, medio ferme intervallo; et si Mannerto, *Setuval*, ad Oceanum. Hanc autem veterem Cetobrigam esse ait D'ANVILLE. ED.

Merobrica[37]: promontorium Sacrum: et alterum Cuneus[38]. Oppida[39]: Ossonoba, Balsa, Myrtilis.

Universa provincia dividitur in conventus tres, Emeritensem, Pacensem, Scalabitanum. Tota populorum XLVI[40], in quibus coloniæ sunt quinque, municipium civium rom. unum: Latii antiqui tria: stipendiaria, XXXVI. Coloniæ: Augusta Emerita[41], Anæ fluvio apposita: Metallinensis[42], Pacensis[43], Norbensis[44], Cæsariana[45] cognomine.

37. *Merobrica*. Grut. inscriptio, pag. 442, ORDO. MEROBRIG. sed suspecta mihi. Oppidum interiit: e ruderibus proxime excitatum alterum, cui nomen est *Santiago de Cacem*: medio ferme itinere inter *Lisboa* et *Cabo de San Vincente*. H.

38. *Cuneus*. Chiffl. *Caneus*. Hodie, ut omnes volunt, *Cabo de Santa Maria*: ut tamen ego mallem *Punta de Sagres*, juxta Sacrum promontorium, *Cabo de San Vincente*; vicina enim fuisse inter se ista promontoria ex Plinii verbis mihi videntur. Cuneus a Mela vocatur, lib. III, cap. 1, ager omnis inter Anam et Sacrum promontorium; hodie, ut diximus, *Algarve*. Ed.

39. *Oppida*. Pomponius Mela, loco citato: « in Cuneo agro, inquit, sunt Myrtilis, Balsa, Ossonoba. » Eodem ordine Marcianus Heracl. pag. 73: ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἄνα ἐπὶ Βάλσα... ἀπὸ δὲ Βάλσων εἰς Ὀσσόνοβα... ἀπὸ δὲ Ὀσσόνοβα ἐπὶ τὸ ἱερὸν ἀκρωτήριον. Sic enim hic locus legendus. H — Ossonobam, quam Harduinus *Estombar* esse dicit, haud longe a *Faro* requirendam esse ait D'ANVILLE; illam leucis circiter decem a *Faro*, occidentem versus, ponit Mannertus, ad Oceanum. — Balsa, quam Harduinus et D'ANVILLE *Tavira* esse putant, haud longe a *Faro* fuisse Mannerto videtur. — Myrtilis tandem, quæ Ptolemæo, lib. II, cap. 5, Ἰουλία Μυρτιλὶς est, hodie, ut omnes confitentur *Mertola* est, ad Anam in Mediterraneo. Ed.

40. *XLVI*. Dalec. *XLV*. Ed.

41. *Augusta Emerita*. Vestigia tantum supersunt: loco nomen est *Merida*, ad Anam. Veteranos milites eo deductos Augusti jussu, auctor est Dio, lib. LIII, p. 514. Nummos duos profert Patinus in familia Carisia, pag. 65, hujus deductæ coloniæ indices ac testes; Gruter. inscriptionem, pag. 13, COLONIAE EMERITENSIS. HARD.

42. *Metallinensis*. Metallinum, hodie *Medelin*, in provincia *Extramadura* dicta, ad Anam fluvium, ubi falso creditus, post leucarum aliquot occultationem, amnis emergere. Antonin. in itinere a Corduba Emeritam, Metellinum ab Emerita M. P. XXIV distare prodidit. HARD. et ED.

43. *Pacensis*. Civitas olim Pax Julia, Παξιουλία Ptol. l. II, c. 5, in Turdulis, sive Turdetanis: eadem Augusta cognominata: Παξαυγοῦςα Straboni, l. III, p. 151, in Celticis Lusitanis. Nunc *Beja* in provincia *Alentejo* dicta: in cujus oppidi foro cippum esse Gruterus ait, p. 261, cum inscriptione COL. PAX. IVLIA.

Contributa[46] sunt in eam Castra Julia, Castra Cæcilia. Quinta est Scalabis[47], quæ Præsidium Julium vocatur. Municipium civium rom. Olisipo, Felicitas[48] Julia cognominatum. Oppida veteris Latii : Ebora[49], quod item Libe-
6 ralitas Julia : et Myrtilis, ac Salacia, quæ diximus[50]. Stipendiariorum, quos nominare non pigeat, præter jam dictos[51] in Bæticæ cognominibus, Augustobrigenses[52], Ammienses[53], Aranditani[54], Arabricenses[55], Balsenses, Cæ-

Pacis Augustæ deinde nomen ad Badiocenses transiit, quorum oppidum in Turdulis fuit. Vide Resendium, in epistola de Colonia Pacensi. Ulpianus, Dig. de Censibus, lib. III, tit. 15 : « In Lusitania Pacenses, sed et Emeritenses juris Italici sunt. » H. et Ed.

44. *Norbensis*. Νῶρβα Καισάρεια Ptolemæo, lib. II, cap. 5. Hodie *Alcantara*, in *Extramadura* provincia, ad Tagum, ponte ibi Trajani nobile : aut certe ex Norbensis ruderibus haud procul id conditum.

45. *Cæsariana*. Chiffl. *Cæsarina*.

46. *Contributa*. Norbensi jurisdictioni obnoxia, seu jura Norbam petere coacta. Castra Julia, nunc *Truxillo*, quasi *Turris Julia* : in *Extramadura* provincia : haud procul a Castris Cæciliis, quibus nomen est *Caceres* : non, ut quibusdam visum est, *S. Maria de Guadalupe*. Pro *Castra Julia*, MSS. Reg. et Colb. *Castra Servilia*. Cæcilia Ptolemæo memorantur, lib. II, cap. 5. Antonino Cæciliana dicta, in Lusitania, itinere ab Olisipone Emeritam, quod per viarum anfractus plurimos agebatur. Hard.

47. *Scalabis*. Chiffl. *Sallabis*. Ed. — A Diva Irene virgine, nomen habet hodie *Santarem* : apud Ptol. lib. II, cap. 5, Σκαλαβίσκος, Τοκουβὶς, etc. forte pro, Σκαλαβὶς κολ. hoc est, κολωνία. Hard.

48. *Felicitas*. De eo cognomine paulo ante egimus. Hard.

49. *Ebora, quod item Liberalitas Julia*, etc. *Evora*, inter Anam et Tagum. Apud Resend. de Ant. Eboræ, inscriptio quam Gruterus refert, pag. 489, Lib. ivl. Ebora. Hoc est, *Liberalitas Julia Ebora* : non *Libertas*, ut Scaligero visum in Indice Gruteri. Hard.

50. *Quæ diximus*. Plane modo, hoc cap. Hard.

51. *Præter jam dictos*. Præter eorum oppidorum cives, quos in Bætica Lusitanis esse cognomines diximus, lib. III, cap. 3, iis verbis : « Celticos a Celtiberis ex Lusitania advenisse manifestum est, sacris, lingua, oppidorum vocabulis : quæ cognominibus in Bætica distinguuntur. » Hard.

52. *Augustobrigenses*. Augustobriga Antonini, ab aliis hodie *Villar del Pedroso*, ad Tagum : ab aliis vero *Ponte del Arçobispo* esse existimatur. Hard.

53. *Ammienses*. Vet. apud Dalec. *Emienses*. Ed. — Ptolemæo, lib. II, c. 5, in Lusitania, Ἀμμαία. MSS. Ἀμμαίᾳ. Nunc *Portalegre*, in Lusi-

sarobricenses [56], Caperenses, Caurenses [57], Colarni, Cibilitani [58], Concordienses [59], Elbocorii [60], Interannienses [61], Lancienses [62], Mirobrigenses, qui Celtici [63] cognominantur:

taniæ finibus inter Heluas et Tagum amnem: quo in oppido reperta inscriptio, MVNICIP. AMMAI. hoc est, *Ammaitanum*, quod refert Gruterus pag. 257, ex Schotti schedis. H.

54. *Aranditani*. Vet. apud Dalec. *Araniitani*. Alii *Pranituni*. Ed. — Ἀρανδὶς Ptolemæo, lib. II, cap. 5, in Celticis Lusitanis; Arannin Antoninus, in itinere de Esuri Pacem Juliam, pro Arandi habet. Situs horum incertus, ut et proxime sequentium. Hard.

55. *Arabricenses*. Dalec. *Axabricenses*. Alii *Taxabricenses*. Ed. — Ab Arabriga Ptolemæi, lib. II, c. 5, juxta Scalabim sita. Apud Grut. inscriptio exstat p. 162, ARABRICENSIS, Hard.

56. *Balsenses*, *Cæs*. etc. Vet. ap. Dal. *Blacenses*; mox in cod. Chiffl. *Cæsarobrienses*, non *Cæsarobricenses*. Ed. — Hi ab oppido Balsa supra dicto: *Cæsarobricenses* ab oppido, ut patet cognomine, sed incerti admodum situs: *Caperenses*, a Cappara, cujus meminit in Lusitania Antoninus, itinere ab Emerita Cæsaraugustam. Ptolemæo, lib. II, cap. 5, Κάπαρα: nunc dicitur *Las ventas de Capara*, inter *Alcantara* et *Coria*. Hard.

57. *Caurenses*, etc. Horum oppidum Καύριον Ptolemæo, lib. II, cap. 5, in mediterraneis Lusitaniæ civitatibus: nunc recentioribus dicitur *Coria* in *Extramadura*: Colarnorum, Κόλαρνον. Apud Gruterum inscriptio, pag. 162, COLARNI.

58. *Cibilitani*. Apud Gruter. p. 362, MVNICIPI CIVILITAN. ad hunc locum non pertinet. Hard.

59. *Concordienses*. Horum oppidum Κονκορδία, apud Ptolem. l. cit. Nunc *Tomar* aiunt appellari. H.

60. *Elbocorii*. In MSS. Reg. Colb. etc. et in edit. Parm. *Concordienses*, *et Coccori*. Ipso elementorum ordine admonitus Hermolaus reposuit, *Concordienses qui et Boccori*: ratus hoc loco Bocoros per se non posse nominari. Ego vero sinceram hujus loci arbitror lectionem, quam attuli. Nam apud Ptolemæum in oppidis Lusitaniæ mediterraneis, lib. II, capite 5, Ἐλκοβορὶς recensetur, litteris permutatis pro Ἐλβοκορίς. Hard.

61. *Interannienses*. In MSS. Reg. Colb. Chiffl. Paris. etc. *Interansenses*. Editi libri *Interausenses*. Nostram emendationem defendit Gruteri vetus inscriptio, pag. 162, INTERRANIENSES: et, multo magis Phlegon Trallianus, de Longævis, cap. 1, pag. 113, scribens, Ἰντεραννησία πόλις Λυσιτανίας. Hard.

62. *Lancienses*. LANCIENSES apud Gruter. pag. 160 et 199; apud Ptolem. lib. II, cap. 5, Λαγκία ὀππιδάνα. H. — Lanciam urbem Mannertus in septemtrionali Lusitaniæ parte sitam fuisse putat, ad Durium, prope *Zamora*. Ed.

63. *Qui Celtici*. Ut eo cognomine a Mirobricensibus Turdulis, de quibus dictum est lib. III, cap. 3, Celtici secernerentur. Alii *Ciudad Rodrigo* esse volunt, urbem provinciæ *de Salamanca*. Ambr. Morales

Medubricenses[64], qui Plumbarii: Ocelenses[65], qui et[66] Lan-
7 cienses: Turduli qui Barduli[67], et Tapori[68]. Lusitaniam cum Asturia et Gallæcia[69] patere longitudine DXL M. passuum: latitudine DXXXVI[70] M. Agrippa prodidit. Omnes autem Hispaniæ, a duobus Pyrenæi promontoriis per maria, totius oræ circuitu passuum XXIX XXII M.[71] colligere existimantur, ab aliis XXVI[72] mill.

1 XXXVI. Ex adverso Celtiberiæ complures sunt insulæ, Cassiterides[1] dictæ Græcis, a fertilitate plumbi: et e re-

locum esse ait, cui hodieque nomen est *Malabriga*, prope eam Rodericopolim. Illam insequenti vicinam fuisse putat Mannertus. Ed.

64. *Medubricenses, qui Plumbarii.* Medobregam in Lusitania oppidum, prope montem Herminium, quo Medobregenses confugerant, habet Hirtius in Com. de Bel. Alex. pag. 216. Olim oppido nomen *Aramenha*: nunc rudera, teste Resendio, lib. Antiq. ap. Maruanum castrum visuntur, prope Amæam, quæ Portus Alacer, ut diximus, appellatur. Plumbarii, a plumbo quod ibi effoditur, cognominati. Hard.

65. *Ocelenses.* Ὄκελλον Ptolemæo, lib. II, cap. 3, juxta *Capara*. H.

66. *Qui et.* Hæc duo vocabula, *qui et* in MSS. non habentur. Dal.

67. *Qui Barduli.* Turduli Tarraconensem attingunt, ut dictum est lib. III, cap. 3, qua in provincia et Vardulos, sive Bardulos, Ptolem. agnoscit, lib. II, cap. 6. Hard.

68. *Tapori.* Gens est a Turdulis diversa. In lib. omnibus, *Tapori.* At in inscriptione Grut. p. 162, nisi vitium marmorarii sit, cum Medubricensibus TALORI junguntur. H.

69. *Gallæcia.* Chiffl. *Gallicia.* Ed.

70. *Latitudine DXXXVI.* Latitudinis hæc mensura justo sane amplior videtur, ac longitudini ipsi fere par. Hard.

71. *XXIX XXII M.* Ita MSS. Reg. Colb. Chiffl. etc. Hoc est, vigesies novies centena, et viginti duo millia passuum. H. — Lege: *XXXIX XXII M.* Ita MS. Reg. 1, in editione principe, *XXIX XII.* Sic et MSS. Reg. 5, 6. Frustra in recentioribus editionibus emendavit *XXIX XII.* Certe totus oræ circuitus a promontorio Pyrenæo, *le cap de Creus*, ad alterum promontorium inter urbes *Saint-Sébastien* et *Fontarabie*, si sinuum anfractus numerentur, plus colligitur, quam *XXIX XXII M.* pass. Brot.

72. *Ab aliis XXVI.* Vigesies sexties centena millia. Hard.—Dalec. *XXVII mill.* Brot. *XXV.* Ed.

XXXVI. 1. *Cassiterides.* E regione Celtiberorum, sive Celticorum Lusitaniæ, positas esse Cassiteridas insulas decem, unde stannum, quod κασσίτερον Græci vocant, ad nos adveheretur, communis Veterum error fuit: quem et Ptolemæus sequitur, lib. II, cap. 6; Strabo, lib. II et III, aliique. Caute admodum Herodotus, cujus verba recitat Eustathius in Dionysio, vers. 563, p.

gione Arrotrebarum[2] promontorii, Deorum sex[3], quas aliqui Fortunatas appellavere. In ipso vero capite Bæticæ, ab ostio freti[4] passuum xxv[5] mill. Gadis, longa (ut Polybius scribit) xii mill. lata iii mill. passuum. Abest[6] a continente proxima parte minus pedes dcc, reliqua[7] plus septem m. passuum. Ipsius spatium[8] xv m. passuum est.
Habet oppidum civium romanorum[9], quod[10] appellatur 2
Augusta[11] urbs Julia Gaditana. Ab eo latere, quo Hispaniam spectat, passibus fere centum, altera insula[12] est longa iii m.[13] pass. lata, in qua prius oppidum Gadium

81, negat sibi Cassiteridas esse notas: et merito sane, quod eæ nusquam fuere. Fabulis Plinius ipse eas accenset, lib. XXXV, cap. 47.

2. *Arrotrebarum prom.* Quod Celticum promontorium appellavit, cap. 34. Hard.

3. *Deorum sex.* Duæ Ptolemæo, lib. II, cap. 6, si tamen eædem. H.

4. *Ab ostio freti.* Gaditani. H.— Vet. apud Dalecamp. *mox ab ostio.*

5. *XXV mill.* Dal. *LXXV mill.*

6. *Abest a continente... minus pedes DCC.* Sincera hæc omnium codicum lectio est, Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. Chifflet. et Parm. edit. Frobenius prior, quem secuti deinde sunt cæteri, *passus DCC* reposuit. Verum a continente angusto spatio, et veluti flumine abscissam Gadium insulam auctor est Mela: Polybius, et Solinus cap. xxiii, p. 44, cum Plinio, pedibus septingentis: Strabo, lib. III, p. 167, stadio definit, hoc est, cxxv passibus, pedibus vero dccxx. Hard.

7. *Reliqua plus septem.* Nempe septem millibus et d pass. ut dictum est lib. II, cap. 112.

8. *Ipsius spatium XV M. pass.* Ita quidem libri omnes: at longitudine insulæ Gadium, et latitudine jam signata, reliquus tantum videtur esse ambitus: qui, si longitudo est xii m. pass. fieri non potest, quin fere xxx passuum millia colligat. H.—Volebat Pint. *XXV M.*

9. *Civium rom.* Gaditanum oppidum civitatis jure donatum a Jul. Cæsare, quum Hispaniam subegit, auctor est Dio, lib. XLI, p. 264. Inscriptio Grut. p. 258, mvn. avg. gad. Gadibus reperta. Hard.

10. *Quod appellatur.* MSS. Reg. et Colb. sincerius, « qui appellantur Augustani urbe Julia Gaditana. »

11. *Augusta.* Dalec. *Augustana.*

12. *Altera insula.* Ἐρύθεια Straboni, lib. III, pag. 167, a Gadium insula unius stadii, seu passuum cxxv, freto divulsa: nunc hausta mari, ut ne vestigium exstet, ut Mariana prodit Hist. Hispan. lib. I, cap. 21, pag. 39. Salazar tamen, de Antiq. Gadit. lib. I, cap. 4, vocari etiamnum, *Isla de Léon* asseverat, ipse patria Gaditanus. Hard.

13. *Longa III M.* Sincerius codd. Reg. « in longum mille passibus lata, » ut latitudo pæne par longitudini intelligatur: aut latitudinis certe mensura deest. Hard.

fuit. Vocatur ab Ephoro et Philistide[14], Erythia[15]; a Timæo et Sileno, Aphrodisias[16]; ab indigenis, Junonis. Majorem[17] Timæus Cotinussam[18] apud eos vocatam ait: nostri Tartesson[19] appellant, Pœni Gadir[20], ita Punica lingua sepem significante. Erythia[21] dicta est, quoniam Tyrii Aborigines eorum[22] orti ab Erythræo mari fereban-

14. *Philistide.* Dalec. *Phylistide.*

15. *Erythia.* Vetus apud Dalec. *Erythria.* Brot. *Erythea.* Ed.

16. *Aphrodisias.* Ceu Veneri sacra. Stephanus, Ἀφροδισιὰς, νῆσος, πρότερον Ἐρύθεια, μεταξὺ Ἰβηρίας καὶ Γαδείρων, *inter Hispaniam et Gades.*

17. *Majorem Timæus*, etc. Hoc est, Gadium insulam, cui Erythia proxima fuit. Hard.

18. *Cotinussam.* Ab oleastris, quos Græci κοτίνους vocant. H. — Vereor ut illud *apud eos* Plinianum sit. Certe in libris manu exaratis, Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. Chiffl. et Parm. edit. legitur *Potinussam a puteis.* Et de puteis quidem in Gadium insula frequentibus, prolixam concertationem Strabo instituit, ex Polybio, lib. III, p. 173. Quamobrem a vetere scriptura discedere Hermolaum fortasse non oportuit: quamquam ei scriptores nec pauci favent, nec ignobiles: nam Festus Avienus, in Descriptione orbis (vide Poet. Lat. Min. nostræ ed. t. V, p. 218), vs. 611: « Gadir prima fretum solida supereminet arce: Hæc Cotinussa prius fuerat sub nomine prisco, Tartessumque dehinc Tyrii dixere coloni: Barbara quin etiam Gades hanc lingua frequentat: Pœnus quippe locum Gadir vocat undique septum Aggere præducto. » Dionysium Festus expressit, qui vs. 456: Κληζομένην Κοτινοῦσαν, ἐφημίξαντο Γάδειρα. Adde Tzetzen, Chiliad. 8, Histor. 216, vs. 687: Ἡ νῦν νῆσος ἡ Γάδειρα τὴν κλῆσιν καλουμένη, Τὸ πρώην ὠνομάζετο τὴν κλῆσιν Κοτινοῦσα.

19. *Tartesson.* Sic Arrianus, de Exped. Alex. lib. II, pag. 126. H. —Vet. apud Dalecamp. *Post Tyrii Tartesson appellavere.* Ed.

20. *Pœni Gadir.* Quod ut Hispaniæ sepes, septumve (id enim Hebræis etiam גְּדֵר *Gheder* est), objecta marinis fluctibus esset. Hæc Solinus iisdem verbis, cap. XXIII, p. 44. Hesychius, p. 207, Γάδειρα, τὰ περιφράγματα. Φοίνικες. Hard.— Baptista Egnatius cap. 25, Racem. « Pœni Gadiram. Nam Gadir Punica lingua sepem significat. » Dal.

21. *Erythia.* De majore hactenus: nunc de altera insula, quæ minor est. Hard.

22. *Aborigines eorum.* Hoc est, Pœnorum conditores, ac velut parentes: sic enim Dionysius Halic. Aborigines interpretatur γενάρχας ἢ πρωτογόνους. Aborigines, ut Festus indicat, sunt proprie qui ab origine, seu patriis sedibus profecti, exteras regiones occupaverunt. Origines eos appellare Sallustius videtur in bello Jug. p. 67 (hujus ed. p. 179), ubi de Phœnicibus: « Urbes, inquit, in ora maritima condidere: hæque brevi multum auctæ, pars

tur. In hac Geryones [23] habitasse a quibusdam existimantur, 3
quorum armenta Hercules abduxerit. Sunt qui aliam [24] esse eam, et contra Lusitaniam arbitrentur, eodemque nomine quondam ibi appellatam.

XXXVII. (XXIII.) Peracto ambitu Europæ, reddenda 1
consummatio est, ne quid non in expedito sit, noscere volentibus. Longitudinem ejus Artemidorus atque Isidorus a Tanai usque Gades LXXXII [1] XIV M. prodiderunt. Polybius latitudinem Europæ ab Italia ad Oceanum scripsit XI L mill. [2] esse, etiam tum incomperta [3] magnitudine ejus. Est

originibus suis præsidio, aliæ decori fuere. » Aborigines hoc Plinii loco, pro *ab origine*, quod in vet. apud Dalecamp. legitur, primus restituit Pintianus. A Tyria classe Gadium oppidum conditum fuisse auctor est Velleius, lib. I, cap. 2, § 5. H.

23. *In hac Geryones.* Multitudinis numero protulit Geryones, ob tres fratres: unde tricorporis Geryonis fabula apud poetas. Sic libri omnes incredibili consensu, tum manu exarati, tum editi etiam ante Frobenium, qui numero singulari legit *existimatur*, *cujus armenta*, etc. Satis audacter id quidem, libris refragantibus. Nec tamen sum nescius a Græcis dici promiscue Γηρυὼν, Γηρυόνος, et Γηρυόνης, Γηρυόνου. Et Tzetzes, Chiliad. 4, vers. 351: ὁ Γηρυόνης βασιλεὺς ὑπῆρχεν Ἐρυθείας, etc. De ipsa re Pausanias consulendus, Attic. lib. I, pag. 67, et Mythologi omnes. Hard.

24. *Sunt qui aliam.* Solinus iisdem verbis, loco cit. Pomponium Plinius modo signat, qui insulam in qua Geryones habitarint, contra Lusitaniam posuit, Erythiamque item vocavit, lib. III, cap. 6. H.

XXXVII. 1. *LXXXII XIV M.* Hoc est, bis et octuagies centena, et quatuordecim millia pass. H. — Ita libri omnes. At si octuagies quinquies centena et sexaginta octo millia pass. auctore Artemidoro patet longitudo ipsa totius terræ, ab ortu ad occasum, hoc est, ab India ad Herculis columnas Gadibus sacratas, ut lib. II, cap. 112, Plinius prodidit: quo pacto Europæ unius longitudini octuagies et bis centena et quatuordecim millia idem assignare potuerit Artemidorus, non sane video: nisi si hæc adnavigationis per sinus omnes, intimosque sinuum recessus a Tanai Gades usque instituta mensura est. Hard. — Leg. *XXXII XIV M.* perperam in libris scriptis et editis *LXXXII XIV M.* aut in Dal. *LXXXIV XIV M.* Emendandum fuit *XXXII*, ut recte monuit eruditus Riccioli, Geographia reform. pag. 84. Id patet ex ipso Plinio, lib. II, cap. 112. Brot.

2. *Scripsit XI L. mill.* Ita libri omnes: hoc est, undecies centena et quinquaginta millia. Hard.

3. *Etiam tum incomperta.* Nunc

autem ipsius Italiæ (ut diximus) XI XX[4] M. ad Alpes.
2 Unde per Lugdunum ad portum Morinorum Britannicum, qua videtur mensuram agere Polybius, XIII[5] M. XVIII. Sed certior mensura ac longior ad occasum solis æstivi ostiumque Rheni per castra legionum[6] Germaniæ ab iisdem dirigitur Alpibus, XV[7] XLIII M. passuum. Hinc deinde Africa atque Asia dicentur.

autem quum est comperta diligentius, inquit, magnitudo terrarum, est ipsius Italiæ longitudo, XI XX, mox Galliæ, XI L. Hard.

4. *Ut diximus*, *XI XX M*. H. e. undecies centena et viginti millia pass. H. — Ita libri omnes manu exarati, Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. etc. vulgati *XII XX*. Pelicerius in notis MSS. et Pintianus *X XX*, quoniam Plinius ipse eo loco quem nunc spectat, lib. III, cap. 6: « patet Italia, inquit, longitudine ab Alpino fine Prætoriæ Augustæ per Urbem Capuamque cursu meante Rhegium oppidum, in humero ejus situm, a quo veluti cervici incipit flexus, decies centena et viginti millia passuum. » Verum quum idem his verbis statim ista subjungat: « Multoque amplior mensura fieret, Lacinium usque, ni talis obliquitas in latus digredi videretur: » hanc ipsam mensuram ampliorem superiori adjici modo perspicuum est, quam centum millium passuum esse, tum ex cap. 10, tum ex 15 ejusdem libri colligimus. Hard.

5. *XIII M. XVIII*. Ita libri omnes MSS. editique ante Frobenium, qui *XI M. LXVIII*, nullo auctore suffragante, reposuit. Hard.

6. *Per castra legionum Germaniæ*. Per castra vetera, nunc *Santen*, *dans le duché de Clèves*. Vide Tacitum Hist. IV, 18. Brot.

7. *XV XLIII*. Quindecies centena. Prius *XII*, hoc est, *duodecies*, legebatur. Hard.

FINIS PRIORIS PARTIS SECUNDI VOLUMINIS.

# BIBLIOTHECA

## CLASSICA LATINA

SIVE

# COLLECTIO

## AUCTORUM CLASSICORUM LATINORUM

CUM NOTIS ET INDICIBUS

*On souscrit, à Paris,*

CHEZ N. E. LEMAIRE, Éditeur, rue des Quatre Fils, n° 16, au Marais.
DEBURE frères, libraires du Roi, rue Serpente, n° 7.
TREUTTEL ET WURTZ, libraires, rue de Bourbon, n° 17.
F. DIDOT, imprimeur du Roi et de l'Institut, rue Jacob, n° 24.
BOSSANGE père, libraire, rue Richelieu, n° 60.
DONDEY-DUPRÉ, impr.-lib. rue Richelieu, n° 47 *bis*.
BRUNOT-LABBE, libraire de l'Université, quai des Augustins, n° 33.
JUL. RENOUARD, libraire, rue de Tournon, n° 6.
MONGIE aîné, libraire, boulevard Italien, n° 10.
H. VERDIÈRE, libraire, quai des Augustins, n° 25.
ARTHUS-BERTRAND, libraire, rue Hautefeuille, n° 23.

Et chez tous les Libraires de France et des pays étrangers.

# CAII PLINII SECUNDI

# HISTORIÆ NATURALIS

## LIBRI XXXVII

EXCUDEBAT FIRMINUS DIDOT,
REGIS ET GALLICARUM ACADEMIARUM TYPOGRAPHUS.

# CAII PLINII SECUNDI

# HISTORIÆ NATURALIS

## LIBRI XXXVII

CUM SELECTIS COMMENTARIIS J. HARDUINI AC RECENTIORUM INTERPRETUM
NOVISQUE ADNOTATIONIBUS

PARS SECUNDA CONTINENS GEOGRAPHIAM,

CURANTE F. ANSART

IN REGIO SANCTI LUDOVICI COLLEGIO PROFESSORE

VOLUMEN SECUNDUM

PARS POSTERIOR

PARISIIS

COLLIGEBAT NICOLAUS ELIGIUS LEMAIRE

POESEOS LATINÆ PROFESSOR

MDCCCXXIX

# C. PLINII SECUNDI

# NATURALIS HISTORIÆ

## LIBER V.

I. AFRICAM Græci Libyam[1] appellavere, qua[2] mare ante eam Libycum incipiens Ægyptio finitur. Nec alia pars terrarum pauciores recipit sinus, longe ab occidente[3] littorum obliquo spatio. Populorum ejus, oppidorum nomina, vel maxime sunt ineffabilia præterquam ipsorum linguis, et alias castella ferme[4] inhabitant. 1

(I.) Principio[5] terrarum Mauritaniæ appellantur, usque ad C. Cæsarem[6] Germanici filium regna, sævitia ejus in 2

I. 1. *Græci Libyam*. Ab Afro Libye Herculis filio, inquit Martianus, lib. VI, cap. de Africa, pag. 215, vel a Libya femina Epaphi filia, ut ait Dionysius in Eustath. H.

2. *Qua mare... finitur*. Reponebat Dalec. « et mare ante eam Libycum: Ægypto finitur. » ED.

3. *Longe ab occidente*, etc. Longo admodum spatio ab occasu fretoque Gaditano Ægyptum usque incurvantibus sese molliter littoribus. HARD. — Hæc verba, *longe ab occidente*, Dalecampio supervacua videbantur. ED.

4. *Castella ferme*. Non cincta mœnibus oppida. HARD.

5. *Principio*. Vel *principia terrarum*, ut habet Pomponius, cujus hæc verba, lib. I, cap. 4: « Nunc exactius oras situsque dicturo, inde est commodissimum incipere, unde terras oceanus ingreditur: et ab iis potissimum quæ influenti dextræ sunt. » Et c. 5: « Hinc in nostrum mare pergentibus læva Hispania, Mauritania dextra est. » Idcirco Melæ Plinioque principia terrarum Hispaniæ Mauritaniæque appellantur. HARD.

6. *Ad C. Cæsarem*. Germ. fil. Caligulam. At Dio, lib. LX, p. 671, Claudium Cæsarem hujus divisionis auctorem facit: ὁ Κλαύδιος διχῆ τοὺς Μαύρους τοὺς ὑπηκόους ἔνειμεν, ἔς τε τὰ περὶ Τίγγιν, καὶ ἐς τὰ περὶ Καισάρειαν· ἀφ' ὧνπερ καὶ ὀνομάζονται. « Claudius Mauros dupliciter divisit: in eos qui ad Tingin, et qui ad Cæsaream: unde et nomen habent. » A Caio forte constituta, ac deliberata: perfecta postmodum a Claudio est. Ptolemæum enim Jubæ filium Mauritaniæ regem Caius in-

duas[7] divisæ provincias. Promontorium Oceani[8] extimum Ampelusia nominatur a Græcis. Oppida fuere, Lissa, et Cotta[9] ultra columnas Herculis: nunc est Tingi[10], quondam ab Antæo[11] conditum: postea a Claudio Cæsare, quum
3 coloniam faceret[12], appellatum Traducta Julia[13]. Abest a

teremit, quare sævitiam ejus Plinius nunc incusat. Vide Dionem, lib. LIX, cap. 659. HARD.

7. *In duas.* Tingitanam, et Cæsariensem. Tingitana pertinet a freto Gaditano, ad fines usque Marocani regni. In nummis nempe MAVRETANIA est. HARD.

8. *Oceani extimum.* Ultimum, in ipso freti aditu positum, qua in mediterraneum sinum oceanus influit. Hodie *Cabo Spartel*, ut lib. III, procem. not. 23, jam diximus, et confirmat Mariana, Histor. Hispan. lib. I, cap. 22, p. 41; Ptolemæo, lib. IV, cap. 1, est Κώττης ἄκρον. Mela, lib. I, c. 5: « Africæ, inquit, caput atque exordium est promontorium, quod Græci Ampelusiam, Afri aliter, sed idem significante vocabulo appellant. » Ἄμπελος Græcis vitem sonat: vitium feracem hanc oram utroque littore fuisse significat nummus Coloniæ Juliæ Traductæ, de quo dicetur in nota 13 hujus capitis. HARD. et ED.

9. *Lissa et Cotta.* In vet. apud Dalec. *Lixa*, non *Lissa*. Mox vero apud ipsum Dalecamp. non *et Cotta* secundum Chiffl. fidem, sed *Cotes*. ED. — Fuere, inquit, olim hæc oppida: nunc bellis attrita, nomen tantum et locum servant. Idem Plinius, l. XXXII, c. 6: « In oceano, inquit, ad locum Mauritaniæ, qui Cotta vocatur, non procul Lixo flumine. » HARD.

10. *Nunc est Tingi.* Ptolemæo, lib. IV, cap. 2, Τίγγις ἡ καὶ Καισάρεια. Hodie *Tanger*. HARD.

11. *Ab Antæo.* Ita Solinus, cap. XXIV, p. 45. Non ab Antæo modo id conditum, sed et conditum ibi Antæum auctor est Plutarchus in vita Sertorii, pag. 572, a quo refossum tumulum scribit, corpus repertum LX cubitorum, quam fabulam a Gabinio primum disseminatam in vulgus, Romanarum rerum scriptore, admonet Strabo, l. XVII, pag. 829. HARD.

12. *Quum coloniam faceret.* Tingitanis olim ab Augusto civitatis tantum jure donatis, ut auctor est Dio, lib. XLVIII, p. 384. HARD.

13. *Traducta Julia.* Quot in hac una sententia voces occurrunt, tot pæne scopuli sunt, ad quos summa ingenia offenderunt. *A. C. J. Cæsare*, non *a Claudio*, coloniam esse deductam, invitis libris omnibus legi, credique Vossius præcipit, Observ. in Melam, lib. I, p. 168, quoniam Juliæ Jozæ Strabo meminerit, qui Tiberio imperante, multo ante Claudii principatum, obiit. Obscure hic Plinium, ac forsitan false locutum esse Salmasius asseverat, in Solin. p. 288, quum Traductam in Bætica, non in Mauritania fuisse constet. Patinus in Sueton. p. 115, ipsis Augusti temporibus Juliæ Traductæ nomen Tingitanæ civitati hæsisse ex nummis probat, Plinium-

Belone oppido Bæticæ, proximo trajectu[14] XXX[15] M. pass. Ab eo XXV M. pass. in ora Oceani[16], colonia Augusti Julia Constantia Zilis[17], regum ditioni exempta, et jura[18] Bæ-

que erroris insimulat. Ego vero sic censeo, hujus mentem eorum neminem esse assecutum : neminem non ei culpæ affinem, quam confert in Plinium. Fuit enimvero id primum quidem alteri concessum oppido nomen, in opposita Hispaniæ Bæticæ ripa posito, cui, ut Strabo narrat, Tingitanis eo Zelitanisque transductis ex Africa, Augusti temporibus, Juliæ quoque Traductæ facta ex re appellatio est. Ea postmodum Claudio Cæsare principe transductis iterum, seu revocatis (incertum qua causa) ex eo oppido Tingitanis in avitas sedes, unde commigrarant, additisque novis colonis, Traducta Julia Tingis est nuncupata, prioris oppidi nomenclatione in Africam transvecta cum civibus. Argumento est quod Juliam Jozam, quam in Bætica Strabo agnoscit, lib. III, pag. 140, Ptolemæus similiter, in descriptione ejus oræ, et Marcianus Heracl. pag. 70, vetustos scilicet secuti auctores, Τρανσδοῦκτα appellant, Plinius in recensendis alioqui Bæticæ oppidis ad fastidium prope diligens, prætermisit : quod nulla tum istic, præter tenue forte vestigium, omnis in Africam Traducta Julia commeasset. De Bæticæ Hispaniæ Traductæ Julia accipiendi nummi illi, quos Patinus exhibet, loco mox citato, tum Augusti, tum Caii Cæsaris Augusti fil. nomine ac vultu insigniti : quibus insculpta ex adversa parte racemi uva est, cum epigraphe IVL. TRA. neque ad Tingin hi pertinent, ut Patinus putat. Oram vini feracem hæc nota declarat; unde et in opposito littore ea re factum promontorio nomen a Græcis Ἀμπελουσία. HARD.

14. *Trajectu*. In Chiffletian. non legitur. ED.

15. *XXX M. pass.* Solinus, c. XXIV, pag. 45, et Martianus, lib. VI, cap. Alia divisio Europæ, pag. 215, XXXIII M. pass. Spatium Strabo non definit, lib. III, pag. 140, sed a Belone Tingin proximum esse trajectum ait. HARD.

16. *In ora Oceani*. Qua se a freti angustiis flectit in occasum Oceanus, et vergit in meridiem. HARD.

17. *Julia Constantia Zilis*. Vet. apud Dalec. *Zubis* pro *Zilis*; alii *Zulis*. — Sunt autem nomina hæc conjunctim legenda, non divisim, ut prius, *Julia Constantia*, *Zilis* : ne duo diversa existimentur oppida. Ut Tingis Traducta Julia, ita Julia Constantia Zilis est cognominata. Ζῆλις est Straboni, lib. XVII, pag. 827; Antonino, *Zilis*. Ficta inscriptio in Thesauro Goltzii, COL. COSTANTIA ZILI AVGVSTA. Vetustum retinet nomen, præfixo Arabum articulo, *Arzilla*, in regno *Fez*. H.

18. *Et jura Bæticam petere jussa*, etc. Dalecampius, *et jura in Bæticam*, etc. intrusa vocula *in*, quæ in Chifflet. non legitur. ED. — Bæticæ jurisdictioni adscripta et contributa Zilis est, Mauritaniæ regum ditioni exempta. HARD.

ticam petere jussa : et ab ea XXXII M. passuum colonia a Claudio Cæsare facta Lixos[19], vel fabulosissime antiquis[20] narrata. Ibi regia Antæi[21], certamenque[22] cum Hercule; et Hesperidum horti[23]. Affunditur[24] æstuarium e mari flexuoso meatu, in quo draconis[25] custodiæ instar fuisse
4 nunc interpretantur. Amplectitur intra se insulam, quam solam e vicino tractu aliquanto excelsiore, non tamen æstus[26] maris inundat. Exstât in ea[27] et ara Herculis, nec præter oleastros aliud ex narrato illo aurifero nemore.

19. *Lixos.* Hodie *Larache*, teste J. B. GRAMAYE, Africæ illustr. lib. IV, cap. 1, 96. Λίξα Ptolemæo, lib. IV, cap. 1. Λὶγξ Straboni, loco citato. HARD.

20. *Antiquis.* Dalec. *ab antiquis*, repugnante Chiffl. ED.

21. *Ibi regia Antæi.* Hæc Martianus iisdem fere verbis, lib. VI de Africa, pag. 215, et Solinus, cap. XXIV, pag. 45. Lixon Coloniam appellat etiam Antonini Itinerarium. Describitur ea regia a Lucano, lib. IV, v. 589 : « Inde petit tumulos, exesasque undique rupes, Antæi quæ regna vocat non vana vetustas... Hæc illi spelunca domus : latuisse sub alta Rupe ferunt, epulas raptos habuisse leones, etc. » HARD.

22. *Certamenque.* De quo poetice multa Lucanus, loco citato, et fabulosissime Apollodorus, lib. II de Diis, pag. 129, seu quisquis alius ejus libri auctor exsistit. HARD.

23. *Hesperidum horti.* De his dicemus c. 5. Horum situm indicat expressius ipse, lib. XIX, c. 21. H.

24. *Affunditur.* Dalec. *affunditur autem huic æstuarium.* In vet. apud Dalec. legitur *etiam*, pro *autem*. In Chiffl. deletur vox *huic*. ED. — Martianus, loco citato. HARD.

25. *In quo draconis.* In Chifflet. *dracones*, non *draconis* legitur. ED. —In flexuoso æstuarii hujus meatu, inquit, species quædam cernitur, et similitudo draconis : hinc locus fabulæ datus, auriferi Hesperidum nemoris aurea mala a dracone pervigili custodiri. Solini paraphrasis, loc. cit. « Flexuoso meatu æstuarium e mari fertur, adeo sinuosis lateribus tortuosum, ut visentibus procul lapsus angueos fracta vertigine mentiatur; idque quod hortos appellavere, circumdat : unde pomorum custodem interpretantes, struxerunt iter ad mendacium fabulandi. » H.

26. *Non tamen æstus.* Vet. apud Dalec. *inundant*, quasi plurali voce accipiendum sit verbum *æstus*. ED. —Solin. loco citato : « Planities manet sicca, quamvis prona superveniant æquora, etc. » Fabulis id Strabo accenset, lib. XVII, pag. 826. HARD.

27. *Exstat in ea.* Solinus : « Sed hæc insula in sinubus alvei recurrentis, et in quibusdam æquoris spiris sita, præter arbores oleastri similes, et aram sacram Herculi, aliud nihil præfert, quo propaget vetustatis memoriam. » De ara Herculis, Strabo, loco citato. HARD.

Minus profecto mirentur portentosa Græciæ mendacia, de iis et amne Lixo [28] prodita, qui cogitent nostros [29] nuper paulo minus monstrifica quædam de iisdem tradidisse. Prævalidam hanc urbem majoremque Carthagine magna : præterea ex adverso ejus sitam, et prope immenso tractu ab Tingi : quæque alia Cornelius Nepos avidissime [30] credidit. Ab Lixo XL M. in mediterraneo altera Augusti colonia est Babba [31], Julia Campestris appellata : et tertia Banasa [32], LXXV M. Valentia cognominata. Ab ea XXXV M. pass. Volubile [33] oppidum, tantumdem a mari utroque distans. At in ora a Lixo quinquaginta M. amnis [34] Subur, præter Banasam coloniam defluens, magnificus [35] et navigabilis. Ab eo totidem M. pass. oppidum [36] Sala, ejusdem

28. *A. Lixo.* Hodie *Luccus*, cujus in ostio situm Lixos oppidum. Ποταμὸς μέγας Λίξος, καὶ πόλις Φοινίκων Λίξος, Scylaci, pag. 50. Hard.

29. *Nostros nuper.* Gabinium, credo, sugillat, Romanarum rerum scriptorem, quem annalibus suis, quos de Mauritania condidit, fabulosa intexuisse auctor est Strabo, lib. XVII, pag. 829. Hard.

30. *Avidissime.* Vet. apud Dalec. *audacissime* : sed perperam. Ed.

31. *Babba.* Βάϐα Ptolemæo, lib. IV, c. 1; Stephano, Βαϐαὶ, πόλις Λιϐύης, ex Marciano in Periplo : cives Βαϐαῖοι. In nummo Vespasiani, quem vidi, C. I. C. B. hoc est, *Colonia Julia Campestris Babba*. H. — Illam loco nunc *Naranja* dicto stetisse opinatur d'Anville. Ed.

32. *Banasa*, etc. Tertia Augusti colonia, ab Lixo LXXV mill. pass. distat, ad amnem Subur. Βάνασσα Ptolemæo, loc. supra cit. Panasam corrupte vocat Antoninus, sive, ut volunt, Æthicus in Itiner. H. — Fortasse locum, quem nautæ *Vieille Mahmora* vocant, occupavit, ut conjicit d'Anville. Ed.

33. *Volubile.* Volubilim coloniam appellat Anton. in Itiner. Οὐολοϐιλὶς est Ptolemæo, lib. VI, cap. 1. H. — *Gualili* hodie vocatur, auctore d'Anville, qui illam nonnulla antiquitatis vestigia monstrare ait. Ed.

34. *Amnis Subur*, etc. Vet. apud Dal. *Subula*. Chiffl. *Subulus*. Ed. — Σούϐουρ ποταμὸς Ptolemæo, lib. IV, c. 1, proxime post Lixum amnem occurrens, Mauritaniæ oram legentibus. H. — Flumen hoc cursum mutasse videtur auctore d'Anville; nuncque, non ut ante, juxta locum *Vieille Mahmora* dictum, sed prope ipsam urbem *Mahmora*, in mare infundi; etiamnunc *Subu*, sive *Sebou* vocatur. Ed.

35. *Magnificus.* Vet. apud Dalec. *Munificus*. Ed.

36. *Oppidum Sala.* Quod nunc *Sale* esse credimus, inquit Mariana, Hist. Hispan. lib. I, cap. 20, pag.

nominis fluvio impositum, jam solitudinibus vicinum, elephantorumque gregibus infestum, multo tamen magis Autololum[37] gente, per quam iter est ad montem Africæ vel fabulosissimum[38] Atlantem.

6 E mediis[39] hunc arenis in cælum attolli prodiderunt, asperum, squalentem, qua vergat ad littora Oceani, cui cognomen imposuit: eumdem opacum, nemorosumque, et scatebris fontium riguum, qua spectat Africam[40], fructibus omnium generum sponte ita subnascentibus, ut numquam satietas voluptatibus desit. Incolarum neminem interdiu cerni: silere omnia, haud alio, quam solitudinum horrore: subire tacitam religionem animos propius accedentium, præterque[41] horrorem elati[42] super nubila, atque in viciniam[43] lunaris circuli. Eumdem[44] noctibus micare crebris ignibus, Ægipanum[45] Satyrorumque lasci-

41. Σάλα πόλις Ptolemæo, loc. cit. et Σάλα ποταμός. Σάληξ Philostrato, de vita Apoll. lib. V, cap. 1, pag. 209. At amni nunc nomen est *Asmir*, auct. L. Edrisi, Geog. Nubiens. *pars prima climat. tertii*, p. 77; *Buragrag*, auct. Leone Africano, *Africæ Descript.* lib. IX, pag. 733; *Wadi-al-Raman*, ut nonnulli alii volunt. Ed.

37. *Autololum.* De his inferius. Habet hæc quoque Solin. c. XXIV, pag. 45. Hard.

38. *Fabulosissimum Atlantem.* Montem illum antiquis celebratissimum. Cl. Shaw, *Voyages*, tom. I, pag. 8. Summa ejus juga altitudinem montium Britanniæ non superant. Brot.

39. *E mediis.* Hæc pariter Martianus, lib. VI, cap. de Africa, pag. 215, et Solinus, loco cit. pag. 46.

40. *Qua spectat Africam.* Chiffl. *qua spectet.* Ed. — Quæ proprie nimirum Africa vocetur, de qua c. 3. Hard.

41. *Præterque.* Prætereaque. Vox Plinio perquam familiaris. H. — Chiffl. *præterque terrorem.* Ed.

42. *Elati.* Subintellige, montis, qui caput ultra nubila condat, atque ad ipsum Lunæ circulum accedere videatur. « Quod altius quam conspici potest, usque in nubila erigitur, cælum et sidera non modo tangere vertice, sed sustinere quoque dictus est, » inquit Mela, lib. III, cap. 10. Hard.

43. *Viciniam.* Chiffl. *vicina.* Ed.

44. *Eumdem noctibus.* Dalecamp. *eumdemque*, invitis codd. vett. et Chiffl. Ed. — Solinus, et Martianus, loco citat. De Ægipanibus Satyrisque dicemus cap. 8. Hard.

45. *Ægipanum Satyrorumque*, etc. Hæc omnia fabulas esse merito docet Cl. Shaw, loco citato. At quum

via impleri, tibiarum ac fistulæ cantu, tympanorumque et cymbalorum sonitu strepere. Hæc celebrati auctores prodidere, præter Herculi et Perseo[46] laborata ibi. Spatium ad eum immensum incertumque.

Fuere et Hannonis[47] Carthaginiensium ducis commentarii, Punicis rebus florentissimis explorare ambitum Africæ jussi : quem sequuti plerique e Græcis nostrisque, et alia quidem[48] fabulosa, et urbes multas ab eo[49] conditas ibi prodidere, quarum nec memoria ulla, nec vestigium exstat. 7

Scipione Æmiliano res in Africa gerente, Polybius Annalium conditor, ab eo accepta classe, scrutandi illius orbis gratia circumvectus, prodidit a monte eo ad occasum versus, saltus plenos feris, quas generat Africa, ad flumen Anatin CCCCLXXXV[50] M. pass. Ab eo Lixum CCV M. 8

nonnihil veritatis in fabulis plerumque lateat, si quis attenderit juga illorum montium insideri vicis hominum, qui *Cabyles* appellantur, haud mirum videbitur montem noctibus micuisse crebris ignibus, auditos fuisse lætis festisque noctibus tympanorum et cymbalorum sonitus, maxime quum ob nimios solis ardores illi homines die latitent. Brot.

46. *Herculi et Perseo.* Vet. apud Dalec. *Herculis et Persei.* Ed. — Solinus, cap. XXIV, pag. 46, ubi de Atlante monte : « Apex, inquit, Perseo et Herculi pervius, cæteris inaccessus : ita fidem ararum inscriptio palam facit. » Hard.

47. *Hannonis.* Diximus de eo in Auctorum indice. Hard.

48. *Et alia quidem.* Dal. *ad alia quædam*, repugnantibus codd. vett. et Chiffl. Ed.

49. *Ab eo conditas.* Quarum Hanno ipse meminit, statim Peripli initio, cujus fragmentum hodieque exstat. Hard.

50. *CCCCLXXXV.* Chiffl. Cod. *CCCCLXVI.* Ed. — Solinus, loc. citat. CCCCLXXXVI : « Qua spectat mons Atlas occasum, inquit, inter ipsum et flumen Anatim, per quadringenta nonaginta sex millia passuum infames bestiis silvæ obsident. » Ita etiam Martianus, lib. VI, cap. de Africa, p. 216. Tamen cum editis manuscripti codices concinunt. H. — De toto hoc Polybii Periplo vide quæ disertissime disputet vir antiquæ geographiæ peritissimus Gosselin, *Recherches sur la géographie systématique et positive des Anciens*, tom. I, pag. 106 seqq. Anatin flumen id esse demonstrat, pag. 112, quod Leo African. lib. II, pag. 192, *Ommirabih* vocat, L. Edrisi, Geogr. Nub. p. 1, Clim. 3, pag. 77, *Om-Rabya*. Ed.

passuum[51] : a Gaditano freto CXII M. passuum abesse. Inde sinum qui vocetur Saguti[52]. Oppidum in promon-
9 torio Mulelacha. Flumina, Subur[53], et Salam. Portum Rutubis[54] a Lixo CCXIII[55] M. passuum. Inde promontorium Solis[56]: portum Risardir[57]: Gætulos[58] Autololes : flumen Cosenum[59]: gentes, Scelatitos[60], et Masatos. Flumen Masatat[61] : flumen Darat[62], in quo crocodilos gigni. Deinde

51. *CCV mill. pass.* Ita Solinus, loco citato. H. — Libri editi voces hoc loco duas inserunt, quas nulli MSS. agnoscunt : *CCV mill. pass. Agrippa Lixum a Gaditano freto CXII M.* etc.

52. *Qui vocetur Saguti.* In Reg. 1, *Suguci.* Videtur esse Ptolemæi, lib. IV, cap. 1, et Strabonis lib. XVII, pag. 825, Ἐμπορικὸς καλούμενος κόλπος, qui navigantibus a Lixo in Austrum occurrit. H. — Sic quidem Harduinus omnesque alii, egregie autem demonstrat Gosselin, op. citat. pag. 109, hic male a Nostro relata fuisse Polybii verba, et sinum Saguti eum esse qui Scylaci Cotes vocatur, nunc *Baie d'Al-cazar*, in ipso Gaditano freto. Promontorium autem Mulelacha, nunc *Mollabat* dictum, veteris nominis vestigia servat non obscura: oppidum in eo situm Thymiaterion fuit ab Hannone conditum. Vide Gossellin, op. cit. pag. 111. Ed.

53. *Subur et Salam.* Chiffl. *Sububum et Salat.* De illis diximus sup. not. 34 et 36. Ed.

54. *Portus Rutubis.* Ῥούσιϐις λιμὴν Ptolemæo, lib. IV, cap. 1. Hodie *Mazagan*, auctore Gossellin. Ed.

55. *CCXIII.* Ita Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, et Paris. Centenarii notam adjiciunt præterea libri typis excusi. Hard.

56. *Solis.* Ἡλίου ὄρος, Solis mons, Ptolemæo, lib. IV, cap. 1. H. — Promontorium Solis, nunc *le cap Cantin.* Brot.

57. *Risardir.* Nomen id in hac terrarum plaga soli Polybio cognitum. Portum hunc illum esse qui hodie *Safi*, sive *Asafi* vocatur, opinatur Gossellin. Ed.

58. *Gætulos.* Vet. apud Dalec. *Gætulos Autoleles.* Ed. — Gætulicarum gentium populi numerosissimi : Autololes, Daræ, etc. H.

59. *Cosenum.* MSS. omnes, *Vosenum.* Est Ptolemæo Χουσάριος ποταμὸς juxta Γανναρίαν promontorium. H. — Nunc *Tensift*, juxta urbem *Maroc*, auctore Gossellin. Ed.

60. *Scelatitos. Salatitos* a fluvio paulo ante memorato. Pint.

61. *Flumen Masatat.* Μάσσα ποταμὸς Ptolemæo, loco citato. H. — Hodie *rivière de Mogador*, ut ait Gossellin, loco cit. Ed.

62. *Flumen Darat.* Δάρατος ποταμοῦ Ptolemæus quoque meminit, loco citato, cui mox subjungit μέγαν λιμένα, *portum magnum*, quem sinus is videtur efficere, de quo statim Plinius. H. — Erud. Gossellin, in opere jam toties laudato, tom. I, pag. 112 seqq. egregie demonstrat mendosum esse numerum DCXVI, aut DCVI, quem dat Elzev.

sinum DCXVI M. passuum includi montis Barce promonto-
rio excurrente in occasum, quod appellat[63] Surrentium.
Postea flumen Palsum[64], ultra quod Æthiopas Perorsos[65], 10
quorum a tergo Pharusios[66]. Iis jungi mediterraneos Gæ-
tulos Daras. At in ora Æthiopas Daratitas[67], flumen Bam-
botum[68], crocodilis et hippopotamis refertum. Ab eo
montes perpetuos[69] usque ad eum, quem Theon ochema
dicemus[70]. Inde ad promontorium Hesperium[71] naviga-
tione dierum ac noctium decem, in medio[72] eo spatio
Atlantem locavit, a cæteris omnibus in extremis Mauri-
taniæ proditum.

Romana arma primum, Claudio principe in Mauritania 11

legendumque esse XCVI, quæ quidem mensura ad sinum nunc *golfe de Sainte-Croix* dictum referenda est. Flumen autem Darat *rivière de Sus*, hodie vocatur, eodem auctore, pag. 116; mons Barce, nunc *Atlas sive Daran*, Surrentiumque promontorium, *le cap Ger*. Ed.

63. *Quod appellat*. Dalec. *quod appellatur*. Ed. — Subintellige, Polybius, ex superioribus. Hanc oræ Libycæ, qua spectat oceanum, Polybianam descriptionem haud se præstare velle, satis aperte significat. Hard.

64. *Palsum*. MSS. omnes, Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. etc. *Salsum*. H. — Flumen Salsum, nunc *rivière d'Asa*, auctore Gosselin. Ed.

65. *Perorsos*. Stephanus, Πέτορσοι, inquit, Λιβύης ἔθνος μέγα καὶ πολυάνθρωπον. Agathemerus, Geogr. lib. II, cap. 5, Περόργους vocat. Uterque mendose. Περόρσους recte Ptolemæus, lib. IV, cap. 6. Hard.

66. *Pharusios*. Dalec. *Pharusos*. Ed. — Φαρούσιοι, ἔθνος Λιβυκὸν, Stephanus, pag. 691. De Perorsorum et Pharusiorum situ dicemus inferius, capite octavo. Hard.

67. *Daratitas*. A flumine Darat, de quo superius dictum est, sic cognominatos. Δάραδας appellat Agathemerus, loco citato, et Ptolemæus, lib. IV, cap. 6. H. — *Darah* etiamnunc vocatur quam incoluerunt regio. Ed.

68. *Bambotum*. Meminit hujus amnis, tacito tamen nomine, Hanno, in Periplo, pag. 39. H. — Nunc *Riv. de Nun*, ut vult Gosselin. Ed.

69. *Montes perpetuos*. De his vid. Gosselin, op. cit. tom. I, p. 118 seqq. Ed.

70. *Dicemus*. Chiffl. *dicimus*. Ed. — Lib. VI, cap. 35, ubi et de Hesperio dicturi sumus. Hard.

71. *Hesperium*. Pint. *Hesperum*.

72. *In medio eo spatio Atlantem*. Errat Plinius: nec adsecutus est Polybii sensum. Hic enim locavit Atlantem medio spatio inter Carthaginem, unde erat profectus, et Theon Ochema, *le cap Lédo*, quo pervenerat. Promontorium Hesperium, nunc *cabo Roxo*. Brot.

bellavere, Ptolemæum regem a C. Cæsare[73] interemptum ulciscente liberto[74] Ædemone, refugientibusque[75] barbaris, ventum constat ad montem Atlantem. Nec solum consulatu perfunctis, atque e senatu ducibus, qui tum res gessere, sed equitibus quoque rom. qui ex eo præfuere ibi,
12 Atlantem penetrasse in gloria fuit. Quinque[76] sunt (ut diximus) rom. coloniæ in ea provincia, perviumque[77] fama videri potest. Sed id plerumque fallacissimum experimento deprehenditur: quia dignitates[78], quum indagare vera pigeat, ignorantiæ pudore mentiri non piget: haud alio fidei proniore lapsu, quam ubi falsæ rei gravis auctor exsistit. Et quidem minus miror incomperta quædam esse equestris ordinis viris, jam vero et senatum inde intrantibus[79], quam luxuriæ; cujus efficacissima vis sentitur atque maxima, quum ebori citroque silvæ exquirantur, omnes scopuli Gætuli muricibus ac purpuris.

13 Indigenæ tamen tradunt in ora ab Sala centum quin-

73. *A C. Cæsare.* Germanici filio, quem Caligulam vocant, ut dictum est paulo ante. Hard.

74. *Liberto.* Ptolemæi regis Mauritaniarum. Hard.

75. *Refugientibus.* Maluisset Dal. *profugientibus.* Ed.

76. *Quinque sunt.* En quid romana arma profecerint: deductæ scilicet coloniæ quinque: Augusti tres: Julia Constantia Zilis: Julia Campestris Babba: Julia Valentia Banasa. Claudii duæ: Traducta Julia Tingis, et Lixos. Hard.

77. *Perviumque.* Dalec. *perviumque famæ.* Ed. — Subintellige Atlantem. Ultra montem, inquit, progredi fas est in interiora Libyæ, videri jam potest fama ipsa et auctorum fide certum. Hard.

78. *Dignitates.* Magistratus, consules, prætores, quibus est administrandi belli, provinciæque simul lustrandæ cura demandata. H.

79. *Et senatum inde intrantibus.* Locum hunc Plinii editores, contra MSS. omnium fidem, Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. et Chiffl. sic interpolarant, *et senatorii, nihil demirantibus quam luxuriam,* etc. quibus verbis nec salis, nec rationis probabilisve sententiæ, mica ulla subest. Ed. — Minus equidem miror, inquit, incomperta quædam esse equestris ordinis viris, aut etiam iis qui ex equestri in senatorium ordinem cooptantur, quam luxuriæ aliquid esse adhuc impervium: cujus sagacitas est eximia, tum in exquirendis silvis, unde et arbores citri, et elephantorum ebur advehitur: tum in littoribus obeundis,

quaginta mill. passuum : flumen Asanam[80] marino haustu, sed portu spectabile : mox amnem quem vocant Fut[81] : ab eo ad Dyrin (hoc enim Atlanti[82] nomen esse eorum lingua convenit) ducenta mill. passuum, interveniente flumine, cui nomen est Vior[83]. Ibi fama[84], exstare[85] circa vestigia habitati quondam soli, vinearum palmetorumque reliquias.

Suetonius[1] Paulinus (quem consulem vidimus) primus 14
romanorum ducum transgressus quoque Atlantem aliquot millium spatio, prodidit de excelsitate quidem ejus, quæ cæteri : imas radices[2] densis altisque repletas silvis incognito[3] genere arborum, proceritatem spectabilem

scopulisque maris Gætuli, unde purpuræ et murices asportantur. H.

80. *Asanam*. Ita libri omnes. Ἀσάμα ποταμὸς Ptolemæo, lib. IV, cap. 1. Idem esse videtur quem Anatim supra vocavit Noster. Vid. supra not. 50. Ed.

81. *Fut*. Sive Phuth. Ptolemæo loco citato, Δεὺτ, mendose, ut arbitror, pro Θεὺτ, vel potius Φθούτ, unde vet. apud Dalec. *Phthut* scribit. Idem esse videtur cum Coseno supra memorato. Vid. not. 59. Ed.

82. *Hoc enim Atlanti*. Martianus, lib. VI, cap. de Africa, pag. 215, *Adirin*, male cursimque lecto Plinii codice, scripsit; Strabo, lib. XVII, pag. 825 : Ἕλληνες Ἄτλαντα καλοῦσιν· οἱ βάρβαροι δὲ Δύριν. H. — Etiamnunc *Daran* vocatur nonnunquam, ut sup. not. 62 diximus. Ed.

83. *Vior*. Δίουρ Ptolemæo, loco citato, forte pro Βίουρ. Nunc *Sus*, in finibus regni Marocchani. Hard.

84. *Ibi fama*. In Atlante monte. Solinus, c. xxiv, pag. 46 : « Habitatus ante mons Atlas, ut indicat loci facies, quondam cultu exercita, in qua usque adhuc vitis et palmæ exstat vestigium. » Hard.

85. *Exstare circa vestigia*. Dalec. edit. contra Chifflet. fidem *existere*, etc. Ipse autem Dalecampius emendare volebat *certa vestigia*, pro *circa vestigia*. Ed.

1. *Suetonius*. De eo egimus in Auctorum syllabo. Habet hæc Solinus iisdem fere verbis, cap. xxiv, c. 46, et Dio Cass. lib. LX, pag. 670, qui hæc ad primum Claudii Imp. annum refert Urbis conditæ 795. Gessit consulatum postremo Neronis anno, L. Pontio Telesino collega, ut quidem est auctor Tac. Ann. lib. VI, pag. 270. Hard.

2. *Imas radices*, etc. Hæc Martianus quoque, lib. VI, c. de Africa, pag. 215. Hard.

3. *Incognito*. Incognitum sibi genus illud arborum Paulinus Suetonius memorabat, qui citrum arborem numquam viderat, quam Mauræ silvæ filiam vocat Martialis, ex qua Atlantica munera, hoc est,

esse[4] enodi nitore, frondes cupressis similes, præterque gravitatem odoris, tenui eas obduci lanugine: quibus addita arte[5], posse, quales e bombyce vestes confici. Verticem[6], altis etiam æstate operiri nivibus.
15 Decumis se eo[7] pervenisse castris, et ultra ad fluvium, qui Ger[8] vocaretur, per solitudines nigri pulveris eminentibus interdum velut exustis cautibus, loca inhabitabilia fervere[9], quamquam hiberno tempore, expertum[10]. Qui proximos inhabitent saltus, refertos elephantorum, ferarumque, et serpentium omni genere, Canarios appellari. Quippe victum ejus animalis[11] promiscuum his esse, et dividua[12] ferarum viscera[13].
16 Junctam Æthiopum gentem, quos Perorsos vocant, satis constat. Juba Ptolemæi pater, qui primus utrique Mauri-

mensas citreas fieri idem docet, ut suo loco dicturi sumus, lib. XIII, cap. 23. HARD.

4. *Esse.* Nec in vet. nec in Chiffl. legitur. DALEC.

5. *Quibus addita arte.* Frondibus scilicet obductis lanugine, vel ipsi potius per se lanugini arte addita: qua de arte rursum lib. VI, c. 20, et lib. XII, cap. 23. HARD.

6. *Verticem.* At si altior est ejus vertex, quam unde nives et imbres cadunt, quomodo idem nivibus obsitus dici potest? Virgilius humeros idcirco, non verticem, nivibus operiri cecinit: « Nix humeros infusa tegit. » Sed piniferum quoque caput ventis et imbribus pulsari canit, poetica nimirum licentia. Non omnium altissimum verticem attigisse Suetonius videtur. HARD.

7. *Decumis se eo perv. castris.* Decima locatione, seu metatione castrorum. Hinc subducto calculo, montis altitudo colligitur esse amplius quindecim milliarium, etiam computatis anfractibus. HARD.

8. *Qui Ger.* Istud amnis nomen tum ex codicibus MSS. Reg. 1, 2, et Paris. tum ex Ptolemæo cui amnis Γεὶρ maximus est Libyæ interioris, Garamantas alluens, restituimus, quum prius perperam *qui Niger* legeretur. Niger tamen legisse in Plinianis libris Solinus videtur, qui fluvium ea appellatione donatum putavit, quod atri coloris aquas volveret, quo nihil esse aut dici absurdius potest. *Ger* aut *Gir* etiamnunc vocari videtur. H. et ED.

9. *Fervere.* Dalec. *fervore.* ED.

10. *Expertum.* In edit. Dalecamp. legitur *experto;* in vet. apud ipsum *expertus.* ED.

11. *Ejus animalis.* Nempe caninæ carnis, unde Canarii, sive Κυνοφάγοι appellati sunt. HARD.

12. *Dividua.* Vet. apud Dalec. *divisa.* ED.

13. *Viscera. Junctam Æthiopum gentem.* Chiffl. *Viscera, juncta Æthiopum gente.* ED.

taniæ[14] imperavit, studiorum claritate memorabilior etiam, quam regno, similia prodidit de Atlante: præterque[15] gigni ibi herbam euphorbiam nomine ab inventore medico suo appellatam. Cujus lacteum succum miris laudibus celebrat in claritate visus, contraque serpentes, et venena omnia, privatim dicato volumine. Et satis superque de Atlante.

(II.) Tingitaniæ[16] provinciæ longitudo CLXX mill. 17
passuum est. Gentes[17] in ea, quondam præcipua Maurorum, unde nomen[18], quos plerique Maurusios[19] dixerunt. Attenuata bellis ad paucas recidit familias[20]. Proxima illi Massæsylorum[21] fuerat, sed simili modo exstincta est. Gæ-

14. *Utrique Mauritaniæ*. Mauritanias omnes obtinuit Juba Ptolemæi pater, alterius Jubæ F. Cæsariensem, quæ Bocchi, et Tingitanam, quæ Bogudis fuerat: præter Numidicam, quam hereditario a patre jure obtinebat. Ita Strabo, lib. XVII, pag. 828. De Juba diximus in Auctorum syllabo. Hard.

15. *Præterque*. Prætereaque. Refert hæc et Solinus, c. XXIV, pag. 46. De euphorbia dicetur oportunius lib. XXV, cap. 38. Hard.

16. *Tingitaniæ*. Sic editiones vetustæ. MSS. tamen Reg. 1, etc. *Tingitanæ*. Ptolemæus quoque, lib. IV, cap. 1, Τιγγιτάνην vocat. Eadem porro et inferior et citerior Mauritania appellat: non item Sitifensis, ut quidam volunt. De Tingitanæ longitudine concinit Plinio Martianus; lib. VI, cap. de Africa, pag. 216. H. — Major est Tingitaniæ provinciæ longitudo, ut videre est apud Cl. Shaw, loco citato, pag. 11. Brot.

17. *Gentes in ea, quondam præcipua Maurorum*. Vet. apud Dalecamp. *et gens in ea quondam præcipua Maurorum*. Ed.

18. *Unde nomen*. Utrique provinciæ, Tingitaniæ ac Cæsariensi. Libri hactenus editi, *unde nomen provinciæ*, manifesto glossemate, quod abest a manuscriptis codicibus octo saltem, quos vidimus. Hard.

19. *Maurusios*. Μαυρούσιοι μὲν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων λεγόμενοι, Μαῦροι δ' ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων. « A Græcis, Maurusii, Mauri a Romanis vocati », inquit Strabo, lib. XVII, pag. 825. H.

20. *Recidit*. Vet. apud Dalecamp. *rediit*. Ed.

21. *Massæsylorum*. Μασσαισυλίων Straboni, pag. 827. In ora interni seu mediterranei maris, usque ad Mulucham amnem. Diversi a Massæsylis Massyli, de quibus dicetur c. 4. Priscianus in Periegesi, p. 368: « Post hos immensæ Nomadum de semine gentes, Atque Massæsylii, necnon Massylia proles. » H. — Dal. *Massæsulorum*. Vet. apud eumdem *Massiliorum*. Ed.

tulæ nunc tenent[22] gentes, Baniuræ[23], multoque validissimi Autololes[24] : et horum pars quondam Vesuni[25], qui avulsi his propriam fecere gentem, versi ad[26] Æthiopas.
18 Ipsa provincia[27] ab oriente montuosa, fert elephantos. In Abila[28] quoque monte, et quos Septem[29] fratres a simili altitudine appellant : ii freto[30] imminent juncti Abilæ. Ab his[31] ora interni maris. Flumen Tamuda[32] navigabile,

22. *Nunc tenent*. Provinciam obtinent, habitantque, Tingitanam : e Cæsariensi Mauritania huc profectæ. Vide lib. XXI, cap. 45. H.

23. *Baniuræ*. Ita emendavimus ex Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. Prius *Banurri* legebatur. Apud Ptolemæum, lib. IV, cap. 1, BANIOYBAI pro BANIOYPAI, ut quidem merito suspicamur. Ed.

24. *Autololes*. Αὐτολάται Ptolem. lib. IV, cap. 6; *Autololes* Lucano, lib. IV, vs. 677. Hard.

25. *Vesuni*. *Nesuni*. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, et Paris. Hard.

26. *Versi ad Æthiopas*. Post Tingitanam positi, vergentesque ad Æthiopas. Hard.

27. *Ipsa provincia ab oriente montuosa*. Tingitana. Hard.

28. *In Abila*. Sunt in Abila quoque, inquit, Tingitanæ monte septemtrionali, et in iis montibus quos Septem fratres vocant, frequentes elephanti : ut in parte provinciæ quæ ab oriente montuosa est. Solini paraphrasis c. xxv, p. 46, de Tingitana : « Exsurgit montibus septem, qui a similitudine fratres appellati, freto imminent : hi montes elephantis frequentissimi, etc. » Habet eadem Martianus, lib. VI, cap. de Africa, pag. 216. Quare hanc lectionem, quam codices omnes constabiliunt, frustra impugnat Salmasius in Solin. p. 305. Abila altera Herculis laborum in Africa, meta, Calpæ in Europa positæ respondet : in extremis est freti angustiis, versus ortum, unde aperiri se mare internum, seu mediterraneum incipit. Ἀβύλυκα Strabo vocat, lib. III, pag. 170. H. — Vet. apud Dalec. *in Abila monte, et iis quoque quos Septem*, etc. Ed.

29. *Et quos Septem*. Ἑπτάδελφους Ptolemæus pariter vocat, lib. IV, cap. 1. Mela, lib. I, cap. 5 : « Montes sunt alti, qui continenter, et quasi de industria in ordinem expositi, ob numerum, septem : ob similitudinem, fratres vocantur. » Hard. — Septem fratres montes eos esse putat d'Anville quos Arabes *Gebel Mousa* dixerunt. Ed.

30. *Ii freto imminent juncti Abilæ*. Chiffl. *ii freto imminenti juncti Abilæ*. Ed.

31. *Ab his*. Post Septem fratres Abilamque montem, jam internum seu mediterraneum, freti angustiis pone relictis, liberius exspatiatur æquor. Ceuta enim et Abila, teste Strabone lib. III, p. 139, internum mare ab Atlantico discernunt. Deinde occurrit in ipsa ora flumen Tamuda, etc. Hard. et Ed.

32. *Tamuda*. Sic Mela, loco cit.

quondam et oppidum. Flumen Laud[33], et ipsum navigiorum capax. Rusadir[34] oppidum et portus, Malvana[35] fluvius navigabilis.

Siga oppidum[36] ex adverso Malachæ[37] in Hispania sitæ, 19
Syphacis regia[38], alterius jam[39] Mauritaniæ. Namque[40] diu regum nomina obtinuere, ut Bogudiana appellaretur extima : itemque Bocchi, quæ nunc Cæsariensis. Ab ea portus Magnus[41] a spatio appellatus, civium romanorum oppi-

a Vossio emendatus. Sic Pliniani codices. Ptolemæus Ταλοῦδα corrupte, pro Ταυοῦδα. Hard. — Hodie sive *Alamos* sive *Kerkal*. Ed.

33. *Laud*. Tolet. *Lauth*. Ed.—Ex situ conjicimus esse amnem eum, quem *Gomera* tabulæ vocant. H.

34. *Rusadir*. Dalec. *Rusardi*. Ed. — Ptolemæo, lib. IV, cap. 1, Ῥυσσάδιρον, in Tingitana. Antonino in Itiner. *Rusadder colonia*. In notitia Africæ, inter episcopos Mauritaniæ Cæsariensis, cujus in vicinio Rusadir fuit, *Idonius Rusaditanus* legitur. — Hodie, ut videtur, *Melilla*. Ed.

35. *Malvana*. Ita libri omnes. Antonino tamen *flumen malva*. Ptolemæo, lib. IV, cap. 1, Μαλοῦα, hodie *Maluia*. Cæsariensem Mauritaniam a Tingitana dirimebat. Hard. et Ed.

36. *Siga*. Hodie *Aresgol* esse putatur, inquit Mariana, Hist. Hisp. lib. II, c. 23, p. 80. Coloniam vocat Ptol. lib. IV, c. 2. Mauritaniæ Cæsariensis caput. Hard. — Nonnulla reperiuntur vestigia ejus loco dicto *Ned-Roma*, auctore d'Anville. Ed.

37. *Ex adverso Malachæ*. Ita Solinus, c. xxv, p. 48, et Martianus, lib. VI, pag. 216. Μάλακα Straboni, lib. III, pag. 156. Hispanis hodie *Malaga*, commercio celebris : cujus vina generositate superant reliqua omnium ferme regionum. In Chiffl. cod. *Maleæ*, inepte. Hard.

38. *Syphacis regia*. Σίγα βασίλειον Σύφακος, inquit Strabo, lib. XVII, pag. 829, in Mauritania scilicet, quæ Syphaci paruit. In ea vero Numidiæ parte, quam occupavit, Cirta ejusdem βασίλειον fuit. Livius, lib. XXX, « Cirta caput regni Syphacis erat. » Sic Jubæ Regia triplex fuit, Cirta, Siga, Cæsarea. Hard.

39. *Alterius jam Mauritaniæ*. Cæsariensis Mauritaniæ, quæ nunc regnum Algerianum dicitur, *Régence d'Alger*. Ed.

40. *Namque diu*. Non alio, inquit, Mauritania utraque nomine dudum est agnita, quam regum quibus paruit. Extima quidem, seu propior oceano, hoc est, Tingitana, Bogudis : Cæsariensis, Bocchi. Tingitanæ, Cæsariensisque appellationes, Caio vel Claudio principe primum auditæ. Hard.

41. *Portus Magnus*. Mela, lib. I, cap. 5 : « Portus cui Magno est cognomen ob spatium. » Πόρτος Μάγνος Ptolemæo, lib. IV, cap. 2. Nunc *Arzeu*, auctore d'Anville. Hard. et Ed.

dum. Amnis Mulucha[42], Bocchi[43] Massæsylorumque finis. Quiza Xenitana[44] peregrinorum oppidum, Arsennaria[45] Latinorum, tribus millibus passuum a mari. Cartenna[46] colonia Augusti, legio secunda[47]. Item colonia ejusdem, deducta cohorte Prætoria[48], Gunugi[49]. Promontorium Apollinis[50] : oppidumque ibi celeberrimum Cæsarea[51],

42. *Amnis Mulucha.* Vet. apud Dalecamp. *Molocath.* Itemque Strabon. Ed. — Quem Ptolemæus Χυλημὰθ ποταμὸν vocat lib. IV, cap. 2, inter Portum Magnum, Quizamque coloniam, quo pariter ordine a Plinio ista collocantur. Hard. et Ed.

43. *Bocchi*, etc. Mela, lib. I, cap. 5 : « Mulucha ille quem diximus amnis est, nunc gentium, olim regnorum quoque terminus, Bocchi, Jugurthæque. » Ab Malva amne superius memorato, usque ad Mulucham, Massæsyli Maurique incolebant, Boccho rege, Jugurthæ genero. Hic igitur fluvius Massæsylorum finis : sed et idem initium regni Jubæ, ad Ampsagam amnem versus ortum. Hard.

44. *Quiza Xenitana.* Nomen alterum habet a Mauris : a peregrinis, qui urbem condiderunt, græcum alterum. Ξένος enim hospitem et peregrinum sonat. Quiza castellum Melæ, lib. I, cap. 6. Municipium Antonino, in Itiner. Colonia Ptolemæo, lib. IV, cap. 2. H. — Ad dextram fluminis proxime memorati ripam, juxta ostium ejus, illam in mappa sua ponit d'Anville. Ed.

45. *Arsennaria.* Arsinna Melæ, loco citato, Ptolemæo, lib. IV, cap. 2, Ἀρσεναρία κολωνία. Nunc *Marz-Agolet*, aut non inde procul. Hard. et Ed.

46. *Cartenna.* Vet. apud Dalec. *Carcenna.* Καρτένναι Ptolemæo, loco citato. Cartennas coloniam vocat Antoninus in Itin. In Notitia Africæ inter Episcopos Mauritaniæ Cæsar. *Lucidus Cartennitanus.* Hodie, *Tenez*, auctore d'Anville. Hard.

47. *Legio secunda.* Hoc est, legionis secundæ colonia, vel colonia Secundanorum. Vide quæ diximus lib. III, cap. 5. Hard.

48. *Cohorte Prætoria.* Festus : « Prætoria cohors est dicta, quæ a prætore non discedebat. Scipio enim Africanus primus fortissimum quemque delegit, qui ab eo in bello non discederent, et cætero munere militiæ vacarent, et sexquiplex stipendium acciperent. » Ex ea igitur colonia deducti Gunugin coloni. H.

49. *Gunugi.* Gunugus Antonino in Itiner. a Cæsarea, de qua mox, XII mill. pass. Hard.

50. *Apollinis.* Ἀπόλλωνος ἄκρον Ptolemæo, lib. IV, cap. 2. Hard.

51. *Cæsarea.* Ἰὼλ Καισάρεια, Ptolemæo, loco citato. *Cæsarea colonia* Antonino in Itiner. Mela, lib. I, c. 6 : « Iol ad mare aliquando ignobilis, nunc quia Jubæ regia fuit, et quod Cæsarea vocitatur, illustris. » In nummo Claudii, teste Goltzio in Thesauro, Col. Iol. Caesarea. Ivbae. Reg. sed suspecta mihi viri est pariter ac nummi fides. Hodie *Vacur*, auctore d'Anville. Hard.

antea vocitatum Iol, Jubæ regia, a Divo Claudio coloniæ jure donata : ejusdem jussu[52] deductis veteranis, Oppidum novum : et Latio dato[53], Tipasa[54]. Itemque a Vespasiano Imperatore eodem munere donatum Icosion[55]. Colonia Augusti Rusconiæ[56]. Rusucurium[57] civitate honoratum a Claudio. Rusazus[58] colonia Augusti. Salde[59] colonia ejus-

—Quidam *Alger* volunt, ast multo majus nobis videtur *Vacur*. Ed.

52. *Ejusdem jussu*. Augusti pariter jussu, inquit, deductis veteranis militibus instituta colonia Oppidum Novum fuit. Ὀππιδόνεον κολωνία Ptolemæo, lib. IV, c. 2, *Oppidum novum coloniam*, Antoninus a Tigavis, de quibus inferius, XXXIII M. pass. H. —Eutrop. VII, 10 : « Tanto autem amore etiam apud barbaros fuit (Augustus), ut reges, populi romani amici, in honorem ejus conderent civitates, quas Cæsareas nominarunt : sicut in Mauritania a rege Juba, et in Palæstina, etc. » Vide supra notam ejusdem capitis 38. Ed.

53. *Et Latio dato*. De jure Latii diximus lib. III, cap. 4. Hard.

54. *Tipasa*. Inter Episcopos Mauritaniæ Cæsar. in Notitia Africæ, *Reparatus Tipasitanus*. Τίπασα quoque Ptolemæo, loco citato. *Tipasam coloniam* vocat Antoninus. Hard.

55. *Icosion*. Ἰκόσιον Ptolemæo lib. IV, cap. 2. *Icosium colonia*, Antonino, et Martiano, l. VI, c. de Africa, pag. 216. In codice Can. Eccl. Afric. subscribit *Laurentius Icositanus, legatus provinciæ Cæsariensis*. In Notitia Africæ, inter episcopos Maurit. Cæsar. *Victor Leositanus* : scribe, *Icositanus*. De vocis originatione Solinus, cap. XXV, p. 48 : « Nec ab Icosio, inquit, taciti recedamus. Herculi enim illac transeunte, viginti qui a comitatu ejus desciverant, locum deligunt, jaciunt mœnia : ac ne quis imposito a se nomine privatim gloriaretur, condentium numero urbi nomen datum. » Εἴκοσι græce viginti significat. Solinianum tamen id figmentum puto. Nunc est *Sersel*, auctore d'Anville. Ed.

56. *Colonia Augusti Rusconiæ*. Ita Martianus, loco citato, et MSS. omnes. Antoninus in Itin. *Rusgunias coloniam*. Parm. editio, *Rusguniæ*. In Notitia Africæ, inter Episcopos Mauritan. Cæsar. *Bonifacius Rusguniensis*. Ptolemæus lib. IV, cap. 2, mendose Ῥουστόνιον pro Ῥουσκόνιον. Et in Conc. Carthag. *Numerianus Rungoniensis*, pro *Rusguniensis*. Hard.

57. *Rusucurium*. Sic recte Parmensis editio. Ptolemæus, lib. IV, cap. 2, Ῥουσουκόραι. Antoninus, *Rusuccurum coloniam*. Inter Episcopos Mauritan. Cæsariensis, in Notitia Africæ, *Metcur Rusuccuritanus*. Nunc *Hur*, auctore d'Anville. Ed.

58. *Rusazus*. Vet. ap. Dalecamp. *Rusarus*. Ed. — *Rusazis municipium*, Antonino. Ῥουσαζοῦς Ptolemæo, loco citato. Hard.

59. *Salde*. Vel forte potius *Saldæ*, cum Martiano, lib. VI, pag. 216. Ptolemæo item Σάλδαι, κολωνία. Antoninus, *Saldas coloniam* vocat. Inter episcopos Mauritaniæ Sitifensis,

dem. Item Igilgili[60]. Oppidum Tucca[61] impositum mari, et flumini Ampsagæ. Intus colonia Augusta, quæ item Succabar[62]: item Tubusuptus[63]. Civitates: Timici[64], Tiga-
21 væ[65]. Flumina: Sardabal[66], Aves, Nabar: gens Macurebi[67]:

in Notitia Africæ, *Paschasius Salditanus*. Hodie *Tedles*, ut vult D'ANVILLE. H. et ED.

60. *Igilgili*. Prius legebatur, *Igilgili oppidum. Tucca*, etc. Nos addita vocula *item*, ex MSS. Reg. 1, 2, et cæterorum admonitu, ac mutata interpunctione, Igilgili coloniam fuisse indicamus, quod et Antoninus in Itinerario admonet. Sic paulo ante, ubi præpostera loci distinctio, e duobus oppidis unum conflarat, in hunc modum: « Cæsarea... a divo Claudio coloniæ jure donata, ejusdemque jussu deductis veteranis. Oppidum novum, et Latio dato Tipasa: » nos geminum latere agnovimus, locumque distinximus: « A Divo Claudio coloniæ jure donata: ejusdem jussu deductis veteranis, Oppidum Novum: et Latio dato Tipasa. » Nam *Oppidum novum*, proprium loci, coloniæque nomen esse, abunde ex Ptolemæo et Antonino docuimus. H. — Igilgili Ἰγιλγίλι Ptolemæo, nunc *Jigeli*, sive *Gigeri* vocatur, Francorum expeditione anno 1664 nobile. ED.

61. *Tucca*. Nunc intercidit. Diversa est Ptolemæi Τοῦκκα, lib. IV, cap. 2. Nam in mediterraneis Mauritaniæ Cæsariensis urbibus censetur: Pliniana hæc maritima est, in ipso Ampsagæ fluminis ostio: Mauritaniæ Sitifensis novissima, quam proxime Numidia sequitur. HARD.

62. *Succabar*. Ita MSS. omnes: non, ut editi, *Succubar*. Inscriptio, in Thesauro Goltzii, pag. 238, COL. AVG. SVCCABAR. Ammianus, lib. XXIX, p. 402: « Municipium Sugabarritanum, Transcellensi monti adcline. » Mediterraneum oppidum fuit, quod ea vox Pliniana declarat, *Intus*: quæ et sequentibus oppidis accommodanda est. Ptolemæo, lib. IV, cap. 2, Ζουχάββαρι, inter mediterranea Maurit. Cæsariensis oppida. HARD.

63. *Tubusuptus*. Τουβούσουπτος Ptolemæo, lib. IV, cap. 2, in mediterraneis Cæsariensis Mauritaniæ oppidis. *Tubusuptum* Antonino, a Saldis XVIII. M. pass. Ammiano, lib. XXIX, pag. 400: « Tubusuptum, oppidum Ferrato contiguum monti. » In Notitia Provinciæ inter limitaneos, recensetur Præpositus limitis Tubusubditani, cap. 20, pag. 96. H. — Hodie *Burg*, ut ait D'ANVILLE. ED.

64. *Timici*. Τιμίκη Ptolemæo, lib. IV, c. 2, inter mediterranea Maurit. Cæsar. oppida. In Collat. Carthag. pag. 138, « Victor Episcopus plebis Timicitensis. » Et in Notitia Africæ, inter Episcopos Mauritan. Cæsar. *Honoratus Timicitanus*. H.

65. *Tigavæ*. *Tigavas Municipium*, vocat Anton. in Itiner. Τιγαῦα Ptolemæo, in mediterraneis civitatibus Mauritan. Cæsar. Inter Episcopos Maurit. Cæsar. in Notitia Africæ, *Crescens Tigabitanus*. HARD.

66. *Sardabal*. Dalec. *Sardabala*, *Nabar*, prætermissa voce *Aves*,

flumen Usar[68] : gens Nabades[69]. Flumen Ampsaga[70], abest a Cæsarea[71] CCCXXII[72] millibus passuum. Utriusque Mauritaniæ longitudo decies[73] triginta novem mill. Latitudo quadringentorum sexaginta septem mill.[74] pass.

pro qua legebat Pintianus *Ancus*. Aves, quo nomine a Mela agnoscitur, lib. I, cap. 6, ab Harduino hoc loco restitutus est admonitu codicum Colb. 1, 2, etc. Ed.

67. *Macurebi*. Μαχουρηβοὶ Ptolemæo, loco cit. Hard.

68. *Usar*. Σίσαρ est Ptolemæo, loco citato, inter Saldas sive Bugiam et Igilgilin. Hard.

69. *Nabades*. Νάβασοι, Ptolem. l. c.

70. *Ampsaga*. Ptolem. Ἀμψάγας. « Amsagam fluvium Cirtensem fæcilosum » vocat Victor Vitensis, lib. II de Persecut. Afric. pag. 21. Cirtensem quidem, a Cirta Julia, Numidiæ metropoli, de qua mox dicetur, prope ripas Ampsagæ posita. Hodie *Wad-el-Kibir*, aliquot millibus pass. a *Jijeli* oppido versus ortum. Hard.

71. *Abest a Cæsarea*. *Vacur*. Ed.

72. *CCCXXII*. Ita Reg. Colb. 1, 2, Chiffl. et Martianus ipse. In libris editis male, CCXXXIII. Hard.—Leg. CCXXII. Ita MSS. Reg. 1, et 2, editio princeps. In MSS. R. 5, CCXXIV. Perperam emendavit eruditus Harduinus CCCXXII. Id non patitur locorum natura. Flumen Ampsaga, nunc *Wad-el-Kibir*, id est, magnus fluvius. Cæsarea, *Sher-Shell*. Brot.

73. *Decies*. Hoc est, decies centenum, et triginta novem millium pass. Hard. — Ita Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. Chifflet. denique ipse Martianus, l. VI, cap. de duabus Mauritaniis, pag. 216, ut mirari subeat, cur Plinii editores, *octingentorum triginta novem mill.* tantum scripserint: quum vel ab Ampelusia promontorio, ad amnem Mulucham quem Massæsylorum finem esse superius diximus, stadiorum quinque millia interesse Strabo sit auctor, lib. XVII, p. 827, quum tamen nec Tingitanæ fere partem ullam, nec Cæsariensem totam eo spatio complectatur. Missi Theodosii: « Gaulia (lege Gætulia) et Mauritania finiuntur ab oriente flumine Ampsaga: ab occidente, oceano Atlantico: a septemtrione, mari Africo: a meridie, mari oceano Æthiopico, in longitudinem M. passuum CCCCLXII, in latitudinem duodecies XXX juxta Plinium Secundum. » Ubi mensuræ longitudinis latitudinisque, ex scriptorum vitio, haud dubie sunt permutatæ. Quod vero statim in eodem exemplari subditur: « Utriusque Mauritaniæ longitudo CCCCLXXX, latitudo CCCCLXVIII » aut vitiosum esse, aut adjectum ac spurium arbitror, certe falsum. H. — Non tanta est utriusque Mauritaniæ mensura, ut recte observavit Cl. Shaw, pag. 12. Forte in mensuram sinus et anfractus oræ compulit Plinius. Brot.

74. *Quadringentorum sexaginta septem millium*. Ita editio princeps aliæque. In MS. Reg. 1, « CCCLXVII M. » Quod melius puto. Plinius enim infra, lib. VI, c. 38, ait: « Africæ latitudo, qua colitur, nusquam ducenta quinquaginta millia passuum excedit. » Brot. — Codd. Tolet. et Chiffl. *CCCLXXVII mill*. Ed.

1 II. (III.) Ab Ampsaga Numidia est[1], Massinissæ[2] clara nomine, Metagonitis[3] terra a Græcis appellata: Numidæ[4] vero Nomades[5] a permutandis pabulis, mapalia sua, hoc est[6], domus, plaustris circumferentes. Oppida:

II. 1. *Numidia est.* Ita Solinus, c. XXVI, p. 48. Numidia scilicet nova, quam sub Africæ proprie dictæ nomine Mela describit, lib. I, cap. 7, quum Numidia, cujus Mela meminit, a Mulucha amne ad Ampsagam usque pertineat: quam sub Mauritaniæ Cæsariensis nomine Plinius complexus est. Verba hæc Pomponii sunt: « Regio quæ sequitur a promontorio Metagonio ad aras Philænorum, proprie nomen Africæ usurpat. In ea sunt oppida, Hippo Regius, et Rusicade, et Tabraca. » H.

2. *Massinissæ.* Odio primum, mox amicitia populi rom. et fide clarus fuit. Numidiam, ante sua tempora, plane sterilem, omni frugum fructuumque genere fertilem cultu reddidit. Vide de eo plura apud Polyb. in Excerptis, pag. 174, et Appian. in Punic. pag. 63. Græcis Μασσανίσσας. Hard.

3. *Metagonitis.* Μεταγωνῖτις a Metagonio promontorio, de quo Mela proxime laudatus, quantumlibet Vossius refragetur, Observation. in Melam, pag. 27. Hipponi Regio finitimum illud est: geminumque illi nomen: nam Τρίτον vocatur a Strabone, et Massiliæ oppositum dicitur: hodie *Capo Bugaroni.* Ptolemæo, l. IV, cap. 5, Τρητὸν ἄκρον. Diversum plane a Metagonio Ptolemæi et Strabonis, quod est in regno *Fez*, juxta montem Abilam, eique nomen *Cabo de tres Forcas.* Hard. et Ed.

4. *Numidæ.* Solinus et Martianus, locis citatis. Sallustius, in Bello Jugurth. pag. 66, de Africæ incolis: « Hi quia sæpe tentantes agros, alia deinde atque alia loca petiverant, semetipsi Numidas appellavere. Cæterum adhuc ædificia Numidarum agrestium, quæ mapalia illi vocant, oblonga, incurvis lateribus tecta, quasi navium carinæ sunt. » Hard.

5. *Nomades* Ita Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. librique recentius editi. At Parmensis editio, *a permutandis papilionibus*, legit: quæ lectio etiam tolerabilis est. Sunt enim papiliones, τὰ σκηνώματα, castrensia tabernacula, sive tentoria, ut docet vetus Glossar. unde vox gallica *pavillon.* Hac usus Ælius Spartianus, in Pescennio, pag. 78: « In omni expeditione ante omnes militarem cibum sumpsit ante papilionem: nec sibi unquam, vel contra solem, vel contra imbres quæsivit tecti suffugium. » Sic Nomadum tabernacula papiliones rite vocaveris. Nomades dictos Festus existimat, quod id genus hominum pecoribus negotiatur: sive quod herbis, ut pecora, aluntur. Dicti potius, quod permutant pabulum, græce νομήν. Hard.

6. *Hoc est, domus.* Horat. Carm. lib. III, ode 24 de Nomadibus Scythis: « Quorum plaustra vagas rite trahunt domos. » De Africis Lucanus, lib. IV, vers. 684: « Et solitus vacuis errare mapalibus Afer Venator. » Idque etiamnum in usu est apud interiores Mauros, qui in

Cullu[7], Rusicade[8], et ab ea[9] quadraginta octo M. passuum in mediterraneo colonia Cirta[10], Sittianorum[11] cognomine : et alia intus Sicca[12] : liberumque oppidum Bulla Regia[13]. At in ora Tacatua[14], Hippo Regius[15],

Atlante vivunt. Ubi pabulum gregibus deficit, mapalia plaustris imposita alio transferunt, ac statuminant, suffulciuntque palis. HARD.

7. *Cullu.* Chulli municipium, Antonino in Itiner. ab Igilgili XLIX M. pass. Κούλλου Ptolem. lib. IV, cap. 3. Hodieque vetusto nomine *Chollum*, sive *Cullu*, vocatur. In Collat. Carth. p. 107, *Victor Cullitensis*. H.

8. *Rusicade.* Vet. apud Dalecamp. *Rusicade. Ab ea*, etc. neglecta vocula *et*. Rusiccade Antonino, a Chulli LX pass. mill. Ῥουσίκαδα Ptolemæo, loco citato. In Collat Carthag. *Junior Rusiccadiensis*. Nunc *Sgigada*, auctore D'ANVILLE. HARD. et ED.

9. *Et ab ea quadraginta octo M.* Leg. « et ab eo ad quadraginta octo M. » Ita MSS. Reg. 1, 2, et editio princeps. BROT.

10. *Cirta.* Κίρτα Ἰουλία Ptolemæo, lib. IV, c. 3, in mediterraneis oppidis, inter Ampsagam flumen et oppidum Tabracam. *Cirtam coloniam* pariter vocat Antoninus in Itiner. Ab ea Cirtensem Ampsagam dictum esse superius vidimus. Constantinam deinde appellatam, auctor est Aurelius Victor, hodieque appellari aiunt *Constantina*. Hujus sedis episcopus Petilianus Donatista, adversus quem Augustinus librum inscripsit. HARD.

11. *Sittianorum.* Deductis eo militibus, qui cum P. Sittio in bello contra Jubam Cæsari adfuerant. Potiorem enim regni Massinissæ partem a Cæsare Sittius beneficii et gratiæ loco accepit. Is eam inter milites partitus est. Appianus, Bell. Civ. lib. IV, pag. 621 ; Dio, lib. XLIII, pag. 214. Mela, lib. I, cap. 6 : « Cirta procul a mari, nunc Sittianorum colonia : quondam regum domus : sed quum Syphacis foret, opulentissima. » Liv. XXX, 12, eam « caput regni Syphacis » vocat. ED.

12. *Et alia intus Sicca.* Alia colonia in mediterraneo. Siccam Veneriam Antoninus appellat, et Ptolemæus, lib. IV, cap. 3, inter mediterraneas Numidiæ novæ civitates. *Paulus Siccensis*, in Coll. Carthag. pag. 181. HARD. — Hodie dicitur *Urbs*, sive *Kef*, auctore D'ANVILLE. ED.

13. *Bulla Regia.* Βουλλαρία Ptolemæo, lib. IV, cap. 3, inter oppida Numidiæ mediterranea. Bullam Regiam pariter in Numidia collocat Antoninus. In Collat. Carthag. *episcopus plebis Bullensium Regiorum*, num. 135. H. — Etiamnunc *Bull.* ED.

14. *Tacatua.* Ταχατύη Ptolemæo, lib. IV, cap. 3, in ora, inter Rusicaden et Hipponem Regium. Hodie *Mabra*. HARD. — *Tagodet*, auctore D'ANVILLE. ED.

15. *Hippo Regius.* Chiffl. *Hippos.* Sic appellatus, quia sub Numidiæ regum ditione, quorum hæc etiam regia fuit. Silius Ital. lib. III : « Tum vaga, et antiquis dilectus regibus Hippo. » In Collat. Carthag. num. 138, pag. 141 : « Augustinus Episc. Eccles. Hipponensium Regiorum. » HARD. — Hujus oppidi, cui claritatem addidit D. Augustinus, manent

flumen Armua[16]. Oppidum Tabraca[17] civium romanorum. Tusca[18] fluvius, Numidiæ finis : nec præter[19] marmoris Numidici, ferarumque proventum aliud insigne.

1 III. (IV.) A Tusca, Zeugitana[1] regio, et quæ proprie[2] vocetur Africa, est. Tria promontoria[3] : Candidum[4] : mox Apollinis, adversum Sardiniæ : Mercurii[5], adversum Siciliæ, in altum procurrentia, duos efficiunt sinus : Hipponensem, proximum ab oppido, quod Hipponem dirutum[6]

rudera prope ostium fluvii Armuæ, nunc *Seibouse*, haud procul oppido *Bona*. Brot.

16. *Armua*. Ῥουβρίκατος ποταμὸς, Ptolemæo, lib. IV, cap. 3, cujus ostia inter Hipponem Regium et Tabracam locat. Hard. — Hodie *Mafragg*, auctore Mannerto, qui Rubricatum ab Armua diversum facit. Ed.

17. *Tabraca*. Dalecamp. *Tabracha. Tacabracha*. Ed. — Θάβρακα κολωνία Ptolemæo, loco citato. Nunc quoque *Tabarca*. In Collat. Carthag. pag. 171, *Clarentius Tabracensis*. H.

18. *Tusca*. Hodie *Wad-el-Berber*, amnis Numidiam ab Africa proprie dicta disterminans. Hard.

19. *Nec præter marmoris Numidici*. Solinus hæc quoque, cap. XXVI, pag. 48. Hard.

III. 1. *Zeugitana*. « Zeugis non unius loci cognomentum, inquit Æthicus in Cosmograph. sed potius provinciæ fuit, velut in hodiernum diem ita a prudentibus accipitur. » Ac paulo post : « Zeugis est, ubi Carthago civitas constituta est. » Isidorus, Orig. lib. XIV, cap. 5 : « Zeugis, ubi Carthago magna est : ipsa est et vera Africa, inter Byzacium et Numidiam sita. » Hard.

2. *Et quæ proprie*. Hoc est, eademque proprie Africa vocitata : quamquam et eo nomine ipsa quoque Numidia comprehenditur, ut dicemus cap. seq. Hard. — Nunc *Régence de Tunis*. Ed.

3. *Tria promontoria*, etc. Hæc quoque Solinus, cap. XXVII, pag. 49, et Martianus, lib. VI, cap. de duabus Mauritan. pag. 216. Illi ex Plinio hausere. Habet eadem et Mela, lib. I, c. 7, totidem fere verbis. Hard.

4. *Candidum*. Etiamnunc incolis *Ras-el-Abiad*, sive candidum, quod cretaceum sit ; cum altero Apollinis promontorio, quod *Bas-Zelib* nominant, efficit Hipponensem sinum, *golfe de Bizerte*. Hard. et Ed.

5. *Mercurii*. Ἑρμαία ἄκρα, ἡ προτείνη ὡς πρὸς τὴν Σικελίαν, inquit Polybius, lib. I, pag. 42. Nunc incolis *Ras-Addar*, vulgo nobis *cap Bon* ; cum promontorio Apollinis sinum efficit, *le golfe de Tunis*. Hard. — Sudo serenoque cælo ex hoc promontorio aspici possunt montes Siciliæ. Brot. et Ed.

6. *Hipponem dirutum*. Incolæ, inquit, quum græce nesciant, *dirutum vocant*, pro *Diarrhytum*. Hanc vocem *dirutum* libri omnes miro consensu exhibent. *Zarytum* vocat Antoninus in Itiner. Salmasius in Solin.

vocant, Diarrhytum[7] a Græcis dictum, propter aquarum irrigua. Cui finitimum Theudalis[8] immune oppidum, longius a littore. Dein promontorium Apollinis, et in altero sinu[9] Utica[10] civium romanorum, Catonis[11] morte nobilis : flumen Bagrada[12]. Locus[13], Castra Cornelia : colo- 2

pag. 322, ineptam tautologiam affingit erudito scriptori, quum scripsisse autumat, « quod Hipponem Dirutum vocant, Diarrhytum a Græcis dictum. » Nec Surita felicior in conjiciendo, quum *Dilutum* reponit. Hard. — Hic est Hippo Zarytus, nunc vulgo *Bizerte*, incolis *Ben-zert*, ut ait d'Anville. Describit hoc oppidum eleganter Plinius alter, lib. IX, epist. 33. Ed.

7. *Diarrhytum.* Διαῤῥυτὸν, hoc est, irriguum, propter irrigua aquarum. Paludem Hipponensem describit Plinius Junior, lib. IX, epist. ad Caninium : ubi insignis historia, de Delphino incolas loci dorso gestare solito. Hard.

8. *Theudalis.* Θευδάλη Ptolemæo, lib. IV, cap. 3, in mediterraneis Africæ oppidis, inter Tabracam civitatem, et Bagradam fluvium. In Notitia Africæ proxime laudata, inter episcopos provinciæ Proconsularis, *Victor Eudalensis :* idem ibi ac *Theudalensis.* Inscriptio vetus apud Gruterum, pag. 512, *Teudalenses.* In Collat. Carthag. legitur, p. 109 : « Urbanus episcopus plebis Theudalensis. » Hard.

9. *In altero sinu.* Cui nomen, ut diximus, a Tuneto oppido, *le golfe de Tunis.* Hard.

10. *Utica.* Nunc *Satcor* dicitur. De ea eleganter Mela, lib. I, cap. 7 : « Urbes, Utica, et Carthago : ambæ inclytæ : ambæ a Phœnicibus conditæ : illa fato Catonis insignis : hæc suo : etc. » Datum porro Uticensibus jus civitatis ab Octavio Cæsare, anno U. C. 718, L. Gellio, Cocceio Nerva coss. auctor est Dio, l. XLIX, pag. 401. Hard.

11. *Catonis.* Uticensis ea re dicti. Vide Florum, lib. IV, cap. 2, pag. 166, et Plutarch. in Catone Minore, pag. 792. Hard.

12. *Bagrada.* Βαγράδας Ptolemæo, reliquisque ferme scriptoribus : hodie *Medjerda.* Ed.

13. *Locus, Castra Cornelia.* Locus, inquit, ubi Scipio Major Africanus, cui nomen Cornelio fuit, quum Africam petiit, primum metatus est. Κορνηλίου παρεμβολή, *Cornelii castrametatio*, Ptolemæo, lib. IV, c. 3; Melæ, lib. I, cap. 7, *Castra Cornelia : Corneliana*, Cæsari, de Bello Civ. lib. II. Castra Cornelia describit eleganter Lucanus, lib. IV, vers. 585, ubi de Curione agens, in eum Africæ locum appellente, sic canit : « Inter semirutas magnæ Carthaginis arces, Et Clupeam, tenuit stationis littora notæ : Primaque castra locat cano procul æquore qua se Bagrada lentus agit siccæ sulcator arenæ. » Et mox, vs. 655, de Scipione : « Sed majora dedit cognomina collibus istis, Pœnum qui Latiis revocavit ab arcibus hostem Scipio : nam sedes Libyca tellure potito Hæc fuit : en veteris cernis vestigia Valli? Romana hos primum tenuit victoria

nia[14] Carthago magnæ in vestigiis Carthaginis : colonia Maxulla[15]. Oppida : Carpi[16], Misua[17], et liberum Clupea[18] in promontorio Mercurii[19]. Item libera Curubis[20], Neapo-

campos.» Appianus, Bell. Civ. lib. II, pag. 455, Χάρακα Σκιπίωνος vocat, Castra Scipionis. Hard.

14. *Colonia Carthago*. Chiffletian. «Colonia Carthago magna : et in vestigiis, etc.» Ed.— «Nunc populi romani colonia, inquit Mela, lib. I, cap. 7, olim imperii ejus pertinax æmula : jam quidem iterum opulenta : etiamnunc tamen priorum excidio rerum, quam ope præsentium clarior.» Deductam a Cæsare dictatore, altero suo consulatu, auctor est Dio, lib. XLIII, pag. 239. Vide et Plutarchum in Cæsare, p. 734; Appian. in Libyc. pag. 85, et Strab. lib. XVII, pag. 833. Etiam prius a C. Graccho deductos colonos, sed mox majore fama a Cæsare, scribit Solinus, cap. xxvii, pag. 49. Sumpsit a Livio, lib. LX. Carthaginis portum etiamnunc *Marsa* vocant : ex urbis ruderibus Tunetum juxta conditum. Hard.

15. *Maxulla*. Etiam Antonino colonia Maxulla, in Zeugitana. Ptolemæus, lib. IV, cap. 3, Μαζοῦλα, pro Μαξοῦλα. In Notitia Africæ inter episcopos provinciæ proconsularis, *Carcadius Maxulitanus*. Tuneto proxima fuit. Hard.

16. *Carpi*. Post Maxulam Καρπὶς sequitur apud Ptolemæum. Hinc *Felix Carpitanus*, inter episcopos provinciæ proconsularis, in Notitia Africæ. *Secundinus a Carpis*, in Conc. S. Cypriani. Hard.

17. *Misua*. In græco Ptolemæi codice, Καρπὶς, Νίσουα, scribe, Μίσουα. Apud Victorem Vitensem, inter episcopos prov. proconsularis, *Hirundinus Missuensis*. Et in Conc. Carthag. Bonifacii, *Servus-Dei Missuensis*. Hard. — Nunc *Sidi-doud* vocari ait d'Anville. Ed.

18. *Clupea*. Civitas Clypea, Floro, lib. II, cap. 2. Clupea Livio, lib. XXVII, pag. 310. Inter episcopos provinciæ mox laudatæ, *Aurelius Clypiensis*. Nunc *Polybia*. Κλυπίαν Ptolemæus, lib. IV, cap. 3, et Ἀσπίδα, ceu duo oppida separatim describit, insigni errore : nam quæ Græcis Ἀσπὶς dicta est, ut Polybio, lib. I, pag. 42, et Appiano in Punic. pag. 3; Agathemero, Geogr. lib. I, cap. 5, aliisque, eadem Latinis Clypea fuit. Solinus, c. xxvii, p. 49 : «Clypeam civitatem Siculi astruunt, et Aspida primum nominant.» A forma scilicet nomen accepit : Silius Ital. lib. I : «Tum quæ Sicanio præcinxit littora muro, In clypei speciem curvatis turribus Aspis.» Hard. — Nunc *Aclebia*.

19. *In promontorio Mercurii*. Quod nunc vocatur *Cap Bona*, ut supra monuimus. Hard.

20. *Curubis*. Ptolemæo, lib. IV, cap. 3, Κουροβὶς, inter Clypeam et Neapolim, exsilio S. Cypriani clara: cujus in Actis *civitas Curubitana* dicitur. Curubim Antoninus pariter in Zeugitana locat, a Clypea, xxx mill. passuum : a Neapoli xii. H. — Etiamnunc antiqui nominis servat vestigia *Gurbis*, auctore d'Anville. Ed.

lis[21]. Mox Africæ ipsius alia distinctio. Libyphœnices[22] vocantur, qui Byzacium[23] incolunt. Ita appellatur regio CCL M. pass.[24] per circuitum[25] fertilitatis eximiæ, cum centesima[26] fruge agricolis fenus reddente terra. Hic oppida libera, Leptis[27], Adrumetum[28], Ruspina[29], Thapsus[30].

21. *Neapolis*. Νεάπολις κολωνία Ptolemæo, loco citato, juxta Curubim. Inter Curubim et Clypeam, Antonino. Inter episcopos provinciæ proconsularis, apud Victorem Vitensem, *Clementinus Neapolitanus*. HARD. — *Nabel* nunc vocari ait D'ANVILLE. ED.

22. *Libyphœnices*. Λιβυφοίνικες, quasi ex Phœnicibus advenis, indigenisque Afris mixti. Transcripsere hæc totidem fere verbis Solinus, c. XXVII, p. 49, et Martian. lib. VI, c. de secundo sinu Africæ, p. 216. H.

23. *Byzacium*. Unde Byzacena provincia, Ecclesiasticis scriptoribus nota. Græcis Βυζάντιον, et Βύζαντες populi. HARD.

24. *CCL M. pass.* Ita Martianus. Solinus *CC amplius mill. pass.* HARD.

25. *Per circuitum*. Dalec. *circuitu*, contra Chiffl. fidem. ED.

26. *Cum centesima*. Plinius ipse, lib. XVII, c. 3: « In Byzacio Africæ, illum centena quinquagena fruge fertilem campum, etc. » HARD. — Desiit illa fertilitas. Agri illi nunc reddunt fenus cum octava tantum, aut duodecima fruge. Vide Cl. SHAW, loc. cit. p. 296. BROT.

27. *Leptis*. Λέπτις μικρὰ, juxta Adrumetum, Ptolem. lib. IV, cap. 3. *Leptim minorem civitatem* in Byzacena locat Antoninus, ab Adrumeto M. P. XVIII. Apud Victorem Vitensem, inter episcopos provinciæ Byzacenæ, *Fortunatianus Leptiminensis*. HARD. — Nunc *Lemta* vocatur. ED.

28. *Adrumetum*. Stephano, Ἀδρύμη. Martiano, *Adrumetus*. Colonia romana sub nomine, *Julia Hadrumetina Pia*, fuit. Nunc fortasse *Hammamet*. HARD. et ED.

29. *Ruspina*. Ῥούσπινα Dioni prope Adrumetum, lib. XLII, pag. 215, et Ptolemæo, lib. IV, cap. 3. De ea Silius Italicus, lib. III: « Quæque procul cernit non æquos Ruspina fluctus. » De Ruspinensis agri fertilitate Plinius, lib. XV, c. 21. Nunc est *Susa*. Martianus, lib. VI, cap. de secundo sinu Africæ, p. 216, *Ruspæ*, inquit, *Thapsus*, etc. Ruspas a Ruspina haud diversas esse non obscure significans. Fulgentium sane Ruspensem episcopum novimus. In Notitia Africæ, inter episcopos provinciæ Byzacenæ, *Stephanus Ruspensis*. Ruspinensis ibi Ecclesiæ nulla mentio. Nec vero magni est apud me auctoritas Ptolemæi unius, qui, lib. IV, cap. 3, Ruspinam a Ruspis in eadem provincia, et nomine, et situ disjungit: qui Ἀσπίδα et Κλυπέαν, ut proxime diximus, diversas esse existimavit. Nam cæterorum scriptorum, qui Ruspas laudant, ii Ruspinam silent: qui hanc appellant, illam omittunt. HARD.

30. *Thapsus*. Θάψος Ptolemæo, loco citato. Hinc inter episcopos Byzacenæ, *Vigilius Tapsitanus*, qui et *Tapsensis*. Peninsulæ similem sit fuisse Dio, l. XLIII. Incolis nunc,

3 Inde Thenæ[31], Macomades[32], Tacape[33]. Sabrata[34] contingens Syrtim minorem, ad quam Numidiæ[35] et Africæ ab Ampsaga longitudo DLXXX mill. passuum : latitudo, qua cognitum est, CC mill. Ea pars, quam Africam[36] appellavimus, dividitur in duas provincias, veterem et novam, discretas fossa inter Africanum[37] sequentem et[38] reges,

*Comingeras*, in peninsula, ut olim, sita. HARD.

31. *Inde Thenæ*. Chiffletian. *inde Thene*, *Aves*, *Macomades*. Nunc alterius juris, inquit, sequuntur oppida, Thenæ, etc. *Thenas coloniam* in Byzacena vocat Antoninus. Apud Gruter. pag. 363, COL. AEL. AVG. MERCVRIALIS. THAENIT. Inter episcopos provinciæ Byzacenæ, apud Victorem Vitensem, *Paschasius Thenitanus*. Etiamnunc *Taineh*, auctore D'ANVILLE. HARD. et ED.

32. *Macomades*. Macomades Municipium Antonino, in Byzacena. Ptolemæo, lib. IV, cap. 3 ad Syrtim minorem, juxta Thenas, Μαχόδαμα pro Μαχόμαδα. Fuit et altera Macomada in Numidia. Unde in Notitia Africæ, inter ejus provinciæ episcopos, *Pardalius Macomadiensis*. Fuisse vero eo nomine et alteram in Byzacena, præter Antoninum, Ptolemæum, Plinium, docet Coll. Carthag. num. 197, ubi *Proficentius Macomazensis* legitur: et mox rogatus idem, *de qua Macomadia? Rusticiana*, inquit. Nunc illam D'ANVILLE *El Mahres* ait appellari. H. et ED.

33. *Tacape*. Ταχάπη Ptolemæo, loco citato, prope Tritonis ostia. Tacapas coloniam in Tripolitana locat Antoninus. Et inter episcopos provinciæ Tripolitanæ, in Notitia, *Servilius Tacapitanus*. Nunc illam D'ANVILLE esse ait *Cabès*, quæ nomen suum Syrti minori indidit, nunc *golfe de Cabès*. HARD. et ED.

34. *Sabrata*. Chiffl. *Sabatra*, non *Sabrata*, mutata sede litteræ *r*. Ptolemæo, lib. IV, cap. 3, ad Syrtim minorem, Σαβάθρα. *Sabratam coloniam* Antoninus in Tripolitana. Et inter episcopos prov. Tripolitanæ, *Leo Sabratensis*. Etiamnunc *Sabart*, sive *Tripoli vecchio*, ut vult D'ANVILLE. HARD. et ED.

35. *Ad quam Numidiæ*, etc. Hoc totidem verbis Martianus, lib. VI, cap. de secundo Africæ sinu, pag. 216, et Missi Theodosii : « Numidia et Africa Carthaginiensis finiuntur ab oriente, Syrti minore : ab occidente, flumine Ampsaga : a septemtrione, mari Africo : a meridie, oceano : longitudo, DLXXX; latitudo, CC. Juxta Plinium Secundum eadem mensura est. » HARD.

36. *Quam Afric*. Proprie dictam, seu Zeugitanam. HARD.

37. *Africanum sequentem*. Hoc est, posteriorem Africanum, qui Pauli Æmilii gener, ab Æmilia conjuge dictus est Æmilianus, ut Domitianus a Domitia. HARD. — Proponebat Dalec. *inter Africanum sinum et regias Thenas*, etc. ED.

38. *Et reges*. Massanissæ filios, ut opinor, intelligit: in quos patris regnum Scipio Africanus divisit, ut scribit Eutropius, lib. IV. Obiit enim Massanissa, XLIV filiis relictis:

Thenas usque perducta, quod oppidum a Carthagine abest CCXVI[39] mill. passuum.

IV. Tertius sinus[1] dividitur in geminos, duarum Syr- 1
tium vadoso ac reciproco mari diros. Ad proximam, quæ minor est[2], a Carthagine CCC M. pass. Polybius tradit: ipsam centum mill. passuum aditu[3], CCC mill. ambitu. Et terra autem[4], siderum observatione, ad eam per[5] deserta arenis, perque serpentes iter est. Excipiunt[6] saltus repleti ferarum multitudine: et introrsus elephantorum solitudines, mox deserta vasta[7], ultraque Garamantes[8], ab Augylis dierum XII itinere distantes. Super illos[9] fuere gens Psylli, super quos lacus Lycomedis[10], desertis circumda- 2

Micipsæ natu maximo Scipio Cirtam Numidiamque assignavit. Ab amne Tusca, qui Numidiæ finis, ad Thenas usque, veterem Africam, populi rom. geminam provinciam, Carthagine excisa, fecit: Proconsularem scilicet, et Byzacenam. Reges aut cæteros omnes, aut certe plerosque, Massanissæ filios, ultra Thenas, fossa discretos a Byzacena dimovit. Nunc omnia hæc obtinet a Tusca flumine ad Syrtim minorem, Tunetense regnum. HARD.

39. *CCXVI.* Ita MSS. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2. At Anton. in Itin. *A Carthagine Thenas, M. P. CCXVII.* HARD. — Dalec. *CCXVII.* ED.

IV. 1. *Tertius sinus.* Iisdem verbis hæc Martianus, lib. VI, cap. de tertio sinu Africæ, pag. 217. HARD.

2. *Quæ minor est.* Nunc vulgo, *le golfe de Capès*: aliis *le petit Banc.*

3. *Aditu.* Faucibus, qua mare in sinum influit. De ejus aditu, ambituque, vide Strab. lib. XVII, pag. 834, et Melam, lib. I, c. 7. H. — Mela *fere centum.* Strabo vero lib. ult. *aditu* LXXV, *ambitu* CC *M. p.* DAL.

4. *Et terra autem.* Vet. ap. Dalec. *est terra hæc observatione siderum nobilis.* Malebat vero Dalecampius *meabilis* quam *nobilis.* ED. — Ab interiore Africa, inquit, ad Syrtim terrestre iter est per deserta et arenarum cumulos, nullis viarum aut callium indiciis, turbante flatu vestigia: sed sola siderum, ut in mari, observatione. Hæc Martianus, loc. cit. et Solinus, c. XXVII, p. 52. H.

5. *Per deserta arenis.* Volebat Dalec. *per desertas arenas.* ED.

6. *Excipiunt saltus.* Ubi nunc regio *Belad-el-Djerid*, Tunetensi regno ad austrum subjecta. HARD.

7. *Vasta, ultraque Garamantes.* Vet. ap. Dalec. *vastrà utrinque. Garamantes.* Nunc *désert de Sahara.* ED.

8. *Garamantes.* Ad Bagradæ, et Cyniphis fontes, Ptolemæo, lib. IV, c. 6, ubi nunc regiones *Guargala, Gadames*, et *Fezzan.* ED.

9. *Super illos.* Solinus, c. XXVII, pag. 52: « Supra Garamantas Psylli fuerunt, etc. » De Psyllis dicemus lib. VII, cap. 2. HARD.

10. *Lycomedis.* Λυκομήδους λίμνη,

tus. Augylæ[11] ipsi medio fere spatio locantur ab Æthiopia, quæ ad occidentem vergit, et a regione quæ duas[12] Syrtes interjacet, pari utrimque intervallo. Sed littore[13] inter duas Syrtes, CCL M. passuum. Ibi civitas Oeensis[14], Cinyps[15] fluvius ac regio. Oppida: Neapolis[16], Taphra[17], Abrotonum[18], Leptis altera[19], quæ cognominatur magna.

Ptolemæo, lib. IV, cap. 5, sed alieno, ut videtur, situ. HARD.

11. *Augylæ*. Αὐγύλαι Ptolemæo, lib. IV, cap. 5. Etiamnunc *Audjelah*, *Oasis*. Eo sub nomine *Oasis*, arboribus adumbratus vel aquis munitus ferax et abundans, præsertim si cum arenis circumjacentibus comparatus, locus agnoscitur. ED.

12. *A regione quæ duas Syrtes*. Nunc est Regnum Tripolitanum, *Régence de Tripoli*. HARD.

13. *Sed littore*. Solini paraphrasis, cap. XXVII, p. 52: «utræque Syrtes ducentis quinquaginta millibus passuum separantur.» HARD.

14. *Oeensis*. Ita Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, etc. Vet. ap. Dalec. *Ibis*, *civitas Oassensis*. Oceam coloniam in Tripolitana provincia, pro *Oeeam*, vocat Antoninus. Ptolemæo, lib. IV, cap. 3, est Ἐῶα. In nummo Antonini Pii, e Cimelio nostro Paris. minoris formæ ex ære, C. A. O. A. F. hoc, *Colonia Antoniniana Oea Augusta Felix*. Unum e tribus oppidis est, ex quibus omnibus conflata vetus Tripolis, quæ hodie, *Tripoli vecchio*, sive *Sabart*, quod Sabratam esse diximus. Solinus, cap. XXVII, pag. 49: «Achæi Tripolin lingua sua signant, de trium urbium numero, Oeæ, Sabratæ, Leptis magnæ.» *Tripoli*, regni cognominis caput. HARD. et ED.

15. *Cinyps*. Κίνυψ et amnis, et circumjacentis regionis nomen est Herodoto, lib. Melpom. pag. 280 et 287. Κίνυφος ποταμὸς Ptolemæo, loc. cit. nunc Tripolitanus amnis. Mela, lib. I, c. 7: «ultra est Oea oppidum, et Cinyps fluvius per uberrima arva decidens.» HARD. — Nunc incolis *Wad-el-Quaham*. ED.

16. *Neapolis*. Cave ne hanc Neapolim cum altera confundas, de qua sup. c. diximus in Prov. Procons, seu Zeugitana. H. — Hodie *Nabel*, auctore D'ANVILLE. ED.

17. *Taphra*. In libris omnibus sic *Taphra* legitur. Hæc fortassis Γαράφα λιμὴν dicitur Ptolemæo, inter Neapolim et Oeam. Scylax, p. 46, situm hujus oræ describens: Ἀπὸ δὲ Νεαπόλεως τῆς Καρχηδονίων χώρας Γράφαρα πόλις. Ταύτη παράπλους ἡμέρας μιᾶς ἀπὸ Νέας πόλεως. Ἀπὸ δὲ Γραφάρων Ἀβρότονον πόλις καὶ λιμήν. Sed Γράφαρα Scylax pro Γάφαρα videtur scripsisse. Taphræ successisse *Sfakes* ait D'ANVILLE. HARD. et ED.

18. *Abrotonum*. Scylaci et Stephano, Ἀβρότονον. Sed iste cum Neapoli eamdem facit: diversam ille, cum Plinio, Pomponioque. Nunc *Tesuta*. HARD.

19. *Leptis altera*. Hodie *Lebida*. Hanc Strabo, lib. XVII, pag. 835, et Ptolemæus, lib. IV, cap. 3, eamdem esse cum Neapoli arbitrantur. Rectius cum Pomponio Plinius diversam: quod et ipse situs compro-

Inde Syrtis major[20], circuitu DCXXV[21], aditu autem CCCXII mill.[22] pass. Inde accolit gens Cisipadum[23]. In intimo sinu 3
fuit ora Lotophagon[24], quos quidam Alachroas[25] dixere, ad Philænorum[26] aras : ex arena sunt eæ. Ab his non procul a continente palus vasta amnem Tritonem[27] nomenque ab eo accipit, Pallantias[28] appellata Callimacho, et citra mi-

bat. Inter episcopos Prov. Tripolitanæ, apud Victorem, *Callipides Leptimagnensis*. HARD.

20. *Syrtis major*. Gallis, *les Sèches de Barbarie;* Italis, *Golfo de Sidra;* nautis, *Golfo di Zalocho*. HARD.

21. *DCXXV*. Ita Martian. lib. VI, cap. de tertio Africæ sinu, p. 227.

22. *CCCXII mill.* Ita sane libri omnes. Dalecampius, *CCCXIII*. Verum quum Mela, lib. VI, c. 7, de Syrti majore agens, et qua dehiscit, et qua flexum agit, altero tanto spatio doceat esse ampliorem, quam sit Syrtis minor : hæc autem qua mare accipit, centum fere millia passuum, auctore Plinio Pomponioque pateat : superfluere hoc loco centenarii notam, perspicuum est, scribique oportere CCXII. HARD. et ED.

23. *Cisipadum*. Hi Syrtium oram occidentalem accoluere olim : quæ orienti obvertitur : Lotophagi, a promontorio Borio, usque ad Phycunta, de quo cap. seq. Mela, lib. I, cap. 7. HARD.

24. *Lotophagon*. Λωτοφάγοι Λίβυες Scylaci, pag. 45, qui loto vescebantur : quo de cibo dicemus, lib. XIII, cap. 32. HARD.

25. *Alachroas dixere*. Quasi marini coloris viros. Machryas forte rectius agnoveris : sunt enim Μάχρυες Ptolemæo, l. IV, c. 3, et Stephano, quos Herodotus, Melpom. lib. IV, pag. 231, num. 178, Μάχλυας appellat, ipseque Plinius, lib. VII, cap. 2, supra Nasamonas locat. Hos ad mare usque pertinere Herodotus asseverat, Lotophagis esse confines, et loto pariter vesci, ac Tritonis amnis ripam accolere : Λωτοφάγων δὲ τὸ παρὰ θάλασσαν ἔχονται Μάχλυες, λωτῷ μὲν καὶ οὗτοι χρεώμενοι... κατήκουσι δὲ ἐπὶ ποταμὸν μέγαν, τῷ οὔνομα Τρίτων ἐστίν. Sed libri omnes *Alachroas* exhibent, Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. etc. HARD.

26. *Ad Philænorum*. Ubi Philæni fratres vivi sponte obrui se passi sunt. Rem narrant eleganter Mela, lib. I, c. 7; Valerius Max. lib. V, cap. 6, pag. 278; Sallustius, bello Jugurth. pag. 116. HARD.

27. *Amnem Tritonem*. Λίμνην Τριτωνίδα, et ποταμὸν μέγαν Τρίτωνα hoc tractu agnoscunt Herodotus, Melpom. lib. IV, num. 179, pag. 281, et Ptolem. lib. IV, cap. 3. Hod. nomen amni, *Wad-el-Djedyd*, ut videtur : hic tamen amnis non in lacum *Loudeah* de quo mox, sed *Melgig* influit. ED.

28. *Pallantias*. Chiffl. *Pallanteas*. ED. — Παλλαντιὰς Minervæ epitheton est in Epigram. Id paludi inditum nomen, quod in amne cognomine, inquit Solinus, cap. XXVII, p. 52, « speculatam se artium deam crediderunt. » Ab eo vicissim ipsa Tritoniæ nomen recepit : Festus : « Tritonia Minerva, a ripa Tritonis fluminis dicta, quod ibi primitus sit

norem Syrtim esse dicta : a multis vero inter duas Syrtes. Promontorium, quod majorem includit, Borion[29] appellatur. Ultra Cyrenaica[30] provincia.

4 Ad hunc finem Africa[31] a fluvio Ampsaga populos[32] XXVI habet, qui romano parent imperio. In his colonias[33] VI, præter jam supradictas, Uthinam[34], Tuburbin[35]. Oppida civium romanorum XV, ex quibus in mediterraneo dicenda Azuritanum[36], Abutucense, Aboriense[37], Canopi-

visa. » Alia est Minervæ appellatio, qua Τριτογένεια, aliaque vocis originatio : qua de Eusebium consule, Præpar. lib. III, pag. 89, et Apologiam Homeri a nobis editam. Veremur etiam valde, ut a Pallade *Pallantias amnis* rite deducatur. Hic tamen genitam Minervam Mela ait, lib. I, cap. 7. HARD. — *Loudeah* nunc dicitur lacus ille. ED.

29. *Borion*. Borion quoque Melæ, lib. I, cap. 7. Straboni, lib. XVII, pag. 836, μικρὸν ἀκρωτήριον Βόρειον, citra Berenicen. Nunc est *Capo di Teiones*. HARD.

30. *Cyrenaica provincia*. Chiffl. *Cyrenaica promontoria provincia*. ED.

31. *Africa*. Non ea jam quæ proprie dicta, sed quæ latius sumpta, Numidiam quoque complectitur : quo plane modo Africæ proprie appellatæ nomen a Mela accipitur, lib. I, cap. 7, a promontorio Metagonio ad Philænorum aras. H.

32. *Populos XXVI*. At codices omnes MSS. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. Chiffl. etc. habent *populos DXVI*, qui numerus fidem omnem superat. HARD. — Leg. *DXVI*. In MS. Reg. 5 et recentioribus editionibus *XXVI*. Prior numerus forte major est; sed antiquioribus libris probatus. Alter exilior videtur. In MSS. Reg. 1 et 2 *pareant*. Complures certe ibi fuere populi, qui romano imperio paruere. BROT.

33. *Colonias VI*. In quibus sunt Uthina, et Tuburbis, inquit, præter jam supra dictas quatuor, Cirtam, Siccam, Carthaginem, et Maxullam. HARD.

34. *Uthinam*. Οὔθινα Ptolemæo, lib. IV, cap. 3, inter mediterraneas Africæ civitates, inter Tabracam oppidum, et Bagradam amnem, Proconsularis provinciæ. In Collat. Carthag. pag. 119, « Isaac Episcopus plebis Utinensis. » Et in Conc. S. Cypriani, de hæret. baptiz. « Felix ab Uthina. » HARD.

35. *Tuburbin*. In eadem Zeugitana seu Proconsulari, *Tuburbo minus*, a Carthagine XLVI M. pass. Θουβουρβὼ, Ptolemæo, loco citato. Inter episcopos Prov. Proconsularis, apud Victorem Vitens. *Benenatus Tuburbitensis*. HARD. — Illam etiamnunc nomen suum retinere ait D'ANVILLE. ED.

36. *Azuritanum*. In Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, et Paris. *Absuritanum*. Est hæc Ἄσσουρος Ptolemæi, lib. IV, c. 2, inter mediterraneas civitates Numidiæ novæ, prope Siccam Veneriam. HARD.

37. *Aboriense*. Vet. apud Dalec.

cum[38], Chilmanense[39], Simittuense[40], Thunusidense[41], Tuburnicense[42], Tynidrumense[43]; Tibigense[44], Ucitana duo[45], majus, et minus: Vagense[46]. Oppidum Latinum unum Usalitanum[47]. Oppidum stipendiarium unum, Castris[48] Corneliis. Oppida libera triginta: ex quibus dicenda intus Acolitanum[49], Acharitanum[50], Avi-

*Abitacense, Apariense.* Ed. — In Collat. Carthag. p. 121: «Trifolius episcopus plebis Aborensis.» Huc forte Suidæ illud pertinet, Ἄβωρα ὄνομα τόπου. Hard.

38. *Canopicum.* Καννώπισσα Ptolemæo, lib. IV, cap. 3, oppidum est mediterraneum Africæ proprie dictæ, inter Tabracam civitatem, et Bagradam fluvium. Stephanus: ἔστι καὶ Λιβύης τόπος Κάναβος. Hard.

39. *Chilmanense.* Κίλμα mediterraneum Africæ propriæ oppidum, post Bagradam amnem, sub Carthagine, auctore Ptolemæo, lib. IV, cap. 3. Hard.

40. *Simittuense.* Σιμίσθου oppidum mediterraneum Numidiæ novæ, inter Ampsagam fl. et Tabracam oppidum, Ptolemæo, loc. cit. *Simittu colonia* est in Numidia Antonino, a Bulla Regia, de qua supra, vii mill. pass. Hard.

41. *Thunusidense.* Θούνουσδα Ptolemæo, loco citato, prope Madauram. Hard.

42. *Tuburnicense.* Θουβούρνικα κολωνία Ptolemæo, loc. cit. Sed idem Turbusicam ab ea diversam facit, quod vereor ut jure faciat. Hard.

43. *Tynidrumense.* Ptolemæo rursum inter oppida Numidiæ novæ mediterranea, Θουνούδρομον κολωνία, lib. IV, cap. 3. Hard.

44. *Tibigense.* Ita libri omnes, etiam MSS. ex quibus Ptolemæus est emendandus, qui loc. cit. permutatis syllabis, pro Τιβίγα, scribit Θιγίβα κολωνία. Hard. — Vet. ap. Dalec. *Tichicense.* Ed.

45. *Ucitana duo.* Horum alterum Οὔκιβι Ptolemæo, loc. cit. In Collat. Carthag. p. 131: «Octavianus episcopus plebis Ucimaius.» Hard.

46. *Vagense.* Vet. ap. Dalec. *et minus. Vagense oppidum.* Ed. — Οὐάγα Ptolemæo, lib. IV, cap. 3, prope Cirtam. Hard.

47. *Usalitanum.* Diversa ab ista Uzala est, unde Evodius Uzalensis Episcopus, Augustino perfamiliaris, Epist. 147, et Serm. 33 de diversis. Et inter episcopos provinciæ Proconsularis in Notitia Africæ *Sacconius Uzalensis.* Coloniam Uticæ vicinam vocat Augustinus, de Civit. lib. XXII, cap. 8. Hard.

48. *Castris Corneliis.* Hoc est, juxta castra Cornelia, vel appositum oppidum castris Corneliis, de quibus cap. 3. Adversatur MSS. codicibus Pintianus, orationemque Plinianam labefactat, quum *a castris Corneliis*, legi putat oportere. H.

49. *Acolitanum.* In Notitia Africæ, inter episcopos prov. Byzacenæ, *Restitutus Acolitanus.* Straboni, lib. XVII, p. 831, Ἀχόλλα ἐλευθέρα πόλις. In vet. inscript. apud Gruter. pag. 512, Aqvillitani, cum Leptitanis, Usallinatisque junguntur. Hirtio, lib. de Bello Afric. passim Acilla vocatur libera civitas. Hard.

50. *Acharitanum.* In Reg. 1, *Ac-*

nense[51], Abziritanum[52], Canopitanum[53], Melzitanum[54], Materense[55], Salaphitanum[56], Tusdritanum[57], Tiphicense[58],

*charitanum*. Reg. 2, *Accaritanum*. Hard. — Vet. ap. Dalec. *Aparitanum*. Ed.

51. *Avinense*. Ita libri omnes. Id oppidum esse arbitror, quod alii Vinense vocant. Nam *Vina Civitatem* in Zeugitana Antoninus agnoscit. Hermolaus mavult *Avittense* ab Ἀουίττα mediterraneo oppido, inter Tabracam oppidum, et Bagradam amnem, apud Ptolem. lib. IV, c. 3. Hard.

52. *Abziritanum*. Volebat Dalec. *Arrizitanum*. Ed. — In Coll. Carth. pag. 112, *Fructuosus Abziritensis*. H.

53. *Canopitanum*. In Collat. Carthag. num. 133, *Felix episcopus Canopitanorum*. Hard.

54. *Melzitanum*. In Reg. 1, 2, et Chiffl. *Melizitanum*. Vet. ap. Dalec. *Melditanum*. In Collat. Carthag. pag. 99: « Tutus episcopus plebis Melzitensis. » Hard. et Ed.

55. *Materense*. Hanc lectionem, quam summa fide, ac miro consensu codices omnes MSS. exhibent, Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. ipsaque Parmensis editio, primus induxit Hermolaus, ut *Madaurense* nobis oppidum obtruderet. Celebratum illud quidem, Apuleii Philosophi natalibus, et D. Augustini palæstra: sed non hujus loci: quo Byzacenæ fere mediterranea censentur oppida: quum Madaurense Numidiæ fuerit, ut ipse testatur Apuleius, Victorque Vitensis, cujus in Notitia, inter episcopos Numidiæ *Prudentius Madaurensis* laudatur; inter episcopos vero Prov. Byzacenæ *Adelphius Mattaritanus*. Hard. — Vet. apud Dalec. *Madurense*. Ed.

56. *Salaphitanum*. Ita libri omnes. Hujus tamen oppidi vestigium ullum uspiam deprehendere nondum licuit. Forte *Sataphitanum* scripsit: nam in Collat. Carthag. pag. 167, *Urbanus Satafensis* legitur. Forte *Salaritanum*: quod in eadem Collat. pag. 139: « Proculus episcopus plebis Ginesitensis Salariæ. » Vel denique, permutatis tantum syllabis, *Sufetulanum*: est enim inter episcopos prov. Byzacenæ, in Notitia Victoris, *Præsidius Sufetulensis*. Sed in tam multiplicibus conjecturis ne mihi quidem ipse satis facere possum. Hard.

57. *Tusdritanum*. Nomen oppido Θύσδρος apud Ptolem. lib. IV, cap. 3, sub Adrumeto. Tusdrum Antonino, in Byzacena. Hard.

58. *Tiphicense*. Libri editi ad hunc diem exhibent, *Tiricense*, *Tiphicense*: sed prioris nomenclaturæ oppidum, nulli MSS. codices Pliniani, nulla Notitia Africæ agnoscit. Neque vero exploratæ satis fidei alterum quoque nomen *Tiphicense* est: ut venire in dubium jure videatur, an huc referri possit *Pascasius Tijucensis*, ex Collat. Carthag. pag. 109, an *Solemnius Tigisitensis*, e pag. 140; an denique *Tigicense* scribi oporteat, a Tigisi oppido, quod a Procopio describitur, Vandal. lib. II. MSS. certe. Reg. 2, et Chiffl. exhibent, *Thisicense*. Hard. — In tanta rerum obscuritate vulgatam nos cum Harduino lectionem retinendam putamus. Ed.

Tunicense [59], Theudense [60], Tagestense [61], Tigense [62], Ulusubritanum [63], Vagense aliud [64], Visense [65], Zamense [66]. Ex reliquo numero non civitates tantum, sed pleræque etiam nationes jure dici possunt : ut Natabudes [67], Capsitani [68], Misulani [69], Sabarbares [70], Massyli [71], Nisi-

59. *Tunicense*. In MSS. Reg. 1, etc. *Thuniense*. Oppida modo mediterranea censentur : quamobrem Tunetum, littoralem civitatem, quam *Tunis* vocamus, cave hic appellari a Plinio putes. Hard.

60. *Theudense*. Inter episcopos Prov. Byzacenæ, in Notitia Victoris, *Decimus Theuzitanus*, sive *Theuditanus* : nam Theuza et Theuda promiscue scribitur, ut Quiza et Quida, quod ante monuimus, litteris D et Z in hisce nominibus permutari invicem solitis, ut vulgo creditur. Hard.

61. *Tagestense*. In MSS. omnibus Reg. 1, 2, etc. *Tagesense*. Vet. ap. Dalecamp. *Tagastense*. Nec Tagasta porro, nec Teveste, locum habere hic potest : tribuitur enim utraque Numidiæ Provinciæ : neutra Byzacenæ, cujus nunc lustrantur oppida. Hard. et Ed.

62. *Tigense*. In Collat. Carthag. pag. 98, *Aptus episcopus plebis Tigiensis*, fortassis huc pertinet. H.

63. *Ulusubritanum*. Οὐλιζιββα Ptolemæo, lib. IV, cap. 3, inter oppida Africæ mediterranea, in Byzacena, sub Adrumeto. Hard.

64. *Vagense aliud*. Aliud nimirum a superiore Vagensi, quod in Numidia positum prope Cirtam diximus : istud, in Byzacena. Unicum Collatio Carthaginiensis agnoscit, pag. 211 : « Accedente Ampelio Vagensi », inquit. Et mox « accedente Primulio episcopo Vagense. » Hard.

65. *Visense*. Libri MSS. omnes, Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. etc. *Siense*. Ab V. littera duci vocis hujus initium vidit Hermolaus. Frobenius *Vigense* commentus est, Nos *Visense* reponimus, ex Collat. Carthag. p. 178, ubi legitur « Dativus episcopus Visensis. » Hard.

66. *Zamense*. Chifflet. *Zyamense*. Ed. — In Collat. Carthag. p. 101, *Dialogus Zamensis*. Hæc Jubæ regia fuit, Hirtio teste, Vitruvioque. Arcem regni Sallustius vocat, in Bello Jugurth. pag. 99. Livius, lib. XXX : « Zama quinque dierum iter a Carthagine abest. » Hard. — Nunc *Zewarin*, auctore Mannerto. Ed.

67. *Natabudes*. Ita libri omnes, etiam MSS. Vet. ap. Dalec. *Natabutæ*. Ptolemæo, lib. IV, cap. 3, Ναθάβουτες vocantur. Hard. et Ed.

68. *Capsitani*. Vet. apud Dalec. *Caspitani*. Ed. — Sallustius, in Bello Jugurth. pag. 127 : « Erat inter ingentes solitudines, oppidum magnum atque valens, nomine Capsa, cujus conditor Hercules Libys memorabatur, etc. » Ibi de hujus urbis obsidione prolixe et eleganter. Κάψα Ptolemæo, lib. IV, cap. 3, inter Bagradam et Tritonem amnes. Cives Sallustio *Capsenses*. Hard.

69. *Misulani*. In Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, et Chiffl. *Musulani*. Ptolem. lib. IV, cap. 3, Μισούλαμοι, Cirtæ

ves[72], Vacamures[73], Ethini[74], Mussini[75], Marchubii[76], et tota Gætulia ad flumen Nigrin, qui Africam ab Æthiopia dirimit.

1 V. (v.) Cyrenaica[1], eadem Pentapolitana regio illustratur Hammonis[2] oraculo, quod a Cyrenis abest CCCC M. passuum : fonte solis[3] : urbibus maxime quinque, Berenice, Arsinoe, Ptolemaide, Apollonia, ipsa Cyrene. Berenice, in Syrtis[4] extimo cornu est, quondam vocata Hespe-

ad austrum subjecti : quibus vicini Nasabutes proxime appellati. Tacitus, Annal. lib. II, pag. 57 : « Musulanorum valida gens, et solitudinibus Africæ propinqua. » H.

70. *Sabarbares*. Ita Reg. 1 et 2, Chiffl. *Sababares*. Ptolemæo, lib. IV, cap. 3, Σαβούβουρες. Hard.

71. *Massyli*. Dalec. *Massili*. Ed. — Cave ne hos cum Massæsylis confundas, de quibus actum est superius, c. 1. Massyla Numidiæ gens altera a Livio appellatur, lib. XXIV, c. 48.

72. *Nisives*. Νίσιβες Ptolemæo, loco citato. Iidem forte qui *Nisvetæ* Livio, lib. XXXIII, cap. 18. H.

73. *Vamacures*. Ita libri omnes. Forte ii sunt qui Ptolemæo loco citato, Ἀστάκουρες appellantur : vel ii potius, qui in orientali parte Mauritaniæ Cæsariensis positi, Μάκκουραι, vel ii qui in eodem fere tractu Μάχουρες vocantur, apud eumdem Ptolem. lib. IV, cap. 3. Hard.

74. *Ethini*. Eos esse suspicor, qui Ptolemæo, lib. IV, cap. 3, Κινίθιοι, « Cinithiorum haud spernenda natio, » Tacito dicitur, juxta Musulanos, Annal. lib. II, cap. 52. Hard.

75. *Mussini*. Qui Ptolemæo, Μουσουνοὶ, loco cit. Hard.

76. *Marchubii*. Vet. apud Dalec. *Macrobii*. Ed. — Qui in orientali Mauritaniæ Cæsariensis parte positi, juxta Numidiam, Μαλχούβιοι a Ptolemæo appellantur, lib. IV, c. 2.

V. 1. *Cyrenaica*. Hæc deinceps iisdem verbis Martianus, lib. VI, cap. de tertio sinu Africæ, p. 217, et Solinus, c. XXVII, pag. 52. A Cyrene urbe provinciæ nomen : urbi a Cyre fonte ἀπὸ Κυρῆς πηγῆς, ut Callimachus ait, in Hymno Apollinis : vel a Cyra monte, unde fons oritur, ut Justino visum, lib. XIII, cap. 7, pag. 136. Regio hodie *Barcah* vocatur. H. et Ed.

2. *Hammonis oraculo*. Describitur a Curtio, lib. IV, cap. 28 et seq. Jovis Hammonis porro simulacrum arietino vultu fuisse omnes sciunt : confirmat Athanasius, Λίβυες πρόβατον ὃ καλοῦσιν Ἄμμωνα Θεὸν ἔχουσι, καὶ τοῦτο πολλοῖς παρ' ἑτέρων εἰς θυσίαν σφάζεται. Vide Plinium l. XXXVII, cap. 60, num. 7. Cæterum Hammonem Ægyptii Jovem appellant, teste Herod. lib. II, num. 42, pag. 106, Ἀμμοῦν γὰρ Αἰγύπτιοι καλέουσι τὸν Δία. Hard.

3. *Fonte solis*. De eo diximus lib. II, cap. 6. Mela quoque de situ Plinio suffragatur : « Sunt, inquit, lib. I, cap. 8, in Cyrenaica Hammonis oraculum, fidei inclytæ : et fons, quem Solis appellant, etc. »

4. *In Syrtis extimo cornu*. « Circa extimum Syrtis cornum, » inquit

ridum[5] supradictarum, vagantibus Græciæ fabulis. Nec procul ante oppidum fluvius Lethon[6], lucus sacer, ubi Hesperidum horti memorantur. Abest a Lepti CCCLXXV[7] 2
M. passuum. Ab ea Arsinoe[8], Teuchira vocitata, XLIII M. passuum. Et deinde Ptolemais[9], antiquo nomine Barce,

Solinus, cap. XXVII, p. 53, nempe Syrtis majoris. Borion, credo, promontorium intelligit, de quo cap. sup. quo Syrtium major includitur, seu terminatur ab orientali parte. Hard. — Nunc *Tejonas*. Ed.

5. *Hesperidum*. Ut vagantur fabulæ, inquit, alibi aliis Hesperidum hortos statuentibus, aliis quidem in Magnesia, aliis ad fretum Herculis: in oceano aliis: hic quoque nonnulli collocarunt Hesperidas, quas cap. I, ad Atlantem moutem posuimus. Ptolemæus, lib. IV, cap. 4, Βερενίκη, ἡ καὶ Ἑσπερίδες. Ammianus, lib. XXII, pag. 233, *Berenice, quas Hesperidas appellant*. Hesperis prius dicta est, quæ mox Berenice ab uxore Ptolemæi Evergetæ. Stephanus: Ἑσπερὶς πόλις Λιβύης, ἡ νῦν Βερενίκη. Mela, I, 8, p. 110, non alio nomine, quam Hesperidem vocat. H. —Quem quidem Hesperidum hortum eruditus vir Pacho, qui loca nuper lustravit, prope Berenicen non collocat; ex Scyllacis descriptione, ex Herodoti, Lucani et Anonymi Peripli interpretatione eum in summo *d'Hyco* promontorio, hodie *Razat*, mavult. Nota ipsius adhuc inedita. Ed.

6. *Lethon*. Vet. ap. Dalec. *Lethe*. Ed. — Ita Solinus et Martianus, locis citatis, Λάθων est Ptolemæo, loco citato, juxta Berenicen. Ληθαῖος Straboni, lib. XIV, pag. 647, ἐν Ἑσπερίταις Λίβυσι, ubi Casaubonus, qui sint Hesperitæ Libyes, Berenices nimirum incolæ, quæ Hesperidum dicta est regio, videtur nesciisse. Ptolemæus alter Ægypti rex, Comment. lib. II, apud Athen. lib. II, pag. 71, Λήθωνα cum Plinio vocat. Et hic quoque, ob similitudinem cum infernali Lethe, creditus oblivionem parere, teste Lucano, lib. IX, vs. 355. Hard.

7. *CCCLXXV*. Sic rescripsimus ex MSS. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Chiffl. Paris. atque ex Martiano, lib. VI, p. 217. Prius legebatur, CCCLXXXV.

8. *Arsinoe*. Ἀρσινόη, ἡ καὶ Τεύχειρα, Ptolemæo, lib. IV, cap. 4, et Straboni, lib. XVII, p. 837. Ταύχειρα, Stephano, pag. 115, et Scylaci, p. 44. Nunc *Taoukrah*. Hard. et Ed.

9. *Ptolemais*. Strabo, loco citato, ἡ Βάρκη πρότερον, νῦν δὲ Πτολεμαΐς. Ita et Stephanus, verbo Βάρκη. Ptolemæo tamen lib. IV, cap. 4, Πτολεμαῒς et Βάρκη duæ sunt civitates: hæc mediterranea, illa littoralis. Scylaci quoque, loco citato; Ptolemais igitur condita, non eo loco quo Barce fuit, sed quo Barcæorum portus. Inter Pœnorum hostes, a Marone, Æn. lib. IV, censentur « lateque furentes Barcæi. » Nunc quoque interius oppidum retinet nomen et mœnia, *Barcah*: unde regionis appellatio: littorale, *Tolemeta* nuncupatur. Hard. — Idem inclytus Pacho, ut ex ipsius mappa suo in opere inserta, cui titulus est,

xxii[10] m. passuum. Mox[11] xl m. pass. promontorium Phycus[12] per Creticum mare excurrit, distans cccl m. passuum[13] a Tænaro Laconicæ promontorio. A Creta vero ipsa ccxxv[14] m. Post id Cyrene[15], a mari undecim m. passuum. A Phycunte Apolloniam[16] xxiv mill. passuum. Ad Chersonesum[17] lxxxviii mill. passuum. Unde Catabathmum[18] ccxvi mill. passuum.
3 Accolunt[19] Marmaridæ, a Parætonii ferme regione ad Syrtin usque majorem por-

*Relation d'un voyage dans la Marmarique, la Cyrénaïque, et les Oasis d'Aujelan et Demaradeh*, apparet, antiquam Barcen in *Merdjeh* reperit; cæterum de Ptolemaide cum Ptolemæo consentit. Ed.

10. *XXII M. pass.* A Teuchira Ptolemaidem, Antoninus in Itiner. xxvi m. pass. intervallum facit. H.

11. *Mox XL M.* Sic restituimus ex MSS. Reg. 1, 2, etc. quum prius perperam legeretur in editis, ccl. Sententia loci est, a Ptolemaide distare xl millibus passuum promontorium, Phycuntem appellatum: quod intervallum tabulæ omnes geographicæ approbant: alterum non ferunt. Hard.

12. *Phycus.* Φυκοῦς ἄκρον Ptolemæo lib. IV, cap. 4. Ibi regio Cyrenaica ab occasu incipit flectere se in exortum solis. Nautis dicitur, *Capo Razato.* Hard.

13. *CCCL M. passuum.* Sive bis mille et octingentis stadiis, ut ait Strabo, lib. XVII, pag. 837, quæ mensura cum Pliniana congruit. H. — cclxiv m. pass. verum est inter promontoria *Matapan* et *Razato* intervallum. Ed.

14. *CCXXV.* Sic cum vet. apud Dalecamp. et Broterio legimus, ut supra lib. IV, cap. 12, quamvis Harduinus ex MSS. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, etc. cxxv legendum putet: sed verum est ccxxv m. pass. inter promontorium *Razato* et proximum quodque Cretæ littus intervallum.

15. *Cyrene.* Κυρήνη, de qua multa vide ap. Strab. l. cit. Nunc est *Grannah*, quo de oppido et tota hac regione, vide quæ nuper edidit inclytus viator noster Pacho, *Voyage à la Cyrénaïque.* Ed.

16. *Apolloniam.* Ἀπολλωνία Ptolemæo, lib. IV, cap. 4. At Straboni, loco citat. Ἀπολλωνιὰς Κυρηναίων ἐπίνειον, Cyrenensium navale. Hodie *Marsah-Souza.* H. et Ed.

17. *Ad Chersonesum.* Volebat Dal. *a Cherroneso.* Ed. — Χερσόννησος μεγάλη Ptolemæo, lib. IV, cap. 5, inter Marmaricæ nomos, sive præfecturas. Ubi nunc promontorium *Ras-el-Tyn.* Straboni, lib. XVII, pag. 838, Ἄκρα Χεῤῥόνησος λιμένα ἔχουσα. Promontorium cum portu. Stephano, urbs est, cui nomen et Κέῤῥουρα fuit: gentile, Κεῤῥούριος, ut a Ταυχείρα, de qua paulo ante, Ταυχείριος.

18. *Catabathmum.* Volebat Dalec. *inde Catabathmus.*—In Chiffl. *CCVI.* omissa denarii nota. Ed. — De Catabathmo et Parætonio, cap. seq.

19. *Accolunt Marmaridæ.* Μαρμαρίδαι Straboni, loco citato. Hard.

recti. Post eos Ararauceles[20], et jam in ora Syrtis Nasamones[21], quos antea Mesammones[22] Græci[23] appellavere, ab argumento loci, medios[24] inter arenas sitos[25]. Cyrenaicus ager[26] XV M. passuum latitudine a littore, arboribus[27] fertilis habetur. Intus eodem spatio frugibus tantum : mox triginta mill. passuum latitudine, et CCL mill. passuum longitudine, lasere modo[28].

Post Nasamones, Asbystæ[29], et Macæ vivunt[30]. Ultra 4

20. *Ararauceles*. Post Marmaridas, versus occasum solis, Syrtimque majorem. Ἀραυράκιδες Ptolemæo, lib. IV, cap. 4, quorum magis ad ortum solis regio vergit, quam Barcitarum. HARD.

21. *Nasamones*. Νασάμωνες, Syrti majori confines, apud Strabonem, lib. XVII, pag. 838. Gentis mores ac situm Lucanus pereleganter describit lib. IX, vs. 439 : « Quas Nasamon gens dura legit, qui proxima ponto Nudus rura tenet : quem mundi barbara damnis Syrtis alit: nam littoreis populator arenis Imminet, et nulla portus tangente carina Novit opes. Sic cum toto commercia mundo Naufragiis Nasamones habent. » HARD.

22. *Mesammones*. Voce conflata ex μέσος, quod *medium*, et ἄμμος, quod *arenam* sonat. Ex Hebraica originatione vocem derivat Bocharius, Geogr. parte 1, lib. IV, cap. 30, pag. 322, quasi viros Hammonis vox ea significet. HARD.

23. *Græci*. Chiffl. *Graii*. ED.

24. *Medios*. Chiffl. *medio*. ED.

25. *Inter arenas*. Lucanus hanc oram describens, libro cit. vs. 454 : « patet omne solum, liberque meatu Æoliam rabiem totis exercet arenis. » Et mox : « Regna videt pauper Nasamon errantia vento. » H.

26. *Cyrenaicus ager*. Accepta hæc sunt ab Herodoto, Melpom. lib. IV, num. 199, pag. 287. HARD.

27. *Arboribus*. Dalec. *et arboribus*, addita vocula *et*, quæ a vett. codd. abest, ipso Dalec. confitente. ED.

28. *Lasere modo*. De lasere, lib. XIX, cap. 15. HARD. — Multum PACHO de eo scripsit; ipsius opus supra dictum vide. ED.

29. *Asbystæ*. In libris hactenus editis *Hasbytæ* legitur, sed mendose. Ἀσϐύςαι enim vocantur primum ab Herodoto, Melpom. lib. IV, n. 170, p. 279 : Ἀσϐύςαι, οὗτοι τὸ ὑπὲρ Κυρήνης οἰκέουσι· ἐπὶ θάλασσαν δ' οὐ κατήκουσιν Ἀσϐύςαι. « Hi supra Cyrenem habitant : ad mare autem non pertingunt Asbystæ. Ἀσϐύσται pariter Stephano, et Dionysio, vs. 211, quem laudat Tzetzes in Lyc. pag. 122. Ptolemæo, lib. IV, cap. 4, perperam Ἀσϐύται pro Ἀσϐύςαι. Hinc Jovi ipsi nomen, apud Nonnum, lib. XIII, pag. 372 : Καὶ Διὸς Ἀσϐύςαο μεσημϐρίζοντας ἐνκύλους. H. — Vet. apud Dalec. *Abytæ*. ED.

30. *Et Macæ vivunt*. Hoc est, degunt, sive habitant. Μάκαιοι Συρτῖται Ptolemæo, lib. IV, cap. 3. Μάκαι Herodoto, Melpom. lib. IV, n. 175, pag. 280, et Scylaci, p. 45, et Diodoro, Bibl. lib. III, pag. 178. Solinus hæc transcribens Asbystas la-

eos Hammanientes[31] duodecim[32] dierum itinere a Syrtibus majoribus ad occidentem, et ipsi quaquaversus arenis circumdati: puteos tamen haud difficiles binum ferme cubitorum inveniunt altitudine, ibi restagnantibus Mauritaniæ aquis. Domos sale[33] montibus suis exciso, ceu lapide, construunt. Ab his ad Troglodytas[34] hiberni occasus plaga dierum IV iter[35], cum quibus commercium gemmæ tantum, quam carbunculum vocamus, ex Æthiopia invectæ[36].
5 Intervenit[37] ad solitudines Africæ, supra minorem Syrtin dictas[38], versa Phazania[39], ubi gentem Phazaniorum, urbesque Alelen et Cillabam subegimus. Item Cidamum e regione Sabratæ[40]. Ab his mons longo spatio in occasum ab ortu tendit, Ater nostris dictus a natura adusto simi-

sere pariter vivere inepte pronuntiat. HARD.

31. *Hammanientes*. Vel Ammanientes, ut ab ἄμμῳ *arena*, traxisse et illi nomen videri possint. Ii plane sunt, quos Solinus c. XXVIII, p. 54, Amantes vocat: quos cum Hammonis Jovis accolis Ortelius male confundit: et Bochartus eum secutus, loco mox citat. Nam quod de domibus sale ceu lapide structis mox narratur a Plinio, id Amantibus a Solino arrogatur: situsque idem inter Nasamonas et Troglodytas. H.

32. *Duodecim*. Leg. *XI*. Ita MSS. Reg. 1, 2, 5, et editio princeps. BROT. — Chiffl. *XII*, Dalec. *XI*. ED.

33. *Domos sale*. Accepta hæc ab Herod. Melp. l. IV, n. 158, p. 284.

34. *Ad Troglodytas*. Non una modo in parte terrarum Troglodytæ sunt: nam præter eos qui sinum Arabicum accolunt, sunt et in Africæ pæne umbilico, a Syrtibus majoribus sedecim dierum itinere dissiti, versus occasum. Τρωγλοδύται Αἰθίοπες hi vocantur ab Herodoto, Melpom. lib. IV, n. 185, p. 283. H.

35. *Dierum IV iter*. MSS. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Chifflet. *dierum VII itinere*. De carbunculorum commercio eadem habet Solinus: de his dicemus, lib. XXXVII, cap. 25. HARD. — Leg. *dierum septem iter*. Ita et totidem litteris MSS. Reg. 1. Sic quoque editio princeps. In MSS. Reg. 5, et recentioribus editionibus, *dierum IV*. BROT.

36. *Invectæ*. Sic in Chiffl. Dalec. *vectæ*. ED.

37. *Intervenit*. In ea via, inquit, quæ est ab Hammanientibus ad Troglodytas occurrit Phazania regio, vergens ad eas solitudines, quas paulo ante diximus supra minorem Syrtin esse positas: initio nimirum superioris capitis. HARD.

38. *Dictas*. Chiffl. *dictam*. ED.

39. *Phazania*. Vet. apud. Dalec. *urbs Phazania*. Φαζανία regionis nomen est, apud Agathemerum, Geograph. lib. II, cap. 5. Nunc *Fezzan*. HARD. et ED.

40. *E regione Sabratæ*. Quam c.

lis, aut solis[41] repercussu accenso. Ultra eum[42] deserta : 6
Matelgæ[43] oppidum Garamantum : itemque Debris[44], affuso fonte[45], a medio die ad mediam noctem aquis ferventibus, totidemque horis ad medium diem rigentibus : clarissimumque oppidum Garama[46] caput Garamantum : omnia armis rom. superata, et a Cornelio Balbo[47] triumphata : uni huic[48] omnium externo curru et Quiritium jure

3, sitam esse diximus in ipso Syrtis minoris cornu, qua spectat Africam proprie dictam. Hard. — Nunc *Gadamès*. Ed.

41. *Aut solis repercussu accenso.* Volebat Dal. *velut solis repercussu accensus*. Etiamnunc incolis *Soudah*, sive Nigri montes appellantur. Ed.

42. *Ultra eum.* Versus austrum, ubi desertum vastissimum est, *Biledulgerid*. Hard.

43. *Matelgæ.* Forte rectius, *Mox Talgæ*, ut in Chifflet. cod. Reg. 1, Colb. 1, 2, etc. Hard.

44. *Debris.* Meminit hujus oppidi Priscianus in Periegesi, pag. 369 : « Continuo post hos sequitur Phaurusia tellus : Hanc habitant juxta Garamantes Debride clari. » Βίδειρον est Ptolemæi, lib. IV, cap. 6, circa fontes Cinyphis amnis, nec procul a Garame metropoli. H.

45. *Affuso fonte.* Pro *affuso* proponebat Dalec. *effuso*. Ed. — *Affuso fonte.* De hoc fonte eadem Augustinus, de Civit. lib. XXI, cap. 5; Solinus, cap. XXIX, pag. 54. Breviter Isidorus, lib. XIII, c. 13, ex Augustino : « Apud Garamantes fontem esse aiunt ita algentem diu, ut non bibatur : ita ardentem nocte, ut non tangatur. » Causam hujus miraculi Lucretius investigat, lib. VI. Ad ignes subterraneos nocturnumque frigus causam refert Licetus, lib. V de Quæsitis per epist. pag. 256, quem vide, si tanti esse id putas. Hard.

46. *Garama.* Vet. apud Dalec. *Garamana*. Ed. — Γαράμη μητρόπολις Ptolemæo, lib. IV, cap. 6. Etiamnunc *Gherma* in regione *Fezzan* dicta. Garamantas Strabo, lib. XVII, pag. 835, ait esse confines iis gentibus, unde Carchedonii lapilli afferuntur : Troglodytis scilicet, cum quibus commercium ejus gemmæ esse paulo ante diximus, quam carbunculum vocamus. H. et Ed.

47. *Cornelio Balbo.* De hoc Balbo altero, sive juniore, Cicero ad Att. lib. XI, ep. 12, p. 341. De majore, qui alterius patruus fuit, idem ad Atticum, lib. VIII, epistol. 9, pag. 236. Hard.

48. *Uni huic omnium.* Uni illi omnium externorum et triumphi honos, et civitas est donata. Triumphavit et P. Ventidius : at non externus ille, sed Italus. Solinus, de Balbo, cap. XXIX, p. 54 : « Primus sane de externis, utpote Gadibus genitus, accessit ad gloriam nominis triumphalis. » Verum non modo primus is externi sanguinis eum honorem est adeptus, sed et privatorum postremus : nam Romæ con-

donato : quippe Gadibus genito civitas[49] romana cum Balbo majore patruo data est. Et hoc mirum, supradicta oppida ab eo capta, auctores nostros prodidisse : ipsum in triumpho, præter Cidamum et Garamam, omnium aliarum gentium urbiumque nomina ac simulacra duxisse,
7 quæ iere hoc ordine. Tabidium oppidum[50], Niteris[51] natio, Negligemela oppidum, Bubeium natio, vel oppidum, Enipi natio, Thuben oppidum[52] : mons nomine Niger : Nitibrum, Rapsa, oppida[53] : Discera[54] natio, Debris oppidum, flumen Nathabur, Thapsagum oppidum, Nannagi natio[55], Boin oppidum, Pege oppidum, flumen Dasibari. Mox oppida[56] continua, Baracum, Buluba[57], Alasi, Balsa[58], Galla[59], Maxala[60], Zizama. Mons Gyri, in quo gemmas nasci titulus præcessit[61]. Ad Garamantas iter inexplicabile adhuc fuit, latronibus gentis ejus puteos (qui sunt non alte fodiendi, si locorum notitia adsit) arenis

sequenti tempore de victis gentibus soli imperatores triumpharunt. In libris hactenus editis perperam, *unius omnium*. Salmas. pag. 483, in Solin. spreta omnium fide locum pro arbitrio mutat. H. — Alii ap. Dalec. *uno omnium externorum*. Ed.

49. *Genito*. Sic apud Chiffl. Dal. *nato*. Ed.

50. *Tabidium*. Chifflet. *Tabudium*. Ed. — Θαβουδὶς Ptolemæo, lib. IV, cap. 6, circa Bagradæ fontes. H.

51. *Niteris*. Colb. 1, 2, *Nitiebres*. Et mox *Viscera* pro *Discera*. Quibus et Reg. 1 et Chiffl. cod. suffragatur. Hard.

52. *Thuben*. Huc, credo, spectat Præpositus limitis Tubuniensis, inter Limitaneos, sub dispositione comitis Africæ, in Notitia imperii roman. cap. 50. Hard.

53. *Oppida*. Chiffl. *oppidum*. Ed.

54. *Discera*. Chiffl. *Viscera*. Ed.

55. *Nannagi*. Chiffl. cod. *Dannagi*. Reg. 1, Colb. 1, 2, *Tamiagi*. Hard.

56. *Mox oppida*. Horum deinde oppidorum, inquit, in triumpho imagines secutæ sunt. MSS. paulo aliter hæc nomina repræsentant : *Baracum, Halasigalsa, Balla, Maxalla, Cizama*. Hard.

57. *Buluba*. Chiffl. *Bulba*. Ed.

58. *Balsa*. Proponebat Dalecamp. *Galsa*. Ed.

59. *Galla*. Vet. apud Dalec. *Balla*. Ed.

60. *Maxala*, *Zizama*. Vet. apud Dalec. *Maxalla*, *Cyzama*. Ed.

61. *Titulus præcessit*. Singulis triumphi simulacris titulus affigebatur, cui inscripta gentium oppidorumque devictorum nomina. In MSS. Reg. 1, et Colb. 2, *titulus præcessit*. Cod. et vet. Dalec. *Titus prodidit*. Hard.

operientibus. Proximo bello, quod cum[62] Oeensibus Ro- 8
mani gessere auspiciis Vespasiani Imperatoris, compendium viæ quatridui deprehensum est. Hoc iter vocatur: Præter caput saxi. Finis Cyrenaicus Catabathmos[63] appellatur, oppidum, et vallis repente convexa. Ad eum terminum Cyrenaica Africa a Syrti[64] minore decies centena LX M. passuum in longitudine patet : in latitudine, qua cognitum est, DCCC.

VI. (VI.) Quæ sequitur[1] regio Mareotis[2] Libya appel- 1
latur, Ægypto contermina. Tenent Marmaridæ, Adyrmachidæ[3] : dein Mareotæ[4]. Mensura a Catabathmo ad Parætonium LXXXVI M. passuum. In eo tractu[5] vicus Apis interest, nobilis religione[6] Ægypti locus. Ab eo[7] Parætonium

62. *Cum Oeensibus*. Ab Oea oppido, de quo dictum est, c. 4. Solini paraphrasis, cap. XXIX, pag. 54 : « Sub Vespasiano principe, bello quod cum Oeensibus gestum est, difficultas hæc dissoluta est compendio spatii brevioris invento. » Plinius *proximum bellum* dixit, quia proxime gestum, quum hæc scriberet. Proximum Solinus nec dixit, nec vero integra fide potuit dicere, tanto nimirum Plinio recentior, quantum vel unus hic locus abunde declarat. HARD.

63. *Catabathmos*. Mela, lib. I, c. 8 : « Catabathmos vallis devexa in Ægyptum, finit Africam. » Ita et Sallustius, bello Jugurthino, pag. 65. Καταβαθμὸς Græcis, descensum, devexitatem, acclivitatemque loci significat. HARD.

64. *A Syrti minore*. Ita libri omnes. Cyrenaica provincia a majore quidem Syrti incipit. At Cyrenaica Africa latius patet : a minore enim Syrti, ubi Africa proprie dicta desinit, ipsa initium ducit. HARD.

VI. 1. *Quæ*. Dalec. *ea quæ*, repugnante Chiffl. ED.

2. *Mareotis Libya*. Μαρεῶτις, quæ Ptolemæo, lib. IV, cap. 5, Marmarica dicitur, inter Pentapolim, sive Cyrenaicam, et Alexandriam Ægypti. Pars maxime orientalis regionis *Barcah*, et illius quæ *Aoualad-Aly* in recentioribus tabulis appellatur. HARD. et ED.

3. *Adyrmachidæ*. Ἀδυρμαχίδαι, ἔθνος Λιβύων, Scylaci, p. 42. Πρῶτοι Λιβύων, Herod. Melpomen. lib. IV, num. 167, pag. 279. Ἀδυρμαχῖται Ptolemæo, loco citato. Apud Stephanum, Ἀδαρχίδαι, mendose. H.

4. *Mareotæ*. A quibus regioni nomen. Μαρεώτης νομὸς, Mareotis præfectura, apud Ptolem. loc. cit. H.

5. *In eo tractu*. Libyæ Mareotidis. Scylaci, pag. 42, Ἆπις πόλις, et Ptolemæo quoque, loco citato. HARD.

6. *Nobilis religione*. De cultu bovis Apis dicemus, lib. VIII, c. 71. H.

7. *Ab eo Parætonium*. Παραιτόνιον inter oppida hujus Libyæ, apud Ptolemæum, lib. IV, c. 5. In Conc.

28*

nium[8] LXII M. passuum. Inde Alexandriam CC millia pas-
2 suum : latitudo CLXIX est. Eratosthenes a Cyrenis Alexandriam terrestri itinere DXXV M. pass. prodidit. Agrippa totius Africæ a mari Atlantico cum inferiore Ægypto $\overline{\text{XXX}}$ XL[9] mill. passuum longitudinem[10]. Polybius et Eratosthenes diligentissimi existimati, ab Oceano ad Carthaginem magnam, $\overline{\text{XI}}$[11] mill. passuum : ab ea[12] Canopicum Nili proximum ostium $\overline{\text{XV}}$[13] XXVIII fecerunt. Isidorus a Tingi Canopum $\overline{\text{XXXV}}$ XCIX[14] mill. passuum, Artemidorus XL minus[15] quam Isidorus.

1 VII. (VII.) Insulas[1] non ita multas complectuntur hæc

Nic. I, *Titus Parætonii*, in provincia Libyæ inferioris. Nunc illam *Al-Baretoun* vocari ait D'ANVILLE. HARD. et ED.

8. *LXXII M. pass. Inde Alexandriam CC mill.* Uterque numerus, in libris impressis corruptus, a nobis restitutus est, tum ope codicum R. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. Chiffl. tum ipsius Martiani admonitu, quem secuti, pro XII M. rescripsimus LXII, ac pro *C mill.* restituta centenarii nota, quæ facili lapsu amanuensibus excidit, *CC mill.* HARD.

9. *$\overline{\text{XXX}}$ XL.* Hoc est, tricies centena, et quadraginta millia pass. ut recte Martianus interpretatur, lib. VI, cap. de Africæ tertio sinu, pag. 217, apud quem tamen *quadringenta* perperam, pro *quadraginta* scribitur. Neque enim latine dicimus tricies quadringenta : sed si is numerus exprimi debet, *tricies quater*, subintelligendo centena. H. — Vet. apud Dalecamp. et Chifflet. XXX LXXX. ED.

10. *Longitudinem.* Vet. apud Dalec. *longitudinem posuit*, addita voce *posuit*. ED.

11. *$\overline{\text{XI}}$ mill.* Hoc est, ut Martianus ait, undecies centena millia. Ita libri omnes. Editi vitiose legunt *XVI*. HARD.

12. *Ab ea Canopicum.* Leg. *ab ea Canopum*, ex MSS. Reg. et editione principe. BROT. — Volebat Dalec. « ab ea ad Canopicum Nili proximum ostio. » ED.

13. *$\overline{\text{XV}}$ XXVIII.* Quindecies centena, et viginti octo mill. pass. Ita Reg. 1, 2, Colbert. 1, 2, Paris. etc. HARD. — Dalec. *XVI mill. pass. XXX.* Vet. apud eumdem *LXXVIII*, pro *XXX*. ED.

14. *$\overline{\text{XXXV}}$ XCIX.* Tricies et quinquies centena, et quadraginta novem millia passuum. HARD.

15. *XL minus.* Leg. *XL mill. minus.* Ita MSS. Reg. et editio princeps. ED. — Detrahit Artemidorus de Isidori summa, XL millia. HARD.

VII. 1. *Insulas.* Huic capiti lemma istud Plinii editores ex Indice hujus libri petitum præfixere : « Insulæ circa Africam, et ex adverso Africæ : » quum tamen nullæ hoc loco memorentur insulæ, quam quæ contra Africam in mediterraneo

maria. Clarissima est Meninx[2], longitudine[3] xxv mill.
pass. latitudine xxiii, ab Eratosthene Lotophagitis[4] appel-
lata. Oppida habet duo, Meningem ab Africæ latere : et
altero[5], Thoar : ipsa a dextro[6] Syrtis minoris promontorio
passibus[7] cc sita. Ab ea centum mill. passuum contra
lævum[8], Cercina, cum urbe ejusdem nominis libera,
longa xxv mill. pass. lata dimidium ejus, ubi plurimum :
at in extremo[9] non plus quinque[10] mill. passuum. Huic 2
perparva, Carthaginem versus, Cercinitis[11] ponte jungitur.
Ab his quinquaginta mill. fere passuum Lopadusa[12], longa

mari sunt positæ. Verum, ut in Indice monuimus, non *ex adverso Africæ* Plinius, sed *aversa* scripsit, Æthiopiam intelligens, quæ aversa, hoc est, post Africam retro posita est : de ea enim peracta insularum mentione statim seq. cap. agitur. H.

2. *Meninx*. Μῆνιγξ Græcis. Nunc *Gerbi* et *Zerbi*. Quæ appellatio haud recens est : nam Antonino *Girba* vocatur. Et Sex. Aurel. Victor in vita *Vibii* Galli Imperat. « Creatus, inquit, in insula Meninge, quæ nunc Girba dicitur. » Hinc in Africæ Notitia, inter episcopos prov. Tripolitanæ, cui ex adverso insula hæc objacet, *Faustinus Girbitanus*. In ea urbe C. Mario latebra fuit, inquit Solinus, cap. xxvii, pag. 52. H.

3. *Longitudine XV*. Ita MSS. omnes : non, ut editi, xxxv. Et mox, xxii, non xxv. Hard.

4. *Lotophagitis*. Et Ptolemæo quoque Λωτοφαγῖτις, lib. IV, cap. 3, et Polybio, lib. I, p. 55, Λωτοφάγων νῆσος, ἣ καλεῖται Μῆνιγξ. Quoniam in adversa continentis ripa Lotophagi fuerunt. Vide Strabon. lib. XVII, pag. 834. Hard.

5. *Et altero*. Altero latere, quod septemtrionali obvertitur. Sed oppido nomen apud Ptolemæum, lib. IV, cap. 3, Γέῤῥα. Hard. — Vet. apud Dalec. *Thorar*, non *Thoar*. Ed.

6. *Ipsa a dextro*. Quod est austro propius, et Tripolitano regno : cui promontorio nomen est ab ipsa insula, *Capo di Zerbi*. Hard.

7. *Passibus CC*. Leg. *passibus mille quingentis*. Ita MSS. Reg. 1, 2, et editio princeps. In MS. Reg. 5, et recentioribus editionibus, *passibus CC*. Brot. — Corrupti certe sunt omnes isti numeri. Ed.

8. *Contra lævum*. Subintellige promontorium, ubi Africa proprie dicta deficit, ubi Sabrata oppidum Syrtim contingit : contra id littus Cercina est, Κέρκινα νῆσος καὶ πόλις, Ptolem. loco citato aliisque. Etiamnunc insulæ *Kerkéni*, communi nomine cum Cerciniti de qua mox. Hard. et Ed.

9. *At*. Dalecamp. *ac*, invitis vett. codd. Ed.

10. *Non plus quinque*. Sic Agathemerus, Geogr. lib. I, c. 5. Hard.

11. *Cercinitis*. Κερκιννῖτις Straboni, lib. XVII, pag. 834. Hard.

12. *Lopadusa*. Chiffl. *Lipadusa*. Ed.

vi millia passuum. Mox Gaulos et Galata, cujus terra scorpionem, dirum animal Africæ, necat. Dicuntur et in Clupea emori : cujus ex adverso Cosyra[13] cum oppido. At contra Carthaginis sinum duæ Ægimori aræ[14], scopuli verius, quam insulæ, inter Siciliam maxime et Sardiniam. Auctores sunt, et has quondam habitatas subsedisse.

1 VIII. (viii.) Interiori[1] autem ambitu Africæ ad meridiem versus, superque Gætulos, intervenientibus desertis, primi omnium Libyægyptii[2], deinde Leucæthiopes[3] habitant. Super eos Æthiopum gentes Nigritæ[4], a quo

— Λοπαδοῦσα Ptolemæo, loc. cit. Nunc *Lampedosa*. De Lopadusa, Gaulo et Galata, lib. III, c. 14. H.

13. *Cosyra*. Vet. apud Dalecamp. *Cossyria*. Chifflet. *Cossoracum oppidum*. Ed. — De ea Ovidius, Fast. lib. III, v. 567 : « Fertilis est Melitæ sterili vicina Cosyræ Insula, quam Libyci verberat unda freti. » Vide quæ de eadem diximus lib. III, cap. 14. Hard.

14. *Ægimori aræ*. Scopuli sunt, de quibus Virgilius, Æneid. lib. I, versu 113 : « Saxa vocant Itali, mediis quæ in fluctibus Aras. » Ubi Servius, « In saxa latentia propter tempestatem : hæc saxa inter Africam et Sardiniam sunt : quæ saxa ob hoc Itali Aras vocant, quod ibi et Afri et Romani fœdus inierunt. » Αἰγίμουρος νῆσος dicitur Straboni, l. XVII, p. 834. Αἰγίμορος, νῆσος Λιβύης, Stephano : cujus saxi geminus vertex, intercurrente forte freto disjunctus, duarum ararum, ob causam a Servio allatam nomen invenit. Sinum ab alto claudere, in quo sita Carthago est, a Livio dicitur, lib. XXX, cap. 24. Prius in libris editis legebatur, *duo Ægimori a re :* quod plane absurdum. Hard. — Vet. apud Dalec. duo, *Ægemo*, *Ærea*. Alii, *Æreæ*, vel *Aræ*. Alii, *Agatæ et Torichlæ*. Alii, *Ægimori et Aræ*. Hodie *Zimbre* vocantur. Ed.

VIII. 1. *Interiori*. Qui intus, et in mediterraneo, Africæ partem descriptam hactenus ambiunt, includuntque, post deserta, quæ interveniunt, sunt Libyægyptii, etc. Mela, lib. I, cap. 4 : « Super ea quæ Libyco mari alluuntur, Libyægyptii sunt, et Libyæthiopes, et natio frequens, multiplexque Gætuli. Deinde late vacat regio, perpetuo tractu inhabitabilis. Tum primos ab oriente Garamantas, etc. » Descripsit hæc a Plinio Martianus, lib. VI, pag. 217. Hard.

2. *Libyægyptii*. Quasi mixti Ægyptiis Libyes : ad occasum Thebaidis positi, ubi nunc deserta Barcæ et Libyæ. Hard.

3. *Leucæthiopes*. Chifflet. *Leucæ Æthiopes*. Ed. — Λευκαιθίοπες, *albi Æthiopes*, Ptolemæo, lib. IV, cap. 6, et Agathemero, Geogr. lib. I, c. 5 : nempe quia cæteris candidiores sunt. Nunc est desertum *Sahara*. H.

4. *Nigritæ*. Qui utramque Nigris amnis ripam accolebant. Nunc *Nigritie*, vel *Soudan*. Hard. et Ed.

dictum[5] est flumine : Gymnetes[6] Pharusii[7] jam Oceanum
attingentes, et quos in Mauritaniæ fine diximus, Perorsi[8].
Ab his omnibus vastæ solitudines orientem versus, usque
Garamantes[9], Augylasque et Troglodytas : verissima opi-
nione eorum, qui desertis[10] Africæ duas Æthiopias super-
ponunt, et ante omnes Homeri[11], qui bipertitos[12] tradit
Æthiopas, ad orientem occasumque versos[13]. Nigri[14] fluvio 2
eadem natura, quæ Nilo : calamum, et papyrum, et
easdem gignit animantes, iisdemque temporibus augescit.
Oritur inter Tareleos Æthiopas, et OEcalicas[15]. Horum
oppidum[16] Mavin[17] quidam solitudinibus imposuerunt[18],

5. *A quo dictum*. Ita MSS. omnes. Vet. apud Dalec. *a quibus*. Nomen, inquit, Nigritæ habent, ab eo amne, de quo jam diximus, in fine scilicet capitis 4, et ab eo usque, ad Leucæthiopas tractum ingentem terrarum occupant. HARD. et ED.—Flumen Nigris, nunc quidem *Niger* apud doctos, potius vero *Joliba*, vel *Nil des Nègres*, ap. viatores. ED.

6. *Gymnetes*, etc. Γυμνῆτες, a nuditate corporis nomen sortiti. H.

7. *Pharusii*. Chifflet. adstipulante Pint. « Pharusii, oceanum attingentes, et quos, etc. » DALEC. — In edit. Dalec. legitur, « Pharusi, et jam oceanum attingentes, quos, etc. » ED. — Φαιούσιοι Ptolemæo, lib. IV, cap. 6. De his rursum in fine hujus capitis. HARD.

8. *Perorsi*. De quibus diximus, cap. 1. HARD.

9. *Usque Garamantes*. Leg. ex MS. Reg. 1, *usque ad Garamantas*. ED.

10. *Desertis Africæ*. Ultra deserta Africæ, versus austrum. HARD.

11. *Homeri*. Odyss. lib. I, vers. 23 : Αἰθίοπας τοὶ δίχθα δεδαίαται, ἔσχατοι ἀνδρῶν, Οἱ μὲν δυσομένου ὑπερίονος, οἱ δ' ἀνιόντος. « Extremos hominum Æthiopas, quorum altera solem Nascentem hinc regio videt, altera et inde cadentem. » Non vidit Plinius, Æthiopas illos, ad quos Homerus mari divertisse fingit Ulyssem, fabulosos esse ; nihil aliud ibi significante vate, quam Ulyssem eo navigationis suæ tempore inculpatam duxisse vitam, qualem agere negat homines, nisi extra hunc pæne orbem, aut in extremo isto certe positos, quos Æthiopas orientales et occidentales vocat. HARD.

12. *Bipertitos*. Dalec. *bipartitos*.

13. *Versos*. Tolet. *versus*. ED.

14. *Nigri fluvio*. Hæc totidem verbis Solinus, cap. XXX, pag. 55, et Martianus, lib. VI, cap. de interiori Africa, pag. 217. HARD.

15. *OEcalicas*. Ἀχαλικκεῖς vocat Ptolemæus, lib. IV, cap. 6, inter Æthiopas orientales. HARD.

16. *Horum oppidum*. OEcalicarum, inquit, oppidum nonnulli statim post Africæ solitudines, de quibus proxime dictum est, collocant. H.

17. *Mavin*. Reg. 1, 2, Colbert. 1, 2, Paris. Chiffl. *Magium*. HARD.

18. *Imposuerunt*. Volebat Pint. *interposuerunt*. ED.

Atlantas[19] juxta eos, Ægipanas semiferos, et Blemmyas, et Gamphasantas, et Satyros, et Himantopodas. Atlantes[20] degeneres sunt humani ritus, si credimus. Nam neque nominum[21] ullorum inter eos appellatio est, et solem[22] orientem occidentemque dira imprecatione contuentur[23], ut exitialem ipsis agrisque: neque insomnia[24] visunt, qualia
3 reliqui mortales. Troglodytæ specus excavant[25]. Hæ illis domus, victus serpentium carnes, stridorque[26], non vox: adeo sermonis commercio carent: Garamantes[27] matrimoniorum exsortes, passim cum feminis degunt. Augylæ inferos[28] tantum colunt. Gamphasantes nudi, præliorumque expertes[29], nulli externo congregantur.

19. *Atlantas juxta eos.* Chifflet. *juxtaque eos.* Ed.—Subintellige, *quidam posuerunt.* Neque enim fidem hic ipse suam obligat, sed ad eos rejicit auctores qui prodiderunt: apud Pomponium Melam eadem hæc ad verbum legas, lib. I, cap. 8, p. 10 et 11. Transcripserunt eadem a Plinio, Solinus, cap. XXXI, p. 58, et Martianus, loco citato. Hard.

20. *Atlantes.* Ultimos ad occasum Atlantes vocat Mela, loco citato. H.

21. *Nominum ullorum.* Solini paraphrasis: «Nulli proprium vocabulum, nulli speciale nomen.» H.

22. *Solem.* Solinus: «Diris solis ortus excipiunt, diris occasus prosequuntur: ustique undique torrentis plagæ sidere, oderunt deum lucis.» Hard.

23. *Contuentur.* Ita libri omnes, etiam MSS. quibus invitis Salmasius, pag. 411, in Solinum legit, *comitantur.* Hard. — Vet. apud Dalec. *intuentur.* Ed.

24. *Neque insomnia.* Vet. apud Dalec. *neque in somno.* Ed. — Refert id quoque de Atlantibus Rhianus apud Stephanum, verbo Ἀτλαντες, præter auctores proxime laudatos. Martianus, loco citato: «Hi nunquam somniare videntur.» Hoc est, nulla signa edunt, risus, pavoris, cæterorumque affectuum, qualia reliqui mortales, quos signis ejusmodi somniare intelligimus. Vide quæ de Cleone refert Plut. lib. de defect. orac. Hard.

25. *Specus excavant.* Et inde nomen, a subeundis cavernis. Est enim τρώγλη caverna, specus: δύνω, subeo. Hard.

26. *Stridorque.* Solini paraphrasis: «Ignarique sermonis, strident potius, quam loquuntur.» Hard.

27. *Garamantes.* Mela, Solinus, Martianus, locis citatis, eadem plane de Garamantibus, Augylis, Gamphasantibusque commemorant. H.

28. *Augylæ inferos.* Hoc est, deos inferos. Mela: «Augylæ manes tantum deos putant.» Hard.

29. *Expertes, nulli,* etc. Censebat Pintianus ex Herodoto, Pomponio Solinoque, hic esse reponendas voces superiores, *adeo sermonis com-*

Blemmyis[30] traduntur capita abesse, ore et oculis pectori affixis. Satyris[31], præter figuram, nihil moris humani, Ægipanum, qualis vulgo pingitur[32], forma. Himantopodes[33] loripedes quidam, quibus serpendo ingredi natura est. Pharusii[34] quondam Persæ, comites fuisse dicuntur Herculis ad Hesperidas tendentis. Nec de Africa plura quæ memorentur, occurrunt.

*mercio carent*, ita ut legeretur *expertes*. « Ideo sermonis commercio carent. Nullo externo, etc. » Ed.

30. *Blemmyis traduntur. Traduntur*, inquit: neque enim fidem obstringit suam. Augustinus, de Civitate Dei, lib. XVI, c. 8, id esse verum putat posse: neque mirum videri oportere, si quemadmodum in singulis quibusque hominum gentibus quædam monstra sunt hominum, ita in universo genere humano quædam monstra sint gentium. Brevissimo ii collo fortassis, unde thoraci caput jungi creditum. Singulare quiddam sane in eorum hominum specie fuisse certum est ex Vopisco in Probo, pag. 239: « Blemmyas, inquit, etiam subegit, quorum captivos Romam transmisit: qui mirabilem sui visum stupente populo romano præbuerunt. » Fabulam alii volunt esse: dictosque sine capite, qui sine cerebro ac sensu forent. H.

31. *Satyris*. Mela, loco citato: « Intra, si credere libet, vix jam homines, magisque semiferi: Ægipanes, et Blemmyes, et Satyri, etc. » Hard.

32. *Qualis vulgo pingitur*. Vultu caprino, hircinis cruribus. Herod. Γράφουσι καὶ γλύφουσιν οἱ ζωγράφοι καὶ οἱ ἀγαλματοποιοὶ τοῦ Πανὸς τὤγαλμα αἰγοπρόσωπον καὶ τραγοσκελέα. Lib. II, Euterpe, num. 46, pag. 108. Unde Ovidio, Metam. lib. XIV, vs. 515, *Semicaper Pan*. Hard.

33. *Himantopodes*. De his auctores jam laudati, Ἱμαντόποὺς Græcis loripes dicitur, qui pedem in modum lori tortum habet. Ἱμὰς *lorum* est. Hard.

34. *Pharusii quondam Persæ*. Salmasius in Solinum, pag. 415, legit *quondam per se comites*, hoc est, sponte sua, refragantibus MSS. omnibus, Reg. 1, 2, Colbert. 2, etc. in quibus *Persæ* diserte scribitur: refragante, quod majus est, veritate ipsa: nam Pharusios a Persis oriundos, et Sallustius quoque prodidit, lib. de bello Jugurthino, pag. 66: « Sed postquam in Hispania, inquit, Hercules (sicuti Afri putant) interiit, exercitus ejus compositus ex variis gentibus, amisso duce, ac passim multis sibi imperium petentibus, brevi dilabitur. Ex eo numero Medi, Persæ et Armenii, navibus in Africam transvecti, proximos nostro mari (mediterraneo scilicet) locos occupavere: sed Persæ intra oceanum magis, » ubi Plinius nimirum Pharusios locat, quos hoc ipso capite oceanum dixit attingere. Refert eadem ex Sallustio Isidorus, Orig. lib. IX, cap. 2. H. — Dalec. *Pharusi*, contra Stephani auctoritatem, ni fuerit mera amanuensium, vel operarum, culpa. Ed.

1 IX. (IX.) Adhæret Asia[1], quam patere a Canopico ostio ad Ponti ostium[2] Timosthenes $\overline{XXVI}$[3] XXXIX M. passuum tradidit. Ab ore[4] autem Ponti ad os Mæotis Eratosthenes $\overline{XVI}$ XLV[5] M. passuum. Universam vero cum Ægypto ad Tanain, Artemidorus et Isidorus $\overline{LXIII}$ LXXV[6] M. passuum. Maria ejus complura ab accolis traxere nomina : quare

IX. 1. *Adhæret Asia.* Asiæque prima pars Ægyptus, ut ait Mela, lib. I, cap. 9. Hard.

2. *Ostium.* Volebat Pint. *os.* Ed.

3. *$\overline{XXVI}$ XXXIX.* Vicies sexies centena, et triginta novem millia passuum. Ita MSS. omnes. Numerus posterior apud Martianum corruptus, lib. VI, cap. de Ægypto, quæ est Asiæ caput, pag. 218. H.

4. *Ore.* Dalec. *ora*, repugnantibus vett. codd. præcipue Chiffl. Ed.

5. *$\overline{XVI}$ XLV.* Martianus : « Ab ore autem Ponti ad os Mæotis sedecies centena septuaginta quinque millia passuum. » Legit igitur LXXV, non XXXXV. Sed insigni, ut videtur, errore, numerum intervalli sequentis huc transtulit. H. — Dal. *XL XLV.*

6. *$\overline{LXIII}$ LXXV.* Ter et sexagies centena, septuaginta quinque millia. In MSS. omnibus, Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. Chiffl. tum hoc loco, tum lib. VI, cap. 38, ubi hæc rursum Asiæ longitudo repetitur, miro consensu scriptum vidimus, *$\overline{LXIII}$ DCCL.* Et Parmensis editio ita fere utrobique exhibet. Quum vero hunc numerum explicare et concoquere Frobenius non posset, expuncto posteriore, nempe DCC minuit : nodumque, quum solvendo non esset par, abscidit. Sane sexagies ter centena et septingenta millia nemo latine dixerit : quum enim ter centena et septingenta sint decies, brevius atque apertius septuagies dixeris. Sed hæc nimirum erroris occasio, hæc hallucinationis ansa oblata amanuensibus est. Quum scriptum viderent in Plinianis codicibus, *$\overline{LXIII}$ sept. quinq.* Martianum secuti, *septingenta quinquaginta*, pro *septuaginta quinque* posuere. Quid quod Agathemerus, qui Artemidori epitomen fecit, ejus nimirum quem hoc loco Plinius laudat auctorem, Geogr. lib. I, 3, multo breviorem mensuram facit hujus longitudinis, quum Asiam a Canopico Nili ostio ad Tanais ostia patere scribit stadiis XL M. CXI, nec recta via, sed littoribus omnibus etiam, sinuumque anfractibus comprehensis? τῆς δὲ Ἀσίας ἀπὸ Κανώβου ἕως Τανάϊδος ποταμοῦ μετὰ τῶν κόλπων, ὁ παράπλους σταδίων μυριάδων δ' καὶ ρια. Efficit hæc summa quinquagies centena, et quatuordecim millia passuum. Cui spatio ut Ægypti etiam mensuram addas, tamen Pliniana summa LXIII LXXXV millibus amplius septingentis hanc superabit. Similem isti amanuensium errorem detegemus inferius, n. 35, et alibi passim. H. — Vet. *LXXXVIII DCCL M.* Chifflet. *LXIII CCCL M.* Tolet. *XIII M. pass.* Isidorus in Chiffl. non legitur. Dal. — Edit. Dalec. *$\overline{LXXXVIII}$ M. pass.* Ed.

simul indicabuntur. Proxima Africæ[7] incolitur Ægyptus, 2
introrsus ad meridiem recedens, donec a tergo prætendantur Æthiopes. Inferiorem ejus partem Nilus, dextra lævaque divisus, amplexu suo determinat[8], Canopico ostio ab Africa, ab Asia Pelusiaco, CLXX[9] M. passuum intervallo. Quam ob causam[10] inter insulas quidam Ægyptum retulere : ita se findente Nilo, ut triquetram terræ figuram efficiat. Ideo[11] multi Græcæ litteræ vocabulo, Delta appellavere[12] Ægyptum. Mensura[13] ab unitate alvei, unde se primum findit in latera[14], ad Canopicum ostium[15], CXLVI M. ad Pelusiacum CCLVI M. est. Summa
pars[16] contermina Æthiopiæ, Thebais vocatur. Dividitur 3
in præfecturas oppidorum, quas Nomos[17] vocant : Om-

7. *Proxima Africæ.* Mela, lib. I, c. 9 : « Asiæ prima pars Ægyptus, ab hoc littore penitus immissa, donec Æthiopiam dorso contingat, ad meridiem refugit. » Martianus, loco citato, eadem hausit a Plinio : et Missi Theodosii, totidem verbis. HARD.

8. *Determinat,* Volebat Dalec. *disterminat.* ED.

9. *CLXX.* Diodorus, Bibl. lib. I, pag. 30, stadia assignat mille ac trecenta : quæ sunt passuum millia fere CLXIII. Missi Theodosii, male CCLXX. HARD.

10. *Quam ob causam.* Hæc totidem verbis Missi Theodosii. H.

11. *Ideo.* Vet. apud Dalecamp. *ideoque.* ED.

12. *Delta appellavere.* Ægypti nomine Thebaidem, quæ Nili ripam utramque accolit, Veterum nemo comprehendit : sed solum Delta. Herod. Euterpe, lib. II, n. 15, pag. 95. HARD.

13. *Mensura.* Martianus, loco citato : Mensura « a principio fissuræ ipsius fluvialis, etc. » HARD.

14. *Findit.* Chiffl. *fundit.* ED.

15. *Ad Canopicum ostium CXLVI.* Similem et ad Canopicum et ad Pelusiacum ostium mensuram statuunt Missi Theodosii, nempe CLXVI, sed mendose. HARD.

16. *Summa pars.* Martianus, loc. cit. Summam porro Ægypti partem vocat, ab Æthiopiæ finibus, ad Libyæ montes, qui Thebaidem finiunt, ut dicetur cap. 11, longe supra Deltam Ægyptium.

17. *Nomos.* Tolet. *Nomus* græc. accusat. νομούς. Id oppidis præcipuis nomen fuit, cum circumjacente et contributo agro. Cyrill. Alex. in Comment. ad Isai. cap. 19 : Νομὸς δὲ λέγεται παρὰ τοῖς τὴν Αἰγυπτίων οἰκοῦσι χώραν, ἑκάστη πόλις, καὶ αἱ περιοικίδες αὐτῆς, καὶ αἱ ὑπ' αὐτῇ κῶμαι. Herodot. in Thalia νομοὺς quoque satrapias Persarum appellat. Has præfecturas Ægyptii nunc *Cassifs* vocant. H. — P. PICARD,

biten[18], Apollopoliten, Hermonthiten[19], Thiniten, Phaturiten[20], Coptiten[21], Tentyriten[22], Diospoliten, Antæopo-

qui omnium diligentissimus Ægyptum lustravit, tabulam ejus geographicam in 50 nomos præfecturasve descripsit, et regi Ludovico XV nuncupavit anno 1722, veteraque nomina cum novis contulit. Opus præstantissimum, et litteris utilissimum, sæpe laudatur a Cl. d'Anville, *Mémoires sur l'Égypte ancienne et moderne*. Brot.

18. *Ombiten*. Dalec. *Ombiten*, *Phatniten*, *Apollopoliten*. Ed. — In Itiner. Anton. *Contra Ombos*, quod oppidum ibi Arabiæ latere a Syene m. p. xxiii statuitur, ubi et a Ptolemæo, lib. IV, cap. 5, Ὄμβροι corrupte pro Ὄμβοι scribitur. In Notitia Imp. Rom. cap. 20, sub dispositione ducis Thebaidos, *Ambo* pro *Ombo* legitur, ut ante nos alii adnotarunt. Reliquarum Thebaidis præfecturarum in primis hæ cognitæ. Ἀπολλωπολίτης νομὸς, ab Apollinis civitate magna in latere Africæ, quam Ptolemæus in nomo Hermonthite collocat. Ἑρμωνθίτης, cujus Ἕρμωνθις πόλις Αἰγύπτου Stephano: Ptolemæo, Ἕρμονθις Africæ latere. Θινίτης, cujus metropolis Πτολεμαῒς Ἑρμίου, Ptolemæo: Stephano, Θὶς, πόλις Αἰγυπτία, πλησίον Ἀβύδου· ὁ πολίτης Θινίτης. Hard.

19. *Hermonthiten*. Chiffl. *Hermothiten*. Ed.

20. *Phaturiten*. Ita restituimus, tum ope codicum Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. et Chifflet. tum sacrarum litterarum admonitu, Jerem. XLIV, vs. 1 et 15; Ezech. XXIX, etc. in quibus terra Phatures, sive Phathures, portio Ægypti nominatur: etiam et Ægypti metropolis, ab Hieronymo, in Ezech. 29. Euseb. de locis Hebr. Φαθωρὶ χώρα Αἰγύπτου, ὡς ἐν Ἰεζεκιὴλ καὶ ἐν Ἰερεμίᾳ, ἔνθα κατῴκησαν οἱ Ἰουδαῖοι. « Phatori regio Ægypti, ut est in Ezechiele et Jeremia, ubi habitarunt Judæi. » In libris hactenus editis, quos Ortelius secutus est, *Phanturiten*. Eademque vox ab editoribus Pliniani operis rursum temere post Ombiten nomon in Parmensi editione repetita, negotium eruditis facessivit, ut ex ea voce Phatniten, seu novam aliam præfecturam excuderent, numerumque augerent. At post Ombiten in MSS. Reg. 1, 2, aliisque, Apollopolites sequitur: nec de Phatnite nomo in Thebaide juxta Æthiopiam vel levis apud cæteros scriptores suspicio est. Sic paulo inferius ex Hermopolite post Panopoliten repetito, Thermopoliten confinxerunt, cujus nullum vestigium aut in MSS. exstat, aut in aliis scriptoribus.

21. *Coptiten*. Κοπτίτης, cujus metropolis Coptos, de qua cap. 11, *Kebth* et *Kibth* et *Al-Kibth* Ægyptum Arabes appellant: Ægyptum hominem, *Kebthi*, *Kibthi*, et *Kobthi*, unde Coptorum esse et linguæ Copticæ appellatio creditur; detrita, ut apparet, ex vetere appellatione, *Ægyptus*, priore syllaba. At Coptorum nomine soli intelliguntur indigenæ, qui et Christiani. Natos enim in Ægypto Arabas Mahometanos vel Judæos, *Misri* ac *Misraim* vocant. Hard.

22. *Tentyriten*. Vet. apud Dalec. *Tempryriten*, *Diopoliten*. Ed. — De Tentyra, et Diospoli, non illa cen-

liten[23], Aphroditopoliten, Lycopoliten. Quæ juxta Pelusium[24] est regio, nomos habet, Pharbæthiten[25], Bubastiten, Sethroiten, Taniten. Reliqua autem[26] Arabicum[27], Hammoniacum tendentem ad Hammonis Jovis oraculum, Oxyrynchiten[28], Leontopoliten, Atharrhabiten[29], Cyno-

tum portarum urbe, sed altera, quæ Jovis dicta est, cap. 11. H.

23. *Antæopoliten*, etc. In Conc. Ephes. I, act. 1, p. 500, *Macarius Antei episcopus.* His præfecturis sua quæque civitates nomina dedere: Ἀνταίου Antæi, Ἀφροδίτης *Veneris*, Λύκων *Luporum.* In Thebaide Agatharchides apud Photium, cod. 250, pag. 1340, collocat primo Λύκων πόλιν. Dein Ἀφροδίτης ἄλλην, Πανῶν, Διὸς πόλιν, ἣν καὶ καλοῦσι μικράν, Τεντυρίτην νομόν, Ἀπόλλωνος πόλιν, ἧς ἐπάνω μὲν Κόπτος, ἔπειτα Ἐλεφαντίνη, εἶτα Αἰθιόπων χώρα. Plinius contrario ordine ab Æthiopum finibus exorsus, Nomos Thebaidis est prosecutus. Hard.

24. *Quæ juxta Pelusium.* Tum inter Nili ostia duo, quæ magis versus orientem vergunt: tum extra ea, Arabiæ latere. Φαρβαιθίτης a Φάρβαιθος metropoli: Βουβαςίτης a Βούβαςις; Τανίτης a Τάνις, nomen habent apud Ptolem. lib. IV, cap. 5. Σεθρωίτου νομοῦ metropolis est Heraclea minor, Ἡρακλέους μικρὰ πόλις. Hard. — *Pelusium.* Hanc urbem condidit Peleus Achillis pater, monitu deorum post lustrationem, si fides adhibenda sit Ammian. Marcell. lib. XXII, capite 16. Ed.

25. *Pharbæthiten.* Dalec. *Pharbætiten.* Vet. apud eumdem *Barbetithen.* Ed.

26. *Reliqua.* Subintellige, reliqua pars Ægypti, tam quæ Delta continetur, quam quæ extra Thebaidem est. Hard.

27. *Arabicum.* Qui maxime tendit in Arabiam: ut Ἀμμωνιακὸς ad Hammonem. Ptolem. lib. IV, cap. 5. Ibi Arabes Autei, ut dicetur libro seq. cap. 33. Hard.

28. *Oxyrynchiten.* Ὀξύρυγχος oppidum, latere Nili occidentali. In nummo vetere Antonini Pii ΟΞΥΡΥΓΧΙΤΩΝ, ΙΗ. Nummus *Oxyrynchitarum, anno* 18. Leontopolites, cujus metropolis Λεόντων πόλις, inter Nili ostia, et jam in ipso Delta. Leones ibi studiose ali, auctor est Ælianus, Hist. Anim. lib. XII, c. 7. In nummo Juliæ Domnæ, ΛΕΟΝΤΟΠΟΛΕΙΤΩΝ. Nominis vestigia retinet locus *Tel-Essabe*, id est, Leonis collis vocatur. Ed.

29. *Atharrhabiten.* Vel *Athribiten*, inter Nili ostia. Codices Reg. 1, 2, Colb. 1, 1, et Paris. habent *Athribiten*, quemadmodum et Ptolemæus, lib. IV, cap. 5: Ἀνθριβίτης νομὸς, καὶ μητρόπολις Ἄθριβις. Nihil tamen necesse est immutari: nam Stephanus: Ἀθάῤῥαβις, inquit, πόλις Αἰγύπτου, ὡς καὶ Ἡρωδιανὸς ἐν τρίτῳ· Ἀθαῤῥαβίτης νομὸς ἐν Αἰγύπτῳ, etc. Addit ex Hecatæo scribi etiam Ἀθαραμβίτης νομός. H. — Leg. *Athribiten.* Ita MSS. Reg. 1, 5, et editio princeps; et infra memoratur Athribis, nunc *Atreib.* Brot. — Dalec. *Atarrhabiten.* Ed.

politen[30], Hermopoliten[31], Xoiten[32], Mendesium[33], Sebennyten, Cabasiten[34], Latopoliten[35], Heliopoliten[36], Prosopiten[37], Panopoliten[38], Busiriten[39], Onuphiten[40],

30. *Cynopoliten.* Ab urbe quæ in ipso Delta est, cui Κυνῶν, seu *canum* nomen : quod ibi Anubis colebatur, cui caninum caput : unde a Marone appellatur *Latrator Anubis*, Æneid. lib. VIII. In Notitia Hieroclis, pag. 55. Provinciæ Ægypti secundæ urbs est et Κύνω, cujus provinciæ est et Σεβέννυτος, et Ξόϊς, et Βούσιρις. Hard.

31. *Hermopoliten.* Νομὸς Ἑρμοπολίτης, ab Ἑρμουπόλει μεγάλῃ; est enim et altera ejusdem nominis, sed parva, in Alexandrinorum nomo. Hæc ab latere est occidentali Nili. Hodie *Ashmunein* vocari aiunt. Nummus anno Hadriani undecimo cusus, ΕΡΜΟ. L. ΙΑ. hoc est, Ἑρμοπολιτῶν. Λυκάβαντος ιά. *anno undecimo.* Hard.

32. *Xoiten.* In ipso quoque Delta Ξόϊς μητρόπολις, Ptolemæo, loc. cit. Stephano et Straboni. Hard.

33. *Mendesium.* Dedit ei præfecturæ nomen Μένδης πόλις Αἰγύπτου, περὶ τὴν Λύκων πόλιν, Straboni, lib. XVII, p. 802, et Steph. pag. 457. De Sebennyto oppido, unde nomo appellatio obtigit, dicemus cap. 11. H. — Dalec. *Sebenniten*, non *Sebennyten.* Ed.

34. *Cabasiten.* Hactenus in libris editis legebatur, *Capastiten.* In MSS. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. *Cabastiten.* Mendam admonitu Ptolemæi sustulimus, et Actorum consilii Ephes. I, in quibus act. 1, pag. 485, Theopemptus Cabasorum episcopus interloquitur. Ed. — Καβασίτης Ptolemæo, lib. IV, cap. 5, in ipso Delta, καὶ μητρόπολις Κάβασα. Nummus Hadriano principe cusus, ΚΑΒΑC. L. ΙΑ. Καβασιτῶν. Λυκάβαντος ιά. *anno undecimo.* Hard.

35. *Latopoliten.* Aut, si mavis, Letopoliten. Est enim Λητουπολίτης νομὸς Ptolemæo, loco cit. et Λητοῦς πόλις, hoc est, Latonæ civitas, latere Nili occidentali, Ptolemæo et Stephano. Alii sunt Latopolitæ dicti ab urbe Latorum, πόλις Λάτων, quam Ptolemæus in Hermonthite nomo collocat : quod ibi Λάτον Nili piscem colerent, sic appellatam, ut docet Strabo, lib. XVII, pag. 812. Hard.

36. *Heliopoliten.* Ἡλιοπολίτης νομὸς, ipsaque adeo Heliopolis, quo Phœnix nidum suum deferre credebatur, a quibusdam Ægypto, Arabiæ a nonnullis attributa est. Hinc Stephani error, duas esse Heliopoles existimantis : quoniam in Arabiæ Ægyptique confinio fuit, ut docet Plinius cap. 11. H. — Hodie *Ain-Sjems*, id est, fons solis. Ed.

37. *Prosopiten.* Orientali Nili latere, juxta ipsum Delta, Προσωπίτης νομὸς Ptolemæo, lib. IV, cap. 5. Stephano Προσωπὶς, πόλις Αἰγύπτου· τὸ ἐθνικὸν Προσωπίτης. In insula cognomine ponitur ab Herod. Euterpe, lib. II, n. 165, p. 154. H.

38. *Panopoliten.* Inter *Panopoliten* et *Busiriten* legitur in edit. Dal. *Thermopoliten.* Ed. — Hinc Nonnus vates oriundus, paraphrasi in Joannem, et Dionysiacis notus. Urbs ipsa Ptolemæo, loco citato, Πανόπολις. Antonino, *Panu*, a Thebis

Saiten[41], Ptenethu[42], Phthemphu[43], Naucratiten[44], Me-
teliten[45], Gynæcopoliten[46], Menelaiten[47], Alexandriæ
regione. Item Libyæ[48] Mareotis: Heracleopolites[49] est in 4

cxxxviii, a Copto cxiv in Thebaide, latere Nili orientali. Hard.

39. *Busiriten.* In medio Ægyptii Delta posita civitas, teste Herod. loco citat. n. 29, p. 100, Βούσιρις πόλις ἐν τῷ Βουσιρίτῃ νομῷ, Straboni, lib. XVII, pag. 802. Hic aræ Busiridis poetarum fabulis decantatæ. In nummo Hadriani, ΒΟΥCΙ. L. ΙΑ. Hard.

40. *Onuphiten.* Ὄνουφις πόλις et Ὀνουφίτης νομὸς Ptol. lib. IV, c. 5, inter Phthemphuti, et Athribiten: Herodoto quoque, Euterpe, lib. II, num. 166, pag. 154. Hard.

41. *Saiten.* Prope Sebennyticam præfecturam Σάϊς a Strabone lib. XVII, pag. 802, inter Cabasiticam et Prosopiticam a Ptolemæo, loco citato, collocatur in ipso Delta. Ibi Psammitichi regis tumulus fuit: Amasis cunæ. In vet. nummo, CΑΙΤΩΝ. Hard.

42. *Ptenethu.* Vet. apud Dalec. *Ptenethum.* Alii *Ptenetrum.* Ed. — In Conc. Calched. *Heraclius Ptenethensis.* Is ipse nomus est, quem Ptolemæus Φθενότην vocat, cujus metropolis Βοῦτος, de qua cap. 11 dicetur: quanquam diversos Ortelius facit. Hard.

43. *Phthemphu.* Vet. apud Dal. *Phthemphum.* Alii *Phemphtu.* Ed.— Φθιμβεουθὶ, sive Φθιμφουθὶ νομὸς Ptolemæo, loco cit. intra ipsum Delta. Metropolis Ταούα. Stephano, Ταύα. Antonino, *Tafa.* Hard.

44. *Naucratiten.* Naucratis, Athenæi Dipnosophistæ patria intra Delta fuit. Naucratico Nili ostio inde nomen, uti dicemus cap. 11. Saiticæ præfecturæ quidam adscribunt.

45. *Meteliten.* Μετηλίτης νομὸς, Μέτηλις μητρόπολις Ptolemæo, loco citato, in ipso Delta. In Reg. 1, Colb. 1, 2, et Parm. ed. *Melentiten.* Reg. 2, et Paris. *Metelliten.* Et in Concil. Ephes. I, act. 1, pag. 488, *Macarius Metelitarum Ægypti* episcopus. Sed ingenti sane fiducia Frobenius *Nitriten* substituit, cujus fidem deinde cæteri editores secuti, neglecta vetustorum exemplarium auctoritate, in eumdem errorem impegerunt: quum Νιτριῶτις νομὸς, non Nitritis, auctore Strabone lib. XVII, pag. 807, aliisque scribi oportuisset. Nitria urbs et mons fuit juxta Alexandriam, ex Palladio in Lausiac. sacris monachorum agminibus celebratissimus. A nitri copia ei nomen, ut refert Sozomenus, lib. VI, cap. 30. Hard.

46. *Gynæcopoliten.* Vet. apud Dalec. *Gymnopoliten.* Ed. — Γυναικόπολις, urbs mulierum, et Γυναικοπολίτης νομὸς, Straboni, l. XVII, p. 303, et Stephano. Latere Africæ extra Delta præfectura hæc fuit. H.

47. *Menelaiten.* Eodem Africæ latere, in regione Alexandrinorum, prope Nitriam urbs est Μενέλαος, inquit Strabo, loco citato, et post eum Stephanus. In nummo vet. ΜΕΝΕΛΑΙΤΩΝ. Hard.

48. *Item Libyæ.* Libyæ, inquit, regioni præfectura adjacet Mareotis dicta. Μαρεώτης νομὸς Ptolemæo, lib. IV, cap. 5. Hard.

49. *Heracleopolites.* Oppidi ac præfecturæ Strabo meminit, lib.

insula Nili, longa passuum quinquaginta M. in qua et oppidum Herculis appellatum. Arsinoitæ duo[50] sunt : hi et Memphites, usque ad summum Delta perveniunt. Cui sunt contermini ex Africa duo Oasitæ[51]. Quidam ex his aliqua nomina permutant, et substituunt alios nomos[52], ut Heroopoliten[53], Crocodilopoliten. Inter Arsinoiten autem ac Memphiten lacus fuit, circuitu CCL M. passuum : aut, ut Mucianus tradit, CCCCL[54] M. et altitudinis quinquaginta passuum[55], manu factus : a rege, qui fecerat, Mœridis appellatus[56]. Inde LXXII M. pas-

XVII, pag. 809. Hanc ille cæteris omnibus nomis anteponit. In insula est, quam Nilus ante efficit, quam ad Memphim et Delta perveniat. Oppidum Ptolemæo dicitur, Ἡρακλέους πόλις μεγάλη. H.

50. *Arsinoitæ duo.* Major et minor, ut Oasitæ, de quibus mox dicetur. Arsinoen ab occasu insulæ Nili, de qua proxime dictum est, collocat Ptolemæus. Arsinoen hoc loco cave credas esse eam quæ Arabico sinu adjacet, de qua dicturi sumus, lib. VI, cap. 37. Hæc qua de nunc agitur, Mempbi multo propior fuit, et Africæ latere. H.

51. *Duo Oasitæ.* Vet. ap. Dalec. *duo Oacitæ.* Ed. — Οἱ δύο Ὀασῖται, Ptolemæo, loco citato, Ὄασις μικρὰ, et Ὄασις μεγάλη. In Notitia imperii, c. 20, Oasis major et minor. Tres Oases distinguit Olympiodorus ap. Phot. in Bibl. cod. 8, p. 192; Strab. lib. II, p. 130. Αὐάσεις nominatur, quæ vox, inquit, Ægyptiis incultam, siticulosam, desertamque regionem sonat. Hard.

52. *Alios nomos.* In Reg. 1, 2, Colbert. 1, 2, Paris. Chifflet. *alias nomos.* Sic muliebri genere Νιτριῶτιν νομὸν Strabo extulit, lib. XVII, p. 807. Hard.

53. *Heroopoliten*, etc. Heroopoliten, ab Heroum urbe, Ἡρώων πόλει· Crocodipoliten, in ipsa Mœride palude, Κροκοδείλων πόλις, inquit Stephanus, ἐν τῇ Μοίριδι τῇ λίμνῃ ἐν Αἰγύπτῳ. Hard.

54. *CCCCL.* Mela, lib. I, cap. 9, *quingenta ipsa millia.* Muciano tamen subscribit planissime Herod. Euterpe, lib. II, n. 149, pag. 148, quum lacus ambitum ait esse stadiorum ter mille, et LX. Hard.

55. *Quinquaginta passuum.* Sic Herodotus, loco cit. πεντηκοντόργυιον vocat. Orgyam pro passu accipi oportere, ex sequentibus Herodoti verbis liquet. Diodorus item, Bibl. lib. I, p. 48 : τὸ δὲ βάθος... ὀργυιῶν πεντήκοντα. Hard.

56. *Mœridis.* Μοίριδος, sive Μύριδος : utroque enim modo id nomen apud Herodot. scribitur, Euterpe, lib. II, num. 13 et 68. Sic Mysiam et Mœsiam dicimus. Vide quæ dicturi sumus l. XXXVI, c. 16. H.— Mœridis lacus, nunc *le lac Birket-el-Karoum*, a rege Mœride, qui septem ætatibus hominum Sesostrin ante-

suum[57], abest Memphis[58], quondam arx[59] Ægypti regum: unde ad Hammonis oraculum XII dierum iter est. Ad scissuram autem Nili, quod appellavimus Delta, XV M. passuum[60].

X. Nilus incertis[1] ortus fontibus, it per deserta et ar- 1
dentia: et immenso longitudinis spatio ambulans, famaque[2] tantum inermi quæsitu cognitus, sine bellis, quæ cæteras omnes terras invenere. Originem (ut Juba rex potuit exquirere) in monte[3] inferioris Mauritaniæ, non

cessit, factus. Ex hoc lacu fossaque Taneos aqua Nili in alterum lacum Mœridis, nunc *le lac de la Corne*, deferebatur. Nec movenda est difficultas de lacus Mœridis altitudine, quum aquam tot canalibus siticulosæque regioni deberet sufficere. Brot.

57. *LXXII mill. passuum*. Leg. *LXII mill.* Ita MSS. Reg. 1 et 2. In MS. Reg. 5, et editione principe, aliisque, *LXXII M.* At ipse locorum situs postulat minui potius, quam augeri numeros. Brot.

58. *Memphis*. Cujus nunc ipsæ periere ruinæ: loco tamen superesse aiunt nomen *Menf*, supra urbem *Gizeh*. Nunc ex adverso, in altera Nili ripa, hoc est, orientali, excitata Cairus est, vulgo *al Cairo*, *le Caire*, ex Bablionis ruinis: quam falso Babylonem, Βαϐυλῶνα, quidam vocarunt. *Bablion*, hoc est, parva Babel, vocabulo diminuentis formæ, verum ei priscumque nomen fuit. Hanc designabat Ludovicus XII, Francorum Neapoleosque rex, in nummo alias a nobis explanato, inscripto scilicet, PERDAM BABILLONIS NOMEN. Hard. et Ed.

59. *Quondam arx*. Usque ad conditam Alexandriam. Diodorus Bibl. lib. I, pag. 47. Hard.

60. *XV M. pass.* Strab. lib. XVII, p. 807, distare Memphim a Delta scribit, tribus schœnis. Schœnus porro Eratosthenis ratione, ut Plinius ait lib. XII, c. 31, patet stadia XL, hoc est, passuum quinque millia. Strabonis igitur mensura omnino cum Pliniana congruit. Hard.

X. 1. *Nilus incertis*. Etiamnunc incerti sunt Nili fontes, qui ex montibus Lunæ sive *Al-Qamar* oriri vulgo existimatur, *Bahr-el-Abiad*, sive album Flumen, primo vocitatum; de quo videas quæ nuper edidit inclytus viator noster Cailliaud, *Voyage à Méroé et au fleuve Blanc*. Ed.

2. *Famaque tantum... sine bellis*. Vet. apud Dalec. *famaque tantum quæsitus sine bellis*. Alii, *famaque tantum inermi quæsitus sine armis*. Ed.

3. *In monte*. Ita Solinus, c. XXXII, pag. 59, et Martianus, lib. VI, cap. de Ægypto, pag. 218. Ita etiam Reg. 1 cod. At Reg. 1, et Chiffl. *in fonte*, minus recte. Ammianus enim, lib. XXII, pag. 229: « Rex autem Juba, inquit, Punicorum confisus textu librorum, a monte

procul Oceano habet, lacu protinus stagnante, quem vocant Nilidem. Ibi pisces[4] reperiuntur alabetæ, coracini, siluri. Crocodilus[5] quoque inde ob argumentum hoc Cæ-
2 sareæ[6] in Iseo[7] dicatus ab eo spectatur hodie. Præterea observatum est, prout in Mauritania nives imbresve satiaverint[8], ita Nilum increscere. Ex hoc lacu profusus indignatur fluere per arenosa et squalentia, conditque se aliquot dierum itinere. Mox alio lacu majore, in Cæsariensis Mauritaniæ[9] gente Massæsylum erumpit, et hominum

quodam oriri eum exponit, qui situs in Mauritania despectat Oceanum: hisque indiciis hoc proditum ait, quod pisces et herbæ, et belluæ similes, per eas paludes gignuntur. » Ita etiam Xiphilinus in Severo, aliique, Nilum eliciunt ex Atlante monte.

4. *Ibi pisces.* De quibus suis locis dicturi sumus lib. IX et XXXII. De alabete privatim, et coracino, Nili piscibus, Strabo, lib. XVII, p. 823. Hard.

5. *Crocodilus quoque inde.* Crocodilus quoque idcirco, inquit, ad indicium hujus rei præbendum, repertus in eo lacu, a Juba rege dicatus est in Isidis templo, et consecratus, Cæsareæ. H. — Miras huic loco tenebras offudit, tum interpolatorum audacia, tum etiam interpretum nimia subtilitas. Sic enim in editis libris legitur, interpunctione etiam præpostere locata: « Ibi pisces reperiuntur alabetæ: coracini, siluri, crocodilus quoque. Inde ob argumentum hoc Nili ortus creditus, Cæsareæ in Iseo dicatus ab eo spectatur hodie. » Addidere interpolatores hæc verba, *Nili ortus creditus*, atque e margine glossema importunum in perspicuam per se planissimamque orationis seriem transvexerunt: quod nusquam in MSS. comparet, nec Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. quos vidi, neque in Tolet. et Salmant. quos Pintianus, neque in aliis quos Salmasius laudat in Solin. p. 415. Sed et interpretes haud sane feliciter in hoc loco versatos esse intelligo, quum ipsius lacus picturam Salmasius in eo templo dedicatam esse, Hermolaum secutus affirmat: quod de vero crocodilo ibidem reperto, ac postmodum in Isidis æde appenso, ad memoriam rei sempiternam accipi, dicique oportuit. H.

6. *Cæsareæ.* Quæ nunc *Vacur*, ut diximus. Hard.

7. *In Iseo.* Ἴσιον Isidis fanum vocari ait Plutarchus, lib. de Iside, pag. 352. Fuit et Iseum Romæ et Serapeum, Urbis regione nona, apud P. Victorem, in descriptione Romæ. Hard.

8. *Satiaverint.* Hoc est, abundaverint. Ita libri omnes. Proponebat Dalecamp. *sauciaverint.* Refert hæc quoque Solinus, cap. xxxii, pag. 59. H. et Ed.

9. *In Cæsariensis Mauritaniæ*, etc. *Mauretaniæ* per *e* semper habet Chiffl. Dalec.

cœtus veluti circumspicit[10], iisdem[11] animalium argumentis : iterum arenis receptus conditur rursus xx dierum desertis ad proximos Æthiopas : atque ubi iterum senserit hominem[12], prosilit, fonte (ut verisimile est) illo, quem Nigrin vocavere[13]. Inde Africam ab Æthiopia dispescens, 3
etiamsi non protinus populis, feris tamen et belluis frequens, silvarumque opifex, medios Æthiopas secat, cognominatus Astapus[14]; quod illarum gentium lingua significat aquam e tenebris profluentem. Insulas ita innumeras 4
spargit, quasdamque tam vastæ magnitudinis, ut quamquam rapida celeritate, tamen dierum quinque cursu non breviore transvolet : circa clarissimam earum Meroen[15], Astabores[16] lævo alveo dictus, hoc est, ramus aquæ ve-

10. *Circumspicit.* Vet. ap. Dalec. *circuit.* Ed.

11. *Iisdem animalium.* Eodem, inquit, argumento indicioque intelligimus, ipsum esse Nilum, qui has terras alluat, qui subinde se condat, emergatque, quod eadem animalia, quæ superius censuimus, hic quoque reperiantur. Solinus, loc. cit. Hard.

12. *Hominem.* Volebat Dalecamp. *homines.* Ed.

13. *Nigrin.* Vet. apud Dalecamp. *Nigrum.* Ed.

14. *Astapus*, etc. Transcribit hæc quoque Solinus, loco cit. Eamdem ob causam huic amni, ex Atlante monte prorumpenti, nomen primum fuisse Dyrin, mox Melan, hoc est, Nigrum, Vitruvius scripsit : ratus nimirum Nigrin amnem, a quo Nigritæ, Nilum ipsum esse. H. —Nostri sententia Astapus hic fluminis ramus esse videtur, qui nunc *Bahr-el-Abiad* dicitur. Ed.

15. *Meroen.* Quam insulam esse Veteres credidere, peninsulam esse evincunt accuratissimæ recentiorum tabulæ geographicæ, et jam superius laudatum docti viatoris Cailliaud opus cui titulus *Voyage à Méroé et au fleuve Blanc*, quod vide. Ed.

16. *Astabores.* Permutat hæc Nili ramorum nomina Eratosthenes ap. Eustath. in Dionys. pag. 93. Ptolemæo vero, lib. IV, c. 8, Astores est, Plinii Astusapes. Astabores, si mentem Plinii sequamur, hic ramus est qui nunc *Barh-el-Azerek*, sive cæruleum flumen vocatur, Astusapes vero Straboni Astotabas dictus, qui hodie *Tacazze*. De his autem omnibus opus jam superius bis laudatum videas et, si libuerit, dissertationem D. Delisle, in Historia Academiæ Regis Scientiarum, anni 1708, p. 365, de situ insulæ Meroes. Cæterum pro *Astusapes*, libentius *Astasupes*, litteris permutatis agnoverim : quoniam in similibus vocibus, *Astabores*, et *Astapus* : vox *Asta* iis gentibus aquam sonare videatur. Hard.

nientis e tenebris : dextro vero Astusapes, quod latentis[17] significationem adjicit : nec ante Nilus, quam se totum aquis concordibus rursus junxit : sic quoque etiamnum Siris[18], ut ante, nominatus per aliquot millia, et in totum Homero Ægyptus[19], aliisque Triton[20] : subinde insulis impactus, totidem incitatus irritamentis : postremo inclusus montibus, nec aliunde[21] torrentior, vectus aquis properantibus ad locum Æthiopum, qui Catadupi[22] vocantur, novissimo catarracte[23] inter occursantes scopulos non fluere immenso fragore creditur, sed ruere. Postea lenis et confractis aquis, domitaque violentia[24], aliquid et spatio fessus, multis quamvis[25] faucibus in Ægyptium mare se

17. *Quod latentis.* In Reg. 1, 2, etc. *lateris :* quasi vox ea significet latus aquæ venientis e tenebris. Id vero vix placet. Hard.

18. *Siris.* Vet. apud Dalecamp. *Giris ante nominatus.* Ed. — Festus Avienus, in Descript. orbis, vers. 336 : Hic qua secretis incidit flexibus agros Æthiopum in lingua Syris ruit : utque Syene Cærulus accedens diti loca flumine adulat, Nomine se clarum Nilum trahit, etc. » Dionysii Periegetæ carmen illud expressit, vs. 213 : Σῖρις ὑπ' Αἰθιόπων κικλήσκεται· οἱ δὲ Συήνης Ἐνναέται στρεφθέντι μετ' οὔνομα Νεῖλον ἔθεντο. Ubi Eustathius ait esse barbaram vocem Sirin, cujus proinde οὐ χρὴ ζητεῖν ἑλληνικὴν ἐτυμολογίαν. Vide etiam Stephanum, verbo Συήνη. Hard.

19. *Homero Ægyptus.* Odysseæ lib. IV, vs. 477. Hesychio pariter : Αἴγυπτος, ὁ Νεῖλος ὁ ποταμὸς, ἀφ' οὗ καὶ ἡ χώρα ὑπὸ τῶν νεωτέρων Αἴγυπτος ἐκλήθη. « Ægyptus, Nilus fluvius, a quo regio a recentioribus Ægyptus est appellata. » Hard.

20. *Aliisque Triton.* Lycophroni in Cassandra, pag. 25, Τρίτωνος ἐκβολαῖσιν. Ubi Tzetzes : Τρίτων ὁ Νεῖλος, ὅτι τρὶς μετωνομάσθη; etc. propterea quia ter nomen mutaverit: primum enim Oceanus : deinde Aetus, sive Aquila, mox Ægyptus appellatus est. Nili nomenclationem recentissimam putat. Hard.

21. *Nec aliunde.* Dalec. *nec alibi*, neglecta Tolet. auctoritate. Ed.

22 *Qui Catadupi vocantur.* Chiffl. *vocatur.* Ed. — Sic populi catarractarum accolæ vocitantur. Ammianus, lib. XXII pag. 228 : « Ægyptia gens, inquit, qua orientem prospicit, Elephantinen, et Meroen urbes Æthiopum, et Catadupos, rubrumque pelagus, etc. » Ipsi etiam Nili catarractæ, κατάδουπα vocantur, quod ibi aqua cum sonitu cadat : a δουπέω, *cado.* Hard.

23. *Catarracte.* Dal. *Cataracte.*

24. *Domitaque... faucibus.* Sic emendabat Pintianus : *domitaque alioqui violentia : et quamvis spatio fessus, multis faucibus*, etc. Ed.

25. *Multis quamvis.* Ita libri om-

evomit. Certis tamen diebus auctu magno per totam spatiatus Ægyptum, fecundus[26] innatat terræ.

Causas [27] hujus incrementi varias prodidere : sed maxime 6
probabiles, Etesiarum[28] eo tempore ex adverso flantium
repercussum, ultra in ora[29] acto mari : aut imbres Æthio-
piæ[30] æstivos, iisdem Etesiis nubila illo ferentibus e reliquo
orbe. Timæus Mathematicus occultam protulit rationem :
Phialam [31] appellari fontem ejus, mergique in cuniculos
ipsum amnem, vapore[32] anhelantem fumidis cautibus
ubi conditur. Verum sole per eos dies cominus facto, ex- 7
trahi ardoris vi, et suspensum abundare[33], ac ne devo-

nes. Sensus est : Quamvis, ut ait Mela, lib. I, cap. 9 : « septem in ora se scindat, singulis tamen grandis evolvitur. » Et, ut Seneca, Nat. Quæst. lib. IV, c. 2, « quodcumque elegeris ex his, mare est. » Hard.

26. *Fecundus*. Dalec. *fæcundus*. Vet. apud ipsum *secundus*. Ed. — Atque idcirco Χρυσοῤῥόας ab Epiphanio, Cedrenoque vocatur, ob divitias quas importat agris. H.

27. *Causas*. Quas Plinius nunc causas affert, has Mela habet, qui eleganter admodum breviterque complexus, lib. I, cap. 9 : « Sive quod per ea tempora, inquit, flantes Etesiæ, aut actas a septemtrione in meridiem nubes super principia ejus imbre præcipitant : aut venienti obvii adverso spiritu cursum descendentis impediunt : aut arenis, quas cum fluctibus littori applicant, ostia obducunt : fitque major, vel quod nihil ex semet amittit, vel quod plus quam solet accipit, vel quod minus quam debet emittit. » H.

28. *Etesiarum*. Thaletis hæc sententia fuit, Laertio teste in ejus vita, pag. 9, quam refellit Seneca, Quæst. Nat. lib. IV, cap. 2, pag. 886, et Herod. Euterpe, lib. II, n. 19, pag. 97. Hard.

29. *Ultra in ora*. Ita libri omnes MSS. Hoc est, ulterius in ipsa Nili ostia rejecto mari, Etesiarum ventorum impellentium vi. Seneca, loco cit. « acto contra ostia mari. » Legi tamen et *ultro* potest : quod et *procul* sonat. Plautus in Casin. « Ultro te, amator : apage te a me. » In Capt. « Ultro istum a me. » H.

30. *Aut imbres Æthiopiæ*. Hæc Democriti Abderitæ opinio, et Agatharchidæ Cnidii, quam pluribus coarguit Diodorus Sic. Bibl. lib. I, pag. 36, et quæ tamen hodie sola vera existimatur. H. et Ed.

31. *Phialam*. Sic et fontem Jordanis Φιάλην appellari Josephus est auctor, Bell. Jud. lib. III, cap. 18, pag. 860, idque ei nomen esse ex rotunditate, quod sinuatus in orbem ambitus ejus visatur. Hard.

32. *Vapore*. Calore solis, ut monuimus lib. II, cap. 40. Refert quoque Solinus, cap. xxxii, pag. 59. Hard.

33. *Et suspensum abundare*. Exundare. Hanc eamdem ob causam oceanum intumescere Veterum non-

retur[34], abscondi. Id evenire a Canis ortu, per introitum solis in Leonem, contra perpendiculum fontis sidere stante, quum in eo tractu[35] absumantur umbræ. Plerisque[36] e diverso opinatis[37] largiorem fluere, ad septemtrionem sole discedente, quod in Cancro et Leone evenit: ideoque tunc minus siccari. Rursus in Capricornum et austrinum polum reverso sorberi: et ob id parcius fluere. Sed Timæo[38] si quis extrahi posse credat, umbrarum defectus iis diebus et locis sine fine adest.

8 Incipit crescere[39] luna nova, quæcumque post solsti-

nulli credidere: extractum nempe solaribus radiis, et erectum suspensumque vi cælestis ardoris terras inundare. Sic Lucanus cecinit, causam vestigans marini æstus, lib. I, vs. 415: «Flammiger an Titan, ut alentes hauriat undas, Erigat oceanum, fluctusque ad sidera tollat.» Hard.

34. *Ac ne devoretur.* Malebat Dalec. *ac rursumne*, etc. Ed. — Nec solis ardore absumatur, iterum terris se condere. Hard.

35. *Quum in eo tractu.* Quum in eo tractu terrarum, sole fonti ad perpendiculum, εἰς κάθετον, imminente, hora diei sexta, sive meridiana, umbræ ibi nullæ sint. Nili fontem igitur Timæus citra Æquatorem quintadecima fere mundi parte, sive gradu latitudinis collocavit. Hard.

36. *Plerisque e diverso.* Quibus adstipulatur Herodotus, Euterpe, lib. II, n. 24, pag. 98. Id vero quomodo accipiendum sit, planissime Pomponius aperit, lib. I, cap. 9, collatamque simul a Salmasio in Solin. Exercit. pag. 426, criminationem omnem in Plinium eluit: «Sive quod sol hieme, inquit (in Capricornum scilicet austrinumque polum regressus), terris propior, et ob id fontem ejus (Nili) in æstate tunc altius abit,» discedens a fonte longissime, quod fit in Cancro et Leone «sinitque integrum» fontem, «et ut plenissimus est, surgere;» quem illi fontem Capricorni Tropico subjectum esse suspicabantur. H.

37. *E diverso opinatis*, etc. *E* in Chiffletii codice deletur et MS. Ed.

38. *Sed Timæo.* Si quis Timæo credat aienti extrahi sublimem suspensumque amnem ardoris vi, adversatur ei defectus umbrarum assiduus in eo tractu terrarum, iis diebus, quibus austrinum etiam polum lustrat: intumescere enim anno toto Nilum oporteret. Hard.

39. *Incipit crescere.* Ab incrementi causa, quam assequi posse desperat, ad tempus modumque transfert orationem. Hanc Solinus quoque exscripsit, c. xxxii, p. 59, et Missi Theodosii totidem verbis. Excogitavit V. Cl. De-la-Chambre, Med. Gallus, novam Niliaci incrementi causam, quam in lutum ejus amnis nitrosum conjicit, opere singulari et erudito. Hard.

tium est, sensim modiceque Cancrum sole transeunte, abundantissime autem Leonem. Et residit in Virgine[40], iisdem, quibus accrevit, modis. In totum autem revocatur intra ripas in Libra, ut tradit Herodotus[41] centesima die. Quum crescit, reges aut præfectos navigare eo, nefas judicatum est. Auctus[42] per puteos mensuræ notis deprehenduntur. Justum incrementum est cubitorum XVI[43]. Minores aquæ non omnia rigant: ampliores detinent, tardius recedendo. Hæ serendi tempora absumunt solo madente: illæ non dant sitiente. Utrumque reputat provincia. 9
In duodecim[44] cubitis famem sentit, in tredecim etiamnum esurit: quatuordecim cubita hilaritatem afferunt: quindecim securitatem: sedecim delicias. Maximum incrementum ad hoc ævi fuit cubitorum decem et octo Claudio[45] principe: minimum quinque[46], Pharsalico bello, veluti

40. *Et residit in Virgine.* Non hoc ex Herodoto Plinius refert, ut putat Salmasius in Solin. p. 436. Nam is etiam, quum est in Virgine sol crescere Nilum ad æquinoctium usque autumni censet. HARD.

41. *Herodotus.* Euterpe, libro II, n. 19, pag. 97, et n. 27, p. 99. Plinio, de incrementi initio: de fine, Herodoto Lucanus subscribit, lib. X, vs. 225: « Nilus neque suscitat undas Ante Canis radios, nec ripis alligat amnem Ante parem nocti Libra sub judice Phœbum. » HARD.

42. *Auctus.* Incrementi. Dalec. *auctus ejus*, addita voce *ejus*, quæ in Tolet. et vet. deletur. Puteus est, inquit Strabo, lib. XVII, p. 817, in ripa Nili ex integro lapide structus: in quo et maxima, et minima, et mediocria Nili incrementa notantur: nam putei aqua cum Nilo pariter crescit ac decrescit. Suntque in putei pariete notæ quædam insculptæ incrementorum, etc. Νειλομέτριον e re ipsa hujusmodi puteis factum nomen est. H. et ED.

43. *Cubitorum XVI.* Id quoque Solinus, loco cit. Idcirco nimirum a Vespasiano Augusto in templo Pacis dicata Nilo imago est, cum sedecim liberis, quibus incrementi Niliaci cubita sedecim significarentur, ut auctor est Plinius, lib. XXXVI, cap. 11. His adde ea quæ dicenda sunt lib. XVIII, cap. 47. HARD. — Ut intelligatur Nili auctus, ejusque altitudo, observandum est Ægyptium cubitum, qui in Nilometro urbis *le Caire* adservatur, esse regia nostra mensura Gallica pollicum 20. BROT.

44. *In duodecim.* Solinus, loco citato. Dissentit Strabo, lib. XVII, pag. 788. HARD.

45. *Claudio.* Solinus, loco citat.

46. *Minimum quinque.* Ita Solinus

necem Magni prodigio quodam flumine aversante. Quum stetere aquæ, apertis molibus admittuntur[47]. Ut quæque liberata est terra, seritur. Idem amnis unus omnium nullas exspirat auras[48].

Ditionis[49] Ægypti esse incipit a fine Æthiopiæ Syene[50]: ita vocatur peninsula mille passuum ambitu, in qua Castra[51] sunt, latere Arabiæ: et ex adverso[52] insula IV[53]

et MSS. omnes, non Plinii modo, sed et Missorum Theodosii: « In duodecim cubitis famem sentit: in XIII esurit: XIV cubiti hilaritatem afferunt: XV securitatem: XVI delicias. Maximum incrementum ab hoc ævo fuit cubitorum XVII Claudio principe: minimum V, Pharsalico bello, etc. » Perperam in editis hactenus, *minimumque*. His adde et quæ Seneca refert, Natur. Quæst. lib. IV, cap. 2, p. 886: « Biennio continuo, regnante Cleopatra, non ascendisse Nilum, decimo regni anno et undecimo constat. Significatum aiunt duobus rerum potientibus defectionem. Antonii enim Cleopatræque defecit imperium. » H.

47. *Molibus.* Perfossis aggeribus, quibus inhibentur aquæ, admittuntur eæ in agros arte et industria, quum ultro ac sponte non increscit Nilus. Hard. — Chiffl. *emittuntur*, non *admittuntur*. Ed.

48. *Nullas exspirat.* Id quoque Solinus a Plinio, loc. citat. Plinius ab Herodoto, Euterpe, lib. II, n. 19, p. 97. Ab utroque Ammianus, lib. XXII, pag. 228, et alii. Auras autem crassiores intellige nebulas, nec tenues exclude halitus: qua laude Borysthenes Nilo antecellit, ut dicemus lib. XXXI, cap. 30. H.

49. *Ditionis Ægypti.* Chifflet. *ditionis Ægyptiæ*. Ed. — Solinus, capite XXXII, pag. 60. Hard.

50. *Syene.* Nunc *Assouan*. Huc Juvenalis ablegatus specie honorificæ militiæ: nam tres cohortes romanæ ibi præsidii causa excubabant, teste Strabone, lib. XVII, p. 797, quæ mox Castra Plinius appellat. Ibi et obiit: hoc ei Satyræ profuerunt. De Syene diximus jam lib. II, cap. 75. Hard. et Ed.

51. *In qua Castra.* *Cerastæ*, non *Castra*, exhibent libri omnes impressi, contra fidem omnium plane codicum MSS. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. Tolet. et Salmant. ut Pintianus ipse testatur. Sic paulo post eorumdemque exemplarium admonitu, *peninsula mille passuum ambitu* scripsimus, non *centum mill. pass.* ut hactenus legebatur. Hard.

52. *Et ex adverso.* Dalec. *et in adverso*. Ed. — Hoc est, ex adverso Africæ latere. Sententia enim hujus loci est, Nilum ditionis Ægyptiæ censeri, latere quidem Arabiæ, a Syene: adverso Africæ latere, a Philis insula, Africæ contributa: Nili alveo qui Philas circumit, eas ex adverso continentis, in qua Syene est, collocante. Quamobrem eo latere *regni claustra Philas* Lucanus appellat, lib. X, vers. 313: « Quæ dirimunt Arabum populis Ægyptia rura. » Hard.

53. *Insula IV.* Hoc est, insula

Philæ[54], DC M. passuum a Nili fissura, unde appellari
diximus Delta. Hoc spatium edidit Artemidorus, et in eo 11
CCL oppida fuisse. Juba CCCC M. passuum. Aristocreon ab Elephantide[55] ad mare[56] DCCL M. passuum. Elephantis[57] insula intra novissimum[58] catarracten IV[59] M. passuum, et supra Syenen[60] XVI M. habitatur, navigationis Ægyptiæ finis[61], ab Alexandria DLXXX[62] M. pass. In tantum erravere suprascripti[63]. Ibi Æthiopicæ conveniunt naves. Namque eas plicatiles[64] humeris transferunt, quoties ad catarractas ventum est.

quatuor millium passuum ambitu, uti Syene peninsula mille tantum. HARD.— Dalec. *insulæ IV Philæ*. Vet. *Pilæ*, non *Philæ*. ED.

54. *Philæ*. In Notitia imperii, cap. 20, *Filæ*. Τὰς Φιλὰς appellat Strabo, lib. XVII, p. 818. Parvam eam insulam fuisse testis est αὐτόπτης Aristides, qui fere totam urbe ipsa ait occupari: quod et Seneca asseverat, Natur. Quæst. lib. IV, c. 2, p. 885. HARD. — Philæ, nunc *Djéziret-el-Birbé*, *l'île du Temple*, insula quatuor M. pass. ambitu.

55. *Elephantide*. Legebat Dalec. libentius *Elephantine*. ED.

56. *Ad mare*. Scilicet Mediterraneum. HARD.

57. *Elephantis*. Quæ cæteris Ἐλεφαντίνη, ea Melæ lib. I, cap. 9, et Parthenio apud Stephanum, pag. 258, Ἐλέφαντίς. HARD.— Elephantis, nunc *El-Sag*, *l'île Fleurie*.

58. *Intra novissimum*. Hoc est, infra, citra. Nam supra Elephantinam insulam, sive ulterius versus austrum, est cataractes. Strabo, lib. XVII, pag. 817: Μικρὸν δ' ὑπὲρ τῆς Ἐλεφαντίνης ἐστὶν ὁ μικρὸς καταῤῥάκτης, etc. HARD.

59. *IV M. passuum*. Dalec. *tria M. pass.* contra Toletan. codic. fidem. ED.

60. *Et supra Sienen*. Errat hic Plinius. Elephantis insula non distat a Syene XVI mill. pass. Immo proxima est, et ex adverso. Crediderim Plinium perperam scripsisse Syenen, quum scribendum esset *Philas*; et adhuc longior, quam par est, videbitur mensura. BROT.

61. *Navigationis Ægyptiæ finis*. Philas enim, quæ a Syene centum stadiorum itinere disjunctæ, supra cataracten sitæ sunt, plaustro iter est, non amne, ut docet Strabo, lib. XVII, pag. 818. HARD.

62. *DLXXX*. Ita Reg. 1, 2, Colb. 1, 2. At Chiffl. DLXXXV. HARD.— Dalec. CCCCCLXXXVI. ED.

63. *Suprascripti*. Artemidorus, Juba, et Aristocreon. HARD.

64. *Plicatiles*. Quoniam fiebant fortassis ex pellibus. Ejusmodi erant navigia Babyloniorum coriacea πλοῖα πάντα σκύτινα, quæ Herodotus describit, Clio, lib. I, num. 194, p. 81: neque enim ex lignis fiebant, sed ex pellibus: Οὐκ ἐκ ξύλων ποιεῦνται τὰ πλοῖα, ἀλλ' ἐκ διφθερέων. Forte etiam et ex papyro plicabilia fieri potuerunt. HARD.

1 XI. Ægyptus[1] super cæteram antiquitatis gloriam XX M. urbium[2] sibi[3] Amase regnante[4] habitata præfert: nunc quoque multis, etiamsi[5] ignobilibus, frequens. Celebratur[6] tamen Apollinis[7]: mox Leucotheæ[8]: Diospolis[9] magna, eadem Thebe portarum centum[10] nobilis fama: Coptos[11] Indicarum Arabicarumque mercium Nilo proximum em-

XI. 1. *Ægyptus super cæteram antiquitatis gloriam*, etc. Habet eadem Mela, lib. I, c. 9, p. 13. H.

2. *XX M. urbium.* Amplius XXXIII urbium millibus habitatam fuisse Ptolemæo Lagida regnante, scribit Tzetzes, Chiliad. III, histor. 67, vers. 72. Amplius XVIII millibus, Diodorus, Bibl. lib. I, pag. 27. H.

3. *Sibi.* Vet. apud Dalec. *ibi.* Ed.

4. *Amase regnante.* Olympiade LVI, amplius decennio ante Cyri Persarum regis tempora. Hard.

5. *Etiamsi.* Exempl. Tolet. *etiam non.* Ed.

6. *Celebratur.* Vet apud Dalec. *celebrantur.* Ed.

7. *Apollinis.* Ἀπόλλωνος πόλις μεγάλη, quam Antoninus in Itinerar. Thebaidis, *Apollonos superioris* vocat, citra Syenen passuum millibus LXXII, Africæ latere. Ab ea nomon Apollopoliten nomen esse sortitum diximus cap. 9. Hard. — Apollinis dicta quoque Apollinopolis magna, nunc *Adfou.*

8. *Leucotheæ.* Hoc credo Lucinæ fuisse nomen inditum a candore, qualis in luce cernitur. Sane Ovidius, lib. II Fastorum, a luce nomen Lucinæ derivat: « Gratia Lucinæ: dedit hæc tibi nomina lucus: Aut quia principium tu Dea lucis habes. » Lucinæ porro oppidum, Εἰληθυίας πόλιν inter Thebas et Syenen Ptolemæus agnoscit, lib. IV, c. 5. Hard. — Nunc *El-kab.*

9. *Diospolis.* Διὸς πόλις μεγάλη, αἱ Θῆβαι, Ptolemæo, loc. citat. unde regioni Thebaidis nomen. Arabiæ latere posita civitas fuit, a Copto M. P. XLIV apud Antonin. Hard.— Nunc *Qarnac* et *Louqsor* in ripa Nili orientali, et in occidentali *Kournou* et *Medineh-Tabou.* Tantam enim locorum amplitudinem adhuc obtinent admiranda celeberrimæ urbis rudera. Nusquam terrarum plus est antiquitatis et artium.

10. *Portarum centum.* Unde Ἑκατόμπυλος ab Homero primum, Iliad. lib. I, et a Stephano cognominata, verbo Διὸς πόλις. Mela, lib. I, cap. 9, pag. 13: « Thebæ, quæ ut Homero dictum est, centum portas, sive, ut alii aiunt, centum aulas habent, totidem olim principum domos, solitasque singulas, ubi negotium exigeret, dena armatorum millia effundere. » Sic ex una civitate exibant armatorum militum centum myriades: Galli dicunt *un million.* Hard. — Dubium certe hoc videbitur reputantibus, ut id verum esset, in urbe recensendas fuisse trecentas, aut etiam quadringentas incolarum myriadas. Ed.

11. *Coptos.* A quo Copticæ præfecturæ nomen, de qua cap. 9. H. — Nunc *Keft.*

porium. Mox Veneris oppidum[12], et iterum Jovis[13], ac Tentyris : infra quod[14] Abydus, Mennonis regia, et Osiris[15] templo inclytum, VII M. CCCCC passuum in Libyam[16] remotum a flumine. Dein Ptolemais[17], et Pa- 2
nopolis[18], ac Veneris iterum. Et in Libyco[19] Lycon, ubi

12. *Mox Veneris.* Illud ipsum, a quo Aphroditopolites nomos nomen habet, de quo c. 9. HARD. — Dicta quoque est Aphroditopolis, nunc *Agfoun.*

13. *Et iterum Jovis.* Hoc est, alia Diospolis : Διὸς πόλις μικρὰ, Ptolem. lib. IV, c. 5. Diospolis parva, a qua Diospoliticæ præfecturæ nomen, de qua cap. 9. Proxima ei est Τέντυρα, unde Tentyrites nomos dictus : utraque Africæ latere, sive ad Nili ripam occidentalem posita, in Thebaide. Tentyra versus austrum recedit a Diospoli M. P. XXVII ex Antonino. Diospolis rursum ab Abydo, de qua mox, M. P. XXVIII. H. — Est Diospolis parva, nunc *Hou;* Tentyris, nunc *Dendera.*

14. *Infra quod.* Infra Diospolim et Tentyram, secundo Nili flumine, Ægypto, quod Delta vocant, propius. Abydon porro, Ἄβυδον, Memnonis regia et Osiridis fano inclytum fuisse, tradit quoque Strabo, lib. XVII, pag. 813, et Solinus, cap. XXXII, pag. 61. Sed *Mennonis* legi hic oportere, non *Memnonis*, quamquam sic habent editiones vetustæ, dicemus ad librum VI, cap. 35. HARD. — Abydus urbs, nunc *el-Berbi*, id est, *le Temple.*

15. *Et Osiris.* Osiris quem Ægyptii colunt, Bacchum esse aiunt, inquit Herod. Euterpe, lib. II, n. 42, pag. 106. HARD.

16. *In Libyam.* In eam Africæ partem, quam Libyes Ægyptii obtinent. HARD.

17. *Dein Ptolemais.* Ab Abydo versus septemtrionem, et Delta Ægyptiacum refugiens, M. P. XXII eodem Africæ latere, in Thebaide, apud Antonin. Urbs haud Memphi minor, teste Strabone, loco citato. HARD. — Nunc vocatur *Memshiet-el-Nèdé.*

18. *Et Panopolis.* Hæc eodem ordine Strabo, loco citato : Πανῶν πόλις, καὶ Ἀφροδίτης, καὶ Λύκων πόλις. Hoc Veneris oppidum, multo magis ad Boream et Delta Ægyptiacum accedit, quam supradictum. De Panopoli diximus cap. 9. Luporum urbem in Thebaide Africæ latere collocat Antonin. a Ptolemaide LXIII M. P. Ab his oppidis nomi Lycopolites, Panopolites et Aphroditopolites, nomen accepere. HARD. — Panopolis, nunc *Akhmin*, ubi multa sunt antiquitatis monumenta. Altera autem hæc Veneris urbs, dicta quoque Aphroditopolis, penitus periit. Fuit ultra Lycum canalem. BROT.

19. *In Libyco.* A Nili fissura, quæ Delta efficit, usque ad fines Thebaidis, quidquid terrarum interjacet, comprehensa etiam regione Alexandriæ et Mareotidi proxima, Libyam appellabant : quod adverso Nili latere, Arabiam. Strabo, lib. XVII, pag. 806. HARD. — Lycon, nunc *Siouth.*

montes[20] finiunt Thebaidem. Ab iis oppida[21] Mercurii[22], Alabastron[23], Canum, et supra dictum[24] Herculis. Deinde Arsinoe[25], et jam dicta Memphis : inter quam et Arsinoiten nomon, in Libyco[26], turres, quæ pyramides[27] vocantur : labyrinthus in Mœridis[28] lacu nullo addito ligno exædificatus : et oppidum Crialon[29]. Unum præterea intus et Arabiæ conterminum claritatis magnæ, Solis oppidum[30].

20. *Ubi montes.* Ibi nunc sunt Cœnobia Abyssinorum et Apollinis Abbatis. Brot.

21. *Ab iis.* Ab iis montibus. H.

22. *Mercurii.* Hermupolim intelligit, Ἑρμοῦ πόλιν, jam extra Thebaidem in Ægypto positam, a Lycon oppido Thebaidis, M. P. LIX dissitam, versus septemtrionem, Africæ latere, teste Antonino in Itinerario. Ab hac Hermopolitæ nomo facta appellatio est, quo de nomo cap. 9. H. — Nunc *Aschemounain*, cujus egregium monumentum edidit P. Sicard, *nouveaux Mémoires des Missions dans le Levant*, tom. II, pag. 208. Brot.

23. *Alabastron*, etc. Græce dixeris, Ἀλαβάστρων, Κυνῶν, Ἡρακλέους. In his enim vox *oppida* subintelligi debet. Ptolemæo, lib. IV, cap. 5, Ἀλαβαστρῶν πόλις, in Cynopolite nomo : cui ad septemtrionem Κυνῶν πόλις imponitur : quo situ et a Plinio collocatur, Africæ latere. Hard.— Alabastron oppidum fuit in dextra Nili ripa : penitus periit. Prope fuit mons Alabastrenus, nunc *le mont Saint-Antoine*, et Alabastrites collis, nunc *le côteau Hessan*. Canum, dicta quoque Cynopolis, nunc *el-Gis*, secundum eruditissimum Champollion, *Égypte sous les Pharaons*, tom. I, pag. 302. Ed.

24. *Et supra dictum Herculis.* Cap. 9 in Heracleopolite nomo. H. — Heracleopolis, nunc *Ahnas*.

25. *Arsinoe.* Eodem Africæ latere, haud procul Memphi. Ab ea nomos Arsinoites, de quo cap. 9. Hard. — Arsinoe, dicta quoque Crocodilopolis, nunc *Fayyoum*.

26. *In Libyco.* Africæ latere. H.

27. *Pyramides.* De his dicemus lib. XXXVI, cap. 16. De Labyrintho dicemus eodem libro, cap. 19. Hard.

28. *In Mœridis lacu.* In Reg. 1 et et 2, *et Mœridis lacu.* Forte pro *ad Mœridis lacum.* Nam Herod. Euterpe, lib. II, num. 149, pag. 147, παρὰ Μοίριος λίμνην, et num. 148, ὀλίγον ὑπὲρ τῆς λίμνης τῆς Μοίριος. Hard. — Labyrinthus ille, nunc *Havara*, haud procul ab urbe Arsinoe, orientem versus. Brot.

29. *Crialon.* Ita libri omnes, R. 1, 2, Colbert. 1, 2, Paris. Chiffl. An pro *Crocodilon*, Κροκοδείλων πόλις, quam in Mœride palude sitam esse ex Stephano superius diximus, cap. 9, confirmatque Herodotus, Euterpe, lib. II, num. 147, ubi Labyrinthum ait exstructum esse supra stagnum Mœrios, versus urbem Crocodilon. Hard. — Urbs illa fuit prope Pyramides, meridiem versus. Penitus periit. Brot.

30. *Solis oppidum.* Heliopolis, de qua diximus cap. 9, in Heliopolite

(x.) Sed jure[31] laudetur in littore Ægyptii maris Alexandria, a Magno Alexandro condita, in Africæ parte, ab ostio Canopico XII mill. passuum juxta Mareotim[32] lacum, qui locus antea[33] Rhacotes nominabatur. Metatus est eam Dinochares[34] architectus pluribus modis memorabili ingenio, XV[35] M. passuum laxitate[36] insessa, ad effigiem Macedonicæ chlamydis[37] orbe gyrato laciniosam, dextra 3

nomo, Arabiæ confini. HARD. — Nunc *Ain-Schams*, i. e. oculus Solis; vulgo quoque *Mathariah.*

31. *Sed jure.* Transcribit hæc Martianus, lib. VI, c. de Ægypto, p. 219. In Commentariis Academiæ Regiæ Scientiarum, anni 1716, p. 298, dicitur altitudo Alexandriæ esse graduum 31° 11′. HARD.

32. *Mareotim lacum.* Nunc *Birk-Marient.* ED.

33. *Qui locus antea Rhacotes.* Hanc lectionem egregie constabiliunt Stephanus, et Strabo, lib. XVII, pag. 792. Ille enim tum pag. 592: Ῥακώτης, οὕτως ἡ Ἀλεξάνδρεια πρότερον ἐκαλεῖτο: « Rhacotes, sic Alexandria prius vocabatur. » Tum verbo Ἀλεξάνδρεια, ἐκλήθη δὲ Ῥακῶτις, καὶ Φάρος, etc. Iste partem Alexandriæ ait fuisse ita vocatam, quæ navalibus immineret. Vitium receptæ lectionis in Plinianis libris odoratus est ante nos Pintianus, quum sic legi videret, « Qui locus antea Arapotes nominabatur. » Meminit hujus vocis ac loci, *Rhacotes*, præterea Pausanias in Eliacis: Tacitus item, Hist. lib. IV. HARD.

34. *Dinochares.* Ita libri omnes, tum hoc loco, tum lib. XXXIV, c. 42. Etsi Solinus, cap. XXXII, pag. 62, *Dinocrates* legisse videatur. Valerius item Maxim. lib. I, cap. 4: « Quum rex Alexander urbem in Ægypto constituere vellet, architectus Dinocrates, quum cretam non haberet, polentaque futuræ urbis lineamenta duxisset, etc. » Vide etiam Ammianum, lib. XXII, pag. 233. Δεινοκράτης est Straboni, lib. XIV, p. 641. HARD. — Dalec. fidem secutus vett. codd. et Vitruvii malebat *Dinocrates.* ED.

35. *XV mill. pass.* Strabo longitudinem ait fuisse stadiorum XXXIV, latitudinem, octo: circuitum centum et decem stadiorum, hoc est, XIII M. DCCL pass. quæ mensura Plinianæ affinis est. HARD.

36. *Laxitate insessa.* Vet. apud Dalec. *immensa.* Alii *inserta.* ED. — Occupato telluris laxissimo spatio. Sic Statius, lib. I Sylvar. I, vers. 56, insessam pondere humum dixit, hoc est, occupatam, pressam.

37. *Macedonicæ chlamydis.* Ea forma chlamys macedonica fuit, ut non totum ambiret corpus, sed posteriora fere tantum, præterquam ad pectus et humeros, ad quos nodo colligabatur: anteriore parte ejus aperta. Non Alexandriæ modo Strabo, lib. XVII, pag. 793, sed et habitabili terræ, macedonicæ chlamydis speciem veteres tribuerunt, χλαμυδοειδὲς σχῆμα, cujusmodi forma orbis Tabula exhibetur a Brietio nostro, part. 1 Parall. Geog. l. V, c. 5. Paludamentum Imperatorum

lævaque anguloso procursu : jam tum tamen[38] quinta situs parte regiæ dicata.

4 Mareotis[39] lacus a meridiana[40] urbis parte, euripo e Canopico ostio mittitur mediterraneo commercio, insulas quoque[41] plures amplexus, triginta[42] mill. passuum trajectu, CL[43] ambitu, ut tradit Claudius Cæsar. Alii schœnos[44] in longitudinem patere XL faciunt, schœnumque stadia triginta : ita fieri[45] longitudinis CL mill. pass. tantumdem[46] et latitudinis.

5 Sunt in honore et intra decursus Nili multa oppida, præcipue quæ nomina dedere ostiis, non omnibus (XII enim[47] reperiuntur, superque quatuor, quæ ipsi falsa

idem fuit, cum chlamyde. Chlamys igitur humi extenta, ac tota quanta est porrecta, speciem exhibuit et Alexandriæ, et τῆς οἰκουμένης, qualem Veteres agnoverunt. Similes fere sunt, quæ in sacris ritibus Trabeæ induuntur, *les chapes*. Sed in chlamyde humi extenta, dextra lævaque sunt angulosæ incisuræ duæ, quibus illæ carent. HARD.

38. *Jam tum quinta*. Quarta etiam, tertiave, inquit Strabo, lib. XVII, pag. 793. HARD.

39. *Mareotis*. Græcis Μαρία, Μαρεία, et Μαρειῶτις. A circumjacente agro vinum Mareoticum appellatum, lib. XIV, cap. 4. HARD.

40. *A meridiana*, etc. Vet. apud Dalec. *ad meridianam urbis partem*. Alii, *a meridiana parte ; Euripo in Canopicum ostium*, etc. Pintianus ex Strabone, *Euripo Canopico ostio committitur*. DALEC.

41. *Insulas quoque*. Octo omnino, ex Strabone, lib. XVII, pag. 799. HARD.

42. *Triginta mill.* Strabo, loco citato, lacus longitudinem intra stadia trecenta definit, quæ sunt passuum millia XXXVII. HARD.

43. *CL ambitu*. Amanuenses in primitivis Plinii exemplaribus scriptum repererunt, *centum quin.* Ii *quingenta*, rati hoc loco significari, CD primum (sic enim exhibent MSS. quos terimus omnes : Reg. 1, 2, Colbert. 1, 2, Paris. etc.), mox permutatis numeris, DC scripserunt. At Strabo, lib. XVII, pag. 799, quum lacus hujusce latitudinem circumscribat stadiis centum et quinquaginta, longitudinem trecentis, ambitus ex eo universus existere non potest, nisi mille circiter stadiorum, quæ efficiunt CXXV mill. pass. quibus Claudius Cæsar millia quinque et XX adjecit. H.

44. *Alii schœnos*. De schœnis agemus libro seq. cap. 30. HARD.

45. *Ita fieri*. Martianus, lib. VI, cap. de Ægypto, pag. 219. HARD.

46. *Tantumdem et latitudinis*. Ille tamen lacus longior est quam latior. BROT.

47. *XII enim*. Dalecamp. *XI enim.* Tolet. *nunc enim XI*. DALEC.

ora[48] appellant), sed celeberrimis septem, proximo Alexandriæ Canopico[49], deinde Bolbitino[50], Sebennytico[51], Phatnitico[52], Mendesico[53], Tanitico[54], ultimoque[55] Pelusiaco. Præterea Butos[56], Pharbæthos[57], Leontopolis, Athribis,

48. *Falsa ora.* Ψευδοστόματα, pervia tantum scaphis, non vero majoribus navigiis, propter brevia et paludes. Strabo, lib. XVII, p. 801. Seneca, Natur. Quæst. lib. IV, cap. 2, ignobiles ramos appellat. Hard.

49. *Canopico.* Sive Canobico, a Canobo, sive Canopo, Menelai navis rectore, a quo et Canopum oppidum, ubi sepultus. At Canopum oppidum Plinius nusquam appellat: adeo ut an ab oppido, an ab homine, vel aliunde, data sit Canopico ostio nomen, nobis adhuc incompertum sit. H. — Haud longe ab *Abouqir* ejus rudera. Ed.

50. *Bolbitino.* Βολβίτινον στόμα Ptolemæo, lib. IV, cap. 5. Aliis Βολβιτικὸν, a Bolbitine oppido, de quo Stephanus. Nunc vocant *bras de Raschit ou de Rosette*, ab oppido cognomine. Hard.

51. *Sebennytico.* Dal. *Sebennitico.* Per medium Delta decurrit in mare, teste Herodoto, Euterpe, lib. II, num. 17, pag. 96. Nomen ei a Sebennytico oppido, nomoque. Nunc *Samannoud.* Ed.

52. *Phatnitico.* Φατνιτικὸν στόμα Straboni, lib. XVII, p. 802. Παθμιτικὸν Ptolemæo, loc. cit. Hodie *bras de Damiette.* Hard. et Ed.

53. *Mendesico.* Vel, ut alii, Mendesio, ab oppido, nomoque cognomine. Hodie *bras de Dibeh.* Hard. et Ed.

54. *Tanitico.* Tanicum Mela vocat, lib. I, cap. 9. Nonnulli et Saiticum, apud Strabonem, lib. XVII, pag. 802. Quod quidem Nili ostium ex Pelusiaco, vel Bubastico defluere haud immerito videtur. Suum ab inclyta *Tanite* urbe nomen accipiebat, quæ in orientali ripa sedebat, et sub nomine *Szan*, vel *Tzan*, nunc quoque agnoscitur. *Omm-Faredjé* sic hodie appellatur ostium. Ed.

55. *Ultimoque.* Quod maxime vergit in orientem. *Le bras de Tineh.* H. et Ed.

56. *Butos.* Dalec. *Buros.* Ed. — Βοῦτις Ptolemæo, lib. IV, cap. 5, metropolis νομοῦ Φθενότου. Prope Sebennyticum ostium Straboni, lib. XVII, pag. 802. Hard.

57. *Pharbætos.* Φάρβαιθος Ptolem. loc. citat. Φαρβετίτης νομὸς Straboni, inter Mendesium Taniticumque ostium, loco citato. Cui nomo et Leontopolin quoque vicinam facit, cæterasque præfecturas quæ nunc recensentur, Athribiten, sive, ut diximus cap. 9, Atharrabiten, Busiriten, Cynopoliten, Prosopiten, in quo Ἀφροδίτης, hoc est, Veneris oppidum fuit, teste eodem Strabone, lib. XVII, pag. 802, Saiten et Naucratiten. Notitia Eccles. Hieroclis, in prov. Augustamnica secunda, p. 55, Κάρβαιθος, pro Φάρβαιθος. Item Ἀθρήκης, pro Ἄθριβις. Hard. — Pharbæthos, nunc *Balbeis*; Leontopolis, nunc *Thall-Essabouah*, id est, *la Colline du Lion*; Athribis, nunc *Atrib.*

Isidis oppidum[58], Busiris, Cynopolis, Aphrodites, Sais, Naucratis : unde ostium quidam Naucraticum nominant, quod alii Heracleoticum, Canopico, cui proximum est[59], præferentes[60].

1 XII. (xi.) Ultra Pelusiacum Arabia est, ad Rubrum mare[1] pertinens, et odoriferam illam, ac divitem et beatæ cognomine inclytam. Hæc[2] Catabanum[3] et Esbonitarum[4], et Scenitarum[5] Arabum vocatur, sterilis, præterquam ubi

58. *Isidis oppidum.* Stephano, Ἰσεῖον, πόλις Αἰγύπτου. Hoc vero quum intra Nili decursus, hoc est, in ipso Delta contineatur, Plinio teste, diversum esse necesse est ab *Isiu* Antonini, quæ mediterranea civitas est, longe supra Memphin. Isis porro Ceres est, ut omnibus notum. Hard. — Isidis oppidum, nunc *Zaöyyeh;* Busiris, nunc *Abousir;* Cynopolis, nunc *Meniet-ebn-Kasib;* Aphrodites, nunc forte insula *de Tauta;* Sais, nunc *Ssa-al-Hadjar*, id est, *Ssa de la Pierre;* Naucratis nunc ignoratur. Ed.

59. *Canopico, cui proximum est*, etc. Vet. apud Dalec. *cui VI M. pass. proximum.* Ed.

60. *Præferentes.* Sic Ptolemæus, Canopico prætermisso, Heracleoticum nominat, quod Canopico proximum fuit, ut Dionysius Periegetes censuit, teste Eustathio ad illius versum 13, et Tacitus, Annal. l. II, c. 60. Quare nihil hic mutandum, quantumlibet Pintianus inclamet, in tanto præsertim, tamque conspirante codicum scriptorumque consensu. Hard.

XII. 1. *Ad Rubrum mare.* Ad Arabicum sinum, unde fere odorifera illa, et Felix appellata Arabia incipit. Hard.

2. *Hæc Catabanum.* Non illa odorifera et Felix dicta, ut hallucinatus credidit Solinus, cap. xxxiii, pag. 62, sed illa Arabia, quæ a Pelusiaco incipit ostio, deserta et sterilis. Hard.

3. *Catabanum*, etc. Vet. ap. Dalec. *Cabanum.* Ed. — Hi Catabanes Arabiæ sterilis et Petreæ incolæ, a Catabanis illis diversissimi sunt, quos ad Rubrum seu meridianum mare, in Arabia felice ac penitiore positos dicemus lib. VI, capite 32. Hard.

4. *Esbonitarum.* Quorum regia Essebon, de qua Hieronymus in locis Hebr. post Eusebium : « Esebon, inquit, civitas Sehon regis Amorrhæorum..... nunc vocatur Esbus (Ἐσϐοῦς Eusebio) urbs insignis Arabiæ in montibus qui sunt contra Jericho, etc. » Hard.

5. *Scenitarum.* Commune id multis Arabum populis nomen fuit, ut dicemus lib. VI, cap. 30 et 32. Hi Ægypto confines, alias Saraceni appellati, ut Ptolemæus admonet, lib. V, cap. 17, in Arabia Petræa. De his Ammianus, lib. XXII, pag. 228, Ægyptus, inquit, usque « ad Scenitas prætenditur Arabas, quos Saracenos appellamus. » Iidem in sacris paginis Ismaelitæ dicti. H.

Syriæ confinia attingit, nec nisi Casio monte[6] nobilis. His
Arabes junguntur, ab oriente Canchlei[7], a meridie Ce-
drei[8], qui deinde ambo Nabatæis[9]. Heroopoliticus[10] voca- 2
tur, alterque Ælaniticus sinus Rubri maris in Ægyptum
vergentis, CL mill.[11] pass. intervallo inter duo oppida,
Ælana, et in nostro mari Gazam. Agrippa a Pelusio Ar-
sinoen[12] Rubri maris oppidum, per deserta CXXV M. pas-
suum tradit : tam parvo distat ibi tanta rerum naturæ
diversitas.

XIII. (XII.) Juxta Syria[1] littus occupat, quondam ter- 1
rarum maxima, et pluribus distincta nominibus. Namque
Palæstina vocabatur, qua contingit Arabas[2], et Judæa,
et Cœle[3], dein[4] Phœnice : et qua recedit intus, Dama-
scena : ac magis etiamnum meridiana, Babylonia. Et ea-
dem[5] Mesopotamia inter Euphratem et Tigrin : quaque

6. *Casio monte.* De quo c. 14. H. — Casius mons, nunc *le cap del Kas*, id est, *le cap du Ciseau*, haud procul Pelusiaco ostio, orientem versus.

7. *Canchlei.* Qui in sacris litteris Amalecitæ dicti videntur. Nec Bocharto assentior, Chavilæos nunc significari, qui erant Babyloniæ proximi. HARD.

8. *Cedrei. Habitantes Cedar*, Psal. 119, Hieronymus in locis Hebraic. « Cedar.... est regio in eremo Saracenorum, a filio Ismaelis Cedar ita cognominata. » HARD.

9. *Nabatæis.* Dalec. *Nabahæis.* ED. — Quorum oppidum Petra. De his dicemus lib. VI, cap. 32. H.

10. *Heroopoliticus.* Ita dicebatur ab urbe Heroopoli, nunc *Ageroud.* Sinus vero, nunc *Bahr-el-Soueys*, *le golfe de Suez.* Ælaniticus sinus, nunc *Bahr-el-Aqabah*, *le golfe d'Aqabah.* BROT. et ED.

11. *CL mill.* Strabo, lib. XVI, pag. 597, stadia numerat mille ducenta et sexaginta, quæ passuum efficiunt CLVII millia. HARD.

12. *Arsinoen.* De ea libro VI, cap. 33. HARD. — Nunc *Suez* vocatur. BROT.

XIII. 1. *Juxta Syria.* Hæc totidem verbis ac pæne syllabis Martianus, lib. VI, cap. de Arabia et Syria, p. 219, a Plinio expressit. Sic et Mela, lib. I, cap. 11, pag. 14. HARD.

2. *Arabas.* Non eos qui Arabiam peninsulam incolunt, sed qui ab Arabia Petræa post Jordanem amnem ad Libanum usque montem penetrant, ut Plinius ait, lib. VI, cap. 32. HARD.

3. *Cœle.* Cœlesyria, id est, Syria cava. BROT.

4. *Dein.* Chiffl. *exin.* ED.

5. *Et eadem.* Vet. apud Dalec. et Chiffl. *exinde.* Alii, *ex eadem.* Anteponebat Dalec: *hæc eadem.* ED.

transit Taurum, Sophene: citra vero etiam Commagene. Et ultra Armeniam, Adiabene, Assyria[6] ante[7] dictâ: et ubi Ciliciam attingit, Antiochia[8]. Longitudo ejus inter Cili-
2 ciam et Arabiam[9], CCCCLXX M. passuum est. Latitudo a Seleucia Pieria, ad oppidum in Euphrate Zeugma, CLXXV M.[10] passuum. Qui subtilius dividunt, circumfundi[11] Syria Phœnicen volunt: et esse oram[12] maritimam Syriæ, cujus

6. *Assyria ante.* Ammianus, lib. XXIII, p. 251: « Juxta hunc circuitum Adiabena est, Assyria priscis temporibus vocitata, longaque assuetudine ad hoc translata vocabulum, ea re quod inter OEnam et Tigridem sita, navigeros fluvios, adiri vado nunquam potuit. Transire enim διαβαίνειν dicimus Græci. Et Veteres quidem hoc arbitrantur. Nos autem dicimus, quod in his terris amnes sunt duo perpetui, quos et transivimus, Diavas et Adjavas, juncti navalibus pontibus, ideoque intelligi Adiavenam cognominatam. » Assyriæ videlicet pars nobilissima Adiabene fuit, in qua Ninus, Arbela et Gaugamelà: de quibus l. VI, cap. 16. HARD.

7. *Ante.* Chiffl. *antea.* ED.

8. *Antiochia.* Non id oppidi modo nomen, sed regionis est, quæ Syria Antiochia dicebatur, non ut nunc vulgus geographorum loquitur, Syria Antiochena. Ita c. 18, *promontorium Syriæ Antiochiæ:* sic enim libri veteres habent. Mela, lib. I, cap. 12: « Reliqua pars Syriæ, cui Antiochiæ cognomen additur. » HARD.

9. *Et Arabiam.* Sive Ostracinen, ubi finitur Arabia, ut mox dicetur. H.

10. *CLXXV M.* Hanc Syriæ latitudinem arrogant libri omnes editi, manuque exarati. Et Missi Theodosii: « Syria finitur ab oriente, flumine Euphrate: ab occidente, mari Ægyptio: a septemtrione, mari quod inter Cyprum et Syriam est: a meridie, Arabia quæ est inter mare Rubrum et sinum Arabicum: hujus spatium patet in longitudine CCCCLXX, in latitudine CLXXV. » Martianus vero, lib. VI, cap. de Arabia et Syria, p. 219, hunc Plinii locum transcribens, DXXV, pro CLXXV, manifesto errore expressit: alioqui latior multo, quam longior, Syria foret: quum ea parte angustissimam esse situs ipse regionum, tabulæque significent. HARD.

11. *Circumfundi.* Qui subtilius dividunt, inquit, Phœnicen undequaque Syria includi aiunt: et eam esse Syriæ oram maritimam, cujus Syriæ pars Idumæa sit, et Judæa: deinde sequi Phœnicen: mox Syriam rursus proprie appellatam, et quæ Cœle, et quæ Antiochia dicebatur. Locum hunc frustra sollicitant Schefferus, de Milit. navali, l. I, cap. 2, pag. 16, aliique. HARD.

12. *Et esse oram*, etc. Lege ex Bud. 4, de Asse, et vetust. exemp. « Esse enim primum oram maritimam Syriæ ab Arabia, cujus pars sit Idumæa et Judæa: deinde Phœnicen: deinde rursus Syriam: introrsus autem Syria Damasci claudi Phœnicen. » DALEC.

pars sit Idumæa et Judæa, deinde Phœnice, deinde Syria [13]. Id quod præjacet mare totum, Phœnicium appellatur. Ipsa gens Phœnicum in magna [14] gloria litterarum [15] inventionis, et siderum [16], navaliumque [17] ac bellicarum artium.

XIV. A Pelusio Chabriæ castra [1], Casius [2] mons, delubrum [3] Jovis Casii, tumulus Magni Pompeii [4]. Ostracine [5] Arabia finitur, a Pelusio LXV mill. [6] passuum. 1

13. *Syria.* Vet. apud Dalecamp. *Assyria*. Ed.

14. *In magna gloria.* Sic apud Chiffletian. Dalecampius, *in magna gloria*. Ed.

15. *Litterarum.* Vide quæ dicturi sumus, lib. VII, cap. 57. Sic et Mela Pomponius, lib. I, c. 12. H.

16. *Et siderum.* Tum ad viam mari regendam contemplatione siderum, tum ad præsignificandum ex iisdem quæ sunt futura hominibus. Propertius, lib. II, vers. 989: « Quæritis et cælo Phœnicum inventa sereno, Quæ sit stella homini commoda, quæque mala. » Hard.

17. *Navaliumque.* « Maria navibus adire, inquit Mela, classe confligere, imperitare gentibus, regnum præliumque commenti. » Hard.

XIV. 1. *Chabriæ castra.* In via quæ a Syria et Casio monte Pelusium ducit, Chabriæ castra locat et Strabo, lib. XVI, pag. 760, ὁ Χαβρίου λεγόμενος χάραξ. Videtur a Chabria Atheniensi dicta, de cujus expeditione in Ægyptum, multa Diodorus Sicul. Biblioth. lib. XV, pag. 400. Hard.

2. *Casius.* Montem hunc Κάσιον πρὸς Αἰγύπτῳ, et Κάσιον πρὸς τῷ Πηλουσίῳ a locorum vicinio appellat Strabo: ut ab altero ejusdem nominis secernatur, de quo cap. 18. Errant qui montem hunc Sinai esse arbitrantur. Hard.

3. *Delubrum.* Cum oppido, quod Antoninus et Ammianus Cassium vocant, Διὸς ἱερὸν Κασίου, Straboni, loco citato. Hard.

4. *Pompeii.* Dio, lib. XLII, p. 188, ad Casium montem interfectum ait ea ipsa die, qua quondam de Mithridate et piratis triumphum egerat. Quin et ipso suo die natali, inquit Plutarchus, in Camillo, p. 138, qui et idem dies triumphi fuit. Eum alii pridie, alii ipso die natalis sui aiunt obiisse, ut idem monet, Sympos. lib. VIII, cap. 1, p. 717. Sed nodum fortasse solvunt Fasti Capitolini, ex Verrii fragmentis, in quibus legitur *per biduum* triumphi pompam esse protractam. At unicum diem triumpho Plinius adsignat, lib. XXXVII, cap. 6. Hard.

5. *Ostracine.* Ὀστρακίνη Ptolemæo, lib. IV, cap. 5, oppidum est, unde *Abraamius Ostracinensis* episcopus, in Conc. Calched. Ostracena dicitur Antonino, inter Casium montem, et Rhinocorura, medio intervallo posita, utrimque M. P. XXVI. Regionem Ostracinen Solinus nugando comminiscitur. H. — Arabiæ proxima Ostracine, nunc rudera ejus in promontorio *Straki*. Ed.

6. *LXV mill.* Martianus, loc. cit.

2 (XIII.) Mox Idumæa incipit, et Palæstina, ab emersu Sirbonis lacus[7], quem quidam CL M. passuum circuitu tradidere : Herodotus[8] Casio monti applicuit : nunc est palus modica. Oppida : Rhinocolura[9], et intus Rhaphea[10] : Gaza[11], et intus Anthedon[12] : mons Angaris[13]. Regio per

LXVI. Antoninus item in Itinerar. « Ostracina Cassium, XXVI; Pentaschœnon, XX; Pelusium, XX. » H.

7. *Sirbonis lacus.* Ptolemæo, lib. IV, cap. 5, in Casiotide, ἔκρηγμα Σιρβωνίδος λίμνης, *eruptio paludis Sirbonidis.* Cum Asphaltite magno errore confundit Strabo, lib. XVI, cap. 762. HARD. — Sirbonis lacus nunc incolis *Sebaket*, *Bardoil*, id est, *le lac du roi Baudoin.* ED.

8. *Herodotus.* Thalia, libro III, num. 5, pag. 163 : Σερβωνὶς λίμνη, παρ' ἣν δὴ τὸ Κάσιον ὄρος. HARD.

9. *Rhinocolura.* Rhinocolura quoque Livio, lib. XLV, cap. 5, et Straboni, lib. XVI, p. 759, Ῥινοκόλουρα. Seneca, de Ira, lib. III, cap. 20, p. 594 : « Rex Persarum totius populi nares recidit in Syria : inde Rhinocolura loci nomen est. » At sæpiuscule Seneca in historia nominibusque sublabitur. Diodorus Sic. Bibl. lib. I, pag. 55, hoc Æthiopiæ regi adscribit, idque a diversa valde causa : benignitas enim et miseratio fuit. Is Ægypto subacta, latrones quos ceperat, acerbius ratus omnes neci dare, quod magno numero erant; iniquius impune dimittere : ita mediam viam legit, ut resectis naribus, quo dignoscerentur, in desertis Ægypti finibus colere jusserit, urbe ibi structa, cui a re et facie nomen esse. Græci enim ῥῖνα, nasum, κόλουρον, curtatum dicunt. Ptolemæus tamen et Stephanus scribunt Ῥινοκόρουρα. HARD. — Loco dicto nunc *El-Arish* sita fuit, auctore D'ANVILLE. ED.

10. *Rhaphea.* Stephanus, Ῥάφεια, πόλις Συρίας. Strabo, lib. XVI, p. 759, Ῥαφία, μετὰ Γάζαν, post Gazam sequitur Rhaphia. Distat a Gaza, et a Rhinocolura, pari intervallo, XXII M. P. apud Antoninum. HARD. — Nominis vestigia servat, nunc *Refah* dicta Abulfedæ quem citat D'ANVILLE, *Mémoires sur l'Égypte*, pag. 103. ED.

11. *Gaza.* « Sic Persæ ærarium vocant, inquit Mela, et inde nomen est, quod quum Cambyses armis Ægyptum peteret, huc belli et opes et pecuniam intulerat. » Distat ab Ascalone Gaza, littore maris mediterranei, XVI M. P. Etiamnunc *Gaza.* HARD. et ED.

12. *Anthedon.* Ἀνθηδὼν Ptolem. l. IV, c. 5, in Cassiotide. Palestinæ ab Hesychio accensetur, p. 103. H.

13. *Angaris.* Ita libri omnes. Ariolantur, qui permutatis syllabis legi putant oportere *Garizam*, vel *Garizim*, qui mons Samariæ celeberrimus, prope Neapolim, quæ prius Sichima dicebatur : ut scimus ex Judic. lib. IV, cap. 2. Is enim ab Anthedone et Ascalone, quo in tractu describendo Plinius nunc habitat, multis passuum millibus disjungitur. HARD. — Leg. *mons Argaris.* Ita MSS. Reg. 1, 2, et editio princeps. Male MS. Reg. 5,

oram Samaria. Oppidum Ascalo[14] liberum, Azotus[15]: Jamneæ duæ[16], altera intus[17]. Joppe[18] Phœnicum, antiquior terrarum inundatione, ut ferunt. Insidet[19] collem 3
præjacente saxo, in quo vinculorum Andromedæ[20] vestigia ostendunt. Colitur illic fabulosa Ceto[21]. Inde Apollonia[22]: Stratonis[23] turris, eadem Cæsarea, ab Herode rege con-

et recentiores editiones, *Angaris*. Mons est Garizim, Samariæ celeberrimus, quem videre est in nummis Philippi imperatoris Neapoli, de qua mox dicetur, cusis. Brot.

14. *Ascalo*. Græcis Ἀσκάλων, atque ita nummi Augusti, Titi, et Antonini. Hodie *Scalona*. Hard.

15. *Azotus*. Chiffl. *Azostos*. Ed. — Ἄζωτος, πόλις Παλαιστίνης, Stephano, et Ptolemæo, lib. V, cap. 16. Distat a Jamnea littorali, xx m. p. si Antonino credimus: si Straboni, lib. VI, pag. 759, xxv, hoc est, cc stadiis. Hard. — Nomen servat oppidum illud, quamvis fere omnino dirutum. Ed.

16. *Jamneæ duæ*. Dalec. *Jamnes duæ*. Ed. — Quarum altera Jamnitarum portus ad mare, Ἰαμνιτῶν λιμὴν Ptolemæo, lib. V, cap. 16, altera urbs ipsa paululum a mari semota, Ἰάμνεια Straboni, l. XVI, p. 759. Stephano Ἰάμνια. Ipsi Ptolemæo in urbibus mediterraneis Ἰάμνεια, cui hodieque vetustum nomen manet, *Iebna*. Hard.

17. *Intus*. Vet. apud Dalecamp. *vicus*. Ed.

18. *Joppe*. Ἰόππη, nunc *Jaffa*. Mela similiter, lib. I, cap. 11: «Est Joppe, inquit, ante diluvium, ut ferunt, condita.» Hard.

19. *Insidet collem*. Vet. ap. Dalec. *insidet colli*. Ed. — Colli imponitur adeo edito, ut inde conspici Hierosolyma, Judæorum metropolis possit. Conf. Strabo, lib. XVI, pag. 159. Hard.

20. *Andromedæ*. Quam ibi ceto a matre expositam, mox a Perseo ereptam fabulantur. Visa ibi hæc vincula testis est quoque Josephus, lib. III belli Judaic. cap. 15. Vide Apollodorum, de Diis lib. II, p. 95. Hard.

21. *Ceto*. Quæ Nereidos fere forma pingebatur, figura ex pisce feminaque composita: cujusmodi in vetustis Syriæ ac Mesopotamiæ nummis conspici creditur. Idcirco fabulosam vocat. Ciceronis illud eo forte pertinet, *piscem Syri venerantur*, de Natura Deorum lib. III. Hard. — Pro *Ceto* Frobenius *Derceto*, ex c. 19, huc transtulit. Certe *Ceto* hoc loco Pliniana omnia exemplaria repræsentant, R. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. Chiffl. Libri quoque editi, Parm. Ven. Brix. cæterique ante Frobenium. Hard.

22. *Apollonia*. Stephano Ἀπολλωνία κατὰ Ἰόππην. Nunc *Arzuf*. Ed.

23. *Stratonis*. Στράτωνος πύργος Straboni, lib. XVI, p. 758. Eadem Καισάρεια Στράτωνος Ptolemæo, l. V, cap. 16, et Cæsarea Palestinæ vulgo appellata: quam cum Cæsarea Philippi, sive Paneade dicta, perperam Surita confundit in Itin. Anton. Hieronym. in Chron. pag. 155, an. 4, Olymp. 191: «Herodes

dita : nunc colonia[24] prima Flavia, a Vespasiano Imperatore deducta : finis Palæstines[25] centum octoginta novem millibus[26] passuum, a confinio Arabiæ : deinde Phœnice. Intus autem Samariæ[27] oppida : Neapolis[28], quod antea Mamortha dicebatur : Sebaste[29] in monte, et altiore Gamala[30].

Cæsaream in nomine Cæsaris condidit, quæ prius Turris Stratonis vocabatur.» Nunc *Qaisarieh* dicitur. Herodes rex quum a Plinio dicitur, is designatur, quem Romani et nummi veteres regem appellavere; ac proinde is, qui prius tetrarcha Galilææ, deinde et rex fuit: in nummis ΗΡΩΔΗΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ. *Ab eo condita*, hoc est, cincta muris Cæsarea dicitur. Prior Herodes ΕΘΝΑΡΧΗΣ tantum, non ΒΑΣΙΛΕΥΣ fuit. Hard.

24. *Nunc colonia*. Musei nostri Parisiensis nummus æreus formæ mediocris, M. Aurelio principe cusus, cum Serapidis effigie, et epigraphe ejuscemodi, COL. PRIMA FL. AVG. CAESAREA. Prima Flavia vocatur, quod prima omnium coloniarum dicta sit Flavia a Vespasiani nomine. Ulpian. Digest. lib. L, tit. 15, de Censibus : « Divus Vespasianus Cæsarienses colonos fecit, non adjecto ut et juris Italici essent, sed tributum his remisit capitis, etc. » Hard.

25. *Finis Palæstines*. Id quoque Martianus habet, lib. VI, cap. de Arabia et Syria, pag. 219. Hard.

26. *Millibus*. Dalec. *millium*. Ed.

27. *Samariæ oppida*. Chiffletian. *Samaria oppida*. Ed.

28. *Neapolis*. Νεάπολις in Samaria, Ptolem. lib. V, c. 16. Sichem Christi Domini temporibus dicta, teste Benjamino in Itiner. pag. 38. Indigenis *Mabortha*, auctore Josepho, Bell. Jud. lib. V, c. 4, quanquam Plinio *Mamortha* dicitur. Hodie *Nabolos*, sive *Naplouse*. Hard.

29. *Sebaste*. Prius legebatur *Sebaste, in monte altiore Gamala*, Plinii sententia et oratione deminuta, qui Sebasten quoque ipsam in monte sitam significare voluit, ut sinceri codices admonent, Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. Chiffl. Hujusmodi sane fuisse Samariæ situm haud obscure significant sacræ paginæ, Michææ I, vs. 6, et ad eum locum Hieronymus. De Gamala diximus suo loco. Quod porro Samariam Stephanus, cum Neapoli, quæ Sichem dicta est, temere misceat, alii ante nos adnotarunt. H.— Non recte, meo animo, *Sebaste in monte, et altiore Gamala ;* Gamala namque ultra Jordanem. Dalec. — Vide notam insequentem 30. Ed. — In gratiam Augusti, sic appellata urbs ea est. Vide Benjam. loco citato : Σεβαστὴ, ἐν τῇ Σαμαρείτιδι πολίχνιον, Stephano in Conc. Nic. I. et CP. I. subscribunt episcopi Sebastenses, vel Sebasteni, ex Prov. Palæstinæ. Hodie *Sebastia*. Hard.

30. *Gamala*. Diversum hoc Samariæ oppidum, ab altero ejusdem nominis ultra Jordanem posito, quam Judææ urbem validissimam Suetonius appellat in Tito. Quan-

XV. (XIV.) Supra Idumæam et Samariam Judæa longe lateque funditur. Pars ejus Syriæ[1] juncta, Galilæa vocatur[2]: Arabiæ vero et Ægypto proxima Peræa[3], asperis dispersa montibus, et a cæteris Judæis Jordane amne discreta. Reliqua Judæa dividitur in toparchias decem[4],

quam eadem utriusque vocis originatio est: sic enim dicta videtur, ab Hebræo גָּמָל quasi Camela, quod dorso montis insidens, cameli dorsum referre credatur. Illam certe quæ Judææ est, jugo montis aspero editoque impositam docet Josephus, Bell. Jud. lib. IV, cap. 1. Hanc idem lib. III, cap. 2, p. 832, Γάμαλα πόλιν ἱππέων, civitatem Equitum, quos eo colonos duxit Herodes, appellatam ait: Carmelo monti insidentem. HARD.

XV. 1. *Syriæ*. Hoc est, Syriæ Antiochiæ, ut diximus cap. 13. Judæa hic appellatur, quæ in libris sacris *terra Chanaan* sæpe dicitur, eo quod filii Chanaan eam inter se sibi diviserunt, in ortu Phaleg, et Hebræam ibi linguam integram servavere, immunem a confusione, quæ in Babylonia post annos quinquaginta pluresve contigit. Hic enim sensus verborum illorum est, Gen. X, 25: « Nomen uni Phaleg, eo quod in diebus ejus divisa sit terra. » Gallice vere ac recte dixeris: *Le pays fut alors partagé entre les enfans de Canaan*. HARD.

2. *Galilæa vocatur*. In duas partes divisa, nempe inferior Samariæ contermina, et superior, dicta quoque Galilæa gentium, Cœlesyriæ vicinior. ED.

3. *Peræa*. Nugas agere Salmasius ait, in Solin. pag. 460, eos qui *Peræa* hoc loco defendunt. Ipse *Petræa* legi contendit oportere, ab asperis saxis, quibus montuosa est. Ego vero qui Judææ partem aliquam Petræam appellaverint, adhuc auctores desidero: qui Peræam, occurrunt plurimi, et quidem fidei exploratæ. Nam præter consensum codicum omnium MSS. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. etc. partem Judææ Transamnanam, hoc est, ut sacræ paginæ loquuntur, quæ est trans Jordanem: ut Plinius, quæ a cæteris Judæis Jordane amne discreta est; Περαίαν Josephus vocat, Bell. Jud. lib. II, cap. 2, pag. 778: καὶ τῆς ὑπὲρ Ἰορδάνην Περαίας. Et lib. III, cap. 1, p. 831, Nigrum quemdam Περαΐτην appellat, quod ex regione trans Jordanem posita ortum duceret. Ipse et regionis hujus fines describit, lib. III, cap. 2, pag. 833. Et ex eodem Josepho apud Photium, cod. 238, p. 973, Ἡρώδης ὁ τετράρχης Γαλιλαίας καὶ Περαίας vocatur. Et Peræ, quod Constantinopoleos suburbium, seu altera civitas est, factum inde nomen crediderim. Ἐν τῇ Περαίᾳ conditum oppidum Juliadis nomine Josephus ait, Bell. Jud. lib. III, cap. 8, pag. 789, hoc est, ultra Jordanem; sive, ut Plinius mox ait, ab oriente lacus Genesareth. H. — Legi volebat Dalec. *Arabiæ vero Petrææ et Ægypto altera proxima*. ED.

4. *Decem*. Vet. apud Dalecamp. *XII*. ED.

quo dicemus ordine : Hiericuntem[5] palmetis consitam, fontibus irriguam : Emmaum[6], Lyddam[7], Joppicam[8], Acrabatenam[9], Gophniticam, Thamniticam[10], Bethleptephenen[11], Orinen[12], in qua fuere Hierosolyma[13], longe

5. *Hiericuntem.* Dalec. *Hierichuntem.* Præpostera interpunctione, non Hiericuntis, ut decuit, sed Emmauntis agrum aquis riguum Plinianæ hactenus editiones repræsentarunt : *fontibus irriguam Emmaum.* Quum ea dos propria sit Hiericuntini agri, teste Strabone, lib. XVII, pag. 763, ubi de Hiericunte agens, ἐνταῦθα δ' ἐστὶν ὁ φοινικὼν... διάῤῥυτος ἅπας, etc. *Ibi palmetum est... locusque totus irriguus.* etc. De hujus agri palmetis dicemus lib. XIII, cap. 9. Hiericus, Jericho in paginis sacris dicta, incolis nunc *Eriha* vocatur. H. et Ed.

6. *Emmaum.* Ἐμμαοῦς sive Ἀμαοῦς a Tito captis Hierosolymis Nicopolis appellata, una e Judææ toparchiis Josepho, Bell. Jud. lib. III, cap. 2, pag. 833, *Emaus.* Neutrum indeclinabile, *Emmaum*, Mach. I, III et IV, ut apud Plinium. Hard.

7. *Lyddam.* Λυδδὰ, una ex toparchiis Judææ, apud Josephum, loc. cit. Diospolis postmodum appellata. Unde in Conc. CP. I, Dionysius Diospolitanus, Prov. Palæstinæ. H. —*Lod* etiamnunc appellantur rudera ejus. Ed.

8. *Joppicam.* A Joppe, de qua cap. sup. Hard.

9. *Acrabatenam.* Chiffl. *Acrebitenam, Zophaniticam.* Ed. — Ἀκραβατταὶ et Ἀκραβατηνῶν τοπαρχίαι, apud Joseph. loco citato. In sacris paginis, Machab. I, 5, *Acrabatane.* Hard.

10. *Thamniticam.* Ἡ Θαμνὰ τοπαρχία Judææ, apud Joseph. Bell. Jud. lib. V, cap. 4, pag. 890. H.

11. *Bethleptephenen.* Τὴν Βεθλεπτηφῶν τοπαρχίαν Josephus vocat, loco proxime citato. Quum decem modo Judææ toparchias, Plinius pollicitus sit, ex iis unam in duas dissecuere Plinii interpolatores : quumque in MSS. legerent, *Betoleththepenen* (sic enim Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, et Paris. exhibent); ipsi *Betholenen*, *Thephenen*, commenti sunt, quos secutus Ortelius, rogat, an a Bethlehemo Betholemen legi oporteat. Sed nec Betholenen, nec Thephenen cæterorum scriptorum quisquam agnoverit : Bethleptephenam vero toparchiam Josephus appellat, ut diximus, Bell. Jud. lib. V, cap. 4, pag. 890, quæ hæc ipsa est, quam Plinius modo commemorat. Hæ porro decem toparchiæ, *decem cornua*, sive *decem* illi *reges sunt*, qui *potestatem tanquam reges* accepisse dicuntur, Apoc. XVII, 12, ut in eum locum commentarii nostri nondum editi, sed prælo jamdudum parati docent. H.

12. *Orinen.* Græci Ὀρεινὴν vocant. De Virgine Deipara sacer codex, Luc. ἐπορεύθη εἰς τὴν Ὀρεινὴν μετὰ σπουδῆς, « abiit in montana Judææ cum festinatione. » Pars Judææ plurimum montuosa, in qua fuere Hierosolyma, Rama, Bethlehem. Lapidosum hunc tractum ad LX stadia esse Strabo est auctor, lib. XVI, pag. 761. Hard.

13. *Hierosolyma.* De urbe satis

clarissima urbium orientis, non Judææ modo[14] : Herodium[15] cum oppido illustri ejusdem nominis.

Jordanis[16] amnis oritur e fonte Paneade, qui cognomen 2
dedit Cæsareæ, de qua dicemus[17] : amnis amœnus, et quatenus locorum situs patitur, ambitiosus, accolisque se præbens[18], velut invitus Asphaltiten lacum dirum natura petit, a quo postremo ebibitur, aquasque laudatas perdit pestilentibus mixtas. Ergo ubi prima convallium fuit occasio, in lacum se fudit, quem plures Genesaram[19] vocant, XVI mill. passuum[20] longitudinis, VI mill. latitudinis, amœnis circumseptum[21] oppidis : ab oriente, Juliade[22], et

multa alii. De urbis nomine recte admonet Hieronymus, ad Evagr. ep. 126 : « Non ut Josephus, et nostri omnes arbitrantur. Hierusalem nomen est ex græco hebraicoque compositum : id enim absurdum esse peregrinæ linguæ mixtura demonstrat. » Ex hebræo tota conflata vox est, et contracte dictum ירושלם arbitramur pro ירושה-שלים *Possessio pacificorum*, sive *quiete degentium*. Nam quod *visio pacis* vulgo definitur, contra leges hebraicarum originationum est. At istiusmodi contracta nomina quædam ibi reperimus, ut est Jordanis ירדן contractum pro יאור-עדן *fluvius voluptatis*, et similia. Hard. — Hierosolyma, Jordanis, Genesera, seu lacus Genesareth, mareve Tiberiadis, aliaque loca, vita miraculisque Jesu Christi, Christianorumque religione ita nobilitantur, ut sint supra omnem claritatem evecta. Brot.

14. *Non Judææ modo*. Hanc vocem *non modo* adversativæ orationis parti postponere, familiare ac solemne Plinio est. Sic lib. VI, cap. 22 : « Omnium in India prope, non modo in hoc tractu, claritatem antecedunt Prasii, etc. » H.

15. *Herodium*. Nomen unius est e Judææ toparchiis apud Joseph. Bell. Jud. lib. III, cap. 2, p. 833, Ἡρώδειον. Hard.

16. *Jordanis amnis*, etc. Chifflet. *Jordanes*. Ed. — Describit hæc Martianus, lib. VI, cap. de Syria, pag. 219. Hard.

17. *De qua dicemus*. Vid. infra cap. 16. Hard.

18. *Se præbens*. Veluti moras nectat, invitusque lacum petat. H.

19. *Genesaram*. Γεννησαρῖτις λίμνη Straboni, lib. VI, pag. 755. In sacris paginis, *Lacus Genesareth*, et mare Tiberiadis, et mare Galilææ. Hodie *mer de Tabarieh*. H.

20. *XVI mill. pass*. Ita Solinus, cap. XXXV, p. 64. H. — Chifflet. *XV*. Ed.

21. *Circumseptum*. Vet. ap. Dal. *circumseptus* ; al. *circumspectus*. Ed.

22. *Juliade*. Ἰουλιὰς Ptolemæo, lib. V, cap. 16, in Galilæa. Hanc

Hippo[23] : a meridie, Tarichea[24], quo nomine aliqui et lacum[25] appellant : ab occidente Tiberiade[26], aquis[27] calidis salubri.

3 (XVI.) Asphaltites nihil præter bitumen gignit : unde et nomen[28]. Nullum corpus[29] animalium recipit : tauri[30] camelique fluitant. Inde fama, nihil in eo mergi. Longitudine excedit centum M. passuum, latitudine maxima XXV implet[31], minima sex. Prospicit eum ab oriente Arabia No-

Philippus tetrarcha in Gaulanitide condidit : et Juliadem, in gratiam Juliæ, quæ Tiberii conjux, voluit appellari. Josephus, Bell. Jud. lib. II, cap. 8, pag. 789, in Peræa, hoc est, ultra Jordanem sitam dicit : hoc est, ut Plinius ait, ab oriente Genesaræ lacus. HARD. — Reperiuntur vestigia ejus oppidi *Tel-oui* dicta. ED.

23. *Hippo*. A quo Ἱππηνὴ regio cognominata, apud Josephum de Bell. Judaic. lib. III, cap. 2, pag. 832. HARD.

24. *Tarichea*. Vet. apud Dalec. *Trachæa*. Strab. *Tarichia*. ED. — Ταριχέα Stephano. Josepho, Bell. Jud. lib. III, cap. 16, pag. 857, Ταριχαίαι. Urbem Judææ validissimam Tarichæam vocat Suetonius in Tito. HARD.

25. *Et lacum*. Genesaram scilicet, quem Tarichæum aliqui vocabant, et Tiberiadis, a vicinis urbibus : ut Genevæ dicimus, et Lausannæ, et Lemannum lacum. A Tarichæa nomen quoque invenisse lacum eum innuit Strabo, lib. XVI, pag. 764, ut inanis jam sit Drusii conjectura, locum hunc pro arbitrio immutantis, in Comment. ad voces Hebr. novi Testam. cap. 24, pag. 41. HARD.

26. *Tiberiade*. Τιβεριὰς, πόλις τῆς Ἰουδαίας, πρὸς τῇ Γεννησιρίτιδι λίμνῃ, Steph. In gratiam Tiberii ab Herode tetrarcha sic appellata, quæ prius *Cenereth* dicebatur. HARD.

27. *Aquis calidis*. Josephus, Antiquit. Judaic. lib. XVIII, cap. 3, pag. 619. HARD.

28. *Unde et nomen*. Ἄσφαλτος enim Græcis bitumen est. HARD.

29. *Nullum corpus*. Vivum scilicet : qua de re vide Philosophum, Meteorol. lib. II, cap. 3, pag. 557, et Strabon. lib. XVI, pag. 763. Id verum expertum esse Vespasianum Aug. projectis in lacum hominibus nandi imperitis, vinctisque post terga manibus auctor, est Josephus, de Bell. Jud. lib. V, cap. 5, pag. 891. HARD.

30. *Tauri*, etc. Solinus, c. XXXV, pag. 64. Aliud est quod Josephus ait loco citat. lacum eum plurimis locis vomere bituminis glebas, quæ super undam et facie et mole tauris assimiles natent. HARD.

31. *XV implet*. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. Chifflet. *XXV*, quod fidem superat, et a cæterorum scriptorum consensu abhorret. Isidorus, Orig. lib. XIII, cap. 19, latitudinem stadiis centum et quinquagenis circumscribit, quæ sunt millia

madum[32], a meridie Machærus[33], secunda quondam arx Judææ, ab Hierosolymis. Eodem latere[34] est calidus fons medicæ salubritatis Callirrhoe[35], aquarum gloriam ipso nomine præferens[36].

(XVII.) Ab occidente[37] littora Esseni fugiunt, usque qua 4
nocent : gens sola[38], et in toto orbe præter cæteras mira,

passuum fere XIX. Hausit Isidorus a Josepho, ut quidem videtur, Bell. Jud. lib. V, cap. 5, p. 892. H.

32. *Arabia Nomadum*. Quæ a Palmirenis solitudinibus, unde initium ducunt, ad meridiem descendit ultra Asphaltiten lacum. HARD.

33. *Machærus*. Μαχαιροῦς Stephano, et Josepho, qui Antiq. Jud. lib. XVIII, cap. 7, pag. 626, ibi necatum ab Herode Christi Domini Præcursorem refert. Id Peræææ regionis Judææ parte meridionali a Josepho locatur, lib. III, cap. 2, pag. 833. H. — Nunc *Masera*. ED.

34. *Eodem latere*. Latere Asphaltitæ lacus meridionali. HARD.

35. *Callirrhoe*. Καλλιῤῥόη Ptolem. lib. V, cap. 16; Καλλιῤόη Josepho, Antiq. Jud. lib. XVII, cap. 8, p. 598, cujus fontes calidos, præter vim medicam, potui quoque jucundos esse asseverat. Solini hallucinationem, cap. XXXV, p. 65, hunc fontem Hierosolymis proximum statuentis, Plinii loco perperam intellecto, jam pridem Salmasius insectatus est, p. 579. HARD.

36. *Præferens*. Malebat Dalec. *præ se ferens*. ED.

37. *Ab occidente*. Vet. *ab occidente littora Esseni habitant. Hos fugitant usquequaque nocentes*. Ita legit et Rhodig. Lego : *ab occidente littora Esseni habitant usquequaque, gens*, etc. DAL. — Ab occidente, inquit, littora Asphaltitæ lacus Esseni refugiunt, sive tantum ab eo lacu recedunt, quoad vis illius malefica pertingit. Nam letales exspirat auras, vicinumque aerem inficit. HARD. — Littora autem Asphaltitæ lacus, non ipsius mediterranei maris, Esseni fugiunt, ut Salmasius intellexit, p. 612 et 613, in Solin. ubi et illa Plinii verba subsequentia, *usque qua nocent*, sic explicat : Quatenus ea littora, maritimaque commercia nocent agri colendi studio tantum addictis. Atqui neque eo mari, quod mortuum appellabant, ulla commercia, neque agriculturam, artemve ullam exercebant Esseni Theoretici, de quibus hic Plinius; sed diem totum in sacrorum librorum meditatione transigebant, neque limen egrediebantur. Non igitur commerciorum frequentia nocere poterant Essenis hæc littora, sed vi malefica, et letali aura. Gravitate enim odoris, ut ait Tacitus, Histor. lib. V, accolis pestifer hic lacus fuit. *Natura dirum* idcirco Plinius proxime antea appellavit. HARD.

38. *Gens sola*. Hoc est, solitaria, et a populorum frequentia sejuncta. De Theoreticis Essenis accipi hæc debere, tum verba hæc suadent, tum quod mox addit, gentem eam sociam esse palmarum, hoc est, in palmetis, adeoque desertis locis

sine ulla femina, omni Venere abdicata, sine pecunia, socia palmarum[39]. In diem ex æquo convenarum turba renascitur, large frequentantibus, quos vita fessos[40] ad mores eorum fortunæ fluctus agitat. Ita per sæculorum millia (incredibile dictu) gens æterna est, in qua nemo nascitur. Tam fecunda illis aliorum vitæ pœnitentia est. Infra hos[41] Engadda oppidum fuit, secundum ab Hierosolymis fertilitate, palmetorumque nemoribus : nunc alterum bustum. Inde Masada[42] castellum in rupe, et ipsum haud procul Asphaltite[43]. Et hactenus Judæa est.

ætatem degere. De Practicis, quod alterum genus est Essenorum (quanquam et ii divisi bifariam, nam alii ἄγαμοι et cœlibes fuerunt, alii nuptiis implicati), refert Josephus eos in urbibus degere, Bell. Jud. lib. II, cap. 7, p. 785, ubi cæteros Essenorum mores describit. Hard. — Sic adhuc hac nostra ætate vivebant Saporogi, *les Saporoges;* quos Catharina II Russici imperii moderatrix, in pœnam eorum pervicaciæ locis suis dimovit et in interiora imperii secedere jussit. Brot.

39. *Socia palmarum.* Displicet Salmasio, in Solin. pag. 616, ea locutio : scribi jubet, *Esu palmarum*, quoniam Solinus, cap. xxxv, p. 65, *palmis victitare* dixit. Samuel Petitus, Var. Lect. lib. II, cap. 7, pag. 134, legendum conjicit, *Satias palmarum :* hoc est, palmis victitabant, eoque se cibo explebant. Utraque correctio abruptam et inconditam lectionem facit : quum vulgata scriptura, et a scriptis codicibus Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. Chifflet. cæterisque, et ab ipsa sententia auctoritatem habeat. *Socia palmarum* gens dicitur, quæ in palmetis procul ab hominum strepitu et frequentia degit : et quidem perbene latine. Sic libro XII, cap. 5, *Platanus in Lycia* dicitur *gelidi fontis socia amœnitate.* Ed.

40. *Quos vita fessos*, etc. Legebat Pint. *quos vita fessos fortunæ fluctus ad mores eorum agit.* In Chifflet. et Tolet. *fluctibus* pro *fluctus.* Ed.

41. *Infra hos.* Solinus, c. xxxv, pag. 65 : « Infra Essenos Engadda oppidum fuit, sed excisum est. » Πολίχνη Ἐνγάδδι Josepho, Bell. Jud. lib. V, c. 3 : « Inde opobalsamum venit, inquit Hieron. lib. de loc. Hebr. quas vineas Engaddi Salomon nuncupat : vicus est prægrandis Judæorum juxta mare mortuum. » Hard.

42. *Masada.* Solinus, loc. citat. *Judææ terminus Massada castellum.* Ita et Martianus, lib. VI, pag. 219. Μασάδα Josepho, Bell. Jud. lib. V, cap. 3, pag. 887, castellum validissimum haud procul Hierosolymis, οὐ πόῤῥω Ἱεροσολύμων. Straboni, lib. XVI, pag. 764, Μασάδα. H.

43. *Asphaltite.* Volebat Dalec. *ab Asphaltite.* Ed.

XVI. (XVIII.) Jungitur ei latere Syriæ[1] Decapolitana regio, a numero oppidorum, in quo non omnes eadem observant. Plurimi[2] tamen Damascum ex epoto[3] riguis amne Chrysorrhoa fertilem : Philadelphiam[4], Rhaphanam[5], omnia in Arabiam recedentia. Scythopolin[6] (antea

XVI. 1. *Latere Syriæ*. Qua vergit in Syriam Cœlen et Libanum montem. Oppida habuit Decapolitana regio celebriora ultra Jordanem, atque, ut Plinius ait, in Arabiam recedentia. Arabiæ enim Nomadum appellatione fere censetur, quidquid ultra Jordanem est. Tamen etiam cis Jordanem habuit nonnulla. Nam et Christus a finibus Tyriorum ad mare Galilææ perrexisse dicitur per fines Decapoleos. Hard.

2. *Plurimi*. Chiffl. *plurimum*. Ed.

3. *Damascum ex epoto riguis*. Dal. *Damascum et Opoton riguas amne Chrysorrhoa, fertilem Philadelphiam*, etc. Ed. — Fertilem ait esse Damascenum agrum, quia totum epotat Chrysorrhoam amnem, dum ad rigua distrahitur. Testatur id etiam Strabo, lib. XVI, pag. 755 : Ὁ μὲν Χρυσοῤῥόας ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς Δαμασκηνῶν πόλεως καὶ χώρας, εἰς τὰς ὀχετείας ἀναλίσκεται, etc. Hodie *Damas*. Chrysorrhoam sic distrahi, ut singulæ ædes et horti fontem ex eo derivatum habeant in urbe, auctor est Bellonius, Observ. lib. II, cap. 91. Volusiani nummus æreus minoris formæ in Cimelio nostro Parisiensi : COL. DAMAS. METR. H.

4. *Philadelphiam*. Φιλαδελφία Ptolemæo, lib. V, c. 15, in Decapolitana regione. Stephanus a Ptolemæo Philadelpho nomen invenisse ait. A Josepho, Bell. Jud. lib. III, cap. 2, pag. 833, in Peræa collocatur. In Arabiæ confinio, a Plinio. Unde circumjectus ager, Ἀραβία, τῆς Φιλαδελφίας dicitur Epiphanio in Ἀνακεφαλ. pag. 145. In nummis ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΝ ΚΟΙΛ. CΥΡ Κοίλης Συρίας. Hard. — Hæc urbs, Rabbath-Ammon prius dicta, *Amman* hodie vocatur, auctore D'Anville. Ed.

5. *Rhaphanam*. Ῥαφανέαι Stephano : Josepho, Bell. Jud. lib. VII, cap. 19, Ῥαφαναῖαι. In Conc. Nic. *Bassianus Rhaphaneensis*, ex provinc. Syriæ Cœles. Insignis est Raphanæ nummus percussus, Anniæ Aureliæ Faustinæ nomine, quæ soror fuit M. Aurelii Severi Alexandri imp. ΑΝΝΙΑ ΑΥΡΗΛΙΑ ΦΑΥCΤΕΙΝΑ C. hoc est, Σεβαστή, *Augusta* ·)(· ΕΠΙ CΤΡ. ΚΥΡΙΝΟΥ. *Sub Prætore Cyrino*. ΡΑΦΑΝΕΩΤΩΝ. Nummus *Raphaneotarum*. AOC. Anno 271 æræ Cæsarianæ. Egimus de hoc nummo fusius in Diario Trevoltiano, et alibi. Hard.

6. *Scythopolin*. Legebat Pintianus *Scythopolin deductis Scythis, antea Nysam, a Libero Patre sepulta nutrice ibi*. Ed. — Cis Jordanem hæc sita, nec jam in Arabiam recedens, ut superius memoratæ urbes. Civitatem Decapoleos maximam, et Tiberiadi vicinam facit Josephus, Bell. Jud. lib. III, cap. 16, pag. 856. Galilææ Strabo lib. XVI, p. 763. Meminere Ptolemæus, Ste-

Nysam[7] a Libero Patre, sepulta nutrice ibi), Scythis deductis. Gadara[8], Hieromiace[9] præfluente, et jam dictum[10] Hippon Dion[11], Pellam[12] aquis divitem, Galasam[13]: Canatham[14]. Intercursant cinguntque has urbes tetrarchiæ[15], regionum[16] instar singulæ, et in[17] regna

phanus, et alii. Antoninus a Gadara, de qua statim dicemus, distare ait M. P. XVI. H. — Scythopolis antea dicebatur Bethsam, hodieque *Baisan*. Brot.

7. *Antea Nysam*, etc. Ita Stephan. Νύσα κοίλης Συρίας, Σκυθῶν πόλις. Hæc porro parenthesi inclusimus, ne forte cum Solino existimares Scythas a Libero Patre deductos. Scytharum excursionis meminit Eusebius in Chronic. qui eosdem ait suum huic urbi nomen indidisse, quæ prius Βεθσάνη, καλουμένη πρὸς Ἑλλήνων Σκυθόπολις, inquit Josephus, Antiq. Jud. lib. XII, cap. 12, p. 418. Hard.

8. *Gadara*. Dalecamp. *Gaddara*. Γάδαρα Stephano, qui Cœles Syriæ urbem esse ait. Ptolemæus, lib. V, cap. 15, Decapolitanæ (sic enim habet Parisiens. eod.) adjudicat. Τὰ Γάδαρα, et Ἵππον, et Γαυλανῖτιδα regionem, ceu loca inter se vicina admodum conjungit Josephus, Bell. Judaic. lib. II, cap. 19, pag. 813. Nunc *Kedar*. Hard. et Ed.

9. *Hieromiace*. Amne. MSS. *Hieromice*. *Iarmoch*, e montibus Galaad fluens, in regione Gergessæorum, quorum fuit regio Gadarena. H.— Nunc *Yermuk*. Ed.

10. *Et jam dictum*. Superiore cap. Palæstinæ urbs a Stephano appellatur. Hard.—Dalec. « et jam dictum Hippon Dion, Pellam, etc. » Chiffl. *Hippodion*, una voce. Ed.

11. *Dion*. Δῖον Ptolemæo, lib. V, cap. 15, in Decapolitana, Pellam inter et Gadara. Hard.

12. *Pellam*. Πέλλα Ptolemæo, loc. cit. Stephano, Πέλλα, κοίλης Συρίας ἡ Βοῦτις λεγομένη. A Josepho, Bell. Judaic. lib. III, cap. 2, pag. 833, in Peræa collocatur. Hard.

13. *Galasam*. Ita libri quos vidi manu exaratos, typisve editos. Tamem Gerasam scribi oportere pæne persuadet hic Josephi locus, hæc quæ modo a Plinio commemorantur oppida, eodem ferme ordine recensentis, Bell. Judaic. lib. II, c. 19, pag. 813: Φιλαδέλφειάν τε, καὶ Γέρασσαν, καὶ Πέλλαν, καὶ Σκυθόπολιν· ἔπειτα Γαδάροις καὶ Ἵππῳ, καὶ τῇ Γαυλανίτιδι, etc. Hard. — Volebat Dalec. *Gadaram*. Ed.

14. *Canatham*. Τὰ Κάναθα τῆς κοίλης Συρίας. Josepho, Bell. Judaic. lib. II, cap. 14, p. 742. Ptolemæo item et Stephano. Hard.

15. *Tetrarchiæ*. Tetrarchia non modo pars regni quarta appellatur, sed et mediocris qualibet ditio: ita ut singulæ fere urbes tetrarchiæ fuerint, cum circumjacente agro: plures etiam quandoque tetrarchiæ in unum tetrarcham Augustorum beneficio ac jussu collatæ. Hard.

16. *Regionum*. Vet. apud Dalec. et Chiffl. *regnorum*. Ed.

17. *Et in regna*. Totidemque regna censentur. Sic Abilenen Lysaniæ regnum, Λυσανίου βασιλείαν Jose-

contribuuntur : Trachonitis[18], Paneas[19], in qua Cæsarea cum supradicto fonte : Abila[20], Arca[21], Ampeloessa[22], Gabe[23].

XVII. (xix.) Hinc redeundum[1] est ad oram, atque Phœnicen. Fuit oppidum[2] Crocodilon, est flumen[3] : memoria 1

phus appellat, Bell. Judaic. lib. II, cap. 11, pag. 796. Hard.

18. *Trachonitis*. Trachonitidis regionis tetrarcha Philippus, apud Lucam, cap. iii. Hard.

19. *Paneas*. Πανεὰς regionis nomen, in qua condita Cæsarea Philippi dicta, tetrarchæ nomine, qui Herodis frater. Eadem quoque a vicino fonte, Cæsarea Paneas appellata. In nummo M. Aurelii, ΚΑΙC. CEB. IEP. ΚΑΙ ΑCΥ. ΥΠ. ΠΑΝΕΙΩ. hoc est, Καισάρεια σεβαστὴ ἱερὰ καὶ ἄσυλος ὑπὸ Πανείῳ. Sic et a fonte nomen accepisse videtur, ut Plinio et Stephano creditum : et a monte unde fons manat, quod Πάνειον ὄρος Eusebio dicitur, Hist. Eccles. lib. VII, cap. 17. Hard.

20. *Abila*. Hinc Lysanias Ἀβιληνῆς tetrarcha, Luc. iii, oppidum Ἄβιλα Josepho, Antiq. Jud. lib. IV, cap. 7, pag. 118, in loco palmetis consito ad Jordanem. In Cœlesyria collocatur ab Antonino in Itiner. a Damasco, m. p. xviii. Hodie *Bellinas*. Hard.

21. *Arca*. Ἀρκαίας et Ῥαφαναίας regni Agrippæ civitates duas appellat Josephus, Bell. Judaic. lib. VII, cap. 24, p. 976. Phœniciæ a Ptolemæo adscribitur Ἄρκα, lib. V, c. 15, inter oppida mediterranea. A Stephano quoque, Ἄρκη πόλις Φοινίκης, etc. etsi Stephani interpres cum Ace, hoc est, cum Ptolemaide confundit. Fuit Arca scilicet in confinio Phœnices et Decapoleos. Hard.

22. *Ampeloessa*. Ἀμπελόεσσα. Vitibus consitam regionem vox ea sonat : ut vel Arcæ potius, vel Gabes cognomen, quam oppidi alterius nomen id esse videatur. Hard.

23. *Gabe*. Ita libri omnes. Vet. apud Dalec. *Gabela*. Γάβαν appellat Josephus, Bell. Jud. lib. II, c. 19, pag. 814. Gabbam Plinius, l. XII, cap. 41, et Stephanus Γάββα, πόλις Συρίας · τὸ ἐθνικὸν Γαβηνός. Petri episcop. Gabbi mentio in Epistola synodali primæ Syriæ ad Leonem Imp. in Conc. Calched. In vetere nummo Musei nostri Parisiensis, ΓΑΒΗΝΩΝ. Hard. et Ed.

XVII. 1. *Hinc redeundum est ad oram, atque Phœnicen.* Unde oratio deflexerat, capite 14, ab his verbis : « Finis Palæstinæ... Deinde Phœnice. » Hard.

2. *Fuit oppidum*. Vet apud Dalec. « ac Phœnicem in qua fuit oppidum. » Ed. — Nihil ejus superesse innuit præter nomen : quod et Strabo significat his verbis, lib. XVI, pag. 758 : Καὶ πολιχνίων ὀνόματα, πλέον δ' οὐδέν. Συκαμίνων πόλις, Βουκόλων, καὶ Κροκοδείλων πόλις, καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Hard.

3. *Est flumen*. Vet. apud Dalec. *et flumen*. Ed.—Quo vero id nomine? An eodem quo oppidum? ποταμὸς κροκοδείλων. An potius eum cujus ostia Ptolemæus, lib. V, cap. 15, prope Dora collocat. Χορσέου ποταμοῦ ἐκβολαί. Utrovis nomine idem amnis designatur. Hard.

urbium, Dorum[4], Sycaminum[5]. Promontorium Carmelum[6], et in monte oppidum, eodem nomine, quondam Ecbatana[7] dictum. Juxta Getta[8], Jebba: rivus Pagida[9], sive Belus[10], vitri fertiles arenas parvo[11] littori miscens. Ipse e palude Cendevia[12] a radicibus Carmeli profluit.

4. *Dorum*. Fuit quum *Doron* scribi mallem et *Sycaminon*, quia sic Crocodilon dixisse videtur, patrio casu. Nam græce Δῶρα Ptolemæo, loco citato, in ora Phœniciæ. Scylaci, p. 40, Δῶρος, πόλις Σιδωνίων. Meminere Eusebius et Hieronym. de locis Hebr. At libros veteres sequimur probatiores. HARD. — Nunc *Tartoura*, auctore D'ANVILLE. ED.

5. *Sycaminum*. Συκαμίνων Straboni, loco citato, a recto Συκάμινον, ut docet Stephanus. HARD.—Nunc *Atlik*, ut opinatur idem D'ANVILLE. ED.

6. *Carmelum*. Κάρμηλος τὸ ὄρος Straboni, loc. cit. Dum hæc scriberem, venit in mentem illius loci apud Josephum, Bell. Jud. lib. III, cap. 2, pag. 832: Κάρμηλος τὸ πάλαι μὲν Γαλιλαίων, νῦν δὲ Τυρίων ὄρος· ᾧ προσίσχει Γάμαλα πόλις Ἱππέων, etc. « Carmelus mons, quondam Galilæorum, nunc autem Tyriorum: cui conjuncta est Gamala civitas Equitum, etc. » Subortaque suspicio est, significari hoc loco illud ipsum oppidum, quod ejusdem nominis fuisse cum monte Plinius asseverat, legique oportere: ᾧ προσίσχει Κάρμηλα, etc. Moneo tamen modo, non definio. HARD.

7. *Ecbatana*. In MSS. *Acbetana*. Stephanus, pag. 12, Ἀγβάτανα, πολίχνιον Συρίας. Per α et ι scribi a priscis auctoribus promiscue monet. Et p. 255, Ἐκβάτανα Συρίας πόλις. In hac urbe Cyri F. Cambyses obiit, oraculo delusus, quum in Ecbatanis Mediæ decessurum se speraret. Herodot. Thalia, lib. III, pag. 186 et 187. HARD.

8. *Getta*. Forte Γίττα, quam πόλιν Παλαιστίνης Polybius vocat in Excerptis; e libro XVI. Non est Gith vel Geth, de quo Eusebius et Hieron. in loc. Hebr. De Jebba scriptores cæteri silent. HARD.

9. *Pagida*. MSS. *Pacida*. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. Chiffl. Qui *Pagida* scripserunt, ἀπὸ τῶν πηγῶν deduci nomen Syrum voluerunt. H. — Rivus Pagida, sive Belus, nunc *Nahr-Halou*. BROT.

10. *Belus*. Stephano Βῆλος, verbo Ἄκη. Josepho, Bell. Jud. lib. II, c. 9, pag. 790, Βήλεος ποταμὸς παντάπασιν ὀλίγος, stadiis a Ptolemaide duobus, hoc est, pass. CCL, vallem præterfluens, atque arenam volvens secum perpetuo, vitreis operibus conficiendis aptam. De eo amne rursum lib. XXXVI, c. 65. De arenis littoris hujusce vitrariis vide etiam Strabonem, lib. XVI, p. 758. H.

11. *Parvo*. Hanc vocem in veteribus codicibus deesse affirmat Dalec. ED.

12. *Cendevia*. MSS. *Centebria* et *Candebea*; vet. apud Dalec. *Candelabra*. ED. — An a Κενδεβαίῳ duce nomen, quem ab Antiocho missum ad vastandam Judæam refert Josephus, Antiq. Jud. lib. XIII, cap.

Juxta colonia Claudii Cæsaris Ptolemais [13], quæ quondam Ace [14]. Oppidum Ecdippa [15]. Promontorium Album [16]. Tyrus [17] quondam insula, præalto mari septingentis passibus divisa, nunc vero Alexandri oppugnantis operibus continens [18], olim partu clara, urbibus genitis, Lepti [19], Utica, et illa romani [20] imperii æmula, terrarum orbis avida, Carthagine : etiam Gadibus extra orbem conditis. Nunc omnis ejus nobilitas conchylia atque purpura constat. Cir-

13, pag. 447. Libro XXXVI, c. 65. Hard.

13. *Ptolemais.* Huc pertinent nummi Antonini et Getæ, apud Patinum, pag. 299 et 317, col. ptol. ille præsertim Antonini, qui Serapidis effigiem habet : cujus cultum in Syria familiarem fuisse, ex Cæsareæ nummo a nobis antea laudato, perspicuum est. Frustra igitur hæret Patinus, quo sui illi nummi spectent. Hard.

14. *Ace.* Strabo, lib. XVI, pag. 758 : ἣν Ἄκην ὠνόμαζον πρότερον. Ex Strabone Stephanus : Ἄκη, πόλις Φοινίκης... αὕτη Πτολεμαῒς ἐκαλεῖτο. Demetrius apud Harpocrat. verbo Ἄκη, id nominis arci Ptolemaidis fuisse ait. Causam appellationis hujus vide apud Stephanum, verbo Πτολεμαῒς. Hodie *S. Jean d'Acre*. H.

15. *Ecdippa.* Ἐκδίππα Ptolemæo, lib. V, cap. 15, inter Ptolemaida et Tyrum. Josepho, Bell. Jud. lib. I, cap. 11, Ἔκδιππος. H. — Nunc *Zib*, ut monet d'Anville. Ed.

16. *Album.* Hi Tyrii montes, Christiano in his oris bello notissimi : quorum promontorium hodie *le cap Blanc*. Hard.

17. *Tyrus.* Hodie *Sour* : ut apud Hebræos olim צור *Tsor*, quæ vox munitum oppidum sonat. Hard.

18. *Continens.* Hoc est, continenti adhærens, illo ipso, quem Alexander struxerat, aggere. Strabo, lib. XVI, pag. 757. Hard.

19. *Lepti*, etc. Isidorus, Orig. lib. XV, c. 1 : « Phœnices a Rubro mari profecti, Sidonem urbem opulentissimam condiderunt..... Ipsi etiam Tyrum in Syria : ipsi Uticam in Africa, Hipponem, Leptim, aliasque urbes in ora maritima condiderunt : ipsi Thebas in Bœotia duce Cadmo, etc. » Curtius, lib. IV, c. 19 de Tyro : « Coloniæ certe ejus pæne orbe toto diffusæ sunt : Carthago in Africa, in Bœotia Thebæ, Gades in Oceano. » A Tyriis Thebas esse conditas asseverat, quas Plinius Sidoniis adscribit : ut vicissim Tyriorum partum Leptim Plinius esse statuit, quam a Sidoniis conditam Sallustius pronunciavit, lib. de Bello Jugurthino, pag. 115. Sed ab iisdem nimirum orti parentibus, Phœnicibus scilicet, Tyrii Sidoniique. Uticam a Tyriis conditam Velleius quoque affirmat, lib. I, pag. 3. Quo vero id anno contigerit, dicemus libro XVI, capite 79. Hard.

20. *Romani imperii æmula.* Hæc in Tolet. exemplari non leguntur, nec in Chiffl. Dalec.

cuitus XIX mill. passuum est, intra Palætyro[21] inclusa. Oppidum ipsum XXII stadia obtinet. Inde Sarepta[22], et Ornithon[23] oppida : et Sidon artifex[24] vitri, Thebarumque Bœotiarum parens.

3 (XX.) A tergo ejus[25] mons Libanus orsus, mille quingentis stadiis Simyram usque porrigitur[26], qua Cœle Syria cognominatur. Huic par, interjacente[27] valle, mons adversus Antilibanus obtenditur quondam muro conjunctus. Post eum[28] introrsus, Decapolitana regio est, prædictæque cum ea tetrarchiæ, et Palæstinæ tota laxitas. At in ora etiamnum[29] subjecta Libano, fluvius Magoras[30]; Berytus

21. *Palætyro.* Παλαίτυρος (ea vox antiquam Tyrum sonat), quam a Tyro nova distare stadiis XXX, hoc est, pass. ter mille, DCCL, auctor est Strabo, lib. XVI, pag. 758. H.

22. *Inde Sarepta.* Vet. ap. Dalec. *Sarapta.* Σαρεφθὰ Josepho, Antiq. lib. VIII, cap. 7, pag. 785, medio Tyrum inter, et Sidonem, intervallo. Hinc Sareptana vidua, R. III, 17. Hactenus editum sic est : « Inde Evhydra, Sarepta. » Sed *Evhydra* nulli MSS. agnoscunt. Ἔνυδρα Strabonis, lib. XVI, pag. 753, ultra Aradum sita, non est hujus loci. H. — Sareptæ memoriam servat locus, quem *Sarfand* vocari ait D'ANVILLE. ED.

23. *Ornithon.* Medio quoque intervallo Tyrum inter et Sidonem, hoc est, centum utrimque stadiis, sive pass. XII M. D. Ὀρνίθων πόλις λεγομένη, Avium, seu mavis Gallinarum oppidum, a Strabone collocatur, lib. XVI, pag. 758. HARD. — Nunc *Elurbi*, auctore eodem D'ANVILLE. ED.

24. *Et Sidon artifex.* Quoniam arenæ vitrariæ, de quibus superius dictum, Sidonem deferuntur, ubi fornaces officinæque vitrariæ, arenarum fusioni aptæ. Strabo, loco citato. Hodie *Saide.* HARD.

25. *A tergo ejus.* Sidonis. HARD.

26. *Porrigitur.* A Sidone Simyram usque, versus septemtrionem : quæ pars Syriæ Cœle dicitur, hoc est, Cava. HARD.

27. *Interjacente valle.* In Amphitheatri formam : claudente vallem a septemtrione et ab occasu, Libano monte, quem nunc populi incolunt, dicti *les Druses :* ab meridie et oriente, Antilibano, *l'Antiliban.* HARD.

28. *Post eum.* Post Antilibanum, versus ortum solis, Damascus occurrit, et Decapolitana : versus meridiem, laxissimus, hoc est, vastissimus Palæstinæ tractus. HARD.

29. *At in ora etiamnum subjecta Libano, fluvius Magoras.* Chifflet. « in ora autem subjecta Libano fluvius Nagoras. » ED.

30. *Magoras.* Qui Straboni, lib. XVI, pag. 756, medio spatio inter Sidonem et Berytum. Nunc vocant incolæ, patria lingua, *Nahr-el-Damur.* HARD. et ED.

colonia, quæ Felix Julia[31] appellatur. Leontos[32] oppidum : flumen Lycos[33] : Palæbyblos : flumen Adonis. Oppida : Byblos[34], Botrys[35], Gigarta[36], Trieris[37], Calamos[38] : Tripolis[39], quam Tyrii et Sidonii et Aradii obtinent. Orthosia[40], Eleutheros flumen. Oppida : Simyra[41], Marathos[42], contraque Arados[43] septem stadiorum oppidum et insula, 4

31. *Felix Julia.* Βηρυτὸς Græcis dicitur, producta penultima syllaba : indigenis *Baïrout*. Olim binominis fuit : nam et Berœam appellatam esse auctor est Eusebius in Chron. Hard.

32. *Leontos.* Λέοντος, vel ut Scylax, pag. 40, et Strabo vocat, lib. XVI, pag. 756, Λεόντων, hoc est, Leonum oppidum. Hard.

33. *Lycos.* Straboni, pag. 755, Λύκος ποταμὸς inter Byblum et Berytum : mox Byblum sequi deinde dicit Ἄδωνιν ποταμὸν, ac postea Παλαίβυβλον, quo ordine a Plinio nunc commemorantur. Canis nomen ei amni fecere nunc indigenæ, *Nahr-el-Kelb*. Adonidi vero Abrahæ, *Nahr-el-Ibrahim*. Hard.

34. *Byblos.* Βύβλος Stephano, cujus vocis originationem pluribus idem investigat. Hodie *Djebail*. H.

35. *Botrys.* Βότρυς πόλις Φοινίκης, Stephan. Indigenis *Batroun*. Hinc Diagoras Botryensis, de quo diximus in Auctorum syllabo. Hard.

36. *Gigarta.* Chifflet. *Sycarda*. Strabo, lib. XVI, pag. 755, Βόστρα (lego Βότρυν,) καὶ Γίγαρτον, inter oppida numerat, quæ sunt subjecta Libano. In Notitia Eccles. Provinc. Phœniciæ, Γήγαρτα κώμη. Nunc *Gazir*, auctore d'Anville. H. et Ed.

37. *Trieris.* Τριήρης χωρίον τι Straboni, pag. 754 ; πόλις est Stephano, p. 664. Hinc sunt *Trieres* appellati a Daniele propheta, cap. xi, 30, ut acute vidit Vulgatus interpres. H.

38. *Calamos.* Has eodem ordine appellat Polybius, lib. V, p. 754 : Βηρυτὸν, Βότρυν, Τριήρη, καὶ Κάλαμον. Hard. — Etiamnunc *Calamon*, ut vult d'Anville. Ed.

39. *Tripolis.* Mela concise, lib. II, cap. 12 : « Tria oppida fuerunt, singulis inter se stadiis distantia : locus ex numero Tripolis dicitur. » Plinio Strabo suffragatur, loc. cit. Etiamnunc *Tripoli*. Hard.

40. *Orthosia.* Ὀρθωσιὰς Straboni, pag. 753, juxta Ἐλεύθερον amnem, quem hodie aiunt Sanctum vocari, *le Fleuve Saint*. Urbem *Orthosida sacram* appellat Priscianus in Periegesi, pag. 389. In nummis, ΟΡΘΩCΙΕΩΝ. Hard. — Etiamnunc *Ortosa*. Ed.

41. *Simyra.* Σίμυρος, τὰ Σίμυρα, Stephano, et Straboni, lib. XVI, pag. 753. Simyra castellum, Melæ, loco citato. Hard. — Etiamnunc *Sumira*. Ed.

42. *Marathos.* Μάραθος πόλις ἀρχαία Φοινίκων κατεσπασμένη, « vetus Phœnicum civitas, nunc diruta, » inquit Strabo, loco citato. Hard.

43. *Contraque Arados.* Sic Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. Chifflet. Vet. Dalec. etc. Sic editio Parmens. aliæque vetustiores ante Hermolaum Barbarum, cui visum est sic emendare, *contraque Aradum Antarados*.

ducentos [44] passus a continente distans. Regio in qua [45] supradicti desinunt montes, et interjacentibus campis, Bargylus mons incipit.

1 XVIII. Hinc rursus [1] Syria, desinente Phœnice. Oppida: Carne, Balanea, Paltos, Gabale [2]: promontorium, in quo

Atqui et vulgatæ scripturæ conciliat auctoritatem, tum consensus codicum, tum situs ipse locorum, tum Arriani testimonium, lib. II de Expedit. Alex. pag. 119, statuentis ex adverso Marathi, non alterius cujuspiam oppidi, Aradum esse: τήν τε Ἄραδον τὴν νῆσον, καὶ τὴν Μάραθον τὴν καταντικρὺ τῆς Ἀράδου ἐν τῇ ἠπείρῳ ᾠκισμένην, πόλιν μεγάλην καὶ εὐδαίμονα, etc. Inde factum Maratho alterum cognomen Antaradi. Et Melæ quidem, lib. II, cap. 7, et Straboni, ut diximus in prioribus notis, Arados insula est, oppidumque, ejus amplitudinis, quanta nunc a Plinio assignatur: neutri laudata Antarados. Antaradi qui meminit Antoninus, nec Aradi is mentionem fecit, quod terrestri via iter commonstraret, nec Marathi, quod ejus oppidi cognomen alterum esse Antaradum intelligeret. Unus omnium Ptolemæus utrumque sane commemorat, Antaradum, Marathumque: sed is est, ut eruditi norunt, cujus fides in geographicis rebus est admodum sublesta: tum certe maxime quum nullius ei scriptoris alterius patrocinatur auctoritas. Nam quis porro miretur in Asia Antaradum Marathumque in duo eum oppida distraxisse, qui Clupeam Aspidemque in Africæ littore, ceu geminas civitates, qui sexcenta errata similia passim a nobis in hoc opere animadversa, obtruserit? Esto igitur antiqua Marathos, eademque, quod contra Aradum in continente foret, Antarados olim cognominata, quæ hodie, uti a viris accepimus, qui loca ea diligentissime perlustrarunt, *Tortosa* dicitur: deductis in eam videlicet, ut quidem remur, Orthosiæ veteris, quæ haud procul fuit, civibus incolisque, cum ipsa Orthosiæ appellatione. H. — Aradum nunc *Ruad* vocari ait D'ANVILLE. ED. — *Septem stadiorum.* Hoc ipsum de Arado insula oppidoque, Strabo, lib. XVI, pag. 753. HARD.

44. *Ducentos passus.* Chiffl. *ducentis passibus.* ED. — Strabo, stadia XX, quæ efficiunt passus bis mille et ducentos. HARD.

45. *Regio in qua.* Transcribit hæc Martianus, lib. VI, cap. de Arabia et Syria, pag. 220. HARD.

XVIII. 1. *Hinc rursus.* Hinc appellari rursus Syria incipit, etiam in ora, ubi Phœnice desinit. Phœniciæ tamen, Carne, Balaneaque a Stephano adscribuntur. Κάρνη, πόλις Φοινίκης. Et, Βαλανέαι, πόλις Φοινίκης, ἡ νῦν Λευκάς. Utraque Aradiorum ditionis est, cum Palto, teste Strabone, lib. XVI, pag. 153: ἡ τῶν Ἀραδίων παλαιὰ Πάλτος, καὶ Βαλαναία, καὶ Κάρανος τὸ ἐπίνειον τῆς Ἀράδου, Aradiorum navale. H. — Balanea *Banias* hodie vocatur: ignorantur Carne et Baltos. ED.

2. *Gabale.* Oppidula Laodiceæ proxima a Strabone hæc nume-

Laodicea[3] libera, Diospolis[4], Heraclea, Charadrus[5], Posidium.

(xxi.) Deinde promontorium Syriæ Antiochiæ[6]. Intus a ipsa Antiochia libera, Epidaphnes[7] cognominata, Oronte[8] amne dividitur : in promontorio autem Seleucia[9] libera, Pieria appellata.

(xxii.) Super eam mons eodem, quo alius[10], nomine, Casius. Cujus excelsa[11] altitudo quarta vigilia[12] orientem

rantur, lib. XVI, p. 753 : Τῇ γὰρ Λαοδικείᾳ πλησιάζει πολίχνια, καὶ τὸ Ποσείδιον, καὶ τὸ Ἡράκλειον, καὶ τὰ Γάβαλα. Hinc imperatori Elagabalo factum nomen, quæ vox Gabalitarum deum sonat : quod esset solis sacerdote genitus, ut fabulantur. Hodie *Djébélé*. Hard. et Ed.

3. *Laodicea*. Hi sunt Λαοδικεῖς οἱ παράλιοι, Laodicenses maritimi, ap. Josephum, Bell. Judaic. lib. I, cap. 16, pag. 740. Hodie *Ladquié*, sive *Lattaquié*. Hard. et Ed.

4. *Diospolis*. MSS. omnes. Reg. 1, 2, Colbert. 1, 2, Paris. Chiffl. *Dipolis*. Cave enim existimes hanc esse Diospolin Palæstinæ, cujus sedis Episcopi in Conciliis sæpe subscribunt, cujus apud Antoninum mentio, cæterosque : hæc enim haud procul Ascalone et Cæsarea Palæstinæ fuit, Lydda prius, ut cap. 16 monuimus, appellata. De Heraclea diximus in libro de Nummis antiquis populorum et urbium. Hard.

5. *Charadrus*. Quoniam id oppidum in confinio Ciliciæ Syriæque est, Ciliciæ a Scylace, pag. 38, Stephanoque adscribitur. Χάραδρος λιμὴν καὶ ἐπίνειον Κιλικίας. Hard.

6. *Antiochiæ*. Dalec. *Antiochenæ*. Vet. apud eumdem, *deinde Syriæ Antiochiæ*, nulla promontorii facta mentione. Ed.—Cognomento etiam alio, ἐπὶ τοῦ Ὀρόντου, *ad Orontem* dicta, Ptolemæo, lib. V, cap. 15, ab eo amne qui eam urbem præterfluit. Incolis nunc *Anttaquié*. A mari unius diei navigatione adverso flumine distare auctor est Strabo, lib. XVI, pag. 751. Liberam fuisse, id est, suis, non romanis, vixisse legibus, docet nummus antiquus apud Spanhemium, pag. 789, ΑΝΤΙΟΧΕΩΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛ. ΑΥΤΟΝΟΜΟΥ. Hard.

7. *Epidaphnes*. Vet. apud Dalec. *Epiphanes*. Ed. — Ἐπὶ Δάφνης. Straboni, lib. XVI, p. 749, Ἀντιόχεια ἡ ἐπὶ Δάφνῃ. Hard.

8. *Oronte*. Ὀρόντης Straboni, lib. XVI, pag. 751. Hodie *Nahr-el-Assi*. Hard. et Ed.

9. *Seleucia*. Nunc *Soueidié*, ut legimus in mappa trium provinciarum, sive *Paschaliks de Hhaleb*, *Reha* et *Baghdad*, auctore Rousseau, curis et impensis societatis Geographiæ Parisiensis recens in lucem edita, quam de his omnibus consulas, si vacat. Ed.

10. *Quo alius*. In confinio Ægypti et Syriæ positus, de quo c. 14. Hard. — Hic *Djebel-Mouça*, hodie dicitur. Ed.

11. *Cujus excelsa*. Narrant id quo-

per tenebras solem aspicit, brevi circumactu[13] corporis, diem noctemque pariter ostendens. Ambitus ad cacumen XIX m. pass. est : altitudo per directum, IV. At in ora amnis Orontes, natus inter Libanum et Antilibanum juxta Heliopolin[14]. Oppidum Rhosos[15] : et a tergo Portæ[16], quæ Syriæ appellantur, intervallo Rhosiorum montium et Tauri. In ora oppidum Myriandros[17] : mons Amanus[18], in quo oppidum Bomitæ. Ipse ab Syris[19] Ciliciam separat.

1 XIX. (XXIII.) Nunc interiora dicantur. Cœle habet[1]

que Solinus iisdem verbis, c. XXXVI, pag. 65, et Martianus, lib. VI, p. 220. HARD.

12. *Quarta vigilia.* Ternis horis ante solis exortum. Eadem ferme, non de Casio, sed de Caucaso monte refert Aristoteles, Meteorol. lib. I, cap. 16, pag. 545. Ac de Caucaso quidem id vere a Philosopho dictum esse, probat egregie Cabeus, in Meteorol. lib. I, text. 63, p. 388. At Pomponius Mela, lib. I, c. 10, pag. 14, Casio id quidem tribuit, non tamen Antiocheno, sed Ægyptio. Item Lucanus, lib. X, vers. 534 : « Lucifer a Casia prospexit rupe, diemque Misit in Ægyptum primo quoque sole calentem. » H.

13. *Circumactu.* Globosi verticis parte altera lucem, altera tenebras ostendente. HARD.

14. *Heliopolin.* Ἡλιόπολις Ptolemæo, lib. V, c. 15, in Syria Cœle, vel ut alii codices habent, in Decapolitana. Ab Antonino, medio ferme itinere ponitur, inter Laodiceam, et Damascum, utrimque circiter mill. pass. LX. Haud procul Apamea, a Strabone, lib. XVI, pag. 752. H. — *Baalbeck* hodie dicitur : in eaque magnifica ac pæne integra reperiuntur rudera templi quondam Soli dicati. ED.

15. *Rhosos.* Ῥῶσος Stephano : Straboni, lib. XVI, p. 751, Ῥωσσὸς inter Issum Ciliciæ oppidum et Seleuciam. HARD.—Nomen hodieque servat. ED.

16. *Portæ, quæ Syriæ.* Sic angustias vocat, inter Tauri montis partem, Rossicumque scopulum, de quo Ptolemæus, lib. V, c. 15, qua transitus aditusque est in Syriam a Cilicia, et Myriandro. Συρίαι πύλαι, Ptolemæo, loco citato, et Straboni, lib. XIV, p. 676. HARD.—*Saqqal-Doutan* hodie dicuntur. ED.

17. *Myriandros.* Μυρίανδρος Scylaci, pag. 38, in Syriæ Ciliciæque confinio. HARD. — Veteri nomine etiamnunc agnoscitur. ED.

18. *Amanus.* Quo de monte Cicero multa, lib. V ad Attic. epist. 20, p. 150. Hic enim castra posuit : hinc nomen imperatoris obtinuit. « Amanus, inquit, Ciliciam a Syria aquarum divortio dividit. » HARD. — Nunc *Quezel Dagh.* ED.

19. *Ab Syris.* Vet. apud Dalec. *ab Assyriis.* ED.

XIX. 1. *Cœle.* Syria Cœle, Κοίλη Συρία : Syria Cava, quoniam inter

Apamiam [2], Marsya amne [3] divisam a Nazerinorum [4] tetrarchia : Bambycen [5], quæ alio nomine Hierapolis vocatur, Syris vero Magog [6]. Ibi prodigiosa Atargatis [7], Græcis autem Derceto dicta, colitur [8] : Chalcidem [9] cognominatam

editissimos montes, Libanum, Antilibanumque depressa et humilis. H.

2. *Apamiam*. Ἀπάμεια Græcis, incolis nunc *Famia*, ad Orontem sita, Strabone teste, lib. XVI, p. 752. Hard. et Ed.

3. *Marsya amne*. Hunc esse arbitror quem Græci ob similitudinem aliquam cum amne Macedonico Axium appellarunt: unde nummus exstat apud D. Vaillant, lib. de Hist. Regum Syriæ, pag. 261, cum epigraphe, ΑΠΑΜΕΩΝ ΤΩΝ ΠΡΟΣ ΤΩ ΑΞΙΩ. Hard.

4. *Nazarinorum*. Quos, ut arbitror, Apamiensium ab ortu vicinos, juxta Marsyam, Strabo facit, pag. 753, et Φυλάρχους Ἄραβας vocat. Ab his profecti qui versus occasum refugientes, Marsyam Orontemque transgressi, inter Orontem amnem ab ortu, mare mediterraneum ab occasu, Marathum *Tortose* a meridie, a septemtrione Laodiceam, montes incolunt, priscumque retinent nomen, *les Nosairis*, quos indigenas esse nos monet erudit. Rousseau, in mappa jam superius laudata. Hard. et Ed.

5. *Bambycen*. Βαμβύκη, Straboni, lib. XVI, pag. 751. Plutarchus in Anton. Ἱερὰν πόλιν, ἣν Βορβύκην (lege Βαμβύκην) πρότερον ἐκάλουν. A Seleuco Hierapolim esse appellatam, auctor est Ælianus, Histor. Anim. lib. XII, cap. 2. Hard.

6. *Magog*. A filio Japheth. Nunc *Manbedje*, ut in eadem mappa legimus, haud longe ab Euphrate. Ut autem apud Plinium civitas una e primariis Syriæ Cœles Magog appellata fuisse dicitur: sic apud Ezechielem, cap. xxxviii: *Gog terra Magog;* gens ipsa Cœles Syriæ est, oriunda a Magog filio Japhet: cujus gentis exercitus penitus interiisse, Nabuchodonosoris victoria, ab Ezechiele, loco citato, dicitur, anno ante Christum 573, desolationis Templi quatuordecimo: anno antequam Nabuchodonosor Tyrum expugnaret, ut Ezechielis capite sequente narratur. Hard. et Ed.

7. *Atargatis*. Vet. apud Dalecamp. *Atergatis*. Ed. — Strabo, lib. XVI, p. 748, de Hierapoli, ἐν ᾗ τιμῶσιν, inquit, τὴν Συρίαν θεὸν τὴν Ἀταργάτιν. Et pag. 785, eamdem appellatam esse a Ctesia Δερκετὼ docet: ab aliis Ἀθάραν, forte pro Ἀσθάραν. Est enim id numen quod sacræ paginæ Astaroth vocant. Prodigiosam appellat, quod facie hominis esset, reliquo corpore in piscem desinente. Ovidius, Metamorph. lib. IV, v. 44: « De te, Babylonia, narret, Derceti, quam versa squamis velantibus artus Stagna Palæstini credunt celebrasse figura. » Alii Atargatim, sive Atargatin, muliebri plane forma fuisse aiunt, et matrem esse deum. Hard.

8. *Colitur*. Chiffl. *colit*. Ed.

9. *Chalcidem*. Χαλκὶς Συρίας Stephano, et Ptolemæo, lib. V, cap. 15. A Berœa m. p. xviii, apud An-

ad Belum[10], unde regio Chalcidene fertilissima Syriæ. Et inde[11] Cyrrhestice[12] Cyrrhum : Gazatas, Gindarenos[13], Gabenos[14] : tetrarchias duas, quæ Granucomatæ[15] vocantur, Emesenos[16], Hylatas, Ituræorum[17] gentem, et qui ex iis Bætarreni[18] vocantur : Mariammi-

tonin. Regio ipsa ἡ Χαλκιδικὴ dicta Straboni, lib. XVI, pag. 753; et Ptolem. In Conc. CP. I : *Eusebius Chalcidensis, ex prov. Cœles Syriæ.* Hard. — Nunc *Qinnesrin.* Ed.

10. *Ad Belum.* Πρὸς Βήλῳ. Montis id nomen esse videtur, qui sub diversis nominibus ab Oronte ad Chalum, nunc *Quouaicq*, protenditur, et cujus pars Chalcidi vicina, nunc *Djebel-il-Semmaq* appellatur. Hard. et Ed.

11. *Et inde.* Versus septemtrionem, Amano monti et Commagenæ contigua, Strabo, lib. XVI, pag. 751. Cicero, lib. V ad Atticum, epist. 18, pag. 147 : « Cyrrhestica Syriæ pars proxima est provinciæ meæ, » nempe Ciliciæ. Hard.

12. *Cyrrhestice.* Pro his vocibus *Cyrrhum, Gazatas*, MSS. Reg. 1, 2, Colbert. 1, 2, Paris. et Vet. Dalec. habent tantum *Yrtieazetas*. Parm. editio *Irneazetes.* Gazatas porro in hoc tractu terrarum, cæterorum Geographorum nemo unus agnoscit. Hard. — Dalecamp. *Cyrrhistica* pro *Cyrrhestice.* Ed. — Κυῤῥιστικὴ Ptolemæo, lib. V, cap. 15. Κυρηςικὴ, Straboni, lib. XVI, p. 751. Nummus æreus mediocris formæ, sub Antonino Pio cusus, in Museo nostro Parisiensi exstat, cum epigraphe ΚΥΡΡΗΣΤΩΝ. Videtur Cyrrhestice ea esse, quæ Amos xii, 7, *Cyrene* vocatur : eademque *Libya*, Judith, iii, 1. Regioni nomen ab oppido, quod Κύῤῥος Ptolemæo : Tacito *Cyrrhus*, Annal. lib. II, cap. 57. In Conc. Calched. Κύρος. Theodoreti hæc sedes fuit : qui bidui itinere distare illam ait ab Antiochia, in Hist. Eccles. A Berœa Antoninus, xiii m. p. Hodie *Khoros.* H. et Ed.

13. *Gindarenos.* Vet. apud Dalec. *Gindaneos.* Ed. — Γίνδαρος ἀκρόπολις τῆς Κυρηστικῆς, arx Cyresticæ regionis, Straboni lib. XVI, p. 751. *Petrus Gindarensis*, ex prov. Syriæ Cœles, in Conc. Nic. I, p. 51. Hard.

14. *Gabenos. Bassonius Gabenus*, ex prov. Syriæ Cœles, in Conc. Nic. I, pag. 52. Hard.

15. *Granucomatæ.* Chifflet. *Granocumatiæ.* Ed. — Γράνου κωμῆται, quasi Grani pagani, sive e Grani pagis. Hard.

16. *Emesenos.* Dalec. *Emisenos.* Ed. — Ἐμισηνοὺς appellat Strabo, p. 753, ab Emesa oppido, de quo cap. 21. De Hylatis cæteri silent. Forte *Heliatas* ab Heliopoli legendum Barbarus suspicatur, cui vix assentimur. Hard.

17. *Ituræorum.* Ἰτουραίων ὀρεινὴν, montana Ituræorum haud procul Chalcidene statuere Strabo videtur, pag. 753 et 755. Tetrarcha Ituræ Philippus, et Trachonitidis regionis: Luc. III, juxta Trachonitas, ex eodem Strabone, pag. 753 et 756. H.

18. *Bætarreni.* Frobenius Barbari conjecturam amplexus, Bætarrenos huc transtulit, quam tertiæ Palæsti-

tanos[19]: tetrarchiam, quæ Mammisea[20] appellatur: Paradisum[21], Pagras[22], Pinaritas[23], Seleucias præter jam dictam[24] duas, quæ ad Euphraten[25], et quæ ad[26] Belum vocantur, Cardytenses[27]. Reliqua autem Syria habet (exceptis quæ cum Euphrate dicentur[28]), Arethusios[29],

næ, hoc est, Arabiæ Petrææ gentem fuisse ex Stephano constat: Βαιταῤῥεῦς κώμη μεγάλη τρίτης Παλαιστίνης· οἱ κατοικοῦντες, Βαιταῤῥηνοί. At vetusti codices longe aliter: nam Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. *Bætocemi.* Reg. 2, Chiffl. Vet. Dalec. et Parm. edit. *Bethemi.* Hard.

19. *Mariammitanos.* In Notitia antiqua Ecclesiast. provinciæ Syriæ secundæ, pag. 58, Ἐπιφάνεια, Μαριάμμη, Σελευκόβηλος. In Conc. Calched. pag. 483: « Paulus episcopus Mariamnæ Syriæ secundæ. » Hard. — Chiffl. *Mariamnitanos.* Ed.

20. *Mammisea.* In MSS. *Mamisea.* Haud dubie *Minnizea* scriptum oportuit: nam in Cyrrhestice Antoninus non semel Minnizam commemorat, a Cyrrho dissitam m. p. xx, totidemque a Beroa, quæ et ipsa Cyrrhesticæ ab eodem adjudicatur, ut diximus. Namque in recensendis Cyrrhestices oppidis gentibusque, Plinius modo totus habitat. Hard.

21. *Paradisum.* Παράδεισος πόλις Συρίας Stephano. Laodicenæ regioni a Ptolemæo adscribitur, lib. V, c. 15. Hard.

22. *Pagras.* Juxta Gindarum, de qua proxime dictum est. Strabo, l. XVI, pag. 751, Τῇ δὲ Γινδάρῳ συνάπτουσιν αἱ Πάγραι, prope Amani transitum, qua ex portis Amanidibus appellatis in Syriam itur. H.

23. *Pinaritas.* Πίναρα, juxta Pagras in Pieria, apud Ptolemæum, lib. V, cap. 15, unde Πιναρῖται. H.

24. *Jam dictam.* Cap. superiore. Hard. — Chiffl. *jam dictas.* Ed.

25. *Ad Euphratem.* Cujus sedis episcopus fuisse videtur Byzus Seleuciensis, cujus subscriptio legitur in Concil. CP. I, pag. 955, inter episcopos provinciæ Syriæ Cœles, cum Apameense, Epiphaniense, et Seleucobelitano. Hard.

26. *Ad Belum.* Montis id nomen, ut superius diximus. Σελευκείας πρὸς Βήλῳ, meminit Ptolemæus, in Cassiotide, lib. V, cap. 15, inter Antiochiam et Larissam. In Conc. CP. I, pag. 955, *Marcianus Seleucobelitanus.* In Conc. Calched. Act. IV, pag. 487, « Eusebius episcopus Seleucobeli, Syriæ secundæ. » Σελευκόβηλος Stephano, p. 592. *Schoghr* nunc vocatur. Hard. et Ed.

27. *Cardytenses.* Ab oppido, de quo Stephanus, p. 356, Καρδύτος, πόλις Συρίων μεγάλη, ex Hecatæi periegesi Asiæ: τὸ ἐθνικὸν Καρδύτιος. Tamen series litterarum poscere videtur, ut legatur, *Tardytenses.* H. — Dalec. *Carditenses.* Ed.

28. *Dicentur.* Cap. seq. Hard.

29. *Arethusios.* In Notitia antiqua Ecclesiastica, provinciæ Syriæ secundæ, oppida hæc recensentur, Ἀπάμεια, Λαρίσσα, Ἐπιφάνεια, Ἀρεθοῦσα, etc. Antoninus in itinere ab Antiochia Emesam, ab Epiphania Arethusam collocat, xvi m. p. pari ab Emesa intervallo. Hard. — *Re-*

Berœenses[30], Epiphaneenses[31]. Ad Orientem Laodicenos, qui ad Libanum[32] cognominantur, Leucadios[33], Larissæos[34], præter tetrarchias in regna descriptas barbaris nominibus XVII.

1 XX. (XXIV.) Et de Euphrate hoc in loco dixisse aptissimum fuerit. Oritur[1] in præfectura Armeniæ majoris Caranitide[2], ut prodidere ex iis, qui proxime viderant[3], Do-

*stan* nunc vocatur, auctore D'ANVILLE. ED.

30. *Berœenses.* Ab urbe, quæ Beroa Antonino, in Cyrrhestice. Græcis Βέῤῥοια, Βέροια, et Βερόη, teste Stephano. In Conc. CP. I, p. 955, *Acacius Berœensis*, ex prov. Syriæ Cœles. Hodie *Hhaleb*, vulgo *Alep*, emporium orientis celeberrimum. Qui hodie Græci episcopi Aleppi sedem habent, *episcopi Berœenses* subscribunt. Nicetas Chon. in Joan. Comn. p. 19: Ἐπιστὰς δὲ τῷ Χάλεπ, τὸ δ' ἐστὶν ἡ πάλαι λεγομένη Βέῤῥοια. Nicephorus Callist. lib. XIV, cap. 39, pag. 526, ἀπὸ Βηῤῥοίας, εἴη δ' ἂν αὕτη τὸ Χάλεπ. Sic etiam Zonaras et Cedrenus. Aleppi hodie amnis est exiguus, qui mœnia præterfluit: quem *Quouaiq* incolæ vocant, ut sup. diximus. HARD. et ED.

31. *Epiphaneenses.* Dalec. *Epiphanenses.* Larissam inter et Arethusam, pari utrimque XVI M. P. intervallo disjuncta Epiphania collocatur ab Antonino in Itin. In Conc. Nic. I, pag. 51, *Mauricius Epiphaneensis*, inter episcopos provinciæ Syriæ Cœles. In Conc. CP. I, p. 955, *Eusebius Epiphaniensis.* Nunc *Hhama*, ut omnes confitentur. H.

32. *Qui ad Libanum.* In nummis Antonini Severi, ΛΑΟΔΙΚ. ΠΡΟC ΛΙΒΑΝ. A Laodicea libera, sive maritima, de qua diximus capite superiore, ut cognomine, ita et situ Laodicea hæc diversa. HARD.

33. *Leucadios.* De hac Leucade Asiatica cæteri scriptores silent. Sunt hæc a Macedonibus, dum rerum in Asia potirentur, græca urbibus imposita nomina, quibus sua jam essent alia Syra et vernacula. Nam id de Larissa Stephanus docet, pag. 410, Λάρισσα Συρίας, ἣν Σύροι Σίσαρα καλοῦσιν. HARD.

34. *Larissæos.* Vicinam Apameæ Larissam facit Strabo, lib. XVI, p. 752. Mediam inter Apameam et Epiphaniam, Antoninus. In altera autem Orontis ripa sita fuit, ubi nunc reperitur vicus *Scheizer* dictus. In Conc. Nic. I, pag. 51, *Leontius Larissæus*, inter episcopos provinc. Syriæ Cœles. HARD. et ED.

XX. 1. *Oritur.* Habet hæc Solinus, cap. XXXVII, pag. 66. HARD.— Euphrates nunc incolis *Il Ferat* dicitur, nonnunquamque etiam *Mourad-sou*, hoc est, desiderii aqua; quod quidem nomen minus recte, ut videtur, Arsaniæ, de quo infra, not. 15, attribuit. ED.

2. *Caranitide.* Ipsa est quam Καρηνῖτιν Strabo vocat, lib. XI, pag. 528, minori Armeniæ a quibusdam attributa: adjuncta deinde majori est. HARD.

3. *Viderant.* Sic in Chifflet. cod. Dalec. *viderunt.* ED.

mitius Corbulo, in monte Aba [4] : Licinius Mucianus sub radicibus montis, quem Capoten [5] appellant, supra Zimaram [6], XII M. pass. initio Pyxirates nominatus. Fluit Derxenen [7] primum, mox Anaiticam [8], Armeniæ [9] regiones a Cappadocia excludens. Dascusa abest a Zimara, LXXV M. passuum. Inde navigatur Pastonam [10], quinquaginta M.

4. *In monte Aba.* Straboni, lib. XI, pag. 527, ac Ptolemæo, lib. V, cap. 13, Ἄβος appellatur, unde Euphrates prolabitur, Araxesque. MSS. tamen Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Chiffl. habent, *in monte Aga* : et Eustathio quidem in Dionys. pag. 125, dicitur Ἄχος ὄρος. HARD.

5. *Capoten.* Ita etiam Solinus, loc. citat. *Capodem* Martianus legit, lib. VI, cap. de Euphrate, p. 220. *Catoten* in libro de Mensura orbis terræ MS. legimus. HARD.

6. *Supra Zimaram.* Libri editi hactenus, *supra Simyram*, insigni menda : nam Simyra urbs est Syriæ, de qua diximus cap. 17, in ora mediterranei maris. At MSS. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, et Paris. *supra Zimaram* : itemque inferius, *Dascusa abest a Zimara*, quemadmodum et in Parmensi editione legitur. Ptolemæo, lib. V, cap. 7, inter urbes minoris Armeniæ recensetur, παρὰ τὸν Εὐφράτην, Ζιμάρα, Δάσκουσα. Antonino pariter in Itin. Zimara, dicitur in minore Armenia, itinere per Euphratis ripam, a Satala Melitenen :

| | |
|---|---|
| *Analiba Zimaram.* | M. P. XVI. |
| *Teucilam.* | M. P. XVI. |
| *Sabus* | M. P. XXVIII. |
| *Dascusam* | M. P. XVI. |

Et Tabul. Peutingeriana, segmento septimo :

| | |
|---|---|
| *Zimara* | XVIII. |
| *Zenocopi* | XVIII. |
| *Vereuso.* | XIII. |
| *Saba* | XVIII. |
| *Dascusa* | XVIII. |

Sic ille Zimara Dascusam usque, LX millia passuum : ista, LXVII colligit : Plinius LXXV. HARD.

7. *Derxenen.* Ita etiam MSS. Sed multo rectius arbitror Xerxenen, Ξερξηνὴν, ut Straboni, lib. XI, p. 528. Stephano, Ξερξήνη, a Xerxe dicta regio, ut a Cambyse Cambysene : Armeniæ minori contermina : Ξερξήνη... τῇ μικρᾷ Ἀρμενίᾳ ὅμορος. HARD.

8. *Anaiticam.* Dalec. *Anactiam.* Jos. Gor. apud Dalec. *Anaitiam.* ED. — A cultu deæ Ἀναΐτιδος, cui præcipue addictos fuisse Armenios docet Strabo, lib. XI, p. 532, nomen regioni factum videtur, vel loco potius in quo ejus deæ fanum fuit : de quo rursum Plinius, l. XXXIII, cap. 24 : « Templum Anaitidis, inquit (quo sit situ terrarum nomen hoc significavimus), numine gentibus illis sacratissimo. » HARD.

9. *Armeniæ.* Majoris scilicet Armeniæ, a Cappadociæ parte, quæ minori Armeniæ adscripta aliquando est, majori prætenta, ut dicetur lib. VI, cap. 3. HARD.

10. *Pastonam.* Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. Chiffl. *Sartonam.* HARD. — Nunc *Pastek*, auctore D'ANVILLE. ED.

passuum. Melitenen[11] Cappadociæ, XXIV mill. passuum.
Elegiam Armeniæ[12] decem mill.[13] passuum, acceptis flu-
2 minibus Lyco[14], Arsania[15], Arsano. Apud Elegiam occur-
rit ei Taurus mons : nec resistit[16], quamquam XII mill.
pass. latitudine prævalens. Omiram[17] vocant irrumpentem:

11. *Melitenen.* Quæ minoris Armeniæ metropolis dicitur Procopio, Bell. Pers. lib. I. Ammianus, lib. XIX, pag. 144: « Exindeque Melitinam minoris Armeniæ oppidum venimus : » quod iterum repetit, l. XX, p. 172. Apud scriptores belli sacri, *Malotina* scribitur. Nunc *Malatia.* De ea rursum lib. VI, cap. 3. *Melitenem Cappadociæ XXIV.* Restituimus librorum admonitu, Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. et Chiffl. quum prius perperam scriberetur LXXIV. At ne tantumdem intervalli a Dascusa quidem Melitenen usque statuit Antoninus, aut Tab. Peuting. Nam ille L M. P. ista LXIII omnino computat. HARD.

12. *Elegiam Armeniæ.* Chifflet. *Elegeam.* Et idcirco trans Euphratem posita intelligitur, ut Melitene e contrario cis amnem eum, quia Cappadocicæ ditionis. Stephanus, p. 257, Ἐλέγεια, χωρίον πέραν Εὐφράτου. Nunc *Ilija*, si audiatur D'ANVILLE. HARD. et ED.

13. *Decem mill.* Infra Melitenen, ad amnis ripam. HARD.

14. *Lyco.* De Lyco qui in Euphratem influat, nemo alius. Neque enim aut Ptolemæi Λευκὸς, aut Curtii Lycus huc pertinet, ut falso existimavit Ortelius : nam is Assyriæ amnis est, in Tigrinque delabitur. HARD. — Ex fontibus innumeris qui ab incolis *Bing-gheul*, quod significat mille fontes, vocantur, eum conflatum putat D'ANVILLE. ED.

15. *Arsania.* Ἀρσανίας ποταμὸς, Dioni, l. XLII, p. 710, et Plutarch. in Lucullo, pag. 513. De Arsano cæteri scriptores silent. HARD. — Vid. sup. not. 1. ED.

16. *Nec resistit.* Vet. apud Dalec. « Tanquam XII M. pass. latitudine perforata prævalenti. » Alii : « nec resistit aquæ prævalenti. » ED. — Nec mons, inquit, amni resistit, namque eum perfringit Euphrates, etsi latum ea parte XII millibus pass. Sive, Taurum intrat Euphrates, penetratque, per latitudinem XII millium. Solinus hæc quoque iisdem verbis, cap. XXXVII, pag. 66. H.— Locus qua penetrat *Col de Nushar* hodie vocatur. ED.

17. *Omiram.* R. 1, aliique MSS. *Ommam.* Et mox : *saxuosum*, pro *saxosum.* In libro Judith, cap. 2, 12, dicitur Holofernes, « quum pertransisset fines Assyriorum, venisse ad magnos montes Ange, qui sunt a sinistro Ciliciæ. » Hic est mons Taurus. *Fines* autem *Assyriorum*, ipse amnis Euphrates ibi est, ubi nondum Euphrates, sed *Omiras* vocabatur. Quam ob causam accuratus scriptor maluit *fines Assyriorum* dicere, quam Euphratem. Assyria eo ævo dicebatur, ut ostendimus in Tractatu de situ Paradisi terrestris, quæ nunc Mesopotamia est. Versu deinde 14, ubi legitur de eodem Holoferne; *Et transivit Euphratem,*

mox ubi perfregit[18], Euphraten: tum quoque[19] saxosum ac violentum. Arabiam inde læva[20], Oreon[21] dictam regionem, trischœna[22] mensura, dextraque[23] Commagenen[24] disterminat, pontis tamen, etiam ubi Taurum expugnat, patiens. Apud Claudiopolim Cappadociæ[25], cursum ad 3
occasum solis agit. Primum[26] hunc illi in pugna Taurus aufert: victusque et abscissus sibimet, alio modo vincit, ac fractum[27] expellit in meridiem. Ita naturæ dimicatio

*et venit in Mesopotamiam* Syriæ, *et fregit omnes civitates excelsas, quæ erant ibi, a torrente Mambre, usquequo perveniatur ad mare*, mediterraneum scilicet; *torrens Mambre* videtur ipse Euphrates esse, *ubi* Taurum montem *perfregit*, ut ait Plinius *tum quoque saxosus et violentus*. H.

18. *Perfregit, Euphraten*. Tolet. *perfregit cornu, Euphraten*. Ed.

19. *Tum quoque saxosum*. Dalec. *ultra quoque saxosum*. Chiffl. *saxuosum*. Ed.

20. *Arabiam inde læva*. Nempe ab ortu. Arabiam veteres ad loca Armeniæ finitima extendebant. Hinc Mesopotamiam accenset Arabiæ Xenophon, lib. I, Ἀναβάσ. Atque ita hoc loco Plinius Arabiam vocat, eam Mesopotamiæ partem, quæ proxima Armeniæ est. Hard.

21. *Oreon*. Hactenus editum fuerat, *Merorum*. At MSS. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. Chiffl. et Rigalti teste Salmasio, pag. 625, in Solinum, *Moræon*. Nos *Oreon* scribimus, Ὀρείων, hoc est, Montanorum, altero Plinii testimonio adducti, scribentis lib. VI, c. 9: « Quod interest ibi, tenent Arabes Orei. Sic finem usque in Adiabenen perfert. » H.

22. *Trischœna*. Amnem ibi latum esse ait schœnis tribus: qua de mensura dictum est superius, cap. 11.

23. *Dextraque*. Occidentali latere fluvii. Hard.

24. *Commagenen*. Dalec. *Comagenen*. Ed.

25. *Claudiopolim Cappadociæ*. Quam rursum minori Armeniæ Ptolemæus adjudicat, lib. V, cap. 7, in Cataonia præfectura, quæ Commagenæ prætenditur, ut ait Plinius, lib. VI, cap. 3. Hard.

26. *Primum hunc*. Hanc omnium codicum conditivorum lectionem Pliniani editores sic interpolarant: « Primo hunc illi impugnatus cursum Taurus aufert. » Hard. — In Basiliensi cod. legitur: « Primum hunc illi impugnatus Taurus aperit. » Dalec. — Hunc, inquit, amnis cursum, quem versus occasum solis ibi flectere incipit, Taurus abrumpit: atque hæc prima veluti Tauri victoria, in ea pugna quam invicem habent: victusque et abscissus sibimet, atque perfractus, alio modo vincit: cursu enim versus occasum solis inhibito, fractum amnem expellit in meridiem, *ni Taurus obstet, in nostra maria*, hoc est, mediterranea *venturum*, inquit Mela, l. III, cap. 8, pag. 61. Hard.

27. *Ac fractum*. Quidam legunt: *ac fractum cursum*. Dalec.

illa æquatur, hoc eunte[28] quo vult, illo prohibente ire qua velit. A catarractis[29] iterum navigatur, XL M. pass. inde[30] Commagenes caput Samosata[31].

1 XXI. Arabia supra dicta, habet oppida: Edessam[1], quæ quondam Antiochia dicebatur, Callirhoen[2] a fonte nominatam: Carrhas[3] clade Crassi nobiles. Jungitur præfectura Mesopotamiæ, originem[4] ab Assyriis trahens, in

28. *Hoc eunte qua vult, illo prohibente ire q. vult.* Euphrate quidem in mare pergente, quo vult ire, sed non qua vult: avertente Tauro monte cursum, quem in occasum destinabat. HARD.

29. *A catarractis iterum navigatur.* Ab eo loco ubi fractus a Tauro monte Euphrates expellitur in meridiem: non ab Elegia, ut Salmasius credidit in Solinum, pag. 628. HARD.

30. *XL M. pass. inde.* A catarractis, et Claudiopoli. A Melitene vero usque Samosata, per Euphratis ripam numerat Antoninus in Itiner. LXXXIV M. P. HARD.

31. *Samosata.* Hodie *Semisat*, ad Euphratem. Nummus Hadriani, apud Patin. pag. 201, ΦΛΑ. CAMO. ΜΗΤΡΟ. ΚΟΜ. Hoc est, Φλαουΐας Σαμοσάτης Μητροπόλεως Κομμαγηνῆς. Commagenem posterior ætas Euphratesiam appellavit. Procop. Bell. Pers. lib. I, pag. 49. HARD.

XXI. 1. *Edessam, quæ quondam Antiochia dicebatur.* Mesopotamiæ cæteri vulgo adscribunt: Notitia antiqua Eccles. Edessam et Carrhas, Osroenæ. Nunc vulgo creditur esse *Rhea*, quæ alio nomine *Orfa* dicitur. HARD. et ED.

2. *Callirhoen.* Edessæ hoc cognomen alterum, ut Stephanus indicat, verbo Ἀντιόχεια: quum octavam eo nomine urbem ait esse, ἐπὶ τῆς Καλλιρόης λίμνης. Multo vero apertius nummus Antiochi IV, cujus ectypum exhibet D. VAILLANT, lib. de Histor. Regum Syriæ, p. 199, cum hac epigraphe, ΑΝΤΙΟΧΕΩΝ ΤΩΝ ΠΡΟC ΚΑΛΛΙΡΟΗΝ. Neque enim hic nummus ad Callirhoen illam pertinet, sitam in Palæstina ad Jordanem, de qua diximus cap. 15, quamquam vir eruditus ita existimavit: nam quis veterum Antiochiæ nomen ei oppidulo dedit, quod Edessæ tot monumenta adserunt? HARD.

3. *Carrhas.* Dalec. *Carras*: Chiffl. *nobile*, non *nobiles*. ED.—De utriusque Crassi clade, M. patris, et P. filii, consulendi romanarum rerum scriptores: Dio, lib. XL, p. 132; Valer. Maxim. lib. I, c. 6; Florus, lib. III, cap. 11, pag. 127; Ammianus, lib. XXIV, etc. Stephano, Κάῤῥαι, πόλις Μεσοποταμίας. Nunc *Harran.* Nummus Severi Alexandri ex ære, mediæ formæ, in Museo nostro Paris. ΜΗΤ. ΚΟΛ. ΚΑΡΡΗΝΩΝ. Hoc est, *metropolis colonia Carrhenorum.* HARD.

4. *Originem ab Assyriis trahens.* Dalecamp. *originem a Syris trahens.* Chiffletian. *ab Assyriis originem trahens.* ED.

qua Anthemusia[5] et Nicephorium[6] oppida. Mox Arabes, qui Retavi[7] vocantur : horum caput Singara[8]. A Samosatis autem, latere Syriæ, Marsyas[9] amnis influit. Cingilla[10]

5. *Anthemusia.* Ἀνθεμουσία Straboni, lib. XVI, pag. 747, in Mesopotamia. Tacitus, Annal. lib. VI, pag. 148 : « Nicephorium, et Anthemusiada, cæterasque urbes, quæ a Macedonibus sitæ, græca vocabula usurpant. » Indigenis Χάρανα Σίδου Anthemusiam appellatam esse, auctor est Isidorus Charac. ἐν Σταθμοῖς, p. 185. Nummum Avenione et Massiliæ sibi visum esse, ex ære minimo, scripsit ad nos amicus ex urbe Roma, sub Antonino Severi F. percussum, hoc titulo : ΑΥ. Κ. ΑΝΤΩΝΙΝΟϹ. capite laureato. .)(. Caput muliebre turritum ac velatum, symbolum liberæ civitatis ; epigraphe, ΑΝΘΕΜΟΥϹΙΩΝ. Hard.

6. *Nicephorium.* Νικηφόριον, ἡ περὶ Ἔδεσσαν πόλις, Stephano. H.—Illius locum tenere videtur *Raca.* Ed.

7. *Retavi.* Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, *Prætavi.* Hard. — Leg. *Prætavi.* In editione principe, *Prœtani.* In recentioribus, *Retavi.* Brot.

8. *Singara.* Stephanus : Σίγγαρα πόλις Ἀραβίας πρὸς τῇ Ἐδέσσῃ. Ibi Singarensis pugna Constantii Imp. adversus Chosroen Persarum regem, de qua nos egimus in notis ad Themistium, orat. I. Hard. — Nunc *Sinjar.* Brot.

9. *Marsyas amnis.* De quo dictum est cap. 17. Nunc *Sandjé* vocant, Syrorum voce antiqua : nam et Σίγγας Ptolemæo dicitur, l. V, c. 15. Hard. et Ed.

10. *Cingilla.* Hoc maxime omnium loco grassata interpolatorum audacia est, qui sic ediderunt : « Gingla Commagenem finit, Merorum civitas incipit. » En iterum Merorum Arabum per summam vim obtrusa mentio. At MSS. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, et Paris. quin et Rigalt. codex, ita referente Salmasio, pag. 630, in Solinum, sic exhibent : « Cingilla Commagenen finit, Imen civitas incipit. » Certe quæ Cingilla Plinio, ea est quæ Ptolemæo, lib. V, cap. 15, Κεκιλία Cyrrhestices post Europum ad Euphratem civitas appellatur : sed verius a Plinio Commagenæ adscribitur : Imma vero, seu Imme, quam hodie *Harem* vocari ait d'Anville, Ptolemæo eidem Seleucidis est, quæ Commagenæ proxima quum sit, ab novissimo ejus oppido Commagenen incipere, indubitata profecto conjectura est. Mentio ejus oppidi est etiam in Hieronymi chronico, Aureliani Imper. anno 2 : « Zenobia apud Immas haud longe ab Antiochia vincitur. » Sic enim MS. codex noster exhibet : ubi corrupte libri vulgati, *apud Timas.* Immes, sive Immarum, meminit præterea Hieronymus in vita Malchi, cap. 11 : « Perveni tandem ad Eremum Chalcidos, qui inter Immas et Berœam magis ad austrum sita est. » Ubi Colon. editio, *inter Emmam* habet. Quod autem Salmasius, loco citato, *Guindarum* pro *Cingilla* reponit, et vim codicibus antiquis facit, et Plinii ipsius auctoritati ac diligentiæ detrahit plurimum : si Gindarenos, quos proxime antea, cap. 19, Cyrrhesticæ regioni attribuit, nunc sui

Commagenen finit, Imme civitas incipit. Oppida[11] alluuntur Epiphania[12] et Antiochia[13], quæ ad Euphraten vocantur. Item Zeugma[14], LXXII millibus passuum a Samosatis,
2 transitu Euphratis nobile. Ex adverso[15] Apamiam Seleucus, idem utriusque[16] conditor, ponte junxerat. Qui cohærent Mesopotamiæ, Rhoali vocantur. At in Syria oppida, Europum[17], Thapsacum[18] quondam, nunc Amphipolis[19].

immemor Commagenæ adjudicet. Hard. — Pinet. *fluvius Singa Comagenem*, etc. Dalec.

11. *Oppida*. In Commagene. H.

12. *Epiphania*. Ἐπιφάνεια altera ab ea, cujus cives Epiphaneenses vocati, cap. 19. Isti enim ab Euphrate sejuncti procul: hæc eo amne alluitur, et ab eo cognominatur, Ἐπιφάνεια παρ' Εὐφράτην: nec de ea dicturum se Plinius pollicitus est ante, quam de Euphrate diceret. Hard.

13. *Antiochia*. Ipsa esse videtur Ἀντιόχεια πρὸς Ταύρῳ ὄρει, Antiochia ad montem Taurum, cujus urbis ima allueret Euphrates. Hanc in Commagene quoque statuit Ptolemæus, lib. V, c. 15, et Stephanus: sed ab Euphrate ille, ut opinor, longiuscule summovet. Hard.

14. *Item Zeugma*. Hac Parthi solent Euphratem transire. Dio, lib. XLIX, p. 403. Huic riparum junctioni nomen suum Ζεῦγμα debet. Hac Bacchus Indiam petiturus, hac Alexander Macedo transmisit Euphratem, ut ait Plinius, l. XXXIV, cap. 43, et Strabo, lib. XVI, pag. 746, ponte videlicet ferreis catenis juncto. Quare Zeugma Pellæum dicitur Lucano, lib. VIII, v. 237, a Pellæo juvene, hoc est, Alexandro. H.—*Roum Qala* hodie vocatur. Ed.

15. *Ex adverso*. Zeugmatis. Hæc porro Apamia trans Euphratem sita ea est; de qua Stephanus, verbo Ἀπάμεια. Ἔστι καὶ τῆς Περσαίας, Ἐδέσσης πρὸς ἄρκτους. « Est et alia, inquit, Persici juris, quæ Edessæ ad septemtrionem objacet. » Latuit hoc Stephani interpretem. Persis diu Mesopotamiam paruisse, exploratum est. Hard.

16. *Utriusque*. Zeugmatis et Apameæ. Hard.

17. *Europum*. Εὐρωπὸς Συρίας, Stephano, pag. 280. Cyrrhesticæ a Ptolemæo adjudicatur, uti et Zeugma ipsum inter oppida quæ Euphrati adjacent, παρὰ τὸν Εὐφράτην πόλεις. Hard.

18. *Thapsacum*. Θάψακος, πόλις Συρίας πρὸς Εὐφράτῃ, Stephano. A Zeugmate Thapsacum duobus stadiorum millibus, hoc est, M. P. CCL distare auctor est Strabo, l. XVI, p. 747. Hard. — *El-Der* nunc dicitur. Ed.

19. *Amphipolis*. E Thapsaci ruinis excitata, ad Euphratem, a Seleuco. Indigenæ *Turmeda* appellabant. Stephanus verbo, Ἀμφίπολις· Ἔστι καὶ πόλις Συρίας, πρὸς τῷ Εὐφράτῃ, κτίσμα Σελεύκου. Καλεῖται δὲ ὑπὸ τῶν Σύρων Τούρμεδα. Hard.

Arabes Scenitæ[20]. Ita fertur usque Uram[21] locum, in quo conversus ad Orientem relinquit Syriæ Palmirenas solitudines, quæ usque ad Petram urbem, et regionem Arabiæ Felicis appellatæ, pertinent.

(XXV.) Palmira[22] urbs nobilis situ, divitiis soli, et aquis 3
amœnis, vasto undique ambitu arenis[23] includit agros, ac velut terris exempta a rerum natura, privata[24] sorte inter duo imperia summa, Romanorum Parthorumque, et prima in discordia semper utrimque cura. Abest a Seleucia[25] Parthorum, quæ vocatur ad Tigrin, CCCXXXVII[26] mill. passuum : a proximo vero Syriæ littore, CCIII millibus : et a Damasco viginti[27] septem propius.

(XXVI.) Infra Palmiræ solitudines, Stelendena[28] regio est, 4
dictæque[29] jam Hierapolis, ac Berœa, et Chalcis. Ultra

20. *Arabes Scenitæ.* Palmirenarum solitudinum vicini. De his dicemus uberius, libro sequente, cap. 32. H.

21. *Uram.* Quæ nunc Ura dicitur, eadem mox addito sibilo Sura vocatur : a Ptolemæo quidem, lib. V, cap. 15, Σοῦρα. Verum quum latere Syriæ et Palmirenes ea sit posita, Plinio teste, et Ptolemæo, sive Uram, sive Suram appellaveris, inanis est Bocharti conjectura, Geograph. part. 1, lib. II, cap. 6, p. 87, existimantis hanc esse Ur Chaldæorum, seu Babyloniæ, quæ longo hinc terrarum est intervallo disjuncta, citra tamen ulteriorem Euphratis ripam. At Uram Plinianam eam esse credimus, quæ in Notit. Eccles. antiqua, pag. 37, Σύριμα; in altera, pag. 59, Ὀρίμων appellatur, in provincia Euphratesiæ. Vide ea quæ mox addituri sumus, quum Suram iterum Plinius appellabit. HARD.

22. *Palmira.* Nunc *Tadmor*. Manent magnifica urbis monumenta, quæ multa cum laude descripsere Cll. WOOD et DAWKINS, *les Ruines de Palmyre*. BROT.

23. *Arenis.* Proponebat Dalec. *arenosos*. ED.

24. *Privata sorte inter duo imperia summa.* Sui juris, nec Romanis subjecta, nec Parthis. HARD.

25. *Seleucia.* Σελεύκεια ἐπὶ τοῦ Τίγρητος, Appiano in Syriacis, pag. 125. De ea multa dicenda, lib. VI, cap. 30. HARD.

26. *CCCXXXVII.* Ita Reg. 1, 2, Colbert. 1, 2, Paris. Chiffl. non DXXXVII, ut editi. Et mox, CCIII, non CCLII. HARD.

27. *Viginti septem propius.* Igitur abest a Damasco, CLXXVI, quod intervallum et nos esse accepimus ab iis qui viderunt. HARD.

28. *Stelendena.* Cæteris scriptoribus de ea regione silentium. H.

29. *Dictæque jam.* Cap. 19. H. — Vet. apud Dalec. « dictaque jam Hierapolis. At vero et Calchis. » ED.

Palmiram quoque ex solitudinibus iis aliquid obtinet Emesa[30] : item Elatium, dimidio propior Petræ, quam Damascus. A Sura[31] autem proxime est Philiscum, oppidum Parthorum ad Euphratem. Ab eo Seleuciam[32] dierum decem navigatio, totidemque fere Babylonem. Scinditur[33] Euphrates a Zeugmate octoginta[34] tribus M. pass. circa vicum Massicen : et parte læva in Mesopotamiam vadit per ipsam Seleuciam, circa eam præfluenti[35] infusus Tigri.
5 Dexteriore[36] autem alveo Babylonem, quondam Chaldææ caput petit, mediamque permeans, item quam Otrin[37] vocant, distrahitur[38] in paludes. Increscit autem[39] et ipse Nili modo statis diebus, paulum differens, ac Mesopotamiam inundat, sole obtinente vicesimam partem Can-

30. *Emesa*. Dalec. *Hemesa*. Ed. — Ἔμισσα Ptolemæo, lib. V, c. 15, in Apamene. Hinc Eusebius Emissenius episcopus. Nummus Antonini apud Patinum, pag. 228, EMICHNΩN. Trebellius Pollio in Aureliano Emessam vocat. In nummo Juliæ Domnæ, pag. 290, EMICΩN KOΛΩNIAC. Hard.

31. *A Sura*. Hic Pliniani editores *Asura*, *Arura* alii, Dalecampius *Assur* reponit : quum perspicua admodum planaque scriptoris sententia sit, ab Ura, sive Sura, quod novissime appellavit, ex iis oppidis, quæ Euphrati confinia sunt, sequi proxime Philiscum, etc. Et Ortelius tamen Thesaurum suum locupletavit hac voce *Asura*, corrupti hujus loci fide, ut numerus cresceret oppidorum. Hard. — Chiffletian. « Assur autem proxime est, Philiscum oppidum, Parthorumque. » Ed. — Est hæc Flavia Firma Sura, de qua in Notitia Imp. Rom. cap. XXIV, pag. 41, sub dispositione Ducis Syriæ et Euphratensis. Hard.

32. *Ab eo Seleuciam*. Martianus, lib. VI, cap. de Euphrate, p. 220.

33. *Scinditur*. Chifflet. *scinditur enim*. Ed.

34. *Octog. tribus*. Leg. DLXXXXIV. Ita MSS. Reg. 1, 2, et editio princeps. In MS. Reg. 6, LXXXIV. In recentioribus editionibus, LXXXIII. Majorem numerum postulat locorum situs. Brot. — Chiffletianus, DLXXXIII. Ed.

35. *Circa eam*. Est enim Seleucia in confluente Euphratis fossa perducti, atque Tigris, ut dicetur lib. VI, c. 30. Hard. — Chiffl. *circaque eam*. Ed.

36. *Dexteriore*. Occidentali. H.

37. *Otrin*. MSS. omnes, *Mothi*. H.

38. *Distrahitur*. Vide Philostrat. lib. I de vita Apoll. cap. 14, pag. 29. Hard.

39. *Increscit autem*. Solinus, cap. XXXVII, pag. 66. Auctor libri de Mensura orbis terræ, MS. Strabo, lib. XVI, pag. 740. Hard.

cri : minui incipit in Virgine[40], et Leone transgresso. In totum vero remeat in vicesima nona parte Virginis.

XXII. (XXVII.) Sed redeamus ad oram Syriæ, cui 1
proxima est Cilicia. Flumen Diaphanes, mons Crocodilus, portæ Amani[1] montis. Flumina : Andricus, Pinarus[2], Lycus : sinus Issicus[3]. Oppidum Issos, inde Alexandria[4] : flumen Chlorus, oppidum Ægæ[5] liberum, amnis Pyramus[6], portæ Ciliciæ[7] : oppida, Mallos[8], Magarsos[9], et

40. *In Virgine*. Forte, *in Virginem e Leone*. MSS. *In Virgine et Leone transgresso*. Hard.—Dalecamp. edit. *in Virgine, Leone transgresso*, deleta vocula *et*. Conjiciebat vero Dalec. *in Virginem a Leone transgresso*. Ed.

XXII. 1. *Portæ Amani*. Vet. ap. Dalecamp. *Parte*, non *Portæ*. Ed.—Angustiæ sunt, qua ex Amano monte atque interiore Cilicia in Syriam est aditus. Ἀμανικαὶ πύλαι Ptolemæo, lib. V, cap. 8. Ἀμανίδες πύλαι Straboni, lib. XIV, pag. 676, prope Ægæas. Hard.

2. *Pinarus*. Stephanus, verbo Ἰσσός : ἐκεῖ δὲ καὶ ποταμὸς Πιναρὸς ὀνομαζόμενος. Straboni, loco citato, Ἰσσὸς πολίχνιον, καὶ ποταμὸς Πίνδος, scribo Πίναρος. Hard.—*Deli-sou* hodie vocatur, auctore d'Anville. Ed.

3. *Sinus Issicus*. Hodie *golfe de Scanderoun*, sive *d'Alexandrette*, ab urbe de qua mox. Issus, nunc *Payas* dictus videtur; Græcis Ἰσσός. Mela de eo oppido, et sinu, lib. I, cap. 13 : « At in recessu intimo locus est magni aliquando discriminis, fusorum ab Alexandro Persarum, fugientisque Darii spectator, ac testis. Nunc ne minime quidem, tunc ingenti urbe celebris Isso fuit, et hac re sinus Issicus dicitur. » H. et Ed.

4. *Alexandria*. Vet. apud Dalec. *inde est Alexandria*, addita voce *est*. Stephano, Ἀλεξάνδρεια Κιλικίας. In Conc. Nic. I, *Hesychius Alexandriæ minoris*, ex provincia Ciliciæ. Nunc, ut modo diximus, *Alexandrette*, sive *Scanderoun*. Hard. et Ed.

5. *Ægæ*. Dalecamp. *Æge*. Ed.—Αἰγαὶ Stephano, et Ptolemæo, lib. V, cap. 8; Philostrato quoque, lib. I, cap. 5; Straboni, lib. XIV, pag. 676, Αἰγαῖαι. In Conc. Nic. I, *Tarcondimantus Ægetanus*, ex provinc. Ciliciæ. In Conc. Antioch. I, idem *Ægeates* appellatur. Hard.—Hodie *Aias*. Ed.

6. *Pyramus*. Πύραμος, ποταμὸς ἐν Μάλλῳ τῆς Κιλικίας Stephanus. Mela quoque, lib. I, cap. 13 : « Pyramus Isso prior Mallon præterfluit. » Et Scylax, pag. 38. Hard. — *Geihoun* seu *Djihoun* hodie dicitur. Ed.

7. *Portæ Ciliciæ*. Per Tauri montis angustias in Ciliciam transitus. H.

8. *Mallos*. Μαλλὸς Ptolemæo, aliisque. Incolæ Μαλλῶται dicuntur. Hodie *Mallo*. In libro Judith, cap. II, 13, videtur hæc esse *civitas opinatissima Melothi*, juxta *filios Tharsis*. Hard.

9. *Magarsos*. Vet. apud Dalec. *Margissos*. Ed.—Stephano Μάγαρσος collis est juxta Mallum, μέγιστος ὄχθος ἐν Κιλικίᾳ, πρὸς τῇ Μαλλῷ. Op-

intus Tarsos[10]. Campi Aleii[11]: oppida Cassipolis[12], Mopsos[13]
liberum, Pyramo impositum: Thynos[14], Zephyrium[15],
2 Anchiale. Amnes: Saros[16], Cydnus[17] Tarsum liberam

pido a monte nomen inditum. Lycophroni, vers. 444, Μέγαρσος. Is. Tzetzæ in Lycophr. p. 71, Μέγαρσος πόλις κεῖται πρὸς ταῖς ἐκχύσεσι τοῦ Πυραμοῦ ποταμοῦ, in æstuatione Pyrami amnis. Hard.

10. *Tarsos*. Nulla re clarior, quam quod Doctorem gentium orbi Paulum dedit. Describitur a Strabone, lib. XIV, pag. 673. Nunc quoque *Tarsous*. Eadem *Tharsis* est, in libro Judith, cap. II, 13. At in libris hebraice scriptis, proprie *Tharsis* regio est procul dissita, ad quam mari itur, vel ipsum etiam mare. Unde *naves* תרשיש Isai. II, 16; et XXIII, 1, et 14, *naves maris sunt*: et filia תרשיש ibidem, XXIII, 10, *filia maris* est; et LXVI, 19, gentes תרשיש *gentes in mare sunt*, ex Vulgato Interprete, viro supra fidem erudito. Itaque non repugnant inter se duo scriptores sacri; quum III Reg. XXII, 49, Josaphat rex fecisse dicitur classes תרשיש quæ navigarent in Ophir: id quod idem Interpres vertit, « naves in mari, quæ navigarent in Ophir: » secundo autem libro Paralip. XX, 36, dicitur idem Josaphat præcepisse, *ut facerent naves, quæ irent in Tharsis*, hoc est, in regiones mari adeundas. Sic accipe *Tharsis*, II Paral. IX, 21; Jerem. X, 1; Jon. I, 3, etc. et II, 4, ac fortassis Psal. XLVII, 8, et LXX, 10, nisi forte in Psalmis, ut Ezech. XXVII, 12, תרשיש Carthago est, ex eodem Vulgato Interprete. Hard.

11. *Aleii*. Festus Avienus, in descriptione Orbis, v. 1045: « Clari post ultima Bellerophontis Hic cespes late producit Aleius arva. » Dionysio Periegetæ, quem carmine latino Festus expressit, vers. 872, πεδίον τὸ Ἀλήϊον. Stephano item, p. 58, et Straboni, pag. 676. Hard. — Inter Pyramum, *Djihoun*, et Sarum, *Syhoun*, jacent isti campi. Ed.

12. *Cassipolis*. Chifflet. *Cassiponis*. Ed.

13. *Mopsos*. Ptolemæus, aliique Μόψου ἑστίαν, quasi Mopsi lares appellant, quæ appellatio altera frequentior, notiorque est. Stephanus: Μόψου ἑστία Κιλικίας, ἐπὶ τῷ Πυράμῳ ποταμῷ. Hard. — *Messis* hodie vocatur, ut aiunt d'Anville et Mannertus. Ed.

14. *Thynos*. Ita libri quidem editi: at MSS. omnes, Reg. 1, 2, etc. *Tyros*. Hard.

15. *Zephyrium*. Ζεφύριον et Ἀγχιάλην finitima oppida Strabo quoque facit, lib. XIV, pag. 671, et Stephanus, pag. 19. In nummis antiquis Severi, Getæ, et aliis, ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ. Hard.

16. *Saros*. Σαρὸς Ptolemæo, lib. V, cap. 8, inter Pyramum et Cydnum. A Saro duce nomen accepisse, quum prius Κοίρανος diceretur, auctor est Stephanus, verbo Ἄδανα. Hard. — Nunc *Syhoun*, ut modo diximus. Ed.

17. *Cydnus*. Dal. *Sydnus*. Ed. — Κύδνος Straboni, lib. XIV, p. 672. Mela, lib. I, cap. 13, *Cydnus per Tarsum exit*. Festus Avienus, vers.

urbem[18] procul a mari secans : regio Celenderitis[19] cum oppido. Locus Nymphæum[20], Solœ Cilicii[21], nunc Pompeiopolis : Adana[22], Cibyra[23], Pinara[24], Pedalie[25], Ale,

1041 : « Pyramus hic undas, hic volvit Pinarus æquor, Cydnus item mediæ discernit mœnia Trojæ. » H.

18. *Liberam urbem*. Nummus Antonini Severi F. ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΝ ΕΛΕΥΘ ΤΑΡΣΟΥ. *Senatus liberæ civitatis Tarsi*, cum signo libertatis. H.

19. *Celenderitis*. Κελενδερὶς πόλις, Scylaci, pag. 38, in Cilicia. Item Ptolemæo, lib. V, c. 8. Straboni, pag. 670, Κελένδερις πόλις λιμένα ἔχουσα, oppidum cum portu. Et Mela hujus meminit, lib. I, c. 13; et Tacitus, Annal. lib. II, c. 80. H. — Nunc *Kelnar*, auctore D'Anville. Ed.

20. *Nymphæum*. Νυμφαῖον Suidæ, fanum est delubrumve Nympharum. Alias Nymphæum locus est bituminis ferax, qualis in Apolloniatarum agro. Hard.

21. *Solæ Cilicii*. Σόλοι Κιλίκιοι, ut discernantur a Solis Cypriis. Solœcismo nomen ea urbs dedit. Hujus incolæ Σολεῖς : Cypriæ, Σόλιοι, teste Laertio, in Solone, pag. 13. A Pompeio decus et nomen traxit, Πομπηΐου πόλις, inquit Stephanus, pag. 613. Nummus Musei nostri Parisiensis, in quo Arati et Chrysippi Solensium icones, ut vulgo creditur, cum epigraphe, ΠΟΜΠΗΙΟΠΟΛΕΙΤΩΝ. In alio vetustiore, e Museo P. Chamillart, Minervæ caput sive Palladis est, et noctua, cum epigraphe, ΣΟΕΛΩΝ. ΘΕ. Σολέων Θεὰ, *Solensium dea*. H.

22. *Adana*. Chiffl. *Addana*. Τὰ Ἄδανα Appiano in Mithrid. p. 237. Stephano, Ἄδανα, Κίλισσα πόλις. In nummis ΑΔΑΝΕΩΝ. Nomen hodieque servat et principem in provincia occupat locum. Hard. et Ed.

23. *Cibyra*. Dalec. *Cibira*. Κίβυρα Ptolemæo, lib. V, cap. 8, et Stephano, verbo Τάβαι. *Iburar* hodie vocatur. Hard. et Ed.

24. *Pinara*. Crago Ciliciæ monti imposita. Stephanus : Πίναρα, πόλις μεγίστη, ὑπερκειμένη τῷ Κράγῳ τῆς Κιλικίας. De hoc Ciliciæ promontorio Crago, Strabonem consule, lib. XIV, pag. 669. Hard.

25. *Pedalie*, etc. Parmens. edit. *Pedalie, Hales, Arsinoe, Tabe*. Dalec. *Pedalie, Halix; Arsinoe, Tabæ, Doron*. Vet. cod. Dalecamp. *Pedalie, Halis, Clinus, Arsinoe*. Chiffl. *Halis, Elini, Arsinoe*. Reg. 1, 2, *Hales, Clinus, Arsinoe*. Pro *Pedalie* forte *Podalie* rectius legendum; nam in Conc. CP. I, *Callinicus* Podaliensis legitur ex prov. Pisidiæ, cui provinciæ attributa hæc ora aliquando est. Hale autem, seu *Ale* potius, oppidi nomen esse statuimus, a quo Aleii campi, de quibus suo loco diximus, cognominati sunt : cætera deinde refingimus in hunc modum : *Selenus, Arsinoe, Jotape* : nam *Tabæ* non sunt hujus loci, sed Lydiæ, teste Strabone : nec Thebe Strabonis, lib. XIV, pag. 667, quæ Pamphyliæ ditionis fuit. Ex *Ale* autem fit Ἀλῃνός. Unde nummus est perrarus, ex ære mediocri, apud D. Abb. de Fontenu, sic inscriptus : ΑΥ. ΚΑΙ. ΑΔΡ. ΑΝΤΩΝΕΙΝΟϹ. capite laureato. In aversa parte : ΑΛΗΝΩΝ. ΕΠΙ ΔΗΜΟΠΙΚΟΥ ΔΙΩΝΟϹ.

Selinus[26], Arsinoe[27], Jotape, Doron[28]. Juxtaque mare Corycos[29], eodem nomine oppidum, et portus, et specus[30]. Mox flumen Calycadnus[31]. Promontorium Sarpedon[32]. Oppida : Holmœ[33], Myle[34]. Promontorium et oppidum

Nummus *Alenorum*. *Sub Demonico Dionis F.* Juppiter ibi stans, sinistra hastam, dextra tenet aquilam. In alio, qui est ex ære maximo apud eumdem, hinc caput est Genii civitatis laureatum, ΔΗΜΟΣ ΑΛΗΝΩΝ. Inde Isis, cum modio in capite : dextra temonem tenens, sinistra cornu copiæ. Epigraphe : ΕΠΙ ΑΛ. Μ. Κ. ΑΡΧΟΝΤΟC Δ. Η. e. ἐπὶ Ἀλεξάνδρου μάντιος καὶ ἄρχοντος δ'. *Sub Alexandro Augure, et Archonte quartum.* At Selinus Ciliciæ oppidum est non ignobile, Σελινοῦς Ptolemæo, lib. V, cap. 8, unde Selenitidi regioni nomen : sic enim legendum puto apud Ptolemæum, non ut in vulgatis editionibus, Σελέντιδος. Ad Selinuntem fluvium urbi cognominem sita videtur, cujus amnis in hoc ipso tractu prope Cragum et Pinara, meminit Strabo, lib. XIV, p. 669. In eadem Selenitide Ἰοτάπη collocatur a Ptolemæo, loco citato. In Notitia antiqua Ecclesiast. Ἰοτάπη perperam appellata, atque Isauriæ, perinde atque ipsa Selinus, attributa. In Conc. CP. I, pag. 956, *Neon Selenuntensis* subscribit inter episcopos provinciæ Isauriæ. Hard.

26. *Selinus*. Σελινοῦς, Ἀρσινόη, Ἰοτάπη, Ptolemæo, lib. V, cap. 8. Selinus nunc *Selenti* vocatur. Hard. et Ed.

27. *Arsinoe*. Ἀρσινόη Ptolemæo, loco citato, et Stephano Ἀρσινόη Κιλικίας, post Strabonem, lib. XIV, pag. 670. Hard.

28. *Doron*. In MSS. *Dorion*. H.

29. *Corycos*. Κώρυκος ἄκρα, et Κωρύκιον ἄντρον Straboni, l. XIV, pag. 670. In Concil. Constant. I, *Germanus Corycensis*, ex provincia Ciliciæ. In nummis ΚΩΡΥΚΙΩΤΩΝ. Hard.—*Korghos* nomen servat. Ed.

30. *Et specus*. Mela, lib. I, cap. 13 : « Non longe hinc Corycos oppidum, portu saloque incingitur, angusto tergore continenti annexum. Supra specus est, nomine Corycius, singulari ingenio, ac supra quam describi facile sit, eximius. » Quæ sequuntur, ita sunt eleganter scripta, ut nihil concinnius, nihil ornatius uspiam legi posse videatur. Hic Corycium nemus, ubi crocus optimus gignitur. Hard.

31. *Calycadnos*. Ptolemæo, Καλύκαδνος, et Straboni, loco citato. « Mediam Isauriam, inquit Ammianus, lib. XIV, cap. 19, navigabile flumen Calycadnus interscindit. » Hard. — Nunc *Giuk Sooyoo*. Ed.

32. *Sarpedon*. Σαρπηδὼν ἄκρα, iisdem auctoribus, Mela, loc. cit. « Promontorium Sarpedon, finis aliquando regni Sarpedonis. » Et Σαρπηδὼν πόλις, Scylaci, p. 38. H. — Hodie *capo Cavaliere*. Ed.

33. *Holmæ*. Dalec. *Olmæ*. Ed. — Ὄλμοι, ut Soloe Σόλοι. Stephanus : Ὄλμοι, πόλις τραχείας Κιλικίας, etc. Eadem Holmia, vetusque Seleucia, quæ a mari deinde, ut mox dicetur, in mediterraneum sinum retracta adductaque est. Hard. — Seleucia nunc est *Selefkeh*. Ed.

34. *Myle*. Μύλη, vel Μύλαι. Forte

Veneris [35], a quo proxime Cyprus insula. Sed in continenti oppida, Myanda [36], Anemurium [37], Coracesium [38], finisque antiquus Ciliciæ Melas [39] amnis. Intus autem dicendi Anazarbeni [40], qui nunc Cæsarea [41] : Au-

Μελάνη, quæ in Notitia Ecclesiast. Isauriæ adscribitur. Hard.

35. *Oppidum Veneris.* Ἀφροδισιὰς Ptolemæo, loco citato. Meminit et Solinus, cap. xxxviii, p. 68. H.

36. *Myanda.* In MSS. Reg. 1 et 2, etc. *Mysanda.* Hard.

37. *Anemurium.* Ἀνεμούριον Straboni et Ptolemæo, oppidi ac promontorii nomen. Mela, lib. I, cap. 13 : « Quod Ciliciam a Pamphylia distinguit, Anemurium. » Nummi, ΑΝΕΜΟΥΡΙΕΩΝ, in Museo nostro Parisiensi. Hard. — Nomen servat *Anemour.* Ed.

38. *Coracesium.* Κορακήσιον, primum Ciliciæ castellum, teste Strabone, lib. XIV, p. 668. In Notitia *Ecclesiast.* antiq. Coracesium Pamphyliæ accensetur. Et in Concil. CP. I, *Theodulus Coracesiensis*, e provincia Pamphyliæ. H. — Hujus locum occupare videtur *Alayah.* Ed.

39. *Melas.* Caute finem antiquum Ciliciæ dixit hunc amnem esse : recentiores enim Pamphyliæ adscripsere. Mela, lib. I, cap. 14 : « In Pamphylia est Melas, navigabilis fluvius. » Item Strabo, p. 667. H. — Nunc *Manargat*, ut opinatur doctus vir Beaufort suo in opere de *Karamania.* Ed.

40. *Anazarbeni.* Ἀνάζαρβος μητρόπολις, in Notitia antiqua Eccles. Ciliciæ secundæ. Nunc *Anzarba.* Nummus est Alexandri Severi, in Museo nostro Parisiensi, ex ære, majori forma, cum epigraphe, ΑΝΑΖΑΡΒΟ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΙΤΩΝ. Hæc Dioscoridis patria. Hard. et Ed.

41. *Qui nunc Cæsarea.* Fuit ante annos aliquot in Cimelio viri Cl. D. de Boze, Custodiæ Regiorum Numismatum nunc præfecti, nummus ex ære minimo : hinc capite laureato, cum spicis duabus : inde capite turrito, cum epigraphe : ΚΑΙ-ΣΑΡ. ΠΡ. ΑΝΑΖΑΡ Καισαρέων πρὸς Ἀναζάρβῳ. ΓΛΡ. anno æræ Anazarbensium 133. Ex duobus oppidis unicum hoc loco conflarunt Plinii editores, dum scribi jussere, *qui nunc Cæsaraugustani.* At neque id nomen Anazarbenis datum quisquam veterum vel leviter indicavit, nec ipsi codices MSS. ei scripturæ favent. Nam in Reg. 1, 2, Colbert. 1, 2, Paris. et Chiffl. legitur, *qui nunc Cæsarea Augusta.* Sed multo apertius Ptolemæus diversa duo esse oppida monet, qui in propria Cilicia, lib. V, c. 8, Καισάρειαν πρὸς Ἀναζάρβῳ memorat : et proxime ante in Bryelice ejusdem Ciliciæ regione, Αὐγούσταν. Sed errat insigniter Suidas, qui vetustum urbis nomen Diocæsaream ait fuisse : recentius deinde Nervæ temporibus, Anazarbum : quum Plinius multo ante Nervæ principatum obierit, qui Anazarbenos olim vocitatos testatur. Sed neque uno errore contentus, geminos uno partu edit : qui ab Anazarba senatore nomen oppido factum putat, quod ab vicino potius monte, vel colle, vel amne, tractum, Ptolemæi oratio indicat, πρὸς Ἀναζάρβῳ. Sic enim

gusta [42], Castabala[43], Epiphania[44], quæ antea OEniandos[45], Eleusa[46], Iconium[47] : Seleucia[48] supra amnem Calycadnum[49], Tracheotis[50] cognomine, a mari relata, ubi vocabatur Holmia[51]. Præterea intus flu-

Σελεύκειαν πρὸς Βήλῳ appellat, lib. V, c. 15, cæteraque ejusmodi oppida ad montis radices sita. Tamen Suidæ adstipulatur Ammianus, lib. XIV, pag. 19. HARD.

42. *Augusta.* Αὐγοῦστα Ptolemæo, in Bryelice Ciliciæ regione. HARD.

43. *Castabala.* Prius Castabla legebatur. Nos *Castabala*, Καστάβαλα, rescripsimus cum Stephano, et Ptolemæo, lib. V, cap. 8, qui Ciliciæ proprie dictæ adjudicat. Notitia Ecclesiast. antiq. Ciliciæ secundæ, Καστάβαλλα. In Conc. Nic. I, ex provinc. Ciliciæ, *Moyses Castabalensis.* HARD.

44. *Epiphania.* Ἐπιφάνεια Κιλικίας, Stephano, et Ptolemæo, lib. V, c. 8, et Appiano, in Mithrid. p. 237. Ammiano item, lib. XXII, p. 223. Ciliciæ secundæ accensetur in Notitia Eccles. HARD. — Fortasse *Surfendkar*, ut opinatur D'ANVILLE. ED.

45. *OEniandos.* Dalecamp. *Eniandos.* ED.

46. *Eleusa.* Ἐλεοῦσα Oppiano patriam suam describenti, Halieut. lib. III, vers. 209. Σεβάστη Ptolemæo est, lib. V, c. 8. Et in Notitia Eccles. Ciliciæ primæ. Josephus, Antiq. lib. XVI, cap. 8, p. 558 : Κατὰ Κιλικίαν ἐν Ἐλεούσῃ, τῇ μετωνομασμένῃ νῦν Σεβαστῇ. HARD.

47. *Iconium.* MSS. Reg. 1, 2, *Riconium.* HARD. — Cave hoc Iconium confundas cum Galatiæ oppido cognomine, de quo mox Noster, cap. 25. ED.

48. *Seleucia.* Σελεύκεια ἐπὶ τῷ Καλυκάδνῳ, Straboni, lib. XIV, p. 670. Nunc *Selefkeh.* Nummus Gordiani, apud Erizzo, pag. 516, CΕΛΕΥΚΕΩΝ ΤΩΝ ΠΡΟC ΚΑΛΥΚΑΔ. ΕΛΕΥΘΕΡΑC. HARD. et ED.

49. *Calycadnum.* Dalec. *Calicadnum.* Chiffl. *Caricadnum.* ED.

50. *Tracheotis.* MSS. habent *Tracheodis.* Cæteri cum Ptolemæo, lib. V, cap. 8, Τραχεῖαν vocant. Stephanus : Σελεύκεια, πόλις ἐπὶ Κιλικίᾳ τραχείᾳ... ὠνόμασε δὲ Σελεύκειαν αὐτὴν Σέλευκος ὁ Νικάτωρ... Πρότερον δὲ Ὀλβία ἀνεκαλεῖτο. Scribo Ὁλμία. Strabo enim, cujus e fontibus areolas suas Stephanus rigat, lib. XIV, p. 70, ὅλμον ait vocatum oppidum, ad Calycadnum, quod ii incolerent, qui postea Seleuciam translati, Seleucenses dicti sunt. Quod et ipse Stephanus agnoscit, p. 513 : Ὅλμα, πόλις Τραχείας Κιλικίας, ὅπου πρότερον ᾤκουν οἱ νῦν Σελευκεῖς. HARD. — Dalec. *Trachiotis.* ED.

51. *Holmia.* Ita rescripsimus, pro *Hormia.* Vide notam proxime superiorem. In MSS. tamen Reg. 1, 2, Colb. 1, 2 *Hermia* legitur. H.

52. *Liparis.* Amnis hic Ciliciæ Solos alluit. Vitruvius, lib. VIII, cap. 3, pag. 159 : « Solis, quod oppidum est Ciliciæ, flumen nomine Liparis, in quo natantes, aut lavantes, ab ipsa aqua unguntur. » Idem narrat Antigonus, Hist. Mirab. cap. 150. Λίπαρις, quæ vox pinguedinem sonat. H.

mina, Liparis[52], Bombos, Paradisus[53]. Mons Imbarus[54].

XXIII. Ciliciæ Pamphyliam omnes junxere, neglecta 1
gente Isaurica. Oppida[1] ejus intus, Isaura[2], Clibanus, Lalasis[3] : decurrit autem[4] ad mare Anemurii[5] regione supra dicti. Simili modo omnibus, qui eadem composuere, ignorata est contermina[6] illi gens Homonadum, quorum intus oppidum Homona[7]. Cætera castella[8] XLIV inter asperas convalles latent.

XXIV. Insident[1] verticem Pisidæ, quondam Solymi[2] 1

53. *Paradisus*. Vet. ap. Dalec. *Paradius*. Ed. — Meminit hujus etiam Martianus, lib. VI, cap. de Euphrate, pag. 220. Hard.

54. *Imbarus*. Chiffl. *Imbarisia*. Ed.

XXIII. 1. *Oppida ejus*. Scilicet Isauriæ. Hard.

2. *Isaura*. Τὰ Ἴσαυρα Stephano et Straboni, lib. XIV, pag. 665, quibus expugnatis Servilius Isauricus est appellatus. Hard. — Nunc fortasse *Bei-Shehri*. Ed.

3. *Lalasis*. Dalec. *Lalassis*. Vet. ap. Dalec. *Larissis fluvius*. Ed. — Ea est, quæ Stephano Δαλίζανδα πόλις Ἰσαυρικὴ, quæ deinde posteriore ævo, ut idem monet, Δαλίσανδα est appellata. Sane in Notitia Eccles. antiq. Δαλίσανδος provinciæ Isauriæ sedes episcopalis est. Et in Conc. CP. I, pag. 956, inter episcopos prov. Isauriæ, *Marinus Dalisandensis* subscripsit. Hard.

4. *Decurrit autem*. Isauria scilicet, quæ declivis est, qua versus mare protenditur, editiore situ mediterraneo, ut Gelenius animadvertit. Hard.

5. *Anemurii regione*. Chiffl. *Anemurii e regione*. Ed. — Circa Anemurium, de quo cap. sup. Hard.

6. *Contermina illi*. Dalec. *illi contermina*. Ed.

7. *Homona*. Homonadenses inde dicti Pisidis confines, Ὁμοναδεῖς συνάπτοντες τοῖς Πισίδαις, apud Strabon. lib. XIV, pag. 679. De castellis Homonadensium in Cilicia, Tacitus Annal. lib. III, cap. 48. Lycaoniæ accensetur in Conc. CP. I, *Cyrillus Homonadensis*. Notitia Eccles. p. 17, in prov. Lycaoniæ, ὁ Οὐμανάδων; pag. 29, Οὐμάναδα; p. 51, Ὀναμανάδων. Leunclavius, pag. 74, ὁ Μανάδων. Ubique mendose. Hard. — Nunc, ut ait d'Anville, *Ermenak*. Ed.

8. *Castella*. Homonadensium. Tacit. loc. cit. Hard.

XXIV. 1. *Insident verticem*. Montium obtinent juga. Πισίδαι ὀρεινοὶ Straboni, lib. XII, p. 570. Hard.

2. *Solymi*. Οἱ Πισίδαι πρότερον Σόλυμοι, Steph. pag. 551. Hard.

3. *Colonia Cæsarea*. Ulpianus, Dig. lib. L, tit. 15, de Censibus : « In Pisidia juris Italici est colonia Antiochensium. » Nummus Severi, COL. CAES. ANTIOCHIA. Stephano, pag. 87, Ἀντιόχεια Πισιδίας. Item Ptolemæo. In Conc. CP. I, p. 957,

appellati : quorum colonia[3] Cæsarea, eadem Antiochia. Oppida : Oroanda[4], Sagalessos[5].

1 XXV. Hos includit Lycaonia in Asiaticam[1] jurisdictionem versa, cum qua conveniunt Philomelienses[2], Tymbriani[3], Leucolithi[4], Pelteni[5], Tyrienses[6]. Da-

*Optimus Antiochenus*, prov. Pisidiæ. Hard. — Nunc *Ak-Shehr* incolis, id est, urbs alba. Ed.

4. *Oroanda*. Oroanda quoque Livio, lib. XXXVIII, cap. 37 et 39, et Oroandenses, cap. 18 et 19, qui Ptolemæo, lib. V, c. 4, Ὀρονδικοὶ, inter Pisidiam et Isauriam positi. Hard. — Fortasse *Haviran*, ut ait d'Anville. Ed.

5. *Sagalessos*. Chiffl. *Agalesos*. Ed. — Livius, lib. XXXVIII, c. 15 : « Agrum Sagalassenum, uberem fertilemque... colunt Pisidæ. » Σαγαλασσὸς Straboni, lib. XII, p. 570, et Ptolemæo, lib. V, cap. 3. In Conc. CP. I, pag. 957, *Ionius Sagalessensis*, prov. Pisidiæ. Nummi antiqui, ΣΑΓΑΛΑΣΣΕΩΝ. In Notitia Eccles. Ἀγαλασσὸς, et ita MSS. Pliniani quidam. Hard. — Nominis ejus vestigia servare videtur *Sadjakla*, ut d'Anville opinatur. Ed.

XXV. 1. *In Asiaticam*. Jus coacta petere in Asiam proprie dictam de qua cap. 28, in conventum nempe Synnadicum, in majorem Phrygiam, ut dicemus cap. 29, quum recensitæ hactenus gentes non sic e longinquo peterent, sed domesticos apud se judices et prætores haberent. Hard.

2. *Philomelienses*. In Conc. CP. I, pag. 957, *Theosebius Philomeliensis*, e prov. Pisidiæ. Phrygiæ magnæ Φιλομήλιον adjudicant Ptolemæus, lib. V, c. 2, et Stephanus. H. — Hujus locum occupare videtur *Il-Goun*, auctore d'Anville. Ed.

3. *Tymbriani*. In MSS. *Timbriani*. Ab oppido, ut arbitror, Τιβριὰς, Tibriani appellandi. In Conc. CP. Gener. III, sive VI, Synodo, act. 18, pag. 1068, subscribit Constantinus τῆς Τιβριαδέων πόλεως episcopus : Τιβριάδων scribitur, pag. 1017. Addit Latina versio antiqua, Pisidiæ provinciæ hanc sedem fuisse. In Notitia Eccles. antiq. inter sedes episcopales prov. Pisidiæ censetur Τυμβιάδων. At pag. 19, altera Notitia, ὁ Τιμβριάδων. Tertia, pag. 51, ὁ Τιβριάδων. Leunclavio, pag. 96, mendose, ut remur, ὁ Τιμωμαριάδος. Hard. — Thymbrium Cyri victoria clarum, qua quidem victoria fractæ sunt Crœsi et Lydorum opes, haud dubie oppidum istis fuit, qui a Nostro non *Tymbriani* sed Thymbriani vocandi fuissent. Ed.

4. *Leucolithi*. Ab albo saxo, quod incolerent, traxisse nomen videntur. Hard.

5. *Pelteni*. Qui Πελτῖνοι Ptolem. lib. V, cap. 2. Hard.

6. *Tyrienses*. Prius *Hyrienses* legebatur, quos in hoc tractu terrarum nemo Veterum agnovit. MSS. certe Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. et Chiffl. *Tyrienses* exhibent. Et olim, Stephano teste, p. 673, Τύρος Πισιδίας πόλις. Quare Hermolaum miror, a vetustorum

tur[7] et tetrarchia ex Lycaonia, qua parte Galatiæ contermina est, civitatum XIV urbe celeberrima Iconio[8]. Ipsius Lycaoniæ celebrantur Thebasa[9] in Tauro: Hyde[10] in confinio Galatiæ atque Cappadociæ. A latere autem ejus[11] super Pamphyliam veniunt Thracum soboles, Milyæ[12], quorum Arycanda oppidum[13].

exemplarium, et Parmensis, aliarumque editionum fide discessisse, ut pro *Tyrienses*, *Hyrienses* rescriberet, quum Hyria Seleuciæ ad Calycadnum nomen priscum fuerit, quæ longo hinc spatio dissidet. In Notitia Eccles. antiqua, inter episcopos provinciæ Pisidiæ, p. 19, censetur, ὁ Τυραίων. Leunclavius, pag. 96, ὁ Τυραίων. Notitia altera, pag. 51, ὁ Τυράνου; tertia, p. 29, Τυραῖον. Hard.—Nunc *Artik-Kan*, auctore d'Anville. Ed.

7. *Datur*. Adjicitur, inquit, ei conventui seu jurisdictioni Asiaticæ, etiam tetrarchia ex Lycaonia.

8. *Iconio*. Lycaoniæ quondam metropolis Ἰκόνιον in Notitia vet. Eccles. unde Amphilochius Iconiensis. Nunc ingentis Asiæ tractus caput, cui Caramaniæ Turcæ nomen fecere: oppido *Konieh*. Ed.

9. *Thebasa*. Ita scripsimus, secuti Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. vetustasque editiones ante Frobenium, qui Tembasa unde libuit, obtrusit. Forsan rectius Tarbasa, ex Strabone nobis objecisset: nam is Ταρβασσὸν inter Pisidiæ civitates annumerat, ex Artemidoro, lib. XII, pag. 570. Sed *Thebasa* sincerior est, consentiensque omnium codicum scriptura et Lycaoniæ, non Pisidiæ, oppidum quærimus. Thebasam quoque in Asia minore non semel appellat Paulus Diac. Hist. lib. XXIV, pag. 770 et 771. Hard. — Vet. ap. Dalecamp. *Terbasa*. Ed.

10. *Hyde*. Libri omnes tum manu exarati, Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. Chiffl. tum etiam typis excusi, ante Hermolaum, *Ide* vel *Idea* legunt. Sinda ille ex Strabone scripsit, qui Pisidarum oppidum, non Lycaonium, in quibus describendis Plinius nunc totus est, Sindam esse ait, lib. XII, pag. 570. Nos a codicum auctoritate atque consentiente scriptura quam minime aberrantes, *Hyde* restituimus, quæ inter sedes Lycaoniæ episcopales undecima numeratur in Notitia Ecclesiastica antiqua. Unde in Conc. CP. I, pag. 956, *Theodosius Hydensis* e prov. Lycaoniæ. Hard.

11. *A latere autem ejus*. Lycaoniæ latere occidentali. Hard.

12. *Milyæ*. Vet. ap. Dalecamp. *Milienses*. Ed. — Quorum regio Μιλυὰς appellata Herodoto, Clio, lib. I, num. 173, pag. 72; Straboni, lib. XII, pag. 570, et Arriano, lib. de exped. Alex. p. 69. Phrygiæ quondam majoris pars, eadem ab Alexandro Lyciæ contributa, inquit Arrianus. Quamobrem et eorum oppidum Ἀρύκανδα Lyciæ accensetur a Stephano, p. 119, et ab Athenæo. Hard.

13. *Arycanda*. Dalec. *Aricanda*. Chiffl. *Aricandra*. Ed.

1 XXVI. Pamphylia[1], ante Mopsopia appellata. Mare Pamphylium Cilicio jungitur. Oppida ejus : Side[2], et in monte Aspendum[3], Pletenissum[4], Perga[5]. Promontorium

XXVI. 1. *Pamphylia*. Nunc cum Cilicia, uno Caramaniæ nomine censetur. Qua tamen ad mare vergit *Scandalor* appellatur. Mopsopiam Veteres appellarunt, a Mopso, qui post bellum Trojanum eam oram obtinuit, ut Strabo refert, lib. XIV, pag. 668. Hard.

2. *Side*. Σίδη Straboni, lib. XIV, pag. 667. Nunc *Scandalor* vocant. Incolæ Σιδῖται, Arriano, Exped. Alex. lib. I, pag. 73. Prope Eurymedontis ostia Σίδη locatur a Ptolemæo, lib. V, cap. 5. Avieno, *Prisca Side*. In Conc. CP. VI, Gener. pag. 1030 : Σιδητῶν μητρόπολις Παμφυλίων. In nummis antiquis CIΔΗΤΩΝ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΗC ΕΝΔΟΞΟΥ : « Sidetarum splendidissimæ et clarissimæ » civitatis. H. — Illius locum occupare portum *Candeloro* opinatur d'Anville. Quod quidem nomen urbi quoque datur, vide Beaufort, ut supra. Ed.

3. *Aspendum*. Dalec. *Aspendus*. Ed. — Ἄσπενδος, quam in civitatem adverso amne Eurymedonte a mari navigatur, per stadia lx, seu passus vii m. d. teste Strabone, loc. cit. Hinc *Domnus Aspendius* e prov. Pamphyliæ, in Conc. Nic. I. In edito colle posita civitas a Mela dicitur, lib. I, cap. 14. Hard. — Illam ad flumen Eurymedonta circiter viii m. pass. a mari ponit d'Anville. Ed.

4. *Pletenissum*. In libris hactenus editis, *Platanistus*. In Reg. 1, 2, et edit. Parm. *Plantanistum*. In Chiffl. *Platanistum*. Haud dubie Petnelessum Plinius intellexit, quam urbem in editissima Pamphyliæ parte supra Aspendum sitam fuisse, auctor est Strabo, lib. XIV, pag. 667 : ὑπέρκειται δὲ ταύτης (Ἀσπένδου) Πετνηλησσός. Hæc Ptolemæo, lib. V, cap. 5, Πεδνηλισσὸς dicitur. At in codice Palatino, nostroque Parisiensi, Πλετενισσὸς scribitur, quam veram esse ac genuinam Plinii scripturam, consensio exemplarium suadet : prorsus ut binominis ea civitas fuisse videatur. Platanistum in hoc tractu nemo, præter Ortelium, agnoscit : quem vitiosi Plinii codices sæpe in fraudem impulerunt. In Notitia Eccles. antiqua, pag. 19, et in altera rursum, pag. 51, inter episcopos provinciæ Pamphyliæ, censetur ὁ Παλτινίσσου, litteris videlicet permutatis, pro Πλετενίσσου. Hard. — Illam in sua Asiæ minoris tabula d'Anville, ad dextram Eurymedontis ripam ponit, xlv m. pass. a mari. Ed.

5. *Perga*. Πέργη Straboni, pag. 667. Hinc Apollonius Pergæus, Conicorum auctor. Mela, lib. I, c. 14 : « Inter eos amnes (Cestron, et Catarracten) Perga est oppidum, et Dianæ, quam ab oppido Pergæam vocant, templum. Trans eosdem mons Sardemisos, etc. » Vidimus apud D. Abbatem de Fontenu, Nervæ Augusti nummum argenteum majoris moduli : imp. nerva caes. avg. p. m. tr. pot. p. p. Capite laureato. .)(. cos. iii. Cum templo duabus columnis, et

Leucolla[6]. Mons Sardemisus[7] : amnes[8] : Eurymedon[9] juxta Aspendum fluens : Catarractes[10], juxta quem Lyrnessus[11] et Olbia, ultimaque ejus oræ Phaselis[12].

XXVII. Junctum ei mare Lycium est, gensque Lycia : 1.
unde vastum sinum[1] Taurus mons[2], ab Eois veniens litto-

gradibus tribus insigni : cujus in peristylio scriptum est ΔΙΑΝΆ ΠΕΡΓ. hoc est, *Pergæa.* Refertur et ab Occone, pag. 190, inter picturas Alberti Principis. Hard. — Nunc, ut videtur, *Kara-Hisar*, id est, nigrum castellum. Ed.

6. *Leucolla.* Græcis Λευκόλλα. Salmasius in Solin. pag. 252, Λευκόλλαν in Cypro portum, cujus Strabo meminit lib. XIV, p. 682, cum promontorio isto Pamphyliæ confundit. Hard.

7. *Sardemisus.* Sic Mela, loc. cit. Σάρδησσος in hoc ipso tractu juxta Lyrnessum, urbs Lyciæ Stephano appellatur, in qua Juppiter Σαρδήσσιος colitur. Idem fortassis monti nomen, vel geminum fuit. Hard.

8. *Amnes.* Dalec. *amnis.* Ed.

9. *Eurymedon.* Dionys. Perieg. v. 583 : Ἄσπενδον, ποταμοῖο παρὰ ῥόον Εὐρυμέδοντος. Meminere Strabo, Ptolemæus, Mela, loco citato et Philostr. de vita Apoll. lib. I, cap. 11 : Ἄσπενδος, ἡ Παμφύλων, πρὸς Εὐρυμέδοντι, etc. Hard. — Nunc *Menougat* vocatur. Ed.

10. *Catarractes.* « Quia se præcipitat, ita dictus », inquit Mela, lib. I, cap. 14. Strabo, lib. XIV, p. 667 : Καταῤῥάκτης λεγόμενος, ἀφ' ὑψηλῆς πέτρας καταῤῥάττων ποταμὸς πολὺς, etc. Hard. — Hodie *Dudensoui* dicitur, auctore d'Anville. Ed.

11. *Lyrnessus et Olbia.* Λυρνησσὸς καὶ Ὀλϐία Straboni, loc. cit. inter Pamphyliæ oppida. Hard. — Olbia nunc *Antalia* est, aut, ut vulgo dicitur, *Satalie.* Ed.

12. *Phaselis.* Mela, lib. I, cap. 14 : « Phaselis a Mopso condita, finis Pamphyliæ. » Stephanus quoque, Φασηλὶς, πόλις Παμφυλίας. A Strabone, lib. XIV, pag. 666, et Scylace, pag. 37, Lyciæ adscribitur, cujus in confinio est. Livius, lib. XXXVII, c. 23 : « In confinio Lyciæ et Pamphyliæ Phaselis est : prominet penitus in altum, etc. » Quoniam erat in ora posita Phaselis, ibi naves construebantur, quæ ab ea nomen traxerunt. Hard. — *Phionda* hodie vocatur a Græcis, *Tekrova* vero a Turcis, si Beaufort eadem adhibeatur fides. Ed.

XXVII. 1. *Unde vastum sinum.* Dalec. *unde vastus sinus. Taurus mons.* Ed. — Inde, inquit, mare Lycium incipit, gensque Lycia, ubi vastum sinum Taurus mons suo promontorio, quod Chelidoniis insulis opponitur, claudit et terminat. « Lycia, inquit Mela, lib. I, cap. 15, Sidæ portu (primum illud est Pamphyliæ oppidum, versus ortum) et Tauri promontorio grandem sinum claudit. » Sinui nomen est hodie Attalico, *golfe de Satalie* : Lyciæ provinciæ, *Mentesia.* Hard.

2. *Taurus mons.* Habet hæc eadem, tractatque totidem ferme verbis Mela Pomponius, lib. I,

ribus, Chelidonio[3] promontorio disterminat[4]. Immensus ipse, et innumerarum gentium arbiter, dextro latere septemtrionalis, ubi primum ab Indico mari exsurgit, lævo meridianus, et ad occasum tendens : mediamque distrahens Asiam, nisi opprimenti terras occurrerent maria.
2 Resilit ergo a septemtrione[5] : flexusque immensum iter quærit, velut de industria rerum natura subinde æquora opponente, hinc Phœnicium, hinc Ponticum, illinc Caspium et Hyrcanium, contraque[6] Mæoticum lacum. Torquetur itaque collisus inter hæc claustra, et tamen victor, flexuosus evadit usque ad cognata Riphæorum montium juga, numerosis nominibus et novis, quacumque[7] incedit, insignis : Imaus[8] prima parte dictus, mox Emodus[9], Paropamisus[10], Circius[11], Chambades, Paryadres[12],

cap. 15. Ex Plinio quoque Solinus hausit, c. 38, p. XXXVIII, et Martianus, lib. VI, cap. de Euphrate, pag. 220. Hard.

3. *Chelidonio*. Sacrum appellat Strabo, lib. XIV, pag. 666, quod Chelidoniis insulis opponitur, de quibus c. 35. Nunc *capo Cameroso*. Hard. — *Chelidonia* etiamnunc in nonnullis tabulis appellatur. Ed.

4. *Disterminat*. Vet. ap. Dalec. *disterminatur*. Ed.

5. *A septemtrione*. Dalec. *ad septemtrionem*. Ed.

6. *Contraque*. Vet. ap. Dalec. *contraque Mæoticum lacum torquetur. Itaque*. Ed. — Ex adverso Hyrcanii, seu Caspii maris. Solini paraphrasis : « Interdum Caspio vel Hyrcano mari intercluditur : quibus renitentibus subinde fractus, contra Mæoticum lacum flectitur, multisque difficultatibus fatigatus, Riphæis se jugis annectit. » Male Plinii verba distinxit. Hard. — Ii videntur esse montes quæ *Belcour* hodie dicuntur. Ed.

7. *Quacumque incedit*. Vet. apud Dalec. *quocumque tendit*. Ed.

8. *Imaus*. Qua primum parte attollitur, ab Eoo mari. Hard.

9. *Emodus*. Melæ, *Emodes*. In India. Straboni, lib. XV, p. 689, Ἐμωδός. H. — Nunc *Himalaya*. Ed.

10. *Paropamisus*. In Bactriana. MSS. Reg. 1, 2, etc. *Paropanisus*. Ptolemæo quoque, lib. VI, c. 11, Παροπάνισος. At Straboni, loc. cit. Παροπάμισος. Hard. — Etiamnunc in pluribus mappis vetus nomen servat. Ed.

11. *Circius*, etc. MSS. *Cirtius*, *Campages*. Hard.

12. *Paryadres*. In MSS. Reg. 1, 2, etc. *Paryadis*. In editis *Pharphariades*, mendose. Nos, quod proximum scripturæ antiquæ fuit, *Paryadres*. Est enim Παρυάδης Straboni ac Plinio, mons Armeniæ nobilissimus. Nec mihi tamen con-

Choatras[13], Oreges[14], Oroandes[15], Niphates[16], Taurus[17]: atque ubi se quoque[18] exsuperat, Caucasus: ubi brachia emittit, subinde tentanti maria similis, Sarpedon[19], Coracesius[20], Cragus[21], iterumque Taurus[22]: etiam ubi dehiscit, seque populis aperit, portarum tamen nomine unitatem sibi[23] vindicans, quæ alibi[24] Armeniæ, alibi Caspiæ, alibi Ciliciæ vocantur. Quin etiam confractus, 3
effugiens quoque[25] maria, plurimis se gentium nominibus hinc et illinc implet: a dextra Hyrcanius[26], Caspius: a læva Paryadres[27], Moschicus, Amazonicus, Coraxicus,

jectura satisfacit: quum enim ex ordine juga Tauri montis Plinius enumeret, pro regionum ipsarum situ, in quibus ea attolluntur, ab India primum exorsus, mox progressus ad Bactros, cæterasque gentes deinceps quæ sunt occasui propiores, Armeniæ juga appellare antea haud temere existimandus est, quam Parthicos, Medicosque montes nominaverit, qui mox sequuntur, Choatram scilicet, et Oroandem. Quamobrem scripsisse potius Plinium putaverim, *Parachoatram*, *Choatram*, quorum montium ille in Parthis a Solino, cap. XXXVIII, pag. 68, iste in Medis a Ptolemæo collocatur, lib. VI, c. 1. H.

13. *Choatras*. Choatras apud Parthos, inquit Solinus, c. XXXVIII, pag. 88. Hard.

14. *Oreges*. MSS. *Oræges*. H.

15. *Oroandes*. Ptolemæo, lib. VI, cap. 2, Ὀρόντης Mediæ mons: prope Ecbatana, Diodoro, lib. II, Bibl. pag. 101. Hard. — Nunc *Elwend*. Ed.

16. *Niphates*. In majore Armenia, unde Tigris oritur, Strab. lib. XI, p. 529. H. — Hodie *Nimrod*. Ed.

17. *Taurus*. Apud Elegiam Armeniæ, ut dictum est cap. 20. Ibi enim peculiari appellatione Taurus nuncupatur. Hard.

18. *Ubi se quoque*. Ubicumque surgit in altissimum verticem. H.

19. *Sarpedon*. In promontorio, Sarpedone dicto, de quo c. 22. H.

20. *Coracesius*. Vet. ap. Dalec. *Coracesus*. Ed. — Ad urbem cognominem, de qua cap. 22. Hard.

21. *Cragus*. In Lycia, ut dicetur cap. seq. Hard.

22. *Iterumque Taurus*. Mela, lib. I, cap. 15: «et ubi jam nostra maria contigit», hoc est, mediterranea, *Taurus iterum*. Hard.

23. *Vindicans*. Chifflet. *vendicans*. Ed.

24. *Quæ alibi*. Armeniæ portæ eædem Caucasiæ appellatæ, lib. VI, cap. 12. De Caspiis eodem libro c. 16. De Ciliciis, hoc libro quinto, cap. 22. Hard.

25. *Quoque*. Vet. apud Dalec. *quæque*. Ed.

26. *Hyrcanius*. Dalec. *Hyrcanus*, repugnante Chiffl. Ed.

27. *Paryadres*. Dalec. *Pariedrus*. Ed. — Unde fundi Absarum am-

Scythicus appellatus. In universum[28] vero græce Ceraunius[29].

1 XXVIII. In Lycia igitur, a promontorio ejus[1] oppidum Simena[2], mons Chimæra[3] noctibus flagrans, Hephæstium[4] civitas, et ipsa sæpe flagrantibus jugis: oppidum Olympus[5] ibi fuit: nunc sunt montana, Gagæ[6], Corydalla[7], Rhodiopolis. Juxta mare, Li-

nem dicemus, lib. seq. cap. 9. Moschicus a Moschorum gente, de qua eodem lib. cap. 4, ubi et de Amazonico dicturi sumus. Coraxicus idem qui Heniochius, lib. VI, c. 10. Scythicus a Scythis incolis nomen habet. Hard.

28. *In universum vero græce.* Vet. apud Dalec. *in universa vero Græcia.* Ed.

29. *Ceraunius.* Sic etiam Mela, lib. I, cap. 15. Strabo tamen peculiarem hanc appellationem esse existimat eorum montium, qui Caspio mari incumbunt, ὄρη Κεραύνια, in Albania et Amazonum regione, lib. XI, pag. 504. Hunc Plinii locum Solinus præpostere admodum accepit, ut Salmasius adnotavit in Solin. pag. 800. H.

XXVIII. 1. *A promontorio ejus.* Nempe Tauri montis, quod promontorium Chelidonium appellari paulo ante dixit. Hard.

2. *Simena.* Σίμηνα, πόλις Λυκίας, Stephano. Hard.

3. *Chimæra.* Χίμαιρα, unus est ex octo Cragi montis verticibus, cum valle cognomine. Vide Strabon. lib. XIV, pag. 665; Melam, lib. I, cap. 15. Hic Chimæræ fabula ortum habet. Ovid. Metam. lib. IX, v. 647: « Jam Cragon, et Limyren, Xanthique reliquerat undas, Quoque Chimæra jugum, mediis in partibus ignem Pectus et ora leæ, caudam serpentis habebat. » Hard.

4. *Hephæstium.* Seneca, epist. 79, pag. 346: « In Lycia regio notissima est, Hephæstion incolæ vocant, perforatum pluribus locis solum, quod sine ullo nascentium damno ignis innoxius circuit. Læta itaque regio est, et herbida, nil flammis adurentibus, etc. » Hephæstion Ἡφαίστιον, quasi Vulcanium, a re ipsa dictum. Hard.

5. *Olympus.* Solinus, cap. xxxix, pag. 69: « Olympus quoque inter alia ibi oppidum nobile fuit: sed intercidit: nunc castellum est. » Ὄλυμπος πόλις Ptolemæo, in Lycia, lib. V, cap. 3, et Straboni, lib. XIV, pag. 665. In Conc. Calched. *Aristocritus Olympuensis*, prov. Pamphyliæ. Notitia Eccles. pag. 15 et 47, et apud Leunclavium, pag. 93, inter episcopos prov. Lyciæ, ὁ Ὀλύμπου. Hard.

6. *Gagæ.* Stephano: Γάγαι πόλις Λυκίας. Plinius, lib. XXXVI, cap. 34: « Gagates lapis nomen habet loci et amnis Gagis Lyciæ. » In Notitia prov. Lyciæ, Γάγα. Hard.

7. *Corydalla*, etc. Κορύδαλλος et Ῥοδία, Ptolemæo, lib. V, cap. 3, inter oppida Lyciæ mediterranea censentur, ad Massyciten montem.

myra[8] cum amne, in quem Arycandus[9] influit: et mons
Massycites[10]: Andriaca civitas, Myra[11]. Oppida: Apyre[12],
et Antiphellos, quæ quondam Habessus[13]: atque in recessu
Phellus[14]. Deinde Pyrrha, itemque Xanthus[15] a mari XV M. 2
passuum, flumenque eodem nomine. Deinde Patara[16], quæ
prius Sataros: et in monte, Sidyma[17]. Promontorium

Ῥοδίας et Stephanus meminit. In Notitia antiqua Eccles. inter episcopos prov. Lyciæ, Ῥοδοπόλεως, et ὁ Κορυδάλλων. Leunclavius habet, ὁ Ῥοδιαπόλεως, et ὁ Κορυδάλων. Altera Notitia, pag. 15, Κυριδάλλων et Ῥοδιαπλ. mendose. Hard.

8. *Limyra*. Λίμυρα πολίχνη, et Λίμυρος ποταμὸς juxta Myram, apud Strabon. lib. XIV, pag. 666. Apud Melam, et oppido, et amni nomen est Limyra. Hard.

9. *Arycandus*. A quo forte Arycanda oppidum appellatum, cap. 25. In Notitia Eccles. prov. Lyciæ, Ἀρύκναδα, pro Ἀρύκανδα, pag. 31. In altera, pag. 47, Ὀρυκάνδων, pro Ἀρυκάνδων. Hard.

10. *Massycites*. Chiffl. *Massycites, Andria civitas mira*. Ed. — Μασίκυτος ὄρος, Ptolemæo loc. cit. apud quem, et Ἀνδριάκη πόλις. Myrensium navale Ἀνδριάκη dicitur Appiano, bell. Civ. lib. IV, pag. 636.

11. *Myra*. S. Nicolai episcopali sede clara: ut Patara, natalibus. Μύρα. Hard. — Vetus nomen hodieque servat. Ed.

12. *Apyre*. Ptolemæo Ἀπέῤῥαι dicuntur, in Lycia, lib. V, cap. 3. In Notitia Eccles. prov. Lyciæ hæ sedes eo ordine numerantur, Ἀρπελαὶ, Φελλὸς, Ἀντίφελλος: haud dubie Ἀρπελαὶ, pro Ἀπεῤῥαὶ. Phelli et Antiphelli meminere Strabo, pag. 666, Stephanus, aliique. Hard. — Haud longe a præsenti promontorio *Phineka*, occidentem versus, vetus exstat castellum. Quod quidem *Apyre* situm occupare docto viro Beaufort videtur. Ed.

13. *Habessus*. Chiffl. *Habesos*. Ed.

14. *Phellus*. Ante hanc vocem legitur in vet. ap. Dalec. *Dionysiopolitis*, cujus in libris editis mentio nulla. Ed.

15. *Xanthus*. Lyciæ urbium maxima Ξάνθος dicitur a Strabone, loc. cit. Meminit oppidi cum amne cognomine Ptolemæus, lib. V, cap. 3; Stephanus, pag. 502; Appianus, Civ. lib. IV, pag. 635. Videtur a mari Strabo removere stadiis tantum LXX, quæ passuum vix efficiant millia novem. Hard. — Nunc *Eksenidé*. Ed.

16. *Patara*. Mela, lib. I, cap. 16, oram hanc Lyciæ describens: « Atque ut multa oppida, inquit, sic, præter Patara, non illustria. Illam nobilem facit delubrum Apollinis, quondam opibus et oraculi fide, Delphico simile. » Hinc Apollo Patareus nomen accepit. Nunc *Patara*. Hard.

17. *Sidyma*. Dalecampius, qui verba hæc, *et in monte, Sidyma*, legenda conjunctim putavit, ac montis modo nomen indicari, Solyma Pisidiæ montem ex Strabone, lib. XIV, pag. 666, huc transferendum monet in margine editionis suæ. At

Cragus[18]. Ultra[19], par sinus priori : ibi Pinara[20], et quæ Lyciam finit Telmessus[21]. Lycia quondam[22] LXX oppida habuit, nunc XXXVI habet. Ex his celeberrima, præter supra dicta, Canas[23], Candyba[24], ubi laudatur OEnium[25] nemus, Podalia[26], Choma[27] præfluente Adesa[28] : Cyaneæ[29], Ascandalis[30], Amelas, Noscopium,

urbem in edito colle positam hac oratione significari, tum per se, tum Stephani auctoritate, apud quem Σίδυμα, πόλις Λυκίας, plane constat, Ptolemæique in primis, lib. V, cap. 3, ad Cragum montem Σιδύμα collocantis. In Concilio Quinisexto, pag. 1197, Ζήμαρχος ἐπίσκοπος πόλεως Σιδύμων ἐπαρχίας Λυκαονίας : mendose videlicet, pro Λυκίας. Nam in Notitia Eccles. antiqua, pag. 47, inter episcopos provinciæ Lyciæ, ἐπαρχίας Λυκίας, cum Myris, Telmesso, Corydallis, cæterisque, ὁ Σιτύμων legitur, pro Σιδύμων, uti recte Leuncl. habet, p. 94, et altera Notitia, p. 15. H.

18. *Cragus*. Κράγος ὄρος Λυκίας, Steph. Scylaci, p. 37, ἀκρωτήριον. Nunc *Capo Serdeni*, *o Sette Capi*. H.

19. *Ultra par sinus*. Ultra promontorium sinus est, nunc *Golfo di Makri*, par ingenti illi sinui, de quo dictum est prius, cap. 28, quem Taurus mons disterminat Chelidonio promontorio, *Golfo di Sattalia*. Hard.

20. *Ibi Pinara*. Πίναρα Straboni, lib. XIV, pag. 665, et Ptolemæo, lib. V, cap. 3. Hard.

21. *Telmessus*. Iisdem verbis Mela, lib. I, cap. 15. Τελμησσὸς est Ptolemæo, Τελμισσὸς, Straboni, locis cit. Hard. — Haud longe, ut videtur, a *Makri*, quæ supradicto sinui nomen suum impertit. Ed.

22. *Lycia quondam LXX*. Ita MSS. omnes (non LX) et Martian. lib. VI, cap. de Euphrate, p. 220.

23. *Canas*. Κανὰς in recto Græcis. In Notitia Eccles. antiqua, inter episcopos prov. Lyciæ, pag. 15, ὁ Κανοῦ. Et pag. 49, ὁ Κανοῦ, ἤτοι τῆς Ἀκαλισίας. Leunclavii Notitia, pag. 94, ὁ Καννοῦ. Hard.

24. *Candyba*. In Notitia Eccles. antiq. prov. Lyciæ, Κάνδυβα. Item Stephano. Ptolemæo, lib. V, cap. 3, forte mendose, Κόνδυβα. H.— Aliis geographis *Condica*. Dalec.

25. *OEnium nemus*. MSS. omnes, *Eunias nemus*. Hard. — Chiffl. ap. Dalec. *OEnias*. Ed.

26. *Podalia*. Pineus, *Podalæa*. Dalec. — Ποδάλια in Notitia Eccles. prov. Lyciæ. Ptolemæo, lib. V, cap. 3, Ποδαλλία. Stephano, Ποδάλεια, πόλις Λυδίας, lego Λυκίας.

27. *Choma*. Χῶμα inter Lyciæ oppida mediterranea Ptolemæo, loc. cit. et in Notitia Eccles. antiq. In Conc. Ephes. *Eudoxius Chomatenus*. Hard.

28. *Adesa*. In MSS. *Ædesa* ei amni nomen. Hard.

29. *Cyaneæ*. Dalec. *Cyaneæ*, etc. Steph. ap. Dalec. *Ganea*, *Scari*, *Ælimala*. Ed.— Κυάνεαι, in Notitia Eccles. antiq. prov. Lyciæ. Apud Ptolemæum, lib. V, cap. 3, Κύδνα, pro Κύανα. Hard.

30. *Ascandalis*, etc. In MSS.

Tlos[31], Telandrus[32]. Comprehendit in mediterraneis 3
Cabaliam[33], cujus tres urbes, OEnoanda, Balbura, Bubon. A Telmesso Asiaticum mare, sive Carpathium, et quæ proprie vocatur Asia[34]. In duas eam partes Agrippa divisit. Unam[35] inclusit ab oriente Phrygia et

Reg. 1, 2, etc. « Ascandiandalis, Amelas, Noscopium. » Forte hic locum habere debet Ἀκαλισσὸς Lyciæ prov. sedes episc. in Notitia Eccles. antiq. Hieroclis, pag. 15, 31 et 49. Item *Acanda*. Nam in ea ipsa Notitia inter episcopos prov. Lyciæ, pag. 49, censetur ὁ Ἀκάδων, qui pag. 15, ὁ Αὐκάδων mendose nuncupatur : quum et apud Leunclavium, pag. 94, pariter ὁ Ἀκάνδων exstet. Hard. — Ptolem. ap. Dalec. *Nisa* pro *Noscopium*. Ed.

31. *Tlos*. Τλῶς πόλις Λυκίας, Stephano, pag. 659, et Ptolemæo, lib. V, cap. 3. Et in Notitia Eccles. antiq. Τλῶ, pag. 31, et pag. 15, ὁ Τλῶν. pag. 47, Ὁ ὅτλων; pro ὁ Τλῶν, qui error et apud Leunclavium ipsum irrepsit, pag. 94. H.

32. *Telandrus*. Dalec. *Telanorus*. Ed. — Τήλανδρος, quam Stephanus Cariæ adjudicat : quoniam est in confinio utriusque provinciæ posita. Hard.

33. *Cabaliam*. Καβαλίαν, Strabo, lib. XIV, pag. 631, Καβαλίδα vocat. Id regiunculæ in Lycia nomen; etiam Ptolemæo, lib. V, cap. 3, cujus urbes esse tres, Οἰνοάνδα, Βούβων, Βάλβουρα. De his vide Strab. lib. XIII, pag. 631. In Notitia Eccles. Βουβῶν, Ἠνόανδα, Βαλούρα, pro Βαλβούρα, pag. 31. At pag. 17 et 49, ὁ Βαρβούρων, uti et apud Leunclavium, pag. 94, pro ὁ Βαλβούρων. In iisdem Notitiis, pag. 15, ὁ Ὑνούνδων, et pag. 49, ὁ Ὀνούνδων, apud Leunclavium ὁ Ὀνούρδων, loc. cit. ubique mendose, pro ὁ Οἰνωάνδων. Item, pag. 15, ὁ Βόβου ἤτοι Σοφιανόπολις, et apud Leunclavium, ὁ Βώβου ἤτοι Σοφιανοπόλεως, de Bubone accipienda sunt. Stephano Βουβῶν, et τὰ Βάλβουρα, et Οἰνόαν, πόλεις Λυκίας. In Conc. CP. I, pag. 957, « Patricius OEnandensis, et Romanus Bibonensis, » pro *Bubonensis*. Hard. — Vet. ap. Dalec. *et Carbatiam*, pro *Cabaliam* : *Oœniandra*, pro *OEnandra*, Ptol. *OEnandra* ; Chiffl. *Dubon*, pro *Bubon*. Ed.

34. *Vocatur Asia*. Hodie *Anatolie* sive *Anadouly* vocant. Ciliciam tamen Bithyniamque, et Lyciam, Paphlagoniam, provinciamque Ponticam ; Phrygiam, Lycaoniam, Pamphyliamque, Plinius Agrippam secutus eo Asiæ proprie dictæ nomine negat contineri. Hard.

35. *Unam inclusit*. Exscribit hæc a Plinio Martianus, lib. VI, cap. de Euphrate, pag. 220. Et Missi Theodosii : « Et quæ proprie vocatur Asia, in duas eam partes Agrippa divisit : unam inclusit ab oriente, Phrygia, Lycaonia : ab occidente, mari Ægæo : hujus longitudinem ccccLxx, latitudinem, cccxx fecit (sic etiam Pliniani codices MSS. quos inspeximus, et vetus Dalec. ac Chiffl. etsi Martianus cum Plinii typis tantum ccc

Lycaonia, ab occidente Ægæo mari, a meridie Ægyptio,
4 a septemtrione Paphlagonia. Hujus longitudinem CCCCLXX mill. passuum, latitudinem CCCXX mill. fecit. Alteram determinavit ab oriente, Armenia minore : ab occidente, Phrygia, Lycaonia, Pamphylia : a septemtrione, provincia Pontica : a meridie, mari Pamphylio : longam DLXXV mill. pass. latam CCCXXV mill.

1 XXIX. In proxima ora Caria[1] est, mox Ionia : ultra eam Æolis[2]. Caria mediæ Doridi circumfunditur, ad mare utroque latere ambiens. In ea[3] promontorium Pedalium. Amnis Glaucus[4] deferens Telmessum. Oppida : Dædala[5], Crya[6] fugitivorum. Flumen Axon, oppidum Calynda[7].

præferat) : alteram determinavit ab oriente, Armenia minore : ab occidente, Phrygia, Lycaonia, Pamphylia : a septemtrione, provincia Pontica : a meridie, mari Pamphylio : longitudinem, DLXXV, latitudinem, CCCXXV. » HARD.

XXIX. 1. *Caria.* Nunc Doridem Caria includit a continente : reliqua sui parte mari Doris alluitur. HARD.

2. *Æolis Caria... ambiens.* Libentius legisset Dalecampius : *Æolis, media Doride. Circumfunditur mari utroque latere ambiente.* ED.

3. *In ea.* In Caria, unde ipsa post Lyciam incipit. Mela, lib. I, cap. 15 : « Quæ Lyciam finit, urbs Telmessos. » Mox cap. 16 : « Caria sequitur... Promontoria duo : Pedalion, et Crya. » HARD.

4. *Glaucus.* Γλαῦκος quem Q. Calaber, lib. IV, vers. 6 et 11, in confinio Lyciæ recte collocavit, Λυκίης σχεδὸν αἴης. In hunc exonerare se amnem alterum Plinius ait, quem *Telmedium* MSS. omnes, Telmessum maluit Barbarus appellare. HARD.

5. *Dædala.* Δαίδαλα Stephano, πόλις Λυκίας, et Straboni, lib. XIV, pag. 651. Ptolemæo item, lib. V, cap. 3, Δάδδαλα pro Δαίδαλα, in Lycia, citra Telmessum oppidum, quod finem esse Lyciæ proxime antea diximus. Cariæ nimirum, Lyciæque confinia sæpe permixta.

6. *Crya.* Vet. ap. Dale. *Caroea.* Chiffl. *Cyrcia.* ED. — Promontorii nomen est Melæ, loc. cit. Stephano Κρύα πόλις Λυκίας, in Lyciæ nempe vicinio. Ptolemæo, lib. V, cap. 3, Καρύα, mendose. Κρύασσαν in Caria Plutarchus agnoscit, lib. de Virtut. mulier. pag. 246. HARD.

7. *Calynda.* Hermolaus *Calydna* rescripsit, invitis exemplaribus MSS. et vetustis editionibus, Parm. cæterisque, invito quoque Ptolem. lib. V, cap. 3, Κάλινδα scribente pro Κάλυνδα. Stephano item, cui Κάλυνδα, πόλις Καρίας. Denique Herodoto, lib. VIII, ubi de Artemisia, Mausoli Cariæ regis uxore agens, Καλυνδίοις eam imperitasse prodidit. Κάλυμνα tamen Straboni dicitur, lib. XIV, pag. 561. Sed

(XXVIII.) Amnis Indus[8] in Cibyratarum[9] jugis ortus,
recipit LX perennes fluvios, torrentes vero amplius cen-
tum. Oppidum Caunos liberum[10], deinde Pyrnos[11]. Portus 2
Cressa, a quo Rhodus insula XX M. Locus Loryma[12]. Op-
pida : Tisanusa[13], Paridion, Larymna. Sinus Thymnias[14].
Promontorium Aphrodisias. Oppidum Hyda[15]. Sinus Schœ-
nus. Regio Bubassus[16]. Oppidum fuit Acanthus[17], alio

magno, ut puto, errore. HARD.

8. *Amnis Indus.* Κάλβιν hunc vocat Strabo, lib. XIV, pag. 651, et Ptolemæus, lib. V, cap. 2. Mela quoque, lib. I, cap. 16 : « Secundum Calbin amnem, inquit, Caunus oppidum valetudine habitantium infame. » Fecit hoc alterum amni nomen Indus quidam in eum ab elephanto dejectus, ita prodente Livio, lib. XXXVIII, cap. 14. Hinc ipsa Caria *Indorum regio* appellatur, 1 Mach. VIII, 8. HARD.

9. *Cibyratarum.* Κιβυράται, quorum oppidum Κιβύρα μεγάλη Straboni, lib. XIII, pag. 630, quam in magnæ Phrygiæ civitatibus mediterraneis collocat Ptolemæus, lib. V, cap. 2, quod et mox Plinius facit, his verbis : « Ipsum oppidum Phrygiæ est. » HARD.

10. *Caunos.* Καῦνος quoque Straboni, lib. XIV, pag. 651. Caunus Livio, lib. XXXIII, cap. 20, et XLV, 25. Hodie *Kaiguez*, ut opinatur D'ANVILLE. ED.

11. *Pyrnos. Portus Cressa.* Πύρνος πόλις Καρίας, Stephano. Κρῆσσα λιμὴν Ptolem. lib. V, cap. 2. HARD.

12. *Loryma.* Λώρυμα Ptolemæo, loc. cit. Litus esse asperum ait Strabo, lib. XIV, pag. 552. Stephano oppidum est, Λώρυμα, πόλις Καρίας. In Concilio Quinisexto, pag. 1199, Γεώργιος ἐπίσκοπος πόλεως Ὑλαρίμων, ἐπαρχίας Καρίας. Et in Notitia Eccles. antiqua, pag. 43, inter episcopos provinciæ Cariæ, ὁ Ὑλαρίμων. Ubi Leunclavius, pag. 94, ὁ Λαρύμων. HARD.

13. *Tisanusa.* Mela, lib. I, cap. 16, ubi de Caria : « Portus duo : Gelos, et cui ex urbe quam amplectitur, Tisanusa cognomen est. Inter eos oppidum Larymna, et Pandion collis in mare emissus. » An Mela ex Plinio emendandus? an ex Mela Plinius? MSS. Pliniani omnes, *Parydon* : Pomponiani, *Pandion.* HARD.

14. *Thymnias.* Pomponius Mela, lib. I, cap. 16 : « Tum tres, inquit, ex ordine sinus : Thymnias, Schœnus, Bubessius. Thymniæ promontorium Aphrodisium est. Schœnus ambit Hydam : Bubessius Acanthum : Gnidus in cornu peninsulæ. » HARD.

15. *Hyda.* MSS. omnes, Reg. 1, 2, Colbert, 1, 2, *Hydas.* HARD. — Vet. ap. Dalec. *Hyla.* ED.

16. *Regio Bubassus.* Cui et urbs cognominis, Βύβασσος πόλις Καρίας, apud Steph. HARD.

17. *Acanthus.* Ἄκανθον quoque in peninsula juxta Cnidum Stephanus collocat, pag. 49. HARD. — Vet. ap. Dalec. *Cynethon.* ED.

nomine Dulopolis. Est in promontorio[18] Gnidos[19] libera, Triopia[20], dein Pegusa[21] et Stadia[22] appellata. Ab[23] ea Doris incipit.

3 Sed prius terga, et mediterraneas jurisdictiones indicasse conveniat[24]. Una appellatur Cibyratica. Ipsum oppidum Phrygiæ[25] est. Conveniunt eo xxv[26] civitates (xxix.), celeberrima[27] urbe Laodicea[28]. Imposita est Lyco flumini, latera alluentibus Asopo et Capro : appellata primo Dios-

18. *In promontorio*. Quod nunc *Capo Crio* nautæ vocitant. Hard.

19. *Gnidos*. Κνίδος Straboni, lib. XIV, pag. 656, et aliis. Hodie *Gnido*. Hinc Ctesias, Eudoxius, aliique, de quibus in Auctorum Indice. Hard.

20. *Triopia*. Varia hæc sunt Gnidi, obsoletaque nomina. Triopiam a Triopa rege dictam significat Diodorus Sic. Bibl. lib. V, pag. 331. Hinc Apollo Triopius, templumque Triopium, mare denique Triopium pariter, quo Gnidiorum ager pertingit, apud Herod. Clio, lib. I, num. 144, et num. 174, pag. 72. Stephano, aliisque, Τριόπιον πόλις Καρίας, quod Gnidum deinde translatum est. Scylaci, pag. 36, ἀκρωτήριον, promontorium est juxta Cnidum. Hard.

21. *Pegusa*. Vet. ap. Dalec. *Pegasa*. Ed.

22. *Stadia*. Chiffl. *Caudia*. Ed.

23. *Ab ea*. A Cnido. Hard.

24. *Conveniat*. Vet. ap. Dalec. *conveniet*. Ed.

25. *Ipsum oppidum Phrygiæ*. Cibyra nimirum, de quo nos paulo ante egimus. Cariæ tamen adscribitur in Notitia Eccles. episcop. Et in Conc. CP. I, Leontius Cibyrensis subscribit, et prov. Cariæ. Strabo, lib. XIII, pag. 631, inter ea oppida numerat, quæ sunt juris veluti dubii, quod incerti fines essent, Lyciæ, Phrygiæ, Cariæque. Unam e maximis Asiæ præfecturis, διοικήσεσι, Cibyraticam fuisse, idem prodidit. Hard. — *Buras* hodie dicitur, auctore d'Anville. Ed.

26. *XXV*. Chiffl. *XXII*. Ed.

27. *Celeberrima urbe*. Ab his verbis novi capitis factum hactenus initium est : quam inepte, sat liquet. Ed. — Vet. ap. Dalec. *Celeberrima urbs Laodicea, imposita*, etc. Ed.

28. *Laodicea*. Mediterranea civitas ea fuit, Λαοδίκεια πρὸς τῷ Λύκῳ, Straboni, lib. XII, pag. 578, et Philostr. lib. I, de vitis Sophist. pag. 530. Nunc excisa penitus : vix e ruderibus moletrina una velari superstite. Loco tamen Turcæ fecere nomen *Eski-Hisar*, hoc est, vetus castellum. Errant qui *Laudichia* dici adhuc putant. Phrygiæ a Strabone adscribitur, loc. cit. ubi Capro et Lyco allui urbem ait. Lycum porro Curtius temere confundit cum Marsya, de quo mox, ut Salmasius monuit, pag. 828, in Solin. aliique. Hard.

polis[29], dein Rhoas. Reliqui in eo conventu, quos nominare non pigeat, Hydrelitæ[30], Themisones[31], Hierapolitæ[32]. Alter conventus a Synnada[33] accipit nomen. Con- 4
veniunt Lycaones[34], Appiani[35], Eucarpeni[36], Dorylæi[37], Midæi, Julienses[38], et reliqui ignobiles populi xv. Tertius[39]

29. *Diospolis.* Ceu civitas Jovis. *Rhoas*, *a* ῥέω, *fluo*, hoc est, ab amnium fluxu urbem circumambientium. Hard.

30. *Hydrelitæ.* Ὕδρηλα τῆς Καρίας, Stephano, pag. 676. Ὕδρηλος Straboni, lib. XIV, pag. 650. Livius, lib. XXXVII, cap. 56: « Cariam, inquit, quæ Hydrela appellatur, agrumque Hydrelitanum, ad Phrygiam vergentem. » Hard.

31. *Themisones.* Et hi Phrygiæ contributi. Θεμισώνιον χωρίον Φρυγίας, Stephano. Circa Laodiceam positum dicitur Θεμισώνιον oppidum, Straboni, lib. XII, pag. 576, loco *Teseni* vocato, auctore d'Anville. Hard. et Ed.

32. *Hierapolitæ.* Ab Hierapoli, Phrygiæ magnæ oppido, inter Cibyra et Apamean, apud Ptolem. lib. V, cap. 2. Cariæ a Stephano attribuitur, Ἱερὰ πόλις Καρίας. In Notitia episcopatuum prov. Phrygiæ Capatianæ, Λαοδίκεια, Ἱερὰ πόλις, Θεμισσόνιος, pro Θεμισόνιος. In Concilio Generali VI, Sisinnius episcopus τῆς Ἱεραπολιτῶν τῆς Φρυγῶν ἐπαρχίας, pag. 1031. Hard. — Illam urbem nunc *Bambuk-Kalasi* a Turcis appellari nos monet d'Anville. Ed.

33. *A Synnada.* Chiffl. *a Synnade.* Ed.—Synnadica jurisdictio, seu conventus Synnadicus inde dictus. Majoris Phrygiæ mediterraneum oppidum Ptolemæo, lib. V, c. 2, Σύνναδα. Phrygiæ Salutaris, in Notitia episcopatuum, et in Conc. Gener. VI, pag. 1031. Martiali, lib. IX, epigr. 76, *Synnas Phrygia.* Hard.

34. *Lycaones.* Ut dictum est c. 25. Hard.

35. *Appiani.* In Conc. VI, Gener. pag. 1039, Petrus episcopus πόλεως Ἀππίας, cum Ancyrano Phrygiæ episcopo subscribit. In Notitia Eccles. antiq. inter episcopales sedes Phrygiæ Capatianæ, Ἀπία. Hard.

36. *Eucarpeni.* Vet. ap. Dalec. *Cercopeni.* Ed. — Ab oppido Phrygiæ, Εὐκαρπία Straboni, lib. XII, pag. 576. Majoris Phrygiæ, ut ipsa Synnada, Ptolemæo, loc. cit. Phrygiæ Salutaris, in Notit. episcop. Hard.

37. *Dorylæi.* Δορύλαιον, ejusdem Phrygiæ majoris et Salutaris, iisdem auctoribus, Μιδάϊον quoque: Ptolemæo, Δορύλειον, Μιδάειον. Antonini Severi nummus apud Spanhem. pag. 905, ΜΙΔΑΕΩΝ. De Dorylao rursum, cap. 31. De Midaio, a quo Midæi, cap. 41. Hard. — Vet. ap. Dalec. *Mudæi*, Chiffl. *Mydæi*, non *Midæi.* Ed.

38. *Julienses.* Quorum oppido nomen Ἰουλιόπολις apud Ptolem. lib. V, cap. 2. Hard.

39. *Tertius.* Apamenus conventus ab Ἀπάμεια, quæ prius Κελαιναί, ut refert Strabo, lib. XII, p. 577,

Apamiam vadit, ante appellatam Celænas, dein Ciboton. Sita est in radice montis Signiæ, circumfusa Marsya[40], Obrima, Orga[41], fluminibus in Mæandrum cadentibus. Marsyas ibi[42] redditur, ortus, ac paulo mox conditus, ubi certavit[43] tibiarum cantu cum Apolline, Aulocrenis[44]: ita vocatur convallis decem mill. passuum ab Apamia, Phrygiam petentibus. Ex hoc conventu[45] deceat nominare Metropolitas[46], Dionysopolitas[47], Euphorbenos, Acmo-

et Stephanus, pag. 91; deinde Κιϐωτὸς, ut idem Strabo ait, p. 576, hoc est, Arca dicta est, quod in arcæ modum a tergemino amne illam ambiente clauderetur. Κέλαιναι, quod ab eo oppido Apameam cives transducti. Magnæ Phrygiæ tum a Strabone accensetur, loc. cit. tum a Ptolem. lib. V, c. 2. Hard. — *Aphiomkara-hisar* hodie dicitur, auctore d'Anville. Ed.

40. *Marsya*. Μαρσύαν et Ὀργᾶν Strabo quoque nominat, lib. XII, pag. 577, quos in Mæandrum labi ait. Obrimæ fontium Livius meminit, lib. XXXVIII, cap. 15. H.

41. *Orga*. Chiffl. *Orba*. Ed.

42. *Marsyas ibi*. Marsyas, inquit, ibi emergit amnis, qui post paulo quam ortus erat, sese in terram abdiderat, in eo loco qui Aulocrene dictus est, αὐλοῦ κρήνη, quasi fontem tibiarum, vel tibiæ dixeris : a quo fonte, et monti deinde, et convalli, et regioni nomen idem est inditum. Ita Maximus Tyrius, dissert. 38, pag. 385. Hæc Plinii verba, de Marsya hominis natali ac sepulcro ridicule interpretatus est Martianus, lib. VI, cap. de Euphrate, pag. 221, et eum, ut solet, secutus Solinus, cap. xl, pag. 70, quum de amne Apamenorum Marsya ea accipi oportere, res sit plane perspicua. Hard.

43. *Ubi certavit*. Lege, *ubi Marsyas certavit*. Ed. — Marsyas nimirum, cujus e sanguine amnem exortum fabulæ narrant. Vide Apollod. de Diis, lib. I, pag. 13; Diodor. Sic. Bibl. lib. III, p. 192; Photium in Biblioth. cod. 190, p. 475; Hygin. fab. 165; Livium, lib. XXXVIII, pag. 472; Ovid. Metam. lib. VI, vers. 390. Hard.

44. *Aulocrenis*. Αὐλοῦ κρήναις. Solinus et Martianus, *Aulocrene*. Salmasius frustra, contra tot testes unus, αὐλοθρενὴς, in Solin. p. 834. Plinius ipse, lib. XVI, cap. 89, regionem Aulocrenen vocat. H.

45. *Ex hoc conventu*. Scilicet Apameno. Hard.

46. *Metropolitas*. Μητρόπολις Φρυγίας, ἀπὸ τῆς μητρὸς τῶν Θεῶν οἰκισθεῖσα, inquit Stephanus, a Deum Matre nomen accepit, quæ sedem ibi habuit. Urbs est Magnæ Phrygiæ, Ptolemæo, lib. V, cap. 2. Phrygiæ Salutaris, in Notitia episcop. In nummis, ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΙΤΩΝ. Hard.

47. *Dionysopolitas*. Ab urbe Dionysopoli Phrygiæ, quam Eumenes et Attalus condidere. Auctor Ste-

nenses[48], Peltenos[49], Silbianos. Reliqui ignobiles IX. Doridis in sinu, Leucopolis[50], Hamaxitos[51], Elæus[52], Euthene. Dein Cariæ oppida, Pitaium[53], Eutane[54], Halicarnassus[55]. Sex oppida contributa[56] ei sunt a Magno

phanus, pag. 239. Vide librum, quem dudum edidimus, de Nummis antiquis Populorum et Urbium, verbo ΔΙΟΝΥϹΟΠΟΛΕΙΤΩΝ Phrygiæ. HARD.

48. *Acmonenses.* Vet. ap. Dalec. *Ænonienses.* ED. — Oppidum magnæ Phrygiæ Ἀκμονία, Ptolem. lib. V, cap. 2, et Stephano, Ἀκμῶνα Phrygiæ Capatianæ, in Notitia episcop. Nummus Agrippinæ Claudii, ap. Patin. p. 109, ΑΚΜΩΝΕΩΝ. H.

49. *Peltenos*, etc. Quorum oppidum Phrygiæ magnæ Πέλται, apud Strabon. lib. XII, p. 576, et Ptolem. loc. cit. ut Silbianorum Σίλβιον. In Notitia episcopatuum Phrygiæ Capatianæ, Σιβλία, permutatis litteris, pro Σιλβία. Peltenorum istorum nummus est ex ære apud D. Sherardum consulem Anglum Smyrnæ: ex una parte caput velatum exhibet, cum epigraphe, ΒΟΥΛΗ ΠΕΛΤΗΝΩΝ, *Curia Peltenorum.* In altera superficie, Mercurius alatus, cum dolio: vini mercatores significat. Inscriptio: ΠΕΛΤΗΝΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ. *Peltenorum Macedonum*, Macedones hi cognominantur, ut ab aliis Peltenis secernantur superius positis, c. 25. Fuere igitur in hoc tractu, ut in Ionia, Lydiaque, Macedones. HARD. — Oppido Peltis vicinoque campo convenire videtur hodie nomen *Uschak*, ut opinatur D'ANVILLE. Pro *Silbianos*, vet. ap. Dalec. *Sylleanos* legit. ED.

50. *Leucopolis.* Oppidum videtur in littore fuisse cognomine: Mela enim, lib. I, cap. 16: « Trans Halicarnassum illa sunt, inquit: Litus Leuca. Urbes, Myndus, etc. » H.

51. *Hamaxitos.* Et alia est ejusdem nominis in Troade. Ἁμαξιτὸς, *Hamaxitos*, orbitam græce sonat, seu viam quæ ad agendum curriculum patet. HARD. — Nunc *Messi* auctore D'ANVILLE. ED.

52. *Elæus*, *Euthene.* Illa Græcis Ἐλαίους, vel potius Ἐλεοῦς, haud procul Lorymis, apud Strabonem, lib. XIV, pag. 655. Hæc vero Εὐθηναί. Stephanus: Εὐθηναὶ πόλις Καρίας. HARD. — Ptol. *Elæa.* DALEC.

53. *Pitaium.* Ptolem. *Pituvium.* Chiffl. *Piatium.* DALEC. — Stephano, p. 552, Πιτάϊον, πόλις Καρίας.

54. *Eutane.* Dalec. *Eutaniæ.* ED. — Hæc Pomponii Melæ Euthane est, lib. I, cap. 16, inter Cnidum et Ceramicum sinum, in recessu posita. HARD.

55. *Halicarnassus.* Mela, lib. I, cap. 16: « Halicarnassos, Argivorum colonia, et cur memoranda sit, præter conditores, Mausoleum efficit, regis Mausoli monumentum, unum de miraculis septem, Artemisiæ opus. » Nunc rudera vix supersunt hujus civitatis in deserto loco, cui nomen *Boudron*, contra insulam Coam. Hinc Dionysius Halicarnasseus rerum romanarum scriptor, cui Ælius prænomen fuit, teste Eustathio in Iliad. II, p. 368. Hæc pariter Herodoti patria. H.

56. *Contributa.* Jura petere Ha-

Alexandro, Theangela[57], Sibde[58], Medmassa, Euranium, Pedasum[59], Telmessum[60]. Habitatur[61] inter duos sinus, Ceramicum[62] et Iasium. Inde Myndos[63], et ubi fuit Palæmyndus, Nariandus, Neapolis[64], Caryanda[65], Termera[66] libera, Bargyla[67], et a quo sinus Iasius, oppidum Iasus[68].

licarnassum coacta : sive Halicarnassensi jurisdictioni subjecta. Aliud est quod Strabo refert, lib. XIII, pag. 611, a Mausolo Cariæ rege sex oppidorum cives Halicarnassum esse transductos. Hard.

57. *Theangela.* Θεάγγελα, πόλις Καρίας, Stephano. Apud Athen. lib. VI, pag. 271, Philippus Θεαγγελεὺς historicus. Apud Plutarch. in Alexandro, pag. 691, Χάρης Εἰσαγγελεὺς, pro Θεαγγελεύς. Et apud Strab. lib. XIII, pag. 611, Συναγέλα, pro Θεάγγελα. Hard. — Hodie *Angeli* et *Karabaglar*, auctore d'Anville. Ed.

58. *Sibde.* Σίβδα, πόλις Καρίας. Et Μέδμασος, πόλις Καρίας, Stephano. Hard. — Chiffl. *Mednassa*, non *Medmassa*. Ed.

59. *Pedasum.* Τὰ Πήδασα Straboni, lib. XIII, pag. 611, unde regioni nomen Πηδασίς. Apud auctorem libri de mirab. auscult. Πηδασία τῆς Καρίας. Apud Herod. Erato, lib. VI, pag. 340, n. 20, Κᾶρες Πηδασεῖς. Hard.

60. *Telmissum.* Forte rectius *Telmisum*, per unicum σ, ut a Telmesso Lyciæ hac nota dirimatur. Incolæ Τελμισεῖς a Polemone vocitantur, apud Suidam : ab Halicarnasso stadiis LX disjuncti, hoc est, VII M. D. pass. Hard.

61. *Habitatur.* Halicarnassus nimirum. Hard.

62. *Ceramicum.* Ab oppido Ceramo, quod vetus nomen servat : Κέραμος in Doride, Ptolemæo, lib. V, cap. 2. Nunc *Golfo di Castel Marmora.* De Iasio mox. H. et Ed.

63. *Myndos.* Stephanus : Μύνδος, πόλις Καρίας. Ἔστι καὶ πόλις ἄλλη Καρίας, παλαιὰ Μύνδος, hoc est, antiqua Myndos. In Notitia Eccles. Ἀμυνδός. Hard. — Etiamnunc *Mindes*, auctore d'Anville. Ed.

64. *Neapolis.* Pomponio quoque, lib. I, cap. 6, et Ptolemæo, lib. V, cap. 2, nota Cariæ civitas : et in Notitia episcopatuum prov. Cariæ. Hard.

65. *Caryanda.* Dalec. *Carianda.* Vet. *Arianda.* Ed. — Καρυάνδα Straboni, lib. XIV, pag. 658, et Harpocrat. pag. 192. Hinc ortus Scylax Caryandensis, scriptor rerum Geographicarum. Hard. — Nunc *Karaccion*, auctore d'Anville. Ed.

66. *Termera.* Τέρμερον Strabo vocat, pag. 657, juxta promontorium Myndiorum, cui nomen pariter Τερμέριον fuit. Stephano, Τέρμερα, πόλις Καρίας. Hard.

67. *Bargyla.* Stephano, τὰ Βάργυλα, πόλις Καρίας, prope Iasum et Myndum. MSS. Pliniani, *Bargilia.* Straboni, lib. XIV, p. 654, τὰ Βαργύλια. In nummis antiquis Severi et Antonini, ΒΑΡΓΥΛΙΗΤΩΝ. Hard. — Etiamnunc *Barghili*, auctore d'Anville. Ed.

68. *Iasus.* Ἰασσὸς Straboni, lib.

Caria[69] interiorum nominum fama prænitet : quippe 6
ibi[70] sunt oppida, Mylasa[71] libera, Antiochia[72], ubi fuere Seminethos[73] et Cranaos oppida : nunc eam circumfluunt Mæander, et Orsinus[74]. Fuit in eo tractu et Mæandropolis[75]. Est Eumenia[76] Cludro flumini apposita, Glaucus amnis, Lysias[77] oppidum, et Orthosia[78] : Berecyntius[79] tractus, Nysa[80] : Trallis, eadem Euan-

XIV, pag. 658. Ptolemæo, lib. V, cap. 2, et Stephano. Melæ, *Iasos*. In Notitia episcop. prov. Cariæ, Ἰασός. Nunc *Askem*, sive *Askem Kalasi* : ut aiunt ii, qui hæc loca proxime viderunt. Hard.

69. *Caria*. Quæ deinceps recensentur, sunt Alabandici conventus. Hard.

70. *Ibi*. Dalecamp. *ubi*, invito Chiffl. Ed.

71. *Mylasa*. Straboni, lib. XIV, pag. 658; Ptolemæo, lib. V, c. 2; Dioni, lib. XLVIII, pag. 373, Μύλασσα; Stephano, Μύλασα. Augusti nummus apud Spanhem. p. 905, CEBACTΩ. MYΛACEΩN. H.— Nomen hodieque servat, nonnunquam tamen *Marmora* dicta ex vicinis marmoreis lapidicinis. Ed.

72. *Antiochia*. Ssephano, p. 87, Ἀντιόχεια τῆς Καρίας, quam et ab Antiocho Seleuci F. conditam, et Pythopolin prius appellatam tradit. Straboni, lib. XII, pag. 630, et Ptolemæo, lib. V, cap. 2, Ἀντιόχεια πρὸς Μαιάνδρῳ, ab amne quo alluitur. Nummus Trajani Decii, in Gaza Regia, ANTIOXEΩN MAIANΔPOC. Hard. — Hujus locum occupare videtur *Iegni Shehr*, quod nomen oppidum novum sonat. Ed.

73. *Seminethos*. MSS. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. Chifflet. *Simmethos*. Hard.

74. *Orsinus*. Ita MSS. proxime laudati. Editi, *Mossinus*. Hard.

75. *Mæandropolis*. Stephano, Μαιανδρούπολις, Μαγνησίας πόλις, hoc est, Magnetum ditionis. Hard. — Hodie *Guzel-Hissar*. Ed.

76. *Eumenia*. Εὐμένειαν, Stephanus; Ptolemæus, lib. V, cap. 2; Strabo, lib. XII, pag. 576, aliique Phrygiæ magnæ Εὐμενίαν adjudicant : Phrygiæ Capatianæ, Notitia episcop. Hard.

77. *Lysias*. Λυσιὰς Straboni, lib. XII, pag. 576, et Ptolemæo, lib. V, cap. 2, in Phrygia magna. Phrygiæ Salutaris, in Notitia episcop. In nummis, BOYΛH ΛYΣIAΔEΩN. Hard.

78. *Orthosia*. Chiffl. *Othrusa*. Ed. — Ptolemæo, lib. V, cap. 2, in Caria, Ὀρθωσίας. In Notit. episcop. prov. Cariæ, Ὀρθοσίας. Straboni, lib. XIV, pag. 650, trans Mæandrum, circa Nysam posita, Ὀρθωσία. Hard.

79. *Berecyntius*. Nysæ urbi, Marsyæque amni proximus, in Phrygia. Hesychius : Βερεκύνται, Φρυγῶν τι γένος, Straboni, lib. X, p. 469, Βερέκυντες, Φρυγῶν τι φῦλον. Hinc Cybele Berecyntia mater appellata. Hard.

80. *Nysa*. Νύσα Straboni, lib. XIV, pag. 649, proxime Tralles. Ab Antiocho Seleuci F. de matris

thia[81], et Seleucia[82], et Antiochia dicta. Alluitur Eudone amne, perfunditur Thebaide[83]. Quidam ibi Pygmæos habitasse tradunt. Præterea sunt Thydonos[84], Pyrrha, Eu-
7 rome, Heraclea, Amyzon, Alabanda[85] libera, quæ conventum eum cognominavit: Stratonicea[86] libera, Hynidos[87], Ceramus[88], Trœzene[89], Phorontis. Longinquiores eodem

nomine Νῦσαν appellatam esse, auctor est Stephanus; verbo Ἀντιόχεια. Nummus Antonini Soæmiadis F. Imp. mediæ formæ, ex ære, in Cimelio nostro Paris. ΝΥΣΑΕΩΝ. Hard. — Hodie *Nosli*, auctore d'Anville. Ed.

81. *Evanthia*. A copia scilicet florum, qui in agro Tralliano nascuntur. Stephanus: Τράλλις, πόλις Λυδίας, πρὸς τῷ Μαιάνδρῳ ποταμῷ· ἡ πρότερον λεγομένη Ἄνθεια, διὰ τὸ πολλὰ ἄνθη ἐκεῖ πεφυκέναι. Cariæ Ptolemæus adscribit, lib. V, c. 2, Lydiæ Stephanus, et Notitia episcop. Nempe in eo tractu posita fuit, quem Lydi, Cares, et Iones incolerent, ut Strabo monet, lib. XIV, pag. 648. Nummus L. Veri, ΤΡΑΛΛΙΑΝΩΝ. H.—Nunc *Sultan-Hisar*, auctore eodem d'Anville.

82. *Seleucia*. Antiochus Seleuci F. et suum urbi, et patris nomen imposuit. Hard.

83. *Thebaide*. Amne oppidum intersecante. Rectius, ut in MSS. quibusdam, *Thebaite*. Hard.

84. *Thydonos*. De hac cæteri silent. Πύῤῥαν in Caria Ptolemæus agnoscit, lib. V, cap. 2; Εὔρωμον, Ἡράκλειαν, Ἀμυζόνα, Strabo, lib. XIV, p. 658; Stephanus, aliique. Ptolemæo, hæc Ἡράκλεια πρὸς Ἀλβάνῳ dicitur, a monte, ut arbitror, proximo. Hard. — Chiffl. *Aizon*, non *Amison*. Ed.

85. *Alabanda*. Unde conventus Alabandicus, Ἀλάβανδα Ptolemæo, loco citato, in Caria. In Notitia episcop. Ἀλάπανδα, mendose. In mediterraneis civitatibus, cum Stratonicea, apud Strabonem, loc. cit. Nummus Augusti apud Spanhem. pag. 644, ΑΛΑΒΑΝΔΕΩΝ. Hard.

86. *Stratonicea*. Legebat Dalec. ex Ptolemæo, *Stratonice, et Alinda libera*. Ed. — Στρατονίκεια Strabo, loco citato. Ptolemæo, lib. V, cap. 2, in Cariæ mediterraneis urbibus, Στρατονίκη. H. — Hodie *Eski-Hissar*, quod oppidum vetus sonat. Ed.

87. *Hynidos*. Forte litteris permutatis Ἴδυμος, quæ urbs Ptolem. loco citato, in Cariæ mediterraneis appellatur, cum Stratonicea, aliisque. Aut Hyniandos, Ὑνιανδὸς, quæ provinciæ Lyciæ ab aliis adjudicatur, ut in Conc. Quinisexto, pag. 1197. Hard.

88. *Ceramus*. Hæc vero quum mediterranea sit, ab ea situ dispar videtur, a qua Ceramicum sinum paulo ante diximus appellari, inter Cnidum et Halicarnassum. Hard.

89. *Trœzene*. In Caria Trœzenios olim habitasse, auctor est Strabo, lib. XIV, pag. 656. Quum autem, Stephano teste, Trœzenis in Græcia Phorbantium mons fuerit, ab eo Φορβαντίδα urbem hic quoque in Caria cognominasse Trœzenios putarim, non *Phorontin*. Hard.

disceptant foro[90], Orthronienses[91], Halydienses[92], seu Hippini[93], Xystiani[94], Hydissenses, Apolloniatæ[95], Trapezopolitæ, Aphrodisienses liberi. Præter hæc sunt Coscinus[96], Harpasa[97] apposita fluvio Harpaso, quo et Trallicon[98] quum fuit, alluebatur.

XXX. Lydia autem perfusa flexuosi[1] amnis Mæandri 1
recursibus, super Ioniam procedit, Phrygiæ ab exortu solis vicina, ad septemtrionem Mysiæ, meridiana parte Cariam amplectens, Mæonia ante[2] appellata. Celebratur

90. *Eodem*. . . *foro*. Nempe Alabandico. HARD.

91. *Orthonienses*. Ita MSS. omnes: non *Othronienses*. HARD.

92. *Halydienses*. In MSS. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, etc. *Alidienses*. Forte *Alindienses*, ab oppido Cariæ mediterraneo, Ἄλινδα Ptolemæo, lib. V, cap. 2; τὰ Ἄλινδα Straboni, lib. XIV, pag. 657; et, qui Strabonem transcripsit, Arriano, lib. I de Exped. Alex. pag. 67. HARD.

93. *Hippini*. Forte *Hipsini*: est enim Ἴψος inter episcopales sedes Phrygiæ Salutaris, in Notitia Eccles. antiq. HARD.

94. *Xystiani*. Ξύςις et Ὕδισσος Cariæ civitates, apud Stephanum. Ὕδισσα hoc dicitur Ptolemæo, inter mediterranea oppida. HARD.

95. *Apolloniatæ*. Et hæc inter Cariæ mediterraneas civitates a Ptolem. recensentur, l. V, c. 2: Ἀπολλωνία πρὸς Λαμβάνῳ, Τραπεζόπολις, Ἀφροδισίας. In Notitia episcop. Ἀπολλωνίας et Ἀφροδισίας, provinciæ Cariæ: Τραπεζόπολις, Phrygiæ Capatianæ adscribitur. Et in Conc. Quinisexto, pag. 1200: Eugenius episcopus, πόλεως Τραπεζῶν Πακατιανῆς. Lydiam inter et Cariam, sitam hanc Aphrodisiadem ait Stephanus, p. 144. HARD.

96. *Coscinus*. Pagus est trans Mæandrum positus, Κοσκινία Straboni, lib. XIV, pag. 650. HARD.

97. *Harpasa*. Stephanus, Ἅρπασα, πόλις Καρίας, ἀπὸ Ἁρπάσου ποταμοῦ. In Cariæ mediterraneis oppidis, Ptolemæo, lib. V, cap. 2. Et in Notitia episcop. Ἁρπασά. De fluvio Harpaso, Livius lib. XXXVIII, cap. 13. HARD.

98. *Trallicon*. Legebat Dalec. ex Ptolemæo, *Tralles*. ED.

XXX. 1. *Flexuosi*. Chiffl. *flexuosis*. ED.

2. *Mæonia ante*. Hesychius: Μαιονία, ἡ Λυδία. Ab amne Mæone sic appellatam Stephanus prodidit, ἀπὸ Μαίονος ποταμοῦ. A Mæone rege, Diodorus, Bibl. lib. III, pag. 191. A Lydo Atyis filio, qui Meon prius vocabatur, Herod. Clio, lib. I, n. 7, pag. 4: Λυδὸς ὁ Ἄτυος, ἀπ' ὅτευ ὁ δῆμος Λύδιος ἐκλήθη ὁ πᾶς οὗτος, πρότερον Μέων καλούμενος. Homero in Catal. vs. 373. Μήονες, Dionys. Halicarn. Antiquit. lib. I, pag. 21, Μηϊονία dicitur: nempe Ionico idiomate: nam communis lingua Μαίονας et Μαιονίαν effert. Vide Stra-

maxime Sardibus[3] in latere Tmoli montis, qui antea Timolus[4] appellabatur, vitibus[5] consitus, et ex eo profluente[6] Pactolo, eodemque Chrysorrhoa, ac fonte Tarne: a Mæoniis civitas ipsa Hyde[7] vocitata est, clara stagno Gygæo[8]. Sardiana nunc appellatur ea jurisdictio. Conveniuntque in eam extra prædictos[9], Macedones Cadueni[10],

bonem, l. XIII, p. 625. In nummo Juliæ Mamææ, ΣΑΡ. ΠΡΩ. ΜΑΙΟΝΩΝ. Σάρδεις Πρώτη Μαιόνων. *Sardes prima* civitas *Mæonum*. Hard.— Hodie *Sart*. Ed.

3. *Sardibus*. Σάρδεις Ptolemæo in Lydia, lib. V, cap. 2. Αἱ Σάρδεις Straboni, lib. III, pag. 625, et in Notitia episcop. provinciæ Lydiæ. Nummus Musei Parisiensis, ex ære mediocris formæ, Hadriano Principe cusus, ΠΑΦΙΗ ΣΑΡΔΙΑΝΩΝ. Sardibus Tmolus imminet, inquit Strabo, loco citato. Hard.

4. *Antea Tmolus*. Sic Chiffletian. Dalec. autem, *ante Tmolus*. Ed.— Ovid. Metamorph. lib. VI, vers. 15: « Deseruere sui Nymphæ vineta Timoli. » Et lib. XI, vers. 86: « Sui vineta Timoli Pactolumque petit. » Hard. — *Bouz Dagh*, hoc est, frigidus mons, a Turcis hodie vocatur. Ed.

5. *Vitibus*. Ovidius, de Ponto: « Africa quot segetes, quot Tmolia terra racemos. » De Tmolite vino dicemus, lib. XIV, cap. 9. Hard.

6. *Ex eo profluente*. Strabo, loco citato, Chrysorrhoam, ab auri ramentis, quæ devehebat olim, appellatum scribit: at ævo suo ea defecisse. Vide et Plutarchum, lib. de Fluviis, pag. 1153. Hard.

7. *Hyde vocitata*. Oppido ipsi alii, alii arci tantum id nomen inditum esse voluerunt, inquit Strabo, loco citato. Hesychius, Ὕδη, πόλις Λυδίας. Hard.

8. *Gygæo*. Γυγαία λίμνη, a Sardibus stadiis XL, seu V mill. pass. teste Strabone, loco citato. Γυγαία λίμνη, Eustathio in Iliad. II, pag. 365, et Scholiastæ Nicand. in Theriac. pag. 30. Circa hunc locum monumenta regum Lydiæ fuisse posita, auctor est Strabo. Hard.

9. *Extra prædictos*. Orthonienses, Alindienses, etc. quos Alabandici conventus esse monuimus. Hard.

10. *Cadueni*. MSS. Reg. 1, 2, Colbert. 1, 2, Paris. etc. *Cadieni*. Nummus antiquus Longinæ Domitiæ, quæ Domitiani Imp. conjux fuit, apud Patin. pag. 169, ΚΑΔΟΗΝΩΝ. Quamquam ipse perperam ΚΑΛΟΗΝΩΝ legit, refertque ex conjectura ad Coloen, quam novo ille errore urbem esse arbitratur Sardibus proximam: quum ipsa Gygæa palus sit Coloe a recentioribus appellata, teste Strabone, l. XIII, p. 626. Ab oppido Cadueni nomen traxere, quod in Notitia episcop. Κάδοι dicitur, et Phrygiæ Capatianæ accensetur; Mæoniæ, sive Lydiæ, in ipsis Phrygiæ finibus, a Ptolemæo, lib. V, cap. 2. Incolæ Καδηνοί Stephano nuncupantur. In Conc. Quinisexto, pag. 1199, Philippus episcopus πόλεως Κάδων Παχατιανῆς. Porro post *Cadueni*, addunt libri editi Loreni,

Philadelpheni[11], et ipsi in radice Tmoli Cogamo flumini appositi Mæonii[12], Tripolitani, iidem et Antoniopolitæ Mæandro alluuntur : Apollonoshieritæ[13], Mesotimolitæ[14], et alii ignobiles.

XXXI. Ionia ab Iasio sinu incipiens, numerosiore ambitu[1] littorum flectitur. In ea primus sinus Basilicus, 1

quos quum nec MSS. ulli, nec auctorum veterum quisquam agnoscat, idcirco expunximus. Hi porro, aliique quos Plinius pariter *Macedones* appellat, cap. 31 et 32. *Macedones* ii sunt qui commemorantur in epistola Artaxerxis, capite ultimo libri Esther. Hard.

11. *Philadelpheni.* Stephano, Φιλαδέλφεια, πόλις Λυδίας, Straboni quoque, lib. XIII, pag. 628 ; Ptolemæo, lib. V, cap. 2, et in Notitia episc. provinc. Lydiæ. Græci incolæ nomen antiquum retinent : Turcæ *Alah-Shehr*, hoc est, pulchrum oppidum eam vocant. H. et Ed.

12. *Mæonii.* In Notitia episcop. provinc. Lydiæ, tertio loco Τρίπολις, sexto Μεονία, pro Μαιονία, vel Μηονία nominatur : in Conc. Quinisexto, pag. 1194, Ἀναστάσιος ἐπίσκοπος τῆς Μαιονιτοπόλεως τῆς Λυδῶν ἐπαρχίας. Tripolin Cariæ Ptolemæus, et Stephanus accensent. Eam Mæandro allui, præter Plinium, nummus testatur, apud Spanhemium, p. 888, ΤΡΙΠΟΛΕΙΤΩΝ ΜΑΙΑΝΔΡ. Hard.

13. *Apollonoshieritæ.* Oppido nomen Ἀπόλλωνος ἱερὸν, Apollinis fanum : in Notitia epicopatuum provinc. Lydiæ. Hanc vocem in Tullio contra Verrem, non pro oppidi nomine, ut oportuit, sed pro templo Apollinis, seu delubro, eminentiss. Annalium scriptor perperam interpretatus est, ad annum Christi 57, num. 176. Atqui nos Audomari fanum usitato more, et S. Quintini, et alia ejuscemodi dicimus : quum oppida divorum cuipiam peculiari mancipata cultu, nomen ab iis sortiuntur. In MSS. Reg. 1, 2, *Apollinihieritæ.* In Chifflet. *Apollonihieritæ.* In nummis, ΑΠΟΛΛΩΝΙΕΡΕΙΤΩΝ. In Concil. Calchedon. act. III, pag. 450, Λεύκιος Ἀπόλλωνος ἱεροῦ. Hard.

14. *Mesotimolitæ.* Qui μέσον Τίμωλον, sive Τμῶλον, incolerent : utraque enim vox scriptoribus antiquis promiscue familiaris fuit, ut suo loco monuimus. In MSS. Reg. 1, 2, etc. *Mysotimolitæ.* In editis, *Mysotmolitæ.* Nos Mesotmolitas restituimus, tum ex animi conjectura, tum ope Notitiæ episcopatuum provinciæ Lydiæ, in qua septimum decimum locum obtinet Μεσοτύμελλος, pro Μεσοτίμωλος. Altera Notitia eccles. pag. 45, habet Μεσοτύμολον, pro Μεσοτίμωλον. Et in Novella Leonis, apud Leunclav. inter episcop. Lydiæ, pag. 91, ὁ Μεσοτιμώλου. Mysotmolitas nihilominus defendere quis possit, ut ea vox e Mysis Tmolitisque mixtos sonet, ἐκ τῶν Μυσῶν καὶ Τμωλιτῶν. Hard.

XXXI. 1. *Numerosiore ambitu.* Vet. apud Dalec. *numerose ;* alii, *numeroso.* Ed. — Mela, lib. I, cap.

Posideum promontorium et oppidum, oraculum Branchidarum[2] appellatum, nunc Didymæi[3] Apollinis, a littore stadiis viginti[4]. Et inde centum octoginta, Miletus[5] Ioniæ caput, Lelegeis[6] ante, et Pityusa[7], et Anactoria nominata, super octoginta[8] urbium per cuncta maria genetrix : nec fraudanda cive Cadmo, qui primus[9] prosam
2 orationem condere instituit. Amnis Mæander[10] ortus e lacu in monte Aulocrene[11], plurimisque affusus oppidis,

16 : « Post Basilicum sinum Ionia aliquot se ambagibus sinuat, et primum a Posideo promontorio flexum inchoans, etc. » Sinui ac promontorio nomen est hodie a Mylassis, *Golfo di Melasso*, *Capo di Melasso*, Ποσιδίον τὸ Μιλησίων a Strabone oppidum vocatur, lib. XIV, pag. 632. HARD.

2. *Branchidarum*. Ita Mela, lib. I, cap. 17. A Brancho Apollinis sacerdote, posteri Branchidæ, Βραγχίδαι, sunt appellati ; quos penes ejus templi, quod Διδυμέως, vel Διδυμαίου Ἀπόλλωνος ἐν Βραγχίδαις dictum est, cura sacerdotiumque mansit. Strabo, lib. IX, p. 421, et alibi passim. HARD.

3. *Didymæi*. A loco in quo oraculum fuit nomen id traxit. Stephanus : Δίδυμα, οὐδετέρως, τόπος καὶ μαντεῖον Μιλήτου, ἀφιερωμένον Διῒ καὶ Ἀπόλλωνι. « Didyma, neutro genere, locus et oraculum Mileti, Jovi sacrum et Apollini. » HARD.

4. *Stadiis*. Sic apud Chiffletian. Dalec. *stadiorum*. ED.

5. *Miletus*. Dalec. *Milletus*. Græcis Μίλητος. Situm ignorari ait D'ANVILLE, illos reprehendens qui locum ejus occupare *Palatskoi*, sive *Palatschia* opinantur. ED.

6. *Lelegeis*. Stephanus de Mileto : Πρῶτον Λελεγηῒς ἐκαλεῖτο, ἀπὸ τῶν ἐνοικούντων. A Lelegibus incolis id nomen traxit. A copia pinuum, Πιτύουσα. Ab Anactore rege, Ἀνακτορία. Ita cum Stephano, Eustathius in Dionys. v. 825, pag. 109, et vers. 456, pag. 65. Item Scholiastes Apollon. Argon. ad lib. I, vers. 186. Pausan. in Achaic. lib. VII, pag. 398, et Schol. Aristoph. in Pluto, pag. 62. HARD.

7. *Pityusa*. Vet. apud Dalecamp. *Phityusa*. ED.

8. *Super octoginta*. MSS. omnes, Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. Vet. Dalecamp. etc. *super XC*. Seneca tamen, lib. de Consol. ad Helviam, cap. VI, pag. 807 : « Atheniensis in Asia urbs est Miletus, LXXV urbium populum in diversa effundit. » H. — Leg. *super nonaginta*. Ita MSS. Reg. et editio princeps. BROT.

9. *Qui primus prosam*. Id quoque Solinus habet, cap. XL, pag. 70. Vide quæ dicturi sumus, lib. VII, cap. 57. HARD.

10. *Mæander*. Incolis *Mindre* : Turcis, *Boiouc-Mindre*, hoc est, *major Mæander* : Caystrum enim, minorem Mæandrum vocant. H.

11. *Aulocrene*. De eo diximus c. 29, ubi et de Apamena regione et de Eumenia, ac de Bargylis. H.

et repletus fluminibus crebris, ita sinuosus flexibus, ut
sæpe credatur reverti : Apamenam primum pervagatur
regionem, mox Eumeneticam, ac dein Bargyleticos[12] cam-
pos : postremo Cariam placidus, omnesque[13] eos agros
fertilissimo rigans limo, ad decimum a Mileto stadium 3
lenis illabitur mari. Inde mons Latmus. Oppida, Hera-
clea montis ejus cognominis[14] : Carica, Myus[15], quod

12. *Bargyleticos.* Dalec. *Bargylleticos.* Ed.

13. *Omnesque eos.* Ita libri omnes : neque necesse est *Iones*, vel *Ionum agros*, invitis iis supponere, quod Salmasius facit, pag. 826, in Solin. Hard.

14. *Montis ejus cognominis.* Hoc est, ejusdem cum eo monte nominis, Latmos quoque et ipsa vocitata. Est autem mons Latmus, ut ait Mela, lib. I, cap. 17, Endymionis a Luna, ut ferunt, adamati fabula nobilis. Hic locus præpostera interpunctione vitiatus sic ante nos edebatur : « Heraclea montis ejus; cognominis Caricæ : Myus, etc. » Quibus verbis hæc suberat sententia : Heracleam hanc Ionicam, eodem cum Carica Heracleæ nomine frui : quod et per se frigidum est, perinde ac si non aliis plurimis multo insignioribus ea appellatio communis foret : et est præterea a Plinii mente vehementer abhorrens. Ait enim hoc loco duo, quæ sunt maxime observatu digna : primum est, Heracleam esse monti Latmo cognominem : docet id Strabo verbis disertis, lib. XIV, pag. 635 : Ἡράκλεια ἡ ὑπὸ Λάτμῳ λεγομένη, πολίχνιον· ἐκαλεῖτο δὲ πρότερον Λάτμος ὁμωνύμως τῷ ὑπερκειμένῳ ὄρει. Hinc Hesychius, p. 588, Λατμὸς, πόλις καὶ ὄρος, ubi legendum est πόλις καὶ ὄρος. Alterum est, Carica deinde, seu Cariæ quondam attributa oppida proxime sequi, Myuntem, Prienen, etc. Atque id sane de his asseverat Herodotus, Clio, lib. I, num. 142, pag. 60 : Μυοῦς τε καὶ Πριήνη· αὗται μὲν ἐν τῇ Καρίῃ κατοίκηνται, etc. Hæc vero duo, quæ sunt sane animadversione digna, profligat atque pervertit interpunctio libris hactenus impressis recepta. Quod si vocem *Carica* ad Heracleam nihilominus pertinere quis contendat, eamque originis Caricæ esse velit, haud vehementer sane reluctabor : quum probe intelligam, Latmum ipsum montem a nonnullis, atque adeo ab ipso Plinio, lib. VIII, cap. 84, Cariæ adjudicari : quod eo magis verum esse necesse est, quo Myus et Priene, quæ ulteriora sunt, Cariæ ditionis oppida censentur ab Herodoto. In Concil. Quinisexto, pag. 1199 : Θεόδωρος ἐπίσκοπος πόλεως Ἡρακλείας Λάτμου, ἐπαρχίας Καρίας. In Notitia Ecclesiast. antiqua, inter episcopos Cariæ censetur ὁ Λακύμων. Idem apud Leunclavium, pag. 94, ὁ Ἡρακλείας Λακύμων vocatur : utrobique Λάτμων rescribi scito oportere. In altera Notitia, pag. 17, hoc tantum, Ἡρακλείας Λα. Hard.

15. *Myus.* Μυοῦς, πόλις Ἰωνίας

primo condidisse Iones narrantur, Athenis[16] profecti: Naulochum[17], Priene. In ora quæ Trogilia[18] appellata, Gessus amnis[19]. Regio[20] omnibus Ionibus sacra, et ideo Panionia appellata. Juxta a fugitivis[21] conditum (uti nomen indicio est) Phygela fuit, et Marathesium[22] oppidum. Supra hæc Magnesia[23] Mæandri cognomine insignis, a

Stephano: una de duodecim Ioniæ urbibus, Straboni, lib. XIV, pag. 636. Nec Myuntis, nec Prienes ulla hodie exstant vestigia. Myuntem Iones deduxisse colonos, testis Pausanias in Achaic. lib. VII, pag. 400. Hard.

16. *Athenis*, etc. Id quoque Vitruvius affirmat, lib. IV, cap. 1, p. 60. Hard.

17. *Naulochum*, *Priene*. Ναύλοχος, Πριήνη. Hæc Biantis patria: quam et Cadmen Strabo vocitatam ait, lib. XIV, pag. 636. Hard. — Hujus rudera nunc a Turcis *Samson-Kalesi* vocari nos docet Mannertus. Ed.

18. *Trogilia*. Straboni, loc. citat. Τρωγίλιος ἄκρα πρόπους τις τῆς Μυκάλης ἐστί. Promontorium istud nunc *cap Saint-Marie*, sive *Samson*, vocatur. Ed.

19. *Gessus*. Gæsus amnis Melæ, lib. I, cap. 17; Γαίσων Ephoro, l. V, apud Athenæum, lib. VII, p. 311. Hard.

20. *Regio*. Juxta Prienen « est Panonium, inquit Mela, loc. cit. sacra regio, et ob id eo nomine appellata, quod eam communiter Iones colunt. » Straboni, lib. XIV, pag. 639, Πανιώνιον. Ibi Iones solemnem conventum agere soliti, Neptunoque sacra facere Panionia dicta. Urbibus duodecim Panionion constabat, teste Herod. Clio, lib. I, num. 143, pag. 61. Certamina, ad quæ admitterentur ex tota Ionia pugiles ΠΑΝΙΩΝΙΑ ΠΥΘΙΑ appellantur, in nummo vetere Saloninæ Aug. a Milesiis percusso. Nummus alter ex una parte caput Jovis exhibet, cum epigraphe, ΖΕΥС ΑΚΡΑΙΟС: ex altera pugilem, ΣΜΥΡΝ. ΠΑΝΙΩΝΙΟС. Σμυρναίων Πανιώνιος, subintellige, ἀγών. H.

21. *A fugitivis*. Dalec. *fugitivis*, neglecta vocula *a*. Ed. — Mela pereleganter: « Ibi a fugitivis, ut aiunt, condita (nomen famæ annuit) Phygela. » Strabo, loco citato, Stephanusque eum secutus, et Suidas, tomo II, pag. 653, non a Φυγὰς quæ vox fugitivum sonat, Φύγελα, sed Πύγελα scribunt. Suidas appellationis originem trahit a morbo τῶν πυγῶν, quo socii Agamemnonis laborantes, ibi manserunt. Vinum Phygelites οἶνον Φυγελίτην, ab hoc loco commendat Dioscorides, lib. V, cap. 12. Hodie *Figela*. Hard.

22. *Marathesium*. Scylaci, pag. 35, Μαραθήσιον, inter Ephesum et Magnesiam. Ephesiorum urbs a Stephano appellatur, quod his parebat. Hard.

23. *Magnesia*. Magnesia quæ super Mæandrum, Livio, l. XXXVII, cap. 45. Straboni, lib. XIV, pag. 636, Μαγνησία ἡ πρὸς Μαιάνδρῳ.

Thessalica Magnesia orta. Abest ab Epheso xv mill. passuum : Trallibus eo amplius MMM[24]. Antea Thessaloce et Androlitia nominata : et littori apposita[25] Derasidas insulas secum abstulit mari. Intus et Thyatira[26] alluitur Lyco, Pelopia aliquando, et Euhippa[27] cognominata.

In ora autem Manteium[28], Ephesus[29] Amazonum[30] 4
opus, multis antea[31] expetita nominibus : Alopes, quum pugnatum apud Trojam est, mox Ortygia[32], et Morges

Μαγνήτων ἀποικία τῶν ἐν Θετταλίᾳ, καὶ Κρητῶν, Magnetum Thessaliæ, Cretensiumque colonia. Idcirco πόλις ἑλληνὶς, urbs Græcanica a Scylace vocatur, pag. 35. A Lacedæmoniis colonos eo missos scribit Velleius, lib. I, pag. 3. HARD. — *Guzel-Hisar* a Turcis hodie vocatur quod pulchrum castellum sonat. ED.

24. *M M M.* Vet. apud Dalec. *CCC.* ED.

25. *Littori apposita.* Quum in littore esset, plurimum limi deferente amne, junctæ sunt continenti, oppidoque ipsi, Derasidæ insulæ. Hoc antea Plinio jam memoratum, lib. II, cap. 91. HARD.

26. *Thyatira.* Vet. apud Dalec. et Chiffl. *Tyana.* ED. — Lydiæ a Stephano accensetur : Θυάτειρα, πόλις Λυδίας, ἡ πρότερον Πελόπεια. A Ptolemæo item, lib. V, cap. 2, et in Notitia episcopatuum. In nummo Juliæ Titi, apud Patinum, p. 155, ΘΥΑΤΕΙΡΗΝΩΝ. Turcis hodie *Akhissar*, hoc est, album castellum. Quidam affinitate nominis decepti, *Tiria* esse putaverunt, quæ urbs Epheso distat xxv mill. pass. Sed hanc recenter esse conditam constat. HARD.

27. *Euhippa.* Εὔιππος, equitatu præstans : quod equos generosos aleret. MSS. *Euhippia.* Stephanus : Εὐίππη, δῆμος Καρίας. HARD.

28. *Manteium.* Μαντεῖον, hoc est, oraculum. HARD. — Chifflet. *Matium.* Vet. apud Dalecampium, *Mantæum.* ED.

29. *Ephesus.* Nunc pagus est, Turcis, *Aiosoluc* : Italis, *Efeso.* In nummis, ΕΦΕCΙΩΝ. Prioris denique appellationis meminit Hyginus, fab. « Echion, inquit, Mercurii filius, ex urbe Alope, quæ nunc vocatur Ephesus. » HARD.

30. *Amazonum.* Unius Amazonum nomine Ἔφεσον appellatam scribit Heraclides, lib. de Politiis, tit. Ἔφεσος. Mela, lib. I, cap. 17, non ipsam Ephesum, sed templum eas struxisse scribit, Dionysium Perieg. et alios secutus. HARD.

31. *Multis antea.* Ex iis hæc Stephanus habet : Ἐκαλεῖτο δὲ καὶ Σμύρνα, a Smyrne Amazone : Ἐκαλεῖτο δὲ καὶ Σάμορνα, καὶ Τριχία (lege Τραχεῖα, ex Eustathio eadem referente ad Dionysii vers. 827, pag. 109), καὶ Ὀρτυγία, καὶ Πτελέα. Hesychius : Σαμονία, οἱ δὲ Σαμορνία, ἡ Ἔφεσος. Smyrnæ quoque nomen inditum Epheso auctor est Strabo, l. XIV, pag. 633. Ab ulmorum frequentia, Pteleæ nomen traxit. HARD.

32. *Ortygia, et Morges,* etc.

vocata est, et Smyrna cognomine Trachea[33], et Samornion, et Ptelea. Attollitur monte Pione[34], alluitur Caystro[35] in Cilbianis jugis[36] orto, multosque amnes deferente, et stagnum Pegaseum[37], quod Phyrites[38] amnis expellit. Ab his multitudo limi est, qua terras propagat, mediisque jam campis Syrien[39] insulam adjecit. Fons in urbe Callipia[40], et templum Dianæ complexi e diversis regionibus duo Selenuntes[41]. Ab Epheso Manteium aliud Colophoniorum, et intus ipsa Colophon[42], Haleso[43] affluente. Inde Apollinis[44]

Chiffl. *Ortygia*. *Morges*, *vocata et Smyrna est*. Ed.

33. *Trachea*. Vet. apud Dalec. *Trichia*. Ed.

34. *Monte Pione*. Τοῦ Πίονος τοῦ ὄρους in Ephesio agro fertilitatem commendat Pausanias, in Achaic. lib. VII, pag. 406. Hard.

35. *Caystro*. Amne, qui Κάϋςρος Græcis, Turcis accolis hodie *Karasou*, quod flumen nigrum sonat; illum etiam nonnumquam minorem Mæandrum vocant, ut sup. diximus. Ed.

36. *Cilbianis jugis*. Dalec. *Cylbianis*. Ed. — Sic juga montium appellantur, quæ Caystro sunt proxima : et circumjecto pariter agro id nomen fuit. Eustathius in Dionys. vers. 837, pag. 111, ἀπὸ δὲ τοῦ Καΰςρου καλεῖται καὶ πεδίον Καΰςριον, ᾧ συνεχὲς τὸ Κιλβιανόν. Hard. — *Durgat* hodie vocatur tractus ille. Ed.

37. *Pegaseum*. Πηγάσειον, cujus appellationis ratio eadem, quæ fontis illius, quem ungulæ ictu Pegasus aperuisse dicitur, ut ait Festus, verbo *Pegasides Musæ*. H.

38. *Quod Phyrites*. MSS. Reg. 1, 2, etc. *Pyrrhites*, quod sincerius videtur. Hard.

39. *Syrien insulam adjecit*. Et hoc jam dicere antevertit, lib. II, cap. 91. Hard.

40. *Callipia*. Ita MSS. omnes. Rectius *Calippia*. Sed *Aliteam* non ausim reponere cum Pintiano, etsi id fonti nomen est apud Pausaniam, loc. cit. Hard. — Vet. ap. Dalec. *Callipea templum Dianæ complexa*, *e diversis*, etc. Ed.

41. *Duo Selenuntes*. Σελληνοῦντες Xenophonti, lib. V de Exped. Cyri, pag. 350. Σεληνοῦντες Diogeni Laertio, in Xenophontis vita, pag. 46. Hard.

42. *Colophon*. Κολοφὼν Græcis. Nunc diruta. Hard.

43. *Haleso*. Leg. *Halete*. Dalec. — Ἄλης Pausaniæ dicitur, totius Ioniæ amnis frigidissimus, lib. VII in Achaic. pag. 406, et Schol. Lycophr. pag. 125 : Ἄλεντος ποταμοῦ Κολοφῶνος. Hard.

44. *Apollinis Clarii*. Tacitus, Annal. lib. II, de Germanico : « Appellit Colophona, ut Clarii Apollinis oraculo uteretur. Non femina illic, ut apud Delphos, sed certis e familiis, et ferme Mileto accitus sacerdos, etc. » Pausaniæ est Ἀπόλλωνος ἱερὸν ἐν Κλάρῳ, loc. cit. Hard.

Clarii fanum, Lebedos[45] : fuit et Notium[46] oppidum. Promontorium Coryceon[47], mons Mimas[48] CCL mill. passuum excurrens, atque in continentibus campis residens. Quo in loco Magnus Alexander intercidi planitiem eam jusserat VII mill. D. pass.[49] longitudine, ut duos sinus jungeret, Erythrasque[50] cum Mimante circumfunderet. Juxta 6
eas[51] fuere oppida Pteleon[52], Helos, Dorion : nunc est Aleon fluvius[53], Corynæum[54] Mimantis promontorium, Clazomenæ[55], Parthenie[56], et Hippi[57], Chytrophoria[58]

45. *Lebedos*. Λέβεδος, a Colophone distans stad. 120, hoc est, XV M. P. Nummus in Museo Parisiensi, ΛΕΒΕΔΙΩΝ : Antonini Severi est. Hard.

46. *Notium*. Νότιον, juxta Colophonem Stephano, Suidæ, Harpocrationi, et Livio, lib. XXXVII, cap. 26. Hard.

47. *Coryceon*. Κωρύκειον, aliud a Mimantis montis promontorio, quod Corinæum deinde vocatur. Stephanus : Κώρυκος ὄρος πλησίον Τέω τῆς Ἰωνίας. Juxta Erythras, Straboni, lib. XIV, pag. 645. H. — Nunc *cap Curco*. Ed.

48. *Mimas*. Leg. *Mimas CL mill.* Ita editio princeps. Brot. — Μίμας pariter Straboni, lib. XIV, pag. 645; Ptolemæo, lib. V, cap. 2, et Solino, cap. XL, pag. 70. Hard.

49. *D.* In Chiffl. non legitur.

50. *Erythrasque*. Ut Erythras oppidum, Mimantemque montem circumfuso mari insulam faceret. De Erythris, Pausanias, lib. VII, pag. 401. Incolæ Ἐρυθραῖοι Herodoto, Clio, lib. I, num. 18. Hinc Sibylla creditur Erythræa dicta, teste Strab. lib. XIV, pag. 645. Hard. — Nomen servare videtur etiamnunc *Erethri*. Ed.

51. *Juxta eas*. Ita MSS. omnes : nec Pintiani conjectura placet, sic legentis : *Juxta Teos : fuere oppida*, etc. Teos enim, Τέως, Anacreontis patria, multis nominibus adeo celebrata veteribus fuit, ut a Plinio quidem prætermittenda omnino fuisse non videatur : sed neque prætermissa fuit, quum perhonorificam illius mentionem faciat, cap. 38, ut suo loco vidimus. H. — Chiffl. *fuerunt*, non *fuere*. Ed.

52. *Pteleon*. Græcanicis urbibus hæ cognomines fuerunt, de quibus egimus libro superiore, cap. 7. Πτελεὸν, Ἕλος, Δώριον. Stephanus : Πτέλεον, πόλις Ἰωνίας. Item Thucydidi, lib. VIII, pag. 571. Hard.

53. *Nunc est Aleon fluvius*. Lib. XXXI, cap. 10. *Erythris Aleos amnis*, etc. Hard.

54. *Corynæum*. Κορυναῖον. Coryna oppidum in peninsula, prope Clazomenas, apud Melam, lib. I, cap. 17. Hard.

55. *Clazomenæ*. Dalec. *Clazomene*. Ed. — Κλαζομεναὶ Græcis scriptoribus. In Notitia Episcop. Κλαζομενή. H. — *Vourla* hodie dicitur, auctore d'Anville. Ed.

56. *Parthenie*. Mons mari circumdatus. Hoc montis jugum de-

appellatæ quum insulæ essent : Alexander idem per duo stadia continenti annexuit. Interiere intus Daphnus et Hermesia, et Sipylum[59], quod ante Tantalis vocabatur, caput Mæoniæ, ubi nunc est stagnum Sale : obiit[60] et Archæopolis substituta Sipylo, et inde illi Colpe[61], et huic Lebade.

7 Regredientibus inde[62] abest XII mill. passuum ab Amazone[63] condita, restituta ab Alexandro, in ora Smyrna, amne Melete[64] gaudens, non procul orto. Montes Asiæ

scribit paulo obscurius Nicander in Theriac. pag. 44 : Παρθένιον ναίουσι λέπας, τόθι Κλέζος ἀεργοὶ Ἵπποι χιλεύουσι, καὶ ἀνατολαί εἰσι Καΰςρου. Quem locum Scholiastes non intellexit : sed refellere, nec otii nostri est, nec hujus loci : errorem digito commonstrasse nunc abunde est. Hard.

57. *Hippi.* Ἵπποι. Sic Veteres appellarunt insulas quatuor, contra portum Erythrarum positas, antequam continenti necterentur, ducto ad eas insulas aggere a Clazomenis. Pausanias, Achaic. lib. VII, pag. 402. Hard.

58. *Chytrophoria.* Dalec. *Chytophoria.* Ed. — Locum ipsum, ubi positæ olim Clazomenæ fuerunt, Χύτριον appellabant, teste Strabone, lib. XIV, pag. 645, cujus vocis ad insulas, quæ erant his adversæ, similitudo quædam translata est. Hard.

59. *Et Sipylum.* Σίπυλον. Hæc quoque Solinus, cap. XL. Plinius ipse, lib. II, cap. 91 : « Devoravit terra Sipylum in Magnesia : et prius in eodem loco clarissimam urbem, quæ Tantalis vocabatur. » Eversam terræ motu Sipylum et Strabo prodidit, lib. XII, pag. 579. Tantalis a Tantalo Niobæ filio nomen traxit. Hard.

60. *Obiit.* Interiit et Archæopolis, quæ substituta Sipylo fuerat : obiit et Colpe, quæ in locum successerat Archæopolos : sed et Colpæ substituta Lebade similiter periit. Sic loquitur iterum cap. 39 : *Et Agamede obiit*, etc. Prius legebatur, *ob id.* Hard.

61. *Colpe.* Dalec. *Colpæ.* Ed.

62. *Regredientibus inde.* A Clazomenis. Hard.

63. *Ab Amazone.* Ἀπὸ Σμύρνης Ἀμαζόνος, inquit Stephanus, verbo Σμύρνα. Hodie nautis Gallisque, *Smyrne*; Turcis, *Ismir.* Ed.

64. *Melete.* Μέλης Straboni dicitur, lib. XIV, pag. 646, et Pausaniæ, Achaic. lib. VII, pag. 407, cujus ad fontes antrum ait esse, in quo fama sit carmina sua Homerum scripsisse. Statius, Silvar. lib. III, de Homero : « Smyrna tibi gentile solum, potusque verendo Fonte Meles. » Herod. lib. de vita Homeri, pag. 559, Melesigenem inde Homerum appellatum tradit. In nummo Sabinæ, apud Spanhem, pag. 891, ΜΕΛΗΣ. ΣΜΥΡ. In Smyrnæis suburbiis oriri Himerius scribit apud Photium, cod. 243,

nobilissimi in hoc tractu fere explicant se, Mastusia a
tergo Smyrnæ, et Termetis[65], Olympi radicibus junctus.
Is in Dracone desinit, Draco in Tmolo, Tmolus in Cadmo[66],
ille in Tauro. A Smyrna[67] Hermus[68] campos facit, et no- 8
mini suo adoptat. Oritur juxta Dorylæum[69] Phrygiæ civi-
tatem, multosque colligit fluvios, inter quos Phrygem, qui
nomine genti dato, a Caria eam disterminat : Hyllum[70],
et Cryon[71], et ipsos Phrygiæ[72], Mysiæ, Lydiæ amnibus
repletos. Fuit in ore ejus[73] oppidum Temnos : nunc in

Nunc exiguus rivus est, vix versandis duabus molis, rigandisque hortis vicinis sufficiens, nisi quum increvit imbribus. Ad fontes amnis natum esse Homerum, docet nummus antiquus ex Gaza Regia, jamdudum laudatus a Spanhemio, pag. 488. In parte antica, caput senile vitta cinctum pingitur, cum titulo, ΟΜΗΡΟC. In aversa pagina, fluvius decumbens urnam tenet, unde aqua profluit : citharam dextra : infra, ΜΕΛΗC. supra, ΑΜΑCΤΡΙΑΝΩΝ. Amastriani gloriantur usos se fuisse Homero hospite aliquamdiu : sed ne quis Amastrianum ortu dici eum aliquis existimaret, Meletem amnem pingi curarunt, cum cithara, ut ibi carmina sua scripsisse Homerus intelligeretur. Si CΜΥΡΝΑΙΩΝ potius quam ΜΕΛΗC scriberetur, duarum potius civitatum ὁμόνοια designaretur, quam vatis patria. Hard.

65. *Et Termetis*. Id oppidi nomen interpretor : montis, Ortelius, et Pinetus. Hard.

66. *Cadmo*. Κάδμος ὄρος, quem montem urbi Laodicenæ imminere auctor est Strab. lib. XII, p. 578. H.

67. *A Smyrna*. Ἕρμος Smyrnensium passim amnis vocatur, quoniam Smyrnæorum ditionem alluit, rigatque Cumanos, Phocaicos, et Smyrnensium agros, qui Hermi inde appellabantur, τὸ τοῦ Ἕρμου πεδίον, Straboni, lib. XIII, p. 626. H. — *Sarabat* nunc dicitur. Ed.

68. *Hermus*. Dalec. *Hermus amnis*, addita voce *amnis*, quæ in Chiffl. non legitur. Ed.

69. *Dorylæum*. Δορύλαιον in Phrygia, Ptolemæo, lib. V, cap. 2. Δορυλάειον, Stephano. In nummis, ΔΟΡΥΛΑΕΩΝ MSS. *Dorylaum*. De eo egimus jam ante cap. 29. H.

70. *Hyllum*. Quem in Hermum delabi testatur quoque Herod. lib. I, Clio, n. 80, pag. 33; Strabo, lib. XIII, pag. 626. Et hunc Phrygium quoque Strabo et Livius vocant. Hard.

71. *Cryon*. Κρυὸς, a frigiditate summa nomen habet. Hard.

72. *Et ipsos Phrygiæ*. Chiffl. *et Hippos Phrygiæ*. Ed.

73. *Fuit in ore ejus... Temnos*. Vet. ap. Dalec. *fuit in ora*, etc. In ore, seu ostiis Hermi amnis posita Temnos fuit, loco nunc *Menemen* dicto, auctore d'Anville, sed jam Plinii ævo interierat. Ed.

extremo[74] sinu Myrmeces scopuli, oppidum Leuce[75] in promontorio, quod insula fuit, finisque Ioniæ Phocæa.

9 Smyrnæum conventum magna pars Æoliæ, quæ mox dicetur, frequentat : præterque, Macedones Hyrcani[76] cognominati, et Magnetes[77] a Sipylo. Ephesum vero alterum lumen Asiæ, remotiores conveniunt Cæsarienses[78], Metropolitæ[79], Cilbiani inferiores[80] et superiores, Myso-

74. *In extremo sinu*. Vet. ap. Dalec. *in extremo sinu Smyrnæ Cheseopolis;* anteponebat Pint. *Chesium oppidum Ioniæ*. Ed. — Smyrnæo, *le golfe de Smyrne*. Hard.

75. *Leuce*. Mela, lib. I, cap. 17 : « In sinu Smyrnæo est Hermus amnis, et urbs Leuca. Extra, Phocæa Ioniæ ultima. » Φωκαία καὶ λιμὴν, urbs cum portu, Scylaci, pag. 35. Φωκαία πόλις Ἰωνίας, Stephano. Nunc *Fochia Vecchia*. Hard.

76. *Hyrcani*. Meminit horum Tacitus, Annal. lib. II, cap. 47 : « Quique Mosteni, aut Macedones Hyrcani vocantur » : nempe ab urbibus Mostene et Hyrcania, quas ætate Tiberii nocturno terræ motu collapsas esse diximus, lib. II, cap. 86. Ad hos nummi pertinent Philipporum Impp. patris, ac filii, quorum ectypa Patinus exhibet, pag. 383 et 388, cum epigraphe ΥΡΚΑΝΩΝ. Hos ille nummos ad Hyrcanos Caspii maris accolas parum certe caute arbitratus est referri oportere. Hard.

77. *Magnetes a Sipylo*. A Sipylo monte cognomen ei Magnesiæ fuit, Μαγνησία πρὸς Σιπύλῳ, Ptolemæo, lib. V, cap. 2, inter Lydiæ civitates. Straboni, lib. XIII, pag. 621, ἀπὸ Σιπύλου. Et in nummis apud Spanhem. pag. 894, ΜΑΓΝΗΤΩΝ ΑΠΟ ΣΙΠΥΛΟΥ. Magnesia quæ ad Sipylum est, Livio, lib. XXXVI, cap. 43. Etiamnunc *Manisa*. Ed.

78. *Cæsarienses, Metropolitæ*. Hæc disjunctim legenda censuimus cum editione Parmensi, aliisque vetustis ac probatissimis; consentientibus etiam codicibus MSS. Ptolemæo, lib. V, cap. 2, Ἱεροκαισάρεια dicitur in Lydia oppidum, prope Thyatiram. Pausanias item Hierocæsaream conjungit Hypæpis, quæ pariter ad hunc conventum spectant: in Eliac. prior. sive lib. V : Ἱεροκαισάρεια καλουμένη πόλις, καὶ Ὕπαιπα. Hard.

79. *Metropolitæ*. In Ionia positi, quorum urbs Μητρόπολις a Ptolemæo, lib. V, cap. 2. Lydiæ adscribitur in Notitia episcopatuum Asiæ provinciæ. Nummus Gordiani III, apud Erizzo, pag. 507, et alter Antonini Severi, apud Patin. pag. 304, ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΙΤΩΝ ΤΩΝ ΕΝ ΙΩΝΙΑ. Hard.

80. *Cilbiani inferiores*. In libris hactenus editis locum hunc sic interpunctum vidimus : « Cilbiani, superiores et inferiores Mysomacedones », ut hæ voces *superiores et inferiores*, non jam ad Cilbianos pertinerent, sed ad Mysomacedonas. Errorem detegit nummus Juliæ Domnæ, quem vidimus in Cimelio Bibl. Regiæ, cum epigra-

macedones[81], Mastaurenses[82], Briullitæ, Hypæpeni[83], Dioshieritæ[84].

XXXII. (xxx.) Æolis[1] proxima est, quondam Mysia appellata, et quæ Hellesponto adjacet Troas. Ibi a Phocæa[2], Ascanius portus. Dein fuerat Larissa[3]: sunt Cyme, 1

phe, ΚΙΛΒΙΑΝΩΝ ΤΩΝ ΑΝΩ, hoc est, Cilbianorum superiorum. Ad inferiores spectat alter, qui in Cimelio Parisiensi nostro asservatur, Antonino Severo principe percussus, forma mediocri, cum hac epigraphe, ΚΙΛΒΙΑΝΩΝ ΝΙΚΑΕΩΝ: quo concordia, ὁμόνοια, sive societas Cilbianorum et Nicæensium indicatur. Cilbianum agrum incolebant, de quo paulo superius dictum est. Hard.

81. *Mysomacedones.* Hoc est, Mysis permixti Macedones. Hos majori Phrygiæ Ptolemæus accenset, lib. V, cap. 2. Tzetzes, Chiliad. XI, hist. 396, v. 978 Μυσοεμμαδόνες. Hard.

82. *Mastaurenses.* Chiffl. *Metaurenses.* Ed. — Μάςαυρα et Βιούλα Strab. lib. XIV, pag. 650, ultra Mæandrum oppida: sed mendose, pro Βρίουλα. Vulgati libri habent *Brullitæ.* MSS. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, et Paris. *Briulitæ*: recte. Nam in Conc. Calched. act. III, pag. 456, alibique passim, Ῥουφῖνος Βριούλων subscripsit, ex provinc. Asiæ. Et in Notitia episcopatuum ejusdem provinciæ, pag. 27, Πρίουλλα, Μάςαυρα legitur, pro Βρίουλα. Nam pag. 43 legitur, ὁ Βριούλων. Frustra Ortelius, *Biulum*, *Briullum*, et *Brullitas*, ceu tria diversa oppida diversis locis repræsentat, quo Thesaurum suum copia nominum locupletet. Hard.

83. *Hypæpeni.* Ὕπαιπα Lydiæ a Stephano tribuuntur, et a Ptolemæo, lib. V, cap. 2. Ovidius, de Arachne, lib. VI, Metam. v. 13: « Orta domo parva, parvis habitabat Hypæpis. » De his Tacitus, lib. IV Annal. cap. 55. In Notitia episcop. Ὕπαπα pro Ὕπαιπα. In Conc. CP. Gener. III, pag. 1035. Ἀντώνιος ἐπίσκοπος τῆς Ὑπαιπηνῶν πόλεως, τῆς Ἀσιανῶν ἐπαρχίας. Nummus Juliæ Domnæ in Parisiensi nostro Museo, ΥΠΑΙΠΗΝΩΝ. Hard. — Hypæparum locum occupat *Berki*, auctore d'Anville. Ed.

84. *Dioshieritæ.* Διὸς ἱερὸν Jovis fanum in Lydia, Ptolem. lib. V, c. 2; in Ionia, Stephano: provinciæ Asiæ, in Notitia episcop. In Conc. CP. pag. cit. Ζώητος ἐπίσκοπος Χριςουπόλεως, ἤτοι Διὸς ἱεροῦ τῆς Ἀσιανῶν ἐπαρχίας. Incolæ, Διοσιερῖται, ex Phlegonte apud Steph. In nummo vetere Parisiensis nostri Musei ΔΙΟCΙΕΡΕΙΤΩΝ. Hard.

XXXII. 1. *Æolis.* Hæc iisdem verbis Mela, lib. I, cap. 18: « Proxima regio, ex quo ab Æoliis incoli cœpit, Æolis facta: ante Mysia: et qua Hellespontum attingit, Trojanis possidentibus, Troas fuit. » Hard.

2. *A Phocæa.* Vet. ap. Dalec. *Ab ea Phocæa.* Ed. — Quæ postrema Ionicarum urbium, ut dictum est sup. cap. unde Æolis incipit. H.

3. *Larissa.* Stephanus: Λάρισσα

Myrina[4], quæ Sebastopolim se vocat: intus Ægæ[5], Attalia[6], Posidea, Neontichos[7], Temnos[8]. In ora autem Titanus[9] amnis, et civitas ab eo cognominata. Fuit et Grynia[10], nunc tantum portus soli[11], insula apprehensa. Oppidum Elæa[12], et ex Mysia[13] veniens Caicus amnis. Oppidum Pi-

Αἰολίδος περὶ Κύμην. Ab Ilio distabat mille stadiorum intervallo, hoc est, CXXV M. pass. Auctor Strabo, lib. XIII, pag. 620. H. — Nunc *Larusar*, auctore D'ANVILLE. ED.

4. *Cyme, Myrina.* Mela, loc. cit. « Primam urbium Æolidis a Myrino conditore Myrinam vocant: sequentem Pelops statuit victo Œnomao reversus ex Græcia: Cymen nominavit, pulsis qui habitabant, dux Amazonum Cyme. » Κύμη et Μύρινα, Ptolem. lib. V, cap. 2; Scylaci, pag. 35, et Stephano. Cyme Ephorum tulit, de quo in Auctorum Indice. H.—Cymæ vestigia reperi ait D'ANVILLE loco dicto *Nemourt;* Myrinæ, ubi nunc *Sanderlic.* ED.

5. *Ægæ.* Αἰγαὶ in Æolide, Straboni, lib. XIII, pag. 621, ἐν μεσογείᾳ, hoc est, in mediterraneo, Scylaci, pag. 35, Αἶγαι. In nummo vet. apud Patin. pag. 5, ΑΙΓΑΕΩΝ. Apud Herod. Clio, lib. I, n. 149, Αἰγαῖαι. HARD. — Nunc *Guzel-Hisar*, ut vult d'ANVILLE. ED.

6. *Attalia.* Pineus *Satalia.* DALEC. — Ἀτταλία Stephano, qui Lydiæ accenset. Ab aliis ejusdem nominis diligenter secernenda. In Notitia Eccles. episcopatuum prov. Lydiæ, pag. 29, Ἀτταλία. HARD.

7. *Neontichos.* Νέον τεῖχος τῆς Αἰολίδος Stephano: hæc vox oppidum novum sonat. Distare ait a Larissa, sive *Larusar*, Strabo, lib. XIII, pag. 621, stadiis XXX. HARD.

8. *Temnos.* Τῆμνος πόλις Αἰολίδος Stephano: et Straboni, loc. cit. Prov. Asiæ in Notitia episcopat. In nummis Philippi patris, apud Patin. pag. 386. ΤΗΜΝΕΙΤΩΝ. Apud Herod. loc. cit. legitur Τῆνος, pro Τῆμνος. HARD.

9. *Titanus.* Vet. *Mitanus.* Ptol. *Pitana.* DALEC.

10. *Grynia.* Chiffl. *Grya.* ED. — Stephano Γρύνοι, et Γρύνεια, πολίχνιον Μυριναίων, Myrinæorum oppidulum. Hinc Apollo Grynius, et Gryneus dictus, Γρύνειος, et Γρυνεύς. Herodoto, lib. I, Clio, n. 149, est Γρύνεια. HARD.

11. *Portus soli.* Hoc est, deserti ex utroque latere portus, annexa continenti insula, vel maris recessu, vel aggesto limo. Legebat Dalec. *portus, solo insulæ apprehenso.* Scylaci, p. 35, Γρύνειον, Ἀχαιῶν λιμήν. HARD. et ED.

12. *Elæa.* Pineus, *Jalea.* DALEC. — Hanc oram similiter describit Scylax, loc. cit. ἐπὶ θάλατταν λιμὴν Πιτάνη, καὶ ποταμὸς, Κάϊκος, μετὰ Πιτάνην Ἐλαία, Γρύνειον, etc. Ptolemæus quoque, lib. V, cap. 2, et Strabo, lib. XIII, pag. 622. Elæa Pergamenorum navale fuisse Stephano dicitur. Etiamnunc *Jalea.* HARD. et ED.

13. *Ex Mysia.* Hoc est, ex Mysia proprie dicta, sive Teuthrania, quæ pars Æolidis est, et Mysiæ

tane, Canaius amnis. Intercidere Canæ[14], Lysimachia[15], 2
Atarnea[16], Carene[17], Cisthene[18], Cilla[19], Cocylium[20],
Thebe[21], Astyre[22], Chrysa, Palæscepsis[23], Gergithos[24],

laxius acceptæ, ut dicetur c. seq. HARD. — Caicus *Girmasti*, seu *Grimakhi*, nunc dicitur. ED.

14. *Intercidere Canæ*, etc. Κάναι, πόλις Τρῳάδος Stephano : unde, ut videtur, amni Canaio nomen. « In promontorio est Cana oppidum », inquit Mela, lib. I, c. 18. Sed Canen a Canis diversam facit Strabo, lib. XIII, pag. 615. H.

15. *Lysimachia*. Λυσιμαχία, et Λυσιμάχεια, a Lysimacho Agathoclis F. HARD.

16. *Atarnea*. Ἀταρνεὺς, oppidum contra Lesbon insulam positum dicitur Harpocrationi, pag. 53. Straboni, lib. XIII, p. 614, prope Pitanen. In Notitia Eccles. antiq. prov. Hellesponti, Ἀρτέμεα, pro Ἀτάρνεα. Stephano, Ἀτάρνα πόλις μεταξὺ Μυσίας καὶ Λυδίας. Plinio ipsi Atarne, lib. XXXVII, c. 56. Incolæ, Ἀταρνεῖται, Pausaniæ, Achaic. lib. VII, pag. 400. HARD.

17. *Carene*. Καρήνη, πόλις Μυσίας, Stephano ex Herod. apud quem Polymn. lib. VII, pag. 400, num. 42, Καρίνη perperam pro Καρήνη scribitur. HARD.

18. *Cisthene*. Κισθήνη πόλις ἔρημος Straboni, lib. XIII, pag. 604. H. — *Castel Rosso*, auctore D'ANVILLE. ED.

19. *Cilla*. Κίλλα, unde Κιλλεὺς et Κίλλαιος Apollo. Strabo, pag. 612. HARD.

20. *Cocylium*. Hactenus *Cocillum* mendose legebatur. Nos *Cocylium* ex Xenophonte, Hist. Græc. lib. III, pag. 483, hujus oræ populos recensente : Οἱ μὲν οὖν Νιανδρεῖς, καὶ Ἰλιεῖς, καὶ Κοκυλῖται ἐπείθοντο... οἱ δ' ἐν Κέβρηνι, etc. HARD.

21. *Thebe*. Θήβη ἔρημος, et παλαιὰ Χρύση apud Strabonem, pag. 613. Θήβη, πλησίον τῆς Τροίας, juxta Trojam, Stephano. Ab Eustathio ad Homeri Iliad. I, vers. 366, Θήβη Ὑποπλάκιος : qua de appellatione vide Strab. lib. XIII, p. 614, Θήβης πεδίον Thebani campi in hoc tractu apud Herodotum, Clio, lib. I, num. 42. HARD.

22. *Astyre*. Astyram et Chrysam vocat Mela, lib. I, c. 18. Græci, τὰ Ἄστυρα, ut Strabo, lib. XIII, p. 591. Stephanus, Scylax, p. 35, etc. In nummis, ΑΣΤΥΡΗΝΕΙΩΝ. HARD.

23. *Palæscepsis*. Παλαίσκηψις, hoc est, Vetus Scepsis. Ptolemæo, lib. V, cap. 2, prope Adramyttion. Inde transducti cives ad novam Σκῆψιν, quæ in Notitia episc. prov. Hellesponti Σκίψις dicitur. HARD.

24. *Gergithos*. Xenophonti, Hist. Græc. lib. III, p. 482, τὰ Γέργιθα. Herodotus, Terpsich. lib. V, pag. 334, num. 122, τοὺς Γέργιθας vocat. Γέργηθος est Plutarcho, in Phocione, pag. 750. Stephano, Γέργις πόλις Τροίας, et ἡ Γέργιθος. Prope fontes Caici statuitur a Strabone, lib. XIII, pag. 616. Gergitum Livius vocat, lib. XXXVIII, pag. 480. HARD. — De Gergitho conf. Tit. Liv. tom. VII, pag. 273 edit. nostr. ED.

Neandros[25] : nunc est Perperene[26] civitas[1], Heracleotes[27] tractus, Coryphas[28] oppidum : amnes, Grylios, Ollius[29]. Regio Aphrodisias[30], quæ antea Politice Orgas. Regio Scepsis[31]. Flumen Evenum[32], cujus in ripis intercidere Lyrnessos[33], et Miletos. In hoc tractu Ida mons. Et in ora quæ sinum[34] cognominavit et conventum, Adramytteos[35] olim Pedasus dicta. Flumina : Astron, Cormalos,

25. *Neandros.* Νεανδρία Straboni, pag. 604, cujus cives Alexandriam translati. Νεάνδρεια et Νεάνδριον Stephano. Hard.

26. *Perperene.* Περπερῆνα, Straboni, pag. 607. In Notitia Eccles. pag. 43, Θεοδοσιούπολις ἤτοι Περπερίνη, prov. Asiæ. In Nummo Cimelii Pariensis, ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΠΕΡΠΕΡΗΝΩΝ. Apud Ptolem. in Lydia, lib. V, cap. 2, Τερμέρη, pro Περπέρη, ut recte monuit Sirmondus noster in eo libello, qui *Antitristanus II* inscribitur, pag. 27. Hard.

27. *Heracleotes.* Ab Heraclea pago, quem Mitylenæi condiderunt, inquit Strabo, lib. XIII, p. 607. Hard.

28. *Coryphas.* Κορυφαντὶς Straboni, loc. cit. Hard.

29. *Grylios, Ollius.* Sic MSS. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Chiffl. Editi, *amnis Chryliosolius.* Hard. — Sic Pintianus legit : « amnes, Grylios, Solus : regio Aphrodisias, quæ antea, Politice. Orgas regio, Scepsis. » Man. vero : « amnis Grylios. Ollius regio. Aphrodisias, quæ ante Politice. Orgas regio. Scepsis. » Dalec.

30. *Aphrodisias.* Ἀφροδισιὰς, seu Veneri sacra. Hard.

31. *Quæ antea Politice Orgas. Regio Scepsis.* Dalec. *quæ antea Politiceorgas*, una voce. Ed. — Priori utique regioni cognomen Politices adjectum remur, ut ab altera cognomine secernatur, quæ in Attica est, pariterque Ὀργὰς a Pausania appellatur. Altera voce indicari agrum, in quo Palæscepsis fuit, novaque deinde Scepsis urbs, ex qua Demetrius Scepsius cognomen tulit. Plinius, lib. XI, cap. 80 : « Asiæ regio Scepsis appellatur, etc. » Hard.

32. *Evenum.* Εὔηνος ποταμὸς, ex quo ductam canalibus aquam sibi Adramytteni comparant. Strabo, lib. XIII, pag. 614. Hard.

33. *Lyrnessos.* Λυρνησσὸς πόλις Τρωϊκὴ, Stephano. Ex ejus ruinis crevit Adramyttium. Notitia Eccles. pag. 27 : Ἀδραμύττιον, ἡ ποτὲ Λυρνησός. Hard.

34. *Quæ sinum.* Adramyttenum, *golfe d'Adramyti.* Ed.

35. *Adramytteos.* Stephano Ἀδραμύττειον et Ἀδραμύττιον πόλις τῆς κατὰ Καΐκον Μυσίας, urbs Mysiæ quæ juxta Caicum amnem. Refert hoc loco Dalecampius ex Herodoto, aliisque, vel ex Rhodigino potius, Pedasensium barbam crescere tum prolixe solitam, quum adversi quidpiam civibus immineret. Verum, præterquam onerare his nugis Plinianos Commentarios haud operæ pretium erat, non de Adramytte-

Eryannos[36], Alabastros, Hieros[37] ex Ida. Intus mons Gargara[38], eodemque nomine oppidum. Rursus in littore Antandros[39], Edonis prius vocata, deinde Cimmeris: et Assos[40], eadem Apollonia. Fuit et Palamedium oppidum. Promontorium Lecton[41] disterminans Æolida et Troada. Fuit et Polymedia[42] civitas, et Chrysa[43], et Larissa alia[44]. Smintheum[45] templum durat. Intus Co-

nis Pedasiis hæc Herodotus refert, sed de Pedasensibus qui supra Halicarnassum incolunt, οἱ δὲ Πηδάσέες οἰκέουσι ὑπὲρ Ἁλικαρνάσσου, quorum oppidum Pedasium, de quo dictum est c. 29. Vide Herod. Uran. lib. VIII. HARD.

36. *Eryannos*. Alii codd. *Cryanos*, atque ita Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Chiffl. Paris. HARD.

37. *Hieros*. Ex Ida is profluit: superiores non item. Sic Hard. Licet autem ignota sint hodie hæc flumina, ex Ida tamen aut connexis cum eo montibus omnes istius regionis aquas defluere constat. ED.

38. *Gargara*. Multorum testimonio comprobat Macrobius, Saturn. lib. V, cap. 20, pag. 56, Gargara appellari, montis Idæ verticem unum, et oppidum sub eodem monte positum. Hesychius, pag. 210: Γάργαρον, ἀκρωτήριον ὄρους Ἴδης, καὶ πόλις Τροίας πλησίον Ἀντάνδρου. Adi et Strabon. lib. XIII, p. 583, qui Γάργαρα id oppidum vocat: et Stephanum: Γάργαρα πόλις, καὶ Γάργαρα ἄκρα. HARD.

39. *Antandros*. Stephanus: Ἄντανδρος πόλις ὑπὸ τὴν Ἴδην, πρὸς τῇ Μυσίᾳ τῆς Αἰολίδος... Ἀριστοτέλης φησὶ ταύτην ὠνομάσθαι Ἠδωνίδα, Κιμμερίων ἐνοικούντων ἑκατὸν ἔτη. « Antandros urbs sub Ida, prope Mysiam Æolidis... Aristoteles ait hanc vocari Hedonidem, Cimmeriis eam per annos centum incolentibus. » HARD.

40. *Assos*. Nunc quoque *Asso*, Ἄσσου Ptolem. lib. V, cap. 2. In Notitia episcopatuum prov. Asiæ, Ἄσσος. HARD.

41. *Lecton*. Λεκτὸν τῆς Τρωάδος, Plutarcho in Lucullo, pag. 493. Λεκτὸν ἄκρον Ptolem. juxta Assum. Nunc *Cabo Buba*, vel *S. Maria*. H.

42. *Polymedia*. Πολυμήδιον pagus, Straboni, lib. XIII, pag. 606. H.

43. *Chrysa*. Dalec. *Cryssa*. ED.

44. *Larissa alia*. Alia Chrysa, inquit, alia et Larissa, ab iis de quibus initio hujus cap. diximus. Hanc Larissam Strabo, lib. XIII, pag. 604, prope Χρύσην novam, et Κολωνὰς locat. Eadem Λάρισσα ἡ καθ' Ἀμαξιτὸν: illa prior Λάρισσα ἡ περὶ Κύμην, a vicinis oppidis appellantur, teste eodem Strabone, p. 620. Λαρίσσα Τρωάδος Stephano dicitur hæc quam modo tractamus. Τρωϊκὴ Λάρισσα, Athenæo, lib. II, pag. 47. HARD.

45. *Smintheum*. Apollini Smintheo sacrum, cui nomen factum aiunt a fugatis ejus loci muribus: sunt enim σμίνθαι mures Cretensium lingua. Vide Eustath. in Homer. Iliad. I. Scylaci, pag. 34, Ἱερὸν Ἀπόλλωνος, ἵνα Χρύσης ἱερᾶτο. In nummo vetere Troadis, Alexandriæ

lone[46] intercidit. Deportant[47] Adramytteum negotia, Apolloniatæ a Rhyndaco amne, Erezii[48], Miletopolitæ[49], Pœmaneni[50], Macedones Aschilacæ[51], Poli-

dictæ, ex argento, in gaza Regia, ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΝ. ΠΕΙΣΙΣΤΡΑΤΟΥ. ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ. ΣΜΙΘΕΩΣ. *Alexandrinorum* magistratu *Pisistrato*, *Apollinis Smithei* effigies. Sic enim in eo numismate legitur, non Σμίνθεως. Hard.

46. *Colone.* Κολωναὶ Straboni, loco citato, et Xenophonti, rerum Græc. lib. III, pag. 482, ubi Λάρισσαν, Ἀμαξιτὸν, et Κολωνὰς jungit, quod et Scylax facit, p. 34. Hard. — Dalec. mutata interpunctione : « Colone intercidit, deportata Adramytteum negotia. Apolloniatæ, etc. » quæ lectio sententiam Plinianam vitiat. Ed.

47. *Deportant.* Adramyttenæ, inquit, jurisdictioni subjiciuntur Apolloniatæ, etc. Ἀπολλωνία πρὸς Ῥυνδάκῳ ποταμῷ, in Phrygiæ majoris mediterraneis civitatibus, Ptolem. lib. V, cap. 2. In nummo L. Veri apud Sphanhem. pag. 889, ΑΠΟΛΛΩΝΙΑΤΑΝ ΠΡΟϹ ΡΥΝΔΑΚΩ. Ἀπολλωνία ἐπὶ Ῥυνδάκῳ, Stephano. Hard.

48. *Erezii.* In libris omnibus MSS. impressisque, *Eresii.* At Eresios Lesbi insulæ incolas locum hic habere non posse, res est plane perspicua. Erezios potius Plinium scripsisse remur, ab ipso oppido, vel ei cognomine, quod in Notitia episcopatuum prov. Cariæ, p. 33, Ἔρεζος scribitur, alibi Ἔριζος. Indiscretos enim Cariæ, Mysiæ, Lydiæque fines fuisse, sæpe est a nobis animadversum in hoc Asiæ describendo tractu. In Synodo Quinisexto, p. 1199 : Μάγνος ἐπίσκοπος πόλεως τῶν Ἐρίζων, καὶ Καρίας ἐπαρχίας. Et in Conc. Gener. CP. III, p. 1040 : Ἰωάννης ἐπίσκοπος πόλεως Ἐρίζων. Apud Ptolem. lib. V, c. 2, gens esse dicitur juxta Phrygiam ΕΡΙΖΗΛΟΙ, haud dubie pro ΕΡΙΖΗΝΟΙ : unde Erizena Asiæ regio Plinio dicitur, lib. X, c. 60. Circa Rhyndacum Mysiæ amnem positi hi videntur, perinde atque Apolloniatæ et Miletopolitæ. Hard.

49. *Miletopolitæ.* Μιλητούπολιν Strabo, lib. XIV, pag. 681, circa Cyzicum locat, et Stephanus eum secutus. In Notitia Eccles. p. 45, provinciæ Hellesponti adscribitur. Ad hos spectat Commodi nummus apud Erizzo, pag. 270, et alter Gordiani Pii, apud Patin. p. 373, ΜΕΙΛΗΤΟΠΟΛΕΙΤΩΝ. De Miletopoli rursum cap. 40. Hard. — Illius locum occupare eam, quæ hodie *Balikesri* vocatur, opinatur d'Anville. Ed.

50. *Pœmaneni.* Ποιμάνινον oppidi nomen et loci prope Cyzicum, Stephano teste. In Notitia episcop. prov. Hellesponti, pag. 27, Ποιμάνεντος. In altera, pag. 45, ὁ Ποιμανίου. Hard.

51. *Macedones Aschilacæ.* In MSS. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. etc. *Ausculacæ.* Ut superius cap. 30. Macedones Cadueni, ita et hi Asculacæ cognominantur. An a Σκάλεντα oppido, cujus mentio est in Notitia episcopatuum provinciæ

chnæi[52], Pionitæ[53], Cilices Mandacadeni[54]: in Mysia Abrettini[55], et Hellespontii[56] appellati, et alii ignobiles.

XXXIII. Troadis primus locus Hamaxitus[1] : dein Cebrenia[2] : ipsaque Troas[3], Antigonia dicta, nunc Alexandria, colonia romana. Oppidum Nee[4]. Scamander[5] amnis 1

Hellesponti? HARD. — Leg. *Macedones Asculacæ*. Ita MS. Reg. 1. In editione principe, *Macedones Ascylacæ*. Macedones ibi coloniam condiderant. Inde cognomen. BROT. — Dalecamp. *Macedones, Aschilacæ*. ED.

52. *Polichnæi*. Stephanus : Πολίχνα, πόλις τῆς Τρωάδος, οἱ πολῖται, Πολιχναῖοι. In Notitia episcop. Hellesponti, Πολίχνα. Straboni quoque, lib. XIII, pag. 603, et Thucyd. lib. VIII, pag. 571. HARD.

53. *Pionitæ*. Πιονία Strab. juxta Scepsin et Gargara. Item in Notitia episcopatuum prov. Hellesponti, Πιονία. HARD.

54. *Mandacadeni*. Μανδακαδηνοί. In libris hactenus editis, *Mandagandeni*. In MSS. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, *Mandaeandeni*. At in Notitia episcopatuum prov. Hellesponti, p. 27, Μανδακάδα vigesimo octavo loco nominatur. Hi porro Cilicum, ut Macedonum Asculacæ, coloni fuere. HARD.

55. *Abrettini*. Stephanus: Ἀβρεττίνη, χώρα Μυσίας, etc. Straboni, lib. XII, pag. 576, dicitur Ἀβεττίνη. Et MSS. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, *Abretteni*, recte. HARD.

56. *Hellespontii*. Idem Olympii quoque appellati, teste Strabone, lib. XII, pag. 566, qui circa Olympum degebant Mysi, Bithynis ad austrum adjacentes. HARD.

XXXIII. 1. *Hamaxitus*. Dalec. *Amaxitus*. ED. — Stephanus : Ἀμαξιτὸς, πολίχνιον τῆς Τρωάδος, ex Strabone, lib. XIII, p. 604. Statim occurrit post Lecton promontorium, quo ab Æolide disterminatur. HARD. — *Messi* hodie vocatur, auctore D'ANVILLE. ED.

2. *Cebrenia*. Κεβρηνία χώρα τῆς Τρωάδος, Stephano. Oppido nomen Κέβρην, apud Suidam, p. 1427, et Harpocrat. pag. 166. Inter Scepsios ac Cebrenios Scamander medius labitur. Strabo, lib. XIII, p. 596. HARD.

3. *Troas*. Ἀλεξάνδρεια Τρωὰς Ptolemæo, lib. V, cap. 2, et Livio, lib. XXXV, p. 433, et l. XXXVII, pag. 460. Ab Antigono Ἀντιγόνεια, Ἀλεξάνδρεια appellata est ab Alexandro M. Vide nummum ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΝ a nobis proxime laudatum. Deinde et Romanos eo colonos deductos esse jam ævo suo Strabo testatur, lib. XIII, pag. 593, Augusto nimirum Principe, ut nummus declarat Antonini Severi ex ære, in Parisiensi nostro Cimelio asservatus, COL. AVG. TROAS. HARD. — *Eski Stamboul* vocantur rudera ejus. ED.

4. *Nee*. Νέη, vel Νέα, de qua jam lib. II, cap. 97. Straboni, lib. XIII, pag. 603, Νέα κώμη, inter Polichnam et Palæscepsin. HARD.

5. *Scamander*. Mela eleganter, lib. I, cap. 18 : « Huc ab Idæo monte demissus Scamander exit,

navigabilis, et in promontorio quondam Sigeum[6] oppidum. Dein portus Achæorum, in quem influit Xanthus Simoenti junctus : stagnumque prius faciens Palæscamander.
2 Cæteri Homero[7] celebrati, Rhesus, Heptaporus, Caresus, Rhodius vestigia non habent. Granicus diverso tractu in Propontida fluit. Est tamen et nunc Scamandria civitas parva, ac M. D[8] passus remotum a portu Ilium[9] immune, unde omnis rerum claritas. Extra sinum[10] sunt Rhœtea littora, Rhœteo, et Dardanio, et Arisbe, oppidis habitata. Fuit et Achilleon[11], oppidum juxta tumulum Achillis conditum a Mitylenæis, et mox Atheniensibus, ubi
3 classis[12] ejus steterat in Sigeo[13]. Fuit et Æantium[14], a Rho-

et Simois : fama, quam natura, majora flumina. » Idem etiam Xanthus appellatus, ex Homero, Iliad. XX, v. 74 : Ὃν Ξάνθον καλέουσι θεοὶ, ἄνδρες δὲ Σκάμανδρον. HARD. — *Tumbrechtchai* hodie vocatur et, de quo mox, Simois *Mendéré-sou*. ED.

6. *Sigeum*. Σίγειον Straboni, lib. XIII, pag. 595. Et mox eidem λιμὴν Ἀχαιῶν, ita dictus, quod eo appulerint Græci Trojam obsessuri, ad ostia Simoentis. HARD.— *Jeni-scher* hodie vocatur. ED.

7. *Homero*. Iliad. XII, vers. 20 : Ῥῆσός θ', Ἑπτάπορός τε, Κάρησός τε, Ῥόδιός τε. De Granico, cap. 40. H.

8. *M. D passus*. Leg. *M. D passibus*. Ita editio princeps. In MS. Reg. 1, MM. D. P. id est, duobus millibus quingentis passibus. BROT.

9. *Ilium immune*. A vetere Ilio Iliensium pagum ævo suo stadiis omnino XXX, hoc est, III M. DCCL pass. dissitum fuisse auctor est Strabo, lib. XIII, pag. 597. De Iliensium immunitate, Livius, lib. XXXVIII, cap. 39, ubi Rhœteum, de quo mox et Gergithum oppida eis a Romanis addita monet. ED.

10. *Extra sinum*. Hæc Mela totidem verbis, lib. I, c. 18, Ῥοίτειον et Δαρδάνον vocat Herod. Polym. lib. VII, pag. 400, n. 43; Δαρδάνιον Strabo, lib. XIII, pag. 595; Ἀρίσβην πόλιν Τρωάδος, Stephanus, a Mitylenæis conditam. HARD. — Ignotus omnino est horum oppidorum situs; a Dardanio tamen nomen suum traxisse videntur castella, quæ *Dardanelles* hodie vocantur. ED.

11. *Fuit et Achilleon*. Hæc Solinus iisdem verbis, cap. XL, p. 70. Stephanus : ἔςι καὶ πόλις ἐν τῷ Σιγείῳ Ἀχίλλειον. HARD.

12. *Ubi classis ejus*, etc. Dalec. *ubi classis ejus steterat. In Sigeo fuit*, etc. ED.

13. *In Sigeo*. Ita Stephanus mox citatus. Solinus haud levi errore, in Rhœteo cornu. HARD.

14. *Fuit et Æantium*. Transcripsit hæc quoque Solinus loco citato. HARD.

diis conditum in altero cornu[15], Ajace ibi sepulto, xxx stad.[16] intervallo a Sigeo, et ipso statione[17] classis suæ. Supra Æolida[18], et partem Troadis, in mediterraneo est, quæ vocatur Teuthrania[19], quam Mysi antiquitus tenuere. Ibi Caicus amnis jam dictus[20] oritur. Gens ampla per se, etiam quum totum[21] Mysia appellaretur. In ea Pioniæ[22], Andera, Cale[23], Stabulum, Conisium[24], Tegium[25], Balcea[26], Tiare[27] Teuthranie[28], Sarnaca, Haliserne[29],

15. *In altero cornu.* Nempe in Rhœteo. Αἰάντειον ibi locante Mela, lib. I, cap. 18, et Strabone, lib. XIII, cap. 595. HARD. — Loco ubi nunc est castellum *Nouveau Château* dictum. ED.

16. *XXX stad.* Ita MSS. Solinus, *XL.* HARD.

17. *Et ipso statione.* Et in eo ipso cornu classis Ajacis stetit. Ita MSS. omnes. Editi tenebras huic loco offuderunt, vocula superaddita, « et ipso in statione. » HARD.

18. *Supra Æolida.* Habet hæc quoque Solinus, c. XL, pag. 71. H.

19. *Teuthrania.* Τευθρανία a Theutrante dicta, Pandionis filio, Mysiæ rege, regio est inter Pergamum et Elæam sita. Strabo, lib. XII, pag. 571. Martianus, lib. VI, cap. de Phrygia, p. 221 : « Supra Troadem in mediterraneo Teuthrania est, quæ regio Mysorum fuit. » Ita etiam Scylax, pag. 35, et Scholiast. Pind. p. 168 : εἰς τὴν γῆν τοῦ Τεύθραντος, ἤγουν εἰς τὴν Μυσίαν. Hæc igitur proprie dicta Mysia est Plinio. H.

20. *Jam dictus.* Cap. 32 : « Ex Mysia veniens Caicus amnis. » H.

21. *Quum totum.* Tota Æolis, cujus pars Teuthrania est. Plinius, c. 32 : « Æolis... quondam Mysia appellata. » HARD.

22. *In ea Pioniæ*, etc. Πιονίαι, vel Πιοναὶ, unde Pionitæ appellati, superiore capite. Ἀνδειρα Straboni, lib. XIII, pag. 610, juxta Scepsin, Pioniam, et Gargara : Stephano quoque, pag. 82. HARD.

23. *Cale, Stabulum.* In MSS. *Tales, Tabulum.* Forte hic locum habet Κάλση, cujus mentio in Notitia episcop. provinc. Asiæ, pag. 43, cum Gargaris, et Pergamo. Eadem videtur esse, quæ, pag. 27, Κολοσσή. HARD.

24. *Conisium.* In Notitia eccles. provinc. Hellesponti, pag. 27, Κονισσίνη. HARD.

25. *Tegium.* MSS. Teium, Τήϊον. HARD.

26. *Balcea.* Βάλκεια, urbs circa Propontidem, Stephano. HARD.

27. *Tiare.* Ita MSS. Hinc Tiareni, vel Tyareni incolæ, paulo post appellandi. HARD.

28. *Teuthranie.* Τευθρανία Μυσίας πόλις, Stephano : ab ea datum regioni nomen. Martianus, loc. cit. « Civitas vero Teuthrania Caico flumine alluitur. » HARD.

29. *Haliserne.* Stephan. Ἀλίσαρνα, πόλις Τρωάδος χώρας, ex Theopomp. Xenophon, lib. VII de Expedit. Cyri, p. 426, meminit Ἐλισάρνης (lege Ἀλισάρνης) καὶ Τευθρανίας. H.

Lycide, Parthenium, Thymbre[30], Oxyopum[31], Lygdamum,
Apollonia[32], longeque clarissimum Asiæ Pergamum[33],
quod intermeat Selinus[34], præfluit Cetius profusus
4 Pindaso monte. Abest haud procul Elæa[35], quam in littore
diximus[36]. Pergamena vocatur ejus tractus jurisdictio. Ad
eam conveniunt[37] Thyatireni[38], Mygdones[39], Mosyni[40],

30. *Thymbre.* Chifflet. *Cambre.* Ed.—Θύμϐρα, πόλις Τρωάδος Stephano: ubi Apollinis Thymbræi fanum. Conf. Strab. lib. XIII, pag. 598. Hard.

31. *Oxyopum.* Ὀξυωπόν. In Notitia episcop. provinc. Hellesponti, pag. 45, nominatur Ὤκη, cui forte locus hic debetur: Lygdamum vero (sic enim MSS. legunt, non *Lygdanum*) a Lygdami Sardium expugnatore nomen traxisse videtur: de quo Strabo, lib. I, pag. 61. H.

32. *Apollonia.* Ex urbibus ejus nominis, quas Stephanus recenset, hæc octava est, Ἀπολλωνία Μυσίας, ab Apollonia quæ propter Rhyndacum amnem est, diversa. Pergamo hæc ad ortum objacet, teste Strabone, lib. XIII, pag. 625. Hard.

33. *Pergamum.* Galeni patria: Attalicorum regum sedes: τὸ Πέργαμον, Straboni, lib. XIII, pag. 623. Hard. — *Bergamo* nunc dicitur. Ed.

34. *Selinus... Cetius.* Ille Σελεινὸς, non Σελινοῦς, ut Ortelius existimavit: iste Κήτειος, cujus accolæ Κήτειοι appellati ab Homero, Odyss. XIII, vers. 520, ubi Eustathius monet Cetios a nonnullis dici Pergamenos, quod juxta Pergamum amnis ille laberetur. Hesychius Mysos, in quibus Pergamum fuit, sic appellat: Κήτειοι, γένος Μυσῶν, ἀπὸ τοῦ παραῤῥέοντος ποταμοῦ Κήτεως. Nummus M. Aurelii, apud Spanhem. pag. 485, fluvii nomen exhibet: cujus epigraphe hujusmodi est: ΕΠΙ CΤΡΑ. ΚΑΛΛΙCΤΕΟ. CΕΛΕΙΝΟC ΚΗΤΕΙΟC ΠΕΡΓΑΜΗΝΩΝ Β. ΝΕΩΚΟΡΩΝ. Hoc est, ἐπὶ στρατηγοῦ Καλλιστέος, Σελεινὸς, Κήτειος, Περγαμηνῶν δὶς Νεωκόρων. «Sub prætore Callisteo, Selinus, Cetius, Pergamenorum bis Neocorum » nummus. Potuit et Caicum addere, quem non procul inde fluere, auctor est Strabo, lib. XIV, p. 624, campumque rigare, qui Κάϊκος vocetur. Hard.

35. *Elæa.* Pineus, *Ialea.* Dalec.

36. *In littore.* Initio cap. superioris. Hard.

37. *Eam.* Vet. apud Dalecamp. *eamdem.* Ed.

38. *Thyatireni.* A Thyatira, quæ alluitur Lyco, ut dictum est cap. 21. Hard.

39. *Mygdones.* Mygdonum, Phrygum, Trousmque fines, inter se dirimere haud proclive esse Strabo fatetur, lib. XII, pag. 564. Idem Olympi Mysiæ montis incolas Mygdones facit, pag. 575. Phrygiæ majori Stephanus Μυγδονίαν adjudicat. Hard.

40. *Mosyni.* Dalec. *Mossini.* Ed. — Ab oppido, cujus mentio in Notitia episcopatuum provinciæ Phrygiæ Capatianæ, p. 27, Μόσυνα. Leunclavius, pag. 98, ὁ Μοσύνων.

Bregmenteni[41], Hieracometæ[42], Perpereni[43], Tiareni, Hierolophienses[44], Hermocapelitæ[45], Attalenses[46], Pantaenses, Apollonidienses[47], aliæque inhonoræ civitates. A Rhœteo Dardanium[48] oppidum parvum abest stadia LXX[49]. Inde XVIII M. promontorium Trapeza[50], unde primum concitat se Hellespontus. Ex Asia interiisse gentes tradit Eratosthenes, Solymorum[51], Lelegum, Bebrycum,

Ptolemæo, lib. V, c. ΜΟΞΙΑΝΟΙ, pro ΜΟΣΥΝΟΙ. Hard.

41. *Bregmenteni.* Leg. *Bregmeni.* Ita MSS. et editio princeps. Brot.

42. *Hieracometæ.* Dalecampius, *Hieracomitæ.* Ed. — Ἱερακωμῆται, Polybio in Excerptis, pag. 69, ab Ἱερὰ κώμη, quæ vox *sacrum pagum* sonat: sed Cariæ ab eodem adscribitur. Ultra Mæandrum sita, apud Livium, lib. XXXVIII, c. 12. H.

43. *Perpereni.* Perpereni, a Perperene, de qua cap. sup. Tiareni, a Tiare, de qua proxime dictum est. Hard. — Dalecamp. *Tyareni*, non *Tiareni.* Ed.

44. *Hierolophienses.* Sic restituimus admonitu codicum Reg. 1, 2, Paris. etc. In Parm. edit. *Hierapolienses.* In reliquis, *Hierapolenses:* quæ vox nec græcum idioma refert, nec latinum. Barbarus *Hydropolienses* confinxit, quos hoc loco nobis objiceret. Accedit eo quod Hierapolis non hujus Pergameni conventus sit, sed Cibyratici, ut dictum est cap. 29. Id nomen ab oppido factum videtur, cujus mentio in Notitia episcop. provinciæ Bithyniæ, pag. 45, ὁ Γάλλου, ἤτοι Λόφων. Vox ea ἱερὸς λόφος *sacrum collem* sonat. H.

45. *Hermocapelitæ.* Ἑρμοκαπηλῖται, quasi Mercurii caupones. Eorumdem codicum ope, et quod tutius est, adstipulante Notitia vetere episcopatuum provinciæ Lydiæ, in qua ὁ Ἑμοκαπηλίας legitur, pag. 45 et p. 13, Ἑρμοκαπηλίας, hanc vocem sanavimus, quæ in edit. Parmens. in *Hermacopolitæ:* auctore deinde Hermolao Barbaro, in *Harmatopolitæ* commutata erat. Quamquam Lydiæ ea Notitia Hermocapelitas accenset, Pergamenæ tamen illi, ut et Thyatireni, jurisdictioni paruerunt. Neque huc pertinet Ἁρματοῦς oppidum, cujus Thucydides meminit, lib. VIII, p. 626, ut Ortelio visum est: nam ex eo Hermatuntopolitas dici oportuisset. Hard.

46. *Attalenses.* Ab Attalia, de qua cap. 32. Pantaenses, in MSS. *Pataenses.* Hard.

47. *Apollonidienses.* Ἀπολλωνὶς urbs est Straboni, lib. XIII, pag. 625, a Pergamo stadiis XXX, totidemque a Sardibus. Hard.

48. *Dardanium.* De quo proxime hoc cap. Hard.

49. *LXX.* Vet. apud Dalecamp. *LXX mill.* Ed.

50. *Trapeza.* Hodie *capo de Janisseri*, unde fit arctius mare, nec jam alluit terras, ut ait Mela, lib. I, cap. 18; sed rursus dividens, angusto Hellesponti freto littus obvium findit. In Conc. Quinisexto, pag. 119: Εὐγένιος ἐπίσκοπος πόλεως Τραπέζων Παχατιανῆς. Hard.

51. *Solymorum.* Solymi olim Pi-

Colycantiorum, Trepsedorum. Isidorus Arimos[52] : et Capretas, ubi sit Apamia[53] condita a Seleuco rege, inter Ciliciam, Cappadociam, Cataoniam, Armeniam. Et quoniam ferocissimas gentes domuisset, initio Dameam[54] vocatam.

1 XXXIV. (XXXI.) Insularum ante Asiam prima est in Canopico ostio Nili, a Canopo Menelai[1] gubernatore (ut ferunt) dicta. Altera juncta ponte Alexandriæ, colonia Cæsaris Dictatoris, Pharus[2] : quondam diei navigatione distans ab Ægypto : nunc e turri nocturnis ignibus cursum navium regens. Namque fallacibus vadis Alexandria, tribus omnino aditur alveis mari, Stegano[3], Posideo, Tauro.

2 In Phœnicio deinde mari est, ante Joppen Paria[4],

sidæ appellati, ut diximus c. 24. Leleges, Λέλεγες, Cariam tenuere, Strabo, lib. XIII, pag. 611. A Bebrycibus Bithynia olim Bebrycia appellata: idem, lib. XII, p. 541, et Eusebius in Chronic. pag. 104. De Colycantiis, Trepsedisque, vel ut codd. MSS. Trypsedis, nihil compertum. HARD.

52. *Arimos.* Vet. apud Dalecamp. *Arimæos.* ED. — Sedes horum incertas fuisse Strabo fatetur, l. XIII, pag. 627; a quibusdam in Phrygia collocatos, lib. XII, pag. 579. H.

53. *Apamia.* De qua cap. 29. A Seleuco Nicatore condita, et uxoris nomine appellata. HARD.

54. *Dameam.* A δαμάω, *subigo*, *perdomo.* Id vero nomen Asiæ potius hæsisse arbitramur, quæ ferocissimarum gentium victrix fuit, quam Apameæ, etsi aliter Ortelio visum, et auctoribus Indicis Pliniani, ante hunc diem. HARD.

XXXIV. 1. *A Canopo.* Tacitus, Annal. lib. II, c. 60: « Condidere Canopum oppidum Spartani, ob sepultum illic rectorem navis Canopum, qua tempestate Menelaus Græciam repetens, diversum ad mare, terramque Libyam est delatus. » HARD.

2. *Pharus: quondam diei*, etc. Vide quæ diximus, lib. II, c. 87. Nunc annexa continenti est: ejus portus gemina arce clauditur, vulgo *les Farillons.* HARD. — Tabulam vide Alexandriæ veteris et novæ in primo Q. Curtii tomo, pag. 350 edit. nostræ. ED.

3. *Stegano*, etc. Dalec. *Tegamo.* ED.—Στεγανῷ, clauso, sive munito: Ποσειδίῳ, sive Neptunio: et Ταύρῳ. De Posideo, cui a Neptuni templo nomen est inditum, Strabo, lib. XVII, pag. 764. HARD.

4. *Ante Joppen Paria.* Unde Παριανοί dicti apud Josephum, Antiq. Jud. lib. XIV, cap. 17, pag. 487. Paria porro id saxum est, quod

tota oppidum, in qua objectam[5] belluæ Andromedam ferunt: et jam dicta[6] Arados: inter quam et continentem, quinquaginta cubita alto mari (ut auctor est Mucianus[7]), e fonte dulcis[8] aqua tubo coriis facto, usque[9] a vado trahitur.

XXXV. Pamphylium mare, ignobiles insulas habet. Cilicium ex quinque maximis[1], Cyprum, ad ortum occasumque Ciliciæ, ac Syriæ objectam, quondam IX regnorum[2] sedem. Hujus circuitum Timosthenes CCCCXXVIII[3]

Joppæ civitati projacere ante dixit, c. 14, in quo vinculorum Andromedæ vestigia servari aiebant. Ita libri omnes, ex quibus emendandus Mela, lib. II, c. 7: « Arados etiam in Phœnice est parva, quantum patet, tota oppidum. » Lege, « Arados etiam in Phœnice est, et Paria, quantum patet, tota oppidum. » Nec Vossio assentimur, aienti, Annotat. in Melam, pag. 202, ex eo Pomponii textu Plinium potius, quam ex Plinio Melam emendandum esse. Nam præterquam, quod Josephus, ut dixi, Antiquitat. Jud. lib. XIV, c. 17, p. 487, Παριανῶν prope Joppen meminit, Notitia antiqua ecclesiastic. pag. 85, inter suffraganeos archiepiscopi Tyrensis, Accanensem habet, Sidoniensem, Berytensem, et quarto loco *Paris.* qua voce mutila, ut apparet, num Pariensis pro Joppensi sedes intelligatur, æstimandum aliis relinquimus. Hard.

5. *Objectam.* Vet. apud Dalec. *subjectam.* Ed.

6. *Et jam dicta.* Cap. 17. Hard.

7. *Mucianus.* Adde et Arist. Hist. Anim. lib. VIII, cap. 3, pag. 865; Strabonem, lib. XVI, pag. 753 et 754, et Ælianum, Histor. Animal. lib. IX, cap. 64. De ratione ea eliciendæ aquæ dulcis ex ipso mari Plinius iterum infra, lib. XXXI, cap. 37. Hard.

8. *E fonte dulcis aqua.* De fontibus aquæ dulcis in ipso mari jam diximus supra lib. II, c. 106, n. 11. Ed.

9. *Usque a vado.* Vet. apud Dalec. *usque ad vadum.* Ed.

XXXV. 1. *Ex quinque maximis.* Interni maris septem insulas maximas Strabo numerat, lib. XIV, p. 654: Sardiniam, Siciliam, Cyprum, Cretam, Eubœam, Corsicam, Lesbum. Plinius Eubœam et Lesbum accenset minoribus, quæ Ptolemæi quoque sententia est. Hard.

2. *IX regnorum.* Mela, lib. II, cap. 7. Id quomodo accipiendum sit, ex Strabone liquet, aiente lib. XIV, p. 684, singulas urbes singulis olim tyrannis paruisse: præcipuas nimirum. Hard.

3. *CCCCXXVIII.* Strabo, lib. XIV, pag. 682, stadiis definit ambitum insulæ ter mille et quadringentis, quæ sunt omnino passuum millia *CCCCXXV.* Dissentit ab aliis Isidorus, quod is sinuum lacinias omnes non ingreditur. Hard. — Dalecamp. *CCCCXXIX.* Pineus, *CCCCXXVII.* Ed.

M. D. prodidit. Isidorus CCCLXXV M. Longitudinem inter duo promontoria, Dinaretum[4] et Acamanta, quod est ad occasum, Artemidorus[5] CLXII D. Timosthenes CC. Vocatam[6] ante Acamantida[7], Philonides : Cerastin[8] Xenagoras, et Aspeliam[9], et Amathusiam, et Macariam[10] : Asty-
2 nomus Crypton[11], et Coliniam[12]. Oppida in ea XV. Nea[13]

4. *Dinaretum*. Hodie *Capo S. Andrea*. Acamantidi, cui ab Acamante Thesei F. Hesychio teste, nomen est inditum, nunc nomen est, *Capo S. Arnaut*, sive *S. Pisano*, hoc est, S. Epiphanii. Ἀκάμας ἄκρα Ptolemæo, lib. V, cap. 14, et Straboni, loco citato. Hesychio, p. 47, Ἀκάμαντον ὄρος ἐν Κύπρῳ. HARD.

5. *Artemidorus CLXII D*. Sic libri MSS. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. et vet. Dalec. Adstipulatur Artemidorus ipse, qui in Epitome quam Agathemerus fecit, Geogr. lib. I, cap. 5, longitudinem Cypri ait esse stadiorum, α' τ' MCCC, quæ passuum omnino efficiunt, CLXII M. D. In editis hactenus, CLX M. D. HARD.

6. *Vocatam ante... et Aspeliam*. Dalec. *vocatam ante Acamantida, Philonides Cerastin, Xenagoras et Aspeliam*. Præterea in vet. ap. Dal. legitur *Timosthenes vocavit*, etc. ED.

7. *Acamantida*. Vel ab Acamante promontorio, vel ab Acamante Thesei F. HARD.

8. *Cerastin*. Κεραστὶς est Stephano, aliisque : Κεραςία Lycophroni, pag. 72. Quem in locum Tzetzes animadvertit duplicem esse hujus nominis rationem : alteram ab Androcle excogitatam, quod essent cornuti incolæ : quod secutus videtur Ovidius, Metam. lib. X, vs. 223 : « Atque illos, gemino quondam quibus aspera cornu Frons erat, unde etiam nomen traxere Cerastæ. » Alteram a Xenagora, quem Plinius laudat, ob crebra promontoria, quæ Græci κέρατα appellant : ὡς δὲ Ξεναγόρας ἐν τῷ Περὶ νήσων, διὰ τὸ ἔχειν πολλὰς ἐξοχὰς, ἃς κέρατα καλοῦσι, Κεραστία ὠνομάσθη. HARD.

9. *Et Aspeliam*. Forte, et *Sphe-ciam*, Σφήκειαν : sic enim a Lycophrone vocitatur, loc. citat. et a Stephano. HARD.

10. *Et Macariam*. A felicitate, seu ubertate soli, cælique temperie. HARD.

11. *Crypton*. Stephanus : Ἀςύνομος δὲ φησὶ Κρυπτὸν κεκλῆσθαι, διὰ τὸ κρύπτεσθαι πολλάκις ὑπὸ τῆς θαλάσσης, quod sæpe a mari absconditur. Sic Eustath. in Dionys. H.

12. *Coliniam*. MSS. *Coloniam*. An Corineam, Coroneamve, a Corineo oppido, vel Corone, de quo mox ut ab Amathunte Amathusiam? An Κολωνία potius a crebris collibus et promontoriis? HARD.

13. *Nea Paphos*. Νέα Πάφος, καὶ ἡ πάλαι Πάφος, nova et antiqua Paphos. Utriusque meminit Strabo, lib. XIV, pag. 683. Voculam *Nea*, ex MSS. Reg. 1, 2, Colbert. 1, 2, Paris. addidimus. A vetere nova distabat stadiis LX, teste Strabone, in occidentali latere insulæ. *Baffo*, sive *Baffa*, nomen servat. H. et ED.

Paphos, Palæpaphos, Curias[14], Citium[15], Corineum[16], Salamis, Amathus[17], Lapethos[18], Solœ[19] : Tamaseus[20], Epidarum[21], Chytri[22], Arsinoe[23] : Carpasium[24], Golgi[25].

14. *Curias.* Stephano, Κούριον, πόλις Κύπρου, ἡ χώρα Κουριὰς Ptolemæo, lib. V, cap. 14, in latere est meridionali insulæ. Nunc *Audimo*, sive, ut ait D'ANVILLE, *Piscopia*, juxta promontorium, quod Ptolemæo Κουριὰς ἄκρα dicitur, nunc est *Capo delle Gatte*. HARD. et ED.

15. *Citium.* Κίτιον πόλις, Ptolemæo, loc. citat. in australi littore. Nunc *Chiti* : et vicino promontorio nomen inde *Capo di Chiti*. Hinc Zeno Κιτιεὺς, perperam aliter statuente Cujacio, Observ. lib. III, c. 38. HARD.

16. *Corineum, Salamis.* In Notitia Eccles. Provinciæ Cypri insulæ, quinto loco Κόρην nominatur, pag. 35, quod Plinii Corineum est. Decimo tertio, Κυρηνία quæ Scylacis, pag. 39, Κερύνεια est, Ptolemæi Κερωνία, Boreæ obversa, quæ nunc *Cerines*. Plinii Corineum, austro : littus enim australe in præsenti legit : mox flectit cursum ad solis exortum, ubi Salamis a Ptolemæo collocatur, l. cit. Hæc postea Constantia, Κωνςάντεια, dicta, S. Epiphanii sede clara. Ex ejus deinde ruinis haud procul a vetere oppido, quod *Costanza* nomen servat, excitata *Famagousta* est. Non est autem Plinii Corineum, Stephani et Porphyrii Κορώνη, ut Meursio visum, in Cypro : quum Κορώνη, vetus ipsa Salamis sit. H.

17. *Amathus.* Ἀμαθοῦς, Ptolem. in meridionali ora. Nunc *Limisso*, sive, ut ait D'ANVILLE, *Linmeson antica*. ED.

18. *Lapethus.* Λάπηθος, πόλις Κύπρου, Stephano : in boreali insulæ latere a Ptolemæo collocatur, hodieque *Lapito* dicitur. HARD.

19. *Solœ.* Pineus *Solus*. DALEC. — Σόλοι, Ptolemæo, loco cit. contra Boream jacet. H. — Nunc *Solia* auctore D'ANVILLE. ED.

20. *Tamaseus.* In mediterraneis Cypri oppidis, Ταμασσὸς Ptolemæo, lib. V, cap. 14, et in Notitia Eccl. Ovid. Metam. lib. X, vers. 644 : « Est ager, indigenæ Tamasenum nomine dicunt, Telluris Cypriæ pars optima. » H. — Vet. apud Dalec. *Tamasus*. ED.

21. *Epidarum.* Vet. apud Dalec. *Epidaurum*. Lusignano, *Pitareuil*. HARD. et ED.

22. *Chytri.* Χύτροι Stephano, et Harpocr. In Notitia Eccles. p. 35, Κύθροι. Ptolemæo, Χύτρος, in civitatibus mediterraneis. HARD. — Nunc *Citria*, sive *Palæo-Chitro* dicitur, auctore D'ANVILLE. ED.

23. *Arsinoe.* Gemina eo nomine fuisse videtur in Cypro civitas : altera in boreali ora, quæ nunc *Alessandretta*, sive, ut vult D'ANVILLE, *Poli*, Ptolemæo memorata, lib. V, cap. 14; mediterranea altera, de qua nunc Plinius : incolis *Arzes*. Stephano, Μάριον ut mox dicemus.

24. *Carpasium.* Vet. apud Dalec. *Carphalium*. Καρπασία Stephano : Scylaci, pag. 39, Καρπάσεια. In Notitia Eccles. Καρπασὴν. Latere insulæ orientali collocatur a Ptolemæo, lib. V, cap. 14. H. et ED.

25. *Golgi.* Vet. apud Dal. *Golgæ*.

Fuere et ibi Cinyria[26], Marium[27], Idalium[28]. Abest ab Anemurio[29] Ciliciæ quinquaginta M. passuum. Mare, quod prætenditur, vocant Aulona[30] Cilicium. In eodem situ[31] Eleusa insula est : et quatuor, ante promontorium[32] ex adverso Syriæ, Clides[33] : rursusque ab altero capite[34] Stiria. Contra Neam Paphum Hierocepia[35]. Contra Salamina, Salaminiæ[36].

Nomen habet a duce Golgo, inquit Stephanus. Veneri sacrum oppidum. Catullus, in Epith. « Quæque regis Golgos, quæque Idalium frondosum. » Incerti plane situs. H. et Ed.

26. *Cinyria*. Cui nomen a Cinyra rege datum, teste Nonno, lib. XIII; Dionys. p. 378. Non est Scylacis Κερύνεια, aut Κερωνία Ptolemæi, ut visum Spanhemio. Hard.

27. *Marium*. Vet. apud Dalec. *Murium*. Scylaci, pag. 39 : Μάριον πόλις ἑλληνίς. Ex ipsius ruinis crevisse mediterraneam Arsinoen, ex Stephano colligimus : Μάριον, inquit, πόλις Κύπρου, ἡ μετονομασθεῖσα Ἀρσινόη. Et verbo Ἀρσινόη· Ἀρσινόη Κύπρου, ἡ πρότερον Μάριον λεγομένη. Hard. et Ed.

28. *Idalium*. Ἰδάλιον, πόλις Κύπρου, Stephano. Veneri, ut diximus, sacrum. H. — Ejus nomen servare locum *Dalin* vocatum opinatur d'Anville. Ed.

29. *Abest ab Anemurio*. De quo cap. 22. Hard.

30. *Aulona*. Chiffl. *Aulona Cilicum*. Αὐλῶνα Κιλίκιον pariter id fretum Ptolemæus vocat, lib. V, cap. 14, hoc est, *canalem Cilicium* : hodie *mer de Caramanie*, sive *de Cypre*. Hard. et Ed.

31. *In eodem situ*. In Cilicio mari. Insulæ nomen Ἐλέουσσα, apud Strabonem, lib. XIV, pag. 651, et alibi passim : a Rhodo dissidet stadiis cxx, hoc est, passuum mill. xv. Stephano eadem, ut videtur, Ἐλαιοῦσσα, νῆσος Κιλικίας, nisi mendum sit librariorum. H. — Dalec. *Elæusa*, non *Eleusa*. Ed.

32. *Ante promontorium*. Dinaretum scilicet, quod Syriæ obvertitur. H. — Vet. apud Dalec. *ante promontoria. Ex adverso*. Ed.

33. *Clides*. Κλεῖδες Ptolemæo, lib. V, cap. 14, quasi claves. Straboni duæ tantum exiguæ insulæ, lib. IV, pag. 682, sed saxa verius appellaveris. Herodoto, Terpsich. lib. V, pag. 330, num. 108, Κληῖδες τῆς Κύπρου. H. — *Clides*, id est, claves. Ad eas insulas, nummum, in quo clavis antiqua expressa est, merito retulit Cl. Pellerin, *Recueil de médailles de peuples et de villes*, tom. III, pag. 53. Brot.

34. *Ab altero capite*. Altero videlicet promontorio, Acamante, quod occasum spectat. Adversam huic interpretationem ab aliis allatam nil moror. Styriam porro intelligi arbitror, cujus incolæ ab Herodot. Uran. lib. VIII, n. 1, pag. 464, et n. 46, pag. 477, Στυρέες appellantur. Hard.

35. *Hierocepia*. Ἱεροκηπία, seu sacer hortus Straboni, juxta Neam Paphum, lib. XIV, pag. 684, sed num insula ea sit, non satis plane dicit. Hard.

36. *Salaminiæ*. Dalec. *Salaminæ*.

In Lycio[37] autem mari Illyris, Telendos[38], Attelebussa, 3
Cypriæ tres steriles, et Dionysia, prius Caretha dicta. Deinde contra Tauri promontorium pestiferæ navigantibus Chelidoniæ totidem[39]. Ab iis cum oppido Leucolla[40], Pactyæ : Lasia[41], Nymphais, Macris, Megista[42], cujus civitas interiit. Multæ deinde ignobiles. Sed contra Chimæram Dolichiste[43], Chirogylium[44], Crambussa[45], Rho-

Contra Salamin, sive Famagustam, et Carpasium sitæ : unde et Καρπασίαι νῆσοι appellatæ a Strabone, lib. XIV, p. 682, et a Ptolemæo, lib. V, cap. 14. Hard. et Ed.

37. *In Lycio.* Ex iis hæ cæteris scriptoribus memoratæ. Ἀττελέβουσα, sic appellata, a copia bruchorum : est enim Græcis ἀττέλεβος, *bruchus*. A Ptolemæo, lib. V, cap. 5, inter Pamphyliæ insulas collocatur. Διονυσιὰς vero νῆσος a Scylace, p. 37, prope Chelidonias. Vide etiam Stephanum, verbo Διονυσία. H.

38. *Telendos.* Vet. apud Dalec. *Tolandros*. Ed.

39. *Chelidoniæ totidem.* Dalec. mutata interpunctione, *Chelidoniæ: totidem ab iis.* Quot Cypriæ, nempe tres. Χελιδονίαι, Straboni, lib. XIV, pag. 666. Mela, lib. II, cap. 7 : « Quæ contra Tauri promontorium importune navigantibus objacent, Chelidoniæ nominantur. » Festus Avienus, vs. 694 : « Inde Chelidoniæ tres sese gurgite tollunt. » Hard.

40. *Cum oppido Leucolla.* Dalec. *Leucola*, non *Leucolla*. Pactyas insulas pagis vicisque solum constare, non oppidis significat : oppidum aliud ibi nullum esse, quam quod in promontorio vicino Pamphyliæ situm, cui Leucolla pariter nomen esse diximus, cap. 26. Ed.

41. *Lasia*, etc. Vet. apud Dalec. *Elysia*, *Nymphalis*, *Meris*. Λασία, quod sylvis agrestibus horrens et hirsuta : Νυμφαΐς, quod Nymphis sacra : Μακρὶς, quod in longum porrecta : hæc quatuor insularum nomina, quæ Pactyæ appellantur. Quarta enim Megiste est. H. et Ed.

42. *Megista.* Ptol. *Maxima*. Dal. — Ptolemæus, lib. V, c. 3, et Stephanus : Μεγίστη, πόλις καὶ νῆσος τῆς Λυκίας. Scylaci, pag. 37, νῆσος Ῥοδίων, Rhodiorum juris. Μεγίστη maximam sonat. H. — *Kastelorizo* nunc esse videtur. Ed.

43. *Dolichiste.* Vet. apud Dalec. *Dolichiæ*. Inter Lycii maris insulas Δολιχίστη Ptolemæo, loco citato, hoc est, *in longum porrecta*. Hodie *Kakava*. Hard. et Ed.

44. *Chirogylium.* MSS. proxime laudati, cum Chifflet. *Chirodilion*, quod sincerius arbitror : ut sit χειροδείλιον nomen insulæ factum, ab incolarum timiditate et ignavia. Hard.

45. *Crambussa.* Vet. apud Dalec. *Crambis*. Stephano, Κράμβουσα, νῆσος περὶ Σελεύκειαν τῆς Ἰσαυρίας. Straboni, lib. XIV, p. 680, juxta Corycum promontorium, Κραμβοῦσα νῆσος. Etiamnunc *Grambousa* dicitur. H. et Ed.

ge[46], Enagora VIII mill. passuum, Dædaleon[47] duæ, Cryeon tres, Strongyle, et contra Sidyma[48] Antiochi, Glaucumque versus amnem Lagusa[49], Macris[50], Didymæ, Helbo, Scope, Aspis[51]: et in qua oppidum interiit, Telandria[52]: proximaque Cauno Rhodussa[53].

1 XXXVI. Sed pulcherrima et libera Rhodos[1], circuitu cxxv[2] mill. passuum: aut si potius Isidoro credimus, CIII. Habitata urbibus, Lindo[3], Camiro, Ialyso, nunc Rhodo.

46. *Rhoge.* Vet. apud Dal. *Aroge.* Ῥώγη, νῆσος ἐπὶ τῇ Λυκίᾳ, Stephano. H. et Ed.

47. *Dedaleon.* Δαιδαλέων, hoc est, contra illud Cariæ oppidum, quod Dædala diximus, cap. 29, insulæ duæ Dædalensium appellatæ in alto objacent: contra Crya, Cryensium tres: contra Σίδυμα Lyciæ, Antiochi nomine una. Sic inferius, cap. 38: « Insulæ quæ Pisistrati vocantur. » Tamen MSS. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, et Paris. pro *Cryeon tres*, habent *Cypron tres*. H. — Vet. apud Dalec. *Cryeon tres Strongylæ*. Ed.

48. *Sidyma.* Strab. *Solima.* Dal.

49. *Lagusa.* Stephanus: Λάγουσα, νῆσος περὶ Κρήτην, post Strab. lib. X, pag. 404. A copia leporum nomen accepit. De Glauco amne diximus in Caria, c. 29. Hard.

50. *Macris.* Μακρὶς, a longitudine: a numero, et paritate, Δίδυμαι. In MSS. deinde Reg. 1, 2, Colb. 1, 1, 2, et Paris. unica voce, *Helboscope*, forte pro *Helioscope*, Ἡλιοσκόπη. Sic enim Ἡλιοτρόπιον Thessaliæ urbem novimus. Hard.

51. *Aspis.* Stephanus, verbo Ἀσπίς· Ἔστι καὶ νῆσος πρὸς τῇ Λυκίᾳ. Hard.

52. *Telandria.* Vet. apud Dalec. *Cyllandria*. Contra Telandrum Lyciæ, Cariæve oppidum, de quo cap. 28; unde et insulæ nomen impertitum. H. et Ed.

53. *Rhodussa.* Ῥόδουσσα. Hard.

XXXVI. 1. *Libera Rhodos.* Rhodiis concessum ut libertatem ac suas leges haberent, auctor est Strabo, lib. XIV, p. 652, ἀπὸ Ῥωμαίων αὐτόνομος διατελεῖ. Sueton. in Claudio, cap. XXV: « Libertatem Rhodiis ob pœnitentiam veterum delictorum reddidit. » Quo αὐτονομίας beneficio ut fruerentur, pependisse didrachmon videntur: quod Judæos quidem fecisse ut eodem jure gauderent, scimus ex Dione, lib. LX. Hard.

2. *Circuitu XXV.* Strabo, lib. XIV, pag. 655, stadia habet DCCCCXX, hoc est, CXV mill. pass. H. — Dal. *CXXX*, invito Chiffl. Ed.

3. *Lindo*, etc. Complexus est versiculo eas Homerus, in Catal. v. 163, Λίνδον, Ἰηλυσσόν τε, καὶ ἀργινόεντα Κάμειρον. In unam deinde coaluisse urbem, Rhodum nomine, auctor est Conon apud Phot. in Bibl. cod. 186, pag. 456; Diodorus, Bibl. lib. XIII, pag. 196; Strab. loco cit. H.—Nota tamen et nunc sunt nomina *Lindo* et *Camiro* in ea insula, auctore D'Anville. Ed.

Distat ab Alexandria Ægypti DLXXVIII[4] mill. ut Isidorus tradit : ut Eratosthenes, CCCCLXIX mill. ut Mucianus[5], D. a Cypro CLXVI. Vocitata est antea Ophiusa[6], Asteria, Æthræa, Trinacria, Corymbia, Pœeessa, Atabyria ab rege : deinde Macaria[7], et Oloessa. Rhodiorum[8] insulæ, Carpathus, quæ mari[9] nomen dedit : Casos, Achne[10] olim : Nisyros distans ab Gnido XII mill. D, Porphyris[11] antea dicta. Et eodem tractu media inter Rhodum Gnidumque Syme[12]. Cingitur XXXVII[13] mill. D. Portus benigne præbet

4. *DLXXVIII mill.* Chifflet. *DLXXXIII mill.* Ed.

5. *Ut Muc. D.* Muciano Strabo suffragatur, lib. II, p. 125, quum a Rhodo Alexandriam trajectum ait esse stadiorum quater mille. H.

6. *Ophiusa.* Ὀφίουσα Straboni, pag. 653. Ὀφιοῦσσα Stephano, a copia serpentium, ut ait Heraclides, cap. de politia Rhodiorum. Ἀςερία, vel ab Asterio rege : vel quod a longe aspicientibus cerneretur, instar sideris, ὡς ἀςήρ, quod in simili alterius oppidi nomine Stephanus conjectat. Αἰθραία Stephano quoque Rhodus appellata, ob aeris serenitatem : Rhodi enim nunquam tanta nubila obduci, ut non aliqua hora Sol cernatur, diximus lib. II, cap. 62. Τρινακρία, a forma, quæ illi triquetra, teste Constant. Porphyr. lib. I, them. 14. Κορυμβία, quod emineat : vel quod ederæ corymbos referat. Ποιήεσσα, quod herbosa sit et frugifera. Ἀταβυρία, vel a rege, vel a monte qui Rhodi celeberrimus. Ἀταβύριον ὄρος Ῥόδιον, apud Tzetzem, Chiliad. 4, Hist. 138, vers. 390, ubi Jovis templum, qui Ἀταβύριος inde et ipse dictus est. Ταβυρίου Διὸς ἱερὸν in insula Rhodo, apud Appian. in Mithrid. p. 187, pro Ἀταβυρίου. Μακαρία, ob cæli solique temperiem, teste Mela, lib. II, cap. 7, et Diodor. Sic. lib. V. Ὀλόεσσα denique, hoc est, malefica, exitiosa, ob serpentium, quibus scatebat olim, venenum. Hard.

7. *Macaria.* Dalec. *Macria.* Ed.

8. *Rhodiorum insulæ.* Has quoque complexus Homerus, Iliad. B, in Catal. vs. 183 : Οἳ δ' ἄρα Νίσυρόν τ' εἶχον, Κράπαθόν τε, Κάσον τε. H.

9. *Quæ mari.* Carpathio. Ipsa nunc *Scarpanto* dicitur : et ab ea mari nomen. Hard.

10. *Achne olim.* Vet. apud Dal. *Casos ac duæ Calymnæ, Gyros;* alii *Suyros.* Ἄχνη Græcis maris asperginem, spumamque significat : atque id insulæ nomen fortassis inditum, quod marinis fluctibus crebro illidatur. Nunc *Casa.* H. et Ed.

11. *Porphyris.* A purpurarum multitudine. Stephanus : Νίσυρος, μία τῶν Κυκλάδων. . . ἐκαλεῖτο καὶ Πορφυρίς, ἀπὸ τῶν ἐν αὐτῇ πορφυρῶν. Sic etiam Eustath. in Iliad. B, p. 318. H.—*Nicero* hodie vocatur. Ed.

12. *Syme.* Straboni, lib. XIV, pag. 656, Σύμη plane eodem situ. Stephano quoque, et Scylaci, pag. 38, et ante omnes Herodoto, Clio, lib. I, pag. 72, num. 174. H.

13. *XXXVII mill.* Ex recentioribus *XXX mill.* Ed.

octo. Præter has circa Rhodum, Cyclopis[14], Steganos, Cordylusa, Diabetæ[15] IV. Hymos[16], Chalce[17] cum oppido, Seutlusa[18], Narthecusa[19], Dimastos, Progne : et a Gnido, Cisserussa, Therionarce[20] : Calydne[21] cum tribus oppidis, Notio, Nisyro, Mendetero ; et in Arconneso[22] oppidum Ceramus. In Cariæ ora, quæ vocantur Argiæ[23], numero viginti, et Hyetussa[24], Lepsia, Leros.

3 Nobilissima autem in eo sinu Cos[25], ab Halicarnasso quindecim mill. passuum distans, circuitu centum : ut

14. *Cyclopis*, etc. Κυκλοπὶς, Στεγανὸς, Κορδύλουσα. Pamphyliæ urbs est Κόρδυλος apud Stephanum, sed longe ea hinc dissita. H. — Cordylusa, *Sainte-Catherine* hodie vocatur, cæteræ ignorantur. Dalec. *Teganon*. Pro *Steganos*, vet. *Tergamon*. Ed.

15. *Diabetæ*. Chiffl. *Diabate*. Ed. — Circa Symen positæ. Stephan. Διαβῆται, νῆσοι περὶ Σύμην· τὸ ἐθνικὸν, Διαβηταῖος. Hard.

16. *Hymos*. Ita Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, etc. Chifflet. *Hyrmos*. Forte *Irmos*, Εἱρμός. Hard.

17. *Chalce*. Inter insulas circa Rhodum habitatas a Scylace hæc numeratur : pag. 37 : Κατὰ δὲ τὴν Ῥόδον αἵδε νῆσοί εἰσιν οἰκούμεναι, Χάλκεια, Τῆλος, Κάσος. Thucydidi, lib. VIII, pag. 582, Χάλκη. Eadem Chalcia Plinio, lib. XVII, cap. 3. Hard.

18. *Seutlusa*. Attice Τεύτλουσσα Stephano : Thucydidi, loco citato, Τεύγλουσσα mendose. Insula Ioniæ est, haud procul Halicarnasso. H.

19. *Narthecusa*, etc. Chiffl. *Marthecusa*. Infra autem Dal. *Ciserussa*, pro *Cisserussa*. Ed. — Ναρθηκόεσσα, a ferularum læto proventu : Δίμαστος, a duplici montis jugo. Πρόκνη, ab hirundinum copia. Κισσηρόεσσα, a pumicum multitudine. Θηριονάρκη, ab insita terræ vi, serpentibus quæ littus attigerint, torporem inferendi. Hard.

20. *Therionarce*. Vet. apud Dal. *Terion, Archia*. Ed.

21. *Calydne*. Libentius *Calydnæ* agnoverim, numero multitudinis : ut tres omnino fuisse videantur, et suum cuique oppidum assignetur. Et certe sunt, quas Homerus describit loco proxime citato : Οἱ δ' ἄρα Νίσυρόν τ' εἶχον, Κράπαθόν τε, Κάσον τε, Καὶ Κῶν Εὐρυπύλοιο πόλιν, νήσους τε Καλύδνας. Vide quæ de Calydnis diximus libro sup. cap. 23, not. 53. Hard.

22. *In Arconneso*. Ἀρκόννησος, contra Halicarnassum posita, Straboni, lib. XIV, pag. 656. Hard.

23. *Vocantur*. Vet. apud Dalec. *vocatur*. Ed.

24. *Hyetussa*. Chifflet. *Hæthusa*. Vet. apud Dal. *Hethecusa*. Ὑετόεσσα, obnoxia imbribus. Ληψία. Λέρος Straboni, lib. XIV, pag. 635. H.

25. *Cos*. Κῶς, Hippocratis patria. Nautis *Lango* dicitur. Græcis *Stan-Co*; derivata voce ab εἰς τὴν Κῶ. H.

plures existimant, Merope[26] vocata: Cea[27], ut Staphylus: Meropis[28], ut Dionysius: dein Nymphæa[29]. Mons ibi Prion[30]: et Nisyron[31] abruptam illi putant[32], quæ Porphyris antea dicta est. Hinc Caryanda[33] cum oppido. Nec procul ab Halicarnasso Pidosus. In Ceramico autem sinu Priaponnesos[34], Hipponnesos, Psyra, Mya, Lampsemandus[35], Passala[36], Crusa[37], Pyrrhe[38], Sepiussa, Melano: paulumque a continente distans, quæ vocata est Cinædopolis, probrosis ibi relictis a rege Alexandro.

XXXVII. Ioniæ ora Tragias[1], et Corseas[2] habet, et 1

26. *Merope*. A Merope quodam, qui eam insulam tenuerit: ab ejus deinde filia, Coon appellatam, auctor est Hygin. Astron. Poet. lib. II, cap. de Aquila, p. 67. Coenses Homerus in hymno Apollinis, Μέροπες vocat. H. — Pint. ex Strab. et Hygin. *Meropis vocata, ut Staphylus, Cos, Meropis, ut Dionysius*. Ed.

27. *Cea, ut Staphylus*. Ita MSS. omnes: non *Cos*. Hard.

28. *Meropis*. Stephano quoque, et Straboni, lib. XV, pag. 686, Μεροπίς. Vide et Eustath. in Iliad. B, p. 318. Hard.

29. *Nymphæa*. Ab uxore Meropis, cui nomen Ethemea: ortus a Nympharum genere, Hygin. loco cit. Hard.

30. *Mons ibi Prion*. Πριὼν Græcis dicitur. Hard.

31. *Et Nisyron*. De qua dictum est proxime ante, hoc cap. Hanc insulæ Coo abruptam putavere, Apollodorus, de Diis, lib. I, p. 21, et Eustathius ad Dionys. vs. 526, p. 76: ἡ Νίσυρος... οὕτω καλουμένη ἀπὸ τοῦ νέω καὶ τοῦ σύρω, διότι ἀποκοπεῖσα τῆς νήσου τῆς Κῶ... ἐπεσύρη τῷ Γίγαντι. Hard.

32. *Illi*. Proponebat Dalecamp. *illinc*. Ed.

33. *Caryanda*. MSS. *Cartanda*. H. — Dalec. *Carianda*. Ed.

34. *Priaponnesos*. Πριάπου νῆσος· Ἱππόνησος, πόλις Καρίας Stephano, qui πόλιν pro νήσῳ sæpe usurpat. Ψύρα, νῆσος μικρὰ, πλησίον Χίου, Stephano: Hesychio Ψυρίη, Homero Ψυρία, Odyss. lib. III. Hard.

35. *Lampsemandus*. In MSS. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, etc. *Lampsæmyndus*. Forte, *Lampsis, Myndus*: Λάμψις, Μύνδος. H. — In editione principe, *Lampsa, Emyndus*. Brot.

36. *Passala*. Πάσσαλα, Μυλασσέων ἐπίνειον, Mylassensium navale, Stephano. Hard.

37. *Crusa*. In MSS. *Crysa*. Forte pro *Chrysa*, Χρύση. Hard.

38. *Pyrrhe*. In MSS. *Pyrrhæusa*, Πυῤῥαίουσα. Mox Σηπίουσα, a frequentibus in eo mari sepiis. Melano, vel Μέλαινα, a nigredine, ut videtur. Hard.

XXXVII. 1. *Tragias*. Ita rescripsimus, pro *Ægeas*, quæ in hoc tractu nullæ fuerunt. At ibi Τραγίαν agnoscit Thucydides, lib. I, pag. 75. Hard.

2. *Corseas*. Κόρσεαι, νῆσος τῆς

Icaron[3], de qua dictum est: Laden[4], quæ prius Late vocabatur: atque inter ignobiles aliquot, duas Camelidas[5] Mileto vicinas: Mycalæ[6], Trogilias tres: Psilon, Argennon, Sandalion: Samon[7] liberam, circuitu octoginta septem mill. passuum: aut, ut Isidorus, centum: Partheniam[8] primum appellatam Aristoteles tradit: postea Dryusam[9], deinde Anthemusam. Aristocritus adjicit Me-

Ἰωνίας, ἀντικρὺ Σάμου, ex adverso insulæ Sami posita, Stephano. Κορσίας appellat Strabo, lib. XIV, pag. 636. Hard.

3. *Icaron, de qua.* Libro IV, cap. 23. Hard.

4. *Laden.* Λάδη, νῆσος Αἰολίδος, Stephano. Herod. Erato, lib. V, p. 336, n. 7, ἡ δὲ Λάδη, ἐςὶ νῆσος μικρὴ ἐπὶ τῇ πόλι τῇ Μιλησίων κειμένη, contra Miletum objacens. Herod. sequitur Strabo, lib. XIV, p. 635, et Pausan. Attic. lib. I, p. 66. H.

5. *Camelidas.* A protuberante, camelorum instar, dorso traxisse nomen videntur, καμηλίδες. H.

6. *Mycalæ.* Sic rescripsimus admonitu codicum Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, et Paris. H. — Dalec. *Mycalen, Trogilias, Trepsilion, Argennon.* Chiffl. *Mycalæ Trogiliam, Trogilias tres, Phylion, Argennon.* Ed. — Habet, inquit, Ioniæ ora Mycalæ vicinas insulas tres, Trogidias appellatas: quarum hæc nomina: Ψιλὸς, id est, glabra, seu arboribus et fruticibus vacua. Ἀργεννὸς, id est, candida. Σανδάλιος, vel Σανδαλιῶτις, a forma, qualem esse Sardiniæ diximus libro superiore. Ante Τρωγίλιον promontorium, de quo cap. 31. Τρωγιλίαν νῆσον agnoscit Strabo, lib. XIV, p. 836. Est autem Μυκάλη locus in continente Ioniæ contra Samum, teste Herodoto, libro I, num. 148, et Strabone, lib. XIV, pag. 637. Hard.

7. *Samon liberam.* Hieronym. in Chron. ad Olymp. 190, an. 5: « Augustus Samiis libertatem dedit. » Nomen hodie servat. Strabo, lib. XIV, p. 637, ait esse ambitum stadiorum ἑξακοσίων, DC, quæ passuum efficiunt LXXV M. Addit Agathemerus, lib. I, cap. 5, stadia XXX, quæ efficiunt fere M. P. LXXVIII. Quamobrem aut denarii notam in Pliniano numero abundare; aut, quod verius puto, apud Strabonem ἑπτακοσίων legi oportere, censendum est. H. — Leg. *LXXXVII mill. pass. D. pass.* Ita MSS. Reg. et editio princeps. Habent quoque mox, *centum mill. pass.* Brot.

8. *Partheniam.* Παρθενία Straboni, lib. X, pag. 457, a Parthenio amne: sic enim Imbrasum Cares, quum ibi rerum potirentur, appellaverunt. Lactantius, Instit. lib. I, cap. 17: « Samum, inquit, insulam scribit Varro prius Partheniam nominatam, quod ibi Juno adoleverit, ibique etiam Jovi nupserit. » H. — Rhodig. 48, *Parthenum.* Ed.

9. *Dryusam.* A quercuum copia, Δρυόεσσα, et contracte Δρύουσα. Stephanus, verbo Σάμος· Ἐκλήθη δὲ

lamphyllum, dein Cyparissiam : alii Parthenoarusam[10], Stephanen. Amnes in ea, Imbrasus[11], Chesius, Ibettes[12]. Fontes[13] : Gigartho, Leucothea. Mons Cercetius[14]. Adjacent[15] insulæ, Rhypara, Nymphea, Achillea.

XXXVIII. Par claritate ab ea distat XCIII M. passuum, 1
cum oppido Chios libera[1], quam Æthaliam[2] Ephorus prisco nomine appellat : Metrodorus et Cleobulus Chiam, a Chione nympha[3] : aliqui a nive : et Macrin[4], et Pityu-

πρότερον Παρθενία, καὶ Ἀνθέμουσα, καὶ Μελάμφυλλος. Sic Eustathius quoque, ad Dionysium, vs. 534, pag. 77. Apollonii vero Schol. ad lib. II, vers. 874, Μελάνθεμος, Παρθενία, καὶ Ἀνθεμοῦσα. Hesychius, pag. 627, Μελάμφυλλος, ἡ Σάμος. Straboni, lib. X, pag. 457, Ἀνθεμὸς et Μελάμφυλλος. Cyparissiam a frequentibus cupressis dictam facile credimus. H. — Strabo hæc nomina omnia tribuit Samothraciæ, non Samo. Dalec.

10. *Parthenoarusam.* Heraclides, lib. de Politiis, cap. de Samiis : Παρθενία, inquit, ὕστερον δὲ Ἀρυοῦσα. Quo ex loco conflata e duabus vox ista Pliniana videri forsan possit, pro *Parthenon*, *Aryusam*. Sed in Heraclidis textu mendam latere suspicor: nec Ἀρυοῦσαν, sed Δρυοῦσαν legi oportere. H. — Pintian. *Parthenorosam.* Chiffl. *Parthenarrusam.* Dalec.

11. *Imbrasus.* Ἴμβρασος, Χήσιος. Inde Χησιάδες Νύμφαι apud Nicandr. in Alexiph. p. 139. Inde Dianæ cognomina, apud Callim. hym. in Dian. vers. 228, p. 22, Χησιάς, Ἰμβρασίη, etc. ab utroque nimirum amne. Nam Scholiasten hallucinari arbitror, qui Χήσιον τῆς Σάμου ἀκρωτήριον interpretatur, quum ποταμὸν dicere satius fuisset. Eidem Scholiastæ, Ἴμβρασος, ποταμὸς τῆς Σάμου. Athenæo quoque, lib. VII, p. 283. Hard.

12. *Ibettes.* In MSS. quibusdam, *Hybettes.* Hard.

13. *Fontes*, etc. Γιγαρθὼ, Λευκοθέα. Hard.

14. *Cercetius.* Cercetius Nicandro, loco citato, amnis esse, et montis nomen videtur : Κερκετέω νιφόεντος ὑπὸ σχοινώδεσιν ὄχθαις. « Juxta Cercetii juncosa fluenta nivosi. » Hard.

15. *Adjacent.* Ῥυπαρὰ, sordida, lutulenta, Νυμφαία, Ἀχίλλεια. H.

XXXVIII. 1. *Chios libera.* Nunc *Scio.* Hard.

2. *Æthaliam Ephorus.* Stephanus quoque, p. 40, Δύναται τὸ Αἰθαλίτης ἀντὶ τοῦ Χίος· οὕτω γὰρ ἡ Χίος ἐλέγετο. « Potest accipi Æthalites, pro Chius : sic enim Chios insula dicebatur. » Hard.

3. *A Chione.* Stephanus, p. 720 : Χίος... ἢ ἀπὸ τῆς χιόνος τῆς ἐκεῖ γινομένης πολλῆς· ἢ ἀπὸ Νύμφης τῆς Χίονος. Hard.

4. *Et Macrin*, etc. Μακρὶς, quod longa foret : Πιτυοῦσα, quod pinuum ferax. Mirum est existimasse Livium, lib XXXVII, pag. 453 et 458, Æthaliam, Chion, et Macrin,

sam. Montem habet Pellenæum[5], marmor Chium. Circuitu cxxv[6] mill. passuum colligit, ut Veteres tradidere, Isidorus ix millia adjicit. Posita est inter Samum, et Lesbum, ex adverso maxime Erythrarum[7].

2 Finitimæ sunt, Thallusa[8], quam alii Daphnusam[9] scribunt : OEnussa[10], Elaphitis, Euryanassa, Arginusa cum oppido. Jam hæ[11] circa Ephesum, et quæ Pisistrati vocantur : Anthinæ, Myonnesos, Diarrheusa[12]. In utraque oppida intercidere. Poroselene[13] cum oppido : Cerciæ[14],

tres insulas, ut nomine, ita re ipsa dispares fuisse. Hard.

5. *Pellenæum*. Πελληναῖον ὄρος Χίου Stephano, verbo Πέλιννα, et Dionysio, vers. 535. Straboni, lib. XIV, pag. 645, Πελιναῖον ὄρος. Hesychio, Πελλιναῖος ὁ Ζεὺς ἐν Χίῳ. Hard.

6. *CXXV mill.* Strabo, lib. XIV, pag. 545, stadia dcccc, hoc est, cxii m. d. pass. H. — Ex recentioribus *CXII M. D.* Dalec.

7. *Erythrarum*. De quibus cap. 31. Hard.

8. *Thallussa*. Θάλλουσα, hoc est, florens ac virescens. Ea forte est quæ Pelus a Stephano dicitur : Πηλοῦς, νῆσος περὶ Χίον. Nam in MSS. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, *Tellusa* scribitur. Δάφνουσα sive Δαφνήεσσα, laurifera. Hard.

9. *Daphnusam*. Male Dalec. *Dapnusam*. Ed.

10. *OEnussa*. Vini proventu læta, Οἰνοῦσαι, νῆσος τῇ Χίῳ προσεχὴς, inquit Stephanus. Herod. quoque, Clio, lib. I, num. 165, pag. 68. Nunc *Spalmadori*. Ἐλαφῖτις, a cervorum multitudine. Εὐρυάνασσα, hoc est, late imperitans. Ἀργινοῦσα, hoc est, alba. H. et Ed.

11. *Jam hæ*. Basil. *jam hæc*. Dal. — Proxime memoratæ, OEnussa, et reliquæ. Ἄνθιναι, floridæ : Μυόννησος, inquit Stephanus, post Strabonem, pag. 643, μεταξὺ Τέω καὶ Λεβέδου. Nunc *Ialanghi - Liman*. Διαῤῥέουσα, dilabens, sive irrigua. Hæc fuere duarum Anthinarum nomina. Teiorum ditionis Myonnesos fuit, teste Thucydide, lib. III, pag. 190. H. et Ed.

12. *Darrheusa*. Dalec. *Diareusa*. Vet. *Clareusa*. Ed.

13. *Poroselene*. Ποροσελήνη, Straboni, lib. XIII, p, 619, quæ prius, inquit, obsceno nomine Περδοσελήνη. Ita post Strabonem, Stephanus. Hesychius : Περδοσελήνη, μεταξὺ Μυσίας, καὶ Λέσβου, νῆσος. Scylaci, pag. 34 : καὶ πόλις Περδοσελήνη. Hard.

14. *Cerciæ*, etc. Strabo, p. 618, ait Poroselenen insulis viginti, aut etiam xl, ut Timostheni placet, esse finitimam : quæ Lesbum inter Asiamque interjacent. Ex his duarum et xx nomina Plinius recitat. Κέρκιαι. Ἀλώνη, de qua lib. II, cap. 89. Nunc *Aloni*. Λεπρία, aspera. Προκοῦσαι, hinnulis aut damis referta. Σίδουσα, πόλις Ἰωνίας, Stepha-

Halone, Commone, Illetia, Lepria, et Rhesperia [15], Procusæ, Bolbulæ, Phanæ, Priapos, Syce, Melane, Ænare [16], Sidusa, Pela, Drymusa [17], Anhydros, Scopelos, Sycussa, Marathussa, Psile [18], Perirrheusa, multæque ignobiles. Clara vero in alto Teos [19] cum oppido, a Chio [20] LXXI mill. D. passuum, tantumdem ab Erythris.

Juxta Smyrnam sunt Peristerides [21], Carteria, Alopece, 3
Elæussa, Bachina, Pystira, Crommyonesos, Megale. Ante Troada, Ascaniæ [22], Plateæ III. Dein Lamiæ, Plitaniæ [23] duæ, Plate, Scopelos, Getone, Arthedon, Cœlæ [24], Lagussæ, Didymæ.

no: νῆσον voluit dicere. Πήλην, καὶ Μαραθοῦσαν, καὶ Δρίμυσσαν ἐπικειμένας ταῖς Κλαζομέναις νήσους, memorat Thucydides, lib. VIII, p. 569. Rectius Stephanus Δριμοῦσαν vocat, ἀπὸ τῶν δρύμων, a vepretis. De Drymusa Livius, lib. XXXVIII, cap. 39. Σύκη et Συκόεσσα, a ficubus nomen habent. Melane, a colore. Ἄνυδρος, ab aquarum penuria. Ψίλη, a nuditate, seu sterilitate. Περιῤῥέουσα, ab aquis circumfluentibus. H.

15. *Rhesperia*. Legebat Pint. *Æthræa, Hesperia*, quod Harduino placet. Ed.

16. *Ænare*. Vet. apud Dalec. *Cænare*. Ed.

17. *Drymusa*. Vet. apud Dalec. *Dilemusa*; nunc *Vourla*. Idem vet. apud Dalec. *Anydros* pro *Anhydros*. Scopelos nunc *Koutali*. Ed.

18. *Psile*. Vet. apud Dalecamp. *Phile*. Ed.

19. *Teos*. Vet. apud Dal. *Theos*. Τέως, quam in peninsula positam Strabo, lib. XIII, pag. 644, cæterique scriptores docent: atque adeo continenti annexam: sed ita ut æstuante mari, insulæ in morem, tota circum allueretur aquis. Hæc Anacreontis patria. Incolæ Teii appellati. Nomen hodieque servat. H. et Ed.

20. *LXXI mill.* Dalec. *LXXXI mill.* Ed.

21. *Peristerides*. Περιστερίδες, ob multitudinem columbarum ibi degentium: ut mox Λαγοῦσσαι, ob leporum copiam, sic appellatæ: Ἀλωπεκὴ, vulpium, Κρομμυόννησος, cæparum. Καρτερία, arduam insulam, et munitam sonat: Μεγάλη magnam; nunc *Antigona*: Ἐλαιοῦσα, oleæ feracem. Elæam, et Bachium appellat istas Livius, lib. XXXVII, cap. 21, Pystira, obscuræ originis. In MSS. *Piscyra*. Hard.

22. *Ascaniæ*, etc. Ἀσκανίαι, Πλατεῖαι, Λαμίαι. Hard.

23. *Plitaniæ*. Forte Πλινθανίαι, quod lateres ibi οἱ πλίνθοι coquerentur. Mox Πλάτη, Σκόπελος, Γειτώνη, Ἀρθηδὼν, Κοῖλαι, Λαγοῦσσαι, Δίδυμαι, seu gemellæ. De Lagussis, Eustathius in Iliad. B, pag. 306, Νῆσοι Λαγοῦσσαι, ἀπὸ τῶν ἐν τοῖς ἐκεῖ λαγωῶν, etc. Hard.

24. *Cœlæ*. Dalec. *Celæ*. Ed.

1 XXXIX. Clarissima autem Lesbos[1], a Chio[2] LXV M. passuum : Himerte[3] et Lasia[4], Pelasgia, Ægira[5], Æthiope[6], Macaria[7] appellata fuit, novem[8] oppidis inclyta. Ex iis Pyrrha[9] hausta est mari, Arisbe[10] terrarum motu subversa. Antissam[11] Methymna traxit in seipsam : novem[12] urbibus Asiæ in XXXVII[13] mill. passuum vicina. Et Agamede[14] obiit, et Hiera. Restant Eresos[15], Pyrrha[16], et

XXXIX. 1. *Lesbos*. Hodie *Metelin*, ab oppido, quod ibi maxime insigne est, Mitylene. HARD.

2. *A Chio LXV*. A Chio, Lemno, Tenedo, æquali fere intervallo Lesbon distare Strabo prodidit, lib. XIII, pag. 619 ; stadiis nempe quingentis, hoc est, LXII M. D. pass. HARD.

3. *Himerte*. Ἱμερτὴ desiderabilis. Hactenus male, *Hemerte*. Fuit et Ἱμέρα nomen urbis in Lesbo, teste Stephano, verbo Ἴσσα : quæ et Πελασγία deinde, ut ipsa Lesbos, cognominata fuit. HARD.

4. *Et Lasia*. Λασία, horrida silvis agrestibus. Forte rectius, *Et Issa*. Id enim Lesbo nomen fuit. H.

5. *Ægira*. Αἴγειρα. An idcirco id ei nomen inditum, quod arboris populeæ ferax sit? αἴγειρος enim nigra populus est. Methymnæi agri pagus fuit Αἴγειρος, teste Strabone, lib. XIII, pag. 617. HARD.

6. *Æthiope*. Hesychius, pag. 39, Αἴθιοψ, ὁ Λέσβιος. HARD.

7. *Macaria*. A Pyrrha, quæ et Μακαρία nuncupata est, nomen id traxit. Hujus filia Agamede, oppido dedit. Stephan. verbo Ἀγαμήδη. A Macare Criasii F. Macariam appellatam putat Dionysius Halicarn. Antiq. Rom. lib. I, pag. 15. HARD.

8. *Novem*. Ita MSS. omnes : editi, *octo* tantum. At statim appellantur novem. HARD.

9. *Ex iis Pyrrha*. Strabo, lib. XIII, pag. 618, ἡ δὲ Πύῤῥα κατέστραπται. HARD.

10. *Arisbe*. Ἄρισβα Straboni, πόλις ἐν Λέσβῳ, libro XIII, pag. 590. HARD.

11. *Antissam*. Ἄντισσαν Thucydides vocat, lib. III, pag. 183. Plinius, lib. II, cap. 91 : « Rursus abstulit insulas mari, junxitque terris : Antissam Lesbo, etc. » Hodie *Castel Petra*. Antissa diruta, transductos Methymnam Antissæos, auctor est Livius, lib. XLV, pag. 482. L. Æmilio Paulo II, C. Licinio Crasso coss. anno U. C. DLXXXVI. HARD.

12. *Novem urbibus*. Dalec. edit. *VIII urbibus*. Hæc verba Dalecampio supervacanea videbantur. ED.

13. *In*. Hæc vox non legitur in vet. apud Dalec. ED.

14. *Agamede*. Ἀγαμήδη, τόπος περὶ Πύῤῥαν τῆς Λέσβου, inquit Nicol. Damasc. in Excerptis, p. 494, et Stephanus. HARD.

15. *Eresos*. Ἔρεσος, πόλις ἐν Λέσβῳ, Stephano : Straboni, lib. XIV, p. 618, Ἐρεσσός. Theophrasti, ut volunt, patria. Hodie *Geremia*. H.

16. *Pyrrha*. Pyrrhæ, quæ hausta

libera Mitylene [17], annis M. D. [18] potens. Tota insula circuitur, ut Isidorus, CLXVIII [19] mill. passuum : ut Veteres, CXCV mill. Montes habet Lepethymnum [20], Ordymnum [21], 2
Macistum [22], Creonem, Olympum. A proxima continente abest VII M. D. [23] passuum. Insulæ appositæ, Sandaleon [24], Leucæ [25] quinque. Ex iis Cydonea, cum fonte calido. Argenussæ [26] ab Æge [27] IV mill. passuum distant. Dein Phellusa [28], Pedna. Extra Hellespontum adversa Sigeo littori adjacet Tenedus [29], Leucophrys dicta, et Phœnice, et

mari fuerat, suburbium. Strabo, loco citato, ἡ δὲ Πύῤῥα κατέςραπται· τὸ δὲ προάςειον οἰκεῖται, καὶ ἔχει λιμένα, etc. HARD.

17. *Libera Mitylene.* « Mitylenæis libertas, in unius Theophanis gratiam, a Pompeio restituta est, » inquit Velleius, lib. II, num. 18, pag. 10, et Plutarchus in Pompeio, pag. 641. Nunc *Metelino.* In nummis Musei nostri Parisiensis, et apud Spanhem. pag. 350 et 901, ΜΙΤΥΛΗΝΑΙΩΝ. HARD.

18. *Annis M. D.* Sic MSS. omnes, Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. etc. Editi solum *D.* HARD.

19. *CLXVIII mill.* Dalecamp. *CLXXIII mill.* ED. — Artemidorus apud Agathemerum, Geogr. lib. I, cap. 5, et Strabo, lib. XIII, pag. 616, stadiis centum supra mille ambitum insulæ circumscribunt, quæ sunt passuum millia CXXXVII et D. pass. HARD.

20. *Lepethymnum.* Dal. *Lepethymum.* ED. — Antigonus, in Histor. Mirab. Λεπέτυμνος. Hodie *Leptimo*, et *le Mont S. Théodore.* HARD.

21. *Ordymnum.* Ὄρδυνον vocat Theophrast. Histor. lib. III, cap. 18. HARD.

22. *Macistus*, etc. Μάκιςος. Mox Κρέον, Aristoph. in Ranis, Λευκαὶ περὶ τὸν Κρέων'. HARD.

23. *VII M. D.* Omnino hæc mensura cum Strabone congruit; qui lib. XIII, pag. 616, LX stadiis intervallum id definit. HARD.

24. *Sandaleon.* MSS. libri, et vetustæ editiones habent, *Sandalion.* HARD.

25. *Leucæ.* Λευκαὶ, albæ. Κυδώνεια, cotoneis malis abundans. H.

26. *Argenussæ.* Ἀργινοῦσαι Straboni, lib. XII, pag. 617, tres exiguæ insulæ, littori proximæ, juxta Canas, de quibus cap. 32. Nunc sunt duæ tantum, nec ullius nominis. Harpocration, pag. 45 : Ἀργινοῦσαι, νῆσοι κείμεναι ἔναντι τῆς Λέσβου, ἀπὸ Ἀργίνου τινός. Arginusas pariter vocat Valerius Maximus, lib. III, cap. ult. pag. 189, et Diodor. Bibl. lib. XIII, pag. 217. H.

27. *Ab Æge.* In vet. apud Dal. deest vox *Æge.* ED. — Quæ una est e quinque iis, quas Leucas antea nominavit. HARD.

28. *Phellusa.* Vet. apud Dalec. *Phesula.* ED. — A subere quod gignit, nomen invenit. Φελλὸς suber est Græcis. Πέδνα deinde, obscuræ originis. HARD.

29. *Tenedus.* Forte a Tene, qui

Lyrnessos. Abest a Lesbo LVI mill. passuum, a Sigeo XII M. D.

1 XL. (XXXII.) Impetum deinde sumit Hellespontus, et mare incumbit, vorticibus limitem fodiens, donec Asiam abrumpat Europæ. Promontorium id appellavimus[1] Trapezam[2]: ab eo decem mill. passuum, Abydum[3] oppidum, ubi angustiæ septem stadiorum[4]. Deinde Percote[5] oppidum: et Lampsacum[6], antea Pityusa dictum. Parium[7] colonia, quam Homerus[8] Adrastiam appellavit. Oppidum

apud Tenedios sanctissimus Deus habebatur, ut ait Cicero in Verrem. Hodie *Tenedo*, notissima fama insula, ut cecinit Maro, Æneidos libro II. Λεύκοφρυς prius appellata, teste Stephano, Suida et Hesychio, verbo Λεύκοφρυς. Deinde Φοινίκη et Λυρνησσὸς, eadem nuncupata. HARD.

XL. 1. *Appellavimus*. Cap. 33.

2. *Trapezam*. Chiffl. *Træziam*.

3. *Abydum*. Ἄϐυδος contra Seston Thraciæ posita. Utriusque communis appellatio, *les Dardanelles*. HARD.

4. *Angustiæ septem stadiorum*. Sive, quod idem est, passuum DCCCLXXV. HARD.

5. *Percote*. Περκώτη Homero, Iliad. B, vers. 835; Straboni, lib. XIII, p. 590; Arriano, lib. I de Exped. Alexandr. pag. 34. Incolæ Περκώσιοι. Nunc *Bergase*, auctore D'ANVILLE. H. et ED.

6. *Lampsacum*, *antea Pityusa*. Græcis Λάμψακος, πάλιν Πιτύουσα λεγομένη, inquit Stephanus, vel ob pinuum, πιτύων, multitudinem, ut ait Schol. Aristoph. in Pluto, p. 62, vel ob thesaurum ibi a Phryxo defossum, ut Schol Apollonii, ad Argon. lib. I, vers. 933, Θρᾷκες γὰρ τὸν θησαυρὸν πιτύην λέγουσι. Πιτυόεσσαν vocat Plutarchus, lib. de Virt. mul. pag. 255. Vide et Eustath. in Iliad. B, pag. 355. Distat ab Abydo stadiis CLXX, inquit Strabo, l. XIII, p. 589, hoc est, XXI M. CCL pass. Cur Lampsacum vocitatum sit, disces a Mela, libro I, cap. 19, et a Plutarcho, lib. de Virt. mul. H.—Hodie non est *Lampsaki*, ut plerique crediderunt. Mavult, haud longe a *Lampsaki* situm, *Tcherdak* vicum mediocrem BARBIÉ DU BOCAGE. ED.

7. *Parium colonia*. Πάριον Straboni, lib. XIII, pag. 588, et Ptolemæo, lib. V, cap. 2. Hujus coloniæ meminit etiam Ulpianus, Digest. lib. L, tit. 5, de Censibus: « In Provincia Asia, inquit, duæ sunt juris Italici: Troas et Parium. » H. — Nunc *Camanar*, ut ait D'ANVILLE. ED.

8. *Homerus*. In Catalogo, Iliad. B, vers. 335, Οἳ δ' Ἀδράστειαν τ' εἶχον. Ubi Eustathius, pag. 355, adnotat Ἀδράστειαν inter Parion et Priapon sitam fuisse: μεταξὺ Πριάπου καὶ Παρίου τοῦ κατὰ Προποντίδα. Ab Adrasto rege id factum nomen colligimus ex Harpocrat. pag. 8, verbo Ἀδράστεια. HARD.

Priapos[9], amnis Æsepus[10]: Zelia[11]. Propontis[12]: ita appellatur, ubi se dilatat mare. Flumen Granicum[13], Artace[14] portus, ubi oppidum fuit. Ultra insula[15], quam conti- 2
nenti junxit Alexander, in qua oppidum Milesiorum Cyzicum[16], antea vocitatum[17] Arctonnesos[18], et Dolionis[19], et Dindymis[20], cujus a vertice mons Dindymus. Mox oppi-

9. *Priapos*. Habet a numine, quod ibi colitur, nomen: Πρίαπος. Thucydides, lib. VIII, pag. 629, et Strabo, lib. XIII, pag. 587. Ab ipso Priapo conditum ait Scholiast. Theocriti, ad vers. 21, Idyl. A. H. — Ubi nunc *Caraboa* est, sita fuit. Ed.

10. *Æsepus*. Vet. apud Dalec. *Absepus*. Ed. — Αἴσηπος Straboni, loco citato, Appiano, in Mithrid. pag. 222, et ante eos Homero, in Catal. vers. 331. Hard. — Nunc *Satal-déré*. Ed.

11. *Zelia*. Oppidi nomen. Homero, loco citato, et Stephano, Ζέλεια, πόλις Τρωάδος. Cyzicenorum ditionis, ex Strabone, pag. 583. H. — Haud longe ab oppido *Biga* sita fuit, auctore d'Anville. Ed.

12. *Propontis*. Hodie *Mer de Marmara*. Hard.

13. *Granicum*. Γρανικὸς ex Ida monte profluens. Strabo, lib. XIII, pag. 602. Hodie *Oustvola*. « Hic primum, ut ait Mela, lib. I, c. 19, inter Persas et Alexandrum pugna fuit nobilis. » Ed.

14. *Artace*. Ἀρτάκη, Straboni, lib. XIV, p. 634, post Herodotum, Terpsich. lib. V, pag. 344, num. 33. Artacii fontis prope Cyzicum, meminit Schol. Apollon. ab lib. I, Argon. vs. 957. H. — Nomen servat *Artaki*. Ed.

15. *Ultra insula*. Cyzicenorum insula dicitur Straboni, loco citato, ipsaque Κύζικος Milesiorum colonia appellatur. Quare Miletum Cyzici solum genitale vocat Velleius, lib. II. Continenti annexam gemino ponte Strabo prodidit, lib. XII, p. 575. Hard.

16. *Cyzicum*. In Priapeis Cyzicos ostreosa divam Proserpinam frequentat, veneratur, colit, pro cunctis aliis numinibus. Dalec. — Nomen servant vestigia ejus. Ed.

17. *Antea vocitatum*. Leg. *ante vocitatum*. Ita MSS. Reg. et editio princeps. Brot.

18. *Arctonnesos*. Dalecampius, *Arconnesos*. Ed. — Hoc est, ursorum insula. Stephanus, verbo Κύζικος. Ἐκαλεῖτο δὲ καὶ ἄρκτων νῆσος. Et p. 111, Ἄρκτων νῆσος· οὕτως ἡ Κύζικος ἐκαλεῖτο. Mons imminebat oppido, in quo ursi frequentes: unde ipsi monti nomen: τὸ Ἄρκτων ὄρος. Auctor Strabo, lib. XII, pag. 475. H.

19. *Dolionis*. Hinc Δολίονες apud Strabonem vocati, qui circa Cyzicum degebant ab Æsepo amne usque ad Rhyndacum, et Dascylitidem regionem: atque hæc veluti præfectura Δολιονὶς vocabatur. Δολιονία Callimacho, apud Schol. Apollonii, ad lib. I Argon. v. 975. Stephanus quoque: Δολίονες, οἱ τὴν Κύζικον οἰκοῦντες, etc. Hard.

20. *Dindymis*. Chiffl. « Didymis, cujus a vertice mons Didymus. »

da : Placia[21], Ariacos[22], Scylace, quorum a tergo mons Olympus, Mysius[23] dictus : civitas Olympena. Amnes : Horisius[24], et Rhyndacus, ante Lycus vocatus. Oritur in stagno Artynia juxta Miletopolim[25] : recipit Maceston[26],
3 et plerosque alios, Asiam Bithyniamque disterminans. Ea[27] appellata est Cronia, dein Thessalis, dein Maliande, et Strymonis. Hos Homerus[28] Halizonas dixit, quando præ-

Ed. — Ab altero monte qui urbi proximus Δίνδυμος vocatur etiam a Strabone, pag. 575, quo in monte fanum Dindymenes fuit deorum matris, ab Argonautis dicatum. Scholiastes Apollon. ad Argon. lib. I, vers. 985 : Δίνδυμον, ὄρος Κυζίκου, ἱερὸν τῆς Ῥέας. Scholiastes Nicandri in Alexiph. pag. 51, Δίδυμον ὄρος ἐν Κυζίκῳ vocat : sed negat ita recte vocari Strabo, looo citato. Hard.

21. *Placia*. Mela, lib. I, cap. 19 : « Post Cyzicum Placia, et Scylace, parvæ Pelasgorum coloniæ : quibus a tergo imminet mons Olympus, ut incolæ vocant, Mysius. Is flumen Rhyndacum in ea quæ sequuntur, emittit, etc. » Πλακίη Ionica dialecto, Herodoto, Clio, l. I. Stephano, Πλάκη, πόλις Ἑλλησποντία. Incolæ Πλακιανοὶ apud Dionysium Halic. Antiquitatum Romanarum lib. I, pag. 23. Hard.

22. *Ariacos*, etc. MSS. omnes, Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, etc. *Ariace*, *Scylace*. Hæc Melæ memorata, looo citato. Herod. quoque Σκυλάκη, Clio, lib. I, num. 57, p. 21. Nunc *Siki*. Hard. et Ed.

23. *Mysius*. Dalecamp. *Mæsius*. Vet. *Mysus*. Ed. — Ὄλυμπος Μύσιος, Herod. Clio, lib. I, num. 36, p. 15, et Ptolemæus, lib. V, cap. 1. Potest et *Mæsius* scribi. Hard.

24. *Horisius*, etc. Ὀρίζιος, Ῥύνδακος. Hujus meminere Mela, loco citato, Scylax, pag. 33, aliique. *Lartacho* hodie vocatur. H. et Ed.

25. *Miletopolim*. Unde Miletopolitæ dicti de quibus c. 32. Stephanus : Μιλητούπολις, μεταξὺ Κυζίκου καὶ Βιθυνίας, περὶ τὸν Ῥύνδακον. Hard.

26. *Maceston*. Amnem Μάκεστον, Strabo vocat, lib. XII, pag. 576, aitque per Abrettenam Mysiam fluere, de qua egimus cap. 32. H.

27. *Ea*. Bithynia scilicet. Κρονία, quod se priscos jactarent, et quemadmodum Arcades, προσελήνους. Θεσσαλὶς, vel a Thessalo rege, vel quod ibi rerum potiti sint aliquando Thessali. Pro *Maliande*, forte *Mariandyne* rescribendum, quæ pars Bithyniæ fuit, de qua dicemus lib. VI, cap. 1. In Græco Chron. ad annum 594 : Βιθυνία ἐκτίσθη ὑπὸ Φοίνικος · ἡ τὸ πρὶν Μαριανδύνη καλουμένη. Στρυμονὶς denique ab aliquo insigniore amne, cui Thessali, dum ibi imperitarent, Strymonis Thessaliæ amnis nomen dederint. Hesychius : Στρυμόνιοι, οἱ Βιθυνοὶ τὸ πρότερον. Hard.

28. *Homerus*. Iliad. II, vs. 856, Αὐτὰρ Ἁλιζώνων. Ephorus apud Stephanum, pag. 63, auctor est Halizones eam regionem obtinuisse, quæ inter Mysiam, Cariam, et Lydiam

cingitur gens mari. Urbs fuit immensa Attusa nomine: nunc sunt XII[29] civitates, inter quas Gordiu-come[30], quæ Juliopolis vocatur, et in ora Dascylos[31]. Deinde flumen Gebes[32]: et intus Helgas oppidum, quæ Germanicopolis[33], alio nomine Booscœte: sicut Apamea[34], quæ nunc Myrlea Colophoniorum: flumen Etheleum, antiquus Troadis finis, et Mysiæ initium. Postea sinus[35], in quo flumen 4
Ascanium[36]: oppidum Bryllion[37]: amnes, Hylas, et Cios,

jacet. Paphlagoniæ Hesychius adjudicat: minus recte. Hard.

29. *XII*. Sic apud Chiffl. Dalec. *XV*. Ed.

30. *Gordiu-come*. Γορδίου κώμη. Ptolemæo, lib. V, c. 1, Ἰουλιόπολις. Ex Gordo pago Cleo prædonum dux urbem condidit, et Juliopolim nominavit. Auctor Strabo, l. XII, pag. 574. Livio, lib. XXXVIII, pag. 472, est Gordiu-tichos, Γορδίου τεῖχος. In Conc. Quinisexto, pag. 1194: Ἰσίδωρος ἐπίσκοπος Γορδοσέρβων τῶν Βιθυνῶν ἐπαρχίας. « Isidorus episcopus Gordoservorum civitatis, Bithynorum provinciæ. » Hard.

31. *Dascylos*. Mela, lib. I, cap. 19: « Trans Rhyndacum est Dascylos, et quam Colophonii collocavere, Myrlea. » Δασκύλειον Straboni, p. 575. Stephano: Δασκύλιον, περὶ Βιθυνίαν. Dionysio Halicarn. Antiq. lib. I, p. 38: Γῆ Δασκυλῖτις. In Conc. Quinisexto, pag. 1194: Ἰωάννης ἐπίσκοπος πόλεως Δυσχολίας τῶν Βιθυνῶν ἐπαρχίας. Corrige, Δασκυλίας. Hard. — Nominis vestigia servat *Diaskillo* nunc dicta. Ed.

32. *Gebes* MSS. omnes. Reg. 1, 2, Colbert. 1, 2. Editio princeps et Elzev. *Gelbes*. Hard. et Ed.

33. *Germanicopolis*. Nummum vidi cum epigraphe, ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΠΟΛΕΩC. Nomen alterum *Helgas* sermonis barbarici est: tertium Booscœte, Græcanici: Βοὸς κοίτη, *Bovis cubile*. In Not. Eccles. p. 37, provinciæ Isauriæ attribuitur. H.

34. *Apamea, quæ nunc Myrlea*, etc. Leg. *Apamia*. Per *e* in Chifflet. perpetuo legitur. Dalec. — Ptolem. apud Dalec. *Myrtea*, pro *Myrlea*. Ed. — Nomen hæc habet ab uxore Prusiæ regis, qui Hannibalem recepit. Auctor Strabo, lib. XII, p. 563. Stephanus: Μύρλεια, πόλις Βιθυνίας, ἡ νῦν καλουμένη Ἀπάμεια. Colophoniorum coloniam Mela quoque appellat, loco citato. Quum Plinius *sicut Apamea* dicit, intus quoque positam innuit, ut Germanicopolim, hoc est, a mari sejunctam. Hard. — Nunc *Moudania* dicitur auctore d'Anville. Ed.

35. *Postea sinus*. Sine nomine. Mela, lib. I, cap. 19: « Myrlea: duo sunt inde modici sinus: alter sine nomine Cion amplectitur, Phrygiæ haud longe jacentis opportunissimum emporium: alter, Olbianus. » Hard.

36. *Ascanium*. Ἀσκάνιος ποταμὸς, et ab eo dicta Ἀσκανία Φρυγίας, Stephano, pag. 122. Hard.

37. *Bryllion*. Βρύλλιον Stephano.

cum oppido[38] ejusdem nominis, quod fuit emporium non procul accolentis Phrygiæ, a Milesiis quidem conditum, in loco tamen qui Ascania Phrygiæ vocabatur. Quapropter non alibi aptius de ea dicatur[39].

1 XLI. Phrygia[1] Troadi superjecta, populisque a promontorio Lecto ad flumen Etheleum prædictis, septemtrionali sui parte Galatiæ contermina: meridiana Lycaoniæ, Pisidiæ, Mygdoniæque: ab oriente Cappadociam attingit. Oppida ibi celeberrima, præter jam dicta[2], Ancyra[3], Andria[4], Celænæ[5], Colossæ[6], Carina[7], Cotyaion[8],

38. *Cum oppido*. Mela, loco cit. Κῖος, hodie incolis *Chorasia*. Turcis, *Cheris*, a cerasorum copia. Κίου ποταμοῦ ὁμωνύμου meminit Schol. Apollonii, ad lib. I Arg. v. 1321. Ἀσκανίη φρυγῶν locus est Homero, Iliad. II, 863. Hard.

39. *Dicatur*. Vet. apud Dalec. *dicetur*. Ed.

XLI. 1. *Phrygia Troadi*. Transcribunt hæc Solinus, cap. XL, p. 70, et Capella, lib. VI, c. de Phrygia, pag. 221. Hard.

2. *Præter jam dicta*. Cap. 29 et 30. Hard.

3. *Ancyra*. Hæc Ancyra Phrygiæ, a Galatica longe diversa, ut animadvertit Strabo, lib. XII, pag. 567, etsi e duabus unam Stephanus temere conflare videtur. In Notitia Episcop. Phrygiæ Capatianæ, pag. 2, Ἄγκυρα, XXIV locum obtinet. In provincia Galatiæ, pag. 33, Ἄγκυρα μητρόπολις, primum. Hæc Ptolem. lib. V, cap. 2, Ἄρκυρα Φρυγίας. H.

4. *Andria*. Stephano, *Andrira*; Ptolemæo, *Andraca*. Dalec. — Cave credas esse τὰ Ἄνδειρα Strabonis et Stephani. Hæc enim Æolidis civitas, juxta Astyren et Pitanen est. Hard.

5. *Celænæ*. Κελαιναὶ, unde transducti Apameam cives, ut dictum est cap. 29. De his Arrianus, lib. I de Exped. Alex. pag. 79. Hard.— Huic oppido successit Apamea Cibotos proxime versus occasum solis sita, et nunc *Aphium-Kara-Hissar* dicta. Ed.

6. *Colossæ*. Κολοσσαὶ Straboni, lib. XII, pag. 576. Colossenses Divi Pauli epistola nobilitavit. H. — Urbs illa *Chonos* postea dicta, quod quidem nomen servat. Ed.

7. *Carina*. In Notitia Ecclesiast. pag. 49, inter episcopos provinciæ Phrygiæ Capatianæ censetur, ὁ Καρίας: unde *Caria* forte legi apud Plinium, præstabilius fuerit. H.

8. *Cotyaion*. Dalecamp. *Cotiaion*. Chifflet. *Cottion*. Ed. — Κοτυάειον πόλις Φρυγίας, Straboni, loco citato, et Ptolemæo, lib. V, cap. 2. In nummis est ΚΟΤΙΑΕΩΝ et ΚΟΤΙΑΕΙΣ. *Kutahieh* nunc dicitur, principemque in provincia *Anadouli* dicta obtinet locum, utpote quæ præfecti sedes. Hard. et Ed.

Ceranæ[9], Conium[10], Midaion[11]. Sunt auctores[12], transisse ex Europa Mysos, et Brygas, et Thynos, a quibus appellantur Mysi, Phryges, Bithyni.

XLII. Simul dicendum videtur et de Galatia, quæ superposita, agros majori ex parte Phrygiæ tenet, caputque quondam ejus Gordium[1]. Qui partem eam insedere Gallorum, Tolistobogi[2], et Voturi, et Ambitui[3] vocantur: qui Mæoniæ et Paphlagoniæ regionem Trocmi[4]. Præten- 1

9. *Ceranæ*. An Κοιρανή? At in MSS. Reg. 1, 2, etc. *Cera* tantum legitur. Arbitror esse Κεριτάπα, cujus mentio in Notitia Episcopatuum provinciæ Phrygiæ Capatianæ. Hard.

10. *Conium*. Prius *Iconium* legebatur, quo nomine nullum in Phrygia oppidum apud cæteros scriptores occurrit. At Conii mentio est in Notitia Episcopatuum provinciæ Capatianæ, p. 27, Κονίου πόλις. H.

11. *Midaion*. Μιδάειον, πόλις Φρυγίας, Dioni, lib. XLIX, pag. 403, et Stephano, et Ptolemæo, lib. V, cap. 2; Straboni, pag. 576, Μιδαῖον. Hard.

12. *Sunt auctores*. Quorum princeps Herod. Polymn. lib. VII, n. 73, pag. 409. Bryges olim Macedonibus finitimi: Thyni, Strymonis accolæ fuere, et inde Strymonii appellati, teste eodem Herod. Scholiastes Apollonii ad lib. II Argon. vers. 462, ait esse Thraciæ partem, quæ Θυνὶς vocetur. Mida duce, eo videlicet cui asininas aures fabulæ dederunt, Brigas in Mysiam transmeasse, atque exigua vocis immutatione Phrygas ibi esse appellatos, auctor est Conon in Bibliotheca Photii, cod. 186, pag. 424. H.

XLII. 1. *Gordium*. Hæc Midæ regia. Stephanus: Γορδίειον, ἀπὸ Γορδίου τοῦ πατρὸς Μίδου, a Gordio Midæ patre. Hic Alexander Gordium nodum solvit. Urbem Sangarius amnis alluebat, teste Arriano, Expedit. Alexand. lib. I, pag. 80, ubi Γόρδιον oppidum vocat. In nummis, apud Spanhem. pag. 907, ΓΟΡΔΗΝΩΝ. Livius, l. XXXVIII, cap. 18: « Gordium haud magnum quidem oppidum est, sed plusquam mediterraneum, celebre et frequens emporium: tria maria pari ferme distantia intervallo habet, etc. » H.

2. *Tolistobogi*. Chiffl. *Tolostobagi*. Ed. — Solino, cap. XLI, pag. 71, *Tolistobogi*. Floro, lib. I, cap. 11, *Tolostobogi*. Ptolemæo quoque, lib. V, cap. 4, Τολιστόβογοι; Livio, lib. XXXVIII, cap. 15, Tolistobogi, cum Trocmis et Tectosagis appellantur, ubi de Gallorum expeditione in Asiam prolixe disserit. Strabo quoque, lib. XII, pag. 566. Hard.

3. *Ambitui*. Vet. apud Dalecamp. *Ambiani*. Vide notam 5 hujus capitis. Ed.

4. *Trocmi*. Ptolemæus, *Troemi*. Strabo, *Træmi*. Dalec. — Stephanus: Τρόκμοι, ἔθνος Γαλατικὸν, ἐκαλοῦντο δὲ καὶ Τροκμηνοί. Appianus in Syriac. p. 107: Τεκτοσάγαι, Τρόκμοι, Τολιστόβιοι. Hard.

ditur Cappadocia, a septemtrione et solis ortu, cujus uberrimam partem occupavere Tectosages, ac Teutobo-
2 diaci. Et gentes quidem hæ. Populi vero ac tetrachiæ omnes, numero CXCV. Oppida: Tectosagum, Ancyra[5]: Trocmorum, Tavium[6]: Tolistobogorum, Pesinus[7]. Præter hos celebres, Attalenses[8], Arasenses[9], Co-

5. *Ancyra*. Ἄγκυρα μητρόπολις, Ptolemæo, lib. V, c. 4. Tectosagum oppidum Straboni, lib. XII, pag. 567. Galatiæ metropolis, in Notitia Ecclesiastica. A Phrygiaca, de qua superius, diversa. Ab Augusto Cæsare conditam, Dejotaro rege devicto, prodidit Tzetzes, Chiliad. I, vers. 132. Nunc *Angora*. Destituit memoria Photium, ut arbitror, dum Memnonis scripta redigens in epitomen, Bibl. cod. 224, pag. 721, permutat horum oppidorum sedes: ἐδείμαντο δὲ πόλεις, Τρωγμοὶ μὲν Ἄγκυραν, Τολιστοβόγιοι δὲ Ταβίαν, Τεκτόσαγες δὲ Πεσινοῦντα. Nam Plinium ut omittam, ex Strabone et Ptolemæo constat, ut vidimus, Ancyram esse Tectosagum: Tavium Trocmorum, Tolistobogorum Pesinuntem. Tectosages Ancyranos etiam commemorat nummus antiquus ex ære apud D. Sherard, nuper consulem anglum Smyrnæ: ΑΝΚΥΡΑΝΩΝ ΤΕΚΤΟΣΑΓΩΝ. Quod porro ad hæc Galaticarum gentium nomina attinet, solam Tectosagum appellatione a Celtica gente derivatam esse, de qua egimus lib. V, c. 3. Strabo admonet, lib. XII, p. 566, cæteras a ducibus suis nomen habuisse, cujusmodi sunt Trocmorum gentes, et Tolistobogorum. Horum ego numero censendos puto, et Voturos, sive Veturos, et Ambituos, quos MSS. omnes, Reg. 1, 2, Colbert. 1, 2, Paris. *Ambituutos* appellant: ut a ducibus ad gentes eas translata sint ea nomina, nec Celticorum umquam populorum propria fuerint. Incidimus tamen in MSS. aliquos, in quibus ea vox *Ambituuti* ferme in litura esset, sic tamen ut fraus pateret: superinjectumque ei voci glossema *Ambiani*. Sed id ab interpolatore aliquo, amore fortassis patriæ, factum merito suspicamur: quamquam et in Gelenii editionem vox ea irrepsit. Hard.

6. *Tavium*. Ταούϊον in Trocmis, Ptolemæo, lib. V, c. 4, et Straboni, lib. XII, p. 567. In Notitia Eccles. pag. 33, Ταβία. Stephano, Ταυία. Hard. — Nunc *Tchoroum*. Ed.

7. *Pesinus*. Πεσσινοῦς in Tolistobogis, Ptolemæo, loco citato. In Notitia Eccles. provinciæ Galatiæ Salutaris, p. 33, Πισινοῦς. De vocis originatione, vide Ammianum, l. XXII, pag. 219. Hard. — Nunc *Natikan*. Ed.

8. *Attalenses*. Forte *Adadenses*: ab Ἄδαδα Pisidiæ mediterraneo oppido, apud Ptolemæum, lib. V, c. 5, et in Not. Eccles. p. 29. Hard.

9. *Arasenses*. Chifflet. *Alasenses*. Ed. — Vel ab Ἄραζος, quæ Stephano urbs in Ponto dicitur: vel ab oppido, quod in Notitia Ecclesiastica provinciæ Isauriæ, pag. 37, Δαρασὸς; perperam scribitur, pro Ἀρασός. Pisidiæ tribui videtur ab Artemi-

menses[10], Dioshieronitæ[11], Lystreni[12], Neapolitani[13], Œandenses, Seleucenses[14], Sebasteni[15], Timoniacenses[16], Thebaseni[17]. Attingit Galatia et Pamphyliæ[18] Cabaliam[19]: et Milyas[20], qui circa Barin sunt, et Cyllanticum[21], et

doro, apud Strabonem, lib. XII, pag. 570. Hard.

10. *Comenses*. Vet. apud Dalec. et Chiffl. *Commenses*. Ed. — Rectius *Chomenses*, a Choma mediterraneo Lyciæ oppido, de quo egimus cap. 28. Hard.

11. *Dioshieronitæ*. Sic Frobenius veterem lectionem pessumdedit, tum MSS. codicum, tum edit. Parmensis et cæterarum, in quibus legitur *Didyenses*, *Hieronenses*. In Reg. 1, *Hierorenses*. De Didyensibus nihil habemus sane comperti; nisi forte Dictienses legi placet, quoniam Galatarum Tectosagum Δικτὶς oppidum fuisse dicitur apud Ptolemæum, lib. V, cap. 4. At pro *Hierorenses* scribi oportere *Æorienses* nihil propemodum dubitamus: quod in Notitia Eccles. provinciæ Galatiæ Salutaris, pag. 33, Αἰώριον legitur. Sane ἀναλογίας ratio Dioshieronitas dici non patitur, sed a Διὸς ἱερὸν, Dioshieritas, ut alibi vidimus. Hard.

12. *Lystreni*. Ab oppido cujus meminit Paulus, 2, Tim. III, 11; et sæpius Lucas in Actis, qui et Lystram, et plurali numero Lystrís habet. Hard.

13. *Neapolitani*. Quorum oppidum Νεάπολις in Notitia Ecclesiast. provinciæ Isauriæ, p. 37. Œnandenses pro Oenoandenses perperam scriptum existimo: est enim Oenoanda, ut diximus c. 28, Cabaliæ oppidum, quæ Galatiæ, ut mox dicetur, contributa fuit. Hard.

14. *Seleucenses*. A Seleucia Pisidiæ, Phrygiæ alias contributa, ut ait Ptolemæus, lib. V, cap. 5. H.

15. *Sebasteni*. De quibus Gruteri inscriptio, pag. 427, si tamen est genuina: Η ΒΟΥΛΗ ΚΑΙ Ο ΔΗΜΟϹ ϹΕΒΑϹΤΗΝΩΝ ΤΕΚΤΟϹΑΓΩΝ.

16. *Timoniacenses*. Τιμώνιον, φρούριον Παφλαγονίας, inquit Stephanus: nempe in ea Paphlagoniæ parte, quam Bithyniæ confinem ait esse Strabo, lib. XII, pag. 562, et Τιμωνίτην vocat. Hard.

17. *Thebaseni*. Dalecamp. et Elz. *Tebaseni*. Vet. apud Dalec. *Tarbaseni*. Ed. — Ab oppido Lycaoniæ Θίβασα, de quo diximus cap. 25. Hard.

18. *Pamphyliæ* Dalecamp. *Pamphylia*. Ed.

19. *Cabaliam*. Dalec. *Gabaliam*. Ed. — Quæ Καρβαλία Pamphyliæ pars appellatur a Ptolemæo, lib. V, cap. 5. Hard.

20. *Et Milyas*. De his egimus c. 25. Βάρις est Pisidiæ oppidum mediterraneum, Galatiæ vicinum, ap. Ptolemæum, loco citato, et in Notitia Eccles. provinciæ Pisidiæ, p. 29. Hard.

21. *Cyllanticum et Oroandicum*. Chiffl. *Cyllanicum*. Vet. ap. Dalec. pro *Oroandicum*, *Crondicum*. Ed. — MSS. *Cyllanicum*. Oroandicum vero tractum Isauriæ Ptolemæus adjudicat, lib. V, cap. 4. De oppido, unde Oroandico tractui nomen, dictum est superius cap. 24. Hard.

3 Oroandicum Pisidiæ tractum. Item Lycaoniæ partem Obigenen. Flumina sunt in ea, præter[22] jam dicta, Sangarium, et Gallus[23], a quo nomen traxere Matris Deum sacerdotes.

1 XLIII. Nunc reliqua in ora, a Cio intus in Bithynia Prusa[1], ab Hannibale[2] sub Olympo condita : inde Nicæam[3] xxv millia passuum interveniente Ascanio lacu. Deinde Nicæa in ultimo Ascanio sinu, quæ prius Olbia: et Prusa[4] item altera sub Hypio monte. Fuere Pythopolis[5],

22. *Præter jam dicta.* Caystrum, Rhyndacum, Cion, etc. De Sangario dicemus lib. VI, cap. 1. H.

23. *Et Gallus*, etc. Ita Martianus, lib. IV, cap. de Phrygia, p. 221. Festus: « Galli qui vocantur Matris Magnæ Comites, dicti sunt a flumine, cui nomen est Gallo: quia qui ex eo biberint, in hoc furere incipiant, ut se privent virilitatis parte, etc. » Vide etiam Stephanum, verbo Γάλλος. Hard.

XLIII. 1. *Prusa.* Προῦσα ἡ πρὸς τῷ Ὀλύμπῳ, Ptolemæo, lib. V, cap. 1. Nunc *Brousa*. Hard.

2. *Ab Hannibale.* Operi fortasse is præfuit, dum apud Prusiam regem versaretur, qui eum patria profugum excepit hospitio. A Prusia ipso Nicomedis F. conditam scribit Tzetzes, Chiliad. III, Hist. 143, vers. 963 : Οὗτος ὁ τοῦ μονώδοντος τούτου πατὴρ Προυσίου, Τοῦ κτήτορος τῆς πόλεως Προύσης τῆς παρ' Ὀλύμπῳ ὁ Νικομήδης, etc. Hard.

3. *Inde Nicæam.* Hodie *Isnich*. Νίκαια Ptolemæo, lib. V, cap. 1, et Straboni, lib. XII, pag. 565, ad Ascaniam paludem, ἐπὶ τῇ Ἀσκανίᾳ λίμνῃ. Recte hic geminam a Plinio Nicæam designari Surita vidit, in Notis ad Anton. Altera semota a mari est, ad quam a Prusa xxv pass. millia numerantur, Ascanio interveniente lacu, quem ab oculatis testibus accepimus, toto unius diei itinere a mari abesse : hodie *Lago di Nicea*. Hæc Concilio I Generali notissima. Altera in ora, de qua deinde Plinius: Ptolemæo, lib. V, cap. 1, Ὀλβία appellatur. Hard.

4. *Et Prusa item altera.* Sicut gemina, inquit, ibi Nicæa, sic et Prusa gemina. In nummo Diadumeniani, e Cimelio nostro Parisiensi, ΠΡΟΥCΙΕΩΝ ΠΡΟC ΥΠΙΩ. Montem Plinius vocat : amnem Ptolemæus, lib. V, cap. 1, Προῦσα πρὸς τῷ Ὑπίῳ ποτ. falso : nisi forte ex eo monte amnis cognominis fluat. Sic in Actis Latinis Concilii Nicæni, p. 54, subscribit « Hesychius Prusensis, juxta Hypium fluvium. » Hæc Straboni, lib. XII, pag. 563, Προυσιὰς dicitur: in nummis antiquis etiam ΠΡΟΥCΙΕΩΝ ΤΩΝ ΠΡΟC ΘΑΛΑCCΑΝ, « Prusiensium, qui sunt ad mare. » H.— Male Dalec. *Hippio* pro *Hypio* scribit. Prusæ locum tenere nunc *Uskubi* opinatur d'Anville. Ed.

5. *Pythopolis.* Πυθόπολις, Menecrati, qui historiam Nicææ Bythinicæ scripsit, ut auctor est Plutar-

Parthenopolis, Coryphanta. Sunt in ora amnes, Æsius[6], Bryazon, Plataneus, Areus, Æsyros[7], Gendos, qui et Chrysorrhoas. Promontorium, in quo Megarice[8] oppidum fuit. Unde[9] Craspedites sinus vocabatur, quoniam id oppidum velut in lacinia erat. Fuit et Astacum[10], unde et ex eo Astacenus[11] idem sinus. Fuit et Libyssa[12] oppidum, ubi[13] nunc Hannibalis tantum tumulus. Est in intimo sinu Nicomedia[14] Bithyniæ præclara. Leucatas[15] promontorium, quo includitur Astacenus sinus, a Nicomedia XXXVII[16] M. D. Rursusque coeuntibus terris

chus in Theseo, pag. 12. Hard.

6. *Æsius*, etc. Αἴσιος, Βρυάζων, Πλατανεὺς, Ἄρειος, Αἴσυρος, etc. Bryazonti alterum nomen Olachas videtur fuisse, ut dicemus l. XXXI, cap. 18. Hard.

7. *Æsyros*. Dalec. *Syros*. Ed.

8. *Megarice*. Stephanus: Μεγαρικὸν πολίχνιον, ὃ συγκαταλέγεται ταῖς Βιθυνῶν πόλεσιν, oppidulum, quod inter Bithynorum urbes numeratur. Megarenses certe hanc oram tenuisse, testis est Mela, lib. I, cap. 19, et Strabo, l. XII, p. 563. Uterque enim Astacon ipsam a Megarensibus conditam scribit. Promontorio nomen est hodie *Capo Fagona*, ut aiunt. Hard.

9. *Unde Craspedites*. Dalec. *inde Craspedites*. Ed. — Idem Olbianus Melæ dicitur, lib. I, cap. 19, ab Olbia oppido, de quo supra. Est autem Græcis κράσπεδον, quod Latinis fimbria, sive lacinia. Translate vero tum littoris margo, tum veluti limbi et extremæ montium oræ ac radices κράσπεδα appellantur: quod laciniarum recessibus ac prominentiis similitudinem referunt. Hard.

10. *Astacum*. Ἀστακὸς Straboni, lib. XII, pag. 563, a Lysimacho deleta. Vide Pausaniam in Eliac. prior. sive lib. V, pag. 310. Hard.

11. *Astacenus*. *Le golfe de Comidia*, ab urbe Nicomediensi. Hard.

12. *Libyssa*. Stephanus: Λίβυσσα, φρούριον Βιθυνίας ἐπιθαλάσσιον, castellum maritimum. Nunc *Gebiseh*, ut credi vulgo Busbequius asseverat, epist. 1, pag. 30. Hard.

13. *Ubi nunc Hannibalis*. Referunt id quoque Plutarchus in Flaminio, pag. 380; Appianus, in Syriac. p. 92; Ammianus, lib. XXII, pag. 219; Eutropius, lib. II, p. 766; Martianus, lib. VI, c. de Phrygia, pag. 221, et Solinus, cap. XLII, pag. 72. Etiamnum superesse hunc Hannibalis tumulum, testis est oculatus Petr. Bellonius, lib. I de Admir. oper. antiq. cap. 33. H.

14. *Nicomedia*. Νικομήδεια, hodieque *Comidia*, sive *Is-Nikmid*. Hard. et Ed.

15. *Leucatas*. Idem Ptolemæo, lib. V, cap. 1, Ἀκρίτας. Hard. — Nunc *Akrita*. Ed.

16. *XXXVII*. Sic Harduinus ex MSS. Chifflet. *LXII*. Dalecampius, *XLII*. Ed.

angustiæ [17] pertinentes usque ad Bosphorum Thracium. In iis Calchedon[18] libera, a Nicomedia LXII [19] D. Procerastis antea dicta, dein Colpusa [20], postea Cæcorum [21] oppidum, quod locum eligere nescissent, septem stadiis distante [22]
3 Byzantio, tanto feliciore omnibus modis sede. Cæterum intus in Bithynia colonia Apamena[23], Agrippenses, Juliopolitæ, Bithynion[24]. Flumina[25] : Syrium, Lapsias, Pharmacias[26], Alces, Crynis, Lilæus[27], Scopius, Hieras, qui Bithyniam et Galatiam disterminat. Ultra Calchedona Chrysopolis[28] fuit. Deinde Nicopolis, a qua nomen etiam-

17. *Angustiæ*. *Canal de Constantinople*. Ed.

18. *Calchedon*. Stephanus verbo Καρχηδὼν. Χαλκηδὼν, τῆς Βιθυνίας, διὰ τοῦ λ. κ. Tamen nummi veteres, cujusmodi est eximius Caracallæ, in Parisiensi nostro Museo, ΚΑΛΧΑΔΟΝΙΩΝ. Alter item Trajani, apud Patinum, pag. 186, atque ita constanter omnia vetustiora paulo monumenta. Dalec. tamen hic et infra *Chalcedon*, *Chalcedona*, *Chalcedone* scribit. Hodie Græcis *Chalcedona* : Turcis, *Kadi-keuei*. A civitate *Scutari*, tribus passuum millibus distat. Hard. et Ed.

19. *LXII. D. Procerastis antea dicta, dein Colpusa*. Chiffl. *LXXII M. D. pass. Cerastis antea dicta, dein Colpoessa*. Dalec. *LXXII D. Procerastis antea dicta, dein Compusa*. Ed.—Προκεραστίς, idcirco, opinor, quod ex adverso sit posita illius promontorii, in quo Byzantium est conditum : cui promontorio Chrysoceras nomen fuit, ut dictum est lib. IV, cap. 18. Hard.

20. *Dein Colpusa*. Κολπόεσσα, contracte Κολποῦσα, sinuosam significat. Hard.

21. *Cæcorum*. Vide quæ dicturi sumus, lib. IX, c. 20. De egregio Byzantii situ, multa Polybius, lib. IV, pag. 425 et 433. Tacitus quoque, Annal. lib. XII. Hard.

22. *Distante*. Vet. apud Dalec. *distans a*. Ed.

23. *Apamena*. Sive Myrlea, de qua superius, cap. 40, ubi et de Juniopoli egimus, unde Juliopolitæ dicti. In nummis antiquis, ΙΟΥΛΙΟΠΟΛΕΙΤΩΝ. De Apamea, Ulpianus, Digest. lib. L, tit. 5 de Censibus : « Est et in Bithynia colonia Apamena. » Hard.

24. *Bithynion*. Vet. apud Dalec. *Bithynniatæ*. Ed. — Βιθύνιον Straboni, lib. XII, pag. 505, in mediterraneis Bithyniæ urbibus. Ptolemæo, lib. V, cap. 1, Κλαυδιόπολις, καὶ Βιθύνιον. Hæc Antinoi patria qui Hadriani Augusti ex concubina filius. Hard.

25. *Flumina*. Omnia ea cæteris scriptoribus incognita. Hard.

26. *Pharmacias*. Dalec. *Pharmicas*. Ed.

27. *Lilæus*. Dalec. *Lylæus*. Ed.

28. *Chrysopolis*. Χρυσόπολις, πλησίον Χαλκηδόνος, Stephano : apud quem et Νικόπολις Βιθυνίας legitur, hodie *Scutari*. Hard.

num sinus retinet : in quo portus[29] Amyci : deinde Naulochum[30] promontorium : Estiæ[31] templum Neptuni. Bosphorus D. passuum intervallo Asiam Europæ iterum auferens, abest a Calchedone XII mill. D. passuum. Inde fauces primæ VIII mill. DCCL[32] passuum, ubi Phinopolis[33] oppidum fuit. Tenent[34] oram omnem Thyni, interiora Bithyni. Is finis Asiæ est, populorumque CCLXXXII, qui ad eum locum a sinu[35] Lyciæ numerantur. Spatium Hellesponti et Propontidis ad Bosphorum Thracium esse[36] CCXXXVIIII[37] mill. passuum diximus. A Calchedone Sigeum Isidorus CCCXXII M. D. passuum tradit.

29. *Portus Amyci.* Bebrycum regis. Plinius, lib. XVI, cap. 89. In Ponto « portus est Amyci, Bebrycum rege interfecto clarus, etc. » Vide Servium in illud Æneid. lib. V, vers. 225 : « Qui se Bebrycia veniens Amyci de gente ferebat. » HARD.

30. *Naulochium.* Pint. ex Strabone, lib. VII, *Naulochos.* DALEC. — Ναύλοχος, statio navium est. HARD.

31. *Estiæ.* Ἑστία promontorii nomen esse videtur, quod simile ei sit, cui sedem in opposita Bosphori Thracii ripa statuit Polybius, lib. IV, pag. 433, τὰ περὶ τὰς Ἑστίας ἄκρα καλούμενα τῆς Εὐρώπης. Ei loco nomen est hodie *Algiro.* Ibi templum Neptuno Timosthenes: cæteri scriptores, diis duodecim dicatum aiunt : Mela lib. I, cap. 9, Jovi. H.

32. *DCCL.* Dalec. *CCL.* ED.

33. *Phinopolis.* A Phineo fabulis notissimo. At codd. MSS. Reg. 1, 2, Colbert. 1, 2, *Spiropolis*, multo sincerius : nam Phinopolin in Europa diximus, lib. IV, cap. 18. H. —Vet. apud Dalec. *Sphyropolis.* ED.

34. *Tenent oram*, etc. Consentit Eustathius fere, in Dionys. v. 795, pag. 105. HARD.

35. *A sinu Lyciæ.* Dalec. *Lydiæ.* ED. — De quo cap. 28 : « Ultra, par sinus priori. Ibi Pinara, et quæ Lyciam finit, Telmessus... A Telmesso Asiaticum mare, et quæ proprie vocatur Asia. » Neque enim Lycia, ut diximus, Ciliciave, aut Cappadocia, Asiæ propriæ nomine censebatur. HARD.

36. *Esse.* Hæc vox in Dalecamp. deest. ED.

37. *CCXXXVIIII.* Libro nimirum quarto, ut monuimus, c. 24, his verbis: « Tota ab Hellesponto longitudo CCXXXVIIII mill. passuum. » Sic enim eo loci animadvertimus maximo consensu codices omnes MSS. impressosque, Martianumque ipsum, Plinii transcriptorem, scribere. Quamobrem præpostera hujus numeri lectio hoc loco CLXXXVIIII, quæ hactenus in libris impressis obtinuit, centenarii nota perperam in quinquagenarium detorta, a nobis merito animadversa, emendataque est. HARD. — Animadvertendum est in Harduini textu, librarii

1 XLIV. Insulæ in Propontide ante Cyzicum Elaphonnesus[1], unde Cyzicenum marmor : eadem Nevris[2] et Proconnesus dicta. Sequuntur Ophiusa[3], Acanthus, Phœbe, Scopelos, Porphyrione, Halone cum oppido, Delphacia, Polydora. Artacæon cum oppido. Est et contra Nicomediam Demonnesos[4]. Item ultra Heracleam[5] adversa Bithyniæ Thynias[6], quam barbari Bithyniam vocant. Est et

certe errore, CCXXXIIII legi pro CCXXXVIIII, quæ quidem menda in ejus nota non apparet. Ed.

XLIV. 1. *Elaphonnesus*. Scylax, p. 33, a Plinio dissidere prima facie videtur : nam Proconnesum ab Elaphonneso diversam facit. Circa Cyzicum, inquit, νῆσός ἐστι καὶ πόλις Προκόννησος, καὶ ἑτέρα νῆσος Ἐλαφόννησος... γεωργοῦσι δ' αὐτὴν Προκοννήσιοι. « Proconnesus insula cum oppido, aliaque præterea insula Elaphonnesus, commodo instructa portu : hujus agrum colunt Proconnesii. » Sed nodum solvit Strabo, geminam Proconnesum agnoscens, lib. XIII, pag. 588, novam ac veterem, modico forte euripo ambas inter se discretas : nomine alioqui similes : nam appellationis ratio par, πρὼξ enim et ἔλαφος, cervini generis animalia significat, quibus ea insula videtur fuisse referta. Docet id pluribus Apollonii Scholiastes, ad lib. II Argon. vs. 279, cujus verbis huic libro coronidem imponere, operæ sane pretium fuerit. Διονύσιος δέ φησιν ὁ Ἀθηναῖος, inquit, ἐν ταῖς κυήσεσι τὰς ἐλάφους λέγεσθαι πρόκας· ὅθεν καὶ Προκόννησος· ἐπεὶ καὶ ἐν ταύτῃ πληθύουσιν ἔλαφοι... εἰ δὲ Προχόννησον ἐτυμολογοῦσι, καθὸ πρότερον οὖσα νῆσος προσεχώθη. Quum prius esset insula, aggesto solo alteri insulæ, nempe Elaphonneso, annexa est : unde eadem Proconnesus quibusdam est, quæ Elaphonnesus : ὑπό τινων δὲ Προκόννησος καὶ Ἐλαφόννησος ἐκλήθη. Φιλήτας δέ φησι, πρόκας λέγεσθαι τὰς ἐλάφους τὰς πρώτως τικτούσας, οἷον πρωτοτόκους. Sunt igitur πρόκες, cervæ primiparæ. Sed et quum eadem Elaphonnesos et Neuris vocitata fuisse dicatur; apparet Νεβρὶς a Stephano scribi oportuisse, ab hinnulis : non ut scripsit imperite, Νευρίς. Est enim νεβρὸς *hinnulus*, ut ἔλαφος *cervus*. H. — *Marmara* hodie vocatur. Ed.

2. *Nevris*. Νευρὶς et Προκόννησος. Νευρὶς et Προχώνη apud Stephanum, cognomina sunt Ἀλώνης insulæ : sed hallucinari probe hominem puto. Hard.

3. *Ophiusa*, etc. Ὀφιοῦσα, Ἄκανθος, Φοίβη, Σκόπελος, Πορφυριώνη, Ἀλώνη, Δελφακία, Πολυδώρα. De hac postrema Stephanus : Πολυδώρα, νῆσος πρὸς τῇ Κυζίκῳ. Hard. — Ophiusa nunc *Afzia* dicitur, auctore d'Anville. Ed.

4. *Demonnesos*. Stephanus : Δημόνησος, περὶ Χαλκηδόνα νῆσος, ἀπὸ Δημονήσου τινός. Hard. — Hodie *île des Princes*, auctore d'Anville. Ed.

5. *Ultra Heracleam*. De qua libro seq. cap. 1. Hard.

6. *Thynias*. Dalec. *Thynnias*. Ed.

Antiochia[7] : et contra fauces Rhyndaci Besbicos[8] decem et octo mill. circuitu. Est et Elæa[9], et duæ Rhodussæ[10], Erebinthodes[11], Megale, Chalcitis, Pityodes.

— Stephanus : Θυνιὰς, νῆσος, πρὸς τῷ στόματι τοῦ Πόντου. De ea Schol. Apollonii, ad lib. II Argon. vers. 178 : Ἔστι δὲ καὶ ἑτέρα Βιθυνία, νῆσος μετὰ τὸν Πόντον, ἐν ᾗ ἐστιν Ἀπόλλωνος ἱερόν. Et idcirco Apollonia Thynias vocabatur, ut dicemus lib. VI, cap. 13. Mela, lib. II, cap. 7 : « Thynias ... quam quia Bithyni incolunt, Bithynida appellant. » Hard.

7. *Antiochia*. Vet. apud Dalec. *Antiochiæ*. Ed.

8. *Besbicos*. Straboni, lib. XII, pag. 577, et Stephano : Βέσβικος, νησίδιον περὶ Κύζικον. H. — Nunc *Kalo-Limno*. Ed.

9. *Elæa*. Ἐλαία, ab olea : Ῥοδοῦσσαι, a rosarum copia : Ἐρεβινθώδης, a cicerum ubere proventu : Μεγάλη, magna : Χαλκῖτις, cujus Stephanus meminit, æraria : Πιτυώδης, pinaria. Hesychio, pag. 244, Χαλκῖτις et Πιτυοῦσα communi vocabulo Δημόννησοι appellantur. Num vero pro *Erebinthus*, vel *Erebinthodes*, legi oporteat *Terebinthos*, quo nomine insulam circa Byzantium agnoscunt Nicetas, Zonaras, aliique, amplius considerandum. Hard.

10. *Rhodussæ*. Vet. apud Dalec. *Rhodiussæ*. Ed.

11. *Erebinthodes*, *Megale*. Dalec. *Erebinthus*, *Magale*. Erebinthodes nunc dicitur *Prota*, Chalcitis *Karki*, auctore d'Anville. Ed.

# C. PLINII SECUNDI

# NATURALIS HISTORIÆ

## LIBER VI.

I. (1.) PONTUS Euxinus, antea ab inhospitali feritate 1
Axenos appellatus[1], peculiari invidia naturæ sine ullo fine
indulgentis[2] aviditati maris, et ipse inter Europam[3] Asiam-
que funditur. Non fuerat satis Oceano ambisse terras, et
partem earum aucta inanitate[4] abstulisse : non irrupisse
fractis montibus, Calpeque Africæ avulsa tanto majora
absorbuisse, quam reliquerit, spatia : non per Hellespon-
tum Propontida infudisse, iterum terris devoratis : a
Bosphoro[5] quoque in aliam vastitatem[6] panditur nulla sa-
tietate, donec exspatianti lacus Mæotii[7] rapinam suam jun-
gant. Invitis hoc accidisse terris, indicio sunt tot angustiæ, 2
atque tam parva naturæ repugnantis intervalla, ad Helles-

I. 1. *Axenos appellatus*. Dalec. *Axenos appellatus est*. Auctor Peripli Ponti Euxini, pag. 13 : τὸν Πόντον τὸν πρὶν Ἄξενον λεγόμενον διὰ τὰς ἐπιθέσεις τῶν βαρβάρων, etc. Vide quæ diximus, lib. IV, capite 24. HARD. et ED.

2. *Indulgentis*. Rapacitati maris tanta subinde terrarum spatia absorbenda et obtegenda permittentis. HARD.

3. *Inter Europam*. Pinet. *in Europam*. ED.

4. *Aucta inanitate*. Sic MSS. omnes : editi perperam, *aucta immanitate :* est enim familiare Plinio, ut observavit ante nos Pintianus, quæ non habitentur, ea inania appellare. Sic igitur intelligenda sunt hæc verba, nempe : aucto vehementer eo spatio, quod incoli jam propter aquarum illuvionem non potest. HARD.

5. *Bosphoro*. Elzev. hic et infra pluribus locis, *Bosporo*. ED.

6. *In aliam vastitatem*. In vastissimum mare, quem Pontum Euxinum vocant. HARD.

7. *Lacus Mæotii*, etc. Basil. *lacus Mæotis rapinam suam jungat*. Dalecamp. *lacus a Mæoti rapinam suam jungant*. ED.—Per fretum Cimmerium suas aquas misceant, quæ terras sorbent. HARD.

pontum octingentorum[8] septuaginta quinque passuum: ad Bosphoros[9] duos, vel bubus meabili transitu : unde nomen ambobus, et jam quædam[10] in dissociatione germanitas concors. Alitum quippe cantus, canumque latratus invicem[11] audiuntur: vocis etiam humanæ commercia, inter duos orbes manente colloquio[12], nisi quum idipsum auferunt venti. Mensuram Ponti a Bosphoro ad Mæotium lacum quidam fecere $\overline{\text{XIV}}$[13] triginta octo mill. D. passuum.
3 Eratosthenes centum[14] minorem. Agrippa a Calchedone[15] ad Phasin $\overline{\text{X}}$[16] mill. Inde Bosphorum Cimmerium trecenta sexaginta mill. Nos intervalla generatim ponemus comperta in nostro ævo, quando etiam in ipso[17] ore Cimmerio pugnatum est. Ergo[18] a faucibus Bosphori est amnis Rhebas[19],

8. *Octingentorum*, etc. Chiffl. xxv. Ed.—Sive, quod idem est, septem stadiorum intervallo, ut dictum est lib. IV, c. 18, aliasque sæpius. H.

9. *Bosphoros.* Elzevir. ut supra, *Bosporos.* Ed. — Thracium, Cimmeriumque. Græcis βόσπορος, a bovis transitu, propter freti angustias. Hard.

10. *Et jam quædam.* Chiffl. *etiam quædam.* Dalec. *et tanquam.* Ed.

11. *Invicem audiuntur.* Ab utroque littore. Hard.

12. *Manente.* Pint. *manante*, alii *meante.* Ed.

13. $\overline{\textit{XIV}}$ *triginta octo mill. D. pass.* Chiffl. et Harduinus: $\overline{\textit{XIV}}$ triginta octo mill. passuum. Ed. — Numerus *D.* in recentioribus editionibus omissus est. Quod sæpe contigit, ut jam superius monui. Numerum hunc habent MSS. et editio princeps. Brot.

14. *Centum minorem.* Hoc est, centum millibus passuum minorem facit mensuram, ut sint tantum mill. D. pass. omnino tredecies centena triginta octo. Hard.

15. *Calchedone.* Dalec. *Chalcedone.* Ed.

16. $\overline{\textit{X}}$ *mill.* Hoc est, decies centena passuum millia. Strabo enim lib. XII, pag. 548, a fano Calchedonio, usque ad Phasin navigationem ait obtinere stadiorum millia octo, ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ μέχρι Φάσιδος περὶ ὀκτακισχιλίους σταδίους εἰσίν. Quamobrem Agrippæ et Strabonis mensura fere cum Eratosthenica congruit. Hard.

17. *In ipso ore Cimmerio.* In mensura definienda angustiarum Cimmerii freti. Hard.

18. *Ergo a faucibus.* Hæc Solinus, cap. XLIII, pag. 72, et Martianus, lib. VI, c. de Phrygia, p. 221. H.

19. *Rhebas.* Ῥῆβας, Arriano in Periplo; Stephano; Scylaci, pag. 32. Festus Avienus, in descriptione orbis, v. 964: « Rhebas, cyanei qui dissicit æquora Ponti, Rhebas, argento similem qui porrigit un-

quem aliqui[20] Rhesum dixerunt. Deinde Psillis[21], portus Calpas[22]. Sagaris[23] fluvius ex inclytis : oritur in Phrygia[24], accipit vastos amnes, inter quos Tembrogium[25] et Gallum[26] : idem Sangarius a plerisque dictus : a[27] quo

dam. » H. — Nunc *Riva*, auctore D'ANVILLE. ED.

20. *Aliqui Rhesum.* Ita Solinus et Martianus. Sed vereor magnopere, ne ii qui Rhesum hunc vocarunt, Ῥῆσον Homericum, de quo Strabo, lib. XIII, p. 602, quem Ida mons effundit, affinitate vocis, cum Rheba confuderint. HARD.

21. *Psillis.* Chifflet. *Syris*. ED. — Ψύλλις Ptol. l. V, c. 1. Ψύλλης Strab. l. XII, p. 543; cæteris Ψύλις. H.

22. *Portus Calpas.* Stephano, p. 347, Κάλπη λιμήν. Et Arriano item in Periplo ex Xenoph. A cognomine, ut apparet, amne influente, portui nomen inditum. Meminit amnis illius Strabo, cum Psillide et Sangario, loc. cit. Item Ptolemæus. Nunc, ut vult D'ANVILLE, *Kerbek*. HARD. et ED.

23. *Sagaris.* Chifflet. *Sangaris.* Solinus, loco citato : « Sagaris fluvius, dictusque a plerisque Sangarius. » Strabo, loc. citat. Σαγγάριος. *Sakaria* hodieque dicitur apud indigenas. HARD. et ED.

24. *In Phrygia.* Stadiis circiter CL a Pesinunte. HARD.

25. *Tembrogium.* Qui Liv. Thymbres, lib. XXXVIII, c. 18 : « Sangarius, inquit, ex Adoreo monte per Phrygiam fluens, miscetur ad Bithyniam Thymbreti fluvio. Inde major jam geminatis aquis per Bithyniam fertur, etc. » *Sursac* hodie dicitur. Non is est Θύμβριος de quo Strabo, lib. XIII, pag. 598, uti perperam Ortelius censuit. Is enim Trojanus amnis est in Scamandrum influens per campum sibi cognominem, a quo et Thymbræus Apollo cognominatus est. Sed neque Coralius, de quo mox, cum amne Sangario commiscendus, ut idem Ortelius fecit. HARD. et ED.

26. *Et Gallum.* Γάλλος Straboni, loco citato. Claudianus, in Eutrop. lib. II, vers. 263 : « Dindyma fundunt Sangarium, vitrei qui puro gurgite Galli Auctus Amazonii defertur ad æquora Ponti. » HARD.

27. *A quo incipiunt Mariandyni sinus, oppidumque Heraclea.* His verbis voculam *Coralius* præfigunt libri plerique : ab iis haud dubie confictam, qui Sangarii nomen alterum quærebant, quum illud alterum non esse quam Sagarim, perspicua res sit. Hanc certe vocem in sua paraphrasi non agnoscit Solinus, cap. XLIII, pag. 74 : « Sagaris fluvius, inquit, ortus in Phrygia, dictusque a plerisque Sangarius, exordium facit Mariandyni sinus, in quo oppidum Heraclea, etc. » Neque Martianus, lib. VI, cap. de Phrygia, p. 221 : « Amnem Rhesum, Sagarimque sinus Mariandyni, etc. » Horum auctoritati nisi concedendum aliquid putarem, locum hunc Plinianum interpungendum pronunciarem in hunc modum, « a quo incipiunt Mariandyni. Sinus, oppidumque Heraclea, etc. » HARD.

incipiunt Mariandyni[28] sinus, oppidumque Heraclea[29] Lyco[30] flumini appositum. Abest[31] a Ponti ore millibus ducentis : portus Acone[32], veneno aconito dirus, specus Acherusia[33]. Flumina : Pædopides[34], Callichorum[35], So-

28. *Mariandyni sinus*. Chiffl. *Mariandrini*. Dalec. *Maryandini*. Ed.— Nomen ei sinui dedere finitimi Μαριανδυνοί, de quibus Pausanias, Eliac. prior. lib. I, pag. 340. Μαριανδυνία χώρα, Stephano, p. 444. Hodie *le golfe de Sakaria*, cui nomen oppidum fecit in ipso ostio cognominis fluvii positum. Hard.

29. *Heraclea*. Ponti cognominata, a vicino mari, Ponticaque provincia. Mariandynorum urbs a Mela vocatur, lib. I, cap. 19 : « Ab Argivo, inquit, Hercule condita, cui famæ fidem adjecit, quæ juxta est Acherusia palus », de qua mox. Nunc *Erekli*. Vetus Gordiani tertii nummus, quem Occo perperam legit, ΠΡΑΚΛΕΩΤΩΝ ΠΟΝΤΩ, pro ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ ΕΝ ΠΟΝΤ. Hercules ibi effingitur canem ex antro extractum mactans. Hodie *Penderachi*. Alius ejusdem oppidi nummus, caput Herculis exhibet laureatum; parte altera, clavam Herculis erectam : cum epigraphe, ΗΡΑΚΛΕΟΣ ΣΩΤΗΡΩΣ, latere sinistro : dextro, HB pro Ἡράκλεια Βιθυνίας, ut nunc quidem videtur. Infra, ΤΡΑΚΩΝ, nomen magistratus. Est ex ære mediocri, apud D. Abb. de Fontenu. Hard.

30. *Lyco flumini appositum*. Ita MSS. omnes, et excusi libri ante Dalecampium, qui *oppositum* maluit. Quid vero sit *oppositum flumini oppidum*, fateor me non satis percipere. Appositum autem, seu juxta positum intelligo, quod modico a ripa fluminis distat intervallo : quemadmodum ipsis vicenis stadiis Heracleam a Lyco dissitam esse scribit Arrianus in Periplo Ponti Euxini : Ἀπὸ δὲ Λύκου εἰς Ἡράκλειαν πόλιν... στάδιοι εἴκοσι. Impositum vero amni oppidum dicimus, quod est in ripa positum. Solinus, loc. cit. Ovidius, de Ponto, lib. IV, eleg. 10, vers. 47 : « Huc Lycus, huc Sagaris, etc. » Hard.

31. *Abest*. Abest Heraclea millibus pass. ducentis, ab ipsis Ponti angustiis. A fano Calchedonio, in ipsis Bosphori faucibus posito, Strabo distare ait stadiis circiter mille et quingentis, hoc est, passuum millibus centum octoginta octo. Hard.

32. *Acone*. Acone Solino, et Martiano. Stephano, Ἀκόναι, πολίχνιον πλησίον Ἡρακλείας, ubi multa ille et de cotibus quas ἀκόνας vocant, et de aconito. Hard.

33. *Acherusia*. Mela, lib. I, cap. 19 : « Juxta Heracleam specus est Acherusia, ad Manes (ut aiunt) pervius : atque inde extractum Cerberum existimant. » Ita et Solinus, loc. cit. Hard.

34. *Pædopides*. Ita Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Chiffl. et Paris. Editi, *Pedopyles*. Hard.

35. *Callichorum*. Vet. ap. Dalec. *Callichæum*. Ed. — Ποταμὸς Καλλίχορος, Paphlagoniæ attributus a Scylace, pag. 42. Martiano Heracl.

nautes[36]. Oppidum Tium[37], ab Heraclea[38] triginta octo millibus passuum. Fluvius[39] Billis.

II. (II.) Ultra quem[1] gens Paphlagonia, quam Pylæmeniam[2] aliqui dixerunt, inclusam[3] a tergo Galatia. Oppidum Mastya[4] Milesiorum, deinde Cromna[5]. Quo loco Henetos[6] adjicit Nepos Cornelius, a quibus in Italia ortos 1

pag. 103, et Arriano in Periplo, Ὀξείνης. De eo Ammianus, l. XXII, p. 214 : « Flumina Callichori, ex facto cognominati : quod superatis post triennium Indicis nationibus, ad eos tractus Liber reversus, circa hujus ripas virides et opacas, orgia pristina revocavit, et choros, etc. » HARD.

36. *Sonautes*. Contracte dictum pro *Soonautes*. Acheronti flumini in Mariandynis id nomen dedisse, Σοωναύτης, Nisæos Megarenses, qui Heracleam condiderunt, auctor est Apollonius Rhod. Argonaut. lib. II, v. 748. Vocis etymon Scholiastes explicat : ἐπειδὴ πάντας τοὺς ναυτιλλομένους διασώζειν, ἀπαθεῖς ἔχων καὶ ἠρεμαίους λιμένας, quod nautis salutem portus sui opportunitate afferat. HARD.

37. *Tium*. Ptolemæo, lib. V, c. 1, Τῖον. « Tios oppidum, inquit Mela, loc. cit. Milesiorum quidem colonia, sed jam soli gentisque Paphlagonum. » Steph. pag. 657, Τίος, πόλις Παφλαγονίας. At Straboni Τήϊον, lib. XII, pag. 543. Philetæri patria, a quo Attalici reges. HARD.—Illud esse nunc *Falios*, sic dictum a vicino flumine cognomine quod Billim esse affirmat, opinatur D'ANVILLE. ED.

38. *Ab Heraclea*. Scribit Menippus in Paphlagoniæ Periplo, apud Steph. loco citato distare Tium ab Heraclea stadiis CCCLXX, ἀπὸ Ἡρακλείας ἐς Τῖον πόλιν, καὶ ποταμὸν Βίλλαιον, στάδιοι τριακόσιοι ἑβδομήκοντα. Hæc milliaria efficiunt XLVI et ducentos passus. HARD.

39. *Fluvius Billis*. Ita libri MSS. omnes. Steph. Βίλαιος. Scholiastes Apollonii, ad Argon. lib. II, vers. 791, Βιλλαῖος ποταμὸς Παφλαγονίας. Martianus Heracl. pag. 102 : Βίλλαιος· οὗτος ὁ ποταμὸς ὁρίζει Βιθυνίαν. H. — Nunc *Falios*, ut modo diximus. ED.

II. 1. *Ultra quem*. Martianus, loc. cit. HARD.

2. *Pylæmeniam*. Chiffl. *Pylæmoniam*. ED. — Ut Ægypti Ptolemæi, Bithyniæ Nicomedes, sic Paphlagoniæ reges Pylæmenes vocabantur, ab antiquo illo Pylæmene, cujus Homerus meminit in Bœotia, Iliad. II. Hinc regio ipsa Pylæmenia dicta. Strabo, pag. 543. Vide et Livium, lib. I, cap. 1. HARD.

3. *Inclusam*. Martian. loco cit. iisdem verbis. Sensus est, Paphlagoniam ab ortu Galatia, quam attingit, claudi. HARD.

4. *Mastya*. Μαστύα a Milesiis condita, ut Tium. Forte Μόσον vel Μόστον Ptolemæi, in Galatia, lib. V, cap. 6. HARD.

5. *Cromna*. Κρῶμνα πόλις Παφλαγονίας, Steph. pag. 390. Κρῶμνα χωρίον, Martiano Heracl. pag. 104.

6. *Henetos adjicit*. Vet. ap. Dal.

cognomines eorum Venetos credi postulat[7]. Sesamum oppidum, quod nunc Amastris[8]. Mons Cytorus[9] a Tio LXIII[10]
2 mill. passuum. Oppida : Cimolis[11], Stephane[12] : amnis Parthenius[13]. Promontorium Carambis[14] vasto excursu,

*Venetos*. Ed. — Ἐνετοί... ᾤκουν παρὰ Παφλαγονίαν, Steph. Primariam Paphlagonum gentem Strabo appellat, loc. cit. Hunc locum dum raptim legit Martianus, neque intellexit, et fœdum commentus est simul errorem : « Henetosa civitas, inquit, a cujus civibus in Italia ortos Venetos asserunt. » Hausit hoc a Solino, qui cap. XLIV, pag. 72, Paphlagoniam ait insignem esse loco Heneto, a quo Paphlagones in Italiam transvecti, mox Veneti sunt nominati. Hard.

7. *Credi postulat*. Chiffl. *credere putat*. Nepoti Strabo subscribit, lib. XII, pag. 544, qui lib. IV abire in alias partes videbatur. Subscribit et Scymnus, pag. 16. Curtius item, lib. III, num. 5, Liviusque : et Solinus, cap. XLIV, pag. 72. Alii a Venetis Galliæ populis, quorum Cæsar meminit, duci originem Venetorum Italiæ malunt. Hard.

8. *Amastris*. Dionysii Heracleæ tyranni uxor Amastris suo nomine urbem insignivit, e quatuor pagis conflatam, Sesamo, Cytoro, Cromna, Tio. Strabo, lib. XII, pag. 544. Ipsa arx Sesamus Melæ, lib. I, cap. 19, Σήσαμος ἀκρόπολις Straboni. Nummi vet. ΑΜΑϹΤΡΙΑΝΩΝ. Hard. — Nomen hodieque servat *Amasreh* dicta. Ed.

9. *Cytorus*. Cujus Virgilius meminit, Georg. lib. II, vers. 437 : « Et juvat undantem buxo spectare Cytorum. » Hard. — Nunc *Kudros*. Ed.

10. *LXIII mill. pass.* Ita Reg. 1, 2, etc. ac Solinus, cap. XLIV, pag. 72. Dalecampius, *LXIV mill. passuum*. Ed.

11. *Cimolis*. Κίμωλις Straboni, lib. XII, pag. 545. Κιμωλὶς Martiano Heracl. pag. 105. Hard. — Nunc *Kinoli*. Ed.

12. *Stephane*. Στεφάνη κώμη Martiano Heracl. loco cit. Στεφανὶς, πόλις Μαριανδυνῶν Stephano, pag. 617. Hard. — Nunc *Istefan* vocatur. Ed.

13. *Parthenius*. Παρθένιος ποταμὸς ἐν μέσῳ τῆς Ἀμαστριανῶν πόλεως ῥέων, Stephanus, pag. 528. Strabo, pag. 543; Mela, lib. I, cap. 19. Nomen servat *Partheni*. Ed. — Scylacem hinc emendabis, qui Παροίνιον hunc amnem vocat, pro Παρθένιον, pag. 32, ubi hanc oram describit. Μετὰ δὲ Ἀσσυρίαν Παφλαγονία ἔθνος· ἔστι δὲ ἐν αὐτῇ Στεφάνη λιμήν· Κολουσσα πόλις ἑλληνίς· Κάραμβις πόλις ἑλληνίς· Κύτωρος πόλις ἑλληνίς. Σησαμὸς πόλις ἑλληνὶς, καὶ Παροίνιος (lege Παρθένιος) ποταμός. Hard.

14. *Carambis*. Κάραμβις Strab. p. 545. Huic promontorio alterum opponitur, versus boream, quod Κριοῦ μέτωπον, seu frontem Arietis vocant. His duobus Euxinum mare in duo veluti maria dispescitur. H. — Carambis etiam hodie nominis vestigia servat *Kerempeh* vocatum. Ed.

abest a Ponti ostio CCCXXV [15] mill. passuum : vel, ut aliis placuit, CCCL mill. Tantumdem [16] a Cimmerio, aut ut aliqui maluere, CCCXII M. D. Fuit et oppidum eodem [17] nomine, et aliud inde Armene [18] : nunc est colonia Sinope [19], a Cytoro CLXIV millibus. Flumen Evarchum [20] : gens Cappadocum, oppidum Gaziura [21], et Gazelum [22] : amnis Halys [23], a radicibus Tauri per Cataoniam Cappadociam-

15. *CCCXXV mill.* Ita Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, etc. Dal. *CCCXV.* Martianus, lib. VI, cap. de Phrygia, pag. 221, legit CCXX tantum, sed vitiose, ut constat, deficiente, ut minimum, centenarii nota. HARD. et ED.

16. *Tantumdem.* Martianus, loc. cit. HARD.

17. *Eodem nomine.* Κάραμβις πόλις ἑλληνίς, Scylaci, pag. 32. HARD.

18. *Armene.* Dalec. *Armine.* ED. — Ἀρμένη κώμη Martiano Heracl. pag. 105. Ἀρμένη πόλις ἑλληνὶς καὶ λιμὴν, Scylaci, p. 32. Sinopensium pagus Straboni, pag. 545. Et Armenen et Carambin intercidisse jam inde ab ævo suo Plinius contestatur familiari illo suo, *fuit*. Mela, lib. I, c. 19 : « Quæ Paphlagoniam finit, Armene. » HARD.

19. *Sinope.* Σινώπη Diogenis Cynici patria : Mithridatis quoque Eupatoris appellati, ortu, regno, sepulcroque nobilis. Coloniæ eo deductæ testes sunt nummi veteres, Antonini Severi : « C. I. AV. SINOP. Colonia Julia Augusta Sinopensis », apud Patinum, pag. 229, et Getæ, p. 317 : « C. I. F. SINOPES. Colonia Iulia Felix Sinope », vel *Sinopensis* Ulpianus item, Dig. lib. L, tit. 15 de Censibus. HARD. — Nomen hodieque retinet. ED.

20. *Evarchum.* Corruptum hujus amnis nomen, quod editi hactenus libri sic repræsentant, *flumen Varetum*, restituimus admonitu Martiani Heracleotæ, in Periplo, pag. 106, eum ipsum hoc terrarum tractu collocantis. Ἀπὸ Σινώπης, inquit, εἰς Εὔαρχον ποταμὸν ςάδια π'. Οὗτος ὁ ποταμὸς ὁρίζει Παφλαγονίαν, etc. Disterminat hic amnis Paphlagones a Cappadocibus. Plinius sane similiter post Sinopen Evarchum, post hunc Cappadocum gentem, ut amni proximam, appellat. Subscribit et Menippus apud Stephanum, verbo Καππαδοκία · Εὔαρχος ποταμὸς, inquit, ὃς ὁρίζει Παφλαγονίαν καὶ Καππαδοκίαν. Quamobrem Varetum a suo Indice expungat Ortelius. H.

21. *Gaziura.* Τὰ Γαζίουρα παλαιὸν βασίλειον, antiqua regia, Straboni, lib. XII, pag. 447, 547. Dio, lib. XXXV, pag. 5 : ὁ μὲν Μιθριδάτης τῷ Τριαρίῳ πρὸς Γαζιούρσις ἀντεκάθητο. « Mithridates ad Gaziursa Triario castra opposuit. » Scribe, Γαζιούροις et *Gaziura*. HARD. — Nunc fortasse *Gueder*, auctore D'ANVILLE. ED.

22. *Gazelum.* Γάλωρον, ut arbitror, Ptolemæi, lib. V, cap. 6, inter Sinopen, et Halys fluminis ostia. HARD. — Nunc, ut vult D'ANVILLE, *Aladgiam*. ED.

23. *Halys.* Scholiast. Apollon. ad Argon. lib. II, vers. 366 : Ἅλυς

3 que decurrens. Oppida : Gangre[24], Carusa[25], Amisum liberum[26], a Sinope CXXX[27] mill. passuum. Ejusdemque nominis[28] sinus tanti recessus, ut Asiam pæne insulam faciat, CC mill.[29] passuum aut amplius per continentem ad Issicum Ciliciæ sinum. Quo in omni tractu proditur, tres tantum gentes Græcas jure dici, Doricam, Ionicam, Æolicam, cæteras Barbarorum[30] esse. Amiso junctum fuit oppidum Eupatoria[31], a Mithridate conditum.

ποταμὸς Παφλαγονίας. H. — Nunc *Nizil-Ermak*, quod rubrum flumen sonat. HARD.

24. *Gangre.* Γάγγρα Stephano, pag. 191. Hic synodus Gangrensis habita. Postea Theodosiam Gangrorum aiunt appellatam. HARD.— Nunc dicitur *Kiangari.* ED.

25. *Carusa.* Ita Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. In editis perperam, *Carissa:* quamquam ita Ptolemæus, lib. V, cap. 6. Sed is ex Scylace, apud quem pag. 32, Κάρουσσα πόλις ἑλληνίς : ex Martiano Heracl. pag. 106, apud quem, p. 106, Καροῦσα legitur: ex Arriano, aliisque emendandus. ED.

26. *Amisum liberum.* Ab Augusto Cæsare post Actiacam victoriam libertate donatum, ut auctor Strabo, lib. XII, pag. 547. Ἀμισὸς Ptolemæo, lib. V, cap. 6, et Straboni, aliisque. Amisum Plinius de more dixit, quoniam *oppidum* subintellexit. Nummus Hadriani, ΑΜΙCΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΑC. HARD. — Nunc *Samsoun.* ED.

27. *CXXX mill. pass.* Incuria librariorum irrepsisse hoc loco mendum suspicamur : qui quum in primitivis codicibus scriptum offendissent, *centum tr. mill.* triginta pro *tredecim* posuerint. Strabo enim, lib. XII, pag. 547, dissitam esse Sinopen ait ab Amiso stadiis omnino nongentis, περὶ ἐννεακοσίους σταδίους. Strabonem sequitur Stephanus, p. 74. Efficit autem hæc mensura passuum millia CXII, cum quingentis pass. HARD.

28. *Ejusdemque nominis.* Sinus Amisenus, tam vasto recessu in ortum secedens, et in meridiem reflexus, ut Asiam quam minorem vocamus (veteres Asiam intra Halym dixere), pæne insulam faciat, etc. HARD.

29. *CC mill. passuum aut amplius.* Optime sic MSS. Reg. 1 et 2, editio princeps et Chiffl. Perperam in recentioribus editionibus, quas secutus est Harduinus, emendatum *haud amplius.* Quod manifeste falsum est: quum Amisenus sinus ab Issico distet, ut minimum CCC mill. pass. BROT. et ED.

30. *Barbarorum.* Vernaculo ac proprio, non græco fere sermone utentium. HARD.

31. *Junctum fuit oppidum Eupatoria.* A Mithridate, cui Eupatoris nomen fuit. Solin. cap. XLIV, pag. 72; Martianus, libro VI, pag. 222. HARD.

Victo[32] eo, Pompeiopolis[33] utrumque appellatum est.

III. (III.) Cappadocia[1] intus habet coloniam Claudii Cæsaris Archelaidem, quam præfluit Halys. Oppida : Comana[2], quod Sarus : Neocæsaream[3], quod Lycus[4] : Amasiam[5], quod Iris in regione Gazacena[6]. In Colopena[7] vero 1

32. *Victo eo*. A Pompeio. Vide, lib. VII, cap. 27. Igitur urbes duæ junctæ, Eupatoria et Amisos, in Pompeii nomen transiere. Eupatoria nova urbs adtexta veteri fuit a Mithridate. Sic Appian. in Mithrid. Utrumque Pompeiopoleos nomine appellatum. Πομπηϊούπολις, πόλις Παφλαγονίας, ἢ Πομπηϊόπολις. Steph. pag. 558. HARD.

33. *Pompeiopolis utrumque*. Chiffl. *utrumque Pompeiopolis*. ED.

III. 1. *Cappadocia*. Hæc totidem verbis Solinus, cap. XLV, pag. 73; Martianus, lib. VI, c. de Cappad. pag. 222. Nomen habet Ἀρχελαΐς ab Archelao Cappadociæ rege, cujus regnum Tiberius in provinciæ formam redegit, teste Suetonio in ejus vita, cap. XXXVII. HARD. — *Erekli* nunc dicitur. ED.

2. *Comana, quod Sarus*. Hoc est, quod oppidum Sarus amnis præfluit. Τὰ Κόμανα, Straboni, lib. XII, pag. 535, et Appiano in Mithrid. pag. 214. Διὰ μὲν οὖν τῆς πόλεως ταύτης ὁ Σάρος ῥεῖ ποταμὸς, inquit Strabo, qui hanc Cataoniæ urbem adjudicat : alteram deinde ejusdem nominis ab ea discriminat, quæ Iri amni erat imposita. De vocis etymo multa ibi digna scitu : et de Iphigeniæ gladio, quem penes se esse utraque urbs gloriatur. Nummi veteres ΚΟΜΑΝΕΩΝ. Colonia eo missa est sub Severo Imp. et a conjuge Julia Pia Felice Aug. nomen accepit. Unde sunt nummi Antonini Severi, COL. IVL. AVG. F. COMANORVM. HARD. — Locum occupasse videtur qui nunc *El-bostan*, sive Hortus, dicitur. ED.

3. *Neocæsaream*. Georgii Thaumaturgi episcopali sede nobilem. Nunc *Niksar*, ut ait D'ANVILLE, quæ quidem urbs haud ignobilis est ; non autem *Tocat*, ut Harduino videtur. ED.

4. *Lycus*. Fluviolus, qui in Irim amnem labitur, ut dicetur initio cap. seq. HARD.

5. *Amasiam*. Strabonis hæc patria, quam ille pereleganter describit, lib. XII, p. 561 : Ἀμάσεια... δι' ἧς ὁ Ἶρις φέρεται ποταμός. Priscum retinet nomen, oppidum hodieque insigne. Describitur a Tavernerio, in Itiner. tom. I, pag. 9. HARD.

6. *Gazacena*. Γαζακηνὴ regio Straboni lib. XII, pag. 553, qui hanc vocem Paphlagonicam esse, et barbaram ait. HARD.

7. *In Colopena*. Ab urbe Χολόη regio nomen traxisse videtur : quæ inter mediterranea oppida Ponti Galatici, ut et Sebastopolis, a Ptolemæo describitur, lib. V, cap. 6. Sebastia vero, Σεβάστεια, inter ea quæ Polemoniaci Ponti dicebantur. Hæc hodie *Sivas* appellatur. Vide Tavernerium, tom. I, Itiner. p. 11. In Notitia Eccles. Hieroclis, pag. 15, inter episcopos primæ

Sebastiam et Sebastopolin. Hæc parva, sed paria supra dictis. Reliqua sui parte Melitam[8], a Semiramide conditam, haud procul Euphrate : Diocæsaream[9], Tyana[10], Castabala[11], Magnopolim[12], Zelam[13] : et sub[14] monte
2 Argæo Mazacam[15], quæ nunc Cæsarea nominatur. Cappadociæ pars prætenta Armeniæ majori, Melitene[16] vocatur:

Armeniæ, ὁ Σεβαςείας, et Σεβαςουπόλεως appellantur. Et pag. 35, Σεβάςεια et Σεβαςούπολις. Sic etiam Leunclavius, pag. 92. Hard.

8. *Melitam.* A qua Melitene, de qua mox. Ptolemæo, lib. V, cap. 7, Μελιτήνη. A Semiramide conditam auctor est quoque Martianus, lib. VI, pag. 222, Solinus, cap. xlv, pag. 73, et Strabo, lib. XII, pag. 573. Juxta Euphratem positam, παρὰ τὸν Εὐφράτην ποταμὸν, Ptolem. loco citato. De ea diximus libro superiore, cap. 20. Hard.

9. *Diocæsaream.* Διοκαισάρεια in Garsauritide Cappadociæ præfectura, de qua mox dicetur, Ptolemæo loco citato. Hard.

10. *Tyana.* Τὰ Τύανα, Philostrato lib. I, cap. 4, de vita Apollonii, cui patria Tyanei nomen fecit. Hard.

11. *Castabala.* Vet. apud Dalec. *Castabalam.* Ed. — Τὰ Καςάβαλα Straboni, lib. XII, p. 537, prope Tyana. Hard.

12. *Magnopolim.* Hæc Eupatoria primum est appellata, ab alia ejusdem nominis, de qua sup. cap. dictum est diversa : ad confluentes Lyci et Iris posita : quam imperfectam a Mithridate relictam Pompeius agro et civibus additis, Magnopolim de suo nomine appellavit. Strabo, lib. XII, pag. 556, et Appianus in Mithridate, p. 251. Hard. — Nunc *Tchenikeh*, ut quidem opinatur d'Anville. Ed.

13. *Zelam.* Armeniæ locum hunc adjudicant Stephanus et Strabo. Ille, p. 289, Ζῆλα τόπος Ἀρμενίας. Iste lib. XII, p. 559, in Armenia, Ζηλῆτις ἔχει πόλιν Ζηλὰ, ἐπὶ χώματι Σεμιράμιδος τετειχισμένην, etc. H.

14. *Et sub monte Argæo.* Mart. lib. VI, p. 222, et Solin. cap. xlv, pag. 13, Ἀργαῖον ὄρος Straboni, p. 538, unde in utrumque mare prospectum esse aiunt, in Euxinum et Issicum. Hard. — Etiamnunc *Ardgeh-Dagh*. Ed.

15. *Mazacam.* Τὰ Μάζακα ἡ μητρόπολις, καλεῖται δ' Εὐσέβεια καὶ αὕτη, etc. Strabo, loco citato, et Stephanus. Ptolemæus, lib. V, cap. 6, Μάζακα ἡ καὶ Καισάρεια Basilii M. sedes episcopalis. Non a Claudio Cæsare Cæsarea dicta, ut ait Niceph. Callist. Eccl. Histor. lib. X, pag. 15, sed a Tiberio potius, ut ait Suidas tom. II, pag. 903. Hieronymus quoque in Chron. pag. 157 : « Tiberius multos reges ad se per blanditias evocatos numquam remisit : in quibus et Archelaum Cappadocem, cujus regno in provinciam verso, Mazacam nobilissimam civitatem Cæsaream appellari jussit. » H. — Huic successit *Kaisarieh*, sed paulum, ut videtur, ab ea dissita. Ed.

16. *Melitene.* Hæ quoque Cap-

Commagenæ, Cataonia[17] : Phrygiæ, Garsauritis, Sargarausene[18], Cammanene : Galatiæ, Morimene : ubi disterminat eos Cappadox[19] amnis, a quo nomen traxere, antea Leucosyri[20] dicti. A Neocæsarea supradicta minorem Armeniam Lycus amnis disterminat. Est[21] et Ceraunus intus clarus. In ora autem ab Amiso oppidum et flumen Chadisia[22], Lycastum[23], a quo Themiscyrena[24] regio.

IV. Iris[1] flumen deferens Lycum. Civitas Ziela[2] intus, 1

padociæ præfecturæ Straboni memorantur, lib. XII, pag. 534, Μελιτηνὴ, καὶ Καταονία. Ἰσαυρῖτις (lego Γαρσαυρῖτις) Καμμανηνὴ, vel ut pag. 540, Κωμμανηνὴ, Μοραμηνὴ, pro Μοριμηνή. Hard.

17. *Cataonia*. Cujus oppidum Claudiopolim esse diximus, lib. V, cap. 20. Hard.

18. *Sargarausene*. In unica voce bis peccarunt Plinii editores, qui sic curarunt scribi (*Phrygiæ, Garsauritis :* subintellige, *prætenditur*, ex superioribus) : *Sargaurasanæ*, *Cammanene*. Nam et præfecturæ nomen vitiatum est, pro Sargarausene, uti ex Strabone diximus : et corrupta interpunctione perturbatus situs : est enim ipsa Sargarausene e Cappadociæ quoque præfecturis una, cum Garsauritide et Cammanene : ut loci hujus plane sententia sit Phrygiæ prætendi ex æquo tres illas, Garsauritidem, Sargarausenen, Cammanenen. Σαργαραυσηνή Straboni, pag. 537, et Ptolemæo, lib. V, cap. 6. Hard.

19. *Cappadox*. Fluviolum esse satis indicat, qui in interiore Cappadocia fluat, atque in Halyn deinde labatur. Hard.

20. *Leucosyri*. Λευκόσυροι Straboni, p. 545, hoc est, Syri albi. H.

21. *Est et Ceraunus*. In Reg. 1, *Cæranus*, κοίρανος. Suspecta mihi vero pariter vox utraque : quum haud alibi, quod sciam, exstet. *Caruanis* forte legi satius fuerit, quo nomine oppidum appellatur in hoc ipso terrarum tractu, Ponti nempe Polemoniaci præfectura, Καρουανὶς a Ptolemæo, lib. V, c. 6. Amnis id, non oppidi nomen, Κεραυνός. Id enim orationis textura postulat. H.

22. *Chadisia*. Χαδισία, πόλις Λευκοσύρων, hoc est, Cappadocum, Stephan. p. 708, ex Hecatæo, qui Themiscyræ inde regionis initium ducit, Martianus Heracl. pag. 106, εἰς κώμην καὶ ποταμὸν Χαδίσιον. H.

23. *Lycastum*. Oppidum. Mela, lib. I, cap. 19, pag. 22 : « Secundum Halyn urbs est Lycasto. Ad Thermodonta, campus : in eo fuit Themiscyrium oppidum, etc. » H.

24. *Themiscyrena*. Dal. *Themiscyra*. *Djanik* hodie vocatur hæc regio, quam barbaræ gentes incolunt. Ed.

IV. 1. *Iris flumen*. Strab. l. XII, p. 556. Nunc *Iechil-Ermak*. Ed.

2. *Ziela*. Ζῆλα, quæ a conditore Ziela Nicomedis F. nomen tulit. Stephanus, pag. 289. Ζῆλαν Plutarchus in Cæsare, pag. 731. Ζῆλειαν Dio vocat, lib. XLII, pag. 207. H. — Etiamnunc *Zileh*. Ed.

nobilis clade Triarii[3], et victoria C. Cæsaris[4] : in ora amnis Thermodon[5], ortus ad castellum, quod vocant Phanarœam[6], præterque radices Amazonii montis lapsus. Fuit oppidum eodem[7] nomine, et alia quinque : Amazonium[8], Themiscyra[9], Sotira, Amasia, Comana : nunc
2 Manteium[10]. (IV.) Gentes Genetarum[11], Chaly-

3. *Triarii.* Romani ducis, qui cum Lucullo in Asia Mithridatico bello interfuit. Ingenti prælio a Mithridate victum referunt Dio, l. XXXV, pag. 5; Plutarchus in Lucullo, p. 516; Appianus in Mithr. pag. 249. Insigni hallucinatione Gallicus interpres Pinetus, editoresque Pliniani, qui indicem totius operis confecerunt, Triarium a Cæsare superatum opinati sunt, hoc scripto lemmate, « Ubi Cæsar Triarium superavit, » remisso ad hunc locum lectore. Hunc nos errorem in observationibus nostris abunde confutavimus. HARD.

4. *C. Cæs.* Dictatoris, qui Pharnacem Mithridatis F. superavit, tropæumque statuit ei adversum, quod eo ipso in loco de Triario devicto Mithridates fixerat : quoniam istud evertere, quod erat belli Diis dedicatum, nefas putabatur. Dio, lib. XLII, p. 207. HARD.

5. *Thermodon.* Dalec. *Thermodoon.* Θερμώδων, Straboni, lib. XII, pag. 547, ῥέων ἐκ τῆς καλουμένης Φαναροίας. Nunc *Termeh*, auctore D'ANVILLE. HARD. et ED.

6. *Phanarœam.* Regioni quoque inditum fuisse nomen illud, ait D'ANVILLE, nescio qua fretus auctoritate. ED.

7. *Eodem nomine.* Thermodontis nomine : sed fuit, hoc est, intercidit. Quare apud cæteros scriptores nulla fit hujus mentio. HARD.

8. *Amazonium.* Phamizonium libri editi exhibent : at Reg. 1, et alii, *Amazonium* : atque hanc lectionem, quod multo est certius, Mela ipse constabilit, lib. I, cap. 19 : « Ad Thermodonta, inquit, Themiscyrium oppidum : fuere et Amazonum castra, et ideo Amazonium vocant. » Et vero Phamizonium, ut Stephanus quidem scribit, vel potius Phazemonium, ut Strabo, lib. XII, pag. 560, Phazemonitisque regio longo hinc fuit intervallo dissita, trans Thermodontem et Irin. HARD.

9. *Themiscyra.* Straboni, p. 547, ἡ Θεμίσκυρα. Reliquæ, Σώτειρα, Ἀμάσεια, Κόμανα, quæ quum jam tum interierint, ab aliis scriptoribus prætermissæ sunt : præter τὰ Κόμανα τὰ ἐν τῷ Πόντῳ a Comanis Cappadocicis, de quibus supra, diversa : de his Strabo multa, pag. 557. HARD.

10. *Nunc Manteium.* Nunc, inquit, solum superest μαντεῖον, id est, oraculum. HARD.

11. *Genetarum.* Id eis a cognomine promontorio nomen, ὁ Γενήτης Straboni, lib. XII, pag. 548, ubi et portus fluviusque cognominis, teste Stephan. pag. 204. Juxta Tibarenorum gentes Γενηταίου Διὸς ἄκρην locat Apollonius lib. II, Argon. vs. 1011. HARD.

bum[12]. Oppidum Cotyorum[13]. Gentes: Tibareni, Mossyni[14] notis signantes corpora. Gens, Macrocephali[15], oppidum Cerasus[16], portus Chordule[17]. Gentes: Bechires[18], Buzeri. Flumen Melas. Gens, Macrones[19]: Sidene[20], flumenque Sidenum, quo alluitur oppidum Polemonium[21] ab Amiso

12. *Chalybum*. Χάλυβες περὶ τὸν Πόντον ἔθνος ἐπὶ τῷ ποταμῷ Θερμώδοντι. Chaldæos Χαλδαίους vocat Plutarchus in Lucullo, pag. 500. Lustrat hanc oram Festus Avienus in descriptione orbis, vers. 947: « Inde Tibareni, Chalybes super, arva ubi ferri Ditia vulnifici crepitant incudibus altis. » Vide Poet. Lat. Min. t. V. Cujus nominis vestigia retinet hodiernum regionis vocabulum *Keldir* dictæ. H. et Ed.

13. *Cotyorum*. Κοτύωρος Straboni, lib. XII, pag. 548; Κοτύωρα πρὸς τῷ Πόντῳ, Stephano, pag. 381, et Arriano in Periplo Ponti. Hard.

14. *Mossyni*. Μόσυνοι Nicolao Damasc. in Excerptis, pag. 517. Iidem Μοσύνοικοι appellati a Strabone, lib. XII, pag. 549, et Diodoro, lib. XIV, pag. 260, hoc est, turricolæ. Mela, lib. I, cap. 19, p. 22: « Tibareni Chalybas attingunt, quibus in risu lusuque summum bonum est. Ultra Mossyni turres ligneas subeunt, notis corpus omne persignant, propatulo vescuntur, etc. » Hard.

15. *Macrocephali*. Mela, loco citato: « Minus feri, verum et hi inconditis moribus, Macrocephali, Bechiri, Buzeri. » Hard.

16. *Cerasus*. Κερασοῦς Straboni, lib. XII, pag. 548, unde cognominata cerasa, ut ait Ammianus, lib. XXII, p. 213. Ego vero de arbore magis patriam, quam de patria arborem nomen traxisse crediderim. Dicemus ea de re, lib. XV, cap. 30. H.—Etiamnunc *Kerasoun*. Ed.

17. *Chordule*. Prius *Cordulæ* scribebatur. At Χορδύλη est Ptolemæo, V, cap. 6. Arriano, in Periplo, Κορδύλη. Hard.

18. *Bechires, Buzeri*. Illi Scylaci, pag. 31, Βέχειροι dicuntur, et Apollonio, lib. II, vs. 395; Stephano, Βέχειρες. Isti Straboni, lib. XII, p. 549, Βύζηρες: *Buzeres* Prisciano in Periegesi, pag. 386. Hard.

19. *Macrones*. Μάκρωνες sive Σαίννοι, de quibus Strabo, p. 548. De his iterum cap. 11. Hard.

20. *Sidene*. Ita rescripsi ex Strabone, apud quem loco citato, Σιδηνὴ regio reperitur Themiscyrenæ juncta, atque ab ipso orationis contextu admonitus. Nam si *Sideni*, uti ante nos editum fuit, potius foret, *Gentes: Macrones*, *Sideni*, Plinius dixisset haud dubie, ut proxime antea, *Gentes: Bechires*, *Buzeri*; non *gens*. Hard.

21. *Polemonium*. Chiffl. *Palemonium*. Ed. — Quod a Polemone rege nomen habet, ac Ponti certæ parti dedit, Ponti Polemoniaci. Ejus regis ditio Neronis tantum principatu in Romanorum ditionem venit. Πολεμώνιον, Stephanus, pag. 557. In Notitia Eccles. p. 35, inter sedes episcopales provinciæ Ponti Polemoniaci, Τολεμόνιον, pro Πολεμώνιον. Rectius apud Leuncla-

3 cxx mill. passuum. Inde flumina; Iasonium[22], Melan-
thium[23] : et ab Amiso LXXX mill. passuum, Pharnacea[24]
oppidum, Tripolis[25] castellum et fluvius. Item Philocalea[26],
et sine fluvio Liviopolis : et a Pharnacea centum[27] mill.
passuum, Trapezus[28] liberum, vasto monte clausum.
Ultra[29] quod gens Armenochalybes, a majore[30] Armenia
xxx mill. passuum distans. In ora ante Trapezunta flumen
Pyxites[31] : ultra vero gens Sannorum[32] Heniochorum.
4 Flumen Absarum[33], cum castello cognomine in faucibus,

vium, p. 94, ὁ τοῦ Πολεμωνείου. H. —*Vatisa*, sive *Fatsa*, hodie dictum videtur, quod nomen a vicino promontorio quondam Phadisana dicto. Ed.

22. *Iasonium*. Straboni, p. 548, et Arriano in Periplo, Ἰασόνιον promontorium est, cujus nominis et flumen fuisse conjicitur : ut Heracleum in ea ora, et promontorii idem et amnis nomen fuit, ut mox dicetur. Hard.

23. *Melanthium*. Μελάνθιος ποταμὸς Arriano in Periplo, a Cotyoris, de quibus superius, stadiis dissitus LX. Hard.

24. *Pharnacea*. Φαρναχία Ptolemæo, lib. V, cap. 6, et Straboni, pag. 555. Φαρνάκεια Arriano. H.

25. *Tripolis*. Meminit hujus loci Arrianus, quem a Philocalea distare centum ac decem stadiis ait. Nunc *Tireboli*. H. et Ed.

26. *Philocalea*. Vet. apud Dalec. *Cocalia*. Dal. *Philocalia*. Castellum et fluvius. Φιλοκάλεια Arriano, in Periplo Ponti. Ptolemæo, lib. V, c. 6, perperam Κωκάλια. H. et Ed.

27. *Centum mill. pass*. Ab Amiso autem Pharnacea distat LXXX mill. Sunt omnino igitur CLXXX mill. pass. terrestri scilicet ac recto itinere : nam mari navigatio, per sinuum anfractus, duum millium est stadiorum cum ducentis, ab Amiso Trapezuntem usque, ut Strabo monet, lib. XII, pag. 548, hoc est, milliarium ducentorum et XXV. Hard.

28. *Trapezus*. Τραπεζοῦς Græcis. Nobis, *Trébizonde*. Græcorum imperii quondam sedes. Trapezunta insulam Ammianus vocat, lib. XXII, p. 213, quoniam peninsulæ cum insulis sæpe confundi solitæ. Hard.

29. *Ultra quod*. Versus orientem, a mari longius. Hard.

30. *Majore Armenia*. Dalec. *et major Armenia*. Ed.

31. *Pyxites*. Vet. apud Dalec. *Pysites*. Πυξίτης Arriano in Periplo. Hard. et Ed.

32. *Sannorum Heniochorum*. Ex Heniochis, Sannisque, qui et Macrones, mixti, ut Armenochalybes ex Armenis et Chalybibus. Σάννους, et Λάζους, de quibus mox dicetur, etsi Romanis subactos armis, Romanis tamen unquam legibus serviisse negat Theodoretus, serm. 9, de legibus. Hard.

33. *Flumen Absarum*. Ἄψαρος ποταμὸς Scylaci, p. 31. Ptolem. lib.

a Trapezunte CXL[34] mill. passuum. Ejus loci a[35] tergo montium Iberia est: in ora vero Heniochi, Ampreutæ[36], Lazi. Flumina: Acampsis[37], Isis, Mogrus, Bathys. Gentes Colchorum. Oppidum Matium[38], flumen Heracleum[39], et promontorium eodem nomine, clarissimusque Ponti Phasis[40]. Oritur in Moschis[41]: navigatur quamlibet magnis navigiis XXXVIII mill. D. passuum. Inde minoribus longo spatio, pontibus CXX pervius. Oppida in ripis habuit[42]

V, cap. 6, Ἄψοῤῥος. Castellum vero Ἄψαρον vocat Arrianus in Periplo Ponti, positum in ipsis fluvii faucibus. HARD.

34. *CXL mill. passuum.* Dalec. *CL.* ED.

35. *A tergo.* In mediterraneo, versus ortum a mari recedendo. H.

36. *Ampreutæ.* Ampreutarum loco Zydretas habet Arrianus in Periplo, quos Heniochos inter et Lazos collocat, Ἡνιόχων ἐχόμενοι Ζυδρεῖται· Ζυδρειτῶν δὲ Λαζοί. Hi Λαζαὶ Ptolemæo dicti, lib. V, c. 10, maritima Colchidis obtinent, ad utramque Phasidis ripam appositi, teste Procopio, Belli Pers. lib. II, cap. 29, pag. 164. Hodie *Guria*, sive *Guriel*. In Notitia Eccles. p. 19 et 51, Ἐπαρχία Λαζικῆς· ὁ Φάσιδος ὁ Ῥοδουπόλεως· ὁ Πετρῶν, etc. HARD. et ED.

37. *Acampsis*, etc. Libri hactenus editi, *Flumina: Campseonysis*, *Nogrus*. Errorem detexit, et emendationem nobis suggessit Arrianus in Periplo, horum fluminum nomina ita scribens, Ἄχαμψις, Ἶσις, Βαθὺς, Μῶγρος. Scylax hinc emendandus pariter, pag. 81, apud quem Ἶρις amnis in Colchis pro Ἶσις legitur. HARD. — Bathys *Tchorok* hodie dicitur; cæteri ignorantur. ED.

38. *Matium.* Dalec. *Marium.* ED. — Forte Μαδία Ptolemæi, lib. V, cap. 30, in mediterraneis Colchidis civitatibus. HARD.

39. *Heracleum.* Aliud hoc promontorium est ab Heracleo, cujus Strabo meminit, lib. XII, p. 548, quod oram maritimam ab Amiso legentibus, etiam ante Jasonium, de quo supra, primum occurrit: quum hoc Plinianum ab Amiso millibus pass. distet amplius trecentis et sexagenis. HARD.

40. *Phasis.* Argonautarum navigatione celebratus. Nostris, *le Phase* sive *Rione*. H. et ED.

41. *Oritur in Moschis.* Ita Solinus, cap. XV, pag. 35. Strabo, lib. XI, p. 498, ἐξ Ἀρμενίας τὰς ἀρχὰς ἔχων, hoc est, ortum habet ex ea Moschicæ regionis parte, quam Armeni obtinent. Est enim Moschica tripartita: pars Colchis, pars Iberis, pars Armenis cedit: ἡ δ' οὖν Μοσχικὴ, inquit idem Strabo, pag. 499, τριμερής ἐστι· τὸ μὲν γὰρ ἔχουσιν αὐτῆς Κόλχοι, τὸ δὲ Ἴβηρες, τὸ δὲ Ἀρμένιοι. HARD. — Regionem quæ nunc *Imérétie* dicitur, occupasse videntur. ED.

42. *Habuit complura.* Familiaris hæc Plinio formula præteriti temporis, *habuit*, *inclaruit*, desiisse jam

complura : celeberrima[43], Tyndarida[44], Circæum, Cy-
gnum[45], et in faucibus Phasin. Maxime autem inclaruit
Æa[46], xv mill. passuum a mari, ubi Hippos[47] et Cyaneos
vasti amnes e diverso in eum confluunt. Nunc habet
Surium[48] tantum, et ipsum ab amne influente ibi cogno-
minatum, usquequo[49] magnarum navium capacem esse
6 diximus. Et alios accipit fluvios, magnitudine numeroque
mirabiles, inter quos Glaucum[50]. In[51] ore ejus, insulæ sine
nomine, ab Absaro[52] LXX M. Inde aliud flumen Charien[53].

tum oppida illa significat. HARD.

43. *Celeberrima*. Chiffl. *celeberrimum*. ED.

44. *Tyndarida*, *Circæum*. Prius *Tyritacen* legebatur cujus urbis in hoc tractu nullum apud cæteros scriptores vestigium : nisi cui Stephani Τυριταχίτη pertinere huc videatur. At MSS. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. Chiffl. vet. Dalec. etc. habent, *Tyndaridaceum*; unde nos *Tyndarida*, *Circæum*, effingi curavimus, Dionysii Periegetæ admonitu persuasi, qui Tyndaridarum regionem, Circæumque campum, ad Phasis ripas in intimo Ponti recessu, juxta Colchos collocat, vers. 688. HARD.

45. *Cygnum*, *et in faucibus Phasin*. De Cygno inferius. De Phasi Mela, lib. I, cap. 19, p. 23 : «Hic Phasis erumpit : hic eodem nomine, quo amnis est, a Themistagora Milesio deductum oppidum.» Stephan. Φάσις, πόλις πρὸς τῷ Φάσιδι ποταμῷ ἐν Κόλχοις. Instaurata denuo, hodieque præampla civitas est, *le Phase*. HARD.

46. *Æa*. Αἶα Stephano, pag. 30, sed paulo a mari remotius, quam Plinius statuit : nempe coc ipsis stadiis, στάδια τριακόσια, quæ millia passuum efficiunt XXXVII cum pass. quingentis. HARD.

47. *Hippos et Cyaneos*. Dalecamp. *Cyanos*. ED. — Stephano et Ptolemæo lib. V, cap. 10, Ἵππος καὶ Κυάνεος, ille a celeritate, quod incitatissimi equi more fertur : a colore iste cæruleo, nomen invenit. Uterque in Phasin influit. HARD.

48. *Surium*. Σούριον in mediterraneis Colchorum oppidis Ptolemæo, loco cit. HARD.

49. *Usquequo*. Hoc est, influente ibi Surio amne in Phasin, ubi, vel quo usque magnis navigiis Phasin diximus navigari, hoc est, a mari, XXXVIII mill. D. pass. HARD.

50. *Glaucum*. Γλαῦκος Straboni, lib. XI, pag. 498. HARD.

51. *In ore ejus*. Ubi se Phasis in mare devolvit. HARD.

52. *Ab Absaro LXX M*. Ita Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Chifflet. Paris. Nonnulli alii, *LXXV*. HARD. — Vet. apud Dalec et Chiffl. *ab Asmo LXX*. Dalec. *LXXV*. ED.

53. *Charien*. Neutro id genere expressit, quia flumen præfatus. Arriano in Periplo, Χαρίεις ποταμός. Ptolemæo, loco citato, Χάριεντος.

Gens Salæ, antiquis Phthirophagi[54] dicti, et Suani[55]. Flumen Cobum[56] e Caucaso per Suanos fluens. Dein Rhoas. Regio Ecrectice[57]. Amnes : Singames[58], Tarsuras, Astelephas, Chrysorrhoas. Gens Absilæ[59], castellum Sebastopolis, a Phaside[60] centum mill. passuum. Gens Sannigarum[61], oppidum Cygnus[62], flumen et oppidum

Straboni, pag. 499, ὁ Χάρις. Hard. — Hodie *Enguri*, auctore d'Anville. Ed.

54. *Phthirophagi.* Φθειροφάγοι Straboni, loco citato, quos ait a sordibus et squalore nomen habere. Horum et Mela meminit, lib. I, c. 19. Hard.

55. *Et Suani.* Σούανοι Ptolemæo, lib. V, c. 9. Σόανες iidem Straboni, loco citato, et Stephano. Hard. — Nomen horum etiamnunc servare quam tenuerunt regionem *Suaneti* dictam, auctor est d'Anville. Ed.

56. *Cobum.* Arriano in Periplo, Κῶβος ποταμός, nunc *Khobis*. Hard. et Ed.

57. *Ecrectice.* Ptolemæus, lib. V, cap. 10, ex Palatino cod. Ἐκρηκτικὴν χώραν appellat : quæ germana vocis hujusce scriptura est. Invenisse nomen ea regio videtur, vel quod abrupto salebrosoque solo est, vel quod frequentibus fluviorum ac torrentium alveis excavato, vel denique crebris imbrium eruptionibus obnoxio, ταῖς συῤῥόαις τῶν ποταμῶν, καὶ ἐκρήγμασι τῶν ὑδάτων, καὶ χαράδραις. Unde et ejus oræ fluvio Ῥόας inditum nomen. Ecrectices et Mela meminit lib. I, cap. 19. Pars est Mingreliæ borealis. Hard.

58. *Singames*, *Tarsuras*, *Astelephas.* Nomina hæc amnium refinximus ex Arriano, ita ea repræsentante in Periplo Ponti : Σιγγάμης, Ταρσούρας, Ἀστέλεφος. In Plinianis libris ita hactenus editum, *Sigania*, *Tersos*, *Atelpos*. In MSS. Reg. 1, etc. *Sigania*, *Thersos*, *Asthelpus*. H. — Singames vocatur nunc, auctore d'Anville, *Hati-Scari*; Tarsuras *Ochum*; Astelephas, *Mokis-Scari*. Ed.

59. *Absilæ.* Ἄψιλαι Arriano in Periplo. Horum castellum Sebastopolis, in urbis deinde amplitudinem crevit, hodieque *Savatopoli*, retento utcumque vetusto nomine, appellatur. Hard.

60. *A Phaside.* Ab oppido scilicet, in ore amnis cognominis posito, distat id castellum, cui Sebastopoleos nomen fuit. Hard.

61. *Sannigarum.* Vet. apud Dalec. *Samnigarum*. Ed. — Arriano Σανίγαι, in Periplo Ponti. Stephano, Σαννίγαι, ἔθνος Σκυθίας. Hard.

62. *Cygnus.* Ab altero ejusdem nominis oppido, de quo superius, longe diversum ; etsi nomenclaturæ par forte ratio. Illud enim in Phasidis ripa, istud a Phaside centum amplius passuum millibus disjunctum : illud sua ætate interiisse, istud integrum superesse significat. De appellationis occasione Mela, lib. I, cap. 19 : « Oppidum est, inquit, quod Græci mercatores constituisse, et quia quum cæca tempestate agerentur, ignaris quæ terra esset, cygni vox notam dederat, Cygnum appellasse dicuntur. » H.

Penius[63]. Deinde multis[64] nominibus Heniochorum gentes.

1 V. (v.) Subjicitur Ponti regio[1] Colica, in qua juga Caucasi ad Riphæos montes torquentur, ut dictum[2] est, altero latere in Euxinum et Mæotin devexa, altero in Caspium et Hyrcanium mare. Reliqua[3] littora feræ nationes tenent, Melanchlæni[4], Coraxi[5] urbe Colchorum

63. *Penius.* Sic antiqua omnis, recentiorque lectio ante Hermolaum qui *Pityus* rescripsit : quamquam veterum codicum, quos secuti sumus, Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. etc. auctoritatem constabilit ipse Naso, lib. IV de Ponto, eleg. 10, vers. 47 : « Huc Lycus, huc Sagaris, Peniusque, Hypanisque, Cratesque Influit, et crebro vertice tortus Halys. » Et vero sane de Pityunte dicetur suo loco inferius. Hard.

64. *Multis nominibus.* Ex his Sanni Heniochi superius memorati. H.

V. 1. *Regio Colica.* Ita diserte scriptum vidimus in Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, et Paris. tum hoc loco, tum in Indice hujus libri. Vidit et Pintianus in suis codd. quos ab eo neglectos miror, ut *obliqua* mallet rescribere. Editores Pliniani, quibus esset ignota regio Colica, *Colchica* posuerunt : quum de Colchis a Plinio nondum oratio instituatur. Sane Colices in hoc tractu meminere Mela, lib. I, cap. 19 : « Reliquæ, inquit, feræ incultæque gentes, vasto mari, adsidentes tenent, Melanchlæni, Ecrectice, Colice, Coraxi, etc. » Stephanus, ex Hecatæo in Asiæ descriptione : Κῶλοι, ἔθνος πρὸς τῷ Καυκάσῳ· αἱ δὲ ὑπώρειαι τοῦ Καυκάσου καλοῦνται Κωλικὰ ὄρη· ἡ χώρα Κωλικὴ, etc. Certe non alia Colice, præter istam, nota Hecatæo fuit : nam is Alexandri tempora antecessit, cujus expeditione detecta primum ora Indiæ est, quæ Colias similiter est appellata. Hinc Scylacem emendabis, p. 30 : Μετὰ δὲ Ἡνιόχους Κοραξοὶ ἔθνος. Μετὰ δὲ Κοραξοὺς Κορικὴ (lego Κωλικὴ), ἔθνος. Μετα δὲ Κορικὴν (similiter Κωλικὴν) Μελάγχλαινοι. Id enim ipse situs locorum postulat. Subjicitur hæc regio supradictæ Ecrectricæ, versus meridiem, ubi Caucasii montes ad Boream flectuntur ac veluti resiliunt, usque ad Riphæos. Hic igitur sese juga findunt, serie eorum altera versus Euxinum, Mæotinque deflexa, altera versus Hyrcanum mare abscedente, ut duo maria geminis veluti brachiis attingere videantur. Hard.

2. *Ut dictum est.* Libro sup. cap. 27. Hard.

3. *Reliqua littora.* Dalec. *reliqua littorum.* Ed. — Sic et Pomponius Mela, lib. I, cap. 19. Hard.

4. *Melanchlæni.* Μελάγχλαινοι. Scylax, pag. 30 : Μετὰ δὲ Κοραξοὺς Μελάγχλαινοι· μετὰ δὲ τούτους Κόλχοι ἔθνος, καὶ Διοσκουριὰς πόλις, etc. His atra vestis, et ex ea nomen. Auctor Mela, lib. I, cap. 19. Hard.

5. *Coraxi.* In Colchis, inquit, Coraxi sunt, quorum oppidum Dioscurias. Stephanus Κόραξοι, ἔθνος Κολχῶν. Hard.

Dioscuriade[6], juxta fluvium Anthemunta[7], nunc deserta: quondam adeo clara, ut Timosthenes[8] in eam CCC nationes[9], dissimilibus linguis, descendere prodiderit. Et postea a nostris CXXX interpretibus negotia ibi gesta.
Sunt[10] qui conditam eam ab Amphito et Telchio, Casto- 2
ris ac Pollucis aurigis putent, a quibus ortam Heniochorum gentem feram constat. A Dioscuriade oppidum Heracleum: distat a Sebastopoli[11] LXX[12] mill. passuum. Achæi[13], Mardi[14], Cercetæ: post eos[15] Serri, Cephalo-

6. *Dioscuriade.* Hodie, vix mutato nomine, *Iskuriah*, ut ait D'ANVILLE, non *Prezonde*, aut *Sevastopoli*, ut aliis visum. Nummus antiquus ex ære minimo, cujus effigies est ad nos transmissa ex urbe Roma, duos exhibet τῶν Διοσκούρων, hoc est, Castoris et Pollucis pileos: in altera parte clavam Herculis erectam, cum hac epigraphe ΔΙΟΣΚΟΥΡΙΑΔΟΣ: ubi forma litteræ Σ tempora denotat Cæsaribus vetustiora. HARD. et ED.

7. *Anthemunta.* Ab Ἀνθεμοῦς, Ἀνθεμοῦντα. HARD.

8. *Ut Timosthenes.* Et Strabo quoque lib. XI, pag. 498. HARD.

9. *Nationes, dissimilibus linguis.* Dalec. « nationes, quæ dissimilibus linguis uterentur. »

10. *Sunt qui conditam.* Solinus, cap. XV, pag. 35, aliique. Ab ipsis Castore et Polluce, cum Jasone Pontum ingressis conditam esse Dioscuriodem, Mela est auctor, lib. I, cap. 19, pag. 23. Pro Amphito et Telchio, Amphitrastum et Rhecam, scribi putat oportere Pintianus, ex Strabone, lib. XI, p. 496, cui addere etiam Eustathium potuit, qui Strabonem secutus est in Dionysium, vers. 685, pag. 92. Verum Ammianus, lib. XXII, p. 215; Solinus, cap. XV, pag. 35, et Isidorus ex Solino, Origin. lib. XV, Amphitum et Bercium vocant: quamquam Ammianus, ex P. Castelli recensione, Telchium præ Cercio mavult. HARD.

11. *A Sebastopoli.* Castello, de quo superiore capite, mox urbe, *Sevastopoli.* Nunc aquis obruta interiit. Heraclei promontorii, a quo et oppido nomen, meminit Arrianus in Periplo. HARD.

12. *LXX mill. pass.* Ita Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. Chifflet. Alii quidam, inter quos Dalec. *LXXX.*

13. *Achæi*, etc. Hos quoque Scylax enumerat, pag. 30: Κερκέται· ἔθνος... μετὰ δὲ Κερκέτας, Ἀχαιοὶ ἔθνος· μετὰ δὲ Ἀχαιοὺς Ἡνίοχοι ἔθνός, etc. Tenuere hi olim intimum Ponti Euxini recessum, angulumque eum, qui maxime spectat ortum, et in Boream flectitur. Hodie *l'Avogasie.* HARD.

14. *Mardi.* Non unius gentis hæc propria appellatio est, sed communicatur cum pluribus, quibus eadem feritas morum par nomen asseruit. Alios in hoc ipso libro Mardos offendemus. HARD.

15. *Post eos.* Hoc est, a tergo,

tomi. In intimo[16] eo tractu Pityus oppidum opulentissimum, ab Heniochis direptum est. A tergo[17] ejus Epageritæ[18], Sarmatarum populus in Caucasi jugis : post quem
3 Sauromatæ. Ad hos[19] profugerat[20] Mithridates[21] Claudio principe, narravitque Thallos[22] iis esse confines, qui ab oriente Caspii maris fauces attingerent : siccari eas æstu recedente. In ora[23] autem juxta Cercetas, flumen Ica-

versus ortum. Legendum porro forte conjunctim, *Serri Cephalotomi*, ut eo cognomine discriminentur hi Serri ab alia gente cognomine, cujus montes arduos et inaccessos in Dacia memorat Ammianus, lib. XXVII, pag. 341. Hi vero ab ingenii feritate, quod captos hostes capite statim minuerent, Κεφαλοτόμοι dicti videntur. Hard.

16. *In intimo*. In recessu Ponti, sinuque maris ejus ultimo, in Colchidis ora, ἐν τῇ Κολχίδος παραλίᾳ, Pityus est: Πιτυοῦντα τὸν μέγαν Strabo vocat, lib. XI, pag. 496, a Dioscuriade stadiis cccLx, hoc est, mill. pass. Lxv. Id oppidum est, quod hodie *Pitchinda* nomen habet, auctore d'Anville. Hard. et Ed.

17. *A tergo ejus*. Versus ortum, et Caspium mare. Hard.

18. *Epageritæ*. Ἐπαγειρῖται, sic appellati, quod vel ad arma, vel ad concionem vocati statim convolarent, et congregarentur : ἐπαγείρω *congrego* : vel quod hæc Sarmatarum portio in certos collecta pagos, non sparsa, ut cæteri, et vaga foret. Hard.

19. *Ad hos*. Ad Sauromatas. Hi Sarmatis supradictis ad orientem adjacent, versus Hyrcanum mare. De his, et de Thallis Solinus, cap. xv, pag. 35 : « Ultra Sauromatas, qui Mithridati latebram, et quibus originem Medi dederunt, confines sunt Thalli his nationibus quas ab oriente contingunt. » Obtinuere ii Sauromatæ partem Georgiæ borealem, qua in ortum inclinat. Ab aliis Sauromatis, qui ultra Tanaim panduntur in latitudinem, hos recte discriminat Ammianus, lib. XXII, pag. 215. Hard.

20. *Profugerat*. Dalec. *confugerat*. Ed.

21. *Mithridates*. Non ille Ponti, quem Pompeius devicit, ut satis ipsa diversitas temporum admonet, sed Iberiæ rex, de quo Tacitus, Annal. lib. VI, cap. 32, et alibi passim. Hard.

22. *Thallos iis*. Erant, inquit, Sauromatis Thalli confines, ultimique tractus illius populi, qui Caspii maris fauces attingerent, unde a Scythico (ut credebatur olim), irrumpit oceano. Hinc Plinii locum, ut alia multa, perperam Solinus accepit. Thallos nunc dici arbitror qui provinciam Astracani, ut appellant, obtinent. Hard.

23. *In ora autem*. In ora boreali Ponti, qua versus Bosphorum Cimmerium reflectitur : nam, ut Ammianus monet, loco citato : « Post terga Cercetarum Cimmerii agitant incolæ Bosphori, ubi Milesiæ sunt

rusa[24], cum oppido[25] Hiero et flumine, ab[26] Heracleo CXXXVI mill. Inde promontorium Crunœ[27], a quo[28] supercilium arduum tenent Toretæ[29]. Civitas Sindica[30], ab Hiero[31] LXVII[32] M. D. passuum. Flumen Setheries[33]. (VI.) Inde ad Bosphori[34] Cimmerii introitum[35] LXXXVIII mill. D. passuum.

VI. Sed ipsius peninsulæ inter Pontum et Mæotim lacum 1
excurrentis, non amplior LXVII[1] mill. D. passuum longi-

civitates, Panticapæum, etc.» Pars hæc est *Avogasiæ*, ut vocant, occidentalior. HARD.

24. *Icarusa*. Vet. apud Dalec. *Tarusa*. *Ukrach* hodie dicitur, auctore D'ANVILLE. ED.

25. *Oppido Hiero*. Λιμὴν ἱερὸς, Arriano in Periplo Ponti. HARD.

26. *Ab Heracleo CXXXVI mill.* Arrianus ibidem ab Heracleo ad Hierum stadia numerat omnino MDCCLXXX, quæ mensura efficit M. P. CXLVII, cum quingentis pass. sed forte longiora quærit navigando sinuum diverticula et anfractus. H.

27. *Crunœ*. Ita Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. Chiffl. Græcis Κρουνοι. HARD.

28. *A quo*. Vet. apud Dalecamp. *cujus*. ED.

29. *Toretæ*. Τορέαται, ἔθνος Ποντικὸν, Stephano. Iidem Τορειάται Straboni, inter Mæoticos populos, lib. XI, pag. 495, et Melæ, lib. I, cap. 19. Prisciano in Periegesi, p. 383, *Oretæ* mendose hi appellantur, pro *Toretæ*, vel *Toreatæ*. Festus item Avienus similiter emendandus, in Descriptione Orbis, v. 877: « Cercitia gens est Atque Oretarum propter genus: indeque Achæi Ab Xanthi ripis, atque Idæo Simoente Transvexere larem, etc.» Scribe, *Cercetia*, et *Toretarum*. H.

30. *Sindica*. Civitas Sindos Melæ, lib. I, cap. 19, a quo et Sindones populi in confinio Mæotidis collocantur. Σίνδους hos Strabo vocat, lib. XI, p. 495. A meridie paludi subjici eos scribit Stephanus, verbo Σινδοί. Ptolemæo, lib. V, cap. 9, Σίνδα κώμη. Arriano Σινδικὴ, ut et Straboni. HARD.

31. *Ab Hiero LXVII*, etc. Ita Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Chiffl. Paris. At Arrianus in Periplo, Sindicæ ab Hiero intervallum statuit dimidio fere minus, stadiorum scilicet trecentorum: hoc est, milliarium XXXVII D. pass. HARD.

32. *LXVII M. D. passuum*. Dal. *LXVII M. passuum*. ED.

33. *Setheries*. Unde *Sceaoeriges* Plinii editores hauserint, aut qua vi ingenii excuderint, non video. MSS. certe proxime appellati, *Setherias* legunt. HARD.

34. *Bosphori*. Elzev. ut supra et modo infra, *Bospori*. ED.

35. *Introitum*. Bosphori angustias, seu fauces. HARD.

VI. 1. *LXVII mill. D. passuum*. In libris hactenus editis, repetito perperam superiore numero, hic rursum legebatur *LXXXVIII mill. D. passuum*. Verum Reg. 1, 2, Colb.

tudo est : latitudo nusquam infra[2] duo jugera. Eionem[3] vocant. Ora ipsa Bosphori, utrimque ex Asia atque Europa, curvatur in Mæotin. Oppida, in aditu[4] Bosphori, primo Hermonassa[5], dein Cepi[6] Milesiorum. Mox Stratoclia[7], et Phanagoria[8], et pæne desertum Apaturos[9], ultimoque in ostio Cimmerium[10], quod antea Cerberion[11] vocabatur. (VII.) Inde Mæotis lacus, in Europa dictus[12].

1, 2, Chiffl. Paris. aliorumque codicum admonitu, LXVII, quæ vera mensura est, restituimus : congruit enim ea mirum in modum cum Arriani mensura, qui stadiis omnino quingentis et XL spatium illud definit, quod per totam peninsulam a Sindica ad Bosphorum excurrit : hoc est, LXVII mill. D. passuum. HARD.

2. *Infra*. Vet. apud Dalecamp. *intra*. ED.

3. *Eionem*. Chiffl. *Eonem*. Ἠιόνα, quæ vox oram et littus sonat. H. et ED.

4. *In aditu*. In ipsa peninsula, qua iter est ad Bosphorum. Mela, lib. I, cap. 19 : « Obliqua tunc regio, et in latum modice patens, inter Pontum paludemque Mæotin, ad Bosphorum excurrit : quæ duobus alveis in lacum et in mare profluens, Corocondamam peninsulam reddit. Quatuor urbes ibi sunt, Hermonassa, Cepæ, Phanagoria, et in ipso ore Cimmerion. » H.

5. *Hermonassa*. Ἑρμόνασσα Straboni, loco citato. HARD.

6. *Cepi Milesiorum*. Κῆποι, hoc est, Horti : ab amœnitate loci nomen effictum. Phanagoriam et Hermonassam, colonias esse Ionum, seu Milesiorum, auctor est Dionysius Periegetes, vers. 553, atque id de vicinis Cepis affirmat auctor Peripli Ponti Euxini, p. 3 : Κῆπος ἀποικισθεῖσα ὑπὸ Μιλησίων. HARD.— Fortasse hodie *Kepil*. ED.

7. *Stratoclia*. Στρατόκλεια. H.

8. *Phanagoria*. Φαναγόρια Straboni et Stephano : Φαναγορία auctori Peripli Ponti Euxini, pag. 1. H.

9. *Apaturos*. Ἀπάτουρον fanum fuit, ubi Venus Ἀπάτουρος, hoc est, *Dolosa* colebatur, ob interfectos dolo gigantes. Strabo, libro XI, pag. 495, et ex Strabone Stephanus. HARD.

10. *Ultimoque in ostio Cimmerium*. Κιμμερὶς πόλις, auctori Peripli, pag. 2. Ad hos Cimmerios densissimarum tenebrarum fama pertinere credita, quæ venit in adagium. Ea de re vide Bochartum in Geog. lib. I, parte 2, pag. 653, et Eustathium in Odys. Λ, vers. 14, pag. 1670. HARD.

11. *Cerberion*. Cimmerios quidem Cerberios Crates appellabat, ut docet Eustathius, loco citato, p. 1651, et Hesychius : Κερβέριοι... φασὶ δὲ τοὺς Κιμμερίους Κερβερίους, καὶ τὴν πόλιν οἱ μὲν Κερβερίαν καλοῦσιν, οἱ δὲ Κιμμερίην. HARD.

12. *In Europa dictus*. Libro IV, cap. 24. HARD.

VII. A Cimmerio accolunt Mæotici[1], Vali, Serbi, Arrechi[2], Zingi, Psesii. Dein Tanain amnem, gemino ore[3] influentem, colunt Sarmatæ[4], Medorum (ut ferunt) soboles, et ipsi[5] in multa genera divisi. Primo Sauromatæ Gynæcocratumeni, Amazonum[6] connubia. Dein Evazæ[7], Cottæ[8], 1

VII. 1. *Mæotici.* Vel Mæotæ, Μαιῶται, quorum plura genera: Vali, Serbi, Σέρϐοι Ptolemæo, lib. 5, c. 9. Arrechi, Ἀῤῥηχοὶ ἔθνος Μαιωτῶν Stephano, pag. 114, ex Strabone, lib. XI, p. 495. Zingi, Psesii Ψησσοὶ Stephano, pag. 726. Quam hi regionem obtinuere olim, nunc *la Coumanie.* HARD.

2. *Arrechi.* Dalec. *Archi.* ED.

3. *Gemino ore influentem.* Strabo, lib. XI, pag. 493, gemina Tanais ostia stadiis ait sexagenis inter se distare. HARD.

4. *Sarmatæ, Medorum.* Sauromatas, quæ Sarmatarum natio est, a Medis trahere originem auctor est Solinus, cap. XV, pag. 35. HARD.

5. *Et ipsi.* Ut Mæotæ in plura genera nominaque gentium divisi, sic et Sarmatæ, in Sauromatas, aliosque: Sauromatæ rursus in Gynæcocratumenos, etc. Sic etiam Mela, lib. I, cap. 19: « Tanais ripas, inquit, Sauromatæ, et ripis hærentia possident. Una gens, aliquot populi, et aliquot nomina. Primi Mæotici γυναικοκρατούμενοι, Amazonum regna. » Scylax quoque, pag. 29: Σαυρομάτων δέ ἐστιν ἔθνος, Γυναικοκρατούμενοι. Τῶν Γυναικοκρατουμένων ἔχονται Μαιῶται, etc. HARD.

6. *Amazonum connubia.* Editiones antiquæ Romana et Parmensis, et Dalec. quas secutus est Harduinus, temere ut nobis quidem visum est, *unde Amazonum connubia* scripserunt: hanc autem voculam *unde* MSS. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. nec ulli quos vidimus, nec Elzev. agnoscunt; illam igitur alioquin prorsus inutilem expunximus. Vet. apud Dalec. *Amazonum regna.* Cum his Sauromatis, inquit, coiere Amazones e prælio reduces ad Thermodontem amnem commisso: unde Γυναικοκρατούμενοι appellati, quod victricibus obsequantur ad procreandam eis sobolem. Sic auctor Peripli Ponti Euxini, pag. 1: Τούτοις δὲ ἐπιμεμίχθαι τὰς Ἀμάζονας τοῖς Σαυρομάταις λέγουσιν, ἐλθούσας ποτὲ ἀπὸ τῆς περὶ τὸν Θερμώδοντα ποταμὸν γινομένης μάχης· ἐφ' οἷς ἐπεκλήθησαν οἱ Σαυρομάται Γυναικοκρατούμενοι. Hæc quoque Dionysius in Periegesi, vers. 656, cujus mentem carmine Avienus expressit, v. 865. Sunt hi porro Sauromatæ, qui nunc communi nomine *Cosaques du Don* vocantur a Moscovitis, quorum ditioni parent. HARD. et ED.

7. *Evazæ.* Forte ab εὐάζω dicti, quasi Bacchi orgia celebrantes, vel ut Maro canit, *Evantes orgia.* In Reg. tamen 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. etc. legitur, *dein Navazæ*, forte pro *Eunazæ* ab εὐνή. HARD.

8. *Cottæ.* In MSS. *Coitæ.* Vet. apud Dalec. *Choatræ.* An a κοίτη, quæ vox, ut εὐνὴ cubile et coitum sonat? HARD. et ED.

Cicimeni[9], Messeniani[10], Costobocci, Choatræ, Zigæ[11], Dandari[12], Tussagetæ[13], Turcæ, usque ad solitudines saltuosis convallibus asperas : ultra quas[14] Arimphæi, qui ad Riphæos pertinent montes. Tanain ipsum Scythæ Silin vocant[15], Mæotin Temerinda, quod[16] significant matrem maris[17]. Oppidum in Tanais quoque ostio

9. *Cicimeni.* Forte Ciccimeni, a κίκκη, quæ συνουσία. Hard.

10. *Messeniani.* Vet. apud Dalec. *Messeneiani.* Ed.

11. *Zigi.* Neque sunt hi Straboni Ζύγοι, lib. XI, pag. 495, nec Plinii Ptolemæique Sindi, ut Nicolosio visum : Herculis, part. 3, pag. 280, aliisque. Nam Zigæ Tanais, Sindi, Zygique Ponti oram accolunt : et a Zygis Ζυγόπολις appellata, a Stephano ex ipso Strabone, prope Trapezuntem esse dicitur, παρὰ Τραπεζοῦντα. Hard.

12. *Dandari.* Δανδάριοι Straboni, lib. XI, pag. 495, inter Mæoticas gentes : Stephano item, pag. 221. Ex Plinio, Strabone, ac Stephano, Plutarchi librariorum mendam agnoscimus, in Lucullo, p. 501 : Γένος δ' εἰσὶν οἱ Δαρδάριοι βαρβάρων τῶν περὶ τὴν Μαιῶτιν οἰκούντων. Legendum, Δανδάριοι. H. — Eorum nomen servat, auctore d'Anville, locus editus, *Dandars* dictus, haud longiore a mari intervallo, inter *Iskuriah* et *Pitchinda.* Ed.

13. *Tussagetæ, Turcæ.* Thyssagetæ Pomponio, et Turcæ, prope Amazonum regna et Gelonos, vastas silvas occupare dicuntur, alique venatu. Tanais oram coluisse mihi videntur ii, in eo amnis flexu, qua maxime ad Volgam fluvium, et Caspium mare curvatur. Hard.

14. *Ultra quas Arimphæi.* Et hi quoque nunc Moscovitici juris, Tanais olim riparum incolæ, juxta illius fontes : nam is ex Riphæo monte dejicitur, ut Mela testatur, lib. I, cap. 19, pag. 24, quem ad montem usque pertinent Arimphæi. Hard.

15. *Silin vocant.* Dalec. *Silyn vocant.* Atque ad hujus similitudinem id quoque nomen ad alios majores amnes transtulerunt. Nam et Jaxartem iidem Selin vocavere, uti dicemus c. 18. De Tanai Eustathius in Dionysio, vs. 17 : Ἰςέον δὲ ὅτι ὁ ποταμὸς οὗτος, διὰ τὸ τεταμένως ῥεῖν Τάναϊς ἑλληνιστὶ καλούμενος, Σῖλις, ὥς φασί τινες, παρὰ τοῖς παροικοῦσι βαρβάροις ὠνόμασται. Hard.

16. *Quod significant.* Sic bene MSS. et editio princeps; frustra emendatum in recentioribus editionibus, quas sequitur Hard. *quod significat.* Brot. et Ed.

17. *Matrem maris.* Quoniam aquas in Euxinum effundit, et perennes eidem sufficit, ipso pæne mari haud minor lacus : idcirco ἡ Μαιῶτις οὐ πολὺ ἐλάττων τοῦ Πόντου ἐςὶ, λεγομένη καὶ Μήτηρ τοῦ Πόντου, inquit Eustathius in Dion. Perieg. vers. 17, ex Herodoto. Temerinda Maris finem potius significare auctor est Delrio, in Comment. ad Hercul. Furent. Καρπαλούκ a Scythis vocari, eaque voce Matrem intelligi ac veluti piscium obstetri-

fuit[18]. Tenuere finitima[19] primi Cares, dein Clazomenii et Mæones, postea Panticapenses[20].

Sunt qui[21] circa Mæotin ad Ceraunios montes[22] has 2
tradant gentes : a littore Napitas[23] : supraque Essedones Colchis junctos, montium[24] cacuminibus. Dein[25] Carmacas, Oranos, Autacas, Mazacas, Cantocaptas, Agamathas, Picos, Rhymozolos, Ascomarcos : et ad juga Caucasi Icatalas, Imaduchos[26], Ramos[27], Anclacas, Ty-

cem, quorum palus tota feracissima est, scribit Jo. Tzetzes, Chiliad. 8, Histor. 224, vers. 773, parem proinde vim esse Scythicæ vocis Καρπαλεὺκ, et Græcæ Μαιῶτις, a Μαιόομαι, quod est *obstetricor*, et Μαιευτρία, *obstetrix*. Μαιῶτις δὲ παρ' Ἕλλησιν αὕτη πλουτεῖ τὴν κλῆσιν, Ὡς μήτηρ καὶ Μαιευτρία γένους παντὸς ἰχθύων. Hard.

18. *In Tanais quoque ostio fuit.* Et est hodieque ex integro instauratum et *Azof* vocatum, ex quo Mæoti nomen *Mer d'Azof*. Τάναϊς πόλις Ptolemæo, lib. III, cap. 5, μεταξὺ τῶν ςομάτων. H. et Ed.

19. *Tenuere finitima.* Paruere, inquit, diversis subinde populis tractus hi terrarum, qui Tanais ostiis ripisque adjacent. De Carum migrationibus, Strabo, lib. I, pag. 61. Hard.

20. *Panticapenses.* Chiffl. *Ponticapenses.* Ed.

21. *Sunt qui.* Quæ circa Mæotin habitant gentes, inquit, ad Ceraunios usque montes, supra Caspium mare, aliis alii distingunt nominibus : ac primum quidem statim in ipso Mæotidis littore Napitas, etc.

22. *Montes.* Dalec. *montes altiores.* Ed.

23. *Napitas.* Dalec. *Napæas.* Napitas autem restituit Harduinus ex Stephano : Νάπις κώμη Σκυθίας· ὁ οἰκήτωρ Ναπάτης ἢ Ναπίτης τῆς κώμης, καὶ Ναπῖται ἐθνικόν. Ed.

24. *Montium.* Dalecamp. *ac montium.* Ed.

25. *Dein Carmacas, Oranos, Autacas, Mazacas, Cantocaptas, Agamathas, Picos, Rhymozolos, Ascomarcos... Ramos... Authiandas.* Aliter paulo libri hactenus editi : « Dein Carmacas, Oranos, Antacas, Mazacas, Ascanticos, Acapeatas, Agagammatas, Phycaros, Rhimosolos. » Ignota perinde fere et barbara, fateor, utrimque nomina : sed quæ nos exhibemus, ea plane ex fide codicum Reg. 1, Colb. 1, 2, Paris. Chiffl. repræsentamus. Inconsulti sane Plinii editores, Phycaros Indiæ populos, de quibus lib. XXXVII, c. 33, huc transvexerunt. Pro *Agamathas* rectius forsan *Agametos* scripseris, quasi connubia hæ gentes nesciverint, ἀγαμήτους. Rhymozoli, quod sordes olerent, ῥυμοζόλοι vel ῥυμμοζόλοι dici potuerunt. Cætera, atque hæc forte ipsa, Scythicæ potius videntur esse nomina, quam Græcanicæ originationis. H.

26. *Imaduchos.* Vet. apud Dalec. *Modacas.* Ed.

27. *Ramos.* Dalec. *Ranos.* Ed.

dios, Carastaseos[28], Authiandas[29]. Lagoum amnem ex montibus Catheis, in quem defluit Opharus : ibi[30] gentes Caucadas, Opharitas : amnes[31], Menotharum, Imityem ex montibus Cissiis, inter Acdeos, Carnas, Uscardeos, Accisos, Gabros, Gogaros. Circaque fontem Imityis,
3 Imityos, et Aparthenos. Alii influxisse eo Scythas Auchetas, Atarneos, Asampatas. Ab his Tanaitas et Inapæos viritim deletos. Aliqui flumen Ocharium[32] labi per Cantecos et Sapeos : Tanaim vero transisse Phatareos, Herticeos, Spondolicos, Synhietas, Amassos, Issos, Catazetos, Tagoros, Catonos, Neripos, Agandeos, Mandareos, Satarcheos, Spaleos.

1 VIII. (VIII.) Peracta est interior ora, omnesque accolæ: nunc reddatur ingens in mediterraneo sinus : in quo multa aliter, ac veteres, proditurum me non eo inficias, anxia perquisita cura, rebus nuper in eo situ

28. *Carastaseos*. Dalec. *Carastascos*. Ed.

29. *Authiandas*. Vet. apud Dal. *Antiandas*. Dalec. *Asuciandas*. Ed.

30. *Ibi gentes*. Dalec. *ubi gentes*. Ed.

31. *Amnes, Menotharum*, etc. Certiora multo sinceræ lectionis vestigia secuti sumus, quæ in laudatis proxime exemplaribus deprehendimus, quam quæ libri hactenus editi repræsentarunt, nempe hujusmodi : « Amnem Menotharum, Imituenis ex montibus scissum, inter Agedos, Carnapas, Gardeos, Accisos, Gabros, Gregaros. Circaque fontem Imityis (*sive* Imitissi), Imityos, et Aparthenos. Alii influxisse eo Suitas, Auchetas, Satarneos, Asampatas. Ab his Tanaitas et Nepheonitas viritim deletos. » Nihilominus, etsi *Gegaros* laudati mox codices exhibent, præter Chifletianum, qui *Gogaros* habet : huic uni magis tribuendum duximus, quoniam inter Colchos et Iberos orientales Γωγαρηνὴ regio a Stephano collocatur, pag. 217. De Scythis vero Auchetis cognominatis dictum jam superius est, lib. IV, c. 26. Cætero nihilo meliora sunt quæ retenta librorum publicorum scriptura edi mox sivimus, quam quæ conditivi habent, in hunc fere modum : « Tanain vero transisse Satareos, Herticleos, Spondolicos, Synhietas, Anasos, Issos, Catetistagoras, Caronos, Neripos, Agandeos, Meandaræos, Satarcheos, Spalæos. » Digna Cimmeriis tenebris, quas prope adsident, ea nomina. Hard.

32. *Ocharium*. Dalec. et Elzev. *Opharium*. Ed.

gestis a Domitio[1] Corbulone, regibusque inde missis supplicibus, aut regum liberis obsidibus. Ordiemur[2] autem a Cappadocum gente. Longissime hæc Ponticarum omnium introrsus[3] recedens, minorem Armeniam, majoremque, et Commagenen lævo[4] suo latere transit : dextra[5] vero omnes in Asia[6] dictas gentes, plurimis superfusa populis : magnoque impetu scandens ad ortum solis et Tauri juga, transit Lycaoniam, Pisidiam, Ciliciam: vadit super Antiochiæ tractum, et usque ad Cyrrhesticam ejus regionem, parte sua, quæ vocatur Cataonia, contendit. Itaque ibi longitudo Asiæ XII[7] quinquaginta mill. passuum efficit : latitudo, DCXL mill.

IX. (IX.) Armenia autem[1] major incipiens a Paryadris[2] montibus, Euphrate amne (ut dictum est[3]) aufertur Cappadociæ : et qua discedit[4] Euphrates, Mesopota-

VIII. 1. *A Domitio.* Quem retinendæ Armeniæ Nero præfecerat. Vide Tacit. lib. XIII, cap. 8, et toto fere lib. XIV. HARD.

2. *Ordiemur autem.* Hæc totidem ferme verbis Martianus exscripsit, lib. VI, cap. de Cappadocia, pag. 222. HARD.

3. *Introrsus.* In medias terras irrumpens, a Coro versus Eurum, hoc est, ab Euxino Ponto ad Syriæ limites. HARD.

4. *Lævo sub latere.* Qua spectat orientem. HARD.

6. *Dextra.* Proponebat Dalec. *dextro.* ED.

7. *XII quinquaginta.* Hoc est, duodecies centena quinquaginta millia passuum. Martianus, lib. VI, cap. de Cappadocia, p. 222, utrumque numerum minuit, scribens dumtaxat, *undecies centena quadraginta.* Sed nostri nobis pluris sunt codices Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. Chifflet. etc. quam unus Martianus. HARD.

IX. 1. *Armenia autem major*, etc. Martianus, loco citato. Nunc etiam *Arménie.* HARD.

2. *A Paryadris.* Dalec. *Pariedris.* Horum montium juga eminent paulo supra Claudiopolim Cappadociæ, ubi Euphrates sese flectens cursum ad occasum et meridiem agit. HARD. et ED.

3. *Ut dictum est.* Libro V, cap. 20 : « Fluit Euphrates, inquit, Armeniæ regiones a Cappadocia excludens, » ab occasu nimirum. H.

4. *Et qua discedit.* Qua parte maxime a Tigri occasum versus abscedit Euphrates, ibi latius se extendens Armenia, atque ultra Tigrim in ortum provecta, a Mesopotamia ipso amne Tigri dispescitur. Nam utrumque amnem fundit ipsa, ac simul Mesopotamiæ initium facit, jam tum a Tigris amnis fontibus:

miæ; haud minus claro amne Tigri. Utrumque fundit ipsa, et initium[5] Mesopotamiæ facit, inter duos amnes ituræ. Quod iter est ibi, tenent Arabes Orei. Sic finem usque in Adiabenen[6] perfert. Ab ea transversis jugis inclusa, latitudinem in læva pandit ad Cyrum amnem : transversa[7] in Araxem : longitudinem vero ad minorem usque Armeniam, Absaro amne in Pontum defluente, et Paryadris[8] montibus, qui fundunt Absarum, discreta ab illa.

1 X. Cyrus oritur in Heniochiis[1] montibus, quos alii Coraxicos vocavere : Araxes[2] eodem monte, quo Euphrates, VI mill. passuum intervallo : auctusque amne[3] Musi,

est enim μεσοποταμία spatium inter duo flumina. Quantum autem terrarum ibi primum interjacet, inter utrumque amnem, Arabes Orei tenent, quorum urbes Edessa, et Carrhæ, ut diximus libro sup. cap. 20. HARD.

5. *Et initium Mesopotamiæ facit, inter duos amnes*, etc. Rectius vetustiss. cod. « et initium Mesopotamiæ facit inter duos amnes sitæ. Terræ quod interest ibi tenent Arabes, etc. » DALEC.

6. *In Adiabenen*. Assyriam attingunt Armeniæ fines. Ab ea Niphatis montis jugis disclusa, latitudinem a meridie ad Boream pandit usque ad Cyrum amnem, qui in Caspium mare volvitur, trans ipsum Araxem fluvium provecta. H.

7. *Transversa Araxem*. Ita MSS. omnes. Forte rectius, *Transvecta* : vel ut libri veteres editi, *transversa in Araxem*. HARD.

8. *Paryadris*. Dalec. hic ut supra *Pariedris*. ED.

X. 1. *In Heniochiis*. Moschici iidem appellati, ea ex parte, unde Phasis oritur, in Georgia. Amni vetustum hodieque nomen *Koar*. A Cyro rege nomen habere, auctor est Ammianus, lib. XXIII, p. 254, abolito vetere, quum ereptum ire regna Scythica destinaret. Frustra sunt igitur, qui Κύῤῥον vel Κύῤῥον scribunt, ut Ptolemæus, et Dio. H.

2. *Araxes*. Ἀράξης, ex eodem monte, quo Euphrates, profluens. Hujus amnis cursus, mox placidus et silens, mox citus, eleganter a Mela describitur lib. III, cap. 5, p. 54. Hodie *Aras*. Virgilio, « Pontem indignatus Araxes. » Solinus hæc raptim legens, de eo monte, de quo proxime sermo erat, accipienda hæc verba ratus, « Heniochorum montes, inquit, Araxem fundunt, etc. » At fallitur : eodem tamen quo Cyrus : sed Capote, ut dictum est, sive Abo, lib. V, cap. 20, quod et ipse Solinus agnoscit, c. XXXVII, pag. 66; Strabo, lib. XI, pag. 527 : ὁ Ἄβος, ἀφ' οὗ καὶ ὁ Εὐφράτης ῥεῖ καὶ ὁ Ἀράξης. HARD.

3. *Amne Musi*. MSS. omnes, *Amne Usi*. HARD.

et ipse ( ut plures existimavere[4]) a Cyro[5] defertur in Caspium mare.

Oppida celebrantur in minore[6], Cæsarea[7], Aza[8], Nicopolis[9] : in majore, Armosata[10] Euphrati proximum, Tigri Carcathiocerta[11] : in excelso[12] autem Tigranocerta : 2

4. *Ut plures existimavere.* Strabo, lib. XI, pag. 529, et Plutarchus in Pompeio, pag. 637, receptum a Cyro Araxem in Caspium mare devolvi aiunt; proprio se ore effundere Mela est auctor, loco citat. scilicet proprio alveo fertur in mare, sed altero veluti brachio Cyrum petit, cum quo rursum conjunctis aquis idem mare petit. Ita Ptolemæus, lib. V, cap. 13. Hard.

5. *A Cyro.* Tolet. et Salmas. *de Cyro.* Ed.

6. *In minore.* Armenia scilicet minore, quæ ab ortu Euphrate clauditur, Cappadocia ab occasu : a septemtrione, Paryadra monte : Amano, a meridie. Hard.

7. *Cæsarea.* Hanc esse Neocæsaream existimo, quam in Euphratis ripa conditam ait Niceph. Callistus, Eccles. Histor. lib. VIII, p. 560. Hard.

8. *Aza.* Hanc habet Antoninus in Itiner. a Satala Armeniæ civitate, cujus alii meminerunt, m. p. xxvi. Hard. — Nunc *Ezaz*, auctore d'Anville. Ed.

9. *Nicopolis.* In minore Armenia a Pompeio Magno posita, eo ipso loco quo de Mithridate victoriam retulit, ex qua factum oppido nomen, ut referunt Strabo, lib. XII, pag. 555, et Dio. lib. XXXVI, p. 25. Stephanus, pag. 496, Νικόπολις τῆς μικρᾶς Ἀρμενίας. Hard.— Nunc *Diviriki* appellatur. Ed.

10. *Armosata.* In Plinianis libris *Arzamote.* Apud Tacitum, Annal. lib. XV, et Ptolem. lib. V, cap. 13, *Arsamosata* vocatur id oppidum. Verum et in illis transpositas, et apud istos supervacuas ac redundantes hac in voce litteras agnoscimus ex Polybii excerptis, pag. 26 : Ὅτι Ξέρξου βασιλεύοντος πόλεως Ἀρμόσατα, ἣ κεῖται πρὸς τῷ καλῷ πεδίῳ καλουμένῳ μέσον Εὐφράτου καὶ Τίγριδος, etc. Hard.

11. *Carcathiocerta.* Strabo lib. XI, pag. 527, Βασίλειον δὲ τῆς Σωφηνῆς Καρκαθιόκερτα, Sophenes regia hæc fuit. H. — Illam eamdem esse quæ deinceps Amida vocata est, et quæ etiamnunc *Kara-Amid*, sive *Diar-Bekir* dicitur, opinatur d'Anville. Ed.

12. *In excelso autem Tigranocerta.* In ipso fere Armeniæ Assyriæque confinio, loco montano et prærupto a Tigrane conditore Τιγρανόκερτα, nomen invenit. Nam Parthorum lingua ea vox Tigranopolim sonat, inquit Stephanus, pag. 655. Et Hesychius, pag. 521 : Κέρτα, πόλις ὑπὸ Ἀρμενίων. Aliam ejusdem nominis versus Iberiam et septemtrionem agnoscit Strabo, lib. XI, pag. 532. Hæc ad Austrum sita, unde mox ad Iberiam usque latitudo petatur totius Armeniæ : quo in situ et ab ipso Ptolemæo locatur, lib. V, capite 13. Hard.

at in campis juxta Araxem Artaxata[13]. Universæ[14] magnitudinem Aufidius quiquagies centena mill. prodidit. Claudius Cæsar longitudinem a Dascusa[15] ad confinium Caspii maris, XIII[16] mill. passuum : latitudinem dimidium ejus[17], a Tigranocerta ad Iberiam. Dividitur (quod certum est) in præfecturas, quas[18] ςρατηγίας vocant, quasdam ex iis vel singula regna quondam, barbaris[19] nominibus CXX. Claudunt[20] eam ab oriente montes, sed non statim, Ce-
3 raunii, nec Adiabene regio[21]. Quod interest spatii, So-

13. *Artaxata*. Ἀρταξάται Dioni, lib. XXXVI, p. 25; Straboni, lib. XI, pag. 528, Ἀρταξάτα, eadem Ἀρταξίασατα appellata Armeniæ regia, ab Hannibale condita regis gratia, cui Artaxias nomen fuit, in campo cognomine, πρὸς τῷ Ἀρταξηνᾷ πεδίῳ Steph. p. 117. Ingentis olim oppidi tenue modo superesse vestigium, scribit Tavernerius tom. I Itin. p. 33, testis αὐτόπτης. Nunc *Ardek*. Hard. et Ed.

14. *Universæ magnitudinem*, etc. Majoris ac minoris Armeniæ ambitum. De Aufidio, in Præf. ad Titum diximus. Hard.

15. *A Dascusa*. Quum sit hæc urbs posita ad Euphratis ripam, ut superiore libro vidimus, cap. 20, Armeniæ majoris dumtaxat inde ad Caspium mare longitudinem peti perspicua res est. Hard.

16. *XIII mill*. Hoc est, ter et decies centena mill. pass. Justinus, lib. XLII, cap. 2, pag. 306, angustiore definit spatio : « Armenia, inquit, a Cappadocia usque mare Caspium undecies centum millia patet : sed in latitudinem millia passuum septingenta porrigitur. » Hard.

17. *Ejus, a Tigranocerta ad Iberiam. Dividitur*, etc. MS. vet. apud Dalec. *ejus. A Tigrane ad Iberiam dividitur*, etc. Ed.

18. *Quas ςρατηγίας vocant*. Dal. ex codd. Salmas. et Tolet. *quas ii strategias vocant*. Ed.

19. *Barbaris nominibus*. Hujusmodi hæc sunt Armeniæ provinciarum nomina apud Strabonem, lib. XI, pag. 527 : Σωφηνὴ, Ἀκιλισηνὴ, Γοργοδυλινὴ, Σαχασσηνὴ, Γωγαρηνὴ, Φαυηνὴ, Κωμισηνὴ, Ὠρχιςηνὴ, Χορζηνὴ, Καμβυσηνὴ, Ὀδομαντὶς, etc. H.

20. *Claudunt eam*. Dalec. *cludunt eam*. Claudunt, inquit, Armeniam ab ortu æquinoctiali montes Ceraunii (quæ Caucasii pars est), et Adiabene a brumali ortu : non tamen Adiabenen Armenia statim attingit : sed spatium interest aliquod, ubi Sophene regio : deinde Ceraunia juga sequuntur, ultra quæ Adiabene, quæ pars Assyriæ, posita. In horum montium convallibus, ab Armeniæ latere, Menobardi incolunt, et Moscheni. Assyriam hodie *Kourdistan* vocant, qua scilicet parte in Boream vergit. Hard. et Ed.

21. *Regio*. MS. apud Dalecamp. *regionis*. Ed.

pheni tenent : ab his juga[22] : ultra Adiabeni tenent. Per convalles autem proximi Armeniæ sunt Menobardi, et Moscheni. Adiabenen Tigris, et montes[23] invii cingunt. Ab læva ejus regio Medorum est, et prospectus[24] Caspii maris. Ex Oceano hoc (ut[25] suo loco dicemus) infunditur, totumque Caucasiis montibus cingitur. Incolæ [26] per confinium Armeniæ nunc dicentur. 3

XI. (x.) Planitiem[1] omnem a Cyro usque, Albanorum gens[2] tenet : mox[3] Iberum, discreta ab iis amne Alazone[4], in Cyrum e Caucasiis montibus defluente. Prævalent oppida, Albaniæ, Cabalaca[5] : Iberiæ, Harmastis[6] juxta flumen, Neoris[7] : regio Thasie, et Triare usque ad[8] Paryadras 1

22. *Juga*. Vet. apud Dalec. *juga Ceraunia*. Ed.

23. *Et montes invii*. Ita Reg. 1, 2, Paris. etc. Chiffletan. *sinus multi montes invii*. Dalecamp. *montium sinus*. Hard. et Ed.

24. *Est, et prospectus*. Toletan. *est ad prospectum*. Dalec.

25. *Ut suo loco*. Cap. 15. H.

26. *Incolæ*. Dalec. *Horum incolæ*. Regionum earum, inquit, quæ Caspium inter mare et Caucasios montes interjacent, quibus illud cingitur, incolæ nunc dicentur, ducto ab Armeniæ limitibus initio. Hard. et Ed.

XI. 1. *Planitiem*. Chiffletan. *per planitiem*. Ed.

2. *Albanorum gens*. Quos hodie Georgianos appellamus, et Zuirianos, qui Caspii maris littus accolunt, et præterea Georgiæ partem illam obtinent, quæ magis in Austrum vergit, Armeniamque contingit. Planities ea porro a Strabone describitur, lib. XI, p. 500. H.

3. *Mox Iberum*. Ἴϐηρες, ad Albaniæ occasum : communi fere cum Albanis Georgianorum appellatione continentur. Vide quæ de Moschis diximus cap. 4. Unde hæc ei genti recens nomenclatio Georgianorum obtigerit, incompertum : a Georgis Plinii Melæque deducere imperitorum est : a S. Georgio Martyre, mendacium ac fabulatorum. H.

4. *Alazone*. Vet. apud Dalecamp. *Alagone*, nomen hodie servat. Ed. — Ἀλαζόνιος Straboni, lib. XI, p. 500. Hard.

5. *Cabalaca*. Vet. ap. Dalecamp. *Chabala*. Ed.—Χαϐάλα Ptolemæo, lib. V, cap. 12, Albaniæ oppidum. Nunc *Kablavar*. Hard. et Ed.

6. *Harmastis*. Inter Iberiæ oppida Ἁρμακτίκα Ptolemæo, lib. V, c. 11, forte pro Ἁρμαςίκα. Hard.

7. *Neoris*. Forte Οὐάρικα Ptolemæi, inter Iberiæ oppida, loco citato. Hard.

8. *Ad Paryadras*. Unde Absarum flumen prodit, ut diximus, quod in Pontum per Cholchos labitur. MSS. tamen, Reg. 1, 2, Colb. 1, 1, Chiffl. *Parteodoros* hoc loco legunt. Dalec. *Parteodoros*, Hard. et Ed.

montes. Ultra[9] sunt Colchicæ solitudines, quarum a latere ad Ceraunios[10] verso, Armenochalybes habitant et Moschorum tractus ad Iberum amnem in Cyrum defluentem: et infra eos[11] Sacassani, et deinde Macrones[12] ad flumen Absarum. Sic plana[13] ac devexa obtinentur. Rursus ab Albaniæ[14] confinio, tota montium fronte gentes Silvorum feræ, et infra Lubienorum: mox Diduri et Sodii.

1 XII. (XI.) Ab iis[1] sunt portæ Caucasiæ, magno[2] errore multis[3] Caspiæ dictæ, ingens naturæ opus montibus interruptis repente: ubi fores[4] obditæ ferratis trabibus, subter medias amne diri[5] odoris fluente, citraque in rupe castello (quod vocatur Cumania) communito ad arcendas transitu gentes innumeras: ibi loci, terrarum orbe portis discluso, ex adverso maxime Harmastis[6] oppidi Iberum. A portis Caucasiis per montes Gordyæos[7],

9. *Ultra sunt Colchicæ solitudines.* Versus occasum, et Pontum, ubi Cholchidis ora est. HARD.

10. *Ad Ceraunios.* Ad Cerauniorum montium, hoc est, Caucasi partem illam quæ Boream defendit ab Iberia. HARD.

11. *Et infra eos.* Meridiem versus. Σακασσηνὴ regio dicta Straboni, lib. XI, pag. 528. Albaniam attingit, et Cyrum amnem. HARD.

12. *Macrones.* Qui et Μάκρωνες et Σάννοι dicti a Strabone, lib. XII, p. 548. De flumine Absaro, cujus ad ripam regio Macronum illa pertinuit, dictum est superius. HARD.

13. *Sic plana.* Hæ quas modo appellavimus, gentes, planitiem totam eam obtinent, quæ Ceraunios sive Caucasios inter montes, et Caspium mare includitur. HARD.

14. *Rursus ab Albaniæ.* Qua vero Iberiam contingit Albania, ibi series montium ab occasu in ortum obtenditur, quam veluti frontem obtinent primo Silvi, infra quos Lubieni: Silvos deinde sequuntur ad ortum Diduri, et Sodii. Δίδουροι Ptolemæo cogniti, lib. V, c. 9. H.

XII. 1. *Ab iis.* Post Diduros et Sodios. Hæc iisdem ferme verbis Martianus, lib. VI, cap. de Assyria, p. 222. HARD.

2. *Magno errore.* De quo dicetur uberius cap. 15. Albaniæ portæ, Ptolemæo dictæ, lib. V, c. 12. H.

3. *Multis.* Dalec. *a multis.* ED.

4. *Ubi fores obditæ.* Chifflet. *ubi fores additæ.* ED. — Hodieque extare fores eas, recentiores historici aiunt. HARD.

5. *Diri odoris.* Dalecamp. *Dyriodori.* ED.

6. *Harmastis.* Chiffletan. *Hermasti.* ED.

7. *Gordyæos.* Chiffl. *Gordynios.*

Valli, Suarni[8] indomitæ gentes, auri[9] tamen metalla fodiunt. Ab iis ad Pontum[10] usque Heniochorum plura genera, mox Achæorum. Ita se habet terrarum sinus[11] e clarissimis.

Aliqui inter Pontum et Caspium mare CCCLXXV[12] mill. passuum, non amplius interesse tradiderunt: Cornelius Nepos CCL[13] mill. Tantis iterum[14] angustiis infestatur Asia. Claudius Cæsar a Cimmerio Bosphoro ad Caspium mare CL mill. prodidit[15]: eaque perfodere cogitasse[16] Nicatorem[17] Seleucum, quo tempore a Ptolemæo Cerauno sit

Dalec. *Gordyeos.* Γορδυαῖα ὄρη Ptolemæo, lib. V, cap. 13. Sic juga ea montium appellantur, in quibus sunt portæ Caucasiæ. HARD.

8. *Suarni.* Haud dubie hi sunt Ptolemæi, lib. V, c. 9, Σουανόχαλκοι, Suanorum gens ea videlicet, quibus a metallis fodiendis cognomen fuit: habent enim ii, ut Plinius animadvertit, a latere Pontum versus, Heniochos, et Achæos, de quibus actum superius, cap. 5. HARD.

9. *Auri tamen.* Dalecamp. *auri tantum.* ED.

10. *Ad Pontum.* Chiffletan. *ad portum.* ED.

11. *Terrarum sinus.* Vet. ap. Dal. *terrarum sinus.* ED. — Longus ille terrarum in mediterraneo tractus, cujus descriptionem exorsus est iis verbis cap. 8: « Nunc reddatur ingens in mediterraneo sinus, etc. » HARD.

12. *CCCLXXV mill.* Sive, ter mille stadia, ut Strabo ait, lib. XI, pag. 491, quæ mensura plane cum Pliniana congruit, et vero proxima est. HARD. et ED.

13. *CCL mill.* Sic scripsimus, pro *CL mill.* admonitu codicum Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, et eorum quos Pintianus vidit, ne foret inter Cornelium Nepotem, cæterosque scriptores, sententiarum tanta dissensio. Nam et Posidonium Strabo ait, hujus isthmi intervallum definiisse mille et quingentis stadiis, lib. XI, pag. 491, quæ mensura efficit CLXXXVII mill. D. pass. quamquam id brevius spatium Straboni et angustius videtur. HARD.

14. *Tantis iterum.* Arctatis jam semel pari modo terris, Asia pæne insula facta, vix CC millibus passuum a Ponto Euxino per continentem ad Issicum Ciliciæ sinum relictis, ut dictum est cap. 2. H.

15. *CL mill. prodidit.* Centena modo quinquaginta millia passuum. HARD.

16. *Cogitasse.* Dalecamp. *excogitasse.* ED.

17. *Nicatorem.* A quo Seleucidæ appellati Syriæ reges. Hunc Ptolemæus Ceraunus, Ptolemæi Lagidæ Ægypti regis F. Philadelphi frater, occidit per insidias. Qua de re videndus Memnon apud Photium in Bibliothec. cod. 224, capite 13, pag. 715. HARD.

interfectus. A portis [18] Caucasiis ad Pontum CC mill. passuum esse constat fere.

1 XIII. (XII.) Insulæ in Ponto Planctæ [1], sive Cyaneæ, sive Symplegades. Deinde Apollonia [2], Thynias dicta, ut distingueretur ab ea quæ est in Europa [3]. Distat a continente [4] passibus mille : cingitur [5] tribus mill. Et contra Pharnaceam [6] Chalceritis [7], quam Græci Ariam [8] dixerunt, sacramque Marti, et in ea volucres cum advenis pugnasse, pennarum ictu [9].

1 XIV. Nunc omnibus, quæ sunt interiora Asiæ, dictis, Riphæos montes [1] transcendat animus, dextraque littori [2]

18. *A portis.* Hæc Martianus ad verbum, lib. VI, cap. de Assyria, pag. 222. Hard.

XIII. 1. *Planctæ.* Vet. apud Dal. *Planetæ.* Ed. — Πλάγκται Homero dictæ, quæ aliis Κυάνεαι et Συμπληγάδες, inquit Strabo, lib. I, p. 21. De his egimus lib. IV, cap. 27. Utrumque enim Ponti ostium obsident, et quod Europam alluit, et quod Asiam : unde Europææ aliæ, aliæ Asiaticæ appellantur. Hard.

2. *Deinde Apollonia, Thynias dicta.* De qua dictum est lib. sup. cap. 44. Hard.

3. *Ab ea quæ est in Europa.* Ab ea scilicet Apolloniatarum insula, quam in Ponto pariter esse, sed circa Istrum, atque adeo in Europa, diximus lib. IV, cap. 27. Hard.

4. *A continente.* Dalec. *a continenti.* Ed.

5. *Cingitur.* Circuitu colligit milliaria tria. Hard.

6. *Et contra Pharnaceam.* De qua dictum cap. 4. Hard.

7. *Chalceritis.* MSS. *Achalceritis.* Ed.

8. *Ariam dixerunt.* Hæc Ἄρειος νῆσος Stephani, pag. 106, πρὸς τοῖς Κόλχοις ἐν τῷ Πόντῳ, ex Scymno in Asia. Mela, lib. II, cap. 7, p. 42 : « Non longe a Colis Aria, quæ Marti sacrata, ut fabulis traditur, tulit aves cum summa clade advenientium, pennas quasi tela jaculantes. » Ea νῆσος ἀρητιὰς Apollonio dicitur, Argon. lib. II, vs. 1033, ubi hanc de avibus fabulam, pennas ceu jacula mittentibus, fuse tractat. Ab avibus, quas χαλκήρεις et σιδηροπτέρους fabulati sunt, χαλκηρίτιν insulam fuisse cognominatam, simile veri est. Hard.

9. *Pennarum ictu.* Ita Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. At Chiffl. *jactu.* Dalec. *pinnarum ictu.* H. et Ed.

XIV. 1. *Riphæos montes.* In Moscoviæ fere umbilico, ut nunc res sunt, assurgunt ii, supra Tanais fontes : inter ipsum, et Rham sive Volgam amnem. Erumpit enim ex Riphæo monte Tanais, teste Mela, lib. I, cap. 19. Hard.

2. *Littori Oceani.* Ita Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. etc. non *littore*, ut Dalec. vel *littora*, ut vet. apud eumdem Dalec. H. et Ed.

Oceani incedat. Tribus hic e partibus cæli alluens Asiam : Scythicus a septemtrione, ab oriente Eous, a meridie Indicus vocatur, varieque per sinus et accolas in complura nomina dividitur. Verum Asiæ quoque magna portio apposita septemtrioni, injuria sideris rigentis, vastas solitudines habet. Ab extremo Aquilone[3] ad initium orientis
æstivi, Scythæ sunt. Extra eas ultraque[4] Aquilonis initia 2
Hyperboreos aliqui posuere, pluribus in Europa[5] dictos. Primum inde[6] noscitur promontorium Celticæ[7] Lytarmis[8], fluvius Carambucis[9], ubi lassata[10] cum siderum vi Riphæorum montium deficiunt juga. Ibi Arimphæos[11] quosdam accepimus, haud dissimilem Hyperboreis gentem.
Sedes illis nemora, alimenta baccæ, capillus juxta feminis 3
virisque in probro existimatur : ritus clementes. Itaque sacros haberi narrant, inviolatosque esse etiam feris accolarum populis : nec ipsos modo, sed illos quoque[12] qui

3. *Ab extremo Aquilone.* Quem spirare diximus, lib. II, cap. 46, inter septemptrionem, et exortum solis æstivum. Hic Scytharum regio est : ubi nunc Moscoviæ pars septemtrionalis. Hard.

4. *Ultraque Aquilonis.* Ad septemptrionem propius, inter Volgam, et mare quod nunc Album vocant. Hæc Solinus iisdem cum Plinio verbis, c. xvi, p. 36. Hard.

5. *In Europa dictos.* Libro IV, cap. 26. Hard.

6. *Primum inde.* Ab Hyperboreorum littore. Hard.

7. *Celticæ.* Celticam, τὴν Κελτικὴν Veteres appellabant, totum illud terrarum spatium quod ab Herculis freto ad Scythicum usque Oceanum continetur, adeoque Europam universam. Ita Plutarchus in Mario, pag. 411, et Strabo, lib. XI, pag. 507. Hard.

8. *Lytarmis.* Fortasse hodie, ut d'Anville opinatur, *Cande-Noss*, sive *Kanin-Noss*. Ad mare quod Album vocant, *la mer Blanche*. Incolis *Bielamore*. Ed.

9. *Carambucis.* Qui nunc fortasse *Dwina* in Moscovia : is in Album mare, infra oppidum *Archangel* devolvitur. H. et Ed.

10. *Ubi lassata.* Ibi Riphæorum montium, inquit, juga deficiunt : ibi vis quoque lassatur ac deficit rigentium siderum : molliore jam et clementiore videlicet cæli temperie. Hard.

11. *Ibique Arimphæos.* Hæc quæ deinceps de Arimphæis dicuntur, et Hyperboreis, Solinus totidem verbis habet, capite xvii, pag. 37, et Martianus, lib. VI, pag. 214. Hard.

12. *Illos quoque.* Dalecamp. *illos etiam.* Ed.

ad eos profugerint. Ultra eos[13] plane jam Scythæ, Cimmerii[14], Cissianthi[15], Georgi, et Amazonum gens. Hæc usque ad Caspium et Hyrcanium[16] mare.

1 XV. Nam et irrumpit[1] e Scythico Oceano in aversa Asiæ[2], pluribus nominibus accolarum appellatum, celeberrimis duobus, Caspio et Hyrcanio. Non minus hoc esse quam Pontum Euxinum, Clitarchus putat[3]. Eratosthenes[4] ponit et mensuram : ab exortu[5] et meridie, per Cadusiæ

13. *Ultra eos.* Adjacent Arimphæis, inquit, ad ortum Scythæ jam supra memorati : deinde Cimmerii, etc. Sic Martianus, loco citato, pag. 215. Hard.

14. *Cimmerii.* Oceani Asiæque oram ultimam occupabant, teste Plutarcho in Mario, pag. 411, quo a Scythis pulsi ex Mæotidis paludis littore migravere. Ab his orti Cimbri, quos Marius profligavit. H.

15. *Cissianthi.* Dalec. *Cicianihi.* Mela, lib. I, c. 2 : « Super Amazonas, inquit, et Hipperboreos Cimmerii, Cissianthi, Achæi, Georgi. » Cissianthos, Georgosque et Amazonas, arbitror tenuisse eas regiones, quæ nunc *Gouvernemens d'Archangel et de Vologda* dicuntur, in Europæ Asiæque confinio In MSS. omnibus, *Gerorgi* legitur; in Chiffl. *Cherorgi.* H. et Ed.

16. *Et Hyrcanium.* Vet. apud Dalec. *seu Hyrcanum.* Ed.

XV. 1. *Nam et irrumpit*, etc. Vet. ap. Dalec. *Nam et erumpite Scythico.* Ipse Dalec. *Namque id erumpit Scythico.* Ed. — Fuit ea Veterum sententia, usque ad Ptolemæum, si Herodotum, Aristotelem, et Diodorum excipias, Caspium mare angusto fluento connecti cum Scythico, seu septemtrionali : quem fere ad modum ex meridiano Oceano Persicus effluit. Dedit huic errori ansam Patrocles, Macedoniæ classis præfectus, qui Volgæ fluminis ostium, fretum esse angustum credidit, quo se Scythicum mare sive septemtrionale, in Caspium effunderet. Hard.

2. *In aversa Asiæ.* A tergo Asiæ illius, quæ hactenus descripta est : quam priorem Asiæ partem appellat Strabo, lib. XI, pag. 507. Hard.

3. *Clitarchus putat.* Et Patrocles apud Strabonem, lib. XI, p. 508. Hard.

4. *Eratosthenes.* Hunc ipsum Eratosthenis locum recitat Strabo, lib. XI, pag. 507. Hard.

5. *Ab exortu et meridie per Cadusiæ.* Ita Reg. 1, 2, Colbert. 1, 2, Paris. Tolet. etc. Dalec. *ab exortu ad meridiem*, etc. Ed. — A latere, inquit, meridionali Caspii maris, qua spectat solis exortum, ducta mensura per Cadusios Albanosque, spatium est quinque millium et cccc stad. Καδούσιοι oram Mediæ montuosam tenent, fere per quinque stadiorum millia, inquit Patrocles apud Strabonem, loco cit. pag. 508, quem locum Stephanus non intellexit, qui Cadusios inter

et Albaniæ oram quinquies mille CCCC stad. Inde[6] per Anariacas, Amardos, Hyrcanos, ad ostium Oxi[7] fluminis, quater mille DCCC[8] stad. Ab eo ad ostium Jaxartis, MM. 2
CCCC. Quæ summa efficit quindecies centena septuaginta[9] quinque mill. passuum. Artemidorus hinc detrahit viginti quinque mill. passuum. Agrippa Caspium mare, gentesque quæ circa sunt, et cum his Armeniam determinans, ab oriente Oceano Serico, ab occidente Caucasi jugis, a meridie Tauri, a septemtrione Oceano Scythico, patere qua cognitum est, CCCCLXXXX M. passuum, in[10] longitudinem:

Pontum et Caspium mare a Strabone locari existimavit. Mediæ quoque a Ptolemæo adjudicantur, lib. VI, cap. 2. HARD.

6. *Inde per Anariacas, Amardos*, etc. Depravata hæc gentium nomina restituimus, ex Strabone, lib. XI, pag. 508, ubi Ἀμάρδους et Ἀναριάκας Caspii maris accolas facit. Ptolemæus, lib. VI, cap. 2, pro Ἀμάρδους, Μάρδους corrupte, et Ἀμαριάκας pro Ἀναριάκας habet. A cognomine fluvio, cujus meminit Ptolemæus, nomen Amardi sortiti videntur. Mardi hinc longo terrarum spatio disjuncti. Librorum hactenus editorum vitiosa hæc scriptura fuit, *Inde per Aratiaticos, Amarbos*, etc. A Cadusiorum finibus, inquit, Anariacæ incipiunt, mox Amardi, deinde Hyrcani, per meridionale Caspii maris latus, qua in ortum boreamque reflectitur. H.

7. *Ad ostium Oxi. Ad ostium Zoni* perperam libri MSS. impressique exhibent: ac paulo post, ad ostium Jaxartis, *mille CCCC* pro *bis mille*. Quem errorem non modo calculi ratio detegit, defuturis alioqui mille stadiis summæ sequenti: sed et Strabo ipse, lib. XI, p. 507, ubi hæc plane Eratosthenica verba, qualia afferuntur a Plinio, idem recitat: Φησὶ δ' Ἐρατοσθένης τὸν ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων γνώριμον περίπλουν τῆς θαλάττης ταύτης, τὸν μὲν παρὰ τοὺς Ἀλβανοὺς καὶ τοὺς Καδουσίους εἶναι πενταχισχιλίων καὶ τετρακοσίων· τὸν δὲ παρὰ τὴν Ἀναριάκων καὶ Ἀμάρδων καὶ Ὑρκάνων, μέχρι τοῦ στόματος τοῦ Ὤξου ποταμοῦ, τετρακισχιλίων καὶ ὀκτακοσίων· ἔνθεν δ' ἐπὶ τοῦ Ἰαξάρτου δισχιλίων τετρακοσίων. HARD.

8. *DCC.* Chiffl. *DCCCC.* ED.

9. *Quindecies centena septuaginta.* Plane calculi ratio constat. Male vet. apud Dalec. *quindecies centena quadraginta millia stadia.* H. et ED.

10. *CCCCLXXXX M. P. in longitudinem : CCLXXXX in latitudinem.* Quum hunc locum exscriberent Missi Theodosii, excidit iis ab utroque hoc numero denarii nota: sic enim illi: « Armenia major, et mare Caspium, et quæ circa gentes sunt ad Oceanum, finiuntur ab oriente, Oceano Serico: ab occidente jugis montis Caucasi, et mari Caspio: a septemtrione, Oceano: a meridie, monte Tauro: in longitudinem, M. passuum CCCCLXXX, in latitudinem, CCLXXX. »

CCLXXXX M. in latitudinem prodidit. Non desunt vero qui ejus maris universum circuitum a freto XXV mill.[11] passuum tradunt.

3 Irrumpit autem[12] arctis faucibus, et[13] in longitudinem spatiosis. At ubi cœpit in latitudinem pandi, lunatis obliquatur cornibus : velut ad Mæotium[14] lacum ab[15] ore descendens, sicilis[16] (ut auctor est M. Varro) similitudine. Primus sinus[17] appellatur Scythicus : utrimque enim[18] accolunt Scythæ, et per angustias inter se commeant : hinc Nomades[19], et Sauromatæ multis nomi-
4 nibus, illinc[20] Abzoæ non paucioribus. Ab introitu[21] dex-

11. *XXV M. pass.* Hoc est, vicies et quinquies centenis millibus pass. Hard.

12. *Irrumpit autem.* Mela, lib. III, cap. 53 : « Mare, inquit, Caspium, ut angusto, ita longo etiam freto primum terras, quasi fluvius, irrumpit : atque ubi recto alveo influxit, in tres sinus diffunditur : contra os ipsum, in Hyrcanium : ad sinistram, in Scythicum : ad dextram, in eum quem proprie et totius nomine Caspium appellant. » Hard.

13. *Et.* Hæc vox in Dalecamp. deest. Ed.

14. *Mæotium.* Dalec. *Mæotin.* Ed.

15. *Ab ore descendens.* Dal. *ab ore discedens.* Ed. —Veluti ab eo freto (qua irrumpere a Scythico mari in terras credebatur), hoc est, ab ostio Volgæ fluminis, Mæotium lacum petat mucrone. Hard.

16. *Sicilis.* Hic interpolatores Plinii, quibus hæc vox haud familiaris fuit, pro *sicilis*, felici, ut quidem rebantur, conjectatione, *Scythici arcus* similitudinem, ex Ponto Euxino ab Hyrcanium mare transtulerunt. Nos eam vocem admonitu codicum Reg. 1, 2, Colbert. 1, 2, Paris. et Salmant. restituimus. Quæ vis sit illius, Festus explicat : « Sicilices, inquit (malim ego *Siciles*), hastarum spicula lata. Ennius : Incedit veles volgo sicilibu' latis. » Sic enim MSS. habent, Vossio teste in Etymol. Hard.

17. *Primus sinus.* Qui ad sinistram, sive ad ortum curvatur. H.

18. *Utrimque enim.* Ab utroque freti illius, sinusque, et angustiarum latere. Hard.

19. *Hinc Nomades.* Ab occasu, et juxta Rham sive Volgam amnem. Strabo, pag. 507. Mela, lib. III, c. 5, pag. 53 : « Ad introeuntium dextram Scythæ Nomades freti littoribus insident. » Videntur ii esse, aut ex iis certe qui Thalli superius dicti sunt, cap. 6. Hard.

20. *Illinc.* Ab ortu, trans fretum. Hard.

21. *Ab introitu.* Qua se incipit mare in latitudinem pandere in ipso freti mucrone, ac promontorio. Non sunt hi *Udini*, qui *Vidini* Ammiano, lib. XXXI, p. 438. H.

tra, mucronem ipsum faucium tenent Udini Scytharum populus. Dein [22] per oram Albani (ut ferunt) ab Jasone orti : ante quos mare quod est, Albanum nominatur. Hæc gens superfusa montibus Caucasiis [23], ad Cyrum amnem, Armeniæ confinium atque Iberiæ, descendit, ut dictum [24] est. Supra [25] maritima ejus Udinorumque gentem, Sarmatæ, Utidorsi, Aroteres [26] prætenduntur : quorum a tergo indicatæ [27] jam Amazones Sauromatides. Flumina 5
per Albaniam decurrunt in mare, Casius [28] et Albanus : deinde Cambyses [29] in Caucasiis ortus montibus : mox Cyrus in Coraxicis, ut diximus [30]. Oram [31] omnem a Casio præaltis rupibus inaccessam, patere ccccxxv mill. passuum auctor est Agrippa. A [32] Cyro Caspium mare vocari incipit : accolunt Caspii.

Corrigendus est error [33] in hoc loco multorum, eorum [34] 6
etiam qui in Armenia res proxime cum Corbulone gessere.

22. *Dein per oram.* Occiduam scilicet, ubi Albania est. Solinus, cap. xv, pag. 34 : « Albani in ora agentes, qui posteros se Jasonis credi volunt, albo crine nascuntur, etc. » Hard.

23. *Caucasiis.* Dal. *Caucaseis.* Ed.

24. *Ut dictum est.* Cap. 11. H.

25. *Supra maritima ejus.* Sic et Chiffl. Dalec. *super maritima ejus.* Supra maritimam Albaniæ oram. H. et Ed.

26. *Aroteres.* Ἀροτῆρες Herodoto, Melpom. lib. IV, pag. 231, n. 17, hoc est, aratores. Hard.

27. *Indicatæ jam.* Sub finem capitis superioris. Aliæ sunt Amazones Sauromatides pariter nuncupatæ ab Ephoro apud Steph. prope Thermodonta fluvium, de quibus alias egimus, cap. 4. Hard.

28. *Casius et Albanus.* Dalecamp. *Cassios et Abanos.* Κάσιος et Ἄλβανος Ptolemæo, lib. V, cap. 12. H. — Albanum id esse flumen, quod hodie *Samura* vocari ait, opinatur d'Anville : Mannertus autem Albanum hodie *Bilbana* appellari ait, Casiumque *Samur*, sive *Emur*. Ed.

29. *Et Cambyses.* Forte qui Σόανας alio nomine in Albania loquatur a Ptolemæo, loc. cit. Fortasse hodie *Iora*. H. et Ed.

30. *Ut diximus.* Cap. 10. H.

31. *Oram omnem.* Sic Reg. 1, 2, Colbert. 1, 2, Paris. etc. situsque hujus oræ postulat : editores Plinii, « Oram omnem a Caucaso præaltis rupibus inaccesso. » Hard.

32. *A Cyro.* Ante Cyri ostia, Albanum vocabatur, ut dictum est superius. Hard.

33. *Corrigendus est error.* Quo in errore et Strabo fuit, lib. XI, p. 523. Hard.

34. *Eorum.* Dalec. *et eorum.* Ed.

Namque hi Caspias appellavere portas[35] Iberiæ, quas Caucasias diximus vocari; situsque depicti et inde missi, hoc nomen inscriptum habent. Et[36] Neronis principis comminatio, ad Caspias portas tendere dicebatur; quum peteret illas, quæ per Iberiam in Sarmatas tendunt, vix[37] ullo propter appositos montes aditu ad Caspium mare. Sunt autem aliæ[38], Caspiis gentibus junctæ: quod dignosci non potest, nisi[39] comitatu rerum Alexandri Magni.

1 XVI. Namque Persarum regna, quæ nunc Parthorum intelligimus, inter duo maria, Persicum et Hyrcanium Caucasiis jugis[1] attolluntur. Utrimque[2] per devexa laterum Armeniæ majori, a frontis parte, quæ vergit in Commagenen, Sophene (ut diximus) copulatur, eique Adiabene Assyriorum initium: cujus[3] pars est Arbelitis, ubi
2 Darium Alexander debellavit, proxima[4] Syriæ. Totam

35. *Portas Iberiæ*. Quæ et Albaniæ portæ: de his egimus cap. 12. HARD.

36. *Et Neronis*. Vide Sueton. in Nerone, cap. XIX. HARD.

37. *Vix ullo*, etc. Dalec. *vix ullo propter appositos montes aditu. Ad Caspium mare sunt aliæ*, etc. *Appositos* in Chiffl. deest. ED.

38. *Sunt autem aliæ*, etc. Sunt aliæ portæ, Caspiæ verius appellandæ. HARD.

39. *Nisi comitatu*. Nisi relatu eorum qui comites fuerunt expeditionum Alexandri. HARD.

XVI. 1. *Jugis attolluntur*. In Persarum regnis crebra occurrunt montium Caucasiorum juga, quibus tota regio veluti sublimis attollitur. Strabo, de Media lib. XI, pag. 525: ἡ πολλὴ μὲν οὖν ὑψηλή ἐστι, καὶ ψυχρά. Plinius de Epheso, lib. V, cap. 31: « Attollitur monte Pione. » HARD.

2. *Utrimque per devexa*. Eadem juga, inquit, Caucasia pariter a quibusdam appellata, quæ Tauri sive Antitauri pars quædam est, longa serie latus obvertunt Armeniæ majori, qua fronte, sive qua parte vergit illa in Commagenen Syriæ. Devexa sive convalles horum montium ex utraque parte Sopheni tenent, ut dictum est cap. 10. Sophenen attingit Adiabene, quæ Assyriorum regio ibi primum sese offert, etc. Sophene Dioni lib. XXXVI, pag. 26, Σωφανηνὴ χώρα τοῖς Ἀρμενίοις πρόσορος. De ejus situ Strabo, lib. XI, pag. 527. H.

3. *Cujus pars est*. Hæc iisdem verbis Solinus, cap. XLVI, pag. 74. Vide quæ dicturi sumus cap. 30. Arbelitidis caput Ἄρβηλα, vicus, quem Persidi Stephanus attribuit. HARD.

4. *Proxima Syriæ*. Osroenæ nimirum, et Mesopotamiæ, quæ Sy-

eam[5] Macedones Mygdoniam cognominaverunt, a[6] similitudine. Oppida: Alexandria[7], item Antiochia[8], quam Nisibin vocant. Abest ab Artaxatis DCCL M. passuum. Fuit[9] et Ninus imposita[10] Tigri, ad solis occasum spectans, quondam cla-

riæ quondam attributa, ut dictum est lib. V, cap. 15. HARD.

5. *Totam eam.* Adiabenen videlicet. HARD.

6. *A similitudine.* Ad similitudinem Macedonici in Europa imperii, iisdem nominibus provincias orientis signabant, quæ nota in Europa erant. De Mygdonibus Macedoniæ dictum est, lib. IV, c. 17. De Assyriis, Strabo, lib. XVI, pag. 747. HARD.

7. *Alexandria.* De hac cæteri scriptores silent. Ibi condita, ubi Darium Alexander vicit, sane videtur. HARD.

8. *Antiochia.* Plutarch. in Lucullo, pag. 514: Νισίβιν, οἱ δ' Ἕλληνες Ἀντιόχειαν Μυγδονικὴν προσηγόρευον. Mesopotamiæ Stephanus adscribit: Ἀντιόχεια... τρίτη, Μεσοποταμίας, Μυγδονία καλουμένη... ἥτις Νισίβη λέγεται, καὶ Νισιβίς. Strabonem videlicet secutus, lib. XI, pag. 527, et lib. XVI, pag. 747. Hodie vetusto nomine servato, *Nisibin* vocant, et *Nesbin*, insignis olim oppidi tenue nunc vestigium. Vide TAVERNER. Itiner. lib. II, p. 172. HARD.

9. *Fuit et Ninus.* Quæ et Ninive, Herodoto quoque Νῖνος. Excidium urbis signat obiter Plinius suo illo familiari vocabulo, *Fuit.* Instaurata denuo tamen, quamquam non eodem fortassis loco, quo steterat primum, floruit Ammiani ævo. « In Adiabena, inquit, lib. XXIII, pag. 251, Ninus est civitas, quæ olim Persidis regna possederat, nomen Nini potentissimi regis quondam Semiramidis mariti, declarans, et Arbela, et Gaugamela, etc. » Stephanus: Νῖνος, πόλις Ἀσσυρίων. H.

10. *Imposita Tigri.* Herodotus, Clio, lib. I, num. 102, et Euterpe, lib. II, num. 150, pag. 148. Fallitur Diodorus, qui Bibl. l. II, p. 92, ad Euphratem locat, ἐπὶ τὸν Εὐφράτην ποταμόν. Diruta nunc et exhausta, vicinitate *Mosal* oppidi in parte fluminis opposita ad solis exortum conditi, solo ponte intermedio, ut vulgo suasit Benjamin Jud. « Inter Almosal et Niniven pons tantum intercedit: hæc devastata est: attamen multos pagos et vicos habet. » Reipsa tamen *Moussul* (sic enim Tavernerius appellat, lib. II, pag. 173), ad occasum Tigris amnis est, atque adeo ubi Ninive olim fuit. Quod Plinius addit fuisse quondam clarissimam, confirmat Jonas, cap. III, 3, 4: « Ninive erat, inquit, civitas magna itinere trium dierum. Et cœpit Jonas introire in civitatem itinere diei unius, etc. » Erat Ninive civitas magna, inquit, cujus vicos omnes pererrare nemo posset nisi itinere trium dierum. Neque enim murorum ambitum dicit esse itinere trium dierum, sed civitatem ipsam; in quam non perhibetur Jonas introisse nisi itinere diei unius. Si murorum ambitus intelligeretur trium dierum esse, diametros vix esset itineris diei unius; atque adeo ingressus Jonas per portam unam, emensusque iter

rissima. Reliqua vero fronte, qua tendit ad Caspium mare, Atropatene [11], ab Armeniæ Otene regione discreta [12] Araxe. Oppidum [13] ejus Gazæ, ab [14] Artaxatis CCCCL M. passuum: totidem ab Ecbatanis Medorum, quorum pars sunt Atropateni.

1 XVII. (XIV.) Ecbatana [1] caput Mediæ Seleucus [2] rex

diei unius, jam et civitate pedem extulisset per portam oppositam. Ergo iter trium dierum in ipsa civitate intelligendum est, et per vicos civitatis singulos ea mensura accipienda est. Clamavit Jonas per vicos quot potuit deambulare itinere unius diei; id quod tertiam urbis partem efficit. Inde rumor ad cæteros pervasit; ac postridie ad regem ipsum. Hard.

11. *Atropatene.* Subintellige ex superioribus, Armeniæ majori copulatur, a cujus parte orientali, quæ Otene vocatur, solo amne Araxe dispescitur. Ὠτηνὴ Eusebio, Præp. lib. VI, pag. 277. Quadrato item, Parth. lib. II et III, apud Stephan. verbo Ὠτηνή. Apud Ptolemæum perperam scriptum Μωτηνὴ, et *Totene.* Atropatene vero, Ἀτροπατηνὴ, Mediæ regio est, ab Atropato duce cognominata, qui ne pars ea in Macedonum potestatem veniret, Alexandro mortuo, arte effecit. Vide Strabon. lib. XI, pag. 522, et Stephan. p. 156. Hard.

12. *Discreta Araxe.* Strabo, pag. 523: τοῦ Ἀράξου ποταμοῦ τοῦ ὁρίζοντος τήν τε Ἀρμενίαν καὶ τὴν Ἀτροπατηνήν. Ptolemæo mendose, Τροπατηνὴ, lib. V, cap. 2. Huic regioni quæ nunc Persici imperii provincia est, nomen est *Aderbidjan.* H. et Ed.

13. *Oppidum ejus.* Non Otenes regionis Armeniæ, ut visum Ortelio, sed Atropatenes Mediæ: ut ipsa orationis structura admonet, atque ipse etiam Strabo lib. XI, pag. 523, cui hæc Γάζα Atropatenes βασίλειον, seu Regia dicitur. Porro Gazæ nomen oppido Parthi imponebant, in quo belli opes et pecuniam vellent asservari. Nam Gaza pecunia regia est lingua Persarum, teste Curtio, lib. III. Hanc urbem *Ganzak* etiamnunc Armenii vocant, *Tebriz* appellant incolæ aut, ut nos dicimus, *Tauris.* H. et Ed.

14. *Ab Artaxatis CCCCL.* Ab Araxe, cui Artaxata imposita sunt, stadiis bis ille cccc distare Strabo affirmat, loco citato, hoc est, passuum dumtaxat trecentis millibus.

XVII. 1. *Ecbatana.* Non *Casbin*, ut quidam volunt, sed *Hamadan*, ut censent d'Anville et Mannertus. Græcis τὰ Ἐκβάτανα. Fuit etiam Ecbatana montis nomen, multo citra oppidum istud: quo in monte *posita* fuit *Rages civitas* tunc ditionis *Medorum*, quatuor tantum dierum itinere distans a civitate Ninive: unde post triduanam quietem redux esset Tobias junior *undecimo die*, Tob. V, 8, et XI, 1. H. et Ed.

2. *Seleucus.* Is qui Σέλευκος Νικάτωρ est cognominatus, primus regum Syriæ: tametsi auctor est Charax, apud Stephanum verbo Ἀγβάτανα, Epiphaneam vocatam Ecba-

condidit[3]: a Seleucia magna DCCL M. passuum: a[4] portis vero Caspiis XX M. Reliqua Medorum oppida, Phazaca, Aganzaga[5], Apamia[6] Rhaphane cognominata. Causa[7] portarum nominis eadem, quæ supra, interruptis angusto transitu jugis, ita ut vix singula meent plaustra, longitudine VIII mill. passuum, toto opere manu facto. Dextra lævaque ambustis similes impendent scopuli, sitiente tractu per[8] XXVIII mill. passuum. Angustias impedit corrivatus salis e cautibus liquor, atque eadem emissus. Præterea serpentium multitudo, nisi hieme, transitum non sinit.

tanam fuisse a Seleuco Epiphane fortassis, Antiochi Magni filio. H.

3. *Condidit.* Quum aliquo bello dirutum illud oppidum fuisset, quod antea condiderat eo nomine Deioces primus rex Medorum, Astyagis proavus, teste Herodoto, Clio, lib. I, num. 98, pag. 43, et Euseb. in Chron. p. 119, ad Olymp. XVIII. Quin si Diodoro fides, qui Ctesiam sequi se profitetur, jam inde ab ævo Semiramidis exstabant Ecbatana. H.

4. *A portis vero Caspiis.* Sic vocantur interrupta angusto transitu juga Caspii montis in confinio Parthiæ Mediæque XX M. hoc est, vicies centenis millibus passuum. H. — Broter. hunc errorem absurdum notat, et proponit CCCM pass. Ed.

5. *Phazaca*, *Aganzaga.* Libri hactenus editi habent, *Phausia*, *Agamzua.* Tolerabilius vero fuisset, si *Phaunia* edidissent: quod oppidi esse potuit illius nomen, unde Φαυνίτη regio suum traxerit, quam Medis ereptam, et adjunctam Armeniæ ab Artaxia rege, auctor est Strabo, lib. XI, p. 528. Sed conjecturæ locus esse non debet, ubi se veritas ipsa patefacit. In Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, etc. legitur *Phiscanzaga*, unico, ut perspicua res est, ex duobus conflato vocabulo. Laudantur a Ptolemæo, lib. VI, cap. 2, hæ Mediæ civitates, Φαζάκα et Ἀγανζανὰ vel Ἀγανζαγαύα. Hard.

6. *Apamia.* Ἀπάμεια Straboni, lib. XI, pag. 324, una e Græcanicis urbibus, quas in Media Macedones condiderunt. Hard.

7. *Causa portarum nominis eadem.* Describit hæc Solinus, cap. XLVII, p. 75. Hard.

8. *Per XXVIII.* Solini paraphrasis: « In his angustiis etiam illud asperum, quod præcisorum laterum saxa, liquentibus inter se salis venis, exundant humorem affluentissimum; qui constrictus vi caloris, velut in æstivam glaciem corporatur: ita labes invia accessum negat. Præterea octo et XX M. passuum tractus omnis, quoquo inde pergitur, nullis puteis vel fontibus sine præsidio sitit: tum serpentes undique gentium convenæ, verno statim die illuc confluunt. Ita periculi ac difficultatis concordia, ad Caspios, nisi hieme, accessus negatur. » In Plinianis libris

2 (xv.) Adiabenis connectuntur Carduchi[9] quondam dicti, nunc Cordueni, præfluente[10] Tigri: his[11] Pratitæ, Paredoni[12] appellati, qui tenent Caspias portas. Iis[13] a latere altero occurrunt deserta Parthiæ, et Citheni juga. Mox ejusdem Parthiæ amœnissimus[14] sinus, qui vocatur Choara[15]. Duæ urbes ibi Parthorum, oppositæ[16] quondam Medis: Calliope[17], et alia in rupe Issatis quondam. Ipsius vero Parthiæ

perperam editum, XXXVIII, MSS. invitis, et Solino. HARD.

9. *Carduchi.* Καρδοῦχοι, quos Mediæ Stephanus adjudicat, pag. 356. Parthiæ Strabo, lib. XVI, p. 747, iidem appellatione in mollius deflexa a Macedonibus Γορδυαῖοι a Gordye, ut volunt, Triptolemi F. appellati. Regionem ipsam Gorduenen vocat Ammianus, lib. XVIII, pag. 125. Κορδουηνὴν Dio, lib. XXXVII, pag. 31, de qua Tigrani cum Phraate, sub judice Pompeio lis fuit. Igitur hi Adiabenis, sive Assyriis, ab occasu æstivo junguntur. HARD.

10. *Præfluente Tigri.* Gordyenen Tigris præterlabitur. Strabo, loco citato. Haud sane procul a fontibus ipsius amnis, ut monet Ptolemæus, lib. V, cap. 13. HARD.

11. *His Pratitæ.* Corduenis Pratitæ connectuntur. Πρατίαι et Πρατῖται, *mercatores.* Sunt ii e Medorum populis. HARD.

12. *Pared.* Ita libri omnes editi. Pintianus emendat, παρ' ὁδὸν, voce hic nihil significante. Hi tenere Caspias portas dicuntur, quamvis hinc longe positas: quoniam eorum custodiæ a Medorum regibus commissæ sunt hæ portæ. In quibusdam MSS. nostris legitur *Paredoti.* H.

13. *Iis a latere altero.* Portis Caspiis, inquit, a latere altero, hoc est, ab exortu brumali connectuntur deserta Parthorum, et longa Citheni juga. Huc enim usque Parthia pertinet, quæ ab occasu, ut dicetur cap. 29, habet Pratitas Medos, ubi Parthia citerior, deserta et occidentalis vocatur. HARD.

14. *Amœnissimus sinus.* Dalec. *amœnissimus situs.* Sic longum terrarum in mediterraneo tractum passim appellat, ut diximus cap. 12. H. et ED.

15. *Choara.* Non est hæc regio vel Strab. Χοαρινὴ, lib. XV, p. 725, vel Χοροανὴ Ptolemæi, lib. VI, cap. 5, ut Ortelio visum est: hæc enim ex omnibus provinciis, quæ sunt Parthicæ ditionis, Indiæ maxime finitima dicitur, ad solis proinde exortum: *Choara* ab occasu Parthiæ esse tum hoc loco dicitur, tum c. 29, ubi ejus regionis oppida, Issatis et Calliope, ab occasu Parthiæ collocantur. Hæc igitur Χωρομιθρηνὴ Ptolemæi est, lib. VI, cap. 2, quam ille Mediæ adjudicat, etiamnunc dicta *Kauar*, auctore D'ANVILLE. HARD. et ED.

16. *Oppositæ.* Chifflet. cod. *appositæ.* ED.

17. *Calliope.* Καλλιόπη, πόλις Παρθυαίων, Steph. p. 347, et Appiano in Syriac. p. 125. HARD.

caput Hecatompylos[18] abest[19] a portis CXXXIII mill. pas-
suum. Ita Parthorum quoque regna foribus discluduntur. 3
Egressos portis excipit protinus gens[20] Caspia, ad littora
usque, quæ nomen portis et mari dedit. Læva, montuo-
sa[21]. Ab ea gente retrorsus[22] ad Cyrum amnem produntur
CXXV[23] mill. passuum. Ab eodem amne si subeatur ad
portas, DCC[24] millia passuum. Hunc[25] enim cardinem
Alexandri Magni itinera fecere[26], ab iis portis ad Indiæ
principium, stadia[27] XV M. sexcenta octoginta prodendo:

18. *Hecatompylos* Græca appellatione, ob centum portas, ἑκατὸν πύλας. Parthorum hæc Arsacidarum regia Straboni, lib. XI, pag. 514. De ea rursum, cap. 29. *Damaghan*, sive *Damegan* hodie vocatur, ut aiunt D'ANVILLE et Mannertus. H. et ED.

19. *Abest a portis.* Caspiis videlicet, quo eorum olim ditio pertinuit, inquit Strabo, loco citat. De intervallo a Plinio dissidet Apollodorus apud eumdem Strabonem, pag. 514, qui spatium illud esse censet stadiorum M. CCLX, χίλιοι διακόσιοι ἑξήκοντα : quæ millia passuum efficiunt CLVII, cum quingentis passibus. Brevius aliquanto facit Ammianus, lib. XXIII, pag. 254, mille duntaxat, et XL stadiorum, hoc est, millium pass. CXXX, quod propius ad Plinianam mensuram accedit. Eratosthenis mensura apud Strabonem in mendo cubat, ἐννεακοσίους, pro ἑπτακοσίους, manifesto errore scribens, quem prodit summa quæ ex singulis intervallis colligitur. HARD.

20. *Gens Caspia.* Ad Caspium littus, in Armeniæ confinio, Ptol. lib. VI, cap. 2. HARD.

21. *Montuosa.* Dalecamp. *montosa.* ED.

22. *Retrorsus ad Cyrum amnem protenduntur.* Versus septemtrionem. HARD.

23. *CXXV.* Chiffl. *CXX.* Dal. *CCXX.* ED.

24. *DCC mill.* Eratosthenes apud Strabonem, loco citato, stadia numerat quinquies millia, et LX; ἀπὸ τοῦ Κύρου ἐπὶ Κασπίας πύλας, πενταχισχιλίους ἑξακοσίους. Colligit autem hæc mensura millia passuum fere DCXXIII. HARD.

25. *Hunc enim cardinem.* Dalec. *hunc enim deinde cardinem.* Hinc videlicet duci omnis mensuræ initium, hinc intervalla dignosci voluerunt ulteriorum regionum. HARD. et ED.

26. *Fecere, ab iis portis ad Indiæ principium,* etc. Vet. cod. apud Dalec. *fecere. Ab iis portis ad Indiæ principium octoginta procedendo ad Bactra,* etc. ED.

27. *Stadia quindecim,* etc. Eratostheni loco cit. sunt tantum stadia quindecim millia cum quingentis, ὁμοῦ, μύριοι πενταχισχίλιοι φ'. Sunt passuum millia amplius decies novies centena. HARD.

ad Bactra oppidum, quod appellant Zariaspa [28], MMM. septingenta. Inde [29] ad Jaxartem amnem, V.

1 XVIII. (XVI.) A Caspiis [1] ad orientem versus regio est, Apavortene [2] dicta, et in ea fertilitatis inclytæ locus Dareium [3]. Mox gentes Tapyri [4], Anariacæ [5], Stauri, Hyrcani,

28. *Zariaspa.* Strabo, loco citato, εἶτ' εἰς Βάκτραν τὴν πόλιν, ἣ καὶ Ζαριάσπα καλεῖται, τρισχίλιοι ἑπτακόσιοι, sic enim legendum ex Plinio. Efficit hæc summa fere CCCCLXIII mill. passuum. De Zariaspis etiam Steph. HARD.

29. *Inde ad Jaxartem.* Strabo, ex MSS. loc. cit. εἶτ' ἐπὶ τὸν Ἰαξάρτην ποταμὸν ἐφ' ὃν Ἀλέξανδρος ἧκεν, ὡς πενταχισχιλίους. Stadiorum quinque millia, efficiunt DCXXV mill. pass.

XVIII. 1. *A Caspiis.* A Caspiorum gente, et littore Caspio. Solinus hæc descripsit a Plinio, cap. XLVIII, pag. 75. HARD.

2. *Apavortene.* Ita MSS. omnes. Isidorus Characenus in Σταθμοῖς, p. 188, Ἀπαυαρκτικὴν et Ἀπαυαρκτικηνὴν appellat ab urbe cognomine. Justinus mox laudandus, *Zapavortene*, quod et in Dalecamp. legitur. *Asterabad* et *Ghilan* hodie dicitur hæc regio. HARD. et ED.

3. *Dareium.* Versatus est in hujus loci illustrando situ Salmasius satis infeliciter. Dareium, ut ex Plinii verbis apparet, ultra Caspiam gentem ad solis exortum situm est, atque adeo supra Mediam, ad littus Hyrcanii maris, versus ipsam Hyrcaniam. At Salmasius in Solin. p. 982, Mesopotamiam eo transfert, quum Procopii Daras eumdem existimat locum esse cum Plinii Dareio. Procopius enim, Pers. lib. I, Daras ait distare Nisibi stadiis XCVII, a Persarum vero finibus octo et XX. Evagrius, lib. III, cap. 37, disertis verbis affirmat, Daras locum esse Mesopotamiæ, in finibus Romani imperii situm, et utriusque ditionis velut limitem, quem ex agro oppidum fecerit Anastasius, et suo nomine Anastasiopolim appellarit. Dareium vero Plinii Justinus describit, lib. XLI, cap. 5, pag. 303, ubi de Arsace Parthorum rege: « Urbem, inquit, nomine Daram, in monte Zapaortenōn condit: cujus loci ea conditio est, ut neque munitius quidquam esse, neque amœnius possit. Ita enim et præruptis rupibus undique cingitur, ut tutela loci nullis defensoribus egeat : et soli circumjacentis tanta ubertas est, ut propriis opibus expleatur. » Ab hac urbe Dareium potius, quam Darieum, ut libri editi habent, circumjacenti agro nomen fuit. Et sane Dareium exhibent MSS. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. Chiffl. etc. HARD.

4. *Tapyri.* Ταπύρους et Ἀναριάκας Strabo quoque cum Hyrcanis copulat, lib. XI, p. 514. De Stauris apud cæteros silentium. De Anariacis superius, cap. 15. De Tapyris, Dionys. in Perieg. vers. 733. Hircaniæ vicinos facit Polybius, lib. V, p. 542. Alii sunt Ptolemæi in Margiana Τάποροι, l. VI, c. 10. H. — A Tapyris etiamnunc nonnumquam *Tabaristan* vocatur hæc regio, quæ sæpius *Mazanderan* dicitur. ED.

5. *Anariacæ.* Dal. *Anariaci.* ED.

a quorum littoribus idem mare Hyrcanium vocari incipit, a[6] flumine Sideri. Citra[7] id amnes Maxeras[8], Stratos, omnia ex[9] Caucaso. Sequitur[10] regio Margiane[11], apricitatis inclytæ, sola in eo tractu vitifera, undique inclusa montibus amœnis, ambitu[12] stadiorum mille quingentorum, difficilis aditu propter arenosas solitudines per cxx mill. passuum, et ipsa contra Parthiæ tractum sita : in
qua[13] Alexander Alexandriam condiderat. Qua diruta a bar- 2
baris, Antiochus[14], Seleuci filius, eodem loco restituit[15]

6. *A flumine Sideri*. In extrema Hyrcania versus ortum citra Oxum amnem. H. — Veteris nominis vestigia servat, auctore D'ANVILLE, hodiernum nomen *Ester* sive *Aster*, cui quidem flumini impositum est oppidum *Asterabad*, quod suum nomen toti regioni impertitur. ED.

7. *Citra id*. Chifflet. *Cira id*. Dal. *circa id*. *Citra* rescripsimus, tum ex locorum situ ad Tabularum omnium fidem exacto, tum ex admonitu codicum proxime laudatorum: ubi editi mendose *circa* exhibebant. Et sane qui possint intelligi *circa* flumen amnes, haud promptum est agnoscere : at *citra* flumen alios amnes decurrere, res est in primis obvia. Citra id flumen, retrorsus versus occasum in eadem Hyrcania amnes sunt, Maxeras, Μάξηρας, Ptolemæo, lib. VI, cap. 9, unde et accolis nomen Μάξηραι. Et Stratos, eidem Ptolemæo Στράτων e Media per Anariacas in Caspium fluens. H. et ED.

8. *Maxeras*. Dalecamp. *Mazeras*. Maxeras restituit Hard. tum e Ptolemæo proxime laudato, tum ex Ammiano, lib. XXIII, p. 256. ED.

9. *Ex Caucaso*. Id nomen commune montibus iis quibus Persarum regna omnia veluti prætexuntur. HARD.

10. *Sequitur regio*. Hæc iisdem verbis Solinus, cap. XLVIII, p. 75, et Martianus, lib. VI, cap. de Assyria, pag. 222. Sequitur porro Margiana Hyrcaniam ab oriente. HARD.

11. *Margiane*. Chiffletan. *Margiana*. ED.

12. *Ambitu stadiorum*. Consentit et Strabo, lib. XI, p. 516. HARD.

13. *In qua Alexander*. In Margiana videlicet, ut recte Solinus intellexit, loc. cit. HARD.

14. *Antiochus*. Ejus nominis primus, Seleuci Nicatoris F. Soter cognominatus. Strabo loc. cit. H.

15. *Restituit Syriam. Nam interfluente Margo*. Hæc sincerissima lectio est codicum omnium, Reg. 1, 2, Colbert. 1, 2, Paris. etc. quam interpolatores ita corruperant, *restituit Syrianam interfluente Margo*, qua lectione stante tota loci sententia pessumdatur. Sed fœdius a Salmasio deformatur, ita legente, in Exercit. ad Solinum pag. 983 : « Quam dirutam a barbaris Antiochus, Seleuci filius, eodem loco restituit, Syrii amne eam interfluente Margo... maluerunt illam Antio-

Syriam. Nam, interfluente Margo, qui corrivatur in[16] Zotale, is maluerat illam Antiochiam[17] appellari. Urbis amplitudo circuitu[18] LXX[19] stad. In[20] hanc Orodes Romanos Crassiana clade captos deduxit. Ab hujus excelsis per juga Caucasi protenditur ad Bactros usque gens[21] Mardorum,
3 fera, sui juris. Ab[22] eo tractu gentes Ochani, Chomari[23], Berdrigei, Harmatotrophi[24], Bomarei, Comani[25], Marucæi,

chiam appellari. » Vel sic potius : « Eodem loco restituit. Seleuciam, interfluente Margo, qui corrivatur ab incolis : maluere et illam Antiochiam appellari. » At tantam in permutandis verbis, evertendisque scriptorum sententiis licentiam quis porro ferat, aut patiatur? Loci sententia hæc est : Alexandria diruta a barbaris, eodem loco urbem Antiochus instauravit, ac Syriam repræsentare voluit, hoc est, Syrio nomine insignire. Antiochiam igitur potius quam Alexandriam jussit appellari, quod eam Margus amnis interflueret, ad similitudinem Antiochiæ Syriæ, quæ Oronte amne dividitur, ut dictum est lib. V, c. 18. HARD. et ED.

16. *In Zotale*. Agri nomen id est, ubi Margus in rivos deducitur, ad irrigandam regionem. Atque hinc est quod Isidorus Characenus, in Σταθμοῖς, pag. 188, irriguam hanc Antiochiam vocat, ἐν Μαργιανῇ Ἀντιόχεια ἡ καλουμένη ἔνυδρος. A Margo amne Margianæ nomen. HARD. — Margus nomen hodieque servat, *Marg-ab* dictus. ED.

17. *Antiochiam*. Ἀντιόχεια Μαργιανὴ Ptolemæo, lib. VI, cap. 10, et Stephano, p. 88. Martianus, loco citato, ut furtum dissimularet, et eum secutus Solinus, Seleuciam aiunt fuisse appellatam de familiæ nomine. *Marw-Shahi-Gian* hodie vocatur, auctore D'ANVILLE. HARD. et ED.

18. *Circuitu*. Chiffl. *circuitur*. ED.

19. *LXX stad*. Ita libri omnes, etiam MSS. Martianus tamen et Solinus quinque addunt stadia. Porro LXX stadiis fere millia passuum novem continentur. HARD.

20. *In hanc*. Solinus, cap. XLVIII, pag. 75. De Orode Parthorum rege, et Crassi clade, Plutarchus in Crasso. HARD.

21. *Gens Mardorum*. In parte Margianæ orientali, qua Bactros contingit. Ab Amardis, de quibus superius cap. 15, et appellatione et situ diversi. H. — Quam incoluerunt regionem *Deilem* hodie vocari, ait D'ANVILLE. ED.

22. *Ab eo tractu*. Versus boream, et exortum solis æstivum. Ex his Mela hos nominat, lib. I, cap. 2, Candaros, Parianos, Harmatotrophos, Comaros, Choamanos. H.

23. *Chomari*. Χόμαροι Ptolemæo, in Bactriana, lib. VI, cap. 11. H.

24. *Harmatotrophi*. Qui curules equos alunt, unde ἁρματοτροφεῖν, et ἁρματοτροφία. HARD.

25. *Comani*. Vet. apud Dalec. *Coammani*. Dalec. *Commani*. Idem atque Κῶμοι Ptolemæi, loc. citat.

Mandrueni[26], Iatii[27]. Flumina : Mandrum, Gridinum : ultraque Chorasmii[28], Candari[29], Attasini[30], Paricani[31], Sarangæ[32], Parrhasini[33], Maratiani[34], Nasotiani, Aorsi[35], Gelæ, quos Græci Cadusios[36] appellavere, Matiani[37]. Oppidum[38] Heraclea, ab Alexandro conditum : quod deinde

et Melæ *Comari*. Nisi forte *Thomanii* satius legi fuerit, Θωμάνιοι, quos Herod. Thalia, lib. III, num. 117, cum Chorasmiis, Hyrcanisque junxit. Forte hæc Κομανία Xenophontis est, Expedit. Cyri, lib. VII. pag. 426. Marucæorum nomen servare videtur, ut quidem animadvertit D'ANVILLE, regio quæ nunc *Marushak* dicitur. H. et ED.

26. *Mandrueni*. Vet. apud Dalec. *Mandradani*. Ab amne Mandro. Μαρδυηνοί, credo, Ptolemæi, lib. VI, cap. 12, in Sogdiana. HARD.

27. *Iatii*. Ἰάτιοι Ptolem. l. c. H.

28. *Chorasmii*. Χωράσμιοι Dionysio Perieg. vers. 746. Athenæo, lib. II, pag. 70, aliisque. Ptolemæo, loco citato, in Sogdiana. Hi patria pulsi in Syriam penetravere olim, unde Francos fugarunt, anno 1244. Vinc. Bellov. lib. XXIX et XXXI. Straboni, lib. XI, pag. 513, Χωρασμουσινοί. Eorum nomen servat etiamnunc regio, quam incoluerunt, hodie dicta *Kharasm* sive *Khoaresm*. HARD. et ED.

29. *Candari*. Et hi quoque in Sogdiana Ptolemæo, Κάνδαροι. Alii sunt ab istis Gandari Indiæ populi: de quibus Hesychius : Γάνδαρος ὁ ταυροκράτης παρ' Ἰνδοῖς, a fortitudine sic appellati. Salmasius, ut hos cornutos faceret, legit ταυροκέρατος.

30. *Attasini*. Ἀττάσιοι Straboni, lib. XI, pag. 513. HARD.

31. *Paricani*. Stephanus : Παρικάνη, πόλις Περσικὴ . . . τὸ ἐθνικὸν, Παρικάνιοι, καὶ Παρίκανοι. Forte ii sunt quos Βαρκανίους vocat Ctesias apud Photium in Bibl. cod. 73, p. 109. Παρικάνιοι Herodoto, Thalia, pag. 200, n. 93, et Polymn. lib. VII, pag. 408. HARD.

32. *Sarangæ*. Σαράγγαι Herod. loco posterius appellato HARD.

33. *Parrhasini*. Solinus et Strabo *Parrhasios* vocant. HARD.

34. *Maratiani*. In Reg. 2, *Marotiani*. Verum haud dubie *Maruciani* scribi oportuit, ab oppido Μαρούκα, quod juxta Oxum amnem in Sogdiana a Ptolemæo collocatur, lib. VI, cap. 12. HARD.

35. *Aorsi*, *Gelæ*. Vet. apud Dal *Asilegi*. Gentes illis fortasse cognomines, quæ alio in tractu terrarum nominantur. Namque sunt et Aorsi ad Tanaim, et Gelæ ac Legæ prope Albaniam et Amazones. Sunt et prope Jaxartem fluvium Ἄορσοι apud Ptolem. lib. VI, cap. 14, de quibus modo Plinius. HARD. et ED.

36. *Cadusios*. Non illos quidem, quos Albanis esse confines diximus, cap. 15, sed in Sogdiana sitos, ultra Caspium mare, Gelas cognominatos. HARD.

37. *Matiani*. Ματιανοὶ quos cum Καδδουσίοις conjungit Polybius, lib. V, pag. 542. HARD.

38. *Oppidum Heraclea*. Solinus, c. XLVIII, p. 75. Hæc Steph. Ἡράκλεια, μεταξὺ Σκυθίας καὶ Ἰνδικῆς. H.

subversum ac restitutum, Antiochus [39] Achaida [40] appellavit: Derbices [41], quorum medios fines secat Oxus [42] amnis, ortus in [43] lacu Oxo: Syrmatæ [44], Oxydracæ [45], Heniochi, Bateni [46], Saraparæ [47], Bactri, quorum oppidum Zariaspe [48]

39. *Ant.* Seleuci F. de quo supra.

40. *Achaida.* De Achæi fratris sui nomine, quem alicui Syriæ parti regio titulo præesse post obitum suum Seleucus pater jusserat: et ut φιλάδελφον se Antiochus probaret, de ejusdem paulo postea defuncti nomine urbem Ἀχαΐδα nuncupavit. Exstat hujus Achæi nummus eximius ex ære minimo in thesauro regio, ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΧΑΙΟΥ. Aquila coronæ laureæ et fulmini insistit. In aversa parte, caput Achæi est, tectum pelle leonina: quod tegmen extra Seleucum Nicatorem, Achæi patrem, nullus regum Syriæ gestat in nummis. Hunc exhibet etiam D. Vaillant, in Hist. regum Syriæ, pag. 150. Diversa porro hæc Achais est ab Achaia Strabonis, lib. XI, p. 516, quæ urbs Ariæ, ad Margianæ meridiem sitæ: hæc eidem Margianæ provinciæ ad septemtrionem superjacet, prope Oxum amnem. Tota adeo provinciæ unius, aut alterius etiam, latitudine ambæ inter se dissident: nequicquam eas confundente Salmas. in Solin. p. 984. H.

41. *Derbices.* Δέρβικες Straboni, lib. XI, pag. 514, in Hyrcania: in Margiana circa Oxum iidem Δερβίκκαι appellati a Ptolemæo, lib. VI, cap. 10. Hard.

42. *Oxus amnis.* Ὦξος Græcis: quem Araxim appellarunt alii, quos inter Herodotum, Strabonemque recenset d'Anville. Male nonnulli cum Armeniæ Araxe eum confuderunt. Rennell, *geographia of Herodotus;* Barbié du Bocage, *carte des marches et de l'empire d'Alexandre-le-Grand*, *et analyse de cette carte*, et Mannert alteram profitentur opinionem. Araxem enim Herodoti et Jaxartem hodie *Sir* vel *Sihon*, unum et idem esse, consentiunt. Oxus non in lacu Oxo ortus, ut Noster ait, sed e montibus *Belour* dictis defluens in lacum *Aral* nunc cadit, sed prioris alvei quo in Caspium mare deferebatur nonnulla exstant vestigia. *Gihon* et *Gichon* amnem eum Arabes vocant, ut recte monet Paulus Rhamnusius in Geogr. In latus orientale Caspii maris delabitur. In ostio urbs est hodieque insignis *Zahaspa*, Avicennæ Philosophi, ut creditur, patria. H. et Ed.

43. *In lacu Oxo.* Chifflet. *in lacu Axo.* Vet. apud Dalec *in lacu Oxia.* Solin. cap. xlix, p. 76, Ὀξιανὴ λίμνη Ptolemæo, lib. VI, c. 12. H. et Ed.

44. *Syrmatæ.* Ibidem Συρμάται Stephano, qui Σαυρομάται. Hard.

45. *Oxydracæ.* In libris editis, *Oxii*, *Tagæ.* Solinus, cap. xlix, pag. 76, *Oxistacæ.* Nos ex Ptolemæo, lib. VI, cap. 12. Oxydracæ, Ὀξυδράγκαι. Plut. de Fort. Alex. lib. II, pag. 343, Ὀξυδράκαι. Hard.

46. *Bateni.* Solinus, l. c. Hard.

47. *Saraparæ.* Ita MSS. omnes. Forte Σαλάταραι Ptolem. lib. VI, c. 11, qui Bactrianæ septemtrionalia, juxta Oxum fluvium, tenere dicuntur. Hard.

48. *Zariaspe.* Vid. cap. sup. H.

(quod postea Bactrum) a[49] flumine appellatum est. Gens 4
hæc[50] obtinet aversa montis Paropamisi, ex[51] adversus fontes Indi: includitur flumine Ocho[52]. Ultra[53] Sogdiani, oppidum Panda[54], et in ultimis eorum finibus Alexandria[55] ab Alexandro Magno conditum[56]. Aræ ibi sunt ab[57] Hercule ac[58] Libero Patre constitutæ, item

49. *A flumine.* Non Bactri a flumine, sed Zariaspis nomen scito traxisse. Idcirco hæc verba, *quod postea Bactrum*, parenthesi inclusimus: ne te, ut Solinum, in fraudem impellerent. Ζαριάσπης, sive Ζαρίασπις amnis a Ptolemæo memoratur, lib. VI, cap. 11. Hard.

50. *Gens hæc.* Bactriana regio, inquit, a tergo est Paropamisi montis, quo monte ea a meridie clauditur: nec toto tamen; sed ea jugorum parte duntaxat, quæ ex adverso mittit Indum amnem. Hæc omnia mire perturbat Solinus, dum illustrare nititur. Aversa sunt latera montis, quæ boream; adversa, quæ meridiem spectant. Hard.

51. *Ex adversus fontes.* Ita MSS. omnes, pro *ex adverso fontis*, quod rescripsit Dalec. Hard. et Ed.

52. *Ocho.* Ὦχος est, qui in Oxum influit, Bactrianamque claudit ab occasu. Ptolem. lib. VI, cap. 11. Nunc fortasse *Bash.* H. et Ed.

53. *Ultra Sogdiani.* « Ultra hos, inquit Solinus, Bactros scilicet, Panda oppidum Sogdianorum, etc. » H. — Sogdianorum nomen servat etiamnunc vallis *Al Sogd* dicta, auctore d'Anville, in Tartaria ultra Oxum amnem, qui Bactrios a Sogdiis dividit, inquit Strabo, lib. XI, pag. 517. Vallem hanc irrigat amnis *Sogd*, Polytimetus quondam dictus, in cujus ripis stant urbes *Samarcand* et *Bukara*; alterutrane sit Panda, an alio requirendus sit locus ejus, omnino ignoratur. Ed.

54. *Panda.* Ita MSS. cum Solino loc. cit. et Martiano, lib. VI, pag. 223. Meminit Paracandæ in Sogdiana Strabo loco citato, et Arrian. Exped. Alex. lib. III. Sed ab Alexandro ea eversa dicitur: Panda stetisse etiam tum videtur. Hard.

55. *Alexandria.* Ἀλεξάνδρειαν ἐσχάτην appellat Ptolemæus, lib. VI, cap. 12, quoniam in finibus Sogdianorum ultima. Appiano in Syriacis, p. 125, ἐν Σκύθαις Ἀλεξανδρέσχατα. Stephano, ἐν τῇ Σογδιανῇ, παρὰ Παροπαμισάδαις. Fortasse hodie *Cogend*, auctore d'Anville. H. et Ed.

56. *Conditum.* MSS. et vet. ap. Dalec. *oppidum.* Ed.

57. *Ab Hercule.* Solinus, loco citato. Has aras Herculei itineris fines esse ea terrarum parte existimant, ut cum columnis quæ sunt ad Gades, simile quiddam habere videantur. Hard.

58. *Ac Libero Patre.* Bacchi expeditiones in Indiam describit Lucianus in Baccho. Columnas ibi arasve statuisse, auctor est præter cæteros Festus Avienus, in Descr. Orbis, pag. 835, quibus pares et in Sogdiana positæ nunc dicuntur: « Hic adstare procul Bacchi fert

Cyro[59], et Semiramide[60], atque Alexandro[61]: finis omnium eorum ductus ab illa parte terrarum, includente flumine Jaxarte[62], quod Scythæ Silin[63] vocant: Alexander militesque ejus Tanain putavere[64] esse. Transcendit[65] eum amnem Demodamas[66], Seleuci et Antiochi regum dux, quem maxime sequimur in iis; arasque Apollini Didymæo statuit.

1 XIX. (XVII.) Ultra[1] sunt Scytharum populi. Persæ[2]

fama columnas, Ultimus Oceani qua terras alluit æstus, Indica qua rupes tumet extima.» Et vs 1390: «Oceani Eoi prætento denique Bacchus Littore, et extrema terrarum victor in ora Ducit laurigeros post Indica bella triumphos: Erigit et geminas telluris fine columnas, Invisitque dehinc Ismeni fluminis undam.» Accepit hoc a Dionysio Perieg. vs. 624, et Apollod. de Diis, lib. III, p. 175. HARD.

59. *Item Cyro*, etc. Solinus, loco cit. Ubi certe metum expeditionum suarum Cyrus posuit, ibi urbem suo nomine Κυρέσχατα condidit. H.

60. *Et Semiramidis*. Semiramidis columnæ appositam inscriptionem recitat Polyænus, Strateg. lib. VIII, pag. 598. HARD.

61. *Atque Alexandro*. Curtius, lib. IX, Alexandri aræ cujusmodi fuerint, prolixe describit, cap. 9, pag. 361. Sed eæ in India: in Sogdiana Plinianæ. HARD.

62. *Jaxarte*. Ἰαξάρτης. In mare Caspium ab oriente æstivo devolvitur. HARD. — Nunc *Sihon* sive *Sir*. ED.

63. *Scythæ Silin*. Dalec. *Scythæ Silyn*. ED. — Quo nomine appellant et Tanain, ut dictum est cap. 7. H.

64. *Tanain putavere*. Unde Alexandriam, de qua proxime dictum est, ad Tanaim conditam Arrianus ait, hoc est, ad Jaxartem, lib. IV Exped. Alex. Et Stephanus inter urbes, quibus Alexandria nomen est, hanc decimam octavam appellat, ἐπὶ τοῦ Τανάϊδος. Deceptus hac nominum similitudine Ptolemæus, Alexandri aras ad Tanaim Ponticum statuit, lib. III, cap. 3. Cautius Eustathius in Dionys. pag. 10, ad Tanaim Scythicum, hoc est, ad Jaxartem. Suidas, pag. 1212, Ἰαξάρτης, ὁ Τάναϊς ποταμός. Acesinen quoque Tanais nomine signatum in India, Stephanus prodidit, pag. 633. HARD.

65. *Transcendit*. Vet. ap. Dalec. *transgressus est*. ED.

66. *Demodamas*. Ita Martianus, lib. VI, cap. de Assyria, pag. 223. Solinus, cap. XLIX, pag. 76, et quod his certius est, Index hujus libri Demodamantem vocat. Perperam *Demonax* hactenus scribebatur. HARD.

XIX. 1. *Ultra sunt*. Hæc quoque Solinus, cap. XLIX, pag. 76. H.

2. *Persæ illos Sacas*. Solinus, loc. cit. Herod. Polymn. lib. VII, num. 64, pag. 407, quem et Eustathius laudat in Dionys. vers. 750, pag. 99. HARD.

illos Sacas in universum appellavere a proxima gente, antiqui Aramæos[3]. Scythæ ipsi Persas, Chorsaros[4]: et Caucasum montem, Groucasum[5], hoc est, nive candidum. Multitudo populorum innumera: et quæ cum Parthis ex[6] æquo degat. Celeberrimi eorum Sacæ[7], Massagetæ[8], Dahæ[9], Essedones[10], Ariacæ[11], Rhymmici[12],

3. *Aramæos*. Cæterorum scriptorum nemo, qui quidem occurrat, Scythas Aramæos ait fuisse appellatos: id vero Syris nomen fuisse omnes confitentur. Strabo, lib. XVI, pag. 785, sub libri finem: Σύρους οἱ Ἕλληνες Ἀραμαίους ἐκάλουν. MSS. omnes, *Aramos*; Dalec. *Arameos*. HARD. et ED.

4. *Chorsaros*. Ita libri omnes, et Solinus, loc. cit. At Salmasius, *Chorsacos* mavult: in cujus vocis originatione demonstranda operam male ponit Bochartus, in Geogr. Sacra, lib. IV, cap. 10, pag. 254, quum Persas a Scythis sic appellatos per retaliationem, sic enim ait, hoc est, convitii regerendi causa, conjicit: ut Chorsaci vel Chorsacæ dicti videantur, quasi Φυγοσάκαι, vel Σακόφοβοι, ex quo Cyri contigit in Scythia clades. Id vero ariolari esse, neque aut ex Plinii, aut Solini verbis confici certo posse, haud leve argumentum est, quod sequitur, de Caucaso, quem Groucasum Scythæ dixerunt: an cujusquam, amabo, contumeliæ, irrisionisve causa? Cur probri notam in priore voce latere, quam in posteriore verius suspicere, aut ex scriptorum verbis efficias? HARD.

5. *Groucasum*. Ita Reg. 1, etc. Solinus, *Croucassim*. HARD.

6. *Ex æquo*. Paribus institutis ac legibus. Solinus loc. cit. HARD.

7. *Sacæ*. Strabo, lib. XI, pag. 511. Plerique Scytharum, inquit, qui a Caspio mari incipiunt, Dahæ, Δάαι, appellantur: orienti viciniores Massagetæ et Sacæ, Μασσαγέται καὶ Σάκαι. Reliquos communi nomine Scythas dicunt: quamquam singuli populi sua nomina habent. Sacæ Ptolemæo supra Jaxartis fontes, atque adeo in occidentali parte regionis illius sedes habuere, quam nunc *Calmouki* appellamus; qui quidem tractus etiam nunc *Sakita* nomen servat, auctore D'ANVILLE. Cæteri ad boream vergebant, ubi nunc deserta Tartaria est. H. et ED.

8. *Massagetæ*. Quorum regina Tomyris Cyrum devicit. Herod. lib. I, sub finem. HARD.

9. *Dahæ*. Δάαι, Σκυθικὸν ἔθνος, Stephano. Virg. Æneid. lib. VIII, vers. 728: « Indomitique Dahæ. » HARD.

10. *Essedones*. Ἰσσηδόνες Herodoto, Clio, num. 201, pag. 84, Solino; *Essedones*. HARD. — Eorum urbem eam fuisse, quam nunc *Hara-Shar* Turcæ vocant, opinatur D'ANVILLE. ED.

11. *Ariacæ*. Ptolemæo, lib. VI, cap. 14: Ἀριάκαι παρὰ τὸν Ἰαξάρτην. HARD.

12. *Rhymmici*. Ῥύμμικοι, a Ῥύμμῳ amne cognominati, in Scythia quæ est intra Imaum montem, Ptolemæo, lib. VI, cap. 14. HARD.

Pæsicæ[13], Amardi, Histi[14], Edones, Camæ, Camacæ, Euchatæ, Cotieri, Antariani, Pialæ, Arimaspi, antea Cacidari,
2 Asæi, Œtei. Ibi Napæi interiisse dicuntur, et Apellæi. Nobilia apud eos flumina, Mandragæum et Caspasium[15]. Nec in illa parte major[16] auctorum inconstantia: credo propter innumeras vagasque gentes. Haustum[17] ipsius maris dulcem esse et Alexander Magnus prodidit: et M. Varro, talem perlatum Pompeio, juxta res gerenti Mithridatico bello, magnitudine haud dubie influentium amnium victo sale. Adjicit idem, Pompeii ductu exploratum, in[18] Bactros septem diebus ex India perveniri ad[19] Icarum flumen, quod in Oxum influat: et[20] ex eo per Caspium in Cyrum

13. *Pæsicæ, Amardi.* Dalec. *Pesici, Amordi.* Ed. — Et hos pariter Mela conjungit, lib. III, cap. 5, pag. 54. Ptolemæo, lib. VI, cap. 25, haud procul amne Jaxarte, et Oxo, Πάσκας locat, pro Παισίκας, ut arbitror. Iidem Apasiacæ nominati, ut Mardi Amardi quoque dicti sunt. Stephanus: Ἀπασιακαὶ Μασσαγετῶν ἔθνος, ex Strabone, lib. XI; et Polyb. lib. X, οἱ δ' Ἀπασιακαὶ Νομάδες κατοικοῦσι μὲν ἀνὰ μέσον Ὤξου, « habitabant inter Oxum amnem. » Mardorum autem appellationem latronibus omnibus, fugitivisque montium incolis inditam a Persis fuisse jam antea monuimus, cap. 5. Hard.

14. *Histi.* Forte Ἰασαὶ Ptolemæi, lib. VI, cap. 14, in Scythia quæ est intra Imaum montem, haud procul a Rhymmicis montibus, παρὰ τοῦ Ἰάσου ποταμοῦ, a fluvio cognomine appellati, qui Jaxarti est proximus. De Arimaspis nos alibi. Πιάλαι Ptolemæi in Serica sunt, lib. VI, cap. 16, a Plinianis remotissimi. Hard.

15. *Caspasium.* Chifflet. *Caspesum.* Ed.

16. *Major auctorum inconstantia.* Vet. ap. Dalec. *majorem auctorum inconstantiam.* Ed.

17. *Haustum ipsum.* Hæc deinceps Solinus iisdem verbis, cap. XIX, pag. 38. De haustu maris ejus dulci, eadem Polycletus apud Strab. lib. XI, pag. 509. Hard.

18. *In Bactros.* Ex India Bactros usque, ubi flumen Icarum in Oxum influit, septem diebus pervenire posse. Plinium Solinus non intellexit, qui Pompeium ipsum existimet in Bactros usque penetrasse. Hard.

19. *Ad Icarum.* Septem amnium nomina, qui in Oxum delabuntur, recitat Ptolemæus, lib. VI, cap. 11; hunc prætermisit: nisi eorum aliquis gemina donatus appellatione sit. Hard. — Is esse videtur qui dicitur hodie *Rocsha.* Ed.

20. *Et ex eo.* Ex Icaro ait in Oxum, ex eo in Caspium mare: inde in Cyrum amnem, qui Albaniæ, Armeniæque fines interluit:

bari [14] : tertium Lanos, a quo promontorium Chryse [15] : sinus Cyrnaba : flumen Atianos : sinus, et gens hominum [16] Attacorum, apricis ab omni noxio afflatu seclusa collibus, eadem, qua Hyperborei degunt, temperie. De iis privatim condidit volumen Amometus, sicut Hecatæus de Hyperboreis. Ab Attacoris gentes Phruri [17], et Tochari; et [18] jam Indorum Casiri, introrsus ad Scythas versi, humanis corporibus vescuntur. Nomades [19] quoque Indiæ vagantur.

14. *Cambari.* Ita Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. Chiffl. Dalec. *Carabi.* Hard. et Ed.

15. *Promontorium Chryse : sinus Cyrnaba : flumen, Atianos : sinus, et gens hominum Attacorum.* Hoc loco omnia susdeque vertit præpostera, quæ recepta est hactenus, interpunctio, in hunc modum : « Promontorium : Chryse sinus : Cyrnada flumen, Attanos sinus. Et gens hominum Attacorum. » Quam lectionem secutus Ortelius, in Thesauro Geographico, multa peccavit. *Chryse* sane soli potius metallo fertilis nomen videtur esse, quam sali. Sinui vero posteriori, ita ut genti, Attacori nomen fuisse Martianus est auctor, lib. VI, cap. de Perside, cap. 223 : « Hinc, inquit, Attacorus sinus, Hyperboreis bonitate consimilis, etc. » quamquam Solinus, cap. LI, pag. 77. Plinium, Martianumque depravans, sinum Attacenum vocat. Hard.

16. *Hominum Attacorum.* Hoc est, Attacorarum. Neque enim descendit hoc nomen a recto Attaci, sed ab Ἀτταχόραι, qui Ptolemæo, lib. VI, cap. 16, in Serica, Ἠταγουροί. Unde subjungit statim Plinius, *Ab Attacoris*, non *ab Attacis*. Hæc porro de iis totidem verbis narrant Solinus, cap. LI, pag. 77, et Martianus, lib. VI, cap. de Perside, pag. 223. Hard.

17. *Phruri, et Tochari.* Φροῦροι et Τόχαροι. Libri hactenus editi, *Thyri et Tochari.* Reg. 1, et Colb. 1, *Thuni et Tochari.* Colb. 2, *Thimi.* Rigaltianus, teste Salmasio, in Solin. pag. 989, *Thyni et Phocari.* Nos permutatis litteris scribimus, *Phruri*, vel *Phryni : et Tochari :* Dionysii Periegetæ auctoritate adducti, v. 752 : Καὶ Τόχαροι, Φροῦροί τε, καὶ ἔθνεα βάρβαρα Σήρων. « Et Tochari, Phrurique, et barbara natio Serum. » Ubi Eustathius animadvertit Phruros a nonnullis Phrynos appellari. Priscianus in Periegesi, pag. 385. « Et Tochari, Phrurique, et plurima millia Serum. » Adde et Jo. Tzetz. Chiliad. XI, hist. 388, vs. 841. Hard.

18. *Et jam Indorum Casiri.* Et Casiri, inquit, qui potius Indicæ videntur ditionis esse, quam Serici juris. Hi sunt quos Κασίους Ptolemæus vocat, lib. VI, cap. 15 et 16, et Κασίαν χώραν. Hi regionis, quam *petite Bucharie* vocamus, occidentalem tenuisse videntur partem, ubi reperitur urbs *Cashgar*, quæ veteris nominis servat vestigia. H. et Ed.

19. *Nomades.* Νομάδες vocantur pecuariæ rei dediti, ubicumque

Sunt qui ab[20] Aquilone contingi ab ipsis et Ciconas[21] dixere, et Brysanos.

1 XXI. Sed[1] unde plane constent gentes, Emodi montes assurgunt, Indorumque gens incipit, non Eoo tantum mari adjacens, verum et meridiano, quod Indicum[2] appellavimus: quæque[3] pars orienti adversa recto prætenditur spatio, ad[4] flexum et initium Indici maris XVIII XXXV[5] mill. passuum colligit. Deinde qua[6] flectitur in meridiem XXVI LXXV mill. pass. ut Eratosthenes tradit,

demum ii sint, gens vaga, et a pabulis mutandis nomen sortita. H.

20. *Ab Aquilone.* Inter exortum solis æstivum, et septemtrionem. H.

21. *Ciconas dixere, et Brysanos.* Quasi Ciconum, Brysarumque Europæorum colonos, de quibus egimus, lib. IV, cap. 18. Hard. — Dalec. *Cyconas* scribit. Ed.

XXI. 1. *Sed unde plane.* Sed in ea parte terrarum, unde gentes, quæ citimæ sunt, plane sunt et liquido exploratæ, Emodi, Ἠμωδοὶ, montes, nunc *Himalaya*, assurgunt, et gens ibi Indorum incipit. Terruit hujusmodi forma loquendi contracta et concisa Plinii editores, qui quum haud satis perciperent, quæ vis subesset his vocibus, sic interpolarunt, « Sed inde (ut plane consentiunt omnes), etc. » Salmasius in Solin. pag. 991: « Sed inde, ut plane constat inter omnes. » Nos fidem secuti, ut solemus, codicum primitivorum, Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. Tolet. et Salmant. Nec multo post, *non Eoo tantum mari*, rescripsimus, pro *non eo*. Nam quis *eo mari adjacens*, pro *ei mari* ferat, qui vel prioribus labris latini sermonis præcepta degustarit? Hard.

2. *Indicum appellavimus.* Cap. 14. Hard.

3. *Quæque pars.* Et quæ pars Indicæ regionis orienti obvertitur, rectoque ac longo prætenditur spatio, usque ad eum locum, ubi se mare flectit, curvatque ad meridiem, et incipit Indicum appellari: id, inquam, ejus oræ spatium colligit XVIII, hoc est, decies et octies centena septuaginta quinque millia passuum. Strabo, lib. XV, pag. 689, ait esse μυρίων καὶ ἑξακισχιλίων σταδίων, sedecim millium stadiorum, quæ millia passuum efficiunt omnino vicies centena millia. H.

4. *Ad flexum.* Dalec. codex *at flexum.* Ed.

5. *XVIII XXXV.* Dalec. et Elz. *XVIII LXXV.* Ed.

6. *Qua flectitur.* Latere meridiano obtinet vicies et quater centena LXXV millia passuum. Strabo, loc. cit. ex Eratosthene, novem et decem millia stadiorum, quæ efficiunt vicies et ter centena LXXV millia pass. ut in Pliniano contextu pro XXIIII scribendum sit fortasse XXIII. Hard. — Dalec. et Elz. ex MSS. et editione principe XXIV LXXV dant. Ed.

usque ad Indum amnem[7], qui est ab occidente finis Indiæ. Complures autem totam ipsius longitudinem XL dierum 2
noctiumque velifico navium cursu determinavere : et a septemtrione ad meridiem XXVIII[8] quinquaginta mill. passuum. Agrippa longitudinis XXXIII, latitudinis XXIII[9] prodidit. Posidonius[10] ab æstivo solis ortu ad hibernum exortum metatus est eam, adversam Galliæ statuens, quam ab occidente æstivo ad occidentem hibernum metabatur totam a Favonio[11]. Itaque[12] adversam ejus venti afflatu juvari 3
Indiam, salubremque fieri, haud dubia ratione docuit. Alia illius cæli facies, alii siderum ortus : binæ[13] æstates in anno, binæ[14] messes, media inter illas hieme Etesiarum flatu : nostra[15] vero bruma lenes ibi auræ, mare navigabile. Gentes[16]

7. *Amnem*. Hæc vox in Dalec. deest. Ed.

8. *XXXVIII quinquaginta*. Dalec. *XXVII*. Ed. — Hoc est, vicies et octies centena quinquaginta millia pass. Vide Strab. lib. XV, cap. 690. Sic Agrippæ mensura accipienda est : longitudinis quidem, tricies et ter centenum millium passuum : latitudinis vero, ter et vicies. Hard.

9. *XXIII*. Chiffl. *XIII*. Ed.

10. *Posidonius*. Hæc similiter Solinus ex Posidonio, cap. LII, cap. 78. Hard.

11. *A Favonio*. Ita MSS. omnes. placet tamen Salmasio hæc scriptura : sed expuncta litterula, interpunctionem, sententiamque pervertit. Sic enim legendum monet : « Quam ab occidente æstivo, ad occidentem hibernum metabatur totam. Favonio itaque obversam, ejus venti afflatu juvari Indiam, etc. » Fecunda errorum emendatio; uno partu geminos edit : et litterulam enim expungit, quam et MSS. et structura orationis exigit : et Favonio deinde Indiam facit esse obversam, quod nec MSS. aiunt, nec veritas patitur, aut locorum situs. Spirat enim ab occidente æquinoctiali Favonius : India ad ortum patet. H.

12. *Itaque adversam*. Ita MSS. omnes, Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. etc. Dalec. *obversam*. Forte, *aversam*. Spirat enim a tergo Indiæ Favonius, nempe ab occasu æquinoctiali. Hard. et Ed.

13. *Binæ æstates*, etc. Dalec. *binæ messes in anno, binæ æstates*. Ed.

14. *Binæ messes*. Martiani paraphrasis, lib. VI de India, pag. 223 : « Secunda æstate annis singulis vegetatur, bisque frugem mittit : pro hieme Etesias perfert. » Diximus de Etesiis, lib. II, cap. 48. Hard.

15. *Nostra vero*. Quum nobis bruma est. Hard. — Dalec. *nostra vero brumali. Lenes*, etc. Ed.

16. *Gentes ibi*, etc. Chifflet. *gen-*

ibi et urbes innumerabiles, si quis omnes persequi velit. Etenim [17] patefacta est non modo Alexandri Magni armis, regumque qui ei successere, circumvectis etiam in Hyrcanium [18] mare, et Caspium, Seleuco et Antiocho, præfectoque classis eorum Patrocle [19]: verum et aliis auctoribus Græcis, qui cum regibus Indicis morati (sicut Megasthenes, et Dionysius a Philadelpho missus ex ea causa) vires quoque gentium prodidere. Non [20] tamen est diligentiæ locus,
4 adeo diversa et incredibilia traduntur. Alexandri Magni comites in eo tractu Indiæ, quem armis [21] subegerant, scripserunt quinque [22] millia oppidorum fuisse, nullum [23] Co minus, gentes [24] IX, Indiamque [25] tertiam partem esse

*tes ibi, urbesque.* Dalec. *gentes et urbes.* Ed.

17. *Etenim patefacta.* Exscripsit hæc Solinus, cap. LII, pag. 78. H.

18. *Hyrcanium.* Dalec. *Hyrcanum.* Hard.

19. *Patrocle.* Quem Ptolemæi Lagidæ triremium quoque præfectum appellat Pausanias, lib. I in Attic. pag. 1. De Megasthene et Dionysio diximus in Auctorum Indice. Hard.

20. *Non tamen est.* Ita MSS. omnes, Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. Chiffl. Tolet. Dalec. *non tamen deest.* Quamvis, inquit, Alexandri, et aliorum postmodum regum diligentia peragrata India, penitus cognitioni nostræ addita videatur (verbis Solini utor,) nihilominus adeo sunt diversa et incredibilia, quæ inde ad nos perferuntur, ut nulla extricari, illustrari, probarive diligentia nostra possint. Hard. et Ed.

21. *Armis.* Hæc vox in Dalec. deest. Ed.

22. *Quinque millia.* Solinus, cap. LII, pag. 78. Hard.

23. *Nullum Co minus.* Chifflet. *nullum cogi minus.* Vet. ap. Dalec. *nullumque minus.* Ipse Dalec. *nullum cominus.* Ed. — Nullum ex iis oppidis circuitu minore fuit, quam ejus insulæ oppidum, quæ Cos vocatur, Hippocrate alumno nobilis: cujus insulæ ambitum diximus esse, ut plures quidem existimant, centum millium pass. confer. lib. V, cap. 36. Hard.

24. *Gentes novem.* Habent libri omnes, *gentium novem:* perinde ac si subintelligi *millia* oporteat, ex superioribus repetenda. Quod quidem Solinus existimavit, locum hunc transcribens, cap. LII, cap. 78: « Tradunt ergo in India, inquit, fuisse quinque millia oppidorum præcipua capacitate, populorum novem millia. » Quis credat plures in eo tractu non gentes modo, sed et populos fuisse, quam oppida? Non habuit universa India gentes omnino plures, quam cen-

terrarum omnium, multitudinem populorum innumeram, probabili sane ratione. Indi enim prope gentium soli numquam[26] migravere finibus suis. Colliguntur a Libero Patre ad Alexandrum Magnum reges[27] eorum CLIV, annis[28] VI M. CCCCLI adjiciunt et menses tres. Amnium mira vastitas. Proditur Alexandrum nullo die minus stadia[29] sexcenta navigasse in Indo, nec potuisse ante menses quinque enavigare, adjectis paucis diebus : et tamen minorem[30] Gange esse constat. Seneca[31] etiam apud nos tentata Indiæ commentatione sexaginta amnes ejus prodidit, gentes duodeviginti centumque. Par[32] labor sit montes enumerare. Jun-

tum et octodecim, auctore Seneca, quem Plinius ipse in præsenti laudat : et quisquam putet in eo tractu, quem Alexander peragravit, millia gentium novem fuisse ? Detegit errorem Strabo, sub ipsum initium libri XV : « Apollodorus, inquit, qui Parthica scripsit, affirmat Macedones sub se habuisse gentes, quæ sunt numero novem inter Hydaspem et Hypanin, atque urbium quinque millia, quarum nulla Κῶ τῆς Μερόπιδος, Co Meropide minor esset : αὐτὰ τὰ μεταξὺ ἔθνη τοῦ τε Ὑδάσπου καὶ τοῦ Ὑπάνιος τὸν ἀριθμὸν ἐννέα, etc. » HARD.

25. *Indiamque*. Solinus ex Plinio, loc. cit. Vide et Strab. lib. XV, pag. 689. HARD.

26. *Numquam migravere*. Dalec. *numquam emigravere*. ED. — Solinus loc. cit. HARD.

27. *Reges eorum CLIV, annis VI M. CCCCLI*. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, et Paris. *Reges eorum CLIII*. Totidem numerat Arrianus in Indicis, pag. 528, a Libero Patre ad Androcottum quem Alexander vicit. Annorum numerum ex iisdem codicibus, atque ex Solino refinximus, ita scribente, cap. LII, pag. 78 : « A Libero Patre ad Alexandrum Magnum numerantur annorum sex millia, quadringenti quinquaginta et unus, additis et amplius tribus mensibus. » Annos numerat Arrianus tantum VI M. XLII. δύο καὶ τεσσαράκοντα καὶ ἑξακισχίλια. H.

28. *Annis VI M*. Dalec. *annis quinque mill*. ED.

29. *Stadia sexcenta*. Id est, CLXXV mill. pass. HARD.

30. *Minorem Gange*. Arrianus in Indicis, pag. 514. HARD.

31. *Seneca etiam*. In iis libris, qui temporum injuria interciderunt. Hauserat id a Megasthene, ut intelligimus ex Arriano in Indicis, pag. 521, ita scribente : ἔθνεα δὲ Ἰνδικὰ εἴκοσι καὶ ἑκατὸν τὰ ἅπαντα λέγει Μεγασθένης, δυοῖν δέοντα. H.

32. *Par labor sit*. Ut gentes ac urbes, sic montes etiam enumerare par labor fuerit. Respondent hæc superioribus illis capitis hujusce verbis : « Gentes et urbes innumerabiles, si quis omnes persequi velit. » Quæ dum Salmasius in Solin.

guntur inter se Imaus[33], Emodus, Paropamisus, Caucasus, a[34] quibus tota decurrit in planitiem immensam, et Ægypto similem.

6 Verum ut terrena[35] demonstratio intelligatur, Alexandri Magni vestigiis insistamus. Diognetus et Bæton itinerum ejus mensores, scripsere, a portis Caspiis Hecatompylon Parthorum, quot[36] diximus millia esse : inde Alexandriam[37] Arion, quam urbem is rex condidit, DLXVI[38] mill. Inde ad Prophthasiam[39] Drangarum CXCIX mill. Inde ad[40] Ara-

pag. 991, sic immutat, « Gentes est urbesque numerare, si quis omnes persequi velit », nec Plinii stylum sapit, nec mentem capit. H.

33. *Imaus.* Cingitur fere montibus India : claudit Imaus ab Aquilone : Emodus, a septemtrione : Paropamisus, a Coro : a Favonio, Caucasus. Hard.

34. *A quibus tota.* India. Hard.

35. *Terrena.* Itineris terrestris. Hard.

36. *Quot diximus.* Cap. 17. H.

37. *Alexandriam Arion.* Hoc est, in Aria conditam, τὴν ἐν Ἀρίοις. Dicemus de ea, cap. 25, ad ea verba, « Arius amnis, qui præfluit Alexandriam, etc. » Hard.

38. *DLXVI mill.* MSS. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Chiffl. et Elz. *DLXXV*, Dalec. *DLXV*. Eratosthenis mensura, quam Plinius sequitur, apud Strabonem exstat, lib. XI, pag. 514, εἰς δ' Ἀλεξάνδρειαν τὴν ἐν Ἀρίοις, τετρακισχιλίους πεντακοσίους τριάκοντα. Stadiorum quatuor millia, cum quingentis et triginta, efficiunt millia passuum, DLVI cum CCL pass. non vero, ut Salmasius ait, in Solin. pag. 792, DLXI mill. Hard.

39. *Inde ad Prophthasiam.* De quo oppido, cap. 25. Mensura Eratosthenis stadiorum est mill. et DC, εἶτ' εἰς Προφθασίαν τὴν ἐν Δράγγῃ, χιλίους χ', hoc est, mill. pass. DC. Uno milliari minor est Pliniana. H.

40. *Ad Arachosiorum.* De hoc oppido cap. 25, ad ea verba *Arachosia cum oppido et flumine.* Intervallum porro idem apud Strabonem, εἰς Ἀραχωτοὺς τὴν πόλιν τετρακισχιλίους ἑκατὸν εἴκοσιν. Quater millia stad. efficiunt plane millia pass. DXV. Hard. — MSS. editio princeps et Elz. *ad Arachosiorum* oppidum DLXV. Harduinus quidem ex Strabone emendavit DXV; at non animadvertit vir eruditus ipsum Plinium monere diversos esse numeros in quibusdam exemplaribus. Non ergo Plinius ex Strabone erat corrigendus, sed observanda potius exemplarium diversitas. Brot.

41. *Inde Ortospanum.* Dalec. *inde Orthospanum.* Ed. — Oppidum Paropamisadarum Ptolemæo, lib. VI, cap. 18, in confinio Bactrianorum. Strabo, lib. VI, pag. 514 : εἶτ' εἰς Ὀρτόσπανα, ἐπὶ τὴν ἐκ Βάκτρων τρίοδον, δισχιλίους. Inde ad Ortospana

chosiorum oppidum DXV mill. Inde[41] Ortospanum CCL
mill. Inde[42] Alexandri oppidum quinquaginta mill. In qui- 7
busdam exemplaribus diversi numeri reperiuntur: hanc
urbem sub ipso Caucaso esse positam. Ab ea ad[43] flumen
Copheta, et oppidum Indorum Peucolaitin[44], CCXXVII mill.
Inde ad flumen Indum et oppidum Taxila[45], sexaginta
mill. Ad[46] Hydaspen fluvium clarum, CXX mill. Ad[47] Hy-
pasin non ignobiliorem, XXIX[48] CCCXC, qui[49] fuit Alexan-
dri itinerum terminus, exsuperato tamen amne, arisque[50]
in adversa ripa dicatis. Epistolæ quoque regis ipsius con- 8
sentiunt his. Reliqua[51] inde Seleuco Nicatori peragrata

ad trivium e Bactricis. Stadia bis mille omnino sunt millia passuum CCL. HARD. — MSS. editio princeps et Elz. *Inde Ortospanum CLXXV.* Hard. adhuc ex Strabone frustra emendavit CCL. ED.

42. *Inde Alexandri.* Oppidum illud intelligit, de quo cap. 25: *Ad Caucasum.... oppidum ab Alexandro conditum.* HARD.

43. *Ad flumen Copheta.* Ita restituimus, pro *Flumen Chepta*, admonitu Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. atque adeo Tolet. et Salmant. quos Pintianus vidit. De amne dicemus cap. 24. HARD.

44. *Peucolaitin.* Πευκελαῖτις Arriano in Indicis, pag. 516, qua in regione oriri Cophenem scribit. H.

45. *Taxila.* Πόλιν Τάξιλα εὐμεγέθη appellat Strabo, lib. XV, pag. 691. Τὰ Τάξιλα Philostrato, lib. II de vita Apoll. cap. 9, pag. 79, ubi eam prolixe describit: Τάξιλαν idem vocat, cap. 6, pag. 76. Inter Indum pariter et Hydaspen, ab Arriano ponitur, lib. V de Exped. Alex. pag. 328. HARD. — Nunc *Attok*, ut ait D'ANVILLE. ED.

46. *Ad Hydaspen.* Ὑδάσπην, ubi Pori regio, ἡ Πώρου χώρα. Strabo, loc. cit. In Indum amnem decurrit. HARD. — Nunc *Shantrov*, ut eum vocat D'ANVILLE, vel, ut alii aiunt, *Chumab.* ED.

47. *Ad Hypasin.* Ita Reg. 1, 2. *Hypanim* Colb. 1, 2, cum Strabone, loc. cit. et Diod. Bibl. lib. II, pag. 122. Ὕφασιν vocat Arrianus in Indicis, pag. 515, et Philostr. qui Danubio parem eum facit, lib. III de vita Apoll. cap. 1, pag. 108. De eo rursum cap. seq. HARD.

48. *XXIX CCCXC.* Ita Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. Hoc est, novem et viginti milliaria, cum trecentis et XC pass. HARD. — Chiffl. *XXIX CCCLXXX*; Dal. *XLIX CCCXC.* ED.

49. *Qui fuit Alexandri*, etc. Hæc quoque Solinus, cap. LII, pag. 78. HARD.

50. *Arisque.* De quibus et nos ex Curtio diximus, cap. 18, et Philostratus agit pluribus, lib. II de vita Apoll. cap. 14, pag. 96. HARD.

51. *Reliqua inde.* Quæ neque ab Alexandro Magno peragrata, nec

sunt: ad Hesidrum, CLXVIII[52] mill. Jomanem amnem tantumdem. Exemplaria aliqua adjiciunt quinque millia passuum. Inde ad Gangem CXII mill. Ad Rhodapham CXIX[53] mill. Alii CCCXXV mill. in hoc spatio produnt. Ad Calinipaxa oppidum, CLXVII D. Alii CCLXV[54] mill. Inde ad confluentem Jomanis amnis, et Gangis, DCXXV mill. plerique adjiciunt XIII[55] mill. ad oppidumque Palibothra CCCCXXV. Ad ostium Gangis[56] DCXXXVIII mill. passuum.

9 Gentes, quas memorare non pigeat, a montibus Emodis, quorum[57] promontorium Imaus vocatur, incolarum lingua nivosum significante, Isari, Cosyri, Izgi, et per juga Chisiotosagi[58], multarumque gentium cognomen Brachmanæ[59], quorum Maccocalingæ. Flumina: Prinas[60], et Cainas (quod in Gangem influit) ambo navigabilia. Gentes: Calingæ proximi mari, et supra Mandei, Malli[61], quorum mons Mallus, finisque ejus tractus est Ganges.

1 XXII. (XVIII.) Hunc[1] alii incertis fontibus, ut Nilum,

ab ullo alio scriptore prodita. H.

52. *CLXVIII*. Elz. *CLIX*. Ed.

53. *CXIX*. Chiffl. *DLXIX*. Ed.

54. *CCLXV mill.* etc. Chiffl. *CXCLV*. Ed.

55. *XIII mill.* Elz. *XIIII mill. D.*

56. *Ad ost. Gangis DCXXXVIII mill. passuum.* Sic Dalec. MSS. Reg. 1 et 2, *DCXXXVII*. Edit. princeps *DCCXXXVII mill. D passuum;* quam lectionem sequitur Broterius, quod, ut ipse ait, magis accedat ad Strabonem, lib. XV, pag. 689, qui stadiorum sex millia numerat: quod efficit *DCCL* millia passuum. Ed.

57. *Quorum promontorium.* Pars in Aquilonem, et Eoum mare prosiliens. Hard.

58. *Chisiotosagi*. Elzev. exhibet *Chirotosagi*. Ed.

59. *Brachmanæ*. Dalec. *Bracmanæ*. Ed. — Non Philosophorum generis et sectæ nomen id fuit (cujusmodi est hodie nomen Bramarum, vel, ut alii vocant, Braminorum), sed gentis diffusissimæ, cujus et Ptolemæus meminit, lib. VII, cap. 1, et Porphyrius, lib. IV, περὶ ἀποχῆς, ubi Brachmanum maximam partem degere in montibus ait, reliquos circa Gangem. Hard.

60. *Prinas et Cainas*. Ita Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Chiffl. Paris. Dalec. *Pumas et Cainas*. Arriano in Indicis, pag. 514, Καϊνὰς in Gangem influit. Hard.

61. *Malli*. Μαλλοὶ Arriano, lib. VI de Expeditione Alexandri, pag. 387. Hard.

XXII. 1. *Hunc alii*. Hæc Solinus iisdem verbis, cap. LII, pag. 78. H.

rigantemque vicina eodem modo, alii in Scythicis montibus nasci dixerunt. Influere in eum XIX amnes. Ex iis navigabiles, præter[2] jam dictos, Condochatem[3], Erannoboam, Cosoagum, Sonum. Alii cum magno fragore ipsius statim fontis erumpere, dejectumque per scopulosa et abrupta, ubi primum molles planities contingat, in quodam lacu hospitari: inde lenem fluere, ubi[4] minimum, VIII millia passuum latitudine: ubi modicum, stadiorum centum: altitudine nusquam minore passuum XX (XIX) novissima[5] gente Gangaridum Calingarum: regia[6] Parthalis

2. *Ex iis navigabiles*, *præter jam dictos.* Cap. præced. Cainan et Jomanem. HARD.

3. *Condochatem*, etc. Libri hactenus editi, *Canucam*, *Vamam*. Sed posteriorem voculam manuscriptorum nullus agnoscit : ex utraque conflari oportere arbitratus sum Condochatem, Κονδοχάτην, quem cum cæteris hoc loco commemoratis amnibus influere in Gangem auctor est Arrianus, qui in Indicis, p. 514, nominat Κονδοχάτην, Ἐραννοβόαν, Κοσσόανον, Σῶνον. Condochatem hodie *Kandak*, sive *Gunduk*, opinatur D'ANVILLE, Erannoboam eumdem esse amnem ac Jomanem, hodie *Jumnah*, Sonumque etiamnunc vocari *Sonn*. Cosoagus autem fortasse nunc *Cousy*. ED.

4. *Ubi minimum.* Conferri hæc possunt cum iis quæ ex Megasthene eodem de argumento Strabo refert, lib. XV, 702; Martianus, lib. VI, cap. de India, pag. 223, et Solinus, cap. LII, pag. 78. HARD.

5. *Novissima gente.* Quæ gens postrema omnium occidentali latere Gangis ripas insidet, in ipsis amnis faucibus, Gangaridum Calingarum vocatur. In ulteriore ripa etiam Gangaridæ sedes habuerunt, sed non iidem Calingæ cognominati. De Gangaridum situ, cave Curtio credas, homini in Geographicis rebus haud satis perito. De nomine consentiunt præter Virgil. Georg. III, 37, Ptolemæus, VII, 1, Γαγγαρίδαι. Vibius Sequester, pag. 346, aliique. Solus, opinor, Dionysius Perieg. vers. 1144, Γαργαρίδας vocat. Diodorus Γανδαρίδας, Bibl. lib. II, pag. 122. Virgilius certe sic habet, libro III Georg. versu 26 : « In foribus pugnam ex auro, solidoque elephanto Gangaridum faciam. » Hoc est, ex ebore Indico optimo, cujus copiam subministrabunt elephanti, qui sunt apud Gangaridas maxime conspicui : quam ob causam septingenti excubare regi dicuntur hoc loco a Plinio. HARD. — Male vet. codex apud Dalecampium dat *Gandaridum*. ED.

6. *Regia Parthalis.* Non est *Bengala* : hæc enim ultra Gangem posita : Parthalis cis amnem fuit : etsi nunc quoque Bengalicæ ditionis. HARD.

vocatur. Regi[7] LX mill. peditum, equites mille, elephanti DCC in procinctu bellorum excubant.

2 Namque[8] vita mitioribus populis Indorum multipartita degitur. Alii tellurem exercent, militiam alii capessunt, merces alii suas evehunt[9]: res publicas optimi ditissimique temperant, judicia reddunt, regibus assident. Quintum genus celebratæ illic, et prope in religionem versæ sapientiæ deditum, voluntaria semper morte vitam accenso[10]
3 prius rogo finit. Unum[11] super hæc est semiferum ac plenum laboris immensi, et[12] quo supra dicta continentur, venandi elephantes domandique. Iis arant, iis vehuntur[13], hæc maxime novere pecuaria: iis militant, dimicantque pro finibus. Delectum[14] in bella, vires, et ætas, atque magnitudo faciunt.

4 Insula[15] in Gange est magnæ[16] amplitudinis gentem

7. *Regi LX mill.* Ita MSS. omnes et Solinus, qui hæc totidem deinceps verbis refert, cap. LII, pag. 78. Editi, LXX mill. HARD.

8. *Namque vita.* Solinus, loc. cit. Apuleius, Florid. lib. I, pag. 7; Diodorus, Bibl. lib. II. In septem omnino genera hominum describit ac digerit Arrianus in Indicis, pag. 530, 1. Sophistarum ac Sapientum; 2. Agricolarum; 3. Armentariorum; 4. Opificum et Negotiatorum; 5. Militantium; 6. Inspectorum; 7. Senatorum. Eadem habet Strabo, lib. XV, pag. 703. Hæc porro de mitioribus populis accipienda, qui vitam bonis artibus excultam degunt. De semifero genere deinde seorsim. HARD.

9. *Evehunt : res publicas*, etc. Dalec. *evehunt, res externas invehunt; res publicas*, etc. ED.

10. *Accenso prius rogo.* Chegam Indum id fecisse Strabo refert, lib. XV, pag. 720; Calanum Gymnosophistam, Cicero, de Divin. lib. I, num. 47, et Arrianus, libro VII de Expeditione Alexandri, pag. 444. HARD.

11. *Unum super hæc est.* Tolet. et Chiffl. *Unum super est.* ED.

12. *Et quo supra dicta.* Sine quo stare cæteræ reip. partes nequeunt: nam et ad militiam, et ad vecturam, et ad arationem, elephantorum opera non modo perutilis, sed necessaria est. HARD.

13. *Vehuntur.* Dalecamp. *invehuntur.* ED.

14. *Delectum in bella.* Rectius quam *in bellua*, quod apud Dalec. legitur. ED.

15. *Insula in Gange.* Solinus, loc. cit. HARD.

16. *Magnæ amplitudinis.* Dalec. *amplæ magnitudinis.* ED.

continens unam, Modogalingam[17] nomine. Ultra[18] siti sunt Modubæ, Molindæ[19], Uberæ[20] cum oppido ejusdem nominis magnifico, Galmodroesi, Preti, Calissæ[21], Sasuri, Passalæ[22], Colubæ, Orxulæ, Abali, Taluctæ. Rex[23] horum peditum L. M. equitum IV[24] mill. elephantorum[25] CCCC in armis habet. Validior deinde gens[26] Andaræ, plurimis vicis, XXX oppidis, quæ muris turribusque muniuntur, regi præbet peditum C. M. equitum MM. elephantos M. Fertilissimi sunt auri Dardæ[27], Setæ[28] vero argenti.

Sed[29] omnium in India prope, non[30] modo in hoc

17. *Modogalingam.* Ita Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. Chiffl. non, ut libri editi, *Modogalicam.* Quasi Galingis proximam, vel Galingarum ditionis. Sunt enim, ut diximus, in citeriore Gangis ripa Galingæ.

18. *Ultra.* Ulteriorem jam Gangis ripam strictim cursimque lustrat: ubi regnum, quod hodie *Bengala* vocant. Ed.

19. *Molindæ.* Forte Μοροῦνδαι Ptolemæi, lib. VII, cap. 2, quos in India extra Gangem locat, et ad Gangaridas usque pertinere ait. H.

20. *Uberæ.* Libri impressi « ubere cum oppido ejusdem nominis magnifico », quod Latinæ aures vix ferant; nos secuti codicum omnium fidem, in *Uberæ* commutavimus, latere sub ea voce rati gentis nomen, cui oppidum ejusdem nominis magnificum fuisse diceretur. Sed Reinesio cave assentiare, qui Var. lect. lib. II, cap. 7, p. 169, Umbras populos in hunc locum e capite seq. hoc est, ab Indo ad Gangem transfert. Hard.

21. *Calissæ.* Chiffl. *Aclissæ.* Ed.

22. *Passalæ.* Πασσάλαι Ptolem. loc. cit. extra Gangem, parte Indiæ boreali; Παζάλαι Arriano in Indicis, p. 515, ad confluentem Oxymagis et Gangis. Cætera gentium portenta verius quam nomina, nusquam alibi adhuc a me comperta. Hard.

23. *Rex horum.* Ad insulæ Gangeticæ incolas perperam hæc transfert Solinus, cap. LII, pag. 79, quæ ad *Taluctas* pertinent. Hodie, quantum ex situ licet conjectare, *le royaume d'Arracan.* Hard.

24. *Equitum IV mill.* Dalecamp. *equitum III mill.* Ed.

25. *Elephantorum CCCC.* Dalec. *elephantos CCCC.* Ed.

26. *Gens Andaræ.* Fortasse hodie *le royaume de Pegu.* Ed.

27. *Dardæ.* Stephano, Δάρδαι, Ἰνδικὸν ἔθνος. Straboni, lib. XV, pag. 706, Δέρδαι, quorum in agro formicæ aurum egerunt e cavernis, teste, præter Strabonem, Plinio, lib. XI, cap. 36, qui septemtrionales Indos hos appellant: Montanos, et ad ortum positos, προσεῴους καὶ ὀρεινοὺς, Strabo. Hard.

28. *Setæ vero argenti.* Chiffl. *Setæ vero et argenti.* Ed.

29. *Sed omnium.* Hæc Solinus totidem ferme verbis, cap. LII, pag. 79, et Strabo, pag. 702.

30. *Non modo in hoc tractu.* Indiæ

tractu, potentiam claritatemque antecedunt Prasii[31], amplissima urbe ditissimaque Palibothra[32] : unde quidam ipsam gentem Palibothros[33] vocant, immo vero tractum universum a[34] Gange. Regi[35] eorum peditum sexcenta M. equitum XXX M. elephantorum IX M. per omnes dies sti-
6 pendiantur : unde conjectatio ingens opum est. Ab iis in interiore situ Monedes[36] et Suari, quorum mons[37] Maleus, in quo umbræ ad septemtrionem cadunt hieme, æstate in austrum, per senos menses. Septemtriones eo tractu semel

quæ ad Gangem. De hac voce *non modo*, vide quæ diximus lib. V, cap. 15. HARD.

31. *Prasii*. Πράσιον, Stephano, pag. 562. Horum regio Gange claudebatur, et ad Indum usque pertinebat. Eorum in finibus, hoc est, ad Gangis ripam in confluente Erannoboæ amnis, sita Παλίμβοθρα, ut scribit Arrianus in Indicis, pag. 529, et Stephanus : sive Παλίβοθρα, ut Strabo, lib. XV, pag. 689, a Gangis ostiis, fere DCC mill. pass. Urbis amplitudinem et Arrianus, et Strabo, describunt. Curtius, lib. IX, cap. 5, pag. 356, manifesto errore ulteriorem Gangis ripam colere dixit Parrhasios. Et *Prasios* dicere oportuit, et in citeriore collocare, inter Indum et Gangem, ut ex Mela cæterisque docuimus. Salmasius, in Solin. pag. 994, qui Prasios cum Curtio ultra Gangem relegat, expedire se a Plinianis verbis nequit, quæ sub finem capitis hujus leguntur : « Indus statim a Prasiorum gente » : nec Pomponiana, quem in sensum accipienda sint, vidit. HARD.

32. *Palibothra*. Dalec. *Palibotra*. Nunc, ut ait D'ANVILLE, *Allahabad*. ED.

33. *Palibothros*. Dal. *Palibotros*. Quin et reges Palibothros communi appellatione, ut Ægypti Ptolemæos, appellatos esse auctor est Strabo, lib. XV, pag. 702. HARD. et ED.

34. *A Gange*. Retrorsus nimirum a Gange ad Indum. Mela Pomponius, lib. III, cap. 7, pag. 59 : « Oras tenent ab Indo ad Gangem Palibothri. » Et Plinius ipse mox : « Indus statim a Prasiorum gente. » HARD.

35. *Regi eorum peditum sexcenta mill.* Solinus, loco citato, *sexaginta millia*. Tamen MSS. *DC mill.* H.

36. *Monedes et Suari*. Ubi hodie regna *Nurvar*, et *Gwalior*, et *Agra*, inter Indum et Gangem. Suari Ptolemæo, lib. VII, c. 1, Σαβάραι appellantur : Σουρασηνοὶ Arriano, in Indicis, pag. 523. HARD.

37. *Mons Maleus*. Hæc verbis iisdem Martianus, lib. VI, cap. de India, pag. 224, et Solinus, cap. LII, pag. 79. Esse id tamen a veritate alienum sciunt ii qui vel a limine sideralem scientiam salutarunt, terrarumque situs callent. Quum enim ipsa Gangis ostia tropico Cancri subjaceant, hoc est, ab æquinoctiali linea partibus sive gradibus amplius tribus et vicenis,

in anno apparere, nec nisi xv diebus, Bæton[38] auctor est:
hoc idem pluribus locis Indiæ fieri, Megasthenes. Austri-
num polum Indi Dramasa vocant. Amnis Jomanes[39] in
Gangem per Palibothros decurrit inter oppida Methora[40]
et Clisobora[41]. A Gange versa[42] ad meridiem plaga, tin- 7
guntur sole populi, jam quidem infecti, nondum tamen
Æthiopum modo exusti: quantum[43] ad Indum acce-
dunt, tantum colore præferunt sidus. Indus statim a[44]
Prasiorum gente, quorum in montanis Pygmæi[45] tra-

qui fieri demum potest, ut mons *ille* ab ipsis fluvii ostiis versus septemtrionem dissitissimus, mittat umbras æstate per senos menses versus austrum, quum id solis contingat terris, quæ solem habent a vertice, « diei noctisque pares quum dividit umbras? » Hard.

38. *Bæton auctor est.* Sed fefellit Bætonem astronomica ratio: India enim fere tota citra Cancri tropicum sita quum sit, totus ei circulus arcticus perinde ac nobis apparet anno *toto*, et qui eo circulo continentur, septemtriones: vulgus Plaustrum vocat, *le Chariot*. Hard.

39. *Jomanes.* Forte is est, qui Arriano, in Indicis, pag. 515, καὶ Ὤμαλις corrupte vocatur, pro καὶ Ἰώμανις: nam et is in Gangem decurrit. Hard. — Hodie *Jumnah*, ut jam superius diximus. Ed.

40. *Methora.* Nunc etiam *Matura* sive *Matra* ad Jomanem amnem, supra oppidum *Agra*. Ed.

41. *Clisobora.* Sic emendavimus ex Arriano in Indicis, pag. 523, ubi duas magnas Surasenorum urbes prædicat, δύο πόλιας μεγάλας, Μέθορά τε καὶ Κλεισόβορα. In MSS. *Carisobora.* Ex Ortelii Thesauro dele nunc *Cyrisoborca*, quod apud Dalecamp. legitur. Hard. et Ed.

42. *Versa ad meridiem.* In peninsula Indiæ, quæ regna *Golconde*, *Bisnagar*, *Narsinga*, *Decan*, aliaque complectitur: ubi *Goa* et *Coromandel*, et ora Malabarica. Hard.

43. *Quantum ad Indum.* Solini paraphrasis, loc. cit. « Indo flumini proximantes, versa ad meridiem plaga, ultra alios torrentur calore: denique vim sideris prodit hominum color. » Quo igitur austrum versus a Gange remotiores fiunt, eo sunt nigriores colore. Hard.

44. *A Prasiorum gente.* Quæ a Gange, ut diximus, ad Indum pertinet. Hard.

45. *Pygmæi.* Solinus, et Martianus, loc. cit. In multas orbis regiones, ut solent vagari fabulæ, minutum hoc genus hominum disseminatum est. Dari tamen integras pumilionum gentes tam falsum est, quam quod falsissimum. Brevis staturæ causa æstus est, et frigus intensum: quamvis diversa ratione. Nec tamen hoc in omni fetu evenit. Plurimi Æthiopes proceri sunt. Qui pusilli ex iis, non Pygmæi tamen, sive cubitales sunt: ad ternos, ut minimum, cubitos excrescunt. Hard.

duntur. Artemidorus inter duos amnes XXI[46] interesse tradit.

1 XXIII. (XX.) Indus[1] incolis Sindus appellatus, in jugo Caucasi montis, quod vocatur Paropamisus, adversus solis ortum effusus, et[2] ipse undeviginti recipit amnes. Sed clarissimos, Hydaspem, quatuor alios afferentem: Cantabram, tres. Per se vero navigabiles Acesinem[3], et Hypasin: quadam tamen aquarum modestia nusquam[4] latior quinquaginta stadiis, aut altior XV passus: amplissimam insulam efficiens, quæ Prasiane[5] nominatur: et aliam mi-

46. *XXI.* Hoc est, semel et vicies centena millia pass. Etiam ultra tricies centena millia hoc intervallum Theodosii Missi producunt, aliique de quibus cap. seq. Hard. — Dalec. *XXI M.* pass. Ed.

XXIII. 1. *Incolis Sindus.* Ita Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. Chifflet. At editi, *Sandus.* Forte, *Sinthus.* Nam auctor Peripli maris Erythræi: Σίνθος, inquit, μέγιστος τῶν κατὰ τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν ποταμῶν. Hard.

2. *Et ipse.* Uti de Gange dictum est, cap. sup. Hard.

3. *Acesinen et Hypasin.* Ἀκεσίνης Arriano, Exped. Alex. lib. VI, p. 386, in Hydaspen influit: in Indum Hydaspes. De Hypasi dictum est sup. cap. Et hic alter Curtii error, qui lib. VIII, cap. 28, p. 329, in Gangem labi Acesinen tradit, cæteris plane omnibus scriptoribus vetustis dissentientibus. Nam præter Arrianum a nobis jam laudatum, Festus Avienus in descriptione orbis, vers. 1352: « ubi magnus sorbet Hydaspes Delapsum summa saxorum mole Acesinem. » Delabi vero in Indum Hydaspem Curtius ipse prodidit. Hard.

4. *Nusquam latior.* Contra Ctesias in Indicis, apud Photium in Bibl. cod. 73, pag. 144, amnem ait, qua parte angustissimus est, patere stadia XL, qua se latissime diffundit, ducenta: τὸ δὲ πλατύτερον, καὶ διακοσίων. Stadia porro ducenta, sunt millia pass. XII cum quingentis pass. Hard.

5. *Prasiane.* A Prasiis Indi amnis accolis, quorum ditionis ea fuit, nomen invenit. Hæc illa regio est, quam *viridem Ægyptum* Virgilius appellat, illo celebratissimo loco, qui interpretes hactenus mire torsit, Georg. lib. IV, vs. 287: « Nam qua Pellæi gens fortunata Canopi Accolit effuso stagnantem flumine Nilum, Et circum pictis vehitur sua rura phaselis: Quaque pharetratæ vicinia Persidis urget, Et viridem Ægyptum nigra fecundat arena, Et diversa ruens septem discurrit in ora, Usque coloratis amnis devexus ab Indis: Omnis in hac certam regio jacit arte salutem. » Non sunt audiendi profecto illi, qui unam hic eamdemque regionem Ægypti, quam Delta vocant, septem ipsis versibus describi a vate haud certe loquace existimant, et vicinam ei Persidem dici: Nilumque so-

norem, quæ Patale[6]. Ipse[7] per $\overline{\text{XII}}$ XL M. pass. (parcissimis 2

mniant Veteribus creditum, ipsique Virgilio, ab Indis per Persidem decurrere in Ægyptum; aut ab ortu solis fluere : quam stoliditatem Pindaro quidem, aliisque, nonnemo, sed falso, adscribit. Enimvero duos apertissime diversosque ac disjunctissimos tractus terrarum Virgilius distinguit : alterum, ubi ait: « Nam qua Pellæi gens fortunata Canopi » : alterum ibi: « Quaque pharetratæ vicinia Persidis urget » : deinde tum illos tractus ambos, tum interjacentes regiones colligit ultimo versu, velut epiphonemate : « Omnis in hac certam regio jacit arte salutem. » Sed audaces ii vicissim, qui versum 291 loco mutant, præponuntque versui 290, ut versus priores quatuor Nilum quidem, posteriores autem tres Indum describant : vel qui majore audacia versum illum 291 prorsus expungunt, eo quod ante 290 esse non possit, quin dicatur «gens fortunata Canopi», ut «circum sua rura vehi phaselis » ; sic etiam « Ægyptum fecundare nigra arena»; quod est certe dictu perabsurdum. Utrique tamen, viri alioqui docti, non animadvertunt, *viridem Ægyptum* dici perfrigide, si de Pellæa, hoc est, de Ægypto, quæ Africæ adjacet, intelligitur. Nam quis non omnino insulsus poeta viridem Galliam dixerit, viridem Siciliam, vel Italiam, aliamve regionem? *Viridem Ægyptum* pereruditus et perquam accuratus vates appellat insulam Prasianen, quam Indus amnis in ostio efficit, ut Nilus Delta : sic enim illam Græci appellavere, qui cum Alexandro Magno ea loca lustrarunt; ut Europæi caput Viride, *le cap Vert*. Et sic certe Virgilius Prasianen intellexit, quoniam græce πράσιος *viridis* est. Auctor Plinius, lib. VI, cap. 23 : « Indus, inquit, in jugo Caucasi montis... adversus solis ortum effusus,... amplissimam insulam efficiens, quæ PRASIANE nominatur : alteram minorem, quæ Patale. » Non igitur exornavit epitheto, sed nomine proprio designavit Virgilius insulam, quum *Viridem Ægyptum* dixit: quum sit reipsa *viridis insula* latine, græce Πρασιανή. Idcirco enim *viridem Ægyptum* acute atque ingeniose Pellææ opponit, quod hanc Indus fecundat, ut Delta Nilus : et quod fuere olim septem Indi amnis alvei, ut Nili : quamvis oppleti limo plures fortassis hodie sunt, quemadmodum ipsiusmet Nili ostia vix hodie tria supersunt: denique quia papyrum Indus, ut Nilus, suppeditat: ex qua « papyraceæ naves, et armamenta Nili », hoc est, Niliacis similia quondam fierent, teste eodem Plinio, c. 24. Adde etiam Patalen insulam, alveo disjunctam a Prasiane, « in ipsis faucibus Indi, TRIQUETRA figura » esse, ejusdemque *Prasianæ gentis*, ut idem docet. Unde (ut quidem refert Arrianus, a nobis laudatus), ob similitudinem Ægyptii Delta, cui magnitudine par est, Patale appellata est, hoc est, Delta, Indorum lingua. Non potuit igitur, ut Prasianæ gentis insulas designaret, quas Indus efficit, uti feliciore translatione aut circumlocutione vates, quam si *viridem Ægyptum* diceret : inanesque de hoc loco

auctoribus) navigatus, et quodam solis comitatu in occasum versus, Oceano infunditur. Mensuram in ora ad eum ponam, ut invenio, generatim, quamquam inter se nullæ congruunt[8]. Ab ostio Gangis ad promontorium Calingōn[9], et oppidum Dandagula[10] DCXXV[11] M. passuum. Ad Tro-

Critioorum concertationes sunt, qui secus accipiunt. Indus enim amnis, et *a coloratis usque*, hoc est, ab ea usque regione, in qua sunt Indi nigri, cursum, qui erat versus ortum, ut diximus, abrumpit devexus in Austrum (siquidem, ut Plinius ait, cap. 22 : « a Gange versa ad meridiem plaga, tinguntur sole populi; et quantum ad Indum accedunt, tantum colore præferunt sidus ) » : unde *arenam* quoque, quam volvit Indus, poeta *nigram* finxit : et *viridem Ægyptum*, hoc est, insulam Prasianen idem fluvius *fecundat*, et idem denique *vicinia Persidis*, hoc est, non vicinam Persidem, sed vicinam Persidi regionem *urget*. Nam, ut Plinius ait, « Plerique ab occidente Indiam non Indo amne determinant, sed adjiciunt quatuor satrapias », Persidi utique vicinas, et inter Persidem Indumque positas. Ex eorum se numero esse vates ingeniose admonet. Alioqui si *vicinia* feminino genere in recto casu intelligitur; certe neque quid illa urgeat conjectari excogitando potest; neque utra vicinia Persidis hic designetur, utrum quæ solem occiduum respicit, an quæ exortivum. Quid quod nec tellus urgere quidquam latine dici potest; sed amnis rectissime. Itaque poetico usu *vicinia* neutro genere dixit vates, ut Plinius, lib. V, cap. 12, *confinia*. Quamvis ipsa illius ætas *viciniam* feminino quoque genere dixerit, teste Horatio, lib. I, epist. XVII, in ipsa clausula, « vicinia rauca reclamat. » HARD.

6. *Patale*. Ipsa insula Παττταληνὴ, oppidum Πάτταλα Straboni, lib. XV, pag. 701. Πάταλα Ptolemæo, lib. VII, cap. 1. Πατάλη Stephano. Ægyptio Delta magnitudine par, unde et id insulæ ei quoque nomen, Patala Indorum lingua Delta significante. Arrian. lib. de Expedit. Alex. pag. 319. HARD.

7. *Ipse per* $\overline{XII}$ *XL*. Navigatur, inquit, Indus, per duodecies centena quadraginta millia passuum: atque hæc quidem brevissima est omnium mensura, quæ apud auctores exstet. HARD.

8. *Congruunt*. Dal. *congruant*. ED.

9. *Calingōn*. Hoc est, Calingarum, quorum nomen servare urbem *Calinga-Patnam* nos monet D'ANVILLE. Promontorio nomen hodie *cap des Palmiers*. ED.

10. *Dandagula*. Chifflet. *Dandaguda*. ED.

11. *DCXXV M. pass. Ad Tropina* $\overline{XII}$ *XXV mill. pass*. Priorem numerum DCXXV M. pass. restituimus ex fide Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. Posteriorem intactum reliquimus, etsi duodecies illa centena millia redundare fortassis cuipiam merito videantur: quandoquidem, ut illa penitus detrahantur, ex singularibus tamen summis quæ reliquæ erunt, plane summa illa universa colligitur, semel et vicies

pina $\overline{\text{XII}}$ XXV[12] mill. passuum. Ad[13] Perimulæ promonto-
rium, ubi est celeberrimum Indiæ emporium, DCCL[14]. Ad[15]
oppidum in insula, quam supra diximus, Patalam, DCXX.
Gentes montanæ inter[16] eum et Jomanem, Cesi[17], Ce- 3
triboni silvestres : deinde Megallæ, quorum regi quingenti
elephanti, peditum equitumque numerus incertus : Chry-
sei, Parasangæ,[18] Asangæ, tigri[19] fera scatentes. Armant
peditum XXX mill. elephantos CCC, equites DCCC. Hos in-
cludit Indus, montium corona circumdatos et solitudinibus
per DCXXV[20] M. Infra solitudines, Dari, Suræ, iterumque
solitudines per CLXXXVII[21] mill. pass. plerumque arenis
ambientibus haud alio modo, quam insulas mari. Infra 4

centenum millium : quod spatium interesse Gangem inter et Indum, Artemidorus scripsit, ut dictum est in calce capitis superioris. Laboramus tamen ut inducamus ei numero spongiam, tum quod exemplaria omnia uno illum consensu exhibent, tum quod ipse Plinius admonet, nullas inter se duorum scriptorum in his terris mensuras congruere. Et sane Missi Theodosii id intervallum tricies centenis ac XXX millibus metiuntur. Summa vero Pliniana erit, si valet is numerus, ter et tricies centenum, XXV millium. HARD.

12. *$\overline{XII}$ XXV mill.* Hoc est, duodecies centena XXV millia pass.

13. *Ad Perimulæ promontorium.* Quod quum interdum ambitur mari, insula fit. Tzetzes, Chil. XI, Hist. 375, vers. 459 : ἐν τῇ θαλάσσῃ τῇ Ἰνδῶν, ἐν νήσῳ Περιμούδῃ. Περιμούδην quoque vocat Ælianus, Hist. Anim. lib. XV, cap. 8. H.

14. *DCCL.* Subintellige, millia pass. HARD.

15. *Ad oppidum in insula.* Quam Indus facit, ut proxime ante diximus. HARD.

16. *Inter eum et Jomanem.* Inter Indum et Jomanem, versus septemtrionem, amplius duodecies centenis millibus passuum a mari, uti ex cap. superiore colligitur. HARD.

17. *Cesi, Cetriboni*, etc. Hi omnes ignorantur, nisi tamen Cesi ii sint populi qui nunc *Seiks* appellantur. ED.

18. *Asangæ.* Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. *Asmagi.* Gentium deinceps et nominum quæ occurrent plurima, nec certa statui scriptura potest, aliorumve scriptorum suffragio comprobari : nec proprius singulorum designari situs : quum nulla satis clara ejus rei exstent vestigia uspiam. HARD. — Asangæ fortasse regionem nunc *Ajimer* dictam incoluerunt. ED.

19. *Tigri fera.* Dalec. uno vocabulo *tigrifera.* ED.

20. *DCCXXV.* Dalecampius, *DCXXXV.* ED.

21. *CLXXXVII.* Dalecamp. *CLXXXVIII.* ED.

deserta hæc Maltecoræ, Singæ, Marohæ, Rarungæ, Moruni [22]. Hi [23] montium qui perpetuo tractu Oceani oræ prætenti, incolæ, liberi et regum expertes, multis urbibus
5 montanos obtinent colles. Nareæ [24] deinde, quos claudit mons altissimus Indicorum Capitalia. Hujus incolæ, alio latere late auri et argenti metalla fodiunt. Ab iis Oraturæ [25], quorum regi elephanti quidem decem, sed amplæ vires peditum : Varetatæ [26], qui sub rege elephantos non alunt, fiducia equitum peditumque. Odomboeræ, Salabastræ. Horatæ urbe pulcra, fossis palustribus munita : per quas crocodili, humani corporis avidissimi, aditum nisi ponte non dant. Et aliud apud illos laudatur oppidum Automela [27], impositum littori, quinque amnium in unum confluente
6 concursu, emporio nobili. Regi eorum elephanti M. DC, peditum CL M. equitum quinque M. Pauperior Charmarum rex elephantos LX, parvasque reliquas vires habet. Ab [28] iis gens Pandæ, sola Indorum regnata feminis. Unam Herculi sexus ejus genitam ferunt, ob idque gratiorem, præ-

22. *Moruni. Hi montium*, etc. Vet. apud Dalec. *Moruntes, Masuæ, Pagungæ, Lalii. Hi montium qui perpetuo tractu Oceani oram tenent incolæ*, etc. Dal. *Moruntes, Masuæ, Pagungæ. Jam hi montium qui perpetuo tractu Oceani oram tenent incolæ*, etc. Ed.

23. *Hi montium.* Enumerati proxime populi, montium incolæ sunt, qui perpetuo tractu oræ Oceani meridionalis Indiæ prætenti sunt. Solinus : « Hi quibus est vicinus Oceanus, sine regibus degunt. » H.

24. *Nareæ deinde.* Qui mox enumerantur populi ad Indum usque, obtinuisse arbitror peninsulam eam meridionalis Indiæ, quæ regna *Bisnagar, Decan, Calicut*, oramque Coromandel, Malabaricamque complectitur. Hard.

25. *Oraturæ.* Reg. 1, 2, *Oratæ.* Hard.

26. *Varetatæ.* Colb. 1, 2, et Dal. *Suarataratæ.* Et qui Salabastræ mox vocantur, ii sunt, opinor, quos Diodorus Sic. Bibl. lib. XVII, p. 568, Σαμβάςας vocat. Hard.

27. *Automela.* Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. *Automula.* Hard.

28. *Ab iis gens Pandæ.* Hæc Solinus iisdem verbis, cap. LII, p. 79, et Martianus, lib. VI, c. de India, p. 224. Arrianus item in Indicis, p. 524, Πανδαίη χώρα. Stephanus, Πάνδαι, ἔθνος Ἰνδικόν. Sedes his olim, ubi nunc peninsula *Guzarate*, Cambayam inter et Indum amnem. H.

cipuo regno donatam. Ab ea deducentes originem imperitant CCC oppidis, peditum CL mill. elephantis quingentis. Post hanc trecentarum urbium Syrieni, Derangæ, Posingæ, Buzæ, Gogiarei, Umbræ, Nereæ, Brancosi, Nobundæ, Cocondæ, Nesei, Pedatriræ[29], Solobriasæ, Olostræ[30] Patalen[31] insulam attingentes : a cujus extremo littore ad Caspias portas $\overline{\text{XIX}}$ XXV[32] mill. produntur.

Hic[33] deinde accolunt Indum[34] adversum evidenti de- 7
monstratione Amatæ, Bolingæ[35], Gallitalutæ[36], Dimuri, Megari, Ordabæ[37], Mesæ. Ab[38] his Uri, Sileni : mox deserta in CCL mill. passuum. Quibus exsuperatis Organagæ, Abaortæ, Sibaræ[39], Suertæ : et ab iis solitudines prioribus pares. Dein Sarophages, Sorgæ, Baraomatæ[40], Umbrittæque, quorum XII nationes, singulisque binæ urbes. Aseni[41] 8
trium urbium incolæ. Caput eorum Bucephala[42], Alexan-

29. *Pedatricæ*. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, *Palatitæ*, *Salobriasæ*, *Orostræ*. Inter Indum et peninsulam proxime appellatam, hi sedes habuere.

30. *Olostræ*. Chiffl. *Orositæ*. Ed.

31. *Patalen insulam*. In Indi ostiis, ut dictum est supra. Hard.

32. *$\overline{XIX}$ XXV*. Hoc est, decies ac novies centena, et XXV millia pass. Dal. *XVIII XXV*. H. et Ed.

33. *Hic deinde*. Dalec. *Hinc deinde*. Ed.

34. *Indum adversum*, etc. Vet. apud Dalec. *Indum adversus eos evidenti*. Adversi fluminis ripas insident, orientali latere, versus Aquilonem et Eurum, populi, inquit, quorum jam proclivius multo est nomina situsque demonstrare. Hæc Indoscythia Ptolemæi est, l. VII, cap. 1. Hard. et Ed.

35. *Bolingæ*. Stephanus, p. 189, Βώλιγγαι, ἔθνος Ἰνδικὸν, ex Dionysio, lib. X Bassaricorum. Hard.

36. *Gallitalutæ*. Taluctæ superiore cap. laudati. Hard.

37. *Ordabæ*. Chiffl. *Ardabæ*. Ed.

38. *Ab his Uri*. Ad easdem Indi ripas, adverso flumine, versus amnis ortus, latere orientali. Hard.

39. *Sibaræ*. Forte Σιβαὶ ἔθνος Ἰνδικὸν Stephani. Hard.

40. *Baraomatæ, Umbrittæque*. Vet. apud Dalec. *Baragomatæ, Umbritæ*. Dal. *Baraomatæ, Gumbritæque*. Ed.

41. *Aseni*. Non sunt Arriani de Exped. Alexand. lib. IV, pag. 311, Ἀσσακανοί. Hi enim cis Indum amnem, juxta Bactrianos : Aseni trans amnem siti. Hard.

42. *Bucephala*. Τὴν Βουκεφάλαν vocat Arrianus de Exped. Alex. lib. V, pag. 351, trans Indum amnem, ad Hydaspis ripam, quem situm ei et Ptolemæus assignat, lib. VII, cap. 1. Hæc referunt quoque Solinus, cap. XLV, p. 73, et Gellius, lib. V, cap. 5, cap. 2. Eadem Ale-

dri regis equo (cui fuerat hoc nomen) ibi sepulto conditum. Montani super hos Caucaso subjecti, Soleadæ, Sondræ : transgressisque[43] Indum, et cum eo decurrentibus Samarabriæ, Sambruceni, Bisambritæ[44], Osii, Antixeni, Taxillæ[45], cum urbe celebri, jam in plana demisso tractu, cui universo nomen Amandæ. Populi quatuor, Peucolaitæ[46], Arsagalitæ, Geretæ[47], Asoi.

9 Etenim plerique ab occidente non[48] Indo amne determinant, sed adjiciunt quatuor satrapias, Gedrosos, Arachotas, Arios, Paropamisadas, (XXI) ultimo fine Cophete[49] fluvio : quæ omnia Ariorum[50] esse, aliis placet. Nec[51] non

xandria quoque appellata est', ut refert auctor Peripli maris Erythræi. Hard.

43. *Transgressisque Indum.* Ad citeriorem ripam, quæ spectat solis occasum : versus mare secundo flumine occurrunt deinceps qui ripæ insident, hoc ordine populi, Sambruceni, etc. Hard.

44. *Bisambritæ.* Dalecamp. *Bisabritæ.* Ed.

45. *Taxillæ.* Taxilæ regis ditionem inter Cophenem et Indum pariter statuit Arrianus, Exped. Alex. lib. IV, pag. 291, quamquam primaria regni sedes fuerit ultra Indum, ut diximus cap. 21, ripæ, ut credo, orientali imposita. Hard.

46. *Peucolaitæ.* In Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. et Chiffl. *Peucolitæ.* Arriano loc. cit. Πευκελαῶτις χώρα, inter Indum pariter et Cophetem : quam iis sedem Plinius quoque assignat. Hard.

47. *Geretæ.* Forte rectius *Gereatæ*, de quibus Stephanus, p. 208 : Γήρεια, πόλις Ἰνδική... τὸ ἐθνικὸν, Γηρειάτης. Hard.

48. *Non Indo amne.* Non Indiam plerique, inquit, Indo amne claudunt, sed Cophete, qui ab Indo dissitus passuum millibus sexaginta, ut dictum est cap. 21, adscribuntque præterea Indiæ satrapias quatuor, Gedrosos, Arachotas, Arios, et Paropamisadas. De his satrapiis inferius cap. 25. Hard.

49. *Cophete.* Κώφης est Straboni, lib. XV, pag. 697, ubi τὸν Κώφην vocat. Festo Avieno, vers. 1354, *Cophes.* Hard.

50. *Ariorum esse.* Laxiore nunc vocabulo utitur, pro *Arianorum.* Est enim Ariam inter et Arianam, Ariosque et Arianos discrimen. Aria strictius accepta habet ab ortu Paropamisadas, et Arachotas : a meridie Drangas et Gedrosos. Hi postquam ab Ariis subacti sunt, in communem omnes appellationem venere : et Ariorum satrapiæ sive ditionis, Arianique dici cœperunt Gedrosi, Arachotæ, et Paropamisadæ. Ut vero ab Ariis Ariani, sic etiam a Sogdiis Sogdiani, a Bactriis Bactriani, aliique cognominati sunt. H.

51. *Nec non et Nysam.* Sic etiam Mela Pomponius, lib. III, cap. 7,

et Nysam urbem plerique Indiæ adscribunt, montemque Merum, Libero Patri sacrum : unde origo fabulæ, Jovis femine editum. Item[52] Astacanos gentem, vitis, et lauri, 10
et buxi, pomorumque omnium in Græcia nascentium fertilem. Quæ memoranda, et prope fabulosa, de fertilitate terræ, ac genere frugum arborumque, aut ferarum, aut volucrum, et aliorum animalium traduntur, suis quæque locis in reliqua parte operis commemorabuntur. Quatuor vero satrapiæ mox paulo, ad Taprobanen insulam festinante animo.

Sed[53] ante sunt aliæ, Patale, quam significavimus in 11
ipsis faucibus Indi, triquetra[54] figura, CCXX[55] M. passuum latitudine. Extra ostium Indi, Chryse[56], et Argyre, fertiles

p. 59. Accepit a Plinio Solinus, c. LII, p. 74, et Martianus lib. VI, p. 224. Pomponius eleganter : « Urbium, inquit, quas incolunt, Nysa est clarissima et maxima : montium, Meros, Jovi sacer. Famam hinc præcipuam habent, quod in illa genitum, in hujus specu Liberum Patrem arbitrantur esse nutritum : unde Græcis auctoribus, ut femori Jovis insutum dicerent, aut materia ingessit, aut error. » Μηρὸς Græcis femur est. Arriano, de Exp. Alex. lib. V, p. 313, Νύσσα πόλις, inter Cophenem et Indum, μεταξὺ τοῦ Κωφῆνος καὶ Ἰνδοῦ. De ea fabula multi multa dixere, in primisque Philostratus de vita Apoll. lib. II, cap. 4, p. 65; Diodorus, Bibl. lib. II, pag. 123; Theophr. Histor. lib. IV, cap. 2, aliique. H. — Nunc, ut ait Barbié du Bocage, *Noughz* sive *Deva-Naoucha-Nagar*, id est, Divi Bacchi oppidum. Ed.

52. *Item Astacanos.* Reg. 1, 2, Colbert. 1, 2, Paris. *Aspaganos.* Editi, *Aspagonas.* Chiffl. *inde Aspaganos.* Ex Strabone et Arriano Astacanos restituimus, quos illi inter Indum et Cophetem statuunt : quibus amnibus comprehensæ regiones Indiæ, ut Plinius præmonet, adscribebantur a plerisque. H. et Ed.

53. *Sed ante sunt aliæ.* Aliæ insulæ prius memorandæ. Hard.

54. *Triquetra.* Unde et Delta ei nomen, ut diximus. Hard.

55. *CXX mill. pass. latitudine.* Vet. apud Dalec. *CXXX.* Insulam facit amnis in ipso ostio in duos alveos divisus: quos in ipsa basi figuræ triquetræ quam exhibent, distare a se invicem mille stadiis et octingentis Nearchus aiebat apud Strabonem, lib. XV, p. 701, hoc est, passuum millibus CCXXV. H. et Ed.

56. *Chryse et Argyre.* De utriusque insulæ, et Chryses præsertim, situ, discrepantes auctorum sententiæ faciunt, ut vatum potius somnia mihi quædam esse, quam vera orbis loca videantur. Quin ipse

metallis, ut credo. Nam quod[57] aliqui tradidere, aureum argenteumque iis solum esse, haud facile crediderim. Ab iis XX M. pass. Crocala[58]. Ab ea XII M. pass. Bibaga[59], ostreis et conchyliis referta. Deinde Toralliba[60] IX M. pass. a supra dicta, multæque ignobiles.

1 XXIV. (XXII.) Taprobanen[1] alterum orbem terrarum esse, diu existimatum est, Antichthonum[2] appellatione. Ut liqueret insulam esse, Alexandri Magni ætas resque præstitere. Onesicritus[3] classis ejus præfectus, elephantos ibi majores bellicosioresque, quam in India, gigni scripsit:

Plinius aliorum relatu, ac fama vulgi, cujus nec haberi se sponsorem cupit, non certis auctoribus ea nomina a se commemorari aperte satis significat. Plinium ad verbum hic transcribit auctor libri de Mensura orbis terræ. H. — Hæ insequentesque insulæ fortasse eæ sunt quæ *Laquedives* uno nomine appellantur. Ed.

57. *Quod aliqui tradidere.* Etiam Pomponius Mela, lib. III, cap. 7, p. 59 : « Ad Tamum ( promontorium est quod Taurus attollit), insula est Chryse : ad Gangem, Argyre. Altera aurei soli (ita Veteres tradidere ), altera argentei : atque ita, ut maxime videtur, aut ex re nomen, aut ex vocabulo ficta fabula est. » Hard.

58. *Ab iis XX M. pass. Crocala.* In MSS. *Ab iis XX M. pass. latitudinem Crocala.* Et auctor libri de Mensura orbis terræ : « Plinius Secundus in libro sexto in Oceano Indico insulas fieri ita monet... Ab his XX M. passuum latitudine Crotale, ab eaque XII Bibaga, ostreis ac conchulis referta : deinde Oralliba, VIII a supra dicta, multæque ignobiles. » Insulæ nomen Arriano, τὰ Κρόκαλα, νῆσος ἀμμώδης, insula arenosa. Situs, contra Arabii fluminis ostia, ipsamque Carmaniam, atque adeo citra Indum amnem. Sic ille in Indicis, pag. 551. H.

59. *Bibaga.* Βίβακτα νῆσος Arriano, loc. citat. ostreis præcipuæ magnitudinis referta insula. Hard.

60. *Toralliba.* Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. Chifflet. et edit. Elzev. *Coralliba.* Hard. et Ed.

XXIV. 1. *Taprobanen.* Ταπροβάνη Straboni, lib. XV, pag. 690. Mela Pomponius, lib. III, cap. 7, p. 59 : « Taprobane, inquit, aut grandis admodum insula, aut prima pars orbis alterius Hipparcho dicitur, etc. » Quum orbem alterum audis, continentem terram intellige, non insulam. A Plinio Solinus hæc descripsit, c. LIII, p. 83. Ipsa porro Taprobane hodie *Ceylan;* non, ut quidam arbitrati sunt, *Sumatra.* H.

2. *Antichthonum.* Hoc est, Antipodum. Hard.

3. *Onesicritus.* Solinus loc. cit. et Martianus, lib. VI, cap. de India, p. 224; Ælianus item, Hist. Anim. lib. XVI, cap. 18. Hard.

Megasthenes flumine dividi, incolasque Palæogonos[4] appellari, auri margaritarumque grandium fertiliores, quam Indos. Eratosthenes et mensuram prodidit, longitudinis 2
VII M. stad. latitudinis quinque[5] M. nec urbes esse, sed vicos septingentos[6]. Incipit[7] ab Eoo mari, inter ortum occasumque solis Indiæ prætenta, et[8] quondam credita XX dierum navigatione a[9] Prasiana gente distare : mox, quia[10] papyraceis navibus, armamentisque Nili peteretur, ad nostrarum navium cursus, VII dierum intervallo taxato. Mare 3
interest[11] vadosum, senis non amplius altitudinis passibus, sed certis canalibus ita[12] profundum, ut nullæ ancoræ sidant[13] : ob id navibus utrimque proræ, ne[14] per angustias

4. *Palæogonos*. Hoc est, priscos : quo modo Arcades appellari se προσελήνους volebant. HARD. — Nec mirum incolas dici Palæogonos, quum mons altissimus ibi adhuc dicatur *le Pic d'Adam*. ED.

5. *Longitudinis VII M. stad.* Hoc est, milliarium DCCCLXXV. HARD. — *Longitudinis VII M. stad. latitudinis quinque*. Sic libri omnes editi, et manu exarati. Sic ipse Solinus, cap. LIII, p. 83, et Martianus, lib. VI, cap. de India, pag. 224. Sic etiam Ælianus, Histor. Anim. lib. XVI, cap. 18 : Καὶ μῆκος μὲν ἔχειν σαδίων ζ', πλάτος δὲ ε'. Quamobrem qua fide Strabo, lib. XV, p. 609, ex Eratosthene longitudinem ejus octo millibus stadiorum circumscribat considerandum, μῆκος μὲν, ὡς ὀκτακισχιλίων σαδίων. HARD.

6. *Vicos septingentos*. Ælianus, loc. citat. DCCL, κώμας πεντήκοντα καὶ ἑπτακοσίας. HARD.

7. *Incipit*. Hæc iisdem verbis Solinus, loc. citat. Dalecamp. *incidit*. HARD. et ED.

8. *Et quondam credita*. Referenti Onesicrito id creditum testatur Strabo, lib. XV, p. 691. HARD.

9. *A Prasiana gente*. Quæ a Gange ad Indum usque recto cursu protenditur. HARD.

10. *Quia papyraceis*. Quia navibus tantum ex papyro textis, armamentisque, sive funibus, ex libro papyri, qualem Nilus suppeditat, tunc ea insula petebatur, earum tarditas adeo nostrarum, inquit, navium, hoc est majorum, quales sunt Romanæ, celeritate vincitur, ut jam non XX, sed VII dierum intervallo iter istud taxetur a Prasiana gente ad Taprobanen : quod Eratosthenes quidem, qui Ptolemæi tertii temporibus vixit, exploratum habuit, ut Strabo refert, p. 690. HARD.

11. *Mare interest*. Solinus et Martian. loc. cit. HARD.

12. *Ita profundum*. Dalec. *adeo profundum*. ED.

13. *Ancoræ sidant*. Ad profundi illius ima nequeunt pervenire, inquit Solinus, loc. cit. HARD.

14. *Ne per angustias*. Propter

alvei circumagi sit necesse: magnitudo[15] ad terna millia amphorum. Siderum[16] in navigando nulla observatio. Septemtrio[17] non cernitur: sed volucres secum vehunt, emittentes sæpius, meatumque[18] earum terram petentium comitantur. Nec[19] plus quaternis mensibus anno[20] navigant. Cavent a solstitio maxime centum dies, tum illo mari hiberno[21].

4 Hactenus[22] a priscis memorata: nobis diligentior notitia Claudii principatu contigit, legatis etiam ex insula advectis. Id accidit hoc modo: Annii Plocami, qui maris Rubri vectigal a fisco[23] redemerat, libertus circa Arabiam navi-

canalium angustias certis in locis circumagi navigia non poterant: idcirco ita ædificabantur, ut proras utrinque haberent, quo possent utraque fronte appellere. Hard.

15. *Magnitudo ad terna millia amphorum.* Hæc verba sic exhibent MSS. codices, Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. *Magnitudo alterna millia ad forum.* Chifflet. *magnitudo autem ad navium foros.* Eadem, quod nihil sanationis accipere posse viderentur, in omnibus editis libris prætermissa. Plana est et explicatu facilis nostra emendatio: navigia ejusmodi non majoris ponderis capacia fuisse, quam trium millium pondo amphorarum. Sosipater Charisius, Instit. Gram. lib. I, auctor est Plinium, libro sexto Dubii sermonis, *amphorum* dixisse, pro *amphorarum;* quod et Livius dixit lib. I, cap. et Cicer. Epist. lib. III. Capacitatem navium per modios et amphoras explorare, moris fuit olim, hodieque perseverat. Hard.

16. *Siderum.* Solinus et Martianus, loc. cit. Hard.

17. *Septemtrio.* Polus septemtrionalis. Diodorus Sic. Bibl. lib. II, p. 141, præter jam laudatos. H.

18. *Meatumque earum.* Sciunt nautæ aves volatu petere terram solere: quamobrem quo illæ abeunt, in eam partem ipsi quoque cursum dirigunt, flectuntque navigia. Martianus, loc. cit. «Avium quas vehunt, volatus sequuntur, etc.» Hard.

19. *Nec plus quaternis.* Ita Solinus, cap. LIII, p. 83, et Capella, lib. VI, cap. de India, pag. 224. Codices quoque vetusti, Reg. 1, 2, Colbert. 1, 2, Paris. etc. In libris editis hactenus perperam *quam ternis.* Hard.

20. *Anno.* Dalec. *in anno.* Ed.

21. *Hiberno.* Concitato tum maxime tempestatibus mari, ut fit in nostro orbe plerumque per brumam. Hard.

22. *Hactenus*, etc. Solinus hæc totidem verbis, loc. cit. Hard.

23. *A fisco redemerat.* Ab imperatore, cujus pecunia fiscus vocabatur: ut populi ærarium. Fuit Arabia inter eas provincias, quæ Augusto sortito obtigerant, ut fere

gans, Aquilonibus[24] raptus præter Carmaniam, xv die Hippuros[25] portum ejus invectus, hospitali regis clementia sex mensium tempore imbutus[26] alloquio, percontanti postea narravit[27] Romanos et Cæsarem[28]. Mirum in modum in auditis[29] justitiam ille suspexit, quod pares pondere denarii essent in captiva pecunia, quum diversæ imagines indicarent a pluribus factos. Et hoc maxime sollicitatus ad amicitiam, legatos quatuor misit, principe eorum Rachia. Ex iis cognitum D. esse oppida, portum contra meridiem, appositum oppido Palæsimundo[30], omnium ibi clarissimo,

cæteræ in limitibus imperii constitutæ: permissæ populo reliquæ. Vide Sueton. in Aug. c. XLVII. H.

24. *Aquilonibus.* Non *Aquilone* dixit, ne forte Aquilonem proprie dictum intelligeres, qui inter septemtrionem spirat et exortum solis æstivum: sed Aquilonibus, hoc est tempestatibus, quocumque illæ vento concitentur: quo sensu Maro cecinit, Æn. IV, 310: « Et mediis properas Aquilonibus ire per altum. » Non Aquilone sane ex Africa in Italiam, sed ex Italia potius in Africam opportuna navigatio est: ex Arabia Taprobanen Coro potius, sive Argeste, quam Aquilone, itur. Sed et hibernus Aquilo Corus dictus est lib. II, cap. 47. HARD.

25. *Hippuros portum ejus.* Taprobanes nimirum, Ἱππούρους portum vocat: qua in voce superesse vestigia nominis Ophir, in græcam speciem sic transformati, credit Bochartus, Geogr. sacr. lib. I, cap. 46. HARD.

26. *Imbutus alloquio*, etc. Sermonem edoctus, inquit Solinus, loco proxime citato. HARD.

27. *Narravit.* Dalecamp. *enarravit.* ED.

28. *Cæsarem. Mirum*, etc. Vet. apud Dalec. Dalec. *Cæsarem. Rex autem mirum in modum inter audita justitiam Romanorum suam suspexit.* ED.

29. *In auditis.* Ex iis quæ audierat, id unum maxime suspexit: quod nimirum pecunia, quæ capta cum ipso erat, ut ait paraphrastes Solinus, tametsi signata disparibus foret vultibus, parem tamen haberet modum ponderis. Quam hæc præpostere Salmasius interpretetur, in Solin. p. 1117, si satis est otii, vide. Legis latæ de probando denariorum pondere, Plinius meminit cap. 46. Nos quoque Romanos denarios plures appendimus, et plane pares pondere, ne levi quidem vel unius grani, ut vocant, discrimine, mirati sumus. HARD.

30. *Palæsimundo.* Id antiquum insulæ universæ nomen fuisse auctor est Marcianus Heracl. in Periplo, pag. 39, Πρώτη μὲν ἡ Ταπροβάνη νῆσος ἡ Πάλαι Σιμούνδου καλουμένη, νῦν δὲ Σαλικὴ. Et p. 32: Τῆς τε Ταπροβάνης καλουμένης, τῆς Παλ-

ac[31] regia CC mill. plebis. Stagnum intus Megisba, CCCLXXV[32] mill. passuum ambitu, insulas pabuli tantum fertiles com-
6 plexum. Ex eo duos amnes erumpere : Palæsimundum, juxta oppidum ejusdem nominis, influentem in portum[33] tribus alveis, quinque stadiorum arctissimo, XV amplissimo : alterum ad septemtriones[34] Indiamque versum, Cydara nomine. Proximum esse Indiæ promontorium, quod vocetur Coliacum[35], quatridui navigatione, medio in cursu solis[36] insula occurrente. Mare id colore[37] perviridi, præterea fruticosum arboribus, jubas[38] earum gubernaculis dete-
7 rentibus. Septemtriones[39] Vergiliasque apud nos, veluti novo cælo, mirabantur. Ne[40] lunam quidem apud ipsos, nisi

λιγεμούνδου (forte Παλαισιμούνδου ut prius), καλουμένης πρότερον. Sic enim habet et auctor Peripli maris Erythræi. HARD. — Male, ut videtur Dalec. hic et infer. *Palesimundo*. Hodie *Jafanapatnam*, ut opinatur D'ANVILLE. ED.

31. *Ac regia CC*. Dalec. *ac regiæ*. Elzev. *ac regiam*. In regia, τῷ βασιλείῳ, fuisse ait ducenta millia plebis : in toto igitur oppido, quanto plura? H. et ED.

32. *CCCLXXV*. Dalecampius, *CCLXXV*. ED.

33. *Portum*. Chiffl. *pontum*. ED.

34. *Septemtriones*. Dalec. *septemtrionem*. ED.

35. *Coliacum*. Non recte hactenus impressi libri *Colaicum* ediderunt. Dionysio Periegetæ, v. 593, est Κωλὶς ἄκρα et Κωλὶς κολώνη. Dionysium Festus expressit, in Descript. Orbis, v. 783 : « Contemplator item qua se mare tendit in Austrum, Inque Notum Oceanus freta ponti cærula curvat, Altaque Coliadis mox hic tibi dorsa patescent Rupis, et intenti spectabis cespitis arces : Pro quibus ingenti consistens mole per undas Insula Taprobane gignit tetros elephantes. » Incolæ inde Coliaci appellati, apud Strab. l. XV, p. 690, Κωνιακοὶ perperam pro Κωλιακοί. Κωλὶς ἄκρα, *le cap de Comorin*, ad fretum Taprobanense, *le dédroit de Manar, entre la côte de la Pêcherie et l'île de Ceylan*. HARD. et ED.

36. *Solis insula*. Diversa hæc est ab altera ejusdem nominis, de qua dicetur cap. 26, ante Carmaniam, ut recte animadvertit Vossius in Melam, p. 281. Inter Indiam Taprobanenque, insulas alias agnoscit Strabo, lib. XV, p. 690. HARD.

37. *Mare id colore*. Solinus, cap. LIII, p. 84. HARD.

38. *Jubas earum*. Ramos ac frondes. HARD.

39. *Septemtriones*. Solinus, pag. 83. HARD.

40. *Ne lunam quidem*. Ita MSS. omnes. Dal. *lunam quidem*. Solinus, loc. cit. Sed purum id putumque commentum est hominum, de se suisque incredibilia venditantium,

ab octava ad XVI supra terram aspici fatentes. Canopum lucere noctibus, sidus ingens et clarum. Sed maxime mirum iis erat, umbras suas in nostrum cælum cadere, non in suum; solemque [41] a læva oriri, et in [42] dexteram occidere potius, quam e diverso. Iidem narravere, latus insulæ, quod prætenderetur Indiæ, x [43] mill. stad. esse ab [44] oriente hiberno. Ultra [45] montes Emodos, Seras quoque ab ipsis 8
aspici, notos etiam commercio: patrem Rachiæ commeasse eo: advenis sibi [46] Seras occursare. Ipsos [47] vero excedere

ut plane mirum videri debeat, si id vetustis astrologis Taprobanitæ legati persuaserint: iis enim perinde ac nobis, tertio post novilunium die, ac cæteris deinceps luna apparet. Hard.

41. *Solemque a læva.* Taprobanensium scilicet vertici sol, haud multo post æquinoctii tempus incumbit: inde flectit se idem ad septemtriones, tropicumque Cancri: mox rursum ad Æquatorem, unde deflexerat, regreditur: atque hæc omnia senis mensibus peraguntur. Itaque per eos menses ad solem meridianum obverso vultu, oriri a dextra vident, a læva occidere: contrariasque ob causas senis itidem fere mensibus, obversa in austrum facie, e diverso, uti nobis contingit, cæterisque citra lineam, ut aiunt, æquinoctialem positis. Hard.

42. *In dexteram.* Vet. ap. Dalec. *dextera.* Ed.

43. *X mill. stad.* Quæ passuum efficiunt duodecies centena quinquaginta millia. Hard.

44. *Ab oriente hiberno.* Indiæ Taprobane prætenditur, qua parte sol Indis oriri hieme cernitur: hæc Indiæ latus obvertit insula, decem mille stadiorum longitudine porrectum. Dalec. dat *ab oriente hiberno ultra montes Emodos.* Alii hodie *Sumatra*, alii *Ceylan*. Hard. et Ed.

45. *Ultra montes Emodos.* Commeantibus ultra montes Emodos Taprobanitis, ab iis aspici Seras quoque, qui cæterorum hominum colloquia conspectumque fugerent, ut dictum est cap. 20, quin etiam inter eos esse commercia. Hard.— Hoc ita Solinus accepit, cap. LIII, pag. 84, ut existimarit Sericum latus e Taprobanitarum collibus prospici. « Cernunt, inquit, latus Sericum de montium suorum jugis. » Insigni oculorum acie fuisse necesse est, qui non Indiæ latus, a quo septem dierum navigatione distarent, sed et ultra Gangis ortus, montesque Emodos, Seras prospicerent. Hard.

46. *Sibi Seras occursare.* Qui reliquos advenas aversarentur, ac refugerent. Prius legebatur, *ibi feras occursare.* Vet. apud Dalec. *ibi feras occursare.* Ed.

47. *Ipsos vero.* Seras nimirum: etsi Martianus, lib. VI, c. de India, pag. 224, et Solinus, cap. LIII, p. 84, de Taprobanensibus hæc inconsulte acceperunt. Hard.

hominum magnitudinem, rutilis comis, cæruleis oculis, oris sono truci, nullo[48] commercio linguæ. Cætera[49] eadem, quæ nostri negotiatores. Fluminis[50] ulteriore ripa merces positas juxta venalia tolli ab his, si placeat permutatio: non[51] aliter odio justiore luxuriæ, quam si perducta mens illuc usque cogitet, quid, et quo petatur, et quare.

9 Sed[52] ne Taprobane quidem, quamvis extra orbem a natura relegata, nostris vitiis caret. Aurum[53] argentumque et ibi in pretio. Marmor[54] testudinis simile, gemmæ margaritæque in honore multo præstantiores: et totius luxuriæ nostræ cumulus. Ipsorum opes majores esse dicebant, sed apud nos opulentiæ majorem usum. Servum nemini: non[55] in diem aut interdiu somnum: ædificia modice ab humo exstantia, annonam numquam augeri, non fora litesve esse: coli Herculem: eligi regem a populo

48. *Nullo commercio.* Dalec. *nulli commercio.* Ed.

49. *Cætera eadem.* Cætera eadem de Seribus legati Taprobanenses retulere, quæ Romani negotiatores. Hard.

50. *Fluminis ulteriore.* Ad Seras hæc quoque pertinent, quæ Mela breviter, lib. III, cap. 7, p. 58: « Seres intersunt, genus plenum justitiæ, ex commercio, quod rebus in solitudine relictis absens peragit, notissimum. » Hard.

51. *Non aliter odio.* Nemo luxuriam justius aversetur, etc. Huc pertinent ea quæ Plinius de margaritarum luxuria scribit, lib. IX, cap. 54. Hard.

52. *Sed ne Taprobane.* Jam redit ad Taprobanen, a qua discesserat, ut de Serum moribus ac ritu ageret. Hard.

53. *Aurum*, etc. Hæc deinceps Solinus iisdem verbis, cap. LIII, p. 84. Hard.

54. *Marmor testudinis.* Solini paraphrasis: « Secant marmora testudinea varietate, » hoc est, instar testudinis varia. Hard. — *Marmor testudinis simile.* Salmasius in Solin. p. 1122, jam tum Solini ævo irrepsisse in Plinii verba mendam suspicatur, legique oportere, « Aurum argentumque et ibi in pretio, marmor, testudines. Simili gemmæ margaritæque in pretio, etc. » Sed rem cuivis paulo attentius contemplanti, videbitur is omnino orationi Plinianæ sententiæque vim afferre, et auctoritatem omnium plane codicum, quos summa fide secuti sumus, aspernari. H.

55. *Non in diem.* Reliqua deinceps de Taprobanensium moribus exscripsere a Plinio Martianus et Solinus, loc. cit. Hard.

senecta clementiaque, liberos non habentem : et si postea gignat, abdicari, ne fiat hereditarium regnum. Rectores 10
ei a populo xxx[56] dari : nec nisi plurium sententia quemquam capitis[57] damnari : sic quoque appellationem esse ad populum; et LXX[58] judices dari: si liberent ii reum, amplius triginta, iis[59] nullam esse dignationem, gravissimo probro. Regi[60] cultum Liberi Patris, cæteris Arabum. Regem, si quid delinquat, morte multari, nullo interimente, aversantibus[61] cunctis, et commercia etiam sermonis negantibus. Festa venatione absumi, gratissimam eam tigribus[62] elephantisque constare. Agros diligenter coli: vitis usum non esse, pomis abundare. Esse et in piscatu voluptatem, testudinum maxime, quarum superficie familias habitantium contegi: tanta reperiri magnitudine. Vitam[63] hominum centum annis modicam. Hæc comperta de Taprobane.

XXV. Quatuor satrapiæ, quas in hunc locum distulimus, ita se habent. (XXIII.) A proximis Indo[1] gentibus, 1
montana. Capissene[2] habuit Capissam urbem, quam diruit

56. *XXX dari.* Ità Capella loc. cit. p. 225. At Solinus, xxxx. H.

57. *Capitis.* Vet. apud Dalec. *capite.* Ed.

58. *LXX.* Elzev. *et septuaginta.* Ed.

59. *Iis nullam esse.* Prioribus nempe rectoribus, qui damnarant, nullum deinceps honorem haberi, sed gravissimum probrum inferri, exauctoratis nimirum, et de rectorum gradu dejectis. Hard.

60. *Regi cultum.* Solini paraphrasis : « Cultu rex dissimilis a cæteris : vestitur syrmate, ut est habitus quo Liberum Patrem amiciri videmus. » Hard.

61. *Aversantibus.* Vet. ap. Dalec. sed *avertantibus.* Ed.

62. *Tigribus*, etc. Idem paraphrastes : « Interdum venatibus indulgent : nec plebeias agunt prædas : quippe quum tigres aut elephanti tantum requirantur. » H.

63. *Vitam hominum.* Diodorus Sic. Bibl. lib. II, p. 139, præter Solinum et Martianum. Hard.

XXV. 1. *A proximis Indo.* Non qua se parte effundit in mare, sed ubi fere exoritur, priusquam ullum amnem excipiat paulo nobiliorem. Accolunt ibi Taxilæ, ut dictum est cap. 23, aliæque gentes, quæ montibus ab occasu clauduntur, et a Paropamisadis Arachosiisque disterminantur. Hard.

2. *Capissene habuit Capissam.* Ita Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. Chiffl. et vet. Dalec. Perperam editi, *Capissenæ habent.* Deterius Solinus, c.

Cyrus. Arachosia[3] cum[4] oppido et flumine ejusdem nominis, quod[5] quidam Cophen dixere, a Semiramide conditum. Amnis[6] Erymanthus præfluens Parabesten Arachosiorum. Proximos iis a meridie ad[7] partem Arachotarum

LIV, p. 85, Caphusam urbem appellat, et proximam Indo facit. Hæc Ptolemæo Κασπίσα in Paropamisadarum confinio, l. VI, c. 18. H.

3. *Arachosia.* Ultima olim Persici imperii versus orientem satrapia: pars regni *Kaboul* dicti etiamnunc vocata. H. et Ed.

4. *Cum oppido.* Ἀράχωτος oppido et amni nomen est apud Ptolem. lib. VI, cap. 20; oppido Ἀραχωσία, apud Stephanum. Amnis in Indum fluit, uti ex Ptolemæo colligitur. Isidoro Characeno, in Σταθμοῖς, p. 189, Ἀλεξανδρόπολις, μητρόπολις Ἀραχωσίας· ἔστι δὲ ἑλληνὶς, καὶ παραῤῥεῖ αὐτὴν ποταμὸς Ἀράχωτος. Stephano est, Ἀλεξάνδρεια ἐν Ἀραχώτοις. Hard. — Urbem nomen *Rokkhage* servare ait d'Anville; flumini nunc nomen *Karé*, ut vult Barbié du Bocage. Ed.

5. *Quod quidam Cophen.* Id certe oppido nomen fuisse Stephanus auctor est, pag. 98: Ἀραχωσία, πόλις οὐκ ἄπωθεν Μασσαγετῶν· Στράβων ἐνδεκάτῃ· ὑπὸ Σεμιράμεως κτισθεῖσα, ἥτις καὶ Κωφὴν ἐκαλεῖτο· οἱ πολῖται Ἀραχώσιοι· τῆς δὲ Κωφῆνος Κωφήνιοι. MSS. tamen omnes, Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. Chiffl. *Cutin*, non *Cophen*, legunt: fortasse pro *Cufin*, et id pro *Cofen* vel *Cophen*. Solinus hunc locum strictim prætericns, præpostera codicum suorum interpunctione delusus, Erumando amni impositam Arachosiam scribit. Hard.

6. *Amnis Erymanthus præfluens Parabesten.* Sic postremas voces exhibent plane totidem litteris et apicibus Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. etc. ut Parabeste nomen sit oppidi Arachosiorum. Male editi, *per Abesten.* Simili forma loquendi usus mox paulo, *Arius amnis, qui præfluit Alexandriam.* Porro non is est Ἐτύμανδρος Arriani, de Exped. Alexandr. lib. IV, p. 253, qui per Evergetas in Ariæ campis decurrit, ac demum se condit in arenas, quamquam eumdem esse Ortelius existimat, Salmasiusque in Solinum, pag. 1175, quum inter utrumque amnem, et multa passuum millia, et Paropamisi juga intersint. Sed quem Polybius, LXI, p. 908, Ἐρύμανθον vocat, quo transmisso ex Arachosia in Drangianam iter est, inde in Carmaniam: Διελθὼν τὴν Ἀραχωσίαν, καὶ περαιωθεὶς τὸν Ἐρύμανθον ποταμὸν ἧκε διὰ τῆς Δραγγιανῆς εἰς τὴν Καρμανίαν. Magno igitur errore *Hermandus* hactenus appellatus est in libris editis: a Solino, *Erumandus*. Propius a vero abfuit Chifflet. cod. qui *Erymadus* scripsit. Hard.

7. *Ad partem Arachotarum.* Ex parte tantum Arachotarum satrapiam contingunt Gedrosi a meridie. Ita Ptolemæus libro VI, capite 20. Arachosii dicti urbis incolæ, circumjacentesque populi: Arachotæ, totius satrapiæ indigenæ. Hard.

faciunt Gedrosos[8], et a septemtrione Paropamisadas[9]: Cartana oppidum sub Caucaso, quod postea Tetragonis dictum. Hæc[10] regio est ex adverso. Bactrianorum[11] deinde, cujus oppidum Alexandria[12], a conditore dictum. Syndra-

8. *Gedrosos*. Γεδρωσία regioni nomen fuit: nunc *Mekran*. H. et Ed.

9. *Paropamisadas*. Παροπαμισάδαι Straboni, lib. XV, p. 724, a Paropamiso monte, qui iisdem imminet, nomen habuere. Oppidum habent hodieque insigne, *Kaboul*, regni cognominis caput: quod a Plinio Cartana nunc appellari, et Tetragonida, Τετραγωνίδα, a forma quadrata, haud levis suspicio est. Nam quod Ortelius Arachosiæ attribuit Tetragonida, nihil moror: habet vir alioqui eruditus similia non pauca παροράματα. Hard.

10. *Hæc regio*. Nihil est hac sententia planius. Hæc, inquit, Paropamisadarum regio, quæ sub Caucaso, quæ una ex quatuor Satrapiis, quas in hunc locum distulit, ubi Cartana oppidum, ex adverso est Arachosiæ. Bactrianorum deinde regio sequitur, cujus oppidum Alexandria. Præpostera hujus loci interpunctio Salmasium aliosque in summas adduxit angustias: ut quo verterent se, nescirent. Sic enim hactenus est editum, *hæc regio est ex adverso Bactrianorum: deinde, cujus oppidum*, etc. MSS. omnes Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. Chiffl. etc. ita plane, ut nos edidimus, hunc locum exhibent, si interpunctionem exceperis, quam ii nullam præ se ferunt. At Salmasius, p. 1175, in Solin. ita demum se pulchre conjecisse putat, si legat: « Hæc regio est ex adversum Bactrianos. Aria deinde, cujus oppidum Alexandria. » Ac simul admonet Alexandriam hanc a regione ἐν Ἀρίοις cognominatam esse. Perinde quasi nunc de Aria possit esse sermo: qua de regione, atque adeo de ipsa Alexandria ἐν Ἀρίοις, prolixior paulo mox instituitur, hoc ipso capite, his verbis: « Ariana regio ambusta fervoribus... Arius amnis qui præfluit Alexandriam: » ac non de Alexandria potius Bactriana perspicue agatur. Hard.

11. *Bactrianorum deinde*, etc. Dalec. *Bactrianorum: deinde, cujus oppidum Alexandria, a conditore dictum, Syndraci*, etc. Ed.

12. *Alexandria*. Hæc apud Stephanum undecima est urbium ejus nominis, juxta Bactra, quæ Bactrianorum metropolis, de qua dictum est c. 18. Steph. Ἀλεξάνδρεια... ἐνδεκάτη, κατὰ Βάκτρα. Negat Salm. p. 1175, in Sol. pertinere id oppidum ad Paropamisadas. Recte id quidem: sed neque ad Alexandriam in Ἀρίοις pertinet, etsi id ille omni ope contendit. Cur vero ad Paropamisadas referri non oporteat, subjungit rationem, quod in Paropamisadis Alexandria nulla sit. Itane vero? Quid igitur ista volunt quæ Arrianus refert de Alexandro, lib. IV, pag. 290, transmisso Caucaso, pervenisse Alexandriam, quæ apud Paropamisadas condita fuerat? ὑπερβαλὼν δὲ τὸν Καύκασον ἐν δέκα ἡμέραις ἀφίκετο ἐς Ἀλεξάνδρειαν πόλιν, τὴν κτισθεῖσαν ἐν Παροπαμισάδαις. Illam hodie esse *Candahar* opina-

ci[13], Dangalæ[14], Parapiani, Cantaces, Maci. Ad Caucasum, Cadrusi[15]: oppidum ab Alexandro conditum.

2 Infra[16] hæc omnia, ora ab Indo: Ariana regio ambusta fervoribus, desertisque circumdata, multa tamen interfusa opacitate: cultores congregat circa duos maxime fluvios, Tonderon[17] et Arosapen. Oppidum Artacoana[18]. Arius[19]

tur vir eruditissimus BARBIÉ DU BOCAGE. H. et ED.

13. *Syndraci.* Horum regionem ultimum fuisse ea parte expeditionum Alexandri terminum, Plinius auctor est, lib. XII, cap. 12. H.

14. *Dangalæ, Parapiani, Cantaces, Maci.* Chiffl. *Dangale, Patapinæ, Cataces, Mazi.* Dalec. *Dangulæ*, etc. Quid si legendum, *Sangalæ, Parapini, Cathæi, Acinacæ?* Nam Sangala oppidum, et Cathæos, circa Acesinæ fluvii fontes, montemque Caucasum, Arrianus agnoscit, de Exped. Alex. lib. V, p. 357. Acinacas, in Bactris ad meridiem, juxta Paropamisum, Ptolemæus, lib. VI, cap. 11. HARD.

15. *Cadrusi: oppidum*, etc. Dal. *Cadrusi oppidum*, etc. Hæc Alexandria Paropamisadarum est, de qua modo super. nota 12 diximus. Cadrusi gentis nomen est: Alexandria, oppidi. Distinctio male posita fefellit Solinum, qui cap. LIV, p. 85, Cadrusiam oppidi nomen commentus est. H. et ED.

16. *Infra hæc omnia.* Infra Capissenen, Arachosiam, Paropamisadas, et Gedrosos, ab Indo amne ora australi mari prætenta subjacet: atque inde incipit Ariana regio. Sic Eratosthenes apud Strabonem, lib. XV, pag. 723, Arianam ab oriente, Indo: ab austro, mari claudi ac terminari ait. Mela Pomponius lib. III, cap. 7, ubi de Indi ostiis egit: « Regio ob æstus intolerabilis, alicubi cultoribus egens, inde ad principia Rubri maris pertinet. Ipsa invia atque deserta, humus cineri magis fit quam pulveri similis. Ideoque per eam rara et non grandia flumina emanant, quorum Tuberonem, et Arusacem notissima accepimus. » HARD.

17. *Tonderon et Arosapen.* Chiffl. *Tomberon.* ED. — Tuberonem et Arusacem Mela vocat, ut diximus. Qui Oroatim pro *Arusacem* substituere Salmasius tentavit, merito vapulavit a Vossiò in Melam, pag. 282. HARD.

18. *Artacoana.* Ita MSS omnes. Dalec. *Artacanna.* Arianæ oppida recensendi capit initium ab iis, quæ septemtrioni Parthiæque propiora sunt. In his Artacoana familiam ducit, quæ Ἀρχταχάνα Straboni dicitur, lib. XI, pag. 516. Ἀρτακόανα Arriano, lib. III de Exped. Alex. pag. 222, qui regiam hanc Ariorum fuisse prodit. HARD. — Eadem videtur esse cum Aria, hodie *Fuchendy*. ED.

19. *Arius amnis.* Ἄρειος, ὅτου ἐπώνυμος ἡ τῶν Ἀρείων γῆ ἐστι, a quo Ariorum regio appellationem accepit, inquit Arrianus, lib. IV de Exped. Alex. pag. 253. Ἀρείας ποταμὸς Ptolemæo, lib. VI, cap. 17. Amnis Ἄριας Straboni, lib. XI,

amnis, qui præfluit[20] Alexandriam ab Alexandro conditam. Patet oppidum stadia[21] xxx, multoque pulcrius, sicut antiquius, Artacabane[22], iterum ab Antiocho munitum, stadia L. Dorisci[23] gens. Amnes: Pharnacotis[24], Ophradus. Pro- 3
phthasia[25] oppidum Zariasparum: Drangæ[26], Evergetæ[27],

pag. 518, regio ipsa Ἀρία, lib. XV, pag. 724, et Ptolemæo. Hard. — Amnis hodie *Hery-Roud* appellatur, regio *Khorassan*. Ed.

20. *Præfluit Alexandriam.* Hæc Ἀλεξάνδρεια ἡ ἐν Ἀρείοις cognominata a solo in quo condita, Isidoro Charac. pag. 188; Ptolemæo loc. cit. aliisque. Hard. — Hodie *Hérat* urbs in tota regione præcipua. Ed.

21. *Stad. XXX.* Sive millia passuum fere quaterna. Hanc oppidi hujus amplitudinem ad Alexandriam, quæ sub Caucaso fuit, perperam transtulit Solinus, cap. LIV, pag. 85.

22. *Artacabane.* Chiffl. *Artacabene.* Ed. — Isidorus Characenus in Σταθμοῖς, pag. 188, Ariæ oppida enumerans: Ἐντεῦθεν, inquit, Ἄρεια... ἔνθα Κανδάκη πόλις, καὶ Ἀρτακαύαν πόλις, καὶ Ἀλεξάνδρεια ἡ ἐν Ἀρείοις. Hæc Ptolemæi, lib. XI, cap. 17: Ἀρτικαῦδνα in Aria est. H.

23. *Dorisci gens.* In MSS. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, et Paris. *Dori gens.* Chiffl. *Dorisdorii.* Ed. — Hujus gentis situm, amniumque qui mox appellantur, ex ipsa orationis serie colligere in promptu est, in Ariæ, Carmaniæ, Drangianæque confinio, versus occasum, Parthiamque. Hæc omnia Ortelius perperam ad Indum transfert. Hard.

24. *Pharnacotis.* Hodie, ut videtur, *Ferrahround*; Ophradus fortasse *Kouchround*. Ed.

25. *Prophthasia*, etc. Chiffl. *Phroptrasia, oppidum Zaraspadum.* Dalec. *Prophthasia oppidum Zarasparum.* Superius cap. 21, Prophthasia Drangarum appellata: et ab Eratosthene, ut diximus, Προφθασία ἡ ἐν Δράγγῃ. Fuit igitur id oppidum in Drangis, de quibus statim agitur: sed idem a Zariaspis colonis eo deductis conditum. Sic cap. 12, oppidum Mastya Milesiorum dicitur, hoc est, a Milesiis conditum. Sunt autem Zariaspæ iidem qui Bactrorum primarii oppidi cives, ut diximus, cap. 17 et 18. Prophthasia hodie *Zarang* dicitur. Hard. et Ed.

26. *Drangæ.* Stephanus: Δράγγαι ἔθνος Περσικῆς. Meminit et Strabo, lib. XI, pag. 516, ubi Drangianam, qua parte contingit Carmaniam, Ariæ partem facit. Hard.

27. *Evergetæ.* Hactenus *Argetæ* libri omnes editi prætulerunt. Nos ex Strabone *Evergetæ* maluimus. Is enim, lib. XV, pag. 724, e Drangis, inquit, Alexander Magnus venit in Evergetas, quibus id nomen Cyrus indidit: Εἶτ' ἐκ Δραγγῶν ἐπί τε τοὺς Εὐεργέτας ἧκεν, οὓς ὁ Κῦρος οὕτως ὠνόμασε, quod ab iis beneficio esset affectus, ut Arrianus refert, libro III de Expeditione Alexandri, pag. 228, ubi et Agriaspas prius vocatos tradit. Vide et Justinum, libro XII, cap. 5. Hard.

Zarangæ[28], Gedrusi[29]. Oppida : Peucolais[30], Lymphorta : Methoricorum[31] desertum. Amnis Manais : Augutturi[32] gens. Flumen[33] Borru : gens Urbi[34]. Flumen navigabile Pomanus[35] Pandarum[36] finibus. Item Cabirus[37] Suarorum, ostio portuosus. Oppidum Condigramma. Flumen[38] Cophes. Influunt in eum navigabilia Sadarus[39], Parospus, Sodinus.

4 Arianæ partem esse Daritin[40] aliqui volunt, mensuram-

28. *Zarangæ*. Ζαραγγαῖοι Arriano, lib. III de Exped. Alex. pag. 223. Pars Drangarum aliqua fuit : quamobrem quæ de Zarangæis Arrianus prodidit, hæc de Drangis Strabo, Curtius aliique. Respondere horum regio videtur ei tractui, regni *Kaboul*, quem nunc *Sigistan*, sive *Sedjestan* vocant. Hard. et Ed.

29. *Gedrusi*. Qui et Gedrosi, Γεδρωσοὶ, de quibus paulo superius actum est. Inter Carmaniam, ab occasu : et Indi fauces, ab ortu : a meridie, mari ipso Indico clauduntur. Hard.

30. *Peucolais*, *Lymphorta*. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. Chiffl. *Peucolis*, *Lyphorta*. Fuere hæc Gedrusorum oppida. Longo hinc intervallo disjuncti Peucolaitæ, de quibus egimus cap. 23. Hard.

31. *Methoricorum desertum*. In codicibus modo laudatis, *Methoreum deserta*, legitur ; in Chiffl. *Metorgum*, *le désert de Lut*, in Gedrosia.

32. *Augutturi gens*. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, *Aguthri*. Chiffl. *Accutri*. Hard.

33. *Flumen Borru*. Reg. 1, 2, *Flumen Horum*. Chiffl. *Eorum*. H.

34. *Urbi*. Chiffl. *Orbi*. Ed.

35. *Pomanus*. Dalecamp. *Ponamus*. Ed.

36. *Pandarum finibus*. Vet. ap. Dalec. *Pandorum finibus*. Ed. — Igitur gens Pandæ, de qua dictum est cap. 23, etiam citra Indi ostia aliquanto terrarum tractu protulit imperii fines. Hard.

37. *Cabirus Suarorum*. Rectius ita codices modo appellati, quam libri impressi, *Caberon Sorarum* : sequitur enim, *ostio portuosus*, non portuosum. Hard.

38. *Flumen Cophes*. Longe hic amnis diversus a Cophene sive Cophete, de quo cap. 23, qui Ptolemæo Suastus nominatur, in Indumque influit. Hic per se in mare devolvitur, tres alios navigabiles secum afferens, Seddarum, Parospum, Sodinum : sic enim ea nomina in codd. citatis proxime leguntur. Atque ex ipso situ terrarum, quæ describuntur a Plinio (nam in Gedrosiæ ora maritima explananda habitat), perspicua res est, amnem eum esse qui Ptolemæo, lib. VI, cap. 21, Ἀράϐιος ποταμὸς dicitur. Plinio, ipsi lib. IX, cap. 2, Arbis est : « Gedrosos, inquit, qui Arbin amnem accolunt. » Et lib. VII, cap. 2 : « Oritas ab Indis Arbis fluvius disterminat. » H.

39. *Sadarus*, *Parospus*, *Sodinus*. Chifflet. *Saddaros*, *Parospus*, *Sodanus*. Ed.

40. *Daritin*. Quæ Ptomelæo Δα-

que produnt utriusque longitudine $\overline{\text{XIX}}$[41] L. latitudine dimidio minore, quam[42] Indiæ. Alii Gedrusos, et[43] Pasires posuere per CLXXXIII[44] mill. passuum. Mox Ichthyophagos[45] Oritas, propria non Indorum lingua loquentes[46], per CC mill. passuum. Inde posuere Arbiorum[47] gentem per[48] CC mill. Ichthyophagos[49] omnes Alexander vetuit piscibus

ρεῖτις χώρα, lib. VI, cap. 2, in Mediæ parte orientali, quæ Carmaniæ confinis est. Hard.

41. *$\overline{XIX}$ L.* Hoc est, decies et novies centena, et quinquagena millia passuum. Stadia numerat fere bis mille Strabo, lib. XI, pag. 516, hoc est, vicies et quinquies centena millia pass. Libri editi hactenus *XIX L. millia pass.* Sed has voces, *mill. pass.* nulli fere usquam MSS. habent. Hard.

42. *Quam Indiæ.* Cujus de latitudine diximus cap. 21.

43. *Et Pasires posuere.* Libri hactenus editi, *Alii Gedrusos et Scyros posuere.* Reg. 1, Colb. 1, 2, *Et Syros posuere.* Salmasius in Solin. pag. 1176, *Oros* reponit, plane contra scriptoris mentem. Nam quum iidem Ori et Oritæ sint, ultro id ipso fatente Salmasio: Oritæ autem hos sequantur, quorum nunc nomen quæritur, Oros eos esse, probari nulla ratione potest. *Pasires* vero pro *Syros* rescribi potius oportere censuimus, secuti Arrianum, qui in Indicis, pag. 558 et 559, hanc ipsam oram describens, atque ab occasu solis exorsus, contrario quam Plinius ordine, primum Arabiorum gentem, mox Oritas, tum Gedrosos, in mediterraneo locat: infra hos deinde in ora Ichthyophagos, hisque vicinos Πασιρέας. Quin Plinius ipse cap. seq. Pasiras Ichthyophagis finitimos facit. H.

44. *CLXXXIII.* MS. Reg. 2, et Chifflet. *CXXXVIII.* MS. Reg. 1, ed. princ. et Elz. *CXXXIV.* Ed.

45. *Ichthyophagos Oritas.* Infra Gedrosos maritima hi loca obtinebant, teste Arriano in Indicis, pag. 559. Ὠρῖται ἔθνος Ἰνδικὸν αὐτόνομον, liberæ conditionis gens Indica, Stephano. Ab Oreo Eubœæ oppido Ὠρεῖται. Hi Ὠρῖται ab Ὤροις oppido, de quo Arrianus, lib. IV de Exped. Alex. pag. 304. Hos ab Indis differre lingua et institutis scribit etiam Arrianus, pag. 558. Hard.

46. *Loquentes, per CC mill.* etc. Chiffl. *loquentes. Ichthyophagos omnes Alexander vetuit piscibus vivere. Deinde posuere Arabiorum gentem per CC pass. ultra deserta, dein Carmania*, etc. Ed.

47. *Arbiorum gentem.* Ἄρϐιας vocat Strabo, lib. XV, pag. 720. Ἀραϐίτας Stephanus. Ab Arabi sive Arbi amne, terras illas præfluente, nomen invenerunt. De eo dicemus cap. 28. Hard.

48. *Per CC mill. pass.* Brevius iis spatium Strabo assignat, nempe Stadiorum mille dumtaxat: quæ passuum efficiunt millia CXXV. Hard.

49. *Ichthyophagos omnes.* Non Oritas modo, sed qui totam oram occupabant, tam longo tractu, quemadmodum dicetur cap. seq. ut XXX dierum spatio præternavi-

vivere. Ultra[50], deserta : deinde Carmania, ac Persis, atque Arabia.

1 XXVI. Sed priusquam hæc generatim persequamur, indicare convenit, quæ prodit Onesicritus, classe Alexandri circumvectus in mediterranea Persidis ex[1] India, narrata proxime a Juba : dein eam navigationem, quæ his annis comperta servatur hodie. Onesicriti et Nearchi[2] navigatio nec nomina habet mansionum, nec spatia : primumque Xylenepolis ab Alexandro condita, unde ceperunt exordium, juxta quod flumen, aut ubi fuerit, non

2 satis explanatur. Hæc tamen digna memoratu produntur. Arbis[3] oppidum a Nearcho conditum in navigatione ea. Flumen[4] Nabrum navium capax : contra[5] insulam distans LXX stad. Alexandria condita a[6] Leonnato jussu Alexan-

garentur. Habet hæc quoque Solinus, cap. LIV, pag. 85, et Capella, de India, lib. VI, pag. 225. De piscium esu apud Ichthyophagos dicemus libro sequente, cap. 2. Plura videre est apud Arrianum in Indicis, pag. 565 et 566. HARD.

50. *Ultra, deserta*. Solin. l. c. H.

XXVI. 1. *Ex India*. Vet. ap. Dalec. *et Idinæ*. ED.

2. *Nearchi*. Confer Arriani librum rerum Indicarum, circa medium, et hominis mirare in mendaciis confingendis audaciam. H. — De ea navigatione vid. Cl. D'ANVILLE, *Mémoires de l'Académie royale des Inscriptions*, t. XXX, p. 132, et in primis Nearchi navigatio doctoris WILLIAM, opus ex Anglorum in Gallorum linguam ab erudito viro BILLECOQ translatum. ED.

3. *Arbis oppidum*. Hoc loco neque MSS. cod. neque impressi, integri omnino illibatique sunt. Impressi quidem sic habent : « Hæc tamen digna memoratu produntur ab eis : oppidum a Nearcho conditum in navigatione ea. » MS. Chiffl. *Abies oppidum* Reg. 1, *Abhis oppidum*. Nos verum oppidi nomen ex his veteris scripturæ vestigiis expressimus, *Arbis oppidum*. Ἄρβις πόλις est Ptolemæo, lib. XI, cap. 21, in Gedrosia maritima. H.

4. *Flumen Nabrum*. Ultra Gedrosiæ fines, prope Indi ostia. HARD.

5. *Contra insulam*. Dalec. et Elz. *contra insula*. ED.

6. *A Leonnato*. Dalec. *a Leonato*. Græcis Λεοννάτος dicitur. De eo rursum, lib. XXXV, cap. 47. Curtius, lib. IX, cap. 32, pag. 383 : « Indos maritimos Ptolemæus, inquit, cæteros ipse rex (Alexander) et alia parte Leonnatus urebant. In hac quoque regione urbem condidit, deductique sunt in eam Arachosii. » Cave tamen credas hanc esse, quæ Stephano, Ἀλεξάνδρεια παρὰ τοῖς Ἀραχώτοις dicitur : quæ-

dri in finibus gentis, Argenus[7] portu salubri. Flumen[8]
Tuberum navigabile, circa[9] quod Pasiræ. Deinde[10] Ichthyo- 3
phagi tam longo tractu, ut XX[11] dierum spatio prænavigaverint. Insula, quæ Solis[12] appellatur, et eadem cubile[13] Nympharum, rubens, in qua nullum non animal absumitur, incertis[14] causis. Ori[15] gens: flumen Carmaniæ Hytanis[16]

nam ea sit, docuimus superiore capite: docet et Ammianus, lib. XXIII, pag. 259. Hard.

7. *Argenus portu salubri.* Chiffl. *Argenus portus salubris.* Ed. — Voce hac *Argenus*, non gentis, sed portus nomen continetur, ubi condita Alexandria, quod tutus ibi foret navium receptus. Gentis, cujus in finibus is fuit, Indorum maritimorum nomen, ut ex Curtio diximus. Portus ipsius, aut certe loci maxime finitimi, Βαγίσαρα, teste Arriano in Indicis, pag. 559, a pago Parsiris appellato, de quo mox, stadiis LX. Καταίρουσιν ἐς Βαγίσαρα· λιμήν τέ ἐστιν αὐτόθι εὔορμος, καὶ κώμη Πασιρὰ, ἀπέχουσα ἀπὸ θαλάσσης ἑξήκοντα σταδίους. Ariolantur, qui *in finibus gentis Arianæ* legunt, invitis codd. Hard.

8. *Flumen Tuberum.* In Reg. 1, Colb. 1 et 2, *Tormenum.* In Reg. 2, et Chiffl. *Tomberon.* Illud ipsum flumen est, quod cap. sup. Tongeron Plinius, Mela Tuberonem vocavit. Τόμηρος Arriano dicitur in Indicis, pag. 556, inter Indum et Arabim, seu Arbim amnem. H.

9. *Circa quod Pasiræ.* Πασιρέες, de quibus in fine superioris cap. Pliniani libri hactenus *quod circa Pariræ* prætulerunt, mendose. H.

10. *Deinde Ichthyophagi.* A Tuberone amne, ad fauces usque fere Persici sinus, tota Carmaniæ et Oritarum ora comprehensa. Hard.

11. *XX.* Chifflet. *XXX.* Ed.

12. *Insula, quæ Solis.* Hæc Soli sacra insula, quam proprio nomine Νόσαλα appellatam esse auctor est Arrianus in Indicis, pag. 569, contra Ichthyophagorum littus, stadiis centum a continente. Hard. — *Sengadip* hodie dicta videtur. Ed.

13. *Cubile Nympharum.* Oceanitidum. Nereidum unam hic habitasse scribit Arrianus in Indicis, pag. 570, quicumque eo appulissent solitam in mare projicere. H.

14. *Incertis causis.* Causam Mela suggerit, lib. III, cap. 7, pag. 59: « Contra Indi ostia, inquit, illa sunt quæ vocant Solis (alii insula quæ vocatur Solis), adeo inhabitabilia, ut ingressos vis circumfusi aeris exanimet confestim. » Hard.

15. *Ori gens.* Invenere hi nomen ab Ὄρα Carmaniæ oppido, cujus Ptolemæus meminit, lib. VI, cap. 8, non ab Ὦρα cujus mentio apud Arrianum, lib. IV, Exped. p. 305, ut putat Salmasius in Solin. pag. 1176. Hi enim circa fontes Indi positi, ingenti plane a Carmania terrarum intercapedine disjuncti Ὦροὶ fuerunt: quos Plinius hoc loco commemorat, ipsius Carmaniæ pars haud aspernanda: ab Oritis, quorum superius mentio, et nomine et situ diversa, ut ex Arriano colligitur, lib. VII Exped. p. 450, ubi Ὄροις pro Ὤροις scribendum. Hard.

16. *Hytanis.* Martiano, lib. VI,

portuosum, et auro fertile. Ab[17] eo primum Septemtriones apparuisse adnotavere. Arcturum[18] nec omnibus cerni noctibus, nec totis umquam. Achæmenidas[19] usque illo tenuisse.
4 Æris[20] et ferri metalla, et arsenici, et minii exerceri. Inde[21] promontorium Carmaniæ est, ex quo in adversa ora ad gentem Arabiæ Macas trajectus distat L mill. passuum. Insulæ tres, quarum[22] Oracla tantum habitatur aquosa, a continenti XXV mill. passuum. Insulæ IV jam[23] in sinu ante Persida. Circa[24] has hydri marini vicenum cubitorum

cap. de India, pag. 225, *Hypanis*. Solino, cap. LIV, pag. 85 (unde id acceperit, nescio), *Azarium* vocatur. Forte est Ἀχιδάνας Ptolemæi in Carmania, lib. VI, cap. 16, vel Ἄνδανις. Meminit hujus amnis Strabo, lib. XV, pag. 726, in Carmania, traditque ex Onesicrito, auri eum ramenta ferre. HARD.

17. *Ab eo primum*. Solinus, et Capella, locis cit. Nebulosi forte vapores septemtrionalis poli aspectum ulterius præripiunt. HARD.

18. *Arcturum*. Stella est primæ magnitudinis inter Bootæ genua, prope circulum Cancri. HARD.

19. *Achæmenidas*. Solinus, loc. cit. Ab Achæmene, quo gentis suæ principe Darius Hystaspæ filius gloriabatur, ab illo septimus; et a quo cæteri ad Darium usque Achæmenidæ sunt appellati. Herod. Polym. lib. VII, num. XI. HARD.

20. *Æris et ferri*, etc. Strabo, lib. XV, pag. 726. HARD.

21. *Inde promontorium*. Hæc iisdem verbis Solinus, loc. cit. Ἁρμόζον, Harmozon, ei promontorio nomen fuisse Strabo ait ex Eratosthene, lib. VI, pag. 765: Ἁρμόζοντος τοῦ τῆς Καρμανίας ἀκρωτηρίου, τῆς Ἀραβίας ἀφορᾶται τὸ ἐν Μάκαις. Ammianus, lib. XXIII, pag. 249: « Persici maris ostia adeo esse perhibentur angusta, ut ex Harmozonte Carmaniæ promontorio contra oppositum aliud promontorium, quod appellant incolæ ἐν Μάκαις, sine impedimento cernatur. » Hodie, *cap Djash*. HARD.

22. *Quarum Oracla*. *Organa* in libris omnibus impressis legitur. In MSS. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. Chiffl. *Oracla*. Vet. ap. Dal. *Ogyris*. Salmasius, pag. 1182, *Oaracta* rescribit ex Arriano in Indicis, pag. 179. Verum græci scriptoris Ὀάρακτα ab hac quæ modo describitur, non voce magis, quam situ differre, esseque Ogyrin, de qua cap. 32, ex iis quæ eo loci diximus, perspicuum est. Ὀργάνα ibidem insula Arriano memoratur quidem, sed inculta illa atque deserta, neque in hoc, quem Plinius describit, maris Rubri sinu posita. HARD.

23. *Jam in sinu*. Vet. ap. Dalec. *intimo sinu*. ED. — In ipso sinu Persico, ultra freti angustias. H.

24. *Circa has hydri*. Martianus Capella, lib. VI, cap. de India, pag. 225, quatuor has insulas prætermisit, ac circa tres priores marinos reperiri hydros prodidit: quod

adnatantes terruere classem. Insula[25] Acrotadus: item Gauratæ, in quibus Chiani[26] gens. Flumen[27] Hyperis in medio sinu Persico, onerariarum navium capax. Flumen Sitiogagus[28], quo Pasargadas[29] septimo die navigatur. Flumen navigabile Heratemis[30]: insula sine nomine. Flumen Granis[31] modicarum navium capax, per Susianen fluit: dextra[32] ejus accolunt Deximontani[33], qui bitumen per-

falsum est. Capellæ tamen errorem toto ore bibit Solinus, cap. LIV, pag. 85. HARD.

25. *Insula Acrotadus.* Ita libri editi. At MSS. Reg. 1, 2, etc. *Athothadrus.* Chiffl. *Athitadrus.* Forte *Caicandrus*, Καΐκανδρος. HARD.

26. *Chiani gens.* Chiffl. *Cyani gens.* ED.

27. *Flumen Hyperis.* Quum sit amnis ille onerariarum navium capax, non potest is esse qui Ἀρεὼν ab Arriano vocatur in Indicis, pag. 583, ut Salmasius existimat, pag. 1181, in Solin. quum is dicatur minime portuosus, aditu faucium angusto maxime, et vadoso. HARD.

28. *Flumen Sitiogagus.* In MSS. *Sitiogadus*, Reg. 1, 2, Colb. 1, 2. Paris. Chiffl. *Sitioganus.* Σιταχὸς est Arriano in Indicis, pag. 583. H.

29. *Pasargadas.* Stephanus, Πασσαργάδαι πόλις. Eam vocem ipse interpretatur, Περσῶν ϛρατόπεδον, *Persarum castra*, Persagadum Curtius vocat lib. V. De ea rursum inferius, cap. 29. Hodie *Pasa*, sive *Fasa-kuri.* HARD. et ED.

30. *Heratemis.* Sic emendavimus, quum libri omnes editi exhiberent *Phirstimas.* MSS. *Phrystimus.* At certior auctor Arrianus in Indicis, pag. 583, stadiis DCCL a Sitaci ostiis amnem memorat, cui nomen Ἡράτεμις. Phirstimum igitur ex amnium numero expungat Ortelius. HARD.

31. *Flumen Granis.* Dalec. *Flumen Granius.* ED.— Γρανίδα quoque appellat Arrianus in Indicis, p. 584. HARD.

32. *Dextra ejus.* Quæ ortui et austro propiora. HARD.

33. *Deximontani.* Ita libri omnes. Salmasius tamen infectam menda hanc vocem putat, pag. 1181 in Solin. legitque, *Uxii montani.* Placet conjecturæ ejus momentum addere ex Arriano in Indicis, Uxios, Οὐξίους, gentem liberam in Susiis agnoscente ad Ἄροσιν amnem, quem Oroatim esse diximus. Strabonem quoque juvat adjungere, lib. XV, pag. 729, qui Uxios Oroatidi confines esse prodidit, qui amnis Susianam a Perside disterminat. At non idem me sibi suffragatorem habebit, quum flumen Zarotin, de quo mox Plinius (sic enim legendum ex MSS. codd. Salmasius ipse agnovit, non *Oroatis*), idem esse existimavit cum Arosi Arriani, et Oroati, de quo Plinius cap. 28. Zarotis enim novissimus est amnium eorum qui in Persicum sinum delabuntur, in finibus Susianæ, Euphratis ostio proximus: Oroatis ibi in eumdem sinum influit, unde Susiana incipit, a Perside eo amne discreta. HARD.

ficiunt. Flumen Zarotis ostio difficili, nisi peritis: insulæ duæ parvæ: inde[34] vadosa navigatio palustri similis, per euripos tamen quosdam peragitur. Ostium Euphratis. Lacus, quem faciunt Eulæus[35] et Tigris juxta Characem[36]. Inde Tigri Susa[37]. Festos[38] dies ibi agentem Alexandrum invenerunt septimo mense, postquam digressus ab iis fuerat Patalis[39], tertio navigationis. Sic Alexandri classis navigavit. Postea a[40] Syagro Arabiæ promontorio Patalen Favonio, quem Hippalum[41] ibi vocant, peti certissimum videbatur $\overline{\text{XIII}}$[42] XXXII mill. pass. æstimatione.

6 Secuta ætas propiorem cursum tutioremque indicavit[43], si ab eodem promontorio Zigerum[44] portum Indiæ peteret. Diuque ita navigatum est, donec compendia invenit mercator, lucroque India admota est. Quippe omnibus annis navigatur, sagittariorum cohortibus impositis: etenim piratæ maxime infestant[45]. Nec pigebit totum cursum ab

34. *Inde vadosa.* Arrianus in Indicis, pag. 585. HARD.

35. *Eulæus.* De Eulæo amne, et Charace oppido dicetur opportunius c. 31. De lacu quem Tigris et Eulæus, et Choaspes efficiunt, vide Strabonem, lib. XV, p. 728. H.

36. *Characem.* Vet. apud Dalec. *Cariacen.* ED.

37. *Inde Tigri Susa.* Τὰ Σοῦσα, Persarum regia. Ab ostio Tigris ad oppidum Susa navigatio fuit, adverso amne stadiis centum et quinquaginta: deinde rate, per fossam e Tigri in Eulæum amnem ducta, ut docet Arrianus, Expedit. Alex. lib. VII, pag. 453. Strabo, loc. cit. pag. 729. HARD.

38. *Festos dies.* Et suas, et amicorum nuptias. Arrianus, loc. cit. pag. 447. HARD.

39. *Patalis.* Ab insula Patale, de qua diximus sup. cap. 23. HARD.

40. *A Syagro.* De quo diximus cap. 32. HARD.

41. *Hippalum.* Chifflet. *Hypilum.* Dalec. *Hypalum.* ED.—Ab Hippalo quodam classis gubernatore, qui primus ex Arabia in Indiam plenis velis ingressus. Tamen auctor Peripli maris Erythræi, non Favonium, sed Libonotum, sic appellatum scribit. HARD.

42. $\overline{\textit{XIII}}$. *XXXII.* Hoc est, decies et ter centenum, ac tricenum trium milliarium. HARD. — Chiffl. *XIV XXXV.* ED.

43. *Indicavit* Dalec. et Elzev. *judicavit.* ED.

44. *Zigerum portum.* Ita MSS. omnes. Editi absurde, *Zigerum amnem portum.* HARD.

45. *Infestant.* Dalecamp. *infestabant.* ED.

Ægypto exponere, nunc primum certa notitia patescente[46]. Digna[47] res, nullo[48] anno minus H-S[49] quingenties imperii nostri exhauriente India, et merces remittente, quæ apud nos centuplicato veneant. Duo[50] millia passuum ab 7
Alexandria abest oppidum Juliopolis[51]. Inde navigant Nilo Coptum CCCIII[52] mill. passuum, qui cursus Etesiis flantibus peragitur XII diebus. A Copto camelis itur, aquationum ratione mansionibus dispositis. Prima appellatur Hydreum[53], XXXII[54] mill. Secunda in monte, diei itinere. Tertia in altero Hydreumate, a Copto XCV mill. Deinde in monte. Mox ad Hydreum Apollinis, a Copto CLXXXIV mill. passuum. Rursus in monte. Mox ad novum[55] Hydreum a Copto CCXXXIII mill. pass. Est et aliud Hydreum 8

46. *Patescente.* Vet. apud Dalec. *patescentem.* Ed.

47. *Digna res.* Digna res, quæ uberius explanetur, quandoquidem tantum in eo cursu impensæ, tantum lucri fiat. Lipsius legit, *indigna.* Non probo, reclamantibus libris. Hard.

48. *Nullo anno*, etc. Chiffletian. « Nullo anno minus hic DL imperii nostri exhauriente India » Vet. ap. Dalec. « nullo anno minus hic quingentesimis imperii, exhauriente India. » Ipse Dalec. « Nullo anno imperii nostri minus H-S quingenties exhauriente India. » Ed.

49. *H-S quingenties.* Hoc est, sestertium quingenties centena millia. Gallicæ monetæ francorum sunt 35,000,000. Ed.

50. *Duo millia passuum ab Alexandria abest Juliopolis. Inde*, etc. Describit hoc iter et Solinus, cap. LIV, pag. 85, non adnotatis tamen locorum intervallis. Hard.

51. *Juliopolis.* Ita Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, cæterique MSS. omnes, librique impressi ante Hermolaum, qui Heliopolim libentius se agniturum prædicat. At distat Heliopolis Alexandria sexcentis amplius passuum millibus: Juliopolis duobus. Nam quod in MSS. omnibus legitur *MM. pass.* non mille millia, ut Barbarus putat, sed duo millia his numerorum compendiis exprimuntur. Hard.

52. *CCCIII.* Chifflet. cod. dat, *CCCVIII.* Ed.

53. *Hydreum.* Ita libri omnes MSS. Editi hic et inferius pluribus locis, *Hydreuma*, minus recte. Est enim ὑδρεῖον locus aquationis: ὕδρευμα ipsa aquatio. Vide Strabonem, lib. XV, pag. 722, πόῤῥω δὲ τῶν ὑδρείων ἐστρατοπεδεύοντο, etc. Hard.

54. *XXXII.* Chifflet. cod. dat, *XXII.* Ed.

55. *Ad novum Hydreum.* Ita libri omnes, ut ante monuimus. Tamen Antonini Itinerarium, *Cænon Hydreuma*, hoc est, καινὸν ὕδρευμα. Tabula Peuting. *Ceonnidrama*, pro *Cænon Hydreuma.* Hard.

vetus, Troglodyticum nominatur, ubi præsidium excubat diverticulo duum millium. Distat a novo Hydreumate IV[56] mill. passuum. Inde Berenice oppidum, ubi portus Rubri maris, a Copto CCLVIII[57] mill. passuum. Sed quia major pars itineris conficitur[58] noctibus propter æstus, et stativis dies absumuntur, totum a Copto Berenicen iter duodecimo conficitur[59] die.

9 Navigare[60] incipiunt æstate media ante Canis ortum, aut ab exortu protinus: veniuntque circiter XXX die Ocelim[61] Arabiæ, aut[62] Canen thuriferæ regionis. Est et tertius portus, qui vocatur Muza[63], quem Indica navigatio non petit, nec nisi thuris odorumque Arabicorum mercatores.

56. *IV*. Chiffl. scripsit *VII*. Ed.

57. *CCLVIII mill.* Antoninus in Itiner. *item a Copto Berenicen*, M. P. CCLVIII. Hard. — Chiffl. cod. dat, *CCLVII*. Ed.

58. *Conficitur*. Chiffl. *confit*. Ed.

59. *Conficitur die*. Dalec. *die peragitur*. Ed.

60. *Navigare incipiunt*. Solinus, cap. LIV, pag. 86. Auctor Peripli maris Erythræi: Ἀνάγονται δὲ καὶ αὐτοὶ πλέοντες μετὰ τῶν Ἰνδικῶν περὶ τὸν Ἰούλιον μῆνα, ὅς ἐστιν Ἐπιφί. Julio circiter mense navigatio inchoatur. Hard.

61. *Ocelim Arabiæ*. Ὄκηλις ἐμπόριον Arabiæ Felicis, Ptolemæo, lib. VI, cap. 7, in ipso sinu Arabico, paulo supra freti angustias, ut auctor est præterea Strabo, lib. XVI, pag. 769. Gebanitarum portus appellatur ab ipso Plinio, lib. XII, cap. 43. Gebanitas porro juxta fauces Arabici sinus olim sedisse dicemus inferius cap. 32. Castellum est hodie *Ghela*: uti ex situ perspicuum est, quem Oceli tribuit auctor Peripli maris Erythræi, et Ptolemæus, loco citato. Acilæ Strabo, loc. cit. Hard. et Ed.

62. *Aut Canen*. Dalec. *aut Canan*. Ed.—Κάνη eidem Ptolemæo, ἐμπόριον καὶ ἀκρωτήριον in Adramitis. In thurifera regione ab auctore Peripli maris Erythræi, pariter collocatur: ἐμπόριόν ἐστι παραθαλάσσιον Κανὴ... χώρας λιβανοτρόφου. Est autem Sabæorum, quorum pars Atramitæ regio thurifera, ut dicetur, c. 32, Arabico sinui prætenta. Hard.

63. *Muza*. Dalec. *Maza*. Ed. — In extremo sinu Arabico, a Berenice versus austrum stadiis XII millibus, ἐν κόλπῳ τῷ τελευταιοτάτῳ... ἐμπόριόν ἐστι νόμιμον παραθαλάσσιον Μούζα, inquit auctor Peripli maris Erythræi, σταδίους ἀπέχον τοὺς πάντας ἀπὸ Βερενίκης, παρ' αὐτὸν τὸν Νότον, πλεόντων, ὡς εἰς μυρίους δισχιλίους. Sunt ea passuum millia quindecies centena. Hodieque *Mosch*, ut ex situ colligimus, quem ei Ptolemæus assignat, lib. VI, cap. 7, et Peripli auctor. Legitur Gen. X, 29, 30: « Omnes isti, filii Jectan. Et facta est habitatio eorum de Messa, per-

Intus[64] oppidum, regia ejus appellatur Saphar, aliudque Save[65]. Indos autem petentibus utilissimum est ab Oceli egredi. Inde vento Hippalo navigant diebus quadraginta ad primum emporium Indiæ Muzirim[66], non expetendum propter vicinos Piratas[67], qui obtinent locum nomine Nitrias[68]: neque est abundans mercibus. Præterea longe a terra abest navium statio, lintribusque afferuntur[69] onera, et regeruntur. Regnabat ibi, quum proderem hæc, Cele-

gentibus usque Sephar montem orientalem. Isti filii Sem, etc. » In hunc locum error Bocharti tergeminus est. Primum quidem, quod ex מַשָּׁא *Messa*, facit *Muza*: perinde quasi שׁ mutari possit in *Z* latinum. Deinde quod Muzam putat ibi designari, de quo Plinius hoc loco agit; quum sit hic portus Arabiæ Felicis, haud procul ipsissinus Arabici faucibus. Denique quod *Sephar* putat esse *Saphar*, de quo Plinius etiam isthic sermonem habet; quum *Saphar* hic mons non sit, sed nomen regiæ in oppido. Est *Messa* a מַשׁ *Mes* filio Aram, filii Sem: a quo Aramæi, qui et Syri. Itaque *Messa* in Syria est, ut arbitramur, circa fontem Jordanis, ad orientem. HARD. et ED.

64. *Intus oppidum*. Vet. ap. Dalec. *intus oppido regia ejus unum appellatur*, etc. Dalec. *intus oppida: regia ejus*, etc. Supra Muzam in mediterraneo, duodecim fere dierum intervallo, oppidum est, ejus terræ regia, *Saphar*: aliudque trium dierum dumtaxat spatio a Muza disjunctum, *Save*. Auctor Peripli mox laudatus: Ὑπέρκειται δὲ αὐτῆς (Μούζα) ἀπὸ τριῶν ἡμερῶν πόλις Σαυὴ, τῆς περὶ αὐτὴν Μαφαρίτιδος λεγομένης χώρας... καὶ μετ' ἄλλας ἐννέα ἡμέρας, Ἀφὰρ (lego Σαφὰρ, repetito σ ex vocula præcedente) μητρόπολις. Ptolemæo, lib. VI, cap. 7, Σαπφάρ. Hodie in tabulis parum immutato nomine, *Daphar*. H. et ED.

65. *Save*. Dalec. *Sabe*. ED.

66. *Muzirim*. Vet. apud Dalec. *Muzirum*. Μούζιρις auctori Peripli maris Erythræi. Ptolemæo, lib. VII, cap. 1, Μουξίρις pro Μουζίρις. Hodie *Mangalore*, auctore BARBIÉ DU BOCAGE. H. et ED.

67. *Piratas*. Proprium id gentis nomen est proxime laudatis auctoribus. Πειραταὶ, quorum videtur haud procul Goana Indiæ meridionalis ora sedes fuisse, qui quidem locus etiamnunc dicitur *côte des Pirates*. H. et ED.

68. *Nomine Nitrias*. Νιτρίαι ἐμπόριον, Ptolemæo, loco citato. Libri hactenus editi, *nomine Hydras*. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. Chiffl. *Mydrias*, vel *Mitrias*. Nos *Nitrias*, ex Ptolemæo, lib. VII, cap. 1, Νιτρίαι ἐμπόριον in Piratarum regione collocante, quorum urbes alias, oppidaque commemorat. HARD.

69. *Afferuntur onera, et regeruntur*. Chiffl. *adferuntur onera et egeruntur*. Dalec. *efferuntur onera, quæ geruntur*. ED.

bothras[70]. Alius utilior portus gentis Necanidon[71], qui vocatur Barace. Ibi regnat Pandion, longe ab emporio mediterraneo distante oppido, quod vocatur Modusa[72]. Regio autem ex qua piper monoxylis[73] lintribus Baracen convehunt, vocatur Cottonara[74]: quæ omnia gentium, portuumve, aut oppidorum nomina apud neminem priorum
11 reperiuntur[75]. Quo apparet mutari locorum status. Ex India[76] renavigant mense Ægyptio Tybi incipiente[77], nostro

70. *Celebothras.* Κηπροβότης est auctori Peripli maris Erythræi: quem ex his regum nominibus, quæ apud utrumque sunt paria, Plinio supparem fuisse, colligunt eruditi: nec Arrianum esse, ut vulgo creditur, qui temporibus Antonini vixit, Suida teste. Hard.

71. *Necanidon.* MSS. omnes, Reg. 1, 2, Colbert. 1, 2, Paris. etc. *Neacridon.* Sed libentius legerem *Nelcyndon.* A Nelcyndis enim, quod oppidi nomen est quingentis a Muziri stadiis, in gentem quoque indigenam, quæ Pandioni parebat, derivari appellatio potuit. Ab eo autem oppido, quod a mari distat stadiis centum et xx naves in portum *Bacare*, vel *Barace* potius, non ut scribit Dalec. *Becare*, deferri solebant, ut ibi onera acciperent. Hæc ex auctore Peripli maris Erythræi, Ἡ δὲ Νελκύνδα... βασιλείας ἐςὶν ἑτέρας, τῆς Πανδίονος· κεῖται δὲ καὶ αὐτὴ παρὰ ποταμὸν, ὡσεὶ ἀπὸ ςαδίων ἑκατὸν εἴκοσι τῆς θαλάσσης· ἑτέρα δὲ κατ' αὐτὸ τὸ ςόμα τοῦ ποταμοῦ, πρόκειται κώμη Βαραχὴ, εἰς ἣν ἀπὸ Νελκύνδων ἐπὶ τῆς ἀναγωγῆς προκαταβαίνουσι τὰ πλοῖα, etc. Ex quo Ptolemæus emendandus, lib. VII, cap. 1, apud quem Μελήνδα pro Νελκύνδα legitur. Sed idem portus nomen corruptum effert, Βακάρη. Quum enim et syllabis permutatis Peripli auctor Βαράκη diserte scribat, et ipse Ptolemæus ad Baris, Βάριος, amnis ostia situm esse affirmet, ab amne vico nomen inditum videtur, Βαράκη. Hard.

72. *Modusa.* Μόδουρα βασίλειον Πανδίονος, in oppidis τῶν Πανδιόνων mediterraneis, apud Ptolem. lib. VII, cap. 1. Hodie *Maduré*, auctore d'Anville. H. et Ed.

73. *Monoxylis.* Μονόξυλα πλοῖα μέγιςα auctori Peripli maris Erythræi, alvei nimirum, seu navigia unico e ligno integro fabricata. Addit idem navigia ejuscemodi Σάγγαρα indigenis appellata esse. H.

74. *Cottonara.* Ita MSS. omnes. Prius *Cottona* legebatur. Auctor Peripli jam toties laudatus: Φέρεται δὲ πέπερι, μονογενῶς ἐν ἑνὶ τόπῳ, τούτῳ τῷ ἐμπορίῳ γεννώμενον πολὺ, λεγόμενον Κοτταναρικόν. Solinus, cap. xiv, p. 86, non ex Cottonaris Baracen, sed Barace Cottonara convehi, contra Plinii græcique scriptoris mentem, prodidit. Hard. — Regio est, auctore d'Anville, quæ etiamnunc *Canara* dicitur. Ed.

75. *Reperiuntur.* Dal. *inveniuntur.*

76. *Ex India.* Solinus, cap. liv, p. 86. Hard.

77. *Tybi incipiente.* MSS. *Thibi.* Tybi, quintus est mensis Ægyptio-

decembri : aut utique Mechiris[78] Ægyptii intra diem sextum, quod fit intra idus januarias nostras : ita evenit, ut eodem anno remeent. Navigant[79] autem ex India vento Vulturno : et quum intravere Rubrum mare, Africo vel Austro. Nunc revertemur ad propositum.

XXVII. Carmaniæ oram patere duodecies[1] centena L 1
mill. passuum Nearchus scripsit. Ab[2] initio ejus ad flumen[3] Sabin centum mill. passuum. Inde vineas coli et arva ad flumen Andanin[4], xxv mill. spatio. Regio vocatur Armuzia. Oppida Carmaniæ, Zethis[5], et Alexandria.

rum. Incipit die 27 dec. Brot.

78. *Mechiris Ægyptii.* Mechir sextus est mensis Ægyptiorum. Incipit die 26 januarii. Dies sextus Mechiris Ægyptii est dies 31 januarii. Addit vero Plinius, « quod fit intra idus januarias, » ut significet naves in India vulgo esse reduces intra idus januarias. Quæ idus januariæ, seu dies 13 januarii, medium quemdam terminum efficiunt inter initium mensis Tybi et sextum diem Mechiris. Hujus loci sensum non satis adsecutus erat eruditus Harduinus. Brot.

79. *Navigant autem.* Solinus, c. LIV, pag. 86. Vulturnus porro ab oriente brumali spirat : a meridie auster : Africus ab occasu brumali, ut dictum est lib. II, cap. 46. H.

XXVII. 1. *Duodecies centena*, etc. Chiffl. *duodecies L centena*, etc. Ed. — Longe brevior navigatio præter oram Carmaniæ, Arriano in Indicis, p. 580, nempe stadiorum quater mille et septingentorum. Μῆκος τοῦ πλόου παρὰ τὴν Καρμανίην χώρην, ςάδιοι τρισχίλιοι καὶ ἑπτακόσιοι· quæ passuum efficiunt CCCCLXIII millia. Et certe tantæ longitudinis, quanta est duodecies centenum mill. sponsorem se fieri Plinius negat velle, quum eam auctori suo reddat Nearcho. Carmania hodieque vetustum nomen retinet *Kerman*. Hard.

2. *Ab initio ejus.* A faucibus Persici sinus. Hard.

3. *Flumen Sabin.* Mela, lib. III, cap. 8, p. 60, *Sabis per Carmanos* fluit. Σάβις Ptolemæo oppidum Carmaniæ est mediterraneum, lib. VI, cap. 3, ab amne fortassis cognomine. Hard.

4. *Andanin.* Chifflet. cod *Ananin.* Ed. — Ἄνδανις Ptolemæo, loc. cit. Arriano in Indicis, p. 573, Ἄναμις, a promontorio Carmaniæ versus septemtrionem, stadiis DCCC, quæ passuum millia centum efficiunt : regione toto eo spatio rerum omnium ferace, cui nomen Harmozia : ὁ δὲ χῶρος Ἁρμόζεια ἐκαλεῖτο. Hæsit id nomen ad nostrum ævum insulæ *Ormus.* Influit amnis in Persicum sinum. Hard.

5. *Zethis et Alexandria.* Zethis alibi nulla mentio : Alexandriæ, apud Ptolemæum loc. cit. et Ammianum, lib. XIII, p. 255. Hard.

1 XXVIII. Irrumpit deinde et in[1] hac parte geminum mare in[2] terras, quod[3] Rubrum dixere nostri, Græci Erythræum a[4] rege Erythra, aut[5] (ut alii) solis repercussu talem reddi colorem existimantes: alii[6] ab arena terraque, alii[7] tali aquæ ipsius natura. (xxiv.) Sed[8] in duos dividitur sinus. Is qui ab[9] oriente est, Persicus appellatur, xxv[10]

XXVIII. 1. *In hac parte geminum.* Geminum' dicit, quoniam bis irrupit, ut ait Mela, hoc est, in duos dividitur sinus, quorum sua quisque propria appellatione distinguitur. Hard.

2. *In terras.* Elz. *terras.* Ed.

3. *Quod Rubrum.* Hæc ex Herod. Euterpe, lib. II, num. 11, p. 93; sic et Mela, lib. III, cap. 8. Vossii conjecturæ subscriberem de appellatione maris Rubri, ab Edom, sive Idumæo esse derivatam, quoniam Hebræis אדם *rubuit* sonat: si Arabico sinui primum, a quo Idumæa haud procul abest, non ipsi Oceano meridiano id nomen esse inditum, scriptores vetustos evolventi constaret. Arabicum tamen sinum Rubri maris nomine et appellatione donant interdum, ut Plinius, lib. V, cap. 12. Persicum Arrianus in Indicis, pag. 548, et Seneca in Troade, act. I. Hard.

4. *A rege Erythra.* Curtius, lib. VIII, aliique post Agatharchidem, in libro singulari quem de Rubro mari edidit, cujus fragmentum Photius refert in Bibl. cod. 250, p. 1321. Hard.

5. *Aut, ut alii.* Refert Agatharchides loc. cit. censuisse quosdam, solem exorientem in eo tractu, non lucidos in mare radios, uti apud nos fit, demittere: sed cruori assimiles: quod cruentam maris speciem intuentibus exhiberet: ἀκτῖσι παρομοίαις αἵματι· ἐξ ὧν τοῖς ὁρῶσιν ὕφαιμον, etc. Hanc illorum sententiam respicit Plinius, Agatharchides improbat. Hard.

6. *Alii ab arena.* Ab ingentibus arenæ et glebæ tumulis, longo per oram spatio ortum versus diffusis, insigniter rufis: Θῖνες ἄμμου γεώδεις ὑπέρυθροι, etc. Agatharchides loco citat. cui neque hæc Rubri maris nomenclaturæ ratio haud satis esse idonea videtur. Hard.

7. *Alii tali aquæ.* A colore aquæ falso repeti hanc appellationem jamdudum Agatharchides docuit, l. cit. experientia ipsa confirmavit. Vide quæ dicturi sumus iterum in eam rem, cap. 35. Hard.

8. *Sed in duos.* Mela, lib. III, cap, 8, pag. 60. A Plinio Solinus, cap. liv, pag. 86, et Martianus, lib. VI, cap. de India, pag. 225. Persico nomen hodie, *le golfe Persique:* Arabico, *la mer Rouge*, *ou la mer de la Mecque.* Hard.

9. *Ab oriente.* Chiffletian. *ex oriente.* Ed.

10. *XXV mill. pass.* Hoc est, vicies et quinquies centena millia. Corrupti apud Solinum Martianumque numeri. Strabo, lib. XVI, pag. 765, ex ipso Eratosthene, quem sequi se Plinius præ se fert, et Agathemerus, Geogr. lib. I, c. 3, viginti millibus stadiorum Per-

M. passuum circuitu, ut Eratosthenes tradit. Ex adverso est Arabia, cujus XII[11] mill. passuum est longitudo. Rursus altero ambitur sinu, Arabico nominato. Oceanum[12] qui influit, Azanium appellant. Persicum introitum V mill. 2
passuum latitudinis, alii[13] quatuor fecerunt. Ab eo ad intimum sinum recto cursu XI[14] XXV mill. propemodum constat esse, et[15] situm ejus humani capitis effigie. Onesicritus et Nearchus ab Indo amne in sinum Persicum, atque illinc Babylonem[16] Euphratis paludibus, scripserunt XXV[17] mill. passuum esse.

In Carmaniæ angulo[18] sunt Chelonophagi[19], testudinum 3

sici sinus ambitum circumscribunt, quæ summa exacte cum Pliniana congruit. Hard.

11. *XII mill.* Hoc est, duodecies centena millia pass. Addit Strabo, lib. II, pag. 100, quinquaginta passuum millia. Hard.

12. *Oceanum qui influit.* Etiam citra ipsius sinus angustias, in ipso sinu. Ab Azania, quæ vicina est Æthiopiæ regio Ptolemæo, lib. IV, c. 8, nomen habet. De eo rursum cap. 34. Hard.

13. *Alii quatuor.* Ab uno littore ad alterum littus facilem esse prospectum Strabo ait, lib. XVI, pag. 765. Hard.

14. *XI XXV.* Undecies centena, et XXV mill. pass. Hard.

15. *Et situm ejus.* Mela, lib. III, cap. 8, pag. 60: « Persicus sinus, qua mare accipit, utrimque rectis lateribus grande ostium quasi cervice complectitur: deinde terris in omnem partem vaste et æqua portione cedentibus, magno littorum orbe pelagus incingens, reddit formam capitis humani. » Hard.

16. *Babylonem Euphratis.* Dalec. dat *Babylonem ab Euphratis.* Ed.

17. *XXV. mill. pass.* Vicies et quinquies centena millia passuum. Sane facile est rationes ducere: nam Carmaniæ ora, Nearcho ipso auctore, patet *XII L.* Persicus sinus recto cursu, *XI XX.* Efficiunt hæ summæ millia jam ter et vicies centena LXXXV. Reliqua centum et XV millia, tum ab ultima Carmaniæ ora ad Indum amnem, tum ab Euphratis ostio usque Babylonem recte insumentur. Frustra igitur Chiffl. cod. legit *XV* pro *XXV*. H. — Broterius autem ex MSS. Reg. 1 et 2, et edit. principe, *XVII mill. pass.* legit; quæ quidem mensura, licet eam accuratissimam dicat, angustior sane est. Ed.

18. *In Carmaniæ angulo.* Juxta sinum Persicum. Mela, loc. cit. et Ptolemæus, lib. VI, cap. 8. Refert hæc quoque Solinus, cap. LIV, p. 86. Hard.

19. *Chelonophagi.* Χελωνοφάγοι, testudinum carne vescentes. Χελώνη, *testudo.* Alii præter istos Chelonophagi sunt in Arabia, de quibus Strabo, lib. XVI, pag. 773, et

superficie casas tegentes, carne vescentes. A[20] flumine Arbi promontorium[21] ipsum inhabitant, præter capita toto corpore hirti, coriisque piscium vestiti. (XXV.) Ab horum tractu Indiam versus Caicandrus[22] deserta insula in Oceano, L mill. passuum traditur: juxtaque eam freto interfluente
4 Stoidis[23], quæstuosa margaritis. A[24] promontorio Carmanis junguntur Armozei. Quidam interponunt Arbios, CCCCII[25] millia passuum toto littore. Ibi portus Macedonum, et aræ Alexandri in promontorio. Amnes: Saganos[26]: dein Da-

Agatharchides apud Phot. cod. 250, pag. 1349. Hard.

20. *A flumine Arbi.* Chiffl. *a flumine Arabi.* Diversus hic Arbis fluvius est ab Arabio Ptolemæi, quem et Cophetem et Arbim quoque appellari superius diximus, cap. 25. Is enim Gedrosos alluit et in Oceanum Indicum ibi delabitur: hic juxta ipsum Carmaniæ promontorium effluit. Hard.

21. *Promontorium ipsum.* Carmaniæ illud promontorium, de quo cap. 26. In ipso sinu Persico habitare istos, auctor est Mela, loco cit. Salmasius in Solin. pag. 1189 et 1190, ut Plinio varios affingat errores, totum hunc locum, invitis MSS. omnibus, pro arbitrio immutat. Hard.

22. *Caicandrus.* Hactenus perperam *Cascandrus.* Vet. ap. Dalec. *Socaicandros.* Arrianus in Indicis, pag. 581: Πρὸ νήσου σμικρῆς καὶ ἐρήμης. Οὔνομα τῇ νήσῳ Καΐκανδρος. Hard. et Ed.

23. *Stoidis.* Consentiunt libri editi cum MSS. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. etc. Plinium scripsisse Tyndin, nec proinde græcum scriptorem intellexisse, unde hæc hauserit, ex auctore Peripli maris Erythræi, contendit Salmasius in Solin. pag. 1191, quum Tyndis Indicum emporium sit, insulam Plinius appellarit. At ego de Tyndi vel somniasse Plinium pernego: quod nomen insulæ, cæteris scriptoribus incompertum, prodiderit, laudo. Salmasii, qui ut calumniam texat, verba sententiasque corrumpit, fidem requiro. Meminit hujus insulæ Arrianus, loc. cit. sed nomen reticet. Hard.

24. *A promontorio.* Post promontorium, inquit, Armuzia regio est, quæ Carmaniæ a tergo connectitur. Quidam tamen Arbios, ab Arbi flumine, de quo nunc egimus, interserunt, toto littore. Hard.

25. *CCCCII.* MS. Reg. 2 et Chifflet. *CCCCXXI.* MS. Reg. 1, edit. princ. et Elz. *CCCCXII.* Ed.

26. *Saganos.* Σαγανὸς Ptolemæo, lib. VI, cap. 8. Saganis Ammiano, lib. XXIII, pag. 255: in Carmania Δάρας item Ptolemæo: de quo amne dubitandi tamen locus est aliquis, num ab interpolatoribus Plinianis temere nobis obtrusus sit pro *Cathrapis*, aliove simili: habent enim MSS. codd. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. Chiffl. etc. *Deinde Ratinus, et Salsum.* Hard.

ras, et Salsos. Ab[27] eo promontorium Themisteas[28], insula Aphrodisias[29] habitatur. Inde[30] Persidis initium ad flumen Oroatin[31], quo dividitur ab Elymaide. Contra[32] Persidem insulæ, Philos, Casandra, Aracia cum monte prælalto Neptuno sacra. Ipsa[33] Persis adversus occasum sita obtinet littora DL mill. passuum : etiam in luxum dives, in Parthorum jam pridem translata nomen[34]. Horum de imperio nunc[35] paucis.

XXIX. Regna[1] Parthorum duodeviginti sunt omnia : ita enim dividunt provincias, circa duo (ut[2] diximus) maria, Rubrum a meridie, Hyrcanum a septemtrione. Ex iis undecim, quæ superiora dicuntur, incipiunt a confinio 1

27. *Ab eo.* Versus septemtrionem, in ipsa Persici sinus ora fere media. HARD.

28. *Themisteas.* Hæc, ut arbitror, Ταρσίη ἄκρη apud Arrianum in Indicis, pag. 580. HARD.

29. *Aphrodisias.* Quia Ἀφροδίτῃ, hoc est, Veneri sacra. Indigenis Καταίη vocabatur, Arriano teste, loc. cit. HARD.

30. *Inde Persidis.* Arrianus, ibid. Amnis hic Ammiano Oroates, lib. XXIII, pag. 252; Arriano, pag. 585, Ἄροσις dicitur, quem ad amnem usque Persæ habitant : μέχρι τοῦδε Πέρσαι οἰκέουσιν, maximus eorum amnium qui in hunc sinum influunt. Nunc *Tab* sive *Endian.* Ultra enim ostia, Susiana est, et quæ modo Persidi, modo Susianæ adjudicatur, Elymais. HARD. et ED.

31. *Oroatin.* Chiffl. *Oratim.* ED.

32. *Contra Persidem.* In ipso sinu. Alii *Psilos* pro *Philos* legunt, quasi glabram incultamque dixeris insulam. In MSS. item *Aracha* pro *Aracia* scribitur : sed perperam, auctore Ptolemæo, lib. VI, cap. 4, apud quem inter insulas Persidi adjacentes, censetur Ἀλεξάνδρου νῆσος, ἡ καὶ Ἀρακία. HARD.

33. *Ipsa Persis.* Hæc Solinus, cap. LIV, pag. 86, et Martianus, lib. VI, cap. de India, pag. 225. HARD.

34. *Nomen.* Chiffletian. cod. dat *numen.* ED.

35. *Nunc paucis.* Chifflet. *nunc in paucis.* ED.

XXIX. 1. *Regna Parthorum.* Solinus iisdem verbis, cap. LV, pag. 86. Hæc porro sunt earum provinciarum nomina, a Plinio recensita, cap. 16: Atropatene; cap. 17: Media, Parthia; cap. 18: Apavortene, Hyrcania, Margiane, Bactriana, Sogdiana; cap. 25: Capissene, Arachosia, Gedrosia, Paropamisadæ, Ariana, Drangiana; cap. 27: Carmania; cap. 28: Persis, cum Parætacenis; cap. 31: Susiane, Elymais, cujus pars Characene. Dissidere nonnihil a Plinio in his enumerandis videtur Isidorus in Σταθμοῖς, pag. 184. HARD.

2. *Ut diximus.* Cap. 16.

Armeniæ, Caspiisque littoribus : pertinent ad Scythas, cum quibus ex[3] æquo degunt. Reliqua septem regna
2 inferiora appellantur. Quod ad Parthos attinet, semper fuit Parthia[4] in radicibus montium sæpius[5] dictorum, qui omnes eas gentes prætexunt. Habet ab ortu Arios, a meridie Carmaniam et[6] Arianos, ab occasu Pratitas Medos[7], a septemtrione Hyrcanos, undique desertis cincta. Ulteriores[8] Parthi Nomades appellantur : citra[9], deserta : ab occasu urbes eorum, quas[10] diximus, Issatis et Calliope : ab oriente æstivo, Europum[11] : ab hiberno, Mania[12] : in medio[13] Hecatompylos, Arsacæ[14]

3. *Ex æquo degunt*. Solinus, cap. LV, pag. 86 : *Quibuscum concorditer degunt*. HARD.

4. *Parthia*. Vel ut quidam codices habent, *Parthyæa*. Græcis enim Παρθία et Παρθυαία dicitur, una ex duodeviginti provinciis superius memoratis, quibus Parthorum constitit imperium. Parthiæ nunc nomen est *Comis*. ED.

5. *Sæpius dictorum*. Caucasiorum. Supra, cap. 16 : « Persarum regna, quæ nunc Parthorum intelligimus, Caucasiis jugis attolluntur. » HARD.

6. *Et Arianos*. Ariani præter Arios complectebantur Drangas, Evergetas, Zarangas, Gedrusos, ut dictum est cap. 26. Quid inter Arios interesset, et Arianos, diximus cap. 23. HARD.

7. *Pratitas Medos*. Vetus apud Dalecamp. *Pratitas*, *Medos*. De his cap. 27. ED.

8. *Ulteriores*. Versus solis exortum. Nomades, a permutandis pabulis appellati, ut dictum est lib. V, cap. 2. HARD.

9. *Citra, deserta*. Ab occasu, qua parte contingunt Pratitas Medos, qui tenent Caspias portas. Vide libri hujus cap. 17. HARD.

10. *Quas diximus*. Cap. 17. H.

11. *Europum*. Chiffl. *Pyropum*. ED. — Strabo, lib. XI, pag. 524, in Media Ῥάγειαν locat, a Nicatore conditore Εὔρωπὸν, a Parthis Ἀρσακίαν vocitatam. HARD.

12. *Mania*. Ita MSS. omnes. Chiffl. *Maria*. Forte Ζανία, quam Mediæ oppidis mediterraneis Ptolemæus accenset, lib. VI, cap. 2, vel Genonia Ammiani, lib. XXIII, pag. 254 : « Hæc, inquit, potiora sunt Parthorum oppida : Genonia, Mœsia, Charax, Apamia, Artacana, et Hecatompylos. HARD. et ED.

13. *In medio*. Chiffl. *in Media*. ED.

14. *Arsacæ regia*. Libri omnes, tum editi, tum manu exarati, *Arsace, regia Nisæa*, exhibent. *Arsacia, regio Nisæa*, scripsit Hermolaus perperam : quum enim Arsacia ab Europo, ut diximus ex Strabone, diversa non sit : nequidquam ea distinguente Ptolemæo, lib. VI, cap. 2, et qui Ptolemæum semper sequitur, Ammiano : Arsacæ autem, primi Parthorum tyranni,

regia : Nisæa[15] Parthyenes nobilis, ubi Alexandropolis a conditore.

(XXVI.) Necessario est in hoc loco signare et Medo- 3
rum situm, terrarumque faciem circumagere ad Persicum mare, quo[16] facilius deinde reliqua noscantur. Namque Media ab occasu transversa oblique[17] Parthiæ occurrens, utraque[18] regna includit[19]. Habet[20] ergo ipsa ab ortu Caspios, et Parthos : a meridie Sittacenen[21], et Susianen, et Persida : ab occasu Adiabenen : a[22] septemtrione Arme-
niam. Persæ[23] Rubrum mare semper accoluere, propter 4
quod is sinus Persicus vocatur : regio[24] ibi maritima, Syrtibolos[25]. Qua vero ipsa subit ad Medos, Climax

regia fuerit Hecatompylos, Ἑκατόμπυλος τὸ τῶν Παρθυαίων βασίλειον, ut idem est auctor lib. XI, pag. 514, perspicuum est *Arsacæ regia* legi hic oportere. Hic autem Arsaces Scytha Parthiam invasit, a quo deinde Parthi ipsi Arsacidæ appellati. Hecatompylos hodie *Damégan*, sive *Damgham*, dicitur. Nisæam deinde non regionis, sed oppidi nomen esse in regione Parthyene dicta, perspicuum est. ED.

15. *Nisæa*. Meminit ejus oppidi Isidorus Characenus, in Σταθμοῖς Παρθικοῖς, pag. 188 : Αὐλὼν Παρθαύνισα ἡ πόλις· ἔνθα βασιλικαὶ τάφαι· Ἕλληνες δὲ Νισαίαν λέγουσιν. Fuit Παρθηνὴ teste Ptolemæo, lib. VI, cap. 5, Parthiæ portio. In hac Nisæa exstitit regum sepulcro nobilis. HARD. — Nomen oppidum servat *Nesa* hodie dictum, auctore D'ANVILLE. ED.

16. *Quo facilius deinde*. Chiffl. *quod facilius dein*. ED.

17. *Oblique*. Chiffl. *obliqua*. Vet. ap. Dalec. *obliquæ*. ED. — Parthiæ fines toto latere transverso tegens ab occasu æstivo ad exortum solis brumalem. HARD.

18. *Utraque regna*. Et undecim quæ superiora dicuntur, quæque incipiunt a confinio Armeniæ Caspiisque littoribus, pertinentque ad Scythas : et reliqua septem, quæ inferiora appellantur. HARD.

19. *Includit*. Ch. *præcludit*. ED. — Superiora quidem a meridie Media includuntur : mari, a septemtrione. Inferiora, nempe Persis, Susiane, Carmania et reliquæ, Mediam habent pro limite a septemtrione : a meridie, Rubrum mare. HARD.

20. *Habet ergo ipsa*. Vet. ap. Dalec. *Habet ipsa*. ED.

21. *Sittacenen*. De qua dicitur cap. 31. HARD.

22. *A septemtrione*. Chiffl. *ad septemtrionem*. ED.

23. *Persæ Rubrum*. Solinus, cap. LIV, pag. 86. HARD.

24. *Regio*. Chiffl. *regia*. ED.

25. *Syrtibolos*. Συρτίβωλος Persidis, inquit, regio maritima Syrtium instar palustris, inde nomen habet : in eadem ipsa qua subit pertinet-

Megale[26] appellatur locus, arduo montis ascensu per gradus, introitu angusto, ad Persepolin[27] caput regni, dirutum[28] ab Alexandro. Præterea habet in[29] extremis finibus Laodiceam, ab[30] Antiocho conditam. Inde ad orientem Magi[31] obtinent Passagardas[32] castellum, in quo Cyri sepulcrum est: et[33] horum Ecbatana oppidum translatum ab Dario rege ad montes. Inter Parthos et Arianos excurrunt Parætaceni[34]. His[35] gentibus et Euphrate, inferiora regna includuntur[36]. Reliqua[37] dicemus a Mesopotamia, excepto

que ad Medos, Κλίμαξ μεγάλη ab ascensu arduo locus quidam appellatur. Est enim Græcis Κλίμαξ, *scala*. Vide notam 78, cap. 31. Hard.

26. *Climax Megale*. Dalec. *Elymais*, *Megala*. Ed.

27. *Persepolin*. Sic scriptum urbis nomen in MSS. in Dalec. et Elz. Harduinus autem *Persæpolin* ex Strabone, a quo lib. XV, pag. 730, Περσαίπολις dicitur. Hanc urbem ab Alexandro dirutam narrat, præter Nostrum et Strabonem loco cit. Curtius, lib. V, cap. 20. Ed.—Persepolis nunc *Estakar*; vulgo quoque dicta *Tchel-Minar*, id est, quadraginta columnæ. Ibi manent egregia maximæ antiquitatis monumenta; multa quoque incognitis litteris exarata. Utinam tam pretiosas antiquissimorum temporum reliquias accuratissime descriptas haberemus! Brot.

28. *Dirutum*. Dal. *dirutam*. Ed.

29. *In extremis finibus*. Qua Mediam Persis contingit: unde et adscripta Mediæ a quibusdam Laodicea, confusis, ut fit, regionum limitibus. Stephano, Λαοδίκεια Μηδίας. Hard.

30. *Ab Antiocho*. Ejus nominis primo, Seleuci Nicatoris F. Hard.

31. *Magi*. Stephanus: Μάγοι ἔθνος περὶ Μηδίαν. Hard.

32. *Passagardas*. Chifflet. *Frassargida*. Ed.—De hac voce egimus c. 26. De Passargadis et Cyri sepulcro, cujus demandata Magis custodia fuit, multa prolixe Arrianus, Exped. Alex. lib. VI, pag. 435. Πασαργάδαι Dionysio, vers. 1069. Πασσαγάρδαι Anaximeni, apud Stephanum. Hard.

33. *Et horum*. Magorum, inquit, vetustum olim oppidum fuit Ecbatana: unde incolæ postmodum a Dario translati in montes. Alia vero sunt Ecbatana Medorum a regione cognominata. Hard.

34. *Parætaceni*. Παραιτακηνοὶ, quorum urbs Παραίτακα, quam Mediæ Stephanus adscribit, quod in ejus confinio sit posita. Hard.

35. *His gentibus*. Parthis, Arianis, Medis, et Parætacenis. Hi Mediam ab ortu brumali claudunt. Hard.

36. *Includuntur*. Dalecamp. *cluduntur*. Ed.

37. *Reliqua dicemus*. Cap. 31, ubi de Susiane, Elymaide, Characene. Hard.

mucrone ejus, Arabumque populis, in[38] priore dictis volumine.

XXX. Mesopotamia tota Assyriorum fuit, vicatim[1] 1
dispersa, præter Babylona, et Ninum. Macedones eam in
urbes congregavere, propter ubertatem soli. Oppida, præ-
ter[2] jam dicta, habet Seleuciam[3], Laodiceam[4], Artemi-
tam[5]: item in Arabum gente, qui[6] Orei vocantur, et Mar-
dani[7], Antiochiam, quæ a præfecto Mesopotamiæ Nicanore[8]
condita Arabis vocatur. Junguntur[9] his Arabes introrsus
Eldamarii[10]. Supra quos ad Pellacontam[11] flumen Bura[12] 2

38. *In priore.* In superiore libro, quinto nimirum hujus operis, cap. 21. HARD.

XXX. 1. *Vicatim.* Vicis populosa magis, quam oppidis. HARD.

2. *Præter jam dicta.* Babylona et Ninum. HARD.

3. *Seleuciam.* A Nicatore conditam, de qua mox plura. ED.

4. *Laodiceam.* Unam e sex urbibus, quas de matris nomine condidisse Seleucus dicitur. Laodiceam tamen hoc loco Chiffletianus codex non habet: habent autem reliqui, Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. etc. H.

5. *Artemitam.* Ἀρτεμίτα πόλις, Strabo, lib. XVI, pag. 744, quingentis a Seleucia stadiis, versus orientem et Sittacenen. HARD.

6. *Qui Orei*, etc. Chiffl. *Arrhoei.* Vet. ap. Dalec. *Errhoei.* De his dictum est cap. 9. ED.

7. *Mardani.* Chiffl. *Vandani.* ED.

8. *Nicanore*, etc. Vet. ap. Dalec. *Nicanoria vel Arbelis.* Hujus Nicanoris meminit Isidorus Characenus in Σταθμοῖς, pag. 186. ED.

9. *Junguntur his Arabes.* Quos ab Oreis Arabibus et cognomen secernit et situs: nam hi Eldamarii cognominantur, et in interiore Mesopotamia sedes habent. HARD.

10. *Eldamarii. Supra quos*, etc. Chiffletan. *Elmari. Supra quos*, etc. Vetus apud Dalec. *Eldamarii. Super quos.* ED.

11. *Pellacontam.* Qui in Euphratem delabitur, quingentis fere stadiis antequam Seleuciam Euphrates alluat. Tantum a Babylone distat versus septemtrionem, quantum a Babylone versus meridiem dissidet Pallacopas amnis, seu verius Euphratis alveus sic appellatus apud Arrianum, Exped. Alexandr. lib. VII, pag. 489, quem cum Pellaconte amne perperam confundit Ortelius. HARD.

12. *Bura oppidum.* Etsi in hujus oppidi nomine libri plerique omnes consentiunt, tenet me tamen suspicio, et quidem, ut arbitror, satis firma, *Dura* potius quam *Bura* scribi oportere. Nam Polybius, lib. V, p. 548, τῶν Δούρων in Mesopotamia meminit, ubi de Molone agens, τὴν μὲν Παραποταμίαν, inquit, μέχρι πόλεως Εὐρώπου κατέσχε· τὴν δὲ Μεσοποταμίαν ἕως Δούρων. Meminit et Stephanus in Δοῦρα. HARD.

oppidum, Salmani[13], et[14] Masei Arabes. Gordyæis[15] vero juncti Aloni[16], per[17] quos Zerbis fluvius in Tigrim cadit, Azones[18], Silici montani, et Orontes, quorum ad occidentem oppidum Gaugamela[19]: item[20] Sue, in rupibus: supra Silici[21] Classitæ, per[22] quos Lycus ex Armenia fertur: Absidris[23] ad hibernum exortum, Azochis[24]

13. *Salmani*. Arabum generis. Horum videtur Stephanus meminisse, p. 582: Σαλμήνοί, inquit, ἔθνος μοναδικὸν, ὥς φησι Γλαῦκος ἐν Ἀραβικῶν ἀρχαιολογίᾳ. « Gens solitaria, ut ait Glaucus in Arabicorum antiquitatibus. » Hard.

14. *Et Masei Arabes*. In Chiffl. et quibusdam aliis exemplaribus, *Maræi*. Hard.

15. *Gordyæis*. Chiffl. *Condiæis*. Qui Assyriam ab occasu æstivo claudunt, ut diximus cap. 17. Hard. et Ed.

16. *Aloni*. Chiffl. *Azoni*. Ed. — Ultra Tigrim positi, in confinio Assyriæ, sive Gordyenes, ubi et Azones, et Sicili, et Orontes. H.

17. *Per quos Zerbis*. Id est, quantum ex situ conjicimus, qui Γόργος ποταμὸς græca nomenclatura ob celeritatem cursus, a Ptolemæo vocatur, lib. VI, c. 1, in Tigrimque delabitur. Hard.

18. *Azones, Silici*, etc. Dalec. *Azones Silices*, etc. Ed.

19. *Gaugamela*. Γαυγάμηλα Ptolemæo, loc. cit. et Straboni, lib. XVI, p. 737. De hujus originatione vocis, vide Plutarchum in Alexandro, pag. 683, et Strabonem, loc. cit. Ibi verus prælii locus fuit, quo Darium vicit Alexander, non ad Arbela, ut multi volunt. Sed quoniam Arbela Gaugamelis notiora, iis hæc fama hæsit. Ita Plut. loco citato; Strabo, lib. XVI, pag. 737, aliique. Hard.

20. *Item Sue*. Vet. apud Dalec. *item Save*. Chiffl. *item Suet*. Ed. — שוע *Sue* Chaldæis rupem sonat, ut aiunt. Hard.

21. *Silici Classitæ*. Eo cognomine a Silicis montanis secernuntur, de quibus dictum est proxime. H. — Quid si *Calachitæ* legas? Est enim in eodem situ Straboni, lib. XVI, pag. 736, Καλαχηνὴ regio; Ptolemæo, lib. VI, cap. 1, Καλακινὴ dicta. Sed habent codices MSS. *Classis III*. Hard.

22. *Per quos Lycus*. Λύκος ποταμὸς Straboni, lib. XVI, pag. 737, per Aturiæ campos fluens, in quibus Ninus oppidum fuit, et pagus Γαυγάμηλα, de quo supra. Apud Ptolemæum, lib. V, cap. 1, perperam Λευκὸς pro Λύκος. In Tigrim delabitur. H. — Nunc *grand Zab*, sive *Zarb*. Ed.

23. *Absidris*. In MSS. *Absitris*. Forte *Absyrtus*, Ἄψυρτος, quod celeri feratur impetu, quasi ἀψοῤῥος, ab αἶψα ῥέειν. Is est qui Κάπρος a Strabone vocatur, loc. cit. tanto ab Arbelis, quanto Lycus, intervallo dissitus: Polybio item, lib. V, p. 551. H. — Nunc *petit Zab*, incolis *Altun-sou*, quæ voces aureum flumen sonant. Ed.

24. *Azochis*. Chifflet. cod. dat *Achochis*. Ed.

oppidum. Mox in[25] campestribus oppida : Diospage, Polytelia[26], Stratonice, Anthemus. In vicinia Euphratis Nicephorion, quod, ut[27] diximus, Alexander jussit condi propter loci opportunitatem. Dicta[28] est in Zeugmate 3
Apamia[29], ex qua orientem petentes excipit oppidum apprime[30] munitum, quondam stadiorum[31] LXX amplitudine, et satraparum regia appellatum, quo tributa conferebantur, nunc in arcem redactum. Durant, ut[32] fuerant, Hebata, et ductu Pompeii Magni terminus romani imperii Oruros[33], a Zeugmate ducentis quinquaginta millibus passuum. Sunt qui tradunt Euphratem Gobaris[34] præfecti opere diductum[35], ubi[36] eum diximus findi, ne præcipiti cursu Babyloniam infestaret : ab Assyriis vero universis appellatum Armalchar[37], quod significat regium flumen.

25. *In campestribus.* In ea planitie, quæ Tigrim inter et Euphratem jacet. Porro Diospage, Διοσπάγη, Jovis locum altum sonat : Hesychio enim πάγη ὑψηλὸς τόπος dicitur. Vel forte Διοσπαγὴ, pro Διοσπηγὴ, *Jovis fons* dorice. Πολυτέλεια, ab opportunitate situs mercium causa : Στρατονίκη, a victoria exercitus, invenisse nomen videntur. De Anthemunte (Ἀνθεμοῦς enim Græcis dicitur) egimus lib. V, cap. 21. HARD.

26. *Polytelia, Stratonice, Anthemus.* Vet. apud Dalec. *Polyteba, Stratonigena, Anthemusium.* ED.

27. *Ut diximus.* Libro V, c. 21. Isidorus Charac. ἐν Σταθμοῖς, pag. 185, Νικηφόριον παρ' Εὐφράτῃ πόλις ἑλληνὶς, κτίσμα Ἀλεξάνδρου βασιλέως. Forte hinc legendum, « Nicephorion, ut diximus, quod Alexander, etc. » HARD.

28. *Dicta est.* Lib. V, c. 21. H.

29. *Apamia.* Chiffl. *Apamæa.* ED.

30. *Apprime.* Chifflet. *Caphræna.* ED.

31. *Stadiorum LXX.* Octo millium, DCCL pass. H. — Dalec. *stadiorum sexaginta.* ED.

32. *Ut fuerant, Hebata.* Chifflet. *ut fuere Thæbatæ.* ED.

33. *Oruros.* Vet. apud Dalecamp. *Orturos.* ED.

34. *Gobaris.* Chifflet. *Cobaris :* a quo fossam Euphratis ad Tigrin perducti fluvium Chobar כבר, apud Ezech. cap. 1, dici nonnulli putant. HARD.

35. *Diductum.* Elz. *deductum.* ED.

36. *Ubi eum diximus.* Libro V, c. 21, iis verbis, *scinditur Euphrates*, etc. HARD.

37. *Armalchar.* In Plinianis libris corrupta hæc vox existimatur, *Armalchar ;* quum Naarmalcha scribi ex Chaldaico נהרמלכא doceant cæteri scriptores. Nam Isidorus Characenus in Σταθμοῖς, pag. 186, Ναρμάλχαν vocat. Ammianus,

Qua derivatur, oppidum fuit Agrani[38] e. maximis, quod diruere Persæ.

4 Babylon[39] Chaldaicarum gentium caput diu summam claritatem[40] obtinuit in toto orbe, propter quam reliqua pars Mesopotamiæ Assyriæque Babylonia appellata est, sexaginta millia passuum amplexa, muris ducenos pedes altis, quinquagenos latis, in singulos pedes ternis digitis mensura ampliore, quam[41] nostra, interfluo Euphrate, mirabili opere[42] utroque. Durat[43] adhuc ibi Jo-

lib. XXIV, p. 266, de Euphrate : « Pars fluminis scinditur largis aquarum agminibus, ducens ad tractus Babylonios interiores,.. alia Naarmalcha nomine, quod fluvius regum interpretatur, Ctesiphontem prætermeat. » Et pag. 278 : « Ventum est hinc ad fossile flumen, Naarmalcha nomine, quod amnis regum interpretatur, tunc aridum. » Ptolemæus, lib. V, cap. 18, Βασίλειον ποταμὸν : Polybius, lib. V, pag. 551, Βασιλικὴν διώρυχα vocat. Tamen quum Assyria lingua diversa ab Hebræa sit, nihil mutamus, quamvis *Narmalchan* in MS. Reg. 2, et Elz. legatur. H. et Ed.

38. *Agrani*. Chiffl. *Agranis*. Ed.

39. *Babylon*. Hæc Solinus iisdem verbis, cap. LVI, p. 87, et Martianus, lib. VI, cap. de Babylonia, p. 225. De hujus urbis amplitudine, situ, opibus, multa accurate Salianus noster in Annal. ad annum mundi 3516, num. 3 et seq. Falluntur porro qui Babylonem *Bagdad* esse existimant, quum Babylon ad Euphratem, ad Tigrim *Bagdad* sit posita, ut refert Texeira testis oculatus. *Babil* vocantur etiamnunc vestigia ejus, in orientali Euphratis ripa contra urbem *Hillah*. Plinii, Pausaniæ, et Ammiani temporibus stabant mœnia quidem integra, sed ea civibus vacua. Vide Pausan. in Arcad. lib. VIII, p. 509. Post a Judæis frequentata. Demum anno Christianæ æræ 1037, solo penitus æquata. H. et Ed.

40. *Claritatem obtinuit*, etc. Chifflet. *claritatem inter urbes obtinuit toto orbe, propter quod*, etc. Ed.

41. *Quam nostra*. Digitis duodecim pes romanus constabat : Babylonius, undeviginti. Hard.

42. *Opere utroque*. Et mœnibus scilicet, et ipsa interflui Euphratis crepidine, quæ mœnibus ipsis latitudine par, ex utroque fluminis latere, ad stadia centum magnis sumptibus est educta : cuniculo denique ipso, supra quem Euphratis in urbem influentis unda labente, ex una regiæ parte in alteram, flumine non transito, commeari subterraneo itinere tuto posset. Ita Diodorus Sicul. Bibl. lib. II, pag. 97 et 98, ac Philostr. de vita Apollonii, lib. I, cap. 18, p. 36. H.

43. *Durat adhuc*. Tamen Diodorus, loc. cit. vetustate jam tum ævo suo collapsum testatur : a Semiramide conditum scribit : a Nabuchodonosore, alii : instauratum ab

vis[44] Beli templum. Inventor[45] hic fuit sideralis scientiæ. Cætero ad solitudinem[46] rediit, exhausta vicinitate Seleuciæ[47], ob id conditæ a[48] Nicatore intra nonagesimum lapidem, in confluente Euphratis fossa perducti, atque Tigris: quæ tamen Babylonia[49] cognominatur, libera hodie ac sui juris, Macedonumque moris. Ferunt ei plebis urbanæ DC M. esse: situm vero mœnium, aquilæ pandentis alas: agrum totius Orientis fertilissimum. Invicem ad hanc exhaurien- 6
dam, Ctesiphontem[50] juxta tertium ab ea lapidem in Chalonitide[51] condidere[52] Parthi, quod nunc[53] caput est regnorum. Et postquam nihil proficiebatur, nuper Volo-

Alexandro M. dum Babylone ageret, ex Hecatæo Josephus adversus Apionem. HARD.

44. *Jovis Beli.* Διὸς Βήλου ἱρὸν, Herodoto, Clio, lib. I, num. 178, p. 74. « Arcem Babylonis antiquissimus rex condidit Belus, » inquit Ammianus, lib. XXIII, pag. 251. Jovem ipsum Babylonii Belum appellant, ut dicemus lib. XXXVII, cap. 55. HARD.

45. *Inventor.* Solinus et Martianus, locis citatis. HARD.

46. *Cætero ad solitudinem.* Vet. apud Dalec. *cætero circuitu solitudinem.* Dal. *cætero in solitudinem.* ED.

47. *Seleuciæ. Al-Modaïn*, id est, duæ urbes, vocantur confusa hodie Seleuciæ et Ctesiphontis rudera. ED.

48. *A Nicatore intra nonagesimum lapidem. Intra XL* potius, quam *intra XC* scripsisse Plinius videri possit. Strabo enim, lib. XVI, p. 738, trecentis stadiis distare a Seleucia Babylonem scripsit, quæ sunt XXXVII M. D. passuum. MSS. tamen omnes *intra LXXXX* mira consensione exhibent. Ambitiosum opus Seleuci Nicatoris, inquit Ammianus, lib. XXIII, p. 251. Primus hic Syriæ rex post Alexandrum M. HARD.

49. *Babylonia cognom.* A regione circumjacente quæ hodie *Iraq* appellatur. Quin et ipsi illi, qui Seleucia oriundi erant, Babylonii potius quam Seleucienses dicebantur, ut ex Diogene Stoico animadvertit Strabo, lib. XVI, p. 744. Et ipsa Seleucia Babylon a Stephano vocatur. HARD.

50. *Ctesiphontem* Κτησιφὼν in orientali Tigris ripa. HARD.

51. *In Chalonitide.* Καλλωνῖτις Polybio scribitur per κ, lib. V, p. 555. At Straboni, lib. XI, pag. 529, per χ, Χαλωνῖτις. HARD.

52. *Condidere Parthi.* Condidisse priscis temporibus Vardanem ait Ammianus, lib. XXIII, p. 251, amplificasse postea incolarum viribus, mœnibusque, græco etiam Ctesiphontis indito nomine, Pacorum regem. HARD.

53. *Caput est regnorum.* Tacitus, Annal. lib. VI, p. 148: « Ctesiphon sedes imperii. » Herodianus: ἔνθα ἦν τὰ βασίλεια τοῦ Παρθυαίου.

gesus rex aliud oppidum Vologesocertam[54] in vicino[55] condidit. Sunt etiamnum in Mesopotamia oppida : Hipparenum[56], Chaldæorum[57] doctrina clarum et hoc, sicut Babylonii[58], juxta fluvium Narragam[59], qui[60] dedit civitati nomen. Muros Hipparenorum Persæ diruere. Orcheni[61] quoque, tertia Chaldæorum doctrina, in eodem situ locantur, ad meridiem versi. Ab his Notitæ et Orthophantæ[62], et Græciochantæ.

7 Euphrate navigari Babylonem e Persico mari CCCCXII[63] mill. passuum tradunt Nearchus et Onesicritus. Qui vero postea scripsere, a Seleucia CCCCXL[64] mill. Juba a Baby-

54. *Vologesocertam*. Hoc est, Vologesi urbs : *certa* enim Armeniis urbem sonat, ut diximus cap. 9. Vologessiam Ammianus loc. cit. Stephanus Βολογεσιάδα : Οὐολγεσίαν Ptolemæus appellat, lib. VI, cap. 20. Babyloni subjecta versus meridiem. Mox *in vicino* MSS. libri habent : nullus, *in vicinio*. Hard.

55. *Vicino*. Dalec. *vicinio*. Ed.

56. *Hipparenum*. In magno esse nominum ambitu id oppidum videtur. Quum enim ad fluvium Narragam positum id oppidum significetur, qui Maarsares Ptolemæi est, ut mox dicemus : idem illud esse oppidum suspicor, quod Ptolemæo Βάρσιτα ejus amnis ripæ impositum appellatur. Rectius a Strabone, lib. XVI, p. 739, Βόρσιππα : unde Borsippenorum dicta altera Chaldæorum Astronomorum doctrina, sive secta. Hard.

57. *Chaldæorum doctrina*, etc. Chiffl. *Chaldæorum doctrina et hoc*. Dalec. *Chaldæorum et hoc*. Ed.

58. *Sicut Babylonii*. Quæ prima Chaldæorum secta. In editis perperam hactenus, *sicut Babylon*. H.

59. *Narragam*. A recto casu Narraga : a Chaldaico נהר רגע *Naar-raga*, quod *flumen scissum* significat : non vero a נהר אגם *Naar-agam*, ut Bochartus existimat, Geograph., lib. I, cap. 8, pag. 40. Alveus est et corrivatio Euphratis, fossa ducta, maxime occidentalis : *Maarsares* Ptolemæo, lib. V, cap. 20; Ammiano, lib. XXIII, pag. 252, *Marsias* appellatus. Hard.

60. *Qui dedit civitati*. Subintellige, alteri, nempe Narragæ. H.

61. *Orcheni quoque*. Ὀρχηνοὶ a Strabone, lib. XVI, p. 739, inter genera Chaldæorum Astronomorum recensentur. Hard.

62. *Orthophantæ*. In MSS. *Orothophanitæ*, et *Gnesiochartæ*. H. — MSS. Reg. 1, edit. princ. et Elzev. *Orthophanitæ et Gneciocanthæ*. Ed.

63. *CCCCXII mill*. Strabo, loc. cit. supra tria millia stad. hoc est, supra CCCLXXV mill. pass. H.

64. *CCCCXL*. Chiffletianus, *CCCCLXXX*. Dalecamp. et Elzev. *CCCCXC*, quam lectionem servandam judicat Broterius. Ed.

lone Characem CLXXV[65] mill. passuum. Fluere aliqui ultra Babylonem[66] continuo alveo, priusquam distrahitur ad rigua[67], LXXXVII mill. Universo autem cursu $\overline{\text{XI}}$[68] passuum. Inconstantiam mensuræ diversitas auctorum facit, quum Persæ quoque schœnos[69] et parasangas alii[70] alia mensura determinent. Ubi desinit[71] alveo[72] munire, ad confinium 8
Characis accedente tractu, statim infestant Attali latrones, Arabum gens. Ultra quos Scenitæ[73]. Ambitu[74] vero Euphratis Nomades Arabiæ, usque ad deserta Syriæ, unde in meridiem flecti[75] eum diximus, solitudines Palmirenas[76] relinquentem. Seleucia abest a capite Mesopotamiæ Euphratem navigantibus undecies centena XXV mill. passuum. A[77] mari Rubro, si Tigri navigetur, CCCXX[78] mill. a Zeu-

65. *CLXXV mill. pass.* Elzev. *CLXXV mill. D. pass.* Ed.

66. *Ultra Babylonem.* Versus meridiem, et Persicum mare. H.

67. *Ad rigua.* Dalec. *in irrigua.*

68. *$\overline{XI}$ pass.* Hoc est, undecies centenis passuum millibus. H.

69. *Schœnos et Parasangas.* « Parasangæ, inquit Festus, apud Persas viarum mensuræ sunt. » Parasangam Persicum alii sexaginta stadiorum esse aiunt, alii tricenum, alii quadragenum. In schœnis, σχοίνοις, quæ mensura viarum apud Ægyptios in usu est, par inconstantia notatur a Strabone, lib. XI, p. 518. De schœnorum mensura multiplici dicemus lib. XII, cap. 31. Hard.

70. *Alii alia.* In vet. apud Dalec. *alii* non legitur. Ed.

71. *Desinit.* Chiffl. *desit.* Vet. ap. Dalec. *desinunt.* Ed.

72. *Alveo munire.* Vet. ap. Dalec. *Alveum munire.* Ed. — Ubi desinit alveo vasto munire accolas adversus prædonum vim, ibi infestant Attali latrones. Quum unico alveo Tigris hic feratur, uti dicemus c. seq. non placet eorum conjectura, qui contra codicum fidem, scriptorisque adeo mentem, *alveo uno ire*, hoc loco reponere satagunt. H.

73. *Scenitæ.* De quibus in Arabia dicetur, cap. 32, ubi et de Nomadum Arabum gente ac situ. H.

74. *Ambitu vero.* Tota occidentali ripa Euphratis. Deserta Syriæ solitudines sunt Palmirenæ. H.

75. *Flecti eum diximus.* Hoc est, usque eum locum, ubi in meridiem decurrere Euphratem diximus, atque inde in orientem flecti. Confer cum his ea quæ superius dicta sunt, lib. V, c. 20 et 21. H.

76. *Palmirenas.* Dalec. *Palmyrenas.* Ed.

77. *A mari Rubro, si Tigri.* Persico sinui Rubri maris nomen accommodat. Ita etiam Sen. Troadis act. I, 10, 11: « Et qui renatum prorsus excipiens diem Tepidum rubenti Tigrin immiscet freto. » H.

78. *CCCXX.* Chiffl. *CCXX.* Ed.

gmate DXXVII[79] mill. Zeugma[80] a Seleucia Syriæ ad[81] nostrum littus CLXXV[82] mill. passuum. Hæc est ibi latitudo terrarum inter[83] duo maria: Parthici[84] vero regni DCCCC XLIV[85] mill. passuum.

1 XXXI. Est etiamnum oppidum Mesopotamiæ in ripa Tigris circa confluentes, quod vocant Digbam[1]. (XXVII.) Sed et de Tigri ipso dixisse conveniat. Oritur[2] in regione Armeniæ majoris, fonte conspicuo in planitie. Loco nomen Elegosine[3] est. Ipsius qua tardior fluit, Diglito[4]: unde concitatur, a celeritate Tigris incipit vocari. Ita appellant Medi[5] sagittam. Influit[6] in lacum Arethusam[7] omnia illata
2 pondera sustinentem, et nitrum nebulis exhalantem. Unum genus ei piscium est, idque[8] transcurrentis non miscetur

79. *DXXVII.* Chiffl. *DCCXXIV.*

80. *Zeugma a Seleucia.* Chifflet. *Zeugma abest a Seleucia.* Ed.

81. *Ad nostrum littus.* Ad nostri maris, hoc est, mediterranei littus, qua Syriam alluit. Intervallum autem adscripsimus, non quale hactenus editum hoc loco est, CXXXII mill. sed quale expressum superius, lib. V, cap. 13. Hard.

82. *CLXXV.* Dal. *CXXXII.* Ed.

83. *Inter duo maria.* Mediterraneum et Rubrum. Hard.

84. *Parthici vero.* Subintellige, latitudo inter duo pariter maria, Caspium et Rubrum: quod Martianus hæc transcribens haud satis perspexit, lib. VI, pag. 225. H.

85. *DCCCC XLIV.* Chiffletian. *DCCCC XVIII.* Ed.

XXXI. 1. *Digbam.* Varie id nomen apud Ptolemæum scribitur, lib. V, c. 20, in Babylonia, Διγοῦα et Διδουγούα. Hard.

2. *Oritur in.* Solinus hæc totidem verbis, cap. XXXVII, p. 66. H.

3. *Elegosine est.* Ita Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. et vet. Dalec. In editis, *Elongosine.* Solinus: « In loco edito, qui Elegos nominatur. » H.

4. *Diglito.* Transiit deinde in totum amnem hæc appellatio, Διγλὰθ, ut Josephus est auctor, Antiq. Jud. lib. I, cap. 2, p. 5, hodieque accolis est *Daghelé*, ut ab iis didicimus, qui amnem eum navigarunt. Hard.

5. *Medi sagittam.* Solinus, loc. cit. Curtius, lib. IV, cap. 36, p. 149. Strabo, lib. XI, pag. 527: Μήδων Τίγριν καλούντων τὸ τόξευμα. Adde Eustathium, in Dionys. pag. 124. Hard.

6. *Influit in lacum.* Dalec. *influit lacum.* Ed.

7. *Arethusam.* Ita libri omnes, et Solinus loc. cit. Ἀρσηνὴ Straboni loc. cit. Ἀρέουσα Ptolemæo, lib. V, cap. 13. Eadem Θωνῖτις Straboni, et Dionysio, v. 988. Hard.

8. *Idque transcurrentis*, etc. Solini paraphrasis: « Arethusæ pisces

alveo, sicut nec e Tigri pisces in lacum transnatant. Fertur[9] autem et cursu, et colore dissimilis: transvectusque[10] occurrente Tauro monte in[11] specu mergitur: subterque lapsus a latere altero ejus erumpit. Locus vocatur Zoroanda[12]. Eumdem esse manifestum est, quod demersa perfert. Alterum deinde transit lacum, qui[13] Thospites appellatur: rursusque[14] in cuniculos mergitur, et post xxv[15]
mill. passuum circa[16] Nymphæum redditur. Tam vicinum 3
Arsaniæ[17] fluere eum[18] in regione[19] Arrhene Claudius Cæsar auctor est, ut quum intumuere, confluant, nec tamen misceantur: leviorque Arsanias innatat iv mill. ferme spatio: mox divisus in Euphratem mergitur. Tigris autem ex Armenia, acceptis fluminibus claris Parthenia[20], ac Nice-

numquam se alveo Tigridis miscent: sicut nec amnici pisces in stagnum transeunt Arethusæ. » H.

9. *Fertur autem*. Et cursus, inquit, celeritate, et dissimilitudine coloris aquæ fluviales a lacustribus discernuntur. Hard.

10. *Transvectusque*. Ultra lacum aliquanto intervallo præterlapsus. Strabo, loc. cit. Hard.

11. *In specu mergitur*. Seneca, Natur. quæst. lib. VI, cap. 8: « Age, quum vides interruptum Tigrim in medio itineris siccari, et non universum averti, sed paulatim, non apparentibus damnis, minui primum, deinde consumi: quo illum putas abire nisi in obscura terrarum: utique quum videas emergere iterum, non minorem eo qui prior fluxerat? » H.

12. *Zoroanda*. MSS. et Elzev. *Zoaranda*. Solinus, *Zomada*. In Chalonitide emergere Strabo est auctor loc. cit. Hard.

13. *Qui Thospites*. Chiffl. *Tespites*. Vet. ap. Dal. *Thespites*. Λίμνην Θοσπίαν vocat Ptolemæus, lib. V, cap. 13. Ed.

14. *Rursusque*. Solinus loco citato. Hard.

15. *XXV*. Elz. *XXII*. Ed.

16. *Circa Nymphæum*. Sic locum appellat, unde bitumen egeritur, ad similitudinem forte Nymphæi Illyrici, de quo dictum est lib. II, c. 110, sub quo liquidi bituminis fontes oriuntur. Ibi Tigrin emergere, ubi naphtha gignitur (genus id bituminis est), prodit etiam Ammianus, lib. XXIII, p. 250 H.

17. *Arsaniæ*. De amne Arsania, lib. V, cap. 20. Hard.

18. *Eum*. Dalec. *cum*. Ed.

19. *Regione Arrhene*. Majoris Armeniæ. Incolæ Arrhei ab Epiphanio in Ancoratu appellantur, num. 115, pag. 117, Ἀρμένιοι, Ἄῤῥεοι. Hard.

20. *Parthenia, ac Nicephorione*. Ita Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. Chiffl. Tolet. Perperam libri omnes

phorione, Arabas[21] Oreos, Adiabenosque disterminans, et quam diximus Mesopotamiam faciens, lustratis montibus Gordyæorum[22] circa Apamiam[23] Mesenes oppidum, citra Seleuciam Babyloniam CXXV[24] mill. passuum divisus in[25] alveos duos, altero meridiem ac Seleuciam petit, Mesenen[26] perfundens: altero ad septemtrionem flexus, ejusdem[27] gentis tergo campos[28] Cauchas secat. Ubi remeavere
4 vere aquæ, Pasitigris[29] appellatur. Postea recipit ex Me-

editi hactenus, *Partheni*, *Agnice*, *Pharione*, et vet. apud Dalec. *Partheni ac Nicephoriani*. Ed.

21. *Arabas Oreos*. Ita laudati proxime codices. Vet. apud Dalec. *Arabas*, *Oroes*. Dalecamp. *Arabas*, *Aroeos*. De his egimus libro superiore. Ed.

22. *Gordyæorum*. Sive Corduenorum, ut dictum est cap. 17. Chiffl. *Corydæorum*. Vet. apud Dal. *Corydiorum*. Ed.

23. *Apamiam*. Est hæc Apamia a reliquis ejus nominis civitatibus diversa, quæ hoc passim opere occurrunt. Meminit Stephanus, p. 91: Ἔςι καὶ ἄλλη Ἀπάμεια, ἐν τῇ Μεσηνῶν γῇ, τῷ Τίγρητι περιεχομένη, ἐν ᾗ σχίζεται ὁ Τίγρης ποταμὸς, etc. « Est etiam alia in Mesene, fluvio Tigri circumdata, in qua dividitur Tigris, etc. » Ammianus quoque, lib. XXIII, pag. 251: « In omni autem Assyria multæ sunt urbes, inter quas Apamia eminet, Mesene cognominata, et Teredon, etc. » Hard. — *Digel* hodie vocatur, auctore d'Anville, quod inter brachia spatium Tigris complectitur. Ed.

24. *CXXV*. Chiffl. *CCXXV*. Ed.

25. *In alveos duos*. Dextro quo meridiem petit, Delas: lævo, quo versus septemtrionem flectitur, nomen Tigris fuit: Καὶ ἐν μὲν τῇ δεξιᾷ μοίρᾳ περιέρχεται ποταμὸς Δέλας, ἐν δὲ τῇ ἀριςερᾷ Τίγρις, ὁμωνύμως τῷ μεγάλῳ, inquit Stephanus. Pro Δέλας libentius agnoverim Σύλαξ cum Eustathio in Dionys. pag. 124. Hard.

26. *Mesenen*. Latini Interamnem appellant, quam Græci Μέσην, sive Μεσήνην, regionem inter duo flumina mediam. Philostorgius, lib. III, cap. 7, fluviatilem simul et maritimam insulam vocat, ποταμίαν τε ἅμα καὶ θαλαττίαν, quoniam scilicet duobus Tigridis alveis ad latera, a fronte vero Persico mari ea efficitur, atque includitur. H.

27. *Ejusdem gentis*. Mesenes videlicet. Hard.

28. *Campos Cauchas*. A Coche, sive Seleucia, quæ ad Tigrim condita est, campi adjacentes, maxime versus orientem fusi, nomen id acceperunt. Vide Ammianum, lib. XXIV, pag. 276 et 278. Hard.

29. *Pasitigris*. Πασίτιγρις, quasi ex omnibus Tigris alveis jam coeuntibus, conflatus amnis. Aliam appellationis causam affert Strabo, lib. XV, pag. 729. Hard. — Hunc hodie *Dorach* vocari opinatur Barbié du Bocage. Ed.

dia Choaspem[30]: atque (ut[31] diximus) inter Seleuciam et Ctesiphontem vectus, in lacus Chaldaicos se fundit, eosque LXX[32] mill. pass. amplitudine implet: mox vasto alveo profusus, dextra Characis oppidi infertur mari Persico X mill. passuum[33] ore. Inter duorum amnium ostia XXV mill. passuum fuere, aut (ut alii tradunt) VII mill. utroque navigabili. Sed longo tempore Euphratem præclusere Orcheni, et accolæ agros rigantes: nec[34] nisi Pasitigri defertur in mare.

30. *Choaspem*. Χοάσπης dicitur Straboni, lib. XV, pag. 697. Qui Choaspem et Eulæum, geminum putant unius amnis nomen esse, cum Salmasio in Solin. pag. 700, haud satis diligenter explorasse ea videntur, quæ de utroque amne Veteres prodiderunt. Nam ut ab ortu incipiam, diversos utriusque fontes Ptolemæus agnoscit, lib. VI, cap. 3. Alveos dispares ipse Plinius, lib. XXXI, cap. 21: « Parthorum reges, inquit, ex Choaspe et Eulæo tantum bibunt... Et horum placere potum, non quia sunt amnes, apparet: quoniam nec e Tigri, nec Euphrate, nec e multis aliis bibunt. » Denique, id quod caput est, diverso uterque ore, atque inter se dissitissimo, in Tigrim effluit: Choaspes quidem, ut ex hoc ipso Plinii loco perspicua res est, antequam in lacus Chaldaicos se Tigris fundat, hoc est, supra Characem oppidum, centum fere passuum millibus: Eulæus, ad ipsum Characem in Tigrim delabitur: in ipso utriusque amnis confluente oppido condito, ut hoc ipso capite Plinius asseverat. Nec refert, quod ad utrumque amnem imposita Susa apud scriptores quosdam dici videantur: altero enim, nempe Eulæo, arcem circumiri, quum Plinius scribit: alterum intervallo aliquo ab urbe distare, Strabo, lib. XV, pag. 728; an necesse continuo est juncto vel eo loci, vel deinceps alveo utrumque fluere? » HARD.

31. *Ut diximus*. Cap. 26, his verbis: « Lacus quem faciunt Eulæus et Tigris juxta Characem. » H.

32. *LXX*. Elz. *LXII*. ED.

33. *X. mill. pass. ore*. Ita restituimus admonitu codicum Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. Chiffl. etc. quum prius scriberetur *decumo ore*: quod contra Plinii mentem ab interpolatoribus esse vitiatum, liquet omnino ex iis quæ statim subduntur, de simplici utriusque amnis ostio, utroque navigabili. HARD.

34. *Nec nisi Pasitigri*. Dalec. *nec nisi per Tigrin*. ED.—Nec aliæ, inquit, Euphratis aquæ in mare perferuntur, quam quæ ex eo fossa perducto in Tigrim effluunt ad Seleuciam: has enim Tigris, cui paulo post Pasitigris appellatio tribuitur, ob eam causam quam diximus, secum vehit in mare: ceteræ Euphratis aquæ innumeris alveis ad agros rigandos ita distra-

5 Proxima[35] Tigri regio Parapotamia appellatur. In ea dictum est de Mesene. Oppidum[36] ejus Dibitach. Jungitur Chalonitis[37] cum Ctesiphonte, non palmetis modo, verum et olea, pomisque, aliisque arbustis nobilis. Ad eam pervenit Zagrus[38] mons, ex Armenia inter Medos, Adiabenosque[39] veniens, supra Parætacenen et Persidem. Chalonitis abest a Perside CCCLXXX[40] mill. pass. Tantum a Caspio mari et[41] Assyriam abesse compendio itinerum aliqui tradunt.

6 Inter[42] has gentes atque Mesenen Sittacene est, eadem Arbelitis[43], et Palæstine[44] dicta. Oppidum ejus Sittace[45] Græcorum ab ortu est, et[46] Sabata: ab occasu autem Antio-

huntur, ut nullo se ostio in mare flumen exoneret. Hard.

35. *Proxima Tigri*. Vel Pasitigri. Παραποταμία fluminea ripa, vel regio quæ secus amnem. Hujus pars Mesene est, de qua superius quiddam obiter perstrinximus. H.

36. *Oppidum ejus*. Parapotamiæ. Hard.

37. *Chalonitis*. Regio in qua Ctesiphon a Parthis condita, ut diximus cap. superiore. Hard.

38. *Zagrus mons*. Isidorus Charac. pag. 187: Ἡ Χαλωνίτις... πόλις δ' ἑλληνὶς Χάλα... ὄρος ὃ καλεῖται Ζάγρος, ὅπερ ὁρίζει τὴν Χαλωνίτιν χώραν, καὶ τὴν τῶν Μήδων. Sic igitur Tauri montis partem appellant, quæ Mediam sejungit a Babylonia et Chalonitide. Medos discludit ab ortu, ab occasu Adiabenos sive Assyrios: mox supra Persidem et Parætacenen excurrit ab occasu fere brumali in exortum æstivum. Hard. — *Monts de Louristan* in mappis dicti nunc reperiuntur. Ed.

39. *Adiabenosque*. Dalec. *Aliabenosque*. Ed.

40. *CCCLXXX*. Dalecampius, *CCCCLXXX*. Ed.

41. *Et*. Hæc vox in Dalecamp. deest. Hard.

42. *Inter has gentes*. Inter Medos, Adiabenos, Persas, Chalonitidem, atque Mesenen. Σιτταχηνὴ Straboni dicitur, lib. XV, pag. 732, eademque pars Susianæ, et Ἀπολλωνιᾶτις cognominata. Hard.

43. *Eadem Arbelitis*. A confinio fortasse Arbelitidis, quæ pars Assyriæ est, ut diximus cap. 16, idem quoque cognomen traxit. In Reg. 1, et Colb. 1, 2, verba hæc desunt, *eadem Arbelitis*. At in Reg. 2 exstant. Hard.

44. *Palæstine*. Ita Reg. 2. At Reg. 1, Colb. 1, 2, *Calestine*. Chiffl. *Palæstina*. Ed.

45. *Sittace*. Σιττάκη Ptolemæo, in Assyria, lib. VI, cap. 1. Hard.

46. *Et Sabata*. Chiffl. *Sabdata*. Ed. — Sabatices Σαβατικῆς regionis caput, quæ sic ab ortu Sittacenes est posita, ut alii Mediæ, Elymaidi alii adjudicandam censuerint, teste Strabone, lib. XI, pag. 524. Σάμ-

chia[47], inter duo flumina Tigrin et Tornadotum. Item
Apamia, cui nomen Antiochus[48] matris suæ imposuit,
Tigris circumfunditur. Hæc dividitur Archoo[49].

Infra est Susiane[50], in qua vetus regia Persarum Susa[51], 7
a Dario[52] Hystaspis filio condita : abest a Seleucia Baby-
lonia CCCCL mill. passuum. Tantumdem ab Ecbatanis Me-
dorum per montem Charbanum[53]. In septemtrionali Ti-
gris alveo oppidum est Babytace[54]. Abest[55] a Susis CXXXV
mill. passuum. Ibi mortalium soli aurum in[56] odio contra-
hunt, id defodiunt, ne quo cui sit in usu. Susianis[57] ad 8
orientem versus junguntur Oxii[58] latrones, et Mizæorum

ϐανα Diodoro, Bibl. lib. XVII, pag. 576. Hard.

47. *Antiochia.* Eadem Apollonia Ptolemæi, loc. cit. ut quibusdam videtur : unde regioni quoque Apolloniatidis nomen est inditum. H.

48. *Antiochus.* Ejus nominis primus, Seleuci Nicatoris primi post Alexandrum Magnum Syriæ regis, et Apames fil. Hard.

49. *Archoo.* Amne. Hard.

50. *Susiane.* Eadem Σουσὶς Susis dicta Straboni, lib. XV, p. 727. Hodie *Khusistan.* Hard.

51. *Susa.* Σοῦσα, quam urbem ab amœnitate soli sic appellatam ait Athenæus lib. XII, pag. 513, quoniam σοῦσον Græcis lilium appellatur. Alii, quod in campestri planitie et equitabili, vel in regione equis ferace sit posita, quoniam Syri equum σουσίαν vocant. Sic Etymologus. Nunc *Souster*, sive *Chuster*. Hard.

52. *A Dario.* Post Cambysen Persarum rege, Xerxis patre. A Tithono Memnonis patre multo ante ædificata auctor est Strabo, lib. XV, p. 728. *Conditam* a Dario Susam quum Plinius dicit, muris cinctam intelligit. Hard.

53. *Charbanum.* Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. Chifflet. *Carbantum.* Zagri montis superius memorati pars quædam est. Hard.

54. *Babytace.* Ita Solinus, cap. LIV, pag. 85, et Stephanus : Βαϐυτάκη, πόλις Περσική · ὁ πολίτης, Βαϐυτακηνός. Chiffl. *Barbitace.* Ed.

55. *Abest a Susis.* Solinus iisdem verbis, loc. cit. Apud Martianum, lib. VI, pag. 225, numeri sunt corrupti. Hard.

56. *In odio.* Ita libri omnes. Hoc est, ex odio. Solini paraphrasis : « A Susis Babytace oppidum... in quo mortales universi odio auri coemunt hoc genus metallum, et abjiciunt in terrarum profunda, ne polluti usu ejus, avaritia corrumpant æquitatem. » Hard.

57. *Susianis ad orientem.* Oram Persici maris legentibus, inquit, orientem versus post Susianos occurrunt Oxii. Hard.

58. *Oxii.* Hoc loco *Oxii* libri omnes agnoscunt, tum manu scripti, tum impressi etiam ante Hermo-

XL populi liberæ feritatis. Supra eos patent[59] Parthusi, Mardi, et Saitæ, Hyi[60], qui prætenduntur supra Elymaida, quam Persidi in ora junximus. Susa a Persico mari absunt CCL mill. passuum. Qua[61] subiit ad eam classis Alexandri Pasitigri, vicus ad lacum Chaldaicum vocatur Aphle: unde Susa navigatione LXV M. D. passuum absunt. Susianis[62] ab oriente proximi sunt Cossæi[63]: supra Cossæos ad septemtrionem Mesabatene[64] sub monte Cambalido, qui est Caucasi ramus: inde mollissimo transitu in Bactros.

9 Susianen ab Elymaide disterminat amnis[65] Eulæus, ortus in Medis, modicoque[66] spatio cuniculo conditus, hac[67] rursus exortus, et per Mesabatenen[68] lapsus, circuit arcem

laum, qui pro *Oxii*, *Cossæi* substituit. Verum ex Strabone ipso, quem pro se affert, inanis ejus conjectura agnoscitur: is enim, ut diximus superius paulo, c. 26, not. 33, Uxios Susianis ac Persis in ora Persici maris confines facit. Adde Arrianum, a nobis etiam eo loci laudatum. Adde et Plinium ipsum, dicturum mox de Cossæis, qui Susianis quidem proximi sunt et ipsi ad orientem versus, verum non in littore Persici sinus, ut Oxii, et Elymæi: sed in mediterraneo, et in montanis, versus Mediam: Οὔξιοι καὶ Ἐλυμαῖοι Πέρσαις τε καὶ Σουσίοις· Κοσσαῖοι δὲ Μήδοις προσεχεῖς ἦσαν. Strabo, lib. XI, pag. 524, et lib. XVI, pag. 744. Hard.

59. *Patent Parthusi, Mardi.* Chiffl. *parent Parthis Mardi.* Ed.

60. *Hyi.* Sic MS. Reg. 1. MS. Reg. 2, *Hii.* Edit. princ. *ii.* Quam quidem editionem sequitur Broterius, qui *Hyi* et *Hii* in MSS. pro *ii* scriptum non semel reperiri contendit, nec ideo fingendum esse populum Hyos. Ed.

61. *Qua subiit ad eam.* Ad Susa regiam Persarum, ut dictum est cap. 26. Hard.

62. *Susianis ab oriente.* Susianorum fines, a mari maxime remotos, attingunt ab oriente Cossæi latrones. Stephanus: Κοσσέα, μέρος Περσίδος· οἱ οἰκοῦντες Κοσσαῖοι. Plutarcho in vita Alex. p. 704, Κουσσαῖοι dicuntur. Hard.

63. *Cossæi.* Chiffl. *Cossiæi.* Vet. ap. Dalec. *Oxii.* Ed.

64. *Mesabatene.* Ita Reg. 1, 2, etc. Ptolemæo in Perside, lib. VI, cap. 4, Μεσαβάται. Hard.

65. *Amnis Eulæus.* Εὔλαιος Straboni, lib. XV, pag. 728. Chifflet. *Amnis Ilæus.* Ed.

66. *Modicoque spatio.* Dalecamp. *medioque spatio.* Ed.

67. *Hac rursus.* Hac ipsa regione, unde ortus primum: nempe Media. Hard.

68. *Mesabatenen.* Dalec. *Mesobatenen.* Ed.

Susorum, ac[69] Dianæ templum augustissimum illis gentibus, et ipse in magna cærimonia. Siquidem[70] reges non ex alio bibunt, et ob id in longinqua portant. Recipit amnem Hedypnum[71], præter Asylum Persarum venientem, Adunam[72] ex Susianis. Oppidum juxta eum Magoa, a Charace, XV mill. passuum. Quidam hoc in extrema Susiane ponunt solitudinibus proximum.

Infra Eulæum Elymais[73] est, in ora juncta Persidi, a

69. *Ac Dianæ.* Martianus, lib. VI, cap. de India, pag. 225 : « Oppidum ibi nobile Susa, in quo templum Dianæ. » HARD.

70. *Siquidem reges.* Solinus, cap. XXXIII, pag. 62, Pliniusque ipse, lib. XXXI, cap. 21. HARD.

71. *Hedypnum.* Ἡδύπνουν, quasi suave spirantem. Is ipse est quem Hedyphonta, Ἡδυφῶντα, appellat Strabo, lib. XVI, pag. 744, qui Seleuciam Elymæorum urbem (de qua mox) præterfluit, juxta Susianos : non in Babylonia, ut existimavit Ortelius, quem Seleuciæ nomen in fraudem induxit. HARD.

72. *Adunam.* Ita MSS. omnes. Editi, perperam, *et unum.* Vet. ap. Dalecamp. *ad unum ex Susianis oppidum.* ED.

73. *Elymais.* Ἐλυμαΐς, incolæ Ἐλυμαῖοι Straboni, lib. XI, pag. 524. Pars est australior ejus regionis, quæ nunc *Chusistan* dicitur. Hinc *Elamitæ*, cum Parthis et Medis a Luca copulati, act. 2, etsi D. Hieronymo, libro de loc. Hebr. aliter visum. At alibi olim sedes habuere iidem Elamitæ, nempe temporibus Abrahæ, ut Moses docet, Gen. XIV, 1 : « Factum est autem, inquit, in illo tempore, ut Amraphel rex Sennaar, et Arioch rex Ponti, et Chodorlahomor rex ELAMITARUM, et Thadal rex Gentium, גוים, 2, inirent bellum contra Bara regem Sodomorum, et contra Bersa regem Gomorrhæ, et contra Sennaab regem Adamæ, et contra Semeber regem Seboim, contraque regem Balæ : ipsa est Segor. 3. Omnes hi convenerunt in vallem silvestrem, quæ nunc est Mare salis. 4. Duodecim enim annis servierant Chodorlahomor, et tertiodecimo anno recesserunt ab eo. 5. Igitur quartodecimo anno venit Chodorlahomor, et reges qui erant cum eo..... 8. Et egressi sunt rex Sodomorum, et rex Gomorrhæ, rexque Adamæ, et rex Seboim, nec non et rex Balæ, quæ est Segor..... 9. Scilicet adversus Chodorlahomor regem Elamitarum, et Thadal regem Gentium, et Amraphel regem Sennaar, et Arioch regem Ponti : quatuor reges adversus quinque. » Inter hos reges quatuor, tertium dumtaxat locum obtinet rex Elamitarum; quod nobiliores essent, et rex Sennaar, ex Nemrodo regum antiquissimo genus ducens, et rex Ponti, hoc est, oræ sinus Persici citra Euphratem, juxta ipsius ostia, ubi postea Arabes Scenitæ. Rex Elam, et rex Gen-

flumine Oroati[74] ad Characem, CCXL[75] mill. passuum. Oppida ejus, Seleucia[76], et Sosirate, apposita monti Casyro[77]. Oram, quæ præjacet, minorum Syrtium[78] vice

tium, inter regem Sennaar et regem Ponti fuere. Rex Sennaar, citra Euphratem, juxta Babylonem et Ur. Primus tamen versu 9 appellatur rex Elamitarum Chodorlahomor, quoniam ipsius causa bellum istud gerebatur. Nulla enim ratio suadet, multo majorem tunc quatuor regum illorum ditionem fuisse, quam fuit eodem tempore ditio regum quinque quos oppugnabant. Idcirco autem Chodorlahomor tributum a regibus illis exigebat, quia se pro primogenito gerebat e filiis Sem et Noe, quippe ex Ælam Semi filio primogenito ortum trahens : atque adeo sibi vectigales volebat esse posteros Chanaan ; qui potissimam orbis partem, in qua paradisus esset, occupassent. Ex prisca sede ista Elamitæ postea versus ortum progressi constitere ibi, ubi de eorum nomine Elymais regio nomen accepit, temporibus forte Davidis aut Salomonis, vel ante ea ipsa. H.

74. *Oroati*. Chiffl. *Ora*. Ed.

75. *CCXL*. Dalec. *CCXI*. Ed.

76. *Seleucia*. Ampla civitas, quæ prius Soloce vocabatur, Σελεύκεια μεγάλη πόλις. Σολόκη δ' ἐκαλεῖτο πρότερον, inquit Strabo, lib. XVI, p. 744, in Elymaide. Hard.

77. *Casyro*. MSS. *Chasiro*. H.

78. *Syrtium vice diximus*. Non alibi sane aliud hujusce rei vestigium apparet ullum, præterquam capite libri hujus 29, ubi ita Noster : « Persæ Rubrum mare semper accoluere, propter quod is sinus Persicus vocatur : regio ibi maritima, Συρτίβωλος. » Ubi MSS. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, et Paris. habent *Ceribobus*. Parmensis editio, aliæque vetustiores, *Cyribolus*, ante Hermolaum, qui *Cyropolis* substituit, ratus hic locum habere oportere Κυρέσχατα sive Κύρου πόλιν, quam Stephanus in ultimis Persidis finibus a Cyro conditam scribit. At neque hic oppidi nomen quæritur, sed regionis, oræque maritimæ : neque, si quæreretur, e Sogdianorum finibus, et Jaxarte amne, ubi Cyreschata a Cyro sunt condita, dictaque Cyri ultima, quod ibi suarum expeditionum metam posuit, uti et Alexander, qui Ἀλεξάνδρειαν ἐσχάτην eodem fere in loco condidit, et Κυρέσχατα destruxit : non, inquam, ab longinquis adeo terris et Caspio mari in sinum Persicum Cyropolis apte advehitur. Hermolai tamen scripturam Salmasius approbat, in Solin. pag. 1193, ut Plinium deinde incuset, quod ex male intellectis antiquiorum Græcorum verbis, qui ἐν τοῖς ἐσχάτοις τῆς Περσίδος sitam esse Cyropolim dixerunt, nempe in finibus Persicis imperii, ipse in ora Persidis, Rubri maris littore, oppidum id collocarit. At neque de oppido sermo : et Συρτίβωλος scripsisse Plinium, non Cyropolis, tum veteris scripturæ vestigia clamant, tum locus ipse quem habemus præ manibus : in quo se jam alias perstrinxisse obiter admonet, oram Persidis maritimam Syrtium Liby-

diximus inaccessam cœno, plurimum limi deferentibus Brixia[79] et Ortacea amnibus : madente et ipsa Elymaide in tantum, ut nullus sit, nisi circuitu ejus, ad Persidem aditus. Infestatur et serpentibus, quos flumina deportant. 11
Pars ejus maxime invia, Characene vocatur ab oppido, Arabiæ claudente regna[80], de quo dicemus, exposita prius M. Agrippæ sententia. Namque[81] is Mediam et Parthiam, et Persidem ab oriente Indo, ab occidente Tigri, a septemtrione Tauro, Caucaso, a meridie Rubro mari terminatas, patere in longitudinem $\overline{\text{XIII}}$ XX[82] mill. pass. in latitudinem DCCCXL[83] prodidit. Præterea per se Mesopotamiam ab oriente Tigri, ab occasu Euphrate, a septemtrione Tauro, a meridie mari Persico inclusam, longitudine octingentorum[84] mill. pass. latitudine CCCLX.

carum instar, cœno limoque inaccessam reddi in dies : quod quidem haud scio an breviore ac significantiore vocabulo exprimi potuerit, quam isto, Συρτίβωλος. Est enim βῶλος γῆ, terra seu gleba : Σύρτις arenosus locus in mari : ut utriusque vocis nexu intelligatur ora cœno, limo, gleba, arenaque, inaccessa, quæ fluviorum vortices quotidie advehant. Hinc πηλώδης κόλπος sinus cœnosus in Susianæ ora a Ptolemæo locatur, lib. VI, cap. 3, et τέναγος ἀμμῶδες, locus limo obductus et arena, quod vadi tenax cœnum appellat Claudianus. Utrumque pariter in Periplo Susianes Marcianus Heracleotes agnoscit, pag. 49. HARD.

79. *Brixia et Ortacea.* Chifflet. *Brixa et Ortatia.* ED.

80. *Regna.* Chiffl. *regna ea.* ED.

81. *Namque is Mediam.* Hæc iisdem verbis Martianus, lib. VI, cap. de India, pag. 225. HARD.

82. *$\overline{XIII}$ XX.* Hoc est, ut Martianus ait, ter et decies viginti millia passuum. Sic porro libri omnes editi, et manu exarati : tum ii quos ipsi inspeximus, tum ii e quibus Martianus exscripsit. At longe discrepant ab iis quos secuti sunt Missi Theodosii, qui Principis ejus jussu terrarum orbem, quaqua patet, dimensi sunt : eorum hæc oratio est : « Media, Parthia, Persis, finiuntur ab oriente flumine Indo : ab occidente, flumine Tigri : a septemtrione, monte Tauro : a meridie, mari Rubro. Longitudo M. passuum DCCCCXX, latitudo, CCCCXXI. Juxta Plinium Secundum eadem mensura est. » HARD.

83. *DCCCXL.* Chiffl. *DCCCL.* Martianus l. c. legit tantummodo, DCCCCXXX. ED.

84. *Octingentorum.* Adjiciunt ad eam mensuram centena passuum millia Missi Theodosii : « Mesopotamia, Babylonia, Chaldæa : fi-

12 Charax[85] oppidum Persici sinus intimum, a quo Arabia Eudæmon cognominata excurrit, habitatur[86] in colle manufacto inter confluentes, dextra[87] Tigrin, læva Eulæum[88], III mill. pass. laxitate. Conditum est primum ab Alexandro Magno: qui colonis ex urbe regia Durine (quæ tum interiit) deductis, militumque inutilibus ibi relictis, Alexandriam appellari jusserat: pagumque Pellæum, a patria sua, quem proprie Macedonum fecerat. Flumina[89] id oppidum expugnavere. Postea Antiochus restituit quintus[90] regum,
13 et suo nomine appellavit. Iterumque[91] infestatum Pasines Sogdonaci filius, rex finitimorum Arabum, quem Juba satrapen Antiochi fuisse falso tradit, oppositis molibus restituit: nomenque[92] suum dedit, emunito situ juxta, in longitudinem III mill. pass. in latitudinem paulo minus. Prius[93] fuit a littore stadiis X. et[94] maritimum etiam ipsa inde portum habuit: Juba vero prodente, L. mill. pass.

niuntur ab oriente, flumine Tigri: ab occidente, flumine Euphrate: a septemtrione, monte Tauro: a meridie, mari Persico. Longitudo M. pass. DCCCC, latitudo CCCLX. Juxta Plinium Secundum eadem mensura est. » HARD.

85. *Charax.* Χάραξ ad oram intimam sinus Persici conditum oppidum, latere Tigris fluvii orientali. Hinc Geographo Isidoro, Characeni cognomen. HARD. — Hujus locum occupare castellum *Koutmneter*, opinatur BARBIÉ DU BOCAGE. ED.

86. *Habitatur.* Charax nimirum oppidum, non Eudæmon Arabia, manu facto colle habitatur, ut absurde Solinus accepit, c. XXXIII, pag. 62. HARD.

87. *Dextra Tigrin.* Nempe si faciem cives obvertant ad austrum, dextra Tigris, læva Eulæus fluere intelligetur. HARD.

88. *Eulæum III.* Chiffl. *Ileum II.* Elz. *Eulæum II.* ED.

89. *Flumina.* Tigris et Eulæus, aquarum eluvionibus, seu exundationibus id oppidum expugnavere. HARD.

90. *Quintus regum.* Qui et Antiochus Magnus appellatus est, pater Antiochi Epiphanis, sive Illustris, et Nobilis. HARD.

91. *Iterumque infestatum*, etc. Chiffl. *iterum quoque infestatum Spationis Suggodonati filius.* ED.

92. *Nomenque suum.* Χάραξ Πασινοῦ appellatur, tum a Ptolemæo, lib. VI, cap. 3, tum a Marciano Heracl. pag. 48. HARD.

93. *Prius.* Dalec. *primo.* ED.

94. *Et maritimum.* Dalec. *maritimum.* ED.

Nunc abesse a littore cxx mill. legati Arabum nostrique
negotiatores qui inde venere, affirmant: nec ulla in parte
plus aut celerius profecere terræ fluminibus invectæ. Ma-
gis id mirum est, æstu longe ultra id accedente non reper-
cussas[95]. Hoc in loco genitum esse Dionysium[96], terrarum 14
orbis situs recentissimum auctorem constat[97], quem ad
commentanda omnia in Orientem præmisit Divus Augustus,
ituro in Armeniam ad Parthicas Arabicasque res majore
filio[98]. Non me præterit, nec sum oblitus, sui[99] quemque
situs diligentissimum auctorem visum nobis in introitu hu-
jus operis. In hac tamen parte arma romana sequi placet
nobis, Jubamque regem, ad eumdem Caium Cæsarem
scriptis voluminibus de eadem expeditione Arabica.

95. *Non repercussas.* Non retractas in mare, vi recedentis æstus. H.

96. *Dionysium.* Periegeten ab opere cognominatum; a natali solo Alexandrinum: non illa quidem Ægypti civitate notissima, sed ista obscurioris famæ, quæ Susianæ fuit, et alio nomine Charax est appellata, ut diximus in Auctorum syllabo. Hard.

97. *Constat.* Hæc vox in Chiffl. desideratur. Ed.

98. *Majore filio.* Caio, Marci Agrippæ et Juliæ Augusti filiæ natura, Augusti adoptione filio: cui minor natu frater, Agrippæ pariter et Augusti filius Lucius fuit. Prius ipse Augustus adversus Parthos feliciter dimicuerat, teste Virgilio, in fine libri Georgicon: et Horatio, versu illo, epistolæ I, libri II: « Et formidatam Parthis te Principe Romam. » Testis est etiam nummus argenteus perrarus, quem jampridem vidimus apud D. Fontaine Equitem Anglum, qualem Patinus delineavit in Familiis, p. 40. Hinc caput Augusti nudum exhibet, cum epigraphe, dextro latere: PARTHICVS IMP. sinistro deinde, Q. LABIENVS. Sic autem interpretamur: *Parthicus Imperator*, Augustus scilicet, qui anno Urbis DCCXXIII, Parthos fugavit, Asiamque recepit; ideoque vere Parthicus Imperator fuit. *Quæstor Labienus.* In aversa nummi parte equus sine sessore est, cum freno, gerens saccum inanem, pecunia (credo) ærarii militaris in bellum exhausta; absque inscriptione. Nummum hunc qui sic exposuere, *Quintus Labienus Parthicus Imperator*, multa finxere absurda, quæ refellere non est hujus loci. H.

99. *Sui quemque situs.* Ait se in introitu hujus operis Geographici, hoc est, lib. III, c. I, promisisse se secuturum auctores, ut quisque diligentissime situs diceret, in quibus ipse prodebat; nunc eos sequi potius se profitetur, qui bella in iis terris gesta enarraverint. Hard.

1 XXXII. (XXVIII.) Arabia gentium nulli[1] postferenda, amplitudine longissima, a monte Amano, a regione Ciliciæ Comagenesque descendit, ut[2] diximus, multis gentibus eorum deductis illo a Tigrane[3] magno, sponte vero ad mare[4] nostrum littusque Ægyptiacum[5], ut[6] docuimus: nec non in media Syriæ ad Libanum montem penetrantibus
2 Nubeis[7], quibus junguntur Ramisi. Deinde[8] Taranei, deinde[9] Patami. Ipsa vero peninsula Arabia inter duo maria, Rubrum Persicumque procurrens, quodam naturæ artificio ad similitudinem atque magnitudinem Italiæ mari circumfusa, in[10] eamdem etiam cæli partem nulla differentia spectat. Hæc quoque in illo situ[11] felix. Populos ejus a nostro mari usque ad Palmirenas[12] solitudines diximus: reliqua

XXXII. 1. *Nulli.* Chifflet. *nullis.* Ed.

2. *Ut diximus.* Libro V, cap. 20 et 21. Hard.

3. *Tigrane magno.* Illo Armeniæ ac Syriæ rege, qui se Regem Regum, ut tradit Plutarchus in Lucullo, voluit appellari. Hunc Pompeius devicit, ut dicemus libro VII. Hard.

4. *Ad mare nostrum.* Mediterraneum. Hard.

5. *Ægyptiacum.* Chiffletianus, *Ægyptum.* Ed.

6. *Ut docuimus.* Libro superiore, cap. 12. Hard.

7. *Nubeis.* Ita MSS. impressique omnes, ipso confitente Salmasio, in Solin. pag. 492, cui tamen hæc vox mendosa videtur. Itaque *Nombæis* reponit, haud sane felici conjectura. Sunt enim Nombæi, non Arabum, sed Judæorum generis, a Libano monte ita semoti, ut nihil fere disjunctius esse possit: Hierosolymis adeo vicini, ut ex eorum oppido Noba, sive Nomba, prospici ea possent percommode, ut scribit Hieronymus, in Esaiam, c. 10. Stephanus: Νόμβα, πόλις Ἰουδαίας, Ἰώσηπος ἐκτῷ τῆς Ἰουδαϊκῆς ἀρχαιολογίας· τὸ ἐθνικὸν, Νομβαῖοι. Quatuor hæc Arabum genera, eam partem obtinuere olim quæ Deserta vocabatur, nunc *l'Arabie déserte*, ultra Palæstinæ fines. Hard.

8. *Deinde Taranei.* Has voces non habent Reg. 1, Colb. 1 et 2. At Reg. 2 et Chifflet. *Dein Teranei, dein Patami.* Hard.

9. *Deinde Patami.* Forte Κατάνιοι Arabiæ desertæ juxta Syriam populi, apud Ptolem. lib. V, cap. 19. Hard.

10. *In eamdem etiam cæli partem.* Arabia, inquit, peninsula, sicut Italia, inter maria duo procurrit, versus exortum solis brumalem. H.

11. *Situ felix. Populos ejus a nostro mari*, etc. Vet. cod. apud Dalecamp. *situ felix ejus populus. A nostro*, etc. Ed.

12. *Palmirenas solitudines diximus.* Chiffl. *Palmyrenas solitudines*

nunc [13] peragemus. Nomadas [14] inde infestatoresque Chal-
dæorum, Scenitæ [15] (ut diximus) claudunt [16] et ipsi [17] vagi,
sed a [18] tabernaculis cognominati, quæ ciliciis [19] metantur,
ubi libuit. Deinde Nabatæi oppidum [20] includunt Petram [21] 3
nomine in convalle, paulo minus duum mill. passuum am-
plitudinis, circumdatum [22] montibus inaccessis amne inter-
fluente. Abest a [23] Gaza oppido littoris nostri DC M. a [24] sinu

*diximus*. Libro superiore, cap. 12 et 21. Ed.

13. *Nunc peragemus*. Chiffl. *nunc inde peragimus*. Dalecamp. *nunc inde peragemus*. Ed.

14. *Nomadas inde infestatoresque*. Dalec. *Nomadas infestatoresque*. Ed. — Post Palmirenas solitudines, inquit, sequuntur versus orientem statim Nomades Arabes : atque inde ad meridiem refugiunt, ultra Asphaltiten lacum : deinde Attali, infestatores Chaldæorum, qui ad Euphratem pertinent. Utrosque, Nomadas nimirum et Attalos, claudunt a meridie Scenitæ, quos a Cœle Syria usque ad Euphratem sedes habuisse olim auctor est Eustathius in Dionys. pag. 121 : Εἰσὶ Σκηνῖται Ἄραβες περὶ τὰ πέραν Εὐφράτου ἕως Κοίλης Συρίας. Expedire hos populorum situs nititur Salmasius, in Solin. pag. 484, sed conatu irrito. Nobis, Plinioque ipsi Strabo adstipulatur, lib. XVI, pag. 767. Hard.

15. *Scenitæ, ut diximus*. Capite 30. Hard.

16. *Claudunt*. Chiffl. *cludunt*. Ed.

17. *Et ipsi vagi*. Hoc est, et ipsi Nomades quoque. Non omnes Σκηνῖται sunt Nomades : nam Sabæi Scenitæ sunt, aliique plurimi, sub tentoriis degunt, sed non vagantur. Hi sedes mutant, ubi libuit, permutantque pabula : inde nomen ipsis. Strabo, lib. XVI, pag. 767, γεωργοὺς agricolas vocat. Hard.

18. *A tabernaculis*. Quæ Græcis σκηναί. Habet hæc quoque Solinus, cap. XXXIII, pag. 62. Hard.

19. *Ciliciis metantur*. Ut pelles alii, sic isti cilicia tendunt, ad tabernacula facienda. Cilicia sunt, quæ ex pilis caprarum contexta sunt. Hard.

20. *Oppidum includunt*. Ita Reg. 2, Colb. 1, 2, et Chiffl. Editi, *incolunt*. At includendi verbo montes, quibus oppidum circumdatur, coli a Nabatæis eleganti brevitate significat. Hard.

21. *Petram*. Μητρόπολις τῶν Ναβαταίων ἐστὶν ἡ Πέτρα καλουμένη, inquit Strabo, lib. XVI, p. 779. Inde Arabiæ Petrææ nomen. H. — Nunc dicitur *Keac*. Ed.

22. *Circumdatum*, etc. Strabo totidem verbis loc. cit. Hard.

23. *A Gaza*. Chiffletian. *a Begaza*. Ed.

24. *A sinu Persico CXXXV*. Ita libri omnes. Multis igitur partibus breviore spatio dissidet a sinu Persico Petra, quam a littore mediterranei maris. Et sane hæc ipsa Nabatæa Petra versus Babylonem a Strabone statuitur, lib. XVI, pag. 767, ita tamen ut a Hiericunte, quatuor dierum tantum-

Persico CXXXV M. Huc convenit utrumque[25] bivium, eorum qui et[26] Syria Palmiram petiere, et eorum qui ab Gaza
4 venerunt. A Petra incoluere[27] Omani[28] ad Characem usque, oppidis quondam claris a Semiramide conditis, Abesamide[29] et Soractia. Nunc sunt solitudines. Deinde est oppidum, quod Characenorum regi paret, in Pasitigris ripa, Forath[30] nomine, in quod a Petra conveniunt: Characemque[31] inde XII M. passuum secundo æstu navigant. E Parthico autem[32] regno navigantibus vicus Teredon[33], infra[34] confluentem Euphratis et Tigris, læva[35] fluminis
5 Chaldæi obtinent, dextra Nomades[36] Scenitæ. Quidam et alia duo oppida longis intervallis Tigri[37] prænavigari tradunt, Barbatiam, mox[38] Thumatam: quod abesse a Petra

modo intervallo distaret. Quare in germano illius designando situ Geographorum vulgus errat, Tabulæque omnes, quæ littori nostro propius admovent, a Persico longissime revocant. HARD. — Si non fuerit duplex Petra, hic certe turbati sunt numeri, et restituendum « a Gaza... CXXXV M. a sinu Persico DC M. », ut jam monuere Cellarius, Geog. antiq. lib. III, pag. 418, et SHAW, *Voyages*, tom. II, pag. 45. Nihil mutavi, quod quidam eruditi viri volunt duplicem fuisse Petram. Et in secundo numero diversi sunt libri. In MS. Reg. 2, CXXXV M. In MS. Reg. 1, CXXXII M. In editione principe, CXXII M. BROT.

25. *Utrumque bivium*. Eorum scilicet qui Eorath, et Characem, littusque Persici maris petentes, et Syria Palmiram prætergressi, et ab Gaza illuc venere. HARD.

26. *Et Syria Palmiram*. Dalec. *Syriæ Palmyram*. ED.

27. *Incoluere*. Dalecamp. *incoluerunt*. ED.

28. *Omani*. Ab Omanitis Ptolemæi, de quibus inferius, longe hi situ disjunctissimi, utrosque nequicquam confundente Ortelio.

29. *Abesamide*, etc. Chiffletian. *Besannisa et Soractia nunc sunt solitudines*. ED.

30. *Forath*. Chiffl. *Fora*. ED.

31. *Characemque inde*. Vet. apud Dalec. *Choraceni. Inde*. ED.

32. *Autem*. Dalec. *enim*. ED.

33. *Teredon*. Τερηδὼν Straboni, lib. XVI, pag. 765. Situs hodie ignoratur. ED.

34. *Infra confluentem*. Infra eum locum, ubi restagnatio Euphratis cum Tigri confluit. HARD.

35. *Læva fluminis*. Latere fluminis sinistro, facie ad austrum obversa. HARD.

36. *Nomades Scenitæ*. De quibus dictum est proxime. HARD.

37. *Tigri*. Dalec. *Tigris*. ED.

38. *Mox Thumatam*, etc. Chiffl.

decem dierum navigatione, nostri[39] negotiatores dicunt, Characenorumque regi parere: et[40] Apamiam sitam, ubi restagnatio Euphratis cum Tigri confluat. Itaque molientes incursionem Parthos operibus[41] objectis inundatione arceri.

Nunc a Charace[42] dicimus oram Epiphani[43] primum ex- 6
quisitam. Locus[44] ubi Euphratis ostium fuit: flumen Salsum: promontorium[45] Chaldone: voragini[46] similius, quam mari, per L. M. pass. oræ: flumen[47] Achana: deserta C. M. pass. usque ad insulam[48] Icharam. Sinus Capeus, quem accolunt Gaulopes et Chateni[49]. Sinus[50] Gerraicus. Oppi-

*mox Dumatham*, etc. Vet. ap. Dal. « mox Thumatam. Quod abest a Petra decem dierum navigatione. Nostri negotiatores dicunt Characenorum regi parere. » Ed. — In Notitia Imperii Rom. cap. 22, p. 37: « Sub dispositione Ducis Arabiæ, Ala prima Valentiniana Thamathæ » metari dicitur. Ptolemæo, lib. VI, cap. 7, in Arabia felice Θουμάτα. Hard.

39. *Nostri.* Hoc verbum in Chiffl. deest. Ed.

40. *Et Apamiam.* Non Mesenes oppidum, sed Sittacenes: de quo sup. cap. Hard.

41. *Operibus objectis.* Aggeribus, quibus aquæ arceantur a Chaldæorum ripa, in Parthorum agros eædem effundantur. Hard.

42. *Nunc a Charace.* Vel ab opposito potius Characi littore, et occidentali Tigris Euphratisve ripa. Hard.

43. *Epiphani.* Vet. ap. Dalec. *Epiphanio.* Antiocho Syriæ regi, ut mox Plinius ipse dicet. Ed.

44. *Locus ubi Euphratis.* Namque, ut dictum est superiore cap. Euphratem præclusere Orcheni, et accolæ agros rigantes: nec nisi Tigri defertur in mare. Oram deinceps Plinius persequitur Felicis Arabiæ quæ orienti soli obvertitur, ducto itineris initio ab Euphratis ore ad mare Rubrum. Hard.

45. *Promontorium.* Nomen ei esse *Mascat-Saïf*, auctor est Geographus Nubiensis, parte sexta secundi Climatis, pag. 56. Hard.

46. *Voragini similius.* Subintellige, mare. Tres in hoc mari voragines describit Geographus Nubiensis, loc. cit. Hard.

47. *Flumen Achana.* In MS. nostro Parisiensi, *Achanum.* In Tabulis, *Cosa.* Hard.

48. *Insulam Icharam.* Ἰχάρα et Ἴκαρος Ptolemæo, lib. VI, cap. 7; Arriano, lib. VII de Exped. Alex. pag. 487, Ἴκαρος. Geographo Nubiensi, loc. cit. *Comar.* De ea Priscianus in Periegesi, pag. 382: « Persicus inde sinus penetratur, et Icaron offert, Insula quæ fertur nimium placere Dianæ. » Ibi Dianæ fanum et Apollinis exstitisse auctor est Strabo, lib. XVI, pag. 766, et Arrianus, loc. cit. Hard.

49. *Chateni.* Dalec. *Chatreni.* Ed.

50. *Sinus Gerraicus.* Ab oppido Arabiæ Gerra cognominatus. Thus

dum Gerra quinque mill. pass. amplitudine, turres[51] habet
ex salis quadratis[52] molibus. A littore L. M. passuum, re-
gio[53] Attene. Ex adverso Tylos[54] insula, totidem millibus
a littore, plurimis margaritis celeberrima, cum oppido
ejusdem nominis : juxtaque altera[55] minor, a[56] promonto-
rio ejus XII[57] mill. D. pass. Ultra, magnas aspici insulas
7 tradunt, ad quas non sit perventum. Hujus[58] ambitum
CXII M. D. passuum, a Perside longius abesse, adiri uno
alveo angusto. Insula Asgilia[59] : gentes; Nocheti, Zura-
chi, Borgodi, Cataræi, Nomades : flumen[60] Cynos. Ultra

Gerræum a Nicandro laudatur, Γεῤῥαίης λιβάνοιο χύσιν, etc. Ubi scholiastes, Γεῤῥαίης, Ἀραβικῆς. Γέῤῥα γὰρ πόλις τῆς Ἀραβίας. Chaldæorum juris fuisse auctor est Strabo, loc. cit. HARD. — Hic sinus esse videtur qui hodie *Golfe de Katif* dicitur. ED.

51. *Turres habet*. Et domos, ἁλίνας τὰς οἰκίας, inquit Strabo, lib. XVI, pag. 766. Vide quæ dicturi sumus lib. XXXI, cap. 39. HARD.

52. *Quadratis*. Chiffletii cod. *quadrati*. ED.

53. *Regio Attene*. Nomen habet ab Ἄττα κώμη, cujus meminit Ptolemæus, lib. VI, cap. 7, ultra Gerræos, versus Rubrum mare. Incolas Αἰταιεῖς vocat, mendose, pro Ἀτταιεῖς. HARD.

54. *Tylos insula*. Τύλος Ptolemæo, loc. cit. Hanc ab Euphratis ostio noctis et diei unius cursu distare scribit Arrianus, lib. VII de Exped. Alex. pag. 488. Contra Eratosthenes, qui Τύρον vocat, apud Strabon. loc. cit. ut et Artemidorus apud Steph. dissitam a Teredone scribit, decem dierum navigatione, unius a promontorio quod est apud Macas, hoc est, a faucibus Persici sinus. HARD. — Nunc *île de Bahrain* margaritarum piscatu nobilis. BROT.

55. *Altera minor*, etc. Vet. Dalec. *Altera in ora promontoria*. ED. — Vel altera Tylos, ut Bochartus existimavit, Geogr. parte 2, lib. I, cap. 45, pag. 766, vel altera insula: cujus nomen Ἄραδος a Strabone, et Ptolemæo locis cit. fuisse perhibetur. Nempe ut in Phœnice, sic in mari Persico, unde Phœnices profecti, duas magni nominis insulas, Tyrum et Aradum, exstitisse volunt : unde coloniæ in Phœnicen deductæ. Strabo, lib. XVI, pag. 766. Tylos minor a majore X tantum M. P. distabat, teste Plinio, lib. XII, cap. 21. HARD. — Hæc *Samaki* hodie dicitur. ED.

56. *A promontorio ejus*. Hoc est, a Tyli majoris promontorio. H.

57. *XII mill. D. pass*. Dalec. *XII mill. pass*. ED.

58. *Hujus ambitum*. Nempe minoris illius insulæ, hoc est, Aradi. HARD.

59. *Asgilia*. Chiffl. *Asclie*. ED.

60. *Flumen Cynos*. Κυνὸς ποταμὸς,

navigationem incompertam ab[61] eo latere propter scopulos tradit Juba, prætermissa mentione oppidi Omanorum[62] Batrasabbes[63], et[64] Omanæ, quod[65] priores celebrem portum Carmaniæ fecere. Item Omnæ[66] et Athanæ, quæ nunc oppida maxime celebrari a Persico mari nostri negotiatores dicunt. A flumine Canis, ut Juba tradit, mons adusto 8
similis. Gentes Epimaranitæ[67]. Mox Ichthyophagi[68]: insula deserta: gens, Bathymi. Eblitæi montes, insula Omœnus. Portus Machorbe[69]: insulæ Etaxalos, Onchobrice: gens, Chaldæi. Insulæ sine nominibus multæ: celebres vero, Isura, Rhinnea, et proxima in qua scriptæ sunt stelæ lapideæ[70] litteris incognitis. Goboea portus, Bragæ insulæ desertæ. Gens Thaludæi[71]. Dabanegoris regio. Mons Orsa cum portu. Sinus Duatus, insulæ multæ. Mons Tricoryphos[72]. Regio Cardalena, insulæ Solanidæ, Capina. Item Ichthyophagorum. Deinde Glari. Littus Hammæum, ubi

hoc est, Canis flumen. Existimo esse *Larem* Ptolemæi, lib. VI, cap. 7. Arabum *Falg*, apud Geogr. Nub. pag. 54. HARD.

61. *Ab eo latere.* Arabiæ orientali, extra sinum Persicum. H.

62. *Omanorum*, etc. Qui Ptolemæo, lib. VI, cap. 7, Ὀμανῖται dicuntur. HARD.

63. *Batrasabbes.* Chifflet. *Batrasavanes.* Forte rectius, *Petræ Sabes.* Nam Omanorum regiam, *Hagiar* vocitatam esse, hoc est, Petram, auctor est Geographus Nubiensis, parte 6 secundi Climatis, pag. 54. HARD. et ED.

64. *Et Omanæ.* Chiflet. *et Ommanæ.* Stephanus: Ὄμανα πόλις τῆς εὐδαίμονος Ἀραβίας. Persidi adscribit auctor Peripli maris Erythræi: ἐμπόριον τῆς Περσίδος ἡ λεγομένη Ὄμμανα. HARD. et ED.

65. *Quod priores.* Vetustiores Geographi. HARD.

66. *Omnæ et Athanæ.* Chifflet. *Homæ et Altanæ.* ED.

67. *Epimaranitæ.* Manaritas Strabo cum Gerræis, de quibus supra, copulat, lib. XVI, pag. 776, quorum hi coloni videntur, Epimaranitæ idcirco dicti. HARD.

68. *Ichthyophagi.* Horum in hoc ipso tractu apud Ptolemæum quoque mentio, lib. VI, cap. 7. Ad Macas usque pertinere ait, de quibus mox dicetur. HARD.

69. *Machorbe.* Dalec. et Elz. *Machorbæ.* ED.

70. *Stelæ lapideæ.* Στῆλαι pilæ sunt, seu columnæ. HARD.

71. *Thaludæi.* Vet. Dal. *Caludæi.*

72. *Tricoryphos.* A triplici vertice nomen effictum: ibi tria fuisse miræ celsitatis Deorum fana refert

auri metalla. Regio Canauna, gentes Apitami, Gasani. Insula Devade[73]: fons Goralus[74]. Insulæ[75] Calæu et Amnamethu: gens[76] Darræ. Insulæ: Chelonitis[77]: Ichthyophagon multæ, Eodanda deserta, Basag, multæ Sabæorum.
9 Flumina: Thamar, Amnon: insulæ Dolicæ: fontes; Daulotes, Dora[78]. Insulæ: Pteros, Labatanis[79], Coboris, Sambracate, et[80] oppidum eodem nomine in continenti. A meridie insulæ multæ[81], maxima Camari[82]: flumen; Mysecros: portus, Leupas. Scenitæ Sabæi. Insulæ multæ. Emporium eorum Acila[83], ex quo in Indiam navigatur. Regio, Amithoscuta: Damnia. Mizi majores et minores. Drimati[84]. Naumachæorum[85] promontorium contra Carmaniam est.

Diod. Sic. Bibl. lib. III, pag. 178. Littoris Hammæi, et Γασανδῶν idem meminit, pag. 179. Insula *Deceadæ*: Philostorgio cognita, cui Διδοῦ dicitur. Hard.

73. *Devade*. Dalec. et Elz. *Devadæ*. Ed.

74. *Goralus. Insulæ*, etc. Dalec. *Goralus*, *Garpheti*, *insulæ*, etc. Ed.

75. *Insulæ Calæu*, etc. Vet. ap. Dalec. *insulæ Alaca*, *Amnameth*. Dalec. *insulæ Aleu*, *Amnamethu*. Ed. — Nos Calæu emendavimus, secuti auctorem Peripli maris Erythræi, qui τὰς Καλαίου λεγομένας νήσους hoc tractu maris agnoscit. H.

76. *Gens Darræ*. Stephanus: Δάῤῥαι ἔθνος πρὸς τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ. *Darrhæ, populi juxta mare Rubrum*. A Ptolemæo præpostere locantur in Arabico sinu. Hard.

77. *Chelonitis*. Χελωνῖται, νῆσος ἐν τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ, Stephanus, pag. 718. Hard.

78. *Dora*. Huic fonti cognominem insulam in Persico sinu Stephanus locat: Δῶρα, νῆσος ἐν τῷ Περσικῷ κόλπῳ. Hard.

79. *Labatanis*. Dalec. *Labanis*. Ed.

80. *Et oppidum eodem*. A quo myrrha Sembracena cognominatur, lib. XII, cap. 36. Sabæorum oppidum fuisse dicitur ibidem, mari proximum. Scenitarum scilicet Sabæorum, de quibus statim dicetur. Hard.

81. *A meridie insulæ multæ*. Ultra sinus Persici angustias. Hard.

82. *Camari*. Καμαρηνοὶ νῆσοι Ἀραβίων, Stephano. Hard.

83. *Acila*. Chiffl. *Acil*. Ed. — Non est Ocelis vel Ocila, de quo cap. 26. Illud enim Arabici sinus, et Gebanitarum juris emporium fuit: istud Scenitarum Sabæorum, Persico mari, quam Arabico propius. Hard.

84. *Dramati Naumachæorum*, etc. Dalec. *Drimati*, *Macæ. Horum promontorium*. Ed.

85. *Naumachæorum*. Chiffl. *Naumacheorum*. Ed. — Mela, lib. III, cap. 8, Arabiæ felicis « majorem, inquit, Sabæi tenent partem: ostio proximam, et Carmanis contrariam Macæ. » Vide quæ de Car-

Distat quinquaginta [86] mill. passuum. Mira res ibi traditur: Numenium ab Antiocho rege Mesenæ præpositum, ibi vicisse eodem die classe, æstuque reverso iterum equitatu contra Persas dimicantem, et gemina trophæa eodem in loco Jovi ac Neptuno statuisse.

Insula [87] in alto objacet Ogyris, clara Erythra rege ibi sepulto. Distat a continente CXXV mill. [88] passuum, circuitu CXII M. passuum. Nec minus altera clara in Azanio [89]

maniæ promontorio diximus cap. 26. HARD.

86. *Quinquaginta*. Chiffl. *quinque*. ED.

87. *Insula in alto objacet Ogyris*. De insulæ ejus situ ac nomine, quæstio gemina est. Desciscere vero a Geographorum communi placito nihil verebor, atque inficias ire fuisse hanc eo situ, quo nunc *Ormuz* est. Quum enim in alto, extra promontorium, fretumque, in mari Rubro jacere Ogyris dicatur: non a Plinio modo, sed et a cæteris scriptoribus mox laudandis: compertissimumque sit Ormuziam intra ipsas sinus angustias positam esse testium αὐτοπτῶν relatu, et nomine et situ dispares esse eas perspicua res est. Jam Ogyris a continente CXXV mill. pass. Vix quaternis millibus distat Ormuzia. Illa circuitu CXII mill. pass. hæc vix duodenis. Nec vero; quos aliis visum, *Socotora* Ogyris esse potest, quæ in Azanio mari posita, procul ab eo situ dissidet, in quo describendo Plinius habitat. Quod porro ad vetustum Ogyris nomen attinet, Ogyrin quidem aperte nuncupant, non modo Reg. 2, codex, sed et vetusti scriptores: Mela, lib. III, cap. 8, pag. 61. Stephan. Ὄγυρις, νῆσος ἐν τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ. Dionysius item, vers. 606, cujus carmen sic Festus Avienus expressit, in Descript. orbis, vers. 805: « Ogyris inde salo promit caput, aspera rupes Carmanidis qua se pelagi procul invehit undas, Regis Erythræi tellus hæc nota sepulcro. Persicus hinc æstus fauces hiat. » Et Priscianus in Periegesi, pag. 381: « Ulterius pergas si post Carmanida summam, Ogyris occurret: qui dicitur esse sepulcrum Regis Erythræi, dederat qui nomina Ponto. » Nihilominus in Reg. 1, Colb. 1, 2, et Paris. *Ogenis* legitur, Ὠγενὶς, quod quidem tolerabile est, si quasi Ὠκεανῖτις dicitur. Ὀάρακτα dicitur Arriano in Indicis, pag. 579. Forte Δοράκτα Straboni, lib. XVI, pag. 767. Maximam eam esse insulam arbitror, quæ lateri Arabiæ australi objacet, hodie *Mazira*. HARD. — Nobis quidem hic Plinii errore translata fuisse videtur Ogyris insula, si tamen legendum sit nomen Ogyris; nam illum potius meminisse voluisse putamus insulæ istius quæ nunc *grande Maceira* dicitur, ut quidem opinatur Harduinus. ED.

88. *CXXV mill.* etc. Chifflet. cod. dat « CXX mill. pass. circuitu CXII D. » ED.

89. *Azanio mari*. De quo cap. 28 et 34. HARD.

mari Dioscoridu [90], distans a [91] Syagro extimo promontorio CCLXXX mill. pass.

11 Reliqui in continente a [1] Noto etiamnum Ausaritæ [2]: inde in montes VIII dierum transitus. Gentes [3]; Larendani, Catabani [4], Gebanitæ pluribus oppidis, sed maximis, Nagia, et [5] Tamna templorum LXV. Hæc est amplitudinis significatio. Promontorium [6], a quo ad continentem Troglodytarum [7] L. mill. pass. Toani, Ascitæ [8], Chatra-

90. *Dioscóridu.* Vet. ap. Dalec. *Dioscuriada.* Ed. — Auctori Peripli maris Erythræi, ἡ Διοσκορίδου καλουμένη νῆσος. Hanc ille pluribus describit. In Rubro mari a Ptolemæo locatur lib. VI, cap. 7, ἡ Διοσκορίδου νῆσος. Stephanus : ἔςι καὶ ἐν τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ νῆσος Διοσκορίδου. Hodie *Socotora.* Hard.

91. *Syagro.* Σύαγρος ἄκρα Ptolemæo, loc. cit. et auctori Peripli, promontorium illud est quod in australis Arabiæ latere medio longissime procurrit versus exortum solis hibernum. Hod. *Cap de Fartak.* H.

1. *A Noto.* A meridie : ut supra, *a meridie insulæ multæ.* Hard.

2. *Ausaritæ. Inde in montes VIII dierum transitus.* Libri ante nos editi, *Autaride in montes VII*, etc. Ausaritas ex Ptolemæo, Plinioque. Voculam *inde*, quam superius vocabulum posteriore sui parte ob affinitatem absorpserat, conjectura restituimus. In hac ipsa meridionali Arabiæ ora, inter Syagrum promontorium, sinumque Persicum, Αὔσαρα πόλις Ptolemæo, lib. VI, cap. 7, unde myrrha Ausaritis dicta apud ipsum Plinium, lib. XII, cap. 35. Hard.

3. *Gentes : Larendani*, etc. Forte scribendum, *Garyndani :* Γαρυνδανεῖς enim cum Gerræis, Minæis, aliisque Arabiæ populis conjungit Diodorus Siculus, Bibl. lib. III, pag 176. Γαρινδαῖοι Straboni, lib. XVI, pag. 758. Sedes his gentibus olim fuere a media ferme ora lateris Arabiæ meridionalis, ad fretum usque Arabicum, cui nomen est hodie *le détroit de Bab-el-Mandeb.* H.

4. *Catabani, Gebanitæ.* Catabanis Gebanitæ, aut Gebanitis vice versa contributi Catabini videntur : quum idem oppidum Tamna, quod Gebanitis Plinius arrogat, tum hoc loco, tum lib. XII, cap. 32, Catabauensium regiam fuisse docent Eratosthenes apud Strab. lib. XVI, pag. 768. Καταβανεῖς porro ad angustias fretumque Arabici sinus pertinuisse idem est autor : Καταβανεῖς καθήκοντες πρὸς τὰ ςενὰ καὶ τὴν διάβασιν τοῦ Ἀραβίου κόλπου, ingenti errore ad fauces Persici sinus eos locante Ptolemæo, lib. VI, cap. 7. Hard.

5. *Et Tamna.* Τάμνα Eratostheni, loc. cit. Plinio, lib. XII, cap. 32, *Thomna.* Stephanus ex Alexandro Polyhistore : Τάμνα, πόλις Ἀραβική. Ptolemæo, loco cit. Θούμνα. H.

6. *Promontorium.* Syagrum nempe, de quo dictum est proxime. H.

7. *Troglodytarum.* In Africæ littore, quod contra Arabiam est. H.

8. *Ascitæ.* Ἀσκῖται Ptolemæo,

motitæ[9], Tomabei, Antidalei, Lexianæ, Agræi[10], Cerbani[11].
Sabæi[12] Arabum propter thura clarissimi, ad[13] utraque ma-
ria porrectis gentibus. Oppida eorum in Rubro littore: Ma- 12
rane[14], Marma, Corolia, Sabatha[15]: intus oppida, Nascus[16],
Cardava, Carnus, et quo merces odorum deferunt, Tomala.
Pars[17] eorum Atramitæ[18], quorum caput Sabota[19], LX
templa muris includens. Regia[20] tamen omnium est Maria-

lib. VI, cap. 7, juxta Syagrum promontorium: παρὰ δὲ τὸν Σύαγρον τὸ ὄρος μέχρι θαλάσσης, Ἀσχῖται. Prius *Acchitæ* perperam legebatur: quod tamen secutus est Ortelius: qui Plinii Ascitas cum Ἀγχίταις Ptolemæi et nomine perperam, et situ confundit. Hard.

9. *Chatramotitæ.* Chiffl. *Castamotitæ.* Ed. — Χατραμωτίτης χώρα πλησίον τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης, inquit Stephanus. Catabanensibus ad orientem objacere auctor est Strabo, lib. XVI, pag. 768, oppidumque eorum Καβάτανον. Hard.

10. *Agræi.* Ἀγραίους ἔθνος Ἀράβων ex Strabone, lib. XVI, pag. 767, appellat Stephanus. Hard.

11. *Cerbani.* Stephano Κερδανῖται, ἔθνος τῆς εὐδαίμονος Ἀραβίας. An ex Stephano Plinius, aut versa vice Stephanus ex Plinio corrigendus? Plinius, hoc ipso cap. iterum Cerbanos appellat. Hard.

12. *Sabæi.* Hinc ad Salomonem accessisse Reginam, Philostorgius, lib. III, cap. 4, aliique viri docti scribunt. Favet horum opinioni, quod Sabæis feminæ semper imperitaverint. Claudianus, lib. I in Entrop. *Medis, levibusque Sabæis Imperat hic sexus.* Iidem propter thura clari: nam ut Maro cecinit: *Solis est thurea virga Sabæis.* Hard. — *Sabbea* etiamnunc nomen servat eorum oppidum. Ed.

13. *Ad utraque maria.* Arabicum, et Rubrum. Hard.

14. *Marane.* Cujus incolæ Μαρανεῖς Diodoro Siculo, Bibl. lib. III, pag. 176. Μαρανῖται Straboni, lib. XVI, pag. 776. Hard.

15. *Sabatha.* Dalec. *Sabatra.* Ed. — Sive *Sabota*, ut mox dicetur: idem enim oppidum est, Atramitarum in Sabæis caput. Σάββαθα μητρόπολις, auctori Peripli maris Erythræi. Festus Avienus, in Descript. orbis, pag. 1145, *Minæi, Sabatæque tenent.* Hard. — Hodie *Schibam*, ut ait jam sæpe laudatus eruditissimus vir Gossellin. Ed.

16. *Nascus.* Νάσκος μητρόπολις, Ptolemæo, lib. VI, cap. 7. Hard.

17. *Pars eorum.* Sive, pagus eorum, ut dicemus lib. XII, cap. 31. Hard.

18. *Atramitæ.* Ἀδραμῖται Ptolemæo, lib. VI, cap. 7. Hinc myrrha Atramitica, lib. XII, cap. 35. H. — Eorum nomen servat regio quam incoluerunt, dicta hodie *Hadramaut.* Ed.

19. *Sabota.* Dalec. *Sobotale.* Plinius ipse, lib. XII, cap. 30. Ed.

20. *Regia tamen omnium.* Sabæorum scilicet, et Atramitarum. Strabo, lib. XVI, pag. 768, Σαβαίων μητρόπολις Μαριάβα. Et ex Strabone Stephanus, pag. 443.

ba. Sinum[21] obtinet XCIV millibus pass. refertum insulis odoriferis. Atramitis in mediterraneo junguntur Minæi[22]: mare accolunt et Elamitæ[23], oppido[24] ejusdem nominis.
13 Iis juncti[25] Cagulatæ. Oppidum Sibi[26], quod Græci[27] Apaten vocant. Arsi[28], Codani, Vadei[29], oppido magno: Banasasæi, Lechieni[30]: Sygaros[31] insula, quam canes non intrant, expositique circa littora errando moriuntur. Sinus intimus[32], in quo Leanitæ, qui nomen ei dedere. Regia[33] eorum Agra, et[34] in sinu Læana, vel, ut[35] alii, Ælana.

Quæ vis huic voci subsit, mox Plinius ipse aperiet. Porro quæ Mariaba Plinio, hæc Ptolemæo Σάβη. HARD. — Etiamnunc *Mareb*. ED.

21. *Sinum obtinet.* Atramitis regio, inquit, Arabico sinui ab ejusdem faucibus, per XCIV pass. millia prætenditur. HARD.

22. *Minæi.* De quibus rursum inferius. HARD.

23. *Elamitæ.* Forte Elaitæ, ab Αἴλου κώμῃ, quam in hoc ipso tractu Ptolemæus agnoscit, lib. VI, cap. 7. Vel ipsi potius Leanitæ, de quibus mox. HARD.

24. *Oppido.* Dalec. *oppidum*. ED.

25. *Juncti.* Vet. ap. Dalec. *junguntur*. ED.

26. *Sibi.* Dalec. et Elz. *Siby*. ED.

27. *Græci Apaten.* Ἀπάτην, quæ vox fraudem sonat. Incolæ Apatæi, quos Ναπαταίους mendose, ut arbitror, vocat Ptolemæus, lib. VI, cap. 7, juxta Vadenos, de quibus mox dicemus. H. —Vet. apud Dal. *Appoten*. ED.

28. *Arsi, Codani.* Dalec. uno vocabulo *Arsicodani*. ED. — Ptolemæo, lib. VI, cap. 7, Ἄρσαι. H.

29. *Vadei, oppido magno.* Dalec. *Vadei cum oppido magno*. Quod Ptolemæus, loco citato, Βαδέου βασίλειον, Vadei regiam nuncupat. Regionis incolæ, in mediterraneo, Οὐαδηνοί. H. — Chifflet. ita locum hunc totum legit: « Arsi, Codani, Baræi oppido magno Barasara et Læchiceni Syagros insulam canes non intrant, etc. » ED.

30. *Lechieni.* Ita libri omnes. Λαιηνοὺς Ptolemæus Vadenis jungit, de quibus dictum est proxime. H.

31. *Sygaros.* Ita Reg. 2. At Reg. 1, *Stagnos*. Delicias facit Frobenius, qui *Syagros* scribit: promontorii nomine, quod in Arabiæ latere australi in mare procurrit, cum insula intimi fere sinus Arabici communicato. HARD.

32. *Sinus intimus.* Ultimus est sinus Arabici mucro, qua vergit in exortum solis, et Arabiam Petræam. HARD.

33. *Regia eorum.* In ora sinus Arabici, seu Ælanitæ posita. Stephanus: Ἔγρα, πόλις Ἀραβίας, πρὸς τὸ Αἰλανίτῃ κόλπῳ. Alia hæc ab Egra Ptolemaica, Plinianaque, de qua inferius inter oppida mediterranea dicemus. HARD.

34. *Et in sinu.* Insulæ instar, aut peninsulæ, mari circumdata. H.

35. *Ut alii, Ælana.* Philostorgio Αἰλὰ, lib. III, c. 6. Stephano,

Nam et ipsum sinum nostri Ælaniticum scripsere, alii Ælenaticum, Artemidorus[36] Aleniticum, Juba Læaniticum. Circuitus[37] Arabiæ a Charace Læana colligere proditur quadragies[38] septies centena LXX[39] M. Juba paulo[40] minus XL putat. Latissima est a septemtrione inter oppida Heroum et Characem[41].

Nunc et reliqua mediterranea ejus dicantur. Nabatæis[42] 14
Thimaneos[43] junxerunt Veteres: nunc sunt Taveni[44], Suelleni, Arraceni[45], Areni[46]; oppidum, in quo omnis nego-

aliisque, Ἄϊλανον. Notitia imperii sub duce Palestinæ, *Aila*. Unde et Petrus Ailensis, in Conc. Nic. I, inter episcopos Palæstinæ, Straboni, lib. XVI, pag. 768, Ἔλανα. H. — Etiamnunc *Ailah* sive *Akaba ila*. Ed.

36. *Artemidorus Aleniticum*. Elaniticum potius, ex Agathemero, qui Artemidori epitomen fecit, Geogr. cap. 3, Ἐλανιτικόν. Tantam attulit in ea voce scripturæ inconstantiam, Arabum, Syrorum, Hebræorumque varius efferendi modus, quem affert Bochartus, Geogr. parte 2, lib. I, cap. 44, pag. 761. Strabo, loco cit. Ἐλανίτης μυχός. H.

37. *Circuitus Arabiæ*. Facta navigatione a Charace, quod oppidum Tigris ostio adjacet, per maria tria, Persicum, Rubrum, Arabicumque, ad intimum usque hujus sinum, oppidumque Læana. H.

38. *Quadragies septies*. Dalec. *quadragies octies*, etc. Chiffletianus *XLVI*. Ed.

39. *LXX*. Chiffl. *LXVI*. Elzev. *LXV*. Ed.

40. *Paulo minus XL*. Hoc est, paulo minus quadragies centenis, scilicet per viarum navigationumque compendia. Hard.

41. *Characem*. Dal. *Chracem*. Ed.

42. *Nabatæis*. Quorum oppidum Petra, ut dictum est superius hoc ipso cap. Hard.

43. *Thimaneos*. Βυθημανέους vocat Agatharchides, lib. de Rubro mari, cap. 45, pag. 1368, apud Photium in Bibl. cod. 250. H.

44. *Taveni*. Hi sunt de quibus Bardesanes apud Euseb. Præpar. lib. VI, p. 277, Ταινοί (forte pro Ταυϊνοί), Σαραχηνοί. Hard.

45. *Arraceni*. *Sarraceni* quidem habet editio Basileensis anni 1535, et aliæ eam secutæ. Sed retinenda vetus lectio, quam exhibent editiones priores omnes, et libri manuscripti: atque in his quidem duo e nostris: « Suelleni, Araceni (al. Arraceni), Areni: oppidum, in quo omnis, etc. » Saracenorum nomen ante Marci imp. tempora innotuisse negat Jac. Gothofredus, p. 9, in notis ad ἐξήγησιν anonymi, quem in lucem edidit. Nunc vero nomen Saracenorum dicitur esse in oriente incognitum. De falsa originatione vocis *Saraceni* ex Σάῤῥα χένην, vide Cotelerium, in monumentis ecclesiæ græcæ. Hard. — Chiffl. totum hunc locum sic legit: « Thabaeni, Suallini, Anageni,

tiatio convenit. Hemuatæ, Analitæ[47]: oppida, Domatha[48], Egra[49]. Thamudeni[50], oppidum Badanatha. Carrei, oppidum[51] Carriata. Achoali, oppidum Phoda: ac[52] Minæi, a rege Cretæ Minoe (ut[53] existimant) originem trahentes: quorum[54] Charmæi; oppidum XIV mill. pass. Mariaba[55] Baramalacum, et ipsum non spernendum: item[56] Carnon.

oppidum in quo negotiatio ei convenit. Hemnatæ, Analitæ: oppida Domata, Hægra.» Dalec. «Taueni, Suelleni, Sarraceni. Arre oppidum, in quo omnis negotiatio convenit, etc.» Ed.

46. *Areni: oppidum.* Ἄῤῥη κώμη in mediterraneis Arabiæ oppidis a Ptolemæo quoque censetur, lib. VI, cap. 7. Cave porro confundas Arram cum Areopoli, de qua in Notitia Romani Imp. Hæc enim Arabiæ Petrææ: Arra, Felicis. H.

47. *Analitæ.* An Acalitæ, ab Ἀκάλη mediterraneo oppido apud Ptolemæum, loco cit. Hard.

48. *Domatha.* Ita MSS. omnes, Colbert. 1, 2, etc. non *Domada*, ut editi. Familiaris ille verborum casus in Arabicis nominibus: Sabotha, Badanatha, etc. Δυμάτιοι τῆς Ἀραβίας incolæ appellantur a Porphyrio, apud Euseb. Præpar. lib. IV, p. 156. Hard.

49. *Egra.* Ἔγρα mediterraneum Arabiæ oppidum Ptolemæo, lib. VI, cap. 7. Hard.

50. *Thamudeni.* Dalec. *Thamudei.* Ed. — Θαμυδηνοί, Ptolemæo loco cit. Θαμουδηνοί, Agatharchidi, loco citato, cap. 47, pag. 1369, et Diodoro Sic. Bibl. lib. III, pag. 177. In Notitia dignitatum imp. Roman. cap. 18, sub dispositione Comitis rei militaris per Ægyptum, *Equites Sarraceni Thamudeni.* Stephano Θαμουδᾶ lacus Nabathæis Arabicus vicinus. H. — *Thamud* etiamnunc dicta videtur quam tenuerunt regio. Ed.

51. *Oppidum Carriata.* Dalec. *Chariati.* Χαριάθα Ptolemæo, lib. VI, cap. inter mediterraneas felicis Arabiæ civitates H. — Hodie parum immutato nomine *Cariatain.* Ed.

52. *Ac Minæi.* Μιναῖοι μέγα ἔθνος, gens magna, inquit Ptolemæus, loco citato. Hinc myrrha Minæa Plinio, lib. XII, cap. 35, et thus Minæum, cap. 30. Hard.

53. *Ut existimant.* Tam vere scilicet a Minoe Cretensi, Minæi nomen sortiti sunt, quam vicini Minæis Rhadamæi a Rhadamantho. Eo Mythologos adduxit similitudo nominum, ut Minoem in Arabiam usque deveherent. Id tamen Stephanus existimavit, verbo Μινώα. H.

54. *Quorum Charmæi.* Subintellige, pars, vel pagus: ut Atramitæ superius pars Sabæorum dicti. H.

55. *Mariaba Baramalacum.* Elz. *Maribba Baramalacum.* Ed. — Mariaba communis est, ut mox dicemus, plurium civitatum in hac regione appellatio: hujus peculiaris Baramalacum. Hard.

56. *Item Carnon.* Κάρνα Ptolemæo, lib. VI, cap. 7, inter oppida Arabiæ mediterranea. Stephano: Κάρνανα, πόλις Μιναίων· ἔθνος πλησίον ἐρυθρᾶς θαλάσσης. Κάρνα quoque

Rhadamæi[57], et horum origo Rhadamanthus putatur fra- 15
ter Minois. Homeritæ[58], Massala[59] oppido. Hamirei, Ge-
dranitæ[60], Ampræ, Ilisanitæ, Bachilitæ, Sammei[61], Ama-
thei cum[62] oppidis Nessa et Cennesseri. Zamareni cum
oppidis Saiace[63], Scantate, Bacascami. Riphearma oppi-
dum, quo vocabulo hordeum[64] appellant. Autei[65] et Ravi,
Gyrei et Mathatæi, Helmodenes cum oppido Ebode.
Agacturi in montibus, oppido xx mill. passuum, in quo 16
fons Emischabales, quod significat camelorum oppidum.
Ampelone[66] colonia Milesiorum; Actrida oppidum. Ca-

Straboni, lib. XVI, pag. 768. H.

57. *Rhadamæi*. Dal. *Rhammei*. Ed.

58. *Homeritæ*. Pars item Sabæorum, unde et a quibusdam scriptoribus cum Sabæis confusi. Ὁμηρίτας ad Rubrum usque mare, uti et Sabæos, pertinere ait Ptolemæus loco cit. Hard.

59. *Massala*. Quod apud Ptolemæum inter oppida mediterranea Felicis Arabiæ, Μασθάλα scribitur. Hard.

60. *Gedranitæ*, *Ampræ*, etc. Chiffl. « Gedranitæ, Phrysæi, Hyrsanitæ, Bacchylitæ, Samnæi, Amaitrei, oppidis Nessa et Chennaesaeri, Zamerini oppidis Sagiatta, Canthace, Bacas Chamiri. Pheaxina oppidum, quo vocabulo, etc. » Ed.

61. *Sammei*. Forte Sameni, de quibus Stephanus, p. 584: Σαμηνοί, Νομάδων Ἀραβίων ἔθνος. H.

62. *Cum oppidis Nessa*. Agatharchides lib. de Rubro mari, cap. 45, apud Phot. cod. 250, p. 1368, Νῆσσαν ait nomen habuisse, ἀπὸ τῆς τοῦ ζώου πολυπληθίας, ab anatum multitudine. Sed diversa hæc fortassis Pliniana Nessa: illi enim locus ita appellatur longissime mari prætentus: oppidum Plinio mediterraneum: a quo ipsa forte ora nomen acceperit. Hard.

63. *Saiace*. Forte Σοάκα Ptolemæi, in mediterraneis Felicis Arabiæ oppidis. Hard.

64. *Hordeum appellant*. Vocabulo prorsus barbaro, quod nec Hebræos fontes, nec Arabicos sapit: uti et ea quæ proxime sequitur, *Emischabales*. Hard.

65. *Autei et Ravi*, etc. Chifflet. « Autæi et Brani Cyrei Elmata eis oppido xx pass. Chodæ, Lathuri in montibus, etc. » Ed.

66. *Ampelone colonia*. Vet. apud Dalec. *Amyclomei colonia*. Ed. — Quoniam Milesios eo colonos deduxere Persæ. Eadem Ampe dicta Tzetzæ et Stephano. Ampelonen ab Ampe diversam immerito statuit Ortelius: quum Tzetzes apertissime de Ampe referat, quæ Plinius de Ampelone: depopulatos scilicet Persas regionem Milesiorum, captivos cives Ampen deduxisse, qui colonorum ritu eo loci degerent. Sic enim ille Chiliad. 7, Hist. 156, vers. 993: Χρόνοις Δαρείου τοῦ πατρὸς τοῦ Ξέρξου τοῦ μεγάλου Δι'

lingii, quorum Mariaba oppidum significat[67] dominos omnium: oppida; Pallon, Vrannimal[68] juxta flumen, per quod Euphratem emergere putant: gentes; Agrei, Ammonii: oppidum Athene[69], Cauranani, quod significat ditissimos armento; Coranitæ, Cæsani, Choani[70]. Fuerunt et græca oppida, Arethusa, Larissa, Chalcis[71]: deleta variis bellis.

17 Romana arma solus in eam terram adhuc intulit Ælius Gallus[72] ex equestri ordine. Nam C. Cæsar Augusti[73] filius prospexit tantum Arabiam. Gallus oppida diruit non nominata ab auctoribus, qui ante scripserunt, Negram[74], Amnestrum, Nescam, Magusam[75], Tammacum, Labeciam, et supra dictam Mariabam[76], circuitu VI mill. passuum.

18 Item[77] Caripeta, quo longissime processit. Cætera explorata retulit: Nomades[78] lacte et ferina carne vesci: reliquos

Ἰςιαῖον, Μίλητον ἐπόρθησαν οἱ Πέρσαι. Ἐν Ἄμπῃ δὲ κατῴκισαν πόλει τῇ Ἐρυθραίᾳ. Hard.

67. *Significat dominos*. Non est ea vox, in hac significatione, Arabici sermonis hodierno usu recepti. Primariis urbibus communis, ut diximus, hæc appellatio fuit. H.

68. *Vrannimal*. Dalec. et Elzev. *Murannimal*. Ed.

69. *Athene*. Dalecamp. et Elzev. *Athenæ*. Ed.

70. *Choani*. Ovid. Metam. lib. V, vs. 165: « Choanius Molpeus, dextra Nabatæus Ethemon. » Sic enim legendum, non *Chaonius*. H.

71. *Chalcis*. Dalec. *Calcis*. Ed.

72. *Ælius Gallus*. Αἴλιος Γάλλος, Ægypti præfectus, Straboni familiaris, qui de ejus expeditione Arabica multa scriptis consignavit, lib. II, pag. 118, lib. XVI, p. 780, et lib. XVII, p. 619. Ælium Largum Dio appellat, lib. LIII, pag. 516, insigni hallucinatione. Hard.

73. *Augusti filius*. Agrippæ, ut diximus sup. cap. natura: adoptione Augusti filius. Hard.

74. *Negram*, etc. Ita MSS. omnes. Chiffl. « Negranan, Nestum, Neescan, Masugum, Caminacum, Laba etiam et supra dictam Mariabam... Item Caripetam. » — Prius, *Egram*, *Annestum*, *Escam*, etc. At Egræ superius habita mentio est. Hard.

75. *Magusam*. Forte qui Μαργουσαῖοι cives a Bardesane appellantur, apud Euseb. Præpar. lib. VI, p. 275. Hard.

76. *Mariabam*. Calingiorum oppidum. Hard.

77. *Item Caripeta*. MSS. omnes, *Caripetam*. Auctor est Dio, loc. cit. p. 517, Ælium Largum (Gallum voluit dicere) usque Athlula insigne oppidum, bellum protulisse, μέχρι Ἀθλούλων. Hard.

78. *Nomades lacte*. Camelorum lacte et carnibus, teste Artemidoro

vinum, ut Indos[79], palmis exprimere, oleum sesamæ. Numerosissimos esse Homeritas: Minæis fertiles agros palmetis arbustisque, in pecore divitias[80]. Cerbanos[81] et Agræos armis præstare, maxime Chatramotitas. Carreis[82] latissimos et fertilissimos agros. Sabæos[83] ditissimos silvarum fertilitate odorifera, auri metallis, agrorum riguis: mellis ceræque proventu. De odoribus suo[84] dicemus volumine.
Arabes[85] mitrati degunt, aut intonso crine: barba abradi- 19
tur, præterquam in superiore labro. Aliis et hæc intonsa: mirumque dictu ex innumeris populis pars[86] æqua in commerciis, aut latrociniis degit: in universum gentes ditissimæ, ut apud quas maximæ[87] opes Romanorum Parthorumque subsistant[88], vendentibus quæ e mari aut silvis capiunt, nihil invicem redimentibus.

XXXIII. Nunc reliquam oram Arabiæ contrariam per- 1
sequemur. Timosthenes totum sinum quatridui navigatione

apud Strabonem, lib. XVI, pag. 777, Γαλακτοπόται, idcirco dicti, apud Columell. lib. VII, cap. 2, p. 249. Hard.

79. *Ut Indos.* Plinius, lib. XIV, c. 19, ubi de vinis factitiis: « Primum, inquit, e palmis, quo Parthi, et Indi utuntur, et Oriens totus. » Et lib. XV, cap. 7, de oleo factitio: « Indi ex castaneis, et sesama, atque oryza facere dicuntur. » Adi et Strabonem, lib. XVI, p. 783. Hard.

80. *Divitias.* Vet. apud Dalec. *divites.* Ed.

81. *Cerbanos et Agræos.* Eodem fere illi ordine superius paulo appellati, hoc ipso capite: « Agræi, Cerbani, Sabæi Arabum propter thura clarissimi. » Unde liquido affirmare jam licet vitiosam esse librorum hactenus editorum scripturam, *Cembanos et Arios.* In MSS. *Ceubanos.* In vet. apud Dalec. *Cembanus.* Ed.

82. *Carreis.* Sic MSS. omnes. Male Dalec. *Caræis.* De his superius, hoc ipso cap. H. et Ed.

83. *Sabæos.* Strabo, lib. XVI, p. 778. Hard.

84. *Suo dicemus.* Libro duodecimo. Hard.

85. *Arabes.* Solini paraphrasis, cap. XXXIII, p. 63: « Arabes longe lateque diffusi, diversis moribus vivunt, et cultibus. Plurimis crinis intonsus, capita mitra redimita: pars rasa in cutem barba: commerciis student: aliena non emunt, vendunt sua. » Mitræ porro fasciæ sunt, quibus caput religatur. H.

86. *Pars æqua.* Vet. apud Dalec. *Pars coæqua.* Ed.

87. *Maximæ.* Dalec. *maxime.* Ed.

88. *Subsistant.* Dalecamp. *subsidant.* Ed.

in longitudinem taxavit, bidui in latitudinem, angustias VII[1] mill. D. passus. Eratosthenes ab ostio XIII[2] mill. in quamque partem. Artemidorus Arabiæ latere XVII[3] quinquaginta mill. (XXIX.) Troglodytico vero, XI XXXVII D. pass. Ptolemaida usque. Agrippa XVII XXII[4] mill. passuum, sine differentiis[5] laterum. Plerique latitudinem CCCCLXXV[6] prodiderunt, faucesque hiberno orienti obversas, alii[7] VI mill. alii VII mill. alii XII mill. passuum patere.

2 Situs autem ita se habet. A sinu Ælanitico[8] alter[9] si-

XXXIII. 1. *VII mill. D. pass.* Æqua et plane par isti mensura Strabonis, lib. XVI, pag. 769, angustias illas stadiis sexaginta definientis. Hard. — Dalec. *IV mill. pass.* Ed.

2. *XIII mill. in quamque.* Hoc est, decies et ter centena millia passuum ab unoquoque sinus latere, tum eo quod Arabiam spectat, tum eo etiam quod Troglodyticen alluit. H.

3. *XVII quinquaginta.* Decies septies centena quinquaginta millia. In editis exemplaribus, *XIV quinquaginta.* In MSS. Reg. 2, et Chiffl. *XVI quinquaginta.* Nos excidisse librariorum incuria unius numeri notam arbitrati, *XVII* rescripsimus, ipsius Artemidori admonitu, quem Plinius nunc testem advocat. Is enim, referente Agathemero, qui Artemidori epitomen fecit, Geogr. lib. I, c. 3, sinus ejusce latus quod Arabiæ prætenditur, a recessu Ælanitico ad ipsas fauces, ait esse stadiorum 14,000, παρὰ τὴν Ἀραβίαν ἀπ' Ἐλανίτου μυχοῦ, σταδίων μυριάδων δ': quæ plane efficiunt XVII L. mill. pass. Artemidoro subscribunt Alexander et Anaxicrates apud Strab. lib. VI, p. 766. Troglodytico vero latere iidem ab Heroum oppido usque Ptolemaidem, aiunt intervallum esse stadiorum paulo amplius novem millium: quæ passuum millia efficiunt XI XXV undecies centena et XXV. Quæ summa accedit ad Plinianam mensuram, XI XXXVII D. pass. sic enim rescripsimus ex Reg. 2, et Chiffl. quum libri editi perperam exhiberent, XII LXXXII. Hard.

4. *XVII XXII.* Dalec. cod. *XIII XXII.* Ed.

5. *Differentiis.* Dalec. et Elzev. *differentia.* Ed.

6. *CCCCLXXV.* Dalecampius, *CCCCLXXII.* Ed.

7. *Alii VI.* Dalec. *alii IV.* Chif. *alii VII, alii XV patere.* Ed.

8. *Ælanitico.* Chiffl. *Læanitico.* Ed.

9. *Alter sinus.* Heroopoliticus dictus, lib. V, cap. 12, ab oppido quod Heroum vocabant. Ἡρώων πόλις Straboni, lib. XVI, p. 768. Hodieque vetustum servare nomen creditur, *Herou.* Alii *Sues* esse arbitrantur. De eo egimus libro superiore, cap. 9. Heroopoliticus, qui et occidentalis sinus est Maris Rubri, is est, qua Israelitæ, duce Mose, ex Ægypto profugi transierunt: quem sinum in acumine ultimo leucam unam latitudine non exce-

nus, quem Arabes Æant vocant, in quo Heroum[10] oppidum est. Fuit[11] et Cambysu inter Nelos et Marchadas, deductis eo ægris exercitus. Gens Tyra, Daneon portus: ex quo navigabilem alveum perducere[12] in Nilum, qua parte ad[13] Delta dictum decurrit, LXII mill.[14] passuum intervallo (quod inter flumen et Rubrum mare interest) primus[15] omnium Sesostris Ægypti rex cogitavit: mox Darius Persarum: deinde Ptolemæus[16] sequens: qui et duxit fossam latitudine pedum centum, altitudine XL[17], in longitudinem XXXVII mill. D. passuum usque[18] ad Fontes amaros. Ultra[19] deterruit inundationis metus, excelsiore 3

dere, inde per leucas duodecim paulatim crescere usque ad latitudinem trium leucarum, a teste locuplete et αὐτόπτῃ didicimus. H.

10. *Heroum*. Chiffl. *Heroon*. Ed.

11. *Fuit et Cambysu*. Excidisse jam suo ævo innuit hanc Καμβύσου πόλιν. De Cambysæ expeditione Ægyptiaca multa Herodotus, lib. III. Hard.

12. *Perducere in Nilum*. Auctor libri de Mensura orbis terræ: « Hodie in cosmographia, quæ sub Julio Cæsare et Marco Antonio consulibus facta est, scriptum inveni partem Nili fluminis exeuntem in Rubrum mare juxta civitatem Ovilam (*alias* Olivam) et castra Monsei. » Hard.

13. *Ad Delta dictum*. Libro superiore, cap. 9. Hard.

14. *LXII mill. pass*. Chifflet. *LXII mill. D. pass*. Ed.

15. *Primus omnium Sesostris*. Ita de Sesostri et Dario Arist. Meteorol. lib. I, cap. 14, pag. 548. Eadem refert et Strabo, lib. XVII, pag. 804. Id vero non ad Sesostrim, sed ad Necum, Νεκὼν, Psammetichi F. Sesostridis N. referunt Herodotus, Euterpe, lib. II, n. 158, pag. 151; Diodorus Sic. Bibl. lib. I, pag. 29; Tzetzes Chiliad. VII, v. 1477. H.

16. *Ptolemæus sequens*. Hoc est, Ptolemæus secundus, ὁ δεύτερος Πτολεμαῖος, inquit Diodorus loc. cit. Philadelphus is fuit Ptolemæi Lagidæ F. Sic Africanus sequens, pro juniore seu posteriore, a Plinio sæpe appellatur. Hard.

17. *XL*. Dalecamp. et Elzevir. *triginta*. Ed.

18. *Usque ad Fontes amaros*. Horum meminit Diodorus Siculus, Bibl. lib. III, prope Arsinoen, ὕδατα πολλὰ πικρᾶς ἁλμυρίδος ἔχοντα γεῦσιν. Lacum efficiunt, cui nomen a vicino oppido, *le lac de Kolzum*. Hodie Mosis fontes vocantur, numero duodecim, teste Bellonio, qui vidit, Observ. lib. II, cap. 57. Hard.

19. *Ultra deterruit*. Sic Arist. l. cit. Ἀλλ' εὗρεν ὑψηλοτέραν οὖσαν τὴν θάλασσαν τῆς γῆς, etc. Diodorus item, loc. cit. Sed inanem hunc metum fuisse recte Strabo admonet loc. cit. et e recentioribus Furnerius

tribus cubitis Rubro mari comperto, quam terra Ægypti. Aliqui non eam afferunt causam, sed ne immisso mari corrumperetur aqua Nili, quæ sola potus præbet. Nihilominus iter totum terendo[20] frequentatur a mari Ægyptio, quod est triplex: unum a Pelusio per arenas, in quo nisi calami defixi regant, via non reperitur, subinde[21] aura
4 vestigia operiente. Alterum vero duobus[22] mill. passuum ultra Casium montem, quod a sexaginta mill. passuum redit in Pelusiacam viam. Accolunt[23] Arabes Autei. Tertium a Gerrho[24] (quod Adipson[25] vocant) per eosdem Arabes sexaginta mill. passuum propius, sed asperum montibus, et inops aquarum. Eæ viæ omnes Arsinoen[26] ducunt, conditam sororis[27] nomine in sinu Charandra[28], a Ptolemæo Philadelpho, qui primus Troglodyticen[29] excussit, et amnem qui Arsinoen præfluit, Pto-
5 lemæum[30] appellavit. Mox oppidum parvum est Ænnum,

in Hydrogr. ac Ricciolus, Almag. tom. I, pag. 728, qui mare alterum hac parte negant altius esse altero: nec, si foret tribus, ut volunt, cubitis, idcirco ullum fuisse exundationis periculum. Hard.

20. *Terendo*. Vet. ap. Dalec. *mercaturis*. Chiffl. *terræ*. Ed.

21. *Subinde aura*. Vehementiore venti flatu arenas volvente, ac turbante vestigia. Hard.

22. *Duobus*, etc. Dalec. et Elz. *duo*. Ed.

23. *Accolunt Arabes Autei*. Viam, inquit, quæ a Casio monte Arabiæ haud procul Pelusio (de quo lib. VI, cap. 12), ad oram proximam ducit Arabici sinus, obsident ab utroque latere Arabes Autei. H.

24. *A Gerrho*. Chiffl. *Accercho*. Dalec. et Elz. *a Gerro*. Ed. — Oppidum id est inter Pelusium, Casiumque montem. Γέῤῥον quoque Ptolemæo, lib. IV, cap. 5. Hard.

25. *Adipson vocant*. Ἄδιψον dicitur, quod sitim exstinguit. Itaque per contrariæ locutionis figuram (ἀντίφρασιν Græci vocant) hæsit id huic loco nomen, qui plane est, ut statim subjungitur, aquarum inops. In MSS. *agipson*: sed vitiose. Hard.— Chifflet. *Agipsium*. Ed.

26. *Arsinoen*. Ἀρσινόη Ptolemæo, loc. cit. ad sinum Heroopoliticum: leucis fere XII ab intimo recessu sinus Arabici, versus austrum, Africæ latere. Hard.

27. *Sororis nomine*. Quam etiam duxit uxorem. Hard.

28. *Charandra*. Chifflet. *Carandra*. Ed.

29. *Troglodyticen excussit*. Hoc est, perlustravit majore diligentia, quam priores. Hard.

30. *Ptolemæum appellavit*. Diodorus, Bibl. lib. I, pag. 30. H.

pro quo[31] alii Philoteram scribunt. Deinde sunt Azarei, ex Troglodytarum connubiis, Arabes feri. Insulæ : Sapirene[32], Scytala : mox deserta ad[33] Myoshormon, ubi fons[34] Tadnos. Mons[35] Æas. Insula Iambe, portus multi. Berenice[36], oppidum matris Philadelphi nomine, ad quod iter a Copto[37] diximus. Arabes[38] Autei, et Gebadei.

31. *Pro quo alii Philoteram scribunt.* Chifflet. *alii pro hoc Philetrias scribunt.* Ed. — Φιλωτέρα, πόλις περὶ τὴν Τρωγλοδυτικὴν, Stephano. Ptolemæo vero, lib. IV, cap. 5, inter Arsinoen et Myoshormon, Φιλωτέρας λιμὴν, *Philoteras portus.* Id ei nomen inditum ab altera Ptolemæi Philadelphi sorore Strabo est auctor, lib. XVI, pag. 768. Cave igitur credas Ortelio, qui Philoteram ad Caucasum relegat. Hard.

32. *Sapirene.* Chiffl. *Sarapinæ.* Ed. —Ptolemæo, lib. IV, cap. 5. Σαππειρίνη νῆσος. Σαπφειρίνη Stephano, qui sapphirum ibi ait reperiri. Hard.

33. *Ad Myoshormon.* Agatharchides, lib. de Rubro mari, cap. 42, apud Photium in Bibl. pag. 1365, Λιμὴν μέγας, ὃς πρότερον μὲν Μυὸς ἐκαλεῖτο ὅρμος· ἔπειτα δὲ Ἀφροδίτης. « Portus magnus, qui primo quidem Muris, mox Veneris statio est cognominatus. » Meminit hujus stationis Strabo, lib. XVI, pag. 769, εἶτα Μυὸς ὅρμον καὶ Ἀφροδίτης ὅρμον καλεῖσθαι λιμένα μέγαν, etc. Quæ dum interpres Casaubonus ita reddidit, « Deinde Muris statio, aliaque Veneris : hæc vocatur portus magnus, etc. » geminos ex uno portus conflat, contra Strabonis, Agatharchidisque mentem. Hodie *vieux Qoseïr*, ut ait Gosselin. Ed.

34. *Fons Tadnos.* MSS. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. et vet. Dalec. *Tamos.* Chiffl. cod. *Statuos.* Hard.

35. *Mons Æas.* Vet. Dal. *Cos.* Ed. — In libris hactenus editis, *Mons Eos :* quos secutus Ortelius, hunc montem in thesaurum quoque suum congessit. Verum admonitu MSS. codicum, Reg. 2, Chiffl. et Paris. in quibus *Eas* scribitur, non alium hunc esse intelleximus, quam qui Αἴας ὄρος a Ptolemæo vocatur, statuiturque inter Φιλωτέραν λιμένα, et Μυὸς ὅρμον. Mox item *insula Iambe* edi maluimus, ex eorumdem codicum fide, quam ex impressis *Lambe :* quum præsertim ad hujusce ipsius sinus oram, altero latere, quo Arabiam alluit, in ea quæ Felix cognominatur, Ἰαμνίαν κώμην Ptolemæus agnoscat, lib. VI, cap. 7, quo ex vico nomen hærere et insulæ exadversus positæ proclive fuit. Hard.

36. *Berenice.* Βερενίκη πόλις Straboni, lib. XVI, pag. 770. Hodie, ut egregie demonstrat Gosselin, *Recherches sur la Géogr. des Anciens,* tom. II, pag. 173 seqq. *Port des Abyssins,* sive, ut incolæ vocant, *Minet 'Belad el-Habesh.* Vicinum huic sinum immundum Strabo vocat, propter cautes et saxa, quibus exasperatur ; Anglis etiamnunc *Foul Bay.* H. et Ed.

37. *A Copto diximus.* Cap. 26 libri hujus. Hard.

38. *Arabes Autei.* Jam tertium id

1 XXXIV. Troglodytice[1], quam prisci Michoen, alii Midoen dixere. Mons[2] Pentedactylos : insulæ Stenæ[3] deiræ aliquot, Halonnesi[4] non pauciores : Cardamine[5], Topazos, quæ gemmæ nomen dedit. Sinus insulis refertus : ex[6] iis quæ Mareu vocantur, aquosæ : quæ Eratonos[7], sitientes. Regum[8] ii præfecti fuere. Introrsus[9] Candei, quos Ophio-

Arabum cognomen occurrit. Nam et his cognomines vidimus primum cap. sup. in mediterraneis Felicis Arabiæ populis. Deinde hoc ipso capite, in eo itinere quod est a Casio monte ad oppidum Arsinoen. Ii sunt qui Arabicum Ægypti nomon obtinebant, de quo lib. V, c. 9. Nunc vero denique circa mediam sinus Arabici oram occidentali latere sedes hi novissimi habuere. H. — *Gebadei*. Dalec. *Gnebadei*. Ed.

XXXV. 1. *Troglodytice*. Troglodyticen alii aliis finibus circumscribunt. Strabo, lib. XVI, p. 768, ab Heroum urbe, sive intimo sinus Arabici recessu : ad ipsas fere fauces sive angustias, toto propemodum littore occidentali produci ait. Subscribit et Ptolemæus, lib. IV, cap. 8. Brevioribus spatiis Plinius veram Troglodyticen, quam Michoen prisci dixere, concludit : dum mediam dumtaxat illius oræ partem, australem scilicet, Troglodytices appellatione denotat. A cavernis subeundis, nimii æstus vitandi causa, nomen sortiti sunt : Cavernas enim τρώγλας Græci vocant. *La côte d'Habesh*. Hard.

2. *Mons Pentedactylos*. Ὄρος Πεντεδάκτυλον, Ptolemæo, lib. IV, c. 5, juxta Berenicen : quasi in quinque vertices, ceu totidem digitos, mons attolli videatur. H. — Chiffl. « mox Pentedactylos insula est Heneagræ, aliquot Halonessis. » Ed.

3. *Stenæ deiræ*. Στεναὶ δειραὶ, sic appellatæ, quod alveis admodum angustis, et exiguo intercurrente freto eæ insulæ, seu saxa verius, dispescantur. Tres insulas in hoc tractu agnoscit Agatharchides, lib. de Rubro mari, c. 42, apud Phot. in Bibl. cod. 250, p. 1365. H..

4. *Halonnesi*. Ἀλόννησοι, quo nomine et alias insulas, superioribus libris appellatas vidimus. Hard.

5. *Cardamine*, *Topazos*. Et sunt hæc pariter insularum nomina. De posteriore rursum, lib. XXXVII, c. 32, ubi et de gemma cognomine. Stephano Τοπάζιος νῆσος Ἰνδικὴ dicitur, pro Ἀραβικὴ. Post Berenicen locatur a Strabone, lib. XVI, pag. 770, a quo et Ὀφιώδης νῆσος vocatur, quod referta olim serpentibus foret. A Ptolemæo quoque lib. IV, cap. 5. Posterior eidem Ptolemæo, lib. VI, cap. 7, Καρδαμήνη. H.

6. *Ex iis quæ Mareu*. Chifflet. *ex his quæ Mara*. Μαρέου νῆσοι. Ptolemæo, lib. IV, cap. 8, Μύρωνος νῆσος. H. et Ed.

7. *Eratonos*. Chiffl. *Eranos*. Ed.

8. *Regum ii*, etc. Chifflet. *regum his præfectis fuere*. Ed.

9. *Introrsus Candei*. Ita libri omnes tum impressi, tum manu exarati. Ita etiam Mela, lib. III, cap. 61. Ultra Berenicen, « Candei habitant, inquit, quos ex facto,

phagos vocant, serpentibus vesci assueti, neque alia regio fertilior earum.

Juba, qui videtur diligentissime prosecutus hæc, omisit 2
in hoc tractu (nisi si exemplarium vitium est) Berenicen alteram, quæ Panchrysos[10] cognominata est: et tertiam, quæ Epidires[11], insignem loco. Est enim sita in[12] cervice

quia serpentibus vescuntur, Ophiophagos vocant.» Pro *Candei* legisse se in Pomponii Melæ MSS. codicibus *Panchæi*, testis est Isaac. Vossius in notis ad Melam, p. 293, cujus quidem viri fidem non ausim hac vice præstare. Panchaiam enim in Troglodytice ultima versus austrum, ac fere ad sinus Arabici fauces, Veterum nemo unus agnovit : ab ea certe longissime disertis verbis Plinius, lib. X, cap. 2, dissitam asseverat, nempe ad Solis urbem, quæ in inferiore Ægypto juxta Delta fuit : quam enim Solis urbem, hoc est, Heliopolim Plinius loco cit. Panchaiæ arrogat, hanc idem lib. V, cap. 9, et isto quem nunc tractamus, cap. 34, non procul Memphi statuit : hanc ipse Mela, cui similia Plinius libro decimo refert, Ægypto inferiori adjudicat, lib. III, cap. 8, pag. 62 : « Quum Phœnix adolevit, inquit, ossa pristini corporis inclusa myrrha Ægyptum exportat, atque in urbem quam Solis appellant, etc. » Quin ipse Græcus auctor, quem Vossius laudat locis cit. Παγχαΐας τοὺς μέχρι τῶν τῆς Αἰγύπτου ὁρίων οἰκοῦντας, Ægypti finibus confines facit : Ægypti porro nomine solam inferiorem Ægyptum, non etiam Thebaidem a Veteribus comprehendi, notius est quam ut explicatu egeat, aut argumentis ullis, et ex iis quæ diximus lib. V, cap. 9, perspicuum abunde est. Qui vero populi hoc loco appellantur a Plinio, ii non modo non in Ægypti vicinio sedes habent, sed ultra ipsam quoque Thebaidem rejecti, longa terrarum intercapedine ab ea Solis urbe disjuncti, versus austrum, et Arabici sinus angustias secedunt. Hard.

10. *Quæ Panchrysos.* Πάγχρυσον Latini totam ex auro dicunt : quod inde auri plurimum eruebatur. Hæc Straboni dicitur Βερενίκη κατὰ Σάβας, lib. XVI, pag. 771. Hodie forte *Malaki*, sive *Solaka*, ut opinatur Gossellin. Ed.

11. *Quæ Epidires.* Vet. ap. Dalec. Ἐπὶ Δείρης. Ed. — Hoc est, Diræ promontorio adjacens. Quo plane modo Antiochiam ἐπὶ Δάφνης cognominari vidimus libro superiore, cap. 18. Meminit Δειρῆς promontorii, oppidique cognominis Strabo, lib. XVI, pag. 169; ipsam vero Berenicen, quæ prope Diram fuit, et Ptolemæus, lib. IV, cap. 7, Arsinoen appellant. Frustra sunt qui *Epitheras* legunt, invitis libris omnibus, quod Ptolemaidis, non Berenices, cognomen fuit. H. — Berenice Epidires *Bailul* hodie vocatur, auctore Gossellin, op. cit. Ed.

12. *Cervice longe procurrente.* Vet. ap. Dalec. *cervicem longe procurrentem.* Ed.

longe procurrente, ubi[13] fauces Rubri maris VII[14] mill. D. passuum ab Arabia distant. Insula[15] ibi Cytis, topazium ferens et[16] ipsa.

3 Ultra[17] silvæ, ubi Ptolemais a Philadelpho condita ad venatus elephantorum, ob id Epitheras[18] cognominata, juxta lacum Monoleum. Hæc est regio secundo[19] volumine a nobis significata : in qua quadraginta quinque diebus ante solstitium, totidemque postea, hora sexta consumuntur umbræ, et in meridiem reliquis horis cadunt, cæteris diebus in septemtrionem : quum in Berenice[20], quam primam posuimus, ipso die solstitii sexta[21] hora umbræ in totum absumantur, nihilque adnotetur aliud novi. DCII mill. passuum intervallo a Ptolemaide, res ingentis exempli, locusque subtilitatis immensæ, mundo[22] ibi depre-

13. *Ubi fauces*. Hodie *le détroit de Bab-el-Mandel*. Hard.

14. *VII mill. D. pass. ab Arabia distant*. Ita Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. Chiffl. Perperam editi *IIII mill. D. pass.* priore binarii nota in quinarium præpostere a librariis permutata. Sic Strabo lib. XVI, pag. 769, et Agathemerus, Geogr. lib. I, cap. 3, angustias hujusce freti ad LX stadia, εἰς ςαδίους ἑξήκοντα contrahi scribit, quæ prorsus Plinianam mensuram adæquant. Sed et *ab Arabia distans*, libentius multo, quam *distant*, agnoverim : ut ad Berenicen oppidum, non ad fauces quæ Arabicum quoque littus alluunt, vox ea referatur. Hard.

15: *Insula ibi Cytis*. In ipso faucium aditu. Æque ac Topazos supra dicta, quæ plurimum abest ab hisce angustiis, fert et ipsa topazium. Γυθίτης Ptolemæo, lib. IV, cap. 8. Fortasse hodie *Mehun*. Hic autem errare Plinium, quum duas insulas topazium ferentes in Arabico sinu memoret, opinatur Gosselin, quem vide op. c. t. II, p. 210. Ed.

16. *Et ipsa. Ultra sylvæ*, etc. Chifflet. *et ipsa ultra sylvas*, etc. Ed.

17. *Ultra*. Hoc est, ultra sinum, insulis refertum, cujus facta proxime antea mentio est, citra fauces sinus Arabici. Exstant eæ hodieque silvæ, quibus nomen est in Tabulis Geographicis, *Xumeta silva*. H.

18. *Epitheras*. Ptolemais ἐπὶ θήρας τῶν ἐλεφάντων, ad venatus elephantorum : et πρὸς τῇ θήρᾳ quoque ob id cognominata a Strabone, lib. XVI, pag. 776. Nunc *Buge*. H.

19. *Secundo volumine*. Libro II, cap. 75. Hard.

20. *Quum in Berenice, quam primam posuimus*. In calce superioris capitis. Hard.

21. *Sexta hora*. Hoc est, ipso medio die, quum sol ei oppido supra verticem imminet.

22. *Mundo ibi*. Mundi dimetiendi

henso, quum indubitata ratione umbrarum Eratosthenes mensuram terræ prodere inde cœperit[23]. Hinc Azanium 4
mare[24]: promontorium, quod aliqui Hispalum scripsere: lacus, Mandalum: insula Colocasitis[25], et in alto multæ, in quibus testudo plurima. Oppidum Suche[26], insula Daphnidis[27], oppidum Aduliton[28]. Ægyptiorum hoc servi a dominis profugi condidere. Maximum hic emporium Troglodytarum, etiam Æthiopum. Abest a Ptolemaide quinque dierum navigatione. Deferunt plurimum ebur, rhinocerotum cornua, hippopotamorum coria, chelyon[29] testu-

umbrarum beneficio ratione excogitata. Hard.

23. *Cœperit.* Chifflet. *conceperit.* Ed.

24. *Azanium mare.* Hinc, inquit, appellari Azanium mare incipit, a Ptolemaide scilicet, cui adjacet Azania Æthiopiæ regio, a qua mari nomen. Hard.

25. *Colocasitis.* Vet. ap. Dalec. *Casitis.* Ed.

26. *Suche.* Chifflet. *Sace.* Ed. — A Sucho, Σούχου, conditore nomen habet, uti ex Strabone liquet, lib. XVI, pag. 770. Hard. — Hanc urbem eam esse quæ nunc *Suakem* dicitur, opinantur Hard. et d'Anville, *description du golfe Arabique*, p. 172; sed Gossellin illam in interiori regione sitam fuisse judicat: quem vide op. cit. t. II, pag. 207 et 208. Ed.

27. *Daphnidis.* Δαφνίνη νῆσος Ptolemæo, lib. IV, cap. 8, quam in Arabico sinu collocat, quo nomine et Azanium quoque mare complectitur. Hard. — Hodie *Seyrman*, auctore Gossellin. Ed.

28. *Aduliton.* Ἀδουλειτῶν, hoc est, Adulitarum. Oppido nomen Ἀδούλη, apud Ptolem. lib. IV, cap. 7; Stephano, Ἄδουλις, πόλις Αἰθιόπων. Hard. — Tria fuisse Aduliton oppida demonstrat egregie op. cit. t. II, pag. 176, seqq. Gossellin, quem consulere, si vacat, operæ pretium erit. Hoc autem de quo hic meminit Noster, *Arkiko* esse opinari videtur. Ed.

29. *Chelyon testudinum.* Libri plerique omnes *celtium* habent. Hermolaum mirari subit, qui *celetum* κελήτων, tum hoc loco, tum lib. IX, cap. 12, probare summopere videtur: quoniam celetes Græcis sunt, et equitum genus singulis equis currentium in certaminibus, et navigia quædam, quorum similitudine hæ quoque testudines remigio mobilium cornuum in natatu utentes, celetes pariter dici potuerint. Itane vero? Erit igitur in gignendi casu, ut aiunt, vox ea *celetum*: quare quæ proxime antecedit, *coria*, ut ad hippopotamos, sic etiam ad testudines pertinebit. At id quam per se est absurdum! Nam testudinum coria audire æquo animo quis possit? Verum pro testudinis operimento, et

dinum, sphingia[30], mancipia. Supra[31], Æthiopes Aroteres: insulæ, quæ Aliæu[32] vocantur, item[33] Bacchias et Antibacchias, et Stratonis[34]. Hinc in ora Æthiopiæ sinus incognitus, quod admiremur, quum ulteriora mercatores scrutentur. Promontorium, in quo fons[35] Cucios, expetitus navigantibus. Ultra Isidis[36] portus, decem dierum remigio ab oppido Adulitarum distans. In eum Troglodytis myrrha confertur. Insulæ ante portum duæ, Pseudopylæ vocantur: interiores totidem, Pylæ: in altera stelæ[37] lapideæ litteris

χέλυον, et χελύνιον, et χελώνιον usurpatum a Græcis constat. « Troglodytæ, inquit idem Plinius, lib. IX, cap. 12, cornigeras testudines habent, ut in lyra, annexis cornibus, sed mobilibus, quorum in natando remigio se adjuvant. Chelyon genus id vocatur testudinis eximiæ, sed raræ. » Hinc testæ illi cornigerarum testudinum Chelyon nomen est datum, quod ei Chelyos, hoc est, lyræ instar, testudinis lata cornua annectunctur. Hard.

30. *Sphingia.* Simiarum id genus Æthiopicarum est, de quo dicemus lib. VIII, cap. 30, quo libro et de hippopotamis et de rhinocerote agemus. Hard.

31. *Supra.* Supra oppidum Adulitarum, sunt Æthiopes ἀροτῆρες, hoc est, aratores dicti. Hard.

32. *Quæ Aliæu.* Vet. apud Dalec. *Elææ.* Ed. — Ἀλιαίου, ut superius Μαρέου. Fuerint enim fortassis hæ pariter ejus nomine appellatæ insulæ, qui præfectus Regum fuerat, quemadmodum quæ Μαρέου et Ἐράτωνος, dicebantur. Forte eæ sunt quæ Auctori Peripli maris Erythræi, νῆσοι μικραὶ πλείονες Ἀλαλαίου λεγόμεναι. Aut denique a portu Ἐλαία, quem inter oppidum Suche, de quo proxime dictum est, et Stratonis insulam, de qua mox, Strabo collocat, lib. XVI, pag. 770, accepisse nomen eæ potuerunt. Hard. — Hodie *Dahal-Alley*, ut censet Gossellin. Ed.

33. *Item Bacchias.* Βάκχου καὶ Ἀντιβάκχου in Arabico pariter sinu insulæ a Ptolemæo collocantur, lib. IV, cap. 8, et a Stephano. Hard.

34. *Stratonis.* Στράτωνος Straboni, loc. cit. citra fauces Arabici sinus, atque in sinu ipso. Liber de mensura orbis terræ: « Idem Plinius Secundus in sexto libro juxta Æthiopas Aroteras, insulas esse docet: item Bacchias, et Antibacchias, et Stratioton: » quasi στρατιωτῶν, hoc est, militum. Hard.

35. *Fons Cucios.* An *Coracios?* Nam Κορακίου χώραν hoc ipso in tractu Strabo agnoscit, lib. XVI, pag. 771. Hard.

36. *Isidis portus.* Aliud est Isidis fanum, cujus Strabo meminit, pag. 770, juxta Ptolemaidem Epitheras cognominatam. Hard.

37. *In altera stelæ lapideæ*, etc. Quales videlicet supra diximus cap. 32. Hard.

ignotis[38]. Ultra sinus[39] Abalites. Insula[40] Diodori, et aliæ desertæ: per continentem quoque deserta: oppidum Gaza, promontorium et portus[41] Mossylicus, quo cinnamomum devehitur. Huc[42] usque Sesostris exercitum duxit.

Aliqui unum Æthiopiæ oppidum ultra ponunt in littore 6
Baragaza. A Mossylico[43] promontorio Atlanticum[44] mare
incipere vult Juba, præter Mauritanias suas Gadeis usque
navigandum Coro. Cujus[45] tota sententia hoc in loco

38. *Ignotis.* Vet. ap. Dalec. *incognitis.* Ed.

39. *Sinus Abalites.* Ultra fauces sinus Arabici idem Αὐαλίτης κόλπος Stephano, et Ptolemæo, lib. IV, cap. 7. Hard.

40. *Insula Diodori.* In Arabico sinu a Ptolemæo statuitur, lib. IV, cap. 8, Διοδώρου νῆσος. Hard. — Nunc, ut censent d'Anville et Gossellin, *île des Français.* Ed.

41. *Portus Mossylicus.* Vet. ap. Dalec. *portus Cosylicus.* Dalec. *portus Mossylites.* Ed. — Μόσυλον promontorium Ptolemæo, lib. IV, cap. 7. Cinnamomi Mossylici meminit Theophr. Hist. lib. IX, cap. 5. H. — Promontorio nomen hodie *cap de Mète*, portus autem parvi fluminis nunc *Soùl* sive Soal dicti ostium fuisse videtur. Ed.

42. *Huc usque Sesostris.* Et aras ibi, columnasve struxit, ceu monumenta quædam expeditionum suarum. Strabo, lib. XVII, pag. 790. Hard.

43. *A Mossylico.* Dalecamp. *a Mossylite.* Refert hæc quoque Solinus, cap. LVI, p. 87, ex Juba. Ed.

44. *Atlanticum mare.* Hoc est, ingens illud mare, quod cum occidentali Oceano, sive Hesperio, cui peculiare et proprium Atlantici nomen est, conjungitur et copulatur. Quamobrem, inquit, Juba censuit a Mossylico promontorio navigari id mare Coro primum percommode : atque eodem mari, ora Africæ circumlustrata, prætertegendo demum Mauritanias Gades usque perveniri tuto posse. Corus sive Caurus ab solis occasu solstitiali spirat, ut diximus lib. II, c. 46. — Nihil est interpretatione nostra hoc loco planius, nihil certius : nusquam pariter omnium exemplarium, quam in his verbis, consensio major. Ex iis tamen dum extricare se Salmasius nequit, prolixa Exercitatione in Solin. pag. 1244, usque ad pag. 1266, nec sanæ mentis Plinium fuisse exclamat, dum hæc scriberet, nec Solinum, qui hausit a Plinio. Est et qui Jubam hallucinatum putet : est qui Plinium inconsiderantiæ arguat, qui ΓΑΔΕΙΡΗΣ ΣΤΕΝΑ cursim legerit pro ΤΑ ΔΕΙΡΗΣ ΣΤΕΝΑ, hoc est, Gaditanum fretum, pro Arabico. Sed argutias ejuscemodi falsasque criminationes sensus ipse scriptoris, nostra munitus interpretatione, confutat. H.

45. *Cujus tota sententia hoc in loco*, etc. De navigatione sinus Arabici. Hard.

subtrahenda non est. A promontorio Indorum[46], quod vocatur Lepteacra[47], ab aliis Drepanum, proponit recto cursu præter[48] Exustam, ad Malchu insulam $\overline{\text{XV}}$[49] passuum esse. Inde ad locum quem vocant Sceueos, CCXXV M. Inde ad insulam[50] Adanu, centum quinquaginta mill. passuum. Sic fieri ad[51] apertum mare XVIII[52] LXXV mill.
7 passuum. Reliqui[53] omnes propter solis ardorem navigari posse non putaverunt. Quin[54] et commercia ipsa infestant ex insulis Arabes[55] Ascitæ appellati, quoniam bubulos

46. *A promontorio Indorum.* Indos Juba vocat Æthiopas Troglodytas. HARD.

47. *Lepteacra.* Id, inquit, Æthiopum sive Troglodytarum promontorium alii Lepten acram vocant, alii alterum huic proximum esse aiunt, Drepanum appellatum. Λεπτὴ ἄκρα Ptolemæo, lib. IV, c. 5, juxta Berenicen et Pentadactylum. Δρέπανον juxta Myoshormon. H.

48. *Præter Exustam.* Præternavigantibus insulam, quæ Exusta dicebatur. Eodem ordiue tres eæ insulæ recensentur ab auctore Peripli Maris Erythræi : Κατακεκαυμένη : quæ Exusta latine dicitur : Μαλίχου, Ἀδάνου.— Libri hactenus editi, *præter exusta :* quam lectionem avide Salmasius arripit, in Solin. pag. 1240, ac locum hunc reprehensionis ansam habere haud levem putat, perinde quasi Æthiopiæ exusta Plinius intellexerit, non insulam Arabici sinus Κατακεκαυμένην, ut diximus, appellatam ab auctore Peripli maris Erythræi : cujus admonitu pro *insulam Sadanum*, quæ lectio est librorum fere omnium, *insulam Adanu*, Ἀδάνου νῆσον, substituimus. HARD.

49. *$\overline{XV}$ passuum.* Hoc est, quindecies centena millia passuum. Hic enim numerus ad eam summam, quæ mox colligitur, necessarius est : atque ita quidem Solinus habet, cap. LVI, pag. 87. HARD.

50. *Ad insulam Adanu.* Dalec. *ad insulam Sadanum.* ED.

51. *Ad apertum mare.* Ab Adanu insula ad Mossylicum promontorium, unde mare ingens illud et apertum incipere diximus, quod Atlantico committitur. HARD.

52. *$\overline{XVIII}$ LXXV.* Hoc est, Solino ipso interprete, loco cit. decies octies centena, et septuaginta quinque passuum millia, quæ summa ex superioribus numeris recte conficitur. In libris editis perperam scribitur, LXXXV. HARD.

53. *Reliqui omnes.* Cæteri, præter Jubam, Arabicarum rerum scriptores. Solinus, loc. cit. HARD.

54. *Quin et commercia.* Quæ navigantes exercent in Arabico sinu, et ad Mossylicum usque promontorium. HARD.

55. *Arabes Ascitæ.* A græca voce ἀσκὸς, quæ utrem significat. Stephanus : Ἀσκῖται, ἔθνος παροικοῦν τὸν Ἰνδικὸν κόλπον, καὶ ἐπὶ ἀσκῷ πλέων, ὡς Μαρκιανὸς ἐν τῷ περίπλῳ αὐτοῦ. Solinus in hujus loci para-

utres binos sternentes[56] ponte piraticam exercent sagittis
venenatis. Gentes Troglodytarum idem Juba tradit The-
rothoas[57] a venatu dictos, miræ velocitatis: sicut Ichthyo-
phagos, natantes[58], ceu maris animalia: Bargenos,
Zageras[59], Chalybas, Saxinas, Syrecas, Daremas, Doma-
zanes. Quin et accolas Nili a Syene non Æthiopum po- 8
pulos, sed Arabum esse dicit usque Meroen. Solis quoque
oppidum, quod non procul Memphi in Ægypti situ[60] dixi-

phrasi: « Mercantium ibi transitus infestari ex Arabicis insulis dicit Juba: quas Ascitæ habent Arabes, quibus e re nata datum nomen: nam bubulis utribus contabulatas crates superponunt, vectatique hoc ratis genere prætereuntes infestant sagittis venenatis. » De his Ascitis superius dictum est cap. 32. H.

56. *Sternentes ponte.* Hoc est, asseribus, seu crate superposita, quo veluti ponte maria securi, navium vice, percurrant. HARD.

57. *Therothoas a venatu.* A venatu thoum, de quibus libro VIII, Θηροθόαι sunt appellati: iidem aliis Θωσθῆραι, nam et Θῶες et Θόες Græci scribunt: et Θηροθόαι perinde ac Θωσθῆραι, quemadmodum apud Suidam Θηρολέξης et Λεξιθήρης. De his iterum libro subsequente, cap. 2. Martianus, lib. VI, cap. de Babylonia, p. 226: « Feras, inquit, cursu prætereunt. » HARD.

58. *Natantes, ceu maris animalia.* Fuit qui legendum arbitraretur, *venantes sui maris animalia:* quod per se frigidum mihi visum est, quoniam sui maris animalia venari non unius cujuspiam gentis peculiare esse possit, sed cum pluribus commune esse necesse sit. Sane præter consensum codicum ita scripsisse Plinium, uti edidimus, Plinii transcriptores testantur: Martianus, lib. V, c. de Babylonia, pag. 226: « Habitantur etiam, inquit, adusta Troglodytarum, et Ichthyophagorum gentibus. Sed primi feras cursu prætereunt: alteri nando marinas belluas vincunt. » Et secutus eum Solinus, cap. LVI, pag. 87: « Ichthyophagi non secus quam marinæ belluæ nando in mari valent. » Quin ipsa orationis structura lectionem eam mirifice constabilit: quum enim asseverat Therothoas miræ velocitatis esse in venatu, sicut Ichthyophagos, velocitatem haud dubie innuit in venatu sui generis: ut sicuti Therothoæ cursu feras, ita pisces natatu Ichthyophagi assequi existimentur, quasi et ipsi maris animalia quædam forent. Eadem forma loquendi in Cod. Theod. lib. VII, tit. 1, de re militari, lib. XIII, jubentur milites « procul a cunctorum obtutibus vagos natatus animalium exercere », hoc est, animalium more natare. HARD.

59. *Bargenos, Zageras. Bangenos, Zangenas,* in MSS. Colb. 1, 2, etc. HARD.

60. *In Ægypti situ diximus.* Heliopolim intelligit, de qua dictum

mus, Arabas conditores habere. Sunt et qui ulteriorem ripam[61] Æthiopiæ auferant, annectantque Africæ, ripas autem incolere propter aquam. Nos relicto cuique intelligendi arbitrio, oppida quo traduntur ordine utrimque ponemus.

1 XXXV. A Syene[1], et prius Arabiæ latere, gens Catadupi. Deinde Syenitæ. Oppida : Tacompson[2], quam quidam appellaverunt[3] Thathicen, Aranium[4], Sesanium, Sandura, Nasaudum, Anadoma, Cumara, Peta et Bochiana, Leuphithorga, Tantarene, Mœchindira, Noa, Gophoa, Gystate[5], Megeda, Lea, Rhemnia, Nupsia, Direa, Pataga, Bagada, Dumana, Rhadata, in quo felis[6] aurea pro Deo colebatur. Boron in mediterraneo, Mallos, proximum Meroæ : sic prodidit[7] Bion.

2 Juba aliter : oppidum in monte Megatichos[8], inter Ægyptum et Æthiopiam, quod Arabes Myrson vocavere. Deinde[9] Tacompson, Aranium, Sesanium, Piden, Mamuda, Corambin, juxta eam bituminis fontem : Hammo-

est lib. V, cap. 9. Arabibus hodieque Bethsemes appellatur, hoc est, *Domus Solis*. Ab Israelitis, dum in Ægypto essent, conditam asseverat Isidorus, Etymol. lib. V. Hard.

61. *Ulteriorem ripam*. Gentes quæ ripam Nili orientalem accolunt. H.

XXXV. 1. *A Syene*. De Syene et Catadupis, lib. V, cap. 10. H.

2. *Tacompson*. Τάχομψος, κώμη ἐν τοῖς ὁρίοις Αἰγυπτίων καὶ Αἰθιόπων, inquit Stephanus : vicus est in confinio Ægypti et Æthiopiæ. Ταχομψὼ Herodoto, Euterpe, lib. II, num. 29, pag. 100. Cætera sunt vetustis scriptoribus ignota prorsus oppidorum nomina : quæ nec nosse operæ pretium, nec plane nesciisse ullum rerum dispendium fuerit : quum vel ante Augusti tempora nullum ex iis oppidis prorsus exstaret. Hard.

3. *Appellaverunt*. Chifflet. *appellarunt*. Ed.

4. *Aranium, Sesanium*. Vet. ap. Dalec. *Araman, Sesamon*. Ed.

5. *Gystate*. Dalecamp. et Elzev. *Gystatæ*. Ed.

6. *In quo felis*. De cultu felis apud Ægyptios, Eusebius ex Bardesane, Præpar. lib. VI, p. 280. H.

7. *Prodidit Bion. Juba aliter*. Dalec. *prodidit Bion, Juba aliter*. Ed.

8. *Megatichos*. Μέγα τεῖχος, voce græca magnum oppidum, castellumve significante. Hard.

9. *Deinde Tacompson*. Eam ipsam nimirum, cujus facta superius mentio : sed alio a Juba, quam a Bione, ordine recensita. Hard.

dara, Prosda, Parenta, Mama, Tessara, Gallas, Zoton, Graucomen [10], Emeum, Pidibotas, Hebdomecontacometas [11], Nomadas in tabernaculis viventes: Cysten [12], Pemmam, Gadagalen, Paloin, Primin, Nupsin, Daselin, Patin, Gambreves, Magasen [13], Segasmala, Cranda, Denna,

10. *Graucomen.* Γράου κώμην, Grai vicum. HARD.

11. *Hebdomecontacometas.* Ἑϐδομηκοντακωμήτας latine septuagintavicanos, satis apte dixeris. HARD.

12. *Cysten*, etc. Vet. ap. Dalec. *Cysteni*, *Pemmani*, *Gadagaleni*, *Paroi*, *Patrimi*. ED.

13. *Magasen*, *Segasmala*, *Cranda*, *Denna*, *Cadeuma*, *Thena*, *Batha*, *Alana*, *Macum*, etc. *Magasen.* Vet. ap. Dal. *Cagasnæ*. ED.—Hæc nomina forte sincerius codices MSS. exhibent, Colb. 1, 2, et Paris. « Magas, Neosegas, Malacram, Dadenna, Cadeum, Mathena, Botta, Alanam, Macuam » : mox ubi legitur, *Pyndis*, *Magusa;* Parmensis editio, et Romana prior, aliæque vetustæ, habent *Epyndis*, *Magusa.* Inde inscriptus est Postumi Augusti nummus, HERCVLI MAGVSANO; in quo stat Hercules cum clava, et arcu, et leonis exuviis, apud Tristan. pag. 146. Significatur imitatus Herculem Postumus; quippe qui in regionem, quæ postea Alsatia dicta est, hostem insequens penetrarit, procul a ditione sua: ut Hercules Ægyptius, cujus Herodotus meminit, lib. II, p. 145, ultra Ægyptum et Syenen progressus, ac proinde Magusam usque, quæ ripæ Nili occidentali ulterius apposita erat, pervasisse ferebatur. Similem ob causam inscriptus alter ei nummus est aureus, qui est in Thesauro Regio: HERCVLI LIBYCO: in quo Antæum Hercules brachiis comprimit, ut significetur, compressam similiter ducis aut regis Germanici ferocitatem fuisse: nam rex Antæus fuit. Plinius, lib. V, cap. 1: « Africam Græci Libyam appellavere... Lixos vel fabulosissime antiquis celebrata. Ibi REGIA Antæi, certamenque cum Hercule. » In alio similiter nummo, qui est ibidem aureus, HERCVLI ERYMANTINO legitur: in eo Hercules humeris gestat aprum in Erymantho Arcadiæ monte captum: ut significetur feritas hominis a Postumo debellati similis apro. Ea similitudine usus est etiam Vates Regius, Psal. LXXIX, vers. 14, ubi de vinea Domini, hoc est, de terra Israelitica, quam Philistæus vastabat, « Exterminavit eam, inquit, APER de silva, singularis ferus depastus est eam. » Neque enim in Galliis aut Erymanthus, aut Libya, aut Magusa quærenda est, aut Creta, aut Argos; nam et HERCVLI CRETENSI et HERCVLI ARGIVO ejusdem numismata quædam feruntur inscripta. Sed Deuso dumtaxat, ubi alia ejusdem Postumi Romani percussa sunt ex ære magno et ex argento, cum hac epigraphe, HERCVLI DEVSONIENSI, sive cum Herculis, sive cum templi effigie: ut apud D. VAILLANT, pag. 187, et apud Tristanum, tom. III, pag.

Cadeuma, Thena, Batha, Alana, Macum, Scammos, Goram in insula: ab iis Abala, Androcalim, Seren, Mallos, Agocen[14].

3 Ex Africæ latere[15] tradita sunt eodem nomine Tacompsos altera, sive pars prioris: Magora, Sea, Edosa, Pelenaria, Pyndis, Magusa, Bauma, Linitima, Spintum[16], Sydopta, Gensora, Pindicitora, Agugo[17], Orsima, Suasa, Maumarum[18], Urbim, Mulon, quod oppidum Græci Hypaton[19] vocarunt: Pagoargas, Zamnes, unde elephanti incipiant: Mamblia, Berresa[20], Cetuma. Fuit quondam et Epis oppidum contra Meroen, antequam Bion scriberet, deletum.

4 Hæc sunt prodita usque Meroen: ex quibus hoc tempore nullum prope utroque latere exstat. Certe[21] soli-

145, ob templum utique Herculi a Postumo ædificatum Deusone, post victoriam Germanicam, veluti tutatori limitis romani. Est autem *Deuso* oppidum vetus in finibus Lotharingiæ, ubi tum claustra Imperii adversus Germanos Postumus strenue tutabatur. Nomen antiquum hodieque retinet, *Dieuze*, ubi salinæ sunt laudatissimæ; in provincia dicta hodie *département de la Meurthe*. Ipse autem Postumus in suis nummis scribitur, IMP. C. M. CASS. LAT. POSTVMVS P. F. AVG. « Imperator Cæsar Marcus Cassius Latro Postumus Pius Felix Augustus. » *Marcus*, ut ex gente Antonia; in qua Marci prænomen primogenitorum fuit. *Cassius*, ex Cassia: unde et ille Cassius, cujus sunt nummi inscripti, post Cæsaris Dictatoris necem: CASSI. IMP. LEIBERTAS. HARD.

14. *Agocen*. Chiffl. *Agolen*. ED.

15. *Ex Africæ latere*. A Syene, inquit, Meroen versus et austrum, lateri Nili amnis occidentali, qua spectat Africam, adsident oppida quæ sequuntur. HARD.

16. *Spintum*. Chiffl. *Spinton*. Dal. *Spyntuma*. ED.

17. *Agugo*. Dalec. *Eugoa*. ED.

18. *Maumarum*, *Urbim*, *Mulon*. Ita rescripsimus ex fide codicum Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, et Paris. Prius legebatur in impressis, *Maum*, *Rhuma*, *Urbuma*, *Mulona*. HARD.

19. *Hypaton*. Vet. apud Dalec. *Hypatiton*. ED. — Ὕπατον, quasi supremum et ultimum. HARD.

20. *Berresa*. Locum hic habere fortassis possit Βέρεξ, quod oppidum Timocrates apud Stephanum, Æthiopiam inter Indiamque, laxiore certe nec satis distincto intervallo, collocat. HARD.

21. *Certe solitudines*, etc. Chiffl. cod. *certe solitudines*, *ut nuper*, etc. Dalecampius dat *cætera solitudines*, etc. ED.

tudines nuper renunciavere principi Neroni, missi[22] ab eo milites prætoriani cum tribuno ad explorandum, inter reliqua bella et Æthiopicum cogitanti. Intravere autem et eo arma romana Divi Augusti temporibus, duce P. Petronio[23], et ipso equestris ordinis præfecto[24] Ægypti. Is oppida eorum expugnavit, quæ sola invenerat, quo dicemus ordine: Pselcin[25], Primin[26], Aboccin[27], Phthurin[28], Cambusin[29], Attevan[30], Stadisin[31], ubi Nilus præcipitans se, fragore auditum accolis aufert. Diripuit et[32] Napata.

22. *Missi ab eo milites.* Refert hæc pariter Dio, lib. LXIII, pag. 719. Alias quoque ad Nili fontes explorandos, missos esse a Nerone centuriones duos, qui a rege Æthiopiæ instructi auxilio fuerunt, auctor est Seneca, Natur. quæst. lib. VI, cap. 8, pag. 907. Hard.

23. *P. Petronio.* Caium, non Publium, appellat Dio, lib. LIV; pag. 526, ubi hanc expeditionem susceptam refert anno U.C. dccxxxii, M. Claudio Marcello Æsernino, L. Aruntio Coss. Γάϊον Πετρώνιον τὸν τῆς Αἰγύπτου ἄρχοντα, etc. H.

24. *Præfecto Ægypti. Is oppida*, etc. Dalec. *præfecto Ægyptiis. Oppida*, etc. Chiffl. *præfecto. Ægyptiis, oppida expugnavit, quæ sola invenimus*, etc. Ed.

25. *Pselcin.* Ψελχὶς Ptolemæo, lib. IV, c. 5, e regione Tacompsi oppidi Straboni, lib. XVII, pag. 820. Ψέλχη, ubi de facta ejus oppidi a Petronio expugnatione prolixior oratio instituitur. In Conc. Calched. *Joannes Episc. Pselcis* subscripsit. Hard. — Haud longe ab oppido *Ibrim* stetisse videtur erudito viro Barbié du Bocage. Ed.

26. *Primin.* Πρίμις μεγάλη Ptolemæo, lib. IV, cap. 7, in ripa Nili orientali, post Pselcin. Πρῆμνις est Straboni, lib. XVII, p. 820. Πρῖμα Olympiodoro, apud Photium, cod. lxxx. Hard. — Illam in insula *Sai*, aut saltem contra illam sitam fuisse opinatur idem. Barbié du Bocage. Ed.

27. *Aboccin.* Ἀβουγχὶς Ptolem. loco citato, ab occidentali fluvii parte. Hard.

28. *Phthurin.* Φθοῦρι Ptolemæo, loc. cit. atque eodem situ. Hard.

29. *Cambusin.* Dalec. *Canbusin.* Ed.—Καμβύσου ταμιεῖα, Cambysæ ærarium Ptolemæo, loco cit. De Cambysæ expeditionibus Meroen usque susceptis, multa Strabo, lib. XVII, pag. 790. Hard.

30. *Attevan.* Sic enim scribo, pro *Attenan*, quod in Dalec. legitur. Est enim hæc Ptolemæi Αὐτόβα loc. cit. Hard. et Ed.

31. *Stadisin.* Τασιτία Ptolemæo, loc. cit. juxta magnum catarracten, ubi Nilus præcipitans se, fragore auditum accolis aufert. Hard.

32. *Et Napata.* Chiffl. *et Neata.* Νάπατα Ptolemæo, loc. cit. latere Nili orientali. Haud longe a *Dongolah*, quæ urbs nunc in ea regione primas tenet, ut noster existimat Barbié du Bocage. Ed.

Longissime autem a Syene progressus est DCCCCLXX[33] mill. passuum. Nec tamen arma romana ibi solitudinem fecerunt. Ægyptiorum[34] bellis attrita est Æthiopia, vicissim imperitando serviendoque, clara et potens etiam usque[35] ad Trojana bella Mennone regnante: et Syriæ imperitasse eam, nostroque[36] littori, ætate regis[37] Cephei, patet Andromedæ[38] fabulis.

6 Simili modo et de mensura ejus varia prodidere: primus Dalion ultra Meroen longe subvectus: mox Aristocreon, et Bion, et Basilis: Simonides minor etiam[39], quinquennio in Meroe moratus, quum de Æthiopia scriberet. Nam[40] Timosthenes classium Philadelphi præfectus, sine[41] mensura, dierum LX a Syene Meroen iter prodidit: Eratosthenes[42] DCXXV mill. Artemidorus DC mill. Sebosus ab

33. *DCCCCLXX*. Dalecamp. *DCCCLXX*. Ed.

34. *Ægyptiorum bellis*. Sesostri Ægypti rege totam Æthiopiam bello vastante, ut auctor est Strabo, lib. XVII, pag. 790; Diodorus Siculus, Bibl. lib. I, pag. 50, 55 et 59, et prior cæteris Herodotus, Euterpe, lib. II, num. 110, pag. 129. Hard.

35. *Usque ad Trojana*. De Memnone Æthiopiæ rege, multa Philostratus, de vita Apoll. lib. VI, c. 9. Aurora et Tithono genitum ait fuisse Apollodorus, de Diis, lib. III, ante Trojana tempora. In MSS. Plinianis *Mennone* scriptum est; non *Menone*, quod est nomen græcum. In editione romana anni 1470, *Memnone*. Verum in septem sequentibus Plinii editionibus scriptum est *Menone*; quasi hæsitantibus qui edebant, num propter MSS. codices *Mennone* legi oporteret, an propter scriptores græcos *Memnone*. Vide quoque lib. X, cap. 37, et lib. XXXVII, cap. 63. Hard.

36. *Nostroque littori*. Dalecamp. *nostroque littore*. Ed. — Mediterranei maris littori, qua Syriam alluit. Hard.

37. *Regis Cephei*. A quo Æthiopia cognomen accepit. Ovid. Metam. lib. IV, vers. 669: « Æthiopum populos, Cepheia despicit arva. » Hard.

38. *Andromedæ*. Quam belluæ objectam ante Joppen ferunt, Syriæ littore, ut dictum est lib. sup. cap. 34. Hard.

39. *Etiam*. Vet. apud Dalecamp. *ætate*. Ed.

40. *Nam Timosthenes*. Dalec. *Nam et Timosthenes*. Ed.

41. *Sine mensura*. Locorum intervallo minime notato. Hard.

42. *Eratosthenes DCXXV*. Seu græca mensura, qua usus videtur Eratosthenes, stadiis quinquies

Ægypti extremis sedecies[43] centena LXXV mill. passuum: unde[44] proxime dicti XII L. Verum omnis hæc finita nuper disputatio est, quoniam a[45] Syene DCCCLXXIII mill. Neronis exploratores renunciavere his modis: a Syene Hieran[46] sycaminon LIV mill. passuum. Inde Tama LXXII[47] millia
passuum. Regionem Evonymiton[48] Æthiopum primam, 7
CXX, Acinam LIV[49] mill. Pitaran XXV, Tergedum, CVI mill. Insulam[50] Gagauden esse in medio eo tractu. Inde primum visas aves psittacos, et ab altera (quæ vocatur Artigula) animal sphingion[51], a Tergedo cynocephalos. Inde Napata[52] LXXX mill. Oppidum id parvum inter[53] prædicta solum. Ab eo ad insulam Meroen CCCLX mill. Herbas circa Meroen demum viridiores[54], silvarumque aliquid appa-

mille, ut dictum est lib. II, cap. 75. HARD.

43. *Sedecies centena LXXV.* Chiffl. *LXVI LXX.* ED.

44. *Unde proximi dicti XII.* Libri editi, XII LXX. refragantibus MSS. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. et Chiffl. quos secuti sumus: maxime adstipulante Strabone, qui ab Alexandria Meroen Nili defluxu intervallum esse prodidit stadiorum decies mille, διὰ τῆς τοῦ Νείλου ῥύσεως ἀπὸ Μερόης ἕως Ἀλεξανδρείας, ςάδιοι περὶ μυρίους, quæ stadiorum mensura cum numero passuum, quem Pliniani MSS. exhibent, plane congruit. HARD.

45. *A Syene. DCCCLXXIII.* Reg. 1, DCCCCLXXIII, Reg. 2, DCCCCLXXVI, alii aliter: editi libri DCCCLI. Nos DCCCLXXIII, quoniam hæc summa quadrat cum sequentibus mensuris, detracta ex codicibus MSS. nota centenarii, quæ supervacua est. HARD.

46. *Hieran sycaminon.* Quasi Sacram morum, sive sacram sycomorum latine dixeris. Antoninus a Syene ad Hieran sycaminon passuum millia numerat octoginta: sed longiore, ut apparet, itinere, propter diverticula, flexusque mansionum. HARD.

47. *LXXII.* Dalec. *LXXV.* ED.

48. *Evonymiton.* Εὐωνυμῖται, ἔθνος Αἰγύπτιον πρὸς τῇ Αἰθιοπίᾳ. Stephanus, pag. 281. Agathemerus, Geogr. lib. II, cap. 5, καὶ μετὰ τὸν μέγαν καταῤῥάκτην ἀπὸ μὲν δυσμῶν τοῦ Νείλου Ἐπωνυμῖται. « Post magnum Nili catarracten, ad occidentale fluvii latus, Evonymitæ. » HARD.

49. *LIV.* Chiffl. *LXXV.* ED.

50. *Insulam Gagauden.* Quam Nilus efficit, medio in tractu Syenen inter Meroenque. HARD.

51. *Sphingion.* Simiarum genus, de quo lib. VIII, ubi et de cynocephalis dicetur. HARD.

52. *Napata.* Chiffl. *Naraba.* ED.

53. *Inter prædicta solum.* Cæteris bello deletis, solum id restat. H.

54. *Viridiores*, etc. Chiffl. *viridiores silvarum apparuisse.* ED.

8 ruisse, et rhinocerotum elephantorumque vestigia. Ipsum oppidum Meroen ab introitu insulæ[55] abesse LXX mill. passuum; juxtaque aliam insulam[56] Tadu dextro[57] subeuntibus alveo, quæ portum faceret. Ædificia oppidi pauca. Regnare feminam Candacem[58], quod nomen multis jam annis ad reginas transiit[59]. Delubrum Hammonis et[60] ibi religiosum, et toto tractu sacella. Cæterum quum potirentur rerum Æthiopes, insula ea magnæ[61] claritatis fuit. Tradunt armatorum CCL mill. dare solitam, artificum CCCC[62] mill. alere. Reges Æthiopum XLV et hodie traduntur. (XXX.) Universa vero gens Ætheria[63] appellata est, deinde Atlantia, mox a[64] Vulcani filio Æthiope Æthiopia.

9 Animalium hominumque effigies[65] monstriferas circa extremitates ejus gigni minime mirum, artifici ad for-

55. *Ab introitu insulæ.* Est enim ejus insulæ ingens amplitudo: longitudinis scilicet, trium millium stad. hoc est, CCCLXXV mill. pass. latitudinis stadiorum mille, hoc est, CXXV mill. pass. auctore Strabone, lib. XVII, pag. 821. Ab introitu vero insulæ abesse oppidum Meroen stadiis septingentis idem prodidit, pag. 786, quæ efficiunt LXXXVII M. D. pass. H.—De Meroes situ vid. FR. CAILLIAUD, *Voyage à Méroé et au fleuve Blanc.*

56. *Insulam Tadu.* Ita MSS. omnes. Editi, *Tatu.* HARD.

57. *Dextro.* Qui vergit in Africam. HARD.

58. *Candacem.* Ita Colb. 1, 2, et Paris. non, ut editi libri, *Candacen*, vel ut Chiffl. *Canagem.* Κανδάκη vocatur a Strabone, lib. XVII, pag. 820, quæ Petronio Ægypti provinciam, bellumque Æthiopicum administrante, legatos ad Augustum Cæsarem misit. H. et ED.

59. *Transiit.* Chiffl. *transit.* ED.

60. *Et ibi.* Vet. ap. Dalec. *est et ibi.* Ut in Libya. ED.

61. *Magnæ claritatis.* Æthiopum regia, Straboni lib. XVII, pag. 821, et alibi. De ea diximus lib. V, cap. 10. HARD.

62. *CCCC mill. alere. Reges*, etc. Chiffl. *III M. alere reges.* ED.

63. *Ætheria.* Ἀερίαν dictam esse olim Æthiopiam auctor est Hesychius, verbo Ἀερία: ab eo fortassis tempore, quo Ægyptus imperitavit Æthiopiæ, ut superius dictum est: nam et Ægypto ipsi inditum id nomen fuisse, auctor est, præter alios, Gellius lib. XIV, cap. 6, pag. 777. HARD.

64. *A Vulcani filio Æthiope.* Aut fortassis a vultus nigredine: Græcis ita appellantibus, ab αἴθω, *uro*, et ὤψ, *vultus*: quasi vultu solis calore perusto. HARD.

65. *Effigies monstriferas.* Chiffl. *monstrificas effigies.* ED.

manda corpora effigiesque cælandas mobilitate[66] ignea. Ferunt certe[67] ab orientis parte intima gentes esse sine naribus, æquali totius oris planitie. Alias superiore labro orbas, alias sine linguis. Pars[68] etiam ore concreto et 10
naribus carens, uno tantum foramine spirat, potumque calamis avenæ trahit, et grana ejusdem avenæ sponte provenientis ad vescendum. Quibusdam[69] pro sermone nutus motusque membrorum est. Quibusdam ante Ptolemæum[70] Lathurum regem Ægypti ignotus fuit usus ignium. Quidam[71] et Pygmæorum gentem prodiderunt inter[72] paludes, ex[73] quibus Nilus oriretur.

In[1] ora autem, ubi desiimus, continui[2] montes, arden- 11

66. *Mobilitate ignea.* Cæli Æthiopici calore, vicinioque solis varie agitatas atomos, ad efficiendas multiplices corporum figuras conferre plurimum putat. Nec sane diffiteor, ut alibi vi frigoris nimia, sic in iis terris ignium intemperie multa posse peccare naturam, immo et solere. Hard.

67. *Certe.* Chiffl. *certis.* Ed.

68. *Pars etiam.* Solinus, cap. xxx, pag. 56. Hard.

69. *Quibusdam pro.* Solinus loc. cit. Vide notas Lud. Vives, in lib. XVI; August. de Civit. Dei, cap. 8. Hujuscemodi silvestres homines, qui nutibus pro sermone utantur, ait esse in Hispaniola Occidentalis Indiæ insula, Petrus Martyr. H.

70. *Ptolemæum Lathurum.* Dalec. *Ptolemæum Lathyrum.* Ed.—Regum Ægypti ejus nominis septimus is fuit. Refert hoc Solinus pariter loc. cit. Hard.

71. *Quidam.* Aristoteles, Hist. Anim. lib. VIII, et Mela, lib. III, cap. 8: « Fuere, inquit iste, interius Pygmæi, minutum genus, et quod pro satis frugibus contra grues dimicando defecit. » Ad Nili fontes ab Aristotele pariter collocantur. De Pygmæis diximus cap. 22. Hard.

72. *Inter paludes.* Dalec. *ante paludes.* Ed.

73. *Ex quibus.* Chifflet. *a quibus.*

1. *In ora autem.* In ora scilicet Æthiopiæ, cujus capite superiore facta mentio est, his verbis: « Hinc in ora Æthiopiæ, etc. » littore nimirum sinus Arabici, paulo citra angustias et Diren. Hard.

2. *Continui montes.* Ab his cognomen Rubri maris ortum quidam arbitrati sunt, teste Agatharchide, lib. de Rubro mari, cap. 2; apud Phot. in Bibl. cod. 250, pag. 1231, ὅτι τοῦ Ἀραβίου καλουμένου κόλπου, etc. « quod sinus Arabici montes versus occasum siti, dum acres et ignei solis radii eos feriunt, carbonis speciem ac similitudinem referunt: ad ortum vero arenæ et glebæ rubentes tumuli, etc. » Habet idipsum Strabo, lib. XVI, pag. 779. Hard.

tibus similes rubent. Troglodytis[3] et Rubro mari a Meroe tractus omnis superponitur : a Napata tridui itinere ad Rubrum littus, aqua pluvia ad usum compluribus locis servatur, fertilissima regione, quæ interest, auri. Ulteriora[4] Atabuli, Æthiopum gens tenet[5]. Deinde contra[6] Meroen Megabari[7], quos aliqui Adiabaras[8] nominavere, oppidum habent Apollinis. Pars[9] eorum Nomades, quæ[10] elephantis vescitur. Ex[11] adverso in Africæ parte Macrobii. Rursus a[12] Megabaris Memnones et Davelli[13], dierumque viginti intervallo Critensi. Ultra eos Dochi, deinde Gymnetes[14] semper nudi. Mox Anderæ, Mathitæ[15], Mesagebes, Hip-

3. *Troglodytis*. Troglodytarum, inquit, agro, et Rubro mari ab ortu, Æthiopiæ tractus ille clauditur : Meroe insula, ab occasu. H.

4. *Ulteriora*. Remotiora a mari, inter Napata et Meroen.

5. *Tenet*. Chiffl. *tenent*. Ed.

6. *Contra Meroen*. Ultra Nili ripam, qua Meroen insulam circumambit, orientali latere : hæc insula scuti formæ similis, omnes Nili insulas magnitudine superat. Ed.

7. *Megabari*. Vet. ap. Dalec. *Megabri*. Ed. — Μεγάβαροι Αἰθίοπες Straboni, lib. XVII, pag. 776; Ptolemæo, lib. IV, cap. 8, mendose Μεγάβραδοι. Rectius Diodoro Siculo, Μεγαβαρεῖς, quos ille Troglodytis accenset. Hard. — Regionem hanc tenuisse videntur quæ dicitur nunc *Kordofan*. Ed.

8. *Adiabaras*. Chiffl. *Adiabaros*.

9. *Pars eorum Nomades*. Quos ab Ἐλεφαντοφάγοις secernere Philostratus videtur, de vita Apoll. lib. VI, cap. 12, pag. 300. Hard.

10. *Quæ elephantis*. Unde Ἐλεφαντοφάγοι Αἰθίοπες cognominati sunt, teste Agatharchide, cap. 25 de Rubro mari, apud Phot. cod. 250, pag. 1353, et Agathemero, Geogr. lib. II, cap. 5. Hard.

11. *Ex adverso*. Ex adverso Megabarorum, altero Nili et Meroes latere, versus Africam. De Macrobiis istis, Herod. Thalia, lib. III, pag. 168, n. 17. Mela, lib. III, cap. 9 : « Æthiopum pars, quia vitæ spatium dimidio fere quam nos longius agunt, Macrobii, etc. » Pars est regni, quod Nubiam hodie appellant : non *Bagamedri*, ut Sanutus existimat. Hard.

12. *A Megabaris*. Ultra Megabaros, versus austrum, Μέμνονες πρὸς τῇ Μερόῃ νήσῳ, juxta Meroen, inquit Agathemerus, Geogr. lib. II, c. 5, et Ptolem. lib. IV, c. 8. H.

13. *Davelli*. Chiffl. *Dabelli*. Ed.

14. *Gymnetes semper nudi. Mox Anderæ*. Dalec. *Gymnites*, etc. Ed. — Straboni, lib. XVI, pag. 771, Endera locus est, ubi Gymnetes incolunt, viri a nuditate corporum et exercitatione sic appellati : ἦν δέ τις ἐν βάθει Ἐνδέρα Γυμνητῶν ἀνθρώπων κατοικία. Hard.

15. *Mathitæ*, etc. Chiffl. *Mon-*

poreæ, atri coloris tota corpora rubrica illinunt. At ex
Africæ parte Medimni. Deinde[16] Nomades cynocephalorum
lacte viventes, Olabi[17], Syrbotæ[18], qui octonum cubitorum
esse dicuntur.

Aristocreon Libyæ latere a Meroe oppidum Tolen[19] die- 13
rum quinque itinere tradit. Inde dierum duodecim Esar[20]
Ægyptiorum oppidum, qui Psammetichum[21] fugerint: in
eo produntur[22] annis trecentis habitasse. Contra in Ara-
bico latere Daron oppidum esse eorum. Bion autem Sa-
pen vocat, quod ille Esar, et ipso nomine advenas ait
significari: caput eorum in insula, Sembobitin: et[23] ter-
tium in Arabia, Sai. Inter[24] montes autem et Nilum Sym- 14
bari[25] sunt, Paluogges[26]: in ipsis vero montibus Asachæ[27]
multis nationibus. Abesse a mari dicuntur dierum quinque
itinere. Vivunt[28] elephantorum venatu. Insula[29] in Nilo

*thes*, *Massages*, *Ipsodoro*. Ed. — Hi sunt haud dubie Μαςῖται Ptolemæi, lib. IV, cap. 8, quos ad Nili paludes usque pertinere ait. Hard.

16. *Deinde Nomades*. Sic dicti a νέμω, *pasco*. Hæc quoque Solinus, cap. xxx, pag. 55. Hard.

17. *Olabi* In MSS. Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, Paris. Chiffl. *Aladi*. H.

18. *Syrbotæ* Chiffl. *Syrdotæ*. Ed. — Hæc rursum Plinius, libro sequente, cap. 2. Solinus loc. cit. pedes duodecim excedere longitudine scribit, id quod eodem recidit: nam cubitus habet sesquipedem. Hard.

19. *Tolen*. Chiffl. *Tollen*. Ed.

20. *Esar*, etc. Chiffl. *Desar oppidum Ægyptiorum*. Ed. — Ἐσὴρ et Δαρὼν oppidorum esse nomina in insula Meroe, auctor est Ptolemæus lib. IV, cap. 9, cui num potior habenda fides quam Aristocreonti, alii viderint. Hard.

21. *Psammetichum*. De quo dicemus lib. XXXVI, cap. 19. Hard.

22. *Produntur*, etc. Chiffl. *prodente se CCC habitasse*. Ed.

23. *Et tertium*. Primum enim Esar est, sive Sape: alterum, Sembobitis, quod in insula fuit: in latere Arabiæ tertium, Sai. H. — Pro *Sai* in Chiffl. legitur *Sinat*. Ed.

24. *Inter montes*. Quos paulo ante dixit ardentibus similes rubere. Hard.

25. *Symbari*. Chiffl. *Barri*. Ed.

26. *Paluogges*. Dalec. *Phalanges*. Vet. ap. Dalec. et Elz. *Phaliges*. Ed.

27. *Asachæ*. Iidem Asachæi Plinio ipsi, lib. VIII, cap. 23, et Solino, cap. xxx, pag. 55. Hard.

28. *Vivunt*, etc. Solinus, loc. cit. Idcirco ἐλεφαντομάχους Diodorus Siculus, Strabo ἐλεφαντοφάγους appellat. Hard.

29. *Insula in Nilo*, etc. Vet. ap.

Semberritarum, reginæ paret. Ab ea Nubei [30] Æthiopes dierum octo itinere. Oppidum eorum Nilo impositum, Tenupsis. Sambri [31], apud quos quadrupedes omnes sine auribus, etiam elephanti. At [32] ex Africæ parte Ptoembari, Ptoemphanæ, qui canem pro rege habent, motu ejus imperia augurantes : Auruspi [33] oppido longè a Nilo sito. Postea Achisarmi, Phaliges, Marigeri, Casamarri.

15 Bion [34] alia oppida in insulis tradit, a Sembobiti Meroen versus dierum toto itinere viginti. Proximæ [35] insulæ oppidum Semberritarum sub regina : et aliud Asar : alterius oppidum Daron. Tertiam Medoen vocant, in qua oppidum Asel. Quartam eodem, quo oppidum, nomine Garoden [36]. Inde per ripas oppida : Navos [37] Modundam, An-

Dalec. *insula in illo Sembritarum regioni.* Ed. — Ultra Meroen, Strabo, lib. XVII, pag. 786: Ἄλλην δ' εἶναι νῆσον ὑπὲρ τῆς Μερόης, ἣν ἔχουσιν οἱ Αἰγυπτίων φυγάδες οἱ ἀποστάντες ἐπὶ Ψαμμιτίχου· καλοῦνται δὲ Σεμβρῖται, ὡς ἂν ἐπήλυδες· βασιλεύονται δὲ ἀπὸ γυναικός. « Supra Meroen alia insula, quam Ægyptiorum exsules incolant, qui a Psammeticho desciverunt, et Sembritæ, id est, advenæ nominantur, et reginam habent, etc. » Hard.

30. *Ab ea Nubei.* Vet. ap. Dalec. *ab ea Nubæ.* Ed. — Ultra Meroen, Arabiæ latere, Nilique ripa orientali. Hi Νοῦβαι Ptolemæo dicuntur, lib. IV, c. 8, quos quum Avalitis conjungat ad mare Rubrum, atque adeo Arabiæ latere cum Plinio collocet, perspicuum est falli eos, qui hosce Nubas existimant eos esse quos hodie Nubeos appellamus, *la Nubie :* quum tota horum regio in opposita Nili ripa sit, nec exiguam Africæ partem obtineat. Sunt hi Nubæ Plinii, et Ptolemæi in Troglodytarum confinio et ad Nili usque latus orientale pertinent. H.

31. *Sambri, apud quos.* Id quoque Solinus, cap. xxx, pag. 55, sed *Psambaret* vocat. Hard.

32. *At ex Africæ.* Et ista, tacito tamen populorum nomine, Solinus refert, loc. cit. Hard.

33. *Auruspi.* Elz. *Arusbi.* Ed.

34. *Bion alia.* Ejusdem tractus terrarum, qui proxime est descriptus, alia jam facies ex Bione proponitur : discrepantibus enim inter se de tam semotis regionibus Geographorum sententiis, ullam prætermittere, quæ alicujus momenti sit, religioni Plinius habet. Hard.

35. *Proximæ insulæ.* Ejus quam diximus esse Meroæ proximam. H.

36. *Garaden. Inde per ripas oppida*, etc. Chiffl. *Caro. Deinde Paropas oppidum.* Ed.

37. *Navos*, etc. Hæc forte haud multo saniora nomina, quam quæ hoc loco MSS. codices repræsen-

datim, Secundum, Colligat, Secande, Navectabe, Cumi, Agrospi, Ægipam, Candrogari, Arabam[38], Summaram.

Regio[39] supra Sirbitum, ubi desinunt montes, traditur 16
a quibusdam habere maritimos Æthiopas, Nisicastes, Nisitas, quod significat ternum et quaternum oculorum viros; non quia sic sint, sed[40] quia sagittis præcipua contemplatione utantur. Ab ea vero parte Nili, quæ[41] supra Syrtes majores, oceanumque meridianum protenditur, Dalion vocatos esse dicit, pluvia tantum aqua utentes
Cisoros[42], Longoporos. Ab[43] OEcalicibus dierum quinque 17
itinere Usibalcos, Isuelos, Pharusos, Valios, Cispios. Reliqua deserta. Deinde[44] sabulosa. Ad occidentem versus Nigrœ[45] quorum rex unum oculum habeat in fronte. Agriophagi[46], pantherarum et[47] leonum carnibus maxime

tant, Colb. 1, 2, Paris. aliique: « Nautis, Madum, Demadatim, Secandum, Collogat, Secande, Cumagro, Psegipta, Candragori, Arabam, Summaram. » Barbaricæ, ut apparet, appellationis omnia. H.

38. *Arabam, Summaram. Regio*, etc. Vet. ap. Dalec. *Arabum summorum regio*. Ed.

39. *Regio supra Sirbitum.* Quod oppidum Nilo impositum, XII, dierum navigatione distare a Meroe, dicetur inferius. Hard.

40. *Sed quia sagittis.* Solini paraphrasis, loc. cit. « Quod et vident plurimum, et manifestissime destinant jactus sagittarum. » Mesiccastas legere Plinium oportuisse, atque in ejus interpretatione vocis hallucinatum putat Bochartus parte I, Geogr. lib. IV, cap. 26, pag. 303. Sed non ego credulus illi. H.

41. *Quæ supra Syrtes.* In ea scilicet hæresi Dalion fuit, quæ existimaret, post aliquot dierum navigationem Nilo amne peractam, perveniri denique ad Oceanum Æthiopicum, sive meridianum, qui inter nos Australesque populos ibi per Zonam, ut vocant, torridam permearet: in eo Oceano Syrtes esse iis quæ in mediterraneo, majores, vel certe pares. Hard.

42. *Cisoros.* Vet. apud Dalec. *Cisauros*. Ed.

43. *Ab OEcalicibus.* De his diximus lib. V, cap. 8. Hard.

44. *Deinde sabulosa.* In confinio maris Æthiopici. *Fabulosa* hoc loco legi quibusdam placet: quoniam fabulis videntur affinia, quæ mox sequuntur. Hard.

45. *Nigrœ.* Græco more Νίγροι, ut *Solæ* pro Σόλοι. Iidem Nigritæ appellati, lib. sup. cap. 8. Hard.

46. *Agriophagi*, etc. Transcripsit hæc Solinus iisdem ferme verbis, cap. XXX, pag. 55. Hard.

47. *Et leonum*, etc. Chiffl. *leonumque maxime carne*. Ed.

viventes. Pamphagi, omnia mandentes. Anthropophagi, humana[48] carne vescentes. Cynamolgi[49], caninis capitibus. Artabatitæ quadrupedum ferarum modo vagi. Deinde Hesperii, Perorsi, quos in Mauritaniæ confinio diximus[50]. Pars quædam Æthiopum locustis[51] tantum vivit, fumo et sale duratis in annua alimenta : ii quadragesimum annum vitæ non excedunt.

18 Æthiopum terram universam cum mari Rubro patere in longitudinem semel et vicies centena LXX mill. passuum : in latitudinem[52] cum superiore Ægypto duodecies centena XCVIII[53] mill. Agrippa existimavit. Quidam[54] longitudinem ita diviserunt : a Meroe Sirbitum, XII[55] dierum navigationem[56]. Ab ea XII[57] ad Davellos. Ab[58] his ad Oceanum Æthiopicum sex dierum iter. In totum autem ab

48. *Humana carne*. Chiffl. *humanam carnem*. Ed.

49. *Cynamolgi*. Ita nominati, quod canum femellas mulgent, et eo lacte nutriuntur, inquit Agatharchides, lib. de Rubro Mari, cap. 29; apud Photium in Bibl. cod. 250, pag. 1357 : τὰς τῶν κυνῶν θηλείας ἀμέλγοντες, τῷ γάλακτι τρέφονται. Nihil Agatharchides de caninis capitibus. Hard.

50. *Diximus*. Libro superiore, cap. 8. Hard.

51. *Locustis tantum*. Idcirco Ἀκριδοφάγοι græca voce nominantur a Strabone, Solino, et aliis. Traduntur eadem ab Agatharchide, lib. de Rubro mari, cap. 27; apud Phot. in Bibl. cod. 250, p. 1356, ubi ea totidem verbis exstant : et apud Diodorum, Bibl. lib. III, pag. 162. Hard.

52. *Cum superiore Ægypto*. Quam Thebaidem appellavit, lib. V, cap. 9. Porro longitudinem Æthiopiæ repetit ab ortu hiberno ad occasum hibernum : latitudinem, ab austro ad septemtrionem. Missi Theodosii locum hunc vitiose exscripserunt : « Juxta Plinium Secundum... longitudinem Ægypti superioris cum sua Æthiopia, centena decies et quater et semel LXX passuum : latitudinem Æthiopiæ et Ægypti superioris, DCCCCLVIII M. passuum, Agrippa existimavit. » Hard.

53. *XCVIII*. Dalec. *XCVII*. Ed.

54. *Quidam longitudinem*. Longitudinem, inquit, alii repetunt ab ea parte, unde nos latitudinem ducimus : a Meroe scilicet, et septemtrionali parte, ad austrum. H.

55. *XII*. Chiffl. *XI*. Ed.

56. *Navigationem*. Vet. ap. Dal. *navigatione*. Ed.

57. *XII ad Davellos*. Chiffl. *XV ad Dabellos*. Ed.

58. *Ab his*. Daloc. *ab iis*. Ed.

Oceano ad Meroen DCXXV[59] mill. passuum esse inter auctores fere convenit: inde Syenen, quantum[60] diximus. Sita[61] est Æthiopia ab oriente hiberno ad occidentem hibernum. Meridiano[62] cardine silvæ ebeno maxime virent: a media ejus parte imminens mari mons excelsus, æternis ardet ignibus, Theon[63] ochema dictus Græcis: a quo[64] navigatio quatridui ad promontorium, quod Hesperion[65] ceras vocatur, confine Africæ juxta Æthiopas Hesperios. Quidam et in eo tractu modicos colles amœna opacitate[66] vestitos Ægipanum[67] Satyrorumque produnt.

XXXVI. (XXXI.) Insulas[1] toto eo mari et Ephorus complures esse tradidit, et Eudoxus, et Timosthenes: Clitarchus vero Alexandro regi[2] renunciatam adeo divitem, ut equos incolæ talentis auri permutarent. Alteram, ubi sacer mons opacus silva repertus esset, distillantibus[3] arboribus odore miræ suavitatis. Contra sinum Persicum

59. *DCXXV*. Dalecampius, *DCXXV*. Ed.

60. *Quantum diximus*. Hoc ipso capite, ex Neronis exploratorum relatu, DCCCLXXIII mill. pass. H.

61. *Sita est Æthiopia*. Hæc Solinus totidem verbis, cap. XXX, pag. 56, et Missi Theodosii. Hard.

62. *Meridiano cardine*. Medio fere tractu Æthiopiæ, inter ortum solis et occasum, Meroen usque a Syene, inquit ipse lib. XII, cap. 8. Hard.

63. *Theon ochema*. Vet. apud Dalec. *Æthocauma*. Θεῶν ὄχημα, *Deorum currus*. Sic dicta videntur extrema montium *Atlas* dictorum juga, ut id egregie demonstrat Cl. Gosselin, *Recherches sur la géographie systématique et positive des Anciens*, tom. I, pag. 96, quo quidem loco tenebras, quæ veterem totius oræ istius geographiam operiebant, mirum in modum dispulit. Ed.

64. *A quo*. Missi Theodosii: « a quo navigatione quatridui, promontorium », et cætera iisdem plane syllabis. Hard.

65. *Hesperion ceras*. Ἑσπέριον κέρας, Hesperium cornu, hodie *Cap de Nun*. Ed.

66. *Amœna opacitate*. Missi Theodosii, *capacitate*, male. Plinius cap. seq. *Mons opacus silva*. Hard.

67. *Ægipanum*, etc. De his lib. V, cap. 8. Hard.

XXXVI. 1. *Insulas*. Hæc totidem syllabis apicibusque Missi Theodosii. Hard.

2. *Regi renunciatam*. Chiffl. *rege renuntiat*. Ed.

3. *Distillantibus*. Chifflet. *destillante*. Ed.

Cerne[4] nominatur insula adversa[5] Æthiopiæ, cujus neque
magnitudo, neque intervallum a continente constat, Æthio-
2 pas tantum populos habere proditur. Ephorus auctor est,
a Rubro mari navigantes in eam non posse propter ar-
dores ultra quasdam columnas (ita appellantur parvæ[6]
insulæ) provehi. Polybius[7] in extrema Mauritania contra
montem Atlantem a terra stadia octo abesse prodidit Cer-
nen. Nepos Cornelius ex[8] adverso maxime Carthaginis a

4. *Cerne nominatur.* Jactatur, inquit, necdum tamen fidem obtinuit. Satis obscuri nominis, et incerti situs hanc fuisse tum insulam innuit: nec velle se famæ, quæ de ea forte percrebruit, sponsorem fieri. Sic Eustathius ad Dionysii vers. 219, pag. 32, discrepantes refert auctorum de ejus situ sententias: Lycophrone, ad ortum solis: Polybio, ad occasum: ad meridiem Dionysio statuente. Nullus dubito quin hæc Pliniana, sive Lycophroniana, sive Dionysiana Cerne sit ea quam S. Laurentii vocitamus, sive *Madagascar*. Μενουθίας eadem Ptolemæi, lib. IV, c. 9. HARD. — Locum omnem istum cum Pintiano et Salmasio in Solinum, pag. 878, sic legere vult Cl. GOSSELLIN: « Alteram, ubi sacer mons opacus silva repertus esset, distillantibus arboribus odore miræ suavitatis, contra sinum Persicum. Cerne nominatur insula adversa Æthiopiæ, cujus, etc. » Quam quidem interpunctionem sequi non ausus sum; nam ex verbis proxime insequentibus constare videtur Nostrum pugnantibus inter se geographorum sententiis in dubitationem adductum, diversas eorum opiniones retulisse tantum, ex quibus duæ videbantur esse Cerne insulæ, quamvis reipsa una tantum esset, quam in insula parva *Fédal*, haud longe a *Sulé* agnovit eruditissimus vir GOSSELLIN, cujus lucidam disputationem vide opere jam toties laudato, tom. I, p. 78 et seqq. ED.

5. *Adversa Æthiopiæ.* Plane hic situs congruit cum hodierna *Madagascar:* nam extimo promontorio exortum solis æstivum respicit, sinumque Persicum: occidentali latere, Æthiopiæ inferiori ab exortu solis æstivo ad hibernum occasum prætenditur. HARD.

6. *Parvæ insulæ.* Quæ sint istæ insulæ omnino ignoratur. ED.

7. *Polybius.* De Polybii Nepotisque Cerne dicemus inferius, quum de Gorgonum insula sermo erit. H.

8. *Ex adverso maxime Carthaginis.* Id quomodo accipiendum sit, Hanno ipse aperit, a quo Nepos hausit: respondere nimirum Carthagini ex adverso Cernen: quoniam similis est navigatio a Carthagine ad columnas, atque a columnis ad Cernen: ἐοίκει γὰρ, inquit p. 39, ὁ πλοῦς ἔκ τε Καρχηδόνος ἐπὶ στήλας, κἀκεῖθεν ἐπὶ Κέρνην. H. — Quomodo locum hunc explanarit GOSSELLIN vide opere cit. tom. I, pag. 84, seqq. ED.

continente passus mille : non ampliorem circuitu duobus
millibus[9]. Traditur et alia insula contra montem Atlantem,
et[10] ipsa Atlantis appellata. Ab ea quinque dierum navi- 3
gatione[11] solitudines ad Æthiopas Hesperios, et promonto-
rium, quod[12] vocavimus Hesperion ceras, inde primum
circumagente se terrarum fronte in occasum[13], ac mare
Atlanticum. Contra[14] hoc quoque promontorium Gorga-
des[15] insulæ narrantur, Gorgonum quondam domus bidui
navigatione distantes a continente, ut tradit Xenophon
Lampsacenus. Penetravit in eas Hanno Pœnorum Impe- 4
rator, prodiditque hirta feminarum corpora, viros[16] per-
nicitate evasisse : duarumque[17] Gorgonum cutes argu-
menti et miraculi gratia in Junonis templo posuit, spe-

9. *Duobus millibus.* Etiam minorem facit Hanno, quinque duntaxat stadiorum : κύκλον ἔχουσαν, σταδίων πέντε. HARD.

10. *Et ipsa Atlantis.* Eodem, quo Platonica Atlanti nomine, de qua dictum est lib. II, cap. 92, sed ab ea tamen diversa. Quamquam et nomen hujus et situs, incerta tantum fama traditur. HARD.

11. *Navigatione.* Chiffl. *prænavigationi.* ED.

12. *Quod vocavimus.* Superiore capite. HARD.

13. *In occasum.* Ab Oceano meridiano tum primum se circumagente littore versus eam partem quæ soli occidenti obvertitur : unde Atlanticum incipit mare cognominari. HARD.

14. *Contra hoc quoque.* Dalec. *contra hoc.* ED. — Hesperion scilicet. Hæc iisdem verbis Solinus, cap. LVI, pag. 87. HARD.

15. *Gorgades insulæ.* Quæ Gorgonum insula Melæ nominatur, ea Cerne ipsa est Polybii, Nepotisque: quam Arguinam, *Arguin*, vocari puto, inquit Mariana, Hist. Hisp. lib. I, cap. 22, pag. 41, ultra promontorium Album, circa Æquatorem, vicesima prima orbis cælique parte. Quare verisimile est de numero ac situ insularum, quibus id nomen esset, hallucinatum Xenophontem, quem Plinius laudat, in rebus etiamtum obscuris fidem suam præstare non ausus. HARD.

16. *Viros pernicitate.* Viros non in conspectum colloquiumque venisse, quoniam pernicitate summa avolarint. Alii sic interpretantur, quasi feminæ viros pernicitate evaserint. HARD.

17. *Duarumque Gorgonum.* Chiffl. *duarum Gorgadum.* ED. — Nota de Gorgonibus Phorci filiis fabula, quam prolixe recitat Naso, lib. IV Metam. sub finem : vide nost. Ovidii edit. tom. III, p. 338 et seqq. ED. — Refert hæc pariter Solinus, cap. LVI, pag. 88. HARD.

ctatas usque ad Carthaginem captam. Ultra has etiamnum duæ Hesperidum[18] insulæ narrantur. Adeoque omnia circa hæc incerta sunt, ut Statius Sebosus a Gorgonum insulis prænavigatione Atlantis dierum XL ad Hesperidum insulas cursum prodiderit, ab iis ad Hesperu[19] ceras unius. Nec Mauritaniæ insularum certior fama est. Paucas modo constat esse ex adverso Autololum[20], a Juba repertas, in quibus Gætulicam[21] purpuram tingere instituerat.

1 XXXVII. (XXXII.) Sunt[1] qui ultra[2] eas Fortunatas[3] putant esse, quasdamque alias: quarum[4] numero idem Sebosus etiam spatia complexus, Junoniam[5] abesse a Gadibus DCCL mill. passuum tradit. Ab ea tantumdem ad occasum versus Pluvialiam[6], Caprariamque: in Pluvialia non esse aquam, nisi ex[7] imbribus. Ab iis CCL mill. passuum Fortunatas contra[8] læva Mauritaniæ in[9] VIIII

18. *Hesperidum insulæ*. Quas Hesperides tenuisse perhibentur, inquit Mela, lib. III, cap. 10. Sed incerti, ut Plinius confitetur, situs. HARD.

19. *Hesperu ceras*. Sic libri omnes MSS. scribunt: ἑσπέρου κέρας. H. — Dalec. *Hesperion ceras*. ED.

20. *Autololum*. De his diximus lib. V, cap. 1. Purpurariæ eæ sunt insulæ, de quibus agemus c. 37. H.

21. *Gætulicam*. E conchis seu purpuris, quæ Gætulico Oceani littore legerentur, ut dicemus lib. IX, cap. 60. HARD.

XXXVII. 1. *Sunt qui ultra eas*. Ultra Purpurarias proxime appellatas. HARD.

2. *Ultra eas*. Dalec. *ultra eos*. ED.

3. *Fortunatas*. Quæ nunc Canariæ dicuntur, *les Canaries;* a fertilitate cannarum, in quibus crescit saccharum, ait Rob. Stephanus. Hor. Epod. XVI, 41; Flor. III, 22, 2.

4. *Quarum numero*. Chiffl. *quarum numeros*. Dalec. *quorum numero*. ED.

5. *Junoniam*. Hæc Sebosi Junonia ea est quam nos hodie vocitamus *Graciosa*, ut demonstrat opere citato Cl. GOSSELLIN. HARD. et ED.

6. *Pluvialiam*, etc. Pluvialia, nunc *l'île de Fer*, Canariarum maxime occidentalis, unde primum meridianum Galli quondam auspicabantur.

7. *Ex imbribus*. Chifflet. *ex imbri*. ED.

8. *Contra læva Mauritaniæ*. Ab Oceano meridiano, inquit, navigantibus, versus Mauritanias, ad lævam objacent Fortunatæ. HARD.

9. *In nonam horam solis*. Sitæ sunt, inquit, Fortunatæ inter meridiem, quæ hora diei sexta est Romanis, et solis occasum, quæ duodecima. Nihil est Geographis, nihil rusticæ rei scriptoribus familiare magis, quam per vulgares horas, cæli regiones, situmque ter-

horam solis: vocari[10] Convallem a convexitate, et Planariam a specie: Convallis circuitum[11], CCC mill. passuum. Arborum ibi proceritatem ad centum XIV[12] pedes adolescere.

Juba[13] de Fortunatis ita inquisivit: sub[14] meridie quoque positas esse prope occasum, a[15] Purpurariis DCXXV mill.[16] passuum, sic ut CCL supra occasum navigetur: deinde[17] per CCCLXXV mill. passuum ortus petatur. Pri- 2

rarum designare. Sic idem Plinius, lib. XVII, c. 16, de arborum situ: « Id quidem, inquit, in horam diei quintam, vel octavam, spectare maluerim. » Quod quum eos fugeret, qui Plinium primum ediderunt, iidemque quum legerent in MSS. exemplaribus, quemadmodum in nostris vidimus Reg. 1, 2, Colb. 1, 2, 3, etc. Paris. *in VIII harum solis*, eo numero millia passuum designari arbitrati, voces eas *millia passuum*, quæ nusquam fere, ne quidem quum de spatiis locorum et intervallis agitur, in MSS. occurrunt, huc quoque temere invexerunt: neque huc tantum, sed in alia etiam loca, ut dicturi sumus l. XXXIII, cap. 13, quæ inconsiderantia miras orationi Plinianæ tenebras offudit. Hard.

10. *Vocari convallem a convexitate, et Planariam a specie: Convallis circuitum, CCC mill.* Legit Salmasius in Solinum, pag. 1298: *Planariam a specie æquali.* Cætero in ea lectione acquiescit, quam libri editi præ se ferunt: « Vocari in convalle a convexitate, et Planariam a specie æquali, circuitu, etc. » At dii boni, quæ commoda erui sententia potest, *vocari in convalle*, etc. Deinde si Fortunatas Sebosus novit, saltem duas esse intellexit: altera earum Planaria est: altera, quæ tandem, aut quo nomine? Quid ergo nostra emendatio huic loco opis attulerit, per se abunde liquet. Hodie *Ténériffe.* Argumento est, ejus amplitudo, quæ mox circuitu complecti dicitur millia passuum trecenta. Hard.

11. *Circuitum.* Dal. *circuitu.* Ed.

12. *Centum XIV.* Dalec. *centum quadraginta quatuor.* Ed.

13. *Juba.* Solinus iisdem verbis, cap. LVI, pag. 88. Hard.

14. *Sub meridie quoque.* Chifflet. *ut sub meridie quoque.* Dalec. *sub meridiem.* Ed. — Inter meridiem, ut diximus, et Solis occasum. H.

15. *A Purpurariis.* Purpurarias appellavit Juba, in quibus purpuram Gætulicam tingere instituerat: sunt eæ littori proximæ, *Lancerote* et *Fortaventure*, auctore eodem Gosselin. Ed.

16. *DCXXV.* Dalec. *DCCXXV*, contra librorum omnium fidem et insequentes Plinii numeros summæ huic ad unguem congruentes. Ed.

17. *Deinde per CCCLXXV.* Chiffl. *dein per CCCLXXV.* Hard. *deinde per LXXV.* Nos autem cum Chiffl. et Elz. et ab erudito viro Gosselin moniti, *CCCLXXV*

mam [18] vocari Ombrion nullis ædificiorum vestigiis: habere in montibus stagnum, arbores [19] similes ferulæ: ex quibus aqua [20] exprimatur, ex nigris amara, ex candidioribus potui jucunda. Alteram insulam Junoniam [21] appellari, in ea ædiculam esse tantum lapide exstructam. Ab
3 ea [22] in vicino eodem nomine minorem. Deinde Caprariam [23],

reponimus, ne inter se pugnarent Plinii ipsius numeri. Ed.

18. *Primam vocari Ombrion.* Transcripsere hæc Martianus, lib. VI, cap. de Babylonia, p. 226, et Solinus, cap. LVI, pag. 88. Quæ Pluvialia Seboso, hæc Ὄμβριος Jubæ, græco vocabulo idem significante, appellatur *l'île de Fer*. H.

19. *Arbores similes ferulæ.* De cannis saccharinis hæc verba Salmasius accipit, in Solin. p. 1018, quoniam saccharum in Madera insula provenit. Sed neque Madera pluvialia est, neque harum arborum per se ferax. Perpetua enim quondam silva fuit, quam incendio post absumptam patefecere Lusitani, et cannas sacchariferas intulere. Celebris porro est in Fero insula arbor ea, quam Sacram vocant, *l'arbre Saint*: cujus stillatitia aqua universis sufficit insulanis, quamvis unica sit. Sed neque est arbos ea naturæ ferulaceæ: nec vi aqua ex ea exprimitur, sed sponte stillat. H.

20. *Aqua exprimatur.* Sic Chiffl. Dalec. *aquæ exprimantur.* Ed. — Ut cannæ eæ sacchariferæ fuerint (quod nonnullis placere intelligo) non tamen cogendi coquendique sacchari cognita Veteribus ratio fuit: sed hac duntaxat tenus in usum adhibitæ, ut aquam succumve ex iis ad potum exprimerent. Hard.

21. *Junoniam.* A Sebosi Junonia hæc est diversa. Hodie *Palma*. Ed.

22. *Ab ea in vicino eodem nomine minorem.* Eodem nomine, hoc est, Junoniam minorem. Hunc Plinii locum Martianus Capella, quum raptim cursimque legeret, insulæ nomen commentus est sane perlepidum: sic enim scribit, lib. VI, cap. de Babylonia, p. 226: «Prima Umbriona dicitur: secunda Junonia: tertia Theode: quarta Capraria: alia Nivaria... mox Canaria.» Quum *eodem nomine* apud Plinium scriberetur, *Theodem nomine* vel per se legit, vel audire a liberto putavit. Et hunc Martiani errorem scio Geographos quosdam esse amplexatos. Forte jam aquis obrutam: aut ea sane fuerit, quam Ptolem. lib. IV, cap. 6, Ἀπρόσιτον vocat, sive Inaccessam, *la non Trovada*, et *la Incantata* vocant. Hard. — De hac insula vide quid censeat Gossellin opere citato, tom. I, pag. 155. Ed.

23. *Caprariam, lacertis grandibus refertam.* «Σαυραρίαν potius, inquit Salmasius, in Solin. pag. 1313, si lacertis referta est. Nam σαῦρα lacerta Græcis dicitur. Et forte quum Plinius Cαυραρίαν legeret (nam Σίγμα Veterum hujus litteræ C formam habuit, ut omnes sciunt): Caprariam putavit scribi.» Verum Σαυραρίαν a σαῦρα, qua demum lege derivari rite approbaverit? Deinde

lacertis grandibus refertam. In[24] conspectu earum esse Nivariam[25], quæ hoc nomen accepit[26] a perpetua nive, nebulosam. Proximam ei Canariam[27] vocari a multitudine canum ingentis magnitudinis, ex quibus perducti sunt Jubæ[28] duo: apparentque ibi vestigia ædificiorum. Quum autem[29] omnes copia pomorum et avium omnis generis abundent, hanc et palmetis caryotas[30] ferentibus, ac nuce pinea abundare. Esse copiam et mellis. Papyrum quoque et[31] siluros in amnibus gigni: infestari eas belluis, quæ expellantur[32] assidue, putrescentibus.

XXXVIII. At[1] abunde orbe terrarum extra[2] intra indicato, colligenda in arctum mensura æquorum videtur. 1
(XXXIII.) Polybius a Gaditano freto longitudinem directo

si vocem hanc σαυφαρίαν Plinius perperam legit, et σαύραις idem, quæ vox sequebatur proxime, legere debuit, et *capris*, non *lacertis* vertere. Quin igitur posterioris vocis admonitu, in priore se ipse retexuit? Hodie *Palma*. H. — Hodie *Gomère*, auctore eodem GOSSELLIN. ED.

24. *In conspectu earum*. Et sane reliquis ante memoratis, hæc fere ob amplitudinem ab oriente tota prætenditur. HARD.

25. *Nivariam*. MSS. omnes, *Ninguariam*. Ptolemæo, lib. IV, cap. 6, Κεντουρία, pro Νιγγουρία, vel Νιγγουαρία. Hodie *Ténériffe*. Quum in cæteris Canariis nullæ umquam visæ sint nives, hæc sola iis abundat. HARD.

26. *Accepit*. Chiffl. *acceperit*. ED.

27. *Canariam*. Tenariffæ proximam, sed orbi nostro propiorem: *la grande île Canarie*. HARD.

28. *Jubæ*. Vet. apud Dalecamp. *a Juba*. ED.

29. *Quum autem omnes*. Solinus hæc iisdem verbis, cap. LVI, pag. 88. HARD.

30. *Caryotas*. De his lib. XIII, cap. 9. HARD.

31. *Et siluros in amnibus gigni*. Piscium genus est, de quo lib. IX, cap. 17. HARD.

32. *Quæ expellantur*. Jactatione maris ac tempestatibus. Solini paraphrasis, loc. cit. ubi de Canaria: « Perhibent etiam exspui in eam undoso mari belluas: deinde quum monstra illa putredine tabefacta sunt, omnia illic infici tetro odore. » HARD.

XXXVIII. 1. *At abunde*, etc. Ch. « Et abunde orbe terræ extra intra indicato, colligendam in arctum mensuram. » ED.

2. *Extra intra*. Lustrata orbis interiore veluti parte, quæ oppida continentis hujus provinciasque complectitur: extima etiam enarrata, quæ insulas ditissimas quasque continet. HARD.

cursu ad os Mæotis $\overline{\text{XXXIV}}$ [3] XXXVII mill. D. passuum prodidit. Ab [4] eodem initio ad orientem recto cursu Siciliam $\overline{\text{XII}}$ [5] LX mill. D. passuum, Cretam CCC LXXV mill. passuum, Rhodum CLXXXIII [6] mill. D. passuum : Chelidonias tantumdem : Cyprum CCCXXII [7] mill. D passuum. Inde Syriæ Seleuciam Pieriam CXV mill. passuum. Quæ computatio ef-
2 ficit vicies [8] quater centena XL mill. passuum. Agrippa hoc idem intervallum a freto Gaditano ad sinum Issicum per longitudinem directam $\overline{\text{XXXIV}}$ [9] XL passuum mill. taxat, in quo haud scio an sit error numeri, quoniam idem a Siculo freto Alexandriam cursus [10] $\overline{\text{XII}}$ L mill. passuum tradidit. Universus autem circuitus per sinus dictos ab [11] eodem exordio colligit ad Mæotim lacum, $\overline{\text{C}}$ [12] LVI mill. passuum. Artemidorus adjicit DCCLIII [13] mill. Idem cum Mæotide

3. *$\overline{\text{XXXIV}}$ XXXVII.* Hoc est, tricies et quater centena, ac triginta septem mill. pass. Martianus, lib. VI, pag. 226, legit dumtaxat, $\overline{\text{XXXIV}}$ XXVII D. pass. Æquorum hæc mensura, non terrarum, vel Europæ, ut Pintianus æstimavit. HARD.

4. *Ab eodem initio.* Gaditano freto. HARD.

5. *$\overline{\text{XII}}$ LX.* Duodecies centena sexaginta millia pass. HARD.

6. *CLXXXIII.* Dal. *CLXXXVI.* Elz. *CLXXXVII.* ED.

7. *CCCXXXII.* Dal. *CCCXXV.* Elz. *CCXXII.* ED.

8. *Vicies quater.* Dalec. et Elz. *vicies ter.* ED. — Ita emendavimus, tum MSS. Chiffl. aliorumque admonitu, tum ex ratione postremæ summæ, quæ cum singularibus quæ antecedunt haud alias satis apte congrueret. HARD.

9. *$\overline{\text{XXXIV}}$ XL.* Tricies et quater centena, XL millia: 3,440,000 mill. pass. HARD.

10. *Cursus $\overline{\text{XII}}$ L.* Duodecies centena, quinquaginta millia: 1250000 millia pass. Chiffl. *cursu* XIII L. Elz. *cursu* XII L. ED.

11. *Ab eodem exordio.* A Gaditano freto. HARD.

12. *$\overline{\text{C}}$ LVI. mill. passuum.* Martianus, loc. cit. *centum quinquaginta septem millia.* Mendose, scribi enim oportuit, $\overline{\text{C}}$ LVII, hoc est, centies centena, et quinquaginta septem millia passuum : 10,057,000 mill. pass. quæ universus littorum sinuumque mediterranei maris ambitus complectitur. HARD. — Chiffl. *CLIX.* ED.

13. *DCCLIII.* Sic erunt omnino centies centena, et octingenta millia passuum, Artemidori mensura, a Gaditano freto usque ad Mæotin lacum. HARD. — Dalec. *DCCLVI.* ED.

CLXXIII[14] XC mill. passuum esse tradit[15]. Hæc est mensura
inermium[16], et pacata audacia fortunam provocantium
hominum. Nunc ipsarum partium magnitudo compara- 3
bitur, utcumque difficultatem afferet auctorum diversitas.
Aptissime tamen spectabitur ad longitudinem latitudine
addita. Est ergo ad hoc præscriptum Europæ[17] magni-
tudo LXXXII[18] XCIV mill. passuum. Africæ (ut media ex
omni varietate prodentium sumatur computatio) efficit
longitudo XXXVII[19] XCIV mill. Latitudo, qua colitur, nus-
quam ducenta quinquaginta millia passuum excedit. Sed
quoniam a Cyrenaica ejus parte, nongentorum[20] decem
millium passuum eam fecit Agrippa, deserta ejus ad Gara-
mantas usque, qua noscebantur, complectens; universam
mensuram[21], quæ venit in computationem, XLVI[22] VIII mill.
passuum efficit. Asiæ longitudo in confesso est LXIII[23] LXXV 4
mill. passuum. Latitudo sane computetur ab Æthiopico mari
Alexandriam juxta Nilum sitam, ut per Meroen et Svenen

14. *CLXXIII XC*. Centies septuagies et ter centena, ac nonaginta millia pass. 17,390,000 mill. Martianus legit CLXXXII, quem numerum librarii sic reddidere, *centies octies bis*, pro *octogies bis*. Hard.

15. *Tradit*. Chiffl. *tradidit*. Ed.

16. *Inermium*. Nautarum, qui, ut Juvenalis ait, Satyra 12, vers. 58: « Dolato Confisi ligno, digitis a morte remoti Quatuor, ac septem, si sit latissima teda. » Hard.

17. *Europæ magnitudo*. Longitudine simul cum latitudine computata. Hard.

18. *LXXXII XCIV*. Ita MSS. omnes, et Martianus, loc. cit. Hoc est, octogies bis centena, nonaginta quatuor millia: 8294000 mill. pass. Alia tamen videtur esse Artemidori sententia, lib. IV, cap. 37, hujus operis Pliniani. Hard. — Dalec. LXXXI XLVIII. Ed.

19. *XXXVII XCIV*. Ita Reg. 1, 2, Chiffl. etc. Martianus ipse. Hoc est, tricies ac septies centena, nonaginta quatuor millia. Hard. — Dalec. XXXVII XLVIII. Elz. XXXVII XCVIII. Ed.

20. *Nongentorum decem*. Martianus, loc. cit. Hard.

21. *Universam mensuram*, etc. Chiffl. *universæ mensuræ quæ veniet in computationem*, etc. Ed.

22. *XLVI. VIII*. Quadragies sexies centena, et octo millia. Colb. 1, 2, *XLIII*. Hard.

23. *LXIII LXXV*. Dalec. *LXIII mill. DCCL*. Vide quæ diximus libro superiore, cap. 9. Ed.

mensura currat, $\overline{\text{XVIII}}$[24] LXXV mill. passuum. Apparet ergo Europam paulo minus dimidia Asiæ parte majorem[25] esse, quam Asiam. Eamdem altero tanto et sexta parte Africæ, ampliorem quam Africam. Quod si misceantur omnes summæ, liquido patebit Europam totius terræ tertiam esse partem et octavam paulo amplius : Asiam vero quartam et quartamdecimam, Africam autem quintam et insuper sexagesimam.

1 XXXIX. His addemus etiamnum unam græcæ inventionis sententiam vel exquisitissimæ subtilitatis, ut nihil desit in spectando terrarum situ : indicatisque regionibus noscatur, et cum[1] qua cuique earum societas sit, sive cognatio dierum ac noctium, quibusque inter se pares umbræ et æqua mundi convexitas. Ergo reddetur hoc etiam, terræque universæ[2] in membra cæli digerentur. Plura sunt autem hæc segmenta mundi, quæ nostri circulos appellavere, Græci[3] parallelos.

2 (XXXIV.) Principium[4] habet Indiæ pars versa ad austrum.

24. *$\overline{XVIII}$ LXXV.* Decies octies centena, et LXXV millia pass. Martianus legit $\overline{\text{XVIII}}$ XXV, sed manifesto errore. Nam ab Æthiopico mari ad Meroen DCXXV mill. passuum esse, inter auctores fere convenire dixit, cap. 35 ; a Meroe Syenen esse tantumdem spatii ex Eratosthene jamdudum monuit, lib. II, cap. 75, atque hoc ipso libro, cap. 35; a Syene denique Alexandriam ex eodem Eratosthene par esse intervallum, atque a Syene ad Meroen, Strabo est auctor, lib. II, pag. 114. Quæ triplex summa mensuram Plinianam omnino adæquat. Latitudinem porro hanc Asiæ adjudicat, quoniam ab Asia Africam Nilo amne disterminari censet. HARD.

25. *Majorem esse.* Accuratius paulo de partium orbis magnitudine locuti recentiores Geographi : quos tu consule. HARD.

XXXIX. 1. *Et cum qua cuique earum societas sit.* Chiffl. *et cum qua cuique societas sit.* Dalec. *et quæ cuique earum societas sit.* ED.

2. *Terræque universæ.... digerentur.* Dalec. *terraque universa.... digeretur.* ED.

3. *Græci parallelos.* De his parallelis, lib. II, pag. 115, et seq. Ptolemæus, Almag. lib. II, cap. 6. HARD.

4. *Principium.* Hic parallelus per Alexandriam, παράλληλος διὰ Ἀλεξανδρείας ab Antiquis vocabatur : vel διὰ χώρας Ἀλεξανδρείας. H.

Patet usque Arabiam et Rubri maris accolas. Continentur Gedrosi, Persæ, Carmani, Elymæi, Parthyene, Aria, Susiane, Mesopotamia, Seleucia cognominata Babylonia, Arabia ad Petras usque, Syria Cœle, Pelusium, Ægypti inferiora, quæ Χώρα[5] vocatur Alexandriæ, Africæ maritima, Cyrenaica oppida omnia, Thapsus, Adrumetum, Clupea, Carthago, Utica, uterque[6] Hippo, Numidia, Mauritania utraque, Atlanticum mare, columnæ Herculis. In hoc cæli circumflexu æquinoctii die media, umbilicus, quem Gnomonem vocant, VII pedes longus, umbram non amplius IV[7] pedes longam reddit. Noctis vero dieique longissima[8] spatia horas XIV æquinoctiales habent, brevissima e[9] contrario X.

Sequens circulus incipit ab India vergente ad occasum, 3
vadit per[10] medios Parthos, Persæpolin[11], citima Persidis, Arabiam[12] citeriorem, Judæam, Libani montis accolas. Amplectitur Babylonem, Idumæam, Samariam, Hierosolymam, Ascalonem, Joppen, Cæsaream, Phœnicen[13], Ptolemaidem, Sidonem, Tyrum, Berytum, Botryn, Tripolin, Byblum, Antiochiám, Laodiceam, Seleuciam, Ci-

5. *Quæ* Χώρα. Regio. Ita libri MSS. omnes. Editi male, *inferiorque ora*. Ptolemæus, de Delta, et de fluminibus in Ægypto inferiore : Καλεῖται δὲ κοινῶς ἡ περὶ τούτους τοὺς ποταμοὺς Χώρα κάτω. H.

6. *Uterque Hippo*. Dalec. *utraque Hippo*. Ed.

7. *IV pedes*. Si Straboni fides, lib. II, pag. 133, gnomon solarii Alexandriæ rationem habet ad umbram quam efficit, qualis est quinarii ad septenarium : quare umbra erit quinque pedum : subintellige, hora sexta, seu meridiana. H.

8. *Longissima*. Chiffl. *longissimæ*. Ed.

9. *E contrario*. Chiffl. *ex contrario*. Ed.

10. *Medios Parthos*. Cave *Medos*, legas : quibus si locum hic esse oporteret, appellari post Parthos ii deberent, quum ab India in occasum progredientibus Parthi prius, quam Medi occurrant. Hard.

11. *Persæpolin*. Dalec. *Persepolin*. Ed.

12. *Arabiam citeriorem*. Quæ Syriæ ad ortum prætenditur, usque ad Euphratem. Hard.

13. *Phœnicen*. Unde hic circulus sive parallelus nomen accepit, διὰ μέσης Φοινίκης, per mediam Phœnicen. Hard.

liciæ maritima, Cypri[14] austrina, Cretam, Lilybæum in Sicilia, septemtrionalia Africæ et Numidiæ. Umbilicus æquinoctio XXXV pedum, umbram viginti quatuor pedes longam facit. Dies autem noxque maxima quatuordecim horarum æquinoctialium est, accedente iis quinta[15] parte unius horæ.

4 Tertius[16] circulus ab Indis Imao proximis oritur. Tendit per Caspias portas Mediæ proximas[17], Cataoniam, Cappadociam, Taurum, Amanum, Issum, Cilicias portas, Solos, Tarsum, Cyprum, Pisidiam, Pamphyliæ Siden, Lycaoniam, Lyciæ Patara, Xanthum, Caunum, Rhodum, Coum, Halicarnassum, Gnidum, Dorida, Chium, Delum, Cycladas medias, Gythium[18], Maleam, Argos, Laconiam, Elin, Olympiam, Messeniam[19] Peloponnesi, Syracusas, Catinam, Siciliam mediam, Sardiniæ austrina, Carteiam, Gades. Gnomonis centum[20] unciæ, umbram septuaginta septem unciarum faciunt. Longissimus dies est æquinoctialium horarum quatuordecim atque dimidiæ, cum trigesima parte unius horæ.

5 Quarto[21] subjacent circulo, quæ sunt ab altero latere Imai, Cappadociæ austrina, Galatia, Mysia, Sardis, Smyrna, Sipylus, Tmolus mons Lydiæ, Caria, Ionia, Trallis, Colophon, Ephesus, Miletos, Samos, Chios,

14. *Cypri austrina*. Sic paulo post, « Sardiniæ austrina, Cappadociæ austrina, etc. » HARD. — Male ergo Dalec. *Cyprum, austrinam*, etc. ED.

15. *Quinta parte*. Quarta, si Strabonem audimus, lib. II, pag. 134, et Ptolemæum, Almag. lib. II, cap. 6. HARD.

16. *Tertius circulus*. Διὰ Ῥόδου, per Rhodum cognominatus. Traduntur eadem ab Eratosthene, ut Strabo innuit, loc. cit. HARD.

17. *Proximas, Cataoniam*. Chiffl. *proximam Cataoniæ*. ED.

18. *Gythium*. De quo lib. IV, cap. 8. HARD.

19. *Messeniam*. Chiffl. *Messenam*. Dalec. *Messenen*. ED.

20. *Centum unciæ*. Centum partes. Hoc est, eamdem habet rationem ad umbram umbilicus horologii, sive gnomon, quam habet centenarius numerus ad LXXVII. H.

21. *Quarto*. Διὰ Σμύρνης, Ptolemæo, loc. cit.

Icarium mare, Cycladum[22] septemtrionales, Athenæ, Megara, Corinthus, Sicyon, Achaia, Patræ, Isthmos, Epirus, septemtrionalia Siciliæ, Narbonensis Galliæ exortiva, Hispaniæ maritima a Carthagine nova, et inde ad occasum. Gnomoni XXI pedum respondent umbræ XVII[23] pedum : longissimus dies habet æquinoctiales horas quatuordecim, et duas[24] tertias unius horæ.

Quinto[25] continentur segmento ab introitu Caspii maris, 6
Bactra, Iberia, Armenia, Mysia, Phrygia, Hellespontus, Troas, Tenedus, Abydos, Scepsis, Ilium, Ida mons, Cyzicum, Lampsacum, Sinope, Amisum, Heraclea in Ponto, Paphlagonia, Lemnus, Imbrus, Thasus, Cassandria, Thessalia, Macedonia, Larissa, Amphipolis, Thessalonice, Pella, Ædessa[26], Berœa, Pharsalia, Carystum, Eubœa[27] Bœotum, Chalcis, Delphi, Acarnania, Ætolia, Apollonia, Brundisium, Tarentum, Thurii, Locri, Rhegium, Lucani, Neapolis, Puteoli, Tuscum mare, Corsica, Baleares, Hispania media. Gnomoni septem pedes, umbræ sex. Magnitudo diei summa horarum æquinoctialium quindecim.

Sexta[28] comprehensio, qua continetur urbs Roma, 7
amplectitur Caspias gentes, Caucasum, septemtrionalia Armeniæ, Apolloniam supra Rhyndacum, Nicomediam, Nicæam, Chalcedonem, Byzantium, Lysimachiam, Cherronesum, Melanem sinum, Abderam, Samothraciam, Maroneam, Ænum, Bessicam, Thraciam, Mædiam,

22. *Cycladum*. Dalec. *Cyclades*.

23. *XVII pedum*. Elz. *XVI pedum*. Ed.

24. *Duas tertias*. Elz. *tertias duas*. Ed.

25. *Quinto*. Διὰ Ἑλλησπόντου. H.

26. *Ædessa*. Ptolemæo, lib. III, cap. 13, Αἴδεσσα urbs Emathiæ in Macedonia juxta Berrhœam. *Edessam Macedoniæ civitatem* vocat Victor Vitensis, de persec. Afric. lib. I, pag. 10. In Notitia Eccles. pag. 21, Ἔδεσα. Hard.

27. *Eubœa Bœotum*. Sive Bœotorum. Avulsa enim Eubœa Bœotiæ, ut dictum est lib. IV. H.

28. *Sexta comprehensio*. Διὰ Μασσαλίας, per Massiliam. Hard.

Pæoniam, Illyrios, Dyrrachium, Canusium, Apuliæ[29] extima, Campaniam, Etruriam, Pisas, Lunam, Lucam, Genuam, Liguriam, Antipolin, Massiliam, Narbonem, Tarraconem, Hispaniam Tarraconensem mediam, et inde per Lusitaniam. Gnomoni pedes novem, umbræ octo. Longissima diei spatia, horarum æquinoctialium quindecim, addita nona parte unius horæ: aut, ut Nigidio placuit, quinta.

8 Septima[30] divisio ab altera Caspii maris ora incipit: vaditque supra Calatim, Bosphorum, Borysthenem, Tomos, Thraciæ[31] aversa, Triballos, Illyrici reliqua, Adriaticum mare, Aquileiam, Altinum, Venetiam, Vicetiam, Patavium, Veronam, Cremonam, Ravennam, Anconam, Picenum, Marsos, Pelignos, Sabinos, Umbriam, Ariminum, Bononiam, Placentiam, Mediolanum, omniaque ab Apennino: transque Alpes Galliam Aquitanicam, Viennam, Pyrenæum, Celtiberiam. Umbilico triginta quinque pedum, umbræ triginta sex, ut tamen in parte Venetiæ exæquetur umbra gnomoni: amplissima dies horarum æquinoctialium quindecim, et quintarum partium horæ trium.

9 Hactenus antiquorum exacta celebravimus. Sequentium diligentissimi, quod superest terrarum tribus assignavere segmentis. A Tanai per Mæotin lacum et Sarmatas usque Borysthenem, atque ita per Dacos partemque Germaniæ, Gallias, Oceani littora amplexi, quod esset horarum sedecim. Alterum per Hyperboreos et Britanniam, horarum

29. *Apuliæ extima*, *Campaniam*, *Etruriam*, *Pisas*, etc. Priscianus Grammat. lib. III, pag. 608, hinc Plinii locum affert in medium, ut *extimum* pro *extremo* dictum a Veteribus probet: « Plinius, inquit, in sexto Naturalis historiæ: Dyrrachium, Canusium, Apuliæ extima. » Hard.

30. *Septima divisio*. Parallelus διὰ μέσου Πόντου Ptolemæo, loco citato. Hard.

31. *Thraciæ aversa*. Septemtrioni partem obversam. Hard.

decem et septem. Postremum Scythicum a Riphæis jugis in Thulen, in quo dies continuarentur (ut[32] diximus) noctesque per vices. Iidem et ante principia, quæ fecimus, posuere circulos duos. Primum[33] per insulam Meroen, et Ptolemaiden, in Rubro mari ad elephantorum venatus conditam: ubi longissimus dies duodecim[34] horarum esset, dimidia hora amplior. Secundum per Syenem[35] Ægypti euntem, qui esset horarum tredecim[36]. Iidemque singulis dimidia horarum spatia usque ad ultimum adjecere circulis. Et hactenus de terris.

32. *Ut diximus*. Lib. IV, cap. 26. Hard.

33. *Primum per*. Διὰ Μερόης καὶ Πτολεμαΐδος τὸ ἐν τῇ Τρωγλοδυτικῇ, Straboni, lib. II, pag. 133. H.

34. *Duodecim*. Immo tredecim, ὡρῶν ἰσημερινῶν τρισκαίδεκα Strab. et Ptolemæus locis citatis. Hard.

35. *Per Syenen*. Διὰ Συήνης: horarum tredecim cum semisse, iisdem auctoribus proxime appellatis. Hard.

36. *Tredecim*. MSS. Reg. 1, 2, et Chiffl. XIIII. Hard.

# EXCURSUS I

## DE MENSIBUS ÆGYPTIACIS.

Ad ea Plinii verba, cap. 26 :

*Ex India renavigant mense Ægyptio Tybi incipiente, nostro decembri : aut utique Mechiris Ægyptii intra diem sextum, quod fit intra idus januarias*, etc.

Rei chronologicæ minus peritus fortassis cuipiam Plinius videatur, qui respondere januario mensi romano Mechirem Ægyptium scribat, quem cæteri scriptores omnes februario arrogant. Nam ut auctorem Peripli maris Erythræi omittam, qui dum mensem Epiphi julio mensi adjudicat, Mechirem referri ad februarium oportere, ad januarium vero Tybi aperte declarat; multo disertius vetustus auctor in Anthologia Græca, I, 91, epigr. 11, mensium ordinem seriemque sic digerit, ut Plinianæ sententiæ pugnare omnino videatur. Hujus græca carmina latine Grotius sic expressit :

*Menses Ægyptii, quorum primus septembri respondet.*

Ordine Thoth primus traxit vineta putando.
Squamigeri generis præda est bona mense Paiphi.
Monstrat Athyr Maiam terris, Maiæque sorores.
Choeac spicigero conspergit semine sulcos.
Tybi magistratus Tyrio producit in ostro.
Pandere vela Mechir jubet, et decurrere ponto.
Armigeras Phamenoth vocat ad fera bella cohortes.
Prata rosis index veris Pharmuthi colorat.
Jam matura Pachon assignat falcibus arva.
Pomifer autumnum dicit venisse Payni.
Implet Epephi sinum vino turgentibus uvis.
Attollit Mesori fecundo flumine Nilum:

Græca, quæ ad Tybi Mechiremque pertinent, sunt hujuscemodi:

Τυβὶ δὲ πορφύρεον βουληφόρον εἷμα τιταίνει.
Σημαίνει πλωτῆρσι Μεχεὶρ πλόον ἀμφιπολεύειν.

Ut tamen ista sic se habeant, non modo liberationem culpæ, sed eruditionis laudem, ut in cæteris disciplinis, sic in rebus istis chronologi-

cis, Plinius singularem meretur. Etenim sic se res habet. Annorum Ægyptiacorum ea conditio est, ut quarto quoque vertente, caput anni retro abeat, et unum anticipet diem: ac demum post 1460 Julianos annos, vel 1461 Ægyptiacos, ad eumdem, unde erat profecta, diem Juliani mensis neomenia redeat. Exempli gratia: primus dies Thoth (is primus est Ægyptiorum mensis) incipiat hoc anno kalendis septembris, post annos quatuor incipiet 31 Augusti: post octo, Augusti 30, donec anno 1457 perveniat ad 2 septembris, anno vero 1461 in kalendas septembres rursus incurrat, expletis annis Julianis 1460, qui sunt Ægyptiaci 1461 completi: quæ periodus Sosthiaca dicitur. Hinc annus ille vagus appellari consuevit. Quemadmodum vero Julianus annus diversis ab exordiis sumitur, velut a mundi conditu, aut a Christi natali; sic Ægyptiacus et vagus iste varias habere potest epochas. Quarum celeberrima est, et ab astronomis usurpata veteribus æra Nabonassari, quam Ægyptii a Babyloniis acceperunt. Fuit enim Nabonassarus Chaldæorum rex: ab cujus primordio Babylonii novam æram instituerunt, cujus exordium cadit in annum periodi Julianæ 3967, februarii 25, ante Christum 747. Ita fere Petavius, parte II Ration. Temp. I, 12, qui quum Canone 1 colligat neomeniam Thoth anno periodi Julianæ 4712 cadere in diem 24 Augusti; ex eo perinde nos efficimus, anno ejusdem periodi Julianæ 4790, qui annus est Urbis conditæ DCCCXXX, quo Plinius hæc scribebat, mensis Thoth neomeniam incidisse in diem 7 Augusti. Deinde ex ejusdem Petavii Canone 4 efficimus ejus anni neomeniam Tybi fuisse die 5 decembris: Mechiris, 4 januarii. Quamobrem recte ac subtiliter ex lege popularis illius et vagi Ægyptiorum anni Plinius scripsit, « mense Ægyptio Tybi incipiente, nostro decembri: aut utique Mechiris Ægyptii intra diem sextum, quod fit intra idus januarias nostras. » Neque me fugit Ægyptios, Antonio et Cleopatra sublatis, una cum jugo Romanorum, etiam eorum annum accepisse: hunc tamen quinquennio, quam illud, posterius: ab illo tempore deinceps vagari popularem illorum annum desiisse; et intercalationis fræno revocatum esse quarto quoque anno pristinam in sedem. Verum aut istum morem nondum ævo suo lege lata universe receptum Plinius intellexit, aut veteri instituto standum nihilominus arbitratus est, a quo peritiores mathematici nunquam discedendum putaverunt: quod et subtiliorem quamdam astronomicæ disciplinæ scientiam argueret. Rationem aliam Ægyptiorum mensium affert, ex Beda, explicatque Rosweydus noster in Onomastico, ad vitas Patrum, pag. 1039 et 1040, quem consule.

# DE SITU
# PARADISI TERRESTRIS
# DISQUISITIO,

SIVE

## DE PLINII CUM MOSE CONVENIENTIA IN PARADISI FLUMINIBUS INDICANDIS.

(EX ED. SEC.)

Ne quis temere dictum a nobis existimet, fluvios, a Plinio appellatos libro sexto *Flumen Salsum* et *Flumen Achanum*, eos esse, quos in descriptione Paradisi Moses *Gehon* et *Phison* nuncupat, de ipsius Paradisi situ disquirere hoc loco breviter visum est, ex integro Tractatu de eo argumento, quem habemus prelo paratum, decerptis iis dumtaxat, quæ ad Geographiam, sive ad Paradisi et circumjacentis regionis situm statuendum pertinent, ut operis hujus ratio postulat ac permittit. Itaque ad singulos sacræ Scripturæ versus, ex secundo capite Geneseos, quo Paradisi descriptio continetur, nostram adjiciemus interpretationem; editionem vulgatam inprimis secuti, quoniam et sic facere Catholicum decet, et est ea in hoc argumento perquam accurata, et cæteris omnibus multo apertior. Intelligent autem ex hac Disquisitione latinarum litterarum studiosi, quique sint, magno divinæ Providentiæ consilio ac munere factum esse, ut ad nostram ætatem Plinii opus, quamvis hominis a veri Numinis cognitione alienissimi, pervenerit, quum unus omnium antiquorum scriptorum ipse sit, qui flumina Paradisi, in opere suo geographico, commemoraverit, atque eodem ipso situ collocarit, quo ea describuntur a Mose.

### § I. *Explicatur versus 6 capitis secundi Geneseos: « Sed fons ascendebat de terra, irrigans, etc. »*

Nondum aliquis, inquit Moses, decidebat e cælo imber: sed pro imbre fons fuit crebris flexibus omnem illius regionis superficiem irrigans: quem

qui homo accoleret, posset ex eo haurire ad rigandos hortos per universam illam regionem. Turpi et gravi labuntur errore, qui sive peritiæ in Hebræo sermone ostentandæ causa, sive alio consilio, *fontis* vocabulum hoc loco repudiant, ut *vaporem* inducant. Vidit acute Vulgatus Interpres, אד *ed* Hebræum, esse *fontem;* quippe conjunctum cum verbo שקה *schacah* irrigare, quod in sacris libris, ut inferius ostensuri sumus, nonnisi de rivo vel amne dicitur, agros permeante, et crebris sinuosisque flexibus eosdem irrigante. Et quum *vaporis* nomen alibi ter occurrat in iisdem libris, nusquam per אד *ed* Hebraice exprimitur. Alias præterea causas, sane graves et validas, quamobrem *vapor* hic inepte ponatur, affert Salianus in Annalibus, ad diem mundi tertium, num. 57.

Fons ille Paneas olim fuit, et est hodieque, unde Jordanis fluit, ut Plinius prodidit, v. 15 : « Jordanis amnis oritur ex fonte Paneade, qui cognomen dedit Cæsareæ. » Et cap. 16, pag. 263, Tetrarchia « Paneas, in qua Cæsarea, cum supradicto fonte. » In describendo ortu Jordanis, ut mentitus esse Plinius existimaretur, ac fortassis ne *fons* ille, cujus hic Moses meminit, ille esse crederetur, unde Jordanis oritur, ficta gemina fabula est : altera, quæ fontem hunc ipsum Paneadem ex ulteriore lacu, Phiala appellato, per subterraneos meatus erumpere fingeret ; altera, quæ ex gemino fonte prodire hunc amnem referret, quorum uni nomen esset *Ior*, alteri vero *Dan.*

*Ascendebat e terra.* Scatebram sive ebullitionem aquæ surgentis, et e terra exsilientis, vox illa *ascendendi* denotat. Terræ autem nomine, Palæstinam ipsam, ut mox dicemus, Sacer Scriptor intelligit. Sed perquam accurate *terram* dixit, non *paradisum :* ut extra paradisum fuisse fontem eum intelligeremus. Nam primum quidem *fons e terra ascendebat* ad irrigandam superficiem terræ : deinde fluvius egrediebatur, etiam ipse extra paradisum in eo egressu : sed mox paradisum eumdem subiturus et irrigaturus.

*Universam superficiem terræ.* Hebræi *universam superficiem terræ,* consueto idiomate circumjacentem solummodo regionem appellant, qualem quidem et quantam intelligi orationis argumentum poscit. Unde gallice reddi hanc vocem sic oportet, *toute la surface du pays.* Atque ita persæpe in libris sacris *terra* et *universa terra*, pro tota aliqua regione ponitur, *tout le pays.* Neque profecto terræ universæ, ut eam vocem vulgo intelligimus, irrigare superficiem fons unus potest.

*Fontis* vero nomine rivus intelligitur e fonte profluens, et amnem efficiens : nam et fontes decurrere per campos et valles dicuntur. Psal. CIII, 10 : « Qui emittis fontes in convallibus : inter medium montium pertransibunt aquæ. » Quin etiam Mosis ætate, quem amnem Jordanem dicimus,

non habuit is Jordanis nomen ante egressum e mari seu lacu Tiberiadis. Sed quod anterius fluit e fonte Paneade usque ad eum lacum, in quem se immergit, Hebræi *fontem* appellabant, et *fontem Daphnim;* ut apparet ex Num. XXXIV, 11, 12, ubi Terræ promissionis situs et limites describuntur, «ad septemtrionalem plagam a mari magno», sive mediterraneo: «Inde contra orientalem plagam de villa Enan usque Sephama», quod oppidum fuisse oportet circa fontem ipsum Jordanis, unde hi limites orientales procedunt versus Austrum, ut recte Bonfrerius noster animadvertit: «et de Sephama descendunt termini in Rebla contra fontem Daphnim: inde pervenient contra orientem ad mare Cenereth», qui et lacus Tiberiadis est, «et tendent usque ad Jordanem», ubi nimirum emergit e lacu; «et ad ultimum salsissimo clauduntur mari», qui est Asphaltites lacus.

Supremis tamen Josue temporibus, quum ea regio jussu ipsius lustraretur, ad constituendos fines singularum tribuum, etiam aliqua pars superior amnis appellata fortassis Jordanis est; sive, ut a Bonfrerio video appellari, Jordanis minor: ob verba Josue XIX, 33; sed fortassis, inquam; neque enim istud ex eo etiam loco liquido colligitur. At prius sub Mose, nonnisi *fons*, et *fons Daphnim* appellata ea pars amnis est, quæ est ante lacum Tiberiadis, ut apparet ex loco Numerorum allato.

Daphnim autem oportet esse, ut cætera omnia quæ in hoc capite appellantur nomina propria, Hebræum nomen: nullum enim in his latinum est. Est igitur, ut nunc quidem videtur, *fons Daphnim*, fons laurorum, ob lauros in ripa consitas. Nam lauros in hoc tractu fuisse (tametsi nullas in reliqua Terra sancta Libri Sacri exhibent), non vicinia quidem Antiochiæ suadet, quæ ad Daphnen dicitur, at hinc videtur abesse plus octoginta millibus passuum, sed quod etiamnum דפנא *daphne* dicunt Rabini pro lauro; quod isti quidem verbum ex græco δάφνη fortassis accepere; sed prius ex Hebræis istud accepisse Græcos verisimiliter ex hoc loco colligimus. Quum autem vox illa *Daphnim* absit ab Hebræis codicibus, ut nunc sunt (nam in iis solummodo legimus, *contra fontem*), argumento istud est, præter alia multa: vulgatum Interpretem multo emendatioribus aliisque usum fuisse exemplaribus Hebræis, quam quæ nunc exstant, ut Præfatio admonet præfixa Bibliis, ac jure videri Judaica esse, quæ nunc habemus, Israelitica sive Galilæa fuisse ea, ex quibus ante ipsam Christi ætatem facta sit latina translatio. Et est fons ille cæteroqui in Galilæa, ac proinde Galilæis notior, quam Judæis; qui ignotum sibi nomen forte neglexerunt. Ut ut est, *fons Daphnim*, ille ipse fons est, qui ab ipso mundi initio «ascendebat e terra, irrigans universam superficiem terræ.» *Universa terra* autem, cujus superficiem fons irrigabat, est tractus ille solummodo, quem amnis alluit, prius-

quam in lacum Genesaram, sive Tiberiadis, illabatur. Sic enim Gen. XIII, 9: « dixit Abram ad Lot... Ecce universa terra coram te est: » hoc est, terra seu regio circumjacens in eo tractu.

§ 2. *Explicatio versus octavi: « Plantaverat autem Dominus Deus paradisum voluptatis a principio: in quo posuit hominem quem formaverat. »*

*Plantaverat.* Conseverat plantis seu virgultis, qualia commemorata sunt versu quinto, locum peculiarem, ut esset is hortus seu Paradisus voluptatis; et quem extra Paradisum hominem condidit, in eo postmodum collocavit.

*Paradisum voluptatis.* Hebraice, גן־בעדן *ghan-beeden:* quod verti oportere Hebraizantibus videtur, *Paradisum in Eden:* quoniam illud ב, quod inquit, latine idem valet ac præpositio *in*, loci situm indicat. Perinde quasi non et qualitatem rei, ac modum peræque designet: cujusmodi illud est, Gen. III, 19: « In sudore בזעת *besehelt* vultus tui vesceris pane. » Et Gen. XXXIV, 13: « Responderunt filii Jacob Sichem et patri ejus במרמה *bemirmah*, in dolo. » Itaque isto etiam loco qualitatem horti denotat, Paradisum videlicet in voluptate: id quod rectius exprimi sensit vulgatus Interpres, si diceret, *Paradisum voluptatis.* Nec aliam esse sententiam Hebræi ipsius exemplaris inde apparet, quod versu deinde 15 hujus secundi capitis, et capite sequenti, versu 23 et 24, hoc est, ubicumque postea *Paradisus voluptatis* similiter commemoratur, Hebraice est solummodo, absque ea littera servili ב, גן־עדן *ghan-eden.* Unde et græca ipsa etiam exemplaria habent, παράδεισος τῆς τρυφῆς. Sic Isai. LI, 3: עדן *Eden*, deliciæ sunt: « Et ponet desertum ejus quasi delicias, et solitudinem ejus quasi hortum Domini. » Neque vero esset contra leges artis oratio, si quis hoc loco Geneseos verteret, *Paradisum in voluptate:* sic enim apud Basilium legas, in homilia de Paradiso: ἐν Ἐδὲμ, φησὶν, ἐφύτευσε· τουτέστιν, ἐν τῇ τρυφῇ.

*A principio.* Primis diebus, ante formationem hominis. Quo nempe die terra jussa est germinare, et arbores producere virgulta, et herbam: die mundi tertio. Vulgatus Interpres, quem ego virum θεόπνευστον fuisse, quod et Melchior Canus affirmat; aut certe supra mortales cæteros peritissimum tum linguæ Hebraicæ, tum aliarum disciplinarum, tum vero inprimis traditionis in rebus divinis, vidit perspicacissime, non fuisse hoc loco Hebræam vocem מקדם *mikkedem* vertendam, *ab Oriente*, aut *versus Orientem:* quoniam non esset locus Paradisi ad solis exortum respectu terræ Chanaan sive Palæstinæ, quam Moses spectabat, quum hæc scriberet, siquidem pars ejus terræ Paradisus ipse esset. Alioqui vocem

eamdem ille ipse Interpres, cap. XI, 2, *de Oriente* recte interpretatus est: « Quumque proficiscerentur de oriente », nempe familiæ Noe, de quibus sermo fuerat capite præcedenti, versu ultimo, « invenerunt campum in terra Sennaar, et habitaverunt in eo. » Nam Oriens ille, unde isti profecti dicuntur, tractus ille omnis terrarum est, quem Jordanis alluit ab oriente, circa lacum Genesareth : qui orientalis tractus est comparate ad reliquam Palæstinam. In eodem illo Oriente fuit mons Sephar, de quo dictum a Mose fuerat, capite superiore, sive X, 30 : « Et facta est habitatio eorum de Messa pergentibus usque Sephar montem orientalem. » Ibi etiam Ammon sive regio Ammonitis fuit; unde olim est accersitus Balaam a Balac rege Moab, Num. XXII, 5 : « de Aram, de montibus Orientis, » Num. XXIII, 7, hoc est, de oppido Aram, sito in montibus Orientis. Cujus quidem oppidi mentio est, I Paralip. 2, 23, una cum terra Galaad, sive monte Galaad, qui et ipse unus est ex istis *montibus Orientis;* et cum Gessur Syriæ, cujus mentio inprimis est Reg. II, 15, 8, et ubi de Absalomi secessu agitur, quum fratrem occidisset.

Comparate etiam ad convallem Mambre, ubi degebat Abram, Gen. XIV, 13, *plaga orientalis*, Gen. XXV, 6, appellatur terra *Madian*, quæ ab ipsomet Abrahamo, uni e filiis suis, quem ex Cetura susceperat, assignata est, Gen. XXV, 6, *in regione Moab*, Gen. XXXVI, 35, cum Ismaelitis ibi quoque aut juxta positis, Gen. XXXVII, 28, 36, unde ibi ducem habuere Madianitæ, Num. XXV, 18, vicini admodum Moabitis, Num. XXII, 4, 7, et XXV, 1, 6, iidemque vicini Amorrhæis, Josue, XIII, 21. Unde multo postea excursione facta cum Amalec cæterisque *Orientalium nationum*, ascenderunt in terram Israel, Judic. VI, 3, 8, 33, donec inde pulsi a Gedeone fuerunt. Fuit autem altera præter istam civitas Madian, ultra Idumæam, versus oram orientalem maris Rubri; cujus mentio est Reg. III, 11, 18. Quo nimirum ex Idumæa fugiens Adad Idumæus, ut in Ægyptum se reciperet, primum advenit : et unde profectus venit in Pharan, deinde in Ægyptum. Ex ista Madianitide regione fuit Sephora uxor prima Mosis. Sed de istis quidem capitibus, quæ in Geographia sacra perdifficilia et impedita nonnullis Interpretibus visa sunt, obiter hæc dicta sunto.

Qui nomen Hebræum מקדם *mikkedem* aiunt geminum posse habere sensum in hoc versu octavo, in quo versamur, ita ut et *a principio* creationis significet, et *ad Orientem* simul, ut inde statuant colligi oportere Paradisi situm ad Orientem; hi volunt deseri vulgatum Interpretem, qui scripsit, *a principio;* quum fieri certe non possit, ut scriptor quisquam voce aliqua una utatur, qua simul et tempus velit, et locum intelligi; aut ut *a principio* qui scripserit, non deseratur, si hic oporteat *ab Oriente*

intelligi. Itaque quisquis utrumque isto loco significari hac voce contendit, aut constare idem negat quid sit statuendum, aut editioni vulgatæ vult quamvis aliam anteponi, quæ habeat *ab Oriente;* vulgatam præ ista sperni ac negligi. At quæ causa potuit movere vulgatum Interpretem, ut hic מקדם *mikkedem* verteret *a principio*, quum alibi vertat *de Oriente;* nisi quia perspectum exploratumque haberet, hanc fuisse constantem sententiam, tunc maxime quum huic ipsi interpretationi operam daret, non in Oriente comparate ad Palæstinam, sed in ipsamet Palæstina fuisse Paradisum? Aut cur non reclamarunt eruditi, si verti *ad Orientem* oportere existimarent, ad sensum Mosis exprimendum?

Atqui מקדם *mikkedem* non posse sæpe aliter verti, quam *a principio*, testantur multa Scripturæ Sacræ loca; ut Isai. XLV, 21: « Quis auditum fecit hoc, מקדם *mikkedem*, ab initio? » Mich. V, 2: « Et egressus ejus, מקדם *mikkedem*, ab initio a diebus æternitatis. » Habac. I, 12: « Numquid non tu, מקדם *mikkedem*, a principio Domine Deus meus? » Sic aliis etiam multis locis. Itaque alia alibi hujus vocis vis ac potestas est, pro ratione subjectæ materiæ: quam non habere plane perspectam non potuit Latinus Interpres, quum vertit *a principio*. Siquidem et loco citato, Gen. XI, 2, et Gen. XII, 8, et Gen. XIII, 11, et alibi, illud *mikkedem* recte vertit *ab Oriente*, quoniam ita posceret argumentum. At certe vidit vir eruditus, non posse hic scribi *ab Oriente*, quum nondum Scriptor Sacer aut qua sub mundi plaga ipse scriberet, aut qua in regione terrarum esset is locus, de quo scriberet, designasset.

A quibus autem avide exceptum illud est, *ab Oriente*, ex his multos videmus insulsas anilesque fabulas de Paradisi situ esse amplexos, quas recitat Moses Barcepha, aliique.

« In quo posuit hominem quem formarat. » Circa fontem Daphnim fuisse Adamum a Deo conditum, ut supra diximus, instituta a Mose narrationis series docet. De ligno vitæ et de ligno scientiæ boni et mali satis feliciter Deo donante, ut quidem opinamur, in integro Tractatu diximus: sed Geographica dumtaxat ex eo nos esse excerpturos, meminimus superius nos polliceri: neque hoc volumen scribi hic de eo integro argumento postulat.

§ 3. *Explicatio versus decimi: « Et fluvius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum Paradisum, qui dividitur in quatuor capita. »*

*Et fluvius.* Jordanis nimirum; quippe qui solus ex omnibus Terræ sanctæ, ut est revera, *fluvius* appellatur, et κατ' ἐξοχήν. Nam cæteri torrentes solum, aut rivuli, non fluvii sunt. Num. XI, 19, sub Mose:

« Misit Israel nuntios ad Sehon regem Amorrhæorum, qui habitabat in Hesebon, et dixerunt ei : Dimitte ut transeam per terram tuam, usque ad fluvium, » hoc est, usque ad Jordanem. Et Josue, XXIV, 2, loquente eo ad tribus Israel : « Trans fluvium habitaverunt patres vestri ab initio, Thare pater Abraham, et Nachor : servieruntque Diis alienis. Tuli ergo patrem vestrum Abraham de Mesopotamiæ finibus : et adduxi eum in terram Chanaan. » Nam ibi *fluvius*, inquam, Jordanis est; ultra quem scilicet, comparate ad Sichem, Mesopotamia ea est, de qua Deus tulisse dicitur Abrahamum. Neque enim in Vetere Testamento alia Mesopotamia est, quam quæ Mesopotamia Syriæ appellatur, Gen. XXVIII, 6, XXXIII, 16, XXXV, 9, 20; Judith, III, 1, et Psal. LIX, 2. In ea Mesopotamia habitarunt Thare, Abraham, et Nachor, patres Israelitarum; siquidem Thare pater Abraham fuit; Nachor autem, alter Thare filius, avus Rebeccæ, matris Jacob, qui et Israel. Itaque patres eorum isti : Abraham paterno genere; Nachor, materno : ambo Mesopotamiæ Syriæ *trans fluvium*, hoc est, trans Jordanem, incolæ. Unde et Rebecca filia dicitur « Bathuelis Syri de Mesopotamia », Gen. XXV, 20.

Itaque Jordane hæc Mesopotamia includebatur et Oronte ab occasu : Euphrate et Babylone ab ortu : ab Aquilone Marsya amne, qui in Euphratem influit. De Marsya et Oronte hæc Plinius, V, 19 : « Syria Cœle habet Apamiam, Marsya amne divisam a Nazerinorum tetrarchia. » Et paulo antea, cap. 18 : « Antiochia libera, Epidaphnes cognominata, Oronte amne dividitur, » quem postea dicit in mediterraneum amnem delabi; *natum* vero esse eumdem « inter Libanum et Antilibanum juxta Heliopolim. » Marsyas in Euphratem influit, ut idem testatur, cap. 21.

Hinc igitur intelligas, Mesopotamiam, et Mesopotamiam Syriæ appellatam esse regionem eam, quæ inter Marsyam et Orontem, Jordanem et Euphratem esset; diversam a Mesopotamia illa, quæ inter Euphratem et Tigrim excurrit. *Haran* proinde, ubi Laban socer Jacobi fuit, non Carrhas esse, quæ sunt hic procul positæ, ut ex Pliniana hujus tractus descriptione liquet, sed Apamiam potius, de qua dictum est proxime, aliudve oppidum haud longe positum, colligere recte ratiocinantes oportet. Ex hac igitur civitate Haran, sive Apamia ea sit, sive altera ei vicina, in ista Mesopotamia Syriæ, sive, ut alii scriptores appellant, et ipsa Genesis, cap. XXVIII, 7, *in Syria*, profectus Jacob, *amne transmisso*, Gen. XXXI, 21, qui influit in lacum Genesaræ, perrexit inde *contra montem Galaad*, qui est ad orientem ejusdem lacus. Nam tota illa regio, quæ Jordani fluvio late prætenditur, *terra orientalis* appellatur, Gen. XXIX, 1; *Oriens*, Gen. XI, 2, et *mons orientalis*, Gen. X, 30.

Ac mihi quidem hic quoque insignis diligentia fuisse videtur vulgati Interpretis, qui *amnem* scripserit, Gen. XXXI, 21, ne quis ibi Euphratem

intelligeret; quem *fluvii* nomine κατ' ἐξοχὴν sæpe designat. Neque enim insigniores paulo fluvios amnis appellatione denotat; quales sunt Jordanis, Euphrates, Nilus, Tigris, sed minores dumtaxat tres; nimirum istum ἀνώνυμον hoc loco Gen. XXXI, 21, deinde ne amnem quidem, sed vel alveum Nili unum vel amnis effigiem, quæ dormienti objecta est Pharaoni, Gen. XLI, 3, 18, et postremo alium plane obscurum, Paralipom. I, 1, 48.

Digressum me quidem paulisper a proposito sentio, at non sine aliquo fructu, opinor: quum patefacto quid fluvii, quid amnis nomine Sacra Scriptura intelligat, loca non pauca Sacrorum Librorum, quæ sunt præpostere accepta ab Interpretibus, pertinentque ad situm regionum, oppidorum, ac fluminum, nunc tandem feliciter, ita speramus, illustrentur. *Fluvii* interim nomine in hac descriptione Paradisi intelligi Jordanem oportet, ut diximus: quem etiam *fluminis* nomine David designat, Psal. LXV, 6: « In flumine pertransibunt pede. » Et hunc denique fluvium, qui Paradisum irrigaret, esse Jordanem, censent etiam Joannes Mariana in eum Geneseos locum, et P. Nicolaus Abramus in tractatu de fluviis et loco Paradisi. Non appellat autem Moses de nomine Jordanem; quia tunc certe, quum Deus conderet Paradisum, id nomen amnis ille nondum haberet.

*Et fluvius egrediebatur*. Postquam fons irrigasset universam superficiem terræ sive regionis adjacentis, fluvius etiam egrediebatur e lacu, Tiberiadis postea appellato, quem aquis suis fecerat; ut docet Plinius, V, 15: « Jordanis amnis oritur e fonte Paneade, qui cognomen dedit Cæsareæ: amnis amœnus, et quantum locorum situs patitur, ambitiosus, accolisque se præbens, velut invitus Asphaltiten lacum dirum natura petit... Ergo ubi prima convallium fuit occasio, in lacum se fundit, quem plures Genesaram vocant, amœnis circumseptum oppidis. » Inde autem egrediens, *fluvii* nomen habet apud Mosem. Verum ut de fonte Jordanis jam ostendimus, sic etiam in ejusdem amnis cursu describendo erraverunt ii, qui antequam perveniat ad lacum Genesaram, seu mare Tiberiadis, aliam Jordani convallem occurrere confinxerunt, in qua lacum efficiat Genesaretico longe minorem; quem alii appellaverunt Σαμεχωνῖτιδα λίμνην, alii etiam aquas Merom, de quibus sermo est Josue, XI, 5, 7, quum sint in eo Josue loco aquæ Merom, verius aquæ stagnantes, ubi ubi sint, ut quæ Maserepoth, ibi pariter memoratæ: neque aquæ Merom, hoc est, aquæ altæ, sive altitudinis, dici posse videantur aquæ, quas amnis in convalle colligit: et certissimo denique eorum relatu, qui hæc loca diligenter lustrarunt, didicerimus, nullum omnino in lacum se Jordanem effundere, ante lacum Genesaræ, sive Tiberiadis, quem aquis suis facit.

Ex eo igitur ipso, non ex anteriore alio, quum nullus sit, *fluvius egrediebatur*, qui postea Jordanis est appellatus.

*De loco voluptatis*. Est enim regio omnis circa lacum Tiberiadis amœnissima. Unde lacum ipsum « amœnis esse circumseptum oppidis » Plinius dixit : id quod et ipsa suadent nomina circumjacentium oppidorum. Et *Genesar* quidem, unde *Aqua Genesar*, uti appellatur Mach. I, XI, 67, sive *stagnum Genesarech*, Luc. V, II, et *terra Genesar*, Matth. XIV, 34, sive terra Genesareth, quum *hortum* sive *Paradisum felicem*, vel *felicitatis* significet, גן־אשר *ghan-ascher*, quod esse idem videtur, atque *hortus* sive *Paradisus voluptatis*, ipso suo nomine situm Paradisi in sua vicinia indicare nobis videtur, et in eum nos quasi manu ducere. Potest et vox *Genesareth* ex illa derivari, גן־אשרת, ut significet *hortum nemoris*. Est enim אשרה *aschera*, lucus, seu nemus arboribus densum : cujusmodi fuit hortus seu Paradisus, in quo « produxit Dominus Deus de humo omne lignum pulchrum visu, et ad vescendum suave. » Ut ut est autem de illa vocis originatione, nec linguam Hebraicam, nec vim radicalium litterarum probe nosse videntur ii, qui quoniam in libro Numerorum, cap. XXXIV, II, et alibi, hoc *mare Cenereth* et *Ceneroth* appellatur, כנרת *Cinereth* et כנרת, *Cineroth*, corrupte ex eo factum fuisse Genesareth arbitrantur : quum verius multo sit, alterum istud nomen factum huic mari fuisse ex apposito ei oppido altero. Nam inter oppida tractus illius, in tribu Nephthali, *Cenereth* numeratur, Josue, XIX, 35, et alibi. *Genesar* autem inferius versus Austrum posita fuisse videtur, in tribu Zabulon.

Neque vero vestigia priscæ amœnitatis in illis locis retinet solum nomen Genesar, sed et *Capharnaum* civitas maritima, lacus illius seu maris lateri boreali apposita, Christi Servatoris nostri civitas appellata, Matth. IX, I, eo quod ibi habitavit tempore prædicationis suæ, Matth. IV, 13, hoc, inquam, oppidum suo etiam nomine regionis illius amœnitatem prædicat; quum nihil aliud sit *Capharnaum*, כפר *caphar* נעם *nahum*, quam *vicus amœnus*, aut *amœna villa*. Similiter civitas Naim, נעים *nahim*, hoc est, *Speciosa*, *Pulchra*. Et *Corozain*, כ־חרוז־עין, idem valet atque, *tanquam monile oculo*, sive *aspectui*. Denique *Magedan*, quod est in littore maris Galilææ occidentali, Matth. XV, 39, fit a מגד *meghed*, quod *fructus optimos et amœnos* significat, sive *delicias* et *delicatum*.

Inde etiam Jordanis nomen ei fluvio postea factum est; contractum videlicet ex יאור־עדן *Ior eden*, *fluvius voluptatis*; multo verius quam ex יאור־דן : quandoquidem et multo vetustius est nomen Jordanis, quam nomen Dan in illo tractu, quod non occurrit in illis locis ante Josue, XIX, 47, et Jud. VIII, 29; neque ex gemino fonte fluat amnis ille, ut finxerunt auctores illius originationis, sed ex unico, nempe ex Paneade.

*De loco voluptatis. De loco* Moses, non *de lacu* dixit; quod ejus ætate non lacus, sed *fontis* adhuc, sed *fontis Daphnim* nomine censeretur dulcis hæc aqua stagnans e fonte; unde Jordanis, jam fluvius, quia jam majore aquarum mole erumpebat, sive *egrediebatur.*

«Egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum.» Hoc verbo, «egrediebatur ad irrigandum», cursus amnis designatur jam inchoatus extra Paradisum, priusquam ad irrigandum eum deveniret. Natus igitur et decurrens fluvius extra Paradisum in eum se deinde influebat. Vidit autem acute Latinus Interpres, עדן *Eden* hoc loco non esse, ut est alibi sæpe in Sacris Libris, nomen proprium, sed appellativum dumtaxat, quum מעדן *me-eden* non *ab Eden* vertit, sed *de loco voluptatis.*

Ob similitudinem aliquam cum hoc loco voluptatis, vicina quoque Paradiso loca quædam, regio Tyri nimirum, Libani, Mesopotamiæ Syriæ, et Syriæ Damascenæ, in Sacris Litteris עדן *Eden* seu voluptatis locus appellatur. Nam Principi Tyri apud Ezechielem, cap. XXVIII, 13, dicitur: «In deliciis, בעדן *be-eden*, Paradisi Dei fuisti.» De Libano, Ezech. XXXI, 16: «Omnia ligna voluptatis, עדן *Eden*, egregia atque præclara in Libano.» De Mesopotamia Syriæ, ut quibusdam videtur, ibidem cap. XXVII, 23: «Haran, et Chene, et Eden.» Denique de Syria Damascena, Amos, I, 5: «Et conteram vectem Damasci, et disperdam habitatorem de campo idoli, et tenentem sceptrum de loco voluptatis, מבית *mibeth*, עדן *eden.* Quo pertinere etiam illud videtur, Reg. IV, XIX, 12, et Isai. XXXVII, 12: «Filii Eden, qui erant in Thalassar», sive *Thelassar.*

*Ad irrigandum.* Irrigatio fluviorum dicitur, quum hi per varios flexus et mæandros prata et campos secant; id quod in Palæstina Jordanem præstare Plinius dixit eleganter: «Jordanis amnis amœnus, ambitiosus, accolisque se præbens, velut invitus Asphaltiten lacum dirum natura petit.» Falso autem putat Lightfootus factam hanc irrigationem esse semel quotannis exundante fluvio, instar Nili. Neque enim hæc exundatio irrigationis nomine apud ullos bonos scriptores censetur. «Auctu magno per totam spatiatus Ægyptum Nilus fecundus innatare terræ» a Plinio dicitur, V, 10, irrigare non dicitur. Irrigat, inquam, amnis agros, quum flexuoso cursu per eos serpit ac labitur. Sic Mæander apud Plin. V, 31: «Ita sinuosus flexibus, ut sæpe credatur reverti, omnes eos agros fertilissimo rigat limo.» Sic coloni sua rura irrigant, quum in ea rivos deducunt. Quod si de exundatione amnis istud accipi oporteret, dicendum esset, Adamum, quem autumno conditum fuisse ostendimus alibi certis argumentis, aut istam irrigationem non vidisse, quæ fieri soleret

mense primo, hoc est, mense Nisan, aut, si vidit, septem saltem vel octo menses in Paradiso egisse; quod vereor ut quisquam probet.

*Irrigandi* igitur vocabulum de sinuoso per campos cursu fluvii hoc loco intelligendum est; perinde atque isto, Josue, XIII, 2, ubi sermo de torrente Ægypti est, qui et Sehor; «fluvio turbido, qui irrigat Ægyptum.» Et Gen. XIII, 10: «Elevatis itaque Lot oculis vidit omnem circa regionem Jordanis, quæ universa irrigabatur, antequam subverteret Sodomam et Gomorrham, sicut Paradisus Domini, et sicut Ægyptus.» Ut sententia sit, quemadmodum Nilo Ægyptus, et Paradisi locus primo Jordanis cursu, sic fontibus rivisque multis illa Loti oculis objiciebatur, regio tota irrigabatur; quos illa vel in Jordanem emitteret, vel etiam variis divisos canalibus ebiberet. Sic enim Plinius Damascum dicit, V, 16: «ex epoto riguis amne Chrysorrhoa fertilem.» Ut ut est, rigandi verbum eo quem diximus sensu accipit manifeste vulgatus Interpres, Eccli. XXIV, 41, 42: «Ego sapientia effudi flumina. Ego quasi trames aquæ immensæ de fluvio, ego quasi fluvii dioryx, et sicut aquæductus exivi de Paradiso. Dixi: Rigabo hortum meum plantationum, et inebriabo prati mei fructum.»

*Paradisum*. Jam ex his quæ dicta sunt hactenus de fonte et de fluvii egressu ad irrigandum Paradisum, et de loco voluptatis, constare liquido arbitramur, Paradisum ibi situm fuisse, ubi nunc Tabulæ Geographicæ Ænnon exhibent ad Jordanem in Galilæa, aut certe in vicinia. Ejus loci mentio est Joan. III, 23: «Erat autem et Joannes baptizans in Ænnon, juxta Salim: quia aquæ multæ erant illic.» Sed ibi fuisse Paradisum ita dicimus, ut utramque tamen Jordanis ipsum permeantis ripam occuparet. Nam et in regione Galaad, quæ est ex adverso Ænnon, in latere Orientali Jordanis, fuisse Paradisum, nobis pæne suadent hæc Osee prophetæ verba, VI, 7, 8, de Israelitis: «Ipsi autem sicut Adam transgressi sunt pactum, ibi (ubi nimirum Adam peccaverat) prævaricati sunt in me. Galaad civitas operantium idolum,» etc.

Henoch translatum fuisse *in Paradisum* Sacer Scriptor affirmat, Eccli. XLIV, 16, non tamen in terrestrem istum: alioqui non diceretur a Paulo translatus, *ne videret mortem*, Hebr. XI, 5, quam utique diluvii aquis obrutus effugere non potuisset; sed in cælum ipsum; non quidem ut ibi jam nunc cælitum beatitudine perfruatur; sed ut ibi vivat usque ad supremum judicii diem, quo die placide morietur, et mox resurgens immutabitur. Nam qui opponunt in græco exemplari non legi hoc verbum, *in Paradisum*, ii tacite additamentum spurium irrepsisse arguunt in editionem vulgatam: id quod dici profecto sine gravi culpa non potest, hoc est, sine contemptu illius Interpretis, quem unum Ecclesia nunc commendat.

«Qui inde dividitur in quatuor capita.» Paradisus utique est, non

fluvius, qui sic dividitur. Nam fluvius, inquit Moses, egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum Paradisum: qui Paradisus, qualis est in eo loco voluptatis, dividitur quatuor regionibus, ubi sunt capita totidem fluviorum. Haud dubie enim retulit vulgatus Interpres pronomen relativum *qui*, ad substantivum nomen *Paradisi*, quod proxime antecedit. *Inde* igitur, ubi fluvius totum irrigat Paradisum; non inde ubi se in mare exonerat, leucis a Paradiso triginta, aut eo amplius; sed *inde*, inquam, ubi Paradisum subit et irrigat, dividitur Paradisus ipse; et qualis quamque amœnus ibi conspicitur, est ipse, sed tantum ex parte, *in quatuor capitibus* fluviorum mox assignandorum. Id quod fieri certe nulla ratione potest, si dividi fluvium dicimus; ac si dividi interpretamur, ut vulgo fit, abdere se amnem in terras, ut in quatuor diversis locis postea idem emergat. Nam si ibi se terris condit, sive in ingressu Paradisi, sive in exitu, undenam fluvio deinde sufficient aquæ, quas devolvat in mare? Nullæ profecto possunt deinde superesse. *Inde* igitur *dividi*, divisumve conspici *in quatuor capitibus* (prave enim et contra leges artis Grammaticæ dicitur fluvius esse *in quatuor capita*: sed Grammaticæ leges poscunt, dici Paradisum vel *dividi in quatuor capita*, ut recte vulgatus Interpres; vel, ut recte pariter scriptor Hebræus, « dividi, et esse in quatuor capitibus » fluminum); inde, inquam, *dividi* Paradisum, conspicique eum « esse in quatuor capitibus », alium habere sensum nullum probabilem potest, præter istum: Illa Paradisi amœnitas, qualis est, ubi fluvius irrigat Paradisum, a Deo dividitur, aspectabilisque sic divisa redditur incolis regionum, ubi sunt quatuor fluviorum capita, ubi hi agros similiter secare incipiunt et irrigare. Nam extra illa *capita* sive initia fluviorum, postquam hi alios accepere amnes, et agros aquis inundant, carent regiones amœnitate illa, quæ circa fontes ipsorum, ubi lenius et parcius de suo tantum fluunt, jucunde detinet prætereuntes, aut eminus prospicientes. *Inde* igitur, hoc est, ex ea Paradisi parte amœnissima, ubi nempe ipsum fluvius irrigat, Deus formam et exemplar, imaginem ac similitudinem amœnitatis illius accepit, quam agris quatuor impertiit, fluviorum totidem ortu et irrigatione pariter peramœnis: sed quam ita impertiit, ut eamdem eo dividente, in singulis capitibus fluviorum, e quatuor mox appellandis, quarta tantummodo pars appareret amœnitatis Paradisi.

Eam ob rem usus est Hebræus scriptor Moses verbo *dividendi*; ubi Græcus Interpres minus apte scripsit ἀφορίζεται, *terminatur*: sed melius alii μερίζεται scribunt, ut infra dicemus. Nihil attinebat certe a Scriptore sacro describi tam prolixe, nempe versibus quatuor, quousque se fluvius diffunderet, per meatus, si credimus, subterraneos. Ad commendationem vero Paradisi plurimum pertinebat exponi, quartam dumtaxat partem

amœnitatis illius esse in agris, quos illa capita fluviorum irrigarent, comparate ad eam, quam Paradisus exhiberet.

Itaque *divisus* hic Paradisus, et *esse in quatuor capitibus* fluviorum, a Mose eo sensu dicitur, quo sensu dixit idem, ablatum de spiritu suo fuisse, traditumque septuaginta senioribus. Hoc enim pariter fuit *dividi* spiritum ejus, et *esse* eum spiritum in septuaginta viris. Res ea ita narratur, Num. XI, 16, 17: «Et dixit Dominus ad Moysen, Congrega mihi septuaginta viros de senibus Israel, quos tu nosti quod senes populi sunt ac magistri... Et auferam de spiritu tuo, tradamque eis.» Iterumque versu 25: «Descenditque Dominus per nubem, et locutus est ad eum, auferens de spiritu qui erat in Moyse, et dans septuaginta viris. Quumque requievisset in eis spiritus, prophetaverunt, nec ultra cessarunt.» Quasi Deus, inquit Cornelius a Lapide, «ex spiritu Mosis aliquid acceperit, similemque spiritui Mosis spiritum in eos dispertierit.» Hoc fuit ergo *dividi* sive dispertiri spiritum Mosis in septuaginta viros, similem his spiritum dari, ac Mosi fuerat antea inditus. Quod si quis igitur insolitam esse loquendi formam putat, eo sensu dici Paradisum *dividi in quatuor capita;* quum is hanc alteram attente considerarit, quæ dicit ablatum de spiritu Mosis fuisse, datumque de eo viris septuaginta; idque interpretes omnes accipere de simili spiritu his impertito; desinet certe mirari, dici *inde*, hoc est, ex ipso decursu fluvii in Paradiso, divisum in quatuor capita Paradisum; et similem ea locutione amœnitatem tantummodo, ad exemplar alterius conditam, significari posse fatebitur, atque adeo hic intelligi oportere. Eodem plane sensu facis unius grandioris lux quadrupla dici *divisa* potest in faculas quatuor simplas juxta positas; quoniam quartam partem dumtaxat illius lucis singulæ repræsentant; quamvis non illæ quidem ex illa quadrupla face, sed *inde* tamen, hoc est, ad quamdam illius solummodo similitudinem ex quadrante repræsentandam sint accensæ. Fingamus animo et cogitatione, in cæli regione soli adversa esse stellas quatuor, quarum singulæ quartam fulgoris calorisque solaris partem contineant; quis a latina consuetudine loquendi putet abhorrere, si sol *dividi* aut *divisus* dicatur in quatuor istas stellas, in se tamen ipse indivisus? Vulgari nostro sermone tunc dixeris: *La lumière du soleil est partagée en quatre étoiles, ou dans ces quatre étoiles.* Eodem sensu dispergi Plinius dixit, II, 14: «In multos dispersa Fortunæ magnitudine.» Ubi Interpres Italus: *La grandezza della Fortuna non era raccolta tutta in uno, ma sparta in molti.* Denique si Paradisus est, qui dividitur, ut certe verum est, dividi aliter quam similitudine aliqua amœnitatis in aliis regionibus posita, omnino non potest.

Hoc itaque verbo, *Qui inde dividitur*, egregie Moses commendat Israelitis præstantiam Terræ sanctæ, quo eos deducebat; quoniam com-

plecteretur ea Paradisum, cujus amœnitatem nonnisi ex quarta parte capita illa singula quatuor fluviorum repræsentarent, quæ supra infraque Terram sanctam essent. Nam in integro etiam Pentateucho illud Mosi propositum fuit, ut Israelitas doceret, reduci se ac revocari a Deo in avitas sedes. Neque hoc tantum: sed has ipsas etiam sedes habere plus amœnitatis et ubertatis, quam circumpositas notasque sibi ex fama regiones; sive illi se ad Aquilonem converterent, ubi duo flumina sunt, Tigris et Euphrates, apud Assyrios; sive ad Austrum, ubi pari intervallo *inde*, hoc est, a Paradiso, sunt Phison et Gehon, apud Æthiopas. Alioqui quorsum hi fluvii isto loco a Sacro Scriptore commemorantur, aut eæ regiones commendantur, quas alluunt; nisi ut longe potiorem his omnibus esse eam regionem Israelitæ discerent, ad quam a supremo Numine vocarentur? Nihil enim certe sine consilio, dictante Spiritu Sancto, scriptum a Mose est.

Quadruplici omnino argumento, quod a nobis exponi hoc loco suscepti nunc laboris ratio postulat; quadruplici, inquam, argumento, in hoc opere Moses Israelitas excitat et inflammat ad quærendam armis Palæstinam.

1. Primum hoc loco attingitur, petitum ab amœnitate regionis: quoniam ibi fuit olim Dei Paradisus; cujus amœnitas nonnisi ex quadrante conspiceretur in regionibus illis, quas totidem fluviorum in circuitu insignium capita irrigarent. Amœnitati deinde ubertatem jungit in Exod. III, 8, et alibi: ubi terra ea dicitur, quæ *fluit lacte et melle*. Viderat intellexeratque Moses nimirum, deterreri Israelitas suos ab invadenda terra Chanaan, ut narrat ipse, Num. XIII et XIV. Et poterant illi fortassis majore inflammari desiderio, sive ad dexteram et Æthiopas Arabiamque Felicem divertendi, ubi Phison et Gehon amnes erant; sive ad sinistram, et ad Assyrios, ubi capita erant Euphratis et Tigris; quoniam esset utriusque illius regionis, ob amœnitatem et ubertatem fama celebratissima. Nam de Arabia Felice, ubi illa Æthiopia est, quis ignorat; quum propterea sit illa beatæ cognomine inclyta? De regione autem Assyriorum sic testatur Rabsaces, in libro IV Reg. 18, 32, ubi Hierosolymitanos his verbis affatur: «Veniam, et transferam vos in terram, quæ similis est terræ vestræ, in terram fructiferam, fertilem vini, terram panis et vinearum, terram olivarum, et olei ac mellis.» Et utrumque amnem tractus illius, Tigrin Euphratemque, esse «in suo cursu et ripis jucundissimum,» præter alios peregrinationum suarum scriptores, narrat P. Philippus Carmelita discalceatus, in Itinerario Orientali, pag. 144 et 146. Ne igitur fama ac desiderium alterutrius regionis istius, Arabiæ vel Assyriæ, ab occupanda terra Chanaan Israelitas avocaret, Paradisi, qui in ista erat, amœnitatem esse tantam refert, ut regiones aliæ

quatuor quartam dumtaxat istius amœnitatis partem singulæ repræsentent. Quæ pars terrarum, inquit Moses, obtigit filio Semi Assur, hæc est, quam Tigris, ubi est amœnissimus, alluit: et quæ amœnior filiis Japheth cessit, hæc est quam Euphrates circa fontes irrigat: et quæ amœnior filiis Chus, nepotibus Cham, hæc est terra Hevilath, et terra Chus, sive Æthiopiæ, circa initia fluminum Gehon et Phison: nulla harum regionum, inquam, amplius habet quam quartam partem amœnitatis illius, quæ est in portione terrarum vobis a Deo reservata, ubi Paradisum primo homini primum plantavit. En cur primum mentio facta sit a Mose horum fluviorum.

II. Alterum argumentum fuit, ex prædictione divina, de exscindendis aliquando Chananæis, terræ illius incolis, Israelitarum armis. Nam hic sensus est illius vaticinii, Gen. IX, 25: « Maledictus Chanaan, servus servorum erit fratribus suis, » posteris Semi scilicet, hoc est, Israelitis. Quum sit enim « Deus zelotes, visitans iniquitatem patrum in filios, in tertiam et quartam generationem », Exod. XX, 5, nolletque Noe tamen aut ipsi Chamo filio suo, qui fuerat contumeliosus in patrem, male precari, siquidem ei Deus ipse benedixerat, Gen. IX, 1, aut in omnes Chami posteros pœnam extendere; hoc enim fuisset tertiam orbis partem velle funditus delere ac perdere; quartum idcirco ac novissimum eumdem liberorum Chami selegit, cujus exitium prædicit, sive posterorum ejus, ob idololatriam moresque pessimos, ut docent Sacræ Litteræ multis locis. Neque vero aliam ob causam relata a Mose hoc loco est, decreta illa in Chanaani posteros castigatio, quam ut ex ea intelligerent Israelitæ, non sibi frustra promitti a Deo, inducendos se esse « ad loca Chananæi, et Amorrhæi, et Pherezæi, et Hevæi, et Jebusæi, » Exod. III, 8. Significat ergo Moses, dum hoc vaticinium refert de Chanaan, decrevisse Deum, pulsis Chananæis idololatris, verum sui cultum restituere in eum locum, in quo eumdem olim cum Paradiso collocarat. Eoque videtur etiam idem Moses spectasse, quum diceret, Exod. XV, 17: « Introduces eos, et plantabis in monte hæreditatis tuæ, firmissimo habitaculo tuo quod operatus es, Domine: sanctuarium tuum, Domine, quod firmaverunt manus tuæ. »

III. Tertium argumentum, quod in Genesi a Mose profertur, ducitur a promissione facta Abrahæ, Gen. XII, 5, 6, 7, de terra Chanaan: « Semini tuo dabo terram hanc. » De qua nimirum Moses idem dixit, versu 6: « Chananæus autem tunc erat in terra: » hoc est, jam tunc terram ille, tametsi natus ex postremo genito filiorum Noe, eam occupaverat, quæ primogenito debebatur. Occupaverant enim filii Chanaan Terram sanctam, a Sidone usque Gazam et Sodomam, Gen. X, 19, in diebus Phaleg. Nam quod ibi legitur: « Natique sunt Heber filii duo: nomen uni Phaleg, eo quod in diebus ejus divisa sit terra: et nomen

fratris ejus Jectam : » istam occupationem Terræ sanctæ a Chananæis significat : non (ut vulgo creditur) divisionem orbis terrarum inter posteros Noe. Divisio *terræ*, inquam, quæ in diebus Phaleg facta fuisse legitur, confusionem linguarum longe præcessit, ut series ipsa narrationis Mosaicæ admonet. Neque ea divisio totius terræ est, sed terræ illius, in qua Chananæus erat tempore Abrahæ ; hoc est, Terræ sanctæ ; quæ *terra* simpliciter in Genesi sæpissime, et in Psalmis, et alibi appellatur. Gallice dixeris, *le pays fut divisé*. Divisa igitur terra fuisse tunc dicitur, quum occuparunt eam Chananæi, et paulatim in ea « disseminati sunt populi Chananæorum, » Gen. x, 18, partitique sunt eam inter se, in ipso ortu Phaleg ; cui ab ea re datum id nomen est. Quod autem postea Heber cum liberis ac nepotibus, filiis Jectan, fratris Phaleg, perrexit a Sephar monte orientali, ut eodem capite x dicitur, versu 30, usque in terram Sennaar, ut legitur cap. xi, 2, id fieri vix potuit ante annum a diluvio 150, Phalegi 50, quem Heber primogenitum habuit, anno ætatis suæ xxxiv, ut dicitur cap. x, 25, et xi, 16. Secuta est autem confusio linguarum circiter post biennium a profectione in terram Sennaar, uti narratur initio capitis xi, ac proinde circa annum 152, a diluvio, ut quum citissime. At primis ipsis diebus Phaleg, ut diximus, occuparant Chananæi potiorem Terræ sanctæ partem, ac fere universam, eamque falsorum Numinum cultu infecerant.

iv. Quartum est ac postremum, a vaticinio Joseph, Gen. L, 23 : « Locutus est fratribus suis : Post mortem meam Deus visitabit vos, et ascendere vos faciet de terra ista ad terram quam juravit Abraham, Isaac, et Jacob. »

Sed quid argumenta computamus? Totum Geneseos librum si quis diligenter expenderit, eo spectasse Sacrum Scriptorem, præter alia, intelliget, ut alacriores faceret populares suos ad suscipiendam expeditionem in terram Chanaan. Nam ut primo capite Geneseos propositum ei fuit docere, Deum Opt. Max. omnia creasse propter hominem ; sic post diluvii narrationem, reliquo fere libri corpore eo tantummodo spectare idem videtur, ut doceat Israelitas a Deo censeri veluti primogenitos omnium gentium, ex primogenitis Noe ac Semi filiis ortos (id quod conceptis verbis Deus ipse profitetur, Exod. iv, 22 : « Filius meus primogenitus Israel ») : eoque nomine potiorem eis a Deo in terra datam possessionem esse, data primogenita fuisse, ipsummet Paradisum, jure præcipuo : Galli dicunt, *pour son préciput*. Potior autem, eoque nomine primogenitis debita ea possessio est, quoniam ex illius regionis amœnitate, ut diximus, portio quædam dumtaxat *divisa* esset, versus fluvios Gehonem et Phisonem, in agros filiorum Cham primogenitorum, et posterius genitorum filiorum Sem. Nam filii Japheth longius paulatim abscesserunt ad *insulas gentium*, hoc est, in partes Europæ et Africæ, Gen. x, 5.

Cham autem genuit Chus, Gen. x, 6, a quo nomen accepit Hebræum Æthiopia, ubi flumen Gehon. « Filii Chus, Saba, et Hevila, » a quo nuncupationem accepit regio Hevilath, ubi Phison amnis. « Filii vero Sem, Ælam, et Assur, et Arphaxad, » Gen. x, 32. Horum tertius, ut manifestum est, fuit Arphaxad, natus anno secundo jam desinente, sive *biennio post diluvium*, Gen. xi, 10.

Assur autem secundo genitus, qui Nemrodum secutus fuerat, quum postea ferre non posset ejusdem regium Babylone dominatum, *de terra* Sennaar, sive Babylonia, « egressus est, et ædificavit Niniven, » Gen. x, 11, quæ civitas crevit pariter in caput regni celebratissimi. Ea causa est, quamobrem eo loco post Nemrodum Chami nepotem, Assur Semi filius commemoretur : et ut intelligerent Israelitæ, portionem quæ obtigit ipsi Semi filio secundo genito, tametsi principi gentis famosæ, Assyriam nimirum, habere quartam solummodo partem amœnitatis illius, quæ esset in Palæstina. Idcirco ubi Tigris flumen hoc capite appellatur, mentio simul fit Assyriorum. Ergo portio Israelitis destinata, tanquam primogenitis, potior fuit ea regione, quæ et Chami posteris primogenitis, et aliis Semi liberis obtigit. Eam ob rem ejiciendi e Palæstina fuere Chanaani posteri, a quibus ea fuerat possessio occupata, quum esset ipse tantum novissimus filiorum Cham.

Jam perducta serie generis a Noe usque ad Abraham, ostendit Moses, jure similiter præcipuo ac primogenitorum potiri Israelitas supra cæteros Semi et Abrahæ posteros. Quamvis enim esset Abrahamus solummodo tertiogenitus, data sunt illi tamen primogenita a Deo; prospiciente utique nullam fore ex Aran primogenito ejus sobolem legitimam post Lot. Qua de causa narravit Scriptor Sacer ex incesto tantum natos hunc liberos reliquisse, Moab et Ammon. Similiter Isaac præ Ismaele, filio liberæ præ filio ancillæ, potior hæreditas destinata jure fuit. Denique Jacob fratri Esau sive Edomo prælatus ab ipsomet Isaaco fuit, divino monitu.

Itaque ut sui generis nobilitatem Israelitæ discerent, præ circumpositis gentibus, melioresque se esse, quam essent Assyrii, et Æthiopes, et Palæstini, Moabitæ et Ammonitæ, Ismaelitæ et Idumæi; potioremque idcirco partem hæreditatis assignatam eis a Deo fuisse; scripta est a Mose tum genealogia posterorum Noe, tum narrationes de inverecundia Chami, de incesto Loti, de Agar ancilla, de Jacobi prælatione præ Esau sive Edom, a quo Idumæi: quidquid demum libro Geneseos fere continetur, scriptum eo fine est. Ex quo etiam obiter intelligere est, Semum reipsa primogenitum Noe fuisse : unde primo semper loco inter Noe liberos appellatur, qui sunt, Sem, Cham et Japhet; ac proinde recte et ex rei veritate vertisse vulgatum Interpretem, Gen. x, 21 : « De Sem..... fratre Japheth majore : » haud vere autem in græco sic legi,

ἀδελφῷ Ἰάφεθ τοῦ μείζονος. Nam Japheti ab ætate commendandi omnino hic locus non fuit: quum locus hic quæ dicuntur omnia ad Semi laudem ea referri postulet. Erat autem causa gravis, et quidem gemina, cur Sem natu maximus fuisse filiorum Noe hic diceretur.

Primum quidem, quod ad Semi commendationem, et jus primogenitorum Israelitis, æque ac omnibus filiis Heber, ex quo Israelitæ prodierant, vindicandum, ætas Semi pertineret. Quæ causa est cur simul utraque Semi prærogativa commemoretur, quoniam altera conjuncta connexaque cum altera est. Dicitur autem « pater omnium filiorum Heber, » ac proinde etiam Israelitarum, idemque propterea pater omnium primogenitorum, quoniam *frater* esset *Japheti major*. Dicere enim Sem *patrem* esse omnium *filiorum Heber*, et *fratrem Japheti majorem*, hoc fuit dicere, et Sem primogenitum filiorum Noe fuisse, et ipsum jura primogeniti dedisse filiis Heber, quæ Assur et Ælam filiis suis, natu majoribus, quam Arphaxad, qui fuit avus Heberi, ac præ eorum posteris: quemadmodum multo postea Jacob jura primogeniti a Ruben cæterisque transtulit in filios Joseph. Idcirco autem ea in Heberum jura primogeniti Sem proavus transtulit, quod Assur et Ælam, derelicto veri Numinis cultu, ad idola defecerant.

Similis causa fuit, quamobrem a Deo prælatus fuerit Abrahamus, non Loto tantummodo, qui fuit Arami primogeniti Thare filius, sed et Nachori, qui fuit etiam ipse major eo natu, quippe secundus filiorum Thare. Erat enim tertio genitus, novissimusque Abram. Verum educente Thare familiam suam de Ur Chaldæorum, et de consortio idololatrarum, neglecto patre ibi Nachor restitit, et idola coluit. Nam id manifeste colligitur ex Gen. XI, 31, et XXII, 20. Propterea Nachor primogeniti jure excidit cum liberis posterisque, dejiciente eum patre de gradu ob idololatriam: translatumque demum jus illud est in Abrahamum, post incestum Loti. Hinc se primogenitorum jure supra cæteras gentes gaudere Israelitæ et Judæi prædicabant, Joan. VIII, 33: « Semen Abrahæ sumus, et nemini servivimus umquam. »

Altera causa fuit, cur Sem diceretur natu major esse quam Japheth, quod mirari legentes possent, quamobrem capite X, quum generationes filiorum Noe Moses enumerat, a Japheth incipiat, Sem conjiciat in postremum locum: nisi moneret Sem nihilominus esse primogenitum, natu majorem Japhetho, a quo dicere exorsus fuerat. Id quod non alia causa fecisse videtur, nisi quod quum Noe filios tres eo ordine nominasset, quo nati fuerant, posteros deinde singulorum referre instituit, ducto initio ab eo quem proxime appellasset. « Hæ sunt generationes filiorum Noe: Sem, Cham et Japheth... Filii Japheth, etc. » Deinde ad Cham progreditur, qui fuit medius: novissimo loco Semum appellat.

Alioqui dicendum esset, Semum fuisse novissimum liberorum Noe; quod falsum esse in confesso est.

Nam quod capite quinto, versu 31 legitur: « Noe vero, quum quingentorum esset annorum, genuit Sem, Cham et Japheth; » et XI, 10: « Sem erat centum annorum quando genuit Arphaxad, biennio post diluvium: » indeque nonnulli colligunt, Japheth natum fuisse anno Noe quingentesimo, atque adeo primogenitum fuisse; quandoquidem si Sem natus esset anno Noe quingentesimo, fuisset ipse centum duorum annorum biennio post diluvium : errant illi nescientes scripturas. Neque enim Moses priore loco dicit Noe genuisse liberos anno quingentesimo, quemadmodum nec dicit eum anno quingentesimo liberos procreasse. Subindicat autem satis aperte ex annorum sequentium computatione, Sem, qui primogenitus fuit, nonnisi anno patris quingentesimo secundo ortum fuisse.

Ex his igitur liquet, opinor, eo spectasse in hoc opere Mosem inprimis, ut doceret, Israelitis, quippe primogenitis, potissimam deberi destinarique a Deo hæreditatem in terra. Quamobrem in Sacris Libris, Psalmisque præsertim, terra Chanaan, *hæreditas Israel* nuncupatur. Nunc ad propositum, hoc est, ad verba reliqua versus decimi e capite II Geneseos explicanda remigremus.

§ 4. *Absolvitur explicatio versus decimi : « Dividitur in quatuor capita. »*

*Dividitur.* Hebraice est יפרד *ippared :* quæ tertia persona est singularis masculini in futuro Niphal, hoc est, in futuro verbi passivi, quemadmodum Gen. XIII, 11, est יפרדו *ipparedou*, tertia persona pluralis ejusdem generis ac temporis; ubi vulgatus Interpres scripsit, *divisique sunt :* quoniam Hebræi persæpe futuro utuntur pro præterito tempore vel præsenti. Hoc autem loco nihil intererat, sive *divisus est* scriberet, sive *dividitur :* quum Sacer Scriptor Moses vellet intelligi, rem a se narrari, qualis esset reipsa, et qualis ab omnibus esse nosceretur, quum hæc litteris proderet. Neque alia de causa usus est vulgatus Interpres verbo præsentis temporis, quam quod probe nosset, Mosem hoc loco docere, et quid stante Paradiso, et quid sua adhuc ætate cerneretur. Itaque illud præterito imperfecto expressit, istud præsenti tempore. « Et fluvius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum Paradisum, qui inde dividitur in quatuor capita. » Quod si Mosis ipsius temporibus Paradisus, sive Paradisi amœnitas non divideretur, imperfecto præterito tam illud exprimendum fuit, *dividebatur,* quam quod præcessit, « egrediebatur ad irrigandum Paradisum. » Itaque græca lectio minus est accurata, quæ verbum utrumque in præsenti ponit : Ποταμὸς δὲ ἐκπορεύεται ἐξ Ἐδὲμ, ποτίζειν τὸν παράδεισον· ἐκεῖθεν ἀφορίζεται εἰς τέσσαρας ἀρχάς.

At quisquis vertit, *dividebat se*, is nec Grammaticæ Hebrææ leges observat, dum verbum Niphal vertit per Hithpael, et a Mosis sententia longe aberrat, qui rem suis adhuc temporibus exstantem vult hoc verbo intelligi, non quæ primis illis dumtaxat diebus exstitisset. Consultissime igitur vulgatus Interpres vertit *dividitur*, et post illum etiam Xantes Pagninus: « Et inde dividitur, inquit, et est in quatuor capita: » non autem, ut aliis perperam placuit, *et erat*. Aliquid enim certe tunc superfuisse de pristina Paradisi amœnitate, quum hæc scriberentur a Mose, hic locus aperte significat: siquidem illa proponitur ab ipso Mose in exemplum, ex quo judicari possit de amœnitate agri Sodomitici, priusquam hic a Deo vindice desolaretur. Gen. XIII, 10: « Elevatis itaque Lot oculis vidit omnem circa regionem Jordanis, quæ universa irrigabatur antequam subverteret Dominus Sodomam et Gomorrham, sicut Paradisus Domini, et sicut Ægyptus. » Nihilo minus, inquam, oportet tunc exstitisse vestigia amœnitatis Paradisi, quam erat Ægypti amœnitas ante oculos; siquidem utraque ex æquo in exemplum proponitur.

Qui verbum illud, *dividitur*, aliter interpretati sunt hactenus, nemini erudito, ac ne sibi quidem ipsis fortassis satisfecerunt. Existimarunt enim illi, sive fluvium Paradisi, postquam ex eo egressus esset, perfunctus rigationis officio, sive Jordanem ipsum, postquam in Asphaltiten se lacum immersit, terram subire, et aquas suas in venas quatuor statim ibi dispertire, et in totidem fluviorum capita occultis sub terram meatibus derivare. Atqui profecto res est ea prorsus incredibilis: quum et in Arabicum sinum, qui proximus est, elabi aquas Jordanis multo verisimilius sit, et, quod est magis consideratione dignum, sit illa quæ fingitur aquarum Jordanis sub terris partitio hujusmodi, ut nec consignari eam litteris a Sacro Scriptore, nec sciri ab Israelitis quidquam attineret, etiamsi vera foret: et si se condit in terras amnis aliquis, ex quo capita quatuor illa emicent, non *inde* ubi se condit, sed longe inde ex subterraneo aquarum specu, unde emergit, *dividi* dicendus esset; nec denique verisimile sit, quatuor illa flumina, Tigrin, Euphratem, et alia duo, in suis quæque capitibus æquare dumtaxat quartam partem Jordanis, qualis quantusque est, ubi irrigat Paradisum. Euphratem certe « a suis magnum principiis » esse perhibet testis αὐτόπτης, jam antea laudatus, P. Philippus Carmelita, in Itinerario Orientali, pag. 145, ubi et Tigrin refert « in suo fere principio mœnia Diarbekir nobilis in Mesopotamia civitatis alluere. »

Narrat quidem Plin. VI, 32, esse Arabiæ mediterraneæ oppidum « Urannimal, juxta flumen, per quod Euphratem emergere putant. » Sed dum eo verbo utitur, *putant*, id sibi videri incredibile profitetur. Quin etiamsi fieri istud posse Physici rationibus suaderent, tamen nemo sua-

debit quidquam causæ fuisse, quamobrem doceret Israelitas suos tam diligenter tamque accurate Moses, quo Jordanis aquæ evaderent, postquam has Asphaltites lacus ebibisset. At erat inculcandum iisdem, neque amœnitatem Armeniæ, quam Tigris et Euphrates alluunt, neque rigua et ubertatem Arabiæ Felicis, quam præterfluunt Phison et Gehon, ad ubertatem et amœnitatem accedere Paradisi ac Terræ sanctæ, quo perducendi erant; quum dispertita esset in quatuor amnes amœnitas illa, quam unus per se Jordanis integram exhiberet. Aquis irrigua regio Israelitis semper in votis fuit, ut ex multis locis constat Exodi, Numerorum ac Deuteronomii. Eam ob rem amœnissimi fluvii facta hic a Mose mentio est; quum alioqui ad peccatum Adæ narrandum nihil illa pertineret. Satis enim fuisset commemorari lignum Adæ alterum datum fuisse ad vescendum, vetitumque eidem alterum.

*In quatuor capita.* Hoc est, in quatuor initia fluviorum. Unde postea subjicit Moses : « Et nomen fluvii secundi : nomen vero fluminis tertii : fluvius autem quartus. » Capita autem hæc quatuor idcirco a Mose commemorantur, ut diximus, quoniam doceri vellet Israelitas, terram illam, in quam deducturus eos esset, sedem olim Paradisi fuisse, atque etiam tum esse : præ qua non esset alia sive ad Aquilonem, ubi Tigris et Euphrates fluunt, sive ad meridiem desideranda, ubi Gehon et Phison Arabiam Felicem circumeunt : siquidem non haberent eæ regiones nisi suam singulæ partem amœnitatis illius, quæ collecta et integra esset in loco voluptatis, et in Paradiso, hoc est, in parte Terræ sanctæ. Alioqui nihil magis attinebat fieri hoc loco mentionem Tigris et Euphratis, aliorumque fluviorum, quam Sequanæ vel Rheni; nisi hoc Moses spectavit, dum scriberet. At horum ille mentionem idcirco facit, quoniam probe scirent Israelitæ, amœnissimas prædicari regiones, quas amnes isti in suis capitibus alluerent; et essent iidem amnes pari intervallo ab eo loco remoti, in quo Moses dictabat Genesim, atque hoc inprimis caput de Paradiso : ita ut essent bini, Tigris et Euphrates, ad Aquilonem, comparate ad eum locum; ad Austrum vero, Phison et Gehon.

*In quatuor autem capita*, sive fluviorum initia, dixit valde apposite, ne totos integrosque fluvios intelligeremus, quales quantique se in mare exonerant, receptis multis aliis amnibus; sed quales in ipso sui cursus initio et capite sunt, vel sub initium, antequam aliis fluminibus augeantur. Nam Tigris certe, ubi celeriter fertur, jam non est ibi amœnus, sed circum caput dumtaxat, ubi tardior fluit, quemadmodum ex Plinio dicemus inferius. De amœnitate Ægypti, quum irrigatur a Nilo, nihil similiter dicit hoc loco; quoniam eam dumtaxat amœnitatem prædicat, quæ similis esset amœnitati fluvii per Paradisum labentis, hoc est, amœnitati fluvii circa initium suum sive caput. Caput autem Nili quodnam aut

ubi terrarum esset, erat tunc incompertum; nec nobis ipsis, nisi sæculo Christi ipso decimo septimo jam adulto, paulo ante nostram ætatem, innotuit.

*Quatuor capita*, in quæ *dividi* fluvius dicitur *inde*, hoc est, ex ipso Paradiso, dicere Tigrin esse et Euphratem; ita ut ex his duo censeantur, quos habent ambo alveos, longe priusquam conjunctis aquis immeent in Paradisum (quem propterea scriptores isti in Babylonia collocant); alia vero duo, alvei illi sint, per quos mari iidem amnes illabuntur, postquam iterum se diffiderunt extra Paradisum; et horum uni Phison, alteri Gehon nomen tribuere; sive iste occidentalis sit, alter orientalis, ut Calvino, ac deinde Scaligero placuit, aliisque; sive e converso Gehon orientalis dicatur, occidentalis Phison; est hoc dicere, Sequanam proxime antequam Parisios subeat, accepto jam amne Matrona, « inde dividi in quatuor capita » fluviorum; quorum duo sint Sequana et Matrona leucis supra Parisios duabus in unum amnem illum confluentes; duo alia, alvei duo, quos idem fluvius efficit, sive ad Pontem Mariæ qui dicitur, sive ad Pontem novum; quantumvis nullum aliud quam Sequanæ nomen utrique huic alveo vel fuerit aliquando, vel etiamnum sit. Quod est profecto, si quid unquam fuit, dictu absonum. Nemo enim, aut confluentes amnes duos, ubi confluunt, ibi capita fluviorum esse si dixerit, aut brachia, in quæ se rursum findit amnis unus, capita duorum amnium nuncupaverit, inveniet apud cordatos fidem.

Quod si Paradisus ad alveum situs est, quem Tigris et Euphrates simul efficit, ut isti volunt, hoc est, inter eum locum, ubi hi duo fluvii consociantur, eumque, ubi ipsorum fluenta, antequam in sinum Persicum se evolvant, iterum separantur; quorsum hic, amabo, mentio fit a Mose quatuor capitum, si nihil ea sunt aliud, quam amnis unus e duobus exsistens jam a multis supra leucis, et idem unus post multa passuum millia rursum se findens? Nulla profecto causa fuit commemorandi sive confluentem illum, sive hanc fissuram. Satis omnino fuisset dici, fluvium quo Paradisus rigaretur, Euphratem et Tigrim esse, ubi unum efficiunt alveum, priusquam mare subeant. Cætera essent plane superflua ac redundantia, nec digna proinde Sacro Scriptore. At si sunt reipsa flumina quatuor diversa, magna causa aliqua fuisse potest existimari, quamobrem et nomina eorum indicarentur et situs. Phisonem vero tam esse distinctum flumen a Gehone, quam ab utroque differt Jordanis, satis aperte docet Sacer Scriptor libri Ecclesiastici xxiv, 35, quum e quinque fluminibus primo loco Phisonem, postremo Gehonem appellat. Nec potuit igitur Moses, nec voluit, unius fluminis alveos duos pro duobus fluminibus ponere. Præsertim quum neque ab ipso Ptolemæo, V, 20, alio nomine quam Tigris, sive ostium ejus orientale (quod Plinio

septemtrionale est), sive occidentale, appelletur, neque etiamnum aliud nomen habeat uterque alveus sejunctim, quam quod habet idem ipse plenus et integer, antequam findatur, efficiatque in ostio insulam. Nam utrobique *Schat el Arab*, hoc est, fluvius Arabum nuncupatur.

Præterea olim, hoc est, saltem Mosis ætate, extra geminum illum Tigris alveum, Euphratem se peculiari ostio effudisse in mare, testis est Plinius, VI, 32, ut dicturi sumus inferius. Ergo propior fuit Euphrates terræ Hevilath, quæ Phisone amne circumcingi dicitur, quam alveus ille uterque, quem recentiores quidam pro Phisone et Gehone obtrudunt. Non possunt igitur ambo isti alvei esse Phison et Gehon, aut ex quatuor capitibus, quæ hic a Mose memorantur, capita duo ibi esse.

Quantumvis denique hoc loco se torqueant qui a nobis dissident, nunquam efficient, ut hoc loco *capita*, quæ sunt hebraice רשים *raschim*, et in græcis exemplaribus ἀρχαὶ, suadeant alio sensu ab aliquo probato scriptore sumi, quam quo ab Horatio vox *caput* accipitur, Sat. I, 10, ubi *Rheni luteum caput* appellat; et a Virgil. Georg. IV, 319, *sacrum caput amnis;* aut quo denique Plinius, XXXI, cap. 19, *caput amnis Danubii* dixit, et VIII, 39, *Nili caput.* Unde etiam Severianus Gabalensis, Homil. v in Hexaem. et Michael Glycas in Annal. parte I, pag. 75, ἀρχὰς istas πηγὰς esse dixerunt: ὁ ἐξερχόμενος ἐκ τοῦ Παραδείσου ποταμὸς, inquit iste, vulgari errore fluvium a Mose dici divisum arbitratus, εἰς τέσσαρας ἀρχὰς μερίζεται, τουτέστι πηγὰς, ἀφ' ὧν οἱ τέσσαρες ποταμοί· « Fluvius qui de Paradiso egreditur, in quatuor capita dividitur, id est, in totidem fontes, ex quibus flumina quatuor oriuntur. » Neque enim certe aliud *capita*, nisi fontes et initia fluviorum sunt. Nec litteris modo imbutus quisque, sed et quilibet e vulgo sic sentit et loquitur. Inde et cognomen nobilis in Armorica familiæ, *a Capite Fontium* dictæ latine, gallice *Cheffontaines*, Aremoricæ *Penfuntuniou.*

*In quatuor capita.* Hebraice, והיה *ve haïa, et erat*, inquit aliquis. At rectius multo Pagninus, *et est.* Nam omnia deinceps per verba præsentis temporis hic exprimuntur; quoniam res Moses describit, ut erant illæ tunc, quum hæc litteris consignaret. Ille autem hebraismus, illa verbi geminatio, « dividitur, et est in quatuor capita », omnino eleganter dividi et perduci usque in eas regiones Paradisi amœnitatem exprimit. Gallice istam versiculi decimi partem, in quo tota hujus loci difficultas est, recte converteris: *Pour arroser le jardin de délices, lequel est (aujourd'hui) partagé vers quatre sources.*

§ 5. *Explicatio versus undecimi et duodecimi.* XI : « *Nomen uni Phison : ipse est qui circuit omnem terram Hevilath, ubi nascitur aurum.* » XII : « *Et aurum terræ illius optimum est : ibi invenitur bdellium, et lapis onychinus.* »

Eo ordine fluvii quatuor hic appellantur, quem situs eorumdem postulat : ducto nimirum initio ab iis duobus, qui sunt versus meridiem; deinde appellatis duobus illis qui sunt ad Aquilonem. Ac primo quidem loco nominatur is qui est in Austrum remotissimus; deinde is qui in eodem tractu est propior Judææ. Postea transit ad eum qui est remotissimus in Boream et in exortum solis æstivum ad oram sinus Persici ; et inde ad citimum venit, seu proximum Palæstinæ, qui est Euphrates. Scriptor Sacer libri Ecclesiastici, in his amnibus appellandis, non situs, sive loci, sed dignitatis ordinem quemdam servare videtur, dum Phisonem primo loco nominat, deinde Tigrim; mox Euphratem, quem Tigris et rigua ea ætate absorberent; postea Jordanem : postremo loco velut minimum omnium, Gehonem. Eccl. XXIV, 35 : « Qui implet quasi Phison sapientiam, et sicut Tigris in diebus novorum. Qui adimplet quasi Euphrates sensum; qui multiplicat quasi Jordanis in tempore messis. Qui mittit disciplinam sicut lucem, et assistens quasi Gehon in die vindemiæ. » Procedit oratio a die novorum, ad tempus messis, et inde ad diem vindemiæ. At non exigua certe esse hæc flumina, Phison et Gehon, Siracides his verbis significat : qui alioqui dicendus esset, ut annotat Bellarminus, inepte comparasse summam affluentiam divinæ sapientiæ exiguis amnibus ; et eosdem amnes exiguos conjunxisse cum celebratissimis fluminibus, Tigri et Euphrate.

*Phison.* Illud est quod *flumen Achana* a Plinio appellatur, VI, 32, in descriptione Arabiæ. Nam hunc scriptorem unum idcirco hic sequimur, quoniam ei cum Sacris Litteris in hac parte mirifice convenit, et iisdem in hac quæstione explanandis egregiam lucem affert. Est enimvero accuratissima illa descriptio Arabiæ, quam Plinius exhibet : accepta nimirum, ut ipse testatur, tum ex Dionysio terrarum orbis situs diligentissimo scriptore, quem ad computanda omnia in Orientem præmiserat Cæsar Augustus, ituro ad Parthicas Arabicasque res majore ejus filio Caio Cæsare; tum ex scriptis a Juba rege voluminibus ad eumdem Caium Cæsarem de eadem expeditione Arabica. Sic igitur Plinius loco citato, ducto initio ab intima parte sinus Persici, factoque inde progressu versus oppositam occiduo soli oram ejusdem sinus Persici : « Nunc a Charace dicemus oram Antiocho Epiphani primum exquisitam. Locus ubi Euphratis ostium fuit. Flumen Salsum. Promontorium Chaldone. Voragini similius pelagus quam mari, per quinquaginta millia passuum oræ. Flumen Achana. Deserta centum mill. pass. usque ad insulam Icharam. » Nullum

autem amnem, qui se in Rubrum mare, hoc est, in Arabicum sinum effundat, Plinius commemorat; quum in Arabiæ tamen descriptione præsertim nihil eo dici accuratius aut copiosius possit. Minores aliquot amnes in mediterraneo positos prætermisisse potest videri, quod illi distraherentur in rigua. Nam Sabæos idem memorat, cap. eodem, « ditissimos sylvarum fertilitate odorifera, auri metallis, agrorum riguis. » Hos duos amnes unus descripsit annotavitque in suis tabulis geographicis ex Plinio delineatis P. Bertius.

Quod si quis autem miretur, fluvium *Achana*, vel, ut in MS. nostro legitur, *Achanum*, a Plinio appellari eum, qui a Mose Phison vocetur, desinet ille mirari, quum didicerit, Chrysorrhoam pariter Damasci fluvium a Plinio eum vocari, qui Abana et Pharphar, vel alterutro nomine nuncupatur, Reg. IV, 5, 12. Quæcumque sit autem vocis illius originatio, partem illam Arabiæ hic amnis circumfluit, quam odoriferam ac divitem, et Beatæ cognomine inclytam Plinius appellat, V, 12, ut apertius constabit ex his quæ dicturi sumus inferius. De situ Arabiæ totius, cujus in parte septemtrionali sunt fluvii illi duo de quibus est in præsenti quæstio, notanda sunt obiter verba ejusdem scriptoris, VI, 32, ubi eamdem cæli partem spectare, et similis esse Italiæ magnitudine Arabia dicitur. « Ipsa vero, inquit, peninsula Arabia inter duo maria, Rubrum Persicumque, procurrens, quodam naturæ artificio ad similitudinem atque magnitudinem Italiæ mari circumfusa, in eamdem etiam cæli partem nulla differentia spectat. »

*Qui circuit*. Sic versu 13, *qui circumit*. Quod quidem verbum dici non potest nisi de eo amne, qui regionem aliquam suo ambitu veluti quodam sinu complectatur. Id vero de gemino Tigris ostio dici certe non potest. Quam enim alterutrum terram amplectitur, hanc neque proprie circuit, et insula ea est, neque Æthiopia autem est, neque Hevilath.

*Omnem terram Hevilath*. Geminus in Genesi vir nomine Hevila se offert, et suum uterque ei, quam primum insedit, nomen regioni dedit. Alter, filius Chus: Gen. X, 7: « Filii Chus: Saba, et Hevila, et Sabatha, et Regma, et Sabatacha. Filii Regma: Sabo, et Dadan. » Alter filius Jectan, fratris Phaleg, Gen. X, 29. Hunc habitasse apparet, ex Gen. X, 30, et XI, 2 (sed ante linguarum confusionem), ad exortum solis æquinoctialem, respectu Terræ sanctæ: illum autem, quum fuerit filius Chus, et frater Saba, in ea parte Arabiæ Felicis, quæ intimum fere recessum Persici sinus attingit: infra Chus, hoc est, infra regionem de patris nomine appellatam, ab aliis Æthiopiam: magis ipso nimirum recedente in Austrum vel in exortum solis hybernum. Et hæc regio nunc a Mose spectatur, quæ a filio Chus nomen habet, non altera, quæ a filio Jectan fortassis cognominata est: tum quia in ista nullus amnis est, aut nullus

certe dignus memoratu, siquidem neglectus a Plinio est, tum quia quam Moses nominat, ea vicina est, ut diximus, Æthiopiæ, cui Chus Hevilæ pater nomen dedit. Alterius, sive prioris Hevilæ, mentio est, Gen. xxv, 18, ubi de Ismaele scriptum est: « Habitavit autem ab Hevila usque Sur, quæ respicit Ægyptum introeuntibus Assyrios, » sive in itinere ad Assur. Et Reg. I, 15, 7: « Percussitque Saul Amalec ab Hevila, donec venias ad desertum Sur, quæ est e regione Ægypti. » Nam hæc Hevila sita fuisse videtur latere meridionali Maris mortui, sive lacus Asphaltitæ. Sed verius arbitramur, ab Hevila filio Jectan nulli datum esse regioni nomen, et hanc aliunde appellationem eam accepisse: quod ille non alibi quam in terra orientali, ubi Messa est, cum patre habitasse videatur, usque ad profectionem in terram Sennaar.

*Ubi nascitur aurum.* De auro Arabiæ testis est unus instar omnium David, Psal. LXXI, 10, 15: « Reges Arabum et Saba dona adducent..... Et dabitur ei de auro Arabiæ. » Vide et Ezech. XXVII, 21, 22. Vulgatum interpretem veluti divino afflatum numine credas præsagisse animo fore, ut Phisonem aliqui in Tigri quærerent. Quos ut ab eo errore avocaret, scripsit de sententia Mosis, *Ubi nascitur aurum;* ne de Tigris littore cogitarent, ubi aurum non gigni in confesso est.

12. *Ibi invenitur bdellium.* De bdellio Plinius, XII, 19: « Bdellium... nascitur et in Arabia, Indiaque, et Media, et Babylone. » Gummi genus est, quod in officinis hodie, ut plerique existimant, *l'Anime* nuncupatur.

*Et lapis.* Hebraice, אבן *heben.* Quæ vox proprie lapidem, aut lapideum quidlibet, non gemmam, designat.

*Onychinus.* Plinius XXXVI, 12: « Onychem etiam tum in Arabiæ montibus, nec usquam aliubi, nasci putavere nostri veteres. » Et paulo post, crateras, unguentis asservandis aptos, ex eo lapide commendat, priscis temporibus « ex Arabia tantum advehi solitos. » Quum autem bdellii et onychini lapidis mentio hic fit, et « aurum terræ illius optimum » esse prædicatur, non tam illius terræ, quam ipsiusmet Palæstinæ, ea commendatio est, quæ sita ibi esse dicitur, unde negotiatio expedita nec longi itineris in ditissimas provincias sit. Alioquin enim quorsum Arabiæ et Æthiopiæ tanta prædicatio a Mose fieret, et hoc præsertim loco?

### § 6. *Explicatio versus tertii decimi: « Et nomen fluvii secundi: ipse est qui circumit omnem terram Æthiopiæ. »*

Prius est istud e duobus superius a Plinio memoratis fluminibus, *flumen Salsum.* Quod nomen non adjectivum est, a salsitudine derivatum, sed proprium ac barbaræ originationis; æque atque ille, qui est in Carmania, vicina Persidi regione, amnis *Salsos*, apud eumdem, VI, 28. Unde a

nobis, nihil tunc certe de Paradiso terrestri cogitantibus, quum hunc Plinii locum primo ederemus, majuscula priore littera scriptum est nomen illud, *Salsum*.

Phisonis nomen occidentali alveo Tigris amnis, Gehonis orientali, tribuit cum aliis nonnullis, ex mera conjectatione, Kircherus, in descriptione turris Babel, pag. 13. Sed eam opinionem jamdudum Bellarminus refellit, libro de Gratia primi hominis, cap. 12, et Nicolaus Abramus, libro de fluviis et loco Paradisi, pag. 44, ubi hanc *inanem et futilem* sententiam vocat.

Gehonem vero Nilum esse nemo, opinor, in Sacris Libris paulum modo versatus suspicabitur. Nilum enim aut Nili alveum potius, flumen Ægypti ibi appellatum video, Isai. VII, 18, et alibi: flumen Æthiopiæ, nusquam. Quinetiam Mosis ætate non fuit Nilus Hebræis cognitus, nisi ex parte exigua: alveum nimirum unum duntaxat illi novere; sive ostium Taniticum appellatum. Quoniam tunc et Tanis regia Pharaonis, et Taniticum Nili ostium, nondum Pelusiaco vel exorto, vel facto, ultimum versus orientem fuit: uti ex Psalmo, LXXVII, 12, 43, haud obscure colligitur: quandoquidem patrata a Mose prodigia, edita fuisse perhibentur *in campo Taneos*: et ex Isai, XIX, 11, 13, ubi « principes Taneos, consiliarii Pharaonis » vocantur. Neque ipsum proinde Ægypti regnum, ultra regiones, quæ orientale Nili, seu Tanitici ostii littus spectarent usque ad mare Rubrum, et locum ubi se Nilus findit in Delta, saltem sub Mose, pertinuit. Nam id nobis quidem apertissime constare videtur, ex eo quod narrant Sacræ Litteræ, Exod. X, 18, 19: « Egressusque Moyses de conspectu Pharaonis, oravit Dominum. Qui flare fecit ventum ab occidente vehementissimum, et arreptam locustam projecit in mare Rubrum; non remansit ne una quidem in cunctis finibus Ægypti. » Nam ex ista narratione colligimus, cunctos fines Ægypti inter ostium Nili maxime orientale et mare Rubrum fuisse circumscriptos, et eosdem satis angustos: alioquin e finibus Ægypti, si Delta, et quod magis occidentale est, ut Alexandria, ad Ægyptum pertinuisset, non omnes locustæ in mare Rubrum, sed in ipsa septem ostia Nili conjectæ vi venti fuissent ex parte maxima.

Deinde quoniam unicus ille Nili alveus esset tunc notus Hebræis, et idem limes Ægyptiacæ sub Pharaone ditionis, idcirco nullo nomine proprio Nilus in Pentateucho, sed tantummodo communi appellatione, ac numero singulari flumen nuncupatur, vel amnis. Quo nomine singularis numeri unicum Taniticum, ut diximus, proximum tunc Palæstinæ alveum, Moses designavit. Neque ipso etiam consequente ævo, quum a Syene et Memphi, et loco ubi Alexandria est, atque Pelusio, fluvius ille Judæis innotuit, ullum ei propterea peculiare nomen Libri Sacri dede-

runt : sed quot fuere ostia, totidem appellavere *flumina Ægypti*, ut Isai. VII, 24; Ezech. XXIX, 3, 4, 10; XXX, 12, et XXXII, 2. Neque in Ægypto etiam ei fluvio Nili nomen fuit, ipsa Homeri ætate, annis amplius quingentis post Mosem : sed Ægyptus et ipse appellatur : quod etiam Plinius annotavit. Nec denique Nili nomen ante duodecim reges, e quibus unus Psammetichus fuit, sub Manasse rege Juda, videtur inventum.

Ægypti partem illam duntaxat, quam assignavimus, notam fuisse Israelitis Mosis ætate, nemo mirabitur, qui quidem meminerit, ipsis Salomonis temporibus, ultra Saba, quod mare Persicum contingit, inter Phisonem ac Gehonem amnes, regiones remotiores fuisse iisdem incognitas, teste ipsomet Christo Domino, qui, Luc. XI, 31, reginam Saba venisse perhibet *a finibus terræ*.

Denique perangustos fuisse fines Ægypti Mosis temporibus, nec alios, quam quos definivimus, suadet nomen *provinciæ*, quo ditionem illam designant filii Jacob, Gen. XLII, 30 : « Locutus est nobis Dominus terræ dure, et putavit nos exploratores esse provinciæ. » Ex quo haud temere conjicimus, Dynastias Thebæorum regum, Diopolitarum, Memphitarum, Thinitarum, et Elephantinorum, a scriptoribus otiosis fuisse confictas. Certe (quod nunc potissimum quæritur) inter *capita quatuor*, seu flumina, hic a Mose descripta, Nilum annumerari non posse, ex dictis perspicuum est.

Quum autem Æthiopiam ex his quæ mox dicenda sunt, partem Arabiæ esse, constare necesse sit; quis est, qui, quin fluvius ibi repertus ipse sit Gehon, deinde ambigat? Sunt duo in eo tractu qui quæruntur fluvii, a Plinio commemorati, ut vidimus. Ibi sunt, ubi esse Phisonem et Gehonem oportet; hoc est, non longius a Terra sancta, quam Tigris et Euphrates; iidemque tam noti Israeliticæ genti, annis etiam ipsis pæne supremis Antiochi Epiphanis, quo tempore scriptus est liber Ecclesiastici, quam isti duo notissimi omnibus celebratissimique amnes. Hæc sunt igitur *flumina Æthiopiæ*, de quibus Isai. XVIII, 1 : « Væ terræ cymbalo alarum, quæ est trans flumina Æthiopiæ. » Et Sophon. III, 10 : « ultra flumina Æthiopiæ. Inde supplices mei, filii dispersorum meorum deferent munus mihi. » Utrobique enim Æthiopia est כוש *Chus*, de qua mox dicemus.

Quod autem hic Æthiopiæ, idem *flumen Arabiæ* a Plinio appellatur, XXXII, 4, visumque Jubæ regi narrat, et quadringentorum circiter pedum latitudinis fuisse haud procul mari indicat, his verbis : « Juba in his voluminibus, quæ scripsit ad C. Cæsarem Augusti filium, de Arabia, tradit cetos (τὸ κῆτος) sexcentorum pedum longitudinis, et trecentorum sexaginta latitudinis in flumen Arabiæ intrasse. » Ecquod enim aliud « flumen Arabiæ » visum Jubæ regi, quam flumen Æthiopiæ Arabicæ,

potest esse? Nam quid Æthiopiæ nomine intelligi in Sacris Libris oporteat, videamus. Id enim quum constiterit, de situ Gehon et Phison nullus supererit ambigendi locus.

« Qui circumit omnem terram Æthiopiæ. » In hebræo, « omnem terram כוש *Chus.* » Utroque, *Chus* et *Æthiopiæ* nomine, in Sacris Libris Veteris Testamenti pars Arabiæ designatur, quæ Persico sinu alluitur, ab ortu æquinoctiali opposita intimo fere recessui sinus Arabici, ipsique terræ Madian. Habac. III, 7: « Pro iniquitate vidi tentoria Æthiopiæ, turbabuntur pelles terræ Madian. » Ubi Æthiopia hebraice est, כושן: *tentoria* vero, σκηνώματα, Arabes Scenitas designant, uti appellantur a Plinio, V, 12; sunt enim σκηναὶ *tentoria* e pellibus. Hæc Æthiopia est juxta Saba, quæ pars est Arabiæ Felicis, Isai. XLIII, 3: « Dedi propitiationem tuam Ægyptum, Æthiopiam et Saba pro te. » Sunt autem Sabæi, inquit Plinius, « Arabum propter thura clarissimi, » iidemque « ad utraque maria, » hoc est, ad Arabicum sinum Persicumque, *porrectis gentibus.* Præterea Paralip. II, 21, 16: « Suscitavit Dominus contra Joram spiritum Philisthinorum, et Arabum, » qui confines sunt Æthiopibus. Sic ubicumque כוש *Chus*, vel Æthiopia, in libris Veteris Testamenti occurrit, Æthiopia hæc Arabica est.

Hinc Mosis uxor *Æthiopissa* כשית *Chusith* nuncupatur, Num. XII, 1. Alteram enim hanc uxorem, diversam a Sephora Madianitide fuisse, non Vulgatus tantum Interpres, sed et hebraica oratio, quæ est eo loco paulo fusior, aperte demonstrat his verbis: « Locutaque est Maria et Aaron contra Moysen, propter uxorem Æthiopissam, quam ceperat, quia uxorem Æthiopissam acceperat. » Ubi etiam in hebræo est articulus demonstrativus ה præfixus nomini, הכשית *Hachusith*: quemadmodum in græco, τῆς Αἰθιοπίσσης; qui nimirum articulus alteram hanc a Sephora fuisse conjugem Mosis etiam ipse suadet. Denique Faustum Manichæum ita sentientem Augustinus, XXII, 4, ne verbo quidem uno refellit; quamvis nihil in eo, quod quidem vel tenui reprehensione dignum sit, prætermittat. Æthiopia igitur, sive כוש, cujus Sacri Libri meminere, hoc situ collocanda est, qui a nobis designatur: e regione quidem Madian illius civitatis, quæ est orientali latere maris Rubri; sed longo terrarum spatio disjuncta ab altera cognomine Madian regione, quæ est in terra Moab.

Egregie sane peritos in hebræa lingua, et in nominibus ex ea derivandis, oportet eos esse, qui *Chus* esse Susianum putant: quum ex כוש *chus*, deduci שושן *Susan* certe non possit, quod nomen est Susorum; unde Susiana, apud Estherem, Nehemiam, Danielem. Josephus ipse, Antiq. I, 7: « Ut Ægyptios, inquit, Misraim etiamnum vocamus, sic

Æthiopes, quibus Chus præfuit, nunc quoque tam a seipsis, quam ab Asianis omnibus Chussæi, Χουσαῖοι, nominantur.» Non igitur Chussæi Susiani sunt, de Josephi ipsius sententia; qui Susianæ nomen, quod est multis sæculis ejus ætate vetustius, ac proinde tunc notissimum omnibus, negat Chussæis convenire, quum eosdem alio quam Chussæorum nomine negat agnosci. Nedum vero nomen Cossæorum huc pertinet, qui sunt Susianis magis orientales, atque adeo remotiores a terra Chus, sive Æthiopia. Horum omnium situm describit Plinius, VI, 31 : «Susianen ab Elymaide disterminat amnis Eulæus. Susianis ab oriente proximi sunt Cossæi.» Et mox : «Infra Eulæum Elymais est, in ora juncta Persidi, a flumine Oroati ad Characem..... Pars ejus maxime invia, Characene vocatur ab oppido, Arabiæ claudente regna.» Sed de Phisone et Gehone satis, ac de ipsa Æthiopia, quam Gehon, teste Mose, circumit.

§ 7. *Explicatio versus quartidecimi : « Nomen vero fluminis tertii, Tigris : ipse vadit contra Assyrios. Fluvius autem quartus, ipse est Euphrates.»*

*Tigris.* De eo amne Plinius, VI, 31 : «Oritur in regione Armeniæ majoris, fonte conspicuo in planitie..... Ipsius (nomen) qua tardior fluit, Diglito : unde concitatur, a celeritate Tigris incipit vocari. Ita appellant Medi sagittam.» Docet ille his verbis aperte contrariam his nominibus duobus significationem subesse : et alteram quidem appellationem a tarditate repeti, alteram a celeritate : illam Armenicæ linguæ esse, Medicæ alteram. Nam hebraice חדקל *Hiddekel* sive *Chiddekel* appellatur. Ubi cave illos audias scrutatores etymologiarum, qui Tigris nomen ex hebræo *Chiddekel* volunt derivari : primum quidem, excidente (ut aiunt) littera ח sive *ch :* quam tamen excidere in suis nominibus derivatis lingua ea non patitur. Deinde mutato ד sive *d* in *T :* ק sive *K* in *g :* denique ל sive *L* in *r.* Hac profecto arte quidlibet efficias ex quolibet. At Plinius, longe certior auctor quam Strabo, conceptis verbis docet, Tigrin Medicæ originis esse; neque idem esse Diglito et Tigrim. Nec vero *Diglito* ex *Chiddekel* oriri dixerim; quum sit *Chiddekel* nomen Babylonicum, *Diglito* Armeniacum; ut merito conjicimus, eo quod id nomen non habet amnis extra Armeniam, ubi oritur.

*Ipse vadit.* Hoc est, a suo ipso fonte, sive capite, cursum suum sic dirigit, ut orientalis Assyriis sit. Docet hoc etiam verbo Scriptor Sacer, spectari a se hæc flumina, ut ipse præmonuit, cujusmodi in suis *capitibus*, hoc est, circa initia cursus sui sunt.

«Ipse vadit contra Assyrios.» Hebraice קדמת אשור *Kidemath Assour :* hoc est, ad orientem Assyriorum, sive Mesopotamiæ. Nam, teste Plinio, VI, 30 : «Mesopotamia tota Assyriorum fuit, vicatim dispersa,

præter Babylona, et Ninum.» Itaque Assyrii ad occidentem Tigris fluvii fuere: et ipsa primaria civitas Assyriorum «Ninus, fuit» intra Mesopotamiam, «imposita Tigri, ad solis occasum spectans,» teste eodem Plinio, VI, 16. Vulgato Interprete neminem aut locorum, aut sacræ traditionis, aut hebraici sermonis peritiorem experti sumus, qui suam cuique voci convenientem significationem pro argumenti ratione admodum apposite tribuit. Neque enim *versus Assyriam*, quod pseudo-hebraizantes hoc loco reponunt, idem valet atque contra Assyrios: quo verbo fluere Tigris dicitur ad orientem Assyriorum; ita ut et caput eorum Ninum, et universam ditionem, qualis tunc fuit, dextrorsum habeat, sive ad occasum solis. Itaque *contra Assyrios* idem hic valet atque *ad orientem* Mesopotamiæ: quum tota ditio Assyriorum, ætate saltem illa, qua Moses scribebat, Mesopotamia fuerit; neque illa solummodo, sed et longe postea consequente ætate; quandoquidem Assyrios aliquid ultra Tigrim obtinuisse Sacræ Litteræ nusquam prodant. Similis huic locutio occurrit, tum alibi passim, tum in primis Gen. XII, 8, ubi de Abram sermo est: «Et inde transgrediens ad montem, qui erat contra orientem Bethel, tetendit ibi tabernaculum suum, ab occidente habens Bethel.» Sic Tigris erat seu vadebat orientalis Assyriis, sive (quod idem est) habens ab occidente Assyrios.

Confirmat hanc nostram de Assyriæ veteris situ sententiam egregium Balaami vaticinium, Num. XXIV, 23, 24: «Assumptaque parabola iterum locutus est: Heu, quis victurus est, quando ista faciet Deus? Venient in trieribus de Italia, superabunt Assyrios, vastabuntque Hebræos, et ad extremum etiam ipsi peribunt.» Vaticinatio enim hæc est de clade quam illaturi essent Romani Judæis sub Vespasiano, quum prius devicissent Syriæ et Mesopotamiæ reges, Seleuci posteros: ipso Romanorum imperio postea ruituro. Reges Syriæ Balaam appellat Assyrios, quoniam Mesopotamiæ imperaturi erant, quæ tunc Assyria vocabatur: quemadmodum Hebræos appellat, de nomine sibi tunc noto, qui reipsa tunc erant dicendi Judæi, quum a Vespasiano vastarentur.

*Euphrates.* De fonte Euphratis hæc pauca Plinius, V, 20: «Oritur in præfectura Armeniæ Majoris Caranitide, sub radicibus montis.» Proprio se olim alveo ostioque effundebat in mare. Testis idem Plinius, VI, 32: «Locus, ubi Euphratis ostium fuit.» Verum postea derivatus in Tigrim est, et in agros vicinos. Idem, cap. 31: «Sed longo tempore Euphratem præclusere Orcheni, et accolæ agros rigantes: nec nisi Pasitigri defertur in mare.» Id nomen est amni Tigri circa Ctesiphontem. Inscitiam Hebræi sermonis in Josepho, qui nomen Euphratis ex פרח derivet, quod est *florere*, *germinare*, alii ante nos animadverterunt.

§ 8. *De montibus Armeniæ.*

Gen. VIII, 4, *requievisse Arca* dicitur *super montes Armeniæ*. Hæc sunt juga Antilibani, qua in ortum recedunt, et a Judæa et Jordanis initiis Syriam disterminant. Docet enim hoc verbo Interpres Mosis Latinus, pro sua insigni peritia, regionem eam, quæ Syria a Græcis post confusionem linguarum appellata est, prius Armeniam, quasi Arameniam, vocitatam fuisse, ab Aram filio Sem: et *montes Armeniæ* dictos esse juga illa, quæ diximus, orientalia Antilibani. De his montibus et de Aram vicino cognomine oppido, locutus est etiam Balaam, Num. XXIII, 7: « De Aram adduxit me Balac rex Moabitarum, de montibus Orientis. »

Id vero perquam probabile ex eo fit, quod haud procul certe ab eo loco requievit Arca, ubi facta postea dicitur « habitatio eorum », hoc est, filiorum Sem, « de Messa pergentibus usque Sephar montem orientalem, » Gen. x, 30. Habet autem Messa manifeste nomen a *Mes* filio Aram, Semi nepote. Ergo non locus, ubi requievit Arca, debuit procul ab ea regione distare, cui nomen dedit et Aram, et qui ab Aram sejungi non debuit Mes filius ejus. Nam prima hæc regio est, quam Moses commemorat post locum indicatum, ubi requievit Arca, quasi ei loco proximam: ac proinde ad radices Antilibani, qua respicit austrum et ortum. Sephar enim *mons orientalis* dicitur, haud dubie comparate ad Judæam et Paradisum terrestrem: quemadmodum tota ea regio *orientalis plaga Eden* appellatur, Gen. IV, 6. Nusquam enim in Libris Sacris *oriens* aut *plaga orientalis* de alia dicitur regione, quam de ea, quæ orientalis Judææ et Galilææ est, et a Jordane in solitudinem et Babyloniam usque protenditur. Neque certe verisimile est, sacrum Scriptorem, postquam de eo loco egit, in quo conquievit Arca, præteriturum fuisse silentio iter filiorum Noe, quod longissimum profecto fuisset a montibus Armeniæ Majoris; dicturumque statim postea, factam habitationem esse filiorum Sem juxta Sephar montem, ad exortum solis ex adverso Judææ, nulla mentione facta illius itineris, per leucas ducentas aut eo amplius. Nec simile veri est, iter illud suscepturum fuisse Noe, qua erat ætate, per montes altissimos, aliasque viarum illarum difficultates maximas, ut in terram Sennaar penetraret. Nec demum apparet in narratione Diluvii ulla tempestas aut vis ventorum, quæ Arcam a loco ubi fabricata est ad leucas amplius ducentas disjecerit: a media scilicet Judæa Trans-Jordanica, aut (ut aliis haud recte visum est) a Babylonia, ad montes Majoris Armeniæ.

Deinde quum dicantur filii Noe, Gen. XI, 2, *profecti de oriente*, ut abirent in terram Sennaar, non potuit profecto Moses velle Armeniam Majorem intelligi, nam hæc prorsus examussim comparate tum ad Terram sanctam, tum ad terram Sennaar, Aquilonaris est. Itaque si Armeniam

Majorem Moses intelligeret, diceret haud dubie : « Quum proficiscerentur de Aquilone. » Sic enim gentes superpositas terræ Babyloniæ, sive terræ Sennaar, Jeremias appellat, *cognationes Aquilonis*, xxv, 9. Nec sunt certe audiendi, sed pæne cum stomacho rejiciendi ii, qui ut hypothesi suæ serviant, hebræum מקדם *mikkedem*, posse verti *versus orientem*, vel *ab antiquo*, hoc est, emendari latinum Interpretem censent oportere.

Denique Gen. VIII, 11 : « columba venit ad Noe portans ramum olivæ virentibus foliis in ore suo. » Et Gen. XI, 20 : « Cœpitque Noe vir agricola exercere terram, et plantavit vineam ; » in solo utique quod prius nosset esse vitiferum. Non igitur in Armenia Majore, tum quia soli ingenium, quale esset ibi, nesciret, si procul illud fuit a loco, ubi primi homines habitarunt, tum quia, ut Strabo quidem refert, lib. XI, pag. 527, 528 : Ἐν αὐτῇ δὲ Ἀρμενίᾳ πολλὰ μὲν ὄρη, πολλὰ δὲ ὀροπέδια, ἐν οἷς οὐδ' ἄμπελος φύεται ῥᾳδίως · πολλοὶ δὲ αὐλῶνες, οἱ μὲν μέσως, οἱ δὲ καὶ σφόδρα εὐδαίμονες · καθάπερ τὸ Ἀραξηνὸν πεδίον, δι' οὗ ὁ Ἀράξης ποταμὸς ῥέων εἰς τὰ ἄκρα τῆς Ἀλβανίας, εἰς τὴν Κασπίαν ἐμπίπτει θάλασσαν. « In ipsa autem Armenia multi sunt montes, multæ sunt montanæ planities ; in quibus ne vitis quidem facile nascitur. Multæ etiam convalles ; aliæ mediocriter, aliæ admodum uberes : de quarum numero sunt Araxeni campi, per quos Araxes labens ad extrema Albaniæ in Caspium mare se effundit. » Et D. DE TOURNEFORT, scriptor diligens et accuratus, in libro inscripto *Voyage du Levant*, tom. II, pag. 335 et 336, postquam Armeniam a feracitate plurimum commendavit, deesse ibi oleas ait : « Il n'y manque que des oliviers ; et je ne sais où la colombe qui sortit de l'Arche fut chercher un rameau d'olivier, supposé que l'Arche se soit arrêtée sur le mont Ararat, ou sur quelque autre montagne d'Arménie. Car on ne voit pas de ces sortes d'arbres aux environs ; ou il faut que l'espèce s'en soit perdue : cependant les oliviers sont des arbres immortels. » Non potuit igitur vineam ibi plantare Noe, et inebriari ; aut ramum oleæ virentibus foliis columba ibi tam cito invenire. At Judæa vitibus et oleis, et regio circumjacens, abundavit. *Montes Armeniæ* igitur, de quibus hic sermo est, non sunt in Armenia Majore quærendi, sed in Judæa aquilonari, qua orientalis Antilibani juga Syriamque contingit.

Itaque nulli dubitamus, quin ex altero emendatiore exemplari hebræo, quam quod nunc superest, latinus Interpres Pentateuchum, et hunc præsertim versum rescripserit ; quum in eo ipso versu, qualis nunc hebraice legitur, mendum alterum jamdudum ab eruditis deprehensum fuerit : nempe dies decima septima, pro vicesima septima : עשר יום pro בשבעה־עשרים יום בשבעה. An enim ubi mendum unum in confesso est, scelus est ibidem et alterum suspicari ? An non simili

potuit errore vel fraude fieri, ut pro ארמן, אררט scriberetur? præsertim ab his, qui fortassis perturbatis locorum nominibus sperarent fore, ut abjecta spe Paradisi terrestris inveniendi secundum nativum verborum sensum, allegorice intelligendum eum esse legentes putarent: iidemque Majorem Armeniam assyriace אררט *Ararat*, sed multo postea, appellatam fuisse, ex latino ipso Interprete didicissent, Reg. IV, 19, 37. Certe Mariana noster, in Ezech. XLIV, 15: « Sæpe codices hebræos ex nostris esse castigandos, » haud temere annotavit. Nec videmus certe, cur appellari non potuerint ea Antilibani orientalia juga, montes Arman vel Armeniim, contracte ut ירדן *Jarden* Jordanis, non pro יאור־דן sed pro יאור־עדן: et derivato nomine אדמן ab אדם: ut קרבן a קרב: quemadmodum in eodem omnino tractu prope Jordanem mons Hermon et Hermoniim fuit: חרמונים derivato vocabulo ab חרם: præsertim quum ibi haud dubie Syria incipiat, quæ nomen hebræum habet ab Aram filio Sem, ut dictum est.

Sequuntur in Tractatu integro, unde hæc decerpsimus, expositiones de serpente, de homine facto ad imaginem Dei, de voce Dei deambulantis in Paradiso, de reditu primorum parentum cum Deo in gratiam, de loco sepulturæ Adam, aliæque: sed quamvis paratæ, alibi tamen quam inter Plinianas observationes, edendæ. Faxit Deus Opt. Max. ut sicut adjuvante eo terrestrem Paradisum nos tandem invenisse credimus, sic eodem miserante ob Christi Dei et Servatoris nostri merita, ad cælestem nobis aditus aliquando ingressusque pateat.

FINIS DISSERTATIONIS DE SITU PARADISI TERRESTRIS,
QUI EST EXCURSUS II.

# EXCURSUS III

## DE VARIORUM STADIORUM, APUD GEOGRAPHOS LATINOS, CONFUSIONE.

P. F. J. GOSSELLIN, *Recherches sur la géographie systématique et positive des Anciens, tom. IV, pag.* 321.

*N. B.* Eruditissimi viri, qui temporibus nostris in veteris Geographiæ scientia princeps exsistit, P. F. J. GOSSELLIN, benevola in nos voluntate licuit nobis deprompta ex operibus ejus nonnulla hic fragmenta adjicere, quæ in notulis nostris vix cursim indicare potueramus, et in quibus multos ille Plinii locos ad hunc diem plane obscuros interpretari, sæpiusque etiam restituere conatus est. Hæc, ne quid argumentorum ponderi detrahendi periculum adeamus, in ea ipsa qua scripta sunt lingua tradimus; atque ita Plinii tomo secundo finem imponemus.

« Les Romains, en prenant dans les ouvrages des Grecs toutes les bases de leur géographie, ne se doutèrent pas plus qu'eux de la diversité des stades employés dans l'évaluation des distances qu'ils empruntaient; ils ne distinguèrent pas même le stade qu'Eratosthène et Hipparque avaient dit appartenir exclusivement aux résultats de leurs propres observations : ils crurent tous les stades itinéraires calqués sur la longueur du stade d'Olympie; et, pour les réduire en mesures vulgaires, ils ne firent que compter cent vingt-cinq pas pour chaque stade, et huit stades pour un mille romain. C'est la méthode constante de Pline et de la plupart de ses compatriotes. Ils n'ont pas soupçonné, qu'en travestissant ainsi toutes les anciennès distances, ils allaient les dénaturer, et les rendre méconnaissables aux yeux de la postérité. En voici quelques exemples :

« Eratosthène donnait à la circonférence de la terre 252,000 stades (1). Vitruve (2) et Pline (3), en se servant des mêmes expressions, ajoutent

(1) Eratosth. apud Strab. lib. II, pag. 113, 132.
(2) Vitruv. de Archit. lib. I, cap. 6, pag. 42.
(3) Plin. lib. II, cap. 112, pag. 468, 469.

que ce nombre de stades, réduit en mesures romaines, représente 31,500 milles, c'est-à-dire, 31,500,000 pas.

« Or, comme il est généralement reconnu aujourd'hui que le mille romain était la soixante-quinzième partie d'un degré du grand cercle de la sphère, si l'on divise 31,500 par 75, on trouvera 420; et il en résulterait de deux choses l'une, ou qu'Eratosthène aurait supposé 420 degrés à la circonférence du cercle, ou que le mille romain était contenu, non pas 75 fois, mais 87 fois et demie, dans l'espace d'un degré.

« L'impossibilité d'admettre de semblables suppositions force à reconnaître que Vitruve et Pline confondent ici deux stades de valeurs inégales, qui différaient entre eux dans la proportion de sept à six, c'est-à-dire, qu'ils ont pris le stade d'Eratosthène de 700 au degré pour le stade olympique de 600 au degré. Dès lors, la mesure romaine a dû se trouver d'un septième trop grande; et, en effet, si des 31,500 milles précédents on ôte le septième, il en restera 27,000, lesquels, divisés par 75, donneront les 360 degrés de la circonférence de la terre, et rétabliront l'inexactitude que la méprise des auteurs romains avait fait disparaître, en donnant au périmètre du globe 450,000 milles, ou 1,500 lieues(1) de plus qu'il ne doit avoir.

« Eratosthène ayant mesuré la distance du parallèle de Rhodes à celui d'Alexandrie, la trouva de 3,750 stades de 700 au degré (2), c'est-à-dire, de 5° 21′ 26″.

« Pline (3), rapportant la même observation, dit qu'Eratosthène trouva le parallèle de Rhodes éloigné de celui d'Alexandrie de 469 mille pas.

« Cette somme est la réduction des 3,750 stades précédents, que Pline a divisés par huit, ou, ce qui revient au même, a multiplié par 125 pas, et qu'il a exprimés en nombres ronds, suivant son usage, pour éviter les fractions : mais, pour être exact, il ne faut compter que 468,750 pas, ou 468 $\frac{3}{4}$ milles romains. Or, 468 $\frac{3}{4}$ milles divisés par 75 donnent 6° 15′ de différence en latitude, c'est-à-dire, 53′ 34″ de plus qu'Eratosthène ne l'avait annoncé : donc Pline commet ici la même erreur que dans l'exemple précédent, puisqu'en ôtant un septième de 6° 15′, on retrouvera les 5° 21′ 26″ de l'observation d'Erastothène.

« Cet Ancien avait compté 8,800 stades en ligne droite, depuis le détroit des *Colonnes* jusqu'au méridien de Carthage. Ces stades étaient de 700 au degré, et ils représentaient, sous le trente-sixième parallèle, 15° 32′ 20″ de longitude.

(1) Hic apud Gosselin typographi errore 1,200 legitur pro 1,500. Ed.

(2) Eratosthen. apud Strab. lib. II, pag. 126.

(3) Plin. lib. V, cap. 36, pag. 555.

« En réduisant ces 8,800 stades en mesures romaines, Pline fixe cette distance à 1,100 mille pas (1), lesquels, sous le même parallèle, valent 18° 7′ 44″. Ce résultat d'un septième plus fort que le précédent, annonce clairement que Pline a pris encore ces stades de 700 pour des stades olympiques de 600 au degré.

« Depuis le détroit des *Colonnes* jusqu'à Issus, Agrippa comptait 3,440 mille pas (2), c'est-à-dire, 27,520 stades olympiques, valant, sous le trente-sixième parallèle, 56° 41′ 38″. L'intervalle entre ces points n'étant que de 41° 30′, Agrippa s'est trompé de 15° 11′ 38″.

« Si l'on prend, au contraire, ces 27,520 stades pour des stades de 833 $\frac{1}{3}$ au degré d'un grand cercle, ils borneront l'espace indiqué à 40° 49′ 9″, l'erreur ne sera plus que de 40′ 51″ : et cette grande approximation fait voir qu'Agrippa traduisant en mesures romaines une distance qui était donnée en stades de 833 $\frac{1}{3}$, a confondu la valeur de ces stades avec celle du stade olympique, le seul connu de ses compatriotes.

« Il serait inutile de s'appesantir davantage sur les nombreux exemples qu'on pourrait ajouter à ceux qui précèdent, etc. etc. »

Sequitur variorum stadiorum in mensuras gallicas recentiores conversorum tabula ex eodem opere deprompta, tom. IV, pag. 374, 375.

(1) Plin. lib. V, cap. 6, pag. 436.

(2) Plin. lib. VI, cap. 38, pag. 754. — Voyez, pour l'intelligence de ce passage, nos *Recherches sur le système géographique de Polybe*, tom. II, pag. 8, 9, 10, 13.

# EXCURSUS IV

**Ad ea Plinii verba, lib. III, Proœm. pag. 2 et 3:**

*Quindecim M. pass. in longitudinem, quas diximus, fauces Oceani patent, quinque M. in latitudinem, a vico Mellaria Hispaniæ ad promontorium Africæ Album* (1).

P. F. J. Gosselin, *Recherches sur la géographie systématique et positive des Anciens*, tom. *IV*, pag. 28 *seqq*.

«..... Des auteurs romains ont rapporté des mesures prises dans l'intérieur du détroit.

«Turannius Gracilis, né dans ces cantons, attribuait à la longueur du détroit quinze mille pas romains, ou douze minutes d'un grand cercle de la terre. Cette mesure, prise en ligne droite, est, à très-peu près, la distance de Gibraltar à Tarifa, c'est-à-dire, la longueur de la partie la plus resserrée du détroit, et la seule à laquelle Turannius et la plupart des Anciens ont borné le nom de détroit, que nous prolongeons aujourd'hui jusqu'au cap de Trafalgar. La preuve que Pline, entre autres, n'étendait pas la dénomination de détroit à l'ouest de Tarifa, l'ancienne *Mellaria*, c'est qu'il fixe à cette ville l'entrée de l'Océan Atlantique, en disant (2) *Mellaria, fretum ex Atlantico mari*, pour distinguer cette extrémité du détroit de l'autre extrémité formée par les *Colonnes* près de *Calpe*, où commençait la Méditerranée; et c'est ce qu'il exprime dans la même phrase par ces mots: ..... *Mons Calpe, dein littore interno oppidum Barbesula, etc.*

«Turannius bornait la largeur du détroit entre *Mellaria* et le promontoire *Album* de l'Afrique à cinq mille pas. D'Anville (3), en discutant cette mesure, a cru pouvoir l'employer dans la construction de ses

(1) Confer notas nostras 19, 21, 22 et 23, pag. 2 et 3.

(2) Plin. lib. III, cap. 3, pag. 10.

(3) D'Anville, Mémoire sur *Tartessus* et sur la largeur du *fretum Gaditanum*; Recueil de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres, tom. XXX, pag. 123 seqq.

cartes, pour resserrer le détroit beaucoup plus qu'on ne l'avait fait avant lui; mais les travaux entrepris par les Espagnols depuis quelques années n'ont pas justifié l'opinion du géographe français (1).

« Cornélius Népos et Tite-Live donnaient à la moindre largeur du détroit sept mille pas, et dix mille à sa plus grande largeur (2). L'endroit le plus resserré du détroit, d'après les nouvelles cartes espagnoles, se trouve entre la pointe de Gualmési et celle de Cirès : leur distance est de huit minutes, ou de dix mille pas; elle répondrait à la plus grande largeur indiquée par Népos et Tite-Live.

« Les mesures de Turannius, de Népos et de Tite-Live reparaissent dans Martianus Capella (3); et cet auteur semble s'expliquer plus clairement que Pline, lorsque, distribuant ces mesures d'après l'idée qu'il s'en formait, il assigne à l'endroit le plus resserré du détroit cinq mille pas; à sa moyenne largeur, sept mille; et à sa plus grande, dix mille: mais ces indications ne s'accordent pas davantage avec nos cartes : seulement elles font voir que l'opinion des géographes n'avait point varié dans les quatre cents ans écoulés entre le temps de Pline et celui de son copiste. Doit-on croire que toutes ces mesures soient fausses? doit-on soupçonner les auteurs des cartes espagnoles de donner trop de largeur à la portion occidentale du détroit? ou plutôt ne faut-il pas reconnaître que les courants qui portent l'eau de l'Océan dans la Méditerranée, ont insensiblement doublé depuis vingt siècles la largeur de cette partie du détroit? Ptolémée, en élevant *Exilissa* et la côte méridionale du détroit jusqu'au milieu de l'intervalle dont il sépare *Abyla* de *Calpe*, ne laisse-t-il pas entrevoir que, de son temps, le détroit était moitié moins large qu'aujourd'hui, puisque la pointe de Léona, la plus élevée de la côte africaine, ne dépasse presque plus maintenant la hauteur de Ceuta?

« Cette remarque semble indiquer que la côte d'Afrique a seule cédé aux efforts de la mer. La montagne de Ceuta, par sa position un peu écartée de la direction des courants, n'a pas été entamée : la portion du rivage qu'elle domine se trouve à la même distance de *Calpe*, ou Gibraltar, qu'aux temps de Polybe et de Scymnus de *Chios*, c'est-à-dire, à 120 stades olympiques, ou douze minutes de degré (4). »

(1) Confer notam nostram 21, pag. 3.

(2) Corn. Nep. et Tit. Liv. apud Plin. loc. cit.

(3) Mart. Capella, de Nupt. Philolog. lib. VI, pag. 201.

(4) Scymni Chii, Orbis Descript. pag. 6, vs. 138 et 139, inter Geograph. minor. græc. tom. II.

# EXCURSUS V

Ad ea Plinii verba, lib. III, cap. 3, pag. 11 :

*Carteia, Tartessos a Græcis dicta.*

P. F. J. Gosselin, *Recherches sur la géographie systématique et positive des Anciens, tom. IV, pag.* 14 *seqq.*

« ..... Ce ne fut que vers l'an 639 avant Jésus-Christ, qu'une sorte de hasard fit connaître aux Grecs le détroit des *Colonnes* et l'Océan Atlantique. Hérodote rapporte (1) que des Samiens, partant de l'île de Platée pour aller en Egypte sur un vaisseau commandé par Colæus, furent portés jusqu'au-delà des Colonnes d'Hercule par un vent d'est qui ne cessa pas de souffler, et qu'ils arrivèrent à Tartesse. Comme jusqu'alors ce port n'avait pas été fréquenté par les Grecs, les Samiens firent les plus grands profits sur les marchandises qu'ils en rapportèrent.

« Environ soixante ans après le voyage de Colæus de *Samos*, les Phocéens trouvèrent aussi la route de Tartesse, où régnait Arganthonius, fameux par la longue durée de son règne, par ses grandes libéralités, et surtout par les richesses qu'il tirait des mines abondantes de ses états (2).

« La plupart des géographes modernes se sont occupés de la recherche du lieu où était située Tartesse; mais, comme les Anciens eux-mêmes ont varié sur l'emplacement de cette ville célèbre, sa position est encore une espèce de problème : nous ne devons espérer de le résoudre, qu'en cherchant dans leurs différentes opinions celle qui présentera le plus de probabilités et le plus de liaison avec les faits dont nous avons parlé jusqu'ici (3).

« Eratosthène disait que le pays contigu à *Calpe*, c'est-à-dire, à l'entrée orientale du détroit, portait le nom de Tartesside (4).

(1) Herod. Melpom. lib. IV, § 152, pag. 347.

(2) Herodot. Clio, lib. I, § 163, pag. 77; Plin. lib. VII, cap. 49, pag. 177, 180.

(3) Confer Excursum nostrum XVII, pag. 325 seqq.

(4) Eratosth. apud Strab. lib. III, pag. 148.

« Strabon (1), Mela (2) et Pausanias (3) disent : Quelques auteurs pensent qu'on nommait Tartesse la ville qui aujourd'hui porte le nom de *Carteia*.

« Denys-le-Périégète (4) semble mettre Tartesse près de *Calpe;* Silius Italicus (5) et Appien (6) paraissent croire qu'Arganthonius régnait à *Carteia*.

« Et Pline dit (7) que *Carteia* est la Tartesse des Grecs.

« D'un autre côté, Aristote (8), Strabon (9), Pausanias (10), Aviénus (11), Etienne de Byzance (12), Eustathe (13) rapportent que le *Tartessus* était un fleuve de l'Ibérie, qui, dans la suite, fut appelé *Bætis;* c'est le Wadi-al-Kibir. Ce fleuve avait alors deux embouchures qui renfermaient une île de cent stades, ou d'environ trois lieues de large; et Strabon ainsi que Pausanias ajoutent : *On prétend qu'il y avait autrefois dans cette île une ville nommée Tartesse*. Scymnus de Chio (14) paraît aussi avoir placé Tartesse vers les embouchures du *Bætis*, lorsqu'il dit : *L'or, le plomb et le cuivre de la Celtique arrivent à Tartesse par le fleuve.*

« Une troisième opinion se trouve énoncée avec plus de clarté que les deux premières :

« Eratosthène assurait (15) que le nom de Tartesside s'étendait à l'ouest du détroit, et qu'on l'appliquait aussi à l'île d'Erythie.

« Salluste (16) disait que les Tyriens avaient changé le nom de la ville de Tartesse en celui de *Gadir*.

(1) Strab. lib. III, pag. 151.

(2) Pomp. Mela, lib. II, cap. 6, pag. 203.

(3) Pausan. Eliacor. lib. VI, cap. 19, pag. 498.

(4) Dionys. Perieget. Orbis Descript. vs. 335-337.

(5) Silius Italicus, lib. III, vs. 396.

(6) Appian. Alex. de bell. Hispan. tom. I, pag. 424, 425.

(7) Plin. loc. cit.

(8) Aristot. Meteorol. tom. I, lib. I, pag. 545.

(9) Strab. lib. III, pag. 148.

(10) Pausan. Eliacor. lib. VI, cap. 19, pag. 497.

(11) Ruf. Fest. Avienus, Ora maritima, vs. 225, 283-285; ed. nost. inter Poetas latinos minores, tom. V, pag. 431 et 439.

(12) Stephan. Byzant. de Urbib. verbo Τάρτησσος.

(13) Scymnii Chii Orbis Descriptio, pag. 10, vers. 160-165, inter Geog. min. græc. tom. II.

(14) Eustath. in Dion. Perieg. vs. 334-338.

(15) Eratosth. apud Strab. lib. III, pag. 148.

(16) Tartessum Hispaniæ civitatem, quam nunc Tyrii, mutato nomine, Gadir habent. Sallust. fragment. e lib. II, pag. 378 edit. nostræ. Ed.

« Pline (1), en parlant d'Arganthonius, l'appelle *Gaditain*, et il dit que les Romains donnaient à *Gades* le nom de Tartesse.

« Arrien (2), en rapportant que Tartesse avait été fondée par les Phéniciens, et qu'ils y avaient bâti un temple à Hercule, donne à entendre qu'il regardait Tartesse et *Gadir* comme une seule et même ville.

« Enfin, Aviénus dit et répète que le nom primitif de la ville de *Gadir* avait été celui de Tartesse (3).

« De ces différentes opinions il me semble que l'on peut conclure deux choses :

« D'abord, qu'avant et même quelques siècles après l'arrivée des Tyriens dans ces cantons, le *Wadi-al-Kibir* d'aujourd'hui portait le nom de *Tartessus*, et qu'il communiquait celui de Tartesside à toute la contrée environnante ; comme lorsque les Tyriens eurent changé le nom de *Tartessus* en celui de *Bœtis*, la même contrée prit, du nouveau nom de ce fleuve, celui de Bétique ;

« Ensuite, que la grande célébrité de ce pays a porté les premiers navigateurs grecs et romains à donner successivement, et comme par antonomase, le nom de Tartesse aux principales villes maritimes qu'ils fréquentaient dans la Tartesside.

« Les premiers ports que les Grecs y rencontrèrent, après avoir passé les Colonnes, étant *Calpe* et *Carteia*, ces villes durent être aussi les premières qu'ils ont appelées ou surnommées Tartesse. Il est vraisemblable que c'est dans l'une de ces deux villes qu'abordèrent Colæus de Samos et les Phocéens dans leurs premiers voyages : il serait possible aussi que *Carteia* eût été la résidence d'Arganthonius ; mais il ne s'ensuivrait pas, comme le veut M. de la Nauze (4), que *Carteia* pût être prise

(1) Plin. lib. IV, cap. 36, pag. 392 ; lib. VII, cap. 49, pag. 180.

(2) Arrian. de Expedit. Alexand. lib. II, cap. 16, pag. 151.

(3) Ruf. Fest. Avienus, Ora maritima, vers. 85, 265-270, inter Geogr. minor. græc. tom. IV, pag. 3, 7, et edit. nostr. inter Poetas latinos minores, tom. V, pag. 414 et 436 :

> Hic Gaddir urbs est, dicta Tartessus prius.
> ..................................
> Hic ora late sunt sinus Tartessii.
> Dictoque ab amne in hæc locorum, puppibus
> Via est dici, Gaddir hic est oppidum :
> Nam Punicorum lingua conseptum locum
> Gaddir vocabat. Ipsa Tartessus prius
> Cognominata est.

(4) De la Nauze, Position de quelques anciennes villes romaines vers le

proprement pour Tartesse. Les auteurs, à qui l'on doit le souvenir de cette opinion populaire, ne l'ont rapportée qu'en termes vagues, sans en donner de preuves, sans l'adopter eux-mêmes, et sans qu'on puisse la rattacher à aucun fait connu. On sait, au contraire, par Timosthène(1), que le premier nom de *Carteia* était Héraclée; ce qui indiquerait une origine tyrienne postérieure à la fondation de *Gadir*, puisqu'on voit dans Strabon(2) que la première colonie n'avait pu s'établir près de *Calpe*. D'ailleurs, l'emplacement de Carteia, éloigné de tous les fleuves qui auraient pu faciliter l'arrivée des productions de l'intérieur du pays dans son port, n'a jamais permis qu'elle devînt une ville commerçante telle que fut la véritable Tartesse; et si *Carteia* a été célèbre dans l'antiquité, c'est seulement, comme le dit Strabon (3), sous le rapport de sa marine militaire, à peu près comme Gibraltar l'est de nos jours. »

Post hæc disertissime demonstrat eruditissimus GOSSELLIN, in insula Gadi, sive Cotinussa, stetisse Tartessum urbem, quæ cum Gadibus una eademque fuit: sed hæc ad Plinii locum, de quo hic agitur, non pertinent.

détroit de Gibraltar; Mémoires de l'Académie des Inscriptions, tom. XXX, pag. 97-100.

(1) Timosthen. apud Strab. lib. III, pag. 140.

(2) Strab. lib. III, pag. 169.

(3) Strab. lib. III, pag. 140.

# EXCURSUS VI

Ad ea Plinii verba, lib. IV, cap. 17, pag. 271 :

*Thessalonica, liberæ conditionis. Ad hanc a Dyrrachio CXIV mill. pass.*

P. F. J. Gosselin, *Géographie des Grecs analysée*, p. 20.

« Cette distance ainsi donnée par Pline, fait 912 stades ; ce qui ne diffère pas beaucoup des 900 stades donnés par Strabon (1). Mais elle prouve que Pline n'a pas toujours bien choisi ses matériaux : car, depuis long-temps on avait construit la voie Egnatienne, qui d'*Epidamnus* passait par Thessalonique, et Polybe avait écrit (2) que la distance entre ces deux villes avait été mesurée et trouvée de 267 mill. p. qui font 2,136 stad. du calcul de Pline (3). »

(1) Lib. II, pag. 93 et 106.
(2) Strab. lib. VII, pag. 323.
(3) Confer notam nostram 6, pag. 271 et 272. Ed.

# EXCURSUS VII

**Ad capita 27 et 28 lib. IV Plinii, pag. 345-353 :**

**P. F. J. Gosselin**, ***Recherches sur la géographie systématique et positive des Anciens*, tom. IV, pag.** 107 *seqq.*

« On trouve dans le quatrième livre de Pline la première description suivie des contrées maritimes situées à l'orient de l'Elbe. Cet auteur y rassemble non seulement les connaissances que les Romains avaient acquises de son temps, mais encore une partie des traditions transmises par les Grecs sur les rivages plus éloignés que ceux où les Romains étaient parvenus. Il en a formé une espèce de Périple, très-incomplet sans doute et beaucoup trop concis, mais fort important à éclaircir pour l'histoire de la géographie ancienne. Nous allons le suivre pas à pas, pour reconnaître les lieux dont il a parlé ; et, en discutant son récit, nous intercalerons des faits qu'il en a séparés, faute d'avoir suffisamment reconnu que ces faits appartenaient aux côtes et aux contrées qu'il décrivait.

## PÉRIPLE DE PLINE.

« Après avoir suivi les côtes méridionales de l'Europe depuis l'Espagne jusqu'aux Palus-Méotides, Pline ajoute (1) :

« Il convient de partir de ce point pour décrire les contrées extérieures de l'Europe ; et après s'être transporté au-delà des monts Riphées, jusque sur les bords de l'Océan septentrional, il faut, en laissant ses rivages sur la gauche, les suivre jusqu'à ce qu'on parvienne à Gadès.

« Dans ce trajet on rencontre plusieurs îles sans nom, parmi lesquelles il en est une située vis-à-vis et à une journée de navigation de la Scythie sur-

(1) Cap. 27, pag. 348 : « Exeundum deinde est, seqq. »

nommée *Raunonia*, sur les bords de laquelle, selon Timée, la mer dépose de l'ambre au printemps.

« On n'a que des notions incertaines sur le reste de ce rivage.

« L'Océan septentrional, depuis le fleuve *Paropamisus* qui arrose la Scythie, est appelé *Amalchium* par Hécatée; et ce nom, dans la langue du pays, signifie *congelé*.

« Philémon dit que les Cimbres donnent à cette mer, jusqu'au promontoire *Rubéas*, le nom de *Morimarusa*, c'est-à-dire, *mer morte*; au-delà ils l'appellent *Cronium*.

« Xénophon de Lampsaque rapporte qu'à trois journées de navigation des côtes de la Scythie, il y a une île d'une immense étendue, appelée *Baltia*.

« Pythéas nomme la même île *Basilia*.

« On parle des îles *Oonæ*, dont les habitants se nourrissent d'œufs et d'avoine; d'autres îles dont les hommes sont appelés *Hippopodes*, parce qu'ils naissent avec des pieds de chevaux : on cite encore les îles des *Fanesii*, dont les habitants seraient nus, s'ils n'avaient les oreilles assez grandes pour s'en couvrir tout le corps.

« Mais on a des notions plus certaines sur les contrées ultérieures, à prendre depuis la nation des *Ingævones*, qui, de ce côté, est la première de la Germanie.

« Ici l'immense mont *Sevo*, qui ne le cède point en hauteur aux monts Riphées, forme, jusqu'au promontoire des Cimbres, le vaste golfe *Codanus*, qui est rempli d'îles. La plus célèbre est celle de *Scandinavia*, dont on n'a pas encore découvert toute l'étendue : la portion que l'on en connaît est habitée

par les *Hilleviones*, qui possèdent cinq cents villages, et qui l'appellent un autre monde.

« *Eningia* passe pour n'être pas moins grande.

« Quelques-uns disent que les côtes, jusqu'à la Vistule, sont habitées par les *Sarmatæ*, les *Venedi*, les *Sciri* et les *Hirri*.

« On trouve ensuite le golfe *Cylipenus*, et l'île *Latris*, qui est à son entrée;

« Immédiatement après, le golfe *Lagnus*, qui touche au pays des Cimbres;

« Puis le *promontoire des Cimbres*, qui, en s'étendant au loin dans la mer, forme une péninsule appelée *Cartris;*

« Ensuite vingt-trois îles que les victoires des Romains ont fait connaître : les principales sont *Burchana*, que nos Latins ont nommée *Fabaria*, parce qu'elle produit spontanément un fruit semblable à la fève; *Glessaria*, ainsi appelée par nos soldats, à cause du succin qu'ils y ont trouvé. Les Barbares la nomment *Austrania;* enfin l'île *Actania.*

« Toutes les côtes de cette mer, jusqu'au fleuve *Scaldis*, sont habitées par des nations germaniques, dans une étendue difficile à déterminer; tant les auteurs varient sur ce sujet !

« Les Grecs et quelques Romains donnent aux côtes de la Germanie 25 mille pas.....

« Les principaux fleuves (1) qui se jettent dans cette partie de l'Océan, sont le *Guttalus*, le *Vistillus*, ou *Vistula*, l'*Albis*, le *Visurgis*, l'*Amisius*, le Rhin et la Meuse.

(1) Cap. 28, pag. 353.

« Pour tirer quelque parti de ces passages isolés, il faut suivre la marche de Pline, se transporter des bords de la mer Noire sur ceux de la mer Baltique, à laquelle il donne le nom d'Océan septentrional, et avancer le long de son rivage, d'orient en occident.

« Les monts Riphées que Pline est censé rencontrer, sont les hauteurs de la Pologne et de la Prusse, qui, sans être des montagnes proprement dites, donnent néanmoins naissance à de très-grands fleuves. Les Anciens n'ayant eu que des idées incertaines sur ces contrées, ont souvent prêté à la suite des monticules qui les traversent une élévation gigantesque; mais Solin, mieux instruit sur ce point, appelle les monts Riphées, dont nous parlons, des collines : *mons Sevo ingens, nec Riphæis minor collibus* (1); et l'épithète d'*ingens* qu'il applique au *Sevo*, ou celle d'*immensus* que lui donne Pline (2), n'ont de rapport qu'à la grande étendue qu'ils supposaient à cette chaîne, en la prolongeant depuis les environs de l'Oder jusqu'à l'extrémité nord du Jutland ou de la Chersonèse cimbrique : car il n'existe dans cette dernière contrée que des dunes sablonneuses.

« Il est à regretter que Pline n'ait pas indiqué plus clairement le point précis de la côte où il croyait arriver sur les bords de l'Océan septentrional. Mais, comme à la fin de sa description il nomme les principaux fleuves qui se jettent dans cet Océan, savoir *Guttalus*, *Vistula*, *Albis*, *Visurgis*, *Amisius*, *Rhenus*, *Mosa*, toujours en suivant la direction de l'orient à l'occident, on doit se persuader qu'il regardait le *Guttalus* comme le plus oriental des fleuves que les Romains avaient reconnus sur les bords de la Baltique.

« Cluvier (3), en rapportant le *Guttalus* à l'Oder, prête gratuitement à Pline l'erreur d'avoir placé ce fleuve à l'est de la Vistule : il convient néanmoins que Junius avait indiqué le *Guttalus* dans la rivière de Alle ou Alla, qui se joint au Prégel à huit ou neuf lieues de Konigsberg. La raison que Cluvier oppose à Junius, est que l'Alle est une rivière secondaire qui ne se rend pas directement dans la Baltique, et qui, pour le volume de ses eaux, n'est pas comparable à l'Oder, dont Pline n'aurait fait aucune mention, si on n'appliquait pas à ce fleuve le nom de *Guttalus*.

« Mais il n'est pas ici question de l'étendue de ces fleuves; il suffit d'observer que les Romains, en pénétrant par terre au-delà de la Vistule,

(1) Solin. Polyhist. cap. 20.

(2) Cap. 27, pag. 347.

(3) Cluver. Germania antiqua, lib. III, pag. 228; quem sequitur Harduin. cujus notam retulimus pag. 353, not. 24. Ed.

ont nécessairement rencontré l'Alle long-temps avant d'arriver au Prégel; et comme ces deux fleuves sont à peu près égaux dans leur cours, il est naturel de penser que les Romains auront prolongé jusqu'à l'Océan le nom du premier, en regardant le Prégel comme une rivière qui venait se jeter dans le *Guttalus*. Quant à l'oubli que Pline aurait fait de l'Oder, nous observerons qu'il passe également sous silence le *Viadus*, le *Suevus*, le *Chalusus*, que Ptolémée a connus sur cette côte.

« Nous ajouterons que sur les bords de l'Alle il existe une très-ancienne ville appelée *Gutt-stadt*, c'est-à-dire, la ville de Gutt; de sorte qu'en réunissant le nom de ce lieu à celui du fleuve qui le baigne, on retrouve la dénomination entière de *Guttalle* ou *Guttalus* qu'il portait au temps de Pline, et que cet Ancien nous a transmise.

« L'Alle et le Prégel réunis se perdent dans l'extrémité orientale du Frische Haff. Ce golfe reçoit aussi une portion des eaux de la Vistule; et comme ses bords paraissent avoir toujours fourni plus de succin que les autres rivages de la Baltique, on ne doit pas s'étonner si les Anciens ont eu plus de connaissance des environs de la Vistule que des autres cantons situés à l'orient ou à l'occident des embouchures de ce fleuve.

« C'est donc vers le Frische Haff que Pline nous paraît s'arrêter, en arrivant sur les bords de la Scythie européenne baignés par l'Océan septentrional. Il dit qu'à une journée de navigation de cette Scythie surnommée *Raunonia*, il y a une île où l'on trouve de l'ambre.

« Ce surnom de *Raunonia* n'est connu que dans Pline, et les géographes modernes ne savent à quelle partie des côtes de la Baltique ils doivent le rapporter. Il nous semble que deux lettres altérées dans ce nom sont la cause qui fait méconnaître le canton auquel il appartient, et qu'en lisant *Raudania*, l'on aperçoit que cette portion de l'ancienne Scythie est celle qui avoisinait le fleuve Raudane près Dantzik. Ainsi les renseignements recueillis par le naturaliste romain nous ramènent à l'Eridan d'Hérodote (1), et l'île qui était à une journée de navigation de cette Scythie paraît répondre à quelque partie du Frische Nérung.

(1) Herodot. Thal. lib. III, § 115, pag. 254. « Cet historien, inquit idem Gosselin, opere citato, tom. IV, pag. 102, avait appris que l'*electrum*, c'est-à-dire, le succin ou ambre jaune, substance très-recherchée des Anciens, se trouvait sur les bords d'un fleuve que les Barbares nommèrent *Eridan*, et qui se jetait dans la mer du Nord. Etonné de trouver un nom grec appliqué à un fleuve de ces contrées lointaines, Hérodote s'est refusé à croire à son existence. Néanmoins les géographes s'accordent depuis deux siècles à reconnaître cet Eridan dans la Vistule, ou plus exactement dans une petite rivière

« Les bouches de la Vistule n'étaient cependant pas le terme le plus oriental des connaissances de Pline dans ces parages; et il indique ailleurs des lieux situés plus à l'est que ce fleuve. Après avoir parlé des nations asiatiques qui habitaient entre la mer Caspienne et le Pont-Euxin, il ajoute (1):

« Transportons-nous en imagination au-delà des monts Riphées..... au-delà des points où commence l'aquilon; c'est là que quelques auteurs placent les Hyperboréens, quoique la plupart des auteurs les mettent en Europe. Sur ce rivage on rencontre d'abord le promontoire *Lytarmis*, qui appartient à la Celtique, puis le fleuve *Carambucis*, à l'endroit où finit la rigueur du climat, et où se termine la chaîne des monts Riphées.

« Ce n'est pas tout: pour compléter l'ensemble des opinions que les Anciens s'étaient faites sur la disposition des côtes septentrionales de l'Europe, il faut placer un peu à l'est du *Lytarmis* une embouchure qu'on supposait au Tanaïs dans la mer du Nord.

« Plusieurs écrivains de l'antiquité ont cru que ce fleuve, en séparant l'Europe d'avec l'Asie, servait de communication entre l'Océan septentrional et les Palus-Méotides (2); et l'on voit Pline ne pas oser encore les contredire (3), quoique Hérodote, mieux instruit, eût annoncé que le Tanaïs prenait ses sources dans un grand lac (4). Selon Pline, les Scythes donnaient aux Palus-Méotides le nom de *Temerinda*, qui dans leur langue signifiait *mater maris* (5), la mère ou la source de la mer; d'où l'on voit qu'il regardait le *Tanaïs* comme un canal par lequel les eaux de l'Océan septentrional se réunissaient dans la Méotide pour former ensuite le Pont-Euxin et la Méditerranée. Straton de Lampsaque (6)

nommée Raudane ou Radaune que reçoit ce fleuve près de Dantzik, à une lieue de la mer, et dans les environs de laquelle on trouve encore aujourd'hui beaucoup de succin. » Ed.

(1) Vide lib. VI, cap. 14, pag. 613.

(2) Periplus maris Erythræi, pag. 37.

(3) Plin. lib. II, cap. 67, t. I, p. 377.

(4) Herodot. Melpom. lib. IV, § 57, pag. 306.

(5) Plin. lib. VI, cap. 7, pag. 602.

(6) Strat. Lamps. apud Strab. lib. I, p. 49 et 50.

paraît avoir eu des idées semblables ; et c'est visiblement d'après cette même opinion que Pythéas, à son prétendu retour de *Thule*, crut pouvoir assurer qu'il avait parcouru toutes les côtes de l'Europe baignées par l'Océan, depuis *Gadès* jusqu'au *Tanaïs* (1).

« En rapportant ce dernier fait, Polybe et Strabon, qui ne connaissaient pas d'autre Tanaïs que celui des Palus-Méotides, semblent avoir cru que Pythéas voulait parler de ce dernier fleuve. De là on a supposé que Pythéas, après être revenu de *Thule* à *Gadès*, était reparti de *Gadès* pour aller au *Tanaïs* des *Palus*, c'est-à-dire, qu'il avait entrepris deux voyages très-différents, l'un dans l'Océan, l'autre dans la Méditerranée. Mais nulle part chez les Anciens il n'est question de ce second voyage (2); et d'ailleurs, si Pythéas avait voulu indiquer le *Tanaïs* des *Palus*, n'aurait-il pas dit que pour y aller de *Gadès*, il avait parcouru toutes les côtes de l'Europe *baignées par la Méditerranée*, et non les côtes de cette partie du monde *baignées par l'Océan ?* Il paraît donc évident que Pythéas n'avait décrit qu'un seul et même voyage, durant lequel il se vantait d'avoir visité dans l'Océan, d'abord les îles Britanniques jusqu'aux environs de *Thule*, puis, en revenant de cette île, les côtes septentrionales de l'Europe jusqu'à l'embouchure d'un fleuve nommé *Tanaïs*.

« Quoi qu'il en soit, comme l'opinion qui donnait deux embouchures si différentes au Tanaïs s'est maintenue pendant plusieurs siècles, il est à croire qu'elle devait en partie son origine à une méprise causée par la ressemblance du nom de quelque fleuve de la Baltique avec le nom du Tanaïs des Palus-Méotides. Leibnitz (3) a observé que les mots *Tana*, *Dana* entraient dans la composition des noms des principaux fleuves de l'ancienne Scythie européenne, et qu'on en avait formé les noms de *Tanaïs*, de *Danaper*, de *Danaster*, de *Danubius*. Dès-lors, ne doit-on pas reconnaître dans le nom de Duna, appliqué maintenant au fleuve qui se perd au fond du golfe de Livonie, une simple altération des mots primitifs *Tana* ou *Dana*, semblable à celle qui fait donner aujourd'hui le nom du Don au *Tanaïs* des Palus-Méotides ?

(1) Pythéas apud Strab. lib. II, pag. 104.

(2) Seulement un scholiaste d'Apollonius de Rhodes, sur le vers 761 du IV[e] livre des Argonautiques, en parlant des îles *Lipara* et *Strongyle*, ajoute : *Pythéas, dans son Période de la terre, dit que dans cet endroit la mer bout.* Mais le récit de ce fait ne prouve nullement que Pythéas ait été dans ces îles, et ne peut faire rapporter à un fleuve de la Méditerranée ce qu'il dit d'un fleuve de l'Océan septentrional.

(3) G. G. L. (Leibnitz) Miscellan. Berolinens. tom. I, pag. 5.

« Ainsi, c'est à la Duna que nous rapportons le *Tanaïs* de la Baltique, et c'est aussi dans cette même mer que doivent se trouver le promontoire *Lytarmis* et le fleuve *Carambucis*, que Cluvier (1), d'Anville (2) et d'autres (3) ont transportés sur les bords de la mer Blanche, et même jusqu'à l'embouchure de l'Oby.

« Le promontoire *Lytarmis* nous paraît être le Domes-ness, ou le cap septentrional de la Curlande. Cette petite contrée ainsi que la Samogitie faisait autrefois partie de la Lithuanie; et ce nom moderne conserve assez de ressemblance avec celui de *Lytarmis*, pour rappeler l'ancienne dénomination du pays auquel ce promontoire appartenait.

« On sait d'ailleurs par Ptolémée (4) que jadis l'Europe portait en général le nom de Celtique; et c'est pourquoi le promontoire *Lytarmis*, qui passait pour l'un des points les plus orientaux de cette partie du monde, et pour le premier qu'on rencontrait en quittant les côtes septentrionales de l'Asie, se trouve spécialement désigné dans Pline pour appartenir à la Celtique, c'est-à-dire, à l'Europe.

« Le fleuve *Carambucis*, qu'on trouvait après le *Lytarmis*, est probablement le Niémen. L'île *Elixoia*, qu'Hécatée (5) disait être à l'embouchure du *Carambucis*, au-dessus de la Celtique, et dans laquelle il plaçait les Hyperboréens, répond au Curische Nérung, langue de terre d'environ vingt lieues de longueur, et que différentes coupures détachent du continent. Cette étendue, que l'éloignement des lieux portait à augmenter encore, est ce qui aura fait dire qu'*Elixoia* était aussi grande que la Sicile.

« Mithridate, suivant Pline (6), indiquait une île nommée *Osericta*, située sur la côte de la Germanie, et dans laquelle le succin, disait-on, découlait de certains arbres. Cluvier (7), d'après la ressemblance des noms, a cru que cette île devait être celle d'Osel, à l'entrée du golfe de Livonie. Il oubliait, pour un moment, que le nom de Germanie ne

(1) Cluver. German. antiq. lib. I, cap. 1, pag. 13.

(2) D'Anville, Géogr. anc. abrég. tom. I, pag. 333.

(3) Quos inter et nos recensendi sumus, qui, inclyti D'ANVILLE auctoritate moti, eamdem proposuimus opinionem in notis nostris 8 et 9, p. 613, nonnihil tamen dubii de ea exprimentes. ED.

(4) Ptolem. de judiciis, lib. II, cap. 3, pag. 447.

(5) Hecat. apud Diodor. Sicul. Biblioth. tom. I, lib. II, cap. 47, pag. 158, et apud Stephan. Byzant. verbo Ἐλίξοια.

(6) Mithrid. apud Plin. lib. XXXVII, cap. 11.

(7) Cluver. German. antiq. lib. III, cap. 44, pag. 199.

s'est pas étendu au-delà de la Vistule, et que l'île d'Osel étant à quatre-vingt-dix lieues plus loin que ce fleuve, et sur les côtes de l'ancienne Sarmatie, ne pouvait pas représenter *Osericta*. Cette dernière île nous paraît être celle que Timée, sans la nommer, plaçait vis-à-vis la Scythie *Raudanienne* (1), et que nous avons rapportée au Frische Nérung (2), grande île située à l'embouchure de la Vistule et de la Raudane, dans les limites de la Germanie, et renommée par la quantité de succin que l'on y trouve encore.

« Revenons au point où Pline nous avait d'abord conduits; il faut reprendre le Périple de cet auteur, et continuer de suivre, comme il le dit, sa direction vers l'occident.

« A l'ouest de la Scythie *Raudanienne* il indique un fleuve *Paropamisus*, où commençait, selon Hécatée, l'*Amalchium mare*, ou la mer *Congelée*. Les Cimbres, suivant Philémon, donnaient à cette mer le nom de *Morimarusa*, c'est-à-dire, de mer *Morte;* et ils étendaient ce nom jusqu'au promontoire *Rubeas*, à l'orient duquel était la mer *Cronienne*.

« Tel est le sens littéral du passage de Pline, que Cluvier (3) et le P. Hardouin (4) nous paraissent avoir mal interprété dans l'une de ses parties. Ces auteurs, en préférant au texte de Pline le sens que Solin lui a donné (5), se sont crus autorisés à intervertir la marche du naturaliste romain, et à placer le *Paropamisus*, le promontoire *Rubeas* et la mer *Morte* loin de la Baltique, au-dessus de la Norwège, à près de quatre cents lieues du pays occupé par les Cimbres, tandis que la direction du Périple de Pline, l'ordre de sa description, l'ensemble des connaissances de son siècle, celles du siècle suivant, que Ptolémée a recueillies, ne permettent pas de chercher ce fleuve, ce promontoire et cette mer ailleurs que dans la Baltique et à l'orient de la Chersonèse cimbrique.

« En effet, la Scythie *Raudanienne*, ou les environs du Raudane et de la Vistule, étant le point d'où Pline s'avance vers l'ouest pour indiquer le *Paropamisus* et le commencement de la mer *Morte* ou *Congelée*, ce fleuve ne peut être que l'Oder; et nous croyons entrevoir l'ancien nom de ce fleuve dans celui de Poméranie, que conserve la contrée maritime qui entoure ses embouchures. De même, la mer *Congelée* doit être cette

(1) Supra, pag. 809.

(2) Supra, p. 812.

(3) Cluver. German. antiqua, lib. III, cap. 37, pag. 152.

(4) Harduin. notæ in Plin. tom. I, pag. 220; edit. nostræ tom. II, pag. 346. Ed.

(5) Conf. Plin. lib. IV, cap. 27, pag. 346, et Solin. cap. 19. Ed.

portion de la Baltique depuis l'Oder jusque vers le cap de Grinéa, dans le Jutland, qu'habitaient les Cimbres. Cet espace est en partie occupé par les îles de Wollin, d'Usedom, de Rugen; par celles de Falster, de Laland, de Langeland, de Funen, de Séland, etc. séparées entre elles et du continent par des Belts, ou des détroits que les glaces obstruent tous les ans; et nulle part le phénomène de la congélation des mers n'a pu se faire mieux remarquer par les Anciens.

« Observons de plus que le nom de *Morimarusa* appartenant à la langue des Cimbres, n'avait pu être appliqué par ces peuples à moitié sauvages, sans navigation et sans commerce, qu'à la mer qui touchait immédiatement leur territoire. Aussi resserraient-ils un peu plus qu'Hécatée la dénomination de mer *Morte*, en fixant ses limites orientales au promontoire *Rubeas*, le cap Rutt de la Poméranie, qui séparait alors la Germanie de la Scythie européenne, comme on le verra bientôt. A l'orient du cap Rutt, des îles de Rugen, d'Usédom et de Wollin, la Baltique en s'élargissant prenait chez les Anciens les noms d'Océan scythique, de mer *Cronienne*, ou plus généralement d'Océan septentrional.

« A trois journées des côtes de la Scythie il existait une île immense appelée *Baltia* ou *Basilia;* et il faut joindre à cette simple indication du Périple les détails suivants, également extraits de Pline (1):

« Pythéas rapporte que les *Guttones*, peuple de la Germanie, habitent les bords d'un golfe de l'Océan appelé *Mentonomon*, qui a 6,000 stades d'étendue.

« Qu'à une journée de navigation de ce golfe il y a une île nommée *Abalus*, sur les bords de laquelle les flots déposent du succin, et que cette substance est une déjection de la mer *Concrète*. Les habitants le brûlent au lieu de bois, ou le vendent aux Teutons, dont ils sont voisins. Timée rapporte la même chose; mais il donne à l'île le nom de *Basilia*.

« Or, en suivant la marche de Pline d'orient en occident, en partant du cap Rutt, et en longeant les côtes sinueuses du Holstein et du Jutland, on arrive, après avoir mesuré 6,000 stad. de 1111 1/9 au degré, au cap de Grinéa, qui termine le vaste golfe où se trouvent les îles du Danemarck; et ce golfe doit représenter le *Mentonomon* de Pythéas.

(1) Plin. lib. XXXVII, cap. 11.

« Les auteurs (1) qui rapportent le *Mentonomon* au golfe de Dantzik, ou au Curische Haff, parce que le Curische Nérung, ou langue de terre qui sépare ce dernier golfe de la mer, porte en estonien le nom de *Mendäniemi*, n'ont pas fait attention,

« 1° Que *Mendäniemi* signifiant *cap des Pins*, est une dénomination trop vague, trop incertaine sur les bords de la Baltique, couverts de forêts de pins dans une infinité d'endroits, pour qu'on puisse conclure une identité de lieu de l'affinité apparente de ces noms anciens et modernes;

« 2° Qu'aucun des deux golfes précédents n'offre à beaucoup près, en y comprenant même la circonférence et toutes les sinuosités des Haffs, l'étendue de côtes que Pythéas attribuait au *Mentonomon;*

« 3° Qu'il faut trouver à une seule journée de navigation, c'est-à-dire, à peu de distance des bords du *Mentonomon*, une île qui ait pu porter le nom de *Baltia*, une autre appelée *Abalus*, ou une île à laquelle ces deux noms puissent avoir été appliqués;

« 4° Qu'il faut enfin qu'un golfe aussi considérable que le *Mentonomon* reparaisse dans les descriptions des géographes de l'antiquité.

« Ces différentes circonstances ne se trouvent réunies que dans le golfe compris entre le cap Rutt et celui de Grinéa. Ses bords sont en grande partie couverts de forêts de pins; son étendue, comme on vient de la voir, est égale à celle que lui donnait Pythéas; et ses rivages, ainsi que ceux des îles qu'il renferme, produisent encore du succin.

« Si cependant on doutait qu'au temps dont parle Pline, les limites occidentales de la Scythie fussent au cap Rutt, nous rappellerions, d'après ce naturaliste, que les Grecs donnaient aux côtes de la Germanie 250 mille pas (2); et, comme les Grecs ne se servaient pas de mesures romaines, il est visible que ces 250 mille pas étaient conclus d'une distance de 20,000 stades; et, en les comptant à 1111 1/9 au degré, comme ceux qui avaient servi pour mesurer l'étendue du *Mentonomon*, ils représenteront dix-huit degrés de l'échelle des latitudes, ou 360 lieues marines. Or, comme la Germanie commençait à l'embouchure septentrionale du Rhin, c'est-à-dire, au passage actuel de Vlie, si de ce point on mesure la côte en faisant le tour du Jutland, on arrivera au cap Rutt, après avoir compté 370 lieues, et l'on reconnaîtra que ce promontoire était la limite qui séparait alors la Germanie de la Scythie européenne.

« Maintenant, pour retrouver l'île *Baltia*, qui doit être à trois journées de navigation de la Scythie, il faut se placer sur les bords de cette contrée, vers le cap Rutt; et de là, à vingt-cinq lieues en ligne droite,

(1) Büsching, Géographie universelle, tom. II, pag. 405.

(2) Plin. lib. IV, cap. 28, pag. 349.

ou à une quarantaine de lieues en s'éloignant peu des côtes, on rencontre l'île Funen, située toute entière entre les deux détroits nommés *Belt* ou *Balt*. Cette dénomination très-ancienne signifie encore *une ceinture* dans la langue de ces contrées ; et comme Funen est la seule grande île qui soit entourée, et, pour ainsi dire, enfermée par les Belts, il est très-vraisemblable qu'elle en avait pris jadis le nom de *Baltia*, dont quelques écrivains grecs auront fait ensuite celui de *Basilia*.

« A environ six lieues du petit Belt, c'est-à-dire, du point le plus remarquable du *Mentonomon*, et en longeant les côtes septentrionales de Funen, on trouve, vers le milieu de leur longueur, une petite île couverte de forêts, qui, en conservant le nom d'Æbel, rappelle celui d'*Abal*, ou d'*Abalus* que citait Pythéas. Cet îlot s'étend au midi sous la forme d'une bande de sable fort étroite, et se joint par des bas-fonds à l'île de Funen, dont il peut avoir été séparé par quelque secousse violente de la mer. Il serait donc possible que le nom d'Abal eût aussi appartenu à Funen, en même temps que celui de *Baltia* qu'elle devait à sa position entre les Belts ; et en supposant que les îles ne dussent pas être distinguées, on entreverrait la raison pour laquelle Pythéas et Timée avaient indiqué Funen sous deux noms différents.

« Observons que l'ambre recueilli sur les rivages d'*Abalus* et de *Baltia* passait chez les Anciens pour être une production de la mer *Concrète* ou *Congelée*, et que c'est une nouvelle preuve qu'il ne faut pas chercher ailleurs que dans les environs de ces îles, et de celles qui les accompagnent, la *Morimarusa* de Philémon et l'*Amalchium* d'Hécatée.

« Quant aux îles *Oonæ*, celles des *Hippopodes* et des *Fanesii*, dont Pline n'indique pas la situation, nous verrons bientôt Méla les placer sur les côtes de la Sarmatie, et donner quelque moyen de les reconnaître.

« Des renseignements nouveaux, dus aux progrès des flottes et des armées romaines sous la conduite de Tibère, avaient appris à Pline (1), qu'après les limites occidentales de la Scythie, qui, dès-lors, avait pris le nom de Sarmatie, la première nation germanique que l'on rencontrait était celle des *Ingævones*, qui comprenait les *Cimbri*, les *Teutoni* et les *Chauci*, c'est-à-dire, les peuples qui habitaient dans le Mecklenbourg, dans le Holstein, dans la Saxe et dans l'Oest-Frise modernes, depuis les environs du cap Rutt jusqu'à l'Ems.

« Dans cet intervalle il place le mont *Sevo*, qu'il dit être égal en

(1) Plin. lib. II, cap. 67, tom. I, pag. 376, et lib. II, cap. 112, tom. I, pag. 468. Ed.

hauteur aux monts Riphées, et qu'il étend jusqu'à l'extrémité nord de la Chersonèse cimbrique, où était le promontoire des Cimbres, connu aujourd'hui sous le nom de cap Skagen. Nous avons vu les monts Riphées n'être que de simples collines (1); et le *Sevo*, que Pline compare à ces monts, ne peut représenter que les hauteurs qui se prolongent dans le Jutland, et qui servent de points de partage aux rivières qui se jettent d'un côté dans l'Océan, et de l'autre dans la Baltique.

« Ces hauteurs sont en général plus rapprochées de la côte orientale du Jutland; et c'est pourquoi Pline dit que le *Sevo* forme le vaste golfe qu'il appelle *Codanus*, où se trouvaient plusieurs îles, dont la plus célèbre était celle de *Scandinavia*.

« Il est visible que ce golfe, par son emplacement et sa grande étendue, est le même que le *Mentonomon* de Pythéas; et l'île de *Scandinavia*, renfermée dans ce golfe, doit être la *Baltia* de cet Ancien, ou l'île actuelle de Funen. Les noms seuls avaient changé, et nous retrouvons des preuves de l'identité des lieux dans la partie septentrionale de Funen, voisine d'Æbel, où un *Herred*, c'est-à-dire, un district considérable, conserve encore, dans le nom de Skam ou Skan, les vestiges de celui de *Scandinavia*, qu'on avait appliqué autrefois à toute l'étendue de Funen.

« Il y a plus, les *Hillevione*s, qui possédaient la partie connue de *Scandinavia* au temps de Pline, et que Ptolémée (2), en les appelant *Leveni*, place au milieu de l'île *Scandia*, la même que la *Scandinavia* de Pline, ont laissé leur nom à deux villages situés au centre de Funen, et appelés maintenant Hillerslov et Hillerslev; de sorte qu'il paraît impossible de ne pas y reconnaître les traces de l'ancien séjour des *Hillevione*s.

« Nous apporterons dans la suite de nouvelles preuves de l'identité de Funen avec la *Scandia* de Ptolémée. On voit déja combien on s'est égaré jusqu'aujourd'hui en prenant cette dernière île pour la Suède, ou seulement pour une portion de cette vaste contrée, et les *Hillevione*s pour les habitants du Halland. L'origine de ces erreurs, qui en ont entraîné une infinité d'autres, et qui ont bouleversé toute l'ancienne géographie du nord de l'Europe, n'a d'autre base que l'opinion de Jornandès, auteur du sixième siècle, qui, en paraphrasant le peu de mots que Ptolémée avait dits sur *Scandia*, a prétendu que cette île représentait la Suède, la Norwège, la Finlande, la Laponie, et que c'est de là que sont sortis tous les peuples barbares qui ont inondé l'Europe jusqu'au règne de Justinien (3).

(1) Supra, pag. 811.

(2) Ptolem. Geograph. lib. II, cap. 11, pag. 61.

(3) Jornandes, de rebus Geticis, pag. 81-83.

« M. Pinkerton (1) s'est élevé avec force contre une partie de ces assertions opposées à tous les monuments de l'histoire. Mais, en cherchant à placer sur les bords de Baltique les peuples que l'antiquité y a connus, M. Pinkerton nous paraît s'être mépris sur plusieurs points, en donnant aux descriptions et aux positions indiquées par les auteurs un sens et une direction qu'elles ne peuvent avoir. Il continue d'ailleurs de rapporter l'île de *Scandia* ou *Scandinavia* à la Suède, quoique rien, jusqu'au temps de Pline, de Tacite et de Ptolémée, ne laisse entrevoir que les Grecs ou les Romains aient eu la plus légère notion du vaste continent qui renferme la Baltique au Nord, depuis son entrée jusqu'au fond du golfe de Finlande.

« Nous nous sommes déja écartés plusieurs fois des opinions de M. Pinkerton, de celles de Cluvier et de d'Anville, et nous nous en écarterons encore, sans toujours en prévenir, afin d'éviter les longueurs. Ce n'est pas sur des discussions isolées que nous établissons nos recherches, mais sur l'ensemble des faits, des indications, et sur la disposition physique des contrées, qui tracent, mieux que tous les raisonnements, la marche qu'il convient de suivre pour entendre et pour expliquer les anciens géographes. Continuons l'examen du Périple que nous avons commencé.

« Méla (2) décrit aussi le *sinus Codanus*, et il en donne quelques détails qu'il est bon de rapporter. Ce golfe, selon lui, renferme six îles, grandes et petites, dont la plus considérable est appelée *Codanonia* dans plusieurs manuscrits et d'anciennes éditions; mais comme il en est aussi où ce nom est écrit *Candanovia*, on a reconnu qu'il ne pouvait pas être dérivé de *Codanus*, et qu'il fallait lire *Scandinavia*. Méla ajoute que, de son temps, les Teutons habitaient encore cette île; et, si l'on se rappelle que, suivant Pythéas, les habitants d'*Abalus* vendaient leur succin aux Teutons, dont ils étaient voisins (3), on trouvera, dans ces rapprochements, une nouvelle preuve de l'identité des îles actuelles d'Æbel et de Funen avec celles d'*Abalus*, de *Baltia* et de *Scandinavia*.

« Les *Guttones*, dont parlait encore Pythéas, étaient une portion des Scythes, qui, dans les siècles suivants, ont été connus sous le nom de Goths, et qui ont occupé, à diverses époques, presque toutes les côtes et les îles de la Baltique, depuis son entrée jusqu'à la Samogitie d'une part, et jusqu'à la Sudermanie de l'autre.

(1) Pinkerton, Recherches sur l'origine et les divers établissements des Scythes ou Goths, pag. 36 et suiv.

(2) Pompon. Mela, lib. III, cap. 3, pag. 251; cap. 6, pag. 267-271.

(3) Supra, pag. 817.

« Selon Méla (1), le *sinus Codanus* ne ressemblait point à une mer ; il était fort resserré et rempli d'îles, qui ne laissaient entre elles que des détroits semblables à des canaux : d'où l'on doit conclure encore que ce golfe ne s'étendait pas plus loin que le cap Rutt (2), et que c'est une erreur des Modernes de prolonger sa dénomination dans le reste de la Baltique, où la mer est vaste et la navigation libre. On a vu d'ailleurs (3), que, vis-à-vis les côtes de la Sarmatie et de la Scythie, les Anciens plaçaient l'Océan septentrional, qu'ils nommaient aussi mer *Cronienne*.

« On trouve encore dans Méla (4) que les îles *Oonæ*, celles des *Hippopodes* et celles des *Paneti* ou *Fanesii*, dont Pline avait fait mention (5), étaient des îles basses et marécageuses situées sur les côtes de la Sarmatie. Dès-lors, elles doivent répondre aux îles de Rugen et à celles d'Usédom et de Wollin, qui se trouvent à l'embouchure de l'Oder.

« Après avoir parlé de l'île *Scandinavia*, Pline ajoute : *Eningia passe pour n'être pas moins grande*. Et tous les commentateurs, tous les géographes ne connaissant point d'île à laquelle ils pussent appliquer le nom d'*Eningia*, se sont réunis pour changer ce mot en celui de *Finningia*, et pour le rapporter à la Finlande moderne.

« Mais c'est encore bouleverser toutes les notions que les Anciens avaient acquises sur la Baltique, que de transporter dans le continent, et à deux cents lieues de sa vraie place, une île qui devait être, comme celle de *Scandinavia*, dans le *sinus Codanus*. Les expressions de Pline nous semblent indiquer clairement que cette île ne pouvait être que celle de Séland ; et nous en acquérons la certitude, en retrouvant l'ancien nom d'*Eningia* dans celui d'Heininge, village situé près de la côte occidentale de Séland, par 55° 24′ de latitude, à trois quarts de lieue de la mer, vis-à-vis Funen, près du grand Belt et du point le plus resserré de ce détroit. Comme c'est par ce côté que les Romains ont dû avoir connaissance de Séland, il ne serait pas étonnant qu'ils eussent donné à cette île le nom du premier lieu qu'ils y rencontraient, et qui vraisemblablement dominait alors dans ce canton.

« Pline ayant terminé ce qu'il avait à dire du *sinus Codanus* et des îles qu'il renferme, se replace sur le continent aux anciennes limites orientales de la Germanie, vers le cap Rutt, pour annoncer que sur la

(1) Pompon. Mela, lib. III, cap. 3, pag. 251.

(2) Supra, pag. 821.

(3) Supra, pag. 820.

(4) Pompon. Mela, lib. III, cap. 6, pag. 268-271.

(5) Plin. lib. IV, cap. 27, pag. 346 et 347, et supra, pag. 809 et 819. Ed.

droite, et jusqu'à la Vistule, les côtes sont habitées par les Sarmates, les *Venedi*, les *Sciri*, les *Hirri*, et que sur la gauche on trouve le golfe *Cylipenus*, l'île *Latris*, et le golfe *Lagnus*, qui touche au pays des Cimbres.

« Cette marche est si simple, qu'il est surprenant qu'on ait pu s'y tromper au point de rapporter le *Cylipenus* au golfe de Livonie, situé bien loin au nord et à l'est de la Vistule (1), tandis que le *Cylipenus* est visiblement indiqué à l'ouest de ce fleuve, puisqu'il n'était séparé du pays des Cimbres que par le *Lagnus*.

« Les Sarmates de Pline sont les mêmes peuples que l'on nommait Scythes aux temps de Xénophon de Lampsaque et d'Hécatée, et qui depuis ont été appelés Germains (2). Ils représentent les anciens habitants de la Poméranie. On sait que les *Venedi* occupaient, aux embouchures de la Vistule, les bords du golfe actuel de Dantzik, ceux du Frische Haff, et même ceux du Curische Haff, où ils ont laissé leur nom à la petite ville de Winden-bourg, vis-à-vis l'embouchure principale du Niémen. Nous retrouvons également des traces du séjour des *Sciri* réunis aux *Venedi* dans le nom de la ville actuelle de Schir-windt, située au midi du Niémen, sur la rivière de Szeszuppe, qui se jette dans ce fleuve. L'emplacement des *Hirri* nous échappe : des commentateurs (3) croient que ce nom est une répétition vicieuse de celui des *Sciri*; mais c'est une simple conjecture.

« A l'ouest du cap Rutt, le golfe de Travemunde représente le *Cylipenus* de Pline ; l'île Fémeren, à son entrée occidentale, est l'île *Latris*, et le golfe qui lui succède immédiatement, et qui s'étend jusqu'à la ville de Kiel, près de laquelle l'Eyder sépare le Holstein du Jutland, ou de la Chersonèse cimbrique, est le *Lagnus sinus* de cet auteur, qui confinait, comme il le dit, au pays des Cimbres.

« Plus loin il indique le promontoire des Cimbres, ou le cap Skagen d'aujourd'hui, et il appelle *Cartris* la longue péninsule du Jutland, au bout de laquelle on trouve ce promontoire; puis achevant le tour de la Chersonèse, il vient, sur les côtes de la Frise, reconnaître les îles nombreuses qui la bordent. Il nomme *Burcana* la principale de ces îles,

(1) Inter eos, qui errorem hunc admiserunt, numerandus est Harduinus, qui Latrim quoque insulam *Œsel* nunc vocari male opinatur; vide not. 45, pag. 348 edit. nostræ. Ed.

(2) Scytharum nomen usquequaque transit in Sarmatas atque Germanos. Plin. lib. IV, cap. 25. Supra, pag. 26-29.

(3) Vide Harduin. pag. 348, not. 44 edit. nostræ. Ed.

qu'on sait avoir été prise par Drusus (1); et l'on croit que la petite île de Borkum, vis-à-vis l'embouchure de l'Ems, en présente au moins les débris.

« Toutes ces îles sablonneuses et basses paraissent avoir essuyé de grands changements dans leurs formes, leur étendue, et peut-être dans leur nombre, par la violence de la mer, qui, de temps en temps, fait, à travers le terrain mobile de ces cantons, des ravages effroyables. Nous n'avons aucun moyen pour reconnaître la *Glessaria* et l'*Actania*, dont Pline nous a conservé les noms : elles faisaient partie des vingt-trois îles qui se prolongeaient depuis l'Elbe jusqu'à l'embouchure septentrionale du Rhin. »

(1) Strab. lib. VII, pag. 291.

# EXCURSUS VIII

**Ad ea Plinii verba, lib. IV, cap. 30, pag. 355 :**

*Circuitu vero patere (Albion) tricies octies centena viginti quinque M. Pytheas et Isidorus tradunt.*

P. F. J. Gossellin, *Géographie des Grecs analysée, pag.* 47 *et* 48.

«.....Ou 30,600 stades. Nous soupçonnons quelque erreur dans le texte de Strabon, lorsqu'il dit que Pythéas lui donnait 40,000 stades de tour (1), et plus de 20,000 de longueur (2) : 1° parce que ces sommes devraient différer davantage entre elles ; 2° parce que cette excessive étendue porterait la Bretagne beaucoup au-delà du parallèle de *Thule*, quoique sa partie septentrionale doive en être à six journées de navigation (3). Quand Pythéas disait que la Bretagne devait être plus au nord que le parallèle où le plus long jour est de 19 heures (4), il ne pouvait parler que de sa partie septentrionale : car ce parallèle est au 61e degré de latitude, ou à 42,700 stades de l'équateur.»

(1) Lib. II, pag. 104.
(2) Lib. I, pag. 63.
(3) Plin. lib. II, cap. 77, tom. I, pag. 397 ; Strab. lib. I, pag. 63.
(4) Strab. lib. II, pag. 75.

# EXCURSUS IX

Ad ea Plinii verba, lib. IV, cap. 30, pag. 355, 356 :

*Agrippa longitudinem (Britanniæ) DCCC M. pass. esse : latitudinem CCC M. credit. Eamdem Hiberniæ latitudinem, sed longitudinem CC mill. passuum minorem.*

P. F. J. Gosselin, *Recherches sur la géographie systématique et positive des Anciens, tom. IV, pag.* 218, 219.

«.... Agrippa est le premier qui nous ait transmis la mesure de l'Hibernie : il lui donne 600 mille pas de longueur; et les 480 minutes de degré qu'ils représentent sont, à quelques lieues près, en comptant toutes les sinuosités, l'étendue des côtes orientales de l'Irlande, depuis le cap Mizen, le plus méridional, jusqu'au cap Malin, le plus septentrional de l'île.

« Mais les 300 mille pas, ou les 240 minutes qu'Agrippa attribuait à la largeur de l'Hibernie, excèdent d'environ moitié celle qu'on lui connaît. Il paraît que les mesures avaient été prises avec des modules différents : la première, le long des côtes, pouvait être l'ouvrage des Romains; et la seconde, à travers les terres, ne devait pas leur appartenir, puisqu'à l'époque d'Agrippa, et plus d'un siècle après lui, ils n'étaient pas encore maîtres de cette île. La différence d'environ moitié que présente la mesure d'Agrippa, nous fait soupçonner qu'elle est la réduction, en milles romains, d'une mesure plus ancienne. Nous avons trouvé le périmètre de la Bretagne donné par Pythéas en stades de 1111 1/9 au degré (1); il est très-vraisemblable que le même stade avait aussi été employé dans l'Hibernie, et que des navigateurs romains, en s'informant de la largeur de cette île, dans laquelle il ne leur était pas encore permis de pénétrer, auront appris qu'elle était de 2,400 stades. Alors, divisant cette somme par huit, selon leur usage, pour en former des milles, ils en auront conclu les 300 mille pas précédents. Mais comme ces stades étaient de 1111 1/9 au degré, c'est-à-dire, beaucoup plus petits que le stade olympique avec lequel ils le confondaient, la mesure ne présentait réellement que 162 mille pas, ou la valeur de 129′ 36″ de degré ; et c'est à très-peu près la largeur de l'Irlande prise à la hauteur de Dublin. »

(1) Pag. 169 et 170 disputationis, cujus hic partem tantum referimus. Ed.

# EXCURSUS X

**Ad cap. 30, lib. IV, pag. 356-358 :**

## *De insulis circa Britanniam et in Germanicum mare sparsis.*

**P. F. J. Gosselin**, *Recherches sur la géographie systématique et positive des Anciens, tom. IV, pag.* 226 *seqq.*

« Pline indique six îles, qu'il dit être situées entre l'Hibernie et la Bretagne : il nomme d'abord les deux plus grandes, *Mona*, aujourd'hui Mon ou Anglesey, et *Monapia*, la *Monaœda* de Ptolémée, connue maintenant sous le nom de Man ; puis les îles *Ricina*, *Vectis*, *Limnus* et *Andros*.

« *Ricina*, ou plutôt *Ricnea*, comme portent les manuscrits et les anciennes éditions, nous paraît, ainsi qu'à Camden (1), répondre à l'île Rachlin, située près de l'extrémité septentrionale et orientale de l'Irlande. Mais nous ne pensons pas que cette île puisse être confondue avec la *Rhicina* de Ptolémée, placée parmi les *Ebudæ*.

« Nous ne pensons pas non plus que la *Vectis*, indiquée positivement par Pline entre la Bretagne et l'Hibernie, puisse être rapportée à l'île de Wight située entre la Bretagne et la Gaule, quoique cette dernière ait aussi porté le nom de *Vectis*. Mais ce n'est pas une raison pour attribuer une erreur à Pline, d'autant plus que cet Ancien a connu l'île de Wigth sous le nom altéré de *Mictis* (2). Il ne paraît pas douteux que cette île *Mictis*, ou plutôt *Victis* ou *Vectis*, placée par Timée *en deçà*, c'est-à-dire, *au midi* de la Bretagne, à six jours de navigation d'un port qu'il ne nomme point, et dans laquelle on trouvait du plomb blanc ou de l'étain, ne soit l'île *Ictis* de Diodore, qui servait d'entrepôt aux habitants du cap *Bolerium* pour l'étain qu'ils destinaient à être transporté sur le continent (3). Il faut donc chercher ailleurs une île qui ait porté aussi un nom approchant de celui de *Vectis ;* et il nous semble que la petite île située à l'entrée de la baie de Wigtown peut la représenter. La dernière dénomination, et même celle de White-horn ou de *corne*

(1) Camden, Britannia, pag. 847.

(2) Loc. cit. pag. 358.

(3) Diodor. Sicul. Bibl. lib. V, § 22, pag. 347.

*blanche*, que portent maintenant cette île et une ville voisine, peuvent être des altérations successives de l'ancien nom *Vectis*.

« L'île *Limnus* de Pline, appelée *Limni deserta* par Ptolémée, est rapportée par Camden (1) à l'île de Ramsey, près du cap Saint-David, parce qu'il a trouvé que Ramsey avait été nommée *Lemenia* dans les bas siècles; et il place *Andros*, ou l'*Edri deserta* de Ptolémée, à l'île Enhli ou Bardsey, voisine du cap Braich-y-Pwll, au midi de Mon ou Anglesey. Nous observerons que l'emplacement donné à ces îles par Ptolémée semble s'opposer à l'opinion de Camden. Le géographe grec, en plaçant *Edri* près de l'Hibernie, entre *Eblana* ou Dublin, et *Buuinda* ou la Boyne, paraît indiquer *Edri* dans l'île de Lambay, et conséquemment celle de Limni, un peu plus méridionale, dans l'île Dalkey, à l'entrée sud de la baie de Dublin (2).

« Au nord de l'Hibernie et de la Bretagne on trouvait, selon Pline (3), trois groupes d'îles : les *Orcades*, au nombre de quarante; les *Acmodæ*, au nombre de sept, et les *Hæbudes*, au nombre de trente.

« Méla (4) et Ptolémée (5) portent les *Orcades* à trente environ, et Solin (6) à trois seulement. Le premier de ces auteurs parle de sept îles appelées *Æmodæ*, que Ptolémée ne connaît point; et Méla, à son tour, ignore le nom des *Hæbudes* ou *Ebudæ*, que Ptolémée, Solin et Etienne de Byzance (7) réduisent à cinq, quoique Pline en ait compté trente.

« Ainsi, les Anciens diffèrent non seulement sur le nombre de ces îles, ce qui n'est pas bien important, mais encore sur le nombre des groupes qu'elles doivent former; et dès-lors la recherche en devient plus incertaine.

« Les *Orcades* se reconnaissent aisément dans les îles Orkney, situées vis-à-vis et près du cap Duncansby, que, pour cette raison, les Anciens nommaient *Orcas* (8).

(1) Camden, Britannia, pag. 838.

(2) Les tables latines de Ptolémée placeraient *Edri* sous la même latitude que le promontoire *Hieron* de l'Hibernie, et la feraient répondre au rocher de Tusker, près du cap Carnsore, l'ancien *Hieron*. Mais l'ordre dans lequel le texte de Ptolémée nomme ces îles nous semble s'opposer à ce qu'on fasse *Edri* plus méridional que *Limni*.

(3) Plin. loc. cit. pag. 356.

(4) Pompon. Mela, lib. III, cap. 6, pag. 266, 267.

(5) Ptolem. Geogr. lib. II, cap. 3, pag. 38.

(6) Solin. Polyhist. cap. 22, pag. 31.

(7) Steph. Byzant. verbo Αἰβοῦδαι.

(8) Diodor. Sicul. Biblioth. tom. I, lib. V, § 21, pag. 346; Ptolem. Geogr. lib. II, cap. 3, pag. 35.

« Camden (1), Saumaise (2) et d'autres se sont aperçus que le nom d'*Acmodæ* était corrompu dans Pline, et qu'il devait être le même que celui d'*Aemodæ* ou d'*Æmodæ* du texte de Méla. Mais les *Æmodæ* et les *Ebudæ* sont-elles les mêmes îles, comme Saumaise penche à le croire? ou faut-il en faire deux groupes différents, comme le veut Camden, qui transporte les *Æmodæ* dans la mer Baltique?

« En observant que cette dernière opinion n'a d'autre base que la fausse ponctuation d'un passage de Méla pris dans nos anciennes éditions, et qui a trompé Camden, tout nous semble annoncer que les *Æmodæ* et les *Ebudæ* doivent se trouver à l'ouest de l'Ecosse, parmi les îles Westernes ou *occidentales*, nommées aussi Hébrides, au lieu d'*Hæbudes*, d'après une faute introduite dans le texte de Solin depuis environ trois siècles (3).

« Les îles Westernes, en effet, se divisent naturellement en deux groupes, séparés par une espèce de détroit appelé le petit Minsh, d'environ cinq lieues de large dans l'endroit le plus resserré, vers la hauteur du cap occidental de l'île de Skye. Vis-à-vis ce cap, la plus voisine des Westernes est Uist-nord, où les navigateurs qui arrivent de Skye trouvent un vaste golfe rempli d'îles, avec un bon ancrage. Ce golfe est appelé Namaddy ou Maddy; et peut-être ce nom a-t-il produit chez les Romains celui d'*Æmodæ*, par lequel ils auront distingué quelquefois le groupe le plus occidental des Westernes de celui qui avoisinait davantage les rivages de la Calédonie, et qui, dans cette hypothèse, représenterait les *Ebudæ* proprement dites..........................

..........................................................

« En terminant la nomenclature des îles qui se trouvaient dans les environs de la Bretagne, Pline ajoute (4): « Il y a des auteurs qui nomment encore d'autres îles, telles que *Scandia*, *Dumna*, *Bergos* et

(1) Camden, Britannia, pag. 851.

(2) Salmas. Exercitt. Plinian. pag. 176.

(3) Pinkerton, Géogr. moderne, tom. II, pag. 338 de la traduction française; Recherches sur l'origine et les divers établissements des Scythes ou Goths, pag. 357. Cet auteur cite l'édition de Solin faite à Venise en 1491, comme la première où l'on ait mis le mot *Ebrides* au lieu de celui d'*Ebudes*. Je n'ai point vu cette édition. Dans celle de Paris, 1503, on trouve le mot *Ebrides* dans le texte et à la marge: cependant on y lit aussi: *sed Orcades ab Ebudibus*..... L'édition sans date, celle de 1471, de 1473 et de 1474 portent *Ebudes*.

(4) Plin. loc. cit. pag. 358.

*Nerigon*, la plus grande de toutes, d'où l'on part pour se rendre à *Thule*. »

« Le nom de *Scandia*, inséré parmi ces îles, a fait croire à tous les géographes modernes qu'il était ici question de la Scandinavie et des terres environnantes : en conséquence, ils ont fait de *Scandia* la Suède, de *Nerigon* la Norwège, et de *Bergos* la ville de Berghen, située sur la côte occidentale de cette dernière contrée.

« Pinkerton (1) est le seul que nous sachions qui ait entrevu l'impossibilité d'admettre, du moins en partie, ces étranges opinions : car il ne paraît pas distinguer de cette *Scandia* celle de Ptolémée, qu'il rapporte à la Suède, et il donne les autres îles tantôt aux *Orcades*, tantôt aux îles situées sur la côte occidentale du Danemark, sans autre explication : de sorte qu'il laisse subsister la plus grande partie des difficultés qu'offre le passage de Pline, et des invraisemblances qu'il reproche aux auteurs modernes.

« Si la *Scandia* dont il est question pouvait être ou la Scanie ou l'île de Funen, il nous paraîtrait plus simple de rapporter *Bergos* à l'île de Rugen, dont la capitale conserve le nom de Berghen ; l'île de *Dumna* à celle d'Usédom, à l'embouchure de l'Oder ; et *Nerigon* à l'île de Nérung, à l'embouchure de la Vistule. Mais comme cette dernière île est moins grande que les autres, qu'elle est d'ailleurs fort éloignée de la route qui conduisait à *Thule*, cette combinaison ne nous paraît pas non plus pouvoir être admise.

« Il est donc assez difficile de dire quelles sont les îles que Pline a voulu désigner ; cependant, puisqu'il les nomme à la suite des autres îles qui avoisinent la Bretagne, et que parmi les premières on distingue celle de *Dumna* que Ptolémée nous a aidé à reconnaître dans Stroma, il paraît que les trois autres doivent être cherchées au nord ou à l'occident de l'Ecosse.

« Parmi les Orkney, ou les *Orcades*, il existe une île appelée *Sanda*, à laquelle on peut rapporter la *Scandia* de Pline. La différence des noms est peut-être une légère altération introduite dans le texte de cet Ancien, où des copistes trouvant le nom de *Sanda* qu'ils ne rencontraient pas ailleurs, auront cru devoir y substituer le nom plus connu de *Scandia* que leur offrait Ptolémée, sans faire attention que la *Scandia* de ce géographe était toujours appelée *Scandinavia* par Pline (2), et qu'elle était placée dans le *sinus Codanus*.

(1) Pinkerton, Recherches sur l'origine et les divers établissements des Scythes ou Goths, pag. 265, 281, 282, 339.

(2) Plin. lib. IV, cap. 27, p. 348 ; lib. VIII, cap. 16, tom. III, p. 366.

« On trouve dans l'histoire des *Orcades* (1) que l'île Barra d'aujourd'hui avait changé de nom depuis environ deux siècles, et qu'elle s'appelait auparavant Borgar. Cette dernière dénomination paraît rappeler celle de *Bergos* employée par le naturaliste romain.

« En reconnaissant deux des îles de cet Ancien parmi les *Orcades*, et *Damna* très-près de ce groupe, il semblerait que la quatrième, ou *Nerigon*, devrait être *Pomona*, la principale des Orkney ; mais rien n'autorise à le croire, et le nom de *Nerigon* paraît avoir appartenu à l'île Lewis, dont le cap septentrional, appelé maintenant pointe d'Oréby, porte, dans nos anciennes cartes publiées par les Sansons, par les Blaeu, et particulièrement dans celles des premières éditions de Camden, dans l'atlas de Speed, etc. le nom de Nary ou Néry. Lewis est d'ailleurs la plus grande des îles qui avoisinent l'Angleterre et l'Irlande; et nous allons voir (2), en combinant un passage de Solin (3), qu'après avoir longé toutes les *Hæbudes*, les navigateurs partaient de l'un des ports septentrionaux de Lewis pour continuer, à travers l'Océan, leur route vers *Thule*. Ainsi, ces différentes circonstances, conformes aux renseignements donnés par Pline, présentent, pour assurer l'identité de *Nerigon* et de Lewis, toutes les probabilités qu'on peut désirer dans ces sortes de recherches. »

(1) *Barry's History of the Orkney islands*, chap. 2, pag. 19.

(2) Reliquam vide hujus disputationis partem, oper. cit. pag. 236 seqq.

(3) Solin. Polyhistor. cap. 22, pag. 31.

# EXCURSUS XI

**Ad initium cap. 35, lib. IV, pag. 382-384 :**

## *A Durio Lusitania incipit*, etc.

**P. F. J. Gosselin**, ***Recherches sur la géographie systématique et positive des Anciens, tom. IV, pag. 40 seqq.***

« Pline, cherchant à décrire les côtes de la Lusitanie, commence sa description au fleuve Durius; il nomme les anciens *Turduli*, les *Pæsuri*, le fleuve *Vacca*, aujourd'hui Vouga, la ville de *Talabrica*, la ville d'*Æminium* et le fleuve *Æminius*, les villes de *Conimbrica*, de *Collipo*, d'*Eburobritium*, maintenant Evora, et il ajoute :

« Ensuite s'avance dans la haute mer un vaste promontoire que les uns appellent *Artabrum*, les autres *Magnum*, et la plupart *Olisiponense*, parce qu'il est voisin de la ville d'*Olisipo*.

« A ce promontoire, la direction des côtes, le nom des mers et l'aspect du ciel changent. C'est le point où finit l'un des côtés de l'Espagne, et où commence celui que l'on doit suivre pour en achever le tour.

« Ce dernier côté est opposé au septentrion et à l'Océan Gallique; l'autre est opposé au couchant et à l'Océan Atlantique.

« La saillie de ce promontoire est de 60 mille pas selon les uns, et de 90 mille pas selon d'autres.

« Plusieurs écrivains comptent, depuis ce promontoire jusqu'au promontoire *Pyrenæum*, 1250 mille pas, et ils y placent la nation des *Artabri*, qui n'a jamais habité ce canton : car c'est par une erreur évidente, et en changeant quelques lettres dans les

noms, qu'ils transportent ici les *Arrotrebæ*, qui occupent, comme nous l'avons dit, les environs du promontoire Celtique.

« Dans ce passage qui offre plusieurs difficultés, Pline suit les rivages de la Lusitanie du nord au sud, depuis le Douro jusqu'aux caps voisins de l'embouchure du Tage, vers la hauteur de Lisbonne et d'Evora. Mais il est visible qu'il se trompe, quand il ajoute que les noms d'*Artabrum*, de *Magnum* ou d'*Osiliponense* étaient appliqués indifféremment à l'un de ces caps, et quand il trace la direction des côtes qui les environnent. Les commentateurs de Pline ont aperçu sa méprise : les uns(1) ont cherché à l'excuser, en proposant dans son texte des interversions beaucoup trop considérables pour qu'on puisse se les permettre; les autres (2) ont employé des raisonnements trop faibles et trop incomplets pour justifier cet auteur. Il est plus simple de reconnaître que Pline, en parlant d'une côte dont il n'avait que des idées incertaines, a confondu en un seul promontoire trois caps très-distincts, que les itinéraires indiquaient au nord du promontoire *Sacré*.

« Cherchons d'abord où conduiraient les 1250 mille pas, ou les 1000 minutes de degré, qu'il donne, pour la distance du promontoire dont il parle, au cap septentrional des Pyrénées.

« Ce dernier cap doit être le promontoire *Œaso* de la carte de Ptolémée, ou le Machichaco d'aujourd'hui; et, de ce point jusqu'au cap Finisterre, il y a .............................. 527 minutes.

« Du Finisterre au cap Silleiro, en suivant les nombreuses sinuosités de la côte........................ 176

« Du Silleiro au cap Rocca de Sintra .............. 218

« Du cap de Sintra au cap Spichel, en touchant à Lisbonne, et en faisant le tour de la baie jusqu'aux bancs de sable qui en occupent à peu près la moitié......... 80

1001 minutes.

« L'exactitude de cette mesure, comparée à la mesure ancienne, fait voir que le cap Spichel est le promontoire indiqué par Pline à 1250 mille pas de l'extrémité nord des Pyrénées. Ce cap qui précède l'embouchure du Tage, quand on vient de la Méditerranée, a d'abord été nommé *Barbarium*, et ensuite *Olisiponense*, à cause de sa proximité d'*Oli-*

(1) Dalecamp. in Plin. cum notis variorum, tom. I, pag. 239, 240.

(2) Harduin. in Plin. tom. I, pag. 238, 239, n° CXX. Edit. nostræ pag. 383, 384. Ed.

*sipo* ou Lisbonne. Strabon (1) le place à 200 stades du Tage; et cette distance est juste en stades de 833 $\frac{1}{3}$ pareils à ceux qu'il avait employés précédemment.

« A une distance un peu moins grande, et au-delà de ce fleuve, est le cap Rocca de Sintra, qui représente le promontoire *Magnum* dont Pline a voulu parler, et que Méla a connu dans ces cantons (2). Ce cap se prolonge d'environ 56 mille pas depuis la pointe de Carboeiro, et cette saillie paraît être celle que Pline attribue au promontoire *Olisiponense*.

« Mais quand il ajoute que ce promontoire divise deux côtés de l'Espagne, que l'un de ces côtés regarde le nord et l'Océan Gallique, tandis que l'autre regarde le couchant et l'Océan Atlantique, Pline se trompe encore plus; et il cesse entièrement de décrire les deux caps dont nous venons de parler, puisque les côtes qui les avoisinent sont constamment tournées à l'ouest, sauf dans un espace de dix lieues, mais jamais au nord, et que d'ailleurs elles sont baignées par le seul Océan Atlantique.

« C'est au cap Finisterre qu'il faut se transporter pour reconnaître les circonstances indiquées par Pline. Ce promontoire divise, comme il le dit, deux côtés de l'Espagne : celui qui le précède est tourné vers l'ouest et l'Océan Atlantique; celui qui le suit est tourné vers le nord et l'Océan Gallique ou Celtique. Ainsi, l'on ne peut élever de doute sur la méprise du naturaliste romain : la mesure qu'il emploie est bien la distance de l'extrémité nord des Pyrénées au cap Spichel; mais, en donnant à ce cap la saillie de celui de Sintra, et en confondant ensuite ces deux caps avec le Finisterre, il se perd tellement dans sa description, qu'il paraît croire le promontoire *Artabrum* fort éloigné du promontoire Celtique et du pays des Artabres.

« Peut-être l'erreur de Pline tenait-elle à la fausse évaluation d'un itinéraire dans lequel il aura cru voir, pour la distance des Pyrénées au cap et au pays des Artabres, un nombre de stades à peu près égal aux 10,000 stad. ou aux 1250 mille pas qu'il trouvait depuis les Pyrénées jusqu'au promontoire *Olisiponense*. La distance du Machichaco au Finisterre est, sur nos cartes, de 527 minutes de degré, qui valent 9,759 stades de 1111 1/9; et, comme Pline ne distinguait jamais la valeur des divers stades, il aura pris ceux-ci pour des stades olympiques, et il en aura conclu 1220 mille pas. Alors, la petite différence qu'il apercevait entre ce nombre et les 1250 mille pas précédents, peut lui avoir fait soupçonner que cet itinéraire transportait la contrée des Artabres dans les environs du Tage et d'*Olisipo*. »

(1) Strab. lib. III, pag. 151.

(2) Pompon. Mela, lib. III, cap. 1, pag. 234.

# EXCURSUS XII

**Ad ea Plinii verba, lib. IV, cap. 35, pag. 385:**

## *XIV M. pass. inde* (1) *ad Pyrenæum medium colligi Varro tradit.*

**P. F. J. Gossellin**, *Recherches sur la géographie systématique et positive des Anciens*, *tom. IV*, *pag.* 31.

« Du promontoire *Sacré* aux Pyrénées, Strabon (2), d'après les auteurs qu'il consultait, comptait en ligne droite 6,000 stades, lesquels, à 700 par degré, font 8° 34' 17'' de l'échelle des latitudes : c'est précisément la distance que donnent les cartes de d'Anville, entre le cap Saint-Vincent et le sommet le plus élevé des Pyrénées, pris au-dessus de Barége, vers les sources du Gave.

« Varron (3) avait donné pour la même distance 1400 mille pas romains ou 18° 40'. Un excès si considérable, en surpassant la disproportion des différents stades, devait provenir d'une double méprise dans l'évaluation de la mesure primitive. En effet, les 6,000 stades que les géographes antérieurs à Strabon donnaient pour la longueur de l'Espagne étant pris pour des stades olympiques, représentaient 11,111 stades de 1111 1/9 au degré, ou 11,200 stades en nombre rond; et il paraît que Varron, trouvant la mesure dont il est question exprimée dans ce dernier module, a divisé ces 11,200 stades par huit, pour les réduire en milles romains, et en a conclu 1400 mille pas, c'est-à-dire, 373 lieues; tandis qu'il n'aurait dû trouver que 643 mille pas, ou 171 lieues, s'il eût connu la valeur du stade employé dans cette mesure. »

(1) Male in editione nostra, typographico errore, legitur *Inde*. Ed.

(2) Strab. lib. III, pag. 137.

(3) Varro apud Plinium eo de quo hic agitur loco. Ed.

# EXCURSUS XIII

**Ad ea Plinii verba, lib. IV, cap. 35, pag. 387:**

## *Oppida : Ossonoba, Balsa.*

**P. F. J. Gosselin, *Recherches sur la géographie systématique et positive des Anciens*, tom. *IV*, pag. 50.**

« Après l'*Anas* on trouvait *Balsa*, qui paraît avoir existé vers San-Lourenço, à peu de distance du cap de Sainte-Marie; puis *Ossonaba* (1) ou *Ossonoba*, portée par les mesures à l'entrée de la rivière de Silvès, vers Villa nova de Portimaon, dont le port est abrité. *Ossonoba* a subsisté jusque dans les bas siècles de l'empire; elle avait un évêché qui fut transporté à Silvès et ensuite à Faro. Des ruines trouvées dans le village d'Estoi, près de cette dernière ville, ont fait croire qu'elles étaient celles d'*Ossonoba* (2); mais les distances et la première translation de son évêché à Silvès semblent rappeler cette ancienne ville vers les lieux que nous indiquons. »

(1) Mela, lib. III, cap. 1, pag. 224.
(2) Colménar, Délices de l'Espagne et du Portugal, pag. 810.

# EXCURSUS XIV

Ad ea Plinii verba, lib. IV, cap. 35, pag. 390:

*Lusitaniam cum Asturia et Gallæcia patere longitudine DXL M. passuum..... Agrippa prodidit.*

P. F. J. Gosselin, *Recherches sur la géographie systématique et positive des Anciens*, tom. *IV*, pag. 35 *seqq.*

« Pline (1) fait commencer la Lusitanie au fleuve *Anas*; et nous voyons ici que, selon lui, Agrippa donnait aux côtes de cette contrée, y compris celles de l'Asturie et de la Gallæcie, 540 mille pas de longeur, c'est-à-dire, 432 minutes d'un grand cercle de la terre.

« La carte moderne donne depuis l'*Anas* jusqu'au Miño, l'ancien *Minius*, 435 minutes.

« Cette mesure, qui égale déja celle d'Agrippa, n'atteindrait qu'à la partie méridionale de la côte occupée autrefois par les *Gallæci* ou *Callaici*; de sorte que cet Ancien s'est trompé, s'il a cru, comme le dit Pline, que toute la Gallæcie et même l'Asturie étaient comprises dans les 540 mille pas précédents. L'erreur que présente ce passage est d'autant plus évidente, que l'Asturie ne s'étendait pas jusqu'aux côtes occidentales de l'Espagne (2).....

« La cause qui a fait croire à Agrippa et à Strabon que la côte occidentale de l'Espagne se terminait vers la hauteur du fleuve *Minius*, ou du cap Silleiro, qui en est voisin, quoiqu'elle s'étende jusqu'au cap Finisterre, c'est que peu après le *Minius*, la côte devient très-sinueuse, et qu'elle forme cinq golfes successifs, séparés par six caps, difficiles à distinguer les uns des autres, quand on n'avait encore que des notions incertaines sur leurs formes et sur leurs positions. Aussi les Anciens confondaient ces différents caps en un seul, et nous verrons Ptolémée, commettant la même erreur qu'Agrippa et Strabon, réunir le cap Silleiro au cap Finisterre, et supprimer de ses cartes les 59 lieues de côtes qui séparent ces promontoires. »

(1) Plin. lib. III, cap. 2, pag. 6, et lib. IV, cap. 35, pag. 385. Ed.

(2) Eumdem errorem illum a Strabone, lib. III, pag. 152 et 153, admitti probat. Ed.

# EXCURSUS XV

**Ad ea Plinii verba, lib. IV, cap. 35, pag. 390 :**

*Omnes autem Hispaniæ, a duobus Pyrenæi promontoriis per maria, totius oræ circuitu passuum $\overline{XXIX}$ XXII M. colligere existimantur, ab aliis $XX\overline{VI}$ mill.* (1).

P. F. J. Gosselin, *Recherches sur la géographie systématique et positive des Anciens, tom. IV, pag.* 44.

« Pline dit que le tour entier des côtes de l'Espagne comprises entre les deux promontoires des Pyrénées est, par mer, de 2922 mille pas selon les uns, ou de 2600 mille pas selon d'autres.

« En réunissant les mesures données par les Anciens, on trouve qu'ils comptaient :

| | | |
|---|---|---|
| « Du prom. septentr. des Pyrénées au promont. *Olisiponense* . . . . . . . . . . | 1250M.P. | = 1000' 0'' |
| « Du Tage à Calpe . . . . . . . . . . | 483 | = 386 24 |
| | 1733 | = 1386' 24'' |
| « A déduire, pour la distance du Tage au promontoire *Olisiponense* ou *Barbarium*, déja comprise dans la première mesure, 200 stades de 833 $\frac{1}{3}$ suivant Strabon . . . . . . . . . . | 18 | = 14 24 |
| Reste . . . . . . . . . . | 1715 | = 1372 |
| « De *Calpe* aux Pyrénées, selon Polybe et Strabon, 7600 stad. olympiques . . . . . . . . . . | 950 | = 760 0 |
| Total . . . . . . . . . . | 2665M.P. | = 2132' 0'' |

(1) Vide notas nostras 71 et 72, pag. 390 et 391, de numerorum variationibus. Ed.

*Carte moderne.*

| | |
|---|---|
| « Du cap Machichaco au cap Spichel............. | 1001' |
| « Du Tage à Gibraltar........................... | 378 |
| | 1379' |
| « A déduire, pour la distance du cap Spichel au Tage, déja comprise dans la première mesure......... | 14 |
| | 1365' |
| « De Gibraltar au cap de Creus.................. | 767 |
| | 2132' |

« Les 2665 mille pas, formés par la réunion des mesures anciennes, représentent, sans difficulté, les 2600 ou les 2700 mille pas (1) de la seconde mesure générale de Pline, qui offre le résultat de plusieurs itinéraires très-exacts, puisque, dans leur ensemble, et sur 711 lieues d'une route souvent fort sinueuse, ils ne diffèrent point des mesures de la carte moderne. »

(1) Dalecamp. in nota nostra 72, pag. 391. Ed.

# EXCURSUS XVI

Ad ea Plinii verba, lib. IV, cap. 36, pag. 391 :

*Ab ostio freti passuum XXV mill. Gadis.*

P. F. J. Gossellin, *Recherches sur la géographie systématique et positive des Anciens*, tom. *IV*, *pag.* 30 *et* 31.

« Nous croyons pouvoir attribuer à Polybe l'une des deux mesures de 750 ou 800 stades rapportés par Strabon (1), pour la distance de *Calpe* à *Gades*. Ces mesures ne diffèrent que d'une lieue et deux tiers. De la montagne de Gibraltar à la porte de terre de Cadiz, où se terminait l'ancienne *Gades*, la distance, prise le long des côtes, est égale à 81 minutes de l'échelle des latitudes, lesquelles valent 810 stades olympiques.

« Les chiffres qui désignent cette mesure, dans le texte actuel de Pline, nous paraissent altérés. Les manuscrits et nos éditions varient sur ce nombre : les uns portent LXXV mille pas (2), c'est-à-dire, 600 stades ; les autres XXV mille pas, ou 200 stades seulement, et ces mesures seraient trop courtes. Pour accorder Pline et Strabon, qui ont visiblement extrait ces distances de la même source, nous pensons qu'il faut lire, dans le naturaliste romain, XCV mille ; et ces 95 mille pas représenteront 760 stades (3). »

(1) Strab. lib. III, pag. 140, 168.

(2) Dalecamp. nota nostra 5, pag. 391. Ed.

(3) Des copistes ont pu se tromper, en écrivant XXV au lieu de XCV, ou LXXV au lieu de LXXXXV.

# EXCURSUS XVII

## DE INSULA GADI, QUÆ ET COTINUSSA, DE INSULA ERYTHIA, QUÆ ET APHRODISIAS, ET JUNONIA, ET DE EARUM MENSURIS.

Ad Plinii cap. 36, lib. IV, pag. 391, 392 et 393:

P. F. J. Gosselin, *Recherches sur la géographie systématique et positive des Anciens*, tom. IV, pag. 6—11, et 22-24.

« . . . . . . Dans la troisième expédition (1), les Tyriens dépassèrent le cap de Trafalgar, et, longeant toujours la côte, ils abordèrent dans une île, où ils élevèrent un temple à Hercule phénicien, leur divinité tutélaire. Cette île, selon Philostrate (2), était fort petite, et le temple en occupait toute la surface.

« La première île que l'on découvre, en suivant la côte après le Trafalgar, est l'île de Saint-Pierre (Santi Petri); elle est à peu près ronde, et d'environ 400 pas de circonférence. Ce n'est qu'un rocher situé à 700 toises environ du continent, et à pareille distance au sud de la pointe méridionale de l'île de Léon, à laquelle il communique par un banc de rochers que la mer découvre quelquefois; et c'est sur ce rocher, comme l'a très-bien observé Suarez (3), que les Tyriens fondèrent le temple d'Hercule.

« Le peu d'étendue de ce local les engagea bientôt à chercher un autre emplacement pour y établir leur colonie: ils s'avancèrent plus loin, vers une petite île voisine de la pointe occidentale et septentrionale de l'île *Cotinussa*, et ils y bâtirent une ville qui prit le nom de *Gadir*, du

(1) Memorat Strabo, lib. III, pag. 169, oraculum Tyriis datum, quod eos juberet ad columnas Herculis coloniam deducere; eos autem, qui missi fuerunt, bis, re infecta, domum rediisse; sed tandem illos qui tertio navigarunt, oraculum implevisse. Ed.

(2) Philostr. de vita Apollonii Tyanensis, lib. V, cap. 5, pag. 190.

(3) Suarez, *Grandezas y antiguedades de la isla y ciudad de Cadiz*, pag. 178.

mot qui, dans leur langue, signifiait une haie (1), ou un lieu entouré d'une espèce de palissade.

« Cette dernière course, qui paraît si facile à décrire, offre néanmoins des difficultés qui n'ont pas encore été résolues. Pour les éclaircir, nous emprunterons de Polybe des renseignements qu'il avait recueillis à Gadès sur la topographie des environs de cette ville : ils feront voir que l'extrémité nord de l'île de Léon, l'ancienne *Cotinussa*, ne présente plus la forme qu'elle avait autrefois ; que les changements qu'elle a éprouvés ont fait confondre jusqu'à présent la *Gadir* des Tyriens avec la *Gades* des Grecs, et ont empêché de reconnaître une petite île fort célèbre qui était à très-peu de distance de cette dernière ville.

« Selon Polybe (2), l'île de Gadès avait douze mille pas romains de longueur, ou même cent stades olympiques, qui valent douze milles et demi, depuis son extrémité méridionale, où était le temple d'Hercule, jusqu'au temple de Saturne, bâti dans la partie occidentale de la ville de Gadès.

« Vis-à-vis et à l'ouest de ce dernier temple, il y avait une autre île, longue de 3,000 pas seulement, et qui n'était séparée de la grande que par un détroit d'environ cent pas de large. Elle était connue sous les noms d'*Erythia*, d'*Aphrodisias*, de *Junonia*; et c'est dans cette petite île, ajoute Pline, que la ville des Gaditains avait d'abord été fondée.

« Aujourd'hui on ne connaît pas d'île près de la partie occidentale de Cadiz ; mais, si l'on mesure sur nos cartes à grands points la côte extérieure de l'île de Léon, depuis l'île de Saint-Pierre, qui en est une dépendance, jusqu'à la pointe de Saint-Sébastien, où se termine à l'ouest le territoire actuel de Cadiz, on trouvera 11,600 toises, ou 15 mille 300 pas romains : ils représentent, à 200 pas près, la longueur donnée par Polybe à l'île de *Gades*, à celle d'*Erythia*, et au canal qui les séparait.

(1) Plin. loc. cit. pag. 392 et 393 ; Solin. Polyhist. cap. 23 ; Ruf. Festus Avienus, Ora marit. vers. 267, 269 ; Isidor. Hispal. Origin. lib. XIV, cap. 6, pag. 1174.

(2) Polyb. apud Strab. lib. III, pag. 169, et apud Plin. lib. II, cap. 112, tom. I, pag. 462, et loc. cit. tom. II, pag. 391. Strabon fait entendre que l'on comptait, pour la longueur de l'île de *Gades*, 12 mille pas en nombre rond, pour trouver dans cette mesure quelque analogie avec les douze travaux d'Hercule : ainsi la mesûre de douze milles et demi est préférable. La côte occidentale de l'île de *Gades*, ou de Léon, court du sud-sud-est au nord-nord-ouest. Les Anciens paraissent avoir cru qu'elle se dirigeait plus directement de l'ouest à l'est.

D'où il faut conclure que cette dernière île, qu'on cherchait vainement, et qu'on croyait détruite depuis long-temps, se trouve réunie à la première par des attérissements postérieurs aux siècles dont nous nous occupons.

« Si l'on divise cette mesure générale, et si l'on compte 9,500 toises ou douze milles romains et demi, en partant de l'île de Saint-Pierre, on sera conduit près des fortifications et du fossé qui défendent la porte de terre ou l'entrée orientale de Cadiz, et l'on reconnaîtra :

« 1° Que ce fossé, en traversant la largeur de l'isthme qui joint maintenant Cadiz à l'île de Léon, occupe à peu près la place du petit bras de mer qui séparait autrefois cette île de celle d'Erythie ;

« 2° Qu'à l'époque de Polybe, le temple de Saturne et la ville entière de *Gades* étaient en-deçà, c'est-à-dire, au sud-est de ce fossé, et par conséquent dans la partie la plus occidentale et la plus septentrionale de l'île de Léon, qui en prenait alors le nom d'île de *Gades ;*

« 3° Que l'île d'Erythie s'étendait depuis le bord septentrional du fossé dont nous parlons, jusqu'à la pointe de Saint-Sébastien, et vraisemblablement jusqu'au banc nommé *la Olla*, qui en est voisin : cette longueur est de 2,100 toises, qui font à très-peu près les 3,000 pas romains que Polybe donnait à l'île d'Erythie (1).

« Ce banc de *la Olla*, c'est-à-dire de la Marmite, est ainsi appelé, parce qu'il présente un amas confus de débris qui se prolongent au couchant de Cadiz, et parmi lesquels on croit apercevoir encore, dans les temps calmes et quand la mer est basse, de nombreux vestiges de constructions. Une tradition constante (2), parmi les habitants du pays, veut que ces ruines soient celles de l'ancienne *Gadir* des Tyriens, détruite, plusieurs siècles avant l'ère chrétienne, ou par les mouvements violents de la mer, ou par quelque tremblement de terre. On m'a fait remarquer ces débris pendant mon séjour à Cadiz, en 1773 ; ils confirment, ainsi que les mesures précédentes, ce que dit Pline de la première fondation de *Gadir* dans l'île d'Erythie, et sa position explique le nom d'*Erythia*, que cette ville a quelquefois porté (3).

« Il est vraisemblable que les Tyriens se fixèrent dans cette petite île, parce que les habitants de ces contrées ne leur permirent pas de s'établir ailleurs : mais, après la destruction de *Gadir*, ils parvinrent de gré

(1) Scymnus de Chios dit aussi que l'île d'Erythie était fort petite. Inter Geogr. minor. græcos, tom. II, pag. 9, vers. 152.

(2) Ortelius, Theatrum orbis terrarum ; Suarez, *Antiguedades Gaditanas*, lib. I, cap. 2, pag. 12.

(3) Pherecyd. apud Strab. lib. III, pag. 169.

ou de force à se réunir à la pointe septentrionale de l'île *Cotinussa*, dans un lieu déja occupé, comme on le verra bientôt (1); et ce lieu, auquel ils communiquèrent le nom de *Gadir*, pour perpétuer le souvenir de leur premier établissement, est la *Gades* connue des Grecs, et visitée par Polybe 146 ans avant l'ère chrétienne.

« A l'époque de cet historien *Gades* avait peu d'étendue; mais cent ans après, Lucius Cornélius Balbus, l'un de ses citoyens, et le premier étranger que les Romains élevèrent au consulat (2), y fit ajouter un nouveau quartier, qu'on appela la *Ville neuve* (3), et ces villes réunies prirent le nom de *Didyme* ou de *jumelles*. Leur circonférence était de vingt stades ou 1,900 toises. Cet espace fut bientôt insuffisant pour contenir la population nombreuse que le commerce et la munificence de Balbus y appelaient : les gens riches avaient des maisons de plaisance dans l'île d'Erythie, alors couverte de verdure et de pâturages; et ces maisons, en se multipliant, firent insensiblement abandonner *Didyme*, et donnèrent naissance à la ville actuelle de Cadiz. C'est vraisemblablement peu après Balbus, que le canal, qui séparait les deux îles, fut comblé, et que leur réunion donna à l'île de *Gades*, ou de Léon, les quinze milles pas de longueur qu'elle avait au temps de Pline (4), et qu'elle conserve encore.

« De ces rapprochements il résulte que les villes de *Gadir*, de *Gades* et de Cadiz, qu'on est dans l'usage de confondre en une seule, n'ont pas été construites précisément sur le même sol; que la première était située dans la partie occidentale de l'île d'Erythie, la seconde à la pointe septentrionale de l'île *Cotinussa*, et que la troisième se trouve replacée dans l'île d'Erythie, dont elle occupe actuellement plus de la moitié de sa partie orientale. C'est en ne distinguant pas ces divers emplacements et la réunion postérieure des deux îles, que les descriptions des Anciens ont paru inintelligibles : aussi avait-on fini par croire que l'île d'Erythie n'existait plus, ou même qu'elle n'avait jamais existé. ...............

« Pour terminer ce qui peut avoir rapport à l'île de *Gades*, nous devons dire que, suivant Strabon et Pline (5), Polybe donnait à cette île 3,000 pas romains de largeur, et un stade dans l'endroit où elle était le plus

(1) Vide supra Excurs. V, pag. 803. Ed.

(2) Plin. lib. V, cap. 5, pag. 433 et 434.

(3) Strab. lib. II, pag. 169.

(4) Loc. cit. pag. 391.

(5) Polyb. apud Strab. lib. III, pag. 169, et apud Plin. lib. II, cap. 112, tom. I, pag. 465, et loc. cit. pag. 391 et 392.

étroite; qu'il fixait sa plus petite distance du continent à moins de 700 pieds, ou environ un stade, et son plus grand éloignement de la terre ferme à 7,500 pas.

« L'île de Léon, d'une forme très-irrégulière, a, dans certains endroits, 4,600 toises ou six milles romains de large; et, si les 3 mille pas du texte actuel de Pline ne sont pas une erreur (1), il faut supposer avec Suarez (2) que cette île autrefois se trouvait divisée en deux par la rivière de Darillo, qui a son embouchure au fond de la rade de Puntalès, et qui n'a plus maintenant qu'environ mille toises de cours.

« Mais il ne faut pas croire, comme le fait cet auteur (3), en s'attachant trop littéralement au texte de Pline, qui décrivait ce pays sans l'avoir vu, que l'autre moitié de l'île de Léon, c'est-à-dire sa partie orientale, fût l'Erythie des Anciens; car la petite île que Pline (4), quelques lignes plus bas, dit être en face de l'Espagne, à environ cent pas de celle de *Gades*, et à laquelle il donne 3,000 pas de longueur sur 1,000 pas de large, en ajoutant qu'elle est appelée Erythie et que *Gadir* y avait d'abord été fondée, est visiblement cette île d'Erythie que Polybe (5), témoin oculaire, dit être vis-à-vis *Gades*, à l'ouest de cette ville, et à un stade ou 125 pas de distance.

« Ainsi, quoique Pline ait pu dire qu'Erythie était en face de l'Espagne, puisqu'elle n'en était pas à une lieue, cette île se trouvait néanmoins plus à l'occident que toute l'île de Léon, nommée d'abord *Cotinussa*, et, à l'époque dont nous parlons, île de *Gades*. Ce fait est diamétralement opposé à l'opinion de Suarez et à celle de M. de la Nauze (6), qui paraît croire aussi que l'île d'Erythie était plus orientale que *Gades*.

(1) Il nous paraît assez probable que Pline avait écrit VI mille pas, et que des copistes, en ne joignant pas exactement par le bas les deux traits de la première lettre numérale, auront fait croire qu'ils représentaient deux unités, et qu'au lieu de VI il fallait lire III.

(2) Suarez, *Antiguedades Gaditanas*, pag. 11.

(3) Suarez, loc. cit. pag. 43.

(4) « Ab eo latere quo Hispaniam spectat, passibus fere centum, altera insula est longa III M. pass. lata, in qua prius oppidum Gadium fuit. Vocatur ab Ephoro et Philistide Erythia, etc. » loc. cit. pag. 392. Il y a certainement une lacune dans nos éditions entre ces mots : *longa III M. pass...... lata.....* Quelques manuscrits portent *longa III M. pass. mille lata.* Cette dernière mesure est exactement la largeur de l'île d'Erythie, sur laquelle Cadix est maintenant bâtie.

(5) Polyb. apud Strab. lib. III, pag. 169.

(6) De la Nauze, Justification de Pline sur l'étymologie de l'île d'Erythia;

« L'endroit que Polybe indiquait pour être le plus étroit de l'île de *Gades*, ou de Léon, doit se prendre à l'isthme qui sépare la rade de Puntalès de l'Océan, et vers la *Guérite des deux mers*, où cette langue de terre n'a pas cent toises de largeur.

« La plus petite distance de l'île au continent est la largeur du détroit appelé rivière de Saint-Pierre, qui la sépare de la terre ferme. Ce détroit tortueux, que Méla compare à un fleuve (1), a aussi environ cent toises de large près du point où il est traversé par le pont de Souazo.

« Et les 7,500 pas donnés pour le plus grand éloignement de l'île au continent sont pris de l'emplacement de *Gades* à la pointe de Rota. Cette distance représente 5,700 toises; c'est l'entrée de la baie de Cadiz, et la mesure ancienne est exacte. »

Mémoires de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres, tom. XXXIV, pag. 175.

(1) Pompon. Mela, lib. III, cap. 6, pag. 261.

# EXCURSUS XVIII

**Ad ea Plinii verba, lib. V, cap. 1, pag. 401:**

*Scipione Æmiliano res in Africa gerente, Polybius Annalium conditor, ab eo accepta classe, scrutandi illius orbis gratia circumvectus, prodidit,* etc.

**P. F. J. Gossellin, *Recherches sur la géographie systématique et positive des Anciens, tom. I, pag.* 106 *seqq.***

« La prise de Carthage parut insuffisante aux Romains pour renverser la puissance d'un peuple dont ils étaient jaloux. Ils craignirent que les Carthaginois, maîtres d'un commerce étendu, ne devinssent encore redoutables après l'anéantissement de leur ville, si on leur laissait les nombreux établissements qu'ils avaient sur les côtes de la Méditerranée, et ceux qu'on leur supposait sur les côtes de l'Océan. Les derniers surtout passaient pour être les plus riches, et l'on avait répandu que la ville de *Lixa* était plus grande et plus formidable que Carthage même(1). Il fallait donc, d'après les principes de la politique romaine, détruire aussi *Lixa*, et visiter le reste de la côte pour s'assurer qu'il n'y existait plus rien qui pût troubler la sécurité des vainqueurs.

« A peine Scipion-Émilien eut-il soumis Carthage, que Polybe, à la tête d'une flotte considérable, fut chargé d'aller ravager les possessions de cette ville au-delà du détroit. Mais elles étaient déchues de leur ancienne splendeur : la plupart de ces villes avaient même disparu, et le tableau qu'on en fit au retour de l'expédition répondait si peu à l'idée qu'on s'était formée de leur nombre et de leur opulence, que les Grecs et les Romains traitèrent de fables ce qu'on en avait publié jusqu'alors(2).

« Polybe écrivit la relation de son voyage : elle ne nous est point parvenue; nous ne la connaissons aujourd'hui que par l'extrait que Pline en a conservé. On y reconnaîtra que Polybe, instruit par des mémoires et des journaux trouvés dans Carthage, entreprit de suivre la même

(1) Plin. lib. V, cap. 1, pag. 399.

(2) Strab. Geogr. lib. I, pag. 47, 48; lib. XVII, pag. 826, 829. Plin. lib. V, cap. 1, pag. 401.

route qu'Hannon s'était ouverte autrefois (1), et de pousser ses recherches aussi loin que ce navigateur. Sans doute il se fit aider dans cette expédition par des pilotes carthaginois; car, de son temps, le détroit des Colonnes était la limite des courses de la plupart des peuples de la Méditerranée. Les Phéniciens de Tyr, de Carthage et les Grecs de Marseille étaient presque les seuls peuples qui osassent le franchir. Polybe eut donc la gloire d'y conduire la première flotte romaine, et il remarque, avec une sorte d'orgueil, qu'on lui devra les premières notions exactes sur ces contrées presque inconnues jusqu'à lui (2).

« Voici l'extrait que l'on trouve dans Pline :

« Dans le temps que Scipion-Émilien gouvernait l'Afrique, il chargea l'historien Polybe d'aller, à la tête d'une flotte, reconnaître les côtes occidentales de cette partie du monde. Polybe a écrit que,

« Depuis le mont Atlas jusqu'au fleuve *Anatis*, il y a 485 mille pas, et que cet espace est couvert de forêts remplies de bêtes féroces;

« Que de l'*Anatis* au *Lixus*, il y a 205 mille pas;

« Que du *Lixus* au détroit de *Gades*, il y a 112 mille pas.

« Ensuite il dit qu'on trouve :

« Le golfe *Saguti;*

« Une ville sur le promontoire *Mulelacha;*

« Le fleuve *Subur;*

« Le fleuve *Sala;*

« Le port *Rutubis*, éloigné de 213 mille pas du *Lixus;*

« Le promontoire du Soleil;

« Le port *Risardir;* les Gétules-Autololes;

« Le fleuve *Cosenum;* la nation des *Scelatiti;* celle des *Masati;*

(1) Plin. loc. cit.

(2) Polyb. Historiar. lib. III, cap. 59; Excerpt. e lib. XVI, cap. 29.

« Le fleuve *Masatat;*

« Le fleuve *Darat*, dans lequel on trouve des crocodiles;

« Le promontoire *Surrentium*, formé par l'extrémité occidentale du mont *Barce* : ici, il entoure un golfe de 616 mille pas;

« Le fleuve *Palsum*, après lequel sont les Éthiopiens *Perorsi*, et derrière eux les *Pharusii* : à ces peuples se joignent, dans l'intérieur des terres, les *Gœtuli Daræ;* sur les côtes sont les Éthiopiens *Daratitæ;*

« Le fleuve *Bambotum*, rempli de crocodiles et d'hippopotames.

« Depuis ce fleuve jusqu'au *Theón Ochèma*, règne une suite de montagnes non interrompue. Du *Theón Ochèma*, jusqu'au promontoire du couchant, il y a dix jours et dix nuits de navigation.

« Au milieu de cet espace, Polybe place l'Atlas que tous les auteurs disent être sur les confins de la Mauritanie.

« Nous avons cru devoir écrire ainsi le passage de Pline, pour rendre plus sensible l'ordre des positions qu'il présente, et pour faire mieux remarquer que l'itinéraire de Polybe, déja tronqué, y est encore divisé en deux parties qui en désunissent l'ensemble. Dans la première, on donne trois mesures générales qui embrassent la totalité de l'espace parcouru; dans la seconde, on nomme les positions intermédiaires, mais en sens inverse des mesures précédentes. Celles-ci sont prises du midi au nord; l'ordre des lieux est tracé du nord au midi. Par cette marche rétrograde, on voit que Pline n'a point saisi le sens du Périple. C'est pourquoi il a cru que Polybe avait placé l'Atlas à une grande distance de la Mauritanie, contre l'opinion des autres géographes. Mais Polybe n'a point commis cette erreur; il s'est conformé à l'usage d'appeler *Atlas* la chaîne de montagnes qui borde cette partie de la côte d'Afrique, et il a compté la distance de l'Atlas au détroit, de l'endroit

même où cette montagne commence à s'élever. Pour rétablir le Périple tel qu'il doit être, il faut donc renverser l'ordre des distances, les compter depuis le détroit, c'est-à-dire depuis les Colonnes, et intercaler dans la seconde partie les positions du *Lixus*, de l'*Anatis* et du commencement de l'Atlas, que Pline a négligé de répéter.

« Alors, et pour ne parler que des lieux situés immédiatement sur le rivage de la mer, l'itinéraire doit être écrit comme il suit :

« Les Colonnes;
« Le golfe *Saguti*;
« Une ville sur le promontoire *Mulelacha*;
« Le fleuve *Lixus* à 112 mille pas des Colonnes;
« Le fleuve *Subur*;
« Le fleuve *Sala*;
« Le fleuve *Anatis* à 205 mille pas du *Lixus*;
« Le port *Rutubis* à 213 mille pas du *Lixus*;
« Le promontoire du Soleil;
« Le port *Risardir*;
« Le fleuve *Cosenum*;
« Le fleuve *Masatat*;
« Le promontoire *Surrentium*;
« Le fleuve *Darat*, dans un golfe de 96 mille pas d'étendue;
« Le fleuve *Palsum*;
« Commencement de l'Atlas à 496 mille pas du fleuve *Anatis*;
« Le fleuve *Bambotum*.

« Recherchons maintenant ces positions, en les soumettant aux distances qui nous sont données. Leur exactitude remarquable prouvera qu'elles doivent être prises des Colonnes, quoique Pline ait nommé vaguement le détroit pour point de départ.

« Ainsi le golfe *Saguti* de Polybe répond à celui nommé *Cotes* par Scylax, c'est-à-dire, à la baie de Al-Cazar. Le promontoire *Mulelacha* conserve dans le nom moderne de Mollabat une affinité assez grande pour le faire reconnaître. L'ancienne ville de *Thymiaterion*, fondée par Han-

non, n'est point nommée dans l'itinéraire; elle y est seulement indiquée comme étant située sur le cap Mollabat, où elle était réellement placée.

« Des Colonnes au *Lixus* Polybe compte 112 mille pas. Le mille romain est évalué par d'Anville à 756 toises (1): les 112 mille pas vaudraient, par conséquent, vingt-neuf lieues et demie de vingt-une au degré. La distance entre Ceuta et le fleuve Lucos est de vingt-sept lieues sur nos cartes marines à grands points. La concordance de ces mesures, indépendamment de ce que nous avons déja dit (2), est une nouvelle preuve que le *Lixus*, connu des Carthaginois par l'expédition d'Hannon, et que Polybe a visité depuis, ne peut être que le Lucos, et point le *Rio do Ouro*, comme Bougainville et d'Anville l'ont prétendu sans aucune vraisemblance, puisque *Rio do Ouro* est à trois cent soixante lieues de Ceuta.

« Les fleuves *Subur* et *Sala* conservent également leurs anciens noms dans ceux de Subu et de rivière de Salé. Cette dernière porte différents noms dans les auteurs arabes : elle est appelée Asmir par l'Edrisi (3), Buragrag par Léon l'Africain (4), et Wadi al Raman par d'autres; mais ils conviennent tous que c'est la rivière qui se jette dans la mer à Salé.

« Du Lixus jusqu'au fleuve *Anatis* Polybe compte 205 mille pas, ou cinquante-quatre lieues et un tiers. A cinquante-trois lieues de Lucos nous trouvons le fleuve Ommirabih, suivant Léon(5), ou Om-Rabya, selon l'Edrisi (6). La grande exactitude de ces mesures ne permet pas de méconnaître l'*Anatis* dans l'Ommirabih, qui se perd à Azamor.

« Le port *Rutubis*, que Polybe met à 213 mille pas, ou cinquante-six lieues et demie du *Lixus*, se retrouve de même dans Mazagan à cinquante-sept lieues du Lucos. Mazagan, réduite aujourd'hui à une simple forteresse, a été autrefois une ville florissante (7).

« Après ce port, l'itinéraire place le promontoire du Soleil. C'est le cap Cantin d'aujourd'hui.

« Le port *Risardir* doit répondre à l'emplacement de Safi ou Asafi, située dans un golfe (8). Nous remarquons que le *Risardir* est le dernier

(1) D'Anville, Traité des mesures itinéraires, pag. 44.

(2) Hæc dicta sunt in alia parte disputationis, cujus hic partem tantum referimus. Ed.

(3) L'Edrisi, Geographia Nubiensis, pars prima climatis tertii, p. 77.

(4) Leo African. Africæ descriptio, lib. IX, pag. 733.

(5) Leo African. lib. II, p. 192; lib. IX, p. 732.

(6) L'Edrisi, Geogr. Nub. pars I climat. 3, pag. 77.

(7) Dappers, Description de l'Afrique, p. 136.

(8) Abulfed. Geogr. de Al-Magrab, p. 208; Leo Afric. lib. II, p. 180.

port connu dans l'itinéraire de Polybe, et que l'Edrisi dit (1) que, dans les temps anciens, Asafi était la dernière station où les navires parvinssent sur cette côte. Le rapprochement de ces circonstances nous semble justifier la position que nous donnons au *Risardir*, et faire reconnaître le fleuve *Cosenum* du Périple dans le Tensift, qui passe près de Maroc (2), et le fleuve *Masatat* dans la rivière de Mogador.

« Pline continue ainsi l'extrait du Périple :

« Flumen Darat, in quo crocodilos gigni. Deinde sinum DCXVI M. passuum includi montis Barce promontorio excurrente in occasum, quod appellat Surrentium. Postea flumen Palsum, ultra quod Æthiopas Perorsos, quorum a tergo Pharusios. Iis jungi mediterraneos Gætulos Daras. At in ora Æthiopas Daratitas, flumen Bambotum.....

« Nous rapportons le texte parce que nous croyons qu'il y a deux erreurs de copiste dans ce passage : la première, c'est d'avoir nommé le fleuve *Darat* avant le promontoire *Surrentium ;* la seconde, c'est d'avoir donné au golfe 616 mille pas d'étendue au lieu de 96 mille pas.

« Polybe dit que le cap *Surrentium* est formé par l'extrémité occidentale du mont *Barce*. Sous la dénomination de cette montagne, il faut reconnaître la crête principale de l'Atlas, qui s'étend depuis les bords de l'Océan Atlantique jusqu'au-delà des Syrtes et du territoire de *Barce*, ville considérable de la Cyrénaïque : cette ville avait communiqué son nom à une vaste étendue de pays, qui le conserve encore sous celui de Barca.

« Les noms de *Barce* et d'Atlas étaient également étrangers à cette chaîne de montagnes. Strabon (3), Pline (4), Solin (5), Martianus Capella (6), Eustathe (7) et d'autres remarquent que les Barbares, c'est-à-dire les Berbères, ou les pâtres de cette portion de l'Afrique, l'appe-

(1) « Erat autem portus Asafi, temporibus elapsis, ultima navibus statio. » L'Edrisi, Geograph. Nubiens. pars I climatis III, p. 78.

(2) Leo Afric. lib. IX, p. 730; l'Edrisi, Geogr. Nubiens. p. 76.

(3) Strab. lib. XVII, p. 825.

(4) Plin. lib. V, cap. 1, p. 405.

(5) Solin. Polyhistor. cap. 24.

(6) Martian. Capella, de Nupt. Philolog. lib. VI, pag. 215.

(7) Eustath. in Dionys. Perieg. vs. 66.

laient *Dyris*. Nous ajouterons que ce nom n'était lui-même qu'une altération de celui de Daran ou Darah, que ces montagnes ont porté de temps immémorial, qu'elles portent encore aujourd'hui, et que le passage de Polybe ne permet pas de méconnaitre, 1° dans le fleuve *Darat*, placé contre ces montagnes; 2° dans les Ethiopiens *Daratitæ*, qui occupaient les bords de la mer, à l'embouchure du fleuve *Darat;* 3° dans les *Gætuli Daræ*, ou les Gétules, habitants du Darah ou Daran.

« Nous venons de dire que l'Atlas s'étendait jusqu'au-delà des Syrtes et du territoire de Barca : les Anciens ne l'ont point ignoré. C'est sur la pente méridionale de cette chaîne immense qu'Hérodote (1) décrit une route qui, de Thèbes en Égypte, passait dans les contrées habitées par les Ammoniens, les Augiles, les Nasamons, les Garamantes, les Atarantes et les Atlantes, où elle rencontrait la crête principale de l'Atlas, qui s'étend, dit le même historien, jusqu'aux colonnes d'Hercule *et même par-delà*, c'est-à-dire, jusqu'aux côtes occidentales de l'Afrique.

« Strabon savait aussi que l'Atlas s'étendait depuis l'Océan jusqu'aux Syrtes. « La chaine de montagnes qui traverse la Maurusie, depuis le cap Cotès jusqu'aux Syrtes, dit ce géographe (2), ainsi que les autres montagnes qui lui sont parallèles, sont habitées d'un côté par les Maurusiens, et de l'autre par les Gétules, la plus grande des nations africaines. » Plus loin il ajoute (3) : « Le territoire des Gétules s'étend jusqu'aux Syrtes. »

« Les géographes arabes sont d'accord avec les Grecs sur cet objet.

« L'Edrisi (4) conduit le mont Atlas, sous le nom de Daran, depuis l'Océan jusqu'aux montagnes du royaume de Tripoli, qui borde les Syrtes.

« Abulféda (5) ne le fait finir qu'à trois journées de marche à l'ouest

(1) Herod. Melpom. lib. IV, § 181-185, pag. 360-363.

(2) Strab. lib. XVII, pag. 826.

(3) Strab. lib. XVII, pag. 829.

(4) « Mons Daran est mons maximus..... initium suum sumit a mari ambienti (Oceano) in extremitate Sus; inde tendit recta orientem versus usque ubi se jungit monti Nofusæ, et nomen quoque Nofusæ acquirit. Miscetur posthac montibus Tripolis; dehinc in planitiem vergit, et deficit omnino. » L'Edrisi, Geogr. Nub. pars I climatis 3, pag. 75.

(5) « Mons Daran est magnus et celeber in Al-Magrab (seu occidente aut Mauritania)... Dicunt... hunc montem ab ipso Oceano Atlantico in extima Mauritania ortum protendi eo usque in orientem, donec ora ejus orientalis Ras Autschan dicta desinat ad tertiam ab Alexandria diætam. Foret itaque

d'Alexandrie, et Léon l'Africain(1) le termine sur les confins de l'Égypte. Ainsi ces deux derniers auteurs, les plus modernes de ceux que nous venons de citer, font traverser à l'Atlas tout le territoire de Barca.

« Il n'y a donc pas de doute que le mont *Barca* de Polybe ne soit l'Atlas ou le Daran d'aujourd'hui, et que le *Surrentium* ne soit le cap Ger, formé par l'extrémité occidentale de la principale crête de cette montagne, qui se termine en pointe et forme le golfe où est la ville de Garguessem, surnommée Sainte-Croix par les Portugais.

« Pline donne à ce golfe 616 mille pas. Nous avons dit qu'il y avait erreur dans les chiffres ; en voici la preuve. On a dû remarquer que les trois mesures de Polybe, depuis les Colonnes jusqu'au *Lixus*, et ensuite jusqu'à l'*Anatis* et au port *Rutubis*, étaient d'une exactitude singulière. Il en donne une quatrième depuis l'*Anatis* jusqu'au commencement de l'Atlas, qu'on verra être également juste. Or cette quatrième mesure, toujours prise le long des côtes, n'étant que de 485 ou tout au plus de 496 mille pas, comme nous le dirons bientôt, il est impossible qu'elle comprenne un golfe qui, à lui seul, aurait 616 mille pas, ou 606 mille pas, comme le donne l'édition d'Elzévir. L'erreur est donc évidente ; et, comme cette mesure est écrite en chiffres romains, il nous paraît que les copistes ont pris un x mal fait pour un D, et qu'ils ont écrit DCVI au lieu de XCVI, c'est-à-dire, 606 au lieu de 96. Les 96 mille pas vaudraient vingt-cinq lieues et demie : c'est précisément la mesure du golfe compris entre le cap Ger et le cap d'Agulon ; ainsi, l'on ne peut se refuser ni à admettre la correction, ni à reconnaître dans le golfe de Sainte-Croix celui que Polybe a indiqué.

« Ce golfe reçoit la rivière de Sus, qui descend de l'Atlas, et qui prend son nom de la province qu'elle parcourt. Nous croyons que c'est le fleuve *Darat* de Polybe, et que c'est par transposition qu'on le trouve indiqué dans Pline avant le promontoire *Surrentium*.

« La province de Sus confine immédiatement à un vaste territoire appelé Darah, situé au sud-est du royaume de Maroc, et qui s'étend depuis l'Atlas jusqu'au désert. Les guerres continuelles que les habitants de ces cantons se font entre eux mettent le Darah tantôt au pouvoir

expansio ejus prope quinquaginta graduum. » Abulfed. Geograph. in Busch. Magaz. tom. IV, pag. 178.

(1) « Inter jam dictos montes et planitiem situs est mons Atlas, qui a mari Oceano ex occidente oritur, extenditque sese orientem versus ad confinia Ægypti loca. » Leo African. lib. I, p. 66, 67. Voyez aussi Dappers, Descript. de l'Afrique, pag. 8.

des souverains de Ségelmesse, tantôt au pouvoir de ceux de Maroc; de sorte que les géographes orientaux en font indifféremment une province de l'un ou l'autre de ces royaumes (1). Mais il ne paraît pas douteux que les habitants du Darah, autrefois plus puissants qu'aujourd'hui, n'aient dominé dans ces cantons, puisque Polybe les a trouvés occupant les bords de la mer près de l'Atlas, et communiquant leur nom à un fleuve voisin du cap Ger, comme ils le donnent maintenant à un autre fleuve plus reculé dans l'intérieur de l'Afrique, et qui se perd dans les sables (2).

« Sous les noms anciens de *Daræ* et de *Daratitæ*, on ne peut donc entendre que les habitants du Darah, ou des environs du mont Daran. Si jusqu'aujourd'hui on a séparé ces peuples par des distances de trois cents lieues, si l'on en a placé une partie dans l'Atlas, et l'autre sur les bords du Sénégal, c'est faute d'avoir aperçu l'invraisemblance d'une telle hypothèse, et d'avoir observé que la marche du Périple de Polybe était interrompue après le fleuve *Palsum*, pour nommer les nations intermédiaires et celles de l'intérieur, en remontant jusqu'à l'Atlas.

« Nous reconnaissons le fleuve *Palsum* dans la rivière d'Assa, située à mi-chemin du cap Ger au cap d'Agulon. C'est immédiatement après ce fleuve que les Éthiopiens *Perorsi* et les *Pharusii* sont nommés dans le Périple: ainsi l'on doit croire que les premiers en occupaient les bords. D'Anville, en plaçant ces peuples à la hauteur et même au midi du cap Bojador, n'a point fait attention qu'il les reléguait à plus de cent lieues au sud des limites de la Mauritanie Tingitane, quoique Pline eût dit (3) qu'ils étaient sur ses confins immédiats, et que l'anonyme de Ravenne les eût comptés au nombre des peuples mauritaniens (4).

« C'est aussi vers cette hauteur que se trouvaient les derniers établissements phéniciens que les *Pharusii* avaient ruinés, suivant la tradition qu'on en conservait encore au temps de Strabon (5); et c'est une nouvelle preuve que les Carthaginois n'avaient point établi de colonies au-delà des limites méridionales de la Mauritanie.

(1) « Ad as-Sus etiam refertur insigne territorium Darah; aliis ad Segelmassam. » Abulfed. de al-Magrab, in Busch. Magaz. tom. IV, p. 208.

(2) Abulfed. Geogr. de al-Magrab, in Busch. Magaz. tom. IV, pag. 213 Leo African. Africæ Descript. lib. IX, pag. 740.

(3) Plin. lib. V, cap. 8, pag. 439; lib. VI, cap. 35, pag. 746.

(4) « Item juxta Oceanum ponitur patria, quæ dicitur Mauritania Perorsis vel Salinarum. » Anonym. Ravenn. lib. III, pag. 768, ad calc. edit. P. Mel Gronov.

(5) Strab. lib. XVII, pag. 826, 829.

« Le dernier fleuve nommé par Polybe est le *Bambotum*, aujourd'hui la rivière de Nun. C'est là que finit son Périple, ainsi que les mesures qu'il en a données.

« Depuis le fleuve *Anatis* jusqu'à l'extrémité de l'Atlas, il comptait, selon le texte actuel de Pline, 485 mille pas, qui répondraient à cent vingt-huit lieues et demie; mais nous croyons cette leçon vicieuse, et nous pensons qu'il faut la corriger d'après Solin (1) et Martianus Capella (2), qui, en copiant autrefois ce passage, ont lu 496 mille pas, et ils vaudront cent-trente et une lieues et demie. Nous avons reconnu l'*Anatis* dans la rivière d'Ommirabih; les cent-trente et une lieues et demie prises de ce point, conduisent, à deux lieues près, à l'embouchure de la rivière de Nun, où commence l'Atlas. Cet endroit avait été le terme de l'expédition d'Hannon; il le fut aussi de celle de Polybe, quoique la partie de son Périple, que Pline nous a conservée, semble indiquer quelques positions plus éloignées. Cependant, s'il avait été au-delà de ce fleuve, n'aurait-il pas donné et la mesure de sa route et les remarques qu'il aurait faites sur la côte!

« Au lieu de ces détails si nécessaires quand on parle de contrées presque inconnues, il dit vaguement qu'après le *Bambotum* il y a une chaîne de montagnes non interrompue qui s'étend jusqu'au *Theôn Ochèma*, et que du *Theôn Ochèma* jusqu'au promontoire du couchant il y a dix jours et dix nuits de navigation. Ce n'était pas ainsi que Polybe décrivait les lieux qu'il avait parcourus. D'ailleurs, loin d'indiquer ces distances en journées de navigation, n'aurait-il pas continué de les donner en milles romains? Comme il était géographe, il rapportait avec beaucoup de soin toutes les mesures qu'il pouvait recueillir; et ce ne fut qu'après en avoir rassemblé un très-grand nombre, qu'il publia une description de la terre, que Strabon préférait à celle d'Eratosthène.

« Ce que Polybe ajoute à son Périple sur les plages qu'il croyait exister au-delà du Bambotum ne nous paraît avoir été écrit que d'après le rapport de quelque Carthaginois persuadé de l'existence de ces montagnes enflammées, de ces fleuves de feu qui se précipitaient dans la mer, et dont il était parlé dans le Périple d'Hannon. Polybe, qui n'avait rien rencontré de semblable, crut, sur la foi des autres, que ces objets pouvaient être plus reculés dans le midi que l'endroit où il était parvenu, et les plaça vers la distance qu'on lui indiquait, distance qu'il évalua à dix jours et dix nuits de navigation au-delà du promontoire du *Couchant*, quoique Hannon, ou le rédacteur de son Périple, ne l'eût faite que de

(1) Solin. Polyhist. cap. 24.

(2) Martian. Capella, de Nupt. Philolog. lib. VI, pag. 215, 216.

quatre jours (1). D'ailleurs, si Polybe s'était avancé au-delà de la rivière de Nun et du commencement de l'Atlas, il aurait vu qu'après cette chaîne dont il a si bien connu l'étendue, les côtes d'Afrique, loin de présenter encore des montagnes, n'offraient aux navigateurs que l'aspect d'une immense plaine de sable, interrompue seulement par quelques dunes que l'impétuosité des vents élève et détruit tour à tour.

« Croyons-donc que Polybe n'a point franchi les bornes que nous avons fixées à son voyage; que les mêmes causes qui ont arrêté Hannon et tous les navigateurs jusqu'au quinzième siècle, l'ont également forcé à revenir sur ses pas; qu'il a pu ajouter à son Périple ce qu'on lui indiquait comme existant au-delà du *Bambotum :* mais ne croyons pas qu'il ait dépassé ce fleuve, et encore moins qu'il se soit abaissé jusqu'à en imposer sur ce qu'il aurait pu voir en parcourant ce nouveau rivage. Le caractère moral de cet écrivain est trop connu par ses autres ouvrages, pour le soupçonner d'un mensonge non-seulement inutile, mais capable de détruire la confiance qu'il réclame tant de fois de la part de ses lecteurs, et que jamais on ne lui a refusée. Au siècle de Polybe, les connaissances ne s'étendaient pas au-delà des frontières extrêmes de la Mauritanie. Du temps de Pline elles n'allaient pas plus loin, puisque, après avoir nommé les *Pharusii* et quelques autres petits peuples des environs, il ajoute qu'on n'a rien découvert au-delà, et qu'on n'y trouve que des déserts sur lesquels on n'a débité que des fables : *reliqua deserta, deinde fabulosa* (2). »

(1) Plin. lib. VI, cap. 35, pag. 747.

(2) Plin. lib. VI, cap. 35, pag. 745; quem quidem locum paulo aliter quam erudit. vir Gossellin interpretamur *sabulosa* legentes, non *fabulosa;* sed firmissima argumenta ejus de Romanarum in Africa notionum terminis nihil hoc debilitat. Ed.

# EXCURSUS XIX

Ad ea Plinii verba, lib. V, cap. 6, pag. 436:

*..... ab Oceano ad Carthaginem magnam XI mill. pass. ab ea Canopicum Nili ostium, XV XXVIII.*

P. F. J. Gosselin, *Géographie des Grecs analysée, p.* 14.

« En disant qu'il comptait de Carthage aux Colonnes *au moins* 8,000 stades, Strabon, lib. I, pag. 64, laisse entrevoir qu'il néglige quelque chose. En effet, Pline dit qu'Eratosthène comptait de la mer Atlantique (1) à Carthage 1110 mille pas, qui font 8,800 stades.

« Un autre passage de Pline, qui suit immédiatement celui-ci, pourrait faire croire que l'erreur qu'on vient de relever est susceptible d'être rapportée à la distance de Canope à Carthage, parce qu'il dit qu'Eratosthène la faisait de 1528 mille pas, qui ne font que 12,224 stades (2). Mais cette mesure, qui ne cadre avec aucune de celles qui sont connues, n'est qu'une leçon proposée par le P. Hardouin (3); et nous pensons qu'en rejetant celle qui lui donnait 1630 mille pas (4), il en a adopté une beaucoup moins bonne et qui l'éloignait encore plus de la vérité, puisqu'il suffisait, pour corriger cette dernière, de lire 1688 mille pas qui égalent les 13,500 stades donnés par Strabon. »

(1) C'est-à-dire des Colonnes, où elle commence.

(2) Strabon dit 13,500 stades.

(3) Notæ.

(4) Dalec. et Elzev.

# EXCURSUS XX

Ad ea Plinii verba, lib. V, cap. 10, pag. 449:

*Originem (ut Juba rex potuit exquirere)*, etc.

P. F. J. Gosselin, *Géographie des Grecs analysée*, p. 130.

« Juba le jeune avait fait des recherches sur l'intérieur de l'Afrique, mais elles paraissent avoir été moins heureuses que celles de ces Nasamons dont parle Hérodote, qui parvinrent jusqu'au Niger, et qui apportèrent les premiers chez les Grecs la connaissance de ce fleuve et la direction de son cours d'occident en orient. Il est probable que c'est cette direction et la grande étendue du Niger qui a fait croire à plusieurs auteurs, et à Juba en particulier (1), que ce fleuve, qui nourrissait des crocodiles et des hippopotames, n'était que la partie supérieure du Nil, et qu'après avoir traversé l'Afrique, il se courbait au nord et venait fertiliser l'Egypte. »

(1) Voyez Pline quelques lignes plus bas.

# EXCURSUS XXI

**Ad ea Plinii verba, lib. V, cap. 13, pag. 465:**

*Syria littus occupat, quondam terrarum maxima*, etc.

P. F. J. Gosselin, *Géographie des Grecs analysée*, *pag.* 104.

« La Syrie a été la plus étendue de toutes les contrées du monde. Le nom de Syriens avait été commun autrefois à tous les peuples qui ont habité depuis la Babylonie jusqu'à la Méditerranée et jusqu'au Pont-Euxin (1). Cette grande nation s'est insensiblement détruite, et a fait place aux essaims de peuples qui descendaient de la haute Asie, comme les Syriens eux-mêmes en étaient descendus (2).....

« Le mot *Aram* signifie *celsitudo*, *altum esse* (3). Ainsi, il n'est que le nom appellatif d'une contrée montueuse et très-élevée. On appelait Arimes, Araméens, etc. les peuples qui habitaient les hautes montagnes. La Babylonie et la plus grande partie de la Mésopotamie ne renfermant que de vastes plaines, le nom d'*Aram* qu'elles portent dans le texte hébreu ne saurait leur convenir. C'est visiblement un nom emprunté, et qui n'a pu leur être communiqué que par l'invasion des Araméens ou Syriens descendus des hauteurs du *Taurus* et du Caucase pour s'emparer de ces plaines. »

(1) Strab. lib. XVI, pag. 736, 737.

(2) Dans la Bible, la Mésopotamie est toujours appelée *Mésopotamie de Syrie*, en hébreu *Aram-Naharajim*, c'est-à-dire, *Syrie des rivières*, ou *Syrie comprise entre les deux fleuves;* et les Syriens y sont nommés *Araméens*. Bochart, Geogr. sacr. Phaleg. lib. II, cap. 6.

(3) Petr. Guarin, Lexicon hebraicum.

# EXCURSUS XXII

**Ad ea Plinii verba, lib. VI, cap. 21, pag 636:**

..... *Indorumque gens incipit, non Eoo tantum mari adjacens, verum et meridiano quod Indicum appellavimus.*

P. F. J. Gosselin, *Géographie des Grecs analysée*, *p.* 147 *et* 148.

« Ce que les Grecs et les Latins ont nommé Océan oriental n'avait aucun rapport avec les mers de la Chine; ce n'était que le golfe du Bengale, qui, par la manière très-défectueuse dont Eratosthène et les géographes qui sont venus après lui ont orienté l'Inde, se trouvait tout entier tourné à l'est. Pline et Méla s'expliquent clairement sur ce point en disant: 1° que l'Inde était non seulement bornée par l'Océan méridional, mais encore par l'Océan oriental; 2° que la Taprobane commençait à l'Océan oriental, et se prolongeait vers le couchant (1); 3° que la mer des Indes ne s'étendait que depuis l'Indus jusqu'au coude où commence la mer orientale (2). Ce coude était le promontoire *Colis* ou *Coliacum*, qui répond au cap Comorin d'aujourd'hui, après lequel la côte était censée remonter toujours au nord, et être baignée par l'Océan oriental. C'est ce qui a fait croire jusque vers le temps de Ptolémée, que l'embouchure du Gange était tournée à l'orient, quoiqu'elle le soit au midi. »

(1) Cap. 24, pag. 657.
(2) Mela, lib. III, cap. 7, pag. 274.

# EXCURSUS XXIII

**Ad ea Plinii verba, lib. VI, cap. 21, pag. 636 :**

..... *Quæque pars (Indiæ) orienti adversa recto prætenditur spatio, ad flexum et initium Indici maris XVIII XXXV mill. pass. colligit. Deinde qua flectitur in meridiem XXVI LXXV mill. pass. ut Eratosthenes tradit, usque ad Indum amnem, qui est ab occidente finis Indiæ.*

P. F. J. Gosselin, *Recherches sur la géographie systématique et positive des Anciens*, tome *III*, pag. 258-264.

« Avant de quitter les environs du Gange, nous produirons de nouvelles preuves de l'exactitude des mesures anciennes dans ces parages éloignés. Pline et d'autres auteurs rapportent quelques-unes de ces mesures, qui, par leurs dissemblances apparentes, leur ont fait croire qu'elles différaient beaucoup entre elles : mais elles ne sont devenues méconnaissables que par la fausse réduction que ces auteurs ont faite des mesures grecques et romaines, en prenant indistinctement tous les stades pour la huitième partie d'un mille ; de manière qu'ils ont quelquefois doublé, par cette opération, la longueur réelle des distances qui leur étaient données.

« Pour les rétablir dans leurs valeurs primitives, il ne faut souvent que multiplier par huit le nombre des milles, et l'on aura le nombre des stades puisés par Pline chez les auteurs grecs. Alors, il suffira de reconnaître le module de ces stades, et d'en faire l'application sur la carte, pour découvrir leur inexactitude, et souvent leur identité avec d'autres mesures dont on les croyait fort différentes.

« Pline dit (1) :

« Le côté de l'Inde qui est tourné vers l'orient s'étend en ligne droite jusqu'au coude où commence

(1) Vide supra.

la mer indienne; sa longueur est de 1835 mille pas. Ensuite le côté qui regarde le midi et qui s'étend jusqu'à l'Indus, terme occidental de l'Inde, est de 2,675 mille pas, comme le rapporte Eratosthène.

« Suivant Strabon (1) et Arrien (2), Eratosthène donnait au côté oriental de l'Inde 16,000 stades, qui, à huit stades pour un mille, auraient valu, selon Pline, 2,000 pas; il comptait, pour la longueur des rivages méridionaux, 19,000 stades, que Pline aurait également convertis en 2375 mille pas. Ainsi, aucune des deux mesures du texte actuel de cet auteur ne se rapporte à celle d'Eratosthène.

« Mais il est fort incertain, d'après la construction de la phrase de Pline, que la première mesure de 1835 mille pas appartienne à Eratosthène; et ce serait trop hasarder, sur un simple soupçon, que de changer dans le texte de Pline les chiffres $\overline{XVIII}$ XXXV en $\overline{XX}$. Il est plus simple de reconnaître que les 1835 mille pas de ce passage provenaient d'une mesure prise, non depuis l'embouchure orientale du Gange, comme celle d'Eratosthène, mais depuis l'embouchure occidentale de ce fleuve jusqu'au cap Comorin. Or, 1835 mille pas représentaient, dans l'opinion de Pline, 14,680 stades; et la carte moderne, fournissant 1,289 minutes, ou 15,038 stades de 700 au degré, entre la rivière d'Hougli et le cap Comorin, ne donnerait que dix lieues de différence sur 430 lieues de navigation.

« Quant à la seconde mesure que Pline attribue certainement à Eratosthène, elle est écrite dans l'édition d'Hardouin $\overline{XXVI}$ LXXV, et dans l'édition dite des *Variorum* $\overline{XXIV}$ LXXV : en multipliant ces sommes par huit, on aurait pour la première 21,400 stades, et pour la seconde 19,800, au lieu de 19,000 stades qu'Eratosthène avait assignés à ce côté de l'Inde. Pour rétablir ce dernier nombre dans le texte de Pline, il suffit d'un léger changement dans le troisième ou le quatrième chiffre, et de lire $\overline{XXIII}$ au lieu de $\overline{XXVI}$ ou $\overline{XXIV}$, que portent nos éditions. On conçoit comment, dans les manuscrits, le défaut de perpendicularité faisant pencher, d'un côté ou d'un autre, l'une des trois unités qui terminaient ce nombre, les copistes ont pu croire qu'elle devait être jointe par le bas avec l'une des deux autres et former les nombres VI ou IV. Nous proposons donc de lire dans Pline $\overline{XXIII}$ LXXV, c'est-à-dire 2375 mille pas; et, en les multipliant par huit, on trouvera juste les 19,000

(1) Eratosth. apud Strab. lib. I, pag. 64.

(2) Eratosth. apud Arrian. Histor. Indic. cap. 3, pag. 552.

stades d'Eratosthène, lesquels, à dix lieues près, équivaudront aux 533 lieues que donne le trait de la carte moderne entre l'embouchure orientale de l'Indus et le cap Comorin.

« D'autres géographes, selon Pline (1), assignaient à l'Inde 2850 mille pas du nord au midi. Cette mesure représente 22,800 stades, et comme les 1,289 minutes que nous avons comptées dans l'avant dernier alinéa entre l'embouchure occidentale du Gange et le Comorin valent 23,870 stades de 1111 1/9 au degré, pareils à ceux dont Mégasthène et Déimaque s'étaient servis en décrivant l'Inde, il s'ensuit que la mesure rapportée par Pline, et évaluée d'après ce module, ne différait dans son origine que de dix-neuf lieues du trait de la carte moderne, et que cet écrivain a dénaturé et corrompu cette mesure en la traduisant en milles romains. En effet, 2850 mille pas vaudraient 2,280 minutes, et attribueraient au rivage de l'Inde dont il est question 760 lieues, c'est-à-dire, 330 lieues de plus qu'il n'a réellement.

« Agrippa, suivant Pline (2), donnait à l'Inde 3300 mille pas de longueur et 2400 mille pas de largeur.

« Les 3300 mille pas valaient dans l'opinion d'Agrippa 26,400 stades, et représentaient la mesure de 26,000 stades de 1111 1/9 que Mégasthène (3) avait attribuée en ligne droite à l longueur du côté septentrional de l'Inde, compris entre Alexandrie du Caucase et l'embouchure orientale du Gange. Les 400 stades de différence ne valent que 7 lieues sur 468 qu'embrasse cette mesure. Agrippa, par sa fausse évaluation du stade, élevait cette distance à 880 lieues.

« Les 2300 mille pas de largeur doivent se prendre du midi au nord : ils valent 18,400 stades, et rappellent, à douze lieues près, les 18,000 stades de 666 2/3 employés par Patroclès (4) pour exprimer la distance en ligne droite depuis Alexandrie du Caucase jusqu'à l'extrémité méridionale de l'Inde. L'erreur d'Agrippa, dans cette réduction, est de soixante-treize lieues.

« Artémidore (5) comptait 2100 mille pas entre l'Indus et le Gange. Cette mesure représente 16,800 stades, et il faut y reconnaître une modification de celle de 16,000 stades qu'Eratosthène (6) avait fixée en ligne droite depuis les sources de l'Indus, ou sa sortie des montagnes jusqu'à

(1) Lib. VI, cap. 21, pag. 637.

(2) Agrippa apud Plin. lib. VI, cap. 21.

(3) Arrian. Hist. Indic. cap. 3, pag. 554.

(4) Strab. lib. II, pag. 68.

(5) Artemidor. apud Plin. lib. VI, cap. 22, pag, 648.

(6) Eratosth. apud Strab. lib. I, pag. 64.

l'embouchure orientale du Gange. Cette mesure avait été prise en stades de 833 1/3 au degré. L'erreur d'Artémidore, dans la réduction qu'il en fait en milles romains, est de cent soixante-treize lieues.

« Mais Pline nous a conservé d'autres mesures plus étendues, et qui comprennent sans interruption et sans réduction la totalité des rivages de l'Inde. En les rapportant, nous ajouterons leur valeur en minutes d'un grand cercle de la terre, pour que ces mesures puissent être comparées plus aisément à celles de la carte moderne.

« Pline dit (1) :

| | | |
|---|---|---|
| « Depuis l'embouchure du Gange jusqu'au promontoire *Calingon* et à la ville de *Dandaguda*, on compte | 625 m. p. | = 500′ |
| « De *Dandaguda* à *Tropina* .................... | 1225 | = 980 |
| « De *Tropina* au promontoire *Perimula*, où se trouve la ville de commerce la plus célèbre de l'Inde.... | 750 | = 600 |
| « De Périmula à une ville située dans la Patalène.. | 620 | 496 |
| Total......... | 3220 | =2576′ |

« Le nom de Perimula, donné dans le texte actuel de Ptolémée à un port de la *Chersonèse d'Or*, a fait croire à d'Anville (2) que Pline s'était trompé sur la direction de l'itinéraire précédent, et qu'au lieu de tracer une route qui portait à l'ouest du Gange, cet itinéraire conduisait au contraire à l'est de ce fleuve, sur les côtes de la presqu'île Malayenne, où est une ville nommée Péra ou Pérac, dont le géographe français fait celle de *Perimula*.

« Mais, indépendamment de ce que la mesure de Pline serait de moitié trop longue pour mener du Gange à Pérac, le nom de la *Patalène*, dont cet auteur venait de parler comme d'une presqu'île formée par les embouchures de l'Indus, ne permet pas de croire qu'il pût se tromper sur la position occidentale de ce fleuve par rapport au Gange. D'ailleurs, on ne trouve rien dans Pline qui annonce qu'il ait eu plus de connaissances sur les pays à l'est du Gange qu'Eratosthène ne lui en avait transmis; et l'on a vu (3) qu'elles se bornaient à l'embouchure ultérieure de ce fleuve, près de laquelle cet Ancien plaçait vaguement *Thinæ*, dont Pline ne fait aucune mention. Il faudrait de plus supposer des peuples *Calingæ* sur les côtes du Pégu, et une *Patalène* dans la presqu'île de Malaca, contre le texte formel de tous les auteurs de l'antiquité.

(1) Lib. VI, cap. 23, pag. 650 et 651.

(2) D'Anville, Antiq. géogr. de l'Inde, pag. 136.

(3) P. 184, 187 et 188 disputationis, cujus hic partem tantum referimus Ed.

« L'opinion de d'Anville porte uniquement sur le nom de *Perimula*, qu'il n'a point trouvé sur les côtes occidentales de l'Inde. Mais, quand même on ne trouverait pas les trois villes citées par Pline, et dont les noms peuvent avoir été altérés, puisqu'ils ne reparaissent dans aucun autre auteur, s'ensuivrait-il qu'un itinéraire qui indique sans lacune et avec précision les lieux de départ et d'arrivée, pût être rejeté ou pris à contre-sens!

« Nous avons déja vu (1) les premiers 625 mille pas de cet itinéraire conduire, à cinq minutes près ou à moins de deux lieues, de l'embouchure occidentale du Gange à la pointe de Gandéwary, indiquer dans ce cap le promontoire *Calingon* de Pline, dans la ville actuelle de Davsgudam, l'ancienne *Dandaguda*, et dans le *Ganga* ou Gandéwary, le fleuve qui faisait donner aux *Calingæ* le surnom de *Gangarides*, ci 505'

« Ce premier aperçu doit inspirer de la confiance dans la direction que nous donnons à l'itinéraire de Pline. En continuant de prendre les mesures sur la carte moderne, et sans s'astreindre à toucher à tous les points de la côte, on trouvera, depuis Davagudam jusqu'à Mahé.................................. 985

« De Mahé à Souhali.................................. 600

« De Souhali, en traversant le golfe de Cambaye à la hauteur de l'île Péram, comme le faisaient les navigateurs, selon le périple de la mer Erythrée; et de cette île à Assarpour, à l'entrée de la *Patalène*, sans pénétrer dans le golfe de Cutch............. 495

Total.................. 2585'

« Cette mesure, qui embrasse les rivages de l'Inde dans une course de 861 lieues, diffère seulement de trois lieues environ de celle que Pline nous a conservée. Sa grande exactitude fait voir que *Tropina* se trouvait sur les confins méridionaux de la Limyrique, vers les lieux où sont maintenant Mahé ou Tellichéry; et que Souhali et le cap du même nom représentent la ville et le promontoire *Perimula*. On a vu (2) Souhali répondre au port de *Simylla* du Périple et des tables de Ptolémée; cet auteur nous prévient (3) que les naturels du pays appelaient ce port *Timula*, dénomination qui se rapproche assez de celle de *Perimula* (4) pour laisser soupçonner quelque altération dans l'orthographe de ce nom, et pour que l'identité des mesures y fasse reconnaître le port célèbre et le cap de *Simylla*. »

(1) Pag. 254 ejusdem disputationis. Ed.
(2) Pag. 225 ejusdem disputationis. Ed.
(3) Ptolem. Geogr. lib. I, cap. 17.
(4) Ælian. Histor. Animal. lib. XV, cap. 8, et Tzetzes, Chiliad. II, Hist. 375, vs. 459, scribunt *Perimuda*.

# EXCURSUS XXIV

**Ad ea Plinii verba, lib. VI, cap. 24, pag. 657 :**

***Eratosthenes et mensuram (Taprobanes) prodidit, longitudinis VII M. stad. latitudinis quinque M.***

**P. F. J. Gossellin, *Géographie des Grecs analysée, pag.* 134 *seqq.***

« La Taprobane ne peut être représentée que par Ceylan, qui est la seule grande île qu'on trouve dans les parages de l'Inde en-deçà du Gange. C'est l'opinion de la saine partie des géographes modernes, qui n'ont pu se méprendre ni sur sa situation, ni sur l'analogie de son nom actuel avec celui de *Salice*, qu'elle portait autrefois. Ainsi, point de difficultés à cet égard. Mais il y en a beaucoup pour savoir comment Ératosthène a pu lui donner 7 à 8 mille stades de longueur sur 5 mille stades de largeur; et comment Ptolémée, venu 400 ans après lui, dans un temps où la navigation de l'Inde était fort suivie et fort connue (1), lui croyait encore 15 degrés ou 7,500 stades d'étendue du nord au sud, et 12 degrés ou 6,000 stades de l'est à l'ouest (2), tandis que Ceylan n'a tout au plus que 3° 56′ de long sur 2° 21′ de large (3).

« D'Anville (4) a cru que cette énorme étendue, que les Anciens donnaient à la Taprobane, ne provenait que d'une fausse évaluation des stades employés à sa mesure. Nous ne pensons pas comme lui, et nous croyons pouvoir assigner une autre origine à cette erreur.

(1) Sous les derniers Ptolémées il sortait tout au plus 20 navires par an du golfe Arabique; mais au temps où Strabon voyageait en Egypte, il en partait déja 120 du seul port de *Myos Ormos*, pour les différentes échelles de l'Inde. Strab. lib. II, pag. 118, et lib. XVII, pag. 798.

(2) Ptolem. Geogr. lib. VII, cap. 4.

(3) Voy. carte de l'Inde de d'Anville, 1752, et celle du major Rennell de 1788.

(4) Antiquité géographique de l'Inde, pag. 148. Paris 1775. Eclaircissements géographiques sur la carte de l'Inde, pag. 109. Paris 1753.

« Les navigateurs qui partaient des bouches de l'Indus, avec le projet de parcourir les côtes de l'Inde, avaient à traverser les deux golfes qui resserrent la presqu'île de Guzerat, que l'on nommait alors *Larice*. Ils trouvaient ensuite la côte de Malabar qui s'étendait vers le midi, et il était impossible qu'ils se trompassent sur cette direction. Tous les renseignements devaient donc annoncer qu'il existait une grande terre au sud-est de Larice. Mais l'opinion qui faisait tracer la côte de l'Inde presque parallèlement à l'équateur persuadait aux géographes d'Alexandrie que cette terre ne pouvait point appartenir à l'Inde, qu'elle devait en être séparée, et qu'elle ne pouvait être que cette île nommée Taprobane, dont ils avaient entendu parler. L'enfoncement du golfe de Cambaye, qui est au midi du Guzerat, a pu leur paraître le commencement du détroit qu'ils savaient devoir séparer la Taprobane de l'Inde. L'esprit de système leur a fait continuer ce détroit jusqu'au golfe du Gange, à travers le continent; et dès lors la presqu'île occidentale de l'Inde, considérée comme une île, a pu être confondue avec Ceylan, à laquelle on a donné toute l'étendue que devait avoir cette portion de l'Asie.

« Si l'on remarque en effet que la côte de Malabar, prise depuis le cap Comorin jusqu'à Surate, est de 7,500 stades de 500 au degré, on y reconnaîtra la longueur précise que Ptolémée a donnée à la Taprobane. Le reste de la côte jusque vers Cambaye devait disparaître dans son opinion, ainsi que dans celle d'Eratosthène, pour faire place au prétendu détroit qu'ils y substituaient.

« Ce détroit est particulièrement indiqué dans Pline pour traverser la presqu'île de l'Inde entière à la hauteur de Cambaye. Il dit (1) que la Taprobane est à 7 journées de navigation de la nation des *Prasii*, qui occupaient *Palibothra*, ville située sur le Gange. Pline, en mettant les *Prasii* sur le bord de la mer, ne pouvait les placer que sur le détroit qu'il supposait exister à une petite distance au sud de *Palibothra*. Il fallait donc, pour que cette opinion eût une apparence de réalité, que l'enfoncement du golfe de Cambaye passât pour se prolonger jusqu'au golfe du Gange.

« Il y a quelque chose de plus positif encore. Hipparque, dans sa table des climats (2), plaçant la Taprobane sous le parallèle qui est à 8,800 stades de l'équateur, prévient qu'à cette latitude la petite Ourse est tout entière renfermée dans le cercle arctique; que l'étoile brillante qui est au bout de la queue est dans le cercle arctique même et touche l'horizon.

(1) Lib. VI, cap. 22 et 24, pag. 646 et 657.

(2) Strab. lib. II, pag. 132.

Cette étoile, qui est près du pôle aujourd'hui, en était éloignée au temps d'Hipparque de 12° 24′ (1) : ainsi la terre, qu'il décrivait sous le nom de Taprobane, doit se trouver à 12° 24′ au nord de l'équateur, ou à 11° 51′ 36″, en tenant compte de la réfraction. Cela suffit pour prouver que l'observation citée par Hipparque n'a pu être faite que dans la presqu'île de l'Inde, vers l'extrémité septentrionale du Malabar, entre Décla et Cananor, et jamais à Ceylan, dont la partie la plus élevée n'atteint pas à dix degrés de latitude.

« On voit donc que l'erreur des anciens géographes n'est point d'avoir mal évalué les mesures qu'ils appliquaient à l'étendue de la Taprobane, mais d'avoir confondu et décrit Ceylan dans le cadre que devait occuper la presqu'île occidentale de l'Inde.

« Cette confusion dans les idées tenait aussi un peu à la disposition physique des lieux qui a aidé encore à les faire prendre les uns pour les autres. Ceylan a sa plus grande étendue du sud au nord; elle est traversée dans ce sens par une chaîne de montagnes élevées, comme celle qui borne le Malabar à l'orient, et les fleuves qui en sortent de droite et de gauche ont la même direction que ceux de la presqu'île de l'Inde.

« L'un des fleuves qui sont sur la côte orientale de Ceylan portait le nom de Gange (2), ainsi que l'a porté jusqu'à nos jours un fleuve du Coromandel, qui vient se perdre au cap Guadéwari. Le nom de *Malé*, de *Maléa* ou de *Maléam*, qui dans l'Inde désigne en général un pays de montagnes, était appliqué à celles de la Taprobane, comme il l'est encore aujourd'hui à plusieurs contrées montueuses de l'Inde, entre autres à une province entière comprise entre le Maduré, le Maissur et le Malabar. On y trouve même au midi un canton particulier nommé *Ané-Malley*, ou montagnes des Eléphants, qui répondrait au lieu que Ptolémée (3) indique dans la partie sud de la Taprobane, comme étant très-fréquenté par ces animaux. »

(1) Ptolem. Geogr. lib. I, cap. 8, pag. 7.

(2) Il s'appelle encore aujourd'hui *Mowil Ganga*.

(3) Lib. VII, cap. 4, pag. 180.

Ad ea Plinii verba ejusdem cap. pag. 662 :

*Sed ne Taprobane quidem, quamvis extra orbem a natura relegata, nostris vitiis caret.*

P. F. J. Gosselin, *eod. op. pag.* 36.

« Nous pensons..... que la plus grande partie de la Taprobane s'avançait au-delà du parallèle des *Limites* et de la région qui produisait la canelle, vers l'équateur ; du moins ses dimensions l'exigent, et c'est d'ailleurs le sens que Pline nous paraît présenter, quand il met la Taprobane *au-delà* des bornes de la terre habitée. »

# EXCURSUS XXV

Ad ea Plinii verba, lib. VI, cap. 25, pag. 669 :

*Inde posuere Arbiorum gentem per CC mill.*

P. F. J. Gosselin, *Recherches sur la géographie systématique et positive des Anciens*, tom. *III*, pag. 54.

« Les 200 mille pas ou les 1,600 stades que Pline semble donner à la côte des Arbiens sont une erreur de copiste : ils ne doivent être portés qu'à 125 mille pas ou 1,000 stades, comme le prouvent les autorités réunies d'Arrien (1) et de Strabon (2), qui ne se sont pas copiés l'un l'autre, et qui ont consulté chacun des exemplaires très-différents de l'ouvrage de Néarque. »

(1) Arrian. Rer. Indic. cap. 25, pag. 601.

(2) Strab. lib. XV, pag. 720.

# EXCURSUS XXVI

Ad ea Plinii verba, lib. VI, cap. 26, pag. 670:

## *Onesicriti et Nearchi navigatio nec nomina habet mansionum, nec spatia.*

P. F. J. Gosselin, *Géogr. des Grecs analysée*, *pag.* 25 *seqq.*

« Il serait cependant bien difficile de croire qu'Alexandre, qui se donnait tant de soins pour faire mesurer et décrire les pays qu'il parcourait, n'eût pas chargé les chefs de ses flottes de tenir un journal de leur route le long d'une côte qui leur était inconnue, puisque les dangers vrais ou faux de cette navigation devaient ajouter à la gloire d'un conquérant si avide d'exécuter des choses extraordinaires. Mais si, comme l'avance Pline, Néarque et Onésicrite n'avaient pas tenu de journaux de leur route, comment Pline lui-même (1) aurait-il pu nous apprendre que, selon ces deux navigateurs, de l'Indus à Babylone, en traversant le golfe Persique dans sa longueur et les marais de l'Euphrate, il y avait 2500 mille pas; que la côte de la Carmanie avait 1250 mille pas, etc. etc. (2) Ne sont-ce pas là des mesures et des mesures assez détaillées pour faire croire, malgré ce qu'en a dit le P. Hardouin, que Néarque n'a négligé aucune de celles qu'il avait intérêt de faire connaître?.....

« Il y a donc une sorte de contradiction dans Pline, et on peut l'expliquer en faisant attention qu'il ne cite point les mémoires de Néarque et d'Onésicrite d'après les originaux, mais seulement d'après Juba qui écrivait à Iol, nommée depuis Césarée dans la Mauritanie. Éloigné ainsi des secours littéraires qui existaient à Alexandrie, à Athènes, à Corinthe et dans d'autres villes grecques, Juba n'avait probablement eu qu'un exemplaire tronqué des écrits de Néarque, dans lequel la plupart des distances avaient été omises. La grande cherté des livres engageait les Anciens à en abréger beaucoup; nous voyons cependant qu'ils étaient encore infiniment rares, puisque Pline, qui paraît avoir disposé d'une bibliothèque immense, n'y a point trouvé les mémoires de Néarque; et, ce qui n'est pas moins singulier, c'est que l'ouvrage de Strabon, qui vivait 30 ans avant Pline, ne lui a pas été connu non plus, et n'avait pas encore pénétré de son temps dans la capitale du monde. »

(1) Lib. VI, cap. 27 et 28.

(2) Vide etiam eodem lib. cap. 30 et 31, et Strab. lib. XV, pag. 720, 729, et lib. XVI, pag. 766.

# EXCURSUS XXVII

Ad ea Plinii verba, lib. VI, cap. 28, pag. 681 :

*Persicum introitum V mill. passuum latitudinis, alii quatuor fecerunt.*

P. F. J. Gossellin, *Recherches sur la géographie systématique et positive des Anciens, tom. III, pag.* 68.

« Pline dit que l'entrée du golfe Persique, selon quelques auteurs, est de *cinq mille pas*, et selon d'autres de *quatre mille*. Il est probable, d'après les passages des chapitres 26 et 32, qu'il faut lire dans celui-ci *cinquante mille* pas, et selon d'autres *quarante mille*.

« Ces cinquante mille pas, dans la méthode de réduction de Pline, représentent 400 stades. Nos cartes modernes font cette ouverture du golfe Persique d'environ trente minutes, qui valent 417 stades de 833 1/3 au degré : aussi cette mesure n'appartient-elle pas à Néarque, qui employait le stade de 1111 1/9. »

# EXCURSUS XXVIII

Ad ea Plinii verba, lib. VI, cap. 28, pag. 681 :

*Onesicritus et Nearchus ab Indo amne in sinum Persicum, atque illinc Babylonem Euphratis paludibus, scripserunt XXV mill. passuum esse.*

P. F. J. Gosselin, *Recherches sur la géographie systématique et positive des Anciens, tom. III, pag. 47 seqq.*

« Pline a donné à la Carmanie (1) les 1250 mille pas ou les 10,000 stades appliqués par Arrien (2) aux côtes de la Gédrosie, et il ne fait aucune mention des 3,700 stades que Néarque (3) comptait ensuite pour les rivages du golfe Persique, qui appartenaient spécialement à la première de ces contrées.

« Mais il faut se rappeler que Pline n'avait pas lu les ouvrages de Néarque, qu'il les a cités d'après l'extrait publié par Juba le jeune, roi de Mauritanie (4) ; et il est reconnu que Juba n'avait eu lui-même qu'un exemplaire tronqué du Périple de ce navigateur. Il est donc très-vraisemblable que les copistes de cet exemplaire y avaient écrit par mégarde le nom de *Carmanie* au lieu de *Gédrosie*, et cette méprise a fait soupçonner à Juba que les 3,700 stades qu'il trouvait encore pour les côtes de la Carmanie étaient un double emploi des 10,000 stades précédents; alors il les aura supprimés, sans penser qu'il formait une lacune dans la série des mesures de Néarque.

« L'évidence de cette lacune, indépendamment des autorités de Strabon et d'Arrien, se manifeste encore dans un passage de Pline qui a souffert beaucoup de difficultés parmi les interprètes. Il dit que, suivant Onésicrite et Néarque, la distance de l'Indus jusqu'à Babylone, en tra-

(1) Plin. lib. VI, cap. 27, pag. 679.

(2) Arrian. Rer. Indic. cap. 29, pag. 609.

(3) Nearch. apud Strab. lib. XV, pag. 720, et apud Arrian. Rer. Indicar. cap. 38, pag. 626.

(4) Plin. lib. VI, cap. 26.

versant le golfe Persique et les marais de l'Euphrate, est de XXV mille pas (1).

« Ces vingt-cinq mille pas, dans l'opinion de Pline, ne vaudraient que 200 stades; et quand on adopterait la correction du P. Hardouin, en lisant *deux mille cinq cent mille pas*, ils ne vaudraient encore que vingt mille stades; tandis que les distances prises par Néarque le long des côtes, depuis l'Indus jusqu'à l'embouchure de l'Euphrate seulement, s'élèvent déja à 22,700 stades, suivant Arrien (2), et à 21,300, suivant le texte actuel de Strabon (3); à 19,520, si l'on s'en rapporte à d'autres passages de Pline (4), et que Néarque, d'après ces trois auteurs, comptait encore 3,300 stades de l'embouchure de l'Euphrate à Babylone (5).

« Il est donc certain que la mesure de Pline qui nous occupe serait beaucoup trop courte; et nous pensons qu'au lieu de *vingt-cinq mille pas*, il avait écrit *vingt-cinq mille stades* (6), pour donner la somme des distances suivantes dont il fait mention, et qui appartiennent toutes à Néarque:

| | | |
|---|---|---|
| « Côte des Arbiens *corrigée* (7)........... | 125 m. p. | = 1,000 stad. |
| « Côte des Orites (8)................... | 200 | = 1,600 |
| « Côte de la Carmanie (9)............... | 1250 | = 10,000 |
| « Longueur du golfe Persique *en ligne droite* (10)........................... | 1125 | = 9,000 |

(1) Il existe plusieurs variantes sur ce nombre : le manuscrit de Chifflet porte *XV mill. pass.* Saumaise, *Exercitt. Plinian.* p. 837, lit *XXVII mill. pass.* l'édition d'Elzév. et celle *Variorum* porte *XXV mill. pass.* Hardouin *in Plin.* tom. I, pag. 329, not. 8, veut qu'on lise $\overline{\text{XXV}}$ *mill. pass.* c'est-à-dire, 2500 mille pas.

(2) Nearch. apud Arrian. Rerum Indic. cap. 25, pag. 601; cap. 29, pag. 309; cap. 38, pag. 626; cap. 40, pag. 629; cap. 41, pag. 631, 632.

(3) Strab. lib. XV, pag. 720, 727, 728.

(4) Lib. VI, cap. 25, 27, 28, 31.

(5) Nearch. apud Arrian. Rerum Indic. cap. 41, pag. 633. Apud Plin. lib. VI, cap. 30, *CCCCXII mill. pass.*=3296 stades. Apud Strab. lib. II, pag. 80; lib. XV, pag. 729; lib. XVI, pag. 739. Dans le premier passage Strabon dit 3000 stades, dans les deux autres il dit plus de 3000 stades.

(6) Au lieu de *XXV millia passuum* que portent nos dernières éditions, lisez *XXV millia stadiorum* : erreur extrêmement facile à commettre par des copistes latins.

(7) Plin. lib. VI, cap. 25. Supra, pag. 870.

(8) Plin. lib. VI, cap. 25, pag. 669.

(9) Plin. lib. VI, cap. 27, pag. 679.

(10) Plin. lib. VI, cap. 28, pag. 680.

| | | |
|---|---|---|
| « De l'embouchure de l'Euphrate à Babylone, 412 m. p. (1), ou.................. | 412 1/2 | = 3,300 |
| Total........... | 3112 1/2 | = 24,900 |

« Ces 24,900 stades représentent sans contredit les 25,000 stades proposés ci-dessus en nombres ronds; ils justifient la correction que nous avons faite sur la longueur de la côte des Arbiens; ils démontrent qu'il existe dans Pline une lacune sur les mesures partielles prises le long des côtes du golfe Persique, et que pour accorder cet auteur non seulement avec lui-même, mais encore avec Strabon et Arrien, il faut lire comme s'il y avait dans son texte :

| | | |
|---|---|---|
| « Pour la côte des Arbiens........... | 125,000 pas | = 1,000 stad. |
| « Pour celle des Orites.............. | 200,000 | = 1,600 |
| « Pour celle de la Gédrosie.......... | 1,250,000 | = 10,000 |
| « Pour celle de la Carmanie......... | 462,500 | = 3,700 |
| « Pour celle de la Perse............. | 550,000 | = 4,400 |
| « Pour celle de la Susiane, jusqu'à *Charax* seulement...................... | 240,000 | = 1,920 |
| Total.............. | 2,827,500 | = 22,620 stad. |

« Telles sont les diverses corrections que l'on doit faire aux textes actuels de Strabon et de Pline, pour en ramener les mesures à leur unité primitive; et si le témoignage d'Arrien nous paraît mériter plus de confiance que les textes évidemment altérés des auteurs précédents, c'est que l'exactitude des distances et la vérité des détails qu'offrira son récit dans la suite de ces Recherches nous semblent repousser victorieusement les faibles arguments de Dodwell et d'Hardouin (2) contre l'authenticité du Périple dont nous nous occupons. »

(1) Plin. lib. VI, cap. 30. Vide supra pag. 692.

(2) Henr. Dodwelli Dissertatio de Arriani Nearcho apud geograph. minor. græc. tom. I, pag. 130-140. Harduin. notæ in Plinium, tom. I, pag. 326, not. 2.

# EXCURSUS XXIX

**Ad ea Plinii verba, lib. VI, cap. 32, pag. 713:**

*Insula in alto objacet Ogyris, clara Erythra rege ibi sepulto. Distat a continente CXXV mill. pass.*

**P. F. J. Gosselin**, ***Recherches sur la géographie systématique et positive des Anciens*, tom. *III*, *pag*. 64.**

« Au lieu de cxxv mille pas que marquent nos éditions, il faut lire ccxxv mille pas = 2,000 stades, comme portent des manuscrits cités par Isaac Vossius (1). »

(1) Hanc emendationem confirmant, ut nobis videtur, sequentia Strabonis verba, lib. XV, p. 766, in quibus eadem hæc Ogyris insula Τυῤῥίνα vocatur: Ἀπὸ δὲ τῆς Καρμανίας εἰρήκασι, καὶ Νέαρχος, καὶ Ὀρθάγορας, νῆσον Τυῤῥίνην κεῖσθαι πρὸς νότον πελαγίαν ἐν δισχιλίοις σταδίοις. Ed.

# EXCURSUS XXX

**Ad ea Plinii verba, lib. VI, cap. 33, pag. 721, 722 :**

*Timosthenes totum sinum (Arabicum) quatridui navigatione in longitudinem taxavit, bidui in latitudinem, angustias VII mill. D pass. Eratosthenes ab ostio XIII mill. in quamque partem.*

P. F. J. Gosselin, *Recherches sur la géographie systématique et positive des Anciens*, tom. II, pag. 159, 160, 162.

« ...... On trouve dans Pline que Timosthène donnait à la longueur du golfe Arabique quatre journées de navigation et deux journées de largeur. Il est visible que ce passage est tronqué, puisque Timosthène n'aurait donné à ce golfe qu'une longueur double de sa largeur, tandis qu'il est sept fois plus long qu'il n'est large : d'ailleurs, il a dans cette première dimension quatre cents lieues en ligne droite, et aucun vaisseau ne pouvait les parcourir en quatre jours.

« Il faut donc reconnaître qu'il y a erreur dans le texte de Pline, où les copistes ont écrit *quatre jours* au lieu de *quarante jours*, comme Hérodote (1) l'avait dit avant lui. Il est étonnant que les commentateurs ne se soient pas aperçus de cette méprise, puisque Pline (2) avait dit, quelques pages auparavant, que de son temps on employait encore environ trente jours pour se rendre de *Berenice* à *Ocelis*. Cette distance renferme un peu plus des deux tiers de la longueur du golfe; et l'on ne peut supposer que les navigateurs d'Alexandrie fussent moins habiles au temps de Pline, lorsqu'ils parcouraient continuellement cette mer et celle des Indes, qu'ils l'avaient été sous Philadelphe, trois siècles auparavant.

« Suivant Pline, Eratosthène donnait à chaque côté du golfe Arabique 1300 mille pas. Si on les réduit en stades à raison de huit pour un mille,

(1) Herodot. Euterp. lib. II, § 11, pag. 108.

(2) Plin. lib. VI, cap. 26, pag. 676.

comme Pline et Strabon (1) les comptaient, on aura 10,400 stades; et en les divisant par 700, valeur du degré du grand cercle selon Eratosthène (2), on trouvera qu'il aurait donné à ce golfe 14° 51' 26'' de longueur. Alors, en supposant *Heroopolis* à trente degrés de latitude, il s'ensuivrait que cette mesure prise en ligne droite, et même dans la direction du méridien, ne porterait encore l'embouchure du golfe qu'à 15° 8' 34'' de latitude.

« D'Anville met ce détroit par environ 12° 15'; des observations plus récentes le fixent à 12° 30'. Ainsi, Eratosthène se serait trompé au moins de 2° 38' 34'' qu'il aurait retranchés de la longueur réelle du golfe.

« Saumaise (3) soupçonne, avec raison, qu'il y a erreur dans ce passage de Pline : il croit que cet auteur a écrit 1300 mille pas au lieu de 13,000 stades. Mais la méprise serait trop forte pour l'attribuer à Pline; nous sommes portés à croire qu'elle vient de la faute des copistes, qui auront écrit $\overline{\text{XIII}}$ mille pas au lieu de $\overline{\text{XVII}}$ mille pas, en prenant un V mal fait ou presque effacé pour un I. Les 1700 mille pas vaudraient 13,600 stades, et ne différeraient que de cent stades des 13,500 qu'Eratosthène, suivant Strabon (4), avait donnés pour la mesure du golfe. »

(1) Strab. lib. VII, pag. 322.

(2) Voyez notre géographie des Grecs analysée, pag. 7, 12.

(3) Salmas. Exercitationes Plinianæ, pag. 875, 876.

(4) Eratosth. apud Strab. lib. XVI, pag. 768.

# EXCURSUS XXXI

**Ad ea Plinii verba, lib. VI, cap. 34, pag. 727, 728 :**

*Et tertiam (Berenicen), quæ Epidires (cognominata est), insignem loco. Est enim sita in cervice longe procurrente, ubi fauces Rubri maris VII mill. D passuum ab Arabia distant. Insula ibi Cytis, topazium ferens et ipsa.*

P. F. J. Gosselin, *Recherches sur la géographie systématique et positive des Anciens*, tom. II, pag. 209-211.

« Pline cite une ville de *Berenice* surnommée *Epidires*, qui, selon lui, était située dans la partie la plus resserrée du détroit. Le P. Hardouin (1), d'Anville (2) et d'autres modernes prétendent que cette *Berenice* est le même port que Ptolémée (3) nomme *Arsinoe*, et qu'il fixe près de l'embouchure du golfe. Mais Artémidore (4), dans son Périple, distingue formellement ces deux villes, et les met à une trop grande distance l'une de l'autre pour qu'on les puisse confondre. Suivant cet auteur, *Berenice* était dans la Sabée et plus au nord que *Saba* : elle était par conséquent à environ quarante-cinq lieues du promontoire *Dere* et à environ trente lieues d'*Arsinoe*. Comme il existait trois villes de *Berenice* sur les bords du golfe Arabique (5), on a pu donner à celle-ci, pour la différencier des autres, le surnom d'*Epidires* ou *voisine de Dire*, non pas pour annoncer précisément qu'elle était sur ce cap ni tout auprès, mais seulement pour faire entendre qu'elle en était moins éloignée que les deux précédentes. Il est très-vraisemblable que cette *Berenice* est la ville de Bailul d'aujourd'hui.

(1) Harduin. notæ in Plin. tom. I, pag. 342, not. 2. Edit. nostr. pag. 727, not. 11.

(2) D'Anville, Descript. du golfe Arabique, pag. 261, 262.

(3) Ptolem. Geogr. lib. IV, cap. 7, pag. 127.

(4) Artemid. apud Strab. lib. XVI, pag. 773.

(5) Plin. loc. cit. pag. 727.

« L'autorité de Pline sur l'emplacement de *Berenice Epidires* est d'autant plus faible, qu'il n'avait que des notions très-confuses sur ces parages. Il dit qu'elle n'était éloignée des côtes de l'Arabie que de 7,500 pas, tandis que la largeur entière du détroit, dans le lieu même où il est le plus resserré, est d'environ six grandes lieues marines valant 25,000 pas romains, et que cette mesure est d'accord avec les deux cents stades que Strabon lui donne d'après Eratosthène (1). La largeur du détroit est divisée en deux par l'île Méhun ou Périm; la passe de l'est a toujours été là plus fréquentée par les Anciens et par les Modernes; elle n'a guère qu'une lieue et trois quarts, et cette étendue répond encore aux soixantes stades qu'Eratosthène (2), l'auteur du Périple (3), et Agathémère (4) assignent à ce qu'ils appellent proprement le Détroit. Ces soixante stades valent justement les 7,500 pas de Pline; ainsi il prend ce canal pour la largeur entière de l'embouchure du golfe, et semble transporter *Berenice* dans l'emplacement de l'île Méhun.

« Pline ajoute que cette ville était voisine de l'île *Cytis*, dans laquelle on trouvait des topazes. Nous croyons qu'en voulant comparer ce que Juba et Archelaüs avaient écrit sur les topazes du golfe Arabique (5), Pline ne s'est point aperçu que le dernier de ces auteurs avait confondu *Berenice Epidires* avec *Berenice Troglodytica*, près de laquelle se trouvait l'île *Topazos*, fort célèbre autrefois, parce qu'elle fournissait cette pierre précieuse. Pline est le seul parmi les Anciens qui, sur la foi d'Archelaüs, ait parlé de l'île *Cytis*. Il est aussi le seul qui ait annoncé l'existence de deux mines de topazes dans le golfe Arabique; mais le silence d'Agatharchides, d'Artémidore et de Strabon, sur un objet si recherché autrefois, nous persuade que Pline s'est trompé, en indiquant deux fois la même île près de deux villes qui portaient le même nom. »

(1) Eratosth. apud Strab. lib. XVI, pag. 769.
(2) Eratosth. ibid.
(3) Periplus maris Erythræi, pag. 14.
(4) Agathemer. Compend. Geogr. lib. I, cap. 3, pag. 8, inter geographos minores græcos, tom. II.
(5) Plin. loc. cit. lib. XXXVII, cap. 32.

# TABLE.

## DE LA VALEUR DES DIF

### EN MYRIAMÈTRES

Plin. t. II,

| Nombre des stades. | Stades de 1111 $\frac{1}{9}$ au degré. | Stades de 833 $\frac{1}{3}$ au degré. | Stades de 700 au degré. |
|---|---|---|---|
| Stades. | Myriam. mètres. | Myriam. mètres. | Myriam. mètres. |
| 1 | 0,0100 | 0,0133 | 0,0159 |
| 2 | 0,0200 | 0,0267 | 0,0317 |
| 3 | 0,0300 | 0,0400 | 0,0476 |
| 4 | 0,0400 | 0,0533 | 0,0635 |
| 5 | 0,0500 | 0,0667 | 0,0794 |
| 6 | 0,0600 | 0,0800 | 0,0952 |
| 7 | 0,0700 | 0,0933 | 0,1111 |
| 8 | 0,0800 | 0,1067 | 0,1270 |
| 9 | 0,0900 | 0,1200 | 0,1429 |
| 10 | 0,1000 | 0,1333 | 0,1587 |
| 20 | 0,2000 | 0,2667 | 0,3175 |
| 30 | 0,3000 | 0,4000 | 0,4762 |
| 40 | 0,4000 | 0,5333 | 0,6349 |
| 50 | 0,5000 | 0,6667 | 0,7936 |
| 60 | 0,6000 | 0,8000 | 0,9524 |
| 70 | 0,7000 | 0,9333 | 1,1111 |
| 80 | 0,8000 | 1,0667 | 1,2698 |
| 90 | 0,9000 | 1,2000 | 1,4286 |
| 100 | 1,0000 | 1,3333 | 1,5873 |
| 200 | 2,0000 | 2,6667 | 3,1746 |
| 300 | 3,0000 | 4,0000 | 4,7619 |
| 400 | 4,0000 | 5,3333 | 6,3492 |
| 500 | 5,0000 | 6,6667 | 7,9365 |
| 600 | 6,0000 | 8,0000 | 9,5238 |
| 700 | 7,0000 | 9,3333 | 11,1111 |
| 800 | 8,0000 | 10,6667 | 12,6984 |
| 900 | 9,0000 | 12,0000 | 14,2857 |
| 1000 | 10,0000 | 13,3333 | 15,8730 |
| 2000 | 20,0000 | 26,6667 | 31,7460 |
| 3000 | 30,0000 | 40,0000 | 47,6190 |
| 4000 | 40,0000 | 53,3333 | 63,4921 |
| 5000 | 50,0000 | 66,6667 | 79,3651 |
| 6000 | 60,0000 | 80,0000 | 95,2381 |
| 7000 | 70,0000 | 93,3333 | 111,1111 |
| 8000 | 80,0000 | 106,6667 | 126,9841 |
| 9000 | 90,0000 | 120,0000 | 142,8571 |
| 10,000 | 100,0000 | 133,3333 | 158,7302 |
| 20,000 | 200,0000 | 266,6667 | 317,4603 |
| 30,000 | 300,0000 | 400,0000 | 476,1905 |
| 40,000 | 400,0000 | 533,3333 | 634,9206 |
| 50,000 | 500,0000 | 666,6667 | 793,6508 |
| 60,000 | 600,0000 | 800,0000 | 952,3810 |
| 70,000 | 700,0000 | 933,3333 | 1111,1111 |
| 80,000 | 800,0000 | 1066,6667 | 1269,8413 |
| 90,000 | 900,0000 | 1200,0000 | 1428,5714 |
| 100,000 | 1000,0000 | 1333,3333 | 1587,3016 |

# EXCURSUS XXXII

**Ad ea Plinii verba, lib. VI, cap. 34, pag. 729:**

*Oppidum Aduliton..... abest a Ptolemaide quinque dierum navigatione..... ultra Isidis portus, decem dierum remigio ab oppido Adulitarum distans.*

P. F. J. Gosselin, *Recherches sur la géographie systématique et positive des Anciens*, tom. *II*, pag. 219 *seqq.*

« Pline, en copiant les journaux des navigateurs de son siècle, dit que depuis Ptolemaïs jusqu'à la ville des Adulites ils comptaient deux journées (1) de navigation, et dix journées depuis la même ville jusqu'à un port nommé *Isis*, voisin du détroit.

« Pour savoir où ces données peuvent conduire, il faut rechercher ce que pouvait valoir la course journalière des vaisseaux que les Grecs entretenaient dans le golfe Arabique.

« Selon Hérodote (2), la longueur entière du golfe est de quarante jours de navigation. En prenant sur la carte moderne la distance depuis Suez, ou, si l'on veut, depuis Héroopolis jusqu'au détroit, on trouvera quatre cent quatre-vingt-seize lieues marines le long des sinuosités de la côte. Mais, comme les navigateurs évitaient une partie des sinuosités, et que par ce moyen leur route s'accourcissait d'environ un quinzième,... il convient de réduire la longueur entière du voyage à quatre cent soixante-trois lieues. Alors, divisant ce nombre par quarante, on trouvera que les vaisseaux dont parle Hérodote faisaient chaque jour environ onze lieues et demie.

« Suivant Pline (3), les vaisseaux qui partaient de *Berenice* se rendaient en trente jours environ, ou à *Ocelis*, aujourd'hui Ghéla, près de l'em-

(1) Nos éditions portent *quinque dierum;* mais c'est une faute, comme les distances le démontreront dans l'instant. Il faut lire *duorum dierum*. Nous appuyons d'ailleurs cette correction nécessaire sur l'autorité d'un manuscrit cité dans le Pline *Variorum*, tom. I, pag. 373.

(2) Herodot. Euterp. lib. II, § 11, pag. 108.

(3) Plin. lib. VI, cap. 26, pag. 676.

bouchure du golfe, ou à *Cane*, aujourd'hui Késem, sur les côtes de l'Hadramaüt. Comme ces villes sont assez éloignées l'une de l'autre, il faut s'arrêter au point intermédiaire de leur distance. Nous trouvons, depuis le port des Abissins jusqu'à ce point, quatre cent trois lieues, en y comprenant les sinuosités : ainsi, il faut les réduire à trois cent soixante-treize, et la marche moyenne des vaisseaux dont Pline a parlé répondra chaque jour à douze lieues et demie.

« Le milieu entre ces résultats établira donc avec beaucoup de justesse, ou du moins avec une très-grande approximation, la marche des navires des Grecs le long des côtes du golfe Arabique, à environ douze lieues par jour.

« Maintenant, si, pour les dix jours de navigation indiqués par Pline, nous mesurons cent vingt lieues sur la carte moderne, depuis l'embouchure du détroit, et en ayant égard aux réductions employées précédemment, nous serons conduits dans le fond du golfe de Matzua, près d'Arkiko, le port actuel de la contrée où se trouvent les ruines d'*Axum*.

« De même, si de ce golfe nous comptons vingt-quatre à vingt-cinq lieues en remontant au nord pour les deux autres jours de navigation donnés par Pline, nous arriverons au point où *Ptolemaïs* est venue se placer dans notre carte (1). Cet accord dans des mesures si différentes, si indépendantes les unes des autres, confirme à la fois et l'exactitude de nos combinaisons, et la nécessité de rétablir le texte de Pline suivant la leçon du manuscrit dont nous avons parlé plus haut. »

(1) Vid. oper. citat. tom. II, pag. 196, 197, et tabulam geographicam V. Ed.

# EXCURSUS XXXIII

## DE HESPERIDUM ET DE FORTUNATIS INSULIS.

**Ad Plinii lib. VI, cap. 36 circa finem, et cap. 37 circa initium, pag. 750, 751, 752 et 753.**

**P. F. J. Gosselin, *Recherches sur la géographie systématique et positive des Anciens*, tom. I, pag. 148 seqq.**

« Sébosus (1) dit que des îles Gorgones, en naviguant pendant quarante jours le long de l'Atlas, on arrivait aux îles Hespérides, situées à un jour de navigation du promontoire *du Couchant.*

« Dans ce passage Sébosus se trompe, en plaçant l'Atlas au-delà et plus au sud que les îles des Gorgones. Nous avons vu que cette chaîne de montagnes bordait toute la côte de la Mauritanie depuis le détroit. Ainsi, elle précédait le terme de l'expédition d'Hannon, que Sébosus confond ici avec le point de départ du nouveau voyage qu'il consultait; et il a joint bout à bout les deux itinéraires, faute de s'être aperçu qu'ils appartenaient aux mêmes contrées : la preuve en est évidente.

« Nous avons reconnu l'île des Gorilles, ou des Gorgones, à l'extrémité sud de la chaîne de l'Atlas, qui se termine à la rivière de Nun, après laquelle il n'existe plus que d'immenses plages sablonneuses; et comme Sébosus dit positivement que, pour arriver aux Hespérides, il faut naviguer quarante jours le long de l'Atlas, cette indication ne peut se rapporter qu'à la partie de la côte dominée par cette chaîne, et antérieure par conséquent à la rivière de Nun, où elle finit. Ainsi l'itinéraire dont il faisait usage, loin de commencer aux îles Gorgones, comme il le croyait, commençait au contraire vers le détroit, et conduisait directement aux îles Lancerote et Fortaventure, situées vis-à-vis l'extrémité de l'Atlas et du cap de Nun. Ces îles sont donc les Hespérides de Sébosus, qu'il place vis-à-vis le promontoire *du Couchant.* Il faut encore leur rapporter les deux Hespérides dont Pline parle immédiatement auparavant (2), et qu'il dit être au-delà des îles Gorgones, c'est-à-dire, de

(1) Plin. loc. cit. pag. 750.
(2) Plin. loc. cit.

l'embouchure de la rivière de Nun. Quant au temps employé dans cette navigation, on conçoit qu'il pouvait varier de quelques jours en plus ou en moins, suivant l'habileté des pilotes, ou la force des vents qu'ils rencontraient.

« Sébosus nommait ensuite cinq îles nouvelles :

« *Junonia*, éloignée de Cadiz de 750 mille pas.

« Au couchant, et à 750 mille pas de cette île, on trouvait *Pluvialia* et *Capraria*. La première n'avait point d'autre eau que celle des pluies.

« A 250 mille pas plus loin, sur la gauche de la Mauritanie et vers la neuvième heure du soleil, étaient les îles Fortunées. L'une s'appelait *Convallis*, à cause de sa convexité ; elle avait 300 mille pas de circonférence : l'autre était nommée *Planaria*, parce que sa surface paraissait plane (1).

« Selon Sébosus, les deux îles Fortunées se trouvaient donc à 1750 mille pas ou 664 lieues de Cadiz. Les Canaries sont moitié moins éloignées de cette ville. Mais il faut se rappeler ce que nous venons de dire, que Sébosus avait fait un double emploi dans ses distances itinéraires, en comptant deux fois l'intervalle compris entre le détroit et la rivière de Nun. Cette méprise est la cause de l'erreur que nous trouvons dans la mesure actuelle : pour s'en assurer, il suffira de prendre ses distances telles qu'il les donne.

« De Cadiz à *Junonia* il compte 650 mille pas, qui valent cent quatre-vingt-dix-neuf lieues. A cent quatre-vingt-douze lieues de Cadiz en ligne droite, nous trouvons Graciosa, petite île très-voisine de Lancerote ; et nous croyons qu'elle représente la *Junonia* de Sébosus, qu'il distingue des Hespérides. On verra d'ailleurs cette petite île reparaître dans la suite : elle est désignée dans notre carte, d'après Juba, sous le nom de *Junonia parva*.

« De *Junonia* aux îles *Pluvialia* et *Capraria*, Sébosus compte encore 750 mille pas. Cette mesure, pareille à la précédente, conduirait vers le dix-neuvième degré de latitude, si elle devait être prise en ligne droite, comme il le croyait. Mais il n'existe aucune île à cette hauteur. D'ailleurs, *Capraria* et *Pluvialia* étant toujours comptées par les Anciens au nombre des îles Fortunées, ne peuvent appartenir qu'aux Canaries, où elles représentent Gomère et l'île de Fer. Celle-ci manque d'eau douce, et ne connaît que celle que les pluies lui apportent. Il est très-probable qu'elle devait à cette circonstance le nom de *Pluvialia* qu'elle portait autrefois.

(1) Plin. loc. cit. pag. 750, 751.

« Il y a donc erreur dans la mesure de Sébosus, et elle existe particulièrement dans la direction qu'il lui donne. Nous pensons que sa mesure ne peut être qu'un produit de la somme des distances partielles prises d'île en île depuis Graciosa, le long des côtes de Lancerote, de Fortaventure, et de là à Canarie, à Ténériffe, à Gomère et à l'île de Fer. Mais, comme ces distances réunies ne donneraient encore que 375 mille pas, ou la moitié de la mesure de Sébosus, il faut reconnaître qu'il a cumulé l'allée et le retour de ce voyage, pour avoir trouvé 750 mille pas. Quelque étrange que semble cette méprise, elle reparaîtra encore dans la suite de ces Recherches.....

« La confusion que Sébosus a jetée sur les différents itinéraires qu'il cherchait à employer, autorise à croire que les 250 mille pas qu'il comptait depuis *Pluvialia* et *Capraria* jusqu'aux îles Fortunées, doivent partir également de Graciosa, et être comptés, comme les précédents, le long des côtes de Lancerote et de Fortaventure jusqu'à Canarie et à Ténériffe. Ces deux dernières représentent les deux îles Fortunées de Sébosus, qu'il place à la neuvième heure du soleil, c'est-à-dire, au sud-ouest de la Mauritanie. Les 250 mille pas qu'il donne sont leur distance réelle depuis Graciosa, et prise d'île en île, comme nous venons de l'indiquer.

« Le nom de *Convallis* ou de *Montuensa* paraît convenir à Ténériffe, qui renferme une des plus hautes montagnes du globe; mais il s'en faut près de moitié que cette île ait les 300 mille pas de tour que lui prête Sébosus. Le nom de *Planaria* a pu être donné à Canarie par opposition à la grande élévation de Ténériffe. Canarie n'est point plane, ni aucune des îles qui l'environnent.

« Juba le jeune, roi de Mauritanie, plus à portée que les Romains d'obtenir des renseignements sur les îles Fortunées, les fit reconnaître par ses vaisseaux. Ce prince s'occupait d'ailleurs des progrès de la géographie. Mais, soit qu'il ait été mal secondé par les marins qu'il employait, soit que Pline ait mal conçu ce que Juba avait écrit, on verra que son itinéraire, tel que Pline nous le donne, est encore bouleversé.

« Il résulte, dit Pline (1), des renseignements que Juba s'est procurés, que les îles Fortunées sont situées au sud-ouest et à 625 mille pas des *Purpurariæ*, et que, pour y aller de ces dernières îles, il faut naviguer,

(1) Plin. loc. cit. pag. 751.

d'abord l'espace de 250 mille pas vers l'occident, et ensuite 75 mille pas à l'orient.

« La première de ces îles Fortunées s'appelle *Ombrios*. On n'y voit aucun vestige d'édifices. Dans ses montagnes il existe un étang, et des arbres semblables à la férule : les uns sont noirs, on en exprime une eau amère; les autres sont blancs, on en tire une eau agréable à boire.

« La seconde se nomme *Junonia ;* elle ne renferme qu'un petit temple bâti en pierres.

« Près de *Junonia* est une autre île du même nom, plus petite.

« Ensuite vient *Capraria*, remplie de grands lézards.

« Vis-à-vis de ces îles est *Nivaria*, ainsi nommée des brouillards et des neiges qui la couvrent en tout temps.

« Près de *Nivaria* est *Canaria ;* elle doit son nom à la multitude de chiens d'une grandeur énorme qu'elle nourrit.....

« Ces détails offrent une île de plus que celles dont Sébosus avait eu connaissance. On voit d'ailleurs qu'il n'est plus question ni d'Atlantides, ni d'Hespérides. Ces noms sont remplacés par celui de *Purpurariæ;* et, comme Juba les met à l'orient des îles Fortunées, il n'y a point de doute que les *Purpurariæ* ne se rapportent à Lancerote et à Fortaventure, que les Anciens, comme nous l'avons vu jusqu'à présent, avaient toujours distinguées des Fortunées proprement dites. D'Anville (1) en a jugé de même. Le nom de *Purpurariæ*, donné à Lancerote et à Fortaventure, venait des établissements que Juba y avait formés pour la teinture en pourpre (2). On sait que les côtes des Canaries en général offrent en abondance des coquilles du genre des *murex* (3), qui fournissent cette couleur si recherchée parmi les Anciens.

(1) D'Anville, Géogr. anc. abrégée, tom. III, pag. 117.
(2) Plin. lib. VI, cap. 36, pag. 750.
(3) D'Argenv. Conchyliol. pag. 82.

« L'itinéraire de Juba, tel que Pline le présente, est susceptible de quelques observations.

« Il y est dit que des *Purpurariæ* aux îles Fortunées il y a 625 mille pas; que pendant 250 mille pas on va vers l'occident, et pendant 75 mille pas vers l'orient. Ces deux derniers nombres ne font ensemble que 325, au lieu de 625 mille pas que Pline donne pour la distance totale. Ainsi, il y a erreur dans le texte de cet historien.

« D'un autre côté, on ne conçoit pas comment une navigation qui devait porter au sud-ouest, pouvait être dirigée en partie au couchant et en partie au levant. L'emplacement et la disposition bien connus des cinq îles les plus occidentales des Canaries les rangent toutes au couchant de Lancerote et de Fortaventure, avec une petite inclinaison au sud-ouest. Par conséquent un vaisseau, qui partirait de Fortaventure pour aller reconnaître toutes ces îles, suivrait une route toujours dirigée vers l'ouest, et ne naviguerait jamais à l'est, comme Juba l'avait cru. Il faut donc que, dans la combinaison de cette route, il ait commis une erreur semblable à celle de Sébosus, et qu'il ait cumulé deux itinéraires très-différents. Il est facile de le démontrer.

« La première partie, de 250 mille pas dans la direction de l'ouest, offre la mesure précise, en ligne droite, entre Lancerote et Palme, ou entre Fortaventure et l'île de Fer. Elle représente, par conséquent, la longueur totale du groupe des Canaries.

« La seconde partie, qui revient à l'est, ne peut être que le retour de l'itinéraire sur lui-même, comme sa nouvelle direction l'indique. C'est donc un double emploi, composé des distances respectives de chacune des îles, en commençant par la plus occidentale, où les premiers 250 mille pas nous avaient portés directement. La preuve en est que la somme des distances prises de l'île de Fer à Palme, à Gomère, à Ténériffe, à Canarie, à Fortaventure et à Lancerote est de 375 mille pas, et que cette somme, jointe aux 250 mille pas ci-dessus, complète les 625 mille pas que le texte de Pline donne à la totalité des mesures que Juba avait employées; d'où résulte la nécessité de corriger l'erreur de nos éditions, et de lire 375 mille pas (1) au lieu de 75 mille pas, pour cette seconde partie de la navigation.

« La direction que nous donnons à cet itinéraire, et l'emploi que nous faisons des mesures, sont d'autant plus certains, qu'ils placent ces îles dans le même ordre que Juba les avait mises; puisque, faisant toujours

(1) Cette correction est autorisée, d'ailleurs, par une leçon rapportée en marge du Pline *Variorum*, tom. I, pag. 383.

abstraction des deux *Purpurariæ*, Canarie est nommée et placée la dernière, comme étant en effet la plus orientale et la plus éloignée de l'île de Fer.

« L'application des noms anciens aux différentes îles du groupe des Canaries a souffert quelques variations parmi les géographes. Si l'on excepte deux de ces îles, qu'il est facile de reconnaître, les autres n'ont conservé que peu ou point de vestiges de leur précédente dénomination.

« La première, et la plus éloignée de toutes, est appelée *Ombrios*, c'est-à-dire, *pluvieuse*. C'est la *Pluvialia* de Sébosus, ou l'île de Fer d'aujourd'hui. L'eau douce y est très-rare, comme nous l'avons observé. Juba remarque qu'il existe dans ses montagnes un étang, et des arbres dont on exprime de l'eau. Cet étang, sur lequel on paraît avoir débité des fables depuis bien des siècles, et que nos anciens voyageurs ont dit être entretenu par la distillation perpétuelle d'un arbre miraculeux, n'est vraisemblablement que le réceptacle de l'eau des pluies, entouré d'arbres qui retardent sa dessiccation en recevant une partie des vapeurs qui s'en élèvent, et en les lui rendant lorsque la fraîcheur des nuits les a condensées sous les feuilles.

« Après *Ombrios*, l'itinéraire nomme *Junonia* et *Capraria*; elles paraissent répondre à Palme et à Gomère. *Nivaria* se reconnaît dans Ténériffe, la seule de ces îles où l'on trouve de la neige. On dit d'ailleurs que *tener-iffe*, dans la langue du pays, signifie montagne de neige (1). Enfin *Canaria* conserve encore son nom dans celui de Canarie.

« Dans cette nomenclature nous sommes d'accord avec d'Anville; mais nous avons laissé en arrière une seconde île nommée *Junonia*, que Juba dit être plus petite que la première, et qu'il place dans son voisinage. D'Anville n'en parle point, sans doute parce qu'ayant reconnu la grande *Junonia* dans l'île de Palme, et n'en trouvant pas d'autre dans les environs qui pût convenir à la petite *Junonia*, il aura cru que Juba avait nommé deux îles au lieu d'une.

« Cependant, il paraît certain qu'on doit aux recherches de Juba une île nouvelle, celle de Palme; et que depuis lui les Anciens ont connu deux *Junonia* parmi les Canaries (2). Celle de Sébosus se trouve déterminée par une mesure exacte, qui ne permet pas de la confondre avec la grande *Junonia*, que Juba indique à l'occident de Gomère et de Ténériffe. Nous croyons donc que la *Junonia* de Sébosus est la petite île du même nom dont Juba a voulu parler, et qu'il faut aussi la rapporter

(1) Hist. gén. des Voyag. t. II, pag. 236.

(2) Ptolem. Geogr. lib. IV, cap. 6, pag. 126.

à Graciosa. La confusion qui régnait dans les itinéraires peut l'avoir induit en erreur, et lui avoir fait penser qu'elle était voisine de Palme, quoiqu'elle fût très-proche de Lancerote. Il y a même lieu de croire que dans la suite le nom de *Junonia* s'est communiqué à cette dernière île, et qu'on l'a confondue avec Graciosa.

# EXCURSUS XXXIV

Ad ea Plinii verba, lib. VI, cap. 38, pag. 753, 754:

*Polybius a Gaditano freto longitudinem..... ad orientem recto cursu Siciliam XII LX mill. D passuum, Cretam CCC LXXV mill. pass. Rhodum CLXXXIII mill. D pass. Chelidonias tantumdem: Cyprum CCCXXII mill. D passuum. Inde Syriæ Seleuciam Pieriam CXV mill. passuum. Quæ computatio efficit vicies quater centena XL mill. passuum*, etc.

P. F. J. Gosselin, *Recherches sur la géographie systématique et positive des Anciens*, tom. *IV*, *pag.* 28 *seqq.*

« Selon Pline, Polybe comptait en ligne droite les distances suivantes dans toute la longueur de la Méditerranée. Nous y ajouterons leur réduction en stades, en comptant huit stades et un tiers pour le mille romain, suivant l'évaluation que paraît avoir suivi Polybe lui-même (1) dans la partie de son ouvrage que nous ne possédons plus.

| | | | |
|---|---|---|---|
| « Du détroit de *Gades* au détroit de Sicile | 1,260,500 pas | = | 10,504 stades. |
| « Du détroit de Sicile à l'île de Crète | 375,000 | = | 3,125 |
| « De l'île de Crète à Rhodes | 183,500 | = | 1,529 |
| « De Rhodes aux îles *Chelidoniæ* | 183,500 | = | 1,529 |
| « Des *Chelidoniæ* à l'île de Cypre | 322,500 | = | 2,687 |
| « De Cypre à Séleucie en Piérie | 115,000 | = | 958 |
| Total | 2,440,000 pas | = | 20,332 stades. |

(1) Polyb. apud Strab. lib. VII, pag. 322.

« Ces mesures prouveraient que les distances employées par Polybe seraient beaucoup trop faibles, et qu'il aurait donné à la Méditerranée un tiers d'étendue de moins qu'Eratosthène (1) ne lui avait fixé.

« Mais Polybe n'a pu commettre l'erreur qui résulte du texte de Pline. Ce texte est nécessairement inexact : pour s'en convaincre, il suffirait de lui comparer cet autre passage où le même historien dit que Polybe (2) comptait :

| | | | |
|---|---|---|---|
| « De la mer Atlantique ou du détroit des Colonnes jusqu'à Carthage | 1100 m. p. | = | 9,167 stades. |
| « Et de Carthage à l'embouchure Canopique du Nil (3) | 1688 | = | 14,067 |
| Total | 2788 m. p. | = | 23,234 stades. |

« Il s'ensuivrait, en effet, que cette mesure partielle surpasserait déja de plus de deux mille neuf cents stades la longueur entière que le texte de Pline donne au bassin de la Méditerranée.

« D'un autre côté le naturaliste romain (4), en comparant la longueur de cette mer, donnée selon lui par Polybe, de 2440 mille pas, à celle donnée par Agrippa, de 3440 mille pas, dit qu'il soupçonne de l'erreur dans ce dernier nombre, parce qu'Agrippa compte 1250 mille pas entre le détroit de Sicile et Alexandrie.

« Il est vraisemblable que le doute de Pline venait de ce que les 1250 mille pas comptés par Agrippa pour un intervalle que Polybe réduisait à 683 mille pas ou 5,692 stades, comme l'ensemble de ses mesures le démontre, lui paraissaient trop forts, et lui faisaient croire qu'ils avaient influé, par la faute des copistes, sur la somme de 3440 mille pas, en la portant au-delà de ce qu'elle devait être. Mais nous ferons voir, lorsque nous traiterons du système géographique d'Agrippa, que les mesures de 1250 mille pas et de 3440 mille pas pouvaient exister dans son opinion, parce qu'il plaçait le détroit de Sicile plus à l'occident que Polybe ne l'avait fait ; et il faut en conclure que l'erreur que Pline entrevoyait

(1) Eratosthène donnait 27,300 stades à la Méditerranée. Voyez notre Géographie des Grecs analysée.

(2) Polyb. apud Plin. lib. V, cap. 6, pag. 436.

(3) L'édit. *Variorum* et celle d'Elzévir portent 1630 mille pas ; celle du P. Hardouin, 1528 mille pas. Il faut lire 1688 mille pas. Voyez notre Géogr. des Grecs analysée, pag. 14.—Et Excursum nostrum XIX, pag. 858.

(4) Plin. lib. VI, cap. 38, pag. 754.

était dans l'exemplaire de Polybe qu'il avait sous les yeux, et non dans celui d'Agrippa, comme il le conjecturait.

« On peut s'en assurer encore par les rapprochements suivants. Si l'on s'en rapportait au calcul de Pline, Polybe n'aurait compté, depuis le détroit des Colonnes jusqu'en Crète, que 13,629 stades ; au lieu que Strabon, en discutant l'opinion de cet auteur sur la distance qu'il mettait entre ce détroit et le Péloponnèse, c'est-à-dire, le cap Ténare, qu'il plaçait sous la même longitude que la pointe occidentale de l'île de Crète, dit positivement que Polybe faisait cet intervalle de plus de 20,000 stades. Voici le passage de Strabon (1) :

« Polybe, en critiquant Dicéarque, qui ne comptait que 10,000 stades du détroit des Colonnes au Péloponnèse, savoir 7000 des Colonnes au détroit de Sicile, et 3000 du détroit de Sicile au Péloponnèse, prétend qu'il y a plus de 7000 stades en ligne droite du détroit des Colonnes au détroit de Sicile.

« En effet, ajoute Polybe, la côte forme un angle obtus, dont les côtés aboutissent aux Colonnes et au détroit de Sicile, et qui a son sommet à Narbonne; de sorte que l'on a un triangle dont la base est une ligne droite tirée à travers la mer. Celui des côtés qui s'étend du détroit de Sicile à Narbonne est de plus de 11,200 stades; l'autre n'en a guère moins de 8000.

« Or, la plus grande distance de l'Europe à l'Afrique, selon l'aveu commun, n'est pas de plus de 3000 stades par la mer Tyrrhénienne, et le trajet est encore plus court par la mer de Sardaigne. Mais je veux, dit Polybe, que par cette mer il y ait aussi 3000 stades : si de ce nombre on prend 2000 stades pour la profondeur du golfe de Narbonne, on aura la longueur de la perpendiculaire tirée de l'angle obtus sur la base du triangle. Donc, selon ces mesures, la longueur to-

(1) Strab. lib. II, pag. 105.

tale de la côte, depuis le détroit de Sicile jusqu'aux Colonnes, ne surpasse que d'environ 500 stades la ligne droite tirée de l'un de ces points jusqu'à l'autre, à travers la mer. Joignez-y 3000 stades pour la distance du détroit de Sicile au Péloponnèse, et vous aurez une ligne droite de plus du double de la longueur assignée par Dicéarque.

« La résolution de ce triangle, en appliquant à ses côtés les nombres précédents, donnerait pour la longueur de sa base, c'est-à-dire, pour la distance du détroit des Colonnes au détroit de Sicile, 18,766 stades : si l'on y ajoute 3,000 stades pour l'intervalle entre le détroit de Sicile et le Péloponnèse, on aura 21,766 stades, et cette mesure, comme le voulait Polybe, sera de plus du double de celle que Dicéarque avait fixée pour le même espace ; mais en même temps elle se trouverait plus grande encore que la longueur entière que Polybe, suivant Pline, semblerait avoir assignée au bassin de la Méditerranée.

« Il est donc incontestable qu'il y a erreur dans le texte de ce dernier écrivain. Si les données du triangle étaient rigoureusement déterminées, elles suffiraient pour retrouver l'étendue précise de sa base ; mais, comme elles ne sont énoncées que vaguement, les 18,766 stades qui en résultent ne peuvent être pris que pour une approximation qui a besoin d'être confirmée ou rectifiée légèrement par un moyen quelconque ; et nous n'en trouvons pas d'autre que dans le texte même de Pline, où l'erreur ne peut exister que dans les chiffres du premier ordre.

« Nous pensons donc qu'une seule lettre numérale oubliée, ou dans l'exemplaire, ou dans l'extrait de Polybe, que Pline consultait, avait dénaturé le passage dont il est question, et qu'il ne faut que la rétablir dans l'ouvrage de cet auteur, pour faire disparaître la méprise qu'elle a occasionnée. Le texte de Pline porte : *Polybius a Gaditano freto longitudinem..... ad orientem recto cursu Siciliam XII LX mill. D passuum*. Nous proposons de lire : *Polybius a Gaditano freto longitudinem..... ad orientem recto cursu Siciliam XXII LX mill. D passuum* (1).

« Cette correction fera disparaître la grande erreur que Polybe sem-

(1) En toutes lettres, *vicies bis centena sexaginta millia quingenta passuum* = 2,260,500 pas, au lieu de *duodecies centena sexaginta millia quingenta passuum* = 1,260,500 pas, que portent à tort nos meilleurs manuscrits et nos meilleures éditions.

blait avoir commise dans la longueur de la Méditerranée, et fixera la base de son triangle à 2,260,500 pas, ou 18,837 stades. Cette somme ne diffère que de 71 stades de celle que nous avions trouvée précédemment, en faisant usage des mesures approximatives que Strabon nous a conservées; et leur accord est une nouvelle preuve que Polybe comptait le mille romain pour huit stades et un tiers.....

« Nous croyons (1) la correction que nous proposons de faire au texte de Pline pleinement justifiée, et par ce que nous avons déja dit, et par les rapprochements suivants :

« 1° La longueur de la Méditerranée avait été fixée par Eratosthène (2) et par Hipparque (3) à 27,300 stades : Strabon, venu après Polybe, la faisait de 25,600 (4); Agrippa la portait à 27,520 (5); le texte de Pline semblerait la réduire à 20,332 (6), et une telle réduction n'aurait point d'exemple dans l'antiquité, puisque Marin de Tyr (7) et Ptolémée (8) attribuaient encore à cette mer 25,080 stades effectifs.

« 2° On se rappelle que d'après Pline même (9) Polybe établissait l'embouchure Canopique du Nil à 23,234 stades du détroit des Colonnes, et que cette mesure, prise en ligne oblique, fixe Canope et Alexandrie à 22,887 stades de longitude. Si donc la Méditerranée, dans toute sa longueur, ne devait en avoir que 20,332, n'est-il pas évident, comme nous

(1) Oper. cit. tom. II, pag. 19.

(2) Voyez notre Géographie des Grecs analysée, pag. 14 et 15, et les tableaux n. II et III.

(3) Voyez le premier volume des *Recherches*, pag. 34, 58, 60.

(4) Voyez notre Géographie des Grecs analysée, pag. 63, 64, et le tableau n° V.

(5) Agrippa apud Plin. lib. VI, cap. 38, 3440 mille pas = 27,520 stades.

(6) Supra pag. 889.

(7) Marin. Tyr. apud Ptolem. Geograph. lib. I, cap. 12. — Il comptait 62 degrés d'intervalle entre *Calpe* et *Issus*, et évaluait en nombre rond le degré de longitude sous le trente-sixième parallèle à 400 stades; 62° × 400 = 24,800 stades. Mais, comme il aurait dû porter le degré à 404 stades environ, il s'ensuit qu'il employait réellement 25,080 stades dans la longueur de la Méditerranée.

(8) Ptolem. Geogr. lib. I, cap. 12. — Ce géographe suivait l'opinion de Marin de Tyr, et comptait par conséquent 62 degrés entre *Calpe* et *Issus*, quoique ses tables grecques actuelles ne marquent pour cet intervalle que 61° 30', et ses tables latines que 61° 50'. Geogr. lib. II, cap. 4; lib. V, cap. 8.

(9) Supra pag. 890.

l'avons dit, qu'Alexandrie, le Nil, l'Egypte entière, se trouveraient transportés à 2,555 stades plus à l'orient que l'extrémité de cette mer?

« 3° Il en serait de même des 22,500 stades que Polybe donnait à la distance du détroit des Colonnes au promontoire Malée (1), puisqu'elle reléguerait le Péloponnèse dans l'intérieur de l'Asie à 2,168 stades des bords de la Méditerranée; et serait-il croyable que Strabon, en critiquant Polybe, eût négligé de relever une semblable méprise, si elle avait existé dans son ouvrage?

« 4° La distance de 18,766 stades, ou plutôt de 18,837, qui résulte du triangle de cet auteur (2) entre le détroit des Colonnes et celui de Sicile, ne laisserait, en adoptant la leçon du texte de Pline, que 1,495 stades pour l'espace compris entre le détroit de Sicile et Séleucie en Piérie; quoique, d'après Pline même (3), Polybe éloignât ces positions de 1,179,500 pas ou de 9,828 stades.

« 5° Enfin, puisque cet auteur employait encore, suivant Pline, 28,646 stades entre le détroit des Colonnes et le Bosphore Cimmérien (4), et 4,168 stades entre ce Bosphore et celui de Thrace (5), sur lequel Byzance était située, ne s'ensuivrait-il pas, si Rhodes avait dû se trouver à 15,158 stades seulement des Colonnes, que Polybe aurait placé Byzance à 8,925 stades, ou 12° 45' plus à l'orient que Rhodes, tandis que l'opinion des Anciens a toujours été que ces deux villes se trouvaient à-peu-près sous la même longitude.

« Nous pensons donc qu'il ne peut rester aucun doute sur la nécessité de corriger le texte de Pline. »

Quæ sequuntur ex alio ejusdem P. F. J. Gossellin opere excerpta sunt nondum in lucem edito, quod quidem tradidit nobis vir ille obsequio modestiaque non minus quam summa doctrina commendabilis, si quid in eo utile Plinio nostro inveniremus, id insigni liberalitate nostrum faciens. Quam benevolentiam ne nostro damno et tuo, Lector optime, negligeremus summopere caventes, quæ jam lecturus es addidimus, in quibus auctor priorem opinionem suam leviter emendando confirmat.

« Les erreurs de Dicéarque et d'Eratosthène sur la distance des détroits des *Colonnes* et de Sicile ne tardèrent pas à être reconnues, et

(1) Polyb. apud Strab. lib. I, pag. 25.
(2) Supra, p. 892 et 893.
(3) Supra, pag. 889.
(4) Polyb. apud Plin. lib. VI, cap. 38, pag. 754.
(5) Polyb. apud Plin. lib. IV, cap. 24, pag. 236.

Polybe en fit l'objet d'une discussion, en décrivant la Méditerranée dans des ouvrages qui ne nous sont point parvenus, mais dont Strabon et Pline nous ont conservé quelques fragments. Ce qui concerne l'intervalle des détroits paraît présenter chez ces deux auteurs une telle contradiction, que je ne puis me dispenser de m'y arrêter.

« On voit dans Strabon que Polybe avait critiqué Dicéarque sur ce que cet Ancien bornait à 7,000 stades la distance des deux détroits. Pour faire voir que cette distance devait être beaucoup plus grande, Polybe considère les côtes de l'Espagne, de la Gaule et de l'Italie comprises entre les détroits, comme formant un angle obtus à Narbonne, et comme étant les deux côtés d'un triangle dont la base serait une ligne droite tirée à travers la mer, depuis les *Colonnes* jusqu'au détroit de Sicile. Il donnait à l'un des côtés, depuis ce détroit jusqu'à Narbonne, *un peu plus* de 11,200 stades; à l'autre *un peu moins* de 8,000 stades; et, supposant 2,000 stades à la perpendiculaire qui, de Narbonne, tombait sur la base du triangle, il en concluait que les deux côtés réunis de ce triangle ne surpassaient que d'environ 500 stades la ligne qui séparait les deux détroits. Ainsi, l'on ne peut douter que leur intervalle ne fût, dans l'opinion de Polybe, au moins de 18,700 stades; et puisqu'il employait, comme on sait, un stade de 8 1/3 au mille romain (ou de 625 au degré), cette distance, sous le 36ᵉ parallèle, représentait environ 37 degrés, c'est-à-dire, 16 à 17 degrés de plus qu'elle ne devait avoir (1).

« Si l'on compare ce passage de Strabon avec celui où Pline (2) donne en milles romains, et en six stations différentes, la longueur de la Méditerranée d'après Polybe, on trouvera que ce dernier auteur y borne la distance entre le détroit de *Gades* ou des *Colonnes*, et celui de Sicile à 1260 1/2 milles, ou 10,504 des stades précédents, c'est-à-dire, 24° 46′ 25″ au lieu de 37° 15′ 13″ qui résultent de la première combinaison.

« Voyons s'il est possible d'expliquer et de concilier ces contradictions, ou du moins d'en indiquer la cause.

« Pline, en disant que Polybe donnait à la longueur entière de la Méditerranée 2440 milles, ajoute qu'Agrippa portait cette mesure à 3440 milles, et il soupçonne une erreur dans ce dernier nombre, c'est-à-dire, une différence de 1000 milles itinéraires dont l'intervalle des détroits se trouverait prolongé par la faute des copistes.

« Mais si l'on observe que l'usage constant d'Agrippa et de ses compa-

(1) Voyez le tableau nº I. — In opere citato tabula hæc numerum III obtinet. Ed.

(2) Plin. loc. cit. — Voyez le tableau nº II.

triotes était de compter le mille romain pour huit stades indistinctement, on reconnaîtra dans ces 3440 milles la traduction exacte d'une mesure de 27,520 stades, qui, à 220 stades près, est celle qu'Eratosthène avait donnée à l'étendue de la Méditerranée depuis les *Colonnes* jusqu'à *Issus*. Et si on prend ces stades pour ceux de 833 1/3, on aura, sous le 36° parallèle, 110° 49′ 11″, ou seulement 0° 31′ 40″ de moins que la distance connue. Ce n'est donc point dans la mesure générale d'Agrippa qu'on peut chercher l'erreur supposée par Pline, mais plutôt dans l'une des distances partielles indiquées par ce dernier auteur : c'est pourquoi, en rétablissant la carte de Polybe, j'avais cru devoir lire dans le passage du naturaliste romain 2260 1/2 milles, au lieu de 1260 1/2 (1), pour l'intervalle des détroits, afin d'accorder sa mesure avec celle de la base du triangle décrit par Strabon. Maintenant cette correction devient inutile, et je vais montrer que les 18,700 stades de Strabon, les 1260 1/2 milles de Pline, et les 2660 1/2 milles qui résultent du passage d'Agrippa pour la distance dont il est question, peuvent être ramenés aux mêmes élémens.

« Je dirai d'abord qu'il n'est pas croyable que Polybe, dans un même ouvrage, ait pu varier de plus des trois quarts sur une distance qu'il avait discutée avec soin ; mais on peut admettre qu'à des époques différentes il avait publié deux descriptions de la Méditerranée, dont l'une a été connue de Strabon et inconnue à Pline, et dont l'autre a été inconnue au premier et connue du second. Il est remarquable en effet que Strabon ne rapporte point les distances que Polybe comptait entre le détroit de Sicile et l'extrémité orientale de la Méditerranée, quoique Pline les ait trouvées dans l'exemplaire qu'il avait sous les yeux ; et ce qui est plus remarquable encore, c'est que Strabon ait complètement ignoré la relation publiée par Polybe (2) de son voyage le long des côtes occidentales de l'Afrique, dont Pline nous a conservé un extrait fort important, et d'où Strabon aurait tiré de nombreux secours pour décrire des contrées sur lesquelles il n'a pu donner que des notions incertaines et presque aucun détail. Je crois donc qu'il nous manque deux ouvrages de Polybe sur la géographie, et que c'est là que se trouvaient séparément énoncées les mesures dont il est question. Le premier de ces écrits peut avoir été composé quand Polybe habitait encore le Péloponnèse ; le second, à son

(1) Voyez le second volume de mes Recherches, pag. 12, 13. — Supra, pag. 892. Ed.

(2) Polyb. apud Plin. lib. V, cap. 1. — Voyez mes Recherches, tom. I, pag. 106 et suiv.

retour de l'expédition contre Carthage, où il avait accompagné Scipion Emilien, et d'où il rapporta des connaissances entièrement neuves pour les Grecs comme pour les Romains, que jusqu'alors les Carthaginois avaient soigneusement écartés de toutes leurs possessions.

« Quoi qu'il en soit, en examinant les mesures que Polybe donne aux deux côtés de son triangle, et en les comparant surtout au peu de longueur qu'il attribue à la perpendiculaire tracée depuis Narbonne jusqu'à la base de ce triangle sous le 36e degré de latitude (1), on aperçoit bientôt que toutes ces mesures sont inexactes, et qu'elles sont combinées de manière à faire compter environ 18,700 stades (2) pour la base du triangle; d'où l'on peut inférer qu'un pareil nombre de stades était connu et servait avant Polybe pour exprimer la distance des détroits. En effet, 18,700 stades de 1111 1/9, portés sous le 36e parallèle, représentent 20° 48′ 11″, et diffèrent seulement de 0° 11′ 5″ de nos observations modernes, tandis que, si l'on évalue ces stades, avec Polybe, à 8 1/3 au mille romain, il en résulte, comme on l'a vu, environ 37 degrés; de sorte qu'en cherchant à corriger Dicéarque sur le peu d'espace que celui-ci avait mis entre les détroits, Polybe aurait fait leur distance beaucoup trop grande.

« C'est probablement à Carthage que l'intervalle des détroits fut donné à Polybe comme étant de 1260 1/2 milles ou de 10,504 stades (de 625). Il crut cette mesure beaucoup plus petite que celle de 18,700 qu'il avait adoptée auparavant, et il l'employa dans sa nouvelle description de la Méditerranée, consultée par Pline et ignorée de Strabon. La correction qu'il fit montre encore que Polybe, et les Grecs en général, n'avaient aucune idée de la diversité des stades. Cet auteur ne s'est point aperçu qu'il abandonnait une bonne mesure pour une autre également exacte, puisque 18,700 stades de 1111 1/9 en valent juste 10,519 de 625, et représentent aussi, comme je l'ai dit, 20° 48′ 11″ sous le 36e parallèle.

« Enfin les 2260 m. 1/2 que la mesure générale d'Agrippa fait compter pour l'intervalle des détroits, et que Pline croyait être une erreur considérable, étant multipliés par 8 1/3, comme les précédents, produisent 18,837 stades et ajoutent au nombre d'environ 18,700 donné par Polybe

(1) Polybe plaçait Narbonne à 39° 12′ de latitude, quoique cette ville soit à 43° 11′ 22″ : par cette seule erreur il dénaturait entièrement la forme des parties occidentales de la Méditerranée.

(2) Cette mesure de 18,700 stades n'étant qu'une approximation, j'ai cru devoir la compléter dans le Tableau n° I, en la portant à 18,837 stades, par les raisons que l'on verra bientôt.

la fraction qui complète l'intervalle dont il est question, en le fixant à 20° 57' 20''. Cette mesure ne diffère pas de deux minutes des observations les plus récentes : il est donc très-probable qu'Agrippa avait retrouvé dans quelque ancien ouvrage la mesure entière que Polybe (1) avait légèrement tronquée ; car il était impossible à Agrippa de deviner les 137 stades ou les 16 milles 1/2 négligés par cet historien.

« Ces rapprochements font voir qu'il n'y a aucun changement à proposer dans les textes de Strabon et de Pline relatifs aux distances données par Polybe et par Agrippa pour l'intervalle du détroit des *Colonnes* à celui de Sicile, puisque la dissemblance apparente de leurs mesures vient de ce qu'elles s'y trouvent présentées sous des modules différents.

« J'ai dit que Strabon ne donnait pas les mesures d'après lesquelles Polybe (2) avait fixé les positions comprises entre le détroit de Sicile et l'extrémité orientale de la Méditerranée : il faut donc les prendre dans Pline. Je les emploie dans les Tableaux n. I et II, si ce n'est que, dans le premier, je substitue à la distance rapportée par Pline, pour l'intervalle des détroits, celle de 18,700, ou plus exactement les 18,837 stades dont je viens de parler ; et l'on voit que l'ensemble de ces mesures produisait pour la longueur entière de la Méditerranée 28,667 stades, ou 56° 41' 37''; au lieu de 41° 21' qu'on lui connaît aujourd'hui. Ainsi, dans ce premier essai, Polybe prolongeait l'étendue de cette mer de 15° 20' 37'', ou de plus d'un tiers au-delà de ses vraies limites.

Dans le Tableau n° II, d'après les seules mesures de Polybe transmises par Pline, et sans y rien changer, la longueur de la Méditerranée se trouve réduite à 2440 milles, ou 20,334 stades, ou 40° 12' 49'', c'est-à-dire, à 1° 8' 11'' seulement de moins que l'intervalle connu entre les *Colonnes* ou Gibraltar et Séleucie en Piérie (3). Comment Polybe, tout en

(1) Supra, pag. 898.

(2) Polyb. apud Plin. lib. VI, cap. 38, pag. 754.

(3) Pour éviter toute incertitude sur la valeur du mille dont Pline se sert ici, je crois devoir prévenir qu'il est indifférent, pour la conversion en degrés, d'évaluer le mille à 8 stades ou à 8 stades 1/3. Si on le compte de 8 stades, les 2440 milles ci-dessus donneront 19,520 stades olympiques, ou de 600 au degré, qui vaudront sous le 36° parallèle 40° 12' 49''. Si l'on porte ces milles à 8 1/3 stades, on trouvera 20,334 stades de 625 au degré, qui, sous la même latitude, répondront aussi à 40° 12' 49''. Je me sers ici du dernier de ces stades, parce que Strabon dit positivement que Polybe évaluait le mille à 8 stades 1/3 ; d'ailleurs on ne peut trouver les 18,700 stades de la base de son triangle que dans la conversion des stades de 625 en ceux de 1111 1/9.

commettant des erreurs de deux ou même de trois degrés et demi sur des positions intermédiaires, est-il parvenu à connaître la longueur de cette mer avec tant d'approximation? Comment les matériaux, les itinéraires qu'il avait employés, sont-ils restés inconnus à tous les géographes grecs postérieurs? Ne doit-on pas croire que cette grande mesure, et particulièrement l'intervalle des détroits, lui avaient été communiqués pendant son séjour à Carthage, et qu'après la ruine de cette ville célèbre par l'étendue de son commerce, les connaissances que ses habitants avaient acquises par leurs longues navigations auront été anéanties par les Romains?

« Alors on expliquerait comment Polybe, pour remplir l'intervalle du détroit de Sicile à Séleucie, aura repris les mesures partielles dont il avait fait usage dans sa première description, sans se douter qu'elles pouvaient se trouver évaluées en stades de différentes longueurs. C'est néanmoins ce qui est arrivé; et il en est résulté le mélange bizarre présenté dans les secondes parties des Tableaux I et II, où l'on voit les six stations indiquées par Polybe dans la Méditerranée, mesurées en stades de quatre modules inégaux. J'en indique la valeur, pour qu'on puisse comparer leurs résultats à nos connaissances actuelles. »

# EXCURSUS XXXV

Ad ea Plinii verba, lib. VI, cap. 38, pag. 754:

*Agrippa hoc idem intervallum a freto Gaditano ad sinum Issicum per longitudinem directam $\overline{XXXIV}$ LX mill. pass. taxat, in quo haud scio an sit error numeri, quoniam idem a Siculo freto Alexandriam cursus $\overline{XII}$ L mill. pass. tradidit.*

P. F. J. Gosselin, *Géographie des Grecs analysée, p.* 112, *not.* 2.

« Cette mesure réduite en stades, à raison de huit pour un mille, comme Pline les compte toujours, fait 27,520 stades, ou 39° 18′ 51″ en les supposant mesurés sur une carte à *projection plate;* et, comme la

différence entre le méridien de *Calpe* et celui d'*Issus* est de 41° 30', l'erreur d'Agrippa est de 2° 11' 9''. On peut voir que l'erreur commise par Strabon a été de 5° 4' 17''.

« Quant à l'erreur dont parle Pline, si ses termes sont bien exacts, il y a apparence qu'Agrippa aura mal compris l'auteur qui lui fournissait ce passage, et qu'il fallait y lire ou du moins entendre que cet intervalle devait être compté du *détroit de Sicile* au *méridien d'Alexandrie* : car il est remarquable que ces 1250 mille pas, mesurés sur une carte à *projection plate*, valaient 14° 17' 8'', et que ce n'est que 5' 38'' de moins que la distance connue aujourd'hui entre ces deux méridiens : d'où on peut conclure qu'il n'y avait point d'erreur dans le passage rapporté par Pline. »

# EXCURSUS XXXVI

Ad ea Plinii verba, lib. VI, cap. 39, pag. 756:

*His addemus etiamnum unam græcæ inventionis sententiam*, etc.

P. F. J. Gosselin, *Géographie des Grecs analysée*, *pag*. 51.

« Nous pensons que les tables rapportées ici par Pline pourraient appartenir à Hipparque ; il n'en cite point l'auteur, mais il dit qu'elles sont l'ouvrage des Grecs, et nous ne voyons qu'Hipparque à qui on puisse en attribuer au moins l'origine. »

## SYSTÈME

| POSITIONS ANCIENNES selon Polybe. | DISTANCE PARTICULIÈRE sous le 36e parallèle. | | | DI[…] |
|---|---|---|---|---|
| | en milles romains. | en stades de 625. | en degrés de 625. | sel[…] Pol[…] |
| | | | D. M. S. | D. […] |
| Détroit de *Gades*. | 0. | 0. | 0. 0. 0. | 0. [illegible] |
| Détroit de Sicile.. | 2260 ½. | 18837. | 37. 15. 13. | 37. 1[…] |
| Ile de Crète...... | 375. | 3125. | 6. 10. 48. | 43. 2[…] |
| Rhodes......... | 183 ½. | 1530. | 3. 1. 33. | 46. 2[…] |
| Iles *Chelidoniæ*... | 183 ½. | 1530. | 3. 1. 33. | 49. 2[…] |
| Ile de Cypre..... | 322. | 2683. | 5. 18. 21. | 54. 4[…] |
| Séleucie en Piérie. | 115 ½. | 962. | 1. 54. 9. | 56. 4[…] |
| | 3440. | 28667. | 56. 41. 37. | |

## SYSTÈME D[…]

| POSITIONS ANCIENNES selon Polybe. | DISTANCE PARTICULIÈRE sous le 36e parallèle. | | | DIS[…] |
|---|---|---|---|---|
| | en milles romains. | en stades de 625. | en degrés de 625. | sel[…] Poly[…] |
| | | | D. M. S. | D. M[…] |
| Détroit de *Gades*. | 0. | 0. | 0. 0. 0. | 0. 0[…] |
| Détroit de Sicile.. | 1260 ½. | 10504. | 20. 46. 25. | 20. 46[…] |
| Ile de Crète...... | 375. | 3125. | 6. 10. 48. | 26. 57[…] |
| Rhodes......... | 183 ½. | 1530. | 3. 1. 33. | 29. 58[…] |
| Iles *Chelidoniæ*... | 183 ½. | 1530. | 3. 1. 33. | 33. 0[…] |
| Ile de Cypre..... | 322. | 2683. | 5. 18. 21. | 38. 18[…] |
| Séleucie en Piérie. | 115 ½. | 962. | 1. 54. 9. | 40. 12[…] |
| | 2440. | 20334. | 40. 12. 49. | |

# TABULA

## RERUM

### QUÆ IN PLINII SECUNDO VOLUMINE CONTINENTUR.

PRÆMONITIO ad Lectorem ................. VII

C. Plinii Secundi Naturalis Historiæ liber III ..... I

C. Plinii Secundi Naturalis Historiæ liber IV...... 211

C. Plinii Secundi Naturalis Historiæ liber V....... 395

C. Plinii Secundi Naturalis Historiæ liber VI...... 579

Excursus I de mensibus Ægyptiacis............. 762

Excursus II. — De situ Paradisi terrestris Disquitio, sive de Plinii cum Mose convenientia in Paradisi fluminibus indicandis ................ 764

Excursus III de variorum stadiorum, apud geographos latinos, confusione.................. 798

Excursus IV ad ea Plinii verba, lib. III, Procem. pag. 2 et 3 : « Quindecim M. pass. in longitudinem, quas diximus, fauces Oceani patent, etc. » 801

Excursus V ad ea Plinii verba, lib. III, cap. 3, pag. 11 : « Carteia, Tartessos a Græcis dicta. ».. 803

Excursus VI ad ea Plinii verba, lib. IV, cap. 17, pag. 271 : « Thessalonica, liberæ conditionis. Ad hanc a Dyrrachio CXIV mill. pass. » .......... 807

Excursus VII ad capita 27 et 28 lib. IV Plinii, pag. 345-353 ........................ 808

Excursus VIII ad ea Plinii verba, lib. IV, cap. 30, pag. 355 : « Circuitu vero patere (Albion) tricies

octies centena viginti quinque M. Pytheas et Isidorus tradunt.» ........................ 825
Excursus IX ad ea Plinii verba, lib. IV, cap. 30, pag. 355, 356 : « Agrippa longitudinem (Britanniæ) DCCC M. pass. esse, etc. »............... 826
Excursus X ad cap. 30, lib. IV, pag. 356-358 : « De insulis circa Britanniam et in Germanicum mare sparsis. »........................... 827
Excursus XI ad initium cap. 35, lib. IV, pag. 382-384 : « A Durio Lusitania incipit, etc. »....... 832
Excursus XII ad ea Plinii verba, lib. IV, cap. 35, pag. 385 : « $\overline{XIV}$ M. pass. inde ad Pyrenæum medium colligi Varro tradidit.» ............... 835
Excursus XIII ad ea Plinii verba, lib. IV, cap. 35, pag. 387 : « Oppida : Ossonoba, Balsa.»......... 836
Excursus XIV ad ea Plinii verba, lib. IV, cap. 35, pag. 390 : « Lusitaniam cum Asturia et Gallæcia patere longitudine DXL M. passuum, etc.» ..... 837
Excursus XV ad ea Plinii verba, lib. IV, cap. 35, pag. 390 : « Omnes autem Hispaniæ, a duobus Pyrenæi promontoriis per maria, etc. » ....... 838
Excursus XVI ad ea Plinii verba, lib. IV, cap. 36, pag. 391 : « Ab ostio freti passuum XXV mill. Gadis. »............................... 840
Excursus XVII de insula Gadi, quæ et Cotinussa, de insula Erythia, quæ et Aphrodisias, et Junonia, et de earum mensuris.................... 841
Excursus XVIII ad ea Plinii verba, lib. V, cap. 1, pag. 401 : « Scipione Æmiliano res in Africa gerente, Polybius Annalium conditor, etc. » ..... 847
Excursus XIX ad ea Plinii verba, lib. V, cap. 6,

pag. 436 : « ..... ab Oceano ad Carthaginem magnam XI mill. pass. etc. » .................. 858
Excursus XX ad ea Plinii verba, lib. V, cap. 10, pag. 449 : « Originem (ut Juba rex potuit exquirere), etc. » .............................. 859
Excursus XXI ad ea Plinii verba, lib. V, cap. 13, pag. 465 : « Syria littus occupat, quondam terrarum maxima, etc. » ..................... 860
Excursus XXII ad ea Plinii verba, lib. VI, cap. 21, pag. 636 : « ..... Indorumque gens incipit, non Eoo tantum mari adjacens, etc. » ........... 861
Excursus XXIII ad ea Plinii verba, lib. VI, cap. 21, pag. 636 : « ..... Quæque pars (Indiæ) orienti adversa recto prætenditur spatio, ad flexum et initium Indici maris, etc. » ................ 862
Excursus XXIV ad ea Plinii verba, lib. VI, cap. 24, pag. 657 : « Eratosthenes et mensuram (Taprobanes) prodidit, longitudinis VII M. stad. latitudinis quinque M. » ...................... 867
—— Ad ea Plinii verba ejusdem cap. pag. 662 : « Sed ne Taprobane quidem, quamvis extra orbem a natura relegata, nostris vitiis caret. » ... 870
Excursus XXV ad ea Plinii verba, lib. VI, c. 25, pag. 669 : « Inde posuere Arbiorum gentem per CC mill. » ............................. *Ib.*
Excursus XXVI ad ea Plinii verba, lib. VI, cap. 26, pag. 670 : « Onesicriti et Nearchi navigatio nec nomina habet mansionum, nec spatia. » .... 871
Excursus XXVII ad ea Plinii verba, lib. VI, cap. 28, pag. 681 : « Persicum introitum V mill. passuum latitudinis, alii quatuor fecerunt. » ...... 872

Excursus XXVIII ad ea Plinii verba, lib. VI, cap. 28, pag. 681 : « Onesicritus et Nearchus ab Indo amne in sinum Persicum, etc. » .............. 873
Excursus XXIX ad ea Plinii verba, lib. VI, cap. 32, pag. 713 : « Insula in alto objacet Ogyris, clara Erythra rege ibi sepulto, etc. » ......... 876
Excursus XXX ad ea Plinii verba, lib. VI, c. 33, p. 721, 722 : « Timosthenes totum sinum (Arabicum) quatridui navigatione, etc. » ............ 877
Excursus XXXI ad ea Plinii verba, lib. VI, c. 34, pag. 727, 728 : « Et tertiam (Berenicen), quæ Epidires (cognominata est), etc. » ............ 879
Excursus XXXII ad ea Plinii verba, lib. VI, cap. 34, pag. 729 : « Oppidum Aduliton ..... abest a Ptolemaide quinque dierum navigatione, etc. » .. 881
Excursus XXXIII de Hesperidum et de Fortunatis insulis .................................... 883
Excursus XXXIV ad ea Plinii verba, lib. VI, cap. 38, pag. 753, 754: « Polybius a Gaditano freto longitudinem... ad orientem recto cursu Siciliam $\overline{\text{XII}}$ LX mill. D passuum, etc. » .............. 889
Excursus XXXV ad ea Plinii verba, lib. VI, c. 38, pag. 754 : « Agrippa hoc idem intervallum a freto Gaditano ad sinum Issicum per longitudinem directam $\overline{\text{XXXIV}}$ LX mill. pass. taxat, etc. » ...... 899
Excursus XXXVI ad ea Plinii verba, lib. VI, cap. 39, pag. 756 : « His addemus etiamnum unam græcæ inventionis sententiam, etc. ». ......... 900

FINIS SECUNDI VOLUMINIS PLINII.